UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianae, 1661

II. Decretales D. Gregorij Papæ IX.

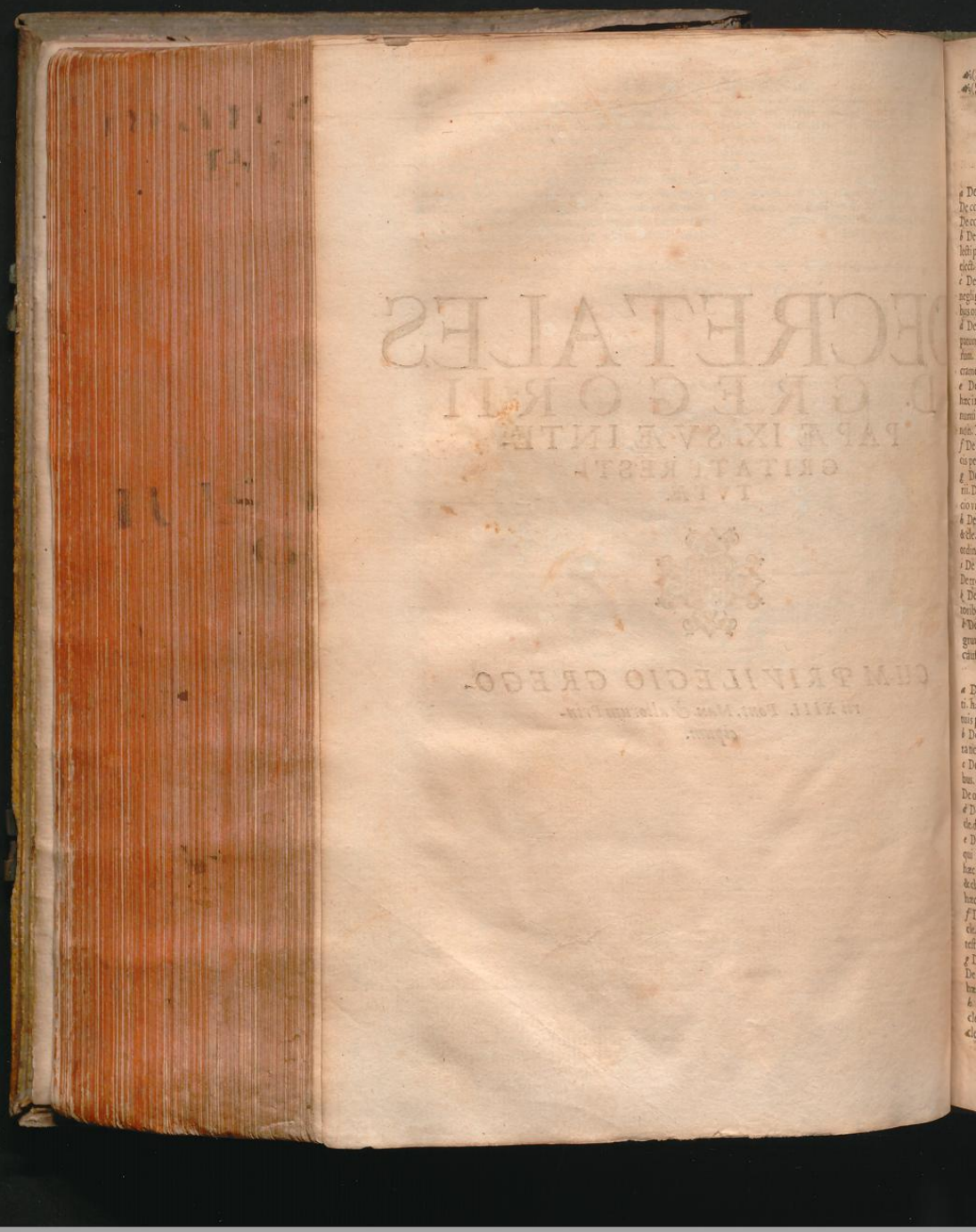
urn:nbn:de:hbz:466:1-62953

Visual Library

DECRETALES D. GREGORII PAPÆ IX. SVÆ INTEGRITATI RESTITVTÆ.

CUM PRIVILEGIO GREGORII XIII. Pont. Max. & aliorum Principum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

RUBRICÆ DECRETALIUM JURIS CANONICI.

Primi libri Decretalium Rubricæ.

a De summa trinit. & fide catho. hæc in 6. & clem. De constitutio. hæc in 6. De rescrip. hæc in 6. & cl. De consuet. hæc in 6.

b De postula. præla. hæc in 6. De electione & electi potestate. hæc in 6. & cle. De transl. epis. vel electi. De auctor. & usu pallii.

c De renunciat. hæc in 6. & clem. De supplenda negligentia prælato. hæc in 6. & cle. de temporibus ordin. hæc in 6. De scrutinio.

d De ordinatis ab episcopo, qui resignavit episcopatum. De ætat. & qualitat. & ordine præficiendo. hæc in 6. & clem. De sacra unctione. De sacramentis non iterandis.

e De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. hæc in 6. De servis non ordinandis, & eorum manumiss. De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non. De corpore vitiatis ordin. vel non.

f De bigamis non ordinandis. hæc in 6. De clericis peregrinis. De officio archidiaconi.

g De officio archipresbyteri. De officio primicerii. De officio sacristæ. De officio custodis. De officio vicarii. hæc in 6. & clemen.

h De officio & potestate judicis delegati. hæc in 6. & cle. De officio legati. hæc in 6. De officio judicis ordinarii, hæc in 6. & cle.

i De officio judicis. De majori. & obed. hæc in 6. De treug. & pace. De pactis. hæc in 6.

k De transactionib. De postulando. De procuratorib. hæc in 6. & cle. De syndico.

l De iis quæ vi metúsve cau. fiunt. De in integrum restit. hæc in 6. & cle. De alien. judicii mut. causa fact. De arbitris. hæc in 6.

Secundi libri Rubricæ.

a De judiciis. hæc in 6. & cle. De foro competenti. hæc in 6. & clem. De libelli oblatione. De mutuis petitionibus.

b De litis contestatione. hæc in 6. Vt lite contestata non proce. ad testi. recep.

c De juramento calumniæ. hæc in 6. De dilationibus. De feriis.

De ordine cognitionum.

d De plus petit. De causa posse. & proprie. hæc in cle. de restit. spolia. hæc in 6.

e De dolo & contumacia. hæc in 6. & cle. De eo qui mittitur in possessionem causa rei servandæ. hæc in 6. Vt lite pendente nihil innovetur. hæc in 6. & cle. De sequestratione possessionis & fructuum. hæc in cle.

f De confessis. hæc in 6. De probationib. hæc in cle. De testib. & attestationib. hæc in 6. & cle. De testib. cogendis vel non.

g De fide instrumentorum. De præsumptionibus. De jurejurand. hæc in 6. & cle. De exceptionibus. hæc in 6. & clem.

h De præscript. De sent. & re judic. hæc in 6. & cle. de appellat. recusat. & rela. hæc in 6. & cle. De cler. pereg.

i De confirmatione utili vel inutili.

Tertii libri Rubricæ.

a De vita & honestate clericorum. hæc in 6. & cle. De cohabitatione clericorum & mulierum. De clericis conjugatis. hæc in 6.

b De clericis non resid. in eccl. vel præbent. hæc in 6. de præben. & dignita. hæc in 6. & cle. De clerico ægrotante vel debilitato.

c De institutionibus. hæc in 6. De concessione præbendæ. hæc in 6. & cle. Ne sede vacante aliquid innovetur. hæc in 6.

d De iis quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli. De iis quæ fiunt à majore parte capituli. Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

e De reb. ecclesiæ alienandis vel non. hæc in 6. & cle. De præcariis. De commodato. De deposito.

f De emptione & venditione. De locato & conducto. De rerum permutat. hæc in 6. & in cle. De feudis. De pignorib. & aliis cautionib. De fidejussorib. De solutionib. De donationib. De peculio clericorum.

g De testamentis & ultimis voluntatib. hæc in 6. & cle. De succes. ab inte. De sepul. hæc in 6. & cl.

h De parochiis, & alienis parochianis. De decimis, primitiis & oblationib. hæc in 6. & cl. De regularib. & transeuntib. ad religionem. hæc in 6. & cl.

i De conversione conjugatorum. De conversione infidelium. De voto & voti redemptione. hæc in 6.

k De statu monachorum & canonicorum regularium. hæc in 6. & cle. De religiosis domibus ut episcopo sint subjectæ. hæc in 6. & cle. De capellis monachorum, & aliorum religiosorum. hæc in 6.

l De jure patronatus. hæc in 6. & cle. De censibus, exactionibus, & procurationib. hæc in 6. & cle. De consecrat. ecclesiæ vel altaris. hæc in 6.

m De celebratione missarum, & sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis. hæc in cl. De baptismo & ejus effectu. hæc in clemen. De Presbytero non baptizato.

n De custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorũ. De reliquiis & veneratione sanctorum. hæc in 6. & cle. De observatione jejuniorum.

o De purificatione post partum. De ecclesiis ædificandis vel reparandis. De immunitate ecclesiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium. hæc in 6. & cle.

p Ne clerici vel monachi secularib. negotiis se immisceant. hæc in 6.

Quarti libri Rubricæ.

a De sponsalibus & matrimoniis. hæc in 6. De desponsatione impuberum. hæc in 6. De clandestine desponsatione. De sponsa duorum.

b De conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus. Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possint. De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. De conjugio leprosorum.

c De conjugio servorum. De natis ex libero ven-

tre. De cognatione spirituali. hæc in vi. De cognatione legali.
d De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ. De consanguinitate & affinitate. hæc in cle. De frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi.
e De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. Qui filii sint legitimi.
f Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. De divortiis. De donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda. De secundis nuptiis.

Quinti libri Rubricæ.

a De accusationib. inquisitionib. & denunciationib. hæc in 6. De calumniatorib. De simonia, & ne aliquid pro spiritualib. exigat. vel promittatur.
b Ne prælati vices suas vel ecclesias sub annuo censu cõcedãt. De magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docẽdi. hæc in cl. De Iudæis, Sarrac. & eorum servis. hæc in cle. De hæret. hæc in 6. & cle.
c De schismaticis & ordinatis ab eis. hæc in 6. De apostatis & reiterantibus baptisma. De iis qui filios occidẽrunt.
d De infantib. & languit. exposit. De homicidio. hæc in 6. & cle. De torneamentis.
e De clericis pugnantib. in duello. De sagittariis. De adulteriis De raptorib. incendiariis, & violatorib. ecclesiarum.
f De furtis. De usuris. hæc in 6. & cle. De crimine falsi. De sortilegiis.
g De collusione detegenda. De delictis puerorum. De cler. venat. De cler. percussore. De maled.
h De clerico excomm. deposit. vel interdi. minist. De cleric. non ordinato ministrante.
i De clerico per saltum promoto. De eo qui ordin. furt. suscepit. De excess. prælat. & subdit. hæc in 6. & cle. De novi operis nuntiatio.
k De privileg. & excess. privil. hæc in 6. & cle. De purgatione cano. De purgatio. vulga.
l De injuriis & damno dato. hæc in 6. De pœnis. hæc in 6. & cl. De pœniten. & remissionib. hæc in 6. & clem. De senten. excom. hæc in 6. & cle.
m De verbor. significat. hæc in 6. & cle. De regulis juris. hæc in sexto reperitur.

Carmina Rubricarum juris Pontificii.

Tota siquidem congeries Decretalib. famulatur.
Et earum aliquæ nunc in sexto, nunc in Clemen.
(ut in expositione patet) repetuntur.

Primi Rubricæ sunt in Decretalibus 43. In Sexto XXII. In Clementinis XI.

a PRimo summa fides statuit. rescripta sueserit.
b Postulat. electos. translatos, auctor. & usu.
c Inde renuntio. de supplenda. tempora. scrutor.
d Ordo resignantis. ætas ac ungo. sacramen.
e Filius & servus obnoxius & sitiatus.
f Hinc bigamus clericus peregrinus. & archidiac.
g Archipresb. primic. sacrist. custos. vicar. synod.
h Delegat. legat. & dictus abordine judex.
i Iudicis officium. major pax. pactu sequestr.
k Transigo. postulo. post procura. syndicus exc.
l Vis, metus. integrat. ac alien. & arbiter hæres.

Secundi libri Rubricæ sunt in decret. 30. In Sexto XV. In Clementinis XII.

a IVdicium, forus. arg. libellus, mutua petit.
b Litem contestans, sine quonon suscipit.
c Iurat dilatio. & feriat. ordine nostr.
d Plus peto. de causa. spoliatos restituendo.
e Est dolus. & missus. lis pendens. arg. sequestr.
f Confessus. probo. sunt testes testes quoque cog.
g Instruo. præsumo. juxta ans exceptiones.
h Præscribit. sententiat. appellat. peregrinat.
i Vtilis omnibus. his est confirmatio sanctæ.

Tertii libri Rubricæ sunt in Decretal. 50. In Sexto XXIII. In Clementinis XVII.

a VIta decens. clerus habitans clerus, ingens.
b Non residens. prabens. ager vel debitum.
c Instituo. concedendo ne sede vacante.
d Et sine consensu major pars. non minuendo.
e Nan alieno. trado precario. commodo pon.
f Vendo. loco. muto, de feudis, pignoribus.
g Arg. fide jussor. & solvit. dona. pecul.
h De testamentis, etiam succedo sepultu.
i Parochus. decimus. hinc regulares religiosi.
k Conversus conjunx. infidus. vota redemp.
l Deg. statu monachi. domib. subjungo caute.
m Iure patronatus. de censibus. ara sacrata.
n Missa baptismus. quo non est Presbyter ut.
o Eucharistia. reliquiæ. jejunia serva.
p Purificans. ac edificans. immunis adhæret.
q Clericè vel monache, dimitte negotiatio.

Quarti libri Rubricæ sunt in Decretal. 21. In Sexto III. In Clementinis I.

a SPonsus & impubes. & clandestina duorum.
b Condrione. volens. quæ pollutt arg. servio.
c Servus. de ætatis. sequitur cognatio duplex.
d Post consanguineam, consanguinitatis gradu.
e Ac interdictum. qui nati legitimi sunt.
f Accusare queunt. divortia. dote. secunda.

Quinti libri Rubricæ sunt in Decret. 41. In Sexto XIII. In Clementinis XI.

a ACcusatio sive calumnia. sit tibi Simon.
b Prælati Rabbi. Iudæi hæreticos. duor.
c Schismaticis. vel apostaticus. natos permitto.
d Infans expositus. homicidia. Iudæus hæreticus.
e Clerici pugna. sagitt. at adulter. posse vagari.
f Furtis. usuris. de falsi crimine. sortil.
g Colludo. pecco. Senor ferio. maledico.
h Post interdictum celebrans. ac ordinis expers.
i Saltus. furtivus. excessus. opus, nec illum.
k Lex prævata subit. purgat cum canone. Iudæus.
l Damnũ. cum pœnis. post pœnitet. est annalium.
m Verborum sensus. sequitur quoq; regula juris.

Titulorum juris Pontificii numerum, qui sunt in Decretalibus 185. In Sexto LXXVII. in Clement. III. facili stylo indicant hæc quatuor carmina.

Centum Rubricas, octoginta, quæ, Volumen
Gregorii noni ponit, quinas superaddens.
Ac septuaginta septem numerat tibi Sexta.
Ex Clemente duas quinquaginta, nec adde.

RVB-

RVBRICÆ DECRETALIVM.

TITVLORVM QVINQVE LIBRORVM DECRETALIVM GREGORII, INDEX ALPHABETICVS.

A

Accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus, l.5.tit.1.
Adulteriis & stupro, l.5.tit.16.
Aetate, & qualitate, & ordine præficiendorum, l.1.t.14
Alienatione judicis mutandi causa facta, l.1.t.42.
Appellationibus, recusationibus, &c. l.2.t.28.
Apostatis & reiterantibus baptisma, l.5.t.9.
Arbitris, l.1.t.43.
Auditate & usu pallii, l.1.tit.8.

B

Baptismo & ejus effectu, l.3.tit.42.
Bigami non ordinandis, lib.1.tit.21.

C

Clumniatoribus, lib.5.titul.2.
Capellis monachorum, &c. l.3.tit.37.
Causa possessionis & proprietatis, l.2.tit.12.
Celebratione missarum, & sacramento Eucharistiæ, & divina officiis, l.3.tit.41.
Censibus, exactionibus, & procurationib. l.3.tit.39.
Clandestina desponsatione, l.4.tit.3.
Clerici peregrini, l.1.tit.22.
Clerici peregrinantibus, lib.2.tit.29.
Clerici conjugati, l.3.tit.3.
Clerici non residentibus in ecclesia vel prabenda, l.3.t.4.
Clerici pugnantib. in duello, l.5.tit.14.
Clerico ægrotante vel debilitato, l.3.tit. 6.
Clerico venatore, l.5. tit.24.
Clerico percussore, l.5.tit.25.
Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante, l.5.tit.27.
Clericum non ordinato ministrante, l.5.tit.28.
Clericus per saltum promoto, l.5. tit.29.
Cognatione spirituali, l.4.t.11.
Cognatione legali, l.4.tit.12.
Cohabitatione clericorum & mulierum, l.3. t.2.
Collusione detegenda, l.5. t.22.
Commodato, l.3. tit.15.
Concessione prabendæ & ecclesiæ non vacantis, l.3.tit.8.
Conditionibus appositis in desponsatione, vel in aliis contractib. l.4.t.5.
Confessis, l.2.t.18.
Confirmatione utili, vel inutili, l.2.t.30.
Conjugio leprosorum, l.4. t.8.
Conjugio servorum, l.4.t.9.
Consanguinitate & affinitate, l.4.t.14.
Consecratione ecclesiæ vel altaris, l.3.t.40.
Constitutionib. l.1.t.2.
Consuetudine, l.1.tit.4.
Conversione conjugatorum, l.3. tit.32.
Conversione infidelium, lib.3. tit.33.
Corpore vitiatis ordinandis, vel non, l.1.t.20.
Crimine falsi, l.5.t.20.
Custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorum, l.3.tit.44.

D

Decimis, primitiis, & oblationib. l.3.t.30.
Delictis puerorum, l.5.t.23.
Deposito, l.3.t.16.
De desponsatione impuberum. l.4.t.2.
Digamis, l.1.t.21.
Dilationib. l.2.t.8.
Divortiis, l.4.t.19.
Dolo & contumacia, l.2.t.14.
Donationib. l.3.t.24.
Donationib. inter vir. & uxor. & de dote post divortium restituenda, l.4.t.20.

E

Ecclesiis ædificandis vel reparandis, l.3.t.48.
Electione, & electi potestate, l.1.t.6.
Emptione & venditione, lib.3. tit.17.
Eo, qui mittitur in possessionē causa reservanda, l.2.t.15.
Eo, qui duxit in matrimonio, quam polluit per adulterium, lib.4. tit.7.
Eo, qui cognovit consanguineā uxoris sue, vel sponsæ, lib.4. tit.13.
Eo, qui ordinem furtivè suscepit, l.5.tit.30.
Exceptionib. l.2.tit.25.
Excessibus prælatorum & subditorum. l.5.tit.31.

F

Feriis, l.2. tit.9.
Feudis, l.3.tit.20.
Fide instrumentorum, lib.2. tit.22.
Fidejussorib. l.3.tit.22.
Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non, l.3.tit.17.
Foro competenti, l.2.tit.2.
Frigidis & maleficiatis, &c. l.4.tit.15.
Furtis, l.5.tit.18.

H

Hæreticis, l.5.tit.7.
His, quæ vi metusve causa fiunt, l.1.tit.40.
His, quæ fiunt a prælato sine consensu capituli, l.3.tit.10.
His, quæ fiunt a majo. parte capituli, l.3. tit.11.
His, qui filios occiderunt, lib.5. tit.10.
Homicidio voluntario vel casuali. l.5. tit.12.

I

Immunitate ecclesiarum, cœmeterii & rerum ad eas pertinentium, l.3. tit.49.
Infantibus & languidis expositis, l.5.tit.11.
In integrum restitutione, lib.1. tit.41.
Injuriis & damno dato, lib.5. tit.36.
Institutionibus. l.3. tit.7.
Iudæis & Sarracenis, & eorum servis, l.5.tit.6.
Iudicio, l.2.tit.1.
Iuramento calumniæ, l.2.tit.7.
Iurejurando, l.2.tit.24.
Iure patronatus, l.3.tit.38.

L

Libelli oblatione, l.2.tit.3.
Litis contestatione, l.2. t.5.
Locato & conducto, l.3.tit.18.

M

Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docẽdi l.5.tit.5o

majoritate & obedientia, lib.1. t.33.

maledicis, l.5.t.26.

matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ, lib. 3. t.16.

mutuis petitionb. l.2.t.4.

N

Natis ex libero ventre, li. 4. tit.10.

ne clerici vel monachi secularibus negociis se immisceant, l.3.t.50.

ne prælati vices suas vel ecclesias sub annuo censu cõcedãt, l.5.t.4.

ne sede vacante aliquid innovetur, l.3.t.9.

novi operis nunciatione, lib.5. tit.32.

O

Obligatis ad rationcinia ordinandis, vel non, lib. 1. tit.19.

observatione jejuniorum, lib.3. tit.46.

officio Archidiaconi, l.1.t.23.

officio Archipresbyteri, lib. 1. t.24.

officio primicerii, l.1.t.25.

officio sacristæ, l.1.t.26.

officio custodis, l.1.t.27.

officio vicarii, l.1.t.28.

officio & potestate judicis deleg. l.1.t.29.

officio legati, l.1.t.30.

officio judicis ordinarii, lib. 1. tit.31.

officio judicis, l.1.t.32.

ordinatis ab Episcopo, qui renũtiavit episcopatui, l.1.t.13.

ordine cognitionum, l.2.t.10.

P

Pactis, l.1.t.35.

Parochius & alienis parœcianis, l.3.t.29.

peculio clericorum, l.3.t.25.

pignoribus & aliis cautionib. l.3.t.21.

plus petitionib. l.2.t.11.

pœnis, l.5.t.37.

pœnis certis & remissionibus, l.5.t.38.

postulando, l.1.t.37.

postulatione prælatorum, lib.1. tit.5.

prabendis & dignitatibus, l.3. tit.5.

precariis, l.3.t.14.

Presbytero non baptizato, lib.3. tit.43.

præscriptionib. l.2.t.26.

præsumptionib. l.2.t.23.

privilegiis & excessib. privilegiatorum, l.5.t.33.

probationib. l.2.tit.19.

procuratorib. l.1.t.38.

purgatione canonica, l.5.t.34.

purgatione vulgari, l.5.t.35.

purificatione post partum, l.3. tit.47.

Q

Qui clerici vel volentes matrimonium contrahere possunt, l.4.t.6.

qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari, l.4.t.18.

qui filii sint legitimi, l.4.t.17.

R

Raptoribus, incendiariis, & violatoribus ecclesiarũ, l.5.t.17.

rebus ecclesiæ alienandis, vel non, l.3.t.13.

regularib. & transeuntib. ad religionem, l.3.t.31.

regulis juris, l.5.t.40.

religiosis domibus ut Episcopis sint subjecta, l.3.t.36.

reliquiis, & veneratione sanctorum, l.4.t.45.

renunciatione, l.1.t.9.

rerum permutatione, l.3.t.19.

rescriptis, l.1.t.3.

restitutione spoliatorum, lib.2. tit.13.

S

Sacramentis non iterandis, l.1.t.16.

sacra unctione. l.1.t.15.

sagittariis, l.5.t.15.

schismaticis, l.5.t.8.

scrutinio in ordine faciendo, l.1.tit.12.

secundis nuptiis, l.4.t.21.

sententia & re judicata, lib.2. tit.27.

sententia excommunicationis, l.5.tit.39.

sepulturis, l.3.t.28.

sequestratione possessionum & fructuum, l.2.t.17.

servis non ordinandis, &c. l.1. t.18.

simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur, l.5.t.3.

solutionibus, l.3.t.23.

sortilegiis, l.5.t.21.

sponsalibus & matrimonio, l.4.t.1.

sponsalibus duorum, libr. tit.4.

statu monachorum, &c. lib. tit.35.

successionibus ab intestato, t.27.

summa trinitate, & fide cath. l.1.t.1.

supplenda negligentia prælatorum, l.1.t.10.

syndico & actore, l.1.t.39.

T

Temporib. ordinationi[s] l.1.t.11.

testamentis & ultimis voluntatibus, l.3.t.26.

testibus & attestationibus t.20.

testibus cogendis, vel non, lib. tit.21.

torneamentis, l.5.t.13.

transactione, l.1.t.36.

translatione Episcopi, lib. tit.7.

treuga & pace, l.1.t.34.

V

Verborum significatione t.40.

vita & honestate clericorum, l.3.t.1.

voto, & voti redemptione, l. t.34.

usuris, l.5.t.19.

ut ecclesiastica bona non fiat deminutione conferantur, l.3.t.12.

ut lite non contestata, vel procedatur ad rei judicatæ, vel definitivam, l.2.t.6.

ut lite pendente nihil innovetur, l.2.t.16.

FINIS.

DECRETALIVM GREGORII CAPITVLORVM INDEX, SECVNDVM LITERARVM ORDINEM CONQVISITVS.

A

Acrapula, de vita & honest. cler.
Abbas, de his, quæ si met ipse.
Abbatem, de rescrip.
Abbate, de verb. signifi.
Abeo, de sequestra. poss.
Ab excommunicato, de rescrip.
Absolute, de sepul.
Absolutos, de hære.
Accedens, de procu.
Accedens j. ut lit. non cente.
Accedens ij. ut lit. non cont.
Accedens, de præben.
Accedens, de concess. præben.
Accedens, de conver. conjug.
Accedens, de accu.
Accedens, de rap.
Accedens, de cri. fal.
Accedens, de pur. ca.
Accedentes, de præscript.
Accedentibus, de excess. prælat.
Accedentibus, de privileg.
Acceptis, de sponsa. duorum.
Acceptis, de frigi.
Accepimus, de æta. & qualit.
Accepimus, de pact.
Accepimus, de fid. instr.
Accepimus, de pur. can.
Accepta, de restitu.
Accepta, de appell.
Accessit, de spon. impube.
Accusasti, de accu.
Accusatum, de simo.
Abolendam, de fi. Presb.
Abolendam, de hæret.
Ad Apostolicæ, de deci.
Ad Apostolicam, de regula.
Ad Apostolicam, de conv. conj.
Ad Apostolicam, de simo.
Ad audientiam j. de rescript.
Ad audientiam ij. de rescri.
Ad audientiam, de offi. Vica.
Ad audientiam, de his, quæ si metipse.
ad audientiam, de præscr.
ad audientiam, de appell.
ad audientiam, de cler. nõ resi.
ad audientiam, de reb. ecc. alie.
ad audientiam, de deci.
ad audientiam, de capell. mon.
ad audientiam j. de ecclesiarũ ædificationibus.
ad audientiam ij. eod. tit.
ad audientiam, de sponsal.
ad audientiam, de homi. Vo.
ad audientiam, de tornea.
ad audientiam, de cri. fal.
ad aures, de rescript.
ad aures, de temp. or.
ad aures, de æta. & quali.
ad aures, de his, quæ si metipse.
ad aures, de præscrip.
ad aures, de appel.
ad aures, de re. eccl. ali.
ad aures, de simo.
ad aures, de excess. prala.
ad aures, de pœnis.
ad decorem, de instit.
ad dissolvendum, de desp. impu.
ad eminentiam, de sententia excomm.
ad extirpandas, de fi. Presby.
ad falsariorum, de cri. fal.
ad hæc, de rescrip.
ad hæc, de postu. præl.
ad hæc, de fil. Presby.
ad hæc, de offi. Archi.
ad hæc, de offi. Vica.
ad hæc, ut lit. non cont.
ad hæc, de do. & contu.
ad hæc j. de appell.
ad hæc ij. de appell.
ad hæc iij. de appell.
ad hæc v. de appell.
ad hæc v. de appell.
ad hæc, de præben.
ad hæc, de testa.
ad hæc, de deci.
ad hæc, de reli. domi.
ad hæc, de confe. eccl.
ad hæc, de Iudæis.
ad hæc, de excess. præla.
ad hæc, de privile.
ad hæc, de sent. excomm.
ad hæc, de auctorit. & usu pall.
ad hoc, de sequestra. possess.
ad hoc, de solu.
ad honorem, de auctorit. & usu.
ad id, de sponsal.
ad liberandam, de Iudæ.
admonet, de renun.
ad nostram, de consuet.
ad nostram, de proba.
ad nostram j. de jurejuran.
ad nostram ij. de jurejur.
ad nostram iij. eod. tit.
ad nostram, de appell.
ad nostram, de confir. uti.
ad nostram, de rebus ecclesiæ alienandis.
ad nostram, de empt. & ven.
ad nostram, de reg.
ad nostram, de conju. servo.
ad nostram, de simo.
adolescens, de sponsa.
ad petitionem, de accu.
ad probandum, de sent. & re jud.
ad præsentiam, de filiis Presbyterorum.
ad præsentiam, de appell.
ad quæstiones, de rer. permu.
ad reprimendam, de officio jud. ord.
ad supplicationem, de renun.
adversus, de immu. eccle.
adversario, de excep.
ad ultimum, de causa possessionis & proprietatis.
afferte, de præsum.
Albericus, de testi. & attest.
alia quidem, de procur.
à memoria, ut lite pendeñ.
à multis, de æta. & quali.
à nobis, de sacramento non iterando.

a nobis, de sacramento non iterando.
a nobis, de digamis.
a nobis. de excep.
a nobis, de cohabitat. cleric. & mulie.
a nobis, de deci.
a nobis, de despon. impube.
a nobis, qui ma. accu. poss.
a nobis, de apostat.
a nobis j. de sent. excom.
a nobis ij. eod. tit.
an sit deferendum, de appell.
Antigonus, de pati.
antiqua, de priuile.
apostolica, de except.
apostolica, de dona.
apostolica, de cle. excom.
apostolicam, de Presbyteris non baptizandis.
aqua, de confe. eccle.
Archidiacono, de officio archidiaconorum.
arte millam, de fagit.
attestationes, de desponsatione impuberum.
Auaritie, de praben.
authoritate, de instit.
authoritate, de censi.
audiuimus, de reliquiis & veneratione.
audiuimus, de simo.
audiuimus, de collusione deregenda.
audita, de resti. spo.
auditis, de elect.
auditis, de procura.
auditis, de in integ. resti.
auditis, de prascript.

B

Beneficio, de resti. in integ.
Bona fides, de deposit.
Bona memoria j. de post. prala.
Bona memoria ij. eod. tit.
Bona memoria j. de elect.
Bona memoria ij. de elect.
Bona memoria, de appell.
Bona memoria, de confir. uti.
Breui scisciatus, de jurejur.

C

Canonica, de sententia excommunicationis.
Canonum statuta, de constitutionibus.
Charissimus, de conversatione conjugatorum.
Capellanus, de feriis.
Capellanum, de secundis nupt.
Capitulum sancte Crucis, de restitutionibus.
Calumniam, de pœnis.
Causa, de in integ. rest.
Causa, de verb. significatione.
causam matrimonii, de officio deleg.
causam matrimonii, de probationibus.
causam matrimonii, de testibus cogendis.
causam, qua. de rescript.
causam, qua. de elect.
causam, qua. de offi. deleg.
causam, qua j. de judi.
causam, qua ij. eod. tit.
causam, qua. de dolo & contumacia.
causam, qua j. de testibus & attestationibus.
causam, qua ij. de testib. & attestationibus.
causam, qua. de prascrip.
causam, qua. de sententia & re jud.
causam, qua j. qui filii sint legitimi.
causam, qua ij. qui filii sint legitimi.
certificati, de sepul.
caterùm, de rescript.
caterùm, de jud.
caterùm, de jura. calum.
caterùm de testi. cog.
caterùm, de dona.
clericus, de jurejur.
clericus j. de vita & honestate clericorum.
clericus ij. eod. tit.
clericus, de fide juss.
clerici, de postul.
clerici, de jud.
clerici, de vita & honestate clericorum.
clerici ij. de vita & honestate clericorum.
clerici, de cle. excom.
clerici, de excess. prala.
clericis, de vita & honestate clericorum.
clericis, ne cle. vel mon.
clericos, de offi. vica.
clericos, de cohabitation. cler. & mulier.
clericos, de cleric. non resi.
cognoscentes, de constitut.
conjugatis, de conver. conju.
congregate, de elect.
compromissum, de arbit.
commissum, de deci.
commissum, de sponsa.
conquerente, de filiis Presbyterorum.
conquerente, de officio judicis ord.
conquerente, de resti. spo.
conquerente, de cle. peregri.
conquerente, de cle. non resi.
conqueste, de sacrocompenti.
conqueste, de fer.
conqueste, qui filii sint legitimi.
conqueste, de usur.
conqueste, de sententia excommunicationis.
consanguinei, de sententia re judicata.
consensus, de rebus eccle. alienandis.
consilium, de plu pen.
consilium, de cele. mis.
consilium, de obs. jeju.
considerauimus, de elect.
constitutis, de rescrip.
constitutus, de filiis Presbyterorum.
constitutus, de transac.
constitutus, de in integrum restituendo.
constitutus, de testibus & attestationibus.
constitutus, de appell.
constitutus, de concessione prebendarum.
constitutus, de fide juss.
constitutus, de conversione conjugatorum.
constitutus, de relig.
constitutus, de purgat.
constitutus, de pœnis.
constituris, de elect.
constitutis, de procu.
constitutus, de eo, qui non possession.
constitutis j. de testibus & attestationibus.
constitutus ij. eod. tit.
constitutus j. de app.
constitutus ij. de appell.
constitutis, ne sede vacan.
consuetudines, de consti.
consulere, de simo.
consuluisti, de conversatione eccles.
consuluisti, de celebra. miss.
consulust, de ser. nouali.
consuluit, de officio & potestate jud. deleg.
consulust j. de appell.
consuluit ij. de app.
consuluit ij. de appell.
consuluit, de conver. conju.
consulst, de jur. pat.
consuluit, qui cler. vel vidu.
consuluit, de tuda.
consuluit, de usuris.
consulti, de procu.
consulti, de regul.
consultationi, de rempt. tuda.
consultationi, de sponsal.

Consultationi, de frigidis.
Consultationi, de apo.
Consultationi, de priui.
Consultationi, de offi. & pot. jud. del.
Consultationibus, de clerico aggrauante.
Consultationibus, de don.
Consultationibus, de jure patr.
Contemenia, de cle. percuss.
Continebatur, de his, qua fiunt a præl.
Continebatur, de sponsa. impuberum.
Continebatur, de homicidio voluntario.
Contingit, de transact.
Contingit, de arbi.
Contingit, de do. & contu.
Contingit, de fide instru.
Contingit, de sentent. excommunicat.
Contingit, de sententia excommunicat.
Contracte, de cogn. spi.
Cum dilecto, de elect.
Cum dilecto, de officio & potest. judi. del.
Cum felicis, de in integrum restitutionib.
Crimina, de collu. det.
Cum ana, de elect.
Cum ab omni, de vita & honestate cler.
Cum ab ecclesiarum, de offic. ordinarii.
Cum accessissent, de const.
Cum monasterium, de statu monachorum.
Cum ad nostram, de elect.
Cum ad nostram, de inst it.
Cum ad hoc, de clericis non residentib.
Cum ad sedem, de restitutione spoliatorum.
Cum ad quorundam, de excessibus prel.
Cum aliquibus, de sententia & rejudicata.
Cum anobis, de arbi.
Cum anobis, de testib. & attestationib.
Cum Apostolus, de censib.
Cum apostolica, de his, qua fiunt a prælat.
Cum apud, de sponsa.
Cum autem, de jure pat.
Cum Bertholdus, de sentent. & re jud.
Cumbona, de aet. & qual.
Cum bona, de proba.
Cum cenuicu, de censi.
Cum capella, de priui.
Cum causa, de offic. & potest. jud. del.
Cum causa, de testi. & attest.
Cum causa, de sententia & re judicata.
Cum causa, de empt. & ven.
Cum causa, de rap.
Cum causam, de elect.
Cum causam, de jur. cal.
Cum causam, de proba.
Cum cahsam, de testibus & attestationibus.
Cum causam, de appell.
Cum causam, de præben.
Cum certum, de majoritate & obedientia.
Cum cessante, de appell.
Cum Christus, de hære.
Cum clamor, de testi, & att.
Cum consuetudinis, de consuetudin.
Cum clericis, de ord. ab Episc.
Cum clericis, de pac.
Cum clerici, de censu.
Cum clerici, de verb. sig.
Cum contingat, de rescript.
Cum contingat, de at at. & qualitate.
Cum contingat, de officio & potest. judi. delega.
Cum contingat, de fo. comp.
Cum contingat, de jure jur.
Cum contingat, de deci.
Cum contra, de testi. cog.
Cum contra, de pig.
Cum constet, eo. tit.
Cum creatura, de cel. miss.
Cum decorem, de fi. Presb.
Cum decorem, de vita & honestate clericorum.
Cum decorem, de cle. conju.
Cum deputati, de jud.
Cum de tua, de cor. vitt.
Cum desideres, de sententia excommunic.
Cum dicat, de eccl. adi.
Cum dilectus, de consue.
Cum dilectus, de elect.
Cum dilectus, de his, quæsi.
Cum dilectus, de arbit.
Cum dilectus, de or. cog.
Cum dilectus, de causa possessionis.
Cum dilectus, de fid. instr.
Cum dilectus, de clericis non residentibus.
Cum dilectus, de successione ab intestato.
Cum dilectus, de religiosis domibus.
Cum dilectus, de jure patronatus.
Cum dilectus, de accus.
Cum dilectus, de calum.
Cum dilectus, de purg. can.
Cum dilectus, in tit. de rescript.
Cum dilecta, de confirm. uti. vel inutil.
Cum dilecta, de concessione prebendarum.
Cum dilecti, de do. & contuma.
Cum dilecti, de empt. & vendi.
Cum dilecti, de dona.
Cum dilecti, de accu.
Cum dilectus, de pur. can.
Cum ecclesia Sutrina. de cauf. posses. & propriet.
Cum ecclesia Dei, de immunit. eccles.
Cum ecclesia Vulterana, de electionibus.
Cum ecclesiastica, de exceptio.
Cum esses, de testam.
Cum essent, de simo.
Cum Eplantare, de privileg.
Cum ex eo, de reliq. & venera.
Cum ex eo, de pœn. & remiss.
Cum ex tko, de transl. Episcop.
Cum ex officii, de præscrip.
Cum ex injuncto, de hære.
Cum ex injuncto, de nov. oper. nunc.
Cum fortius, de calum.
Cum gratia, de commo.
Cum H. de eo, qui ordin. surfuse.
Cum haberet, de eo, qui du. in matr. quam pol.
cum homines, de deci.
cum I. & A. de sententia & re judicata.
cum jamdudum, de prebendis.
cum Ioannes, de fide instrumentorum.
cum in veteri, de elect.
cum in tua, de testi. & attesta.
cum in tua, de deci.
cum in tua, de sponsal.
cum in tua, qui matru. accusare possint.
cum in causa, de jura. calum.
cum in juventute, de præsumptionibus.
cum in juventute, de purg. canonic.
cum in magistrum, de elect.
cum in officio, de test.
cum in jure, de elect.
cum in jure, de offic. & potest. jud. deleg.
cum in ecclesia, de simo.
cum in ecclesia, de appellationibus.
cum in ecclesia, de majo. & obedientia.

Cum in cunctis, de elect.
Cum in cunctis, de his quæ fi. à ma. par.
Cum in Apostolica, de sponsalibus.
Cum in partibus, de verborum significationib.
Cum in diœcesi, de usu.
Cum in distribuendis, de temp. ord.
Cum in contemplatione, de regulis juris.
Cum inferior. de majoritate & obedientia.
Cum instantia, de censi.
Cum infirmitas, de pœnitentia & remissione.
Cum inhibitio, de clandesti. desponsa.
Cum inter, de consue.
Cum inter j. de elect.
Cum inter ij. de elect.
Cum inter iij. de elect.
Cum inter P. de renun.
Cum inter, de except.
Cum inter, de sententia & re judicata.
Cum inter, qui filii sint legit.
Cum inter, de verborum significationib.
Cum illorum, de sententia excommunicat.
Cum juramento, de hom.
Cum laici, de jur. patr.
Cum laicis, de rebus ecclesiæ alienandis.
Cum liberum, de sepul.
Cum locum, de sponsal.
Cum M. Ferrarien. de constitutionib.
Cum Matthæ. de cele. miss.
Cum monasterium, de elect.
Cum monasterium, de confess.
Cum non ab homine, de judi.
Cum non ab homine, de sententia excommun.
Cum non sit, de deci.
Cum non ignores, de præb. & dignit.
Cum non ignoretis, de officio legati.
Cum non liceat, de præscrip.
Cum de his, quæ fiunt a prælat.
Cum nobis, de elect.
Cum nobis, de præscrip.
Cum nostris, de concessione prebendarum.
Cum nuncius, de testib. & attestationibus.
Cum nuper, de censib.
Cum olim, de consue.
Cum olim j. de offic. & potestate judi. deleg.
Cum olim ij. eod. tit.
Cum olim, de major. & obed.
Cum olim, de arbit.
Cum olim, de caus. poss.
Cum olim, de do. & contu.
Cum olim, de test. & attest.
Cum olim, de præscrip.
Cum olim, de sentent. & re judicata.
Cum olim, de cle. conjug.
Cum olim, de præben.
Cum olim, de re. perm.
Cum olim, de censib.
Cum olim j. de præb.
Cum olim ij. eod. tit.
Cum olim, de verbor. signific.
Cum omnes, de constit.
Cum oporteat, de accus.
Cum ordinem, de rescrip.
Cum P. de fi. instru.
Cum P. de accus.
Cum P. de pur. ca.
Cum parati, de appell.
Cum percussio, de cler. agro.
Cum post petitam, de elect.
Cum præsidem, de pact.
Cum pro causa, de procurat.
Cum pro causa, de sententia excommunic.
Cum propter, de jure patro.
Cum quidam, de temp. ord.
Cum quidam, de jure jur.
Cum R. de offic. deleg.
Cum sacerdotes, de postul.
Cum satis, de offic. archi.
Cum seculum, de jure patro.
Cum secundum, de temp. ord.
Cum secundum, de præb.
Cum secundum, de secundis nuptiis.
Cum sicut, de eo qui mitt. in possessionem.
Cum sicut, de consecr. eccl.
Cum sis, de auth. & usu pal.
Cum sit, de conver. conjug.
Cum sit, de consec. eccle.
Cum sit ars artium, de ætat.
Cum sit generale, de foro competenti.
Cum sit nimis, de Iuda.
Cum sit proprium, de condi. appostr.
Cum sit Romana, de app.
Cum sit Romana, de simo.
Cum simus, de regul.
Cum sint homines, de deci.
Cum speciali, de app.
Cum super aliquare, de author. & usu pal.
Cum super Abbatia, de offic. & potest. jud. deleg.
Cum super electione, de cau. pos.
Cum super electione, de confess.
Cum super causa, de restituendu.
Cum super controversia, de sententia & rejudicata.
Cum super quæstione, de decim. prabend.
Cum super quodam, de sepul.
Cum tanto, de consuet.
Cum terra, de elect.
Cum teneamur, de app.
Cum teneamur, de præben.
Cum te, de officio & potest. jud. deleg.
Cum te, de senten. & rejud.
Cum tempore, de arbit.
Cum tibi, de testa.
Cum tibi, de verb. sign.
Cum tu, de test. & att.
Cum tu, de usuris.
Cum venerabilis, de consue.
Cum venerabilis, de exces.
Cum venerabilis, de reliquis domibus.
Cum venerabilis, de censi.
Cum venisset, de sacra unct.
Cum venisset, de restit. spo.
Cum venisset, de testib. & attestationibus.
Cum venissent, de immunit. restitution.
Cum venissent, de judi.
Cum venissent, de ea, quæ mob. possess.
Cum venissent, de instit.
Cum 20. annum, de offic. deleg.
Cum Vintonensis, de elect.
Cum virum, de regula.
Cum universorum, decret. mutat.
Cum voluntate, de sententia excommunicat.
Cum vobis, de præscript.
Cum vos, de offic. jud. ord.
Cura pastoralis, de jure patr.
Cura suscepti, de purga. vulg.
Custos ecclesiæ, de offi. ca.
Custos solicitus, eod. tit.

D

Damnandus, de summa Trinitate.
De appellationibus, de appellation.
Debitum, de bigam.
Debitum, de baptismo.
Debitores, de jurejur.
De causis, de offic. deleg.
Decernimus, de jud.
De catero, de transact.
De catero, de testi. & attest.
De catero, de sent. & rejud.
De catero, de cle. non resid.
De catero, de ho. volun.
De catero, de sent. excom.

Decimam partem, de decim.
De confirmationibus, de confirmatione utili.
De diacono, qui cler. vel Co.
De bigamis, de biga.
De eo autem, de temp. ord.
De famulis, de fer. non ordi.
Defleat peccator, de reg. jur.
De francia, de sponsal.
De hu. de sepult.
De hu. de sepulcu.
De hu. de eccl. ædifi.
De hu. de accusa.
De hoc, de simo.
De homine, de celeb. missa.
De illa, de eo qui cogno. consang. uxo.
De illa, de divor.
De illa, de sponsal.
De illa j. de de spon. impub.
De illa ij. de de spons. impub.
De illa, de condi. app.
De illa, de rap.
De infidelibus, de consang. & affin.
De insanctibus, de his qui filios occidunt.
De jur. de jure pat.
De monachis, de prab.
De mortalibus, de sententi. excommunicat.
De multa, de prab.
De muliere, de sponsal. b.
De mulière, de matrimon. contracto.
Denique de excep.
De peregrinatione de voto & Co. redemp.
De Presby. Campania, de corpo. Chri.
De precariis, de precar.
De prævo, de appell.
De prudentia, de donation. inter vir. & uxorem.
De quarta, de præscrip.
De quidam de baptism.
De Quæsitum deo, de jud.
De rectoribus, de cler. ægro.
De regularibus, de simon.
De servorum, de servis non ord.
De summiacis, de simo.
De verum, de deci.
De restitu, de testi. & attesta.
De restitu, de purg. cano.
Dem qui de vi. & hon. cle.
Dem qui ecclesiam, de divor.
Dem qui ecclesiam, de pœnitentiis & remiss.
De uxore, de sepult.
De xenodochiis, de religiosis domibus.
Diguum est, de conjug. ser.
Dilectus filius j. de rescript.
Dilectus filius ij. de rescr.
Dilectus filius, de temp. ord.
Dilectus filius, de fil. Presb.
Dilectus, de ser. non ordin.
Dilectus filius, de offi. lega.
Dilectus, de offi. ju. ord.
Dilectus filius, de procu.
Dilectus filius, ut lis pendent.
Dilectus filius, de sequestranda possessione.
Dilectus j. de præbend.
Dilectus ij. de præbend.
Dilectus iij. de præbend.
Dilectus, de concess. præbend.
Dilectus. de capel. mo.
Dilectus filius, de sponsal.
Dilectus j. de simo.
Dilectus ij. eod. tit.
Dilectus filius, de homic. vol.
Dilectus filius, de excess. prælatorum.
Dilectus filius, de pœnis.
Dilecta filia, de majoritate & obedientia.
Dilecta, de excess. prælat.
Dilecto filio, de supple. negligen. prælat.
Dilecto, de offic. arch.
Dilecto filio, de testibus & attestationibus.
Dilecto filio, de appellat.
Dilecto filio, de præbend.
Dilecto filio, de verb. signif.
Dilecti filii, de renun.
Dilecti filii, de major. & obed.
Dilecti, de arbit.
Dilecti, de judic.
Dilecti filii, de foro compet.
Dilecti, de libel. obl.
Dilecti, de delict.
Dilecti filii, de excep.
Dilecti j. de appell.
Dilecti ij. de appell.
Dilecti iij. de appell.
Dilecti filii, de decimis.
Dilecti, de privilegiis.
Dilecti, de pur. vul.
Dilecta in Christo, de exceptionibus.
Dilectorum, de testi. cog.
Dilectis filius, de appellat.
Directa, de appell.
Discretionem, de eo qui cogno. consang. uxoris suæ.
Diversis fallaciis, de cler. conjugatis.
Dolentes, de celeb. missa.
Dominus, de secun. nupt.
Donatio, de donat. inter virum & uxorem.
Dubius in fide, de hæret.
Dudum j. de elect.
Dudum ij. de elect.
Dudum, de præsumpt.
Dudum, de deci.
Dudum, de conver. conjugat.
Dudum, de privil.
Duo simul, de offi. ord.
Duo pueri, de despons. impu.
Duobus, de sent. & rejud.
Duobus, de sponsa. duor.
Duobus, de sentent. excommunicatio.
Dura sæpe, de crim. fal.

E

Eam te, de ætat. & qual.
Eam te, de jur. patr.
Ea noscitur, de his quæ fiunt à prælatis.
Ea noscitur, de sent. excom.
Ea qua, de offi. arch.
Ea quæ, de sent. & rejud.
Ea qua. de stat. mon.
Ea qua, de censib.
Ea qua, de simon.
Ea qua, de pœnis.
Ea te, de jurejur.
Ecclesia S. Mariæ, de constitutionibus.
Ecclesia S. Mariæ j. ut lite pendente.
Ecclesia S. Mariæ ij. eod. tit.
Ecclesia Vestra j. de elect.
Ecclesia Vestra ij. de elect.
Ecclesia Vestra, de sortil.
Eccl. sia. de immun. ecc.
Ecclesiis, de censib.
Edoceri, de rescrip.
Ego N. de jurejur.
Eo libentius, de ser. non ord.
Episcopus, de præben.
Episcopi, de reb. eccles. alien.
Episcopum, de cler. æna.
Episcopalia, de privil.
Estote, de reg. jur.
Et si clerici. de judi.
Et si Christus, de jurejur.
Et si necesse, de donat. inter virum & uxorem.
Et si membra, de his quæ fiunt à prælatis.
Et si unanimiter. de post. præl.
Et si Judæos, de Juda.
Et si quæstiones, de sim.
Evidentia, de accus.
Eum pro quo, de fidejus.
Ex administratione, de jurejurando.
Examinata, de judi.
Examinata, de confirm. util.
Exceptionem, de except.
Excommunicamus j. de hæret.
Excommunicamus ij. de hæret.
Excommunicatis, de offic. leg.
Excommunicationis, de rap.

Ex conscientia, de crimin. falsi.
Ex conquestione, de restitutione spoliatorum.
Ex diligenti, de simon.
Ex epistolis, de probat.
Ex frequentibus, de instit.
Ex gestis, de cler. non resid.
Exhibita, de judic.
Exhibita, de rer. perm.
Exhibita, de homicid. voluntar.
Ex insinuatione, de rescr.
Ex insinuatione, de procur.
Ex insinuatione, de appell.
Ex insinuatione, de jur. patr.
Ex insinuatione, de simon.
Ex literarum, qui cler. vel vov.
Ex literarum, de eo qui duxit in matrim. quam pol. per adul.
Ex literarum, de apostat.
Ex literis, de constit.
Ex literis, de consuet.
Ex literis, de offic. & potestat. judicis delegati.
Ex literis, de offic. jud.
Ex literis, de transact.
Ex literis, de instit. restit.
Ex literis, de mu. pet.
Ex literis, de dol. & cont.
Ex literis, de prob.
Ex literis, de fid. instr.
Ex literis, de jurejur.
Ex literis, de vit. & hon. cler.
Ex literis, de pign.
Ex literis, de contu. infid.
Ex literis, de ju. patr.
Ex literis j. de spons.
Ex literis ij. de spons.
Ex literis, de despons. impub.
Ex literis, de cog. spi.
Ex literis, de eo qui cogn. consanguinam uxor sua.
Ex literis, de consang. & affin.
Ex literis, de frig.
Ex literis, de mat. contr.
Ex literis, de dñor.
Ex literis j. de homic. vol.
Ex literis ij. eod. tit.
Ex literis, de furt.
Ex literis, de cler. non ord.
Ex literis, de excess. prael.
Ex multa, de voto.
Ex multiplici. de decim.
Ex ore, de his que fi. amajo. part. cap.
Ex ore, de privil.
Ex parte, de constit.
Ex parte j. de rescr.
Ex parte ij. de rescr.
Ex parte iij. de rescr.
Ex parte, de consuet.
Ex parte, de temp. ord.
Ex parte, de serut. in ord. fa.
Ex parte j. de corp. vitia.
Ex parte ij. de corp. vitia.
Ex parte, de offic. vic.
Ex parte j. de off. & pot. jud. del.
Ex parte ij. eod. tit.
Ex parte, de offi. jud. ord.
Ex parte, de transact.
Ex parte, de postul.
Ex parte, de alien. jud. mu.
Ex parte, de arbit.
Ex parte, de for. comp.
Ex parte, de rest. spol.
Ex parte, de confess.
Ex parte, de testi. & att.
Ex parte, de fid. instr.
Ex parte j. de appell.
Ex parte ij. de appel.
Ex parte, de cler. conjug.
Ex parte j. de cler. non resid.
Ex parte ij. de cler. non rest.
Ex parte, de cler. agr.
Ex parte, de concess. prab.
Ex parte, de his quæ fiunt a maj. vel part. cap.
Ex parte, de feud.
Ex parte j. de sepult.
Ex parte ij. de sepult.
Ex parte j. de decim.
Ex parte ij. de decim.
Ex parte iij. de decim.
Ex parte, de regul.
Ex parte j. de conver. conjug.
Ex parte ij. de conver. conjug.
Ex parte, de capel. mon.
Ex parte, de censib.
Ex parte, de celebr. miss.
Ex parte, de observ. jejun.
Ex parte, de sponsa.
Ex parte, de accus.
Ex parte j. de privil.
Ex parte ij. de privil.
Ex parte iij. de privil.
Ex parte j. de verb. sign.
Ex parte ij. de verb. sign.
Ex parte iij. eod. tit.
Explicari, de observ. jejun.
Exposuisti, de corp. vit.
Exposuisti, de prab. & dign.
Exposuit nobis, de dilat.
Exposita, de arb.
Ex præsentium, de pign.
Ex publico, de conversatione conjugatorum.
Ex quorundam, de alienatione judic. mut.
Ex ratione, de ætate & qualitate.
Ex ratione, de appell.
Ex rescripto, de jurejur.
Ex rescripto, de locatione & conductione.
Ex speciali, de Iud.
Ex studio, de præsumpt.
Ex tenore, de rescript.
Ex tenore, de temp. ord.
Ex tenore, de for. comp.
Ex tenore, de test. & att.
Ex tenore, de conc. prab.
Ex tenore, qui fil. sint leg.
Ex tenore, de sent. exc.
Exurpanda, de prab.
Ex transmissa, de renun.
Ex transmissa, de fil. presb.
Ex transmissa, de for. comp.
Ex transmissa, de rest. spol.
Ex transmissa, de præscr.
Ex transmissa, de decim.
Ex tua, de fil. Presb.
Ex tuarum, de auth. & usu pal.
Ex tuarum, de sponsal.
Ex tuarum, de purg. can.
Ex tua, de cler. non resi.
Ex tua, de simon.

F

Falsidicus, de crim. fal.
Felicis memoriæ de rem.
Filium nost. de testa.
Finem litib. de dol. & cont.
Firmiter, de sum. trin. & fi.
Firmissime, de hæret.
Forus, de verb. sign.
Fraternitatis, de test. & att.
Fraternitatis, de frigi.
Fraternitatis, de hæret.
Fraternitati, de cler. non resi.
Fraternitati, de eo qui cognovit consang. uxor. suæ.
Fraternitati, de schism.
Fraternitati de cler. exc.
Fraternitatem, de donat.
Fraternitatem, de sepult.
Fures, de fur.

G

Gaudeamus, de conversatione conjugatorum.
Gaudeamus, de dñor.
Gaudemus, qui fil. sint leg.
G. perpetuum, de fid. instr.
Gemma mulier, de spons.
Gratum gerimus, de pat. vel
Gratum, de off. & pot. jud.
Gravis, de restit. spol.
Gravis, de deposito.
Gravis, de censib.
Grave gerimus, de offic. jud. ordinarii.
Grave nimis, de prabe.
Gravem, de excess. prel.
Gravem, de panis.
Gravem, de sent. exc.

H

Henricum, de clerog.
His, qua pro eccl. de non & ob.
His quib. de elect.
His quibus, de offic. jud. ordinarii.

hamilis, de major. & obed.

I

Iacobus, de simon.
Ignatius Episcopus, de libelli oblatione.
illa de decimis, ne sed. hac.
illa quotidiana, de elect.
illa propositorum, de accu.
illud, de major. & obed.
illud, de præsumpt.
illud, de præscr.
illud, de jur. patr.
illud, de cler. excom.
illud, de excess. prał.
illud, de pign.
immunitatem, de immu. eccl.
imperatorum, de juram. cal.
imputari, de fid. instru.
in aliquib. de decim.
in archiepiscopatu, de rapt.
in audientia, de sent. excom.
in causa, de caus. pos. & propr.
in causis, de elect.
in causis, de test. & att.
in causis, de sent. & re jud.
in civitate, de usur.
in cunctis esse, de nat. ex lib. Sen.
in eacum est, de at. & qual.
in ducante, de testa.
in ducatum, de immu. eccl.
in dignum, de reg. jur.
in ecclesia, de instit.
in ecclesiis, de capel. mona.
in feri, de hæretic.
in Genesi, de elect.
in hærentes, de jura. calum.
in hibendum est, de coha. cleric. & mulierum.
in his, de priv.
in hoc, de verb. signifi.
in jus sum, de re. remun.
in Lateranensi, de præbendis & dignitatibus.
in litteris, de officio & potestate judicis delegati.
in litteris, de restit. spo.
in litteris, de testi. & att.
in litteris, de rap.
in nomine Domini, de testibus & attestationib.
in nonnullis, de iudæ.
in nostra, de rescrip.
in nostra presentia, de procuratore.
in nostra, de rest. & atteſt.
in nostra, de sepul.
in nostra, de injur.
innotuit, de elect.
innotuit, de arbit.
innotuit, de maledi.
innotuit, de cequis vor. sur. sus.
innovamus, de treugis.
innovamus, de censib.
innovate, de verborum signifi.
in omni negotio, de testib. & attestationibus.
in ordinando, de semo.
in pertractandis, de jur. calum.
in præsentia, de renun.
in præsentia, de proba.
in præsentia, de sponsa.
in præsentia, de sententia excommunicationis.
in quadam, de celebra. miss.
in quibusdam, de pœnis.
inquirendum, de pecu. cle.
inquisitionis, de accu.
inquisitioni, de appell.
inquisitioni, de sententia excommunicationis.
in singulis, de stat. mo.
insinuante, de offi. & potest. judicis delegati.
insinuante, qui cler. vel voc.
insinuatione, de feu.
insinuatum, de simo.
instruendi, de ser. non ord.
insuper, de testi. & att.
insuper, qui ma. ac pos.
in tabulis, de sortileg.
in tantum, de simo.
in tantum, de collu. dere.
intelligentia, de verb. signifi.
intellecto, de jurejur.
intelleximus, de at at. & qual.
intelleximus, de judi.
intelleximus, de or. cog.
intelleximus, de his, quæ fi. occidunt.
intelleximus, de adultc.
intelleximus, de novi oper. nunciatione.
inter alia, de immu. eccl.
inter alia, de sententia excommunicationis.
inter catera, de offic. jud. ord.
inter catera, de appell.
inter cateras, de rescrip.
inter cateras, de sententia & re judicata.
inter corporalia, de translat.
inter dilectos, de fide instr.
inter dilectos, de donat.
inter dilectos, de excess. prał.
inter dicimus, de decim.
inter fecisti, de homi.
inter monasterium, de sentent. & rejudicata.
inter opera, de sponsal.
interposita, de appell.
inter quatuor, de cler. pere.
inter quatuor, de majo. & obe.
inter quatuor, de cler. non resi.
inter quatuor, de rels. do.
inter sollicitudines, de pur. can.
intimasti, de appell.
intimavit, de test. & att.
investigandum, de pecu. cle.
Ioannes, de cle. conjuga.
Ioannes, de testa.
Ioannes, de regular.
Ioannes, de homi. volun.
Iordana, de eo. qui cog. consang.
Ioseph, de verb. signifi.
irrefragabilis, de offic. ord.
irrita erit, de his, quæ fi. a prælatis.
is. cui, de no. ope. nun.
is qui, de solu.
is qui, de sponsal.
ita quorundam, de Iudæu.
item cum, de resti. spo.
Iudæi, de testi. & atteſt.
Iudæi j. de Iudæ.
Iudæi ij. eod. tit.
Iudicis officium, de offic. jud.
Iuramentum, de jurejur.
Iuravit, de proba.
Iurgantium, de sententia & re judicata.
Ius dictum, de verb. signifi.
Iuvenis, de sponsal.

L

Lator præsentium, de pignorator, de sent. & rejud.
lator, qui filii, sint legi.
lator præsentium, de homicid. voluntar.
latores, de clerc. exc.
laudabilem, ut lit. pen.
laudabilem, de conversione infidelium.
laudabilem, de frigi.
lectæ coram nobis, de renunciationibus.
legebatur, de ma. & obed.
licet, de elect.
licet, de translat.
licet magister, de supplen. negl. prælat.
licet j. de offic. & potestate judicis delegati.
licet, de offic. lega.
licet, in corrigendis, de offi. jud. ordin.
licet j. de fo. compe.
licet ij. de foro compe.
licet, de feriis.
licet, de restit. spo.
licet causam, de proba.
licet j. de testi. & atteſt.
licet ij. de test. & att.
licet iij. de test. & att.
licet vobis, de præbend.
licet, de deci.
licet, de regular.
licet, de voto.
licet, de censi.
licet, de hæret.

licet, de sponsa duorum.
licet, de conjug. servorum.
licet, de accus.
licet, Hels de simo.
licet, de cri. fal.
licet, de pœnis.
licet, de pœnitentiis.
ligneis, de consec. eccle.
literæ tuæ, de dila.
literæ, de frigi.
literæ, de ma. contra.
literæ, de renun.
literas, de supplen. negligent. prælatorum.
literas, de temp. ord.
literas, de fil. presby.
literas, de jura. cal.
literas, de resti. spo.
literas, de præsum.
literas, de concess. præben.
literas, de celeb. missa.
literas, de despon. impu.
literas, de conjug. lepro.
literis, de rescript.
literis, de præsum.
literarum, de voto.

M

Magnus Episcopus, de oblig. ad ratt.
magnæ, de voto.
majores, de bapt.
majoribus, de prabend.
mancipia, de rer. permut.
mandatum, de rescr.
mandato, de procur.
mandato, de simon.
mandata, de præsumpt.
mandamus, de offic. archidiac.
manifesta, de pœn. & remiss.
maritis, de adult.
Martinus, de cogn. spirit.
Massana, de elect.
Matthæus, de simon.
meminimus, de appell.
meminimus, qui cler. vel vo.
meminimus, de accus.
Michael, de fil. Presbyt.
Michael, de usur.
ministerium, de offic. archipresbyteri.
miramur, de ser. non ord.
monachi, de stat. mon.
monachi, de sent. excom.
monasteria, de vita & honestate clericorum.
monsales, de purg. can.
multa sunt, ne cler. vel mon.
multorum, de Iudæ.
mulier, de conver. infid.
multeri, de jurejurando.
mulieres, de don. inter virum & uxorem.
mulieres, de sent. excom.

N

Nam concupiscentiam, de constitutionibus.
nam & rex, de verborum significationibus.
nam & ego, eod. tit.
naviganti, de usur.
nec Episcopi, de temp. ord.
ne Dei, de simon.
ne innitaris, de constit.
nemo Presbyterorum, de simonia.
nemini dubium, de officio legatorum.
ne nimis, de religiosis domibus.
ne pro defectu, de elect.
ne pro dilatione. de pœnitentia & remiss.
ne religiosi, de regul.
Nicolao, de appell.
nihil est, de elect.
nihil prodest, de præscript.
nihil obstat, de verborum significationibus.
nimis, de fil. Presbyt.
nimis, de jurejur.
nimis iniqua, de excess. præl.
nimis prava, eod. tit.
nisi cum pridem, de renunc.
nisi essent, de præb.
nisi specialis, de authorit. & usu pallii.
nisi specialis, de offic. leg.
nobis fuit, de jur. patr.
nobis fuit, de simon.
nobilis homo, de pur. ca.
non amplius, de instit.
non debet, de test. & att.
non debet, de consanguinitate & affinitate.
non dubium, de sententia excommun.
non est, de decim.
non est vobis, de regul.
non est vori, de voto.
non est, de spon.
non injuste, de procur.
non liceat, de cler. non resi.
non liceat, de præben.
non licet, de reb. eccl. alie.
non magnopere, ne clerici vel monachi.
non minus, de immu. eccl.
nonne bene, de præsumpt.
nonnulli, de rescript.
non potest, de sent. & rejud.
non satis, de simon.
non sine multa, de arbitr.
non ut apponeres, de bap. & ejus effectu.
non inter, de pur. can.
nos instituta, de sepult.
nos quidem, de resti.
nostro postu. de pœn. & rem.
nosti, quomodo, de elect.
nova, de pœn. & rem.
novum genus, de decim.
novit ille, de offic. leg.
novit ille, de judic.
novit, de appel.
novit ille, ne sed. vac.
novit, de hiis quæ fil. a prel.
noverit, de sent. excom.
novimus, de verb. signif.
nullus, de elect.
nullus, de ser. non ordin.
nullus, de for. comp.
nullus, de præsumpt.
nullus Episcopus, de jurejur.
nullus Presbyter, de pœn.
nullus Episcopus, de jurej.
nullus, de regul. jur.
nullus, de jur. patr.
nulli liceat, de reb. eccl. alie.
nulli Episcoporum, de accu.
nulli Iudæo, de Iud.
nulli se, de sent. excom.
nulla ecclesiastica, de rem. prabend.
nunc autem, de relig. do.
nuncios, de decim.
nuper, de big. amis.
nuper, de test. & att.
nuper, de decimis.
nuper, de donation. inter virum uxorem.
nuper, de sent. excom.

O

Oblata, de appel.
Odoardus, de solut.
officium, de offic. archid.
officium, de offic. archipres
officii, de elect.
officii, de testa.
officii, de pœn. & remiss.
officii, de sent. excom.
olim, de rescrip.
olim, de lit. contest.
olim j. de resti. spol.
olim ij. de resti. spol.
olim iij.
olim, de excep.
olim, de censib.
olim, de accusat.
olim, de injur.
olim, de verb. signif.
omnis anima, de censib.
omnis res, de regul. jur.
omnis utrisque, de pœnitentiis & remiss. sacra.
omnes principes, de maj. & ob.
omnes dies, de for.
omnibus, de cler. æqua.
omnipotens, de accus.
Ostiu Episcopus, de elect.

P

Pactum, de verb. sign.
pactiones, de pactis.
paracianus, de sepult.
parecianes, de decim.
parecianes, de sent. excom.
pastoralis, de rescript.
pastoralis, de sacra non iter.
pastoralis, de officio & potestate jud. del.
pastoralis, de offic. jud. ord.
pastoralis, de jud.
pastoralis, de causa pos.
pastoralis, de fid. instr.
pastoralis, de except.
pastoralis, de appell.
pastoralis, de his quæ fiunt à prælatis.
pastoralis, de donat.
pastoralis, de decim.
pastoralis, de jur. patr.
pastoralis, de priuil.
patronibus, eod. tit.
perlatum, de his quæ fiunt à suo.
perlatum, de jure patr.
perlatum, qui fil. sint legit.
permittimus, de sent. excom.
permissum, de celebr. miss.
permissa, de offi. ord.
per nostras, de jur. patr.
perpendimus, de sent. exc.
persona, de test. & att.
personas, de appell.
per inquisitionem, de elect.
per tuas, de major. & obed.
per tuas, de arbitr.
per tuas, de probat.
per tuas, de test. & att.
per tuas, de appell.
per tuas, de donat.
per tuas, de voto.
per tuas, de cond. appo.
per tuas, qui fil. sint legit.
per tuas, de simon.
per tuas q. eod. tit.
per tuas ij. eod. tit.
per tuas, de sent. exc.
per venerabilem, qui fil. sint leg.
perfidiam, de donat. inter vir. & uxorem.
perjuri, de arbitr.
pervenit j. de testib. cogn.
pervenit ij. eod. tit.
pervenit j. de jurejur.
pervenit ij. de eod.
pervenit j. de appell.
pervenit ij. de appell.
pervenit, de empt. & vend.
pervenit, de ord. ab ejuss.
pervenit, de decim.
pervenit, de censib.
pervenit, de immu. eccl.
pervenit, de conjug. lepr.
pervenit, qui fil. sint legit.
pervenit, de adult.
pervenit, de excess. prael.
pervenit, de sent. exc.
P. & G. de offic. del.
Petrus diaconus, de homic. vol.
petitio, de procur.
petitio, de jurejur.
petitio, de homic. vol.
petisti, de priuil.
Pisanus, de restit. spol.
placet, de conuers. conjug.
placuit, de testib. & att.
placuit, de præscr.
placuit, de empt. & vend.
plerique, de pact.
plerunque, de rescript.
plerunque, de donat.
plures, de usur.
porro, de diuor.
porro, de cler. pugn.
porrò, de priuil.
porrò, de sent. excom.
porrecta, de confir. util.
porrectum, de regular.
possessiones, de reb. eccles. alien.
post cessionem, de probat.
post translationem, de renunciatione.
post electionem, de conc. prab.
post miserabilem, de usur.
postremò, de appell.
postulasti, de rescri.
postulasti, de for. comp.
postulasti, de regul.
postulasti, de jur. patr.
postulasti, de Iudæis.
postulasti, de homic. vol.
postulasti, de conc. prab.
postulasti, de voto.
postulasti, de cler. exc.
postulationem, de postulatione prælatorum.
postquam, de elect.
potuit emphyteuta, de locato & conducto.
precarium, ad precar.
precaria, eod. tit.
prælatorum, de accus.
præsenti, de Iudæis.
præsentium, de fil. Presb.
præsentium, de test. & att.
præsentium, de cler. percus.
præsentata, de test. & att.
Presbyter, de sacram. non iter.
Presbyter, de pecu. cler.
Presbyter, de celebr. miss.
Presbyteri, de pœn.
Presbyterum, de cler. ægr.
Presbyterum, de homic. vol.
prætera, de etat. & qual.
præterea, de offi. & pot. jud. del.
præterea j. de transact.
præterea ij. eod. tit.
præterea, de dilat.
præterea, de test. & att.
præterea, de testib. cogn.
præterea j. de appell.
præterea ij. de appell.
præterea, de prab.
præterea, de conuers. conjug.
præterea j. de jur. patr.
præterea ij. eod. tit.
præterea, de censib.
præterea j. de spons. & mat.
præterea ij. eod. tit.
præterea, ne præl. sibi suas.
præterea, de apostat.
præterea, de usur.
præterea, de cler. perc.
procurationes, de cens.
prohibeas, de magist.
prohibemus, de decim.
prohibemus, de cens.
prouillorum, de prab. & dignit.
propter, de locat.
propter, de donat.
propterea, de verb. signif.
propositum, de eo qui dux. in mat. quam pol. per adul.
proposuisti, de for. comp.
proposuisti, de probat.
proposuisti, de conf. eccl.
proposuit, de fil. Presb.
proposuit, de appell.
proposuit, de conc. prab.
proposuit, de conjug. ser.
proposuit, de cler. excom.
prouideas, de offic. vic.
prout nobis, de dol. & contum.
prudentiam, de off. & pot. jud. de.
prudentiam, de mut. pet.
prudenter, de donat.
puberes, de desp. impub.
publicato scrutinio, de elect.
pueris, de delictis puer.
pueris, de sent. exc.

Q

Qua fronte, de appell.
qualiter & quando j. de ac.
qualiter & quando ij. de accus.
qualiter & quando, de jud.
qualiter, de elect.
qualiter, de pactis.
qualiter, de cler. non res.
quam graui, de crim. fals.
quam pernicio sum, de usur.
quam sit graue, de excess. prael.
quam sit laudabile, de Iudæis.
quamvis, de at. & qual.
quamvis, de offi. & pot. jud. del.
quamvis, de sent. & rejud.
quamvis, de decim.
quamvis, de sent. exc.
quamvis, de verb. sign.
quamvis, de regul. jur.

quanto, de consuet.
quanto, de translat.
quanto, de offic. jud. ordin.
quanto, de jud.
quanto, de præsump.
quanto, de jurejur.
quanto, de his, quæ fiunt. à prælat.
quanto, de censib.
quanto, de divor.
quanto, de magi.
quanto, de usur.
quanto, de privil.
quanto, de sent. excom.
quacunque, de jure patro.
quæ in ecclesiarum, de constit.
quemadmodum, de jure.
qua mulieres, de reg. jur.
quærelam, de elect.
quærelam, de procur.
quærelam, de jurejur.
quærelam, de simo.
quærelam, ne prælati vi. suas.
quærenti, de offi. & potestate judicis delegati.
quærenti, de verbo. signifi.
quæris à nobis, de ætat. & qual.
querimoniam, de jure patro.
quæsivit, de his, quæ fiunt à maj. par. cap.
quæsivit, de divor.
quæsivit, de ver. signifi.
quæsitum, de temp. ord.
quæsitum, de verba. cle. & muli.
quæsitum, de re. permut.
quæsitum, de pœnit. & remis.
quæsitum, de appel.
qui alium, de simo.
qui alios, de hæret.
quia circa, de bigam.
quia circa, de consang. & affi.
quia circa, de privil.
quia clerici, de jure patro.
qui diligentia, de elect.
quia diversitatem, de conces. præbendarum.
quia frustra, de usur.
quia in causis, de procura.
quia indicante, de præscrip.
quia ingredientibus, de testa.
quia in insulis, de regul.
quia intentionis, de privil.
quia in tantum, de præbend.
quia in omnib. de usuris.
quia monasterium, de rel. dom.
quia nonnull. de reser.
quia nonnullis, de cleri. non resi.
quia nonnullis, de magist.
quia nos, de auth. & usupal.
quia nos, de appel.
quia nos, de testa.
quia plerisque, de immu. eccl.
quia propter, de elect.
quia quæsitum, de offi. deleg.
quia super his, de jud.
quia V. de judi.
quia verisimile, de præsump.
quicunque, de eccl. ædifi.
quicunque, de condi. appos.
qui cum furè, de fur.
quidam, de renun.
quidam, de conver. conjug.
quidam, de cele. miss.
quidam, de apost.
quidam, de homic. volun.
quidam, de privil.
quid per notale, de verb. sign.
qui ex timore, de regul. jur.
qui furatur, de fur.
qui in divorum, de conces. prab.
quinta vallis, de jurejur.
qui Presbyterum, de pœnit.
qui res, de reb. eccl. ali.
quisquis, de elect.
qui scandalizaverit, de re. jur.
quod ad consulationem, de sent. & re jud.
quod autem, de jure patro.
quod autem, de pœnit.
quod à prædecessore, de schisma.
quod ate, de clex. conjug.
quod clericis, de foro comp.
quod de his, de sentent. excommunications.
quod Dei timorem, de statu mo.
quod dicitur, de verbor. significatione.
quod dilectio, de consanguin. & affinitat.
quod in dubiis, de renun.
quod in dubiis, de consec. eccl.
quod in dubiis, de pœnis.
quod in dubiis, de sententia excommunication.
quod in te, de pœnit. & remis.
quod latenter, de reg. jur.
quod nobis, de cland. desson.
quod nobis, quisinst legi.
quod nonnullis, de privil.
quod non est licitum, de reg. jur.
quod olim, de Iudæis.
quod quidam, de pœn. & remis.
quod quibusdam, de fide jus.
quod sedem, de offi. jud. ord.
quod sedem, de frigi.
quod sicut, de elect.
quod super his, de majo. & ob.
quod super his, de fide instru.
quod super his, de voto.
quod super his, de consang.
quod translation. de temp. ord.
quod translationem, de offi. leg.
quoniam, de fi. Presbytero.
quoniam Abbas, de offic. deleg.
quoniam Apostolica, de off. dele.
quoniam in plerisq, de offic. judic. ord.
quoniam frequentes, ut lectio confet.
quoniam in parte, de sen.
quoniam contra, de proba.
quoniam aliqua, de testib.
quoniam omne, de præscrip.
quoniam, de vita & hon. cle.
quoniam à nobis, de decim.
quoniam, de jure patron.
quoniam, de simo.
quoniam vi. prælat. ecclesiar.
quoniam vi. cod. tit.
quoniam ecclesia, de mag.
quoniam, de usur.
quoniam, de privil.
quoniam constitutus, de cens.
quoniam, de conjugio leprosi.
quorundam, de testib.
quosdam, de præscrip.
quoties, de pactis.
quoties, de testi. & attesta.
quoties, de simo.
quories, de pur. ca.

R

Raimundus, de testa.
Raimaldus, de testi.
ratio nulla, de præb. &
recepimus, de privil.
recolentes, de statu mo.
referente, de præb.
referente, qui fil. sint leg.
referente, de delict. pue.
relatum est, de offic. de pot. jud. deleg.
relatum, de cleri. unam. fi.
relatum, de præbend.
relatum, de concess. præb.
relatum vi. de testa.
relatum vi. cod. tit.
relatum, de sepultur.
relatum, de jure patro.
relatum, ne cleri. vel mo.
relatum, quamvis. accu.
relatum, de sent. excom.
relinqui, de cens. Eccles.
repellantur, de accus.
reprehensibilis, de appel.
requisisti, de testa.
requisivit, de ord. ab epo. renuncia vit Episcopatui.
requisivit, de simonia.
requisivit, de sponsa.
responso, de sent. exc.
Rodulphus, de reser.
rursus, qui cler. vel vo.

S

Sacerdotium, ne clerici monachi.
sacris, de his quæ vi metu.
sacris, de sepult.
sacris, de sententia excommunicationis.
sacro, cod. tit.

Sacrosancta. de elect.
Salubriter. de usur.
Sancto concilio. de succ. ab int.
Sanctorum. de præscript.
Sanctorum. de censib.
Sane dilecto. de renunt.
Sane. de temp. ordin.
Sane j. de offic. & potestate jud. delegat.
Sane j. eod. tit.
Sane. de arbit.
Sane. de for. compet.
Sane j. de cler. conjug.
Sane ij. de cler. conjug.
Sane. de regular.
Sane. de convers. conjug.
Sane. de celebr. miss.
Sane. de excess. prælat.
Sane. de præbend.
Sanctæ. de collu. de reg.
Scripturæ. de voto, & vot. red.
Secundum. ne cler. vel mon.
Secunda requiris. de appel.
Sedes apostolica. de rescript.
Sed hoc. de succes. ab int.
Sed vos. ne cler. vel mon.
Sententia. de sentent. & re judicat.
Sententiam. ne cler. vel mon.
Sept contingit. de restit. spo.
Sept contingit. de appell.
Serres de test & att.
Si alicujus. de elect.
Si alterius. de homic. Sol.
Si aliquando. de sentent. excommunic.
Si a patre. de infan. & lan. expo.
Si autem. de rescript.
Si autem. de cohabit. cler. & mul.
Si adversus de eo qui mitt. in poss.
Si archiepiscopus. de temp. ord.
Si boni. de injur.
Si cui romana. de rescript.
Si dum de suppl. negl. prel.
Si dux. de transact.
Si erat. de fundic.
Si erat. de probat.
Si fur. de restit. & at.
Si fur. de præsumpt.
Si fur. de jurejur.
Si ita. ij. eod. tit.
Si ut. eod. tit.
Si vas. de sent. & rejud.
Si vir. de cohab. cler. & mul.
Si vir. j. de regular.
Si vir. ij. eo. tit.
Si vir. j. de simon.
Si vir. ij. eo. tit.
Si vir. iij. eo. tit.
Si vir. de sponsal.
Si vir. de accus.
Si vir. ne cler. vel mon.
Si vir. de Judæis.
Si vir. j. de hæret.
Si vir. ij. eo. tit.
Si vir. j. de hom. Sol.
Si vir. ij. eod. tit.
Si vir. de exc. prel.
Si vir. de priv. leg.
Si vir. de sent. excom.
Si cautio. de fid. instr.
Si celebrat. de cler. exc.
Si clericus. de foro comp.
Si concubinæ. de sen. exc.
Si conditiones. de cond. appos.
Si constiterit. de accus.
Si culpa. de injur.
Si de terra. de priv. il.
Si diligenti. de for. comp.
Si diligenti. de præscript.
Si dominus. de simon.
Si duobus. de appel.
Si ecclesia. de consecr. eccl.
Si egressus. de injur.
Si Episcopus. de paroch.
Significasti. de elect.
Significasti. de offic. archid.
Significasti. de offic. & pot. judi.
Significasti. de for. comp.
Significasti. de jur. pat.
Significasti. de eo qui dux. in matr. quam pol. per adult.
Significasti. de divort.
Significasti j. de homic. Sol.
Significasti ij. eo. tit.
Significasti. de adul.
Significavit. de rescript.
Significavit. de corp. virt.
Significavit. de of. jud. ord.
Significavit. de testi. & at.
Significavit. de appel.
Significavit. de paroch.
Significavit. de conver. conjug.
Significavit. de censib.
Significe. de eo qui dux. in matr. quam pol. per adult.
Significavit. de dona. int. virum & uxorem.
Significavit. de Judæis.
Significavit. de pœnit.
Significavit. de sent. exc.
Significaverunt. de jud.
Significaverunt. de testi. & att.
Significaverunt. de except.
Significatum. de præben.
Significatum. de regular.
Significante. de rescript.
Significante. de appel.
Significante. de pign.
Significante. qui ma. accus. pos.
Significantibus. de offic. & Pot. judic. del.
Significantib. de libel. obl. at.
Significantib. de appel.
Significante. de novi operis nunciatione.
Significantib. de pur. vulg.
Signum est. de conjug. serv.
Si hæredes. de resta.
Si instrumenta. de fid. instr.
Si inter virum. de sponsal.
Si justus. de appel.
Si legitimus. de accusat.
Si læserit. de injur.
Si perfodiens. de hom.
Si princeps. de ver. perm.
Si pro debilitate. de offi. delect.
Si proponente. de rescript.
Si qua mulier. de divor.
Si qua per adoptionem. de cognatione legali.
Si quando. de rescript.
Si quando, de officio & potestate judicis delegati.
Si quem. de sent. exc.
Si qui clericorum. de clericorum conjugio.
Si qui testium. de test.
Si quis. de major. & obed.
Si quis j. de for. comp.
Si quis ij. de for. comp.
Si quis. de confir. uti. vel inut.
Si quis. de vi. & hon. cler.
Si quis. de reb. eccl. non alien.
Si quis. de pecu. cler.
Si quis. de regular.
Si quis. de baptis.
Si quis. de presb. non bap.
Si quis. de cland. desp.
Si quis. de eo qui dux. in mat. quam poll. per adult.
Si quis. de eo qui cogn. consanguxo. suæ.
Si quis. de accus.
Si quis. de simon.
Si quis. de hæret.
Si quis. de homic. Sol.
Si quis. de furt.
Si quis. de cler. percus.
Si quis j. de cler. exc.
Si quis ij. eo. tit.
Si quis. de cler. non ord.
Si quis j. de purg. can.
Si quis ij. eod. tit.
Si quis j. de injur. & damno dato.
Si quis ij. eod. tit.
Si quisquam. de cohabit. cler. & mulier.
Si quorundam. de solut.
Si rixati. de injur.

si sacerdos, de officio ordinator.
si scripturam, de fide instrumentorum.
si seduxerit, de adul.
si vendidori, de emptione & venditione.
si vero, de jurejurando.
si vero, de jure patronatus.
si vero j. de sententia excommunicationis.
si vero ij. eod. tit.
si vir, de cognat. spirituali.
si vir, de adult.
solita, de major. & obed.
solicite, de restit. spol.
solicitudinem, de appell.
sopita, de censib.
sponsam, de sponsa.
statuimus, de suppl. negl. prel.
statuimus, de majo. & obed.
statuimus, de transact.
statuimus, de regul.
statuimus, de custo. euch.
statuimus, de maled.
studuisti, de offic. leg.
sua nobis, de offic. vic.
sua nobis, de appell.
sua nobis, de confir. utt.
suam ad nos, de pæn.
suam nobis, de simon.
subdiaconos, de temp. ord.
subortæ, de sent. & rejud.
suffraganeis, de elect.
suggestum, de appell.
suggestum, de decim.
suggestum, de jur. patr.
super inordinata, de prabend. & dignit.
super illa, de sec. nupt.
super literis, de rescript.
super quæstionum, de officio & potestate jud. deleg.
super quodam, de stat. monachorum.
super quibusdam, de verbor. significationibus.
super spoliatione, de ord. cogn.
super specula, ne cler. vel monachi.
super specula, de magist.
super specula, de priv. il.
super eo, de elect.
super eo, de bigamis.
super eo. de officio & potestate jud. deleg.
super eo, de transactionib.
super eo, de his quæ vi.
super eo j. de test. & att.
super eo ij. eod. tit.
super eo, de rest. cog.
super eo j. de appellationibus.
super eo ij. de appellat.
super eo, de cohabitat. clericorum & mulierum.
super eo, de parochiis.
super eo, de regular.
super eo, de censib.
super eo, de cond. app.
super eo, de cog. spirituali.
super eo, de eo qui cognovit consang. uxoris sua.
super eo, de consang. & affin.
super eo, de rapt.
super eo, de usur.
super eo, de crim. falsi.
super eoj. de sententia excommunicationis.
super eo ij. eod. tit.
super his, de test. cog.
super his, de accus.
super his, de pœnis.
super hoc, de renunciationib.
super hoc, de eo qui duxit in matrimonium, quam pollut per adulterium.
suscepimus, de hom. vol.
susceptis, de can. poss.
suscitata, de restit. in integrū.
suspicionis, de officio & potestate judicis delegati.

T.

Tam literis, de testib.
tanta est, qui filii sint legitimi.
tanta est, de simonia.
tanta est, de excessione prælatorum.
te nobis, de cler. peregr.
tenor, de sententia & re judicata.
te referente, de celebratione missarum.
tertio loco, de probationibus.
tertio loco, de præsumpt.
testimonium, de test. & att.
Theodosius, de statu monachorum.
Thomas, de corp. vit.
translato, de constit.
transmissam, de elect.
transmissa, de jure patron.
transmissa, de eo qui cognovit consang. uxoris sua.
transmissæ, qui filii sint legiti.
transmissa, de verborum significationibus.
treuga, de treuga & pace.
tua. & infrà, de decim.
tua fraternitas, de consecratione ecclesiæ.
tua fraternitas, de spon. duo.
tua fraternitas, de adul.
tua nos, de cler. pereg.
tua nos j. de jurejur.
tua nos ij. eod. tit.
tua nos, de cohabitat. clericorum & mulierum.
tua nos, de cler. ægr.
tua nos, de eccl. ædi.
tua nos, de spons. salibus.
tua nos, de despons. impub.
tua nos, de cognatione spir.
tua nos, de consang. & affin.
tua nos, de simonia.
tua nos, de homic. voluntario.
tua nos, de usur.
tua nos, de sent. exc.
tua nobis, de testamentis.
tua nobis, de decimis.
tua nobis, de verborum significationibus.
tua nuper, de his qui sunt prælatis.
tuam, de ætate.
tuam, de ordine cognitionis.
tuarum. de prælegiis.
tuas dudum, de spon. duo.
tuas dudum, de usur.
tua discretionis, de pœnis.
tua fraternitatis, de clericis peregrinis.
tua fraternitatis, ut lite non contestata.
tua fraternitatis, de clericis non residentib.
tua fraternitatis, de privilegiis.
tua fraternitatis, de eo qui cognovit consang. uxoris suæ.
tua fraternitati, de spons.
tua fraternitati, de probationibus.
tua fraternitati, de appellat.
tuæ literæ, de clerici, non promot.
tua nobis, de despons. impub.
tuis quæstionib. de test. & att.
tuis quæstionib. de prob.
tum ex literis, de testib.

V.

Vacante, de præbend. ubi non est. de despons. impub.
vel non est compos, de temp. ordin.
venerabilis, de jud.
venerabilis, de dolo & contum.
venerabilis, de restitut. spol.
venerabilis, de consuet.
venerabilis, de præbend.
venerabilis, de officio & potest. judicis delegati.
venerabili, de testib. & att.
venerabili, de cens.
venerabilis, de sent. excom.
venerabili, de verb. signif.
venerabilem, de elect.
venerabilem, de excep.
veniens, de renun.
veniens, de filiis presbyterorum.
veniens, de transactionib.
veniens j. de testi. & attest.

Veniens ij. de test. & att.
Veniens, de jurejurando.
Veniens, de præscriptio.
Veniens, de regul.
Veniens, de conuer. conjug.
Veniens, de Presbytero non bap.
Veniens, de sponsalib.
Veniens ij. eod. tit.
Veniens, qui clerici vel conuētes.
Veniens, de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.
Veniens, de cognatione spiritu.
Venni j. de eo, qui cognouit cōsanguineam uxoris sua.
Veniens ij. de eo, qui cognouit consanguineam uxoris suæ.
Veniens, de accusationib.
Veniens, de simo.
Veniens, de his qui fil. oc:
Veniens, de eo, qui ord. fur. susc.
Veniens, de sent. excomm.
Veniens, de voto & voti red.
Venientes, de jurejuran.
Verum, de hære.
Veritatis, de dolo & contu.
Veritatis, de jurejurando.
Verum, de foro compe.
Verum, de jurejur.
Verum, de conuer. conjug.
Verum, de condi. appos.
Vestra, de cohab. cler.
Vestra, de loca. & condu.
Videtur nobis, qui matr. accus. possint.
Vidua, de regular.
Vigilanti, de præscript.
Vir qui adspite, de consanguin. & affinitate.
Vir autem, de secundis nup.
Ultra tertium, de testib. & att.
Una sententia, de appella.
Universitatis, de sententia excommunicatione.
Uno delegatorum, de offi. delegatorum.
Volens, de purific. post partum.
Volentes, de offi. lega.
Ut Abbates, de ætate & qualit.
Ut Archipresbyter, de offi. Archipresbyterorum.
Ut Archidiaconus, de offi. Archidiaconi.
Ut clerici, de regular.
Ut clericorū, de Vit. & hon. cle.
Ut commutationes, de rer. perm
Ut consultationi, de cler. conj.
Ut debitus, de appell.
Ut bigami, de biga.
Ut dominicis, de paroch.
Ut fama, de sent. exc.
Ut filii Presbyterorum, de fil. Presbyterorum.
Ut in domibus, de immunitate ecclesiæ.
Ut juxta, de offic. jud. ord.
Ut laici, de Vit. & hon. cler.
Ut mensuræ, de empt. & vend.
Ut nostrum, de offic. Archid.
Ut nostrum, de appellationibus.
Ut nostrum, ut eccl. benef.
Ut nullus, de prabenda & dig.
Ut prætersa, de electione.
Ut primicerius de offi. primic.
Ut privilegia, de privilegiis.
Ut quisq;, de vita & honestate clericorum.
Utrum autem, de cogn. spirit.
Ut sciat se. de offi. sacrist.
Ut singula, de offi. Archipresb.
Ut super aliqua, de rebus ecclesiæ alienandis.
Ut unusquisq;, de pecul. cler.
Uxoratus, de conuersat. conjug.

FINIS.

DECRETALIVM D

GREGORII PAPÆ IX.

COMPILATIO.

GREGORIVS Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis doc
ribus & scholaribus universis, Bononiæ [b] commorantibus, sa
tem & Apostolicam benedictionem.

REx pacificus pia miseratione disposuit sibi subditos fore pa
cos, pacificos, & modestos.

Sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mate
rium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat
nisi justitia conatus ejus sua virtute reprimeret, & quæstion
ipsius implicatas explicaret, jus humani fœderis litigiosa
abusus extingueret, & dato libello repudii concordia exclu
di terminos exularet. Ideoq; lex proditur, ut appetitus noxius sub juris regula limite
per quam genus humanum ut honestè vivat, alterum non lædat, jus suum unicuiq; tribu
informatur. Sanè diversas constitutiones, & decretales epistolas prædecessorum nostro
in diversa dispersas [c] volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quæ
propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem induce
debantur: aliquæ verò vagabantur extra volumina supradicta, [d] quæ tanquam incerta
quenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maximè studentium utilitatem
dilectum filium fratrem Raymundum capellanum & pœnitentiarium nostrum, illas in u
volumen (resecatis superfluis [e]) providimus redigendas, adjicientes constitutiones nos
& decretales epistolas, per quas nonnullæ [f] quæ in prioribus erant dubia, declarantur.
lentes igitur ut hac tantùm compilatione universi utantur in judiciis & in schulis, d
prohibemus, ne quis præsumat aliam facere, absq; auctoritate sedis apostolicæ speciali.

a Titulus hujus libri in manuscriptis vetustissimis ita habet, Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii pæ IX. b In uno manuscripto Vaticanæ legitur Parisiis, in altero Bononiæ & Parisiis. sed ut plurimum habent, Bononiæ. c al. sparsas. d Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. fi quid autem in tanti. C. de ve en. e Interdum & utilib, quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo isto doctior. f Multa ja ta fuit hæc epistola anno Christi 1230.

DE SVM

DE SVMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

TITVLVS I.

INNOCENTIVS III. IN CONCILIO GENERALI *a.*

Tractat de Trinitate, & ipsius operibus: de Fide, & articulis fidei.

CAPITVLVM PRIMVM.

FIRMITER credimus *b*, & simpliciter confitemur *c*, quòd unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una *d* essentia, substantia, seu natura simplex omninò: Pater à nullo, Filius à Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio, semper ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus Sanctus procedens: consubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum universorum principium: creator omnium visibilium & invisibilium, spiritualium & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolusenim & alii dæmones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccavit. Hæc sancta Trinitas secundùm communem essentiam individua, & secundùm personales proprietates discreta, primò per Mosen & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. Et tandem unigenitus Dei filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compositus *e*, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cùm secundùm divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundùm humanitatem factus est mortalis & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cælum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascendítque pariter in *f* utroque: venturus in fine, judicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundùm opera sua, sive bona fuerint sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hîc de sacramentis ecclesiasticis.

Abbas Siculus.

Vna *a* verò est fidelium universalis ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificium *b* Iesus Christus: cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, trâsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui rectè fuerit ordinatus, secundùm claves ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus. Sacramentum verò *c* baptismi (quod ad Dei invocationem & individuæ Trinitatis, videlicet Patris & Filii, & Spiritus Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quàm adultis in forma ecclesiæ à quocunque ritè collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem *d* baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari *e*. Non solùm autem virgines & continentes, verumetiam conjugati, per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

CAP. II.

Pater & Filius & Spiritus Sanctus vera unione, non collectiva, seu similitudinaria, sunt una essentia, substantia seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens; quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore respiscant, & correctioni apostolicæ sedis se supponant. *Abbas Siculus.*

Idem *in eodem* f.

DAmnamus *g* ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo quòd in suis dixit sententiis *h*, quoniam quædam summa res est Pater & Filius & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: unde asserit, quòd ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, &

a Cap. 1. Hoc autem concilium Romæ in Laterano celebratum est anno Domini 1215. assidentibus Hierosolymitano & Constantinopolitano Patriarchis, & totius fere orbis Episcopis, principumque legatis, anno Pontificatus Innoc. III. decimo octavo. b Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. c Hanc Decr. & seq. eruditissimè explicat B. Tom. Opuſc. 16. tr. 14. tom. 17. d simili textus in l. nullus hæreticus. C. eod. tit. e Textus in l. inter claras. §. omnes. vers. & quoniam. C. eod. tit. f Extremum judicium.

a Ecclesiæ unitas. b Eucharistia. c Baptismus. d Pœnit. e Concor. ca. quia sanctitas. c. ponderet. & c. contumaces. 50. dist. quod autem ad civilem potitiam & vindictam attinet, nonne pœnitentia nocens esse desinit. l. 67. de furt. l. 17. de adil. ed. l. pen. vi bon. rapt. f Cap. 2. g Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. h L. 2. sent. dist. 5.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater & Filius & Spiritus Sanctus; nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamvis concedat, quòd Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura, verùm unitatem hujusmodi non veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una ecclesia: juxta illud: *a* Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. &: Qui *b* adhæret Deo, unus spiritus est cum illo. Item: *c* Ille qui plantat, & qui rigat, unum sunt: &, *d* Omnes unum corpus sumus in Christo: rursus in libro Regum. *e* Populus meus, & populus tuus, unum sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendam, illud potissimùm verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio: *f* Volo pater ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum. Non enim (ut ait) fideles Christi sunt unum, id est, quædam una res, quæ communis sit omnibus, sed hoc modo sunt unum, id est una ecclesia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum canonica Ioannis Apostoli epistola legitur: *g* Quia tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater & Filius & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt. Statimque subjungitur: Et tres sunt, qui testimonium dant in terra; spiritus, aqua & sanguis: & hi tres unum sunt, sicut in quibusdam codicibus invenitur. Nos autem sacro *h* approbante concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quòd una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater & Filius & Spiritus Sanctus; tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earundem: & ideò *i* in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura divina: quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus Sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud: sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omninò: ut secundùm orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur: *k* Pater quod dedit mihi, majus omnibus est. Ac dici non potest, quòd partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cùm substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omninò. Sed nec dici potest, quòd Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam filio, quòd non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quòd sine ulla deminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & *l* sic eadem res est Pater & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cùm ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: Volo (inquiens) ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus: hoc nomen *m* unum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis verò divinis datur identitatis unitas in natura, quemadmodum Veritas ait: Estote *a* perfecti, sicut & Pater vester perfectus est: ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester perfectus est perfectione naturæ, utraque videlicet quia inter creatorem & creaturam, non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo tranda. Si quis igitur sententiam vel doctrinam Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur *n* Ioachim tamen propter hoc Florensi *c* monasterio (cujus Ioachim extitit institutor) volumus derogari: quoniam & regularis est institutio, & observantia laudanda. Nisi me, cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis dimandaverit apostolicæ sedis judicio adprobanda, & iam corrigenda, dictans epistolam, quam propria subscripsit, in qua firmiter confiteretur, se illam doctrinam tenere, quam Romana tenet ecclesia, quæ (dispensante Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra, probamus etiam & condemnamus perversissimum dogma impii *d* Almarici, cujus mentem sic pœne omnes excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quam insana sit censenda.

a *Act. 4.* b *1. Cor. 6.* c *1. Cor. 3.* d *1. Cor. 12.* e *3. Regum 22.* f *Ioan. 17.* g *1. Ioan. 5.* h *Vide Melchiorem Can. lib. 12. c. 7. de locu Theolog. §. 2. præcep.* i *In uno manuscr. ita: Et ideò in Deo solummodo Trinitas, non quaternitas reperitur.* k *Ioan. 10.* l *Ioan. 17.* m *Significatum & aquivocationem dictionis unius vide apud Bart. in l. 1. §. si plures. in vers. difficile. ff. de pac. Sed aliter unum sunt fideles Christi, aliter tres personæ divinæ.*

DE CONSTITVTIONIBVS

TITVLVS II.

CAP. I.

Iuris canonici statuta omnes ligant: & eorum vim, non enunciando, quam eis decidendo judicia sunt regulata.

Ex Concilio Meldensi *c.*

CAnonum *f* statuta custodiantur ab omnibus. Nemo in actionibus vel judiciis ecclesiasticis sensu, sed eorum auctoritate ducatur.

CAP. II.

Constitutio respicit futura, & non præterita.

Gregorius *g* *in regesto.*

COgnoscentes: *h* [1 & 2.] Rem quæ cum damnum vocari non convenit. Quoniam verum quid statuit, ita solet futuris formam imponere, dispendiis præterita non *1* commendet: Ne tum ante prohibitionem possint ignorantes currere, quod eos postmodum dignum est stinere.

[1 *Multa narrantur de Christianis mancipiis, quæ parabant. Volebat autem Gregorius in futurum quæ Christiana mancipia emerint, intra certum uendere teneantur. Sed si ante annum quam hæc dam apud eos Christiana mancipia maneant, pendium irrogari, sed eu eorum alienandorum sa redditur, quia.*]

CAP. III.

Potestas legem condendi & mutandi est penes Et quod de uno consuetudo statuitur, ad aliud

Abbas Siculus.

Augustinus *super illud epist. ad Hebræos* i

TRanslato sacerdotio *m* necesse est ut lex tio fiat.

Quia enim simul & ab eodem & sub eadem utraque data sunt, quod de uno dicitur, nec altero intelligatur.

a *Matth. 5.* b *refutetur.* c *al. Florentino.* d *hæreses refert de ecclesiump. 2. q. 7.* e *Capit. & Turon. p. 5. c. 172. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *Quid dicatur in l. privilegia. C. de sacr. eccles & glos. can. 1. dist. 3.* g *pist. 35. ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum.* h *tit. in 1. compil.* i *al. non commendent.* k *Lucas de Penna to. & ibi gl. de prob. & l. lege 5. cum quidam ubi Bart. D. de Iud. de sic.* l *Ca. 7. extans verba hujus ca. in prin. cod. tit. in 1. compil.*

CAP. IV.

Omne prohibitum à lege, peccatum est, & omne illud, quod fiatur ex eod. h.d.

Idem *super epist. ad Roman.* a

NAm concupiscentiam *b* nesciebam, &c. Hoc enim elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

Constitutiones decretorum singularibus suis opinionibus præferenda.

Hieronymus *in Parabolas* c.

INsinitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, quicquid, quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

CAP. VI.

Non valet constitutio collegii in damnum aliquorum, & commodum eorum, cessante rationabili causa. Vel sic: Alias, ratione subsistente non potest major pars capitula tollere consuetudinem, ubi aliquem privatum mutuendo.

Innocentius III. *Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecen.*

CVm omnes *d.* [1 *& infrà.*] Ad audientiam *e* nostram pervenit, quòd Trecenses canonici novum factum in Trecensi ecclesia constitutum, ut eis tam in præsentia, quàm in absentia reditus suos ex integro percipiant, qui in eadem ecclesia post illam constitutionem fuerint, vel de cætero fuerint instituti, reditus in absentia non percipiant, sed tunc solùm, cùm fuerint residentia non percipiant, cùm fuerint residentia: cum secundum Trecensis ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc consueverunt esse pares. Statuerunt *f* etiam, ut (cùm singulis præbendis adnexæ sint vineæ) ipsis tam diu vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & sapientis dicat auctoritas: *g* Patere legem, quam ipse tuleris: mandamus quatenus antiquos canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, secundum priorem consuetudinem usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundum rationabilem institutionem in posterum observandam.

[1 *& Unum corpus simus in Christo: singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus invidere. Sed omnes qui in una ecclesia uni Deo famulantur, pari gaudent libertate. Cum pondus & pondus, mensura & mensura utrumq; abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ suæ operarios remunerauit, & extremos.*] *Verùm ad audientiam Apostolatus nostri pervenit.*

CAP. VII.

Constitutio Lateranen. ecclesiam seu ejus bona non adstringit.

Idem *h Tridentino Episcopo.*

QUia in *i* ecclesiarum: [1 *&* 3.] Sanè pervenit ad audientiam nostram, quòd cives *k* Tervisini constituerunt, ut si quis se ad inopiam vergere probabiliter asseruerit *l*, alienandi feudum, quod ab ecclesia vel alias tenet, liberam habeat facultatem: [2 *& infrà.*] Volentes igitur ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusmodi, & venditiones feudorum ecclesiasticorum factas sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.

[1 *Et ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem sortiri non debent, sed ad ecclesiarum indemnitatem debent potius infirmari.*]

[2 *Nec emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo ecclesiastica non modicum jura leduntur.*]

CAP. VIII.

Dignitas sublata de ecclesia per statutum capituli confirmatum per Papam, ulterius non constetur vacare, nisi per contrarium actum statutum fuerit revocatum.

Idem.

CVm accessissent *a* ad Apostolicam sedem Archid. Tullensis & G. Tullen. capituli procurator. Archi. proposuit memoratus, quòd cùm olim quidam Tullens. canonici nostris auribus intimassent, quòd primiceriatus *b* in Tullens. ecclesia tanto tempore vacavisset, quòd ad manus nostras illius personas esset donatio devoluta: [1 *& infrà.*] Fuit insuper ex parte capituli allegatum, quòd de communi assensu canonicorum Tullens. fuerit constitutum, ne primiceriatus dignitas *c* esset ulterius in ecclesia memorata: inter canonicos ipsos primiceriatus proventibus & possessionibus distributis: [2 *& infrà.*] Propter quod evidenter adparet, quòd primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit, sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum. *& infrà.* Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullens. canonicos, ne ulterius in Tullensi ecclesia primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis apostolicæ fuisse postmodum (sicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in suo robore permanere: nisi postea dicti canonici contravenerint, aliquem videlicet in primicerium eligendo.

[1 *Dil. fil. alta sylva & belli prati Abbatibus, & Columbarii monasterii Decano dedimus in mandatis, ut super hoc inquirerent veritatem, & si personatum illum tanto tempore ita vacavisse constaret, quòd juxta Lateran. statuta concilii ad nos ipsius esset donatio devoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi ecclesia vel alibi unde in ipso personatu instituerent voce nostra, & eundem facerent ab illa pacifice possideri.*]

[2 *Et eadem constituto à bo. me. Alex. PP. prædecess. n. fuit postmodum confirmata.*]

CAP. IX.

Non obstante certo canonicorum numero etiam per Papam confirmato, providendum est receptis ultra numerum de superexcrescentibus fructibus, maximè si voluntariè per canonicos fuerint recepti.

Idem *Clugiensi* d *Episcopo.*

CVm M. Ferrarienſis, *e* [1 *& infrà.*] Dictus M. prose ac quatuor sociis suis proposuit, quòd Ferrarienses canonici, ut eo amplius suos reditus augmentarent, quò proventus ecclesiæ (qui dividi consueverant inter plures) in usus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantùm, præter id, quod mensæ communiter deputarunt, in eadem ecclesia contra antiquam consuetudinem statuerunt. Postmodum verò contra constitutionem ipsam voluntariè venientes dictos quinque in canonicos receperunt, nullis præbendis adsignatis eisdem. Et licet eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus reditibus providere.

Verùm ex adverso *f* fuit propositum, quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrariensi ecclesia instituto, & apostolicæ protectionis præsidio robo-

a *Cap. 7. hujus tit. in gloss. ordin.* b *Cap. 7. eod. tit. in compil.* c *Cap. 3. eod. verba sunt in gloss. ordin. & c. 6. eod. tit. in compil.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* e *In multis antiquis, ad audientiam apostolatus nostri.* f *Secundum est canonum statutum.* g *Catonis scilicet in dist. moral. ut notat Cuiac. tract. in Rubr. & l. 1. D. quod quisq; juris, &c.* h *al. Trecens. al. Senonens. al. Cisten.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* k *Trevisinis (imaginensis).* l *Id est, allegando probaverit, neq; enim sufficit dicere nisi probetur.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. primiceriatus dignitas.* c *Vide tit. de offic. primic. §.* d *al. Flugiensi,* e *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *ex diverso.*

zato, cùm una in eadem ecclesia prædenda vacasset, ad quorundam instantiam duos ad eam, & postmodum ad preces Episcopi dictum M. & quendam alium sine præjudicio dictæ constitutionis in canonicos receperunt: ita quòd canonici de canonia nihil perciperent, donec primi duo essent prædendas integrè adsecuti. Cumque per Canonicorum industriam fuerit procuratum, ut ex possessionibus, quas ecclesia tempore longo possedit, plures eis reditus solverentur, superexcrescentes communi mensæ, quæ minus sufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque sibi postmodum petierunt contra capituli constitutionem in beneficium adsignari. [2 & ℸ.] Mandamus quatenus cùm in constitutione prædicta, & confirmatione sc. apo. vel fuerit vel esse debuerit sicut consuevit expressum *a*, nisi in tantum excrescerent ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere competenter: & idem canonici in derogationem suæ constitutionis, ad *b* vacaturas prædendas quatuor receperunt ultra numerum constitutum: antiquis canonicis prædendas cùm integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes reditus prædictis canonicis facias adsignari: ita, quòd si ex eis pares potuerint cum aliis sortiri prædendas, quod superfuerit, in communes canonicorum usus (sicut prius statuerant) sive aliter, prout melius videbitur, convertatur: revocatis in irritum quæcunque ab alterutra partium in præjudicium alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrariensi circa prædendas vel possessiones fuerint innovata.

[1 ¶ Canonicus. F.B. & B. & G. Canonicorum Ferrariensium, & magister G. Ferrariensis capituli procurator ad sedem Apostolicam accessissent, super quæstione quam de prædendis & reditibus habebant adinvicem dil. fil. n. tt. sanctæ M. in Cosm. diac. cardinalem eis concessimus auditorem, coram quo.]

[2 Quia verò super his plena nobis, sicut idem cardinalis asserit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsam tuo examini duximus committendam.]

CAP. X.

Statutum generale Laicorum, ad ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præjudicium non extenditur: nec speciale, etiamsi earum commodum & favorem concernat. Hoc dicit, quoad intellectum, Abbas Siculus.

Idem *Abbati & conventui S. Sylvestri.*

Ecclesia sanctæ Mariæ [1 & ℸ.] Nos attendentes quòd laicis (etiam religiosis) super ecclesiis & personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod ecclesiarum etiam respiciat commodum & favorem, nullius firmitatis existit *c*, nisi ab ecclesia fuerit adprobatum. Vnde statutum *d* Basilii *e* de non alienandis prædiis rusticis vel urbanis, ministeriis, & ornamentis ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quòd auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. Quod à senatore factum fuerat in præjudicium monasterii non conventi nec confessi vel convicti, in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus. *f*

[1 In via lata contra I. de Alteja, qui quasdam ipsius possessiones dicebatur contra justitiam detinere, movit tempore B. Corosonis dicti sanatoris sub L. Judice quæstionem. In ipso autem judicio præfato I. de Alteja syndicus monasterii vestri astitit, & ab eo etiam testes

a *l. quòd si nolit, §. quæ assidua. De adil. ed. notat. Bart. in l. nemo. D. de reb. dub.* b *vacantes.* c *c. 5. in 3. compil. tit. de foro compet. Partes hujus c. sunt* ℸ. *ut lite pendente c. 3. & 4.* d *Vide c. quæ in ecclesiarum. supr. hoc tit. sacra pag. decretorum & liberalium infra ex tit. de jurejur. in 3. cod.* e *Præfecti urbi Romæ, vid. cap. hoc. 96. dist.* f *restitutum est in c. 4. ℸ. ut lit. pen.*

productí quidam ex monachis extiterunt. Inde auditis rationibus partium pro eodem I. absolutionis sententiam promulgavit, à cujus sententia pars altera ad sedem appellationis emisit. Super hoc partes ipsas ne suborta, proponente parte victrici, quod non posset appellare, cum dictus L. non ut judex, sed tantum arbiter fuisset electus, parte victa econtrario asserente, quòd cùm arbitrio fuerit contradictum, quod procedere nisi metu pœnæ constringit, quæ in præmisso casu non fuerat comprehensa, appellari merito posset, aut fortius, si judicium extitisset. De hoc igitur ad judicium B. Corosonem quæstione perlata causam appellationis S. primicerio Judici delegavit, in cujus primo partibus constitutis dictus I. de Alteja proposuit, se non veniendum non esse, cùm non possideret ad quod altera requirebat, sed cùm monasterium vestrum non possideret petitam, dictus autem B. Coroson quoniam quoddam statutum emiserat à populo Romano super tum pariter & acceptum, quòd si quis post litem contestam rem à se petitam transferret in alium, durante judicio petitor, & alter fieret de possessore petitor, & ita post litem contestatam rem ipsam in monasterium vestrum ferre præsumpsit; possessionem rei petitæ adsignare ecclesiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio nostro annuam reddidit pensionem, adjecit ut hoc ipsum ab ecclesia S. Mariæ haberi, nec de proprietate fundi cognosceretur; sed solum ut fieret ecclesiæ S. Mariæ in via lata in jure suo pensio non noceret. Sed quia sæpe fatum monasterium vestrum conquerebatur à promisso B. Corosone contra injustum spoliatum, & ipsum per officium nostrum suppliciter restitui postulabat, quòd statutum ejus nullius esse roboris contiterit, multipliciter asseverans. & ℸ. His ergo & similibus in nostra, & f. n. præsentia prudenter à partibus allegatis.]

CAP. XI.

Pœna simpliciter adposita propter contumaciam, intelligitur temporalis, & non perpetua.

Idem *universis doctoribus Parisius commorantibus.*

Ex literis *a* vestræ devotionis accepimus: [1 & ℸ.] Licet à vobis fide præstita fuerit constitutum, ut quis magistrorum ordinationi universitatis parere duceret resistendum, & primò, secundò, tertiòve monitus, intra triduum universitati parere contemneret magistrorum, ex nunc beneficio societatis et magistratibus privaretur: & ob hoc magister G. fuit rum communione privatus. Quia tamen constitutio non fuit, ut in perpetuum hujusmodi privatio duraret, cùm tam juris canonici, quàm nostri moderstat, ut is, qui propter contumaciam communione vatur, cùm satisfactionem congruam exhibuerit, tutionem obtineat: mandamus quatenus supradictum magistrum statutis vestris nunc humiliter parere tem, ad communionis vestræ consortium in tibus admittatis.

[1 Quod cùm quidam moderni videlicet liberalium artium à majorum suorum vestigiis in bus præsertim articulis deviarent, habitu honesto, in lectionum & disputationum servato, & pio usu in celebrandis exequiis clericorum jam quasi penitus negligenter cupientes vestræ consulere honestati ordinatos ad hoc unanimiter elegistis, ut super dictis lis de prudentium virorum consilio bona rent, quod foret expediens & honestum, posterum observandum, vos juramento interposito communiter constringendo, excepto duntaxat qui jurare renuens & formidans fideiussoriam tantùm obtulit cautionem. Fuit etiam insuper

a *Cap. 12. in 3. compil. de jurejur.*

debeatur à vobis fide interposita protinus constitutum, ut si quisquam magistrorum adversus alios duceret resistendum, & primò & secundò tertiòve commonitus insolentiam, & triduo universitati parère contemneret magistrorum, ex tunc beneficio societatis eorum in magistralibus careret: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis asseverabat: & quidem ex vobis asseverabat: & nonnulli, nisi simpliciter, quidam verò nisi satisfaceret, & nonnulli, nisi per vos se admitti ab aliis obtineret, se intellexisse fatebantur. Cùm autem supradictus magister C. infra triduum universitatinon parnerit, requisitus juxta conditionem ex tunc à vobis habitus est exclusus. Qui cùm satisfactioni condignæ postmodum se obtulisset, in iv. mandatos juramento interposito compromisit, illorum dictum pro bono pacis se gratum & ratum pariter habiturum. Illi verò usi consilio sapientum, dictum suum communiter promulgarunt, memorato magistro in virtute juramenti præstiti prohibentes, ne deinceps in licitis universitati resisteret magistrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem statu persisteret quo tunc erat, donec per se vel per procuratorem se posse ab aliis magistris per sedem Apostol. obtineret, salva in omnibus honestate. Vnde nobis humiliter supplicastis, ut eundem magistrum, virum utique providum & honestum & discretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod sibi præcepta quatuor injunxerunt, suscepit humiliter, & patienter obtulerat, & ex benignitate sedis Apostol. faceremus communioni restitui magistrorum. Nos igitur ex præmissis intelligentes eidem magistro fuisse mandatum, ut tamdiu persisteret in eo statu quo tunc erat, donec magistrorum communioni de mandato sedis Apostol. redderetur, & paratus sit super præmissis satisfactionem congruam exhibere.]

CAP. XII.

Non possunt canonici sine causa restringere numerum canonicatus seu prebendarum. Abbas Siculus.

Honorius III. *Episcopo & cantori Cabilonensi.*

EX parte a Episcopi Eduensis fuit propositum, quòd canonici Eduenses propriis commodis inhiantes præbendarum numerum ab antiquo in ecclesia Eduensi statutum (licet non sint ejus deminuti reditus) restrinxerunt: [1 & infrà.] Nolentes igitur divini numinis minui cultum, sed potiùs augmentari, mandamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate nostra servari, præbendas, quas à tempore ultimi statuti inventi vacasse in ecclesia memorata (non obstante aliqua constitutione super hoc à canonicis ipsis facta, vel confirmatione à nobis b ab eisdem obtenta) personis cum canonico Episcopi conferatis.

[1 *Ut sic in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus fructus valet canonicorum numerus consuevit, tali pretextu in augmentum nituntur convertere prebendarum, & in facto sua tuitione super hac confirmationis literas à nobis dicuntur impetrasse in omnibus forma.*]

CAP. XIII.

Constitutio futura respicit, & non preterita: nisi in ea de preterito caveatur.

Gregorius IX. *Archipresbytero S. Mariæ majoris de urbe.*

QVoniam constitutio Apostolicæ sedis omnes adstringit, & nihil debet obscurum vel ambiguum continere: Declaramus constitutionem c quam nuper super præferendis in perceptione portionis majoribus, & consuetis servitiis à minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, sed ad futura tantùm extendi a. Cùm leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.

a c. Exhoc. aperte colligitur non valere statutum, per quod cultus divinus seu causa diminuitur, etsi tamen in forma communi per Papam fuerit confirmatum. b Hunc textum dixit Card. esse singularem ad hoc, quod app. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi. c c. statuimus. ¶. de majorita. & ob.

DE RESCRIPTIS. b

TITVLVS III.

CAP. I.

Privilegio generali, secundum jus commune obtento, obstat rescriptum speciale, etiam de eo mentionem non faciens. b.d. secundum intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonensi Archiepiscopo.*

SIcut c Romana [1 & infrà.] Quæsitum est à nobis ex parte tua, si alicujus causa delegatis judicibus sublato remedio appellationis committitur, & literis Apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum, ut liberè sibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit, an ejus in eadem causa debeat appellationi deferri? Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ejus in hac parte appellatio nō debet admitti, postquam est causa judicibus appellatione remota commissa. Quia speciale mandatum derogat generali.

[1 *Ecclesia omnium ecclesiarum disponente Domino mater est, & magistra: ita & nos qui eidem ecclesiæ licet immeriti, divina dispositionis providentia præsidemus, prout Dominus nobis ministraverit, consultationibus respondere cogimur singulorum, & qua videntur dubia, Apostolica circumspectionis providentia declarare. Sane.*]

CAP. II.

In rescripto Apostolico subintelligitur clausula, si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

EX d parte Conventrensis Episcopi nostris est auribus intimatum, quòd cùm de causa, quæ inter G. & F. clericos vertitur super præbenda de Novalis e cognoscens, legitimè eidem F. (secundùm tenorem literarum nostrarum continentium, quòd si constaret ipsum F. de perjurio esse convictum, & perpetuò illi renunciasse præbendæ, amoveretur ab ea, eo cognito & probato) præbendam adjudicasset eandem: ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te quòd ei præbendam præcisè & absque causæ cognitione restitueres, literas nostras reportavit: [1 & infrà.] Verùm quoniam non credimus ita præcisè scripsisse, & in hujusmodi literis intelligenda est hæc conditio, etiam si non f adponatur, si preces veritate nitantur: g mandamus quatenus inspectis literis, quas Episcopo prædicto direximus, si inveneris, quòd secundùm prædictum modum ei scripserimus, & in literis, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, sententiam præfati Episcopi confirmes, & fæpedictum F. cum literis nostris, quas tibi detulit, ad præsentiam nostram tanquam falsarium venire compellas.

[1 *Et Episcopum, qui post appellationem eum præbenda spoliaverat, auct. ap. alicui beneficium conferendi potestate app. cessante privares, donec per se, vel per nuncium, aut per literas suas de tanto excessu satisfacturus ad sedem ap. accederet, & prænominatum G. si eundem F. in jam dicta præbenda præsumeret molestare, vinculo excommunicationis usque ad condignam satisfactionem constringeres.*]

a *Verba legis, leges. C. de legibus.* b *Et eorum interpretationibus, add. in quadam edit. Vaticana.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. Post Concil. Lateran. sub Alexan 3. part. 10. cap. 11.* d *Post Concil. Lateran. p. 7. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Norbale ad. Nobarl.* f *Et si scripsimus taliter: hoc ex nimia occupatione contigit.* g *Iure civili nisi hæc clausula inseratur rescripto, non valet rescriptum, l. ult. c. de divers. rescrip.*

CAP. III.

Si in secundo rescripto per adversarium impetrato non fiat mentio de primo, valet primum, & non secundum: alias valet secundum. Et si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem, hoc tacito.

Idem *Vuintoniensi Episcopo.*

CÆterùm *a* si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetraverit literas, & adversarius ejus eandem causam postmodum obtinuerit committi aliis, de commissione priore non habita mentione: priores judices ad decisionem causæ possunt procedere, nec secundæ literæ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si verò in secundis literis habeatur mentio de commissione priori, prædicta causa à priorum est exempta judicio: cùm eædem literæ non sint veritate tacita impetratæ *b*. Verùm si de adsensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuò, alterutra pars, altera nesciente, causam ipsam, tacito de commissione priori, aliijudici obtinuerit delegari, non immeritò is, qui tali dolo vel fraude adversarium suum laborare coëgit, in expensas condemnari debet eidem.

CAP. IV.

Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternativè, ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.*

INter cæteras *c* consultationes tuas, fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum verum est, alterum falsum: utputa si proponatur, quòd si talis sit sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali ecclesia ministravit, vel quòd illicitè ecclesiam occupavit eandem. Huic ergo quæstioni taliter respons. (judici quodcunque istorum constiterit) illi prælibatam ecclesiam *d* adjudicari debere. Et idem in similibus observandum est.

CAP. V.

Is, ad quem rescriptum Papæ dirigitur, debet illi parere, vel causam rationabilem adsignare, quare parere non potest.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.*

SI quando *e* aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exasperare videntur, turbari non debes. [*1 & infrà.*] Qualitatem negotii pro quo tibi scribitur diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum.

[*1 Nequemoveri, aut credere quòd personam tuam contemptibilem velimus reddere vel despectam, quia te sicut charissimum fratrem nostrum, & immobilem columnam ecclesiæ affluentissima charitate diligimus, & honoris & exaltationis tuæ desideramus modu omnibus incrementum. Nam & si sæpè fratribus & Coepiscopis nostris secundum veritatem eorum qua nobis suggeruntur, asperè & durè scripsimus: hoc tamen non ex minori affectione contingit, sed ut clamoribus querelantium secundum Deum, & officii nostri debitum satisfacere eo comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam & exhortamur attentius, quatenus de cætero non moveari, neque turberu, nec tuus animus dejectatur, si tibi durum vel asperum scripsimus, sed sicut vir providus & discretus.*

CAP. VI.

Cistercienses sunt privilegiati, quòd non possint convenirì per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem *Cisterciensibus fratribus f.*

CVm ordinem *a* Cistercienſem profeſſi: [*1 & infrà.*] Si contra vos super decimis, vel aliis (quæ ordinis vestro specialiter sedes Apostolica indulsit) non fuerit mentione Cistercienſis ordinis, literæ fuerunt à sede Apostol. impetratæ, per eas minimè teneamini respondere.

[*1 Eo privilegio quo fratres alii gaudetis, inter vos & alios seculares super decimis quæstione subortâ, tacito quod sit Cisterciensis ordinis, contra vos, velut in mendacio, literas à sede Apostol. impetrantes, deinde juramento, litigii finali significantibus accepimus, & expensis difficilibus vos sustinere. Volentes ergo vobis sollicitè providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum positis quorumlibet temeritate vexemini, auctoritate vobis mandamus, ut*]

CAP. VII.

Si sede vacante scribatur capitulo, aut gerenti vices Episcopi, ut prabendam alicui conferat, si creatur Episcopus mandata ejus mandato, & ad eum spectet collatio prabendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, secundum lecturam communiter adjudicatam Abbas Siculus.

Idem *Tornacensi Episcopo.*

EAm *b* te: [*& infrà.*] Dudum siquidem ante tuam promotionem literæ à nobis (si bene memoras) emanarunt, quibus decano & ecclesiæ tibi commissi adhuc in eodem capitulo existente) mandatum divinum & præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem duxit, & divina gratia fidem Christi susceperit) in canonicum reciperent *c*, & præbendam sibi conferre deberent: [& infrà.] Ipsi verò (quia donatio præbendarum ad te spectabat) præceptum nostrum executioni non tradituerunt mandare. Cùm itaque præscriptus P. super hoc ex parte nostra requireret, respondisti, quòd nullatenus inde mandatum receperas, & sic eum à te infectum remisisti. Quod nullatenus feciſſe deberes, tùm literarum diligentiùs attendisses, cùm tempore, quo literæ datæ fuerunt, de capitulo ipso esses, sicut quia archidiaconus & canonicus ejusdem ecclesiæ, nec electus huc in Episcopum consecratus. [& infrà.] Et ideo eo quòd *d* Judæus extiterit, ipsum dedignari non debes.

CAP. VIII.

Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, sine mentione dignitatis impetrantis.

Lucius III. *Lincolnensi Episcopo e.*

ADaures nostras *f* pervenit, quòd plerunque dum Archidiaconi, præcentores, vel alii ecclesiastici dignitatibus, super minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen supprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem sonatum. [*1 & infrà.*] Tuæ consultationi [taliter] respondemus, quòd cùm non sit intentionis nostræ, ut personæ pluribus reditibus abundantes, per literas nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus actor suæ nomen dignitatis suppresserit, vires nolumus obtinere.

[*1 Ideoq, rescripto nostro postulas edoceri, si suum illud præjudicium illis debeat generare.*]

CAP. IX.

Valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, licet non faciat mentionem de primo, si primum impetrans dolo, aut negligentia, non fuit usus illo.

Idem *Norvicensi Episcopo.*

SI autem aliquis *g* authoritate posterioris literarum per adversarium in judicium tractus, obtinere

---

a *Post Concil. Lateran. p. 7. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *l. 1. C. si contra jus vel util. pub. & ibi Bald.* c *Post Conc. Later. par. 4. c. 1. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *In 1. comp. legitur, adjudicari.* e *c. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *al. Abbatis Cistercienſi, & fratribus Cisterc.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Videtur esse par. c. mense 3. de ætate & qual. ord. c. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *In non habens in fratrem.* d *Vide in hunc locum Joan. Rejam in singulares Abbatis. singul. 104.* e *al. Vualtero Lincon. Archiepisc. Abbatis Episcop.* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. par. 4. c. 2. & ibi eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. sub Alex. III. part. 4. c. 3.*

literas se priores habere, de quibus in posterioribus mentio non habetur, sed eis dolo, vel negligentia uti postposuerit, excusari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per posteriores literas non poterit conveniri.

CAP. X.

Non valent rescripta per quæ incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.

Idem.

Adhæc *a* sumus [*1 & infrà.*] Significatum est nobis, quosdam in provinciis tuæ partibus tales (ut asserunt) de Cancellaria nostra literas recepisse, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos sibi elegerint) arbitrio committuntur: sicque fit, ut si aliquem pulsare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, sed ad unum judicem vel plures delegatos sibi propositos, & parti adversæ suspectos, super examinanda quæstione decurrant. [*2 & infrà.*] Nos igitur huic morbo cupientes volentes obviare remedio, mandamus, quatenus si literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus nostra auctoritate decernas.

[*1 In Apostolica sede disponente Domino constituti, ut quæ contra justitiam attentantur, nostra solicitudine ad rectitudinis tramitem convertantur. Proinde.*]

[*2 Quod quantum sit Deo contrarium, & ecclesiasticis sacris canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonum institutorumque apprehendit. Tales itaque literas à cancellaria nostra non credimus emanasse vel prodiisse, vel si fortè prodierint, conscientiam nostram quæ diversis occupationibus impedita, frigida causis examinandis non sufficit, effugiunt. Vnde.*]

CAP. XI.

Falsa latinitas vitiat rescriptum Papæ, hoc dicit. Ioan. And. contrà Abbat.

Idem *b*.

Ad audientiam nostram *c*, te significante, pervenit, quòd H. de sancto Stephano, super absolutione sua literas tibi (ut prima facie videbatur) Apostolicas præsentavit: quibus, quoniam manifestum continent in constructione peccatum, fidem tc nolumus adhibere *d*.

CAP. XII.

Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de sua appellatione non habita mentione. hoc dicit Ioan. And. concord. Abb. Sicul.

Clemens III. *e*

Pisane S. personæ *f* ecclesiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm capella de *g* Empton ad prædictam ecclesiam de jure pertineat, O. diaconus (qui jam dictam capellam detinet) capellanum ipsius ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrantem, post appellationem à se factam, amovit. Quam cùm esset S. prosecutus & ad judices literas impetrasset, ipse O. appellationem suam prosequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus esset vocatus, dixit se literas priores habere, de quibus nulla mentio in posterioribus habebat, quas usque ad tertiam citationem suppressit, eisque dolo vel negligentia uti postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cùm biennium à tempore appellationis jam fuisset elapsum. Ideoque mandamus, quatenus si ita esse constiterit (revocatis in statum priorem omnibus, quæ post appellationem ipsius O. interim attentata) præscriptam capellam *h* matrici ecclesiæ restituere procuretis, prædictum O. (si eum appellationem non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis necessariis condemnantes.

CAP. XIII.

Rescriptum, quo scribitur pluribus cum clausula (Quòd si non omnes, &c.) intelligitur tam de impotentia facti, quàm juris.

Cœlestinus III.

Siscitatus es à nobis petitorio *a* destinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis nostris sæpè consuevit adponi) ut si duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiverint, unus aut plures, *b* quibus scribitur, nihilominus exequantur. Nos verò ita sentimus, quòd tam de jure, quàm de facto, illa impotentia censeatur: de jure, si aliquem illorum servum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit: de facto, si constiterit eum casu mortis occumbere, aut inevitabilis necessitatis articulo impediri, quò minùs valeat interesse. Dummodo is, qui pro necessitate præsens esse non potest, collegiis suis canonicè excusationem suam curet (si poterit) destinare: ut alii conjudices vel executores nihilominus ad consummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodo non vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excusari *c*: nisi fortè sic in rescripto habeatur expressum, si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint, aut noluerint interesse.

CAP. XIV.

In quæstione revocationis rescriptorum recurritur ad arbitros, si judices in cognitione sibi non deferant, nec invicem concordant. h. d. usque ad §. Quoniam.

Innoc. III. *Eliensi Episcopo.*

Pastoralis officii: *d* [& infrà.] Præterea *e* quæsivisti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrum judices priores, an posteriores cognoscere debeant, & utrum per secundas sunt primæ literæ revocatæ. Ad quod tibi respondeo, quòd nisi posteriores prioribus, vel econversò duxerint deferendum, simul utique cognoscant: *f* & si fortè nequiverint simul in unam sententiam concordare (quamvis plures sint ex una parte, quàm altera) per arbitros communiter electos à partibus hujusmodi concertatio sopiatur.

Per generalem clausulam positam in rescriptis, delegatus ante expressionem personarum, vel rerum, jurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et speciales literæ derogant literis generalibus super non specificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem. Abb. Sic.

Quoniam autem sub hujusmodi forma, videlicet causam, quam talis adversus talem, & quosdam alios super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multotiens literæ impetrantur: & solicitè quæsivisti, an judex ex delegatione hujusmodi, ante personarum, vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimendis habeat potestatem: adjiciens, utrum, si antequam personæ vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione priori, sed generaliter comprehensis, speciales literæ (quæ de priori commissione nullam faciant mentionem) ad alios judices à sede Apostolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere. Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quòd (cùm generali per speciale procul dubio derogetur *g*) jurisdictio per generales literas attributa, per speciales (quantum ad ea,

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* b *In veteri adscribitur Innocentio III.* c *cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* d *Quibus & quot modis rescripta vitientur, tradunt D. D. in l. 7. c. de divers. rescript.* e *Sic in 2. compil. Clemens III. Abbatibus de Osen, & de Herber. & prioribus sanctæ Fredæ.* f *c. 3. eod. tit. in 2. compil.* g *al. Vpetone. h ecclesiam.*

a *Cap. 9. eod. in 2. compil.* b *Vide D. D. in c. illa. de elect. Sp. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. versic. 18. ubi dicit, quod supplet juris positivi defectum.* c *l. inde Neratius. §. fin. & ibi gloss. D. ad leg. Aquil. & l. confessionibus. junctâ glossa. D. de int. in jur. fac.* d *Quæ hic desunt, reperies 7. de offic. & pot. Iud. del. c. pastoralis.* e *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* f *l. si quis ex aliena. D. de judiciis.* g *l. in toto ff. de reg. juris. Bart. in l. Mavius. de legat. 2. & l. 1. in princ. de nov. oper. nunc.*

quæ specialiter exprimuntur) penitus enervatur, licet de prioribus non faciant mentionem: unde superflua relinquitur prima quæstio, etsi meritò dici possit, quòd donec jurisdictio revocetur, eam super rerum, vel personarum articulis exprimendis obtinet delegatus; sed antequam exprimantur personæ, vel res, delegatus nequit jurisdictionem hujusmodi exercere.

CAP. XV.

Per generalem clausulam (quidam alii, & res alia) multitudo effrenata non includitur, nec personæ, nec res majores expressis, sed pares, vel minores.

Idem *Senonensi Archiepiscopo.*

SEdes Apostolica *a* consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratia nequiter abuntur. [1 *& infrà.*] Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus: ut cùm in commissionibus nostris minores & utiliores personæ solummodo designentur, majores & digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed nec liceat occasione generalitatis hujusmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec super majoribus & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & levioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas personas expresserit, non ut velit cum eis in judicio experiri, sed ut ad pares transire valeat, vel *b* minores (quia fraus & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator *c* careat penitus impetratis.

[1 *Dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commissionibus omnibus nostru minores vel viliores personas propriis nominibus exprimunt, majores autem & digniores specialibus vocabulis non designãt, sed eas sub quadam generalitatis involucro comprehendunt, ut commissiones ipsas à nobis facilius impetrent sub hac forma: conqueritur talis de isto vel illo, & aliis quibusdam propriis nominibus exprimendis, qui eis super tali negotio & quibusdam aliis rebus, injuriosi nimis & graves existunt.*]

CAP. XVI.

Qui contra unum super eodem ad diversos judices diversa rescripta impetrat, & eis utitur, perdit commodum utriusq;.

Idem *d R. cantori & R. priori de monte leporum.*

EX tenore *e* literarum quas nobis destinastis, intelleximus R. sacerdotem de *f* Collovilla ad alios judices super quæstione (quæ inter ipsum & Abbatem de Becco vertitur) literas Apostolicas impetrasse, qui cùm partem citassent adversam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [1 *& infrà.*] Cumq; vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero respondere, cùm per alias ab aliis judicibus fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipse commodo careat utriusque.

[1 *Postmodum verò idem Presbyter super eodem negotio vobis nostras literas præsentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*

CAP. XVII.

Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.

Idem *Mediolanensi Archiepiscopo.*

CVm *a* adeò scripta sedis Apost. moderetur [ ] Scripsisti nobis, quòd cùm P. clericus in ecclesia decensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, is quòd pro receptione ipsius in ecclesia [ ] proposito & fratribus ejusdem ecclesiæ literas [ ] mus: cùm si literarum nostrarum seriem attendisset, hil invenisses in eis, quod debuisset tuum animum [ ] disse. Cum enim in literis nec de præbenda ipsius tio haberetur, nec Modecensis canonicus, imò nec [ ] cus diceretur in eis: & in literis ipsius hæc esse [ ] conditio: Si dignus existeret ad ecclesiasticum [ ] cium obtinendum: intelligere potuisses qualiter [ ] ipsæ fuerant impetratæ.

[1 *Ut ex certa scientia nihil in eis faciamus, opus quod [ ] re deberet reprehendi, miramur non mediocriter & mirantes [ ] quotiens ad te vel ad aliquos tibi subjectos nostras literas [ ] mus, te super his mirari rescribis, ac si mandaremus aliquid [ ] nestum.*]

CAP. XVIII.

Ordo rescripti interpretationem recepit à jure communi.

Idem *b electo decano, & N. canonico Cameracensi.*

CAusam *c*, quæ inter Præmonstraten. & Præmon [ ] ecclesias super possessionibus de Anapia versa [1 *& infrà.*] Sed quia in literis animadvertimus [ ] insertum, quòd si alterutra partium citata legitimo [ ] sentiam vestram adire, vel judicio vestro parere [ ] neret, vos præsentis partis probationes reciperetis, & [ ] tum de jure poteritis, in causæ cognitione ad decisio [ ] procedere minimè tarderetis. Nos volentes ut [ ] illa (quantum de jure poteritis) quæ antequam [ ] bationum receptione mentio fieret, fuerat [ ] clausulam illam de receptione probationum [ ] mandamus quatenus ipsam intelligentes ibidem [ ] juxta tenorem literarum procedere non tardetis: [ ] suri, ut si literarum auctoritate priorum, in eadem [ ] tio legitimè est processum, firmum & stabile [ ] alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid [ ] terit in alterius partis præjudicium attentatum, [ ] bus decernimus cariturum: mandantes, ut in [ ] ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super [ ] quàm super incidentibus quæstionibus, appellatione [ ] mota, canonicè procedatis.

[1 *Super possessionibus de An. discretioni vestræ mandamus [ ] minimus.*]

CAP. XIX.

Non valet impetratio in ecclesia numerata, non facta [ ] mentione, si per eam frangitur numerus canonicorum, sive [ ] tur numerus præbendarum: & processus inde factus [ ] dicet ad intellectum. Parmor.

Idem *Archiepiscopo Senonensi &c.*

COnstitutus *f* apud sedem Apostolicam P. [ ] proposuit, quòd cùm C. p. n. *g* decano, & [ ] tulo Bituricensi dederit in mandatis, ut ipsum [ ] rent in canonicum & fratrem, & præbendam [ ] ferrent, si qua tunc in eorum vacaret ecclesia, [ ] eximò *h* vacaturam: & ipsi cùm *i* mandatum [ ] mittere non curasset, eis præcipiendo mandavit, [ ] mandaverat, adimplerent: sibi super hoc [ ] deputatis: *& infrà.* Verùm pars *k* adversa [ ] quòd cùm in Bituricensi ecclesia certus [ ] canonicorum institutus, firmatus jurejurando, [ ] Rom. Pontificem confirmatus, & de hoc [ ]

---

a *Cap. 4. eod. tit. 3. in compil.* b *Vel descendere ad minores. in omn. manuscr.* c *In impressis, peccator, malè, sed ex omnib. manuscr. reposuimus precator. facit. 3. eod. tit. can. super literis. & Lect. C. si contra jus vel util. pub.* d *Additur in 3. comp. & Joannis de Sagio Canonici Rothomagensi. Al. Ideem. B. cantori Rothomagensi & R. priori, &c.* e *c. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *Carbevilla.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* b *Idem Abbatibus Alnetan. F. & P. monachis Alcobatiæ, ut habet 3. compil. ad quos [ ] & M. canonico.* c *c. 8. eod. tit. in 3. compil.* d *Fernandum.* e *Additur in 3. compil. & S. Martini in vita [ ]. S. Apost. [ ]* f *c. 9. eod. tit. in 3. compil.* g *Calestinum prædecessorem [ ]. G. Papa. p. n.* h *proximam.* i *Ita dictus, cum dicit [ ] manuscript.* k *altera.*

non fecisset in suis literis mentionem : intelligendum erat circumvenisse prædecessorem nostrum, & dictas literas veritate tacita impetrasse : [1 & infrà.] Discretioni *a* vestræ mandamus, quatenus si legitimè vobis constiterit numerum canonicorum, qui nunc est in eadem ecclesia, per decanum & capitulum ejusdem ecclesiæ juramento firmatum, antequam prædictus clericus literas executorias impetrasset : quidquid factum est occasione literarum ipsarum, irritum decernatis : aliquin ei faciatis in eadem ecclesia præbendam (si qua vacet) sublato cujuslibet appellationis obstaculo, assignari.

[1 *Licet enim cùm in aliqua ecclesia certus statuitur numerus canonicorum, videatur vel intelligatur apponi, salva semper authoritate concilii vel intelligatur apponi, salva semper authoritate concilii generalis, non tamen erat credendum, quòd cùm ex certa scientia constituerit numerum certum, voluerit mandare, cùm debuisset in suis literis mentionem eorum recipi mandavisset, cùm debuisset in suis literis mentionem eorum recipi mandavisset, cùm debuisset in suis literis nihil fuisse expressum.*]

CAP. XX.

Difficile & famosum c. & est clavis totius tituli. Et h. d. in summa. Expressum falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiosè, erit perfusa impetratio. Sed si per simplicitatem, vel ignorantiam, aut obliviosè vera expressa, & suppresso falso, saltem tacito in forma communi, & delegatus procedit servato juris ordine, & non specialis forma rescripti : secus si nullo modo literas habuisset.

Idem *à Canonico Pictavienſi* b.

SUper literis *c* quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel suggesta falsitate) impetrantur à nobis, diversos intelleximus diversa fuisse, aliis asserentibus eos debere prorsus carere omni omnimodo literarum, cùm mendax precator carere debeat penitus impetratis : aliis verò dicentibus, quòd etsi fama carere debeant in literis nostris expressa, nihilominus juxta rigorem juris sit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem vel ignorantiam literas à nobis impetrant, hujusmodi credimus differentiam *d* adhibendam, ut hi, qui priori modo fallentem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in sua pertinatia pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur, ità videlicet, quòd delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posteriori modo literas impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa : nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ equitatis fuisset tacita vel expressa, nos nihilominus falsam in forma communi literas dedissemus *e*, delegatus non sequens formam in literis ipsis appositam, secundum *f* ordinem juris in causa procedat. Si verò per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veracis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expressa non nullæ priores literas dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum *g* : nisi forsitan eatenus, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat : ut sic in utroque casu, eadem ratio, quæ delegatum moveret, moveat etiam delegatum : & ubi delegatus suas literas denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

CAP. XXI.

Transeuntes monasterii conveniitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de conventu : nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis & conventus bonæ essent distincta omnino.

Idem *Abbati & conventui Pramonstratenſi.*

EX *a* Doceri *b* postulastis à nobis, utrum per literas adversus Abbates (nulla mentione habita de suis conventibus,) impetratas, teneantur Abbates ipsi super causis (quæ ad conventus pertinent, & eosdem) de ipsis querelantibus respondere : ac licet inhibita sit appellatio, per appellationis objectum possint (ne respondeant) se tueri. Super quo duximus respondendum, quòd (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt, quò minus debeant auctoritate literarum hujusmodi legitimè respondere : Cùm ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare : Nisi fortè Abbatis & conventus negotia essent omninò discreta.

CAP. XXII.

Processus factus per literas subreptitias irritatur : sed factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.

Idem *Archiepiscopo & magistro VV. canonico Magdeburgenſi.*

CVm dilecta *c* in Christo filia R. custos Hesiensis & ecclesiæ, ac procurator G. monialis, super electionibus in eadem ecclesia celebratis, litigaverint aliquamdiu coram nobis : *& infrà.* Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. *e* & suos conjudices impetratas, per subreptionem *f* obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet *g* de subtractorum resignatione, fuerit præter conscientiam nostram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad scholasticum *h* Hildesensem, & conjudices suos obtentis, insertus fuerat : de quibus in secundis literis mentio non fiebat : & ideò, quod ipsarum literarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. Dictum insuper scholasticum & conjudices suos invenimus minùs providè processisse. Cùm enim in literis nostris eisdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam ecclesiam personaliter accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde resignatio subtractorum : ipsi formam mandati Apostolici transponentes, illo capitulo prætermisso, de aliis articulis inordinatè plurimum cognoverant : propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus & inanem, ideoque mandamus, quatenus G. & quibusdam aliis sororibus ecclesiæ (sicut justum fuerit) restitutis, & forma mandati nostri exacta diligentia observata, in negotio ipso ratione prævia procedatis.

CAP. XXIII.

Valet secundum rescriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo uti noluit impetrans intra annum.

Idem.

PLerunque *i* contingit, quòd aliqui nostris literis impetratis, illis uti multo tempore postponentes, tùm demum eas exhibent, cùm aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitus literas impetrant, cœperint conveniri : dicentes posteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cùm igitur non sit malitiis hominum indulgendum, statuimus, ut si quis nostras literas impetrans, intra annum postquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia postposuerit uti eis, auctoritate posteriorum literarum valeat conveniri, licet in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

---

1 Tres quasi mali, dominationes, cum constet legendum discretione. b *al.* Idem *A. Amalrico can. S. Hilarii Pictavienſi.* c *c.10. eod. tit. in 3. compil.* d *distinctionem habendam.* e *Vide Clement. cum ipsi. 2. ff. de proc. & ff. de pet. hær. l. Si possessor, & 4. quod possessor.*

a *al.* à nobis *per literas edoceri postulastis.* b *c.11. eod. tit. in 3. compil.* c *cap. 12. eod. tit. in 3. collect.* d *al. Heronensis. al. Heriasensis.* e *al. Reveane.* f *id est, tacendo verum, vel exprimendo falsum.* g *sic legendum in ver. de subjectorum resignatione, vel subtractorum restitutione.* h *Midunensem.* i *Cap 3. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. XXIV.

Si à delegato aliquid mandatur ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius delegatus per alias literas post executionem mandat contrarium, vel si ante executionem innotuerit ordinario, inter delegatum, qui mandavit, & alium, contentionem esse de jurisdictione: faciat sibi utrarumque literarum copiam exhiberi, non ut jurisdictionaliter cognoscat; sed ut se informet, an per secundas revocentur prima, & si primæ revocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur. Abb. Sic.

Idem *Rothomagensi Archiepiscopo.*

CVm a contingat, *& infrà.* Præterea cùm quidam super aliquo litigantes, ad diversos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, ut partem adversam denuncies excommunicationis sententiæ subjacere, aliis judicibus postmodum tibi injungentibus, ut eandem denuncies absolutam, quæris, an utrisque, an neutris, vel alterutris saltem obedire debeas in hac parte. Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum, an cùm primum mandatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit inter illos & alios super jurisdictione discordiam suscitatam, an super hoc nihil omninò sciviſti. Et quidem si super contentione hujusmodi nihil tibi penitus innotescat, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni b mandare. Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utrosque à sede Apostol. obtentarum copia postulata (quas tibi auctoritate præsentium districtè præcipimus exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis evidenter (ita quòd non sit aliquatenus hæsitandum) quòd literæ, quæ ad illos, à quibus secundum mandatum receperis, impetratæ noscuntur, expressè revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco mandatur. Si verò ex literarum inspectione manifestè tibi constet, quòd literæ obtentæ ad illos, qui primum dedêre mandatum, per alias minimè revocatur: secundum mandatum nullatenus exequaris. Quòd si super hoc tibi meritò fuerit dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujusdam nostræ constitutionis tenorem inter eos hujusmodi concertatio sopiatur. Et idipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit, quòd inter se super jurisdictione demandata cœperint disceptare. Cæterùm in his omnibus puram & providam te convenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te adseras esse certum, ubi certus esse non debes. Licet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur potestas, ut inter delegatos, aut partes, de jurisdictione debeas judicare c.

CAP. XXV.

Quando in rescripto plura narrantur, diversos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad utrumq; effectum consequendum.

Idem *magistro d. G. & P. de Firmisca.*

OLim e ex literis sancti Nicasii Remensis f. Sargiensis, & Vallis regiæ Abbatum fuit nostris auribus intimatum, quòd cùm ad eos semel & iterum à nobis literæ processissent, super eo videlicet quòd R. ricus sancti Remigii, parœciam de Salice (quam de clivo per interpositam personam sibi collatam fuisse proposuit) detinebat, ipsi partes semel, secundò & tertiò citaverunt, & dictum P. quia citatus plenariè comparere noluit, per se vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, ipsius fructus ipsius parœciæ sequestrari. Cumque postmodum idem P. accedens ad eos se juri promittendum, ac obtinuerit se absolvi: ipsi absolutionem hujusmodi concedentes, diem ei adsignaverunt & locum, quibus coram eis, quod promiserat, adimpleret: qui demum ex literis illis radens, in loco a rasuræ scripto, quod ipsi ei sequestratos fructus adsignari mandebant, coram duobus eorum tandem (tertio substituendo absente per literas) est confessus. Nos igitur cum temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret, videdimus in mandatis, ut (si esset b ita) ipsi præfato P. tori super dicta parœcia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Clivo adsignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verùm sicut vos per vestras literas intimastis, cùm dictus R. restitutam possessionem ram vobis per testes idoneos probavisset, & eò brevius stulasset sibi dictam ecclesiam adsignari: vos ante clausula illa (si esset ita) de omnibus superioribus articulo tantùm rasuræ deberet intelligi, dubitastis igitur respondemus, quòd clausula illa ad omnia superiora referri, ad hoc ut ipsi R. præfata eccles ratur: quia licet vitium falsitatis ad imponendum petuum silentium super ecclesia ipsa sufficiat, tatem hujusmodi perpetravit, non tamen propter dem ecclesia est adversario adsignanda, nisi suppli cta fuerit plena fides.

CAP. XXVI.

Non valet rescriptum super restitutione beneficii amoti, quod de causa excommunicationis & amotionis imperatum mentionem.

Idem *Episcopo Imolen.*

DIlectus, d filius Abbas sancti Stephani Bonon per suas nobis literas intimavit, quòd cùm ipse visitationis officium in civitate ac diœcesi Bonon commissum B. & A. Presbyteros ab ecclesiis pter eorum graves & manifestos excessus) denun vendos: iidem super restitutione sua nostras omniuni forma literas impetrarunt, de amotionis causa, & excommunicationis, e qua tenentur nullam facientes penitus mentionem. Nos fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si est ipsas, tanquam per veri suppressionem obtentas carere decernas.

1 *Procuratoribus igitur, vicinorum & ecclesiarum ceptiones in tua præsentia proponentibus auxilium hujusmodi negotio decreveris, donec super hoc placitum receperis.*

CAP. XXVII.

Per literas justitia non tenetur Episcopus petuam vicariam, vel sufficiens patrimonium. gratia ad beneficium obtinendum, in quibus tuam vicariam. hoc dicit comprehendendo utrumq; Idem Episcopo Veraſamens f.

POstulasti g per sedem Apostolicam ele alicujus ecclesiæ perpetuo vicario, de vicariæ, bonisq; paternis habenti, unde

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *Quòd si non fecerit, poteris compelli ad exequendum. c. pastoralis. 3. De offic. delegat.* c *Addo concor. in l. qui procuratorem. in gloss. 1. ff. de procu. & in l. à divo Pio. & ibi Bart. & doctores, ff. de re judic.* d *al. idem de Vallibus Magistro G. & P. de Fumusca. al. de simtu canonico.* e *cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* f *al. Remanensis, Saginensis, Alias Segniacen. & est diœcesis Rhemen. al. Sargin.*

a *al. in locum rasuræ rescripti.* b *Adde quod fides desit in aliquo rescripto, illud præsumitur esse falsum. Archidiac. DD. in c. cordi. De app. in 6.* c *Vis de clausula, si ita est. eod. tit. in 4. compil.* c *Sententia in quibusdam casibus Viratisinensi.* g *C. 4. eod. tit. in 4. compil.*

sustentari, teneatis per illam formam communem (cùm secundum a Apostolum) in ecclesiastico beneficio provideri. Ad quod sic duximus respondendum, quòd cùm per formam prædictam necessitatibus pauperum clericorum (qui nullum sunt ecclesiasticum beneficium adsecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum: perpetuis vicariis (nisi de vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujusmodi literis, utpote veritate tacita impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ vicariæ proventibus est provisum. Et pro habente beneficii sufficientiam subsidium, ex certa scientia super obtinendo alio beneficio, de levi non scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem.

CAP. XXVIII.

Veritatem Apostolicas de hac constitutione mentionem non faciens, non potest quis trahi ultra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium litera fuerint impetrata. hoc dicit, usque ad sua & alii.

Idem *in concilio generali* b.

Nonnulli gratia sed. Apostol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris observantia interdicit) statuimus, ne quis ultra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad judicium trahi possit. Nisi de adsensu partium fuerunt impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Non valent litera ad lites impetrate, sine speciali mandato Domini, nisi impetentur per conjunctam personam. b. d.

Sunt & alii, qui sed novum genus mercimonii conversantes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, vel novas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus à sede Apostolica literas impetrant, absque Dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur) aut actori (ut per ipsas adversarium indebita molestatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem lites restringendæ sint potiùs, quàm laxandæ, hac generali constitutione sancimus, ut si aliquis super aliqua quæstione de cætero sine speciali mandato Domini literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarios puniatur. Nisi forte de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum.

CAP. XXIX.

In occasione dubiorum rescriptorum, unius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis, contenditur: non judex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validiori appellatione.

¶ Honorius III. *Cantuarensi Archiepisc. & conjudicibus suis.*

Dilectus filius I. Sarracenus clericus exposuit coram nobis, quòd cum Iordanus clericus Dumelicnsis e ipsum super ecclesia sancti Nicolai Dumelicnsis coram vestra auctoritate literarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius Iordani fuit excipiendo propositum, quòd authoritate ipsarum literarum non poterat convenire, eò quòd ultra duas dietas à diœcesi, (ubi prædicta ecclesia erat) contra statuta concilii generalis (de quo in eisdem literis non fiebat mentio) distabatis d. Et quia hujusmodi exceptionem admittere denegastes, procedebatis in causa (pro eo quòd idem I. e in Rophensi & Elicnsi diœcesi beneficia obtinet, quasi ex hoc dominicum intelligeretur habere) ipse ad nostram audientiam appellavit: [1 *& infrà.*] Cumq; item I. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboracen. Archiepiscopum, & ejus collegas, super præmissis literas impetrasset: vos in causa ipsa nihilominus procedentes, eisdem judicibus ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca mandamus, quatenus (si est ita) causæ supersedeatis eidem, cùm non vos, sed dicti judices cognoscere habeant, ad quos jurisdictio debeat pertinere.

[1 *Vos ejusdem appellatione contempta partem alteram mittendam in possessionem ejusdem ecclesia causa custodia decrevistis.*]

CAP. XXX.

Si plures impetrant in eadem ecclesia, statur date: ut primus impetrans præferatur, & solus admittatur. Ita communiter summatur Doctb. Et procedit istud summarium, secundum opinionem communem, quæ hodie invaluit propter jura nova.

¶ Idem *Episcopo & Archidiacono Legion.*

Capitulum sanctæ crucis Cameracensis exhibita nobis petitione monstravit, quòd [Callimacho clerico] super præbendali beneficio in eorum ecclesia obtinendo, literas nostras ad eos priùs monitorias, & demum præceptorias impetrante, B. clericus contra eos super consimili beneficio in eadem sibi ecclesia conferendo, ad I. Archiepisc. Tornac. & ejus collegas, de prædictis literis non habita mentione, executorias à nobis literas impetravit: qui post adpellationem ad nos interpositam, in eos suspensionis & excommunicationis sententias protulerunt: ac dictus a C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra: qui tulerunt suspensionis & excommunicationis sententias in eodem I. Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in canonicum & in fratrem, adsignatoque sibi beneficio præbendali, qui ad eos prius mandatum Apost. reportavit, præfatas sententias juxta formam ecclesiæ relaxetis: alteri super præbendali beneficio in eadem ecclesia silentium imponentes.

[1 *Unde nobis humiliter supplicavit, ut cùm in eadem ecclesia tantum xii. sint præbendæ, & ob hoc non sine magno gravamine simul provedere possint, utrique faceremus easdem sententias relaxari, & provideri alteri eorum in eadem ecclesia de præbenda, præsertim, cum in utriusque literis clausula illa continetur inserta, nisi de mandato nostro eadem ecclesia foret in alterius receptione gravata.*]

CAP. XXXI.

Si habens literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent litera beneficiales per eum hoc tacito impetrata.

¶ Idem *Bituricen. Archiepisc. Apost. sed. leg.*

Ad audientiam nostram [*te significante*] pervenit, quòd quidam clerici obtentis à sed. Apostol. literis super provisione sua in aliquibus ecclesiis tibi subjectis, recipientes ab eis annuas pensiones seu alia beneficia, ab eorum impetitione desistunt, renunciantes beneficio literarum: [1 *& infrà.*] F. t. mandamus quatenus eos qui post literas taliter veditas, alias (de illis mentione non habita) impetrabunt de cætero, vel hactenus impetraverint: carere decetnas commodo earundem, & ecclesias non permittas earum occasione vexari: revocando in irritum, si quid earum prætextu inveneris esse factum.

[1 *Demum ad sedem Apostolicam accedentes super sua provisione obtinent alias literas ab eadem, de literis antea impetratis non habita mentione, & sic gratia Apostolicæ benignitatis abutentes ecclesiæ multipliciter inquietant. Ne igitur tales de sua circumventione astutia glorientur.*]

CAP. XXXII.

Receptus per literas Apostolicas, licet præbendam expectet; per alias literas hoc supprimentes, in alta ecclesia recipi non debet. hoc dicit, inhærendo verbo litera.

a *Infrà de præbend. dicta secundum Apostolum.* b *Lateranens. cap. 3. de litter. non impetran. &c.* c *al. Dulmensis. al. Dunelmensis.* d *In nonnullis manuscriptis legitur, Cistabatis. e Iordanus.*

a *Dictus &c.*

¶ Greg. IX. *Medulanensi Archiepiscopo.*

IN nostra proposuisti præsentia, quòd nonnulli clerici à sed. Apostol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quòd in pluribus ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licet nondum in eis ecclesiasticum beneficium sint adsecuti, alias ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt & molestant *a*: & infrà.

Mandamus quatenus eos clericos ecclesiis in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum hujusmodi molestari. Nisi de receptione forte sua expressam fecerint mentionem.

CAP. XXXIII.

Non valet rescriptum, quod procurator revocatus & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: secus tamen si in judicio: dummodo revocato ad notitiam adversarii vel judicis non pervenit. hoc dixit, secundum lecturam magistri communem.

¶ Idem *Episcopo Silvanectensi, & Abbati Caroliloci* b.

EX parte decani & capituli Laudunensis fuit propositum, quòd cùm ipsi auctoritate Apostol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partium propter hoc ad sedem Apostol. accedentibus, & lite super diversis articulis contestatâ, nos causam vobis commisimus terminandam, hoc adjecto, ut non obstarent literæ præter assensum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus, proposuit, quòd per illas literas procedendum non erat, ex eo quòd V. qui easdem literas impetraverat, falsus exiterat procurator, cùm ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum revocasset. Eis igitur proponentibus ex adverso, quòd ad nos vel ad ipsos hujusmodi revocatio non pervenit, vos quod deberetis per literas ipsas procedere, per quandam interlocutoriam protulistis: *& infra.* Petente itaque procuratore ipsorum, ut inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius nobilis ex adverso respondit, quòd non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quasdam posterius impetratas, inter alia continentes, ut si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedis Apostol. examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipsi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & post revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò juxta generalis statuta concilii, Apostol. literæ, quas sine speciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, nisi sit de illis personis à quibus non est exigendum de jure mandatum: mandamus quatenus si revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cùm minus valere debeant literæ quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum Dominus revocavit) in negotio *c* juxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

CAP. XXXIV.

Rescriptum impetratum contra hominem alicujus diœcesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius diœcesis.

¶ Idem *Decano & magistro G. canonico Leodiensi.*

SIgnificante V. nos noveris accepisse, quòd cùm R. contra V. Rhemensis diœcesis super quibusdam pannis & aliis ad judices literas impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quòd cùm idem non de Rhemensi, sed de Leodicensi diœcesi existeret, per hujusmodi literas (cùm de diœcesi Leodicensi, non facerent *d* aliquam mentionem) convenire de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus quatenus si est ita, revocato in irritum, &c cætera.

CAP. XXXV.

Per rescriptum impetratum contra homines diœcesis, non possunt convenire homines civitatis.

Idem *priori sanctæ Laudunensis, & sacerdoti Rothomagensi.*

RODULPHUS clericus rector ecclesiæ sancti Chilophori de civitate Sagiensi, suæ nobis insinuatione monstravit, quòd cùm magister R. cum per quasdam literas contra Episcopum Sagiensem, & quosdam alios Sagiensis diœcesis, super redditibus & rebus aliis injustas à nobis coram judicibus super eadem ecclesia generalem clausulam (quidam alii) convenisset, idem rector proposuit excipiendo, quòd cùm esset de civitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de civitate intelligitur inclusus, convenire non poterat per eadem. Et quia dicti judices exceptionem hujusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus quatenus est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXVI.

Si convensendus per clausulam, miraturæ re integra, posset convenire non potest.

Idem *Abbati sancti Jacobi.*

SIgnificavit nobis comitissa Namutensis, quòd cùm mortuo comite fratre suo, ipsa in ejus successionem mitatu, G. & B. per quasdam literas Apostolicas Tullen. Episcopum, & quosdam alios clericos impetratas, eam coram judicibus (ad quos ejusmodi rant) super quadam summa pecuniæ, quam frater suo se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam, quidam alii (quia in prædicto cessserat) convenerunt, excipiente itaque procuratore suo, quòd cùm adhuc frater ejusdem mulieris quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, extra ritate non poterat conveniri. Et quia judices nem non admittebant ipsius, nostram audientiam pellavit. *& infra.* Ideoque mandamus, quatenus ita, revocato in irritum.

CAP. XXXVII.

Non valent literæ executoriæ, in quibus impetratæ fuit monitorias præcessisse.

Idem *Abbati sancti Victoris.*

EX insinuatione Episcopi Ambianensis accepimus I. clericus super ejus provisione ad ipsum pertinentes, & postmodum ad vos *b* executorias contra teras impetravit. *& infra.* Quocirca mandamus, nus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, riis supersedeatis eisdem, dummodo eadem de monitoriis fecerint mentionem: alioquin in nis negotio juxta directum ad vos pro ipsius ratione prævia procedatis.

CAP. XXXVIII.

Dubitantibus clausulis in dubio Papa non intendit præjudicare collatorem super provisione duorum: idem secundum imperantem videtur, sive primus expectet, sive sit jam gratum consecutus. secundum intellectum glossæ.

Idem *Novariensi Episcopo.*

MAndatum Apostolicum ad te directum, ut illi strum S. faceres in canonicum recipi, & in

a *Vide l. 1. §. sed & si quis. D. de Carb. ed. & D. de lib. cau. l. ordinata.* b *in multis, antiquis ita, & Abbati Compendien.* c *In vero antiquo, in negotio ipse.* d *faceret.*

a *Vide & l. à præcedente, & ibi Bart. C. de dilat.* b *alias loquitur, ad Abbatem & Episcopum. Ne putet aliquis generaliter locutos duorum numero consistere posse, ut ad verum restitus loquitur Abbati S. Victoris, & subjungit, alias audiretur in plurali. c. quam grave. §. de rem. fol.*

Novien. ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui hujusmodi gratiam prosequatur, alio jam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. Cùm super receptione duorum gravandi ecclesiam antedictam nulli fuerit intentio mandatoris.

CAP. XXXIX.

Ecclesia in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur gravata.

Idem.

Literis Apostolicis ad vos directis, ut G. clericum reintegreris in canonicum & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos ecclesiæ vestræ gravatæ, mandatum nostrum vos cengai volumus & mandamus. Non obstante, quod R. subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, quia bonæ memoriæ H. prædecessoris nostri monitorias impetravit. Cùm factum prædecessoris potius, quàm nostrum fuerimus prosecuti. *a*

CAP. XL.

Damasus, cui scribitur, ut in diœcesi sua, ubi pro alio scriptum non est, provideat & faciat providere, non potest id exequi circa hospitium spellum ad collationem alterius, jam pro alio gravati.

Idem.

Abbatem, qui mandatum Apostolicum jam recepit, ut A. clericum in aliqua ecclesiarum sui monasterii provideret, & per literas generales ad diœcesanum Episcopum obtentas, ut in diœcesi sua (ubi pro alio scriptum non est) sibi fieret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec super conferendis ecclesiis, aut beneficiis aggravari, etiamsi facultatem habeat diœcesanus per easdem literas provideudi.

CAP. XLI.

Rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra cancellum eum excommunicavit, datis executoribus, qui si non parente exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

Idem.

Excommunicato, qui contra statuta concilii *b* generalis asseris se ligatum, literis ad excommunicatorem obtentis, ut (si est ista) sine difficultate absolvat eundem, & alias *c* deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apostolicum exequantur. Non excommunicationi sui de facto suo in hoc certus esse debet, licet in hoc deferatur eidem) sed illis cognitio demandatur.

CAP. XLII.

Si impetratum rescriptum ad beneficium, dixit se non beneficiatum, non tamen habere beneficium, licet exegnum, non valet resignum.

Idem.

Si proponente aliquo nondum se beneficium ecclesiasticum affectatum, super provisione ipsius (licet minus competenti obtinentis) rescriptum Apostolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur. Illud voluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

Abbates rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis privantur omnes effectus, & condemnantur in sumptibus & damnis decernendis.

Idem *Episcopo Parisiensi.*

Quia nonnulli diversis modis literis Apostolicis abutuntur, statuimus, ut quicunque obtentas sub nomine suo literas aliis ejusdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebitè per easdem, & qui eas sibi modis recipiunt: quique illos contra quos nihil habent quærimus, faciunt in judicium evocari: aut literas ipso ab futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: seu quemquam super uno negotio, vel etiam malitiosè super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodiùs, per varias literas coram diversis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diversa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit excommunicetur quasi contumax, & sic eum à sua intentione repellat: earundem literarum commodo careat *a*, & adversariis in moderatis expensis ac damnis, quæ propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

DE CONSVETVDINE.

CAP. I.

Consuetudo inferens gravamen ecclesiæ, debet judicis officio tolli. hoc dicit secundum intellectum magis singularem.

Gregorius *in Registro.* *b*

CONsuetudines, quæ ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet consideratione remittere.

CAP. II.

Ex consuetudine potest introduci actus sive solemnitas, per quam sine apprehensione realis transfertur possessio rei absentis. h. d. & est casus singularis, secundum Abbatem Sicul.

Innocentius III. Archiepiscopo & cap. Lugdunensi.

EX *e* literis: [1 *& infrà.*] Si verò aliquis possessiones aliquas clausiris, vel aliis religiosis locis, in bona [valetudine,] vel ultima [voluntate] pro suorum vulnerum remedio peccatorum confectæ: hanc conferendi formam esse proponis, quòd in hujusmodi donationibus medicum tertæ consuevit in manu accipere, vel in extremitate *d* pallii manu prælatæ ecclesiæ sustinetur, aut super altare ponendum sub testimonio videntium & audientium [subdicta forma,] quæ scotatio vulgariter appellatur: [2 *& infrà.*] Discrete. vestræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu consuetudinis clausiris, ecclesiis vel quibuslibet locis religiosis piè conferuntur, etiam sunt collata, faciatis irrevocabiliter observari, cùm hujusmodi signum, quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ possessionis sit evidens argumentum.

[1 *Quas tu nobis, frater Archiepiscope, destinasti, intelleximus manifestè, quòd regnum Daciæ, quantum ad ea quæ ad jus fori contingunt, consuetudinibus suis, & institutionibus Regum suorum omninò regatur. Unde nullum usum testamentorum illius provincia hominibus contingit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus secundùm legalem observantiam custoditur.*]

[2 *Verum quia hujusmodi donatio malitiosè à quibusdam cavillatoribus sicut asseritur impeditur, à nobis humiliter postulasti, ne loca religiosa & ecclesia quibus multæ possessiones sub scotatione hujusmodi sunt collatæ, ab aliquibus possint vel debeant temerè perturbari, paterna debemus sollicitudine providere. Nolentes igitur ut tales constitutiones, quas diuturnitas temporis, ut asseris, observavit, & usus consuetudini approbata hactenus retinuit, temeritate qualibet infirmetur.*]

---

a cessum. *b* Later. sub Innoc. III. c. 47. *c* *& alias si judicibus deputatis.*

a *adde generaliter de aliis quæ infirment rescriptum. li. 2. C. si contra jus vel util. pub.* *b* *lib. 2. epist. 64. ad Felicem Episcopum Messanensem, & cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* *c* *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* *d* *in quibusdam recentioribus ita, sed male, meo judicio, vel in extremitate pallii manu prælati ecclesiæ, &c.*

CAP. III.

Non valet consuetudo, ut in causis ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.

Idem *Episcopo Pictavensi.* a

AD nostram audientiam *b* noveris pervenisse, quòd in tua diœcesi etiam in causis ecclesiasticis consuetudo minus rationabilis habeatur, quòd cùm aliqua causa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis utriusque partis auditis à præsentibus literatis & illiteratis, sapientibus & insipientibus, quid juris sit quæritur, & quod illi dixerint, vel aliquis eorum (præsentium consilio requisito) pro sententia teneatur. Nos igitur attendentes, quòd consuetudo, quæ canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti. *c*, cùm sententia à non suo judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in causis ecclesiasticis subjectorum tuorum postquam tibi de meritis eorum constiterit, sententiam proferre valeas, sicut ordo postulat rationis, auctoritate tibi præsentium (præmissa consuetudine non obstante) concedimus facultatem. *d*

CAP. IV.

Consuetudo non potest operari, ut clericus non Episcopus possit exercere ea, quæ sunt reservata ordini episcopali: & est casus nota. Abbas.

Idem *L. vicario nostro e apud Constantinopolim constituto.*

QUanto *f* de benignitate [1 & 3.] Pervenit sanè ad audientiam nostram, quòd quidam simplices sacerdotes apud Constantinopol. ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apostolorum tempore fuerunt solis pontificibus reservata, ut est sacramentum confirmationis, quod chrismando renatos soli debent Episcopi per manus impositionem conferre, ad excusandas excusationes in peccatis: solam consuetudinem prætendentes, [2 & 3.] Di. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris districtè prohibeas, ne talia de cætero sua temeritate præsumant: quæ licet non sint à fidelibus contemnenda, tutius tamen est ea sine periculo ex necessitate (quæ legem non *g* habet) omittere, quàm ut ab his quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non sine gravi periculo inaniter conferantur: cùm umbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.

[1 *Sed...Ap. locum obtines celsiorem, tanto tibi est solicitius procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotiis peragendis, non declinans ad dextram vel ad sinistram, quòd non minus re quàm nomine vices Apostolicas gerere comproberis.*]

[2 *Cùm diuturnitas temporis peccata non minuat, sed augmentet, quæ tanto graviora existunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam. Volente igitur hæc & alia, quæ oculos divinæ majestatis offendunt, de agro dominico extirpari.*]

CAP. V.

Non valet consuetudo per quam inter dicti sententia violatur.

Idem *decano & cap. Cenomanensi.* h

CVm inter *i* vos ex una parte, & canonicos sancti Petri de curia ex altera, super eo, quòd dicti canonici generale interdictum ab Episcopo vestro, vel à vobis in civitate Cenomanensi positum non servabant, quæstio *k* vertebatur, [1 & 3.] Procurator verò ipsorum proposuit, quòd ipsa ecclesia sancti Petri à prima fundatione libera extitit & exempta: & de consuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulsatis campanis alta voce interdictis & excommunicatis exclusis divina officia celebrare. Non cognito, quòd ex tali consuetudine, si quæ foret, [illegible] peteretur nervus ecclesiasticæ disciplinæ, ipsam de [illegible] sii fratrum nostrorum duximus irritandam.

[1 *Ut utraq; pars eandem causam sine delatu terminet, [illegible] tum nuncium ad se, ap. destinarunt. partibus ergo in [illegible] tia constitutis, per procuratores idoneos eis audientiam [illegible] liberam & benignam. Et quidem ecclesia vestra proposuit curator, quòd cùm Cenomanens. ecclesia sua loco & tempore [illegible] silius secularis potestatis invocatillo velut supponere [illegible] beati Petri de curia, tanquam suo capiti membrum se [illegible] campanis pulsatis, apertis januis divina officia celebrari [illegible] sanctibus non obstitit. Cùm autem ven. F. n. Hostien. Episcopus partibus illis legationis officio fungeretur, iidem nuntios ad [illegible] præsentiam accedentes suam ei super hoc querimoniam exposuerunt, [illegible] raverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utrinq; [illegible] diligenter auditis & cognitis: cùm pars ecclesiæ sancti Petri [illegible] prærogativa sedis Apostolicæ non posset offendere se munitam, [illegible] firmiter constaret, quòd ex superbia potius ad hoc, quàm ex [illegible] rationabili duceretur, sententialiter definitis, quòd cum in [illegible] te Cenomanensi positum esset interdictum, illud eadem [illegible] servaret, vinculo quoq; excommunicationis [illegible] ficis eos supponens, qui sua ducerent sententia [illegible] dum verò cùm propter quasdam excessus [illegible] nomanensis ecclesiæ tunc supponeretur ecclesiasticis interdictis [illegible] nonicis sancti Petri denunciatum fuisset, ut à divinorum celebratione cessarent, & observarent, sicut alia ipsius civitatis [illegible] dictum, ipsi majorem temeritatem sua audacia adjungentes, [illegible] majori solennitate suum suis officium exercuit, [illegible] ti sententiam non verentes.*]

CAP. VI.

In attribuendis officiis nova dignitati, servatur antiquis [illegible] cinarum circumstantiarum, quæ si diversa fuerint, servabitur magis [illegible] nabilis, & alii non præjudicant.

Idem *Episcopo Helunsi.*

CVm olim *a* Londonensis Episcopus nobis [illegible] intimasset, quòd in sua ecclesia proposuerit [illegible] præcentorem, nos ejus precibus inclinati, [illegible] concessimus præcentorem hujusmodi ordinari [illegible] modo in conferendis sibi redditibus nulli [illegible] dicium, statuentes ut præcentor taliter [illegible] nibus, processionibus, & aliis illam haberet in [illegible] ecclesia dignitatem, quam habent alii præcentores [illegible] ecclesiis Anglicanis: [1 & 3.] Quocirca [illegible] quatenus, si secundùm diversas consuetudines [illegible] diversas habere noveris præcentores in Anglicanis [illegible] siis dignitates, jam dictum præcentorem illam [illegible] cias in Londonen. ecclesia dignitatem, eaq; [illegible] tentum, quam (rationabilib. & approbatis [illegible] ecclesiæ salvis) sine præjudicio alieno poterit [illegible]

[1 *Postmodum autem nostris fuit auribus [illegible] licet idem Episcopus dil. fil. G. in eadem ecclesia [illegible] torem, quòd tamen à nobis fuerat de prælibata [illegible] biennio jam elapso exequi non curavit. [illegible] en mandatis, ut illud, sublato cujuslibet [illegible] staculo, exequi non postponeres, [illegible] cam compescendo. Noviter verò dil. fil. [illegible] personatus habentes in ecclesia memorata [illegible] querelam: quòd cùm per ecclesias Anglicanas [illegible] cùm sint varia & repugnantes, [illegible] viter est institutus in ecclesia Lond. [illegible] quòd habere potest sine præjudicio [illegible] nostrarum quasdam ipsius decani & [illegible] dem dignitate ecclesia sibi [illegible] vare.*]

CAP. VII.

Non potest indaca. ex consuetudine, ut quis [illegible]

a *al. Parisiensi. al. Pataviensi.* b *Ca. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Tex. est in l. 2. in glo. magna, & ibi Cy. C. quæ sit lon. consuet. & in l. nemo alieno. in glo. temporalis. ff. de reg. juris.* d *Liberam facultatem.* e *Idem Lucio vicario, &c.* f *Cap 3. eod. tit. in 3. compil.* g *l. un ff. de consuet. & in l. non solùm. §. fin. ff. de excusat.* h *al. Idem N. Decano &c.* i *Cap 4. eod. tit. in 3. coll.* k *Verteretur.*

a *Cap 5. eod. tit. in 3. comp.*

dignitatem sine suprimi licentia, vel ut possit electus administrare, non habita confirmatione à superiore.

Idem conventui Corbien monasterii. a

CVm venerabilis b frater noster Episcopus Hostien. & L. sanctæ crucis Presbyter cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, invenerunt Abbatem de monasterio Hermionens. quod ad Rom. eccles. nostrum pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbien. quod est etiam Rom. eccles. speciale, temeritate propria migrasse: licentia illud deserendi, vel confirmationem à nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus gerebant, nec habita, nec petita: & ſ. Postmodum autem nuntii ejus ad desensionem ipsius, generalem illius rei consuetudinem allegarunt.

Cum igitur hæc non tam consuetudo, quàm corruptela merito sit censenda, quæ profectò sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non servari. c

CAP. VIII.

De consuetudine potest induci, quòd una ecclesia de gremio alterius matrice sibi prælatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.

Idem decano [Salesbrienſi. A.] Archidiac. & magistro P. Penetel. cano. [Parisiensi. d]

CVm dilectus e filius Guil. Andren. ecclesiæ monachus, qui pro clerico ejusdem ecclesiæ se gerebat, & G. procurator monasterii Karofen. super jure eligendi Abbatem in Andren. monasterio, & ejusdem electione in nostra præsentia ad invicem litigarent, idem Guil. electionem suam à fratribus Andren. ecclesiæ concorditer celebratam, auctoritate Apostolica petiit confirmari, adserens tam de jure communi, quàm de privilegio speciali ex ab Alex. Papa concesso, & à nobis postmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eosdem fratres tantummodo pertinere. [1 & ſ.] Dictus verò procurator proposuit ex adverso, quòd cùm olim ad petitionem patronorum ecclesiæ à f Motien. Episcopo fuerit constitutum, quòd si præfatus locus divino munere adeo pullularet, ut prior, aut Abbas constitueretur ibidem, electio eius penes fratres ejusdem loci, & capitulum Karofen. penderet, & obtentu hujusmodi statuti sic fuerit longo retrò actis temporibus observatum, ut monasterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karofen. capitulo aliquem de gremio monasterii Karofen. sibi elegerent in Abbatem: electio prædicti G. tam contra Bullæ tenorem, quàm etiam contra consuetudinem approbatam (quæ optima est legum interpres) minùs canonicè attentata, meritò cassari debebat: [2 & ſ.] Quia nobis constitit electionem ipsam à suspensis, & de suspenso etiam celebratam, eam justitia cassavimus exigente. Cæterùm cùm supradictum statutum ita sanè possit intelligi, quòd per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad sæpedictos fratres electio spectet Abbatis, & ad Karofen. capitulum confirmatio: mandamus quatenus si ex parte Karofen. eorundem talis fuerit consuetudo probata, quæ juri communi non præjudicet, in hac parte vos secundùm illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam, aliquin Andren. monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut sic de cætero liberam habeant facultatem de gremio ecclesiæ suæ vel etiam alibi de electionem canonicam eligendi personam idoneam in Abbatem præsentandam Karofen. capitulo, ut ab eo (si fuerit canonica) confirmetur.

[1 *Nam de jure communi omnis congregatio monachorum eligere sibi debet Abbatem: & in ejusdem Alex. privilegio continetur, ut obeunte monasterii Andren. Abbate nullius ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres vel eorum pars consilii sanioris secundum Deum & beati Benedicti regulam duxerint eligendum, à nobis quoq; præditis fratribus dignoscitur esse concessum, ut licitum sit eisdem cum ecclesiam suam Abbate vacare contigerit, personam idoneam de gremio ejusdem ecclesiæ, vel aliunde per regularem electionem sibi præficere in pastorem Karofen. monasterio præsentandam, ut ab ipso confirmationem accipiat, & reverentiam quam ei debet impendat.*]

[2 *Et mandari fratribus antedicti, ut juxta quod est hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis: & infra. His igitur & aliis quæ coram nobis utrinq; fuere proposita perspicaciter intellectis.*

CAP. IX.

Capitulum sine Episcopo statuta, seu consuetudines novas facere, vel antiquas immutare non potest.

Honorius III. a Parisiensi capitulo.

CVm consuetudinis ususque longævi non sit levis auctoritas, & plerumque discordiam pariant novitates. Auctoritate vobis præsentium inhibemus, ne absque Episcopi vestri consensu immutetis ecclesiæ vestræ constitutiones & consuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis. Si quas forte feceritis, irritas decernentes.

CAP. X.

Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.

Idem majori & Burgen. de Rupella.

EX parte vestra fuit propositum, quòd cùm in patria vestra servatæ sint hactenus duæ consuetudines abusivæ, una quòd si indigena vel extraneus prodigalitatis vitio vel incuria, seu quocunque casu alio dissipaverit vel amiserit bona sua, bona uxoris suæ, tam mobilia, quàm immobilia prosuæ voluntatis libito b alienat. [1 & ¶.] Et quòd si vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium, nihilominus ipsa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quæ potius privanda esset omnibus viri bonis: [2 & ſ.] Tenore præsentium declaramus, vos non teneri ad hujusmodi consuetudines observandas.

[1 *Quare sit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & superstites filii extremæ subjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque consuetudo est non imparitèr reprobanda.*]

[2 *Quare super his vobis per ap. sed. provideri humiliter postulastis. Nos igitur saluti & utilitati vestræ consulere cupientes.*]

CAP. XI.

Consuetudo non derogat juri naturali, seu divino, cujus transgressio peccatum inducit: nec positivo, nisi sit rationabilis & præscripta.

Gregorius IX.

CVm tantò sint graviora c peccata, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeò valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta.

a al. ita: Idem conventui & Corbiensi monasterio. b Ca. 6. eod. tit. in 3. compil. c Vide Lrem non novam. C. de jud. & ibi Bart. & Bald. & l. 2. C. qua sit long. consuetudo, & al. Basilienſi. c Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. f Mo-rem.

a Papiensi leg. b arbitrio, vide text. in l. Labeo ait. §. ff. de pact. & Bart. in extrav. ad reprimendum. c Vide B. Thom. in 2. q. 97. art. 2. & De Setum lib. 1. de just. & jur. q. 7. art. 21.

DE POSTVLATIONE Prælatorum.

TITVLVS V.

CAP. I.

Impostulabilis est qui violat interdictum. hoc d. quoad titulum: habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad tit.

Innocentius III. *decano & cap. Senonens.*

ADhæc a in B. Petro : [1 *& infrà.*] Cumque de facili non posseris in unum locum & propositum convenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum : tandem convenientes in unum, Altissiodorens. Episcopum in Archiepiscopum postulastis. Postulationem vestram per magistrum R. præcentorem vestrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi pium præberemus assensum. Verùm, quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo constabat, quòd idem Episcopus interdicti sententiam non servasset, quod etiam idem magister non negavit in fratrum nostrorum præsentia requisitus à nobis, in ipsius Episcopi excusationem allegans, quòd sententiam latam servare nullatenus tenebatur, quæ ad ejus notitiam, nec per litteras nostras, nec per Card. tunc apo. se. leg. qui eandem sententiam promulgarat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel literas pervenisset : [2 *& infrà.*] Quod nec sufficit, imò nec proficit ad excusationem prædicti Episcopi, cùm Cardinalis idem sententiam interdicti præsentibus multis solenniter ac publicè promulgavit : & eadem interdicti sententia in regno Francorum jam multis publicè cœperit observari : nec sit necessarium, cùm constitutio solenniter editur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiam *b* singulorum auribus per speciale mandatum vel literas inculcare : sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam : cùm & contra quosdam, qui Sardicen. concilium non servabant, tanquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica tradat auctoritas, quòd eis non facilè facultas credendi tribuitur : cùm idem penes illos in suis regionibus actum fuerit & receptum. Nec valet, quòd in Altissiodoren. diœcesi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cùm nos terram totam Regis ipsius subjici mandaverimus interdicto, & Cardi. nostrum interpretatus mandatum, in terram illam sententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat: [3 *& infrà.*] Sed inde liquidò constat, sæpè dictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quòd suam metropolitanam ecclesiam generalis interdicti sententiam & recepisse noverat, & servare. [4 *& infrà.*] Nos igitur, qui secundùm Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem ulcisci, ejusdem Episcopi Altissiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus contumacibus non obesset : cùm juxta canonicas sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem hujusmodi non propter postulantem ecclesiam, sed propter postulatam personam repulimus, ut indignam. Licet autem ex eo, quòd hominem, qui vestro non conveniebat proposito, postulastis, cùm vos interdicti sententiam servaretis, & ipse eam contemneret observare, permissa vobis facilè abusi fueritis potestate ; ac ideò vos ea non immeritò privare possemus : de solita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis, per postulationem *idoneam*, vel electionem canonicam de persona congrua consulatis.

[1 *Sanè cùm ecclesia Senonens. semper fuit à sede Apost. devota, non immeritò ipsius ecclesiæ passimè compatimur : vobis condolemus, cùm ea sit viduata pastore : quo sit alio de genere, nobiliori tamen fuit, sicut creditur, sanctitate, & vita. Dolemus insuper quòd dolori nostro, quem de tanti patris obitu ceperat eccles. Senonens. dolor alius superveniat, cum ex via regia ab officio funeris tam funesti, tam digné celebratis exequiis tristis, Rex ipse injustè commotus possessiones ipsius tam ad eam Archiepiscopi, quàm canonicorum pertinentes, non ut debuit recidit, sed ut voluit & valuit occupavit, & personas suas de mandato nostro sustendentes organa sua, capulo dilate.*]

[2 *Et quòd in Altissiodorensi diœcesi dictus Rex ipse terram propriam non haberet, & quòd eadem Altissiodorensis dicatur in alia causa fuerat interdicta, & infrà.*]

[3 *Quòd si Episcopatus ejus ex alia causa fuerat interdictus, interdicti sententiam & tenebatur fortiùs, & potuit facilius servare.*]

[4 *Idemq; unus eorum existerat, qui deliberato super eadem sententiam de communi consilio decreverunt, sed eruentes eandem sententiam non servarent, cùm ff. verbum. Apostol. Clemente dicentis: diligentius attendissent, communicatum hoc non debuerunt exspectare, sed obsecundare prudenter ei tanto obedire.*]

CAP. II.

Quis postulationem cassatam vitio personæ incurrat, & quo & postulandi potestate privatus.

Idem *Hostiensi Episcopo Apost. sed. lega.*

GRatum a gerimus [1 *& infrà.*] Acceptum ex literis tuis, quòd canonicis Senonens. quam postulatio nostra fuit authoritate cassata, licet cassationis teras suppressissent in fraudem, ut canonicè ad electionem procederent, mandavisti : [2 *& infrà.*]

Cumque plures eorum postulationem cassatam vitio personæ bis innovare denuò niterentur, quidam vero fratres Cameracensem in Archiepiscopum postularent, nos intelligens eos, qui cassationem nostram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium amisisse, quod concessa sibi ex Apostolicæ sedis benignitate abusum temerè potestate : ac ideò ad alios, licet paucioribus votis, pro *b*, quantum tamen ad hoc pertinet, confirmatores, eligendi vel postulandi devolutam esse licentiam, dictum Cameracen. ad eorum instantiam in publico auctoritate freti Apostolica providisti. Nos igitur follicitudine Cameracensis ecclesiæ ipsum vestrum absolutum, quod à te de mandato nostro factum, auctoritate Apostolica confirmantes.

[1 *Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimum commendamus, quòd ad promotionem ven. f. n. S. quondam Cameracen. Episcopi, nunc autem Archiepiscopi Senonensis, prudenter & fideliter attendisti.*]

[2 *Adjiciens etiam, quòd nisi sic sua in talem ipsum concorditer vota sua transferrent, pro qua meritò tuum debuit tenere consensum : de provisione ipsius ecclesiæ postmodum facta non crederes expedire.*]

CAP. III.

Postulatio, per quam privata vel minor utilitas communis majoris præfertur, vel quæ sit à minore, quàm à seniore non admitti non debet.

Idem *e clericis Ravennensis ecclesiæ.*

BOnæ memoriæ *d* Guil. Archiepiscopo vestræ universæ carnis ingresso, quidam vestrum Praxedis Presbyterum cardina. quidam vero Epis. Episcopum postulaverunt : [1 *& infrà.*] Nos igitur

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Ad intelligentiam vide B. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Sotum l. 1. de justi. & jure q. 1. art. 4. Alphonsum Castrum l. 1. de potestate legis pœnalis, can. 1. & Fernandum Vasq. l. 1. controver. illustr. c. 44.* c *In manuscr. de solita tamen benignitate sedis Apost. concedimus, &c.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *Ellius ad quos pertineat.* c *al. Idem clerici Ravenn.* d *Cap. quod. in compil.*

datis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, plenius et-iam pro utraliber partium curavimus allegare: consi-deravimus a vero, quòd ejusdem cardina. præsentia u-tilior sit non solum Romanæ, sed etiam ecclesiæ gene-rali, tam apud Apostolicam sedem, quàm apud ecclesiam Ravennatem: unde non immeritò præferentes speciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Sindinalem postulationi vestræ non duximus concedem-dam. Attendentes autem ex altera parte, quòd prædi-ctus Episcopus *Cavalensis*, à minori, quàm tertia parte fuit postulatus: & quòd Apostolica sedes postulationes hujusmodi non consueverit in tanta divisione, ac contra-dictione recipere: cùm etiam quando aliquis ab aliis u-nanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quàm gratia moveatur, po-stulationem ipsius non duximus admittendam.

Mandantes quatenus cum his, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam in personam idoneam conve-nire curetis.

[1 *Cumq; partes postulationes suas per nuncios suos nobis præsen-tasset, proponebatur ab his qui Cardinalem postulaverant memora-tum, quod plures quàm duæ partes vestrûm convenerant in eum-dem. Verùm pars altera proponebat, quòd digniores persona po-stulaverat Episcopum Imolensem, & quòd in postulatione ipsius & forma canonica & tenor compromissionis fuerat observatus: cum unquam suffraganeus Raven. Ecclesiæ postulatus & ipsius gremio assistit. Fuerat n. compromissum ut de corpore Ravennaten. ec-clesiæ personam eligerent idoneam, & competentem: quod pars altera firmiter asserebat; cum licet talis conditio fuerit adjecta, poterat tamen de Rom. ecclesiæ collegio propter ipsius privilegium præsata fieri persona; cum membra capitis a membris corporis censeris non debeant aliena.*]

CAP. IV.

Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Et ex quo pe-titum præsentatus est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere, sed debent superiorib. judicium expectari. h. d. quoad titulum.

Idem *præposito & capitulo Strigonen.* b

Bone c memoriæ Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, cùm in Colocen. Archiepi-scopum postulandum à nobis contulissetis unanimiter vota vestri, suffraganei Strigonen. ecclesiæ, Quinque-ecclesien. Episcopus d videlicet, & quidam alii postula-tioni vestræ se opponere curaverunt, asserentes, quòd eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiscum, po-stulatio eadem fuerat adtentata: licet vestri nuncii pro-ponerent ex adverso, quòd super præficiendo vobis Pon-tifice e de gratia multotiens suffraganeorum fuerat re-quisitus adsensus, sed ipsi vobis consilium denegaverunt. Nuncios igitur in nostra præsentia constitutis, & propo-nentibus adversariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, nos duximus providendum, ut si suffraganeis persistenti-bus in contradictione sua, vos f postulationi vestræ vel-letis adhærere, per procuratores idoneos ad sedem Apostо-licam veniretis. Si autem illi à contradictione sua cessa-verint, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam no-stram numeretis personas idoneas, quæ super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quòd si eisdem fratribus Episcopis memoratis vos contingeret de juste vestro diffidere, aliam personam idoneam provi-deretis vobis canonicè in pastorem.

Cæterùm quidam vestrûm, à postulatione vestra, quam vobis præsentaveratis, communiter temerè rece-dentes, aliis persistentibus in eadem, prædictum Quin-queecclesien. Episcopum in Archiepiscopum postula ve-runt: [1 & 2.] Nos igitur postulationem ipsam, quam invenimus in multa discordia non solum suffraganeo-rum, verumetiam canonicorum Strigonen. ecclesiæ, ac contra formam mandati nostri temerè celebratam, non duximus admittendam, sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electio-nem canonicam vel postulationem concordem (requisi-to suffraganeorum adsensu, si esset de antiqua & adpro-bata consuetudine requirendus) procedere curaretis, a-lioquin nosipsi provideremus ecclesiæ viduatæ. Verùm antequam ad vos literæ nostræ a pervenissent, inniten-tes mandato priori, suffraganeos præter Quinqueeccle-sien. ad concordiam revocastis. [2 & 3.] Post hæc (man-dato b nostro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus postulatione recedere noluerunt, sed innovave-runt eandem, reversis ad eos quibusdam canonicis c, qui in partem alteram declinarant. [3 & 4.] Cæteri verò, qui Quinqueecclesien. Episcopum postularant, con-venientes in unum, cæteros canonicos ad capitulum con-vocarunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus convenire, intelligentes penes se tantùm remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueecclesien. denuò postularunt. [4 & 5.] Nec obstabat d eorum discordia, qui alium postularunt, cùm priùs in postulatione Archiepiscopi supradicti convenis-setis pariter universi: & consensum vestrum adnotatum literis, & subscriptionibus propriis roboratum petiissetis à nobis per communes nuntios confirmari, nosque ve-stram recepissemus postulationem dijudicandam, si suf-fraganei forsitan in contradictione persisterent, vel (si consentirent aut etiam cederent) adprobandam. Si e-nim postquam postulatio suprascriptionibus postulan-tium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici adpro-banda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequen-ter illuderetur, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [5 & 6.] Intelleximus [itaque] quòd etsi esset neutra postulatio adprobanda, juxta tenorem tamen e posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigo-nensis ecclesiæ provisio pertineret. Quia verò non ple-nam de personis illius regni notitiam habebamus, ideo-que non poteramus salva conscientia eidem ecclesiæ in a-lia f persona, quæ de regno Hungariæ originem duceret, congruè providere, nec vellemus ei præficere alienum, quamvis honestius videretur, si g suffraganeus ad metro-polim suam accederet, quàm Archiepiscopus ad metro-polim transferretur, partem tamen eligimus potiorem. Et eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione vel postulatione pastoris requiri-tur, licet diversis temporibus convenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocen. Ecclesiæ absolventes, ad metropolim Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeun-di: pallium h ei ad nomen & usum ejusdem Ecclesiæ transmissuri.

[1 *Quorum votis nullus suffraganeorum assensit, excepto duntaxat Episcopo Vesprensi. Et licet charissimus in Christo fi-lius noster A. Hungariæ Rex illustris, tunc Dux & Rex re-gni Hungarici, L. nepotis sui Regis nomine, cujus tutelam & regni*

a *Considerantes igitur.* b *al. canonico. al. can. Strigon.* c *Ca. 4 nil. in 3 compil.* d *Vox, Episcopus, deest in multis antiquis.* e *dispatare.* f *al. & vos.*

a *al. Litera nostræ secunda per.* b *Aliàs, mandato secun-do nostro.* c *al. quibusdam canonicorum ex his, qui, &c. al. qui-bus canonicorum, qua, &c.* d *nocebat, in manuscrip.* e *Deest tamen in antiquis.* f *In nonnullis exemplaribus inseritur hic dictio, Nisi: quæ nec in antiquis nec in veteri compil. habetur.* g *ut.* h *De pallio Synodo octava canon. 27. & Ivo part. 3. cap. 325.*

curam ipse frater ejus commiserat, gubernator precum suarum primitias ad nos pro praedicti Colocensis postulatione transmiserat: postmodum tamen pro Quinqueecclesiensi Episcopo ad Strigonen. metropolim. transferendo nobis per literas suas humiliter supplicavit.]

[2 Ita quòd Vuarm. Vuesperin. & Volan. Episcopi pro translatione Colocensis Archiepiscopi salvo jure suo imposterum, cui propter afflictionem & necessitatem Strigon. ecclesiæ superfedebant, ad præsens ut humiliter rogaverunt, prædicto Nitriensi scribente, quòd si non placeret vobis electionem factam de Quinqueecclesien. Episcopo admittere, postulationem alterius sine præjudicio juris supplicster exorabant.]

[3 Cum prædicti Regis & suffraganeorum literis dil. fil. A. magistrum scholarum, M. Thesaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. canonicos Strigon. ecclesiæ ad sed. Ap. destinarunt, super postulatione suæ dispensationis gratiam petituros.]

[4 Cum ergo utrique partis nuncii ad sed. Apost. pervenissent, hi qui pro Quinqueecclesien. Episcopo venerant, proponebant partem suam juxta mandatum Apostolicum processisse, nec obstare discordiam vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati nostri procedere contemnentes, illo recepto, nec eligerant quemquam canonicè, nec concorditer postulârant. Unde concors debeat eorum postulatio reputari, cum cæteri, tanquam jussionis Apostolicæ contemptores, eligendi ac postulandi se jure privassent, cum nec postulare nec eligere voluerint. Imò nec etiam ad capitulum venire. Ad hæc autem poterat responderi, quòd illi qui colocen. Archiepiscopum postulârant, formam secuti fuerant per nostras literas datam, quoniam minutiores priori postulationi, juxta tenorem priorum literarum nostrarum partem concordem fecerant, quæ prius discors fuerat, dum suffraganeos ad concordiam revocarunt.]

[5 Poterat quoq; ad id quòd pars mandatum Apostolicum non servarat, utpote quæ nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarant, cùm in majori contradictione quam prius non solùm canonicorum, sed suffraganeorum etiam, ipso Rege adversa parti favente, prædictum Quinqueecclesien. Episcopum postulasset. Auditis igitur his & aliis quæ fuerunt hinc inde proposita, & habito super his cum fratribus nostris diligenti tractatu.]

CAP. V.

Postulatio, contra quam agitur de contempto, potest sine præjudicio alicujus rejici: potest tamen de speciali gratia admitti. hoc dicit.

Idem *capitulo Strigonens.*

POstulationem *a*, quam celebrastis: & ℣. Licet ergo per postulationem hujusmodi, nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam: ut tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus providendum, quòd per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatenus utraque parte præsente, quod justum fuerit decernamus.

CAP. VI.

Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.

Honorius III. *cap. Calaritano.* b

ETsi unanimiter vota vestra concurrerint ad Sutrien. Episcopum in ecclesiæ vestræ Archiepiscopum eligendum, cùm suæ alligatus ecclesiæ liberum *c* non habeat sine nostra permissione volatum, electionem de ipso factam tanquam contra canones *d* minus licitè attentatam, de fratrum nostrorum consilio duximus irritandam, cùm eligi nullo jure poterit, sed potius postulari.

[*Volentes tamen quantum cum Deo possumus vestris desi-*

a *Ca. 5. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Carvanens. in aliis Innoc. III.* c *In antiq. liberum non habeat ad aliam, sine, &c.* d *Contravenire canoni est peccatum in c. 2. & c. aliqd. De major. & hed.*

deriis concurrere, benigno favore dil. fil. Subdiacono & capellano nostris apost. sed. legatis duximus injungendum, ut & vota ipsorum ea ipsum exquirant, & persona merita vice nostra examinent diligenter, eundem ad vos cum literis rei veritatem continentibus festinando, ut si idoneus repertus fuerit, dissimente Domino & ipsa ecclesia, & in ipso ecclesiæ vestræ utiliter providatur.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Ecclesia collegiata non debet providere de prælato per electionem seu provisionem, sed per electionem canonicam sindam per ipsum collegium. hoc dicit Abbas.

Lucius Papa. *a*

NVllus *b* in ecclesia, ubi duo vel tres fuerint in congregatione, nisi eorum electione canonica Presbyter eligatur: [1 ℣.] Si verò aliter quis ecclesiam adeptus fuerit, eò, quòd per electionem illam acquisierit, atque contra canonicam regulæ disciplinam egerit, expellatur.

[1 *Et eisdem convocatis etiam parochianis, qui majorem sententiæ.*]

CAP. II.

Electus ad clamorem populi, non debet per superiorem confirmari.

Ex concilio Sardicens. *c*

OSius *d* Episcopus dixit: Si quis ita temerarius exterit, ut talem excusationem afferens allegationem literas populi accepit, cùm sit manifestum populi res eorum, qui synceram fidem non habent, pro mercede corrumpi, ut clamarent in ecclesia, & non intere viderentur: omninò fraudes has damnandas esse. bitror ita, ut nec laicam in fine communionem [si hoc pœnituerit] talis accipiat. Si verò omnibus statuite. Synodus respondit. Placet.

CAP. III.

Electio canonica confirmanda est, debet tamen superior firmationem inquirere de conversatione & vita electi, versatus.

Gregorius tertius. *e*

POstquam: & infrà. Confirmationem *f* petentes desideria, si nihil est quod electum impetiat, antur. Cujus vita vel actus, quia melius possunt conversatus cognosci, inquirantur ibidem.

CAP. IV.

Electo in Archiepiscopum sedes Apostolica pallium non nisi prius præster fidelitatis & obedientiæ juramentum.

Paschalis *Panormitano* g *Archiepiscopo.*

SIgnificasti Reges *h* & regni majores admonitos permotos, quod pallium tibi ab apostolica stris rati conditione oblatum fuerit, si sacramentum quod à nobis scriptum detulerant, exhiberes: [1 ℣.] Mirentur in hac causa Dominum nostrum Jesum stum, qui cùm ovium suarum curam Petro ret, conditionem posuit dicens: 4 Si diligis me, ves meas. Si conscientiarum factor, & cognitor torum, conditione hac usus est, nec semel iterum, & secundo, & usque ad contristationem: qua non tudine oportet tantam ecclesiæ prælationem re fratribus, quorum conscientias non videmus

a *Codices hic variant. nam quidam Pont. sola Alexandr.* b *Cap. 1 eod. tit. in 1. compil.* c *Conc. Sardicens. Decret. c. 19. Ivo p. 5. c. 73.* d *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Gregor. IX. & male Gregorius lib. 2. epist. 11. Registr.* f *Ca. eod. tit. in 1. compil.* g *Papa Toletano. al. Palermitano.* h *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. Imo. 2. mensis arch.* i *Cap. Novæ, & quæ, rescripta. Archiepiscopis dicitur responsalis, Nov. 25.* k *Matth. 5.*

omne jusjurandum à Domino esse prohibitum *a*, nec ab Apostolis post Dominum, nec in conciliis inveniri statutum. Quid est ergo, quòd Dominus subsequenter ait: *b* Quod amplius est, à malo est? hoc enim amplius ut exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum est ab ecclesiæ unitate, & à sedis Apostolicæ obedientia resilire, & contra canonum statuta prorumpere; quod multi etiam post sacramentum frustrum præsumpserunt: [*& J.*] Hoc nimirum malo ac necessitate compellimur juramentum pro fide, *c* pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in conciliis illorum non inveniri, quasi Romanæ ecclesiæ legem contra illa præfixerint, cùm omnia concilia per *d* Romanos pontificis auctoritatem, & facta sint, & robur accipiant, & in eorum statutis Romani pontificis patenter exoletur auctoritas [*3 & infrà.*] Cùm igitur à sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tantùm corpore assumuntur: justum est ut vos quoque sedi Apost. subjectionis debitæ signa solvatis, cui vos cum beato Petro tanquam membra de membro habete, & catholici capitis unitatem servare declarant.

[*1 In subito conceditur plenitudo pontificalis officii, quia juxta Sedis Apostolicæ & totius Europæ consuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanis minimè licet, aut consecrare Episcopos, aut synodum celebrare.*]

[*2 Nunc prædecessor tuus præter Rom. pontif. conscientiam damnavit Episcopum? quibus hoc canonibus, quibus hoc consiliis legum sic permissum? Quod super Episcoporum translationibus latorum decreta, quia apud nos non auctoritate Apostolica, sed usurpatione præsumuntur, propter hæc mala & alia devitanda hujusmodi juramentum exigitur. Cur autem Dominus juramentum prohibuit, Apostolus luculenter manifestat adjiciens, ut non sub judicationis inciderit, nec quisquam, sicut beatus Augustinus exposuit, confestim ad perjurii consuetudinem delabatur. Quapropter juratione non utitur, nisi necessitate, cùm videt plures homines esse ad credendum quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur.*]

[*3 Ex his possunt Apostolicam sed. contemnere, possunt apud eos calumniam dirare, & datum à Deo præceptum evertere vel auferre non possunt quod Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum: quibus tandem conciliorum decretis datæ pallium tenebat præsumptus est, & professionis vel obedientiæ ordo sanctus?*

CAP. V.

Si schismaticus ad unionem ecclesiæ reversus, eligitur in Episcopum, electus non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

Alexander III. *Per. Presbytero Cardin. Apostolicæ sedis* e *legato.*

Quia diligentia tua requisivit, an electionem electi, qui abjurato schismate *f* ad unitatem ecclesiæ rediit, debeas confirmare: Duximus respondendum, quòd si à schismatico nullo ordine susceperit, & ejus electio secundum formam canonum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) dispensativè permittimus confirmare. Mandantes, ut eum facias à catholicis Episcopis Ecclesiæ Aquilegiens. ecclesiæ in Episcopum ordinari. Talia debet justitia, & reverentia ejusdem ecclesiæ, cùm ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

Electus in Romanum Pontificem à duabus partibus cardinalium, nulla exceptione obstante est Papa. Electus autem à minori numero gerens se pro Papa, incidit una cum sibi adhærentibus in pœnas hic contentas.

Idem ex concilio Lateranensi.

Licet *a* de vitanda discordia in electione Romani pontificis manifesta satis à præd. no. constituta manaverint: quia tamen sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam gravem passa est ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione concilii, aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus ergo, ut si fortè (inimico homine superseminante zizaniam) inter cardinales de substituendo summo pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare: ille absque ulla exceptione ab universali ecclesia Romanus pontifex habeatur, qui à duabus partibus electus fuerit & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse non potest) sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse, quàm hi qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis (nisi tantùm in ultimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan & Abyron (quos terra vivos absorbuit) accipiant portionem. Præterea si à paucioribus quàm à duabus partibus aliquis electus fuerit ad apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus adsumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & aliis ecclesiis præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere: quia quod in eis in dubium *c* venerit, superioris poterit judicio definiri. In Romana verò ecclesia speciale aliquid constituitur: quia non poterit ad superiorem recursus haberi.

CAP. VII.

Electio ad episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus, & ætate, & quòd habeat tricesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus h. d. usq; ad §. Cùm verò.

Idem ex concilio Lateranensi. *d*

Cvm in *e* cunctis sacris ordinibus & ecclesiasticis ministeriis sint ætatis maturitas, gravitas morum, & literarum scientia inquirenda; multò fortius in Episcopo hæc oportet inquiri: qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei *f* oporteat conversari. Ea propter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum: Præsenti decretro statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum annum ætatis exegerit *g*, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita & scientia commendabilis demonstretur.

Beneficia electi in Episcopum vacant post confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem secutam, vel postquam præfixum tempus ad petendum consecrationem lapsum fuerit. h. d. usq; ad §. inferiora. Abbas Siculus.

Cùm verò electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore de consecrandis Episcopis à canonibus definito, is ad quem spectant beneficia, quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

In dignitatibus & officiis citra episcopatum, ac curatis be-

---

1 Matth. 5. Hic fuit error Valdensium. Eymericus in Directo. part. 2. n. 14. & 17. b Concor. sex. in authen. ut jud. sine quoq. sect. 4. confederatorum. in gl. allicato. c Vide B. Thomam 2. 2. q. 89. art. 8. & Sot. lib. 5. de just. & jur. q. 1. ar. 2. ubi licitum esse jurare verum ostendit. d antiqui, Roma. ecclesiæ. e In conc. Lat. tit. de elect. & elect. pot. c. 2. f Adde schismaticum de jure civil. debere suspendi ne eli, & ibi Bald. c. 2. resp. de pace jur. fir. col. 10. & redeuntem ad ecclesiam abjurat, Turrecrem. de eccl. l. 4. p. 1. c. 15.

a *Quod celebratum est Romæ, ann. Dom. 1178. sub Alex. Pp. III. assistentibus 274. Episc. mense Martio. Aliud postea celebratum est Lateranense an. Dom. 1215. sub Innoc. III. mense Novembri pontifica. ejus an. 18. assistentibus. 412. Episcopis, primatibus Archiepisc. 72. reperitur tit. de elect. scimmè Pont. cap. 1.* b *Cap. 15. eod. tit. in 1. compil.* c *Intervenerit.* d *Ca. 3. concilio Later.* e *Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.* f *Domini.* g *Aliàs egerit, vide Burch. l. 2. Decret. c. 9.*

veficii, debet assumendus vigesimumquintum annum adtigisse, & aliàs esse idoneus scientia & moribus : & si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximis temporibus : aliàs monitus non parens, privatur beneficio, non obstante appellatione : nisi ex causa legitima excusetur. h.d. usq; ad §. Clerici. Abb. Siculus.

Inferiora etiam ministeria, utputa decanatum, Archidiaconatum, & alia quæ curam animarum habent adnexam, nullus omninò suscipiat, sed nec parœcialis ecclesiæ regimen, nisi qui jam vigesimumquintum *a* annum ætatis adtigerit, & scientia & moribus commendandus existat. Cùm autem adsumptus fuerit, si Archidiac. in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti non fuerint, præfixo à canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint & possint illud convenienter implere. Nec prosit eis adpellationis refugium *b*, si forte in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sanè non solùm de promovendis, sed etiam de his, qui jam promoti sunt, si canones non obsistant *c*, præcipimus observari.

Eligentes indignum contra formam hujus c. privati sunt pro prima vice potestate eligendi : & idem in collatore : & defectum capituli supplet Episcopus, & econverso : & si capitulum negligit, fit devolutio ad metropolitanum. h.d. usq; ad finem.

Clerici sanè si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim ut quos Dei timor à malo non revocat, ecclesiasticæ saltem coërceat severitas disciplinæ *d*. Episcopus autem si contra hæc fecerit, aut consenserit fieri; in conferendis prædictis officiis & beneficiis potestatem amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum (si capitulum concordare nequiverit) ordinetur. *e*

CAP. VIII.

Compromittentes super electione, tenentur recipere electum à compromissario, si est idoneus.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.*

CAusam, quæ inter *f* moniales sanctæ Margaretæ, [1 & 3.] Si sorores in Episcopum electionem contulerint, promittentes quòd illam *g*, quam eis provideret, reciperent, ipsam quam providerit facias ab eis (si tamen existat *h* idonea) in suam recipi abbatissam.

[1 *Super discordia & dissensione electionis, quam fecerunt, dignoscitur agitari, experientia tua jam pridem commissimus terminandam. Unde quoniam causa ipsa in tantum protrahitur, & mendum secuti accepimus, processisti, & periculosum & damnosum est monasterio, eo quòd causa ipsa in tantum protrahitur. F.t. p. a. S.ro.q. infrà dies xl. vel duos menses, aut plus secundùm tenorem aliarum nostrarum literarum in eadem causa procedas, ita videlicet, quòd.*]

CAP. IX.

Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.

Idem *Vigorensi Episcopo.* i

NOsti & quomodo Lincolen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut aliàs disponendi de rebus ecclesiæ (cùm sua non sit electio confirmata) non habeat facultatem : [1 & 3.] Mandamus ipsius ei auctoritate nostra præcipias, ut concessionem quam fecit de prædictis studeat revocare.

[1 *Inde est quòd F.t. per a.s. pra. ut prædicta talia nostra non differas arctius inhibere, ne Archidiaconatus hujusmodi, vel præbendam quam VV. ejusdem loci Archidiaconatum, alicui conferre præsumat, & si eundem Archidiaconatum præbendam cuiquam, quod non arbitramur, contulerit.*]

CAP. X.

Electio facta post adpellationem, & prima non cassa, & non privilegia ecclesiæ, cassanda est.

Idem.

COnsideravimus *a* quòd electio Ioannis Tornac. post adpellationem *b* ad nos interpositam, & tenorem privilegiorum ecclesiæ vestræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam quòd electio B. post illam quemcunque electionem nô *c* cassatam, nec non & adpellationem (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit: [1 & 3.] Quapropter utrisque electionibus omninò cassamus, & vobis in aliam personam idoneam & honestam conveniendi liberâ tribuimus facultatem, quòd utrique prædictorum fama sua non minus conservetur, & quòd in aliis ecclesiis posit (si Deus tiam dederit) promoveri. Vobis autem licet prædictam ecclesiæ vestræ ordinationem in eorum absentia convenire.

[1 *Et illata violentia: quamquam Rex pensus rationem, lentiam aliquam in hoc de assensu vel conscientia sua petratam fuisse.*]

CAP. XI.

Metropolitanus confirmatus, licet nondum receptis potest suum suffraganeum consecrare.

Idem.

SUffraganeis alicujus *d* metropolitani, ad munus ipsius, post confirmationem electionis sue, pallium non receperit, licitum est electum, quia jurisdictionem pertinet, consecrare.

CAP. XII.

Is, cujus electio fuit cassata, non vitio personæ, sed adhuc do, iterum eligi potest : secus si vitio personæ.

Clemens tertius. e

SUper eo verò *f*, quod quærere voluisti, si electione cassata, idem ad alterius ecclesiæ electus fuerit, an ejus electio debeat confirmari, tuam volumus discretionem tenere, quòd si electio non vitio personæ, sed modo electionis cassata motionem ejus fieri in eadem etiam ecclesia, nulla moniacæ pravitatis *g* aliquid interfuisse constat, non debeat impedire.

CAP. XIII.

Non professus, potest postulari in Abbatem, si ex aliqua causa fiat talis postulatio h.d. secundum bellutum, qui singularis.

Cælestinus tertius.

CVm monasterium *h* de Pellicen in tua [illegible] scopatu, ad eam dissolutionem devenit, tuarum literarum insinuatio patefecit) quòd ejusdem domus observantiam religionis abjecerunt : [1 & 3.] In quendam qui suis in extremo est laudabiliter conversatus, monii virum unanimiter consenserunt, tem totis desideriis postulantes. Tu verò eorum præbuisti adsensum, & postulatio

a *Vide concil. Carth. ca. 16. & Turch. lib. 2. Dec. c. 10. 11. & 12.* b *Vide l. 1. 4. quæstum. cum ibi not. ff. de appel. & gloss. in c. non solum. de appel. lib. 6.* c *Concor. text. in l. privilegia. C. de sacrosan. eccl. & cap. 1. de constitut.* d *Concor. text. in l. capitalium. 4. famosos. ff. de pœn. l. bona fides. ff. de pœnis.* e *Ordinentur in concilio, unde sumitur.* f *Post concil. Lateran. sub Alexand. 3. par. 40. c. 1. & c. 17. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita, quam Episcopus eu.* h *Nam dantes alicui potestatem videntur intellexisse de idoneo, facit l. si procurator. ff. de cond. ind.* i *al. Exonien.* k *Post concil. Lateran. sub Alex. 3. par. 40. can. 2. & c. 18. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 22. eod. tit. in 1. compil.* b *Hæc duo verba, [illegible] desunt in antiquis.* c *al. nondum.* d *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil.* e *Aliàs, Alexand. III.* f *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil.* g *Glossa in l. unum verbo, contra hanc. ff. ad leg. Jul. de adul. & Bar. in l. Barbarius. de off. prat.* h *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.*

nationem à sede Apostolica confirmari. Nos autem *a* ipsam, sicut facta est canonicè confirmamus.

[2 *Et bona ejus dilapidata aut consumpta, ad eligendum sibi Abbatem de ipsius ecclesiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tua tamen admonitionis & exhortationis instantiam in unum convenientes.*]

CAP. XIV.

Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.

Idem.

CVm terra *b*, quæ funiculus hæreditatis Domini censebatur. *& infrà.* Sicut ex quarundam literarum tuarum tenore accepimus, quidam in electionibus prælatorum ecclesiarum morbus irrepsit: ut cùm alicujus prælati electio fieri debet celebrati, conventus ad quem pertinere dinoscitur, duas personas nomine tenenter auribus Patriarchæ vel Principis exprimendas, ut sic alterius eligendæ, vel alterius electionis penitus irritandæ idem Patriarcha vel Princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in gravamen *c* ecclesiasticæ libertatis, præfatam consuetudinis pravitatem sancimus penitus abolendam *d*. Statuentes, ut forma electionis canonicè in omnibus conventualibus ecclesiis observetur, videlicet ut cùm debet ecclesiæ consuli, pastoris regimine destitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia personam nominent. Quòd si in persona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec vacanti ecclesiæ de persona idonea *e* valeant providere. Quo facto non prohibemus quin Regis, seu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus: sed propter hoc ipsam electionem nolumus impediri.

CAP. XV.

Per confirmationem electionis non transfertur potestas exercendi ea, quæ sunt ordinis. Illa enim transferuntur per consecrationem. Abbas.

Idem *f*.

TRansmissam *g*: [1 *& infrà.*] Quæsiviſti quid fa-ciendum sit tibi super eo, quòd clerici tuæ diœcesis, cùm pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis sententia percelluntur, parvipendentes tam, dimittunt ecclesias, & transferunt se ad mercimonia laicorum: nonnulli quoque ipsorum (habitu clericali postposito) vestes induunt laicales, & sicut laici mercatores se turpibus quæstibus implicantes, consimilium sibi laicorum manus *h* associant: & corruptionem ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes quòd potestatem non habeas eos (nisi tibi specialiter Apostol. sed. indulserit) corrigendi: [2 *& infrà.*] Respondemus igitur, quòd ex quo electionis tuæ confirmationem accepisti, de talibus & consimilibus (præter ea, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant) quod justum est, & ecclesiasticæ convenit utilitati, statuendi habeas liberum facultatem.

[2 *Dudum sicut insinuare curasti, ad nostram perveniſſe auditionem suspicamur, tua tunc dilectio replicavit quid sit tibi faciendum super eo.*]

[2 *Nisi autem volentes in hoc tibi certum dare responsum, tua devotioni respondemus, quòd si quando tales repereris, si communi voluerint à tam turpibus actibus revocari, & de commissis satisfacientes plenarie ad clericale schema redire: tu eos auctori. nostrâ suffultus excommunices, appellatione remota faciasq; eos arctius ab omnibus evitari, donec etiam reatum suum congruâ satisfactione emendent, præsertim si ejus eorum in sacris ordinibus sunt constituti, hoc etiam sine speciali mandato exequi possis, cum.*]

CAP. XVI.

Qui electioni de se factæ renunciat, appellari nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ est à suspensis celebrata, non tenet.

Innocentius III. *de Colla sancti Petri, & Mutinens. Abbatibus* a.

CVm *b* inter R. seniorem, & R. juniorem super Abbatia Scaphusen. quæstio verteretur, [1 *& infrà.*] Bo.me. Celest. præ. noster prædictum R. seniorem, sententiam cum instantia postulantem, ad componendum coëgit invitum: & sic Abbatiæ renuncians, de manu ejus custodiam & prioratum recepit, ab eo dum viveret, possidendos. Cui ordinationi licet consentiret invitus, domum tamen reversus (adversariis compositionem ipsam nolentibus observare) non potuit, quæ concessa sunt obtinere: [2 *& infrà.*] Nos attendentes, quòd ex consensu compositionis receptæ jus (si quod sibi competierat) R. senior amisisset, ac per hoc ne monachi ad electionem procederent, de jure minimè appellare potuisset, cùm nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes: ap. illam dicimus legitimam non fuisse: unde per eam electio non potuit impediri. Sanè quamvis præpositus & capitulum Constantien. de interdicto quod Cardin. posuerat, in suis literis inseruerint: quia tamen per id, quod R. juniori diœcesanus Episcopus munus benedictionis impendit, ei videtur quod præmisimus obviare: unde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licet objectum) quòd ab interdictis electio fuerit celebrata: ipsam non potuimus irritare, [3 *& infrà.*] Ideoque causam ipsam vobis duximus committendam, ut si constiterit, quòd electio fuerit facta à suspensis, ea omninò cassata ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis & interdicti sententia relaxata) de persona idonea consulatur.

[1 *Eu in præsentia nostra constitutis dil. fi. N. G. tt. SS. Cosmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Aquiro Diaconos Cardinales concessimus auditores: in quorum præsentia fuit propositum, quòd cùm controversia ipsa fuerit auditoribus diversis commissa, deinde ambæ partes ad sedem Apostolicam accesserunt, quibus à bonæ memoriæ Cæ. Pp. præ. n. nos ipsi qui in minori eramus officio constituti, & dil. noster Ioan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dari fuimus auditores: & cùm utrinque coram nobis esset diutius allegatum, & eidem prædecessori nostro per nos esset processus negotii declaratus, ipse.*]

[2 *Quin potius in eum, quod deterius est, manus injecerunt postea monachi volentes, sed adjutus ab illo hominibus & monachorum manus evadens, ad appellationis subsidium convolavit. Interim verò dil. fi. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apostol. sed. legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis excessibus, & suspendit monachos, & monasterium interdixit. Ipse verò contempta sententia Cardinalis, divina promptius quam antea celebrarunt, & in hac suspensione prædictus adversarius ejus de medio est sublatus. Quo comperto ad ecclesiam venit: & cùm vellet prædictæ compositioni parère, parte altera hoc nolente ne ad electionem procederent Abbatis, quousque inter eos quæstio finiretur, obstaculum objecit appellationis: sed monachi per omnia contumaces & post app. ab eodem R. seniore ad nos interpositam R. juniorem pariter eligentes, ipsum benedicendum Diac. Episcopo præsentarunt: qui post app. interpositam benedixit eum, & in ecclesia introduxit. & infrà. Cum autem quæ prædicta sunt & alia quadam prædictus Card. nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter retulisset.*]

a In multis antiquis, nos autem ipsam canonic. confirmamus. b Cap. 6. eod. tetul. in 2. compil. c *In antiquis, in gravem per-* manet. d Conc. auth. cassa & irrita. C. de sacr. eccles. e al. congrua. f *In coll. 2. Clemens III. Helvensi Episcopo, sed in ora. lib. attenditur variæ lectio, Celestin. III.* g Cap. 7. eod. tit. in 2. compil. h Simile est text. ff. de orig. jur. l. 2. in prin. & l. 1. ff. de in jus quem fac. tut.

a *Additur & præposito Vercellen.* b Cap. 1. eod. tetul. in 3. compil.

[3 *Præsertim cùm contrà personam electi nihil fuerit intentatum.*]

CAP. XVII.

Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, ejus electio cassari debet.

Idem *c. Pennens.* a

QValiter post *b* obitum: [1 *& infrà.*] Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem administrationi Episcopatus se irreverenter immiscuit, recipiendo tam à clericis, quàm laicis juramenta, non attendens quòd secundùm Apostolum, nemo debet sibi honorem *c* assumere: sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: præcipuè quia nec donum scientiæ Pontifici conveniens fuerat assecutus. Postquam nobis præsentastis eundem, sufficienti examinatione præmissa electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum est, denunciantes penitus non tenere.

[1 *Bo. me. Pennensis Episcopi ecclesia vacante, receptis priùs super electione faciendâ literis nostris, Primicerium vestrum vobis elegistis in pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsius cognovistis.*]

CAP. XVIII.

Et vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. h. d. secundum lecturam communem.

Idem *capitulo* d *Capuano.*

CVm inter *e* universas [1 *metropolii & infrà.*] Intelleximus autem per Io. & F. canonicos vestros, & per literas, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quòd ad decanum & alios canonicos vestros Panormi manentes (cùm ex eorum parte fuisset vobis per literas intimatum, ut sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quòd nullum deberetis in eorum absentia nominare) quendam socium vestrum cum literis destinastis, duodecim dierum terminum assignantes, intra quem post receptionem literarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamvis ecclesiastica consuetudo non exigat, ut ad electionem pastoris canonici tam remoti vocentur, & illi præcipuè, qui longè antè, quàm vos, metropolitani vestri obitum præsentialiter cognoverunt, quorum aliqui post ejus decessum ad Capuanam ecclesiam sunt reversi. Quia tamen mora longior est in electionibus valde suspecta, imò sæpè damnosa: *f* mandamus, quatenus invocata Spiritus Sancti gratia personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos à nobis vice regia postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

[1 *Metropoles Capuanensis sit Apostolicæ sedi vicinior ad provisionem ipsius specialius aspiramus, talem ipsi personam præficere cupientes, quæ sicut alios metropolitanos loci vicinitate, sic & devotionis affectu præcellat, per quam & ipsa metropolis tam in temporalibus, quàm in spiritualibus optatum suscipiat incrementum.*]

CAP. XIX.

Non debet inspici, an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vocantes quibus competit vocandi potestas, remanet jus eligendi si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur, legitima ætatis & literaturæ, habetur pro non legitimè electo.

a *Pentien.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Ambitiosè petens dignitatem secularem vel ecclesiasticam, punitur in eo. ausu, & est infamis. lib. 1. ff. ad leg. Iul. de ambit. & in l. 2. & ibi Bart. de inter. act.* d *al. Capuanen.* e *C. 3. eod. titul. in 3. compil.* f *Vide l. fin. & fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te, ff. Si cert. pet.*

Idem *Archiepiscopo* a *& capitulo Capuano.*

CVm nobis *b* olim de obitu: *& infrà.* Cùm ex utriusque partis assertione constaret, interpositam fuisse ap. ne fieret electio, nisi canonica, videretur quòd post eam medio tempore nihil deberet innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote post appellationem canonicè interpositam tentata. Sed contra, cùm appellatum fuisset, non nulla electio fieret, sed ut fieret canonica: si facta lectionis canonicè fuerit subsecutum, non utique contra formam appellation. hujusmodi, sed magis secundum eam videbatur esse processum: & ideò licet post appellationem, non tamen *c* contra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus innovanda: [1 *& infrà.*] Item cùm post appellat. emissa Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exisset, vos illos ut interessent electioni faciendæ vobiscum rassetis sollicitè revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videantur propter quod electioni à vobis juxta formam canonicam Apostol. concorditer celebratæ, de jure non posse contradicere videbantur: [2 *& infrà.*] His igitur & aliis allegatis quanquam contra personam illius quem eligistis, nihil dictum fuerit vel objectum, quia tamen in verbum Apostoli dicentis *e:* Nemini citò manum imponas: debemus attendere diligenter ad eas, quæ in personam inquirendæ fuerant: duximus ex officii nostro, sicut decuit, procedendum: [3 *& infrà.*] Illum quoque literaturæ licet non eminens, tamen competens electus existit: & prodefectu scientiæ (sicut plenius telleximus ab his, qui eum melius cognoverant) ipsa electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plenè non potuimus veritatem: quia cum incertis cujus ætatis existeret curaverimus indagare, ne unquam audivimus, quòd annum ætatis tricesimum attigisset: [4 *& infrà.*] Nos ecclesiæ paterè providere volentes, & tam rationes, quàm canones observare: quia propositum vestrum provisum intelleximus, & ideò propter urgentem necessitatem & evidentem utilitatem ecclesiæ Capuanæ (quam hac parte potius adprobamus) volumus ipsum electum perdurare: præfatum Subdiaconum nostrum vobis procuratorem concedimus, liberam administrationem ei, tam in temporalibus, quàm in spiritualibus committentes.

[1 *Nam cùm duæ partes & amplius electui consentiant, licet tamen cautum reperiatur in canone, ut non de altera ecclesia eligatur, cùm nullus ex propria fuerit repellendus: quia tamen hoc in favorem introductum est clericorum, cuique licet renunciare juri quod pro se noscitur introductum, ut duæ partes eratu & amplius, cùm hoc quod duæ partes capere possunt, totum facere videatur, in hac parte jus, quod pro se habere videbatur, renunciare potuisse, & ebelinensis de primario ecclesia celebrare: præsertim cùm illud decretum hanc non videatur, quando clericis remotis & invitis per alios violentiam potestatis extraneus ingeritur ex adverso: propter quod statuitur in decreto, ut sit facultas clericis remotis, si se indebitè gravari, & quos ingeri sibi viderint ex adverso, propter quod timeant refutare. Præterea cùm sedes Apostolica omnium ecclesiarum caput existat, & Rom. Pontifex judex sit ordinarius omnium, quando de ipsa quis assumitur in prælatum alterius ecclesiæ, ex posse objici non videtur, propter caput præcipuum quod omnes plenitudinem potestatis, quòd de alia ecclesia eligatur, cum a quo non debeant membra refutare alterna.*]

a *Archidiacono.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *al. videri.* d *al. non tamen contra fuit eadem electio facta.* e *Timoth. c. 5.* f *Vide l. 1. D. de nova op. nunt. & in l. ultima. cum leg. seq. C. de sacr. eccl.*

[2 *Præsertim cum idem Archidiaconus postea requisitus respondit, quòd in præsentia nostra vellet ex suum præbere assensum, & electum secundum statuta concilii Lateranens. app. rej. semper id debuit præstare, quod à pluribus & sanioribus fuerit ordinatum, nisi forte à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile obstiterit, & ostensum, à nobis celebrata electio, tanquam magis & sanior pars non obstante contradictione vel appellatione pauciorum, debebat & potest rationabiliter confirmari: cum id quod eorum, debebat & potest rationabiliter confirmari: cum id quod eorum extenti & ostensum, rationibus præmissis apparebat rationabile non fuisse*]

[3 *Et quia cum tua sintin persona electi præcipuè inquirenda videbit ætas legitima, morum honestas, & literatura sufficiens, licet de bonitate morum, tanquam ei qui nobis cum est alioquin inculpabiliter conversatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere.*]

[4 *Cum autem secundum prædicta statuta concilii nullus debeat in Episcopum eligi, qui trigesimum ætatis non attigerit annum, licet sanctus venerabilis sit non dubitamus, nec annorum numero ambigimus, sed cani homines sunt sensus ejus, & ætas senectutis vita immaculata, quia tamen post illa tria quæ Salomon asserit difficilia, quartum tamen quasi reputat impossibile. Viam viri in adolescentia sua cognosci, tanquam investigari non possit.*]

CAP. XX.

Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores nisi prohiberint illum egregiantur eligisse, incidunt in panas Lateranen-sium.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

Nuntii a nobis quòd Vigorien. ecclesia destituta pastore, prior & conventus ejusdem loci magistrum M. Archidiaconum Eboracen. in Episcopum elegerunt, cujus confirmationem usque in adventum ipsius (qui absens eligebatur & inscius) distulisti: qui tandem spontanea tibi & secreta confessione monstravit, quòd conscientia ejus aliquantisper ex natalibus esset læsa [1 *& infra.*] Cujus electionem capitulum] petiit per sedem Apostolicam confirmari, præsentato nobis electionis decreto subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem suffraganeorum tuorum adseruerunt, eum fuisse filium cujusdam militis, & ab eo ex quadam ingenua & non conjugata susceptum. Idem quoque magister adjecit, quòd nunquam pater ejus habuerat uxorem, sed matris *b* ejus virginitatis florem præripuit quasi e furtim: [2 *& infra.*] Quamvis autem canon *d* Lateranen. concilii ab Alexandr. præde. no. editus non legitime genitos adeò persequatur, quòd electionem illum innuit nullam esse: nobis tamen per eum adempta non fuit dispensandi facultas, cùm non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum (imo eadem) potestate futuris, cùm non habeat *e* imperium par in parem: [3 *& infra.*] Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur: literarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama persone multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis cognoverant) *f* adprobata: faciebant etiam hæc ad id non modicum: contra capituli Vigoriensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, suffraganeorum suffragia, & humilis devotio confitentis, qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum, quàm Ixsa conscientia thronum conscendere pastoralem. Habito ergo super hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigori. capitulum eundem magistrum non humiliter postulasse, sed improvidè potius elegisse (cùm ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem permissam) electionem ipsam prædicti canonis authoritate cassatam, denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigori. capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis post cassationem hujusmodi nobis fuerit supplicatum, ut dignaremur cum eo misericorditer dispensare: supplicationem hujusmodi quæ nomine capituli non fiebat (cùm non ad postulādam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nunci destinati) ad præsens non duximus admittendam, decernentes irritum & inane quidquid super ordinatione ipsius Episcopatus ante susceptionem literarum nostrarum fuerit attentatum. Quòd si Vigori. capitulum eundem magistrum propter prærogativam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolic. præsentare procuret.

[1 *Et quòd ad tantæ dignitatis apicem prater indulgentiam sed. Apostol. nollet aliquatenus promoveri, quamvis promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, sicut vir providus & discretus, intellecta conscientia ejus noluisti protenus ad confirmationem procedere, sed nobis rei seriem intimasti per literas tuas, & per eas ipsius merita & scientiam commendasti: capitulum autem ejusdem ecclesiæ, quare per te fuisset electionis confirmato protelata, se ignorare per literas suas nobis transmissas exposuit, & eam.*]

[2 *Duo facto cum ipsa infra quadriennium à nativitate ipsius matrimonium contraxit. Nos ergo super hoc cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, inspectis canonibus quosdam invenimus qui non legitimè genitos promoveri vetant ad officium pastorale, causam forte trahentes ex lege divina, per quam spurii & manzeres usque ad decimam generationem in ecclesiam Dei prohibentur intrare. Invenimus autem alios qui undecunque genitos non prohibent ad sacros ordines promoveri, dummodo sibi vitæ merita suffragentur, asserentes quòd culpa parentum non est filiis imputanda, & ad hoc probandum inducunt, quòd Dominus noster Iesus Christus non tantum ex alienigenis, sed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus nasci, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. His etiam scriptura divina videntur innixi, quæ dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii, & per quoddam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Israel dici solebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Quidam verò ad concordiam discordantium revocantes, repugnantiam Canonum prædictorum sopire quodammodo videbantur, confitentes quòd illegitimè geniti si religiose fuerint in cœnobiis aut in canonicis conversati, à sacris mysteriis minimè revocentur: & inter illegitimè genitos quidam asserunt eos solos à sacris officiis prohibendos qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divinæ legis initi, qua dicitur: Ego sum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam progeniem in his qui oderunt me, quasi dicat in his qui circa me paternum odium imitantur. Verum canon concilii Lateranensis à bona me. A. Pp. p. nost. editus in synodo generali penitus vel primis concordans canonibus, non solum vetat tales in Episcopos promoveri, verum etiam elegentibus certam pœnam infligit. Imo ipso facto eandem pœnam eos asserit incurrisse, ut secundum hoc canon latæ sententiæ videatur, cujus tenor est, ne videlicet, quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum. Nullus in Episcopum eligatur nisi qui de legitimo matrimonio sit natus, circa finem adjungens. Clerici sanè si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Sanè prædictus canon, qui non per eum qui cannes non nosset antiquus, sed illum qui plene noverat canonicas sanctiones, in concilio multorum jurisperitorum est editus, & in ipsius approbatione concilii roborate,*

a *Conf. tit. in 3. compil.* b *matris.* c *furtum.* d *concil. Lateran. can. 3.* e *l. 3. & 4. ff. de arbitris.* f *al. approbata.*

matis de non legitimo matrimonio omnem videtur inobedientiam Episcopos promoventi aditum praclusisse, cum id etiam ad consequentiam trahi prohibeat, quod per necessitatem annuit prioribus temporibus esse factum, licet nihil amplius quàm necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Praterea electionem talium annuit nullam esse, dum in pœnam statuit eligentium, ut tunc noverint eligendi se potestate privatos, quod nihil esset nisi tunc occurreret electio faciendæ: quod fieri non posset priori electione seu nominatione durante: ex quo patet electionem ejusmodi per ipsum canonem irritatam.]

[3 Sed ea tantùm fuit mens ipsius, ut quia ex eo quod aliquando ex dispensatione pro necessitate ipsius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde sumentes exemplum, se licitè credebant eligere tales, & indifferenter hujusmodi eligebant, talia fieri prohibeat. Vnde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus nostris, utrum in tali casu & cum tali persona deberemus misericordiùs dispensare, vel juri potius servare rigorem. Invenimus enim à bo. me. Vrbano P.p. nostro in casu multo difficiliori, cum Cenomanen. electo dispensasse, qui fuerat filius sacerdotis: & Legionen. Episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat & sponte confessus, quòd fuisset ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognovisset. Sed Vrbanus idem inhibuit ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim quòd cum illegitimè natis fuisset aliquandiu dispensatum, & ex certa causa forsitan in posterum dispensandum. In hoc causa celeritas debet dispensatio indulgeri, illi personæ videlicet, quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habebat.]

CAP. XXI.

Non possunt electores in præjudicium electi compromittere: sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante Laudo in contrarium lato est confirmandus, si aliud canonicum sibi non obstet, licet non sit de gremio illius ecclesiæ, quamcunque ob causam à majori parte fuerit appellatum: & in hoc ultimo est ipse text. multùm nota.

Idem a Genuensi Archiepiscopo, & Placentino, & Bobien. Episc.

CVm *b* inter canonicos Saonen. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator capituli accesserunt. [1 *& infrà.*] Proposuit autem procurator prædictus, quòd singuli requisiti communi assensu in Hastens. præpositum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequenter. Cæterùm pro parte altera fuit propositum ex adverso, quòd cùm septem *c* essent canonici Saonens. in capitulum se receperunt de futura electione Pontificis tractaturi: sed Archidiac. Archipresbyt. & præposito dictum Hastens. præpositum nominantibus, fuit à præfato S. obviatum asserente ipsum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice tanquam inhabilis fuerat recusatus: nec ad aliam ecclesiam debere fieri transitum, donec reperiretur idoneus in ecclesia Saonensi: [2 *& infrà.*] [Post hæc Archipresbyter] pro parte altera de rato (ut dicebat) literis præmunitus, ipse verò S. pro parte sua in Mediolanens. Archiepiscopum compromittere curaverunt *d*, qui Magistrum G. Modicen. canonicum eis dedicit in Episcopum & confirmavit: [3 *& infrà.*] Disc. v. mandamus, quatenus, cùm constet electionem de præposito memorato à majori & saniori parte capituli celebratum fuisse, publicatam etiam & subscriptam: si dictus præpositus eidem electioni consenserit, vel pro mutuum consensum eligentium & electi quasi quoddam vinculum spiritualiter sit contractum: nisi forsitan sit ostensum, eundem morbo epileptico laborare, (super quo contra ipsum dicitur appellatum) non obstante appellationis objectu, si quæ ex aliis causis perius memoratis proponitur interposita (cum nolas reputemus) electionem confirmetis ipsius, non obstante quòd post talem electionem à prætato Archiepiscopo proponitur esse factum, etiam si à partibus eum fuerit compromissum: cùm electores à tali electione ne sic resilire nequiverint. Quòd si electores illius compromiserint in Archiepiscopum memoratum, nisi dictus præpositus nondum electioni de se facta consenserit, eo tamen consentire volente (dummodo in hoc sit immunis objecto) vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

[1 *Quibus ven. F. N. Albanen. Episcopum & Dil. fil. N. tit. S. Marcelli Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præsentia.*]

[2 *Sed præpositus Saonen. stretis appellationibus interpositis præpositum Hastens. elegit, objiciente adversa parte, quòd hujusmodi electio propter appellationes interpositas & alia etiam objecta non teneret. & infrà. Sed & civitatem idem præpositus & alii omnes egressi, exceptis Archipresbytero & Subdiac. sæpedicto, fraudulenti sigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanensem Episcopum accedentes petierunt electionem, quam fuerat confirmari, licet à solo præposito, & post confirmationem falsi fuisset, sed quoniam indebitus electionis processus antea Archiepiscopo fuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus instigandum electionis processum Saonen. direxerunt. sed antequam coram eo producerentur, & postularentur ut in nuntium ejus scriptum procurarent: pars adversa jam dictum Archiepiscopum, altera verò sedem Apostolicam invocavit: sed cum ad mandata partes Mediolanum rivissent apostolos petiverunt, ab eodem episcopo ut ad pacem redirent, fuerunt monita diligenter, tam electo, quàm tertio præposito Saon. se velle stare constanter asserunt, si & hujus pars faveret adversa, quod deliberato consilio prætatis fuisset, responsum fuit. Post hoc reversi ad propria, & deinde ab Archiepiscopo vocati præpositus.]*

CAP. XXII.

Electus à majori & saniori parte capituli, si est & eo tempore electionis, confirmabitur: si autem erat indignus moribus, scientia vel ætate, & fuit sciente electus; cæteris sanior parte, si est dignus, confirmabitur.

Idem *Prænestino Episcopo* a, *Apostolicæ sedis legato.*

DVdum *b* ad audientiam nostram quæstione perlata, quòd vacante præpositura *c* Colonen. Ecclesiæ, in quo se vota eligentium divisissent, cautius judicibus duximus committendam. [1 *& infrà.*] Illi verò partes ad suam præsentiam convocarunt, receperunt testes, examinaverunt eligentium confessiones, audierunt allegationes utrinque. Et quoniam propositus sancti Georgii eorum sententiæ se adhærere nolle stare, processum ad sedem Apostolicam destinarunt *d*: & infrà. Cumque nuncii præfatorum Apostolorum statuto termino ad præsentiam nostram accessissent, præpositus sancti Georgii noster venit, nec pro *e* se misit idoneum responsalem: & infrà. Gestis igitur judicum diligenter inspectis, invenimus, quòd pro præposito sanctorum Apostolo-

a *Ianuensi Archiepiscopo. Plac. in antiq. Placentino & Papiensi Episcopis.* b *Cap. 8. in eod. tit. in 3. compil.* c *In aliquot vetustis, quòd cùm essent canonici septem, qui se in capitulo receperunt, de futura, &c.* d *Similis text. est in c. contingit: & ibi Innoc. hoc tit. Specu. in tit. de advoc. §. restat. vers. item de sententi. & ver. sed numquid electus.*

a *Hæc postrema verba desunt in 3. compil.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Colonienſis, in omnibus manuscr. & nonnulli impressi.* d *Quoniam ita mandavit Pap. quod si alter à partibus non staret, quòd ipsi judices causam terminarent, causam ipsam ad se remitterent ad ipsum: alii verò fuisse civitatem reversi, & electum pro se, desunt in antiqu.*

cum auctoritas, pro præposito verò sancti Georgii numerus eligentium faciebat, cùm primus à quatuordecim, tum personis, tum canonicis, qui alios dignitate, ætate, & tempore *e* præcedebant: secundus verò à viginti quatuor fuisset electus: [2 *& infrà.*] Cùm autem allegationes pro eodem præposito sancti Georgii coram judicibus ipsis propositæ, nobis non fuerint præsentatæ, propter quod non potuimus scire per nos quid obtenerit, vel quid responderit ad objecta, sicque causa remissa non fuit sufficienter instructa: ad definitivam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem causæ ipsius judicibus commissimus sub hac forma, ut si *b* esset notorium, vel per ea quæ jam dicta erant, constaret quòd præpositus S. Georgii electionis tempore foret, vel in ordinibus, vel in scientia, vel in ætate, defectum, qui eum juxta *c* canonum sanctiones impediret ad hujusmodi officium promoveri: ei (non obstante ipsius absentia corporali) silentium imponentes, præposito sanctorum Apostolorum præfuturam adjudicarent eandem: alioquin (cùm in eum non solùm offices, sed duæ penè partes convenerint, & impedimentis cessantibus adpareat quòd eum bono zelo elegerint.) Præpositi sanctorum Apostolorum electione cassata electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tanquam præposito responderi.

[1 *Verùm quia proponerentur hinc inde, si de partium processu veritate, definitivam sententiam promulgaret: alioqui causa posset infirmari ad nostram remitterent audientiam, auc. si fuerint partibus terminum competentem, quo per se vel per idoneos ad si. ap. accederent sententiam receptura.*]

[2 *Objiciantur autem præposito S. Georgii, minor scientia, defectus ætatis, & quòd in minoribus erat ordinibus constitutus. Unde cùm præfatura illa esset Archidiaconatus annexus, non erat ei dispensa conferenda, ratione cujus cogebatur infrà præfixum à canonibus spatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro eo, quòd erat vir ætate, scientia & moribus commendatus. Unde mirum dictu ejus propter hoc electores ipsius in eum se confessi fuerunt errasse: nec solum sua sed etiam quidam alterius electores eum præferentem esse in spiritualibus asserebant, præsertim quamvis alium magnificum circa temporalia maximè propter potentiam suorum*] *præferas.*

CAP. XXIII.

Recipiuntur postulatus ad ecclesiam tanquam institutus vel admittuntur, aut admissionem postulationis à superiore factam, privati sunt postulate eligendi, & ad alios, licet pauciores, devolvitur postea eligendi: & si omnes privati sunt, devolvitur ad Papam in talibus casibus. b. d. secundum principaliorem intellectum, qui magis urget litera.

Idem canonicis Maguntinensibus.

Dudum à memoriæ Maguntinensi Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, & quibusdam petentibus Wormatiensem Episcopum, quibusdam verò Archiepiscopum vestrum, tunc præpositum sancti Petri Maguntinensis, fibi eligentibus in pastorem. Prænestino Episcopo Apostolicæ Sedis legato dedimus in mandatis, ut si dictum Episcopum, quoad temporalia vel spiritualia reciperet vestrum, & ecclesiam Maguntinensem, vel minister de temporalibus aut spiritualibus in eadem: postulationem factam de ipso nunciaret irritam: [1 *& 3.*] Deinde inquireret de ipsius electione archiepiscopi veritatem, & si ei devi, quam ipse & sui metuebant, consisteret, (eo non obstante, quòd post adpellationem ad nos interpositam, fuerat in ipsius electione processum, cum illi, quia dpellationi ad nos interpositæ, ne sine ipso ac sociis ejus haberent in electione processum, non duxerint deferendum: uti contra ipsum hac exceptione non possent, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem *a:* unde nec ab eis posse objici videbatur, quòd idem esset à paucioribus secundùm eorum adsertionem electus, cùm ipsi adpellationem ad nos legitimè interpositam contemnentes, & præter licentiam nostram recipientes Episcopum memoratum, reddiderint se indignos) electionem Archiepiscopi confirmaret: [2 *& infrà.*] Licet autem essent notoria, quæ contra dictum Wormatiensem Episcopum & ejus fautores fuerant objecta: prædictus tamen legatus ad majorem cautelam multos testes recepit ex ipsius Archiepiscopi parte productos. Vnde ipse juxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factam de Wormatiensi cassavit, & electionem Archiepiscopi memorati (quamvis à pauciſſimis celebratam) curavit auctoritate Apostolica confirmare, ipsumque ordinavit in Presbyterum: & tandem in Archiepiscopum consecravit: [3 *& infrà.*] Contra legati verò processum hoc facere videbatur, quòd non citatis Wormatiensi Episcopo, & ejus fautoribus, processisset. Porrò excessus notorius examinatione non indiget *b:* & pro his, quæ à judice sunt acta, præsumitur, quòd omnia ritè fuerint celebrata: quamvis & quòd citati non fuerint, non posset de facili comprobari; quia negantis factum, per rerum naturam nulla est *c* directa probatio: cùm etsi quilibet de se posset asserere, quòd ad eum citatio minimè pervenisset, singuli tamen vestrûm essent in suo testimonio singulares. Ad ipsum quoque legatum, si voluissent, securè potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuncium destinarent: [4 *& infrà.*] Nos igitur, etsi propter auctoritatem judiciariam præsumamus pro his, quæ acta sunt à legato: illi tamen plus innitimur rationi, quòd adversarii Archiepiscopi ex tribus causis prædictis se usque adeò reddiderunt indignos, quòd contra eum non debebant audiri: unde quod de ipso factum fuerat, non poterat impediri per eos; quin etiam si electores ejusdem partis pariter deliquissent, ut se reddidissent indignos, ad nos devoluta fuisset hac vice ordinatio ecclesiæ Maguntinensis: quare dictum Archiepiscopum sine juris injuria potuissemus eidem ecclesiæ præficere in pastorem. Super his *d* verò, habito diligenti tractatu, cassationem postulationis factæ de Wormatiensi Episcopo ratam habemus: electionem memorati *e* Archiepiscopi confirmantes.

[1 *De gratia nostra concedens eid. ut Wormatiens. sibi ecclesiam retineret. Nam de jure communi quia prater auc. nostram transire præsumpsit, utraque erat spoliandus, ut ea careret quam cupidus avarè, & ea quam superbè dereliquit: quòd si parère contemneret, utraque ipsum ecclesia denunciaret auct. nostra privatum.*

[2 *Quòd si nec recepisset præditam ecclesiam quoad spiritualia vel temporalia, nec in temporalibus vel spiritualibus ministrasse constaret Episcopum memoratum, idem legatus audiret, quæ super postulatione ipsius & electione Archiepiscopi proponerentur, & hinc inde testes utriusque partis reciperet, & eorum depositionibus publicatis usque ad calculum definitiva sententia procedens, gesta omnia sub sigillo suo ad nostram præsentiam destinaret, statuens partibus terminum competentem, quo Apostolico se conspectui præsentarent, sententiam receptura.*]

[3 *Ipse autem ad nostram præsentiam accedens, humiliter postulavit, ut pallium sibi, videlicet in signum pontificalis officii de consueta se. ap. benevolentia conferremus. Verùm quidam simplex nuncius ab adversariis ejus ad se. ap. destinatus ex eorum parte aper-*

a *Ibi verba notantur ad hoc allegatur, quòd sciens dignitate, ætate &c. per dd.* b *vide l. 1. cum glos. C. qui & adversus.* c *Canonicalium.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Concor. text. in l. auxilium. ff. de minor. & ind. fin. C. sin verò postquam. C. de jur. delib.* b *Vide l. si verò. 4. qui pro rei. cum gl. in vers. evidentissimè. ff. qui satisd. cog. & l. ea quidem. C. de act.* c *Dictio, directa, deest in antiquis. vide l. actor. C. de probatio. 6. quæ ult. actor. & ea. quoniam. 7. de probat.* d *ergo.* e *Vox mandati, deest in antiquis.*

zas, nobis cum sigillo pendente, literas præsentavit, per quas iidem canonici significabant, quòd prædictus legatus pecunia corruptus iniquam sententiam protulisset. Addebant etiam quòd Maguntinæ cives pariter juraverunt, quòd nunquam eum reciperent in Archiepiscopum, & quòd universi clerici paucis exceptis suo favebant electo. Cum autem super his, coepissemus deliberare cum fratribus nostris, electioni Archiepiscopi duo videbantur obstare, videlicet quòd à paucissimis, & post interpositam app. ad sed. Apostol. à seipso dicebatur electus. Nam cum postulatio VVormatiens. Episcopi fuisset præcedentis app. ratione quassata, Archiepiscopo electo debebat etiam ex eadem causa cassari. Sed econtra sicut superius est expressum, quòd qui ante in appellationem delinquerat, appellationem contra eundem Archiepiscopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quòd etsi post appellationem, non tamen contra formam appellationis fuisset electus Archiepiscopus sæpe dictus, cum appellaverit sub hac forma, ne canonici Maguntia residentes, sine ipso ac sociis suis haberent in electione processum: nec nocet quòd posset ex parte altera replicari, quia nec ipsi nec socii sui debuerant procedere sine ipsis: quia ipsi app. apud nos interpositam contemnendo, reddiderant se indignos, & abusi fuerant jure suo. Vnde cum in Lateranens. concilio de his qui quasdam personas inhibitas eligunt, sit statutum, ut eligendi tunc potestate privatos & ab ecclesiastico beneficio triennio noverint se suspensos, illis pro longè majori delicto tanquam indigni ab electionis potestate cadentibus, penes eundem ac socios suos tantum jus remanserat eligendi, quare si multo pauciores in ipsum, quam in alium convenissent, intelligendum est tamen, quod omnes qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.]

[a Quemadmodum ex ipsorum ad nos directis literis comprobatur, qui securè ad eundem legatum accessit, & ad propria remeavit, cum & ipse legatus paratus fuerit securitatem omnimodam providere. Nec obest quod idem nuncius dicitur appellasse, cum appellationi renuntiaverit, & in commissione nostra, quam pars reportavit utraque, obstaculum fuisset appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam quod contra factum legati aliquid posset objicere ac probare, cum non procurator sufficiens, sed simplex ad nos contra eundem Archiepiscopum fuisset nunc jus destinatus.]

CAP. XXIV.

Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet non probet, quod proprietas juris eligendi ad illum pertineret.

Idem *clericis sanctæ Agathes.*

QVerelam a, quam G. tituli sancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum ecclesiæ vestræ, cujus idem Cardin. est gubernator, contra P. Presbyterum ecclesiæ sancti Salvatoris, super ecclesia ipsa proposuit, C. b Papa p. n. nobis in minori officio constitutis audiendam commisit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab ecclesia sancti Salvatoris (quam in præjudicium vestræ ecclesiæ, & injuriam cardinalis prædicti occupare præsumpserat) removeri, cùm ipsa ecclesia pertineat ad sanctæ Agathes ecclesiam pleno jure, petens pensionem sexdecim denariorum Papien. debitam ecclesiæ sanctæ Agathes, pro eadem ecclesia de thermis sibi restitui, de novo subtractam. Prædictus verò P. respondebat, quòd ipse nullam injuriam irrogaverat cardinali, nec in præjudicium ecclesiæ vestræ receperat dictam ecclesiam, cùm hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam sibi reddere pensionem c debeat: sed ipse per electionem populi, ad quem de antiqua consuetudine d pertinet e electio, à cardinali sanctæ Susannæ (cui eadem ecclesia tanquam capella suo titulo, in spiritualibus est subjecta) canonicè fuerat institutus: [1 & infrà.] Nos igitur rationibus utriusque partis auditis, datum f impetitione Oeconomi vestri super electione utilitione de se facta in ecclesia sancti Salvatoris abbi & super his præfato Oeconomo silentium ponendum, cùm nobis constiterit, quòd populum possessione præsentandi clericum existebat, ipsum Presbyterum ad illam elegit, & ecclesia spectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus jure, salva quæstione super jure patronatus inter siam vestram, & populum sæpe dictæ ecclesiæ sanc vatoris. Quia verò fuit liquido comprobatum, pensio sexdecim denariorum Papiensis monet clericis ecclesiæ vestræ, pro ecclesia sancti Salvator thermis annuatim per multa tempora persolut novo subtracta, vos in eundem statum percip jusmodi de ecclesia sancti Salvatoris de therm siam vestram decernimus reducendam: & ad nem pensionis subtractæ, condemnamus Presb antedictum, salva quæstione proprietatis, inter memoratas.

[1 Cumq; ad suam assertionem probandam utraque pa potuerit testes produxisset, nos illos recipimus & examinamus genter, quorum depositionibus publicatis disputationem super illis: sed antequam hujusmodi controversia finem potuisset, præfatus P. inde debitum carni exolvit, deinde bus utraque pars cum instantia postulavit, ut causam dignaremur.]

CAP. XXV.

Eligentes scienter indignum, privati sunt potestate eligendi electione, quæ primò occurrit facienda.

Idem.

CVm b VVintonensis ecclesia pastore vacaret, diaconus cum suis fautoribus Salubritim num, Prior verò & complices ejus præcentorem nensem in Episcopum elegerunt: & infrà. tur omnes in communi de facienda electione rint, quia tamen nequiverunt esse concordes, negotio ad nos habuere recursum, & hi quidem centorem elegerant, adserebant quòdilli, qui elegerant, eligendi erant potestate privati, ximè causa, quòd hominem non legitimè natum ter eligere præsumpserunt: unde secundum nense concilium, & eligendi hac vice perdite stratem, & per triennium ecclesiasticis benefi debebant. Illi verò taliter respondebant, is, quem elegerant, fuisset minùs legitimè gratiam tamen Apostolicæ sedis legitimari hoc adserebant se legitimè probaturos. Nos tendentes quòd d isti post primam electionem rant illos, ad celebrandam secundam, & tum concilii memorati decrevit hujusmodi res una vice duntaxat eligendi potestate niam electio quam coram nobis celebrare jam secunda, sed tertia concurrebat: ad censuimus admittendos.

CAP. XXVI.

Eligens scienter indignum in Episcopum, eff ut sit beneficiu ecclesiæ per triennium, nec potest interim illius eligi, vel adsumi.

Idem *Abbati Cistercien. R. & P. monacho Fontis frigidi* f.

PEr inquisitionem g, quam de mandato sedis tis super statu Episcopatus & Episcopi

a *In quibusdam antiquis, de termino.* b *cap. 11. tit. 3. compil.* c *Sub Innocent. III. cap. 21.* d *Inf. Rationi quòd isti qui elegerunt præcentorem post primam, &c.* e *l. 2. cum not. per Bart. ff. de excus. mu. & l. 2. & l. ferè, ff. de l. 2. cum not. per Bart. ff. de excus. mu. & l. 2. & l. ferè, ff. de* f *al. Castrensis. & fontu frigidis Ap. S. l.* g *a.u. tit. 10. compil.* h *al. Thelesanensi.*

lani, perspicaciter intelleximus, quòd Mascaron cancellarius juratus asseruit, se sciviſſe pro certo R. olim Tholoſanum Epiſcopum, & amicos ipſius, ante ſuam electionem habuiſſe colloquium cum quibuſdam canonicis nominatim expreſſis, eosque ſolicitaſſe precibus, ut ipſum eligerent in Epiſcopum: ſeque vidiſſe pariter & audiviſſe, quando prædictus Epiſcopus recognovit in eorundam canonicorum præſentia, ſe canonicis illis, qui adverſati fuerant ſuæ primæ electioni juraſſe, credensque certo, quòd juramentum illud illicitum fuit, & priſtinum, ut idem R. eligeretur ex pacto, & quòd ipſum a poſt electionem ipſius caſſatam, domum Epiſcopi ejus nomine detinebat, recipiens quoſdam hoſpitem & proventus, quos de ipſius conſcientia & conſilio, in ejuſdem negotiis expendebat. Cùm igitur talia, in ejuſdem negotiis expendebat. Cùm igitur talia, in ejuſdem negotiis expendebat. Cùm igitur talia

consecratur, & postmodum ipse missarum solemnia incipit & præficit consecratus) in die consecrationis suæ valeat ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter epistolam & Evangelium consecrantur, quia consecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur mysterium unitatis *a*, non debent tunc ordines celebrare. Præterea cùm non licet Archiepiscopo sine pallio convocare concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, & Episcopos consecrare: multum profectò præsumit, qui antequam impetrat pallium, clericos ordinare festinat, cùm id non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur.

Iste vers. non summatur, tum propter diversitatem lectionarum, tum quia non facit ad titulum. Abb.

Quòd autem tabulam argenteam dicitur vendidisse: dummodo ecclesiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de cleri & populi processerit voluntate.

CAP. XXIX.

Electio per minorem partem capituli facta, non tenet: nec per subsequentem consensum ratificari potest. hoc dicit secundum communem intellectum.

Idem *b* Tole. [Episcopo &c] Sogonensi *c*, de Ardeu. Abb.

Audita *d* & intellectis meritis causæ de duabus electionibus celebratis in Ecclesia Bajocen. unam de *e* G. Archidiac. & alteram de R. Subdiac. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cùm enim inquisitis voluntatibus singulorum decanus cum paucioribus in ipsum R. & cantor cum pluribus in dictum G. Archidiac. convenissent, solo cantore postmodum quendam alium, videlicet magistrum R. de Algediis *f* nominante: ad *n.* fuit audi. appellatum, ne decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius capituli, vel majoris & sanioris partis ipsius. Ipse verò decanus non habito consensu majoris partis capituli, sed longè minoris, subitò in electionem prorupit, appellans, ne quis contra ipsam aliquid attentaret: quamvis adseveret, quòd electioni factæ plures alii consenserunt, cùm tamen ex post facto nequiverit convalescere, quòd ab initio non valebat: quoniam electio, quæ fuerat irrita ipso jure, per subsequentem consensum (maximè appellatione pendente) non poterat esse rata. Eis ergo ad propria recedentibus *g*, cantor & alii, qui remanserant in capitulo, post illam electionem nondum cassatam & appel. ad nos interpositam, à nominatione dicti Archidiac. recedentes de novo præfatum Subdiaconum eligere præsumpserunt. Nos igitur electionem utramq; duximus irritandam.

CAP. XXX.

Potestas data compromissariis ad eligendum prælatum, re non integra revocari non potest: & desinit res esse integra, postquam compromissarii cæperunt habere tractatum.

Idem h Grandissylva, & Bellepartica Abbatibus.

In causis: [1 *& infrà.*] Cùm *i* capitulum Tholosanensis ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenissent, duos elegerunt, ut de eodem capitulo eligerent electores *k*, qui præstito juramento de substituendi Pontificis electione tractarent, & singulis capitulo statutum est concessum, ut ille, quem ipsi (corditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (Episcopus set idonea) pro Episcopo sine contradictione haberetur: [2 *& infrà.*] Postmodum verò dictis duobus v. electores electi fuissent, & ad tractandum de electione secessissent in partem, & non posset unam pariter concordare personam, tres ex eis runt in Episcopum Convennarum, & deinde quam de postulando Episcopo fecerant, carunt: ac reliqui duo subsequenter terris cis de capitulo, reliquis absentibus, elegerunt conum Agenensem: [3 *& infrà.*] Nuncii ecti Archidiaconi e contrario responderunt, dicti v. electores seorsum de electione tractarent, dissiderent, ita quòd contentiosæ voces eorum bus, qui remanserant in capitulo, audite fuissent tulum ipsos, propter hujusmodi contentiones, habentes, ad eos duos de canonicis destinarunt, inhibuerunt eis, ex parte nostra, ne ulterius in cederent: & ita potestatem eligendi, quam serant, revocarunt, mandantes eis, ut redirent lum, & pariter cum aliis fratribus de electione rent: & hujusmodi revocationi duo ex ipsis adhibentes consensum, reliquis tribus non centibus ad ipsum capitulum sunt reversi: usque ad fores capituli subsecuti, ab eis pro sceserunt. Capitulum verò, cùm tota die præsentiam expectasset, subsequenti die, pulsari fecerunt, sicut moris est ad capitulum gandum: & prædictis tribus, cum paucis suis, sese contumaciter absentantibus, priorum & saniori parte capituli, elegit in Episcopum num supradictum: [*4 & infrà.*]

Quia verò postulatio de Episcopo Convenn quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos tulum eligendi transtulerat potestatem, propter unaniminter de consensu totius capituli intel facta, quam (cùm res non esset integra, qui tu jam processerant electores) capitulum tuit revocare: electionem ipsius Archidiaco mus irritandam. Quocirca mandamus, quat personam ipsius *e* Episcopi utilem & neces veneritis ad regimen ecclesiæ Tholosanæ, & tam scientia literarum, quàm suæ conversa emplo ad hæreticorum perfidiam de Tholosan extirpandam *d*, quæ ibi per negligentiam p miserabiliter & damnabiliter hactenus transeundi ad ecclesiam Tholosanam, propter necessitatem, & eorundem *e* utilitatem, tribuatis.

[1 *Quæ ap. se. & infrà. Verum cum in eccles. Tho vacante pastore duo per dissensionem capituli sin Epis. Convennarum, & dil. fi. R. Archid. Agen. nunc dil. F. A. canonicus S. Laceri, A. Archidiaconus, ecclesiæ S. Stephani Tholosanen. pro parte verò altera de Rama & A. socius ejus ad nostram præsentiam bus ven. f. n. Alban. Episcopum & dil. f. mist. S. terum cardinalem deputavimus auditores. Gram runt mencii prædicti Episcopi, quòd.*]

[2 *Statutum etiam fuit expressè, quòd* unam personam convenire non possent, tribus ex reliqui duo illorum sequi tenerentur assensum illam ratam habere.]

[3 *Adjecerunt insuper prædicti & alii nuncii* unam personam convenire non possent, tribus ex reliqui duo illorum sequi tenerentur assensum illam ratam habere.]

---

a *Veritatis, ut est in uno manuscr. Vaticane.* b *al. Dolen. al. Dolnen.* c *Sanigneo. al. sanguineo. al. Sagocio. al. Samgneo.* d *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil.* e *Innocent. ait ita fuisse in registro, unam de R. Archidiac. & alteram de magistro R. Subdiac.* f *Aldegiis. al. Allegiis.* g *In Co. Barbatia, redeuntibus, scilicet ad domum propriam.* h *Idem Episcopo Convennarum & Grandissylva, &c. aliàs, Episcopo & Grandissylva, &c. al. Cadurcensi.* i *Cap. 15. eod. tit. in 3. comp.* k *Iste text. reputatur sing. per Fam. hoc in sua effectu.*

a *Qualibet, in antiqui.* b *l. 5. C. de prad. lib. 11.* c *Episcopi, deest in nonnullis antiquis.* d *Pretiosa Episcopus ran extirpandis hæresis verfari debet. non in hoc invenio divano. Alberic. tract. de agn. assert. q. 11. cæca simon. pa cilium Tholosanum, &c.* e *al. evidentem.*

monatis, quòd ad dil. F. Abb. S. Prisci Presbyterum card. ap. sed. de suis aliis pro certis specialibus nuncius destinatus, & quoniam Episcopus ... ipsi audiendum erat à nobis, & legatus nullam concedendi vel transferendi eum potestatem habebat, cùm hujusmodi dispensatio sedi Apostolicæ ... deferretur, ne quid contra fieret, ad nostrum audientiam referebat.

[4 Exhibuerunt etiam ejusdem Archidiacono nuncii literas prædicti legati, quas nobis super hoc destinavit. Cùm autem præfati auditores præmissa nobis & fratribus nostris fideliter retulissent, nos memoratum legatum piam intentionem in hoc facto habuisse non dubitantes credentes, ex ipsis tamen tenore literarum suarum nobis cum ... evenisse, & per subreptionem tacita veritate ... quicquid ab eo fuerit extortum, cùm in ipsis literis suis non expresserit formam postulationis.

CAP. XXXI.

De consuetudine potestate canonicorum electio ad solum capitulum pertinet. hoc docit, & solet quotidie allegari.

Idem Episcopo Florentino.

CUm ecclesia a Vulterana debito canonicorum obsequio longo fuisset tempore destituta, Vulteranus Episcopus, volens ministrorum defectum in eadem ecclesia restaurare, canonicos quosdam elegit, & instituit in eadem: quos canonici recipere noluerunt, asserentes, quòd talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata: [1 & 3.] Mandamus quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulavit à te, ut canonicos ab injuria, quam ei super electione canonicorum Vulteranensis ecclesiæ inferunt, prohiberes: ab impetitione b ipsius, dictos canonicos absolvere non postpositis: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cum per testes longè melius sit probatum, quòd canonici supradicti hoc jure usi fuerint ante, quàm Episcopus memoratus. In secundo quoque articulo, quo idem petebat Episcopus, ut dicti canonici Episcopum ipsum jure electionis uti liberè paterentur: absolvere studeas canonicos sæpedictos, maximè si sit notorium, quòd in Thusia generalis consuetudo servetur, ut in cathedralibus ecclesiis solum capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi canonicos habeat facultatem.

[2 Cæterùm super hoc, quare ad nos eidem Episcopus querimoniam detulisse, nullam ipsam tibi committimus sine canonico terminandam, &c.]

CAP. XXXII.

Compromissarii tenentur recipere electum à compromittentibus, si sit dignus: nisi contra formam compromissi eum adpareat electum.

Idem Abbati sancti Victoris c, & decano Parisiensi, & magistro R. Decortonensi, canonico Morinensi d.

CUm dilectus filius Archidiaconus Morinensis nobis insinuasset: [1 & 3.] Ecclesia Morinensi Episcopi solatio destituta, canonici ejusdem de pastoris sollicitudine tractantes, in tres canonicos Morinenses potestatem eligendi Episcopum unaniniter consentiunt, promittentes, ut illum reciperent in pastorem, quem de gremio ipsius ecclesiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorum, Archidiaconum ejusdem ecclesiæ in Episcopum elegerunt. Incompetentius quoque tam electionem, & electi personam examinans, quàm etiam super ipsius ætate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquisitione solemni veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minimè fuisse in ætate defectum, electionem factam de ipso solemniter confirmavit: [2 & 3.] Verùm à quo contra electum venerat memoratum, proposito ei adverso, quod cùm supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, ut capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & saniori parte de gremio ipsius ecclesiæ nominatum eligerent in pastorem: electores ipsi terminos potestatis sibi traditæ non servantes, prædictum Archidiaconum eligere præsumpserunt, quem pauci de capitulo nominarant: unde canonici Morinen. postmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerat memoratus, cùm plures essent in eadem ecclesia digniores, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quòd nullatenus Archidiaconum nominarant: & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factum fuerat, nostro curaverunt apostolatui referare: [& 3.] Nos verò advendentes, quia res pernicioſa esset exemplo, si per surreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut præstito à contradictoribus juramento, quòd ipsi malitiosè contra præfatum electum non moveant quæstionem hujusmodi, prædicti tres electores juramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt. Et si tres simul, aut duo saltem ex ipsis jurati dixerint majorem canonicorum partem in ipsum Archidiaconum convenisse, vos contradictoribus silentium imponatis, cùm contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eo quòd singuli essent in suis testimoniis a singulares. Si verò per eorum depositiones constiterit, sæpedictum Archidiaconum extitisse à paucioribus nominatum: tunc si fuerit sufficienter ostensum, quòd illum de gremio ecclesiæ secundùm formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major & saniior pars capituli conveniret: vos electionem ipsius Archidiaconi omninò cassetis, aliquin, quod de ipso factum est, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per censuram ecclesiasticam compescatis, præfatum B. præbenda Morinen. ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc portionem (si forsan in probatione deficeret) obligavit b. Non obstante, quod super ætatis defectum objectum est contra illum, cùm idem canonicus huic objectioni non multum insisteret, & super hoc à metropolitano fuerit judicatum, cujus sententia in rem transiit judicatam, cùm intra decennium non fuerit provocatione legitima suspensa.

[1 *Qui postea regalibus receptis à Rege ad petitionem ipsius capituli à Ven. fr. n. Episcopo Atrabaten. de mandato metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus: & aliquandiu nullo contradicente liberam & pacificam tam in temporalibus quàm in spiritualibus administrationem obtinuit in ecclesia Morinensi. Unde procuratores ipsius à nobis humiliter petierunt, ut his qui post hæc omnia invidiæ stimulo agitati, contra proprium factum temere venientes, adversus electum ipsum materiam discordiæ suscitare præsumunt, silentium imponentes, & memoratam electionem tuam concorditer celebratam & confirmatam solemniter approbantes, eidem faceremus munus consecrationis electo impendi, multorum super hoc Abbatum & capitulorum civitatis & diœces. Morinens. sed etiam aliorum proborum literas nobis præsentatu, qui super præmissis omnibus testimonium prohibentes, electum ipsum de literatura, discretione ac honestate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quamvis & electorum ipsorum super hoc nobis literas retulerant, quibus erat de verbo ad verbum, sicut iidem asserunt electores, literarum illarum tenor inseritus, quæ de potestate ipsis tradita juxta præmissam formam confecta in capitulo fuerant, & sigillo capituli sigillata.*]

[2 *Vel transmittere, qui coram nobis sollicitè postulavit ut eadem electione quassata faceremus ipsi ecclesiæ de persona idonea canonicè providere, cùm ferè omnes canonici Moren.*

a *c. 1. ad. in 3. compil.* b *al. ipsius Episcopi.* c *al. & Magist. de Turon. Morin.* d *al. Noviomens. al. Parisiens.*

a *De testium singularitate multiplici vide Gravettam tract. de antiq. temp. p. 4. Adde B. Th. 2. 2. q. 70. art. 2.* b *Ad idem est textus in l. stipulatio ista. §. alterius cum nota. D. de verb. obl.*

sicut asseruit, sint parati præstito juramento firmare, quòd præfatum Archidiaconum nunquam in Episcopum nominarant, & legitimum posset ostendi, quòd juxta formam præmissam suprædictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipsius ecclesiæ eligerent eum in quem omnes vel major & sanior pars capituli consentiret, asserente eodem b. se nihilominus probaturum quod sæpe dictus electus pateretur in ætate defectum.]

CAP. XXXIII.

Si ex septem compromissariis tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus, confirmabitur electio.

Idem *episcopo Baiocensi.*

CVm a injure peritus existas, [1 & 3.] Primus b tuæ consultationis articulus continebat, quòd cujusdam decano ecclesiæ defuncto, ejusdem loci capitulum sub hac forma in 7. ex ipsis canonicis compromisit, ut illum, quem ex se c vel aliis de gremio ipsius ecclesiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, eundem capitulum reciperet in decanum. Vnde cùm unus ex illis septem à tribus ipsorum, & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requisisti uter eorum assumi debeat in Decanum. Super quo taliter respondemus, quòd is, qui de numero septem à tribus eorum dignoscitur nominatus, juxta compromissi tenorem debet in Decanum d assumi, dummodo electioni de se factæ consentiat, & aliquod canonicum non obsistat.

[1 *Et copiam habeas peritorum, non possumus non mirari, quia super quibusdam juris articulis nos consulere voluisti, qui nihil aut modicum dubitationis continere noscuntur.*

CAP. XXXIV.

Electio imperatoris spectat ad principes Germanos, tres prælatos, & quatuor laicos: & electio facta per eorum majorem partem, cæteris non contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare, si est dignus: vel rejicere, si est indignus, ut quia sacrilegus excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, perjurus, vel ecclesiæ persecutor. Et electoribus nolentibus eligere, Papa supplet. Et data paritate vocum eligentium, nec accedente majori concordia, Papa potest gratificari cui vult. hoc dicat notanter iste textus.

Idem *duci Caringiæ.* e

VEnerabilem: [1 & 3.] Inter cætera verò [quidam principes] hac præcipuè objectione sunt usi, dicentes, quòd Apostolicæ sedis legatus aut electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium videtur perperam processisse, cùm citata non fuerit, & ideò non debuit contumax f judicari: g [2 & 3.] Vnde illis principibus jus & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promovendum, recognoscimus, (ut debemus,) ad quos de jure ac antiqua consuetudine noscitur pertinere, præsertim cùm ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli à Græcis transtulit in Germanos. Sed & principes recognoscere debent, & utique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognovêre præsentia: quòd jus & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promovendam ad imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem imposito manus fertur. Nunquid enim si principes non solùm in electione, sed etiam in concordia sacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum vel fatuum unanimiter eligerent, aut paganum: nos inungere, consecrare, & coronare hominem hujusmodi deberemus? absit enim. Objectioni ergo principum respondemus, dicentes, quòd legatus noster adprobando Regem a nobis adprobando ducem, nec electoris gessit personam, neque qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec enim cum neutrius electionem, quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Hoc cuit autem denunciatoris officium, quia personam ejusdem indignam, & personam Regis denunciare neam, quoad imperium obtinendum, non cam studia eligentium, quàm propter merita electio quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac de consuetudine tinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum gem, & ex eo quòd fautores ducis, absentibus aliis temptis, ipsum eligere præsumpserunt, patet eos ram processisse, cum electioni plus contemnum quàm contradictio multorum obsistat: [3 & 5.] tique e non ducem, sed reliquum reputamus namus Regem, justitia exigente: [4 & 5.] Quia cùm in electione vota principum dividuntur, pot nitionem & expectationem alteri partium fiere mus, maximè postquam à nobis unctio, consecra coronatio postulantur: jure patet pariter & Numquid enim si principes admoniti & expect potuerunt, vel noluerunt, in unum proposit venire, sedes Apostolica advocato & defen eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sim principes, quòd cùm Lotharius & Conradus fuissent electi, Roma. Pontif. Lotharium coron perium obtinuit coronatus, eodem Conrado mum ad ejus gratiam redeunte. Eos igitur commonendos, ut à præfato duce, justo quidem judicio reprobato, recedant, & præfato Reg nuant e adhærere: nisi tunc demum contra p vel factum legitimum quid ab eis objectum ostensum: & infrà. Sant enim notoria impe ta ducis, scilicet excommunicatio publica, manifestum, & persecutio divulgata, quam tores ejus & ipse præsumpserunt in Apostoli dem f & alias ecclesias exercere. Fuit præd. nost. excommunicationis vinculo innodatus postmodum recognovit, dum per nuncium lutionis beneficium postulavit: unde patet, fuit excommunicatus electus: [5 & 6.] contra proprium juramentum, super quo à sede Apost. requisivit, ambitionis vitio usurpare præsumpsit, cum super illo juramen Romana ecclesia consuli debuisset. Nec nam excusationem ipsius, si juramentum illud licitum, cùm nihilominus super eo nos prius debuisset, quàm contra ipsum propria re : præsertim illo exemplo, quòd cùm Gabaon liis Israël per fraudem subripuerint juramenta, men cognita fraude, contra illud venire tem runt. Vtrum verò dictum juramentum fit illicitum, & ideo servandum, an non servandum

a *Ca. 18. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primus siquidem.* c *Vide l. plane. cum gloss. in verb. potest. ff. quod cujusc. un.* d *Hunc text. dicunt singul. Io. Andr. in Reg. in toto de reg. jur. in 6. & Pann. hic quòd electus consentiendo electioni de se factæ à medea parte elegentium, auget numerum & electionem perficit. Adde Paul. Castr. consil. 230. l. 2.* e *al. Zerangiæ, seu Zarangiæ, al. Laringiæ. al. Saringiæ. al. Carinthiæ.* f *Cap. 19. eod. tit. in 3. compil.* g *Vide l. properandum. 6. Sin autem. C. de jud. & l. consentaneum, per Bart. C. quomodo & quando. lud.*

a *Intelligit Ottonem Regem.* b *in C. Barbara in consuetudine antiqua obtinet, &c.* c *In C. Barbara. Nec dicas Philippum ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.* d *In antiquo vetustis legitur, propositum. al. sta: vel num peterunt vel noluerunt convenire: sed qualitercunq, legas idem manet sensus.* e *quibusdam exemplar. Nisi tunc demum, cùm contra personam.* f *al. deest vox sedem.*

rent, nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere: [6 & 7.] Insuper si prædictus dux imperium obineret, libertas principum in electione pertimer. & imperium obtinendi de cætero exteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim frater dicti ducis patri eorum, si dux ipse fratri suo succederet, videretur imperium, non ex electione, sed ex successione deberi: & in præiudicium principum redundaret, si non nisi de domo a ducis prædicti videretur aliquis ad imperium adsumendus [8 7.] Nobilitatem ergo tuam monentes per Apostolica mandamus, quatenus à præfato duce recedas omnino, non obstante iuramento, si quod ei ratione regni fecisti: cum eo quantum ad obtinendum imperium remoto juramentum huiusmodi non debeat observari.

[1 Fratrem nostrum Salesburgens. Archiepiscopum, & dilectum filium Abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam principum nuncios ad se ap. destinatos benigne suscepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Litteras quidem quas quidam per eos nobis principes destinarunt, diligenter perlegi fecimus, & qua in eis continebantur, noscimus universa.]

[2 Verum nos, qui secundum Apostolicæ servitutis officium singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram nolumus ab aliis usurpari, sic jus principum nolumus nobis vendicari.]

[3 Unde prædecessorum meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate. Videre non immerito potest, quod injuria hujusmodi non obstante cæteris uti poterant jure suo. Et quoniam dux publice, nec ubi debuit, nec a quo debuit, coronam & unctionem accepit, meritoria vero Rex & ubi debuit, videlicet Aquisgrani, & a quo debuit, s. a. vem. f. n. Colonien. Archiepiscopo utrumq; recepit.]

[4 In reprobationem verò præfati Philippi ducis Suevæ, & proprie manifesta impedimenta perferæ, non accusatione, sed condemnatione prius facta ejus, quia non accusatione, sed damnatione indigne manifesta.]

[5 Et videtur non immeritò quòd adhuc sit ex eadem excommunicationis sententia innodatus, cum prædictus Episcopus cum sua absolvendi non posset absolvere, aut. vero nostræ delegationis, nec possit pius, nec aliter liceret hoc ipsi, quàm ei fuerat ab Apostolica sede concessum, ex eo etiam excommunicationis sententia subjacere creditur manifestè: quid cum perfidus Morenaldus. [al. Marcoaldus,] Dei & ecclesiæ inimicus cum universis fautoribus, tam Teutonicis quam Latinis excommunicationis vinculo sua iniquitate meritò sit astrictus, sicut etiam illi per literas nostras directas per P. judicem Placentinum ipsius Philippi nuncium intimasse memoramus, quas ad ipsius Philipp. audientiam credimus pervenisse. Ipse nihilominus, quamvis id non tantùm ex relatione ipsius publicè, sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, nullam excommunicato non solùm communicat, sed eum in malitia sua fovet, & per nuncios & per literas suas exercuit vel exactus fuerit ipsius, ut charissimi in Christo filium nostrum P. Siciliæ Regem illustrem neptem suam quem tam privavit hæreditate paterna, adhuc privet possessione materna.]

[6 Quid autem Philippus de genere persecutorum existat, privilegium ejus ostendisse dubitare, cum Henricus qui primus imperium deferre ipsius hoc accepit, bo. me. Paschalem pp. p. nostrum cum Episcopis cardinal. & multis nobilib. Romanorum præsumpserit capitivare. Profectus autem pater ipsius Philippi contra fe. recordationis Alexandri Papam p. x. longo tempore fœlissima fovit. Henricus frater ipsius Philippi, qualiter se habuit circa inter sectores sanctæ memoriæ Adalum [Langon.] Episcopum, quem ipse prius coegerat exulare, ac Cremonam qui Wiffarium Episcopum ceperat, fatis notius. Quin etiam qualiter Ven. Fr. n. Maximan. Episcopum alapis cedi fecerit, & pene de barba ejus avelli, & tractari cum in pluribus inhoneste, qualiter & quasdam familiares ecclesiæ naso fecerit mutilari;]

a Ducis Sueviæ.

Qualiter quoq; prædictum Salernitanum Archiepiscopum captivari, & quosdam viros ecclesiasticos flammis torreri fecerit, quosdam verò vivos in mari submergi, ad tuam & aliorum principum credimus audientiam pervenisse.]

[7 Cùm ergo nos flecti a proposito nostro nulla penitus occasione possimus, sed in eo potius firmissimè persistamus, & in nobis sæpe per literas tuas duxeris suggerendum, ut eidem duci nullatenus faveremus.]

CAP. XXXV.

Absentes ad electionem de provincia sunt vocandi, & confirmatur electio majoris & saniori parti.

Idem:

COram dilecto filio tituli sanctæ a Pudentianæ b presbytero cardinali: & infrà. Si verò utriusq; partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia convocatis) quæ majori & saniori parti eorum super prædictis videritis complacere, per censuram ecclesiasticam faciatis firmiter observari.

CAP. XXXVI.

Cassatur electio partis majoris facta, contempta minori parte, etiam si est unus solus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem, b. d. secundum intellectum communem.

Idem *Parmensi Episcopo, & ejus conjudicibus.*

BOnæ memoriæ c S. Cremonen. Episcopo in extremis agente, cùm de convalescentia desperaret ipsius, Cremon. capitulum H. canonicum suum Regii disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futuri electione pontificis citari fecerunt. [1 & 7.] Constituto autem dicto d H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione Archipresbyteri, coram nobis, electionem ab ipso H. post electionè Archipresbyteri non cassatam, licet de viro multæ literaturæ, honestæ vitæ, & claræ famæ, non tamen sine multa temeritate præsumptam, cùm de priori e nostrum deberet exspectare judicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, si in primo consensu capitulo permanente.

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) justitia exigente, cassavimus: tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum contra canonicas sanctiones: tum quia inventus est H. fuisse contemptus, licet unus solus extiterit, cùm plus in talibus consueverit contemptus unius obesse, quàm multorum contradictio in præsenti: Nec prædicta debet dici citatio valuisse, quia cùm Episcopi mortem prævenerint, temeraria nimis extitit: & ideò non potuit f arcere citatum.

[1 Verum secunda feria post Pentecosten dicto Episcopo viam universæ carnis ingresso, capitulum antequam corpus illius esset sepultura traditum, absente canonico memorato in quatuor de ipso capitulo, & tres de clero civitatis potestatem eligendi pontificem contulerunt, expresso hoc scilicet, ut minor pars illorum vel. sequeretur in electione majorem. Habito itaq; post mortem sed ante sepulturam tamen ipsius Episcopi, de futuri pastoris electione tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, ut quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. vero in alium consentientibus: tandem illo sepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni archid. cum capitulo & clero civitatis nullo contradicente consensit. Verum adveniens postmodum Hug. & asserens se fuisse contemptum, ac

2 Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. b Perperam legitur Prudentiana, cùm nullius unquam fuerit talo titulus. c Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. d In manuscr. sta: dilecto filio H. pro sua, & dilecto filio N. pro electione, &c. e al. cum de priore electione. f Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quasi ex novo capitulo consensa, si adhuc consentiat. g al. tractare.

propter hanc electionem hujusmodi nullius fuisse momenti, quasi jus eligendi devolutum fuisset ad ipsum pro se, prout potuit Archidiaconum memoratum elegit.]

CAP. XXXVII.

Non monachus in prælatum regularem eligi non potest.

Idem.

CVm *a* ad nostram notitiam pervenisset, quòd H. qui se pro Abbate *b* Lexovien si gerebat, non fuit antè monachus quàm electus; nos attendentes, quòd contra regulares traditiones illud fuerat *c* attentatum, cùm nullam spem vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipso factam curavimus irritare.

CAP. XXXVIII.

In Abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

Idem *magistro Ca. Presbytero cardinali sedis Apostolicæ legato.*

OFficii tui: *d* [& ſ.] Sanè nobis tuis literis intimasti, quòd cùm monasterium quoddam positum in medio nationis perversæ, pastore careret, monachi de electione Abbatis tractantes, cùm non possent sui ordinis idoneam invenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant melius defensari: & patrem adierunt ipsius, humiliter postulantes, quòd filium suum induceret, ut habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuentes: & pater adhoc induxit filium providum & discretum, qui effectus monachus, fuit in Abbatem *e* electus, cujus electio extitit per rectorem Messanensem Apostolicæ sedis legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cùm autem idem sit paratus purgare se, quòd nulla fuit ad hoc ambitione inductus, postulas edoceri, utrum dictus legatus electionem confirmare *f* vel dispensare potuit, vel quod factum est, stare possit, & utrum electione cassata iterum valeat eligi in Abbatem? Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm ex his, quæ in continenti subsecuta sunt, ostendetur, quòd talis taliter non possit eligi in Abbatem, maximè pro eo, quòd antequam esset discipulus, voluit esse magister: electionem illam irritam esse *g* decrevimus & inanem. Verùm postquam fuerit in regula competenter instructus (si urgens necessitas, & evidens utilitas ipsius monasterii postulaverit) purgatione recepta poterit in Abbatem adsumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

[*i Prosequeris laudabilem actionem, cùm super illis de quibus dubitas, per nos postulas edoceri.*]

CAP. XXXIX.

Electio alias canonicè confirmatur, licet quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.

Idem.

ILla quotidiana *h* instantia & infrà. Quia pro certo didicimus electionem canonicam extitisse, ipsam auctoritate Apostolica duximus confirmandam: supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea *i* ex eo fuisset defectus, quòd quidam interfuerunt electioni ejusdem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

Si postulatio cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo major, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur, rejecta electione. Si verò indignus; & hoc non postulantium ignoraverit, postulatio & electio reprobentur. Si verò sciebant, & electus est idoneus, confirmatur electio: & si numerus postulantium non est duplo major: hoc duo, eligendo secundum quod continet jus commune.

Idem *magistro Maximo notario nostro.*

SCriptum *a* est in Apocal. Ioan. quòd in medio circuitu sedis erant quatuor animalia: & infrà. Et nè ad hanc ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, animalia sunt vocata, utinam plena oculis, & alis horribilia senas, videlicet *b* Eradiensis Archiepiscopus, habanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per procuratores postulantium Archiepiscopum, quàm eligentium Vicinum fuit propositum coram nobis: & infrà.

Verùm quia de his, quæ per adsertionem partium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis super his, quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, nomine professionem procuratoris adversæ partis in judicio fecisse, sed postea revocatam, pars altera adfereret suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam. Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his & aliis inquiras diligentissimè veritatem, de meritis electi & postulati apud Venetias, ubi uterque fuerunt, & diutius conversati. De studiis autem & gentium & postulantium, & omnibus generaliter, unde causam possunt instruere apud Constantinopolim. In hujusmodi postulatio & electio celebratæ fuerint. Si partes consenserint, procedas hoc modo: ut si constiterit de mutuo convenisse consensu, quòd ad electionem Patriarchæ septem admitterentur præpositi, seipsos sive per alios, & duo alii ex parte universitatis cæteris conventualium ecclesiarum prælatis, tempore conventuales ecclesias habuisse prælatos, quod septem præpositis & novem canonicis, quos quinque canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi convenisse, duplo majorem facerent numerum quam decim electores plebani: tu vice nostra postulationem admittas, nisi probatum fuerit postulato aliquid obstare de canonicis institutis *c*, quod promotionem ejus debeat impedire: ac (Plebani electione cassâ) jubeas Archiepiscopum absolvas à vinculo, quo Eradiensi ecclesiæ tenetur: cõcedendo ipsum Constantinopolitanæ ecclesiæ pastorem. Quòd si ad faciendum duplo majorem numerum simul omnes prædicti minimè sufficerent, sive dignus sive indignus fuerit postulatus, tu (sublatâ ne repulsa) electionem Plebani auctoritate nostra confirmes, dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum.

Si verò numerus postulantium inventus fuerit major, quemadmodum prædictum est, & persona postulata reperta fuerit indigna, tu tam postulationem quàm electionem non differas reprobare. Nisi forsan omnes, aut major pars postulantium præsumptionem reprobabili postulaverint scienter indignum, ut in eum meritò debeant eligendi seu postulandi potestatem. Et hoc quoque casu electionem confirmes, si tamen persona idonea constiterit celebratam.

CAP. XLI.

Si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere prælatum cathedralis vel regularis ecclesiæ intra tres menses, privantur ea ecclesiam ordinabit: quod si intra tres alios menses non fecerint, ordinatio pertinet.

Idem *in Concilio generali* f.

a *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* b *al. Lexoniensi, al. Lexonensis. al. Luxovio.* c *in C. Barbatiæ, istud fuerat attentatum.* d *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* e *Hic in quibusdam vulgatis habetur dictio, statim: quæ deest tum in manuscr. tum in aliis emendatioribus.* f *al. infirmare.* g *al. decernimus.* h *Ca. 5. eod. tit. in 4. compil.* i *Si quis in eo ex eo fuisset, &c. In C. Barbatiæ, ita. Si quis in ea vel ex ea fuisset, &c.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. Apocal. 4.* b *Eradiensi.* c *qua habes 3. eod. tit. can. nihil est.* d *subtrahere.* e *vide de l. 2. 5. postulasti. ff. de postulando.* f *Lateranensi sub Innocentio III. c. 23.*

NE pro defectu a pastoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & ecclesiarum indemnitatibus providere: Statuimus, ut ultra tres menses cathedralis ecclesia vel regularis prælato non vacet. Intra quos (isto impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate carent ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Is verò, ad quem sic devoluta potestas, Deum præ oculis habens, quem sibi ferat ultra tres menses cum consilio capituli sui, & aliorum virorum prudentium viduatam b ecclesiam de persona idonea ipsius quidem ecclesiæ, vel alterius, si dignus reperiatur in illa, canonicè ordinare: si canonicam voluerit effugere ultionem.

CAP. XLII.

In aliquam de tribus formis hîc contentis, scilicet scrutinio, compromisso, & inspiratione, procedi debet ad electionem in ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes, procedit ea vice potestate eligendi. h. d. usq; ad 9. illud.

Idem *in eodem.* c

Quia d propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent ecclesiis viduatis. Statuimus, ut cùm electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui scripta & e sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is cui plures f habita eligatur, in quem omnes, vel major & f senior pars capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valet: nisi fortè communiter esset omnibus, quasi per inspirationem h absque vitio celebrata. Qui verò contra præscriptas formas eligere præsumpserint, eligendi ea vice potestate priventur.

Iudex procuratorem in electionis negotio constituit, nisi concurrentibus omnibus, usq; ad 9. Electores. Abbas Siculus.

Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam.

Prælati electiones solemniter publicari, & clandestinas reprobari. h. d. usq; ad finem. Abbas Siculus.

Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quàm citò electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

CAP. XLIII.

Suspenditur electorum de se facta per abusum potestatis secularis, ejusve inhabilis ad dignitatem, & electio est nulla. Eligentium autem inconsciis per triennium suspenduntur, & tunc sunt privati potestate eligendi.

Idem *in eodem.* i

Quia g electioni k de se factæ per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit, contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat a eligi (dignitatem.) Qui verò electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis penitus suspendantur per triennium, eligendi tunc potestate privati.

CAP. XLIV.

Si prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & à perceptione proprii beneficii suspenditur, & promotus dejicitur. Si verò per malitiam hoc fecit, gravius punitur. Electi verò immediate subjecti Papæ, per se aut per personas instructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et si sunt electi in concordia, & valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, interim administrant, ita tamen, quòd nil alienent: benedicuntur autem & consecrantur prout consueverunt.

Idem *in eodem.* b

Nihil est c quod ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo d inhibere necessariam medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cùm quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet & electionis processum, & personam electi: ut cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incautè præsumptum, non solùm dejiciendus est indignè promotus d, verùm etiam indignè promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri: ut cùm de ipsius constiterit negligentia, maximè si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit: non solùm confirmandi primum successorem illius careat potestate, verùm etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) à perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque (si æquum e fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si verò convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni. f

Episcopi quoque tales ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium dignè valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem. Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui (si commodè fieri potest) personaliter repræsentent, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus g & electis possit haberi: ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem officii assequantur, cùm eis nihil obsteterit de canonicis institutis: ita quòd interim valdè remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensativè propter necessitates ecclesiarum, & utilitates, in spiritualibus & temporalibus administrent, sic tamen ut de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus verò benedictionis, seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

CAP. XLV.

Expensæ necessariæ quas facit capitulum pro electione prælati, de bonis prælaturæ debent fieri, vel reddi.

Honorius III. *Cap. Constantinop.*

VT præteritæ: [1 & infrà.] Præsentium auctoritate statuimus, ut expensæ necessariæ, quas capitulum

a Ca.1.tit.in 4. compil. vide Alphonsum Castrum, lib.3. n.1. de jus habeat. punit. b vide l. qui cum. cum gl. ff. de vi publ. & in Instit.in §. vidua. ff. de ver. sig. c Conc. Later. sub Innoc.III.ca.4. d Cap. 9. eod. tit. in 4. compil. e Singularem vero. f adnubita. g vel. h in Cod. Barb. 11a: dissimulantem, & spiritus absq; &c. i sub Innoc. III. cap. 25. k Cap.2.tit.in 4.compil.

a possit. b in eod.conc.Lat.sub Innoc.III.cap.28. c Ca.21. eo.tit.in 4. compil.vide conc.Trident.sess.6. c.1. & sess.7. de reform. c.3. & sess.23. de reform.c.1. Adde Alphonsum Castrum, lib.3. de justa hæret.pun.c.5. d vide l.si constat. & Bart. ff. de appell. & in c.cum super. in gl. 1.§. de causa poss. & propr. e dignum. f vide l.servus.C.ad leg.Iul.de vsurp. & l.nemo dederepts. ad fin. C. de Episc.aud. g al. super electionis processu.

Constantinopolitanum, vel ejus nuncii vacante sede pro electionis negotio fecerint, de bonis patriarchatus fiant totaliter, vel *a* reddantur: Dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ non occupent vel usurpent.

[1 *Litu vel contentionis decisâ materiâ, futuris litigiis occasio amputetur.*]

CAP. XLVI.

Electio post collationem ex intervallo celebrata, non valet. h. d. secundum opinionem magis communem.

Idem *electo (Lugdunens.)*

CVm post petitam instanter, & demum obtentam quondam (Lugdunensis) Archiepiscopi cessionem, vota canonicorum Lugdunensium in te tunc ipsorum præpositum concorditer convenissent: Quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, invenimus eam post publicationem consensuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum prius, quàm electus fueris requisitum: electionem *b* eandem (ex ipsius duntaxat inordinato processu) *c* justitia cassavimus exigente.

CAP. XLVII.

Monachus unius monasterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii vocem non habet, etsi transit tale jus ab Abbate & monachis prioris monasterii sibi fuit reservatum.

Idem *Eboracens. priori, & magistro Guidoni de Canopo.* d

COnstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini (*e* Eboracens.) & sancti Leofredi de cruce, Abbatum [1 *& infra.*] Cùm autem procuratores ipsorum Abbatum jussi essent exprimere, quo jure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fuscan. *f* monasterii interesse: respondernnt, quòd olim cùm assumerentur in fratrum & monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate & conventu monasterii Fuscanen. ut haberent vocem in capitulo eorundem. Nos autem tationem hujusmodi frivolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus *g* Abbatibus supradictis.

[1 *Et monasterii Fuscanen. dil. fr. n. d. tt. SS. Io. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quòd vacante præfato monasterio, quod immediate ad Romanam ecclesiam pertinet, monachi ejusdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commode poterant & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temere procedentes, Ethardum quondam Abbatem S. Vincloci ad ejusdem regimen minus idoneum eligere præsumpserunt, quare petebant electionem ejusmodi penitus irritari.*]

CAP. XLVIII.

Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem consenserit major pars capituli, & non respectu aliarum partium.

Idem *Rothomagensi capitulo.*

ECclesia vestra destituta pastore, & votis vestris, quum de futura prælati haberetis successione tractatum, in diversa *h* divisis, quidam in Thomam, quidam in cancellarium, & quidam singulares in singulares personas ejusdem ecclesiæ consensistis.

Verùm cùm super his in nostra & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus quòd illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licet majorem partem facerent partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem capituli pervenerunt. Consideramus nihilominus, quòd post publicationem consensuum, & collationis tractatum electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solennitas etiam post appellationem legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione non fecerunt nec etiam expediret haberi. Vnde quod factum est, F. prædicto, cassavimus, petitione consentientium in cellarium non admissa.

a *&.* b *al. tuam.* c *vide auth. de hared. & Fal. §. inordinatum. coll. 1. & 7. g. 1. nihil.* d *Ebroicensi priori & magistro G. de Canabul. al. priori S. Barbaræ.* e *Ebroicensi.* f *al. Fuscanensis.* g *imposuimus.* h *ut si verbi gratia, cum xii. canonici essent, quinq; nominaverunt Thomam, quatuor cancellariam, & tres alis alios tres.* i *gl. in l. mull. & l. plant. D. quod cujusq; un. facit l. quod major, D. ad municip.*

CAP. XLIX.

Non professus in Abbatem eligi nequit.

Gregorius IX.

CVm in magistrum adsumi non debeat, qui fuerit discipuli non adsumpsit, nec sit penitus ignorans, subesse non novit: nos intellecto per te, quòd in quadam regularibus domibus jure tibi diœcesano subsunt quidam in Abbates non professi ordinem regularem adsumpti: Mandamus, quatenus cùm Abbatem non debeant, qui per professionem monachi & regulares canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quales inveneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

CAP. L.

Electio facta à non majori parte capituli, & emulationi valet.

Idem *Cumanen. capitulo.*

CVmana ecclesia pastoris solatio destituta, & omnigatis die ad celebrandam electionem juncta, cùm præsentes erant de Cumanis canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, cum & clerici civitatis electioni se debere interesse sub hujusmodi protestatione admisi fuerunt, quod eorum, qui non deberent interesse de jure, vel multitudine non valeret. Tandem præmisso jejunio, concilii *b* generalis scrutinio, vii. de canonicis, Abbatum, vi. capellani, & novem clerici in quatuor ecclesiæ Archipresbyterum convenerunt: novem uno de Abbatibus, uno capellano, & xi. clericis ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua. Cùm decem & octo fuerunt canonici, tres Abbates, cleriei, & xiv. capellani, neutram electionem mus ad majorem partem totius capituli pervenit. probatum fuerat, quòd clerici admiti debuerunt, quòd capellani admissi fuerint de consuetudine, jure. nam etsi capellani *c* duabus electionibus rum interfuerint, & scrutatores dederint vo non tamen inquisita vota sua fuisse, vel ipse gisse probatur: sed & *d* si inquisita fuissent elegissent, per hoc tamen non constitit id eis petere, vel ex consuetudine jam præscripta. lectiones ipsas præsumptas etiam contra generalis, cùm collatio omissa fuerit, quæ tionem scrutinii fieri debuisset, de fratrum consilio sententialiter duximus irritandas, vice eligendi potestate privantes.

CAP. LI.

Per compositionem factam cum prælato & capitulo, non eligendi competere laico, etiam patrono ecclesiæ, colligitur.

Idem *Abbati Cluniacen.*

SAcrosancta *e* Romana ecclesia, & infra. proposuisti in nostra præsentia, quòd licet tione prioris monasterii sancti Pancratii ad Cluniacen. ecclesiam pertinentis cum comite de Vienna

a *vel.* b *Lateranensis sub Innocent. III. ubi* c *vox, Romana, deest in pluribus manuscr.* d *al. sed & si inquisita fuissent vota sua.* e *manuscr. In nostro sanè prop. præs.*

eruntne ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu capituli sui compositionem quandam inivit juri contrariam a, & ecclesiæ ipsi damnosam; videlicet ut in omnem fit ipsius comitis adsumere ad prioratum dicti monasterii (Cluniacen. & de Charitate prioribus duntaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacensis ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: & inter eos. Attendentesque, quòd jus eligendi in collegiatis ecclesiis non cadit in laicum, & ideò id esset perniciosum exemplo, & redundaret b in dispendium ecclesiasticæ libertatis: volumus ut dictum prioratum liberè possint (obstante compositione ipsa) sicut alios prioratus sibi subditos ordinare, denunciando c ordinationem eidem patrono, ut suum si voluerit honestum d impugnatur adensum.

CAP. LII.

Si per Papam mandatur habentibus eligere, quòd eligant cum consilio aliquorum, alioquin consiliarii provideant: eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore exhibere consensum: alias electio non tenet.

Idem decano & Cap. Sancti Ioannis & sancte Stephani Bisuntinen.

Cùm in veteri lege: & infrà. Porrò jamdudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadraginta dies post e susceptionem literarum nostrarum cum consilio sancti Benigni & Morismundi Abbatum, & fratris S. de ordine prædicatorum, eligeretis personam idoneam canonice in pastorem: alioquin dicti consiliarii vobis de Archiepiscopo providerent. Verùm die ad eligendum præfixa, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, usque ad consumptionem cujusdam candelæ, quæ ibidem accensa erat, duraturam. Tandem cum electores hujusmodi convenissent in prædictum Abbatem sancti Benigni, & super hoc sociorum ejus consilium requisissent: proponente uno ex illis quòd deliberato consilio responderent, & differentibus eis festinanter dare responsum, priùs electores (cùm candela ipsa deficeret) non expectato ipsorum consilio, dictum Abbatem in Bisuntinen. Archiepiscopum elegerunt: & infrà. Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio, Archiepiscopo Vinen. & Abbati de Firmitate f injunximus, ut si constaret ab eisdem electivibus de electione tractatum fuisse habitum, & in tractatu electionis g prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quòd si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licet postea requisitum fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem Abbas, quod de ipso factum erat, tanquam invalidum irritarent: & infrà. Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de persona h præfecti Abbatis, & quando extitit requisitum, non fuit expectatum responsum, nisi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quòd in tantum illi sibi tempus arctatur i electionem Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

CAP. LIII.

Si major pars capituli sumenter eligit indignum, valet electio de digno a minore parte etiam ex eodem scrutinio facta, hoc dicet, secundum veriorem intellectum & intrinsecum.

Idem *Episcopo Silvanecten.*

Congregato Nivernen. capitulo ad electionem futuri pastoris xii. in Decanum, & xvii. (computato pro curatore cujusdam absentis) in cantorem ipsius ecclesiæ convenerunt: qui cùm pluresin eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, à parte sua electus extitit in pastorem ecclesiæ Nivernen. Postmodum credente parte decani, quòd alii plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ literalis expertem, propter quod illis secundùm statuta Lateranen. a concilii ipso jure eligendi potestate privatis, potestas eligendi ad eos extitit devoluta: decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt ad sedem Apost. adpellantes: & infrà. Reliquis petentibus ut irritare decani electionem attentatam à pauciores, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonicè celebratam à pluribus de persona idonea dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus si dictus cantor defectum in literatura non patitur, & alias est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostra (infirmata reliqua) confirmare. Alioquin (ipsius cantoris electione irrita nunciata) præfatum decanum (si nihil ei de canonicis obsisteret b statutis) eadem auctoritate præficias ecclesiæ memoratæ.

CAP. LIV.

Habens plures dignitates vel plura beneficia curata sine dispensatione Papæ, ineligibilis est. h. d. quo ad titulum.

Idem *Silvanecten. Episcopo, & Ioan. de monte mirabili Archidiac. & succentori Parisiensi.* c

Dvdum ecclesia Rothomagen. pastoris solatio destituta, contra electionem, quæ in eadem ecclesia fuerat celebrata, Archidiac. & quidam alii ejusdem ecclesiæ canonici ad sedem Apost. accesserunt. Dicto verò Archid. pro se ac parte sua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in nostra præsentia constitutis, inter alia, quæ contra electum objecta fuerant, Archidiac. proposuit memoratus, quòd idem electus post generale d concilium Archidiaconatum Ambianens. adeptus, ipsum cum pluribus parœcialibus ecclesiis, quas ante idem concilium obtinuerat, retinere præsumpsit, eoque dimisso e retinuit ecclesias memoratas. Vnde cùm in eodem concilio sit statutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus: & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: prædictus electus contra hujusmodi veniens statuta, transgressionis notam, nec non cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum, (quum post receptionem alterius priora beneficia vacaverint ipso jure) rem contrectavit per consequens alienam, & sic furtum commisit quodammodo vel rapinam. In suæ quoque salutis & multarum animarum dispendium prædictas parœciales ecclesias f retinebat, cùm earum cura, qua jam privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertineret: & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ. Verùm procurator eorum, qui elegerant ipsum, etsi pluralitatem beneficiorum hujusmodi coram nobis g profiteretur in jure, per concessionem tamen Rothomagen. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nisus h est multipliciter excusare. Nos igitur dictam excusationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes i, vobis dedimus in mandatis, ut si constaret, quod idè post receptum archidiaconatum prædictũ, curam animarum habentem, præfatas parœciales ecclesias

a vide Inno. dubium. cum not. C. de leg. & 25. quæst. 2. imperatorum. b voluntate. c al. ita. denunciando ordinatione facta patrono. d al. honesti. e receptionem. f Firmitate. g al. diffinire. h personæ idoneæ. i vide l. 2. 4. sed si qui. ff. quis cui.

a Later. conc. sub Innoc. III. c. 26. b institutis. c Parisiens. d sub Inno. III. c. 29. cavetur ne ullus habeat duo beneficia cum cura annexa. e al. omisso. f al. detinebat. g confiteretur. h al. visus. i vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. gest.

electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per sedem Apostolicam super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolica cassaretis: & infrà.

Partibus ergo propter hoc in vestra præsentia constitutis, præstito quoque *a* juramento de veritate dicenda, & factis positionibus & responsionibus hinc inde, tandem eodem decano prætextu quorundam gravaminum ad nostram audientiam appellante, vos electionem hujusmodi irritantes, eidem ecclesiæ de Cenoman. Episcopo providistis: & infrà. Licet autem positiones *b* & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non invenimus esse factam (cùm non per positiones & responsiones ad eas factas *c*, sed per petitionem in jure propositam & responsionem factam contestatio litis fiat) *d* eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum. Tandem Archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari, electo respondente prædicto, quòd non erat ejus electio irritanda. Lite verò coram nobis legitimè cõtestata, præstitoque de veritate dicenda à partibus juramento, idem electus etsi confiteretur se dicta beneficia electionis tempore tenuisse, tamen excusare se super hoc nihilominus *e* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cùm in jure confessus fuerit, quòd Archidiaconus Ambien. de consuetudine suspendit, excommunicat, & absolvit Presbyteros & priores, & parœciales ecclesias interdicit, nec non Archidiaconus *f* visitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recipit, evidenter apparet, quòd curam habeat animarum adnexam: quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, cùm idem de personatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus judicium sit habendum. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, invalidam reputavimus, cùm in ea falsitatem suggerit, & suppresserit veritatem: qua tacita vel expressa ipsam nullatenus habuisset. Suggessit enim quòd prædictas parœciales ecclesias antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonicè fuerat assecutus, cùm nullus potuerit plures parœciales ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *g* commendatam haberet, unde cùm idem utramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequivit canonicè habuisse. Item suggerens, quòd reditus personatus sui erant tenues & exiles, suppressit, quòd alios reditus in pluribus ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quòd plures parœciales ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diversis ecclesiis obtineret: cùm intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare, nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de novo concedere, sed ut per indulgentiam posset habita licitè retinere: & infrà. Tàdem cùm non restaret, nisi proferenda sententia, idem tam juri (si quod ei competere videbatur) quàm liti cessit *h* spontanea voluntate, cujus cessionem duximus admittendam.

CAP. LV.

Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel qua facta non est à majore parte capituli, vel quæ non fuit communis.

Idem.

IN Genesi legitur: & infrà. Cùm in concilio *i* caveatur, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars capituli consentiat: Si enim major pars totius capituli non consenserit, quamvis majorem partem habuit partium comparatione numerum. Nec plenè numeri ad numerum, quia scriptum est H. de quibus adversarii referunt quæstionem, in electione ne vocem habuerint, tractatum non extitit, nec illa fuit: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum electio facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licet in eundem Guil. singulariter forsitan consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ipsa sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes. Nec ex singularibus vel paucioribus consensibus appareret universalis electio vel communis, licet quilibet singularis veritatem exprimat de partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licet veris) universalis propositio nõ apparet *a*, nec signum universale forsitan exprimatur. Nec prius duo canonici poterant sic excludi, cùm primus esset in canonicatus possessione, vel quasi *b*, habendo stallum in choro, locum in capitulo, legendo & cantando ut canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & personatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendo, quam canonicus sit vocatus; quanquam hic vocatus cum protestatione admissus: secundus verò electus in loco, de quo fuerat ad electionem vocandus. cum toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine ecclesiæ Gallicanæ. Nos his plenius intellectis filio fratrum nostrorum præmissam electionem quia contra formam concilii attentatam, decernimus irritam & inanem.

CAP. LVI.

Non valet electio pontificis per laicos & tantum sibi hoc habeat consuetudo h.d. & quotidie fiat allegat.

Idem *Cap. Massana.*

MAssana *c* ecclesia pastore *d* vacante & infrà dicto perpetuo prohibemus, ne per laicos canonicis Pontificis electio præsumatur. Quæ si præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, obstante contraria consuetudine, quæ dici debet corruptela. *f*

CAP. LVII.

Non sufficit ad confirmationem electionis, quòd se falsa major pars capituli, nisi etiam ille pars sit sanior.

Idem *Cap. Cathalan.*

ECclesiâ vestrâ destitutâ pastore convenientium (absente Guil. qui tunc noluit interesse) celebrandum electionem terminum statuistis. Hoc verò termino, & Guil. dicto (cùm absens esset) vocato, præmisso juxta formam concilii *g* primo scrutinio, 14. magistrum G. Presbyterum canonicum concanonicum vestrum: & 17. R. Remen. elegerunt, præfato G. postmodum electionem R. suum præbente consensum. Tandem pro electione dicti R. quòd cum in 4. eorum computato Guil. prædicto, majorem capitul habebat, & per hoc debebat pars sua sanior cùm ubi major numerus est, zelus melior præsumatur

a *al. præstito, al. & præstito.* b *vide l. hæres. & sequent. ff. de pet. hær. & l. Gallus. §. & quod si tantum. ff. de lib. & posthum.* c *al. habitas. al. fatlas deest in manuscripto.* d *vide l. defensor. §. qui interrogatus. ff. de int. act. & l. 1. C. de diversis rescri.* e *al. videbatur.* f *vide concil. Trident. sessio. 24. de reforma. cap. 3.* g *aliam.* h *vide l. post quam lit. C. de pact. & Bar. in Lqui filiam. §. duo fratres. ff. de verborum obligatio.* i *Lateranens. sub Innocent. III. cap. 24.*

a *Vide l. qui habebat. ff. de legatis, & ff. ibidem. ff. Bartol. ff. de legatis 2.* b *vide l. verum. Cod. de* c *alias, Massana.* d *vide concil. Brauar. cap. 1. lib. 1. Dec. cap. 10.* e *quòd si.* f *vide Lemma Indoct. not. Cod. de dec. lib. 10. in glossa 1. & in Authen. ut nulli primo, in glossa magna collat. 9.* g *Concil. Lateranens. sub Innocent. III. cap. 24.* h *in antiquis, Lateranens. sub* i *vide l. ita stipulatus. §. credendum est. ff. de verborum obligation.*

Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati depugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad ecclesiam suprafectum, cùm ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus cardinalis existat: & cùm electores cardinalis assistentes meritis & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur præterea, quòd consensus dicti Guil. (quem pars ejusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua capitulum fuisse contemptum ab ipso fuisse) cùm non fuerit consensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accessisse, asserere nihil valebat: & infrà. Denique statutum fuit conc. quod electionem decernit invalidam, cùm ejusdem concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Vnde quod ibi dicitur, quòd aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantum, quæ attentantur contra formam concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut est istud quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commodè interesse, haberi debeat in electione processus, ne cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videantur eretti. Neque enim *a* credendum est, Roman. Pontific. (qui jura tuetur) quod alias excogitatum est multis vigiliis & inventum *b*, uno verbo subverrere voluisse. Nos ergo quæ hinc inde fuere proposita pleniùs intellecta (cùm ex Lateranens. concilio in ordinationibus ecclesiarum major & sanior pars capituli exigatur, statutum generalis concilii contineat inter cætera, ut obligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars consensit) electionem dicti Rom. non personæ, sed potius electionis vitio (cùm major & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus interdictam irritandam.

CAP. LVIII.

Publicato scrutinio, non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem & electionem.

Idem.

Publicato scrutinio variare nequeunt electores, cùm sit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur.

CAP. LIX.

Cessat obstinè propter simoniam ejus sine culpa electi, non dispensat Episcopus ea vice cum cessato: secus si electus liberè resignavit. & secundum intellectum glossæ 2. in fin.

Idem.

Si alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari, cum eo super prælatione *c*, ad quam taliter fuerit electus, illa vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio tolleretur *d*.

CAP. LX.

Statutum impeditu currit tempus, si possunt impedimentum tollere.

Idem.

His quibus interdicitur ut absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum à canone cessavit, ex quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi *e*.

a al. Non enim. b *Vide* 5. *quorum. institut. in præm. & in auth. ut inf. fine quo. sup.* c *alias, postulatione.* d *Vide l. ni-hil* 8. *fin. ff. de inofficios. testament.* e *Vide l. eum qui* 3. *fin. cum glos. magna. & ibi Bart. D. de verborum obligation.*

DE TRANSLATIONE Episcopi *a*.

TITVLVS VII.

CAP. I.

Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum confirmatione suspenditur. Ioann. Andr.

Innocentius III. *Antiocheno Patriarchæ.*

CVm ex illo *b* generali privilegio, quod beato Petro & per eum ecclesiæ Roman. Dominus noster indulsit, canonica postmodum manaverint instituta, continentia majores ecclesiæ causas ad Apostol. sedem *c* perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum ac sedium mutationes ad summum Apostolicæ sedis Antistitem de jure pertineant, nec super his quicquam præter ejus adsensum debeat immutari *d*. Miramur quòd L. (Apamen *e*) electum in (Tripolitanam) ecclesiam transtulisti, & novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum, imò potiùs dearchiepiscopare præsumens. Licet enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiscopalia (quantum ei licuit) ministrarat, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui Valien. Episcopum *f* adseruit confirmasse. Ne igitur perpetrandi similia cæteris audacia tribuatur, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum *g*.

CAP. II.

Electos in Episcopos & confirmatos, transferre potest solus Papa.

Idem *Decano & capitulo Andegavensi.*

INter corporalia *h* & spiritualia eam cognovimus differentiam, quòd corporalia facilius destruantur, quàm construantur: spiritualia verò facilius construantur, quàm destruantur. Vnde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque à metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Rom. Pontific. condemnari. Cùm ergo fortius sit spirituale vinculum, quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & ecclesiam, suo tantùm judicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem & etiam carnalis conjugii, quod est inter virum & fœminam, suo tantùm judicio reservavit: præcipiens, ut quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim humana, sed potius divina potestate conjugium spirituale dissolvitur, cùm per translationem, dispositionem, aut cessionem auctoritate Roman. Pontific. quem constat esse vicarium Iesu Christi, Episcopus ab ecclesia removetur: & ideò tria hæc quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quàm institutione divina, soli sunt Roman. Pontific. reservata *i*. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Rom. Pontif. suam non debet ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus: cùm non debeat in dubium revocari, quin post electionem & confirmationem canonicam inter personas eligentium & electi conjugium sit spirituale contractum, cui profectò Episcopa-

a *In quibusdam antiquis additur, vel electi.* b *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Anacl. Papa ep. 1. Melchior Canus libr. 1. de loc. Theolog.* d *al. attentare.* e *Paphensem, al. Appamiensem.* f *al. Sivalensem. al. Valiens.* g *Vide l. 1. C. ad leg. Iuli. rep. & institut. de except.* 9. *hodie.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* i *in vulgatis, esse, legitur: sed abest à manuscript.* k *Vide Dom. Soium in 4. Sententiar. distinct. 27. quæst. 1. Art. 4. Matth. cap. 19.* l *Vide cap. quamvis. de elect. lib. 6. & cap. ut debitus. ad fin.* 9. *de appell.*

lis dignitas nihil addit: cùm quis Episcopali præditus dignitate, nullius tamen ecclesiæ possit esse Episcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori. Vnde cùm non sit majus vinculum Episcopi ad ecclesiam *a*, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus *b*, imò idem penitus & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, depositio & cessio, sic & electorum post confirmationem (spiritualis conjugii ratione) soli est Romano Pontifici reservata: licet usque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis: propter expressam tamen similitudinem, vel identitatem potius, nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti: cùm de similibus idem judicium sit habendum. Sed neque istud, quod in canone legitur de electo, ut si ultra sex menses per suam negligentiam retinuerit ecclesiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accipiat, imò Metropolitani sui cedat judicio: aliter intelligentibus poterat suffragari, cùm non intelligatur ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quò ad quædam quasi viri maneat solatio destituta: sicut juxta communem *c* modum loquendi dicitur ecclesia viduata, quæ licet Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: ut sicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam ecclesiam possit transferri, præsertim cùm nec sine auctoritate Romani Pontificis fiat cessio vel dejectio memorata: qui ut hæc possent, ex illo canone, Metropolitano indulsit. Vnde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, de translatione poterat expressisse: & quod non est sanctorum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum: præsertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur concessum. Sanè quoniam Turonens. Archiepiscopus electum Abriecen. per Metropolitanum suum confirmatum, in ecclesiam vestram præter auctoritatem sedis Apostolicæ transferre præsumpsit, & in Episcopum consecrare, quem Rothomagen. Archiepiscopus citra mandatum nostrum absolvit, & ei licentiam tribuit transeundi: prædictos Archiepiscopos à consecratione & confirmatione Pontificum, Episcopum verò ab executione Pontificalis officii, Bituricen. Archiepiscopus juxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quamvis iidem Archiepiscopi tanquam majores plus excesserint in præmissis *d*, præfatus verò Episcopus minus (utpote illorum tanquam majorum errorem secutus) nos tamen intellecta eorum confessione spontanea, & supplicatione devota, veniam errori dedimus, quòd non ex malignitate, sed ex simplicitate peccaverunt *e*. Et quoniam præfatus Episcopus, qui minus peccaverat, severius fuerat castigatus, reatum suum recognoscens humiliter & devotè, ac misericordiam postulans, & judicium non requirens: nos intuentes, quòd licèt sibi munus consecrationis impensum, nec prioris ecclesiæ ipsum Pontificem fecerit, nec secundæ, cùm ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonicè consecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus: ei tam à vinculo prioris ecclesiæ, quàm à pœna suspensionis penitus absoluto, de benignitate sedis Apostolicæ duximus concedendum, ut priori consensu hactenus perdurante, &c. degaven. ecclesiam studeat gubernare.

a *Aliàs ita: quo ad ecclesiam.* b *vide text. in 1. constit. C. & l. Stichus. & l. Pamphilus. D. de man. test.* c *usum. vide l. laborum. §. quod tamen Cassius. De legat. 3. & l. cum de Lamone. §. asinam. De fund. inst. leg.* d *vide l. in Presbyteri. C. de Episc. & clericis. & ff. de pœn. l. moris. §. iste fere.* e *vide l. 3. §. fin. ff. de li. eam. & not. in l. plagis. C. ad legem Fabiam, de pla.*

CAP. III.

Episcopus, qui propria auctoritate de sua ecclesia se transtulit ad aliam, carebit utraque.

Idem *Bambergensi* a *Episcopo, & Petro similiter Maguntinen.*

Quantò persona *b* Hildesemen. Episcopi: [1 *vide infra.*] Ipse verò relicta Hildesemen. ecclesia, ad Herbipolens. ecclesiam auctoritate propria se transtulit. Nos attendens quòd veritas in Evangelio protestatur: Quos Deus conjunxit, homo non separet: & potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus Magister, quòd soli beato Petro vicario suo, & per ipsius successoribus suis speciali privilegio *c* tribuit, & concessit: sicut testatur antiquitas, cui decreta Patrum consanxerunt reverentiam exhibendam: & evidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata, non humana, sed divina potius auctoritate dissolvit. [2 *vide infra.*] Ne autem facti pervesitas transeat præsumptoribus exemplum *d*, (quod quidem, si verum est, non potest non esse notorium) sibi præcipimus ut administrationem Herbipolens. ecclesiæ penitus derelinquat: [3 *vide infra.*] Cæterum quoniam Herbipolens. ecclesia canonici vota sua in ipsum prorsus illicitè coarctarint, volentes (sicut dignum est) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi eos hac vice suspendimus potestate. [4 *& infrà.*] Quia verò Hildesemen. ecclesiam, cui fuerat alligatus, unde (secundùm apostolum) solutionem quærere non debebat, minimè debebat dereliquit, ne ad ipsam redeat ulterius, districtè prohibemus: cùm secundùm traditiones canonicas, qui ad majorem se plebem transtulerit, à cathedra expelli debeat aliena, & carere propria: utnec illa possideat, quos per superbiam sprevit, nec illis, quos varitiam concupivit *f*.

[1 *Sincero diligebamus affectu, tanto fecerint studio, quòd nihil adversus matrem suam Romanam ecclesiam in præjudicium sui ordinis, & ecclesiasticæ disciplinæ disponerent attentare. Sane sicut certa multorum assertione comperimus, & suarum camus nihilominus testimonio literarum, quibus ad nos dirigebat bipolens. se Pontificem nominabat.*]

[2 *Nolentes autem tanta præsumptionis audaciam impunitam, qui secundùm Apostolum omnem inobedientiam pœ pti sumus ulcisci.*]

[3 *Si verò, quod non credimus, hanc suspensionem ipsum non curaverit humiliter observare, & inhibita sibi usurpsumpserit, excommunicationis vinculo ipsum decernimus tum, omnibus etiam tam clericis quam laicis Herbipolens sub anathematis interminatione præcipimus, non obstante mento fidelitatis, ut omnem sibi obedientiam subtrahant, pro sibi contra sacros canones usurpavit, non attendens quod Apostolus: Nemo sibi sumat honorem, sed qui vocatur à Deo quam Aaron.*]

[4 *Etsi contra sed. Apostol. interdictum ad excommunicationem processerint, quod ab eo factum fuerit, irritum decernim & inane.*]

a *Sic in 3. compil. Al. Idem Episcopo & Petro similiter Maguntinensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Matth. 19.* c *usum prabuit.* d *vide l. capitalium. §. penul. ff. de pœn. & in ff. ejus in suo. C. de inofficios. testamento.* e *Leo Papa I. quod in Nicæ Adde conci. Sardic. can. 3. ubi cavetur, ne quis de uno Episcopatu alium transferatur.* f *Concor. 7. quæst. 1. §. quo.*

CAP. IV.

Sibus Papa transfert Episcopos : & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad literam servanda est.

Idem Brunsbur. Episcopo & Scholastico Magun-tinensi a.

Licet *b* in tantum : [1 & *infrà.*] Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum & uxo-rem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio: Quos Deus conjunxit, homo non separet: sic & spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum & ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consumma-tum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui succes-sor est Petri, & vicarius Iesu Christi. Hoc autem C. quondam Hildesen. Episcopus non attendens, ad Her-bipolens. ecclesiam propria temeritate transivit : [2 & *infrà.*] Nec illa e præd. no. indulgentia præsumptio-nem excusat ipsius, sed ambitionem accusat: cùm in ea sit expressum, quòd si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen ni-hil de statutis canonicis obviaret. Vnde licet forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occasione ipsius ad dignitatem possit transire majorem, ad parem tamen ipsi transire non licuit: cùm in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari. Præte-rea cùm postulatio sicut & electio examinari soleat di-ligenter, & tenor illius indulgentiæ non solùm videa-tur postulationis examinationem, sed personæ etiam relevare, subjungens, dummodo nihil de canonicis ob-viet institutis: antequam per eum postulatio examina-ta fuisset, cui fuerat facienda, nulla ratione debuerat transire.

[1 *Quadam verò sibi Apostol. sed. reservat, quodammodo specialiter & singulariter, ut præter specialem auctoritatem ipsius nec jura agi valeant, nec attentari debeant cum affectu. In his au-tem specialiter translationes Episcoporum adeò non tam constitutio canonica, quàm devota ejus tantum potestati commissa, ut.*]

[2 *Et administrationi ejus se ingerens Herbipolensem se fecit Archiepiscopum nominari, & infrà.*]

DE AVCTORITATE, ET usu pallii.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Intra quamlibet ecclesiam provinciæ suæ Archiepiscopus pallio uti potest : sed extra, non potest.

Clemens III.

Cùm super *d* aliqua re : *& infrà.* Quæsivisti quo-modo intelligatur, quodin forma traditionis pal-lii continetur, videlicet, tradimus tibi pallium *e*, ut eo intra *f* ecclesiam tuam utaris. Quod ita intelligi-tur, videlicet intra quamlibet ecclesiam provinciæ tibi commissæ. Si verò te sacris indutum vestibus ecclesiam processionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc tuo pallio *g* minimè uti debes.

a Idem Bamberg. Episcop. & magistro præposito scholari Ma-guntin. b Capit. 4. eod. titul. in 3. compil. c In Cod. Barba-tianis: hoc illa prædecessoris nostri indulgentia, quam impetra-sti & vteris, præsumptionem, &c. d Caput. 1. eod. titul. 2. compil. e Sumitur in hoc tit. pro quodam Archiepiscoporum ornamento, tenuibus nigris vittato, velut stola sacerdotali, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona pectus circumdans, & antè stipendens. Vide Pannorm. in c. antiqua. de privil. & Innocent. III. lib. 1. Myster. mis. c. 63. ubi copiosè de ejus materia, forma & mystica significatione. f al. infrà. g l. personiale. ff. fil. mattum.

CAP. II.

Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum accommoda-re non potest.

Cœlestinus III.

Adhæc *a*, quia quæsitum est à nobis ex parte tua, u-trum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare. [1 *& infrà.*] Inquisit. t.t. respondemus, quòd non videtur esse conveniens, ut pallium tuum ali-cui commodes: cùm pallium in personam non transeat, sed quisque eum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri *b*.

[1 *Si contigerit eum sine pallio suo ad ecclesiam tibi commis-sam vel in aliqua præcipua solemnitate venire, & in eadem eccle-sia missarum solemnia celebrare, licet enim non recolamus nos expres-sum canonem invenisse, super hoc tamen.*]

CAP. III.

Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

Innocentius III. *C. Cardinali* c *Presbytero Apost. sed. legato.*

Nisi specialis dilectio *d* illa: *& infrà.* Sanè si po-stulatio Trojani *e* Episcopi ad Panormitanam ec-clesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen de-beret se Archiepiscopum appellare priùs, quàm à nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officii plenitudo *f*, cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare, ut id in confusi-onem tuam, & sed. Ap. opprobrium non redundet.

Quoniam si oporteat, ut nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus potius te confundi, quàm læda-mus sed. Apost. dignitatem.

CAP. IV.

Romanus Pontifex semper & ubique utitur pallio, alii in eccle-siis suis & certis diebus tantum.

Idem.

Ad honorem *g* Dei: *& infrà.* Sanè solus Romanus Pontifex in missarum solenniis *h* pallio semper uti-tur, & ubique: quoniam assumptus est in plenitudinem ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur *i*. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in ecclesia sua in qua jurisdictionem ecclesiasticam acceperunt, certis de-bent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem solli-citudinis *k*, non in plenitudinem potestatis.

CAP. V.

Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, et-iam si hoc habeat consuetudo.

Idem *Compostellano Archiepiscopo.*

Extuarum *l* tenore literarum accepimus, quòd cùm fuerit in concessione palii tibi dictum, ut ipso intra ecclesiam tuam utereris: & tibi pro ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, ve-recundum sit absque pallio ministrare (cùm consuetu-do sit in Hispania generalis, quòd Archiepiscopi extra suas provincias, pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi à sede Apostolica postulasti.

Licet autem talis consuetudo dicenda sit potius corru-ptela *m*, nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, ut si necessitate aliqua præpedit', ad ecclesiam tibi subjectã,

a *Cap. 2. eodem titul. in 2. compil. al. hoc.* b *al. nullo modo.* c *Innocentius III. Cod. titul. 5. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet 3. compil.* d *Capit. 1. eodem titul. in 3. compil.* e *alias. Trojanens. alit. Trojacens.* f *Adde con-cil. Lateranens. sub Innocent. III. cap. 3.* g *Cap. 2. eodem titul. in 3. compil.* h *al. solemnibus.* i *Figuratur.* k *al. & non in pl. &c.* l *Capit. 3. eodem titul. in 3. compil.* m *vide l. o-mnes judices. C. de decur. lib. 10. & auth. ut nulli judi. §. 1. in gloss. magna. collat. 9.*

accedere fortè nequiveris pro consecrandis suffraganeis tuis, vel clericis ordinandis, & ad ecclesiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is ad quem ecclesia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis casibus liberam habeas facultatem.

CAP. VI.

In qualibet ecclesia sua provincia, permissu diebus, Archiepiscopus missam celebrans, uti potest pallio.

Idem.

CVm sis. [1 *& infrà.*] Vbicunque *a* fueris in missarum celebrationibus constitutus, diebus solennibus usum pallii, per quod plenitudo Pontificii *b* designatur, poteris liberius exercere.

[1 *In partibus remotissimis gratum gerimus & acceptum, quòd in actibus tuis quotiescunque dubitationis scrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quòd ubi expositis necessariis, & plura in una ecclesia altaria & plures Episcopos simul poteris consecrare, &c.*]

CAP. VII.

Sine pallio & sandaliis, potest Archiepiscopus celebrare.

Honorius III. *Archiepiscopo Tri.*

QVia nos: *& infrà.* Inquisitioni t. t. respon. quòd tam in tua, quàm in aliena diœcesi, potes sine pallio & sandaliis celebrare: qui utique in tua diœcesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in ecclesiæ tuæ privilegiis sunt expressi. Sicq; soluta est quarta quæstio, qua quæsivisti, an tibi sit licitum pro eis defunctis cum pallio celebrare.

DE RENVNCIATIONE.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Non datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius vel utilis sit ecclesiæ suæ.

Alexander III. *Londonensi Episcopo* c.

LIteras *d* tuas: [1 *& infrà.*] Si tuam *e* aut senectutem, aut insufficientiam fortè considerans, te tanquam *f* emeritum postulas relaxari: scito nos credere, quòd tutius sit hoc tempore, si commissa tibi ecclesia sub umbra tui nominis gubernetur, quàm si alteri novæ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur: maximè quia in te vigor devotionis & fidei (etiam corpore senescente) non deficit, sed vergente deorsum conditione corporea, fervor Spiritus in sublimiora conscendit: [2 *& infrà.*] Monemus te igitur, ut super hoc diebus istis nulla te facias importunitate molestum, quia indecens omninò probatur priùs solvere militiæ cingulum, quàm cedat victori adversitas præliorum.

[1 *Nuper accepimus, devotione plenas & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis insinuarunt affectuosissimam charitatem, & tui Archiepiscopalis officii, quod videlicet gessisse & adhuc gerere gaudemus, contrariam exigebant ecclesiæ utilitatibus cessionem. Nostî enim, sicut vir prudens & providus, quod tanta est cleri malitia, & contra ecclesiam Dei tam gravis tamque diuturna persecutionis instantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, si tuam sedem talem contigerit subire defectum. Quòd.*]

[2 *Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te nostri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potius duximus & monendum.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *al. Pontificalis officii. al. Pontificis.* c *al. Lundon. Archiepiscop. al. Lugdunensi Archiepiscop. al. Baton. Episcop.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *al. autem.* f *sic in omnibus manuscript. & vox, immeritum, perperam inserta fuit.*

CAP. II.

Qui abjurat beneficium, licitè potest illud (si bona fide) obtinere.

Idem *Abbati Dolen.* a *& priori de Arrigia.*

CVm inter P. Gaufridi & quosdam *b* alios canonicos sancti L. super spirituali *c* beneficio, scilicet [illegible] in choro, & loco in capitulo, quæstio fuisset agitata: [1 *& infrà.*] Ideoque vobis mandamus, quatenus si præfatum P. inveneritis de consensu *d* majoris partis capituli fuisse de prædicto beneficio authoritate Apostolica investitum, eum faciatis beneficium illud pacificè possidere, non enim videtur nobis imponendum adferre juramentum, quod de eodem non [illegible] ulteriùs proponitur præstitisse, si consensus majoris & sanioris partis canonicorum ecclesiæ intercesserit.

[1 *Quia tamen altera pars sufficienter responsalia non tenet, negotium non potuit terminari.*]

CAP. III.

Qui renunciavit beneficio suo, illud repetere non potest.

Idem *Episcopo* e *Verulano.*

EX transmissa *f* relatione Abbatis sancti K. de Caparano nostris est auribus intimatum, quòd [illegible] beus clericus, dum infirmitate *g* laboraret *h* ad monasterium Sancti Salvatoris, sibi petiit habitum monasticum indulgeri: qui recuperata postmodum sanitate ad monasterium illud gratia complendi voti sui accessit, & ibidem moram aliquantulam faciens, ea quæ [illegible] ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui. Ipse autem mutato animo laborat, ut restituatur in [illegible] supradicta.

Verùm quoniam jam dicta ecclesia ab eo solummodo scitur, ex quo ea, quæ sibi contulerat, ad pertinentiam resignavit eidem: mandamus, quatenus (si [illegible] habet) prædictum Abbatem & socios ejus ad [illegible] nem P. nulla ratione compellas invitos: nec [illegible] Caparano] compelli permittas: hortari tamen [illegible] teris, ut illum non tanquam unum de ecclesia, [illegible] de novo recipiant in socium & in fratrem.

CAP. IV.

Beneficiatus sine licentia prælati sui, beneficio renunciare potest.

Idem *Episcopo Tornacensi.*

ADmonet: *& infrà.* Vniversis personis tui [illegible] patus sub districtione prohibeas, ne ecclesiæ [illegible] diœcesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque [illegible] sensu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te [illegible] inconsulto. Quòd si quis contra prohibitionem [illegible] venire præsumpserit, in eum canonicam exercere [illegible] tionem.

CAP. V.

Contra petentem beneficium admittitur spontanea renunciatio exceptio, etiam causa renunciationis non adjecta: quam petitor replicare potest, quòd non sponte renunciavit: quod si probaverit, obtinebit.

Clemens III.

SVper hoc quod scisciteris *k*, utrum ecclesiastica beneficia recipientibus objecta spontanea renunciationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda. Si [illegible]

a *Dulonen. al. sta, Abbati & priori de Arrigi. al. de Arrigia.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *al. spirituale.* d *majoris & sanioris partis, &c.* e *al. Versellensi, al. Verulan.* f *eod. tit. in 1. compil.* g *al. dum olim tenuis infirmitate.* h *juxta illud: Dum fero languorem, fero refugium amoris. Ibi, pro pers languoris, non sum memor hujus amoris.* i *Hoc, quod est in omnibus manuscr. sed erat expositio marginalis, quæ [illegible] in textum. In antiquis sta habebatur. Caparan, id est, Ceparano.* k *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. legitur sic: quod sciscitaris à nobis.*

ostiis, quod sponte non renunciavit, an rei de sponsanes renunciatione debeant probationes admitti. Sic vne experientiæ respondemus, quòd nulla ratio hoc vetuisse reddit, ut quispiam beneficium multis fortè expensis & laboribus adquisitum, quo sustentari debet, facile sine magna causa, sua sponte resignet: ideoque supervacuum esse non credimus, causam resignationis diligenter inquiri *a*, quam si forte probabilem, id est, non vi, nec metu, nec oppressione, nec interventu pecuniæ, nec promissione *b* extortam judex invenerit, maximè si non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod fere semper à malo est (nisi replicatio canonica fuerit opposita) admittere non postponat. Porrò licet negantis factum, per rei naturam nulla sit probatio *c*, ejustamen qui sponteam renunciationem negat (cùm implicitè & quodammodo replicando inficietur super adsertione sua, habito ad dignitatem & opinionem respectu) probationes credimus admittendas.

CAP. VI.

Qui sponte renunciavit electioni de se factæ, super ipsa alterius vocari non debet.

Idem.

IN præsentia nostra: *d & infrà.* Licet igitur judex non semper ad unam speciem probationis adplicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præsentia proponuntur, formet animi sui motum, & tanta sit judicialis authoritas, ut semper pro ipso præsumi debeat, donec contra ipsum aliquid legitimè comprobetur: quare si tu quam Dulmen. Episcopo & ejus conjudicibus nihil penitus probavisses, standum tamen sententiæ fuerat, nisi alterius eam ostenderet irritandam. Quia tamen præter ista constitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum literas & confessionem ipsius, tuis *e* ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideò institutioni jam factæ renunciare videtur.

Celestinus III.

SANÈ dilecto *f* filio nostro I. Presbytero cardinali tunc Apostol. sed. legato, nos meminimus injunxisse, ut H. Subdiaconum canonicum in Pictavien. ecclesia instituere procuraret: qui mandatis nostris obtemperans, eundem instituit in canonicum Subdiacon. memoratum. [1 *Infrà.*] Postmodum idem H. quorundam vestrûm usus consilio, literas suas vobis reddens, vestræ misericordiæ se subjecit: [2 *& infrà.*] Quia verò *g* unde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinere: mandamus quatenus (hoc non obstante) ipsum in fratrem & canonicum admittatis.

[1 *Verum vos nec nobis nec ipsi cardinali reverentiam exhibuistis, quod literæ suæ de jam dicto H. eidem Card. injunxit vobis adimplere, nunquam curavistis, nec etiam susceptionem ipsius in aliquo voluistis. Inde]*

[2 *Quia cuius crederet apud vos misericordiam impetrasse, vobis dispendium in hac parte, inde damnum cogitur sustinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur quod de prædicto H. tam à prædecessore nostro, quàm à nobis inchoatum est, aliquatenus minuatur imperfectum] mandamus, &c.*

a Vid. l. penultim. D. rer. am. & l. sed etsi quis. §. nec distinguamus. D. de ulufr. b facti quod habetur in l. 1. & 2. D. de calumn. c Vid. l. pen. rem. cum gloss. D. de transf. & l. 1. D. quæ sent. sin. appell. d cap. 4. eod. tit. in 2. compil. e al. nos de tuo rog. f In C. Barb. quia verò indecens est, ut unde m. debeat quis, inde coerceatur, &c.

CAP. VIII.

Renunciatio beneficii facta in manibus laïci non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliandus.

Innocentius III. *Nidrosien. Archiepiscopo* a.

QVod in dubiis. *& infrà.* *b* Hi præter ea, qui beneficium ecclesiasticum sibi collatum sponte in manum laïcam resignantes, illud denuò à laïco susceperunt, eodem sunt beneficio spoliandi *c*, licet resignatio talium facta laïco nullam obtineat firmitatem.

CAP. IX.

Papa concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine mortis periculo in ecclesia morari non potest.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

AD supplicationem *d* Ragusien. Archiepiscopi, eum à cura, qua tenebatur ecclesiæ Ragusien. duximus absolvendum, eo quòd ibi non poterat securè morari *e*: & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat *e. & infrà.* Ne verò idem in vituperium ministerii nostri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus quatenus beneficium, quod de liberalitate regia, ac concessione tua in Episcopatu Carleoli, & ecclesia de Malebron *f* est illi collatum, ad sustentationem conserves ipsius. Cui concessimus, ut in ipso Episcopatu, absque usu pallii officium Episcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam & obedientiam impensurus.

CAP. X.

Tenit sex causas, ex quibus Episcopi possunt petere, & Papa consuevit concedere cedendi licentiam, quæ sex causa his versibus comprehendi possunt.

Debilis, ignarus, malè consetus, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere potest.

Idem *Episcopo Claritano* g.

NISI cùm *h* pridem: [1 *& infrà.*] Si *enim* in hujusmodi cessione frugem tibi melioris vitæ promittis, scire debes non esse sanctificato in utero sanctiorem, & ideò non oportet te prædicationis jam susceptæ deserere ministerium, cùm ille, cujus fieri bajulus recusabat, tandem prædicandum *i* receperit verbum Dei. Quòd si forsan humilitatis causa de culmine quæris *k* pontificali descendere, eo ipso humilitatis erigere *l* malè verticem, quòd te nimis in resignandi proposito exhibes pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem custodies, cùm & per eam locum sublimen fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaq; volumus, quòd hæ sunt illa, per quæ cedendi Episcopus licentiam potest postulare, conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, grave scandalum, irregularitas q; persona: sed in his omnibus est observanda cautela. Propter conscientiam [enim] crimis cedēdi potest licentia postulari, & forsitan non cujuslibet, sed duntaxat illius propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur: cùm si omnes, quos arguit conscientia cujuslibet culpæ, cederent, pauci vel nulli in illo ministerio remanerent; [*& infrà.*] Alia verò causa est, debilitas corporis *m*, quæ [vel] ex infirmitate, vel ex senectute *n* procedit: nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale, nam si pro

a *al. Nidromien.* b *cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Vide l. quæro. §. si venditor. ff. de adil. edict. & l. Herennius. ff. de evict.* d *cap. 2. eod. tit. in 3. compil. B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 5.* e *Vide l. si putator. ff. ad l. Aquil. & l. si ut certo. §. commodatum. ff. commod.* f *Malobres.* g *al. Tralatan. al. Arelatensi. al. Claritan.* h *cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Vide B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 4. Hier. 2.* i *al. susceperit.* k *al. pontificalis honoris.* l *leg. erigere, non ut en vulgatis, eligere.* m *corporalis.* n *quis dicatur senex, notatur in l. si pater. §. in arrogationibus. ff. de adopt. l. invitis. ff. de testib. 1. Corinth. 12.*

qualibet corporali debilitate, susceptæ servitutis officium posset deseri, frustra fateretur se Apostolus in suis infirmitatibus gloriari: cùm interdum non plus hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quàm moralis maturitas (quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadet officio permanere, pro talibus enim de se dicit Apostolus: Cùm infirmor, tunc fortior sum, quia nonnunquam corporis infirmitas, fortitudinem cordis augmentat. Pro defectu quoque scientiæ plerunque potest quis petere cessionem: quia cùm ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium *a* opportuna, præsul qui commissam sibi debet ecclesiam regere in utrisque, salubriter ei renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. Tu enim (inquit Dominus) scientiam repulisti, & ego te repellam ne sacerdotio fungaris mihi, quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda: quia secundùm Apostolum: Scientia inflat *b*, charitas autem ædificat: & ideò imperfectum scientiæ, potest supplere perfectio charitatis. Propter malitiam [autem] plebis cogitur interdum prælatus ab ipsius regimine declinare, quando plebs adeò duræ cervicis existit, ut proficere nequeat apud ipsam, sed propter ejus duritiam, quò magis satagit, eò magis justo judicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam *c*: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo: quia Dominus exasperans est. Et Apostoli *d* leguntur dixisse Iudæis: Ecce convertimur ad gentes, quia verbo Dei vos indignes fecistis. Non tamen pro qualibet culpa pastor *e* debet gregem deserere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: sed de superioris licentia, tunc demum potest non tam timidè fugere, quàm providè declinare, cùm oves convertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt, cùm etsi tales sint graviter pro crimine puniendi, sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia sanguinem elicit, qui nimis emungit. Prograví quoque scandalo evitando (cùm aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem: ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur adfectare salutem, memor illius quod dicit Apostolus *f*: Si esca scandalizaverit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum. Sed inter scandalum & scandalum est subtiliter distinguendum: sic Dominus *g* ipse distinxit, cui cùm dixissent Apostoli: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizantur? Respondit: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Alibi *h* verò dixit: Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Personæ verò irregularitas (ut si forte sit digamus, vel viduæ maritus) est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi, attestante Apostolo, qui dicit: Oportet *i* Episcopum esse unius uxoris virum. Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter ministravit, cedendi licentia indulgeri, utpote si de legitimo matrimonio non sit natus: quia licet irregularitatem hujusmodi non potuerit subjicere, si tamen & culpa latet & causa, cum eo, qui laudabiliter suum implevit officium (injuncta sibi pœnitentia competenti) potest non minus utiliter, quàm misericorditer dispensari. Ego *k* sum, inquit, Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios, usque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me, id est, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Vnde quòd *a* illis, qui paterna vitia non sequuntur, possunt in talibus suffragari virtutes: illo discretionis adhibito moderamine, ut inter nothos & naturales, naturales & spurios distinguatur: [*b & c*] Verùm si propter alias causas cessionem adfectet, non est in hoc tibi postulanti favendum: cùm humilis postulatio videatur non esse discreta, quoniam [*d*] tanquam notissimum omittamus, quòd ociosius luptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas ptivandas) propter laboris angustias, aut peri nis incursus non debes deserere sponsam tuam, figendo *e* manum apud extraneum te fide mitt pulasti, [sciens quòd, Beati *d* sunt illi, qui per nem patiuntur propter justitiam: quoniam cum ti fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromi is diligentibus se. Sed dices: Spiritus *e* ubi vul rat, & nescis unde veniat, aut quò vadat, & ideò qui possit viasillius Spiritus perscrutari: qui *f* ritu Dei aguntur, non sunt sub lege: quoniam ubi tus Dei, ibi libertas: quare si cedendi tibi licentia ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedere dare est tibi libertas cedendi à Deo. Certè dicis, sapis, nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra ritum Dei agit? si enim vera sunt, quæ præmisimus quia indubitanter sunt vera) proculdubio contra ritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem quoniam ipse est Spiritus veritatis. Porrò si dicis forsan alia est causa latens, propter quam cedere luntas tibi cælitus inspiratur: & nos sic quidem demus: Tu quomodo scis quòd talis inspiratio stis? nonne recolis quid ille gloriosus Pontifex cùm cœpisset viribus corporis repente deficere ne, si adhuc populo tuo sum necessarius, non re borem, fiat voluntas tua: illius exemplum secu dixit: Cupio *g* dissolvi, & esse cum Christo, manere in carne necessarium est propter vos: [*e & f*] Quippe si quantocunque virtutum flore refulge in te non habeas charitatem, nihil te compodere, nulla *h* siquidem major poterit esse quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. autem propter hanc te deceat animam tuam ponere, nulla occasione (dummodo illis possis, & si non omnibus, tamen multis) regimine te convenit excusare *i*, quoniam si causam prætendis, exemplum te Apostoli subtrahere quia suadet tibi laborem hujusmodi non refugere se adserit pro communi salute plus cæteris quia licet non semper sequatur laborem effectus ominus tamen, ipse labor est meritorius apud juxta quod legitur *k*: Reddet Deus mercedem rum sanctorum suorum: [*g & infrà.*] Nec pro ideo *l* Martha malam partem elegerit, quæ rima satagebat, quia Maria optimam partem quæ non auferetur ab ea: quoniam licet secura, ista tamen est magis fructifera: & magis suavis, hæc tamen magis utilis: cùm tate sobolis lippitudo *m* Liæ, Rachelis pulchritudini sit prælata: quamvis simul in unum & coessentialiter esse valeas, & activus, legislatoris exemplo *n* [quia] ascendebat in montem, ut ibi gloriam Domini jori cerneret libertate: nunc verò descendebat

a *Vide auth. de jud. §. 1. cap. 9. & l. si quis. §. prohibentur. ff. de edendo. Ofee 4. 1. Cor. 7.* b *Vide l. sed Iulianus. §. quod dicit. ff. ad Sc. Maced. & l. ex pluribus. de reg. jur.* c *Ezech. 3.* d *Act. 13.* e *Ioan. 10.* f *1. Cor. 8.* g *Matt. 15.* h *Matth. 18.* i *1. Tim. 3.* k *Exod. 20.*

a *B. Thom. 2. 2. q. 108. Artic. 4. & Alfons. Castr. lib. 2. hær. pun. cap. 10.* b *sic vocat eum qui ex stupro natus est. vetus interpres. Vide Cardinalem Palentum in his diruta & ſ.* c *al. in uno vaticana ita: desiungendo manum nam &c.* d *Matth. 5.* e *Ioann. 3.* f *2. Corint. 3.* g *Philip.* h *ann. 15.* i *al. quod si.* k *Sap. 10.* l *Luc. 10.* m *Gen.* n *Exod. 24.*

ferat, ut cum utilitate majori necessitatibus populi prodesset a quapropter facilius indulgetur ut ascendat monachus ad præfulatum, quàm præsul ad monachatum descendat. [6 & *infra*.] Monemus itaque ut laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes tuos cum Maria sperneret te accipere qui sibi à apud te divertenti spreviſſes cum Martha solicita murmurare: [7 & *infra*.] Quia verò in postulando credendi licentiam nimis diutius institisti, ecce tibi te dumus relinquendum, ut distinctis causis, propter quas eatim oporteat, si propter aliquam causam utilem, te licentiam in hujusmodi proposito perseveres, de Domus nostra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apostolica tibi scias esse penitus interdictam: quinimo si pennas habeas, quibus fatagas in solitudinem volare, ita tamen strictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

[1 *In officio pastorali ad divinum officium accessisti, præparasti ad tentationes animum crederemus, aut prævidisse prudenter aquamvis in humana fragilitate consistentes, varios angustiarum incursus, quos te suebas in ipso officio perpessurum, posse nos absque magno Dei adjutorio sustinere: formidaremus utique, ne paradisi nos postmodum ad petram alludere neglexisses, eoq; tanquam in petra firmiori invalescere, ut ejusdem, suggerentium tibi suspiria manifesti cessionem, instantia vix jam valeas repugnare. Verum quoniam (sicut credimus) cum te scires esse contra spiritales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, qua posses stare contra insidias tentatoris, ab Apostolo monitus, induisti, & inexpertus ne quasi filiaturus pastoralis angustias, quas forsitan experiri universi: nesimus cur tam instanter susceptum velis regimen inviter deinquere, quod ad susciendum utiliter, non deberes*

[2 In multis enim offendimus omnes, & si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, quia misericordia illam excusat, qui miserabiliter se accusat.]

[3 *Cum autem plerunque vitia seu virtutes mentis minus provide mentiantur, subtiliter advertere te oportet, utrum resignandi propositum, quod tam ferventer gestare videris in pectore, diquam sit Dei tibi vel amore. Si enim propter causam aliquam præsulatum ultro postulares, tam super causa quàm super ejus effectu juste deberemus: sed ne sub improvidæ pietatis amictu ad resignandum dantibilis impietate impellat, considerare te volumus & alias causas, propter quas male quis petit, & pejus appetit honorificentiam officium resignare. Si enim ex pusillanimitate, forsitan laborem deponat, vel persecutionem effugiat, aut ex vanitate (quod absit) ut plenius vacet ocio, seu liberius indulgeat voluptatibus, curam vult aliquas deferre pastoralem, ab ea non meretur absolvi, quamvis propter hujusmodi vanitatem, tanquam qui mereatur peccat, ea reddat se indignum, sed satagere debet ut tantam deponat, satisfaciat de peccato. Aliam verò cedendi causam omnino credimus detestandam. Si quis autem à Pontificali vita desiderat dignitate, ut gloriam captet humanam, tanquam qui eligat in domo Dei abjectus esse magis, quam habitare tabernaculis peccatorum, vel ut non amittat humanum favorem quem per inprovisa adquisivit, seu quod ejus simulatio revelari timeret, seu quod fervor spiritus ex qualibet causa repescit, nec vult videre quid malitiæ fuerit vel fiat, & ideo sub religionis prætextu velit contegere prævitatem, ut quasi deserens Martham, amplectens Mariam, & hypocrisidens lippitudinem, Rachelis conspicias pulchritudinem. Quod autem si propterea velis cedere, quod tempore præsentatus arridente fortuna visus est laudabiliter munerari, quantum omnia sibi prospere succedebant: sed advertas tempore anumnentis veretur ne si qualibet casu sinistra contingant, ipsius negligentia imputentur: plane si propter hoc petis cedere, nauta se poterit improvido comparare, qui cum maris sub tranquillitate tacente non cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipsum tempestate surgente deserit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi causam penitus detestamur, si forte cedere velit Episcopus ut vel alter sibi succedat vel obtentu precis vel affectu carnali, velut cum pejor sibi successerit, ipse velut optimus extolletur. Illud autem quasi nefas resputamus & damnamus, quod propter occupationes mundanas & solicitudines seculares non valeat sine crimine Pontificale officium exercere, cum multos sanctos ecclesia veneretur, qui spiritualia simul & temporalia ministrarant. Verumtamen læva debet esse sub capite & dextra in amplexu: sed illud te advertere volumus diligenter, ne forte per hoc velis tua dispositionis propositum effici vel ex illo, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Effren. i. ar. et. m. sa. con. s. in die belli, cum potius pro domo domus Israel murum debes te opponere ascendentibus ex adverso, quia juxta sententiam veritatis non qui caperit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Cavens attente ne maculam in gloria tua ponas, non solum apud homines, sed etiam apud Deum: queniam sub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur & corda, sed nec etiam apud homines qui ex verisimilibus talia suspicantur. Illud quoque prudenter attendas, quia juxta sententiam sapientis, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sine intellectu consistunt. Si vero protuenda ecclesiæ libertate difficultatis omnis incurrere pertimescis, non ideò deferere debes præsulatus honorem, considerans diligenter ne forte tenteris justo judicio ab illo qui malorum est interpretator, ut probetur utrum satisfacere velis in eo in quo forsan deliquisti. Qui verò contemnit aut negligit satisfacere pro delicto, thesaurizat sibi iram in die iræ, cum revelabit Dominus abscondita tenebrarum. Ecce quidem admovimus tibi speculum ut ipsum contempleris in ipso, & tuam consentiam perscrutatur, agnoscas ex qua causa cedendi licentiam postules importune. Nos enim (novit altissimus) ignoramus quare in tali proposito perseveres, quoniam nec etiam infirmitas corporis, nec longanimitas temporis, nec defectus scientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas persona te reddit ineptum, nec consentiam sævi criminis te fatoris habere.*]

[4 *Quia igitur diversas tibi causas super hac causa distinximus, & propter quam causam cedere desideres, ignoramus, te ipsum tibi duximus committendum, ut de propria mentis tribunali te judicans, videas si sie possis resignandi desidero satisfacere, ut gregi tibi commisso curam sine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi soli, profectus tuus sine dubio tantum subtrahis, quantum quod impendere poteras alii, non impendis, quia tunc majora anima tua lucra conquireres, cum sine tua salute salutem plurimorum procurares, potioris enim est meriti secum Deo quàm plurimos lucrifacere, quam salutem propriam quærere sine illis, quorum salus ad ejus curam noscitur pertinere.*]

[5 *Sed esto quòd multum hactenus laboraſs & bonum certamen certaveris, cum eodem Apostolo posse dicere, tamen ut corona justitiæ tibi derelicta reponatur, cursum te decet perfecti operis consummare. Quantumlibet enim in angustiarum laboribus qui comitantur officium pastorale, noctes tibi laboriosas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quæris asseclas quantumlibet inter me squalores & angustias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui fidem anxius præsolaris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perseverantia coronare: sciens quòd cum apud extraneum defixeris manum tuam, cum animas tibi susceptas gregis in tuam animam susceperis, non sic tibi debes portum quæsitis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios sine remigii adjutorio patiaris in hoc mari magno & spatioso cum timore naufragii fluctuare.*]

[6 *Fraternitatem tuam & exhortamur attentius per a. s. m. q. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibiq;*

a Vid. Du cangium. cum gloss. in verbo, refert. D. de ad. ed. & gloss. in inſtitutione, cod. tit. b *sibi* apud,

formidans eam per effectum operis adaptari, qua dies operis impij paucos fieri, ut & Episcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.]

[7] *Illud quoque te debet fortius ministrandi proposito stabilire, quòd hactenus in ecclesia tibi commissa laudabiliter ministrarit: siquidem (quod absit) alius te cedente minus utilis sumeretur ad ipsam, profectò non parum ab ipsa quiete quam appetis, turbaberis, cum tibi bene ministerium tuum exercenti, non absque dolore cerneres inutilis ministri defectum, fieretq; ut tantùm in contemplationes artet ibi deperisse cognosceres, quantum ecclesiæ cui præsides, non sine tua confusione per te subtractum esse videres.*]

CAP. XI.

Episcopus qui propter crimen renunciavit Episcopatui, & ad religionem transivit, ad Episcopatum readsumi non potest. Secus si renunciavit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ, simoniam ipso ignorante commissam, aut aliam similem causam.

Idem a *Episcopo Faventin. in Archiepiscopum Ravenn. electo.*

POst translationem *b* tuam ad ecclesiam Ravennaten. cùm præpositus & canonici Faventin. in l. eorum concanonicum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contulissent *c*, ipse *d* l. sancti Pridiani Lucanen. canonicum olim Episcopum *e* Sarta. in Faventin. Episcopum postulandum elegit. Porrò à sancti Fridiani priore super hoc requisito & obtento consensu *f*, præpositus & alii postulationem eandem adprobari à nobis humiliter petierunt. Verùm postulationi hujusmodi videbatur concilii Constantinopolitani capitulum obviare, in quo statutum est, ut quicunque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam ulterius ad Pontificatum resurgat. Vnde contra dictum concilium (cùm sit unum ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Evangelia ecclesia catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum *g* postulatio admittenda: cæterùm speciales quidam casus inveniuntur, in quibus (prædicto concilio non obstante) is, qui vitam monachalem elegit, rursum licitè potest ad Episcopatum adsumi, si enim quisquam persecutionis rabie sæviente, vel præpediente invalitudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionis vel ægritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. Item si quis propter literaturæ defectum, (ne tanquam cæcus cæco ducatum *h* præbeat) locum regiminis auctoritate Apostolica deferendo, ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ reperit margaritam, proculdubio poterit denuò vocatus à Domino cathedram reascendere pastoralem. Rursus, si quis cupiditate patentium (eo tamen penitus ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto Episcopatum de licentia superioris dimittens, observantiam elegerit regularem, etsi ad Episcopatum eundem redire postmodum nequeat, juxtà canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licitè readsumi. Quanquam autem in his & consimilibus casibus is, qui Episcopatum dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra *a* præscriptum intelligitur concilium attentatis, quod ut inquitur casu, cùm propter aliquod crimen episcopus, quis deserens, ad vitam monasticam pœnitentiæ descendit. Vnde quidam in eo casu loqui dicerunt capitulum suprà dictum, cùm quis pro crimine, de quo victus fuerat vel confessus, ab episcopali dignitate ejectus in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus: vel cùm aliquis propter grave crimen, pro quo episcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non debat, cedendi obtenta licentia vitam monachalem elegit. Aliis adserentibus sic intelligendum esse capitulum dictum, ut per se resurgere nequeat, id est, repetere quod debitum, quod tali modo dimisit: quanquam eligi possit, præsertim, si locum tantùm, & non ordinem mutavit. Cùm ergo nobis constare nequiverit, ob quam causam prædictus I. episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd propter aliquam excommissis causis, seu consimilibus, idem I. episcopatui cessit memorato, tu auctoritate nostrâ (dummodo interfit, vel utilitas id exposcat) licentiam ei tribuas accedendi ad regimen ecclesiæ Faventinensis, maximè si veniam subnititur, quod dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati *i*. tuæ non esset vehementissimè præsumendum, quòd non propter crimen aliquod ab ipso commissum, sed causa pœnitentiæ ad vitam migraverit regularem: præsertim cum Apostolica sedes post cessionem multo minùs, quàm ante permisisset eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine ministrare: alioquin (cùm durum nimis existeret, tam solenne consilium hujusmodi postulationes committere) præposito & canonicis memoratis insuper aliam personam sibi idoneam eligant in pastorem.

CAP. XII.

Qui petit cedendi licentiam, ex quo illam obtinet, tunc compellitur.

Idem *in concilio generali. c*

QVidam *d* cedendi licentiam cum instantia postulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cum postulatione hujusmodi, aut ecclesiarum commodis, quibus præsunt, aut salutem *e* videantur propriam anteponere (quorum neutrum suasionibus aliquorum quorumcunque quæ sua sunt, seu etiam levitate *f* qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compelendos.

CAP. XIII.

Non renunciat juri suo, qui gratiæ adversari se fatetur.

Honorius III. *majoris ecclesiæ decano & magistro R. Cantori sancti* g *Donnyssi Leodiensis.*

VEniens ad sedem Apostolicam I. Subdiaconus noster posuit, quòd cùm bonæ memoriæ I. Papa [illegible] ti de Emenco *h*, & majoris ecclesiæ ac sancti [illegible] toribus Trevirensi, suis dederit literis in mandatis, [illegible] nihil canonicum obviaret, præbendam in eadem [illegible] Qi Florentini *i* in Confluentia, quàm [illegible] nus ipsius ecclesiæ relignavit, sublato appellationis obstaculo assignarent [1 & infrà.] Cumque idem Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam

a *al. Idem H. Episcopo in Archiepisco. &c.* b *cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* c *Vid. l. item. §. 1. D. quod cujuscunq. un. & in auth. de quæstor. 6. 1. collat. 7.* d *id est, Joachim.* e *alter Sarnatens.* f *l. ob. as. C. de act. & obligat.* g *alis. eadem post.* h *Vide text. in l. 2. cum gloss. in verb. venit. & ibi Bart. D. de decurion.*

a *Intellectus concilii C. P. jubentis ne quis ex Episcopo monachus factus est, ulterius Episc. fiat.* b *Vid. l. ubi non est in verb. promissa. C. de sacr. eccle.* c *Innocen. etc. 1. cap. eod. tit. in 4. compil.* d *al. aut ad salutem.* f *Vid. l. 1. §. 1. D. ad l. Aquil. & l. 3. §. sciendum. D. de ad. in.* g *al. Lamb.* h *Venlo Trevirens.* i *al. Florini, al. Elvirens.*

opponerunt canonici ecclesiæ memoratæ, dicentes Subdiaconum antedictum renunciasse juri, quod sibi ex ipsis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, iam dicti canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos, cùm videretur probatum ipsum de gratiæ capitulo commisisse, duo judices præfatorum sententialiter decreverunt, eundem non posse uti literis supradictis, pro eo, quòd idem adversarius se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciasse juri sibi ex ipsis literis a competenti. A qua sententia idem appellans, in vigiliam Epiphaniæ terminum suæ appellationis ponit. Ad quem c cùm venisset, P. de Colle medio, appellatum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cùm ejus adversarius non accesserit, per duos menses & amplius expectatus, nec ullus compareret pro se sufficiens responsalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum & impetrandum coram eodem comparuit: qui cùm ad tractandum causam minus sufficiens esse teretur, idem auditor sententiam prædictorum judicum sententialiter (justitia exigente) cassavit. Nos igitur tam & firmam habemus capellani sententiam memorati.

a [1 Eidem l. literas ipsius prædicto Decano & aliis ostendente, idem Decanus de resignatione forte panitens occultavit literas supradictas, deinde eidem l. præfatas literas restitutis eas nominatis judicibus ut exequerentur mandatum apo. præsentavit.]

CAP. XIV.

Sepultus ab obedientia subditos absolvit, non propter hoc præbenda renunciat.

Idem *Archiepiscopo Treverensi.*

Lecta coram *d* nobis, i.e. literæ, continebant, quòd Abbas sancti *e* Petri Tulens. tibi humiliter est confessus, quòd cùm adeò gravi ægritudine laboraret, quòd de vita desperaretur ipsius, ad cujusdam æmuli sui consilium, de quo ipse secum non crederet eum æmulum) conabatur, monachos suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absolvit, vocato diœcesano Episcopo, ut abbatiam in ejus manibus resignaret: quod *f* tamen usus vanitate inductus non fecit: & eidem Abbati postmodum reditum sanitati universi & singuli de conventu obedientiam & reverentiam requisiti ab eo, in capitulo promiserunt. [1 & infra.] Nos autem ex tali facto eundem Abbatem non reputamus resignasse regimini non videmus

[1 Idem tamen super eo quod sic fecerat dubitans, à te ut super hoc salubrius consuleres postulavit: propter quod, cùm habito prudentum consilio diversi diversa sentirent, tu nostrum consilium, ejusdem Abbate hoc resignaverit, requisisti.]

CAP. XV.

Abbas exemptus, sine licentia Papæ renunciare non potest.

[Gregorius IX. *Agathensi & Vicensi Episcopis.* h]

Dilecti filii conventus monasterii sancti G. *i* immediate ad Ro. pertinentis ecclesiam, intimaverunt, quòd Abbas eorum sentiens se insufficientem oneri regiminis Abbatiæ, cessit in manibus eorundem: ipsi *k* quoque G. monachum sancti Victoris elegerunt canonice in Abbatem. [1 & infra.] Cùm igitur dictus Abbas cedere sine licentia nostra nequiverit, nos tam electionem, quàm cessionem prædictas decernentes irritas & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipsum loco suo restitui faciatis: quo integrè restituto, vice nostra recipiatis cessionem ipsius.

[1 *Supplicantes ut eorum parcentes laboribus & expensis, electionem ipsorum faciamus in illis partibus confirmari.*]

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORVM.

TITVLVS X.

CAP. I.

Si diœcesanus requisitus benedicere nolit Cistercienses Abbatem, ipse monachos suos benedicere poterit.

Alexander III. *Cisterciensibus.*

Statuimus præterea *a*, ut si Episcopus tentiò cum humilitate ac devotione (sicut convenit) requisitus, substitutos Abbates vestros benedicere forte renuerit: eisdem Abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujusmodi pertinent, exercere, donec ipsi Episcopi suam duriciam recogitent *b*, & Abbates benedicere non recusent.

CAP. II.

Regulares in suos usus convertere non possunt ecclesias, in quibus jus obtinent patronatus: & si intra tempus Lateranensis concilii, quando vacant, non præsentent rectores ad eas, superior ordinabit easdem.

Clemens III. *c*

Sicut nobis *d* tua fraternitas intimavit, monachi quidam & canonici regulares ecclesias, quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cùm vacaverint, vocare personas: quin potius occasione concessionis quorundam Episcoporum, vicarios in eis pro sua institutunt & destituunt voluntate, admissos ita pensionibus onerantes, quòd nec ecclesiis competenter possunt in paupertate nimia deservire *e*, nec Episcopo in episcopalibus respondere, neque hospitalitatem (sicut convenit) transeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut statutus ecclesiæ debitus & antiquus, per insolertiam *f* alicujus subvertatur: mandamus, quatenus (nisi à jurisdictione tua exemptæ sint ecclesiæ supradictæ) prædictos excessus studeas rationabiliter emendare. Et nisi prædictæ personæ intra tempus *g* Lateranensis concilii constitutum, ad vacantes ecclesias tibi personas idoneas præsentaverint, extunc tibi liceat (adpellatione remota) in eisdem ordinare rectores, qui eis præesse noverint & prodesse, ita tamen quòd ex hoc nullum patronis præjudicium in posterum generetur.

CAP. III.

Suppleat superior inferiorum negligentiam in beneficiis conferendis, si tempus Lateranensis concilii lapsum sit: & collatio per inferiorem postea facta, non valet.

Innocentius III.

Licet magister *h* H. & R. procurator R. de sancto *i* Cadimundo, super Archidiaconatu Richemundiæ ductius litigaverint *ductus* coram nobis: [1 & infrà.] Ne igitur jus nostrum negligere videamur, qui alios in sua justitia confovemus: mandamus, quatenus

---

a Tit. I. si quis in conscribendo cum ubi not. C. de pact. b Divin. m. desit in antiquis. c al. ad quam. d Hoc caput subjectum sequenti, in antiq. e al. Apricuti. f qui. g Vide Gregorium IX. utiuntur, sic autem restituenda est inscriptio ex antiq. lib. idem Agathensi & Nicen. Episc. & Archidiac. Agathensi. h Vulgata deficit al. V. i Vulgata deficit al. V. k In multis antiquis, ipsi G. S. Victoris fuerunt.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. b Vide l. liberorum. §. 1. D. de iis qui int. inf. & l. chorus. §. fin. D. de leg. 3. c al. Cœlestinus. d Ca. 2. eod. tit. in 2. compil. e Gloss. in l. sicut aetatem, Pro soc. & Bald. in l. accepta. C. de usur. f insolentiam. g Conc. Lat. sub Alex. III. cap. 8. Vide inf. de concess. præb. c. 1. h cap. 3. eod. tit. in 4. compil. i Eadmunda.

si vobis constiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacasse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, sed à notitia computato) cum pro eo, quòd Eboracen. Archiepiscopus alium superiorem non habet, ex tunc fuerat ad nos donatio devoluta, utrique super eo silentium imponatis.

[1 *Tamen postmodum nostris est auribus intimatum, quòd neutri fuerat concessus intra tempus in Lateranen. concilio definitum.*]

CAP. IV.

Si is, ad quem spectas beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis concilii conferat, non valet collatio, nisi de misericordia tolleretur.

Idem *magistro P. de Castro novo, & R. monacho Fontis frigidi Apostolicæ sedis legato.*

LIteras *a* vestræ discretionis accepimus, quòd cùm in quibusdam ecclesiis legationi vestræ subjectis quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacavissent, quòd tam prælati, quàm capitula secundum tenorem Lateranensis *b* concilii essent jure instituendi privati: postquam adventus vester innotuit, in beneficiis illis personas minus idoneas instituere præsumpserunt: [1 *& infrà.*] Discr. v. mandamus, quatenus si beneficia & dignitates noveritis personis idoneis adjudicata, & eas *c* de patientia permittatis ab ipsis pacificè possideri: alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostra suffulti, non differatis quantocyus *d* ordinare.

[1 *Unde cùm receperitis consilium à jurisperitis, ut tales institutiones ab his quorum non intererat, & qui propria culpa jure instituendi se privaverant facta auc. ap. cassaretis, in hoc nostrum prius decrevistis consilium habere. Nos igitur.*]

CAP. V.

Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapso tempore Lateranensis concilii, conferre non potest.

Idem *Episcopo Saxon.* e

DIlecto filio P. ti. sancti Marcellini *f* Presbytero cardi. S. & R. procuratoribus *dilectorum filiorum* P. & G. apud sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso. [1 *& infrà.*] Quia nobis constitit à Salamantino decano & ejus sequacibus, post elapsum sex mensium spacium, intra quod Episcopus & capitulum (prout communiter spectabat ad eos) procedere ad electionem cantoris neglexerant, electionem suprædicti P. minus canonicè celebratam, eandem decernimus irritam & inanem: & appellationem à decano & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequivisse aliquatenus impedire. [2 *& infrà.*] Mandamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipso factam, sublato *g* appellationis obstaculo, confirmetis.

[1 *Idem S. proposuit coram eo, quòd cùm in Salamantin. ecclesia, in qua cantoris electio ad Episcopum & ad capitulum communiter pertinet, cantoria vacante Salamantinum capitulum, quia sæpius Episcopum monuisset, ut ad celebrandam cantoris electionem, cum eo convenirent, eodem Episcopo in semestre tempus facere id negligente, capitulum cupiens uti jure suo in ecclesia memorata capitulo sicut moris est. dil. fi. P. ejusdem loci canonicum in cantorem elegit, ne quid in ejusdem electionis præjudicium fieret appellando, quam suprad. S. auc. ap. petiit confirmari, ac electionem quam ven. f. n. Compostolanus Archiepisc. post app. hujusmodi de G. clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunicationis astrictio, minus canonicè celebratam cassari fecit. Dictus verò R. proposuit ex adverso quòd emenso VI. mensium spacio, ita quod ad Episcopum & capitulum,*

a c. 2. eod. tit. in 4. compil. b *sub Alex 3. c. 28.* c *al. eadem.* d *al. quanto citius.* e *al. Zamoren.* f *in multis antiquis Marcelli.* g *submoto.*

cantoris electio pertinebat, decanus & quidam alii canonici Salamant. Episcopo Archid. & nonnullis aliis canonicis qui præsentes aderant, in civitate inconsultis, non consueta hora, nec ad consuetam horam, sed in ecclesia potius quibusdam Latitis advocatis & inordinate nimis eligere præsumpserunt: & cùm ipse Archiepiscopus qui eos propter hoc convocaverat, adire properasset, ipse intelligens auctoritatem eligendi, juxta Lateran. concilii statutum ad se devolutam, suprædictum G. in cantorem sibi & eundem fecit de cantoria corporaliter investire. Postmodum verò Decanus & sui complices nobis mentione de ea non habitâ gerendo, quòd Episcopus noluisset qui monitus sæpius nihil fecerat, eligere noluerat, qui in ecclesia determinatum ex quo in causa ab eodem Decano, cum majore parte capituli infrascripta fuerat, ipse latus, alium instituerat in cantorem ad Decanum Archid. & Archiepiscopo. Abulen. nostras literas impetravit, quarum auctoritate suprad. G. ejusdem subibuit ne per prædictas literas procederemus contra eum, cum in eisdem de sua electione facta per absentiam Episcopi nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, cum quasi ultima citatione ad loca remota, peremptorie citatus extiterit, tum etiam quia judices quosdam ex electoris. d. p. consanguinitate contingebant ad sed. ap. appellarunt, sed judices subscripti Salamantin. ecclesiam accedentes suprad. p. in cantoria prædictum res servanda, contra justitiam instituerunt. Cum igitur Decanus & alii coram eodem exordinato procuratores Episcopi ejusdem litigassent, & ipso nobis fideliter retulisset quæ proposita fuerant ipsis.]

[2 *Quia verò contra personam ipsius G. quidam dicebant de quibus non potuit fieri plena fides.*]

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM, ET QVALITATE ORDINANDORUM.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Diebus Dominicis, vel Sabbatho Pentecostes, sacri ordines nisi à Papa conferri non debent.

Alexander III. [Baron.] Episcopo. b

SVbdiaconos *c* autem nulli nisi Romano Pontifice licebat diebus dominicis ordinare. Quamvis autem Deo dilectas virgines, & minores ordines diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbatho tamen Pentecostes non licebat alicui sacros ordines celebrare, cùm in sequenti septimana (recepta Spiritus sancti gratia) celebrentur.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quòd extra statuta tempora sacros conferantur.

Idem *Episcopo Herfurdensi.* d

SAnè super eo, quod moris esse dixisti in ecclesiis Dubusdam Scotiæ, verùm & e Vallia in dictionibus ecclesiarum vel altarium extra jejunia quatuor temporum clericos ad sacros ordines promovere: Significamus, quòd consuetudo illa (utpote institutionibus ecclesiasticæ inimica) est penitus improbanda: & minimè consuetudo & antiqua consuetudo tetra esset, talium ordinationi non deberent permitti in susceptis ordinibus

a *al. & ordine præsiciendorum.* b *al. Lucensi, & Romon. al. Arch.* c *c. 1. eod. tit. in 1. compil. Post eum Lateran. in lex. 3. p. 26. ca. 23.* d *al. Herfurdensi.* e *in vet. legend. Glaston. verum Vualliæ provinciis nomen in Britannia vid. in 3. coll.*

stare: nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

CAP. III.

Minores ordines conferri possunt diebus festis. Sacri verò conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbatho sancto, vel Sabbatis de passione.

Idem *eidem.*

DE eo autem, quòd quæsiviſti, an liceat extra jejunia quatuor temporum aliquos in oſtiarios b, lectores, exorciſtas, vel acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter reſpond. quòd licitum eſt Epiſcopis, dominicis & aliis feſtivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, aut quatuor temporibus, aut Sabbatho ſancto, vel Sabbatho ante dominicam de paſſione, nulli Epiſcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.

CAP. IV.

Convictus occultus moneri potest, ne promoveatur ad ordines: sed publicus non debet.

Idem. c

EX tenore tuarum literarum d accepimus, quòd N. clericus adeo deliquit, quòd ſi peccatum ejus eſſet publicum, degradaretur e ab ordine quem ſuſcepit, & amplius non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipſum fore occultum diciſti, mandamus quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & ſuadeas, ut parte pœnitentiæ peracta, ordine ſacro utatur: quo contentus exiſtens, ad ſuperiores amplius non aſcendat. Veruntamen quia peccatum occultum f eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.

CAP. V.

Religiosus contra prohibitionem prælati sui ordinari non debet.

Lucius III. *Archiepiſc.* g *Turonenſi.*

AD aures h noſtras pervenit, quòd religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines promoveri, ſed prælati eorum deſideriis contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpond. quòd honeſtius & tutius eſt ſubjectis debitam præpoſitis obedientiam impendendo in inferiori miniſterio deſervire, quam cum præpoſitorum ſcandalo, gradum aſſerere dignitatem: nec eſt in hac parte ſubjectorum febilibus confovendum: quoniam eſſe poteſt, quòd prælati eorum commiſſa ſecreta noverint, ex quibus conſtat eis, quòd ſalva conſcientia nequeant ſublimari: qui non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine i charitatis, requiritur regnum Dei.

CAP. VI.

Metropolitanus ab omnibus suffraganeis consecretur. Suffraganeus verò à tribus, Metropolitano jubente.

Idem. k

SI Archiepiſcopus l obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Epiſcopi ejuſdem provinciæ ad ſedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui verò comprovinciales Epiſcopi (ſi neceſſe fuerit) cæteris conſentientibus, à tribus juſſu Archiepiſcopi poterunt ordinari: ſed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter pontificem conſecraverint.

CAP. VII.

Dicit idem quod in præcedenti.

Ex concil. Arelaten. a

NEc Epiſcopi ſine Metropolitani permiſſu, nec Metropolitanus ſine tribus [vel duobus] Epiſcopis comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare, ità ut alii Epiſcopi comprovinciales admoneantur epiſtolis, ut ſuo reſponſo ſignificent conſenſiſſe. Quòd ſi inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus *in electione* conſentiat.

CAP. VIII.

Ordinatus extra tempora, suspenditur, donec dispensetur cum eo & ordinans punitur.

Vrbanus III. *Archiepiſcopo Piſano.*

CVm quidam: & infrà. Epiſcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonica diſciplina corrigere, & ordinatos à ſuſceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.

CAP. IX.

Græci à Latinis ordinari non debent: nec econtrà, si in ritu ordinandi sunt diversi.

Cœleſtinus III. *Hidronenſi* b *Archiepiſcopo.*

CVm ſecundùm c regulas eccleſiaſticas [1 & infrà.] Quia [verò] (ſicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſecundùm alterutrius inſtitutionis obſervantiam ordinantur, nolumus decæterò commixtiones & conſuetudines rituum in ordinibus obſervari.

[1 *Et ſanctorum inſtituta pontificum ſa- i ſunt ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Epiſcopi ritus ſui & conſuetudinis obſervantiam in Latinos clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim provehunt, qui non ſunt præterquam in iv. temporibus conferendi. Sanè ſicut præſentium latoris fo. relatione cognovimus, cùm ipſe à quodam domino cui ipſe ſerviverat, & ut in capellæ ſuæ divina officia celebraret, cuidam Græco Epiſcopo foret præſentatus, idem Epiſcopus Cathamen eum in ſacerdotem promovit, quem poſtmodum diœceſ. Epiſcopus ab executione officii taliter ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum: quæ utiq; conſuetudo conſuetudini eccleſiaſticæ inimica & deteſtabilis eſt & penitus improbanda, & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum privarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum obſervantia notitiam habere non poſſumus, nec eſt nobis certum utrum conſuetudo ſic ſe habeat.]*

CAP. X.

Si monachus unius ordinis, in secundo ordine, ad quem transivit, recipit sacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo liberè ministrabit.

Innocentius III. *Abbati & conventui Carilocì.* d

EX parte e veſtra, noſtro fuit Apo. reſeratum; quòd quidam monachus veſter, ſe ad nigros monachos transferens, & habitum eorum aſſumens, ad ſacerdotii ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Vnde quia dubitatis, utrum in aſſumpto taliter ordine, miniſtrare

---

a *Conc. Arelat. 2. c. 5. Bûrch. lib. 1. ca. 27. Ivo p. 5. c. 138. & c. 4. tit. de elect. in 1. compil. & concord. conc. Nicenum cap. 4. diſtinct. 64. can. 1. 7. & 8. apud Grat.* b *al. Hydrontino* c *ca. 1 eod. tit. in 2. compil.* d *al. Rárì loci.* e *ca. 2. eod. tit. in 3. comp.*

a *Poſt conc. Later. ſub Alex. 3. part. 26. ca. 25. & ca. 3. eod. tit. in compil.* b *Vide Magiſtr. ſent. lib. 4. diſt. 24. Adde auct. Ital. ſ. 93. de verſo. 12.* c *VV. Albanen. Epiſcop. in prima addit.* d *Poſt conc. Lateran. ſub Alex. iii p. 50. c. 3. & ca. 5. eod. in 1. comp.* e *Alias ita: a jam ſuſcepto ordine degradatus.* f *Adde quando dicitur peccatum occultum & manifeſtum ut cum fratrem. per Bald. C. de his quibus ut ind.* g *al. Turonenſi. Archid. &c.* h *Poſt concil. Lateran. ſub Alex. 3. p. 26. ca. 6. & ad tit. in compil.* i *plenitudine.* k *Burcha. Ivo p. 2. c. 19. Anacl. ut Ivo l. 3. tit. 2. c. 3. Pamn. Al. Antecto, ut Ivo p. 2. c. 19. Decr.* l *Vide Anaclet. Pap. epi. 2. & Grat. diſt. 64. ca. 2. & diſt. 21. ca. 3. & 1 canon. Apoſtol. & c. 3. in 1. compil. tit. de abol.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

debeat: Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud obviet) ipsum monachum, officium sacerdotis liberè exequi permittatis.

CAP. XI.

Si Græcus Episcopo Latino subjectus ordinetur sine Latini licentia à Græco, interdicitur sibi executio: Si verò de licentia, tunc roleratur.

Idem *C. Presbytero* a *cardinali, apostol. sed. legato.*

QVod *b* translationem pontificis: [1 *& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm clericus Græcus, Episcopo Latino subjectus à Græco pontifice ordinatur: nisi de mandato vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic susceptι, tanquam ab alieno pontifice sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. Si verò de mandato vel licentia sui præsulis à Græco pontifice, secundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit Episcopus Latinus, qui clericos suos à Græco facit antistite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab ecclesia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

[1 *Super eo verò quod nos consulere voluisti, quòd multi Græcorum clerici consistentes, in diœcesibus Latinorum ab Episcopis Græcis non in quatuor temporibus, interdum omnes ordines simul, nonnunquam partem recipiunt, qui postmodum prohibentur à Latinis Episcopis celebrare.*]

CAP. XII.

Ordinatus à Papa, sine licentia Papæ, ad superiores ordines non promovetur.

Idem *Mutinensi Episcopo.* c

CVm *d* in distribuendis: & infrà. Meminimus à nobis fuisse simpliciter *e* postulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. ecclesiæ Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoveri.

CAP. XIII.

Duo sacri ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus continuato jejunio.

Idem *eidem & magistro* f *H. Subdiacono nostro.*

LIteras vestras *g* recepimus super inordinata ordinatione Immolensis electi, quem Bonon. Episcopus præcedenti Sabbatho in Diaconum, & sequenti die dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumq; ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium *h* altero, (jejunio continuato) *i* conferri: cùm propter continuationem jejunii fictione canonica sive manè diei dominicæ trahatur ad Sabbathum, sive vespera Sabbathi ad diem dominicam referatur, profectò manè cùm vespera, seu vespera cùm manè ad eundem diem pertinere dicetur. *k* nam si quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, manè ad unum diem, & vespera referatur ad alium, cur esset continuatio jejunii necessaria, cùm & Sabbatho ante cœnam, & dominica ante prandium intelligantur esse jejuni.

Præfatum itaque Bonon. Episcopum (ut puniatur in quo deliquit) à collatione ordinum, Diaconii scilicet & Presbyterii, alterum verò ab executione officii sacerdotalis tandiu volumus manere suspensos, donec aliter disponamus.

CAP. XIV.

Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, suspenditur à collatione ordinum: & ordinatus ab ipsius executione usq; ad ætatem legitimam.

Honorius III. *Episcopo & Archidiac. Legion.*

VEl non est compos *a* sui Episcopus Conuentus vestri nimis videtur à se scientiam repulisse, qui M. puerum latorem præsentium adhuc *b* xiii. annorum constituit ordinasse, in subdibrium ordinis clericalis. [1 *Dignitati vestræ mandamus, quatenus si rem inveneritis ita esse, prædictum Episcopum à collatione ordinum dependentes, ipsum ut eidem M. quem ab executione officii e Diaconi usque ad ætatem legitimam in iniuncta suspendimus ordinantis, provideat in ecclesiastico beneficio competenti, per censuram ecclesiasticam compellatis.*

[1 *Quod utiq; si nobis plenè constaret, quantumcunq; simus promptiores ad veniam quàm ad debitam ultionem, qualiter vos agere mus in ipso, quòd ex pœna culpa notoria redderetur, & vestra ejus ignominia efficeret alios in similibus cautiores. Illum autem hoc relinquere indiscussum.*]

CAP. XV.

Episcopus conferens eidem una die plures sacros ordines, vel de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.

Idem *Leon.* d *& Cal. ab.*

DIlectus *e* filius *f* G. Humilien. canonicus vobis dudum apostolatui reseravit, quòd Humiliensis ecclesia suo viduata pastore, canonici ipsum unanimiter elegerunt: qui cùm esset circa sacros ordines constitutus, Archiepiscopus *g* Cassalens. metropolitanus vester Episcopo Trecen. mandavit, ut eum uno & eodem die ad tres sacros ordines promoveret: quod ille (non de proprio, sed *h* ipsius Archiepiscopi mandato) fecit. Cùm ergo nobis constiterit supradictum Episcopum in pluribus deliquisse, tum quia sinæ mandato Archiepiscopi (ut ipse confessus extitit) ad hujusmodi ordinationem inordinatè processit: tum quia si de mandato Archiepiscopi constaret, cùm illi hujusmodi dispensatio episcopi non minimè sit permissa, ipsi obtemperare non debet in hac parte: tum etiam quia reatum peccati variavit, jurando priùs, quòd Archiepiscopus id præceperat, & postea quòd illud non mandaverat in judicio fitendum: ipsum tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam recipere.

CAP. XVI.

Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Bonensi.*

COnsultationi tuæ taliter respond. quòd ex [illegible] tra tempora statuta sacros ordines receperit, [illegible] racterem non est dubium recepisse; quos pro transgressione hujusmodi (primò eis pœnitentia imposita competenti) sustinere poteris insuscepti ordinibus ministrum.

CAP. XVII.

Occultus criminosus, præter homicidas, post pœnitentiam

a *Idem C. tutulo S. Laurentii Presbytero, &c. ut est in 3. compil. & in c. 3. sup. de usu. & auct. pall.* b *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *& Magistro Uberto. ut est in 3. compil.* d *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* e *humiliter.* f *Huberto canon. Modecien si, al. H. Theologo nostro, Modocen. canonico.* g *Ca. 5. eod. tit. in 3. compil.* h *Alias ita: & alium in alio.* i *Vide Gloss. l. 1. in verbo, separatim. De usufr. acc. & Instit. de leg. §. si in eadem. in glo.* k *Vide l. Titius, & ibi Bart. de lib. & post. & in l. hac verba. De verb. sig.*

a *Nota ex hoc textu, quòd per opera aliena non fiat [illegible] tuo merito ejusdem.* b *vet. xii.* c *al. Dunens. al. Nanens. & Salabrien. abb. al. Leon. & Salebrien. abb. al. Leonens. & Sal. abb. Al. de Leon. & Sabbat. abbatib.* d *[illegible] compil.* f *omnes manuscr. sta. sive habent. V. Humilien. [illegible] milit.* g *Calacens.* h *C. Barb. ita: sed vid. Archid. [illegible] confessus extitit. mandato.*

tum, in susceptu ministrat, & ad superiores ascendit : ante pœnitentiam monetur, ut tristitiam in susceptu non ministret.

Idem.

QVærtum est de sacerdotibus, vel aliis clericis, qui per a reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsimonii, bonum conscientiæ rectæ perdiderunt : & hi. Respondemus, quòd si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter b reos homicidii) post pœnitentiam c in aut susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri : qui si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis, in susceptis etiam ordinibus non ministrent.

DE SCRVTINIO IN ORDINE d FACIENDO.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Episcopi interrogatus in scrutinio Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non novit illum indignum.

EX parte e tua fuit propositum [1 & 3.] F. t. t. resq. quòd cùm aliquem in Diaconum vel Presbyterum promovemus, prior Diaconorum, qui nobis adsistit, dicit : Postulat sancta mater ecclesia hunc Diaconum vel Subdiaconum, ad onus presbyteratus vel diaconatus assumi : & nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum, idem respondet, quòd quantum humana fragilitas nosse finit, & scit, & testificatur illum ad hujusmodi officii esse dignum. Vnde in tali responsione aliquem mentiri non credimus, dummodo contra conscientiam nō loquatur f. quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantū humana fragilitas nosse sinit : cùm illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare. Hujusmodi ergo responsione secure uti poterit, nisi forte de indignitate tibi constiterit consecrandi. Si autem illum indignum esse cognoscis, metropolitano (prius quam ad hujusmodi scrutinium veniatur) secretè studeas nunciare, vel intimare g. quamvis nos interrogationem hujusmodi non in consecratione Pontificis, sed in ordinatione Sacconi vel Presbyteri faciamus.

[1 *Quæsitus præterea per se, ap. edoceri, cum Episcopi ad consecrationem Episcoporum ab Archiepiscopo vel etiam ab alio evocentur, & ipse illorum metropolitano offerant consecrandum, dicentes, Reverendo patre, postulat sancta mater ecclesia hunc electum in Episcopum instrui, & interrogante Archiepiscopo si sciant illum esse dignum, respondeant quod illum sciunt & credunt pariter esse dignum, & in ea responsione hujusmodi, ne offenderes hominem, Deum crederes offendisse quandoq; prater, quandoq; contra conscientiam responderes, cum electi conversatio aut minus tibi cognita aut penitus ignota, qualiter in hujusmodi interrogationibus fraternitas tua tales responderes. ed. quod.*]

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QVI RENVNCIAVIT EPISCOPATVI. b

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Episcopi qui renuntiavit loco tantum civitatis, conferre potest ordines sicut prius. Si verò & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus suus : cum inordinato verò, scienter ad sacros non dispensat.

Alexander III. *Tolletano Archiepiscopo.*

REquisivit a à nobis tua fraternitas, utrum clerici, qui post renunciationem b factam à prædecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere [1 & 3.] Respondemus igitur distinguendo, utrum renunciavit loco tantùm, ah loco simul & dignitati. Nam in primo casu ordines (sicut antea) rogatus ab Episcopo aliquo, poterit de ratione conferre. In secundo verò casu, distinguendum putamus, utrum sacros c contulerit, an minores. Si enim à tali ordines usque ad Subdiac. aliquis acceperit, quia & hujusmodi ordines à non Episcopis quandoque conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores (si idoneus fuerit) promoveri. Sanè si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non scienter d, poterit (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus pontifex dispensare.

[1 *Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur quia nobis non plenarie de veritate constat, non possumus super hoc breve uter respondere.*]

CAP. II.

Breve est.

Gregorius IX.

CVm clericis, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos dispensari.

DE ÆTATE, ET e QVALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORVM.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Non sumamatur.

Ex concilio Pictavensi. *e. decrevit.*

VT Abbates, f Decani & præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi : qui verò Archipresbyteratus, Presbyteri *fiant*, aut amittant honorem. Quòd si aliqua justa causa prohibente Presbyteri aut Diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

Ecclesia dispensativè minori concessa, non per laicos, sed per clericos regi debet, donec ille per veniat ad ætatem.

Alexander III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

EX g ratione : [1 & 3.] Accepimus *autem* quòd h Conventren. Episcopus, pueris, qui sunt intra decennium constituti, in archidiaconatu R. Archidiac. Cistren. i ecclesias plures concessit, quæ non per clericos, sed per laicos disponuntur. Vnde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari : mandamus, quatenus prædictum Episcopum super his corripias, & clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (laicis amotis) committas. Eidem Episcopo prohibens, ne de cætero ecclesias, nisi personis, quæ ætatem & scientiam habeant, regendas concedat. Quòd si secus egerit, ei debitam pœnam infligens, institutionem & concessionem ipsius, omnino k viribus carere decernas.

---

a *al. propter.* b *Gloss. in verbo homicidium, in authent. de ss. ecclesiis from coll. 10.* c *al. sta: post pœnitentiam injunctam.* d *e. in omnibus.* e *c. 1. De scrut. fac. in 3. compil.* f *Vide Clement. unic. in C. de his qui ad eccl. confug.* g *In omnib. manuscr. desunt hæc 2. verba.* h *In nonnullis antiquis ita : reperiuntur Episcopatum : & in multis habetur hic tit. De reordinatis ab Episcopo renunciavit episcopatui, vel excommunicate.*

a *Post conc. Lateran. sub Alex. III. part. 26. e. tit. & c. un. eod. tit. in comp.* b *al. resignationem in uno.* c *In C. Bart. sacros ordines &c.* d *Vid. l. indebitis. C. de cond. indebiti. l. sed & si quis. 4. fin. ff. si quis caution.* e *Al. qualitate ordinandorum & ordine, &c.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* g *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateran. sub Alex. III. p. 25. c. 1.* h *Ebora censis.* i *Cestrensis.* k *In quibusdam impressis legitur, omnibus : sed in manuscr. omnino.*

[1 *Tibi commissa dignitatis, & considerationè legationis, ad universas ecclesias tua legationis actum solicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter seu contra justitiam facta fuerint, pastoralis cura corrigere & emendare, quatenus de commissis ovibus coram patrefamilias plenam reddere rationem, & tibi pro labore & solicitudine tua merces copiosa cumuletur in cælu.*

CAP. III.

Regimen ecclesiæ minoris xiv. annis committi non debet.

Idem *Cantuariens. Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

INdecorum *a* est, ut hi debeant ecclesias regere, qui non noverunt gubernare *b* seipsos: cùm ad ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præmineant, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut parvulis ecclesiæ regimen committatur: mandamus, quatenus nemini intra annum xiv. constituto personatum cujuslibet ecclesiæ concedere præsumatis: Scituri pro certo, quòd si contraire præsumpseritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

CAP. IV.

Ad regimen ecclesiarum non debet institui indignus scientia, moribus, vel ætate: & qui habet duas ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.

Idem.

EAm te *c* decet: [1 & 2.] Arctius inhibemus, ne personas, qui in ecclesiis tui episcopatus ad curam animarum fuerunt ordinandæ, in ipsis instituas, nec aliqua occasione vel etiam literarum nostrarum obtentu instituì patiaris, quæ scientia, moribus, & ætate, concilii non congruant institutis. Sed etiam habentes plures ecclesias, quæ ex uno non pendeant, tibi liceat app. postposita cogere ad unam ipsarum, quam maluerint, dimittendam, nisi ita fuerint tenues in substantia, quòd propries sacerdotes non possint convenienter alere. *d*

[1 *In ordinandis ecclesiis tua diœcesis curam habere, ne ullus in eis contra decreta quæ in Lateran. conc. edidimus, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones clericus ordinetur: sed tales in ipsis satagas ponere, qui commissis sibi gregis curam commodè gerere possint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde est quòd præsentibus literis tibi.*]

CAP. V.

Is qui nondum est in sacris, si alias est idoneus, ad regimen parœcialis ecclesiæ dispensative potest adsumi.

Idem. *e*

PRæterea *f* licet ad *g* regimen parœcialis ecclesiæ non debeat aliquis, nisi Subdiaconus sit ad minus, admitti. Dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt *h* adsumi. Dum tamen tales sint quòd infra breve tempus possunt in Presbyteros ordinari.

CAP. VI.

Propter necessitatem & utilitatem ecclesiæ, compelluntur clerici ipsius recipere ordines suis beneficiis non adnexos.

Idem. *i*

QVæris à nobis, quid agendum sit de clericis tuæ jurisdictioni commissis, qui cùm beneficiis ecclesiasticis *k* multis abundent, à te commoniti nolunt ad majores *l* ordines promoveri, se tale *m* quid secretò commisisse dicentes, quod eos salva conscientia non sinit. Cùm igitur super hoc casu videantur dictiones discordare (cùm quidam dicant eos minime compellendos, alii verò contrarium *a* adseverent) omnia contrarietatis vinculum præsenti pagina enodamus.

Statuentes, ut si prædicti clerici perceptione majorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse sentiunt, inferiores in ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem. Et nisi forte illi, qui ordines jam dicta causa recusant, in aliis ecclesiæ servitiis valde utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis concedi conferantur. Quòd si pro sola voluntate teneantur ordinari, & suaserit utilitas ecclesiæ aut necessitas, ipsos (tamen modo idonei sint) ad majores ordines recipiendos, per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

CAP. VII.

Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus mecum perstans, solicitum, & traditiones artis observantem.

Clemens III. *Remensi.* b

AD aures *c* nostras te significante pervenit, quòd cùm in arte Physica eruditus sis, pluribus juxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia medicinam, liter pluries in contrarium successerit: & quibusdam ex ipsis hibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt: verùm quia ad sacros ordines deliberatè moveri, super eo nos consulere voluisti. Tibi breviter respon. quòd si super præmissis, conscientia tua te remordeat, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

CAP. VIII.

Qui fecit per annum in suspensione, privatur beneficio, quod habebat, & quod interim acquisivit.

Cœlestinus III.

CVm bonæ *e* memoriæ Clemens Papa prædecessor noster Turonen. & quosdam alios Baran. clericos vocavisset ad præsentiam ipsius accederent, H. archi. suo, quem graviter læserant, responsuri: quia venire juxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspensionis promulgari: in quadriennio *f* permanentes, quidam ex ipsis suspensi aliud beneficium ecclesiasticum sunt adepti. Et quia utrum beneficia sic recepta possint retinere, nos consulere voluisti.

Respondemus, quòd non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere. Vnde Baranen. Archiepiscopo decimas injustè datis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico *g*, beneficiis quæ habent, non differas spoliare.

CAP. IX.

Subdiaconus in Episcopum eligi potest.

Innocentius III. *Mutinensi Episcopo.*

AMultis multoties an Subdiaconus in Episcopum eligi valeat hæsitatur. Si quidem Vrbanus Papa primus *h* decrevit, ut nullus in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiosè vivens inventus fuerit, eligatur. Sacros (inquit) ordines diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos siquidem solos primitiva ecclesia legitur

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateranen. par. 25. c. 1.* b *Vid. omnes. C. de his qui ven. ætat. impe. & in l. fi. C. de jurisd. om. jud.* c *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* d *In antiquis legitur, habere.* e *Exoniensi Episcopo.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. compilat.* g *al. presbyteratum.* h *al. admitti.* i *Bregien. Episcopo, al. Bragan.* k *multum, in omnibus manuscr.* l *Al. sacros.* m *Vt verbi gratia homagium vel simoniam in ordin.*

a *Al. asseverant.* b *al. Cancori, R. Cantuens Cremonæ.* c *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* d *In antiquis exemplar. quæ in arte p. er. pluribus. juxta ipsi. artes traditiones.* e *Cap. eod. in 2. compil.* f *saltum narrat, quia idem si per annum hoc fecisset.* g *Vide l. 1. Si quis jus dic. non obt. & l. 1. ff. de publ. jo. & l. 1. ff. quis extra.* h *Extat dist. 80. c. a nullius in Epist. ad Pont. ad quas extra. de elect. sum. pontif. 63.*

habuisse

Subdiaconis vero (quia etiam ipsi ministrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in Episcopos eligi, si tamen a præclaræ scientiæ, ac religionis existant, quod ipsum non sine Romani pontific. vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis notatur, quòd Vrbanus ad statum primitivæ ecclesiæ se referens (in quo subdiaconatus ordo sacer minimè diceretur) instruit, ut de Subdiacono (nisi utilitatis causa, & incertiam de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non possit electio celebrari. Verùm cùm hodie subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Vrbanus Papa II. sub his verbis b expressit. Erubescant ergo, & intelligant judicio Spiritus Sancti eos, qui in sacris ordinibus presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt constituti, si castè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum. c Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat, & qui usque ad subdiaconatum unicam, & legitimam habuit uxorem. Et ad similitudinem Diaconi & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam observare: sicut & in sexta synodo d constitutum est, ut e cætera eorum, qui ad clerum accedunt, nuptiali jure muniantur, nisi voluerit copulari, hoc ante subdiaconatus ordinem faciat. Et beatus f Gregorius statuisse legitur, ut nullus inferre subdiaco. præsumant Episcopi, nisi qui se castos ante ordinum promiserit g. Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, statuimus, ut Subdiaconus in Episcopum valeat liberè eligi, sicut Diaconus vel Sacerdos.

CAP. X.

Templeio, & in minoribus potest dispensativè in Abbatem in-
fra.

Idem *tit. S. Crucis Presbytero Cardinali.*

Tuam in Domino diligentiam commendamus, quam super monasterio sancti Quirici reformando dignoris adhibere. Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea melius providere, in monachum illum, quem literis tuis de honestate ac industria commendasti, per quem status ejusdem loci creditur reformandus (nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciebant, sed eatur duntaxat provisionis officio) institutas in Abbatem: videlicet, quòd ad sacros ordines non ascendat: cum istiusmodi necessitatis articulo possit in Abbatem assumi, etiam in minoribus ordinibus constitutus, & laicæ memoriæ non sint consanguinitate, vel affinitate conjunctæ monacho memorato, ut ex ipsorum petitione deinceps contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

CAP. XI.

Abbas sit Presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem
lectoris.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.*

Cùm contingat i interdum, quòd laici ad monasteria convolantes, à suis Abbatibus tonsurentur: quæritur, an clericatus ordo in tonsura hujusmodi contineatur. Super hoc tibi t. respon. quòd cùm in 7. synodo sit statutum k, ut lectores per manus impositionem Abbatis suscipiantur, eisque Abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis ab Episcopo (secundùm morem præficiendorum Abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet eum existere sacerdotem: per primam tonsuram, juxta formam ecclesiæ datam, à talibus clericalis ordo confertur.

CAP. XII.

Si canonicus regularis factus monachus, justa de causa ad cano-
nicam reversus, ibi postea præficiatur, licite tenere poterit præla-
turam.

Idem.

Intelleximus a quòd cum in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii talis ordinis accessisti: ubi cùm aliquandiu in ipso ordine permansisses, demum ad cor reversus, de Metropolitani & aliorum consilio ad primam domum redire curasti: in qua tandem sub regularis observantiæ disciplina taliter Deo & hominibus placuisti, quòd per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te unanimiter in Abbatem. Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti (quasi conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura tepescas, attendens quòd cautum est in canone, b ne quis canonicus regularis, nisi fortè publicè lapsus sit (quòd absit) efficiatur monachus: & si factus fuerit, ad canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus.

Discretioni vestræ c mandamus, quatenus circa curam tibi commissam solicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quòd dignum à Deo possis meritum expectare.

CAP. XIII.

Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore juste petit bene-
ficium.

Idem.

Accepimus d, te nostris auribus intimante, quòd quidam clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad ecclesiam Bracaren. super beneficiis obtinendis infestant: [1 & infrà.] Licet igitur in ordinationibus clericorum illam tu ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minus idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò post promotionem eorum exceptionem nō poteris prætendere contra illos, nisi fortè postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabundanti tamen quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in literis nostris apponi, ut si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cùm & si tecum de jure agere vellemus, te possemus meritò ad provisionem eorum compellere, quos à te vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eò præsertim quòd ad obtinendum ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Vnde graviter sustinere non debes, sed nobis potius devotè inclinare teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in majori ecclesia, vel aliis diœcesibus Bracaren. providere non tardes. e Exceptiones autem, si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

[1 *Quibus etiam de cunctis reditibus ecclesiæ tuæ tunc com-*

a *Quidam.* b *Refertur etiam in Pann. d. 3. tit. de cont. cler. cap. 15.* c *31. dist. cap. nemo. & Pannor. ibid. ca. 104.* d *32. dist. quorum.* e *Cap. 6. & Pann. ibid.* f *l. 1. epist. 42. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ.* g *Vide 32. dist. ante triennium. & si quidem, vero not. per Bart. 5. utrum placuisset. d. origine ju-* ris. h *dimittendus.* i *c. 1. eo. tit. in 4. comp.* k *dist. 69. quorum.*

a *Cap. 2. eod. tit. de qualitate ord. in 4. compil.* b *19. q. 3 mandamus.* c *In Cod. Barb. ita, Discre. tua taliter respondemus, quæsivi, &c.* d *Cap. 3. eod. tit. de qualit. ord. in 4. compilatione.* e *Vide l. si cui fundus. ff. de fun. instruct. & l. illi cum illo. ff. de usuf. lega.*

modè ministrare non posset, præsertim cùm mandemus eisdem in ecclesiis providere, qui nec meritis, nec scientia, aut etiam in parochialibus ecclesiasticis beneficiis promerentur, ne dum in ecclesiis Bracarensi, quorum vita & scientia nobis est penitus ignorata: de quibus si certitudinem haberemus, nec in majoribus ecclesiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri, & licèt idoneis in tuis capellis & in aliis parochialibus ecclesiis extra civitatem velut juxta mandatum Apostolicum providere, cùm omnibus in majori providere non possis: ipsi tamen provisionem in ecclesiis eisdem vecispere unde dignantur. Iudices quoq; & monitores seu executores ad quos literæ nostræ deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum proponis præsentia, non admittunt, unde postulabas à nobis, ut tibi providere-mus benignius in hac parte.

CAP. XIV.

Manus idoneus in sacerdotem promoveri vel ad regimen animarum assumi non debet.

Idem *in concilio generali.* a

CVm sit ars *b* artium regimen animarum, districtè præcipimus, ut Episcopi promovendos [in] sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios idoneos viros super divinis officiis ecclesiasticisque sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam si de cætero rudes & ignaros ordinare præsumpserint, (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos ultioni gravi decernimus subjacere. Sanctius *c* enim est (in ordinatione maximè *d* sacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum ducit, ambo in foveam *e* dilabuntur.

CAP. XV.

Defectus scientiæ dejicit jam promotum.

Honorius tertius, *capitulo Bremen.* f

QVamvis multa proposita fuerint contra Episcopum Calinensem, quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, & per evidentiam facti usque adeo de illiteratura & insufficientia sua constat, quòd contra Deum esset & canonicas sanctiones, tantum in Episcopo tolerare defectum, ipsum à pontificalis officii executione, & ab administratione *g* Calinen. ecclesiæ penitus duximus amovendum.

DE SACRA VNCTIONE.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Ecclesia Græcorum in ordinationibus & consecrationibus servare debet unctiones, quas servat ecclesia Romana. Episcopus autem cum consecra... inungitur chrismate in capite & manibus: quod si fuerit prætermissum, per tres Episcopos est supplendum.

Innocentius tertius. *h*

CVm *i* venisset ad Apostolicam sedem *k* [Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sanctam non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consueverunt pontifices cùm consecrantur inungi, nos quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus & manus per Alban. Episcopum, (adsistentibus ei duobus Episcopis, secundùm morem ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri: [*& infrà.*] Scirete volumus duas esse species unctionis: exteriorem, quæ materialis est, & visibilis: & interiorem, quæ spiritualis est & invisibilis. Exteriore visibiliter ungitur corpus, interiore invisibiliter inungitur ... Per primam Iacobus Apostolus ait: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum. De secunda Ioannes Apostolus ait: Vos unctionem, quam accepistis ab eo, manèat in vobis: & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet, de *a* omnibus. Vnctio visibilis & exterior figurat est interioris & invisibilis unctionis. Vnctio vero invisibilis, & interior, non solùm est signum, sed etiam sacramentum: quia si dignè sumitur, vel agit, vel auget ab eo, quod designat. Ad exhibendum autem exteriorem & visibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur chrumenorum vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit & balsamo, mystica ratione. Per oleum enim nitor conscientiæ designatur: iuxta quod legitur. Prudentes *b* virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Per balsamum, odor *bonæ* famæ exprimitur, propter quod dicitur *c*: Sicut balsamum aromatizans odorem dedi. Hoc ergo chrismate ungi debet fidelium non tam in corpore, quàm in corde: ut & interius eorum conscientiæ, quantum ad Deum, & exterius fidei odorem *bonæ* famæ, quoad proximum. De nitore conscientiæ dicit Apostolus *d*: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: nam omnis *e* gloria filiæ regis ab intus. De odore famæ idem Apostolus *f*: Christi bonus odor sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Debet enim Episcopus bonum habere testimonium, ab his qui sunt intus, & ab his, qui sunt foris, ut confusio eum non trahat: & qui audit, dicat, veni. Hoc ungitur caput & manus Episcopi consecrentur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud *g*: Vnge caput tuum, & faciem tuam lava. Per manus opera *h* intelliguntur, juxta illud *i*: Manus meæ distillaverunt myrrham. Manus igitur *k* inunguntur oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Caput autem ungitur balsamo charitatis, ut Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum suum sicut ipsum. Caput inungitur propter auctoritatem & dignitatem, & manus propter ministerium & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius repræsentate personam, de quo dicitur per Prophetam: sicut unguentum in capite *ejus, quod descendit in barbam, barbam Aaron.* Quod enim viri Christus, caput Christi, Deus: qui de se dicit *l*: Spiritus Domini super me, eo quòd unxit me, evangelizare pauperibus misit me. Manus Episcopi inunguntur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Vnde cùm eas consecrator inungit, consecrare, inquit, & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam unctionem & per benedictionem nostram, ut quæcunque consecraverint, consecrentur & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine Domini.

[*1 Hoc enim catholica ecclesia tenet, non solùm ex præcepto divino, verumetiam Apostolorum exemplo. m Legimus quippe legitur præcepisse Moysi Dominus, ut Aaron & filios ejus ungeret quatenus sacerdotio fungerentur: & Anacletus Papa, origine Græcus, qui à B. Petro fuit ordinatus, & postea in apostolatus officio Græcorum ordinatus, & postea in apostolatus officio Græcorum*

a *Conc. Lat. ca. 27.* b *Cap. 4. eo. tit. in 4. compil.* c *Sanctius, al. sanius.* d *al. sacerdotis Matth. 25.* e *vel cadunt, vel.* f *al. Brivien.* g *Al. Calanitensem. al. Talmen.* h *Patriarcha Constantinopolitano.* i *Ca. un. eo. tit. in 3. comp.* k *Brandirbaren. & rectius quàm Bracarensis. agit n. hic de quodam Episcopo Græco: Bracarensis episcopatus in Hispania est. al. Bramemben. al. Bramurb. al. Bratulens.*

a *In multis impressis adduntur hæc duo verba, ita sacris fit malè: nec sunt in manuscrip.* b *Matth. 25.* c *Eccles. 38.* d *2. Cor..* e *Psalm. 24.* f *2. ad Tim. 1.* g *Matth. 6.* h *designatur.* i *Cant. 5.* k *al. ungitur al. ungatur.* l *1. Cor. 11.* m *Luc. 4.* n *al. ad evangelizandum.*

Fabrilis, tradita in ordinatione sua, ungendos esse Episcopos, monente Apostolum & Moyse, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto fiat, cujus oleo visibilis virtus sancto chrismati est permixta. Unde.

Tractat de unctione Regum & de differentiis in unctione inter Reges & Pontifices. Rursus.

Vnde in veteri Testamento non solùm ungebatur sacerdos, sed etiam Rex & Propheta: sicut in libr. Reg. *a* Dominus præcepit Heliæ. Vade & revertere in domum tuam, per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazabel in Regem super Syriam: & Iehu filium Namsi unges in Regem super Israel. Heliseum filium Saphat, qui est de Abel-meula, unges Propheten pro te. Sed ubi Iesus *b* Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto, sicut habetur in Actib. *c* Apost.) unctus est oleo *d* pietatis præ consortibus suis: qui secundùm Apostolum est caput ecclesiæ, quæ est corpus ejus: Principis unctio à capite ad brachium est transitus: inceps ex tunc non ungatur in capite, sed in brachio, vel humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè designatur: juxta illud, quod legitur *e*: Factus est principatus super humerum ejus, &c. Ad quod etiam significandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f*, cui deferat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis sacramentalis est deliburio *g* conservata, quia personam capitis in Pontificali officio præsentat. Refert autem inter Pontificis, & Principis unctionem: quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium verò Principis oleo delinitur: ut ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis & Principis potestatem.

Tractat de Christianorum omnium unctione.

Quia verò Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum & sacerdotes (propter quod *h* Apostolus *i* ait: Vos estis genus electum, regale sacerdotium) idcirco in novo Testamento non solùm Reges & sacerdotes unguntur, sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto: primùm in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto, primùm in vertice, demum in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *k* Sancti Spiritus donum abjiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *l* justus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides *m* sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundùm Apostolum *n* operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: Oculi sapientis in capite ejus, cujus superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Vnde bene per verticem, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur, quod credit: quia corde *p* creditur ad justitiam, ore verò fit confessio ad salutem: memor ejus quod Dominus ait *q*: Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. Ante baptismum ergo ungitur oleo benedicto: & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano. Christus *r* enim à Chrismate dicitur, vel potius à Christo dicitur chrisma: non secundùm nominis formam, sed secundùm fidei rationem. A Christo verò Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum est effusum.

Tractat de unctione chrismatis post baptismum, quæ dicatur confirmatio.

Per frontis chrismationem, manus impositio designatur: quæ alio nomine dicitur confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Vnde cùm cæteras unctiones simplex sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus sacerdos *a*, id est, Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicarii sunt Episcopi) quòd per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum actuum Apostolorum lectio manifestat. Cùm audissent, inquit *b*, Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum: cujus adventus per unctionis ministerium designatur: quia columba *c* in qua Spiritus Sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo *d* revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique sacramentum David *e* Propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

Tractat de consecratione altaris. Abbas.

Vngitur præterea, secundùm ecclesiasticum morem, cùm consecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non solùm ex mandato legis divinæ, verumetiam exemplo beati Sylvestri, qui cùm consecrabat altare, illud chrismate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensámque cum vasis. Verùm unctionis sacramentum *g* aliud quidem efficit, & figurat, tam in novo, quàm in veteri Testamento, unde non judaizat ecclesia, cùm unctionis celebrat sacramentum, sicut antiquimentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei novere virtutem. Monemus igitur ut illum in ordinandis Presbyteris, & consecrandis Episcopis morem serves, & facias observari, quem Apostolica sedes observat: [1 *& infrà.*] *h* Licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali: tum propter historiam, tum propter mysticam rationem: tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[1 *Quæ disponente Domino conductorum fidelium mater est & magistra. Mittimus tibi per cardinalem præditum Pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & succinctorium, oratorium & manipulum, tunicam & Dalmaticam, chirotheras & annulum, planetam & mitram. Pallium verò per dilect. fi. Io. capellanum n. antea miseramus, &c.*]

DE SACRAMENTIS non iterandis.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

In ordinato in Subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismatis, sed olei unctione, non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.

Fabrilis, tradita in ordinatione sua, ungendos esse Episcopos, monente Apostolum & Moyse, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto fiat, cujus oleo visibilis virtus sancto chrismati est permixta. Unde.

Tractat de unctione Regum & de differentiis in unctione inter Reges & Pontifices. Rursus.

Vnde in veteri Testamento non solùm ungebatur sacerdos, sed etiam Rex & Propheta: sicut in libr. Reg. *a* Dominus præcepit Heliæ. Vade & revertere in domum tuam, per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazabel in Regem super Syriam: & Iehu filium Namsi unges in Regem super Israel. Heliseum filium Saphat, qui est de Abel-meula, unges Propheten pro te. Sed ubi Iesus *b* Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto, sicut habetur in Actib. *c* Apost.) unctus est oleo *d* pietatis præ consortibus suis: qui secundùm Apostolum est caput ecclesiæ, quæ est corpus ejus: Principis unctio à capite ad brachium est transitus: inceps ex tunc non ungatur in capite, sed in brachio, vel humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè designatur: juxta illud, quod legitur *e*: Factus est principatus super humerum ejus, &c. Ad quod etiam significandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f*, cui deferat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis sacramentalis est deliburio *g* conservata, quia personam capitis in Pontificali officio præsentat. Refert autem inter Pontificis, & Principis unctionem: quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium verò Principis oleo delinitur: ut ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis & Principis potestatem.

Tractat de Christianorum omnium unctione.

Quia verò Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum & sacerdotes (propter quod *h* Apostolus *i* ait: Vos estis genus electum, regale sacerdotium) idcirco in novo Testamento non solùm Reges & sacerdotes unguntur, sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto: primùm in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto, primùm in vertice, demum in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *k* Sancti Spiritus donum abjiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *l* justus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides *m* sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundùm Apostolum *n* operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: Oculi sapientis in capite ejus, cujus superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Vnde bene per verticem, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur, quod credit: quia corde *p* creditur ad justitiam, ore verò fit confessio ad salutem: memor ejus quod Dominus ait *q*: Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. Ante baptismum ergo ungitur oleo benedicto: & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano. Christus *r* enim à Chrismate dicitur, vel potius à Christo dicitur chrisma: non secundùm nominis formam, sed secundùm fidei rationem. A Christo verò Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum est effusum.

Tractat de unctione chrismatis post baptismum, quæ dicatur confirmatio.

Per frontis chrismationem, manus impositio designatur: quæ alio nomine dicitur confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Vnde cùm cæteras unctiones simplex sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus sacerdos *a*, id est, Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicarii sunt Episcopi) quòd per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum actuum Apostolorum lectio manifestat. Cùm audissent, inquit *b*, Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum: cujus adventus per unctionis ministerium designatur: quia columba *c* in qua Spiritus Sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo *d* revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique sacramentum David *e* Propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

Tractat de consecratione altaris. Abbas.

Vngitur præterea, secundùm ecclesiasticum morem, cùm consecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non solùm ex mandato legis divinæ, verumetiam exemplo beati Sylvestri, qui cùm consecrabat altare, illud chrismate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensámque cum vasis. Verùm unctionis sacramentum *g* aliud quidem efficit, & figurat, tam in novo, quàm in veteri Testamento, unde non judaizat ecclesia, cùm unctionis celebrat sacramentum, sicut antiquimentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei novere virtutem. Monemus igitur ut illum in ordinandis Presbyteris, & consecrandis Episcopis morem serves, & facias observari, quem Apostolica sedes observat: [1 *& infrà.*] *h* Licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali: tum propter historiam, tum propter mysticam rationem: tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[1 *Quæ disponente Domino conductorum fidelium mater est & magistra. Mittimus tibi per cardinalem præditum Pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & succinctorium, oratorium & manipulum, tunicam & Dalmaticam, chirotheras & annulum, planetam & mitram. Pallium verò per dilect. fi. Io. capellanum n. antea miseramus, &c.*]

DE SACRAMENTIS non iterandis.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

In ordinato in Subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismatis, sed olei unctione, non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.

---

1 2. *Reg. 3.* b *al. Iesus venit Na. &c.* c *Act. 10.* d *deest diffusæ pietatis, ex antiquo.* e *Esa. 9.* f 1. *Reg. 9.* g *al. deliburio. Sed verosimilius iterum: in cæteris deliburio.* h *Petrus deest in manuscr.* i *Apocal. 1. 1. Petr. 2.* k *Hebr. 10.* l *Abac. 1.* m *Ier. 5.* n *Gal. 5.* o *Eccles. 2.* p *Rom. 10.* q *Matt. 10.* r *Aug. tract. 133. super Ioann.*

a *Episc. enim ordinarius est minister hujus sacramenti, concil. Trid. sess. 7. de confir. c. 3.* b *Act. 8.* c *Matth. 3. Marc. 1. Luc 3.* d *Gen. 8.* e *Psal. 108.* f *Exod. 30.* g *In C. Bar. aliud quidem efficit, & aliud figurat, &c.* h *Et licet.* i *In quibusdam Cod. ita: de sacramentis iterandis vel non. Vnus ita: De sacramentis iterandis vel non iterandis.*

Innocentius III. *a*

PAstoralis *b* (*& infra.*) Præterea nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatus assumptus. Et si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.

CAP. II.

Prohibet sepultos à schismaticis exhumari, vestimenta cum quibus celebrarunt, iterum benedici: & altaria, in quibus celebrarunt, iterum consecrari.

Honorius III. *Archiepisc. London. c & ejus suffragan.*

ANobis humiliter quæsivistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore schismatici & reprobi VValdemarii à schismaticis sunt *d* sepulti: & de indumentis sacerdotalibus, cùm quibus, nec non de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. Nos autem inquisitioni vestræ breviter respond. quòd non credimus ob hoc duntaxat sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconsecrari altaria suprædicta.

CAP. III.

Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manus impositio fuerit prætermissa, statutis temporibus supplebitur.

Greg. IX. *Archiepiscopo London.* e

PResbyter & Diaconus cùm ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos cautè supplendum, quod per errorem extitit prætermissum *f*. Suspensio *g* autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi.

DE FILIIS PRESBYTERORVM ordinandis, vel non. *h*

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Illegitimus non ordinatur, nisi ut religiosus fiat: nec tunc præscitur sed est, ad prælaturam non habilitatur.

Ex concilio Pictavien.

VT filii *i* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad sacros *k* ordines non promoveantur. Nisi aut monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *l*: prælationes verò nullatenus habeant. Sed neque servi: nisi à Dominis suis libertati donentur.

CAP. II.

Illegitimus filius sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apostolicum paternam ecclesiam impetravit, removetur ab illa.

Alexander III. *Lincon. electo.*

AD præsentiam nostram accedens R. Presbyter, tacito, quòd esset filius sacerdotis, impetravit à nobis ut in ecclesia, in qua pater ejus ministravit, existeret capellanus. Ideoque mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quòd memoratus R. sit in sacerdotio genitus, & quòd *a* pater in eadem ecclesia ministravit: non obstantibus prædictis literis nostris ipsum amoveas de eadem.

CAP. III.

Non potest filius sacerdotis ecclesia paterna præsic. ut dicitur sequent.

Idem.

PRæsentium *b* auctoritate jubemus, ut filios sacerdotum in ecclesiis paternis ministrare, vel eas quasi haereditario jure obtinere nullatenus patiatis: sed ipsos ab ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, studeas penitus amovere.

CAP. IV.

Idem dicit.

Idem *Vigorens. Episcopo.*

COnquerente *c* nobis M. clerico: [t & infra] fraternitati tuæ mandamus, quatenus, si publicum est & notorium patrem R. clerici habuisse in prædicta ecclesia ministrantem, filium ejus ibidem ministrare, aut ejusdem ecclesiæ personatum habere nullatenus patiaris: & si jam obtinuit, tutus est ibi, eum inde non differas amovere.

[1 *Auribus nostris innotuit, quod cùm B. Presbyter filius B. Mariæ de ung. tanquam persona idoneus haberetur, & ipse tem ejusdem idem M. Richard. possessiri & Domino suo præsentatus, R. filius ejus Presbyter in sacerdotio suum tionem ipsius clerici rejici esset impeditus, ad inhibendum dem omnibus modis asserat. Quoniam igitur indigna canonica obviat sanctionis, ut filii sacerdotum debeant cedere in ecclesiis, nos ad enormitatem istam eradicandam volentes & delegenter intendere.*]

CAP. V.

Episcopus, qui scienter consulit filio sacerdotis paternam ecclesiam, exinde eum removere non potest.

Idem (*London*) *Episcopo* d.

VEniens *e* ad præsentiam nostram R. clericus nobis proposuit, quòd cùm illum ad capellam [illegible] quam ei concessisti, in Presbyterum ordinasses, postea spoliasti, eo quòd pater ejus in præfata ecclesia ministravit. Ideoque frat. t. mandamus, quatenus si bi innotuerit quando eam sibi dedisti, quòd pater Presbyter in dicta ecclesia ministrasset, ipsam ecclesiam & in pace dimittas, amoto alio, si quem institueris sitan in eadem. Verùm si hoc ignorans scripsit *f*. ut ad ecclesiam ipsam eum in Presbyterum ordinari, sibi restituas, donec in alia ecclesia sibi provideas honestè valeat sustentari.

CAP. VI.

Gratiam continet, & h.d. Ex quo filius sacerdotis est ordinatus non debet carere beneficio. Ioan. Andr.

Idem *Oxonens. Episcopo* g.

PRoposuit *h* nobis R. lator præsentium, quòd cùm ad ecclesiam de Saleb, à Domino fundi tui patronatus, tu curam animarum noluisti sibi committere, pro eo quòd esset filius sacerdotis. Cùmque, sicut dicitur, indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconatus ordine indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconatus ordine dinatus, omninò debeat ecclesiasticis beneficiis provideri, ne carere: mandamus, quatenus aliquem idoneum Presbyterum cum assensu ejusdem clerici inveniri deas, qui ecclesiæ serviat suprædictæ, ita quòd [illegible]

a *Helien. Episcopo.* b *Require ex c. pastoralis, infr. de off. & pot. jud. del. cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Archiepisco. Lugdunen. &c.* d *In Cod. Bar. adduntur hæc 2. verba, utrum debeant exhumari.* e *al. Lugdun.* f *Vide leg. qui testamento. ff. de excu. tuto.* g *al. impositio. al. interpositio.* h *In uno manuscr. de filiis Presbyt. non ordinandis, nec in paternis ecclesiis tolerandis. In alio ita: De filiis Presbyterorum & aliis illegitimè natis ordinandis, vel non.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* k *gradus.* l *vivant.*

a *Concil. Trident. sess. 25. in decret. de reform. cap. 6. sancivit.* b *Post Concil. Lateranen. sub Alex. 3. p. 19. c. 4.* c *Post Conc. Lateranen. sub Alex. III. p. 19. cap. 6. & cap. 3. eod. tit. in 1. compilat. & concil. Tridem. primum citatum. tit. in 1. compil. conc. Tol. 9. c. 10.* d *Lugdunensi.* e *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 19. c. 5. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *Vide leg. 2. ff. de ju. & fa. igno. & l. fi mercidiqua. ff. eo. tit.* g *Idem R. Exonensi Episc.* h *Post Concil. Later. sub Alex. III. p. 19. c. 6. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ eccle-
sie, eidem in suo ordine serviendo, pacifice debeat obtine-
re. Non enim solus Presbyter missarum solennia, vel alia
divina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

CAP. VII.

Filius præsse potest ecclesiæ, cui pater præfuit mediatè.

Idem *Archiepiscopo Cantuariens.* a

Ex transmissa conquestione G. clerici percepimus, quòd
ad Abbatis de Castris præsentationem, in quodam be-
neficio ecclesiæ de N. *b* eum in præsenti recipere distu-
lit, eo quod pater ejus in præfata ecclesia ministravit,
qui defuncto media intercessit persona, cui prædictum
beneficium est collatum. Ideoque mandamus, quate-
nus si ita, prænominatum Guil. ad præfatum beneficium
admittere non postponas, non ideo minus observato
apostolici rescripti decreto, quod successionem in ecclesia
Dei hereditariam detestatur.

CAP. VIII.

*Filius præsse potest ecclesiæ, in qua pater sine titulo minis-
travit.*

Idem *Vigorens. Episcopo.*

Constitutus in præ. no. G. clericus, supplici nobis in-
timatione monstravit, quod cùm capellam de Stor-
ton. canonicè fuisset adeptus, & eam pluribus annis pa-
cifice possedisset, R. miles ipsum ea fine judicio spolia-
vit. Cumque memoratus clericus exinde apud te depo-
luisset querelam, objectum fuit ei, quòd pater suus in
capella ministravit eadem: [1 *& infrà.*] F. tuæ manda-
mus, quatenus si tibi *c* constiterit, quòd idem clericus
a quella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus,
& quòd pater ejus præfatæ capellæ persona seu perpetu-
us vicarius non fuerit (licet in eadem nomine ejusdem C.
quandoque ministraverit) ipsam sibi cum reditibus per-
tinentiis restituere non omittas.

[1 *Verùm præfatam capellam nondum potuit obtinere. Quia
vero ad veritatem facilè efficimus, insolentiam laicorum contra varios
ecclesiarum debita severitate compescere.*]

CAP. IX.

*Si vita commendabilis est à Papa ut possit dispensare cum filiis sacer-
dotum ut ecclesias paternas immediatè teneant, cum aliquo di-
spensatis per literas justitiæ possen contra eum impetratas, remo-
vere non potuit.*

Idem *Eboracens. Archiepiscopo.*

Ex tua nobis *d* parte est propositum, quòd cùm olim
ad tuam consultationem super filiis sacerdotum,
tales à nobis literas recepisses, ut eos posses in eccle-
siis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sus-
tinere, quos probatæ vitæ & *e* sanæ conversationis
cognosceres, vel quos longo tempore illas tenuisse *f*
constaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut
si constitaret eos esse filios sacerdotum vel clericorum,
qui in proximo ante eos ecclesias tenuerunt, supra his
imponatur eis app. cessante silentium, & ecclesias istas
sibi adjudicent; quamvis in eis se ostendere nequeant
per Episcopos institutos. Super quo tib. t. respond.
nobis per priores literas cum aliquibus clericis dispen-
sasti, dispensationem tuam posteriorum literarum intui-
tu volumus irritari. Alios verò clericos laicæ donationis
altaria in ecclesiis sine auctoritate Pont. sui institui, aut
institutos remanere auctoritate Apostolica prohibemus.

CAP. X.

*Si manifestum est, quòd filius in ecclesia immediatè succesit pa-
tri, sine aliqua testium receptione ab illa removebitur.*

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus suf-
fraganeis.*

Quoniam *g* est sacris canonibus prohibitum: [1 *& infrà.*] Præcipimus, quatenus si manifestum & publicum fuerit, patres *b* in ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitus excludatis: nec ad earum gubernationem ulterius admittantur. Nolumus enim ut causa in judicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum existat.

[1 *Ne quis hereditario jure ecclesiastica beneficia possidere præsumat, nec hi qui in sacerdotio sunt geniti, nisi probate vixerint, in claustro monachorum vel canonicorum regularium ad sacros ordines debeant promoveri: vobis.*]

CAP. XI.

*Filius etiam legitimus removetur ab ecclesia, in qua immediatè
successit patri vicario vel rectori.*

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

Ad extirpandas *c* successiones: [1 *& infrà.*] F. tuæ
mandamus, quatenus, si qui filii Presbyterorum pro-
vinciæ tuæ teneant ecclesias, in quibus patres eorum tan-
quam personæ vel vicarii nulla persona media ministra-
runt: eos (sive geniti sint in sacerdotio, sive non) ab eis-
dem ecclesiis non differas amovere.

[1 *A sancta Dei ecclesia studio totius solicitudinis debemus
intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa
ministerium suscepte regiminis videamur minus diligentes exi-
stere, si ad vitium in ecclesiis vel negotiis ecclesiasticis, & viris per-
mittimus pullulare. Hinc est quod.*]

CAP. XII.

*Filius Episcopi legitimè natus, promoveri potest ad ordines: &
in paterna ecclesia beneficiari.*

Clemens III. *Cassel. Archiepiscop.* d.

Adhæc *e* ex parte tua nostris auribus est relatum: &
infra. Quòd à nobis. fr. tua inquisivit, an à Pontifici-
bus generati valeant ad sacros ordines promoveri, si sci-
entia fuerint & morum honestate probabiles. Sciat fr. t.
quòd si ex legitimo sunt matrimonio procreati, nec aliud
canonicum obviat, licitè possunt ad sacros ordines ascen-
dere, & in eisdem ecclesiis, in quibus præsunt vel præfue-
runt genitores eorum, beneficium obtinere.

CAP. XIII.

*Non potest filius esse vicarius illius ecclesiæ, in qua pater proxi-
mus fuit rector.*

Idem *f.*

Michaël *g* Presbyter de sancto Germano transmis-
sa nobis conquestione monstravit, quòd cùm eccle-
siam sancti I. de Corona *h* tuæ diœc. canonicè sit ade-
ptus, M. filius Antonii, qui proximò antè ipsius ecclesiæ
habuit personatum, ad se vicariam ipsius asserit pertine-
re: [1 *& infrà.*] F. tuæ mandamus, quatenus si consti-
terit tibi ipsum *i* M. fuisse filium Antonii, qui ejusdem
ecclesiæ habuit proximò personatum, ei super eadem vi-
caria, perpetuum silentium imponere non postponas.

[1 *Quia agitur in ecclesia successiones, & in prælaturis & di-
gnitatibus ecclesiasticis statutu canonici damnantur.*]

CAP. XIV.

*Illegitimè genitus etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines
vel beneficia promoveri non potest.*

a Idem tenor abilibus fratribus. R. Cant. Archiepiscop. totius Angliæ primatibus. & Apost. S. Legato, & R. Vigoren. Episcopo, salutem. collectio. b al. de H. vide Anton. Aug. in notis ve-
tera collectionis. c Quatenus si constiterit quod præd. clericus. d Fuit concilium Lateranen. sub Alexand. 3. part. 19. cap. 10. eod. tit. in 1. compil. al. cap. 3. ut est in Tartac. veter. e alii. bona. f al. immisse.

a Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. b al. patres eorum. c Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. d Aliàs Cesan. al. Cassen. Episcopo. al. Cusselben. al. Castiano Arch. e Cap. eod. tit. in 2. comp. f Celestinus 3. g Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. h Coronen. al. Toron. i al. N. ipsum filium fuisse, &c.

Idem.

LIteras: [1 *& infrà.*] Intelleximus *a:* quòd H. in sacerdotio genitus, de uxore legitima natus & conceptus, adfectavit à pueritia ministrare Domino in officio clericali. Verùm licet à filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda noscatur: si tamen aliàs dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in clericum, & ad ecclesiasticum beneficium (unde commodè sustentari valeat) promoveri.

[1 *Dilectionis vestræ accepimus, nomen latoris præsentium & ejus originem continentes.*

CAP. XV.

Illegitimus in ecclesia paterna prabendari non debet.

Innocentius III.

CVm decorem domus Dei: *& infrà.* Filiis canonicorum præbendas in eisdem ecclesiis conferri non sinatis, quarum *b* sunt canonici patres eorum. Cùm indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret *c*, in quo unigenitus Dei filius æterno patri pro salute humani generis victimatur.

CAP. XVI.

Si illegitimus, maximè filius spurius instituatur in ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens a suis beneficiis suspendatur.

Idem *in concilio generali* d.

ADabolendam *e* pessimam (quæ in pluribus inolevit ecclesiis) corruptelam: Firmiter inhibemus, ne canonicorum filii, maximè spurii, canonici fiant in secularibus ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorum. Et *f* si fuerit contra præsumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

CAP. XVII.

Alius, quàm Papa non dispensat, ut filius in ecclesia paterna immediatè succedat.

Honorius tertius *g.*

DIlectus filius G. præpositus sanctæ M. transmissa nobis petitione monstravit, quòd cùm Vergilius Presbyter quandam ecclesiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipsum monuit, ut resignaret eandem: sed idem adserens quòd H. Remen. *h* Archiepiscopus tunc Apost. sed. leg. dispensavit cum eo, id efficere contradicit.

Quocirca mandamus, quatenus non obstante dispensatione aliqua, quæ à sede Apostolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione postposita) statuatis.

CAP. XVIII.

Illegitimus absque dispensatione Papæ ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum promoveri non potest.

Gregorius IX. *Turon. Archiepiscopo* i.

NImis in tua provincia ecclesiæ deformatur & honestas, ex eo, quòd filii sacerdotum & alii non legitimè nati, ad dignitates & personatus *k*, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sed. Apost. promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis à personatibus, & dignitatibus, & hujusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de jure noveris pertinere. Etne id de cætero præsumatur, districtius inhibemus.

a *Capit. 3. eod. titul. in 2. compil.* b *alit. quorum.* c *Vide no. per B. in l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substit. subsondi. fac.* d *cap. 31.* e *Concordat. concilium Trident. sess. 25. de reform. & habetur, cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *alit. sed.* g *Decano Marien sis, & in aliquot vetustis legitur, Innocent. III.* h *In multis antiquis legitur. G. Rhemensi.* i *Alias Archidiac.* k *al. diffamatur.* l *Vide ff. de als. & tiba. lega. l. pe. & l. si lius. ff. de don.*

DE SERVIS NON ORDInandis, & eorum manumissione.

TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Servus ante plenam manumissionem ordinari non debet.

Ex concilio Toletano.

INstruendi *a: & infrà.* Forte dicet aliquis: Cuius fieri non permittitur, nisi ante clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Re vera verum dicis. Et ideò quòd infirmari *b* vel vituperari possit, provideri debet.

Non solùm autem qui ad clericatus ordinem promovendi in ecclesia manumittendi sunt: verùm etiam hi quos pietas in remedio animæ suæ emancipari vult, quia se scripturæ illi [illegible] Francorum.

[*Sunt præterea Laici ut sciant quia nullatenus alio homine mittere possunt proprios servos, quos Dominici cultus ordinari consuetudo veterum, nisi in sacra ecclesia ordine prætium. Quomodo enim clerici extra ecclesiam libertatem assequi possunt, qui [illegible] mundana extranei sunt, & quibus interdictum, ne ad [illegible] dicium procedant, quomodo à seculari judicio à jugo servitutis solvuntur? Sed.*]

CAP II.

Servus sine licentia Domini ordinatus deponitur, & Domino restituitur.

Ex eodem *c.*

DE servorum ordinatione: [1 *& infrà.*] Statuimus, ut nullus Episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi prius à Domini libertatem fuerint consecuti. Et si quilibet servus fugiens Dominum suum, qualibet calliditate aut fraude sibi pervenerit ecclesiasticos, decretum est ut deponatur. A ejus Dominus eum recipiat.

[1 *Quia passim ad gradus ecclesiasticos indiscrete promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare.*]

CAP. III.

Servus ab ecclesia manumissus ordinare potest: & quid, si quis post suum obitum, erit ecclesiæ manumissus: quando accusat, vel contra eam testificatur, libertate & ordine privatur.

Ex eodem *d.*

DE famulis ecclesiæ constituere Presbyteros Diaconos per parœcias licebat, ita tamen ut annumissi statum recipiant libertatis. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut qualibet modo collatum, eis in personas extraneas transmittere non licebit, sed omnia ad jus ecclesiæ, à qua manumissi sunt, post eorum obitum debeant pertinere.

Quibus (sicut cæteris ecclesiæ libertis) accusandi testificandi adversus ecclesiam aditus præcluditur, ut quod si aspiraverint, non solùm libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignè gesserunt, sed necessitate temporis promeruerunt.

CAP. IV.

Dominus in servo, quem manumittit, potest sibi quædam opera retinere.

Ex concilio apud Alichi *e.*

a *Al. instituendi.* b *alit. infamari.* c *Basilead. lib. 2. decr. cap. 31. 1vo part. 6. cap. 131. Grat. dist. 54. cap. 6. Panor. in 3. part. 30. cap. 56. & 6. 2. eod. tit. in compil. ubi contrarium* [illegible] *titul. de serv. non ordin. cap. 1. & post concil. Laterens. sub* [illegible] *variam inscriptionem invenies: nam aliàs subscribitur anno.* d *Matisconsi, al. Toletano.* e *Addi potest 4. q. 1. c. 4. & 5. al. Altheum. alit. Althen. al. Archi. sive Harbeum. alit. Alheum. alit. Atheum. alit. Alhen. lib. 1. cap. 161. & 177. Hos duos locum appellare Alheum, ut lib. 1. cap. 161. & 177. Hos duos locum appellare Alheum, ut cap. 302. decret. ex conc. apud Alheim habet, pag. 91. Illud vero gradus interfuisse dicitur.*

NVllus a [1 & infrà.] Si quis de servis suis quemquam donaverit libertate, & ipsum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem postea in superbiam elatus, Domino suo canonicas horas psallere noluerit, accusatus apud Episcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[1 Clerus ad gradum Presbyterii promoveatur, nisi ordine suorum, ut scriptum in canonibus habetur. Sic enim propter Dei timorem.]

CAP. V.

Spurii, vel servi, ordinari non debent.

Alexander III. *Archiepisc. Turon.*

CONsuluit: & infrà. Consr. r.t. respon. quòd neque spurios, neque servos ordinare debes: & si memoratus in consecratione tibi dictum fuit, vide ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. VI.

Amissus ab ecclesia ut sit clericus, & ipse ecclesia perpetuò servus divinus, ad aliam ecclesiam se transferre non potest: secus si non fuerit manumissus. Vel sic: secus si fuerit manumissus ut servus. h. Andr.

Innocentius III. *Variensi Episcopo* b.

EO libentius c: & infrà. Adjecisti aliam quæstionem, an illorum filii, qui ecclesiæ servili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ clericali cum tacitorum conniventia Dominorum, ut in eadem ecclesia debeant deservire, assequentes propterea libertatem, post tempus ea relicta possint ad aliam se transferre? In quo credimus distinguendum, utrum eo tenore fuerint manumissi & obligati d ordini clericali, quòd manutenentes ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obsequiis divinorum: & tunc transferendi se ad aliam, est eis licentia deneganda: vel manumissi extiterint absolutè, sicque libertatem habeant ad aliam transeundi.

CAP. VII.

Ius, quod est de servo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.

Idem.

MVltum non modicum, cùm e certum sit inconstitutionibus antiquorum, quando f servi in gradus ecclesiasticos ordinati, debeant in servitutem vel non debeant revocari: & infrà. De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expressis, videtur nobis, quòd & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licet sacer ordo non reputaretur in ecclesia primitiva, tamen à constitutione Gregorii atque Vrbani secundùm moderna tempora sacer gradus esse minimè dubitatur.

CAP. VIII.

Nemo in partu servo & libera matre, liber est, & licitè promovetur.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Neapolitano.*

DIlectus filius G. Diaconus proposuit: quòd I. miles exceptione quòd patrem ipsius hominem servum esse proponit (licet mater sua, cujus debet imitari g conditionem, & libera esse noscatur) ne promoveatur in Presbyterum impedire præsumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab hujusmodi impedimento h cessare compescas.

a Ex cap. 3. eod. tit. in 1. compil. b aliàs, Varinensi, aliàs Viennensi. c Cap. 1. eod. titul. in 2. compilatio. d In omnibus manuscriptis scribitur: Ii non sibi obligati, sed i. & g. velut superius dictum est nota ta. e cautum. f aliàs, quomodo. g vide Liber Pontificalis. h idem scribit. De rer ubilic. h vox, ipsum, deest.

DE OBLIGATIS AD RATIOcinia ordinandis, vel non.

TITVLVS XIX.

CAP. VNICVM.

Obligatus ratiociniis, depositis onere & reddita ratione, ordinari potest: prius verò non.

Ex concilio Carthag. a

MAgnus Episcopus August. dixit: *Quid dilectioni vestræ videtur*, procuratores, actores, executores seu curatores pupillorum si debeant ordinari. Gratus Episcopus dixit: Si post depositas onera & reddita ratiocinia acta vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore muneriri: si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Rectè statuit sanctitas vestra, ideoque ista est nostra sententia.

DE CORPORE VITIATIS ordinandis, vel non.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui Episcopi potest in suo ordine ministrare.

Alexander III. b

DE Presbytero Campaniæ, qui duellum sponte obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: respondemus, quòd cùm ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solenniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licet ejus excessus gravis admodum extitisset.

CAP. II.

Habens in oculo maculam, qua non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum poterit promoveri.

CVm de tua electione quæstio mota fuisset: [1 &]. Tibi, quòd in oculo maculam habeas, & filius canonici fueris, est objectum: Vnde Cantuariens. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut pro eo quòd canonica filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat. De macula verò c Archiepiscopo prædicto mandavimus, ut cum consilio suffraganeorum suorum quod exinde visum fuerit exequatur, in quo tibi ex maxima dispensatione curavimus providere.

[1 *Qui sunt in quibusdam ecclesiis Anglicanis electi in præsentia nostra & nostrum fratrum.*]

CAP. III.

Sectus in cunabula, licitè promovetur.

Clemens III. *Varien. Episcopo.*

EX parte Bartholomæi monachi petitorium d fuit nostro Apostolatui præsentatum, quòd cùm ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodum sub regula & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatus ordinem est promotus: [1 & infrà.] Sanè cùm secundùm statu-

a *Concilium Carthaginense primum, cap. 8. ut refert Burchardus lib. 2. dec. cap. 36. Ivo p. 6. c. 137. Gratianus dist. 54. cap. 3. ubi falsò tribuit concil. Moguntinensi.* b *Salernitano Archiepiscopo ex ea collectione, quæ est post Lateranens. part. 26. c. 4. 5. & 6. vide concilium Tridentinum, Sessione 25. de reformatione cap. 13. Adde beatum Thomam, & ibi Cajetanum 2. 2. quæstion. 95. ad articulum 3. & plenissimè per Bernardum Vasquium controversiarum illustrium cap. 12. & 49.* c *aliàs, sere in oculo.* d *Cap. 1. eod. titul. in 2. compilatione.*

ta Niceni concilii ad clericatus ordinem prohibeantur accedere, & sic etiam in clero fuerint, debeant cessare, qui se ipsos sani abściderint, vel adfectaverint ut ab aliis *a* abscindantur: non credimus ei impedimentum adferre, quò minus possit provehi, qui in cunabulis sectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore adfectasse, quo judicium animi non habebat: præsertim cùm in canonibus Apostolorum *b* sit manifestè sancitum, quod eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in Episcopum promoveri.

[1 *Unde supplicster petiit facultatem sibi à sed. Apost. indulgeri, ut sit ei lucrum in Presbyterum ordinari.*]

CAP. IV.

Sacerdos, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde moveri, de dispensatione Episcopi suum officium, præter altaris ministerium, poterit exercere.

Idem *Ravennæ Archiepiscopo.*

Significavit *c* nobis R. Archipresbyter sancti Stephani, quòd B. Presbyter (credens se obsequium præstare Deo) fecit sibi virilia amputari: *& infrà.* Quocirca mandamus, quatenus si jam dictum Presbyterum aliàs Deo *d* dignum inveneris, ei sacerdotale officium absq; altaris ministerio auctoritate nostra fretus & tua, prout videris expedire concedas.

CAP. V.

Sacerdos, qui ex justa causa fecit sibi virilia abscindi, potest huc prius sacerdotale officium exercere.

Innocentius III. *e*

Ex parte M. Presbyteri fuit *f* propositum, quòd cùm sibi sentiret lepræ periculum imminere, de consilio medici virilia fecit sibi abscindi, ut posset à tam gravi infirmitatis vitio liberari: [1 *& infrà.*] Quoniam igitur canones sanctorum Patrum hunc à sacri altaris administratione non prohibent, mandamus, quatenus si est ita & memoratus M. est aliàs idoneus, ut sui ministerii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[1 *Et ut provideremus ei super executione sui officii, à nobis humiliter postulavit.*]

CAP. VI.

Mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab abbatia deponitur.

Idem *Mileten. g. Episcopo.*

Exposuisti *h* nobis, quòd prædecessor tuus H. in Abbatem promovit, nesciens quod ipse esset manu altera mutilatus: [1 *& infrà.*] Nos igitur ft. t. respond. quòd cùm pro tam enormi defectu ad sacros non possit ordines promoveri, & in promotione sua id tacuerit fraudulenter, ab Abbatiæ officio est non immeritò amovendus.

[1 *Quia verò ipse Abbas nos latet, significare, quid super hoc agendum sit, nostra voluntati responsione edoceri.*]

CAP. VII.

Carens ungula pollicis, dummodo sit fortis in pollice, licitè ad sacerdotium promovetur.

Honorius III. *Episcopo Engolismen.*

Thomas monachus proposuit, quòd cùm in annis puerilibus esset constitutus, quædam basa ferrea super dextræ suæ pollicem fortuitò cadens, ungulam avulsit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & [illegible] canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promotum sacerdotis.

a *Videt. sed & quæstionum. 9. 1. cum non. ff. de liber. & posthum. & l. spadonem. ff. de verborum signific.* b *dist. 60. cap. Eunuchus.* c *Idem sancivit Innocent. 1. epist. ad Felicem Bucerianum Episcopum, ca. 1. Refert Burchardus l. 2. concord. concil. Nicen. c. 1. sed hic additur dispensatio.* d *Vox, Deo, in antiquis deest.* e *Parisens. Episc. alias, Parisiensis Episc.* f *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* g *aliàs, Miltens. alia, Meldens.* h *Ca. 2. eodem titul. in 3. compilatione.*

DE DIGAMIS NON ordinandis.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

Ex concilio Aurelianensi *a.*

Vt bigami *b*, pœnitentes, vel reconciliantur in ordine clericatus, ad sacerdotium non (ascendant.)

CAP. II.

Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensetur: ordinator privabitur potestate ordinandi, nisi cum ei fuerit ipse dispensatum.

Lucius III. *e Spalen. Archiep.*

Super eo *d* quod tua fraternitas de digamis consulere curavit: Respondemus quòd ordinatores eorum non debent vitare & officio ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideò sunt privandi: quia digamis contra Apostolum dispensare non licet, qui debent ad sacros ordines promoveri, vel in eis si promoti fuerint remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate ab eo non privetur.

CAP. III.

Digamus uxore vivente, vel mortua, non ordinetur.

Cælestinus III.

Debigamis *e* Presbyteris, & viduarum maritis, sancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem sacrificii maximè cùm à doctrina sit Apostoli, & ecclesiæ alienum.

CAP. IV.

Qui mortua uxore promotus ad sacros, cum scandalo hoc contraxit & cognovit, digamus putatur, & habetur digamus.

Innocentius III. *Sarissa. Episcopo f.*

Nuper à *g* nobis: *& infrà.* Tertius & ultimus articulus videbatur habere non modicum difficultatis: quoniam cùm in matrimoniis contrahendis tria bona prolis, fidei, & sacramenti, quæ tria bona comitatur infamia, qui duas simul uxores habuerit, ex parte ad factum convenit retorqueri: sicut in eo qui legitur de Presbytero, qui non legalibus matrimoniis tenetur: eadem censura tales videntur inter digamos putandi. Licet obvier ex adverso, quòd opinionum veritas præferenda, & quòd juxta præmissa, qui duas uxorem habuit, foret digamus reputandus: quod contingeret, si quis de facto contraheret cum duabus, [illegible] bus de jure non posset matrimonialiter copulari. Sed autem in hac quæstione t. respon. quòd cùm [illegible] di clericis, qui quantum in ipsis fuit, fecerunt matrimonium res sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam [illegible]

a *Concil. Aurel. 3. cap. 6. Idem concil. Aurel. 5. cap.* [illegible] *Burchardus lib. 2. cap. 33. Ita part. 8. cap. 194. Item Gratian. dist.* [illegible] *canon. 2. & concil. Trident. Sessione 23. in decret. de reformat. cap. 17.* b *Ex cap. 2. eodem titul. in 2. compilatione. Alias legitur digami.* c *Alias, Spalatens. alias, Valens. alias, Spoletens. alias, Spoletano. alias, Hispalens.* d *Vox, Deo, in antiquis deest. Spoletens. alias, Spoletano. alias, Hispalens.* e *Cap. 1. eod. titul. in 2. compilatione. Alias, Tiburtino. alias, Rothomagens. alias, Viennens.* f *Alias, Rothomagens. alias, Viennens. eod. tit. in 2. compilatione.* g *Alias, Rothomagens. alias, Viennens. Episcopo.* g *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione. vide Innocentium Septimum in quarto Sententiarum, distinctione 27. quæstione 1. articulo 3.*

gamia a non liceat dispensari, licet in veritate digamia non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter adfectum intentionis b cum opere subsecuto.

CAP. V.

Qui contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit desponsata, digamus non constitur.

Idem *Metensi Episcopo.*

Dubitatum pastoralis officii: c [1 & infrà.] F. t. *ita* fraternitas respondendum, quòd cùm duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ conjungit in spiritu inter Deum & justam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apostolus: Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum eo: reliquum verò designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & ecclesiam, ad quod pertinet illud quod Evangelista testatur, verbum caro factum est, & habitavit in nobis: prosecto conjugium d illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum & ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Adam exponens illud quod dixerat protoplastus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: statim subjungit, hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & ecclesia. Cum ergo propter sacramenti defectum nihilum fit, ne digamus, aut maritus viduæ præsumat ulteriores ordines promoveri, quoniam nec illa est unius unici, nec iste unus unius: profectò ubi deficit interdum hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam duxerit uxorem: quia nec ipse carnem suam divisit in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri.

[1 Secundo autem tua dubitationis articulus continebat, an is qui mulierem ab alio viro traductam, sed nondum cognitam matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad sacerdotium promoveri. Licet autem e, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, sive ingressu fuerit ab illo, sive integrata manserit, videatur duxisse viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: sicut & digamus esse videtur, qui cum duabus legitimè contracto matrimonio, sive neutram, sive alteram tantum cognovit, quæ tot censet duarum uxorum. Nos autem.]

CAP. VI.

Qui florem habuit conclinas, ex eo digamus non est.

Idem *Lugdunensi* e *Archiepiscopo Apostol. sedis legato.*

Quia circa f minima: g & infrà. Sanè postulásti nec sed. Apost. edoceri, si Presbyteri plures h concubinas habentes, bigami censeantur. Ad quod duximus respondendum, quòd cùm irregularitatem non incurrant digamiæ, cùm eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officii potem dispensare.

a Sic, tanquam, non est expressivum veritatis, sed similitudinarium, juxta illud. Exsitu tanquam ad latronem. b vide lib. 5. in argumentum. D. de minor. l. si equo. de leg. secund. c Quæ hic dicuntur reperies in cap. 4. de baptismo, & cap. 7. eodem titul. in 3. compilatione. 1. Corinth. 6. Ioann. 1. d Vide Magist. Sententiar. & in Dist. libr. 4. distinctione 27. Genes. 2. Ephes. 5. e Idem D. Archidiac. Laudun. A. S. L. f Cap. unic. eod. tit. in 4. comp. g al. maximum. h In non vetustissimis exemplaribus, ita; Plurimis sanctis. ad Titum 3.

CAP. VII.

Subdiaconus qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, digamiæ pœnam incurrit, licet digamus non sit.

Idem.

A Nobis fuit: & infrà. Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine constitutus facto tantùm (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profectò digamus non existit: sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cùm inter ipsum & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed adfectum intentionis cum opere subsecuto.

DE CLERICIS PEREgrinis.

TITVLVS XXII.

CAP. I.

Ultramarini & valde remoti ordinationem suam probare debent per quinq. Episcoporum sigilla.

Alexander III. a *Canonan. Episcopo.*

TVa b nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum ostendunt, à quibus sibi proponunt manus impositas; & utrum Episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit. Tuæ igitur consultationi respondemus, tutius esse ut in his statuta Patrum veterum observentur, quàm novum aliquid statuatur: statutum autem est de transmarinis, ut ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimonio muniantur: quod in aliis (si similiter c sunt incogniti) credimus observandum: ita tamen ut in suspensione aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus instruantur ipsorum: sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

CAP. II.

Clericus peregrinus, qui jurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promovebitur.

Innocentius III. *Constantinop. Patriarchæ.*

IN quatuor [d & infrà.] Vtrum clericos ad te sine suorum ordinatorum literis venientes, & offerentes juramentum, quòd sint in quovis ecclesiasticorum ordinum constituti, debes ad superiores ordines promovere: Inquisitioni t. t. r. quòd nisi de ipsorum ordinatione canonica, per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad majores debes ordines promovere, præsertim antequam conversatio eorum fuerit adprobata.

CAP. III.

Peregrinus de cujus ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.

Idem *Patriarcha Hierosolymitano.*

TVæ fraternitatis: e [1 & infrà.] Vtrum clericos, qui ad partes Hierosol. sine commendatitiis literis ve-

a In multis Alexandr. IV. sed falsa est inscriptio, nam cum hac compilatio facta est, nondum erat Alexander quartus. b Cap. unic. eodem titul. in prima compilatione. & habetur integrum post concil. Lateranens. sub Alexandro tertio, partec. 28. capit. 20. c aliàs, ita: qua similiter: al. ita, si similiter sunt in eo inventi. d Tota hæc præfatio extat infrà cap. Inter. 4. de majoritate & obedientia. Ideo hic non adscribo, quod de similibus admonitum volo, vide Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

niunt, permittere debeas celebrare divina. [2 *& infrà.*] Respondemus, quòd nisi legitimè tibi constiterit, sive per literas, sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in *a* tuis plebibus celebrare: sed si forsitan eorum aliqui secretò ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

[1 *Discretio postulavit per sedem Apost. edoceri.*]

[2 *Cum plerique eorum de quorum canonica ordinatione non constat, statum ut venunt, præsumunt non expetita licentia celebrare. Nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes: super primo articulo. s.t.*]

CAP. IV.

Inferiores prælati sine diœcesanorum consensu, in ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.

Honorius III. *Regin. Episcopo.*

TE nobis proponente didicimus, quòd quidam prælati ecclesiarum tuæ jurisdictionis, in ecclesiis sibi commissis sine conscientia *b* tua clericos de alienis Episcopatibus *c* instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cùm sit honestati contrarium *d*, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum: [1 *& infrà.*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd tibi licet eos exinde removere, nisi aliquos ex dispensatione in eisdem ecclesiis duxeris dimittendos.

[1 *Ad exemplar fe. re. Alex. P.P. p.n. auct. Apost. tibi indulgemus, ut si qui clerici de alienis Episcopatibus in ecclesiis tuæ jurisdictionis sine conscientia & assensu tuo sunt vel fuerunt in posterum instituti.*]

DE OFFICIO ARCHIdiaconi.

TITVLVS XXIII.

CAP. I.

Ponit quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex libro Romani ordinis.

VT Archidiaconus *e* post Episcopum sciat se vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in clero (tam in urbe positorum, quàm eorum, qui per parœcias habitare noscuntur) ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore *f* & restauratione ecclesiarum, sive doctrina ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat & emendet.

CAP. II.

Non summatur, sed ponit quædam quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex concilio Toletano.

OFficium *g* verò Archidiaconi est Evangelium quando voluerit legere, vel alicui de Diaconis præcipere: & quando Episcopus missam canit, ad jussionem illius induant se levitæ vestimentis sacris: qualiter cum Pontifice ad missam *h* procedant: [1 *& ¶.*] Omne ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut responsoria in matrice ecclesia dare debet, & auscultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in ecclesia lectionem legat & cantet, donec auscultetur ab ipso. Acolythos *i* quoq; ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum ferre, quisve minorum in ecclesia aliqua officia debeat.

[1 *Omnemq; querimoniam seu causam vel justiciam Archidiaconi tercam vel Diaconorum vel Subdiaconorum ipse debeat diuinare. Ideò verò strenuus, providus, cautus, sagax sit hujus agenti totius Episcopatus curam habeat, &c.*]

CAP. III.

Custodia vasorum ecclesiæ spectat ad Archidiaconum.

Gregorius III. *Archidiacono Salonitano.*

EA quæ contra: *& infrà.* Scire verò te volumus, quòd à te districtè quæsituri sumus, quas ut propriæ ecclesiæ, vel ea quæ de diversis ecclesiis sunt collecta, non sub omni solicitudine distribuitur. Quòd si quid ex eis, vel negligentia, vel cujusquam fraude deperiit, tu hoc reatu astringeris, qui per diaconatus ordinem custodiæ ejusdem ecclesiæ deputaris.

CAP. IV.

Archidiaconus sine mandato Episcopi, non committit summarum, id est, non habet institutionem cuiuscunq; clerici.

Alexander III. *Elien. Archidiacono.*

CVm satis *b* sit absurdum: [1 *& infrà.*] Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non contra sanctorum Patrum constitutiones venire, ad tuum non spectat officium vindicare. Mandamus nemini sine licentia & mandato Episcopi curam animarum committere animarum.

[1 *Et à sanctorum Patrum institutionibus alienum, si archidiaconus auct. propria debeat cuilibet ecclesiarum curam animarum committere, agrè nimis ferimus, quod tu sine mandato Episcopi curam animarum committis.*]

CAP. V.

Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare. And. de Isure.

Idem *Vigorienſi Episcopo p.c. eadem.*

ARchidiacono *c* non videtur de ecclesiastica institutione licere (nisi auctoritas Episcoporum vocet) in aliquos sententiam promulgare.

CAP. VI.

Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas exigat) visitet suam provinciam, id est, parœciam.

Idem *Episcopo Conventren. & Abbati Cestrens.*

MAndamus *d* quatenus prohibeatis Cestrensem Archidiacon. ne ad ecclesias sui Archidiaconatus sitandas, nisi semel in anno accedat. Nisi forte ab ipsa emerserit, propter quam ipsum oporteat ecclesias sæpius visitare.

CAP. VII.

Docet primò quod sit officium Archidiaconi: & quomodo illud relevetur Episcopus. Et secundò docet Decanum vicarium Episcopum & Archidiaconum eligendos & amovendos, & eos communiter gerant.

Innocentius III.

ADhæc nos *e* dicimus *f. & infrà.* Sanè constitutio

---

a *Decst dictio, in.* b *alias, scientia, id est, facultate aut licentia.* c *alias, partibus.* d *vide leg. quod vulgo, ff. de statu hom. & l. si cum dies. §. compromisso. ff. de arbitr.* e *Cap. 2. eodem tit. in 1. compilat.* f *alias, onere.* g *Cap. 3. eodem tit. in 1. compilatione.* h *Vt verbi gratia hinc honestè & demisso vultu.* i *Quis ordo sit Acolythorum in ecclesia tradit Magister Sentent. libr. 4. dist. 24. §. quarto loco.*

a *Gregorius epistol. 10. libr. 1. Registri & cap. 1. eod. tit. in compilat. Alias, Salernitam Archiepiscopo, alias, Archidiacono Diacono Salonitano, in aliis Epist. al. Arciscliæ, Salonitano, vide lib. 2. epistol. 16. registri, ex qua est apud Gratianum, Stiensis, 74. canon. 8. & lib. 1. epist. 39. vide dist. 74. can. 1. & 2. eod. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. sub Alexandro III. part. 2. cap. 11. vide concil. Tridentin. sess. 22. de reform. cap. 4.* b *Habetur post concil. Lateranen. sub Alexandro III. part. 2. cap. 11. vide concil. Tridentin. sess. 22. de reform. cap. 4.* c *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilat.* d *in margine legitur Dominus. al. decanus.*

tur fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum cura episcopalis solicitudinis debeat relevari : & nos prout possumus respondemus. Archidiaconus (secundùm statuta B. Hieronymi) imperat subdiaconis & levitis : parœciarum solicitudo de earum ordinatio ad ipsum pertinet : & audire debet a jurgia singulorum : Archipresbyteri, qui à pluribus Decani nuncupantur, ejus jurisdictioni se noverint subjacere. Secundùm verò Romani ordinis constitutionem major post Episcopum, & ipsius Episcopi vicarius reputatur : omnem solicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in ecclesiis eorum (prout melius secundùm Deum noverint) impendendo, cùm super his sit redditurus rationem in districti examinis judicio. Item in epistola B. Clementis Papæ p.n. oculus Episcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet : nisi adeò fuerint ardua negotia, quæ absque maioris sui præsentia nequeant terminari. In quadam verò nostra constitutione pro alia vice nos meminimus expressisse, quòd institutio corporalis, tam super beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipsum debeat pertinere, examinatio etiam clericorum si fuerint ad sacros ordines promovendi : & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus observandum, ut qui beneficiis ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo præsententur.

Subsequenter postea quæsivisti, utrum decani rurales, qui pro tempore statuuntur, ad mandatum tuum solum, vel Archidiaconi, vel etiam utriusque instituì debeant vel destitui, si fuerint amovendi. Ad hoc breviter respondemus, quòd cùm ab omnibus, quod omnes tangit, adprobari debeat, & commune eorũ decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.

Archidiacnus non det commendatitias ad ordines.

Idem.

Significasti *b* & infrà. Interdicas Archidiacono tuo sub fidei conscientia tua & auctoritate literas suas pro amovendis concedat. Et eis etiam districtè *c* prohibeas, ne ad ordines audeant convolare. Qui si contra prohibitionem tuam venire præsumpserint, executionem *d* eis ordinum susceptorum totaliter interdicas.

CAP. IX.

Archidiacnus examinat & præsentat ordinandos, & ponit præsbit. in sede.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.*

VT nostrum : *e* [& infrà.] Nec fuit *f* sufficienter probatum, quòd cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata, cùm ea potius de jure communi ad archidiaconi spectent officium : repræsentare *g* videlicet ordinandos Episcopo, & illos examinare, ponere Abbatissas in sede.

CAP. X.

Archidiacnus in monasterijs jurisdictionem non habent, nisi quam habet ordinarius vel specialis consuetudo.

Honorius III. *Abbati Arremin. Trecen. diœcesis, & Archidiacono & Decano &. Stephani Trecen.*

DIlecto filio : & infrà. Ad petitionem Archidiaconi Senon. conquerentis, quòd Abbas & conventus monasterii sancti Petri Senonen. procurationem *a* annuam, & quædam alia, ratione sui Archidiaconatus ad ipsum spectantia, exhiberi sibi contra justitiam denegabant : Abbati sancti Crispini & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent causam, & fine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus ut *b* cùm monasterium intra metas sui Archidiaconatus sit situm, Abbas & monachi sibi obedirent in his, quæ pertinent ad jurisdictionem, correctionem, & visitationem, ad jus (ut dicebat) archidiaconale spectantes, videlicet ut coram se conquerentibus responderent, citati etiam venirent ad ejus præsentiam : & ejus mandata *c* honesta & sancta secundùm Deum, de correctione excessuum, & aliis, quæ Archidiaconi solent & possunt rationabiliter injungere, audituri, & (salva suavegula, & Abbatis sui debita obedientia) servaturi. Petiit insuper ne de cætero facerent aliquos de Senonen. *d* ballivia, eo prætermisso, coram officiali Senonen. Archiepiscopi conveniri, adserens illos priùs debere conveniri sub ipso, quàm coram officiali prædicto : specialibus ipsius Archiepiscopi & hominum, ac familiæ suæ causis duntaxat exceptis : [1 *& infra.*] Ideoque discr. v. manda. quare, per majores ecclesiæ Senonens. canonicos, qui habere debent de hujusmodi consuetudine notitiam pleniorem, super his solicitè veritatem inquiratis : & nisi vobis constiterit præfatum Archidiacon. vel prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine jurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in hujusmodi Abbatiis hactenus habuisse, præfatum monasterium ab ejus impetitione penitus absolvatis, perpetuum super hoc ipsi Archidiacon. silentium imponentes. Si verò de præmissis constiterit per eosdem, eandem jurisdictionem duntaxat adjudicantes eidem in monasterio prædicto, quam ipsum vel prædecessores suos in monasterio ipso, vel in eisdem Abbatiis habuisse constiterit : super aliis perpetuum ei silentium imponatis.

[1 *Lite ergo super præmissis coram præfatis judicibus legitimè contestata, & audetu ab eisdem hinc inde proposito, eisdem judices de utriusque partis assensu causam ad examen Apostolicum remiserunt. Ipsi ergo Alber. & Archidiacon. in nostra præsentia constituti, nos attendentes eorum consuetudines esse super Archidiaconorum jurisdictione diversas, eam in hoc casu nec feremus consuetudinem, qua in Abbatiis Senonen. ordinis præfati monasterii utitur Archidiacon. Senonen. finalem nequivimus habere in hujusmodi quæstione processum. Volentes autem ut eidem quæstionis debitus imponatur, causam ipsam vobis de ipsius Abbatis & procuratoris assensu duximus committendam.*]

DE OFFICIO ARCHIpresbyteri.

TITVLVS XXIV.

CAP. I.

Archipresbyter civitatis subest Archidiacono & principaliter præest Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.

Ex concilio Toletano.

VT Archipresbyter *e* sciat se subesse Archidiacono, & ejus præceptis, sicut sui Episcopi obe-

a Illi tamen judicent Archidiacoui causas matrimonii & testamenti, concil. Trident. Sess. 24. decr. de reform. c. 20. 9. ad hæc. nec ullo modo exceptantur. Idem conc. Trid. c. 12. b *Cap. 2. eod. tit. in 4. collect. c. 1. distrett.* d *In vetustis ita : Executionem fieri non debere per.* c *Prodeat de vestro Dei judicium, &c. de rescript. in 6. ut nostrum, ut eccles. be. s. Petri.* f *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* g *In vetustis, profiteare.*

a *Est autem procuratio, necessariorum sumptuum exhibitio, quæ debetur prælatis diœcesim seu subditos visitantib.* b *Idem.* c *Quæ in visitatione præstare debeant prælati, probat concil. Trident. Sess. 24. de reform. cap. 3.* d *Archiepisc.* e *Burch. l. 3. c. 30. Ivo part. 8. cap. 20. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. Isidor. in epist. ad Leudefredum Episcopum Cordubensem & Grat. dist. 25. can. 2.*

dire, & quod specialiter ad ejus pertinet ministerium *a*, super omnes Presbyteros in ordine presbyterali *b* positos curam agere [animarum *c*,] assiduè in ecclesia stare, & in Episcopi sui absentia ad vicem ejus missarum solennia celebret, & collectam dicat, aut cui ipse injunxerit.

CAP. II.

Ad idem.

Leo Papa.

MInisterium *d* Archipresbyteri in eo constituitur, ut diligenti cura provideat ministerium sacerdotum *e* cardinalium, qui solenne debent agere officium in communicatione corporis & sanguinis Domini nostri IESV Christi, à sacrosancto die dominico incipiendo per omnes horas canonicas indeclinabiliter perseverent, ut opus Dei dignè & sanctè perficiatur ab eo, cui committitur: [1 & 3.] Provideat etiam Archipresbyter vitam sacerdotum cardinalium, præceptis sui obtemperando Episcopi, ne aliquando cedant, aut segritudine torpeant: [2 & 3.] Si Episcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita sunt) Archipresbyter provideat cuncta, quæ in sacerdotum ministerio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (consulto Episcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis sacerdotibus injungere. In præcipuis festivitatibus, aut ipse celebrationem missæ solenniter impleat, aut ad sui jussionem, cui committitur, peragat veneranter.

[1 *Sed reminiscantur, quòd labra sacerdotum custodiunt scientiam, & justitiam, & legem requirunt ex ore ejus q. a. d. e. e.*]

[2 *verens sententiam illius sapientissimi viri, ubi dicitur: Maledictus homo qui negligenter agit opera Dei.*]

CAP. III.

Declarat quod sit officium Archipresbyteri civitatensis. Anton. de But.

Idem.

OFficium *f* Archipresbyteri de urbe constat, quando sibi præsul defuerit vice ejus officium inchoare, benedictiones presbyterales in ecclesia dare, missam quando voluerit cantare, vel cui de sacerdotibus jusserit. Quando verò Episcopus missam canit, debet præcipere sacerdotibus ut induant se vestimentis sacris, & qualiter ad missam procedant: debet enim præcipere custodi ecclesiæ, ut in sacrario Eucharistia Christi propter infirmos non desit, debet infirmis providere, & providendo præcipere sacerdotibus, ne forte sine confessione, vel confirmatione corporis & sanguinis Domini nostri IESV Christi moriantur: confessiones peccatorum *g* eorum, qui à foris *h* veniunt, recipere cum omnibus sacerdotibus, & exinde per provisionem pontificis magnam debet illis adhibere curam, ad Christianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum, omnia à sacerdotibus per jussionem *i* illius fiant.

CAP. IV.

Archipresbyter ruralis Presbyterorum & laicorum plebanie sua curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.

Idem *ex synodo a Ravennate habita.*

VT singulæ *b* plebes Archipresbyterum habeant propter assiduam erga populum Dei curam, qui non solum imperiti vulgi solicitudinem gerant, verumetiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria divinum opus exerceat *c*, Episcopo suo renuncient. Nec contendat *d* Episcopus, non egere plebem a Archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat, quia etsi valde idoneus sit, decet tamen ut sua onera partiatur: & sicut ipse matrici ecclesiæ *f* præest, ita Archipresbyteri præsint *g* plebibus, ut in nullo titubet ecclesiastica solicitudo: cuncta tamen referant ad Episcopum, nec aliquid contra ejus decretum *h* ordinare præsumant.

DE OFFICIO PRIMICERII.

TITVLVS XXV.

CAP. I.

Ponit ea, quæ spectant ad officium primicerii. Anton. de But.

Idem *i in libro Romani ordinis.*

VT primicerius *k* sciat se esse sub Archidiacono sicut & Archipresbyter, & ad ejus curam specialiter pertinere, ut præsit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis, ut ipse disciplinæ & custodiæ insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus, & ut ipse Diaconi donet *l* lectiones quæ ad nocturna officia clericorum pertinent, & de singulis studium habeat ut in quantum re capacem sensum habuerit, absque ulla vacet negligentia, aut à quo ipse jusserit instruantur. *m*

DE OFFICIO SACRISTÆ.

TITVLVS XXVI.

CAP. I.

Ex concilio Tolerano.

VT sciat *n* se sacrista subjectum Archidiacono & ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum ecclesiasticorum, seu non thesauri ecclesiastici, nec non, quæ ad luminaria ponenent, sive in cera, *o* sive oleo.

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITVLVS XXVII.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium custodis. Ex libro Romani ordinis.

CVstos ecclesiæ *p*, cui ea, quæ ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet ut sui archid. jussioni in cunctis obediat, in canonicis horis signa tintinnabulorum pulsanda, ipso Archidiacono jubente, ab eo pulsentur, pallia vel frontalia altaris, seu cuncta utensilia ecclesiæ indefinenter cele-

---

a *Officium.* b *hæc vox, presbyteralis, deest in antiquis.* c *deest vox, animarum, in antiquis.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. vide concil. Trid. infrà citatum.* e *Sacerdotes cardinales hoc loco non urbis tantùm Romæ, sed aliarum etiam civitatum primos interpretamur, quib. tituli, id est parochiæ committuntur.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. conc. Trident. Sess. 5. de reform. cap. 5. falubriter addit, vel Archipresbyteri & alii curam animarum habentes, populo prædicent Dei verbum.* g *aliàs, diœcesum.* h *veneunt.* i *aliàs, provisionem.*

a *al. Romæ habita à Ioanne Papa XII. & à Lamberto imp. fil. hîc putarem Ioannem IX. sive X. scribendum. Is enim synodum celebravit. Leo enim antiquior fuit.* b *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *al. & Epise.* d *al. contendat.* e *al. patris.* f *deest vox, ecclesiæ.* g *præsint.* h *al. diœcesim.* i *al. item.* k *C. 1. eo. tit. in 1. compil. Ivo p. 6. c. 20. Grat. cum parisiis. 25. dist. Pann. l. 3. c. 41.* l *In omnibus manuscr. donet. Isidorus in 2. de Eccles. offic. c. 11. & Ivo p. 6. c. 20.* m *al. instituantur.* n *C. 1. eo. tit. in 1. compil. & Ivo p. 6. c. 20.* o *Hæc postrema verba in nonnullis desiderantur.*

p *Cap. 1. tit. in 1. compil.*

dent, lampades & laternas in accendendo, seu extinguendo pervigil existat: ne *a* aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit ecclesia: sed omnia cum discretione *b* agantur: quæ nosscitur omnium virtutum esse mater. Si verò is minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coërceatur ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, Archidiac. Episcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, quis dominj Dei constituatur minister, ut omnia in laudem Dei fiant.

CAP. II.

Ad idem.

Ex concilio Toletano.

Archisolicitus *c* debet esse de omni ornamento ecclesiæ, & luminariis, sive incenso, nec non panem, & vinum omni tempore præparatum ad missam habere debet, & per singulas horas canonicas signum ex consilio Archid. sonare, & omnes oblationes seu eleemosynas, & decimas (cum ejusdem tamen consensu absente Episcopo) inter fratres dividat. In his tribus ecclesiæ colonis (ut sancta sanxit synodus) consistere debet alma mater ecclesia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & sanctiores esse viderint, ut nulla negligentia in domo Dei ecclesia videatur: hi tres, Archidiaconus, subpresbyter, custos, simul juncti, uno animo providè prosint, & perfectè, & non sit invidia, neque zelus in eis ullus.

DE OFFICIO VICARII.

TITVLVS XXVIII.

CAP. I.

Vicarius beneficium curatum postea sit adeptus, vicaria privatur.

Alexander III. *Episcopo Norvic. & G. Archidiacono.*

Audientiam *d* nostram pervenit quòd Hug. V. Presbyter monachos de *e* Rameſia petendo vicariam ecclesiæ de *f* Burnel. à qua viginti annis remouesse, in diversis postea ecclesiis personatum adeptus, fuisse præsumit. Quia igitur non est canonicum *g*, ut qui curam animarum in diversis habet ecclesiis, vicarius in alienis existat: mandamus quatenus (si ita est) prædictum Presbyterum à petitione supradictæ vicariæ diffinitè compellatis.

CAP. II.

Nemo vicarias quas habere non potest.

Idem *Eliensi Episcopo. P. C.*

Dilectus *h* auentius, ne in episcopatu tuo patiaris aliquem plures vicarias habere: Quia cùm variis teneantur personis & ecclesiis deservire, alienum est ab ordine juris, ut vicariam quis habeat præter suam.

CAP. III.

Perpetuus vicarius per Episcopum institutus, per rectorem removeri non potest, sua fraudari non potest.

Idem *Vintoniensi. a Episcopo.*

Ad hæc: si persona alicujus ecclesiæ, vicario, quem eadem ecclesia instituit, de assensu & auctoritate diocesani Episcopi certam adsignaverit portionem: is, qui persona illa defuncta in personatum illius substituitur, non potest eundem ab ecclesia removere, vel adsignatam sibi minuere portionem. Nisi aliquid committat, propter quod per judicem in vicaria sit vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

Vicarius non potest substituere vicarium.

Idem *Norvicensi Episcopo.*

Clericos *a* in presbyteratu vel in aliis inferioribus ordinibus constitutos, in vicariis ecclesiarum, quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas, cùm id satis sit absonum & absurdum.

CAP. V.

Vicarius Papæ in urbe jurisdictionem habet, non extra urbem.

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & plebano S. Petri.*

Sva nobis: & infra. Nosigitur *b* vicarii literas æstimantes per surreptionem obtentas *c*. Quoniam jurisdictio vicarii *d*, quem Romanus Pont. in urbe reliquit, nō extenditur extra illam, nisi ei specialiter sit concessum. Præsertim cùm ipse moratur in sua provincia speciali, videlicet inter Capuanam provinciam & Pisanam: Mandamus, quatenus quicquid occasione literarum illarum actum est, in irritum revocetis.

CAP. VI.

Compelluntur vicarii ordinarii ecclesiis deservire, per subtractionem proventuum & vicariarum.

Honorius *e* III. *Vigor. Episcopo.*

Ex parte tua fuit propositum coram nobis [1 & 2.] Mandamus, quatenus perpetuos vicarios, ut in ecclesiis, in quibus vicarias obtinent, residеant, & se in Presbyteros (ut *f* eorum cura exigit,) faciant promoveri, per subtractionem proventuum vel ipsarum vicariarum, compellas.

[1 *Quod quidam in ecclesiis in quibus perpetuas obtinent vicarias, debitam residentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abusum hujusmodi, sicuti nec debemus, aquanimiter sustinere, &c.*]

DE OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS DELEGATI.

TITVLVS XXIX.

CAP. I.

Delegatus Papæ potestatem habet non solùm in parte, sed etiam in alios, qui suam jurisdictionem impedиunt.

Alexander III. *Londonensi Episcopo.*

Qvia quæsitum *g* est quid faciendum sit de potestatibus, quæ *h* cùm præcipimus alicui justitiam exhiberi, minis ac terroribus conquerentes fieri compellunt, & sic mandatum nostrum *i* eluditur: sic tibi respondemus, quòd sicut agentes & consentientes pari pœna (scripturæ testimonio) puniuntur *k* sic tam eos qui trahuntur in causam, quàm principales eorum fautores (si eos manifestè cognoveris justitiam impedire) districtione ecclesiastica poteris coërcere.

CAP. II.

Cùm diversæ literæ sub eadem data & forma contraria impetrantur, & præsentantur à diversis ad eosdem judices, supersedetur utrisq; donec consulatur Papa.

a *Ita dant Barbatia ita: ut ne contrà modum lucendo oleum depereat. In alia ita: ne ut supra modum lucendo oleum & c.* b *Cf. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Later. sub Alex. III. pa. 30.* c *C. 2. eod. tit. in 1. comp. 2.* d *al. Diœcesis.* f *al. Burnelia.* g *Conc. Trid. Sess. 5. in 1. comp. & Sess. 24. de reform. c. 17.* h *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lateran. sub Alex. III. p. 22.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 30. cap. 3.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. al. incipit, Tua nobis.* c *vide l. fin. cum ibi not. C. si à non comp. jud.* d *Et de vicariorum jurisdictione, vide concil. Trident. Sess. 24. de reform. c. 16.* e *al. Innocent. III.* f *earum.* g *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateranen p. 7. cap. 2.* h *qui.* i *eluditur. Roman. cap. 1.* k *vide l. jubemus. 5. œconomus. cum vulga. C. de Episcopis & clericis.*

Idem *Bononiensi* a *Episcopo.*

SAne si à *b* nobis super aliqua causa literæ, impetrantur, & aliæ postea (non facta mentione priorum literarum) literæ opponuntur, si judicibus innotuerit donec Romanum pontif. consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, executioni supersedeant utrarumque. Ne pro varietate literarum causarum fines valeant impediri.

CAP. III.

Delegatus Papæ impedimus, subdelegare potest causam, quæ sine ipso commodè terminari potest.

Idem *Episcopo* c *Londonen.*

SI pro *d* debilitate, vel pro qualibet alia gravi *e* causa, vel necessitate tractandis causis, quæ tibi à sede Apost. committuntur, interesse non poteris: liberum tibi sit personis discretis & idoneis vices tuas committere. Ita tamen, quòd si res tanti est, consulere te debeant. Nisi forte causæ ita graves sint, quòd sine præsentia tua non possint commodè terminari.

CAP. IV.

Si causa committitur intra certum diem decidenda, nisi partes prorogent per lapsum dei expirat jurisdictio.

Idem V. f *Carnoten. electo.*

DE causis *g* quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd nisi dies *ab Apost. sede* præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat.

Vbi certa pœna per jus statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. h. d.

Illis etiam qui pro causis tibi commissis ad cit tionem tuam venire, aut tuo super his parère judicio neglexerint: si tale fuerit *h* negotium, quòd certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipsos pro delicti qualitate & causæ secundum tuum arbitrium punire procures.

CAP. V.

Per simpliceem commissionem causæ, potest delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.

Idem *Archiepiscopo* i *Senonensi.*

PRæterea *k* super hoc, quòd nos consulere voluisti, utrum liceat judici delegato non ordinario cogere contumacem ut veniat, aut damnare, si non venerit? Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quòd postquam ei causa, licet simpliciter, delegatur, satis potest nostra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces severitate ecclesiastica coërcere: etiamsi literæ commissionis id non contineant, aut partes *l* mandatum nostrum non habeant ut accedant. Quia ex eo, quòd causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem.

CAP. VI.

Si causa pluribus etiam simpliciter est commissa, quilibet subdelegare potest. hoc decet, & quotidie allegatur.

Idem *m Vintoniensi Episcopo.*

QVamvis » simus. [1 *& infra.*] Si verò duobus causa committitur, etiam si non adponatur, ut unus alterò procedat in ea, nihilominus unus ex ipsis solus conjudici, sive alii vices suas potest committere. a alia parte.

[1 *Multiplicitate negotiorum implicitis & gravibus sollicitudinibus occupati, nos tamen cogit propria debitum ne t. fra. & dilectio quæ personam tuam diligimus, tuis rebus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ notanda tua voluit discreto præsentare, exortas tuæ tuæ, quòd judex à nobis delegatus causam sibi commissam delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut allegationes & rationes & attestationes recipiat, & bis ut reservent, vel horum aliquid tantummodo facere lunctarem & benplacetum delegantis, quamquam non causam aliis appellatione postpositâ delegare, & sibi commissa.*]

CAP. VII.

Delegatus Papæ exequitur sententiam suam quam potest, aut non vult is, cui eam commiserat exequendam.

Idem *Norvicensi Episcopo.*

SIgnificasti *b* nobis: [1 *& infra.*] Con.tt. quòd judex ordinarius ad mandatum judicis delegati bis non vult aut non potest (aliis resistentibus) sententiam ab eo latam, suo effectui mancipare, delegatus ejusdem *c* auctoritate nostra sibi commissam potest executioni mandare: & si qui sibi resisterint, eos sententia clesiastica coërcere.

[1 *Per literas tuas, quòd interdum à judici delegato super aliqua causa fortur sententia, cùm ordinarius mandatum illius nolit executioni mandare, aut alia resistentia fectûs mancipare non possit. Super hoc.*]

CAP. VIII.

Si ordinarius scit eum non canonicè instituum, quem Papa mandat in possessionem induci, non resistet vinient, sed ibus instabit ut differat, donec Papa consuluat.

Idem.

SI quando *d* clerici coram judice delegato xerint, & coram eodem judice transactione modo ecclesias obtinuerint, in quibus certum stitutionem canonicam nullatenus habuisse, sionem etiam corporalem: Ordinarius inde judicis delegati mandato resistere violenter ipsum instare, ut differat eos in possessionem nec nobis rei veritas innotescat.

CAP. XI.

Post diffinitivam executioni mandatam expiravit dictio.

Idem *Brixiensi Episcopo.*

IN *g* literis: [1 *& infra.* Con. tt. r.] quòd si dex delegatus per se vel per alium, sententioni mandavit vel mandari præcepit, ejus jurisdictio cessat: Quia semel est officio suo

a *Eboracensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 7. c. 3.* c *alias, Lunen.* d *Ca. 4. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Later part. 7. cap. 3.* e *vox, causa, deest in antiqu.* f *Idem G. alias, idem Vuilhelmo canon. electo.* g *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post. conc. Later. p. 7. c. 8.* h *sit.* i *Cemonanensi.* k *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Later. p. 7. ca. 7.* l *In C. Barbatæ, aut mandatum partes non habeant Apostolicum, ut accedant.* m *al. Vuint.* n *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & p. ncil. Later. p. 7. c. 8.*

a *Non potest alium sibi assciare jurisdictionem nisi aliter infrà eod. cap. cum super.* b *Ca. 9. eod. tit. in 1. comp. & post cil. Lateran. p. 7. c. 11.* c *al. ita: eam auctoritate sibi commissam. si vero liter, causam auctoritate Apostolica sibi commissa.* d *Ca. 10. vetustiora ita: causam auctoritate sibi commissa.* e *al. per tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 7. c. 12.* f *vide l. nec magistrat. ff. de mun. actionem.* g *Idem Later. sub. Alex. III. c. 14. & 16. eod. tit. in 1. compil.*

[1 Quæ tua nobis dilectionis fraternitas, quæstiones quas clamosi homines, super quibus silentium tibi à nobis postulasti exhiberi, quarum secundum una est, scilicet usus, ad quod tempus judex delegatus possit se interponere, ut fletur res judicata, vel transactioni. Super hac itaq; prudentiam tuam rescribendum.]

CAP. X

Non absentet, non per contumaciam, delegatus datus etiam ad hoc, non restituat alterum: licet possessionem & dejectionem probare velentem.

Idem *Abbati sancti Albini.*

CONsultationibus *a*: [1 & ſ.] Quæſtum eſt, utrum ſi aliquis eccleſia vel poſſeſſione qualibet ſe ſpoliatum, alterans abſque judicio & cauſa rationabili ſpoliatum, ambitis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus reſtituatur ſibi poſſeſſio, ſi conſtiterit judici, eum eſſe iuſte ſpoliatum, poſſeſſio debeat ei reſtitui, cum is, qui tenet eccleſiam vel poſſeſſionem quam ipſe requirit, antequam de literis ipſis aliqua mentio fieret, ſtudiorum, peregrinationis, vel alia hujuſmodi cauſa ſe abſentaverit, intra tempus *b* præfixum judici poſſit ſuam præſentiam exhibere? Super quo reſpondemus, quòd nec poteſt, nec debet reſtitutionem habere, quamvis paratus ſit coram judice delegato, reſtibus idoneis poſſeſſionem & dejectionem ſuam probare: niſi is, qui poſſidet, ſe per contumaciam abſentaſſet.

[1 *Singulorum ex miniſterio ſervitutis ſuſceptæ cogimur ſingula reſpondere, ut ſi quid dubietatis vel quæſtionis in mente alicujus oriatur, ab eccleſia Romana ſolvatur, quæ inter alias diſpoſitione Domino meruit obtinere principatum.*]

CAP. XI.

Delegatus Papæ in cauſa ſibi commiſſa, juriſdictionem habet ſuperioritatem, & quemcunq; majorem.

Idem *Carnotenſi Epiſcopo.*

SAne quia *c* nos: [1 & ſ.] Tuæ quæſtioni duximus reſpondendum, quòd judex à nobis delegatus, vices noſtras gerit: unde in cauſa illa ſuperior eſt & major iſte, quorum cauſam ſuſceperit terminandam *e*: Ideoque Epiſcopus vel alia perſona, quæ non ſit de juriſdictione illius in cauſa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, ſecundum qualitatem facti poterit vel interdicti, vel ſuſpenſionis ſententia, à judice delegato compelli: ita quòd judex ſecundum negocii qualitatem temperatè procedens, Epiſcopo vel ingreſſum eccleſiæ, vel ſacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad juriſdictionem ſuam pertinet, ſpecialiter interdicto ſupponat.

[1 *Conſulere in primis voluiſti, qualiter à nobis judex delegatus Epiſcopum, qui ei non ſubeſt, ad aliquid faciendum vel dandum compellere debeat, cùm cauſam quæ inter Epiſcopum & clericum ſit, à nobis verſtitur à mandato noſtro ſuſceperit terminandam.*]

CAP. XII.

Eo premente impetravit primam dignitatem in eccleſia vacaturam, ſecundus impetravit certam dignitatem ipſius eccleſiæ cum vacaret, & illa poſtmodum vacat, debetur primo, & non ſecundo. Ad ea eſt nullibi deciſio.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopo Conventren.*

EX parte N. nobis *f* innotuit, quòd cùm ad te, frater Conventren. Epiſcope, noſtras literas impetraverit, ut ei archidiaconatum, quem in eccleſia tua primò vacare contingeret, adſignares: R. adverſarius *g* ejus alias à te frater Eboracen. literas impetravit *h*, nulla de prioribus habita mentione, ut ſi avunculus ſuus Archidiaconatum, quem habebat in eccleſia eadem, vellet omnino dimittere, ipſum ei faceres adſignari. Quoniam igitur ſi memores fuiſſemus nos pro prædicto N. literas direxiſſe, pro adverſario nullatenus ſcripſiſſemus: mandamus, quatenus præfato N. Archidiaconatum ipſius eccleſiæ (ſi vacat) non obſtantibus poſterioribus literis adſignetis.

CAP. XIII.

Ubi contraria voluntas Papæ non adpareat, delegatus juris formam ſervare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Ioan. Andr.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

EX parte *a* tua: [1 & ſ.] Quæſtioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi quando judici delegato expediat formam ſibi ſtatutam ſervare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in cauſa juxta juris æquitatem procedere: Niſi exprimatur in literis noſtris, quòd nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec anteceſſores noſtros credimus unquam *b* expreſſiſſe.

[1 *Quæſitum eſt à nobis, utrum cùm cauſam aliquam ſub certa forma committimus, judices delegati formam ſibi commiſſam debeant ſequi, ita quòd rationabiles exceptiones non admittant. Super quo.*]

CAP. XIV.

Delegato facta dignitatis non expreſſa nomine proprio, tranſit ad ſucceſſorem.

Idem *Abbati & conventui majoris monaſterii.*

QUoniam *c* Abbas Leiceſtriæ, qui ſuſcepto mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, Abbatem Vinceſtriæ de novo ſubſtitutum judici præmortuo, illi mandato noſtro porrecto, quia ſub expreſſis nominibus locorum & non perſonarum comiſſio emanavit, ſibi ſocium in cauſæ cognitione adjunxit. Nos ſententiam illorum (ſicut eſt juſta) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

Si quæſtionem de jure præſentandi Papa delegat appellatione remota, & ſub ea forma, ut delegatus ad præſentationem ejus, ad quem videat pertinere, ordinet eccleſiam, per hoc non habet inſtituere, ſed pronunciare: & ſi, ad quem pertinet, inſtituet: & ſi jura ſuo detrahitur, licite appellat.

Idem.

SUper eo verò, quòd *d* ſubjungere voluiſti, ſi de præſentatione Presbyteri inter aliquos quæſtione ſuborta cauſam contigerit delegari alicui ſub hac forma, ut ſi conſtiterit jus de quo agitur, ad partem *e* alterutram pertinere, ad præſentationem ejusdem de perſona idonea ordinet eccleſiam ap.re.an liceat delegato judici, inſcio diœceſis Epiſcopo, Archidiacono vel Archipresbytero reclamante, præſentatum ſibi clericum in poſſeſſionem eccleſiæ mittere: & an ſi Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Epiſcopus, ad quem inſtitutio pertinet, appellaverit *f*, eorum ſit appellationibus deferendum. Hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quòd licet quæſtionem, quæ de præſentatione vertitur, ap.re. committamus alicui terminandam: non tamen eſt noſtræ intentionis diœceſis Epiſcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare: ideoque præſentandus eſt illi, qui inſtituendus *g* fuerit, & tenebit eorum appellatio, ſi videntes juri ſuo detrahi duxerint appellandum, quia non eſt illis *h*, ſed partibus inter quas cauſa commiſſa eſt, appellationis remedium eſt ſublatum.

a *Ex eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. part. 7. c. 17.* b *ad præmiſſum.* c *Cantuar. Archiep.* d *C. 16. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 7. a. 2.* e *l. generaliter. cum not. D. de fidejuſſ. & l. ſi ſic. D. de ſolut.* f *C. 17. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. p. 7. c. 21.* g *Hæc duo verba, adverſarius ejus, deſunt in antiquis.* h *vox literas, in antiquis deeſt.*

a *C. 18. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 42. c. 1.* b *vox. unquam, non eſt in antiquis.* c *cap. 19. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. p. 46. c. 4.* d *c. 20. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. part. 47. cap. 3.* e *alteram.* f *appellaverint.* g *eſt.* h *aliis, ſed illis, id eſt, Epiſcopo, Archidiacon. & Archipresbytero.*

CAP. XVI.

Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia unius non tenet.

Idem.

CAusam *a* matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitari dignoscitur, Furolien. & *b* Vapicenensi Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeò affecit, quòd invita & coacta inter se & virum suum confessa est parentelam, sicque factum est, quòd ad judicium unius eorum dimisit eandem: [1 & ℣.] Discretioni vestræ mandamus quatenus si inveneritis, quòd præfatus B. dictam I. ad judicium solummodo alterius prædictorum *c* à se separasset (quia cùm causa duobus committitur, sententia unius non tenet) ipsum ut eandem mulierem sicut uxorem suam benignè recipiat, & maritali *d* affectione pertractet, monitione præmissa cogatis. Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitimè possint impetere, causam audiatis, & fine canonico terminetis.

[1 *Quæ v. filios ex eo dicitur genuisse, & XIV. annis secum sine quæstione permansisse. Vnde quoniam matrimonium in ecclesia Dei à Deo probatur esse magnum sacramentum, quod sine rationabili & evidenti causa non debet dissolvi, præsertim cùm non ab homine, sed à Deo fuerit institutum.*]

CAP. XVII.

Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

Idem *Oxonensi & Vtonien. Episc. & Abbati Herfor.*

CAusam *e*, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ versatur, vobis fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. Verùm quoniam idem F. præfatum Londonen. Episcopum habebat suspectum pro eo quòd dominus est prædicti F. ipsum amovendum, & te fili Abbas loco *f* ipsius duximus subrogandum.

CAP. XVIII.

A subdelegato delegatis Papa qui subdelegavit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum adpellari debet.

Idem.

CVm *g* te consulente: & infrà. Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, à personis ecclesiasticis una vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus partium & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium examinationem (sententia tibi reservata) committas, adpellatio fuerit interposita, hujusmodi appellationis intuitu causam ipsam indefinitam relinquere teneris.

CAP. XIX.

Morte delegantis non expirat jurisdictio delegati, coram quo lis erat contestata.

Lucius III. *h Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

RElatum est *i*. & infrà. Nos itaque consult. vestræ resp. quòd si lis fuerit ante præ. n. obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si verò ante litis contestationem decessit, non est à judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi providendum.

CAP. XX.

Si delegatus citavit ante mortem delegantis personas ill. jurisdictio. Et appellationi renunciat, quæ citram, à quo lavit, litem prosequitur.

Vrbanus III. *de Vuelebio & de Offam. Abbatibus.*

GRatum *a* gerimus, [1 & ℣.] Sanè confidimus devotio vestra, an ante obitum delegantis ipsi to citationis edicto, lite verò post mortem contesta hilominus debeat in causa procedere delegatus. trum is intelligatur adpellationi renunciasse, qui terposita ad producendos testes inducias petiit demum productioni & allegationi renunciare, tiones petiit solenniter publicari. Nos autem nioni tuæ taliter respondemus, quòd cùm in cau citatione facta negocium sit quasi cœptum, & si delegatus non sit certus de obitu delegantis, debet in causa procedi, tenebitque, quòd justitia prævia definitum. In secundo verò casu videtur pellatione recessum, si secundùm ea, quæ proponit eum, qui appellaverit, constiterit processisse.

[1 *Et acceptum, quòd negotia vestra desiderium debitam curam impendatis, & in his quæ ad dilectionem pro gravitate vestri officii censuram sed. ap. postulatu.*

CAP. XXI.

Si causa committitur tribus delegatis cum clausula, non omnes, &c. prius quam adpareat de impotentia loco cedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt. hoc dat. 9. adjicimus.

Celestinus III.

PRudentiam *b* tuam, &c. & infrà. Quinimò interplicas informari, utrum cùm tribus causa committitur, ita quòd si omnes interesse nequiverint, duo hilominus exequantur: si reusà duobus tantùm convocatus, venire necessitio teneatur. Et si pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec per se *c* vel per literas (ut solet fieri) excusante, præsentes in causa possint procedere, & eam culo terminare? In hoc casu taliter respondemus, cùm aliquis delegatorum judicum, per certum vel excusatorem literatorie destinatum non intereresse non posse, vel alias de eodem canonice re non poterit, residui procedere ad causæ cognitionem non debent: quòd si processerint, nihil reputabitur gisse. Illa quippe fuit antiqua sedis Apostolicæ ut hujusmodi causarum recognitiones e duobus, uni, tribus, quàm duobus libentius delegaret, ut canones adtestantur) integrum sit judicium, rimorum sententiis confirmatur. Mandati hujus excedere fines probaretur, si quis circa formam accepti præsumeret judicare.

Clausula, si non omnes poterint, sub impotentia eadem tem, quo ad ptificandam jurisdictionem conjudicum. duobus data cum clausula, quòd si ambo, &c.

Adjicimus etiam, quòd ubi fuerit in commissione adpositum: ut si omnes interesse nequirent, eam nihilominus exequantur: si aliquis ex eis poterit, noluerit interesse, duo nihilominus procedant, licet ille tertius gravissimè sit pro eo, quòd mandatum Apostolicum exequi pro eo, quòd mandatum Apostolicum exequi fugiat aut contemnat. Idem quoque per omnia mus observandum in *g* causa quæ commissa

a *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 30. c. 26.* b *al. Torolinensi & Napicensi, al. Torojulensi.* c *Vide l. falsus. §. sed si is. de fund. gl. & doctor. in auth. de fidejuss. §. 1.* d *al. fœtu.* e *Cap. 4. qui filii sint leg. in 1. compil. adde cap. 3. ℣. de dolo & contum.* f *illius.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* h *al. Innocent. III.* i *Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 22.*

a *Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 1.* b *Pars e. providentiam. ℣. de mutuis pet. & 23. eod. in 1. compil. Vide gloss. hic.* c *al. Nec refert.* d *Facit ad hoc gloss. l. magistro. C. de med. & profess. lib. 10.* e *significans.* f *al. quibusdam manuscr. ata: duo vestrum nihilominus.* g *al. causa.*

hos eo adposito, ut si ambo interesse nequiverint, alter nihilominus exequatur.

Si reus coram delegato objicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor: si verò probat, delegatus absolvere illum, si excommunicatus est propter causam si-bi notam: si propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittat: qui si non vult eum absolvere, delegatus Papæ eum absolvat, nisi sit de casibus Papæ reservandis, &c.

Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quod cùm aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit, quòd reus actori objicit, quòd sibi non potest in judicio, utpote vinculo excommunicationis addictus: si reus non velit statim eum probare excommunicatū, sive non possit, an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo, quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter *a* removemus, quòd si ille, qui tale *b* quid objicit, statim vel intra terminum competentem non probaverit legitimè, quod asserit, actor permitti debet, ut sine offendiculo quolibet audiatur. Cæterum, si vel ex confessione actoris, vel alio *c* quolibet modo legitimè constiterit esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum, à judicibus delegatis secundùm formam ecclesiæ valet absolvi, ita, ut si propter aliam justam causam & evidentem ab ordinario judice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absolvendus remitti: qui *d* si malitiam adhiberit, delegati judices id ritu *e* ecclesiastico liberè exequantur, dummodo non sit tale genus excommunicationis illius cujus absolutio sed. Apost. reservetur. Explorati siquidem juris existit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

Absolutus à delegato super causa pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit seu respondebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicator malitiosè distulerit, diligatur, qui absolvit, cognoscet. h.d.

Si verò ab his fuerit præstito juramento, quòd stabit mandato ecclesiæ, absolutus, rursùs interrogas, an coram eisdem delegatis, *f* vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat judicio vel mandato stare? In quo casu taliter respondemus, quod coram ipsis excommunicatoribus super illa causa pro qua fuerat excommunicatus stare debet, & eorum servare mandatum: nisi specialiter fuerit illud aliis *g* judicibus à sed. Apost. delegatum. Quòd si excommunicatores malitiosè distulerint, tunc delegati eandem jurisdictionem, quam in principali & in accessorio exercebunt.

CAP. XXII.

Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertio procedere non possunt. Quòd si fecerint, ab eis potest appellari. Idem si sint dati cum clausula, quòd si non omnes, non eorum vocati præsentia duorum tertio inconsulto. hoc dicit comprehendendo verum, intellectum.

Innocentius III. *Rhegien. Archiepiscopo, & Episcopo Cephaludensi.* h

Cùm causa *i*, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Rosan. Archiepiscopos, super quibusdam decimis Panormitano & Capuano Archiepiscopis, & tibi fratri Rhegin. commissa fuisset à nobis sine debito terminanda, prædictus Archiepiscopus Montis Regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani Archiepiscoporum citationem accessit, in quorum præsentia excipiendo proposuit, quòd pro duabus causis eorum non deberet stare judicio: tum quia ipsa causa tribus fuerat judicibus delegata, & idem *a* ab aliis duobus tantùm (te fratre Rheginen. inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad judicium fuerat evocatus, tum quia ante ipsorum citationem & notitiam literarum, pro eadem causa nuncium suum ad Apost. sedem transmiserat, in quo decretalem *b* Alexandri Papæ præd. sibi affirmabat apertius suffragari. At iidem Archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere contra eum ut respondere, interlocutoriam sententiam protulerunt: propter quod ad sedem Apostolicam appellavit: [1 & infrà.] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus, si vobis constiterit prædictos Archiepiscopos exceptiones prædictas nullatenus admisisse: non obstante eo, quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiscopus se postquam nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, adserit spoliatum, præcipue cùm easdem, tam sibi, quàm ecclesiæ suæ à sede Apostolica adserit confirmatas, sive per laicalem potentiam, sive per eosdem judices factum sit, cum fructibus inde perceptis restitui faciatis, *c* audientes postmodum quantum de jure poteritis quidquid fuerit quæstionis.

[1 *Nos igitur inquisitionem prædictorum & decisionem canonicam vestræ discretionis examini committentes.*]

CAP. XXIII.

Si duo sunt delegati cum clausula, quòd si ambo, &c. uno recusato, alter solus procedere potest, nec tenet processus, si cum recusato procedat.

Idem *conventui de Conchis*

Cùm super *d* abbatia monasterii *e* vestri, inter vos & S. quondam Abbatem vestrum, fuisset quæstio agitata, demum super ea ad Lesionen. *f* Episcopum & Abbatem, de Becco nostræ fuerant *g* literæ destinatæ: & infrà. Quamvis solus Abbas antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum nostrarum procedere potuisset, quia tamen pro eo, quòd cum ipso Episcopo interlocutus est appellationem prius ab eodem Episcopo interpositam non tenuisse, de jure sine ipso, cùm *h* posset & nollet negocio interesse, per consequentiam *i* confessus est, se non posse mandatum Apostolicum adimplere, nec suæ intentionis extitit, ut sine conjudice suo aliquid definiret, & cum eo, qui tum judex esse desierat, aliquid super prædicto negocio ritè disponere non valebat, voluntate ac potestate sibi mutuò adversantibus, cùm noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere, nequiverit: quod à duobus factum fuerat *k*. effectum non potuit de jure obtinere.

CAP. XXIV.

Si jurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus adsignavit, post congruam horam peremptorii judex non expectabit contumacem. Si non expirat, potest expectare in diem alteram, & iterum citare, si vult.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

Consuluit *l* nos tua fraternitas, utrum cùm ad recipiendos testes, depositiones publicandas eorum, vel sententiam proferendam peremptoriè citatas partes, & earum altera se absentat contumaciter die data, an circa ultimam partem saltem dici sit in negocio procedendum, vel in diem expectandum potius subsequentem, & si expectaveris, utrum contumax iterum sit citandus, cùm non fuerit die partibus adsignata processum? Nos autem credimus distinguendum, utrum jurisdictio duret post terminum peremptorium, an

a *al. annuemus.* b *taliter tale quod objicit.* c *aliquo.* d *Solum excommunicator.* e *al. de ritu.* f *Qui paulo antea dicitur eum.* g *Vox judicibus, in omni manusc. & in uno ita: nisi specialiter illud fuerat in alio ita: nisi specialiter fuerit illud negotium, &c.* h *al. Cephaludens.* i *cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Ipse.* b *Hanc habet. ff. de appell. e. ad hæc sicut.* c *Vide l. quemadmodum cum gloss. C. de agric. & censit. lib. xi.* d *Cæ. eod. tit. in 3. compilat.* e *al. vestri de concilio.* f *Lexiniens.* g *fuerunt.* h *dum.* i *Consequens.* k *fuit.* l *C. eod. tit. in 3. compil.*

exciperet in illo. Si durat in diem alteram, æquitate suadente, poteris expectare, nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam fecerit ei benignitas judicantis. Si autem expirer, nisi partes, cùm id noverint, se tibi præsentaverint ea hora, qua congruè possis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium adsignasti: ex tunc exequi poteris quod intendis, ne frustra judicialis instantia evanescat. Ne verò judicium ecclesiasticum exerceatur in tenebris, quia juxta *a* testimonium veritatis, qui malè agit, odit lucem. Licet enim secundùm consuetudinem, & constitutiones legitimas more Romano dies à medietate noctis incipiat *b*, in medio noctis desinet subsequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctis tenebras perficere quod incumbit. Porro discretus judex in adsignatione peremptorii, non debet jurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeò coarctare. *c*

CAP. XXV.

Ex nova causa removetur delegatus, etiam postlitem contestatam, & alius subrogatur.

Idem *Abbati de* d *Bordellia, & priori sanctis sepulchri.*

INsinuante R. *e* rectore sancti *f* Saldati, ad audientiam nostram pervenit, quòd cùm causam, quæ super jure paræciali inter ipsum & T. vertebatur Vigotien. Episcopo & conjudicibus suis à nobis obtinuerit delegari, postmodum (licet fuerit in eadem quæstione processum) tractu temporis ante diffinitivæ sententiæ calculum idem Episcopus dictum R. in familiarem admisit: sine quo alii *g* conjudices (secundùm quod in nostris literis mandabatur) in causa procedere non valebant, & alter ipsorum conjudicum *h* officialis est Episcopi supradicti: propter quod adversæ parti poterat suspectus haberi, unde cùm tam Episcopus, quàm officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices postularat *i*, & ipse familiaris eorum postmodum est effectus) ab adversa parte possent meritò recusari, decisionem ipsius causæ, vestræ petiit discretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus si est ita (nisi postquam familiaris ejus est effectus, litigare consenserit coram illo) in causa, secundùm *k* priorum continentiam literarum (ratione prævia) procedatis, alioquin partes ad priorum judicium revertantur examen.

CAP. XXVI.

Delegatus Papæ sententiam suam exequi potest usq; ad integrum annum. b.d. & est casus singularis.

Idem *priori sancti Fidiani.* l.

QVærenti *m* quid per censuram *n* ecclesiasticam: & infrà. Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parère contemnit: licet aliquibus videatur, quòd suo sit functus officio, ut alterius non habeat ex delegata sibi jurisdictione processum: alii autem dicant, quòd jurisdictio ejus duret donec sententiæ pareatur; ut interim absolvere possit parere volentem. Nos tamen per æquitatis sententiam incedentes præsentium auctoritate statuimus, ut delegatus à nobis non solùm usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum à lege reo conceditur, sed usque ad integrum annum jurisdictionem sibi commissam, ad exequendum sententiam valeat exercere: sicut dilectum in illo, qui ante litis *a* contestationem communitur.

CAP. XXVII.

Delegatus Papæ potest principum, medium, & finem conjunctim & divisim subdelegare. b. d. usq; ad 4. terum.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

SVper *b* quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, respond. quòd per constitutionem nostram consultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, sed per istam exponitur, imò in ista verius, quæ in illa tenebrant prætermissa supplentur. Ipse namque statuit, quòd si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, à personis ecclesiasticis una vel pluribus, quibus delegatus (ut pareat laboribus partium & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationes, sententia sibi reservata, committit, appellatio interposita: hujusmodi appellationis impetitio indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem statuimus, quòd liceat is, cui causa committitur remotis omnibus possit eam aliis sine provocationis obstaculo delegare, si tamen delegatus à nobis, vel judex quicunque prius cognitorem, quàm executorem ad aliquem *c* terminum, articulum, quempiam deputaverit, ab eo (nisi manifeste excedat) non liceat appellari, dummodo de partium assensu putetur, vel recipiatur assensu. Quòd si delegatus ante litis exordium vel causæ finem, nec dum negotium ei duxerit committendum, ab ipso tanquam à judice licitè provocetur: & cùm lis ante judicem fuerit contestari, & causa per judicem definiri. Interea igitur nostræ fuit (sicut ex tenore constitutionis nostræ potest liquidè deprehendi) quòd ut judicibus libertas liberius valeat exerceri, delegatus à nobis licet principium, & finem, & medium causæ sibi committat, non solùm conjunctim, sed etiam divisim alii delegare non obstante quòd dicitur, quòd judex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine: cum tequam ferat sententiam, universa, quæ acta sunt in processu, investigare debeat diligenter.

A subdelegato cum jurisdictione appellari potest, sine jurisdictione, nisi modum excedat: tunc enim potest remitti, nisi tua sit partium consensu. Abb.

Verùm cùm totam causam committit alicui, nec principium aut finem ipsius, ab eo tanquam à judice primitùs provocari. Cum autem alicui medium *f* tantùm committit, ab ipso tanquam ab auditore provocari potest: nisi mandati fines excedat *g*, vel meritò suspectus, unde ne valeat recusari, provide statuimus, ut medium detur vel recipiatur assensu.

A subdelegato non in totum, appellatur ad subdelegantem, autem ad primum delegantem: secus si in totum. b. d. quero vero.

Porrò cùm delegatus à nobis jurisdictionem suam in alium transfert totam, si fuerit appellandum non ad eum, sed ad nos appellari debebit. Cum autem aliquid de jurisdictione reservat, si causa sit remotione remota commissa, non ad nos, sed ad eum pareatur de jure appellari. Vnde si forsan appellaverit ab eo cui medium causæ *h* committitur, sive cognitorem executor dicatur, vel (quod melius est) auditor, quòd mandati fides excedat, vel meritò suspectus, nihilominus tamen delegatus à nobis

---

a *Ioan. 3.* b *Vide l. more Rom. ff. de fe. Bar. in leg. aut fa-cta. 6. tempus ff. de pœ. & l. hac verba. in fi. ff. de ver. sig.* c *Vide Abb. in hunc locum.* d *al. Boros. al. de Bordellu.* e *c. 4. eod. tit. in 3. compil.* f *al. Albati.* g *judices.* h *judicium.* i *postulavit.* k *prorem.* l *al. Episcopo Præneſtino.* m *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* n *Vide ca. quæreni. 3. de verb. sign.*

a *Litem contestatam.* b *C. 6. eod. tit. in 3. comp.* c *Licet sa appellationis multa salubriter cavit Conc. Trid. ff. de appell. c. 1. & ff. 24. de reform. c. 10. & 20. & alibi loca.* d *al. Abbatem aliquem.* e *Vide l. a judice. C. de judi. & ff. de off. proc. vic. ff. de offi. præsid.* f *medium.* g *Vide authentica. in prin-cia. cum not. C. ubi de crim. ag. op.* h *media causæ summa-cui media committuntur.*

tionem præmissam, causam poterit definire: ut parcatur laboribus partium & expensis.

Audiatur dictus sine partium consensu, recusari potest ut suspectus, non tamen sine causa. Abbas.

Eam verò quem delegatus à nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo justam recusationis causam ostendat *a*.

Si unus ex duobus delegatis Principis cum clausula appell. recipiat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec appell. recipere, quod tamen ante acceptationem poterat: & si sic fuerit appellandum, appellabitur ad Papam etiamsi fuerit subdelegatus non in totum. hoc dicit, secundum intellectum verum.

Si verò duo sunt à Principe delegati, & unus committit vices suas alteri, ille nec potest, nec *b* debet appellatione remota procedere, nec causam alii delegare *c*, quamvis in commissione facta duobus contineatur expressum, ut appel. re. alter possit procedere sine reliquo, non possunt ambo pariter interesse. Quia quod potest ex sola jurisdictione *d* sibi à Principe delegata, non potest cum jurisdictione sibi à condelegato commissi. Unde si ab eo fuerit appellatum, licet aliquibus visum fuerit, quòd ad condelegatum valeat appellari, nobis tamen videtur, quòd ad primum duntaxat appellandum est delegantem, propter rationem superiùs assignatam.

Si delegatus Papæ subdelegat non in totum, pars à subdelegato non potest appellare, etc eo, quòd datus sit sine suo consensu: potest tamen consentire in ostendendo causam justam coram delegato, & tunc delegatus desinet: à quo etiam si nollet recusatorem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.

Eius ergo appellatio, de qua tua fraternitas nobis scripsit, si nostræ constitutionis occasione ad nostram audientiam appellavit, pro eo quòd delegatus à nobis reservata sibi definitiva sententia, audientiam causæ commisit quibusdam, qui de partium *e* assensu nec dati sunt, nec recepti: nisi contra eos justam recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram judice delegato, non debuit impedire, quo minus procederent auditores. Quietiamsi tanquam suspecti fuissent meritò recusati, delegatus tamen à nobis nihilominus potuisset, sublato appellationis diffugio, causam judicialiter expedire. Quòd si justam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectum *f* litigare cogebat, à tali gravamine licitè potuit *g* ad nostram audientiam appellare: quodque à post appell. hujusmodi est præsumptum, judicati debitinium & inane.

CAP. XXVIII.

Delegatus Papæ, nisi malitiosè se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem: in coactione tamen defert subdelegato & persona. h. d. usq; ad §. item cum totum.

Idem *Episcopo Helien.*

Pastoralis *i* officii: [1 *& infrà.*] Consultationi tuæ *k* duximus *l* respondend. quòd cùm delegata à principe jurisdictio dandi invicem sit à lege concessa nullomodo ipse exonerare seipsum malitiosè non quæ- ret, potest compellere renitentem, eo quòd jurisdictio illa nullius videretur momenti, si coërcitionem aliquam non haberet: Delegatus tamen debet solicitè providere, ut si personis superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat & personæ *a*.

[1 *Diligentia & solicitudo quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, & zelus tuæ restitutionis nos invitant, ut quamvis simus multiplicibus occupationibus prapedti negotiorum, eis tamè ad horam subtrahimus nosmetipsos, in qua tuis intendamus consultationibus. Consuluit etenim nos tua fr. discretio, utrum si delegatus à Principe causam sibi commissam voluerit alii delegare, nolentem delegationem suscipere, ad ipsam suscipiendam valeat coarctare.*

Delegatus Papæ sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, & punire contemnentem acceptare. h. d. Abbas.

Item cùm totum negotium alii possit committere delegatus, sicut superius est expressum: citationis officium potest cuilibet (discretione prævia) demandare, ac punire meritò contemptionem.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam à suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, jurisdictio primi delegati est interim suspensa, quoad executionem. hoc dicit, secundùm verum intellectum.

Præterea postulasti, si cùm à sententia lata auctoritate literarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatum, & literæ post appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum posteriorum judicum executio sententiæ à prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipsam neque per se, neque per alios exequantur. Nos autem inquisitioni t. t. r. quòd cùm appellationis causam ex certa scientia judicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur accipere, ac jurisdictiom priorum judicum revocare *b*, ut interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita plenius sint discussa; *& infrà.*

Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiam si sciat eam injustam. Abbas.

Quia verò sæpè contingit, quòd executio sententiæ ordinario demandatur: quæsivisti, an si ipsam injustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare? an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque quòd non cognitio, sed executio tantùm demandatur eidem: respondemus, quòd cùm ordinarius teneatur obsequi delegato, etsi sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eãdem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. *& infrà.*

Delegatus qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem punit: & quantum ad diem illam causam committet, appellatione remota, in odium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abbas.

Cùm autem sæpè contingat, ad diem, quam judex delegatus à nobis partibus assignavit, earum altera procurante, ut negotium propogetur, judicem ipsum à Rege vel Archiepiscopo evocari. Nos perversorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut si delegato constiterit hoc fuisse alicujus partis malitia procuratum, ipsam puniat animadversione condigna: & (ne aliquod lucrum ex hujusmodi fraude reportet) personæ neutri parti suspectæ, quantum ad diem illum, committat ipsum negotium audiendum, quæ in ipso, appellatione remota, procedat: nisi fortè partes consenserint negotium protogari.

CAP. XXIX.

Subdelegatus à delegato Papæ jurisdictionem non habente potest coërcere impedientem. hoc dicit, comprehendendo utrunque intellectum.

Idem *Abbati sancti Hilarii c & magistro G. canon. Terusino.*

---

a *Videlic. apertissimi. & l. cum specialis. C. de jud.* b *Hæc duo verba, nec debet: desunt.* c *Vide leg. à judice. C. de jud. del. fun.* e *ipsum.* f *audire in antequis.* g *poterit.* h *al. quodlibet.* i *Ex hoc cap. sex præx sunt cap. proximi. al. quidquid potest.* k *Ex hoc cap. sex præx sunt cap. proximi. infra de offic. jud. ord. & c. pastoralis. de jud. Cap. 7. eod. tit. in 3. compilat.* l *al. taliter duximus.* l *Textus in l. aperiùs. C. de judic.*

a *Vide l. capitalium. & ibi Bart. ff. de pœnis. facit quod not. in l. 2. ff. eodem.* b *Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ad Sc. Turpill.* c *Hilario plebano S. Pauli Castell. diœces. & magistro G. Can Ecclesiæ Terusien.*

EX literis *a* Patriarchæ Granden. [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus, nisi vobis constiterit, quòd literæ quæ secundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad primicerium Granden. & plebanum sanctæ Sophiæ obtentis, expressam fecerint mentionem, ut per secundas primæ appareant revocatæ: cùm primos judices auctoritate literarum nostrarum jurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodum Patriarchæ, quoad executionem sententiæ demandare, ex qua coërcitionem etiam idem Patriarcha receperat: cùm hujusmodi demandata jurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus hujusmodi coërcitionem aliquam non haberet: interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in Castellan. Archi. promulgatam, pro eo quòd ejusdem Patriarchæ executionem impediens, ejus *b* literas, quibus mandatum prædictorum judicum nunciabat, legi in publicum non permisit *c*: tamdiu faciatis inviolabiliter observari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum. Si verò constiterit primas literas, per secundas legitimè revocatas: cùm appareat primos judices jurisdictionem nullam penitus habuisse: & ita constet per consequentiam Patriarcham ipsum non recepisse jurisdictionem vel coërcitionem aliquam ab eisdem, prædictam interdicti sententiam denuncietis irritam & inanem.

[1 *Accepimus quòd cùm dil. fi. Granden. primicerius & plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus causa, qua inter clericos sanctæ Iustinianæ & A. Presbyterum super eo, quòd idem Presbyter clericum se ipsius ecclesiæ asserebat, agitari dignoscitur, à nobis fuerat delegata: mandassent eidem ut clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quæstionem fuerat super eodem negotio quoddam rescriptum obtentum, in quo sicut asseritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo subjacere, nisi prædictum Presbyterum in socium reciperent & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipse nolens eisdem judicibus in hac parte parère, qui nostra fungebantur auctoritate, maximè cùm ven. fr. n. Castellan. Episcopus ipsis super hoc parendum non duxerit: requisitus clericus sanctæ Mariæ formosæ mandatum super adictorum judicum per suas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Castell. plebanus ejusdem ecclesiæ legi publicè coram populo non permisit. & infrà. Vnde considerans idem Patriarcha Archidiaconum ipsum per tantarum injuriarum excessum, non se tantummodo, sed etiam Branden. ecclesiam, imò nos ipsos graviter offendisse, tam ipsum Archidiacon. quàm præd. ecclesiam, supposuit interdicto. & infrà. Cùm igitur super præmissis & aliis inter procuratores utriusque partis fuisset coram dil. fil. t. SS. Cosmæ & Damiani Diac. card. quem auditorem dedimus eisdem, diutius litigarum, & ipse nobis quæ audierat, fideliter retulisset: quia nobis constare non potuit, ut per literas quæ ad Paduan. Archipr. impetratæ dicuntur, cùm nobis ostensa non fuerint, revocatæ fuerant aliæ literæ ad prædictos Primicerium & plebanum obtenta, causam ipsam vestro examini duximus committendam, per a. L.]*

CAP. XXX.

Iurisdictio delegata re integra, morte mandantis expirat.

Idem *Episc.* d *Pillavensi.*

LIcet *e* undique: [1 & 2] Cùm igitur duxeris requirendum, si causam tribus judicibus delegamus, adponi in literis nostris illam clausulam facientes, quòd si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrùm nihilominus ea *f* exequantur: & unus postquam commiserit cuidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius ut suspectus meritò recusetur: an collega superstes suo nomine ac defuncti possit negotium definire? Inquisitioni t.t.r. quòd si jurisdictione à suo sibi collega delegata eo vivente uti non valuerit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandantis expiravit, non habet solus officium judicandi: sed ante mortem illius jurisdictione uti cœperit, tàm demandatas vices suas & alius poterit adimplere.

[1 *Confluentium negotiorum multitudo copiosa, nos ad curas varias impellere non desinat, paternum tamen quam sincera complectimur charitate in Domino, filiis debitam, strictam ad tempus deponere compellit, quam in exequendis aliis debito pastoralis officii gerebamus, at quia diuturnitatem, &c. certificare responso.*]

CAP. XXXI.

Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet.

Idem *Episcopo Baiocen.*

CVm in jure *a* petituri: *& infrà.* Praterea quidam visti, cùm tibi ab aliquo sub hac forma mandatum auctoritate qua fungor *b* injungo, ut talem denuncies excommunicationis sententiæ subjacere, ac tibi sub mandato Apostolico hæsitanti, ab aliquo non fuisse delegatum *c*, an mandatum hujusmodi exequi teneatis.

Super quo tibi hujusmodi damus responsum, quòd si de mandato sed. Apostolic. certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.

CAP. XXXII.

Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad cum, qui dicto prorogari non potest.

Idem *Parisi. & Trecen. Episc. & Abbati sancti Genovefæ.*

CVm olim *d* Abbas & conventus *e* Vertolium sua nobis conquestione monstrassent, quod homines Altissiodoren. quoddam stagnum, molendinum & domum in terra eorum construere nitebantur in rum *f* præjudicium & gravamen, Episcopo & Archidiacono Nivernen. commisimus causam ipsam. Rerum literas accepimus, quòd lite super petitione ecclesiæ contestata receptis utrinque testibus, & attestationibus publicatis, cum super dictis testium interrogatoriis fuisset postmodum disputatum: Tandem partes mitis proposuit, quòd de damnis in memoratis literis aliis datis super quibus testes deponere debebant, tur, cognoscere non debebant, cùm in rescripto nulla de damnis mentio haberetur: [1 *& infrà.*] dices autem interlocuti *h* sunt, quòd super diuturnitatis à comite, ad eos cognitio pertinebat. Quo comes ad appellationis beneficium convolavit. ipsum judices evocatum, & nec per se nec per salem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo constrinxerunt: *& infrà.* Quia verò in mnis datis, antequam lis fuerit contestata, nequeunt ad dictos judices cognitio pertinebat, cùm in nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos jurisdictio prorogari, cùm procurator ad illa modo intelligatur constitutus, quæ in commissionis literis inveniuntur expressa *i*: & postquam blicatis attestationibus intellexit super his positum, protinus contradixit: nos eosdem pronunciamus minus juste interlocutos fuisse, pedictum comitem qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis sententia non ligatum.

[1 *Ad quod inter alia fuit ex adverso responsum, quòd super omnibus articulis de quibus testes depositerant, & quos niter contestata, de ipsis cognosc. ac pronunciare judicio*

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ejusq; literas.* c *Vid. l. si quis id quod. De jurisd. omn. jud.* d *al. Parmensi.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.* f *ea.*

a *Cap. 10. eod. titul. in 3. compil. & est pars Dec. cum simile. sup. de elect.* b *tibi injungo.* c *Vide l. quicunq. ff. de sup. de elect.* d *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* e *Scribendum Varzilacensis, vel Vecilius.* f *rum.* g *mnis datis, &c.* h *fuerunt.* i *Vid. text. in l. si certi. pet. ff. sin. ff. si cert. pet. ceterum dubito, & dicit in plac. sequ.*

Ad hæc pars contra replicavit, quòd & si super damnis à procuratore fuerit constitutum, ei tamen ex hoc non poterat præjudicium generari, cùm ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad ea duntaxat capitula quæ fuerant in literis commissionis expressa, super quibus audiretur, plagis & molendino. Ad hoc parte altera responditur quod procuratoris factum comes ulterius impugnare non potuerat, quinimo post publicationem testium minimè duxerat revocandum.]

CAP. XXXIII.

Qui acta causæ relationis judicum delegatorum sigilla violando aperit, non auditur postmodum contra illa.

Idem *Senon. Archiepiscopo.*

Cùm à olim magister S. & B. Archidiaconatum & præposituram adinvicem commutassent : *& infra.* Verùm dictus B. delegatis nostris non deferens, imò veritus deleganti, sigilla violavit illorum, & scripta quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Quj nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui quidem in excusationem suam proposuit, quòd judices perperam processerant *b* contra ipsum, cùm acta e inscriptis minus fideliter redegissent : unde timens ne literas portaret Vtiæ, illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sanè si quod expediret, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis : præterea cùm non conquereretur de judice, quem ei proprio motu *c* concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum : & judices suos nobis per eum literas destinasset, de ipso pariter conquerentes : verbis ipsius fidem non duximus adhibendam : sed ut in hoc saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta judicum quæ temere *d* violârat, ipsum (sicut nec debuimus) noluimus exaudire : ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

CAP. XXXIV.

Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adjunctum per literas subreptitias, nec ipsius subdelegatum. hoc dicit secundum unum intellectum, vel sic : Delegatus subdelegatum collega impeditis non tenetur admittere, si in rescripto est clausula : quòd si ambo, &c. hoc dico, secundum alium intellectum.

Idem *Abbati, & capellano sanctæ Mariæ Bononiens.*

Coram *f* dilecto filio M. Diacono cardinali ; quem tibi & H. nuncio, & clerico sanctæ Agathæ adversarios, qui cum instrumentis ejusdem ecclesiæ, sed ubique literis de ratihabitione, ad Apostol. sedem accesserat, sed de rato caveret, sub fidejussoria cautione *g* concessimus auditorem : proponere *h* curavisti, quòd cùm quidam in parœcia sanctæ M. in honorem beatæ Agathæ ecclesiam construxisset. Alexand. Papa *i* prædecessorum super hoc Abbati sancti Stephani, & priori sancti Victoris commisit terminandam : qui pro ecclesia sanctæ M. definitivam sententiam protulerunt : verùm capellanus sanctæ Agathæ sententiæ parère contemnit. Cumque super eadem causa coram Ferrarien. Episcopo, per annum disceptatum fuisset, pars ecclesiæ sanctæ Agathæ horum veritate suppressa, magistrum L. hon. canonicum obtinuit eidem Episcopo in causæ decisione adjungi : qui cùm causæ interesse non posset, prædictus Episcopus, cui per sequentes literas mandabatur, ut si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret : sententiam prædictam confirmavit : [*1 & infra.*] Nuncius verò ecclesiæ sanctæ Agathæ inter alia proposuit, quòd cùm dictus magister L.] vices suas alii delegasset. Episcopus admittere noluit subdelegatum, sed post appellationem ad nos interpositam solus in causæ cognitione processit : [*2 & infra.*] Sed è contra fuit responsum, quòd Ferrarien. Episcopus solus procedere potuit, cùm in ultimæ commissionis literis fuisset insertum, quòd si ambo interesse non possent, prædictus Episcopus nihilominus exequi procuraret : quod non intelligitur, ut si per se, vel per alios interesse non *a* possent : quia id raro *b*, vel nunquam contingeret, sed si non posset personaliter interesse. Idem igitur cardinalis latam ab eodem Ferrarien. Episcopo sententiam confirmavit, & adversæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

[*1 Capellano S. Agathes sub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum suorum infrà certos terminos commorantium ad officia divina, vel ecclesiastica recipere sacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex adverso respondit, quòd olim Archipresbyter de Pastino à prædicto Alex. p. p. n. Indulgentiam impetravit, ut in vico Castellionis, in quo superexcreverat populi multitudo, ecclesiam de novo fundaret. Vnde tunc Bononiensis Episcopus de mandato ejusdem p. n. & locum signavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento secundum consuetudinem collocavit : capellam in eodem loco constructam cum tota parochia, quam usque hodie habet ecclesia de Pastino per 20. annos juste possedit, quam so. re. Ce. pp. p. n. eis suis literis confirmavit, & nos sub nostra protectione recepimus constitutam nobis ab eodem Archipresbytero censualem. Verùm olim quidam canonicus regularis ab Archipresbytero de Pastino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus, prater auct. Archipresbyteri & capituli de Pastino, coram prædicto Abbate S. S. & priore S. Vict. ab illis citatus apparuit, sed coram illis judicium non subivit. Imò ab ipsis tanquam de ratione suspectis, quia prædictam voluerunt sibi parochiam vendicare, ad nostram duxit audientiam appellandum. Iidem autem judices non dubitantes mandati fines excedere, tam super novo quam veteri populo sententiam protulerunt, cùm secundum tenorem literarum directarum ad eos non potuissent nisi de veteri judicare. Postmodum verò memoratus canonicus contra voluntatem sive prohibitionem Archipresbyteri sua coram Ferrarien. Episcopo comparens, sub eo aliquantulum litigavit, sed tandem comperto quòd universi familares ejus ei essent adversi, prædictum E. ei fecit adjungi, qui cum.*]

[*2 Vnde contra primam sententiam allegabat, quòd de commissione ad primos judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nil pervenit : quæ judices post appellationem legitimè interpositam processerunt, & quòd fines mandati fuerunt in processu transgressi : contra secundum verò similiter proponebant, quòd canonicus regularis qui coram Ferrarien. Episcopo litigavit, non solùm non fuerat procurator datus ad eam, sed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri lis se præsumpserat immiscere, quòd Ferrarien. Episcopus solus processerat, cùm non ei sola causa fuerat delegata, & collega ejus, etsi causæ nequiverit interesse, alii tamen commiserit vices suas, & quod post app. etiam ad nos interpositam idem Ferrarien. pro ecclesia S. N. sententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quòd prædicta stare non poterant, cùm credi non debeat, quòd à judicibus illu pars appellavit adversa, ad quos nec sciverat, nec audiverat commissionis literas emanasse. Præterea cùm in literis commissionis appellationis fuisset obstaculum partibus interclusum, appellationis interpositæ non fuerat deferendum. Insuper cùm sicut adversarius fuit in jure confessus, & si pars ejus, qui us sequeretur appellationem, literas impetravit, non*

Cap. 1. De rerum permu. in 3. compil. unde vera narratio satis patet. b *processerunt.* c *al. & acta. 2. Reg. 11.* d *Hac clausula, motu proprio, quid operetur tradit Felen. cap. monvelli. Dersee. & late Gabrielius in Com. conc. 11. de clausul. concil. 2.* e *violarit.* f *Cap. 1. De paroch. & al. paroch. in 3. compilat.* g *Infert quod clericus comparens pro altero si non probat plene, teneatur de rat. caucar. Auth. gener. C. de Episc. & cleric.* h *In C. Bar. confir. proponere curavisti.* i *decess. Papa, in antiquis.*

a *Posset.* b *Vide leg. jura. cum l. seq. C. de postul. & l. nam ad ea. ff. de legi.*

fuerit tamen illa vasa, pro eodem haberi debeat, ac si non fuerit prosecuta. Vnde sententia jam transierat in rei judicatæ auctoritatem, & si contra jus litiganti prolata fuisset. Cùm autem nec litera commissionis ad judices primos obtenta præsentetur in jure, nec aliter legitimè demonstretur formam mandati judices excessisse, pro sententia potius est præsumendum. Quod dicitur ex adverso, quòd canonicus ipse non fuerit procurator, non nocet, cùm ipse procurator litem coram eodem Ferrariens. Episcopo contestando factus fuerit Dominus istis, qui generalis ab ipsius fundatione ecclesiæ procurator fuit, & sic agebat, & contrahebat, ac si verè novæ capellæ Dominus extitisset: præsertim cùm in causam non tam ecclesiæ nomine quàm proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos ecclesiæ S.N. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis ecclesiastica sacramenta. Præterea, cùm ad Archipresbyteri notitiam pervenisset, causam ipsam fuisse Ferrariæn. Episcopo delegatam, sed si per canonicum illum nolebat subire judicium, ad causam agendam debuerat alium destinare, quòd cùm non fecerit, ejus est negligentia imputandum, imò malitiæ potius qui sic contumacem nostram visus fuerit.]

CAP. XXXV.

Locus ad quem reus securè accedere non potest, & canonicus in causa canonici delegatus, recusari poterunt.

Idem *præposito sancti Dominici Subdiacono nostro.*

CVm R. *a* canonicus Ianuen. causam quæ inter ipsum ex una *b* parte, ac P. civem Ianuen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis suæ, in tua nequeat præsentia comparere. Mandamus, quatenus supradicto R. hujusmodi optionem relinquas, ut exceptis canonicis Ianuen. (quos cùm sint ejus socii, meritò habet pars adversa suspectos) in civitate, vel diœcesi Ianuen. in qua sunt multi viri *c* providi, judicem eligat, coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostra districtè præcipias, ut eandem causam juxta rescripti à te *d* obtenti tenorem appel. re. fine debito terminare procuret.

CAP. XXXVI.

Si mandatur judici delegato, ut illum absolvat, qui dicit se injustè excommunicatum, ante probationem illum absolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.*

CVm contingat *e* interdum, quòd laici: *& infrà.* Insuper requisiti fumus, cùm quis conqueritur in se à suo Episcopo post adpell. ad nos legitimè interpositam, vel aliàs injustè excommunicationis sententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut si est ita, juxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium illi impendant, vel eandem sententiam denuncient esse nullam, ac Episcopus paratus sit probare se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs iste hujusmodi sententiam protulisset, an probationibus non admissis liceat judicibus excommunicatum absolvere, vel denuntiare *f* sententiam esse nullam? *g* ad quod. t. r. quòd cùm quis conqueritur se post appell. ad nos legitimè interpositam excommunicatione fuisse innodatum, semper *h* utriusque partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potius non ligatus. In eo verò casu, cùm excommunicatum quis se asserit injustè, vix vel nunquam est ejus (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda, nisi tunc tantùm, cùm asserit, in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse tentet expressum: ad quod probandum admittendus tequam absolutionis gratiam consequatur. Verùm proponat se simpliciter excommunicatum injustè, ad piscopus ad probandum, quòd justè ipsum excommunicavit, suas posttuler probationes admitti, non est absolutionem ipsius aliquatenus audiendus, cum eius certo constaret rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus eius absolutio impendenda humiliter postulanti: & in hoc casu illum credimus juxta formam ecclesiæ pos nus absolvendum: ut sic demum probationibus utrique que partis admissis, utrum justè vel *a* injustè ligatus erit, decernatur.

CAP. XXXVII.

Rogatus à nobis olim & fratribus nostris charissimus in Christo noster Federicus Romanorum Imperator semper Augustus, Sicilia, ut restitueret ven. fra. no. Cephaluden. Episcopum, pro tuaverat ecclesiis & aliis bonis suis, se id libere facturum promisit, unde per scripta nostra Venerabilis fra. n. &c. quæ hic adscripta.

Si subdelegatus à delegato Papa jurisdictione uti cœperit, a gato removeri non poterit: & si fecerit contra mandatum, sup cesserit formam rescripti, processus est nullus.

Honorius III. *Messan. & Regen. Archiepiscopo* b.

VEnerabili fra. no. Archiepiscopo Cusentin. in mandatis, ut Cephaluden. Episcopum faceret ad Episcopatum, & ad alia, quibus fuerat atus: quo restituto plenariè, & corporalem ac pacificam possessionem adepto, si Episcopus meritò esset dilapidatione suspectus, virum providum & honestum videret coadjutorem *d* eidem *e* adjungere, sine consilio nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem, quoad usque veritate cognita duceremus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utique auctoritate nostra districtius interdices. Porrò idem Archiepiscopus cum infirmitate gravatus, commisit in hujusmodi negotio vices suas, primo Abbati Sancti Spiritus de Panorm., demum thesaurario Cusentinen. Quorum primus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio vimus justitia exigente: quia videlicet Abbas mandati nostri tenorem *f*, ad inquirendum super dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non processit, & Archiepiscopus ipse (cum jam sua esset officio: dicto Abbati committendo in omnibus vices suas) hujusmodi negotium dicto thesaurario potuit demandare.

CAP. XXXVIII.

Si delegatus pronunciaverit se jurisdictionem non habere, etiam de consensu partium non reassumit.

Gregor. IX. *S. præcentori & Magistro M. Ambian.*

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato eius: non ritis accepisse, quòd cùm nobilis mulier Isolan dua, mentiens se pauperem *g* contra eos super & rebus aliis ad judices nostras literas impetrav dem coram eis excipiendo proponere curaverant,

a *Capit. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Hæc verba, ex una parte, desunt in antiquis.* c *In Codic. Barb. ita, provisi, & discreti.* d *In omnibus antiq. ita: ad te, & initium capitis indicat omnino ita esse legendum.* e *Cap 3. eod. tit. in 4. compilat.* f *Hic est hujusmodi in quibusd. manuscr.* g *Hunc text. dicit Abbas singul. esse hìc ad hoc quòd appellatio injustè sententiæ, ventat nulla,* h *utrinsibet.*

a *Hæc duo verba, vel injustè: desunt in vetustioribus.* b *A ipsius Honorii commentariis seu registris, hujus capitis vis erat ob* um. c *l. videamus. §. in Fabiana, de offic. & l. cum prom verb. signific.* d *Coadjutores quando dandi sint, & quales pr* e *verbum, adjungere, deest in antiquis.* f *vide l. cum cap. 7.* g *l. si quis ad declinandum. §. sit autem not. C. de appellat.* h *l. si quis ad hoc. C. de appellat. & l. illicitas. §. fin. de offic. pro de Episc. & cleric. & l. illicitas. §. fin. de offic. pro*

cum dicte littere suggesto mendacio impetrate fuissent cum predicta Jul. (que nobilis est & dives) pauperem se dixisset in eis coram ipsis (nisi requisito prius Domino, sub cujus jurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere justitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri, unde alii judices interloquendo pronunciarunt se per easdem literas procedere non debere: *& infra.* Demum fuit à partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quòd si intra terminum in compromisso expressum causam non deciderent, partes ad eorundem examen redirent examen. Verùm arbitris causam injustum redirent examen. Verùm arbitris causam injustum terminum negligentibus terminare, dicti judices juterminum negligentibus terminare, dicti judices jusdictionem per formam compromissi hujusmodi resumpserunt: à quibus iidem se sentientes gravari, quòd super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam adpellarunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum.

CAP. XXXIX.

Arbiter electus ad causam recusationis, adsignant partibus terminum ad prosequendum causam suspicionis, & judex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.

Idem.

Suspicionis *a* causa contra judicem assignata, non ipse (qui forsan provocatus obesset) sed arbitri potius quam quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, que ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum adsignare: Ab ipso quoq; judice (cui sicut jurisdictio, sic & cætera sine quibus explicari non potest, intelliguntur esse commissa) iidem ut conveniant, si discordes fuerint, in unam sententiam, vel tertium concorditer advocent *b*, cum quo duo vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne hujusmodi occasione principale negotium plus debito prorogetur.

CAP. XL.

Delegata jurisdictio ad personas non expressas in rescripto, etiam à successoribus confessis prorogari non potest.

Idem *Abbati sancte Genovefe.*

Per literas *c* Apostolicas conquerentibus coram te de Episcopo *d* London. quòd concessum ab eis mutuum promisso loco & termino non persolvit: pendente judicio, I. laicus qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, sed in tuam jurisdictionem (sicut asserit) voluit prorogare *e:* ut si intra terminum constitutum prædictam non solveret quantitatem, excommunicationis & interdicti sententias in personam & res eius promulgares. Quas hujusmodi occasione à te latas, decernimus non valere: cùm & si aliàs jurisdictioni præsse dicaris, quia in dictum I. nullam jurisdictionem habebas, jurisdictionis prorogatio nulla noscitur extitisse, cùm hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.

CAP. XLI.

Major xx. annis potest à quocunq; dari delegatus. Idem in majorem xviii. dummodo intervenerit consensus partium. Minor verò xviii. non potest dari, nisi à Principe.

Idem.

Cum vigesimum annum peregeris *f*, dari potuisti in arte hujusmodi delegatus. Cæterùm constituto infra ætatem eandem (nisi partes scienter consentirent in eum qui annum XVIII. transcendisset) facta delegatio ab illo quam à Principe non teneret.

CAP. XLII.

Potestas plurium delegatorum vel arbitrorum simpliciter datorum expirat per mortem unius.

Idem.

VNo delegatorum *a* vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Nisi aliud in delegatione aut compromisso fuisset expressum.

CAP. XLIII.

Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio vel de partium consensu, vel cum clausula præelectionis, videlicet, quòd si non omnes, tu cum alio exequaris, & cætera, hoc dicit, usque ad §. Is autem.

Idem.

Quoniam Apostolica sedes intendit providere negotiis, & non personis, quibus eadem committuntur, si judex tertius licet ex officio nostro, vel de adsensu partium pro communi à nobis datus eisdem, alii delegaverit vices suas (cùm delegato à Principe id concedatur a jure) *b* delegatio valebit ipsius. Idem quoque dicendum est, cùm mandatur Episcopo, ut cum altero suorum conjudicum mandatum Apostolicum exequatur, & tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo reliqui duo procedere non valebunt.

Is cui committitur negotium, ut personaliter exequatur, potest si partes consentiunt, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis. hoc dicit, usq; ad §. Cæterum.

Is autem, cui injungitur ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare. Præterquam si inquisitionem fieri, vel ecclesiis de prælatis, vel aliis ministris provideri *c* mandaremus, cùm in his omnibus casibus industriam & fidem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

Is, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere: fallit in legato sedu Apostolica. Et est text. notabilis, & multum allegatur. Ab. Sic.

Cæterùm (salva legatorum sed. Apostol. auctoritate) nulli cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte.

DE OFFICIO LEGATI.

TITVLVS XXX.

CAP. I.

Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.

Alexander III. *universis suffraganeis Cantuarien. ecclesiæ.*

Cvm *d* non ignoretis Cant. Archiepiscopum vobis non solùm *e* Metropolitico, sed etiam legationis jure præsse: [1 *& infra.*] Sane licet idem Archiepiscopus metropolitico jure audire non deberet causas de Episcopatibus vestris, nisi per adpellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu universas *f.* quæ per adpel. vel querimoniam perveniunt ad suam audientiam, audire potest & debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere comprobatur.

[1 *Mirabile satis est quod quidam vestrum sicut audimus asseverare præsumit, quòd idem Archiepiscopus nullam causam de Episcopatibus vestris sive metropoleos sive legationis jure debeat audire.*]

---

a Causæ recusationum refert Hostiens. in sum. tit. de recus. §. qua sint causa. Joann. Andr. in c. Legitima. de app. in 6. & Panorm. in c. cum speciali. infra. de appell. b *Vide L. item si unus ff. de arbit.* c *Vide Lanfr. in tract. de arb. 4. prorogatio.* d *Laudun. qui prior quid interest.* e *Vide leg. 6. ff. de eo quod cer. & l. uni. & ibi Bar. C. de* f *Vide l. 1. ff. de min. & l. filius fa. & l. cum pater. ff. de judic.*

a *Hunc textum intellige, cùm facta est delegatio nominatis personis: secus si dignitati, juxta c. quoniam Abbas sup. eod.* b *Vid. l. si ju. & ibi Pet. de bel. port. & Cyn. C. de jud. & Bart. in l. & quia. ff. de jurisd. om. jud.* c *mandamus. al. mandarent.* d *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *metropolico.* f *In multis manuscr.*

CAP II.

De causa specialiter delegata a Papa, legatus se intromittere non potest.

Celestinus III. *magistro Columbo.*

STuduisti à nobis *a* quærere, utrum de causa, quam alicui delegamus, alius qui sit generalis in provincia legatus, ante cognitionem vel postea cognoscere valeat, vel commissionis nostræ processum, quem judici delegato transmittimus, taliter impedire. Respondemus, quòd cùm mandatum speciale deroget generali, legatus commissionem alii factam specialiter impedire non potest: & si secundùm formam mandati nostri sententia jam fuerit promulgata, non poterit ipse legatus (nisi super hoc mandatum specialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipsam tamen (si rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

CAP. III.

Legatus etiam de latere ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel unam ecclesiam cathedralem alteri subjicere, & alteri concedere jus primatiæ, vel duos Episcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in clericos, absolvere potest. h. d. cum c. seq.

Innocentius III. *b ex. sancti Laurentii in Lucina Presbytero cardinali sed. Apost. legato.*

NIsi specialis illa dilectio *c*, quam ad personam tuam habuimus & habemus, justum motum animi nostri temperaret, pœna docente, cognosceres, quantum *d* excesseris, qui spretis canonicis sanctionibus & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Trojanum Episcopum de Trojana ecclesia ad Pannormitanam de facto transferre.

CAP. IV.

Summatum fuit supra in cap præcedenti.

Idem *eidem.*

QVod *e* translationem: [1 *& infrà.*] Licet in regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad eam tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signum privilegii singularis sunt tantùm summo Pontifici reservata: & si quædam ex his, quæ de speciali concessione sæpè fuere legatis indulta, ut illorum videlicet absolutio, qui propter sacrilegas manuum injectiones in clericos, incidunt in canonem promulgatæ sententiæ, videantur ex ipso legationis officio jam licere legatis: an existimas, quia vices nostras tanquam legato tibi commisimus exequendas, quòd Pannorm. ecclesiam posses subjicere Messan. ut illam præficeres isti, concesso sibi privilegio primatiæ? An putas ex eadem causa tibi licere, duos Episcopatus unire, vel unum dividere sine licentia speciali?

[1 *Pontificis de Trojano Episcopatu ad Panormitanam metropolim à te factam nolumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, sed rectitudinis nos induxit. quia.*]

CAP. V.

Ex quo legatus retulit causam Papæ, illius desinit esse judex.

Idem *Bonon.* f *Episc. & M. capellano Subdiacono nostro.*

LIcet Tranens. canonici *g* ab initio dissensissent, tandem unanimiter consenserunt, G. fratrem Cassinen *h.* Abbatis in Archiepiscopum eligentes, cujus electionem Portuens. Episcopus tunc legatus, examinari præcepit: [1 *& infrà.*] Nuntius præfati Cassinen. Abbatis nobis literas præsentavit, gravem contra dictum legatum querimoniam continentes, quòd nobis quam electionem examinaverat, & eam ad nostram deliberationis examen transtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitiosè nimis examinare præsumpsit. [2 *& infrà.*] De concilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam à non suo judice factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam & inanem.

[1 *Et examinationem redactam in scripta sua fideli manu, Archidiac. n. mag. Petrachii muniri cum sua quoque fideli ad eandem Apostolicam transmittend. literas quoque suas nobis per tre dicto Cassi. Abbatis deprecatorias destinavit, quas cum dicto electionis omnium canonicorum subscriptionibus roborati, nec & literis suffragaeorum & populi, tres de canonicis Trojanis, sua ab universo capitulo destinati, nobis humiliter presentes petentes electionem canonicam de persona idonea celebratam rita. Apost. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam & fati canonicis juramentum recepimus, non à nobis exactum, sed ipsis oblatum, & factum electionis, sicut est & nos & per nominavimus diligenter. Interim verò.*]

[2 *Unde petebat per vires idoneas sufficiunt cautelas ipsius electo inquiri, cumq. prefatus supervenisset Episcopus, & ea que ipsi sunt intellexissemus ab ipso.*]

CAP. VI.

Legatus de latere confert beneficium vacans, licet illud pertineat ad præsentationem alicujus clerici. h. d. & est casus notabilis.

Idem *a sancti P. & sancti Leonis abbatibus & R. Archi. Tullen.*

DIlectus filius *b* R. Methensis canonicus intimavit, quòd cùm Prænestinus Episcopus Apostol. fungatus ecclesiam sancti Trudonis consuluisset eidem Archi. ad quem illius ecclesiæ præsentatio pertinebat, asserens quòd eodem inconsulto conferre tuit à legato, canonicum ipsum super eadem ecclesia lestare præsumit. Cùm igitur plus juris habeat cessione prælatus, quàm in præsentatione patronus præjudicetur prælato, si quarido per Apostol. fa tum eo inconsulto ecclesia concedatur: mandamus tenus dictum Archi. ut ab ejus super hoc molestatione, desistat, appella. re. cogatis.

CAP. VII.

Legatus in pluribus locis potest in qualibet diversa restrictionem suam exercere: sta quod falla unus inquisitor explicare. hoc dicit, Pannormi.

Idem *Illustri Regi Francorum.*

NOvit *d* ille, qui nihil ignorat: [1 *& infr.*] parte tua querimoniam accepimus, quod cùm legatus esset certa ratione suspectus, extra fines Francorum in terram tuam interdicti sententiam promulgavit: [2 *& infrà.*] Tuæ magnificentiæ significamus, quòd etsi fines regni Francorum exierit, tamen fuerat terminos suæ legationis egressus, solum in regno Francorum, sed in Vien. Lugdu. suntin. provinciis injunctam sibi à nobis legationem citudinem suscepisset.

[1 *Quòd Regia sublimitati. & infrà. Nolet autem dil. fil. Vicen. & Vualther. milites, & postmodum dil. fil. curavimus multipliciter honorare, sicut per ipsi patere Decanum Aurelianensem cum literis tuis benigne recepimus tats plenius patere. Ipse autem in nostra & fratrum nostrorum sentia constituti contra eundem Card.*] *ex parte tua querimonia intenderunt.*

[2 *Quæ etsam in animam suam promiserat & dicebat*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Innocent. III. d. tit. & c.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *§. item lex Iulia. de publ. jud. Inst.* e *C. 2. eod. tit. in 3. compil. pro unione vide conc. Trident. sess. 24. de reform. c. 13.* f *Barotinens.* g *C. 3. eod. tit. in 3. comp. in quibusdam Trojani legitur.* h *al. Abbatem, & tunc dic, G. fratrem Cassinensem Abbatem.*

a *Sancti Apri. & sancti Leonis Abbatibus & Archi. Tullens.* b *Capit. 4. eod. tit. in 3. compilat.* c *leg. si communem. ff. quem admod. ser. amit.* d *Cap. 1. in 3. compilat.*

latere, quod tu eorum legatis & delegatis nostris super hoc negotio latere, quod tu eorum legatis & delegatis nostris super hoc negotio fauerunt, & quòd post hujusmodi negotium, nec per nos, nec per alios fuerunt ex parte nostra citatus ut juris pareres, prædictam petens sententiam recepta hujusmodi cautione juratoria relaxari. Cæterum ad ea quæ contra legatum objecerant, & eis respondemus, &c.]

CAP. VIII.

Prælatus legatis de latere, minuit legatus executionem officii sui dimittere debet.

Gregorius IX. *Patriarchæ Hierosolymitano.*

VOlentes: *& infrà.* Fraternitati t. legationis officium in provincia tua duximus committendum, ita tamen quòd si legatum ad partes illas de latere nostro contigerit destinari, executionem ipsius officii, quam dilectus legatus ipse ibi fuerit, pro sed. Apostol. reverentia omnino dimittas *a.*

CAP. IX.

Legatus non de latere, sed ratione personæ extra provinciam sibi datam absolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum violenta, nec etiam in provincia si tales excommunicati aliunde venant. Legatus verò ratione dignitatis nullos tales absolvit. h.d. secundum communem intellectum.

Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, ecclesiæ Romanæ legati, qui de ipsius latere non mittuntur extra provinciam sibi commissam, vel ibidem si hujusmodi manuum injectores illuc contingat aliunde venire: & qui ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vindicant dignitatem, etiam subditis (quamvis in provincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiri non possunt. Nisi de speciali gratia illis & istis unquam à sede Apostolica concedatur.

CAP. X.

Durant legati statuta etiam legatione finita, finitur tamen sua legatio jurisdictio, si citatio non præcesserit.

Idem.

NEminì dubium esse volumus, quin legatorum sedis Apostolicæ statuta edita in provincia sibi commissa duxerunt quam perpetua, licet eandem postmodum sint egressi. Secus autem *b* si causas duxerint delegandas *c* aliquibus, cum jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit.

DE OFFICIO IVDICIS ordinarii.

TITVLVS XXXI.

CAP. I.

Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire, & cum opus fuerit invocare brachium sæculare.

Ex synodo Ioannis Papæ.

PEnitentiis: *d & infrà.* Habeant igitur Episcopi singularum urbium in suis diœcesibus liberam potestatem adulteria & scelera inquirere, ulcisci & punire, secundùm quod canones censent, absque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit publicum convocare auxilium, non ad præjudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.

CAP. II.

Ordinarius, qui sit non ut judex vel homo, sed ut Deus, subditum esse criminis reum, indeterminate poterit, sed non nominatim eum arguere vel punire.

Eugenius Papa *a.*

SI sacerdos sciat *b* pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit. & emendare noluerit, nisi judiciario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim, sed indeterminatè. Sicut dixit Christus: Vnus vestrùm me traditurus est. Sed si ille, cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem *e* damni, licet etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim potest eum removere à communione, licet sciat eum esse reum: quia non *d* ut judex scit, sed ut Deus: sed debet eum admonere ne se ingerat: quia nec Christus ludam à communione removit.

CAP. III.

Si ordinarius subjectus Episcopo profert in sibi subjectum justam censuram ecclesiasticam, Episcopus illam servare debet, & illam sine satisfactione & conscientia proferentis relaxare non debet.

Alexander III. *Florentin. Episcopo.*

CVm *e* ab ecclesiarum prælatis ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma consistere, & usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari. Quapropter mandamus, quatenus si quando plebanus sancti P. *f* in clericos vel laicos parœcianos suos interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam facias inviolabiliter observari, & eam sine congrua satisfactione, & absque ejusdem plebani conscientia non relaxes.

CAP. IV.

Si ordinatio vacantis ecclesiæ etiam patronatæ ex justa causa differtur, est ibi per Episcopum & Oeconomus ponendus.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

CVm vos plerunque *g* oporteat ordinationem ecclesiarum differre, pro eo, quòd quandoque personæ vobis minus idoneæ præsentantur, aut inter vos & præsentatores alia de causa radix dissensionis *h* emersérit; [1 *& infrà.*] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus ecclesiis, in quibus ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ præsentatur, vel alia de causa de jure personas non potueritis in eis instituere: appellatione *i* remota ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in ecclesiarum utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare.

[1 *Providendum nobis est, ne occasione hujus dissensionis & scandali interim fructus illarum ecclesiarum depereant, aut ejus parochianis in spiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde est, quòd.*]

CAP. V.

Si constat ordinario, quòd absolutus à Papa suppressit veram causam quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si verò sibi non constat, est tamen sibi urgens suspicio contrà eum, debet cogere eum se purgare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

EX *k* parte tua: [1 *& infrà.*] Quia nos consulere voluisti, utrum illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium, per sedem Apostolicam meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes? Taliter r. quòd si ita tibi constiterit,

a Vide auct. multo magis. C. de sacr. eccl. l. 2. C. de ep. jud. b tamen. c Vide l. un. C. qua pro sua jurisd. & l. 3. C. de offi. præt. d Cap. 1. ad. fin. in 1 comp. Triden. conc. sess. 24. de reform. cap. 6. e Vid. Limperium. sum. int. de jurisd. omn. jud.

a al. Augustin. in concil. part. 30. cap. 55. Idem Nerviensi Episcopo. b Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 30. cap. 55. c actorem. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioann. 13. d Thom. 3. p. q 80. art. 6. Sotus in 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 6. e C. 3. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Later. p. 31. c. 7. f Pancratii. g Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. p. 15. cap. 21. h emergit. i cessante. k Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Later. p. 31. c. 4.

debes eos ecclesiastica censura compellere cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire. Si verò id tibi *a* non constiterit, & eos suspectos habueris, quòd confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes exinde coram te, quòd veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

[1 *Nobis est constanti assertione propositum, quòd interdum quidam pro certis causis excommunicati sed. Apostol. visitant, & reticentes causas, pro quibus sint vinculo excommunicationis astricti, de absolutione sua literas deferunt, continentes eos ad sedem Apostolicam accessisse, & auditis confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Vide.*]

CAP. VI.

Si ex desidia vel malitia delegati Papæ quis perseverat in reatu, ordinarius loci potest supplere, non obstante quòd causa fuerit delegato commissa. hoc dicit, & est casus notabilis & singularis.

Celestinus III.

Significavit *b* nobis tua fraternitas, quòd quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita consanguinitatis & affinitatis copula excommunicationi *c* norantur, ad judices remotiores ab Apostolica sede literas impetrant: per quas cùm ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi testes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copula remanent: & causa debitum non sortitur effectum: [1 *& infrà.*] Cùm itaque pro malitia vel desidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire: tale damus t. f. responsum, quot quotiens ea, quæ prædiximus in tua diœcesi evenire contigerit, licitè potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tamdiu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

[1 *Unde postulasti à nobis quid sit tibi in tali articulo faciendum.*] *Cum itaq; dolus sine alicui patrocinari non debeat, nec etiam quis per malitiam vel desidiam judicii delegati debeat, &c.*

CAP. VII.

Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis monachum vagabundum.

Innocentius III. *Austrano Archiepisc.* d

Quanto *e* devotio religiosorum: [1 *& infrà.*] Ad audientiam nostram noveritis pervenisse, quòd monachi canonici & alii regulares tuæ provinciæ cùm deberent potius in claustro juxta regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientiis & reditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes, per curias Principum & potentum discurrere non verentur: [2 *& infrà.*] Mandamus, quatenus quoscunq; tales inveneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, ut proprium in manibus prælatorum suorum sine difficultate resignent; convertendum in utilitatem domus secundum Abbatis consilium, & regularem vitam observent: si prælati eorum post suam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officii & beneficii, appellatione remota compellas.

[1 *Virorum studiosius mandatis divinis inhæret & creatori suo placere per omnia operæ sanctæ conversationis intendit, tanto humani generis inimicus ad sedulitatem sua fraudis malignius laborat, & variis modis eis præstat materiam cavendi, & animæ eorum inextricabili laqueo nectitur irretire.*]

[2 *Ex muneribus suis illorum sibi favorem & gratiam adquirunt, ac de ipsorum familiaritate in conventu suo consurgentia dissensiones commovent & cæterorum humilitatem in superbiam contemnentes, mandatis prælatorum suorum rebelles & contumaces existunt & contra illorum prohibitionem fas & nefas gotiorum solicitudinibus se ingerunt. Cum igitur propter hos religionis non modicum enervetur s.t. per a.s.*]

CAP. VIII.

Ab uno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus. Archiepiscopus per querelam adstus, non absolvet, nisi remittat.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

Ad reprimendam *a* malitiam perversorum pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ: quas facultas à vobis interdum in subditos vultis inviolabiliter observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter observare. Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexonen. Episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgandas: & vos ipsi servetis, & à vestris subditis faciatis inviolabiliter observari. Tu verò frater Archiepiscope (cum excommunicationis sententia per adpellationis non suspendatur objectum) si quem communicatus ab ipsa de injusta tibi fuerit excommunicatione conquestus: ad ipsum (ei quasi Confessori referens) absolvendum secundum ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absolvere, tu (recepta cautione juratoria) absolutionis munus ei ponas exhibere: ita tamen, quòd nisi legitimè tibi constiterit, eum contra justitiam excommunicatum fuisse, ei demum juramenti præcipias, ut super eo, de quo fuerat excommunicatione notatus *b*, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quòd si facere contempserit, eum communicationis sententiam, appellatione remota, ducere non omittas.

CAP. IX.

De causis subditorum Archiepiscoporum & Episcoporum Patriarcha non cognoscit: nisi per appellationem legitimam, vigore consuetudinis seu privilegii.

Idem *Turonensi c Archiepiscopo.*

Duo *d* simul: [1 *& infrà.*] Consul. t. t. cùm sit in canonibus definitum Primates vel archas nihil juris præ cæteris habere, nisi quibus canones concedunt, vel *e* prisca illis consuetudo tribuit vel tulit ab antiquo *f*: ita ut secundùm Nicenas [illegible] sua privilegia serventur ecclesiis, præterquam [illegible] sed. aliquam ecclesiam vel rectorem ipsius [illegible] ciali privilegio decreverit honorare: quamvis [illegible] tui coram te voluerint stare juri, compelli non [illegible] judicium Patriarchæ subire, nisi causa per appellationem [illegible] audientiam perferatur: aut ei aliquid super hoc [illegible] Apostolica sit indultum.

[1 *Consultationem scilicet & querimoniam, quas tua fraternitatis continebat, per quam à ven. f.n. Herosolymitano Patriarcha querebaris clericos tuos injustè gravari, quæsti simul rationem quo parati sunt de se querimoniam deponentibus subire, hiberi, licet ad eum per Apostol. sed. causa maxima deferam, ramsi se respondere compellit, & utrum ad id possint de jure per nostras postulabas literas edoceri. Volentes igitur pro nibus tibi providere prædictis.*]

CAP. X.

Archiepiscopus impeditus potest confœderationem [illegible]

---

a *Sensus est: si suspecti sunt quod non dixerint Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eam suspicionem, ut inde colligatur eos verum dixisse.* b *Cap. 2. eodem titul. in secund. compilatione.* c *Vide Trident. concil. sess. 24. in decret. de reformat. per multa capita.* d *al. Auxitano.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. Vide concil. Viennens. in Clem. de stat. monach. c. ne in agro. §. quia verò. ubi etiam hæc prohibentur. Sævit lex, Deo nobis. C. de Episc. & cler.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *al. notatus, nam in nullo manuscr. reperitur.* c *al. Tyrensi.* d *Cap. [illegible] in 3. compil.* e *& prisca.* f *Vide l. de quibus ff. [illegible] sit lon. consu.* g *Hæc habet in d. [illegible]*

tem aliter committere, & consecrandus tenetur ab illo commissa-rius munus consecrationis recipere.

Idem *Turonen. Archiepiscopo.*

QVod sedem *a* apost. [1 & 3.] Nos quidem consuluisti, utrum si aliqua infirmitate, vel alia justa causa detentus, aliquem suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui Coepiscoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi esset : [2 & 3.] Consult. tuæ taliter respondemus, quòd in tali articulo constituto & tuas vices (ut dictum est) tibi committere licet, & consecrandus munus debet ab eo consecrationis *b* accipere, cui eas duxeris committendas, dummodo catholicus habeatur & impedimentum ei ex subtractione gratiæ Apost. sed. non obsistat.

[1 *Consule super his quæ tibi dubia existunt, gratum geremus & acceptum, & tua exinde f. meritò videtur commendanda, cum sacrosancta constitutionis eandem sedem totius posuerit orbis terrarum magistram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem exposita ratio requiratur.*

[2 *Et utrum electus qui pro consecratione instaret, ab eo cui vices tuas commisisses, taliter deberet licitè consecrari.*]

CAP. XI.

Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam, subditis suffraganeis committere potest : non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest. b. d. usq; ad §. Præterea.

Idem *Episcopo Helenens.*

PAstoralis officii [d & 3.] Ex parte *e* tua fuit insuper *f* quæsitum utrum si aliqua causa fuerit ad Archiepiscopum per appel. delata, possit eandem jure ordinario potestatis suffraganei sui subdito delegare, vel animadvertere in *g* eundem, si causam renuerit suscipere delegatam? Ad quod respondemus, quòd Archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem hujusmodi compellere nequit invitum : cùm in eum (exceptis quibusdam articulis) nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit metropolitana *h* lege subjectus: de infra.

Mortua delegato Papa, qui excommunicavit reum, vel actorem in possessionem induxit, si ejus successor in delegatione succedat, absolvere & restituere possessionem poterit ; aliàs solus Papa restituet & absolvet, præterquam in mortis articulo. ne tamen currat annalis præscriptio, vos coram ordinario, vel publicis personis de stando juri cautionem præstabit, hoc dicit.

Præterea postulasti, an alicui *i* liceat sine speciali mandato Apost. sed. (delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causa rei servandæ in possessionem pertorum induxit ; rebus humanis exempto) eidem volenti juri parere absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere intra annum : sufficiens receptus primitus cautione. Ad quod dicimus, quòd cùm delegatus quantum ad illud sit major ordinario, sine mandato summi Pont. excommunicatus ab hujusmodi delegato non potest per alium (præterquam in mortis *k* articulo) absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan delegatus talis extiterit, cui alius succedat in onere & honore. Nec per alium, quàm per summum Pont. recuperare poterit possessionem amissam : veruntamen ne alius post annum verus efficiatur possessor, coram ordinario, vel si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honestis personis (ut quasi præscriptionem interrumpat annalem) offerre ac præstare, quòd juri parebit, poterit cautionem : ut sic post annum recuperare possessionem per sedem Apostolicam mereatur.

CAP. XII.

Papa per rescriptum, quo mandat ordinario ut subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatum, ideò ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset, hoc dicit.

Idem *Archiepiscopo Senonens.*

LIcet *a* in corrigendis excessibus juxta canonicas sanctiones appellationis sit diffugium interclusum, & ideò Parisiens. Episcopus cùm à nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quàm etiam clericos seculares suæ jurisdictioni subjectos, qui *b* multa & gravia crimina committere proponunt, inquirat & corrigat apte. quæ viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit, & honestum. Quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit jurisdictioni tuæ per mandatum hujusmodi derogare : præsentium auctoritate duximus declarandum, quòd si in inquisitionibus ab eodem Episcopo, non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare, prædicti occasione mandati auctoritati tuæ, quo minus ad te tanquam ad metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. *c*

CAP. XIII.

Prælati subditos corrigunt, & reformant appellatione remota, vel consuetudine non obstante. Si tamen capitulum consuevit corrigere excessus canonicorum, si intra terminum ab Episcopo præfigendum non facit, ipse Episcopus hoc faciet, hoc dicit, usq; ad §. Cæterum.

Idem *in concilio generali.* d

IRrefragabili constitutione sancimus, ut ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessus, maximè clericorum, & reformandos mores prudenter ac diligenter *e* intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Vt autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excedere observandam. Excessus tamen canonicorum cathedralis ecclesiæ, quæ consueverunt corrigi per capitulum, per ipsum in illis ecclesiis qui talem hactenus consuetudinem habuerunt, ad commonitionem *f* vel jussionem Episcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo *g* præfigendum : alioquin ex tunc Episcopus Deum habens præ oculis, ipsos ut animarum cura requirit, per cens. eccles. corrigere non postponat.

Si canones sine manifesta & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessare à divinis, Episcopus cessationem non servabit, & metropolitanus vice Papæ cognoscet. b. d.

Cæterùm si canonici absque manifesta & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessaverint à divinis, Episcopus, si voluerit, nihilominus celebret in ecclesia cathedrali, & metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus à nobis, taliter eos per cens. eccles. cognita veritate castiget, quòd pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

---

a 1. & ind. tit. in 3. compil. b *Al. à consecratore.* c *Vide Lancelot. qua pro sua jurisd.* d *Quæ hic desunt require ex c. publicis, de offic. jud. delegati.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *requisitum.* g *Ratio est, quia judicare est publicum munus, & munus judicandi. De mun. & hon. & l. un. C. quæ pro sua jurisd.* h *metropolitica.* i *In omnibus empressis habetur decretalis ex margine scripsit in textum, ex glossa tamen constat, non fuisse à Rayn. positam.* k *Quia in mortis articulo nulla est commissio ad talium reservatio : & idcò omnes sacerdotes quoslibet peccantes, à quibus vis peccatis & censuris absolvere possunt. concil. Trid. sess. 24. c. 6. de casibus reserv.*

a 6. ind. tit. in 3. compil. b *In omnibus antiq. ita : quæ multa & gravia committere proponuntur.* c *derogari.* d *c. 7. & c. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *Quæ autem ratione prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit olim, Trid. sess. 13. de reform. c. 1.* f *&.* g *ad. Episcopo.*

Prælatus in impositione pœnæ, cavere debet a quæstu pecuniæ, & ab omni alio gravamine h.d.usq; ad finem.

Provideant itaque diligenter ecclesiarum prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum a pecuniæ vel gravamen aliud non convertant, sed istud studiosè ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere ultionem: quoniam super his sed. Apost. auctore Domino, adentissimè vigilabit.

CAP. XIV.

Cùm in civitate vel diœcesi sunt populi diversarum linguarum, Episcopus debet providere eis per viros idoneos, qui secundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & sacramenta ministrent. Et si urgens est necessitas, constituet sibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœcesis debet habere duos Episcopos.

Idem *in eodem.* b

QVoniam c in plerisque partibus intra eandem civitatem atque diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus & mores: districtè præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civitatum, sive diœcesium provideant viros idoneos, qui secundùm diversitates rituum & linguarum, divina illis officia celebrent, & ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omninò ne una eademque civitas sive diœcesis diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa d capita quasi monstrum. Sed si propter prædictas causas urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformem, provida deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens & subjectus. f Vnde si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum: & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio ecclesiastico deponendum, adhibito (si necesse fuerat) brachio seculari ad tantam g insolentiam repellendam.

CAP. XV.

Episcopi, qui per se non possunt, tenentur adsumere idoneos qui suppleant suo loco, quo ad prædicationes, visitationes & confessionum auditiones: & ut possint Episcopi reperire tales, præcipit in ecclesiis cathedralibus & collegiatis tales instituí.

Idem *in eodem.*

INter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaximè sibi noscitur esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quod non in solo pane i vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Vnde k cùm sæpè contingat quòd Episcopi propter suas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omninò, nec de cætero tolerandum) per seipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei populo, maximè per amplas diœceses & diffusas: generali constitutione sancimus, ut Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum adsumant, potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum (cùm per se iidem nequiverint) solicitè visitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipsi cum indiguerint, congruè necessaria l subministrent: ne pro necessariorum defectu compellantur a debitore ab incepto. Vnde præcipimus, tam in cathedralibus quàm in aliis conventualibus ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores & cooperatores habere, non solùm in prædicationis officio, verumetiam in audiendis confessionibus & pœnitentiis imponendis, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere negleaerit, districti subiaceat ultioni.

a *Infr. de pœn. cap. licet.* b *Cap. 9. & 2. eod. tit. in 4. compil.* c *Lud. Gom. in Reg. Canc. de Idiom. ubi plura tradit de linguarum similitudine & diversitate.* d *Alias, diversa habens capita, &c.* e *præscriptas.* f *al. Verum.* g *Insolentiam.* h *Ca. 10. & c. 3. eod. tit. in 4. compil.* i *Matt. 4. Luc. 4. Deut. 8.* k *Conc. Trid. sess. 5. c. 2. sub Rubr. decr. de reform. c. 4. concord. conc. Carthag. 4. c. 20. & concil. Rhem. c. 14.* l *Salarium habere debent per D.D. in l. jurisper.*

CAP. XVI.

Episcopus in ecclesiis diœcesis sua debet esse contentus jure episcopalibus: & quæ sint jura episcopalia declarat.

Honorius III. *Episcopo Assisinate.*

CONquerente œconomo monasterii sancti Benedicti montis Subasii nobis innotuit, quòd tu juribus episcopalibus non contentus, quæ in ecclesiis seu capellis jusdem monasterii debes habere, a quibusdam etiam procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè sufficere proponebat, petens ut specificatis, quibus tibi ratione juris episcopalis competerent in eisdem jura b quibusdam specificatis, lis fuit legitimè contestata. Nos autem inspectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuere proposita intellectis decretimus, ut in ecclesiis seu capellis tuæ diœcesis, ad monasterium vestrum spectantibus, habeas canonicam obedientiam, subjectionem & reverentiam, institutionem & destitutionem, correctionem & reformationem, ac censuras ecclesiasticas, jurisdictionem quoque causarum omnium ad forum ecclesiasticum de jure spectantium, pœnitentias & sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo sunt tenenda, collationem, synodum, & synodatici seu c cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum & mortuariorum, visitationem quoque annuam: ita quòd ad eas visitandas accesseris non d amplius procurationis nomine requiras, ab eis, nisi quantum (pensatis facultatibus earundem) moderatè poterunt exhibere, ut filiis capellis ejusdem diœcesis in procurationibus non gravemini: & infrà. Tu autem his juribus in præmissis contentus existens, non amplius ab eis exigas quàm moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranensis concilii, si manifesta & rationabilis causa extiterit, ejusdem loci veritate postulandum, sicut ab aliis ecclesiis ejusdem diœcesis pro necessitate temporis sustinemus.

CAP. XVII.

Episcopus visitans monasterium, non introducat secum plures quàm duos aut tres canonicos suos, cum aliquibus religiosis.

Idem *Abbati & conventui sancti* [*Remigii.*] e

VT juxta: [1 & 3.] Attendentes igitur, quòd incumbens est ut Remen. Archiepiscopo, in monasterio vestro visitationis officium exercente, secularia f servitia, per quos possit in claustro dissolutionis materia germinare. Firmiter inhibemus, ut nullos de cætero in capitulum (nisi duos vel tres de canonicis suis honestis in decenti habitu, aliàs g quos expedire videris religiosis adjunctis) secum visitationis tempore introducat. h

[1 *Illius supremi post Christum pastoris adsistens vicibus, forma factus gregis ex animo dignissimus non dominans in*

a *De excus. prat. & in clem. cum ab omni. De vita & honest. cler.* b *In uno manuscr. quorum quibusdam autem juribus specificatis hinc inde fuit super præmissis lis legitime contestata. In alio vero legit. cont.* c *Synodatics & cathedraticum nomine quod sequitur explicat Grat. to. 9. 3. per totum. Adde archid. c. de pœnit.* d *nec.* e *Fotini.* f *Interfint personæ.* g *al. vero.* h *Tales introducantur, debet illorum numerus limitari, al. tata, vel alius.* i *Tales introducantur, debet illorum numerus limitari, al. tata, vel alius

dere, sed amore vestræ regendæ debet eum salubriter visitare, sic excessus delinquentium quantum potest corripiendo, ne revelet: sic iterum, ne confundat. Quia cum juxta sapientiæ edictum semetipse arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si contra palam arguit increpando.]

CAP. XVIII.

Lex diœcesana, & lex jurisdictionis, sunt diversæ: unde res judicata in una, non obstat agenti in alia.

Idem *Episcopo Bajacen.* a *& Archidiacono Rothomagen.* b

DIlectus filius Abbas monasterii *e* Rothomagen. nobis exposuit, quòd tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum prosuis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectant monasterium ab antiquo. [1 & 3.] Cumque *se.me.*1.Papa præ. n. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus Episcopus processum vestrum diutius impedivit occasione cujusdam sententiæ, quæ super quibusdam ecclesiis, quoad legem diœcesanam promulgata extitit pro eodem. Unde pars Abbas nobis humiliter supplicavit, ut cùm ordinem causarum examinatio, & decisio *d*, ac emendæ ad legem jurisdictionis pertinere noscantur non sineremus sententiæ memoratæ prætextu negotii processum ulterius impediri. Cùm igitur prædicta de lege jurisdictionis cessare, mandamus quatenus hujusmodi sententia non obstante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

[1. *Et quia inter ipsos homines orta ecclesiastica quæstione citatus ad eundem, sed examinatus & decisio quæstionis ad ven.f.n. Venus. Episcopum, & ipsum Abbatem pertinent, in communi.*]

CAP. XIX.

Per scriptum, quo Papa mandat ordinario, ut corrigat clericos delictuosos, non datur ei jurisdictio super exemptos.

Gregorius IX. *Episcopo Suan.*

GRave gerimus *e*, quòd cùm in ecclesiam sanctæ Mariæ de Orbicello, & quasdam alias *f* existentes in tua diœcesi ad monasterium sancti Anastasii de urbe spectantes nullam jurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam *g*, occasione literarum nostrarum, quas super correctione clericorum tibi transmisimus, in eas interdictis, ac in clericos earundē suspensionis sententias promulgasti: quanquam Abbas ejusdem monasterii eos corrigere intendat: & infrà. Mandamus quatenus si est ita, prudenter corrigens per te ipsum, quæ minus provide attentasti, prædictas sententias sine difficultate relaxes.

CAP. XX.

Ordinarius cui competit absolvere ab excommunicatione, potest alia absolutionem demandare.

Idem.

HIs, quibus *h* ex officio in certis casibus competit illos absolvere, qui pro violenta manuum injectione incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis hujusmodi absolutionem committere, cùm viderint expedire.

DE OFFICIO IVDICIS.

TITVLVS XXXII.

CAP. I.

Ad officium judicis etiam delegati, spectat providere advocatum parti, quæ non potest habere, & poterit dare domesticum.

Honorius tertius *Archiepiscopo sancti Leonardi, & Abbati Salernitano.* a

EX literis vestris accepimus, quòd cùm causam, quæ inter Abbatem & conventum Fossæ Novæ ex parte una, & Abbatem & conventum monasterii *b* Canen. ex altera, super quibusdam possessionibus monasterii sancti Petri de *c* Almaphia vertebatur: [1 & 3.] Quia pars prædicti monasterii proposuit, quòd habere non poterat advocatum vestrum, super hoc *d* imprecando officium, tu frater Archiepiscope eidem de magistro R. clerico tuo ad exhibendum in causa ipsa patrocinium providisti. Verùm frater S. Can. monachus proposuit in præjudicium ejusdem monasterii factum esse, eo quòd dictus R. clericus domesticus tuus erat: & infrà. Mandamus quatenus hoc non obstante in negotio ipso (ratione e prævia) procedatis.

[1 *Quæ Bo.me.fr.Sylvester monachus Fossæ Novæ cùm idem S.Petri monasterium visitasset eisdem Abbati & conventui Canonensi vendedit in ejusdem monasterii S.Petri præjudicium & gravamen, vobis duximus committendum.*]

CAP. II.

Cum imploratur officium nobile, sit litis contestatio secus in mercenario.

Gregorius nonus.

IVdicis officium ubicunque pro actione *f* proponitur, veluti cùm restitutio in integrum principaliter postulatur, litis contestationem expostcit: alias ante & post ingressum *g* causæ potest ad hoc fine litis contestatione haberi recursus.

DE MAIORITATE ET OBEDIENTIA.

TITVLVS XXXIII.

CAP. I.

Primus ordinatus, cæteris paribus, prior & major habendus est.

Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo.* h

CVm *i* certum: [1 & 3.] Sit honoris ista distinctio, ut ipse prior & major habeatur, qui prius fuerit ordinatus communitatis *k* consilio, & concordi actione. *l*

[1 *Sit pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, nobis tamen ea necesse est bonorum beneficia tribuere, ut in spiritalu operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare, &c. extat prolixa & impressa inter opera Gregorii I.*]

CAP. II.

Veniens contra decretum vel constitutionem Episcopi, debet excommunicari.

Idem.

SI quis venerit *m* contra decretum Episcopi, ab ecclesia abjiciatur. In lib.Reg. legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur. Et in concilio Agathen. [*n* quòd] anathematizetur.

---

a al. Brucensi. b Abbati de Sagunt. c al. Vorvesen. d denique rerum. e In pluribus antiq. ita: quod eum in S. Mariæ de Orbicello & quasdam aliis ecclesiis existentes in una, & e. f ecclesias. g Quid hodie possint Episcopi circa visitandos & corrigendos monasteria statuit Triden. concil. sess. 21. de reform. cap. 8. & Conc. Tridens. sess. 14. c. 7. de casuum reserv. & sess. 24. de reform. cap. 6.

a *In duobus vetustissimis codicibus ita: Archiep. Salernitano & Abbati S. Leonardi: in cæteris, Archiepiscop. S. Leonardi Abbati Salern.* b *Canonensis Salonitanæ diœc. al. Cavensis, aliter Savvensis.* c *Almesia. al. Amalphia. alit. Amalfia.* d *Quid importet hæc clausula Bart. in l. Titia amica. De aur. & arg. leg.* e *Parenthesi inclusa, desunt in multis manuscr.* f *Id est, vel actio deficit.* g *Id est, ubi post litem contestatam, vel post quam est in causa conclusum.* h *lib. 12. epist. 11.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post. concil. Trid. sub Alex. 3. p. 44. x. 1.* k *al. cum unitatis.* l *Vide l. honores. ff. de decur.* m *Cap. 3. & 4. eod. tit. in 1. compil. Burch. l. 13. cap. 23. 2vo p. 16. cap. 24. 1. Reg. 13. Deut. 17.* n *al.*

CAP. III.

Clericus administratione carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendum scripturam super ea.

Leo Papa. *a*

LEgebatur *b* in literis tuis, quòd frater Atticus *c* chartulam de obedientiæ sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur injuriæ. Non enim necessarium fuerat, ut *d* obligaretur scripto, qui obedientiam suam, ipso jam voluntarii adventus officio comprobabat.

CAP. IV.

Ab omnibus de diœcesi obediendum est Episcopo.

Clemens Papa III. *e*

OMnes *f* principes terræ, & cæteros homines Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

CAP. V.

Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientia notam, id est, infamiam.

Innocentius III. *capitulo Herbipolen.*

ILlud Dominus in *g* beato Petro [1 & 2.] Cùm spiritualia sint temporalibus digniora, *h* & obedientia melior sit quàm victima, & auscultare magis, quàm adipem arietum offerre: non debuerat Hildesemensis Episcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apostolicis justionibus contraire.

[1 *Vene. fr. n. quondam Hildesem. Episcopus, Imperialis aulæ cancellarius, non attendens quia multa sunt quæ præter specialem auctoritatem sed. Apost. de jure non possent nec deberent impunè ab aliquibus attentari, utpote cessiones & translationes Episcoporum, & alia quæ nota sunt vobis, licentia nostra non solum non obtenta, non petita, sed nec etiam postulata, ecclesias Hildesem. relictâ, Herbipolensem ecclesiam occupavit. Munitiones autem & oppida Herbipolensis ecclesiæ in utilitatem ipsius se asserit tenuisse, ne si ad alias manus forsitan devenissent, non essent qui postmodum liberarent. Sed.*]

CAP. VI.

Imperium non præest sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse principibus, sed præsse. h. d. & est multum allegabile.

Idem *illustrissimo Constantinopolitano Imperatori.*

SOlicitæ *i* benignitatis affectu: [1 & 2.] Mirata est Imperialis sublimitas, quòd te nisi fuimus in nostris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quòd legisti beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse: Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: [2 & *infra.*] Verùm si personam loquentis, & eorum ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum provocabat. nam si per hoc quod dixit *k*, Subditi estote: sacerdotibus voluit imponere jugum subjectionis, & eis prælationis auctoritatem *l* afferre, quibus eos subjectos esse monebat, sequeretur ex hoc etiam, quòd servus quilibet in sacerdotes imperium accepisset, cùm dicatur, Omni humanæ creaturæ. Quòd autem sequitur, Regi tanquam præcellenti, non negamus quin *m* præcellat imperator in temporalibus *a* illos duitaxat, qui ubera Ecclesiæ piunt temporalia: sed, Pontifex in spiritualibus incellit: quæ tanto sunt temporalibus digniora, anima præfertur *c* corpori: licet non simpliciter fuerit, subditi estote: sed additum fuit, *d* propter Deum nec purè sit subscriptum, Regi præcellenti: sed situm, forsitan non sine causa, tanquam. Quòd sequitur, ad vindictam malefactorum, laudem verò norum, intelligendum non est, quòd Rex vel Imperator super bonos & malos gladii accepit potestatem, sed solummodo, qui utentes gladio ejus sunt commissi: [3 & 4.] Potuisses autem prærogativa sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est, à quolibet, sed à Deo: non Regi, sed sacerdoti: de regia stirpe, sed de sacerdotali prosapia de sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot: constituti te super gentes & regna, ut evellas & ædifices & plantes: [4 & 5.] Præterea nosse quòd fecit Deus duo magna *g* luminaria in firmato cœli: luminare majus, ut præesset diei: & minus, ut præesset nocti: utrumque magnum, sed rum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est versalis ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, duas instituit dignitates, quæ sunt pontificalis & regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, spiritualibus, major est: quæ verò carnalibus, quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices Reges differentia cognoscatur. Hæc autem ter attenderet Imperatoria celsitudo, non fieret permitteret Constantinopolitanum Patriarchum gnum quidem & honorabile membrum scabellum pedum suorum in sinistra parte alii Reges, Principes, Archiepiscopis & Episcopis ut debent) reverenter assurgant, & eis juxta bilem sedem assignent: [5 & 6.] Nos autem increpando scripserimus, potuissemus tamen liter increpare: [6 & 7.] Nobis autem in B. Petro oves Christi commisit, dicente Domino: Pasce meas: non *b* distinguens inter has oves & alias lienum à suo demonstraret ovili, qui Petrum & res ipsius magistros non recognosceret & pastores. lud tanquam notissimum omittamus, quòd Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum cœlis, &c. nihil excipiens, qui dixit: Quodcunque & 7.] Verum autem *k* imperatoriam excellentiam bonum & utile per literas nostras duximus intimandum, utrum tibi justa suggerimus & honesta, tuæ tudo] discernat: cùm non nisi ad utilitatem ecclesiæ terræ Hierosolymitanæ subsidium, nos te memoratam invitasse.

[1 *Recepimus literas, quas per dil. fil. n. Archid. Terrac. rum providum & discretum, & fidelem, Imperialis nobis tia destinavit: per quas intelleximus, quòd literas quas capellanum I. tunc Apost. sed. legatum nobis transmissum, tuo præsentate fuerant & perlectæ.*]

[2 *Volens enim, de quo nos rationabiliter admiramur, peratoria celsitudo per hæc & alia quæ subsunt, imperium dotio dignitate ac potestate præferre, ex auct. promptu triplex trahere argumentum. Primum ex eo quod dicit subditi estote. Secundum ex eo quod sequitur, Regi tanquam*

a *Epist. 82. Anast. Episcop. Thessalonicens.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Articus.* d *quod.* e *In vetustioribus ita: Clemens Papa.* f *Burch. l. 3. c. 134. Ivo p. 3. ca. 224. & c. 3. eod. tit. in 1. compilat. 1. In aliis, omnu princeps, &c.* g *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* h *Facit lex, innovatione & alia. Barth. C. de sacr. eccles.* i *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil.* k *dicit.* l *In quibusdam impressis, auferre, & malè ut ex serie constat.* m *præcedat.*

a *illo.* b *recipiunt.* c *Sanctimus. C. de Episcopis* d *Verbum, sunt, deest in antiquis.* e *al. nec.* f *Ita* g *Genes. 1. Psal. 135.* h *In extrav. c. unam sanctam, in in* joritate & obed. *Ioan. 21.* i *Vide l. 1. ff. de al. indic. & l. quæ* bet. *cum simil. ff. de postul. Matth. 16.* k *In C. Tim. Verum* tem *imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per nostras* ras *duximus mittendam. Utrum igitur tibi justa suggerimus, &c.*

...ordinem. Tertium ex eo quod est subsequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: per primum subesse filium malefactorum, laudem verò bonorum: per secundum Imperium praeminere patrem tam in sacerdotes quam in laicos jurisdictionem, imò etiam gladii potestatem accepisse praesumens. Cum enim & boni quidam sint sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant, ut qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Imò malefacientes Presbyteros & eorum excessus praesumptos potest ultore gladio vindicare, cum inter presbyteros & alios Apostolus non distinguat.]

[3 Iuxta quod veritas ait: omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt: non enim debet nec potest quisquam alterum servum vulnerare, cum servus secundum Apostolum, domino suo stet aut cadat. At id etiam induxisse quòd licet Moyses & Aaron secundum dignitatis secundum carnem fratres extiterint: Moyses tamen principis populi, Aaron sacerdotis potestate praerat, & Iesus filius ejus imperium in sacerdotes accepit. David quoq; Rex Azariae Pontifici praeminebat. Caeterum licet Moyses dux populi fuerit, fuit & sacerdos, qui Aaron in sacerdotem unxit, & eos populus sacerdotium recognoscens, Moyses (inquit) & Aaron in sacerdotibus ejus. Quod verò de Iesu Benjamin eum commendando, postremum ejus scripsit, magis secundum spiritum, quàm secundum literam debet intelligi, quia secundum Apostolum litera occidit, spiritus autem vivificat: pro eo quod ipse vere Iesu figuram expressit, qui populum suum in terram promissionis induxit. David etiam quamvis regni diadema obtineret, Abiatar sacerdos non tam ex dignitate regia, quàm auctoritate Prophetica imperavit. Verum quicquid olim fuerit in veteri testamento, nunc aliud est in novo, ex quo Christus factus est sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut Rex, sed ut sacerdos in ara crucis hostiam vivificit Deo Patri per quem genus redemit humanum, cui illum praecipue qui successor est Petri Apostoli & Vicarius Iesu Christi.

[4 Virtutes. Dictum est etiam in divina lege, diis non detrahes, & principem populi tui non maledices, qua sacerdotes regesq; antiquorum Deos & alios principes appellavit.]

[5 Nam & piissimus Constantinus quantum honoris exhibuit sacerdotibus, tua sicut credimus, discretio non ignorat.]

[6 Cum B. Paulus Apostolus Episcopum instituens ad Timotheum scribit legatur: Praedica verbum, insta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa: & in omni patientia & doctrina. Non enim ut rectum debet esse legatum, sed patere debet ad omnes: ne secundum Propheticum verbum simus canes latrare non valentes. Vitia corrigi nostra tibi non debuit esse molesta, sed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit, & castigat. Debitum igitur pastoralis officii exequimur cum admonemus, arguimus, quando increpamus, & non solum alios, sed hortamur & regis opportunè, & importunè: & ad ea studemus adhortari quae divina sunt placita majestati.]

[7 Solvens super terram &c. s. in c. nihil excipiens qui dixit quod sang. Verum his dictis insistere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in hujus sinodi gloriari, cum si gloriari expediat, non debeamus, sed in omne, non in magnitudine, sed in solicitudine seipsum gloriandum, cum & Apostolus in infirmitatibus gloriemur. Novimus esse scriptum: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. & iterum: Quanto major es, humilia te in omnibus. & alibi. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Dicit nos etiam servos non solum Dei, sed etiam servorum Dei nos esse fatemur, & fatemur, & tam sapientibus, quàm insipientibus secundum Apostolum debitores sumus.]

CAP. VII.

Ordinarius per Papam, non per hoc eximitur à jurisdictione sui Episcopi.

Idem *Episcopo Eloren.*

PEr tuas *a* nobis literas: [1 & 3.] Postulasti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, utrum quis per ordinem subdiaconatus à Romano Pontifice susceptum, à debita tibi reverentia subtrahatur. Ad quod breviter respondemus, quòd etsi decens sit, ut illis quantum convenit à te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè absolvuntur.

[1 Intimasti, quòd cùm aliqui ecclesiæ Rom. Subdiaconi praelationes in tua diœcesi assequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, si quando exigente justitia te contigerit exercere, in primis ecclesiasticam disciplinam, illi subdiaconatus privilegium allegantes, ad ea se asserunt non teneri ad executionem sententiæ: ac si per hujusmodi subdiaconatus officium ab obedientia qua tibi tenentur, ratione obtentæ beneficii sint exempti. Super quo.]

CAP. VIII.

Quando de obedientia vel subjectione agitur, nihil attentare debet in praejudicium rei, vel possessoris non citati.

Idem *Constantinopolitano Patriarchæ.*

INter *b* quatuor: [1 & 3.] Petitionem *c* contra ecclesias, quas tibi subjici postulabas, quæ prius quàm Constantinopolis civitas caperetur, Constant. Patriarchæ minimè respondebant: duplici ratione non duximus admittendam. Iuris namque ratio postulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem ecclesiæ sunt subjectæ nihil ordinemus de ipsis, cùm nec citati sint, nec convicti, nec per contumaciam se absentent: & infrà. Super obedientia verò, quam ut tibi impendi faceremus ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulasti, ferè idem duximus respondendum, cùm & ipsi ante tuam promotionem fuerint *d* exempti, quando videlicet Constantinopolis ecclesia erat inobediens & rebellis: & in eorum absentia *e* circa statum eorum non debuerimus *f* aliquid immutare. Iustitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris postulandam.

[1 Animalia quæ in medio sedis & circuitu ejus describuntur ab Ezechiele, facies Aquila super ipsorum quatuor memoratur, quia inter quatuor patriarchales ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quæ per animalia supradicta significantur, quas Apost. sedes in medio habens, quas filius amplectitur spirituales, cui eadem quasi in circuitu famule obsequentes, ipsa Constantinopol. post Apostol. sedem excellentia praeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tanto libentius aspiramus, quanto ipsam honorabilius membrum sacrosanctæ Rom. ecclesiæ arctius amplexantes ipsius auxilio temporibus istis eandem amplius nescimus indigere, actus qui Domino disponente praesse dignoscit, petitiones libentius promovere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis praejudicium generatur: cùm à nobis injuriarum altio non debeat exoriri, à quibus jura tanquam à fonte ad caeteros derivantur: & infrà. tibi duximus respondendum, concedendo, ut hi qui ecclesias suas seu beneficia possident, obedientiam tibi exhibeant, nisi forte aliqua illarum ecclesiarum ante captionem regia exvitatis à jurisdictione Patriarchæ legitime fuisset exempta. Subsequentem verò.]

CAP. IX.

Abbates & sacerdotes, qui sunt diœcesani Episcopi, ad ejus synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram ecclesiasticam

Idem.

QVod super *g* his: & infrà. Abbates & sacerdotes

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *Huc refer c. inter quatuor. supra de clar. pere. & 7. de cler. non resid. & c. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In omnibus manuscr. Petitionem qua ecclesias tibi subjici, &c.* d *exiterint.* e *al. contra.* f *debuimus.* g *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

diœcesana tibi lege subditos *a*, qui ad tuam synodum venire contemnunt, (dummodo *b* in ipsa synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis) per cen. eccles. ad synodum *c* ipsam venire compellas: & debitam tibi obedientiam & reverentiam exhibere.

CAP. X.

Canonici regulares inobedientes Priori suo, per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.

Idem *sancti Stephani & sancti Proculi abbat. Bononiensi.*

CVm in *d* ecclesiis sancti Victoris & S. Ioannis de Monte: & infrà. Nos igitur ad reformationem earundem ecclesiarum diligenti solicitudine intendentes, universis canonicis dedimus in mandatis, ut priori suo in his, quæ ad eum *e* pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra priorem in superbiam erigentes, licet de obedientia suo priori præstanda præstitissent juramentum corporaliter: tamen exhibiti juramenti immemores, suo priori per omnia restiterunt: & cùm pro contumacia sua nequivissent ad debitam obedientiam revocari, dictus prior in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cùm *f* igitur præfati canonici ad Apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas *g* ex multorum testimonio prælatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundùm formam ecclesiæ ab eisdem corporaliter juramento, ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi: præcipientes eis sub debito juramenti, ut ad suum claustrum, de quo exierant redeuntes, Priori suo secundùm Deum devote ac humiliter obedirent. Ideoque mandamus, quatenus præfatos canonicos, ut ad prioris sui obedientiam revertantur, per cen. eccles. compellatis: & ne de sua possint contumacia vel malitia *h* gloriari, cogatis eos (si videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris pro absolutionis beneficio impetrando superbè negaverant, humiliter præstare procurent, alioquin eos de fratrum consortio penitus excludatis.

CAP. XI.

Presbyteri clerici capellarum subditarum titulo cardinalatus, debent cardinali obedientiam, & reliqua de quibus hic. Et vacante titulo, succedit capitulum illius ecclesiæ, nisi pro bono pacis aliquid sit exemptum.

Honorius III. *G. Presbytero cardinali, & capitulo sancti Laurentii in Damaso.* i

HIs, quæ pro ecclesia S. Laurentii in Damaso ex parte una, & capellis sibi subjectis ex altera, super scrutinio aliisque articulis *k* fuere proposita, diligenter auditis, sententiando decrevimus, ut earundem capellatum Presbyteri & clerici, cardinali, qui nunc est in ipsa ecclesia, & qui fuerint *l* per tempora, manualem obedientiam, & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo & capitulo celebrandis, conveniant temporibus consuetis, correctionem ipsius cardinalis recipiant humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos & ecclesiis eisdem inviolabiliter observantes. Quando autem eadem ipsa cardinali *a* vacabit, capellani & clerici tamquam eidem ecclesiæ reverenter exhibeant omnia supradicta, excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis nostræ providentia observamus.

CAP. XII.

Licet abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen ubi obedire tenentur.

Idem *Abbati S. Michaelis Abrodiensis diœcesis.*

DIlecta filia in Christo abbatissa de Bubrigen. petitione monstravit, quod cum ipsa quasdam canonicas suas, & clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientias & culpas eorum officio & beneficio que suspendat, iidem confisi ex eo, quòd eadem abbatissa excommunicare eos non potest, suspensionis hujusmodi non observant, propter quod ipsorum excessus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas canonicas & clericos, ut abbatissæ prædictæ obedientiam & reverentiam debitam impendere, ac salubria monita & mandata observent, ecclesiastica censura compellas. *c*

CAP. XIII.

Si Metropolitanus à suffraganeo juramentum exigit ultra solitam à canone, in eo, quod est ultrà, suffraganeus non tenetur.

Gregorius IX. *Patriarchæ Grandensi.*

DIlecti filii Archiepiscopi & capitulum Castellan. ad nos querimoniam detulerunt, quòd cum Castellan. Episcopo exigeres juramentum præstari canonicam, quam cæteri suffraganei metropolitanis consuevere præstare, iidem conspicientes ex hoc posse suæ præjudicium generari, ad sedem Apostol. appellarunt & infrà. Cùm igitur non deceat alii te fecisse, quod alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus consuetam forma canonica, quam nos à Coepiscopis nostris suscipimus immediatè subjectis recipimus, *d* nil amplius à Castellan. Episcopo obtentu alicujus consuetudinis exigas, textu præstiti *e* juramenti; sciens nos eumdem Episcopum ab hujusmodi juramento, quo ad alios attinet, solvisse, vel denunciasse potius, non teneri.

CAP. XIV.

Vacante episcopatu, Capitulum confirmat & infirmat ordines.

Idem *priori fratrum prædicatorum, & Archidiac. Elocen.*

CVm olim causa: & infrà. Quocirca mandamus, quatenus licèt conventus monasterii sancti Salvatoris Messanens. sint ipso *f* jure hac vice eligendi potestate privati: de gratia tamen eligendi seu postulandi detis ipsis auctoritate nostra liberam facultatem. Mandantes eisdem, ut cùm ecclesia Messan. vacaverit, si sens, electionem suam confirmandam, provisurus fuerit, vel etiam infirmandam, præsentetur capitulo Messanens.

CAP. XV.

Qui major est ordine, licèt in ecclesia posterius recepta, in loco & portione præfertur. h. d. secundùm varias ætates.

a *al. subjectos.* b *Concil. Trident sess. 24. de reform. cap. 2.* c *illam.* d *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* e *al. ad Deum. & pro utraq; liter a facit quod notatur supra de temp. ordin. c. ad aures. in gloss. 2.* f *al. cum.* g *in sigillis authenticis prælatorum sigillatas. quod dic. ut not. ff. de fid. instr. cap. 1. & c. cum dilectus.* h *Hæc 2. verba desunt in antiquis, vel malitia.* i *In pluribus manuscr. habetur, Damasco, tam in titulo quàm in textu, sed male: cum sit titulus notus & valdè antiquus Romæ.* k *diligenter auditis addit.* l *Et qui pro tempore fuerint.*

a *vacaverit.* b *al. Lumburgens. al. Nobug. al. Ruding.* c *Videl. à devo Pio ff. de re jud.* d *Vide l. 1. C. de sanct. sanct. fid. cath. & l. 1. de emen. libr.* e *præscrip.* f *ipso vice eligendi seu postulandi privatus.*

Idem *Archipresbytero sanctæ Mariæ majoris de urbe.*

STatuimus, *a* ut Presbyteri primum locum, Diaconi secundum, subdiaconi tertium, & sic de reliquis obtineant ordinatim, etiam si posterius admittantur. Et qui major est ordine, etiam si postea sit receptus, & in portione percipienda potiorem esse volumus, ac minores facere servitia consueta.

CAP. XVI.

Si ecclesia sita in aliquo archidiaconatu exigitur in cathedralem, a jurisdictione archidiaconatus eximatur.

Idem *Archiepiscopo Colocensi.* b

CVm inferior *c* superiorem solvere nequeat vel liceat, *d* sed superior inferiorem liget regulariter & obligat, & satis absonum videatur, ut filius potestatem habeat in parentem: miramur, quòd cùm tu monasterium de Cheur. constitutum in Firmiensi archidiaconatu tuæ diœcesis ecclesiam erexeris cathedralem, archidiaconatus Firmiensis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Episcopum ibi consecratum & ecclesiam jurisdictionem exercere præsumat: & infrà. Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cujus jurisdictione dictum Episcopum denunciamus exemptum, id districtè studeas inhibere. Proviso ut si ex hoc Archidiaconi Firmien. jura lædantur, in diœcesi tua (ubi expedire videris) absque alieni juris præjudicio recompensationem illi facias congruentem.

CAP. XVII.

Compositionem super jure primatiæ unius solus, cujus interest, potest impetere.

Idem *Lemovic. Archidiac. & priori sanctæ Radegundis Pictavensis.*

HVmilis doctrina magistri: & infrà. Mandamus, quatenus prælatorum Burdegalen. provinciæ in ea præsentium, & cathedralium capitulorum ejusdem, necnon & Burdegalen. capituli, super provisione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos in causa primatiæ dominus faciendam, requiratis assensum, quo habito, providentiam *e* nostram solenniter publicetis. Si qui verò consensum præstare noluerint, vos supersedentes publicationi prædictæ, districtè præcipiatis eisdem, ut personaliter, si prælati fuerint, vel si alii, per procuratores idoneos, coram vobis conspectui repræsentent, prosecuturi coram nobis jus, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri, si succubuerint, in expensis.

DE TREVGA ET PACE.

TITVLVS XXXIV.

CAP. I.

Statuit tempora Treugarum, & pœnas violentium.

Alexander III. *in concilio Lateranensi.* f

TReugas *g*, à quarta feria post occasum Solis, usque ad secundam feriam [in ortu] Solis, ab adventu Domini, usque ad octavas Epiphaniæ, & à septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treugam frangere præsumpserit, post tertiam admonitionem, si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dicter, [in eum] & scriptam vicinis Episcopis adnunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imò [scriptam sententiam] quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. Et quoniam funiculus *h* triplex difficilè rumpitur, præcipimus ut Episcopi ad solum Deum, & [ad] salutem populi habentes respectum, omni trepidatione sepositâ, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant: Quòd si quis in hoc opere trepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

CAP. II.

Personæ hic enumeratæ, plena securitate gaudent tempore guerræ.

Idem *in eodem concilio.* b

INnovamus *i*, ut Presbyteri, monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. *d*

DE PACTIS.

TITVLVS XXXV.

CAP. I.

Pacta quantumcunq; nuda servanda sunt.

Ex concilio *e* Africano.

ANtigonus *f* Episcopus dixit: [1 *& infrà.*] Aut initio pacta, *g* suam [obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) ecclesiasticam sentiat disciplinam. Dixerunt universi *h*: pax *i* servetur,] pacta custodiantur.

[1 *Gravem injuriam patior, & credo dolere sanctitatem vestram injuriam meam, & computare communem injuriam. Oppatrius Episc. cum se præsentaret, pactum meum habuit, & divisum est, quod ad se illiciat imperatorum animos contra disciplinam, contra Evangelicam traditionem, contra pacem placitam. Nam si sibi contingere posse arbitraretur, nunquam profectò in fratrem aliquis delequisset. Unde*]

CAP. II.

Conventio invalida, per consensum superioris validatur.

Gregorius. *k*

QVotiens *l* in conventionibus noster expectatur assensus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro securitate partium solidare.

CAP. III.

Iudex debet studiosè agere, ut promissa adimpleantur.

Idem *Ianuario Episcopo Caralitano.* m

QValiter *n* in Sardinia: [1 *& 3.*] Studiosè agendum est ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

[1 *Minores vel pauperes ab eis qui illis majores sunt, opprimantur, reverendissimi fratris nostri Carthaginen. Episc. atq; eminentissimi filii n. Innocentii præf. epistola testantur, à quibus ut quæ nobis scripta sunt noveritis, ipsarum vobis epistolarum exemplaria providimus transmittenda. Et ideò quia ea quæ nobis petenda sunt, offeruntur.*]

CAP. IV.

Non valet pactum, per quod beneficium ecclesiasticum debet pecunia resignari.

Alexander *Exonen. & Vuigornen. Episcopis.*

CVm pridem *o* S. *p* clericus procurator Prioris & monachorum de Acra, & P. clericus, pro causa, quæ inter eos & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem

---

a *Ad hujus c. declarationem saltum fuit c. ult. sup. de constit.* b *al. Colocensi.* c *potiorem.* d *Vide l. decurio. C. de decu. Lex. 20. in l. hominem ff. mandat.* e *provisionem.* f *Cap. 21. Ad quod erat apud me manuscriptum nunquam hactenus impressum.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. & in Panorm. lib. 3. cap. 147.*

a *Psalm. 132. Eccl. c. 4.* b *Cap. 22.* c *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Pann. l. 2. c. 147.* d *Posterior pars hujus can. extat sub tit. de censibus c. innovamus.* e *Carthaginii Africæ primo, c. 12.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* g *al. sui.* h *al. firmiter.* i *pax hîc pro pactione ponitur videtur.* k *lib. epist. 60. Regristri.* l *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* m *lib. 8. epist. 38.* n *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* o *Simon.* p *Post concil. Lateran. p. 28. c. 2. tit. de pact. licitis & illicitis in rebus ecclesiast. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.*

se gerere dicebat super ecclesia, & capella de L. vertebatur: ad nostram præsentiam accessissent, inter se (non tamen nobis mediantibus) convenerunt, quòd eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti solverentur, & idem P. liti cederet, & à monachorum infestatione cessaret. C. Cumque compositionem *a* istam auctoritate Apostolica peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo quòd videbatur, pravam illicitæ pactionis speciem continere: [1 *& infra.*] Ille igitur nostris monitis adquiescens, & eidem *b* liti pro se ac fratre suo renuncians, authentica instrumenta, quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignavit: quæ nos Priori & monachis destinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo studerent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apostolica intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterùm quia Prior & fratres adquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant & assignent: alioquin si vobis constiterit, dictos clericos à prænominata ecclesia & capella absque ordine judiciario violenter ejectos, ipsas eisdem restitui *c* faciatis: non obstantibus literis nostræ confirmationis, quas prædicti Prior & monachi à nobis impetrasse noscuntur.

[1 *Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se quàm pro suo fratre monachos in pace dimitteret, & eidem liti omninò abrenunciaret.*]

CAP. V.

Non valet pactum de succedendo post mortem prælati in ipsius ecclesia.

Idem *Archiepiscopo Eboracensi.*

Accepimus *d* quòd quædam sunt ecclesiæ clericis tali tenore concessæ, quòd post eorum obitum alii nominatim succedant. Verùm quoniam hoc iniquum est & sacris canonibus inimicum, & ideò non debet aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus hujusmodi successiones tam *e* detestabiles & iniquas appellatione cessante prohibeas, & omninò frivolas & inanes *f* esse discernas.

CAP. VI.

Qui per pactum augendæ pensionis consecutus est ecclesiam, debet ea privari, & aliàs canonicè puniri.

Idem *Cantuariensi Archiepisc. & ejus suffraganeis.*

Cum clerici vestræ jurisdictionis *g* (sicut accepimus) decedentibus ecclesiarum personis, paciscantur ex ipsis ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem ecclesias adipisci. Nos *h* ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id adtentare præsumant, districtius prohibentes (si contra prohibitionem vestram venire præsumpserint) appellatione cessante eos taliter adeptis ecclesiis spolietis: aliàs pro tantæ præsumptionis excessu, severitate ecclesiastica punientes eosdem.

CAP. VII.

Si ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, adponis pactum in præjudicium juris parochialis alterius ecclesiæ non tenet: & quicquid hac occasione perceperit, reddere cogitur illi ecclesiæ.

Innocentius III. *in concilio generali.* i

Plerique (sicut accepimus) regulares *k* clerici & seculares interdum cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parœcialium ecclesiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas non solvant: & apud eosdem eligant sepulturam. Cùm itaque id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitus reprobamus, statuentes ut quicquid fieri occasione hujusmodi pacti perceptum, ecclesiæ parœchiali restituatur.

CAP. VIII.

Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, seu de re turpi, vel impossibilis de jure, vel de facto.

Gregorius IX.

Pactiones factæ *a* à vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cùm in lucrativis omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quid enim de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

DE TRANSACTIONIBVS.

TITVLVS XXXVI.

CAP. I.

Instrumenta, & alia jura partium, contraria transactioni tollitur.

Gregorius III. b *A. subdiac. & Dom. Abb.*

Sicut grave: [& infrà.] Post salubrem *c* deliberationem de controversia vestra factam, decrevimus omnia instrumenta, vel quidquid aliud est, quod vestris quoquo modo, aut ex temporis præscriptione, in aliquo opem de lege, aut quocunque privilegio ferre posset, in vacuum, & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui si quid fortè incuria vel imprudentia minus firmitatis insertum est, vires plenissimæ auctoritatis ex hac nostra auctoritate suscipiat.

CAP. II.

Tenet compositio super decimis facta cum adsensu superioris.

Alexander tertius.

Statuimus, *d* ut super decimis inter vos & aliquam personam ecclesiasticam de adsensu Episcopi vel archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & inconcussa persistat.

CAP. III.

Si capitulum consensit transactioni, quam fecit prælatus suæ ecclesiæ, ulterius dissentire non potest.

Idem *Dulmensi Episcopo.* e

Contingit *f* interdum, quòd licet Abbas vel prælatus alicujus conventualis ecclesiæ, cum ecclesiam vel quædam sæculari persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato vel ordinario judice transegerit, capitulum tamen eandem transactionem minime voluerit. Unde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quòd si Abbas vel prior à capitulo suo de ratificatione literas habuerit, transactionem, quam fecit (si forte ad quot annis servata) capitulum, ac si non consentiat, revocare non poterit revocare.

CAP. IV.

Super ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum consentiente interpositione.

---

a *Ipsam.* b *ibidem.* c *Facit l. 2. ff. de vi & vi arm.* d *Post concil. Lateranen. p. 28. c. 28. c. 9. & 5 eod. tit. in 1. compilat.* e *Idem conc. Trident sess. 25. de reform. c. 7.* f *vanas. al. vacuas.* g *Post conc. Later par. 28. c. 8. & 6. eod. tit. in 1. compilat.* h *al. additur, intendentes.* i *Conf. 36. al. 67.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Vide Navarrum in manuale. conf. c. 13. tit. de fornic. & incest. de just. & jure. q. 3.* b *Authentic. sic. in ver.* c *Cap. unic. de just. & jure. q. 3.* d *Post concil. Later. 28. c. 3. & cap. 2. eod. in 6. tit. in 1. compil.* e *Post concil. Later. 28. c. 3. & cap. 2. eod. in 6. compil.* f *Dulmensin. al. Dulcinen.* g *Post concil. Later. 28. c. 5. & c. 3. eod. tit. in compil.*

Item

Idem *Abbati de Strea. & priori sancti Euſebii.*

CONſtitutus *a* in noſtra præſentia G. clericus ſua nobis adſertione monſtravit: quòd cùm inter ipſum, & A. clericum ſuper capella de Stratis controverſia emerſiſſet, tandem per tranſactionem ſopita fuit: & inter hinc inde fide præſtita firmata fuiſſet, eam tamen præfatus A. ſervare recuſat. Quia igitur hujuſmodi tranſactiones ſpeciem continent ſimoniæ: mandamus, quatenus revocata tranſactione in irritum, cauſam audiatis, &c.

CAP. V.

Tertranſactionem factam ſine auctoritate Epiſcopi poteſt præbere, ſed non eccleſia conſtitui conſulatio.

Idem *Carnotenſi Epiſcopo.*

DE cætero *b* noveris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium judicem literis impetratis cum adverſario ſuo componit, poſtmodum in eccleſia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: Si compoſitio non eſt juramentaria, non eſt à loci Epiſcopo reprobanda. Sed emolumentaque Epiſcopali auctoritate, cui præeſt eccleſiæ ſibi hoc prætextu ſolutus vitam ejus, qui ſolverit, non excitet *c*.

CAP. VI.

Si teſtimonium, quod per tranſactionem habetur, impetratur ut non ab eo, qui fuit tranſactionis mediator, non valet impetratio. v. d. quæ ad tranſactionem.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo, &* d *Vigorenſi Epiſcopo.*

EX literis veſtris *e* accepimus, quòd cùm olim inter B. & A. clericos ſuper eccleſia de *f* Vult. coram te fuiſſet Epiſcope, qui judex fueras delegatus auctoritate ſua, qui tunc eidem A. patrocinabatur in cauſa, & teſtes inſcriptus fuerat, tranſactio facta fuiſſet, poſtmodum idem G. ſe mentiens clericum, cùm nondum eſſet in clericum tonſuratus: ſuper eadem eccleſia tacito de tranſactione literas noſtras impetravit. Cùm autem idem G. non inficiaretur ſe tranſactioni interfuiſſe, & nondum fuiſſe tonſuratum, cùm literas iſtas obtinuit, eaſuper prædicta eccleſia ſilentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Super ecclæſiaſtico beneficio non poteſt tranſigi, ſed amicabiliter componi. hoc & quatuor alleganur.

Idem.

SUper eo *g* quod quæſiviſti, utrum de eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto, poſſit fieri tranſactio. Tale damus reſponſum, quòd tranſigi ſuper re ſacra *h* & litigioſa non poteſt, etenim res ſacræ, ut poſſideantur aliquo dato, vel retento ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſimoniæ. Aliàs ſi gratis & amicabiliter interſe litigantes ſe componant, ſacris canonibus nequaquam duximus obviare.

CAP. VIII.

Tranſactio facta de rebus eccleſiæ per prælatum ſine ſuperioris conſenſu non obligat ſucceſſorem.

Idem *Abbati de Strapho.* i *& priori de* [*Phœbi.*]

VEnerunt ad *k* Apoſtolic. ſedis clementiam magiſter G. de *l* Favil. ſua nobis inſinuatione monſtravit, quòd monachi majoris monaſterii, terras in parœcia ſanctæ M. de Marchia *m* excolunt, & ab eadem eccleſia coloni eorum omnia eccleſiaſtica tam neceſſaria, quàm voluntaria ſuſcipiunt ſacramenta, & tamen eidem eccleſiæ decimas ſolvere contradicunt: [1 *& infrà.*] Arbitrantur autem ſe poſſe tueri cujuſdam tranſactionis prætextu inter præfatos monachos, & quendam ſacerdotem memorati Guil. prædeceſſorem factæ, ut de duabus carrucatis *a* terræ, quas in dominio ſuo monachi tenent, tertiam tantùm decimarum partem exſolvant: [2 *& infrà.*] Mandamus, quatenus niſi præfati monachi tranſactionem præſcriptam, auctoritate Apoſt. confirmatam eſſe docuerint, cùm aliàs inter perſonas facta potius, quàm inter eccleſias videatur, ne pacta inter alios facta aliis obeſſe patiamur: ipſos & agricolas decimationes ex quibuſliber rebus provenientes ex integro, & illarum quas illicitè detinuerant juſtum æſtimationem reſtituere eidem eccleſiæ compellatis.

[1 *Sed de frugibus tertiam partem ſolvunt, & duas partes ſibi retinere præſumunt, de reliquis autem minutu decimis utpote nutrimentis animalium ſuorum & de fructibus hortorum nil penitus præſtare non erubeſcant.*]

[2 *Quoſit ut inde occaſionem ſumentes malignandi prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, monachi in ſuum magis aſtutè quàm provide dominium convertunt, quatuor vel fortè plures carrucatas duabus aggregant, non tamen decimas præſtantes de illis, quoniam prius de duabus præſtitiſſent, cùm ſecundùm compoſitionis tenorem integras de illis decimationes ſolvere tenerentur. Quamam igitur nos convenit de eccleſiis providere, ne ſua cuilibet videantur jura perire. ſ. v. p. a. ſ.*]

CAP. IX.

Sicut ſuper jure præſentandi, ita ſuper adnexo non poteſt tranſigi ut recedatur à lite, intervenientealiqua temporalitate.

Lucius III. *b Ormenſi Epiſcopo.*

PRæterea *c*, quando inter laicos & viros religioſos de præſentatione alicujus eccleſiæ quæſtione ſuborta tranſigitur, ita quòd præſentationem laicus obtineat, religioſi verò novam vel majorem percipiant in eccleſia, in qua priùs nullam vel minorem habere conſueverant portionem, an hujuſmodi tranſactio teneat, quæſiviſti. Cùm igitur ipſa pactio ſimoniaca meritò videatur: Reſpondemus, quòd de jure non tenet, nec ex ea religioſi ullum debent commodum obtinere.

CAP. X.

Super ſpirituali ſubjectione non licet tranſigi.

Cœleſtinus III.

PRæterea *d* quarto loco quæſtio talis acceſſit, quòd quædam cella eximi voluit à ſubjectione, qua matrici domui tenebatur: [*& infrà.*] Fratres illius cellæ, ſe confitentes in jure illi domui quondam fuiſſe ſubjectos, referebant quæſtionem olim de hac ſubjectione fuiſſe motam, & tranſactione ſopitam, extenus ut quendam annuum *e* cenſum eccleſiæ matrici reddendo eſſent à ſubjectione principalis domus exempti: [1 *& infrà.*] Prior conſequenter pro majori eccleſia proponebat, quòd de ſpirituali ſubjectione tranſigere non liceret. Reſpondemus igitur quòd ex prædicta fratrum confeſſione, contra eos ſententia procedere debeat, præſertim cùm illa tranſactio (licet nobis de illo, quòd cella determinatè reddere tenebatur, conſtare nequiverit) iniquitatem ſimoniacam continuiſſe putetur.

[1 *Caterum ex adverſo prior majoris domus dua pariter allegabat, unum ſc. quòd ex quo conſeſſi fuerant ſe dudum illi domui fuiſſe ſubjectos, & non ante tranſactionem illam eſſe exemptos conſtabat, eos fuiſſe rebelles eo ipſo quòd ante tranſactionem illam & exceptionem ſe commendabant vel contendebant ab ejuſdem ju-*

a *Tolt. concil. Lateran. 2. p. 16. & cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* b *Poſt concil. Later. p. 2. c. 10. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *In quibuſdam manuſcr. excedat.* d *al. VVigorienſi. al. VVigorienſi.* e *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* f *al. de mumſtra.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1 compil.* h *Alias ſuper re religioſa & ſacra.* i *Stauſpon & priori de Plib.* k *Cj. eod. tit. in 2. compil.* l *Famulla. al. Furiola.* m *Marchon.*

a *al. Carrucatis.* b *Morinenſi, al. Orienſi, al. Orin.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* [*cumq; cauſa debito Marte percurreret.*] e *annuatim.*

risdictione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat à tanto crimine inobedientiæ relaxare.]

CAP. VI.

Iudex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. hoc dicit.

Honorius tertius *I. tituli sanctæ Praxedis Presb. cardin.*

EX parte tua: [1 *& infrà.*] Poteris *etiam* ad componendum interponere *a* partes tuas, & interdum aliquid severitati detrahere, prout (statu Imperii & excedentium multitudine, provida deliberatione pensatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis *b* remedium non admittunt, utpote conjugii sacramentum, quod cùm non solùm apud Latinos & Græcos, sed etiam apud fideles & infideles existat *c*, à severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his verò, super quibus jus non invenitur expressum procedas (æquitate servata) semper in humaniorem partem declinando, secundùm quod personas & causas, loca & tempora postulare videris.

[1 *Fuit propositum coram nobis quòd nonnulli Græci furtivè sacros ordines à non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in ecclesiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes in nullo volunt Latinis obedire prælatis. Præterea quidam Græci & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alienis Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorundem locorum præjudicium & gravamen, licet Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consuevirunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores suas secundùm motum propriæ voluntatis dimittere, aliàs superducere non verentur, ac operari dominicis ac festivis diebus quemadmodum in profestis. Porrò quidam barones & milites tam Latini quàm Græci Abbatias & ecclesias aliàs cum hominibus & bonis aliis eorundem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendunt: etsi pro his & aliis excessibus feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum & aliorum scandalum vilipendunt. Unde à nobis postulas edoceri quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam eundi cum mercibus in Alexandria contra statutum concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur c. t. t. ref. us cum jura canonica & civilia edita sunt fere in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his secundùm canonicas & legitimas sanctiones.*

DE POSTVLANDO.

TITVLVS XXXVII.

CAP. I.

Clericus, in sacris vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex concilio Lateranensi *d.*

CLerici *e* in subdiaconatu, & suprà, & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis ecclesiasticis sustententur *f*, coram seculari judice advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant: Nisi propriam causam, vel ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procuratores villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, quisquam clericorum exercere præsumat.

CAP. II.

Canonici regulares postulare non possunt sicut monachi, nisi pro utilitate ecclesiæ, vel suis monasteriis, & præcepto Abbatis.

Innocentius III. *Compostellan. Archiepiscopo.*

EX parte tua nobis fuit propositum, quòd quidam canonici regulares non solùm in ecclesiasticis, sed etiam in forensibus causis præsumunt advocati officium exercere. Cumque objicitur eis *a*, quòd non licet eis esse forensis, vel ecclesiastici negotii susceptores ad instar procuratorum, nisi fortè id monasterii expositat utilitas, nihilominus impetrante, ad suam propositionem defertiam *b* excusandam, quòd capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de monachis non de canonicis regularibus loquitur manifestè. Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quòd idem judicium canonicis regularibus, quod & de monachis, quatenus ad supradicta, credimus observandum, licet de monachis in canone specialiter sit expressum.

CAP. III.

Se summat.

Gregorius IX.

CVm sacerdotis sit officium *c* nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: non nisi pro forma, ecclesia sua, vel (si necessitas imminet) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare *& infrà.* Clericus autem qui contra ecclesiam, in qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus vel procurator esse præsumit *d*, tanquam ingratus potest non immeritò (maximè si clericus sit ejusdem ecclesiæ) beneficio privari spoliari.

DE PROCVRATORIbus.

TITVLVS XXXVIII.

CAP. I.

Non audiatur quis tanquam alterius procurator, nisi habeat mandatum legitimè factum.

Gregorius *Maximo Salonitano Episcopo.*

ALia *e* quidem [*& infrà.*] Scripsisse te nobisdam *f* comperimus, quòd prædictos *g* tunc ad causam non missos, & quæ cum ipsis facta sunt subsistere non debere. Sed Thomas sibi hoc à te dictum perhibuit: ex quorum præsentium portitoribus judicavimus esse credendum, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc non res nos esse præmonuit, instructam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconum testiumque subscriptionibus roboratam, gestorum more indicto trasmitte: ut quicquid cum ea actum fuerit jure subsistat.

CAP. II.

Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria lata contra absentem ex probabili causa legitimè per nuncium comparentem, h. d. quantum ad verum intellectum.

Alexander III.

QVerelam *i* A. clerici accepimus: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus si constiterit vobis, quòd ipse

a *L. 2. §. post. De novis op. nunc. & 90. dist. per tot.* b *Perperam in impressu, dispositione.* c *Vid. Tur. Crem. 28. q. 1. in summa.* d *Cap. 12. sub Alexandro III.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *Infero ergo, quòd media cognitione postulare poterit. l. 1. & ibi Bart. C. de pact. qui fil. dissir.*

a *Concil. Triden. sess. 22. de reform. cap. 1.* b *Eadem vis de suppl. negl. prælat. cap. 2. & fortasse leg. insolentiam, ut sit vi: vel dic, insolentiam, id est, inscitiam.* c *Hæc vox, sicut, in multis deest, & super verbo, sit, hæc habetur expositio, ut dicit inter sit. nec habetur in cap. denique. 24. q. 3. unde sumitur.* d *Imo interpretatur.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *Al. quibusdam sumpserat.* g *Alias nunc.* h *Vid. l. non solum. §. qui alienum. & ibi Bart. ff. eod.* i *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

Episcopus, præfatum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo quòd termino constituto ad ejus præsentiam non accesserit, infirmitate detentus *a*, cùm non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minimè differatis.

[1 *Quid cum ven. f. n. VVegor. Episcopus causam quæ vertitur ipsum & Sabin. Episcopum super ecclesia de Bubet. de manu ipsorum suscepisse sine debito terminandam: tandem quia idem citra terminos constitutos suam ei exhibere præsentiam non potuit, propter quod erat infirmitate gravatus, sicut per quendam Presbyterum & Diaconum, quos ad præsentiam ipsius Episcopi miserat, prout erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Laun. Archidiac. pro ipsa causa ad diem ipsum tunc veniendo iniùs condemnavit.*

CAP. III.

Sententia lata cum procuratore revocato, & de hoc certificato, non prodest domino, b.d. secundum communem intellectum.

Clemens III.

EX insinuatione *b* Archidiaconi Sagin. accepimus, quòd cùm inter ipsum & magistrum G. super quadam prebenda Lexo. ecclesiæ controversia mota fuisset: [1 *& infra.*] Licet ab eodem Archidiacono procuratori suo duobus clericis præsentibus expressè fuisset inhibitum, ne causa cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. Cæterùm, quia alter de prædictis clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per Archidiaconum & superstitem clerici juramentum constiterit de præmissis *c*, sententia contra eum lata nequaquam obstante, prædicta prebendæ possessionem, cum fructibus inde perceptis (si qua restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione verò facta, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere appel. postposita decernatis.

[1 *Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti C. de cons. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam confinxit cum quibusdam literis de ratihabitione, prout decebat, suppositi. Cum autem aliquantulum in causa cognitione processisset.*]

CAP. IV.

Rescriptum super confecutivis judicii impetratum à procuratore revocato, & de hoc certificato non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium. b.d. secundum ipsum.

Innocentius III. *Cabilon. & Catalan.* d
Episcopis.

IN nostra præsentia Tullen. *e* Episcopus est conquestus, quòd cùm ad causam, quæ inter ipsum *f* & Decanum Tullens. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus *g* vertebatur. T. & G. Presbyteros procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cùm de eorum fide postmodum titubasset, mandatum quod tradiderat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licet mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi judicium, cum eo ad Parisiens. Archidiaconum & collegas suos in ejusdem præjudicium nostras literas impetrarunt: [1 *& infra.*] Cumq; prædictus Episcopus ad probandum, quòd falsi procuratores fuerant, ab ipsis judicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inutilem & supervacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non contestata, & juris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum à Tullenen. ecclesia per sententiam removendo. Nos verò, licet vix fidem adhibere potuerimus, quòd dicti judices, utpote viri literati, providi & honesti, taliter processissent, maximè cùm in sua relatione, quam ad nostram præsentiam transmisere, de hujusmodi exceptione nullam fecerunt mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, provídos & honestos, de quibus non est verisimile, quòd suæ salutis obliti, ac juramenti religione contempta, falsum testimonium tulerint: nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem, attendentes etiam, quòd falsi procuratoris exceptio non solùm ante sententiam, verumetiam postea potest objici *a:* utpote qua probata judicium nullum, & nullius momenti controversiæ reputantur, processum supradictorum judicum sententialiter duximus irritandum.

[1 *Quoniam citatio, licet eidem Episcopo minimè fuerit præsentata, cùm tamen ad ejus notitiam devenisset quòd eisdem erat causa commissa, qua inter ipsum & dictum Decanis & Archidiac. vertebatur ad eorum præsentiam venire properavit.*]

CAP. V.

Si agitur de adultero coram judice seculari ad pœnam legalem, non intervenit procurator: secus si coram ecclesiastico ad separationem.

Idem *Brixien. Episcopo.*

TVæ fra. *b & infra.* c Consult: tuæ taliter respondemus, quòd si vir adcusat uxorem de crimine adulterii coram judice seculari ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet adripere, seque ad pœnam talionis adstringere: non per procuratorem, sed per ipsum præsentem oportet præsentialiter adcusare. Si verò vir adcusare velit uxorem de adulterio coram ecclesiastico judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum & tempus, & omnia quæ comprehenduntur in lege civili *d:* ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare: ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum: sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per procuratorem adcuset, quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem & criminalem, quanquam præsentia principalium personarum securius procedatur.

CAP. VI.

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem.

CVm pro *e* causa quæ inter G. & F. Gabilonen. *f* ecclesiæ Archidiac vertebatur: [1 *& infra.*] Dis. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitimè probare potuerit se de mandato capituli susceptisse prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

[1 *Procuratores utriusque partis ad n. præsentiam accessissent, Archid. f. procurator proposuit quòd a bo. me. Pp. p.n. confirmationi literas impetravit, sub quibusdam constitutionib. ecclesiæ de communi assensu capituli constitutis, ex quarum inobservantia ecclesia*

a *Vid. l. quæstum. arg. à contrario sensu. ff. de re jud.* b *C. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *Vid. l. in bona fide. C. eod. & l. admonendi. ff. eod.* d *al. Cathalan.* e *C. 1. eod. tit. in 3. compilat.* f *Episcopum legitur in impressis & male: antiqui omnes habent, ipsum.* g *Vox, criminibus, deest in omnibus antiquis.*

a *Vid. l. Iucet. C. de judic.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *C. suæ. infr. de sponsal. est pars hujus c.* d *Vid. l. libellorum. ff. de accu. & leg. prætor edixit. & ibi Bart. ff. uti poss.* e *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* f *al. Gabien. al. Gabloni.*

debito servitio fraudaretur, petebat itaque procurator pro Archidiacono memorato causam committi, & confirmari constitutiones prædictas, & ea restitui quæ ad utilitatem ipsius ecclesiæ coactus fuerat expendisse. & infrà.]

CAP. VII.

Universitas etiam scholarium potest ad agendum & defendendum procuratorem constituere.

Idem *scholaribus Parisien.*

QVia in causis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum & respondendum commodè interesse non potest, postulastis à nobis, ut procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licet igitur de jure communi *a* hoc facere valeatis, instituendi tamen procuratorem super his auctoritate præsentium vobis concedimus facultatem.

CAP. VIII.

Si citatus ad totam causam constituit procuratorem, quem postea revocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum status causæ patitur sine alia citatione. h.d. quo ad intellectum.

Honorius III. *b Episcopo Egitanensi* c.

AVditis & intellectis, quæ super delegatorum nostrorum processibus fuere proposita, processus ipsos, & quæcunque secuta sunt ex eis vel ob eos, noveris nos irrita judicasse, non obstantibus literis, quas de revocatione *d* mandati procuratori suo Colubrienſ. Episcopus destinavit: cùm antequam ad illum literæ hujusmodi pervenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Cæterùm memoratum Colubrienſ. Episcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen sedis Apostol. advocari, & postmodum mandatum factum procuratori non sine nostro contemptu, & tuo dispendio revocavit, condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti à tempore, quo ad procuratorem ipsius revocatoriæ literæ pervenerunt, & facies etiam *e* usque quo per se idem Episcopus, vel per procuratorem idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio legitimè processurus.

CAP. IX.

Procurator Episcopi causas Episcopatus agit & defendit, licèt non fuerit datus sub nomine syndici vel actoris.

Idem *M. & R. canonicis Mutinen.*

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, cùm Mutinen. Episcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios & procuratores suos constituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutinen. vel contra illum agentibus respondere: frequenter opponitur *f*, quòd facere non potestis, pro eo, quod in instrumento vicariæ, sive procurationis hujusmodi non exprimitur, quòd Episcopus ipse constituerit vos syndicos vel actores: [1 *& infrà.*] Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquidò cognoscentes, quòd intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi & respondendi pro ipso *g* liberam potestatem, exceptionem hujusmodi penitus reprobamus.

[1 *Unde humiliter postulastis, ut cùm per exceptiones hujusmodi frequenter impediatur utilitas Episcopi supradicti, super hoc providere salubriter dignaremur.*]

CAP. X.

Providere debet judex, maximè in causa matrimoniali, quòd constituens procuratorem gaudeat plena libertate.

Gregorius IX. *nobili viro Vbaldo* h *civi Pisano.*

ACcedens ad Apostol. sed. *& infrà.* Mandamus, quatenus D. nobilem mulierem, quæ sub tua potestate tenetur, plenæ restituas libertati, faciens ipsam coram nobis in jure constitutam, si ipsa hoc voluerit, recipere procuratorem de Massa Lucanæ diœcesis secure & pacifice stare, & stantem ibidem libera, procuratorem libere ordinare, qui suam coram nobis justitiam prosequatur. Verùm super sponsalibus, quæ inter natam tuam & Rainaldum nobilis contracta proponuntur, procuratorem tuum ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum & respondendum plenam *a* habeat potestatem.

CAP. XI.

Si procuratori generali demandatur inducta ad confitendum, minimum, ex causa probabili absentem, potest procurator appellare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

DIlectus filius magister L. rector ecclesiæ de transmissa nobis petitione monstravit, quòd cùm Presbyter contra ipsum causa studii Bononiæ commorantem super eadem ecclesia ad judices nostras literas impetrasset, earum auctoritate à judicibus ipsis eodem modo citato, procurator ipsius generalis ad omnia ea mandata negotia, pro eo, quòd competentem testimonium, non quem rectorem ipsum consuleret, utrum deberet consentire vel cedere quæstioni, sibi concedere denegavit, pro eodem nostram audientiam appellavit.

Quocirca mandamus, quatenus si est ita revocatis irritum, &c.

CAP. XII.

Si reus recedat à judicio, dimisso procuratore solummodo ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

Idem *Episcopo Lexoven.*

COnstitutis in præ. n. H. ptiore Sagien. & T. electum filium O. Subdiac. nostrum super quibusdam inter ipsos super quadam summa pecuniæ vertente, cessimus auditorem: *& infrà.* Quia prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suæ uxoris nomine neri dicebat, recepto libello illicentiatus recessit, quidam procuratorem dimittens solummodo ad agendum quem cùm auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum ad defendendum priorem sufficientem invideret, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum contra T. in unam marcham sterlingorum condemnavit, tuitione præhabita in expensis *b. & infrà.* Nos autem nem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum esse dignoscitur adprobantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

CAP. XIII.

Tenet judicium agitatum, cum procurator revocatis, firmandum judex & adversarius ignoraverunt. h.d. secundum veritatem intellectum & verum.

Idem.

MAndato procuratoris post litem contestatam Domino revocato, si hoc ignorante judice, vel adversario factum fuerit, judicium quod idem quasi procurator postmodum expertus est, ratum esse debebit.

CAP. XIV.

Filius familias potest esse procurator in judicio, etiam si sit heres: & procurator datus cum pluribus simul in solidum, prosequitur si præoccupavit negotium: secus si diversis temporibus fuerit datus. Item procurator appellare debet à sententia, nisi ex causa tollerabili, quo casu debet Domino nunciare de sententia: appellationem non prosequi non tenetur.

Idem.

NOn injustè judex processit, qui filium fa. in procuratorem admisit. Quamvis ad futuras controversias constitutum. Quilicet simul cum aliis datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequisset in procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori, priori

a Vide Hera. Luc. tract. de privil. schol. privil. 30. b In aliquot, Innoc. III. c al. Ægitanensi. d recusatione. e quoteq.. f proponitur, in aliquot antiq. g In multis antiq. est dictus, Episc. h Vbaldo.

a Plenariam. b Vide lect. cum. not. ibi, f. quod autem univer.

esset procuratio revocata *a*. Potuit quoque is, & debuit à sententia in eo, quod lata extitit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel (si justa *b* causa excusabat eundem) saltem Domino contestari *c*, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licet appellationem prosequi non teneretur invitus.

CAP. XV.

Procurator universitatis, cujus majores & jurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit; vel ad id fuerint admissi. & est decisio notabilis & subtilis.

Idem.

COnsulti fuimus, an constitutus ad impetrandum à communitate aliqua procurator, ab impetrando debeat excludi pro eo, quod majores & jurati *d*, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati.

Tuliter respondemus, quòd nisi essent illi in literis procurationis expressi, vel aliàs eorum auctoritate procuratio *e* institutio facta fuisset, aut sciens eos esse talem, ipsa communitas unà cum eis constituisset eundem, nihil ei procurator hujusmodi repellendus.

DE SYNDICO.

TITVLVS XXXIX.

CAP. I.

Religiosi debent habere syndicum, qui causas monasterii agat, defendat, quem (si oportuerit) constituto illi salario.

Gregorius Papa *Subdiac.* f *defensori Siciliæ.*

SIcut studii *g* nostri esse debet à litigiis forensibus monachos submovere, ita necesse est nostra provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare.

Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterii generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo à strepitu causarum servos Dei esse quietos.

DE HIS, QVAE VI, METVSVE causa fiunt.

TITVLVS XL.

CAP. I.

Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem professus erat, & matrimonium contrahere potest: secus si à principio, vel ex post facto liberè consensisset.

Alexander III. *Oscen. Episcopo* h, *& priori sanctæ Mariæ Cæsaraugust.*

PEtitum est ad audientiam *i* nostram, quòd cum quidam nobilis & potens M. uxorem suam suspectam *k* haberet, milites sui ejus præcepto cum ad quandam sylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quòd in monasterio de Calobria *l* habitum susciperet monachalem: [1 & §.] Episcopi verò missi à viro, ut ei velum imponerent, quia juramentum, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum convenerunt eandem: quæ tem patefaciens, quòd mortis timore monasterium intrabat, proposuit, & quòd inde quandocunque posset, exiret: sed alter *a* Episcoporum (ut viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum imponere simulavit: tandem viro de medio sublato, prædicta mulier de monasterio exiens, alium maritum accepit: quos Gallagoritanensis Episcopus ad instantiam sororum vinculo excommunicationis adstrinxit: [2 *& infra.*] Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto sacramento, quòd vestro debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absolvatis: deinde tam mulierem, quàm prioríssam & moniales præscripti monasterii ante vestram præsentiam convocantes, si legitimè probatum fuerit non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere *b* censura ecclesiastica compellatis.

[1 *Quo audito maritus ejus quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit, sed tamen postmodum acquievit, sicq; factum est quòd duos Episcopos Cæsaraug. & Terasonen. ut eam benedicerent & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit.*]

[2 *Ignorans penitus quomodo res processisset, quoniam utique sententiam ven. f. n. Terragonens. Archiepiscop. postea confirmavit. Non igitur de prudentia & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

CAP. II.

Qui per metum amissionis patrimonii suo beneficio renunciat, illud repetere potest.

Idem *Episcopo Vigornien.*

ABbas sancti *c* Cadmundi *d*, à quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites *suos* & Burgenses ad domum ejus (sicut accepimus) destinavit, qui eum à domo & universa possessione expellerent, nisi ecclesiam suam penitus abjuraret: quod cùm idem R. tali modo coactus fecisset, Abbas alii concessit supradictam ecclesiam. Vnde quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in *e* irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas universa.

CAp. III.

Qui terrore laicorum electioni de se factæ renunciat, si renunciatio juramento vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, præfici potest.

Cælestinus III.

ADaures nostras *f* te significante pervenit, quòd electus quidam in plebanum cujusdam ecclesiæ ad terrorem laicorum renunciavit electioni, quæ de ipso fuerat à clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [1 & §.] Tuæ igitur discretioni præsentibus innotescat, quòd renunciatio facta ad terrorem laicorum (nisi fortè juramento, vel fide interposita, fit confirmata) non impedit quo minus is, qui renunciavit ecclesiæ, ad cujus regimen prius erat electus, præficiatur eidem.

[1 *Is autem qui dissensit ante electionem ad sedem Apostolic. vocem appellationis emisit. Ideoq; consulere voluisti si renunciatio facta ad terrorem laicorum impeditiæ quo minus ad regimen prædicta ecclesiæ is qui fuerit prius electus assumi debeat, & si ejus appellatio valeat quia se non electurum juravit, & ne alii eligerent, appellavit.*]

CAP. IV.

Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere potuit.

Innocent. III. *Decano & Subdiacono Lincoln.*

---

a *Vid. l. si quis eum. §. fi. ff. eod.* b *ut infirmitas, paupertas, vel justa mutua.* c *id est, nunciare coram testib. l. si procuratorem unic. ff. quemadmodum. ff. mand.* d *Vid. l. 1. ff. quod cujusq; uni. & Papiæ Petri.* g *Ci. eod. tit. in 1. comp.* h *Restituta est à nobis per sententiam, nam perperam ita prius legebatur, Exonen. Episc. Exoniensis. Sed Oscen. Episcopus Hiberniæ fuit, ut patet ex Ciron. & Ann. Cambr.* i *post conc. Later. p. 30. c. 13. & c. 1. eod. tit. in comp.* k *suspectam scilic. de adulter.* l *Ita manuscr. emendatum, sed forsan. Calabriæ, al. Colubriæ, al. Tolobriæ.*

a *Tirasonensis scilicet, nam hic cum Cæsaraugustano velum imponet, ut patet ex integra.* b *resumere.* c *post Concil. Lateranen. part. 22. cap. 7. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* d *Eadmundi.* e *Vide leg. cum gloss. C. & ff. eod. Item Sot. infra tit.* f *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

ADaudientiam *a* noſtram magiſtro G. de Chevel. *b* ſignificante pervenit, quòd cùm eccleſiam de Chevel. canonicè fuiſſet adeptus, & aliquandiu pacificè poſſedìſſet: graviſſimo tandem metu Regis, quòd eam reſignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat manibus reſignavit. Quia verò, quæ vi metuſve cauſa fiunt, carere debent robore *c* firmitatis: mandamus, quatenus ſi eundem ad reſignationem conſtiterit vobis per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum conſtantem, non obſtante juramento prædicto, quo non ad reperendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur, præfatam eccleſiam ei reſtitui faciatis.

CAP. V.

Ex communicatus non eſt, qui abſolutè coactus excommunicato communicat ſecus ſi coactio fuit conditionalis.

Idem *Vidronen.* d *Archiepiſcopo.*

SAcris *e* eſt canonibus: *& infrà.* Diſtinguimus autem, utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, ſit per coactionem adſtrictus *f*, aut per metum inductus. In primo caſu talem non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere *g* convincatur. In ſecundo licet metus attenuet culpam *h*, quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

Metum paſſo non ſubveniatur, ſi non fuit talis, qui cadere potuit in conſtantem virum.

Idem *Marſil. & Agathen. Epiſcopis.*

CVm dilectus filius: *& infrà.* Quia *i* conſtitit nobis de voto emiſſo, & de præſtito juramento à canonicis inſularum, quòd regulam Ciſtercien. obſervarent, vel tranſlationem ipſius eccleſiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cùm utrumque ſervatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperire. Non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret *k*, & ideò non debuerat cadere in conſtantes. Nec obſtante dolo, pro quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos: cùm talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Ciſtercien. quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super reſtitutione petita ſilentium eis duximus ſententialiter imponendum.

CAP. VII.

Probatur violentia per teſtes, res amiſſæ probantur per juramentum. Et ſuper valore rerum amiſſarum taxatione judicis præmiſſa, & ſecuto petentis juramento ſit condemnatio.

Gregorius IX.

SVper eo, quòd adverſarius veſter ſe conquerebatur à vobis per violentiam ſpoliatum, arbitramini contra vos fuiſſe injuſtè proceſſum, cùm non niſi proprio juramento probaverit ſingula, quæ amiſit. Verùm poſtquam de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum: potuit judex taxatione ab ipſo facta pro perſonarum ac negotii qualitate vos, in æſtimatione rerum amiſſarum juramento adverſarii declarata, rationabiliter condemnare ¶.

a *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Chevelle.* c *Vid. l. metum. §. ſed quod prætor. & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod.* d *Vicroſien. al. Nidroſienſi.* e *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* f *attractus, in manuſcr.* g *videatur, in impreſſis.* h *vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob tur. cau. & l. 1. §. metus. ff. eod.* i *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* k *vid. l. 2 & ibi Bart. ff. de noxa.* l *Iſte text. reputatur ſingul. per Abb. hic & Brix. in ſuo dict. in verb. æſtimatio.*

DE IN INTEGRVM RESTITUTIONE.

TITVLVS XLI.

CAP. I.

Si in contractu venditionis vel locationis eccleſia ſit enormiter læſa, poteſt adverſus talem contractum petere reſtitutionem in integrum: emptor tamen ſicut conductor non debet fraudari in ſuo, vel in ſumptibus per eum factis.

Alexand. III. *Alphanen. Epiſcopo.*

REquiſivit tua fraternitas quid agendum ſit à poſſeſſionibus laicis ſub modico cenſu concedi. Noveris itaque, quòd ſi eccleſia læſa eſt, & manifeſtè adparet detrimentum ipſius (cùm Epiſcopo non conditionem facere deteriorem non liceat, & eccleſiæ jure minoris debeat ſemper illæſa ſervari) quæ ad immunum ejus data conſtiterit, ad ipſius convent. in proprietatem redire. Providendum eſt tamen, ut ſi forte coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuis meliores, ſumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

Reſtituitur eccleſia læſa propter negligentiam procuratoris, ne jura eccleſiæ non produxit.

Innocentius III. *ſancti Gregorii, & ſancti Sergii Abbatibus.*

CVm veniſſent ad Apoſtolic. ſedem electus *b* Archiepiſcopus Nachii Rothon. pro ſe ac pro monaſterio ſuo, ac magiſter A. pro Epiſcopo Venet. eis ſancti Georgii in *Alga* aureum Diacon. Cardinal. dedimus auditorem. Cum quo idem magiſter pro Epiſcopi parte propoſuit, quòd cùm monaſterium Rothonen. eſſet ſitum in dic. Venet. & eccleſiæ Veneten. ſubjectum, præfectus ſibi poſſeſſione ſubjectionis uſus eſt hactenus immunitate, ſed cùm occaſione cujuſdam electionis, quæ dicitur facta fuerat, partes de communi aſſenſu Nuntii Epiſcopum & ejus collegas *d*, commiſſionis literas impetraſſent, duo eorum ad monaſterium accederent, quorum adventum intruſus præſentiens, renuntiavit hujuſmodi electioni, & ſe à monaſterio abſtinuit. Sed judices auctoritate Apoſtol. monachis injunxerunt, ut ſyndicum vel procuratorem eligerent, qui in monaſterii & conſultè ageret, & utiliter reſponderet, diſtrictius inhibentes eiſdem, ne aliquem eligerent Abbatem donec plenius agnoſceretur de jure, quod Epiſcopus ſe habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò etſi procuratorem ad mandatum judicum legiſſent, Abbatem tamen contra inhibitionem eligere præſumpſerunt: cujus electionem Epiſcopus infirmari, & ſe ac poſſeſſionem reſtitui, cui monachi ſpoliarant. Deinde judices definitivam ſententiam protulerunt, electionem caſſantes, quam ſententiam dictus magiſter petiit confirmari. hoc fuit reſponſum, quòd licet per procuratorem parte monachorum fuiſſet propoſitum, quod monaſterium ipſum ad Roman. eccleſ. nullo medio pertinet, dicti tamen judices contra eos proceſſerunt nimoſè coegerunt: *& infrà.* Nos igitur inſpectis legiis præd. no. Leonis, Gregor. & Cle. quæ monaſterium illud ad jus & proprietatem indicant ſed ſpiritum pertinere, intelligentes, quòd monaſterii procuratoris etſi eadem privilegia coram prædictis judicibus oſtenſa re omiſerit negligenter, jus tamen non tam ſuum monaſterii fuerit proteſtatus, videlicet, quòd monaſterium ipſum ad Rom. eccleſ. nullo medio pertineret, ipſius negligentia in damnum, tam noſtrum, quàm monaſterii redundaret, ad audientiam reſtringimus

a *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt conc. Later. 3. cap. 1. b eod. tit. in 3. compil.* c *Vincen. al. Venetin. al. Nuncn. d Abbates ſcilicet de Mater. & de Gromat.*

chos Rothon. *& infrà.* Electionem autem à monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controversia ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

CAP. III.

Ecclesia læsa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis excludente. Restitutionem petere potest, non solum contra privatum sed etiam contra ecclesiam, &c.

Idem *Helien. & Floren.* a *Episcopis.*

A Veris & intellectis *b* causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigorien. Episcopum & Abbatem de Eveſcam super ecclesiis in valle de *c* Eveſcam, quas de Eveſcam super ecclesiis in valle de *c* Eveſcam, quas Episcopus adseruit ad se diœcesana lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidenter ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione celebratas, nisi forte vallis de Eveſcam sit ille locus, qui fuit à duobus Regibus *d* Roë, videlicet & Offa liberè donatus, & quem bonæ memoriæ Cœlestinus Papa libertati donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per testimonia Abbatibus de Eveſcam pleno jure possessæ, ut videatur in eis jus Episcopale legitimè præscripsisse, nisi forte pertantum temporis spacium Vigorien. ecclesia invacuum vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit completa: *& infrà.* Licet autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessariam (ut adserit) probationem omisit: nos attendentes, quòd utraque ecclesia fungatur jure minoris, æquitate pensata utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem *e* omissam, ne altera pars propter hujusmodi negligentiam gravi jactura lædatur.

CAP. IV.

Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur. Si autem non probatur plenè vel sempliciter restitutio in causa favorabili.

Idem *priori sanctæ Mariæ ad carceres, & canonico sanctæ Mariæ de Mandria* f.

Electis g Abbatis de Caluens. didicimus, quòd cùm Ramiro. & Grimol. Archiepiscopi inter I. virum & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii proculissent, & appellat. interposita *h* cognitionem sententiæ ipsi Abbati & Archipresbytero Paduano duximus committendam, quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter eorumdem commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam à judicibus prædictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto quòd sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quòd quidam ad eum & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis i literas præsentavit, quibus mandabant eidem *k*, ut quia judex ad diem, quàm adsignaverat, venire non poterat, post octo dies à termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam & etiam suppliavit. Licet autem de fraude taliter perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admittimus, & ad audiendam restitutionem eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine judiciario cognoscentes, confirmetis vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam à primis judicibus promulgatam.

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papæ restituitur ecclesia. hoc primò. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. hoc secundo. hæc duo dicit quo ad titulum.

Idem *Episcopo & capitulo* a *Osenen.*

TVm *b* ex literis Cœlestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem *c* Ilerden. ecclesiæ intelleximus quæstionem per sententiam Eugenii Papæ super ecclesiis quibusdam prolatam, se lasam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis: unde cùm idem Cœl. tempore Anastasii Papæ proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniarum legationis officio fungeretur, & *d* ex delegatione ipsius cognoscere cœpit de controversia memorata, cui etiam Alexand. successor ipsius Anastasii officio legationis dentò in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Cœlestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostol. sed. leg. dictam controversiam, sub eo tenore commisit, ut inspectis Ilerden. ecclesiæ privilegiis, auditis etiam partium *e* rationibus memorata sententia non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verùm quoniam per ipsum legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licet producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostol. non extitit adimpletum, magister A. canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis adserentibus quòd cùm prædictus C. *f* præ. no. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cùm ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem ecclesiæ admittere debebamus *g*; præsertim quia sententia Roman. sed. non negatur posse in melius commutari, cùm aut subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum & temporum, seu gravium necessitatum dispensativè quicquam ordinare decrevit. Et secundùm jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in regesto dicti Eugenii Papæ repertæ, quòd primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata: quando non plenè de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illa nitens præcipue ratione, quod privilegium Vrbani secundi ex parte vestra productum, subjectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in regesto ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quòd dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si forte exigente justitia fuerit retractanda, vel per vos vel per responsalem idoneum *h* appareatis sufficienter instructi: ut in principali negotio canonicè procedatur: pro certo scituri, quòd cùm propter multam locorum distantiam non possit ad vos sine magnis laboribus & expen-

a *Rapoſſen. al. Roſen. in plur. manuſcr. Foren.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *ſuper quibuſdam eccl. in valle de Eveſcam conſtit. al. Veſcam.* d *In uno manuſcr. ita: O videlicet & I.* e *allegationem ſua intentionis.* f *al. Mantua. al. Mantua.* g *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *interpoſita ad nos, &c.* i *ei.* k *eiſdem.*

a *Oſcen. al. Oſſenenſis.* b *Capit. 4. eod. titul. in 3. compilation.* c *Vide Ioann. Veſeum in Annal. Hiſpaniæ, cap. 20.* d *deeſt in antiq. et.* e *id eſt, juribus & alleg.* f *Papa.* g *debeamus.* h *compareatis.*

sis sæpius haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, injuncta vobis contempseritis adimplere: nos nihilominus in ipso negotio, quantum de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

Petitio restitutionis in integrum contra sententiam, suspendit regulariter executionem sententiæ in eventu ipsius causæ restitutionis; fallit si contra petentem restitutionem est præsumptio malitiæ, quòd causa differendi executionem hoc petat: quo casu executio fit, præstita cautione de restituendo, si petens restitutionem obtinebit in causa. h.d. secundum mentem junctæ glo. pe. & in hoc ultimo est iste tex. valdè singularis respectu utriusq; juris.

Idem.

SVscitata *a* super diversis articulis inter Burgen. Episcopum & Ovien. monasterium quæstione: *& infrà.* Nos intellectis, quæ utraque pars proposuit coram nobis super quatuor articulis prænotatis, monasterium Ovien. justitia condemnavimus exigente. Sententia verò lata procurator monasterii ad probandam præscriptionem factam tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam super quibusdam decimis per transactionem acquisitis, restitutionem in integrum nomine monasterii postulavit, quam eidem duximus indulgendam: *& infrà.*

Neverò per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, neve monasterium per executionem sententiæ propter diversas suspiciones incurreret detrimentum: nos æquitate pensata, jure duximus providendum, ut ante omnia suprà dicta sententia executioni mandetur: *& infrà.* Volumus nihilominus & mandamus, ut *b* ab Episcopo ipso recipiatis idoneam cautionem: quòd si monasterium in causa ipsa prævaluerit, universa, quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

CAP. VII.

Post peremptorium non auditur ecclesia de jure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. *Archiep. & capitulo Bracaren.*

COram felicis me. I. Papa præd. n. lite inter Archiepiscopum Toletan. & te frater Archiepiscope super primaria solenniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: *& infrà.*

Verum elapso termino constituto, post exspectationem non modicam comparuerunt procuratores vestri: sed quia non attulerant depositiones testium & alia munimenta, dilationem cum instantia postularunt. Postquam verò *c* contra eos interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri ecclesiæ Bracaren. dilationem propter instructionem causæ per auxilium restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum. Nos autem usque ad octavas Pentecostes per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum *d.*

CAP. VIII.

Restituitur minor in eo, quod contraxit vel omisit, si probat exindè se læsum, & sit intra tempora restitutionis petenda.

Gregorius IX.

CONstitutus in nostra præsentia magister Guil. pro se ac fratre suo I. canonico *e* Parrosinen. exhibita nobis petitione monstravit, quòd *f* eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cujus successores existunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipsorum quasdam possessiones utrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ad [illegible] jusmodi venditio robur firmitatis haberet) exemplavit eosdem *a*, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicavit, ut vel venditionem eandem [illegible] nunciari nullam, vel cùm adhuc existant intra tempora ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis adultum, & intra annum & diem à tempore contractus ipsis tanquam proximioribus competeret super alienatione jus offerendi emptoribus pretium: jamq; accepii Patrosinen. consuetudinem approbatam, quòd hactenus omiserunt, dignaremur eis super utroque [illegible] in hoc non modicum læsi noscantur, & emptoribus petitionis ejusdem, vel eorum successoribus pretium [illegible] ferre parati) per idem beneficium subvenire. Quibus mandamus, quatenus si præmissa inveneritis [illegible] subnixa, vel venditionem prædictam, quòd ad partem successione materna, ipsos contingentem nullam [illegible] re curetis, si in ea debita juris solennitas est omissa: [illegible] si forsitan intervenerit, & eos læsos esse constiterit, [illegible] super ea, quàm super residua portione, dum tamen [illegible] offerunt duxerint faciendum *b*, auctoritate nostra [illegible] integrum restituere studeatis.

CAP. IX.

Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario, administrationem habente, vel à delegato ab eo: sive hæc causa sit [illegible] delegata, sive incidat in causa generaliter commissa. Ab ordinario verò administrationem non habente, vel à delegato [illegible] habet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autem [illegible] tionis non cognoscit, nec potest assumi in majoribus causis.

Idem.

CAusa restitutionis in integrum, coram [illegible] dinariis administrationem habentibus, vel [illegible] ab eis tractari poterit & finiri *c*, sive hoc ipsis [illegible] tis specialiter demandatum fuerit, sive in [illegible] eis negotio contingat incidere hujusmodi [illegible] Delegati verò ab ordinariis, qui administrationem [illegible] habent, sed tantummodo facultatem judicandi, [illegible] bitri de hac causa cognoscere nequeunt, nisi [illegible] mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque [illegible] liberali vel criminali, cùm majores judices [illegible] biter nequit assumi.

CAP. X.

Restitutio denegata ecclesiæ, ultrius sibi non committat; [illegible] ex nova causa: restituitur tamen ad appellandum à [illegible] negationis.

Idem.

BEneficio restitutionis in integrum ecclesiæ [illegible] lio judicio denegato, restitutio (præterquam [illegible] pellationem omissam) videtur eidem ecclesiæ [illegible] negari, nisi novis defensionibus ad hujusmodi [illegible] cium admittenda.

DE ALIENATIONE IVDICII mutandi causa facta.

TITVLVS XLII.

CAP. I.

Is, in quem facta est alienatio rei causa mutandi judicii, [illegible] natur per rescriptum impetratum contra alienantem.

Alexander III. *Dulmen. e Epis.*

EX quorundam *f* relatione accepimus, [illegible] cùm aliqui literas à nobis commissum [illegible]

---

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *al. quatenus.* c *inter eos.* d *Vid. I. si quando: & ibi Bart. C. de dilat.* e *Parromen. al. Parenesc.* f *Hic in vulgat. habet, dictis, cum, quam nec series orationis admittit, nec habent manuscr.*

a *Infero quòd qualitatis clericatus & tonsuratus non [illegible] quem à patria potestate, sibi sola Episcopalis. Cons. 6. vol. 3. [illegible] dign. §. palam. & auth. dignitas. C. de Epis. & cler. b Vide [illegible] antiquo, ipsos auctoritate nostra. c Vide [illegible] & [illegible] ubi & apud quem. d Dictus, in, dict. e [illegible] in 1. compil. f Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & [illegible] sub Alexand. 3. p. 649. 653.*

rint, adversarii (ut mandatum nostrum eludant) antequam littere ad judicem perveniant, vel etiam postea quam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: [1 & 3.] Nos igitur contra prædictam calliditatem & versutiam providere volentes: mandamus, quatenus si adversarii eorum pro evacuando nostro mandato vertitur, commutationem fecerint a, vel se convertit, commutationem fecerint a, vel se subtraxerint absentandos: eos, qui in possessione se ingesserunt, appel. cef. cogatis sub vestro examine juris parere.

[1 Vel commutationem facientes aliquos in possessionem eorum in talem conversio vertitur, malitiose inducunt.]

CAP. II.

Cum causa mutandi judicium, non debet recipere cessionem a lite.

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Furven.*

b *Morin. dioeces.*

EX parte Scabinorum c Hipretis d fuit propositum, quod inter laicos ejusdem loci quæstionibus emergentibus diffinendis per judicium sæculare, quidam clerici sibi dono vel precio ab aliquibus laicorum ipsorum cedi fecerunt actiones, ut adversarios ad ecclesiasticum forum traherent, & prædam ex hujusmodi commercio adsequerentur: & infra. Cùm igitur cessiones & emptiones illæ legitimæ prohibeant sanctiones, ita quòd jactura quibus adsciant illos, qui sibi potentiorum patrocinium inire advocare præsumunt, & ex eo sint etiam odiosæ, quòd ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus clericos memoratos à præsumptione hujusmodi prorsus ecc. compescatis.

DE ARBITRIS.

TITVLVS XLIII.

CAP. I.

Arbitri sunt in diebus memoro ad sumendi, & eis discordantibus major pars sententiæ majoris partis.

Ex Concilio Africano. e

SAnè: & infrà: f Si autem ex communi placito Episcoporum, inter quos causa versatur, arbitros elegerint, aut unius eligatur, aut tres: ut si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum g.

CAP. II.

Nullum est arbitrium seu arbitramentum continens peccatum per partes non resistibile.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

NOn sine multa necessitate h A. Presbyter nobis proposuit, quòd cùm in ecclesia sancti Alphridi per manum R. Archi. de Suella personæ illius i ecclesiæ capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo M. nepotem, qui sibi in ecclesia jam dicta successit, eundem Presbyterum capellanum ibidem iterum ordinavit [1 & 3.] Cùm autem idem Presbyter extra provinciam crebras, de suo beneficio non posset justitiam obtinere, nec suam ulterius inopiam sustinere, per dominum & fratrem ipsius M. ab eo est sacramentum extortum, ut arbitrium clericorum duorum exinde susciperet & servaret: qui jam dicto M. faventes k Presbytero præjudicium, ut quinque marchas pro eodem susciperet, & nisi crederet quæstioni. Quoniam igitur non decet ut aliquatenus sustinere, ut quod perpetrum arbitratus fuisse, dicitur, debeat incorrectum relinqui, mandamus, quatenus si cognoverint præfati clerici tam nequiter arbitratos fuisse, dictum Presbyterum ab observantia juramenti auctoritate nostra prorsus absolvas: vel si arbitrium ipsum noveris æquitate subnixum, ad observantiam ipsius utramque partem adp. cef. compellas.

[1 *Quorum temporibus xxx. annis & ultra capellaniam ejusdem ecclesiæ pacifice se asserit tenuisse, tandem verò idem M. ab eadem ecclesia volens ipsum Presbyterum removere, in eum cupiens indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum suam egressus, violentas manus in eum injecit. & idem M. missus est eum ceream venire, ut pro v. marchis argenti quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine pensionis soluturum, prædicta capellania cedere non differret. Præfato verò Presbytero nolente ejus exequi voluntatem, M. prædictus tantum dicitur fecisse, quòd post multas injurias & gravamina sibi illata occupatis omnibus aliis rebus ab officio & beneficio est suspensus, vel spoliatus.*

CAP. III.

Arbiter adsumptus in patrimonials causa cleri, non potest adjudicare rem ecclesiæ possidendam, etiam ad vitam clerici, hoc dicit, & est casus notabilis.

Idem *Exoniensi Episc.*

PErvenit a ad nos, quòd cùm G. de Cal. sororem G. clerici duxisset in uxorem, idem G. fidei interpositione firmavit, quòd v. sol. sterlingorum annuatim daret eidem. unde cùm super eisdem v. sol. inter ipsos controversia mota fuisset, in quatuor compromisere personas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quòd idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. præfatus G. habere dignoscitur, pro v. prætaxatis sol. perciperet annuatim. Unde quoniam hujusmodi arbitrium ecclesiæ posset in posterum perniciosum existere, mandamus, quatenus si ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & ec. di. b compellas, ut prælibatas decimas liberas omninò dimittat, nec sibi occasione hujusmodi aliquid ulterius vindicare præsumat. Clericum verò moneas, ut cum eodem G. amicabiliter studeat convenire.

CAP. IV.

In mulierem singularem tanquam in arbitratricem compromitti non potest: secus si mulier habet alias jurisdictionem de jure communi vel consuetudine. nam tunc etiam super rebus temporalibus ecclesiæ potest in eam valide compromitti. b. d. clarè.

Innocentius III. *cancellario & magistro Lath. canonico Parisien.*

DIlecti filii Abbas c & conventus de Scarduna Cistercien. ordinis, sua nobis querela monstrarunt, quòd cùm inter eos ex una parte, ac hospitalarios ex altera, super usuario cujusdam nemoris quæstio verteretur, in A. reginam Francorum fuit compromissum utrinque, quæ causæ meritis inspectis, arbitrium duxit per definitivam sententiam promulgandum: [1 & 3.] Quamvis autem secundum regulam juris civilis fœminæ à publicis officiis sint remotæ, & alibi dicatur d, quòd licet summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni sunt e judiciali examine separandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adversus earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta consuetudinem adprobatam, quæ pro lege servatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcelleates in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur, mandamus, quatenus hospitalarios, ut arbitrium ipsum præfertim, cum Episcoporum fuerit præsentia & consilio roboratum, sicut provide latum est, & ab utraque parte sponte receptum, observent, per pœnam in compromisso statutam, adpel. postpo. compellatis.

a *Cap. eod. tit. in 2. compil.* b *Id est, ecclesiastica disciplina.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *l. ult. C. de arbitris.* e *al. sine.*

a *vide l. fin. cum gl. ff. C. de litig.* b *al. Faven.* c *Scarduna Belgii & alii populi Senatores seu oppidorum magistratus.* d *Nov. cap. 18. hoc p. 1. c. 3. vid.* e *cap. 4. Decr. for. comp. in 1. compil.* f *Vide Laurent. Genua. & Ilsitres, D. eo.* h *cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* i *ecclesia decest in aliquos vel.* k *eidem Presb. sepius.*

[1 Et redactam in scripto propria Episcoporum qui ibi interfuerunt fecit firmari sigillo, contra cujus sententiam hospitalarius temere venire non timent.]

CAP. V.

Ecclesia empta non potest in præjudicium exemptionis compromittere. hoc dicit, & clare.

Idem *Abbati & conventui de Pigraviâ.* a

CVm tempore C. Papæ *b* præ. no. [1 & 3.] Super controversiis, quæ inter te & Mersburgen. Episcopum & quosdam tuos monachos vertebantur, te promisisti arbitrium Magdeburgen. Archiepiscopi servaturum: [2 & 3.] Quia legitimè constitit, quòd fide hinc inde data compromissum est in Archiepiscopum memoratum, nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterii, & duarum capellarum ejusdem in arbitrio sunt expressa. Cùm etsi sponte volueris *c*, de jure tamen nequiveris, sine licentia Roman. Pontif. renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quæ monasterium illud indicant ad jus & proprietatem Rom. eccles. pertinere.

[1 *Tu filii Abbas ad Rom. ecclesiam accessisses, & privilegia & alia scripta à sed. ap. meruerit obtinere, Memburgen. Episcopus sicut asseru, propter hoc est graviter contra te commotus, tu verò timens tibi & monasterio tuo periculum immineret.*]

[2 *Sicq; factum est, ut idem Archiepiscopus adjunctis sibi tam clericis quam laicis sub certa forma arbitrium promiserit, & causas suspectionis multiplices assignavit. Consequenter etiam judicium volens declinare, sed ap. appellavit: sed reversus postmodum coram eisdem sacramentum de calumnia præstitit, & testes produxit, petitis dilationibus & obtentis. Ipse verò judices procedentes in causa, auditis attestationibus utriusq; partis gesta omnia, sigillorum suorum munimine roborata, ad se. ap. destinarunt, terminum partibus imponentes, quo receptura sententiam apo. sed. se præsentarent. & infrà. Quia verò memoratus Episcopus eò quòd juramentum præstitit de calumnia, & à delegatu inducias postulavit, & testes coram eu produxit, renunciasse appellationi videtur, & eorum examini consensisse. Nos habito f. n. con. in præmissa incidenti quæstione interlocuti sumus, & quod deberent quæ coram prædicto judicibus gesta fuerant publicari, ut secundùm tenorem ipsorum nostra tandem sententia informaretur: tibi igitur & procuratoribus supradicti Episcopi, ven. fr. n. Hostien. Episcop. & dil. fil. P. tit. S. M. ecclesiæ Presbyterum cardinalem dedemus audiores, qui cùm ea quæ fuerunt hinc inde proposita & offensa, nobis & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

CAP. VI.

Arbiter non habet potestatem judicandi ultra comprehensa in compromisso: ideò coram eo non fit reconventio.

Idem *Episcopo S. Andreæ, & Abbati de Bechet.* d

CVm dilectus filius: & infrà. Vtrum *e* coram arbitris reconventioni fit locus, postulasti per sed. A. post. explicari. Nos igitur respondemus, quòd licet in judicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram judice convenitur, coram arbitris tamen reconveniri non potest: cùm arbitri judicare non valeant, nisi de his tantùm, super quibus in eos extiterit compromissum.

CAP. VII.

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.

Idem *rectori & fratribus hospitalis S. Bartholomæi Lucan.*

CVm olim *a* super eligendo in hospitali rectore & fratribus inter vos & priorem sancti Bartholomæi Lucan. coram judicibus delegatis quæstio verteretur, & utraque pars in eos compromittens ipsorum arbitrium se promiserit servaturum: super prolato ab ipsis arbitrio utrinque dubitatio est exorta, quam petuhis per sed. apost. declarari. Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto, cognovimus quòd secundùm formam arbitrii prior sancti Bartholomæi Lucan. tenetur habere consilium cum familia hospitalis eiusdem & tractare cum ea de inveniendo rectore. Prompte dicimus quòd nisi prior super inveniendo rectore convenerit cum familia hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi rectorem: & si quocumque modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita & inanis. Verùm habito *b* cum familia super hoc colloquio & tractatu, prior liberè potest rectorem eligere, dummodo idoneum, sive concordet sive discordet familia cum eo super inventione rectoris.

CAP. VIII.

De rebus spiritualibus in laicum compromitti non potest.

Idem *in Concilio generali* c.

COntingit *d* interdum, quòd cum clerici & laici hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut in talibus arbitretur.

CAP. IX.

Auctoritate judicis causa etiam delegati potest de rebus spiritualibus in clericum & laicum compromitti: & si arbitrum compromissum fuerit, debet à partibus executum mandari, ut per ordinarium procuratorem fiat. Quæ fuerit appositio, quæ non fuerit. Quæ fiant arbitrium approbatum, & pœna fuerit apposita, quæ non. Quæ aliàs ad interesse. hoc dicit, generaliter inhærendo litis.

Idem *Pisano Archiepiscopo.*

PEr tuas *e* literas intimasti, quòd cum super rectione arbitrii, quod inter hospitalarios sancti Bartholomæi & plebanum de Piscia *f* super hospitali fuisset, Allucii latum erat, à nobis literas accepisses: [1] Plebanus proposuit, quòd ad causam tractandam procuratori dedit generale mandatum, non tamen mandavit, ut sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere super eo. Et præterea procurator jam dictus de assensu canonicorum suorum tunc erat institutus: & ideo dicebat arbitrium non valere, præsertim cùm procurator fines mandati excesserit. Si arbitrium fuerit per unum clericum & [illegible] promulgatum, licet ipse de assensu [illegible] episcopi, cui causa commissa fuerat, arbitrium [illegible] lissent [2 & 3.] Super quo frater. t. n. quod si ita olebant arbitrium receptum fuerit, inviolabiliter haberi debet, ac per hoc juxta tenorem [illegible] executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, sert, utrum fuerit vel non de observando juramento statuta. Et quidem si pœna apposita fuit, [illegible] pœnam: at si nulla statuta fuerit, sed [illegible] quòd staretur sententiæ, compromissum, [illegible] interesse poterit *k* convenire, quia [illegible] ipsum personaliter, non ecclesiam [illegible] Quod autem à duobus laicis & uno clerico [illegible] prolatum, nequaquam obviare videtur, cum [illegible]

a al. Pigamia. al Pisania. b cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. c Hinc videtur inferri quòd exempta ecclesia non potest renunciare privilegio libertatis contra al. siquis in scribendo. C. de pactis. d al. Beton. e ca. 3. eod. tit. in 3. compil.

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. b aliter non habet [illegible] tenetur & familia super hoc consilio & tractatu &c. c [illegible] d Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. Reliqua pars huius capitis [illegible] in c. contingit. ¶. de dolo & contum. e Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. f Pisa. g Allutii. h In aliquot exemplaribus [illegible] set ad causam tractandam proc. sine dicitur generale mandatum [illegible] qua lectio planior est. i Innuens. k Vide 1. Tractatus [illegible] procur.

tunc dicti Archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

[1 Barbarum tua præsentia constitutis hospitalitatis à te exercendæ arbitris posse habere, asserentes illud debere observari, pro quod procurator plebani somite in arbitros juramento interposito compromissi, quantum dicebant compromittendi & transigendi summam negotia (arbitrium) receperisse.

[2 Unde cum super his dubietas fuisset exorta per ap. sed. oratum donec pensius quidem super negotio isto tibi sit procedendum.]

CAP. X.

Super duos electos ad eandem prælaturam in discordia compromissum ordinarius, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super his superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. c. 1.

Honorius III. *Archiepiscopo Coloniens.*

Ex tuæ nostris est auribus intimatum, quòd vacante præpositura sancti a Cunebeti in Colonia, canonici eiusdem ecclesiæ vota sua diviserunt in duos, videlicet de Juliaco, b & C. de c Lombardia: & infrà. Cumque postmodum tractaretur super electione hujusmodi, & partes essent in tua præsentia constitutæ, in te demum super hoc fide præstita compromittere curavere, qui causæ meritis diligenter inspectis ad proferendam definitivam sententiam diem ipsis consentientibus præfixit. Interim verò præfato H. ab una parte electo illorum de medio supradictis canonicis inhibere curasti, ne pendente sententia procederetur ad electionem aliam faciendam: quorum quidam nihilo minus B. Colonien. canonicum elegerunt. Die igitur quo sententia proferri debuit, in tua præsentia partibus constitutis, dicto B. allegavit, quòd procedere ulterius non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter postulanti, breviter respondemus: quòd licet arbitrium sit finitum, per potestatem ipsius à H. prius tamen de primæ electionis negotio debuit cognoscere, quàm processus fieret ad secundam: eam si dictus C. superstes in electione jus habet, secunda confirmat penitus non valere.

CAP. XI.

Arbiter ipse non judicatam super discordia novis adsumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare, etiam si de compromittentis partis mandatum acceperit à Papa.

Idem *abbi* e *& Abbati sanctæ Zenon. & C. canonico Veron.*

Apostata nobis Feltren. & Belien. *f* electi petitio continebat, quòd cum causa, quæ inter antecessorem dicti ex parte una, & cives Tervisinos ex altera, super diversis & arduis aliis vertebatur, per sententiam Hostiens. Episcopi tunc Apost. sed. leg. fuerit terminata: [1 & ¶.] Tandem super quibusdam discordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in ducem Venetorum tanquam in arbitrum cum parte altera compromisit: [2 & ¶.]

Licet autem eidem literas nostras miserimus, ut ad componendam inter partes laborare deberet, cum tamen intentionis nostræ non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam querimonias suscitare: mandamus, quatenus (præfatis literis non obstantibus) quicquid per prænominati ducis arbitrium contra ipsius legis sententiam inveneritis esse factum, in irritum revocetis, g & ei districtius inhibentes, ne ulterius in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidum occasione illius compromissi sibi datorum, ut ipsi arbitrium servaretur, per cens. eccles. compellentes.

[1 *Et ipsius antecessor electi adjudicata filii per legatum eundem diu pacifice possedissent, ipse nihilominus habito canonicorum sacrorum assensu in præjudicium ecclesiarum suarum.*]

[2 *Qui vemens contra eandem sententiam auct. ap. confirmatam super rebus judicatis ab eodem legato adversus præfatas ecclesias aquitate postposita iniquum arbitrium promulgavit.*

CAP. XII.

Non valet compromissum factum in duos sive plures, hoc adjecto, ut in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem vel alios. h. d.

Gregorius IX. *decano & magistro P. canonico S. Petri Atrebatensis diœcesis.*

INnotuit nobis Gulielmo laico conquerente, quòd cùm O. laicus ipsum super quadam summa pecuniæ coram judicibus auctoritate Apostolica convenisset, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum: sic tamen quòd si illi duo adinvicem discordarent, tertium adderent judices nominati, retenta penes se compellendi partes ad observandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate. Cumque tertius arbiter à judicibus prædictis electus, cum altero duorum ipsum parti alteri condemnasset: idem ex eo sentiens à sæpedictis judicibus se gravari, quòd ipsum ad observantiam hujusmodi arbitrii compellebant, nostram appellavit audientiam: sed ipsi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem, Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cum legali sit provisione statutum, ut compromissum de incerta persona in arbitrium adsumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuncietis penitus nullam esse. b

CAP. XIII.

Valet compromissum factum in unum vel in plures, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios quos ipsi elegerint. hoc dicit, secundum intellectum, quem sensit glossa: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. Panor.

Idem *abbatisse & conventui Istren.*

CVm à nobis petitur: & infrà. Ex parte vestra fuit propositum, quòd olim inter vos & Senon. Archiepiscopum quæstione suborta super eo quòd idem Archiepiscopus adserens, monasterium vestrum metropolitico jure sibi subesse, procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in V. sancti angeli diacon. cardin. tunc Apostolicæ sedis legatum, à partibus concorditer compromisso sub certa pœna, quòd arbitrio seu ordinationi ejusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputaret, præcisè parerent: magister P. capellanus noster, & I. Archidiaconus Senon. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando & definiendo causam hujusmodi terminaverunt. Nos igitur, quòd per prædictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

CAP. XIV.

Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentium, unde non transit in hæredes compromittentium, nisi de eo sit cautum in compromisso. hoc dicit, comprehendendo mentem capituli.

Idem.

COmpromissum non extenditur in compromittentis hæredes, si de ipsis non caveatur ibidem. c

a Videtur al. Caliberti. b Villiaco. c Barbaria. d Vide 1. item proponente, ff. ad. sctum. Orian. & l. sed interpellatur. ff. eod. e al. Orian. f al. Belum. al. Fibren. al. Belnen. al. Belien. g Ad hanc text. vide Abbat.

a Observationem. b Vide Litem si unus. & si viduus. ff. eo. c Vide l. vectibus. C. de contra. & commit. stipul.

FINIS LIBRI PRIMI.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

DECRETALIVM EPI-
STOLARVM GREGORII
LIBER SECVNDVS.

DE IVDICIIS TITVLVS I.

CAPITVLVM PRIMVM.

Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet. hoc dicit.
Abbas Sicul.

Ex Concilio Africano *a.*

DE *b* Quodvultdeo Centuriensi Episcopo, *c* quem cùm adversarius ipsius *d* eum petiisset ad concilium introduci *e*, interrogatus, an cum eo veller experiri, primò id promiserat, & altera die respondit, hoc sibi non placere, atque discessit.

Placuit ut nullus *f* eidem communicet, donec *g* satisfactione præmissa fuerit absolutus. Nam adimi sibi episcopatum ante causæ ejus exitum nulli potest de jure videri.

CAP. II.

Laici ecclesiastica negotia tractare non debent, sed prælatorum judicio disponuntur. hoc dicit. Abbas.

Ex synodo Eugenii Papæ *h*.

DEcernimus, ut laici ecclesiastica *i* tractare negotia non præsumant. *k* Sed Episcopi, Abbates, *l* Archiepiscopi & alii ecclesiarum prælati de negotiis ecclesiasticis (maximè de illis, quæ spiritualia esse noscuntur) laicorum judicio non disponant. Nec propter eorum prohibitionem, ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.

CAP. III.

Causa juris patronatus spectat ad judicium ecclesiæ. h.d. specifice & ad literam.

Alexander III. *illustri* m *Regi Anglorum.*

QVanto *n* divina gratia: & infrà. Causa verò juris patronatus ita conjuncta est, & connexa spiritualibus causis, quòd non nisi ecclesiastico judicio valeat definiri.

CAP. IV.

Clericum convictum vel confessum de crimine coram judice seculari, ex eo non punit Episcopus: sed coram se convictum vel confessum, punit pœna debita: nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio & minoribus: depositum verò non statim tradit curiæ seculari. h. d. usq; ad si. Abbas Siculus.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.*

ET si clerici coram *o* seculari judice convicti fuerint vel confessi de crimine, non sunt propter hoc à suo Episcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim sententia à non suo judice lata non tenet, ita confessio coram ipso. Si verò coram Episcopo de crimine in jure cõfessi sunt, seu legitima probatione convicti, modo sint talia crimina propter quæ suspendi debent deponi, non immeritò suspendendi sunt à suis ordinibus vel ab altaris ministerio perpetuò removendi.

Summatus est iste h. supra in prin. 1. tamen quia hic remotus separatam & notabilem, ideo dic aliter: In adulterio & minoribus potest cum clericis peracta pœnitentia Episcopus dispensare. positum autem pro suis excessibus non tradit judici seculari. h. d. Abbas Sicul.

De adulteriis *a* verò & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum clericis post pœnitentiam dispensare. Sed non debet quemlibet eorum pro suis excessibus (cùm suo sit functus officio duplici debeat ipsum contritione conterere) judici seculari.

CAP. V.

Vasallus coram domino feudi convenendus est, etiam si res feudi sit ecclesiastica persona, dummodo ibi alius non petat justitiam consequi: alias loco ordinario patenti adeat, & justitiam est casus iste.

Idem. *b*

CÆterùm *c* quia in eos, quos ab ecclesiis [illegible] stat possessiones tenere in feudum, occasione rum excommunicationis seu interdicti sententia gatur. Nos id districtius inhibemus. Quicunq fuerint super his in tua præsentia justitiam

CAP. VI.

Nomen alterius in libello exprimere pars non cogitur, factum ita clarè proponere, ut ex eo jus agenti adquiratur. quo ad intellectum. Abbas.

Idem *Exoniensi Episcopo, & d capitulo Londonien.*

DIlecti filii prior & clerici de Guisbourn. Eboracen. Archiepiscopum Apost querimoniam transmiserunt: & infrà. Prop tentius, ne ita subtiliter, sicut à multis fieri solet, modi actio intentetur inquiratis, sed simpliciter factum ipsum, & rei veritatem, secundùm formam nonum & sanctorum Patrum instituta, investiga retis.

---

a Cap. 5. 4. Resert Burch. lib. 2 decret. cap. 181. & Ivo p. 5. c. 297.
b cap. 1. eod. tit. in 1. compil. c quoniam & rectius. d se.
e Hinc videtur inferri quòd ad valorem citationis oportet quòd fiat auctoritate judicis ad instantiam partis, l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit.
f Quodvultdeo. g causa ejus qualem potuerit terminum sumat.
h Eugenii III. in synod. Remensi c. 4.
i cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.
k Et. l Archidiaconi in 1. compil.
m Illustrissimo. n C. 5. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. sub Alex. 3. p. 47. tit. de jur. patron.
o C. 6. eod. tit. in 1. compil. post Conc. Later. p. 26. c. 4.

a Bernhard. Diaz in proc. crimin. b in natural. ita
E. eidem Salernitano Archiepisc. c Ci. nal. ex. ano
d In antiquis, & Decano Londin. e al. Gosbourg.

CAP.

CAP. VII.

Excommunicatus in judicio, nisi tanquam vetus stare non potest.

Idem *Paduano Episcopo.*

Intelleximus: [1 & 3.] Quia postulasti à nobis utrum excommunicatus in judicio stare possit. Respondemus, quòd convenire potest: & debet per alium respondere in judicio. Ne videatur de sua malitia commodum reportare. *a*

[1 *Ex literis tuis, quòd cùm filia cujusdam nobilis viri parochiani tui, cum quodam viro matrimonium contraxisset, comperisti, quòd idem vir pro nece bo. me. Vincentini Episcopi vinculo teneatur excommunicationis astrictus, in tua proposuit præsentia pulsanem. Unde.*]

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram ecclesiastico judice convenire, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. *Strigon. Archiepiscopo.* b

Clerici: [1 & 3.] Cùm Imperator *c* dicat quòd leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine clericus debeat coram ecclesiastico judice conveniri. Non debet ullatenus canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari.

[1 *Vir maximè in criminalibus causis in nullo casu possunt à laicis quam ab ecclesiastico judice condemnari, etiam si consuetudo ipsa habeatur ut fures à judicibus secularibus judicentur.*]

CAP. IX.

Judex ex officio providere debet, ut debitæ solennitates serventur in judicio, quibus omissis judicium redditur frustratorium. h. d. Abbas Siculus.

Clemens III.

Causam, quæ *d* vertitur inter fratres *e* Dulmen. monasterii, & monachos sancti *f* Albani: [& infrà.] Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monasterii, cum auctoritate & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium. Nec si fratres sancti Albani obtineant, Episcopus idem Abbatem monasterii se proponens, litem super eum valeat suscitare.

CAP. X.

Citatus de episcopus incorrigibilis excommunicandus est, & successivè anathematizandus: & si sic non resipuerit, per judicem seculare comprimendus est. hoc dicit. Abbas Siculus.

Cælestinus III. *g*

Cùm non ab homine: *h* & infrà. A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrum liceat regi vel alicui seculari personæ judicare clericos cujuscunque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscunque aliis criminibus deprehensi. Consultationi tuæ taliter respondeo, quòd si clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio *i* crimine fuerit deprehensus legitimè, atque convictus, ab ecclesiastico judice deponendus est. Qui si deposito incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumacia crescente anathematis mucrone ferire postmodum verò si in profundum malorum venerit *k* contempserit, quum ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultrà perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, ita quòd ei deputetur exilium *a*, vel alia legitima pœna inferatur. *b*

CAP. XI.

Per rescriptum impetratum contra violentum, convenitur quæ scienter succedit in vitium. h. d. secundùm communem modum, quæ mihi placet. Pannorm.

Idem *Vinton. Episc. & Abb. S. Albani.*

Quia V. qui violenter *c* dicebatur ecclesiam P. clericis occupasse, defunctus est ut accepimus, & R. eam postmodum est ingressus. Præcipimus ut secundùm formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem judicibus mediante ratione, sicut inter eundem P. & præfatum V. si viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.

Innocentius III. *Sergii. & S. Georgii Abbatibus.* d

Cùm venissent: *e* & infrà. Cùm super privilegiis sedis Apostolicæ causa vertatur, nolumus de ipsis per alios judicari.

CAP. XIII.

Judex ecclesiasticus potest per viam denuntiationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maximè ratione perjurii, vel pacis fractæ.

Idem *prælatis* f *per Franciam constitutis.*

Novit ille, *g* qui nihil ignorat: [1 & 3.] Non putet aliquis, quòd jurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cùm ipsæ jurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire. Sed cùm Dominus dicat in Evangelio: Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quòd si non audierit, dic ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et Rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quòd Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundùm regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit ecclesiæ: quomodo nos qui sumus ad regimen universalis ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum divinum possumus non exaudire, ut non procedamus secundùm formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis, aut legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat judicium, nisi fortè juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus. Non igitur injuriosum sibi debet regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico judicio se committat, cùm *h* Valentinianus inclytus Imperator suffraganeis Mediolanen. ecclesiæ dixisse legatur: talem in pontificali sede constituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincerè nostra capita submittamus, & ejus monita (cùm tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessariò velut medicamenta curantis. Nec sic *i* illud humillimum

a *Vide l. cum in 8. si quis. de transact. & l. ii cui. de servitut.* b *Alexand. III. abbati de Evesham.* c *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. hos part. 6. c. 477. & p. 16. c. 230. Iul. Clar. pract. crim. quæst. 136.* d *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* e *Dimelens.* f *Albini.* g *Clemens III.* h *Est autem pars cap. cùm non ab homine. 3. de foro competen. Ca. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Covarruviam in cap. Alma mater part. 2. sect. 8. num. 1. & Bernard. Diaz de Luco in practi. crim. cap. 91. & sequent.* i *aliquo.* k *veniens hoc o- - usque cast.*

a *Quòd ei deputetur pœna exilii.* b *Ita in omnibus manuscriptis. al. seriatur. al. instigatur.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. unde sumenda inscriptio.* d *Recte additur in 3. compila. & Cantori Andegavensi.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* f *Archiepiscopis & Episcopis.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vide Iac. Lup. tra. de confed. prin. memb. 1.* h *63. dist. Valentinianus. Hoc narrat Cassiod. in Hist. trip. lib. 7. c. 8.* i *sic, deest.*

omittamus, quod Theodosius statuit Imperator *a*: & Carolus innovavit, de cujus genere Rex ipse noscitur descendisse: quicunque videlicet litem habens, sive petitor fuerit, sive reus, sive in initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cùm negotium peroraturus, sive cùm jam cœperit promi sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illicò sine aliqua dubitatione (etiam si pars alia refragetur) ad Episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Cùm enim non humanæ constitutioni, sed divinæ potius innitamur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus qui sit sanæ mentis, ignorat quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato *b* corripere quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtionem ecclesiasticam coërcere. * Sed forsitan dicetur quòd aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Cæterùm scriptum novimus in lege divina *c*: Ita magnum judicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio *d* personarum: [2 *& infrà.*] Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus à vitio ad virtutem, ab *e* errore ad veritatem, præcipuè cùm contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis: postremò cùm inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & utrinque præstito proprio *f* juramento firmata: quæ tamen usque ad tempus prætaxatum servata non fuerint: nunquid non poterimus de juramenti religione cognoscere, quod ad judicium ecclesiæ non est dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fovere, prædicto legato dedimus in præceptis, ut (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, ut idem Abbas & Archiepiscopus Bituricen. de plano cognoscant, utrum justa sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesia Rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) juxta formam sibi datam à nobis procedere *g* non omittat.

[1 *Qui scrutator cordium est, ac conscius secretorum, quòd charissimum in Christo fi. n. Philippum Regem Francorum illustrem de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipsius efficaciter aspiramus, exaltationem regni Francorum, sublimationem Apostolic. sed. reputantes, cum hoc regnum benedictum à Deo semper in ipsius devotione permanserit, & ab ejus devotione nullo unquam, sicut credimus, tempore sit desessurum: quia licet interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos, nos tamen qui Sathanæ non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studebimus evitare, credentes quòd idem Rex illius seduci fallaciis non se permittet.*]

* *Quòd enim debeamus corripere & possimus, ex utriusque patet pagina Testamenti. Cùm clamet Dominus per Prophetam: Clama, ne cessis, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: & subjungat ibidem: Nisi annunciaveris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere inquietos: & alibi dicit idem: Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quòd autem possimus & debeamus coërcere, patet ex eo quòd dicit Dominus ad Prophetam qui fuit de sacerdotibus Anathot: Ecce constituo te super gentes & regna, ut evellas & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Constat verò quòd evellendum, destruendum & dissipandum est omne mortale peccatum. Præterea cùm Dominus claves regni cælorum B. Petro Apostolo tradidit, dixit ei: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælo, & quodcunque solveris super terram, erit sol. & in cælo. Verùm nullus dubitat quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Si ergo Petrus divinum judicium sortitur, ligare debet in terra ligatos constat in cælo.*

[2 *Quam B. Iacobus intervenire testatur. Si hæres non indutus est veste præclara: Tu fode hic here: pauper in hac illic, aut sede sub scabello pedum meorum.*]

Ideoq; universis vobis per Apostolicam sedem mandamus, in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas per hoc mandatum fuerit Apostolicum executus, sententiam nostram veritus, recepturi humiliter, & facturi ab eis injuncta, pro certo sciturus, quòd si secus egerint, inobedientiæ vitium punitum.

CAP. XIV.

Principalis persona per se non per advocatum debet fidem ponere in judicio, nisi sit indiscreta.

Idem *Episcopo Helensi.*

Pastoralis: [*a & infrà.*] Statuimus penitus principales personæ non per advocatos, sed per ipsas factum *b* proponat. Nisi forte sint tales, discretæ, ut earum defectus de judicis licentia per alios suppleatur.

CAP. XV.

Si actio & intentio sint inepta, vel sibi contrariæ, determinatè solvi ab instantia judicis: iterum tamen aliter audiatur, si postea gerit. h. d. quo ad intellectum.

Idem *Nobili viro Matthæo de c Riparia.*

Examinata *d* causa, quæ vertitur inter te & Nobilem Campaniæ: [1 *& infrà.*] Actionem, quam de jure patronatus ejusdem ecclesiæ contra præfatum nobilem intentabas, incongruentem cognovimus & inepte. Quia cùm testes induxeris ad probandum quòd tempore præfatus A. vicedominus ecclesiam eandem tanquam de questratam accepit, tu jus patronatus ipsius ecclesiæ fidebas: profecto nec rei vindicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciavimus non tenere, & solventes eosdem milites ab eadem. Ita tamen quòd si congruentem & aptam intentare voluerit actionem respondere tibi nihilominus teneantur.

[1 *Super ecclesia S. Angeli de Casa parata alia ratione bus & attestationibus intellectu, insuper instrumento & dignitatibus indagatis, perpendimus evidenter, quòd ad eam contra te vicedominus Sabin. dicebatur super eadem regnum tra te vicedominus Sabin. dicebatur super eadem regnum gasse, contra formam juris, & competentem sibi judicem Verum non obstante confirmatione fr. me. CP. p. n. eam rat illud, sicut provide latum fuerat, & ab utraq; parte decrevimus ipsum irritum & inane.*]

CAP. XVI.

Præceptores templi pro domibus suis agere & defendere nec obstat eis regio, vel quòd ignota sit eorum origo.

Idem *Magistro & fratribus militiæ templi in Hibernia constitutis.*

Cvm deputati: *& infrà.* Accepimus, quòd quidam tam seculares, quam ecclesiastici judices, licet non habeatis in domibus vestris præceptores in crastino vos sequendam suam justitiam non admittunt, cùm non licitum non sit eis super litigiosis negotiis coram

---

a *In C. Theodosian. lib. 6. titul. 1. l. quotiem. & refert Grat. in can. quicunque. 11. q. 1.* b corrigere. c *Deuter. 1.* d *l. hos accusf. de accusf. l. in multis. de stat. hom.* e *Hæc verba, ab error ad veritatem, in manuscript. desunt.* f *Vox proprio deest in antiquis.* g *Vid. l. quidem. C. de accusf. & l. divus. ff. de custod. & exhib. reor.*

a *Require supra, de offic. & pot. jud. deleg.* b *Idem suum.* c *Roma. alit. Rivaria.* d *Cap. 2. n. 1. compilationis de confirmat. utili vel inutili.* e *Campaniæ.* f *Vide tam precum. C. de lib. causa. & l. item apud Labeonem. 5. ff. de injur.*

sare, qui pacificis decreverunt studiis inhærere, illud allegare, in repulsione eorum quòd eorum ipsis generatio non est nota: qui undecunque venerint gratia divina vocati, dum laudabiliter exequantur officium sui ordinis, ex eo abundanti requiritur suæ notio nationis. Ne quis ignorabundanti requiritur suæ notio nationis. Ne quis ignorantiæ in prosecutione causarum præceptores eosdem ab agendo vel respondendo occasione hujusmodi repellat, a auctoritate præsentium inhibemus.

CAP. XVII.

Prælati debent laicis de clericis appellatione frustratoria non obstante justitiam facere: ad seculares tamen forum clerici à laicis trahi non debent etiam data ipsorum prælatorum negligentia.

Idem *Vercellen. Episcopo, & Abbati de Tolero.*

Quilter & quando: & infrà. Præcipiatis ex parte nostra prælatis, ut laicis de clericis conquerentibus justum & factum justitiam exhiberi. Non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamine clerici frequenter opponunt. Ne pro c defectu justitiæ clerici trahantur à laicis ad judicium seculare: quod omnibus prohibemus.

CAP. XVIII.

Idem habens ut privatus pene consimilem causam, quam habet ut abbas, à judicando removetur. b. d.

Idem. *d*

Causam, e quæ inter Abbatem & conventum Vindon. & Archidiaconum Carnoten. super quibusdam procuratoribus vertitur, vobis & Archidiacono Parisien. meminimus commisisse: [1 & 3.] Quia verò cùm eundem Archidiaconum similis pene causa contingat, nimis favorabilis parti alteri videretur, nos te fili decane loco ipsius Archidiaconi surrogantes, mandamus, quatenus non obstantibus prioribus literis) in causa ratione præ- [illegible] procedatis.

[1 *Dilectus vero Abbas & conventus nolentes parti alteri respondere, nisi vos primò consuleremus secundum privilegia Rom. Pontificum indulta monasterio eorundem del. fi. ab. ejusdem monasterii membrum, propter hoc ad sed. Apo. transmiserunt, nihilominus supplicantes, quatenus te fili decane loco Parisien. Archidiaconi subrogare ad dictionem ipsius negotii dignaremur.*]

CAP. XIX.

Testibus de principali & exceptionibus præjudicialibus simul expositis, nisi super principali lite non contestata testes recipiunt, litem ab ea ejiciatur.

Honorius III. *Archiepiscopo* h *Remensi, & Decano* i *Brimensi Colen. diœcesis.*

Exhibita nobis R. Virdunen. electi petitio, declaravit, quod cum super facto electionis suæ, H. Archid. ac quorundam canon. Virdunen. k adversariorum suorum procuratores ad nostram audientiam *l* accessissent, Parisien. Episcopo & conjudicibus suis sub certa forma literas nostras direximus inter alia continentes, ut vocatis, qui forent evocandi super propositis & aliis negotium contingentibus inquirerent veritatem: [1 & infrà.] Cum autem idem electus, quibusdam ex his, qui contra eum agebant, conspirationem, & quibusdam excommunicationem in modum exceptionis objiceret, se id offerens probaturum, præfati judices interlocuti fuerunt, quòd de his & principali negotio simul inquirerent: nolentes, quasi non judices, sed inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: seu pervertendo juris ordinem, de præmissis exceptionibus & principali pariter per se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem testium lite nondum super eodem negotio contestata: quare præfatus electus nostram audientiam appellavit: [2 *& infrà.*] Quia verò non in modum inquisitionis, sed commissionis negotium extitit delegatum: mandamus, quatenus si ex dictis gravaminibus vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, revocato in irritum quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, in causa ipsa juxta priorum continentiam literarum ratione prævia procedatis.

[1 *Et testes quos nominari contingeret juxta consuetam ecclesiæ formam, ad testimonium compellendo & præfigendo partibus terminum competentem, quo per se vel per procuratores idoneos nostro se conspectui præsentarent, justam sententiam recepturæ partibus ergo citatu non fuit processum in aliquo prima die. Cumq; decem de parte adversa secundo termino comparerent, & fuissent, si electionis se opponerent, jure requisite, septem eorum respondere nolentibus, ad agendum tres se residui obtulerunt.*]

[2 *Humiliter supplicans ut cùm literæ ad ipsos judices obtentæ, non inquisitionem, sed commissionem sapiant, prout apparet ex contentia earundem, quod ab ipsis factum est post app. ipsius revocare in irritum & causam aliis committere dignaremur.*]

CAP. XX.

Lapsu triennii non obstante, potest delegatus in causa sibi commissa procedere.

Idem *magistro Tancredo canonico Bononien.*

Venerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas proposuit coram nobis, quòd cùm decisio causæ, quæ inter ipsum & communitatem Cerviæ super jurisdictione civitatis Cerviæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata: dicti Cervien. adferentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio isto procedas juxta traditam tibi formam. *a*

[1 *Consuetis tergiversationibus processum impedientes dicta causa. Nolentes igitur ut ejusdem causa decisio ulterius prorogetur præsentium tibi auctoritate.*]

CAP. XXI.

Actor obtinens in possessorio coram judice rei, non tenetur coram eo judice super proprietate respondere si est prorsus alterius fori. b.d. Et est casus notabilis.

Idem *Episcopo* b *& magistris T. & B. Praten. Bononiæ commorantibus.*

Significaverunt nobis olim, Abbas & conventus sanctæ Mariæ de Florentia, quòd Florentina potestas pro eis contra communitatem castri de Signa. super possessione vel quasi juris ibidem eligendi rectorem (quod ad se pertinere dicebant) difinitivam sententiam promulgavit. Sed postmodum Abbatem & conventum præfatos ipsa potestas coëgit communitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati juris in seculari judicio respondere. Unde vobis injunximus, ut si ita esset, cogeretis communitatem *c* eandem electum à monachis in rectorem admittere, audituri postea, quæ partes super proprietate vel quasi prædicti juris ducerent proponenda: [1 *& infrà.*] Verùm pars altera inter alia excipiendo proposuit, se tunc respondere coram vobis de jure non teneri, cùm tempus propter vindemias existeret feriatum: respondente syndico monasterii hoc

---

1 *al. auctoritate præsentium inhibemus.* b *plenariam.* c *Can. Carthag. III. c. 9. & concil. Tolet. III. c. 13.* d *In aliquot antiquis Abbatem Parisiensis Episcopi & Decano.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *vid. l. litigatores. ff. de arbit.* g *Desunt hæc verba: In causa: alii ita: in negotio.* h *In omnibus vetustis Remens. III. arch.* i *Et Decano Berimnens. Colmen. Remens. al. Brunens. al. Benevent. al. Biturican.* k *Virdunensis.* l *præsentium.*

a *Vid. al. ad legatum, & l. ad rem mobilem. de procura. & l. 2. ff. de jurisd. om. jud.* b *Bononien.* c *prædictam eundem electum, &c.*

malitiosè proponi: ut videlicet causa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: [2 & infrà.] Mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio, ratione prævia, procedatis.

[1 Ut causam sicut justum extiterit decisuri, non obstante statuto quolibet contrario ecclesiasticæ libertati, seu quòd Abbas & conventus præduxit compulsi sunt super hoc litem contestari in judicio seculari. Nuper enim referente Abbate & conventu didicimus, quòd cùm de literis, à nobis super hoc obtentu ad ipsius communitatis notitiam pervenisset, syndicus ejus exhibito coram judice potestatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quòd coram illo subiret simile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur: idem Abbas ipso facto ut pro convicto si hoc facere recusaret haberetur. Cumq; prefatam communitatem ad præsentiam vestram sapius & peremptorie citassetis, syndico ejus se velle dilatorias exceptiones proponere protestante, terminum quo ad faceret vel super principali responderet negotio statuistis,] ad quem idem veniens fuit protestatus paratum se pro posse alio tempore literas nostras per sug gestionem falsi & veri suppressionem abstentas.]

[2 Quod apparebat ex eo quòd per nuncium protestatis, Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. districtum in judicio conveniret, quare prænominati Abbas & conventus humiliter petierunt, ut obviare hujusmodi malitiis dignaremur. Quocirca discr.]

DE FORO COMPETENTI.

TITVLVS II.

CAP. I.

Clericus coram suo Episcopo convenire debet.

Ex concilio Chalcedonen. a

SI quis clericus b adversus clericum negotium habeat, non deserat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur: vel certè consilio ejusdem apud alios, quos c (utraque pars) voluerint, judicium obtinebunt. d

CAP. II.

Iudex secularis, si clericum per se distrinxit vel condemnat, excommunicari debet.

Ex concilio Parisiensi.

NVllus judicum e, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut clericum ullum, aut minores f ecclesiæ sine g permissu pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscat & emendet.

CAP. III.

Ratione rei, de qua agitur, sortitur quis forum ibi, ubi res est. Sic communiter summatur.

Ex concilio Africano.

SAnè si Episcopi inter h quos causa versatur, sint diversarum provinciarum: ille primos det judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

Episcopus ut suspectus recusatus, de cujus suffricione notorie constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cujus sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius Bonifacio defensori Corsicæ. i

SIquis k contra clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus, executor ab eo deputetur. Aut si hoc actor eligere [illegible] eodem Episcopo est deputandus, qui partes [illegible] consensu judices compellat eligere. A quibus [illegible] fuerit definitum, ipsius solicitudine (servata [illegible] omnibus compleatur.

CAP. V.

Super re ecclesiæ vel clericis potest laicus coram [illegible] ce conveniri: sed si probabiliter negat rem esse [illegible] juri satisfactionem ecclesiasticam decernandam, convenitur [illegible] judice.

Alexander III. a

SI clericus laicum b de rebus suis vel ecclesiis tierit: & laicus res ipsas non ecclesiæ esse [illegible] ci, sed suas proprias asseverat, debet de tigire [illegible] forensem judicem trahi. Cùm actor forum [illegible] bet: Licet in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

CAP. VI.

Si quæstra feudalis est inter clericum & laicum, [illegible] nus feudi: sed eo negligente, cognoscat delegatus Papæ, [illegible] negligentiam datus. h. d. secundum lectionem glossæ.

Idem. c

EX transmissa d nobis insinuatione B. C. & militum f ecclesiæ tuæ intelleximus, quòd quæ de g Cassaville eos super quadam possessione [illegible] Trecen. Episcopo traxisset in causam, nobilitate [illegible] pis) h eorum dominus sub debito fidelitatis [illegible] ne de seculari feudo in judicio ecclesiastico [illegible] rent: [1 & ¶.] Per dominum feudi causam [illegible] minari. Et si ipse malitiose distulerit, tu ei [illegible] nem imponas.

[1 Itaq; prefatus Episcopus in eos velut contumaces [illegible] municationis sententiam promulgavit. & ¶.

CAP. VII.

Per dominum feudi secularem sive ecclesiasticum, [illegible] lis terminari debet, etiamsi vasalli sint cleri: & si [illegible] dantur domini, non potest unus cognoscere, maximè [illegible] feudum ad eam pertineat. h. d. secundum lectionem [illegible] lem.

Idem.

VErùm i quoniam de quibusdam feudis [illegible] prapositum quæstio mota fuit: Statuimus, [illegible] Episcopus fuerit in Ecclesia k consecratus, [illegible] ipsis sub suo judicio cognoscatur, si ad ecclesiasticam [illegible] gnitionem pertineant: alioquin beneplacito [illegible] (sicut justum fuerit) relinquatur.

CAP. VIII.

Malefactores ecclesiarum in utroq; foro [illegible] possunt.

Lucius III. l

CVm sit m generale, ut actor forum re [illegible] [1 & ¶.] Verùm quoniam seculares [illegible] hibenda justitia personis ecclesiasticis [illegible] remissi, in favorem ecclesiæ est introductum, [illegible] ctores suos, qui sacrilegi sunt censendi, [illegible] corum rectores possint sub quo maluerint [illegible] nire. n

[1 Convenientius est ut apud judicem [illegible] conveniantur, sed si justitiam exhibere [illegible] quacunq; causa fuerint negligentes, [illegible] ecclesia de vicinis illo, censuram [illegible] cere.]

a Act. 15. ubi referuntur canones concilii. cap. 9. Burch. lib. 2. decr. c. 183. Ivo p. 6. c. 128. & 360. Gratianus 11. quæst. 1. cap. si clericus. b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. c utraq; partes. d al. continebunt. e Cap. 3. eod. tit. in 1. compilat. f Juniores, Burch. g al. sententia. h Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. i Gregorius 4. 9. epist. 74. regest. k Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

a Post concil. Later. part. 1. c. 9. b Ca. eod. tit. in [illegible] pil. c Episc. Trever. d Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. e [illegible] f Trever. g Calle. h Cavi. i Cap. eod. tit. [illegible] compil. k In Cod. Bar. comit. vel confirmatu de [illegible] l al. idem. m Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. n [illegible] in hoc genus. & l. placet. C. de Episc. & cler.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CAP. IX.

Causa clericorum secundùm jura, non secundùm consuetudines laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis ecclesiæ, causa clericorum sunt secundùm jus canonicum terminanda, hoc dicit, secundùm gl. & utrumque summarium recipit determinationem.

Celestinus III.

QVod a clerici: [1 & infrà.] Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias clerici Parisiis commorantes, habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas jure canonico decidatis.

[1 Ex. & infrà. *Nullius Episcoporum vel clericorum ad judicium laicalia est trahenda, habent enim illi suos judices, nec quicquam est in publicis commune cum legibus. Bonifacius verò Papa, & Celestinus, & alii plures antecessorum nostrorum antiquorum canonibus consonantes, sicut bene patet juris utrumque peritis, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione inducimur Apost. sedem.*]

CAP. X.

Laicus laicum super re civili coram judice ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu justitiæ secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.

Innocentius III. *Vercellensi Episcopo.*

LIcet à suscepto: [1 & infrà.] Mandamus, quatenus si quando à laicis Vercellen. literas super rebus, præcipuè quæ forum seculare contingunt, à sede Apostol. contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decretas auctoritate nostra irritas & inanes, dummodo consules & commune de se conquerentibus in justitia seculari exhibeant justitiæ complementum.

Licet tamen ipsis, qui sub eisdem consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægravari, ad suam (sicut hactenus servatum est) vel ad nostram, si e maluerint audientiam appellare: hoc præsertim tempore, quo vacante imperio ad judicem secularem recurrere nequeunt, qui à superioribus in sua justitia opprimuntur. Si verò consules justitiæ tanquam merito suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse justa, ad te vel ad nos pro justitia recurratur: sicut superius est expressum.

[1 *Sanctum officium simus omnibus in justitia debitores: sic tamen ex jure nos quibuslibet convenit providere, ne alii injuriam faciendam, ne, quod absit, inde sumatur materia scandali, unde prouida debet consideratione sedari. Ex insinuatione siquidem, filiorum consulum communis Vercellensis, nos noveris accepisse, quod cum de singulis quæstionibus, quæ mota fuerunt coram eorum consulibus justitiæ, juxta consuetudinem approbatam ipsius civitatis conquerentis justitia plenitudinem exhibere, laici quidam ut eorum jurisdictionem evacuent & fatigent, eos laboribus & expensis super rebus quæ judicium ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant. & sic prater jurisdictionem consulum, quam norunt, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum deperire, ſi. per a. ſ.*]

CAP. XI.

Nullus laicum coram judice ecclesiastico convenire non potest, nisi super consuetudine ecclesiastica, vel in defectum judicis secularis.

Idem *d Archidiacono & e (thesaurario) Turonensi.*

EX tenore *f* literarum comitis Britanniæ, est notitiæ nostræ intimatum, quòd cùm causam, quæ inter mulierem nobilem E. & I. de Meduano super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiſimus terminandam, ipse comes eidem mulieri cum tam ipsa, quàm prædictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quòd faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi *a*: [1 & infrà.] Nos igitur attendentes, quòd sic sumus vidnis in justitia debitores, quòd alii injustitiam facere non debemus: mandamus, quatenus nisi sit talis causa quæ ad ecclesiasticum judicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per judicem secularem suam justitiam possit obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione prævia terminetis.

[1 *Nobis nihilominus intimare procurans quòd in curia sua debeat hujusmodi negotium terminari, & vos & mulier suprædicta ei nequaquam obtemperare volentes, satagitis in causa procedere, & sic sibi minus rationabiliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicavit, ut causam ipsam ad eum ad quem specialiter pertinet, mittere dignaremur.*

CAP. XII.

Clericus non potest constituere sibi judicem laicum, etiam si proprium juramentum & adversarii consensus accedat.

Idem *Pisano Archiepiscopo.*

SI *b* diligenti [1. & ſ.] Adseruisti te usque ad hæc tempora tenuisse, quòd licitum sit clerico renunciare saltem in temporalibus causis juri suo, & sibi laicum judicem constituere, præsertim ubi ad versarii voluntas accedit: actemerè juramentum super hoc interpositum respondisti: Immemor constitutionis, *c* qua cavetur pacto privatorum juri publico minimè derogari. Cùm ergo jus hoc in *d* Milevitan. & Carthaginensi conciliis sit specialiter promulgatum, ne clerici clericos relicto suo Pontifice ad judicia publica perrahant, alioquin causam perdant, & à communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quàm Diaconi, seu quilibet clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto ecclesiastico judicio publicis judiciis se purgare voluerint, etiam si pro eis sit lata sententia, locum suum amittant: & hoc in criminali actione: in civili verò perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint *e* obtinere. Manifestè patet, quòd non solùm inviti, sed etiam voluntarii pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cùm non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico sit publicè indultum: cui privatorum pacto derogari non potest. Nec juramentum licitè servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

[1 *Meditatione. & infrà. Super eo autem admiramur plurimùm, & movemur quòd cùm te reputemus virum providum & discretum, & juxta debitum Pontificalis officii, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & jurisperitorum copiam habere noscaris.*]

CAP. XIII.

Clerici, super excessibus, coram suo Episcopo convenirì debent, non coram his, quibus serviunt, nisi consuetudo vel privilegium aliud inducat.

Idem *Beluacensi Episcopo.*

CVm contingat *f* interdum *in tua:* [& infrà.] Insuper postulasti, an cùm aliqui clerici deputati servitio capituli Beluac. aut aliorum clericorum tuæ diœcesis super excessibus imperuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis quibus serviunt, querelantibus respondere, cùm illi sibi jurisdictionem hujusmodi

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. c vulgatur. d Archiepisc. e B. Cancellario. f Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

a *Vid. l. 1. §. post operis. ff. de novis oper. nunc. & l. 2. ff. de jud. per Bart.* b *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *Additur illius.* d *Verba quæ tribuuntur hoc loco Milevitano concil. habentur in concil. Tolet. III. cap. 13. Reliqua in concil. Carthaginen. III. cap. 9.* e *l. id quod vestrum. de reg. jur. & l. 1. ff. solut. matr.* f *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

vindicare contendant, licet illos excommunicare non valeant, ut aliàs etiam coërcere. Super quo taliter respondemus, quòd ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes, habere recursum: maximè si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare.

CAP. XIV.

Episcopus delicti condemnat clericum de delicto, sed non privat beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privabit, quasi exequendo condemnationem judicis delicti. h. d. secundum unum intellectum. Secundum alium intellectum h. d. Episcopus delicti condemnat clericum de delicto privando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.

Idem a *Senicen. Episcopo.*

Postulasti *b* per sedem Apost. edoceri, utrum sacerdos habens ecclesiam in una diœcesi, & residens in eadem, domicilium verò patrimonii ratione in alia, ibi delinquens ab eo in cujus diœcesi habet patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat judicari, præsertim in causis, quæ officii sui seu beneficii privationem exposcunt? Ad quod breviter respondemus, quòd per Episcopum in cujus diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quo ad illud executio facienda.

CAP. XV.

Miserabilis persona potest lacum interdicto unde vi, coram judice ecclesiastico convenire, etiam si res subtracta dicatur feudalis.

Honorius III. *Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon.*

Ex parte *c* B. quondam Angliæ reginæ fuit propositum, quòd cùm nobilem virum G. detentorem castri Sergei, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam quo per eum vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, auctoritate bonæ memoriæ Ioannis Papæ præ.no. coram vobis traxisset in causam. Dictus nobilis excipiendo proposuit, quòd literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quòd castrum Guargiæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodon. quæ ultra duas dietas à Turonis est remota. Verùm replicatum fuit ex parte reginæ, quòd idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cùm non solùm in Rodon. diœcesi, sed & in Andegavensi diœcesi existat, eo quòd *d* & castra & reditus plures habet in ipsa: & castrum, de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi, quæ à Turon. nequaquam ultra xii. leucas distat. Idem quoq; adjecit, quòd cùm dicta regina jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quòd dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens vel remissus: subjiciens, quòd eadem literæ falsitate expressa fuerant impetratæ, eo quòd suggestum fuerat castrum illud ad eandem reginam ratione dotalitii pertinere: cùm nec ab initio, nec durante matrimonio à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias adsignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius reginæ responsum, quòd vidua spoliata irrequisito feudi domino spoliatorem seu detentorem rei coram ecclesiastico judice poterat convenire, cujus interest viduas defensare: [*1 & 3.*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem terram & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsum diœcesim ultra duas à Turon. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in prejudicium potius, quàm in possessorio, quòd regina coram eadem nobilem intentabat, locum habere videntur, in negotio juxta priorum continentiam literarum summa præmissa procedatis.

[*1 Nec obest quòd sibi castrum illud non fuit adjudicatum, ut clarè me. Ioan. Rex Angliæ, hæres & successor ejus fatetur in Concilio. pro aliis rebus datalibus eidem concessis & illud pro dote diu pacificè possedisset. Ad hoc autem fuit responsum nobilis prædicti replicatum, quòd prædictus Rex Ioan. tenuit & fuerat regis Richardi, nec dominus Andegaviæ, sed non habuit potestatem potius & invasor: & ita jus quod ipse nequaquam habuit transferre non potuerit in reginam. Ad quod sic pars ejus respondit, quòd contra rescriptum exceptio hujusmodi non admittitur, locum habebat in possessorio, quòd eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures hujusmodi exceptionibus frivolis habentes in principali negotio procedere hastenus difficultatem movistis Reginæ gravamen non modicum & jacturam. Nec quæ nobis finis istibus imponatur dis.v.*]

CAP. XVI.

Laici usurpantes jura ecclesiastica, velut sacrilegio judicum ecclesiasticum compelluntur.

Gregorius IX. *fratri Palmerio canonico Tusculano.*

Conquestus est nobis Bononiensis Episcopus, quòd potestas & commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quæ in quibusdam castris & villis ecclesiæ Bononiensis competit pleno jure: & in cujus quasi possessione fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam ultimò præsumunt: & infrà. Cùm autem valde sit iniquum, ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum usibus ecclesiis vel relictà, aut eis justis modis aliunde acquisita, aliis usibus applicari: propter quod mentis oculos ad res ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt commutati usque ad satisfactionem congruam suppositi. & infrà.

Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissa monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis quibusdam injuriis, appellatione remota, compellas.

CAP. XVII.

Privilegiatus ut non teneatur respondere nisi in curia sibi alio loco respondere vel solvere promittit, ubi poterit convenire coram ubi habet domicilium secundum Ioan. And.

Idem *Episcopo Dulmens.*

Dilecti filii I. & A. cives Romani, sua nobis petitione monstrarunt, quòd cùm Abbati S. Genovefæ Trecensis, super quadam pecuniæ summa, contra B. prædecessorem tuum literas impetrassent, tu propositi, quòd omnibus Anglicis est à sede Apost. indultum, ne per causis pecuniariis, circa mare conveniri non possint, propter quod idem Abbas in negotio non processit. Verùm, quia & si fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere, adversariis promiserunt, cùm ibi & ubi domicilium habent, valeant *a* conveniri: mandamus, quatenus eisdem de pecunia ipsa cum justis & moderatis expensis, & congrua satisfactione damnorum (si quæ non cessantibus) satisfactas, ut teneris: aliosque exactores cessantibus) satisfactas, ut teneris: aliosque exactores Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commissum sibi negotio (proposita ex parte tua indulgentia non obstante) juxta prioris mandati nostri tenorem sine dilatione morâ procedat.

CAP. XVIII.

Quanquam laici possint jurisdictionem non sibi jure

a *al. Vicens.* b *Cap 3. eod. tit. in 4. compil.* c *vide l. 3. §. devuu. de sep. viol. & l. jubemus. C. de sacrosan. eccles.* d *quod in ipsa diœcesi, &c.*

a *l. contraxisse. de actio. & obligat. & Bertach. l. 8. de sent. Trinit.*

prorogare clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani consensum accedat, & judex cujus jurisdictionem prorogare volunt, sit ecclesiasticus.

Idem *Abbati Trecen.*

Significasti *a* nobis, quòd P. clericus ad petitionem C. mercatoris se tuæ jurisdictioni subjecit, si intermissum hoc elapso, de pecunia mutuata non satisfecisset ei: *& infrà.* Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licet privatorum consensus eum, qui jurisdictioni possit dignoscitur, suum possit judicem constituere, clericum tamen in judicem non suum (nisi forte sit persona ecclesiastica, & Episcopi diœcesani voluntas accedat) contendere non possunt.

CAP. XIX.

Legitimè citatus, tenetur coram judice citante causam prosequi, nec sinere, quòd post citationem mutaverit forum.

Idem.

Proposuisti nobis, quòd quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam *b* adversarii sui, à te legitimè citatus de causa, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porrò tua prudentia dubium esse non credimus, quòd is in præjudicium tuæ jus revocandi forum non habet, quasi ab illo jam proventus.

CAP. XX.

Laicus clericum potest in curia Romana convenire, licet aliàs laicus forum eis non fortiatur: habet tamen ex causa jus revocandi domum.

Idem.

Licet ratione delicti seu contractus aut domicilii, si clerici, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud sedem Apostolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium ecclesiarum mater est eadem, & magistra, tute compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro aliis justa & necessaria causa venisset, quam si tunc allegasset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

DE LIBELLI OBLATIONE.

TITVLVS III.

CAP. I.

Alter tenetur in scriptis libellum porrigere. Velle: Judex non debet admittere alterum ad litigandum, nisi prius ei libellum in scriptis offerat. h.d. per alia verba.

Ex concilio apud sanctum Medardum habito *e.*

Ignarus *d* Episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel postulationis? Illi responderunt, se præmanibus nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit *e*: oportet vos secundùm ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram libelli serie *f* declarare, eamque vestris manibus roboratam, synodo porrigere, ut tunc vobis canonicè valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt.

CAP. II.

Cum agitur reali, non sufficit rem generaliter petere, sed debet ita specificari, ne teneatur obscuritas & æquivocatio.

Innocentius III.

Significantibus *a* T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cùm inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terrâ coram judicibus delegatis tracti fuissent in causam, oblato eis libello: illi (cùm plures terras haberent) ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, à judicibus postularunt: quod cùm ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem hujusmodi noveritis attentatum, & cætera.

CAP. III.

Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.

Gregorius IX. *Archipresbytero civitatis nova, & M. canonic. Culmen.*

Dilecti filii fratres ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida, sua nobis petitione monstrarunt, quòd quum prior & conventus sanctæ Mariæ ad Carceres, ipsos super quadam pecuniæ summa coram priore sanctæ Trinitatis Veron. auctoritate Apostolica convenissent, ex parte ipsorum fuit excipiendo propositum, quòd cùm dicti prior & conventus nollent exprimere in porrecto libello *b* conventionali, quare sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minimè respondere tenebantur: & quia dictus judex exceptionem hujusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, & cætera.

DE MVTVIS PETITIONIBUS.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Judex etiam delegatus, compellit actorem ad respondendum reo in causa reconventionis, & utramq; causam ordine successivo simul audiet, & una sententia terminabit. h.d.

Alexander III. *Vulterano c Episcopo & Abbate de Spongia.*

Ex *d* literis: [1 *& infrà.*] Quoniam rationis ordo exigit *e*, ut plebanus & clerici Maturen. Abbati & fratribus Maturen. monasterii, de iis, quæ adversus eos proponunt, debeant in vestra præsentia respondere, cùm sibi ex ipsis coram vobis à sede Apostolica delegatis iustitiam postulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione plebani & clericorum proposita, & responsione facta: monitione præmissa compellatis eosdem memoratis Abbati & fratribus in continenti coram vobis super suis quæstionibus respondere, ut vicissim postmodum rationes partium audientes, concordia vel judicio utriusq; negotium terminetis.

[1 *Vestru accepimus, quòd dil. filii nostri Abbas & fratres Maturiensis monasterii, super quæstionibus quas plebanus & clerici Maturien. adversus eos proponunt, vestrum parati sunt subire examen, si illi in continenti debeant de suis quæstionibus respondere. Vnde.*]

---

2 Vide Ferrandum Vasquium. lib. 1. §. 9. de succeff. resolu. num. 91.

b dicto, *inquisitam, deest in quibusdam manuscr.* *c* *Medardum monasterium est in urbe Suessionensi, ubi id concilium habitum est. Burchardus lib. 2. decret. cap. 192. Ivo part. 6. cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* *d* *Ignarus. al Higmarus.* *e* *Vid. l. si quando. C. unde l. Augen.* *f* *Summi dei. C. de accu. & authent. de jud. §. oportet. coll. 6.*

a *Vid. Lanfranc. in cap. quoniam. §. probationes infrà de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto & obscuro, Jas. in §. sed ista. Instit. de actio. Dec. in cap. dilecti. sup. de judic. & Paul. de Castr. consil. 145. & Alex. consil. 181. & 184. in 2. volum.* *b* *vid. l. fi. C. de an. excep. & l. 1. ff. de edend. per Bar.* *c* *male alii Archipresbytero.* *d* *Post concil. Later. sub Alexand. III. part. 11. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* *e* *Vid. l. cum Papinianus. in fin. C. de sent. & inter. omnium jud.*

CAP. II.

Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, inhibetur repetitus in causa reconventionis.

Cœlestinus III. *Rothomag.* a *Decano.*

PRudentiam *b. & infra.* Sanè consuluisti nos, utrum cùm causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem judice actorem reconvenerit, & actor super reconventione appellationis obstaculum interponit, an sit hujusmodi appellationi deferendum? Nos verò ita sentimus, quòd cùm actoris & rei eadem sit conditio, & uno eodemq; jure circa appellationis remedium debeat uterq; censeri, sicut desiderat actor, ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remota: eodem modo reconvenienti debet in sua justitia respondere.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS V.

CAP. I.

Non per positiones & responsiones, sed per petitionem in jure propositam & responsionem secutam, fit litis contestatio, quæ omissa nullus est processus.

Gregorius IX. *Abbati sancti Ioannis in vineis.*

OLim inter Episcopum Novien sem ex parte una, & capitulum ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam injuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia quæstionis: *& infra.* Iudices factis quibusdam positionibus & responsionibus ad easdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamvis positiones & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram judicibus memoratis: quia tamen litis contestationem *c* non invenimus esse factam, cùm non per positiones & responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam & responsionem secutam contestatio *d* litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

VT LITE NON CONTESTATA non procedatur ad testium receptionem vel ad sententiam definitivam.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus erit contumax, potest excommunicari, sed testes recipi non possunt, nec causa definiri.

Innocentius III. *Abbati sancti Proculi & L. canonico Bononiens.*

ADſ hæc Deus: [1 *& infra.*] Cùm causa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolica, vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cùm hujusmodi sæpe petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præsentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto cùm crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primò fieri postulavit, ne secus fieret appellando *e*. Verùm quia dicebat mulier se vinci susſpectum, & idem procurator nec de mulieris procuratore cavere, nec vestro se curasset postmodum præsentare, vos testes mulieris recipere studuistis [*& infra.*] Consultationi vestræ taliter respondemus: licet ordo judiciarius in aliis controversiis sic servetur, & in matrimonialibus causis, non usquequaque servatur: quia tamen in præsenti negotio non est actum fœdere matrimonii, sed de crimine adulterii (quod ad seperationem conjugii, non ad conjunctionem refertur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, attestationes etiam publicatæ, sive deferendum fuisset deferendum appellationi fuisset, non est ad definitivam sententiam procedendum. Potuit tamen præsens propter suam contumaciam, vel etiam processum sciens non purgaverit eandem) excommunicationis sententia innodari.

[1 *In Apostol. fide confitimur totius ecclesiæ magistrum, quia secundum scripturæ sententiam scit Deus homines vitia, sed ipse se immiscuit quæstionibus infirmis, ad eorum vitiorum difficiles referantur, sua vello judicia disserendo. Ad apostolatus nostre notitiam literarum vestrarum insinuatio pervenit quòd.*]

[2 *Et attestationibus publicatis diligenter audiris quæ sunt ipsius nomine allegata. Quia verecunde de tenella frontis viris prudentibus tractaretis, diversorum in medio diversorum, quibusdam decentibus appellatum simpliciter deferendum, alteram appellationem deferendum non esse, nonnullis etiam frivolam appellationem nullatenus remisse, cum mulier non sit reputanda vero suspecta, nisi de simplitate sufficienti præsitis cautis, non tanta varietate nos consulere voluistu, quatter esset in causa procedendum. Nos igitur.*]

CAP. II.

In causa restitutionis, contra contumacem, sine non certa sententia proferri non potest. hoc dicit, comprehendit enim dum summandi.

Idem *Hierosolymit. Patriarchæ, & Archiepisc. & Cæsarien.*

ACcedens *c:* [1 *& infra.*] Cùm in judicium allegatorum præsentia, Archiepiscopus Tirenen. nationis beneficium postularet, plebanus sancti Marci Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit *d*, sed ad nostram audientiam appellavit: & in fæpe fuisset admonitus, ut juri pareret (quia ejus vocatio non tenebat) noluit tamen respondere vel coram eis etiam comparere. Ipsi verò judices plebanus in sua contumacia perduraret *e*) testes perunt ab adversa parte productos, & depositiones redactis in scriptis mandaverunt eidem, ut ad eorum deret, in personas, vel in dicta testium objecta. Qui cùm facere noluisset *f*. in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris petenti adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eam ipsi entes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis ipsi onem Cirenen. ecclesiæ restitutam præsumeret re. Cùm igitur *g* lis coram eisdem judicibus tanta contestata, & manifeste pateret, literas ipsas per vim pressionem obtentas, (cùm manifestum esset ipsos dictorum judicum, Achonien. videlicet & Barien. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam suffraganeis suo Metropolitano subesse) ac ex his plebanum ingrimè appellasse constaret, in quem (etiam si minus legitimè appellasset) licet judices ipsi propter contumaciam

a *al. Archiep.* b *Paris c. prudentiam. sup. de offic. jud. de. & c. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. Bart. & Fulgos. & Paulum in l. causas. C. de transf. Soc. in reg. 205.* d *Inn. Ceo. & L. Aurelius. §. idcirco. ff. de lib. leg.* e *Vid. Bart. Soc. insallent. Reg. 296. & aliquos seq.* f *C. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. auth. qui semel. C. quem & quan. ju & ibi g. b Ca- rien.* c *C. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. 1. ff. si quis in ju ve. non je.* e *al. manens pernam. ob. & l. 2. ff. si quis in jus pub.* f *Vid. l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub.* g *Nos cassavimus prædictas sententias, cum in non essent casu, & pro- teret, &c. & contestaret, &c.*

excommunicationis fortè potuerunt proferre sententiam, non tamen debuerunt super principali negotio definitivam sententiam, lite non contestata, proferre : prædictas cassivimus sententias, imò cassas denunciamus & inanes. Vnde Tiren. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut ecclesiæ S. Marci instrumenta restituat : & etiam universa, quæ hujusmodi occasione sententiæ, per se, vel per alios, occupavit. a

[1 *Ad præsentiam nostram ven. f. n. Paphen. ep. ven. f. n. Achonitan. & Briten. Episcoporum nobis literæ præsentatæ, sententiam continentes, quam super causa quæ inter ven. f. n. Tyren. Archiepiscopum ex una parte, & plebanum sancti Marci, ex altera vertebatur, eidem Episcopi promulgarunt : asserebant etenim eidem Episcopi memorati per suas literas, quòd cùm causam ipsam de mandato nostro suis superius terminandam, partes ad suam præsentiam invocarunt. Sed plebanus nec eorum literas, in quibus mandati nostri tenor erat expressus recipere voluit, nec eorum se conspectui præsentavit, sed secundo citatus, licet nec literas eorum recepisse fuisset, eorum tamen apparuit, prioris absentia sua causas allegans, & instructis nostrarum literarum tenore, petitis etiam induciis quousque, ab eis licentiatus abcessit, se statuto die ad eos rediturum.*]

CAP. III.

Si lite non contestata reus est contumax, si fieri potest, mittitur ille in possessionem, causa custodiæ : aliàs reus excommunicatur.

Idem *Episcopo Brixiensi.*

Vir fraternitatis *b* devotio : [1 & 2.] Consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quòd si reus lite non contestata *c* se absentat contumaciter : talisque causa sit, quòd actor possit in petitarum rerum possessionem induci, est in eadem causa custodiæ inducendus. Quòd si causa talis fuerit, quòd idem in possessionem nequeat immitti *d*, ut juri pareat, per censuram ecclesiasticam est contumax compellendus.

[1 *Consultus præterea, utrum si aliquis ætatis legitimis peremptorio parere noluerit, judex lite non contestata, contra ipsum definitivam promulgare, ut idem affectus tacito appellaturus, sicum judex se conspectui repræsentet. ad quod.*]

CAP. IV.

Reorum absentium facta contra non contumacem, lite non contestata, in causa matrimoniali est nulla.

Idem *de Lemina & Helemosio* e *Abbatibus Aurel. & Carnot. diœces.*

Accedens *f* ad sedem Apostolicam nobilis vir Gu. *g* vicecomes nobis exposuit, quòd cùm Cotisopiten. Episcopus comitem Britanniæ proxima linea consanguinitatis attingat : & Archidiaconus ejus sit clericus comitis satis (qui eidem vicecomiti est adversarius principalis, utpote qui uxorem *h* suam, & terram publicè detinere præsumit) & magister P. de terra uxoris suæ oriundus, existat nimis favens eidem, & omnes sub districtu existant comitis memorati, nec nisi per districtum ipsius pateat accessus ad eos, & ipsi (quibus causa inter ipsum & uxorem suam commissa fuerat) nunquam ausi fuerint (nisi in terra inimicorum suorum) locum & terminum adsignare, quò sine mortis periculo accedere non audebat : & licet literas non habuit de conductu, si tamen misse ei fuissent, non debebat se credere suis capitalibus inimicis : [1 & 2.] Mandamus, quatenus (cùm propinquiores suis terræ nobilis tam dictæ, quàm sua, & causa ipsa per vos commodius valeat terminari, cùm ad vos securus *a* pateat accessus) utrinque *b* partibus convocatis (si vobis constiterit, quòd ante litem legitimè contestatam, vel post appellationem ex præmissis causis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumaciæ recepti fuissent) vos adtestationes hujusmodi decernatis irritas & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum suum (quem inconsultè dimisit) ità quòd postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit tam uxoris, quàm terræ causam super matrimonio audiatis : eamq; fine canonico terminetis.

[1 *Sed quia lite non contestata super consanguinitate testes recipere præsumpserunt : & infra. Cum igitur in matrimonialibus causis non tam ad disjungendum quàm ad conjungendum debeamus existere promptiores, ne forte quod Deus conjunxit, homo non separare præsumat. d. s. v. p. a. s.*]

CAP. V.

Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annotatis : scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium : tunc enim servata solennitate hic posita possunt etiam lite non contestata testes examinari. b. d. usque ad 4. porrò.

Idem.

Quoniam *c* frequenter in dubium revocatur à multis, an lite non contestata testes recipi valeant, auctoritate præsentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quòd lite non contestata, non est ad receptionem testium procedendum. Nisi forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna : in quibus casibus, cùm civiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes, & valetudinarii, & alii testes (de quibus ex aliqua rationabili causa timetur) etiam lite non contestata sunt proculdubio admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conveniri non possit. Sed si actor non convenerit adversarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel saltem receptionem hujusmodi testium non denunciaverit illi : adtestationes sic receptæ non valeant, ne forte hoc procurer in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel aliæ locum habere non possint.

Cum agitur de matrimonio carnali vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia definitiva ferri. Si verò reus est absens, sed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, sed expectatur absens. In spirituali verò, si agatur de contrahendo, statur juribus antiquis : si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, die hodierno in capi. quam sit. & capi. cupientes. de elect. in vi. ubi aliter est provisum. b. d.

Porrò speciales causæ possunt occurrere, in quibus casualiter est aliud observandum, ut (verbi gratia) si super alicujus electione, vel copia maritali *d* quæstio moveatur. tunc enim (ne propter longam moram in spiritalibus & temporalibus patiatur ecclesia læsionem, vel viro sive mulieri fornicationis occasio præbeatur, maximè cùm propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus) in hujusmodi casibus (si contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, seu quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, seu quia malitiosè seipsum occultat, *e* seu quia impedit, ne possit ad eum citatio pervenire) testes lite non conte-

---

a *Vide Libellatici. de cindi. ex leg.* b *Ca. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. absentaverit se.* d *introduci.* e *de Curia Dei & de statu sine Abbatis.* f *Ca. 4. eod. tit. in 3. compilat.* g *A. VII.* h *Ex qualibet enim harum causarum oritur immediata cognitio per Doct. tradit. Marsilius l. 1. 5. præterea. ff. de quæst.*

a *Securior.* b *utrius ff.* c *C. 5. eod. tit. in 3. compilatæ.* d *contrahenda vel contracta, sed is qui abest contumax est, & sic variata 4. seq. si autem. secund. Hugol. Ioan. And.* e *vide l. contumacia. cum no. ff. de reg. jur.*

ſtata ſunt merito admittendi, & nihilominus (ſi de cauſa liqueat) ad definitivam ſententiam procedendum. Si verò aliter abſens fuerit, & agatur de ſpirituali conjugio inter eccleſiam & prælatum jam contracto, electione maximè confirmata, illud in hoc articulo volumus obſervari, quod ſuper expectatione talium perſonarum in ſacris eſt canonibus definitum. Quòd ſi forſan agatur de ſpirituali conjugio contrahendo: is qui eſt in prælatum electus, per ſpacium ſex menſium expectetur, niſi (penſatis negotiorum circumſtantiis) per ſuperioris providentiam magis vel minus fuerit expectandus.

Si autem de carnali conjugio ſit agendum, tamdiu alteruter conjugum expectetur, donec de ipſius *a* obitu verſimiliter præſumatur: quia cùm ſine culpa ſit abſens, ut ſi captivitate, vel ægritudine, aut alio juſto impedimento forſitan teneatur, aut etiam propria, ſed non malitioſa voluntate in remotis partibus moram facit *b*, ut de facili vel in brevi citari non poſſit: ei quidem præjudicari non debet, cùm habeat forſan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obſtante, quòd de lapſu carnis poſſit opponi: quoniam in conjugio caſus multi occurrunt, in quibus conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa continere coguntur.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cùm agitur per viam inquiſitionis, poſſunt teſtes ſine litis conteſtatione recipi, & etiam publicari, h.d. uſq; ad §. In aliis verò.

Sunt & alii caſus ſimiliter *c* ſpeciales, in quibus abſque litis conteſtatione legitimè poſſunt teſtes produci, ut quando exceſſuum inquiſitio, vel teſtium publicatio imminet facienda.

Si reus lite non conteſtata eſt contumax, & agitur realis, mittitur actor in poſſeſſionem rei petitæ cauſa cuſtodiæ: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, ſi offerat cautionem de ſtando juri, & reſtituat expenſas: poſt annum verò his non ſervatis, non auditur, niſi ſuper proprietate. Sed ſi convenitur realis, qui nomine alieno poſſidet, nominabit Dominum in judicio, & ſtatuetur ei terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui ſi intra terminum non venerit, judex illum citabit, quo adhuc non veniente, judex mittit actorem in poſſeſſionem veram. Si verò reus contumax conventur actione perſonali, mittetur actor in poſſeſſionem bonorum ipſius rei, pro modo debiti declarati: & primo mobilium, ſecundò immobilium, ſi mobilia non exiſtant: vel excommunicabitur reus. h.d. uſq; ad finem.

In aliis verò caſibus prudenter eſt attendendum, utrum contumax realî actione, an perſonali conveniatur. Si realî, mittendus eſt actor in rei petitæ poſſeſſionem, ut tædio adfectus reus veniat reſponſurus. Qui ſi venerit intra annum (judicio ſiſti præſtita cautione *d*, ac exhibita ſatisfactione congrua expenſarum) poſſeſſionem recuperet. Quòd ſi cautionem offerre neglexerit intra annum: actor poſt annum verus conſtituetur poſſeſſor: ſuper proprietate duntaxat adverſæ parti defenſione legitima reſervata. Quòd ſi ſuper rebus immobilibus quiſquam conveniatur, qui eas poſſidet nomine alieno, debet ſtatim in judicio Dominum nominare, certo dierum ſpacio à judice *e* ſtatuendo, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipſe veniens, vel idoneum dirigens reſponſalem, actoris intentionem excipiat. Si verò poſt tempus indultum, quod diſpoſitum eſt, noluerit adimplere: tanquam lite, quæ ingeritur ex eo die, quo poſſeſſor ad judicium vocatus eſt, ad interrumpendam præſcriptionem longi temporis conteſtata, Dominum poſſeſſionis judex tribus edictis legitimis evocabit: & tunc ipſo in eadem veritate manente, negotium ſummarie examinet, poſſeſſionem ipſarum rerum actorem mittere non dubitabit: omni allegatione abſenti ſuper principali conteſtione reſervata. Si autem ſuper perſonali actione conveniatur, vel mittendus eſt actor in poſſeſſionem mobilium ipſius, vel immobilium, ſi forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem eſt eccleſiaſtica ſententia proferenda: in quibus licet, quòd alteruter pœna, quæ magis timeri debet, judex à principio ſit contentus: ad alteram nihilominus proceſſurus, ſi hoc ræuerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel poſt annum non audietur juxta diſtinctionem in alio caſu ſuperiùs notatam.

DE IVRAMENTO CALVMNIÆ.

TITVLVS VII.

CAP. I.

Clericus in cauſa eccleſiæ ſuæ juramentum calumniæ poteſt alteri committere: & per ſe jurare non cogitur, nec debet ſua ſententia.

Honorius ſecundus *b*.

INhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum recentium graviores quæſtiones per ſummum hujuſficem terminari: [1 & infra.] Legibus in vigore compertimus eſſe cautum, ut nullus clericus juramentum ſumat. Alibi verò reperitur ſcriptum, ut omnes perſonales perſonæ in primo litis exordio ſubeant juramentum calumniæ, propter quod pleriſque venit in dubium utrum clericus juſjurandum præſtare debeat, an ad officium delegare: quia illud conſtitutionis edictum, ubi clerici jurare prohibentur, à [c] Auguſto de Conſtantinopolitanis clericis promulgatum fuiſſe videtur. Quocirca ad alios non creditur pertinere. Vtrique igitur haſitas iſta auferatur, ſecundùm etiam decretum Theodoſii *d* H. quondam Imperatoris, cujus ſunt verba in hæc & infrà. Ejus itaque interpretationem contentos eſſe & divi [Marci] conſtitutionem ita interpretari oportere decernimus, ut ad omnium eccleſiarum clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cùm Imperator Juſtinianus decreverit, ut canones Patrum, vim legis obtinere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut clerici omninò jurare non audeant, dignum eſt, ut totus clericalis ordo à juramento calumniæ ſtando ſit immunis. Præterea ſtatuti Principis non talis eſſe dignoſcitur. Nos itaque (divina & humana legis intentione ſervata) decernimus & Imperiali

---

a Quot modis probetur aliquis mortuus docet Odofr. in leb. fin. C. de ſacro. eccleſ. Cyn. in l. ſiquidem C. ſol. matr. Maranta in leg. is poteſt. ubi ponit 23. modos. *b* De modo probandi juſtam abſentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. judic. *c* In antiquis, caſus ſpeciales in quibus ſimiliter, &c. *d* Vid. l. cum clericis. C. de Epiſc. & cleric. *e* al. ſimendo.

a Diſtio, tribus, deeſt in omn. vet. ex Raymundo p. 1. compilatione. *b* In impreſſis Henr. 3. ſed ex Gratiani Decr. veterem lectionem reſtituimus & Honorium ſecundum appellamus, ut etiam obſervat Cont. cum ex ordine Capit. Ivonis quod ſub nomine Henrici Imperatoris mentione in hoc capit. habetur: ſed ex Henrici Imperatoris mentione in hoc capite habetur: temporibus Eugenius, & ſedit circa annum Chriſti 1146. Imperator Henricus. Habetur hæc decretal. poſt concil. Lateran. ſub Alexandro 3. in Ivonis capit. 1. & cap. 2. eod. titul. in 1. compilatione. Ivonis Henrico quinto Epiſc. occidentalibus. In alio Hono. ſimpliciter. Vt Gratiani gend. Marciano. ut & infrà paulo poſt. erro hinc proclivis ſcripſit codicibus quales habeo, ſic ſcripſerunt vet. Imperat. Marciano. Marcianus. Illis autem ſcripſerunt: Marcian. d Honorius habetur in vet. lib. ubi additur eam Henrici regis. decretum eſſe 3. Kalend. April.

finitare irretractabiliter definimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cujuscunque ordinis clericus, non Abbas, non aliquis monachus, vel sanctimonialis, in causa quacunque, sive controversia, seu criminali, seu civili, juramentum compellatur qualibet ratione subire, sed a juramentum compellatur qualibet ratione subire, sed a latis idoneis defensoribus (si expedire ecclesiæ suæ noverit) hujusmodi officium liceat delegare. Verùm cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque clericus inconsulto prælato suo minimè jurare audeat. Omnibus autem Episcopis, & universo clero, ita custodiri debere mandamus, ut si quis in illam committerit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

[*Nostrorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi causa finem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quorum.*]

CAP. II.

In spiritualibus causis, de calumnia non juratur.

Idem *ordinario eccles. Subd. & magistro Omnis bono.*

Literas *a:* [1 *& infrà.*] Sanè Rom. eccl. in his casibus, in quibus de ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantùm agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit: eo quòd tales causæ non ex lege distinctione, sed ex canonum æquitate finem debitum sortiuntur: canones autem juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli prorsus inducunt. Vnde continione de juramento calumniæ præstando omissa, ad ulteriora discretio vestra procedat.

[1 *Benignitatis tuæ benignè recepimus, in quibus utrum in ea causa quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fil. A. Padanum. Abbatem, sub vestro examine agitatur juramentum calumniæ præstari vel recipere conveniat requisistis.*]

CAP. III.

Principalis persona non indistinctè relevatur ab onere jurandi de calumnia: licet comparet per Oeconomum: sed sibi vel Oeconomo ab hoc standum est pro qualitate causæ & personarum. h.d.

Eugenius Papa.

Ne pertractandis *b* causis sacramentum calumniæ non possim præcipimus exhiberi: sed causæ & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Oeconomos, qui causam omninò non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo Oeconomum.

Idem *Magalon. & R. Neumansen Episcopo.*

Imperatorum *c:* [1 *&* ¶.] Accepimus *autem*, quòd ab Abbate & fratribus *d* Clarevallis (sicut ab aliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. Sed (ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicitè detinere, & ipsi à causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, cum res postulaverit, non fuerit præstitum) eisdem præcipimus, ut in suo monasterio Oeconomum statuant: qui jus eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia (cum necesse fuerit) valeat exhibere: [2 *&* ¶.] Tu vero frater Neumansen. Episcope Oeconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[*Sanctorum leges & sanctorum Patrum institutiones ecclesiasticæ veræ religiosi in omnipotentis Dei servitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam vel perturbationem quæ sacro ordini contrariat, irrogari permittunt.*]

a *Cap. 3. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex 3. c. 7.*
b *Post conc. Lat. sub Alex 3. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.*
c *Cap. 2. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. 3 p. 25. c. 4.*
d *Cisterciens. ver.*

[2 *Ideoq; per a. f. s. v. m. q. eosdem fratres quos in ista causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instituta, ut de cætero sua jura per hoc non pereant amittere, & alia quantum justitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.*]

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurare de calumnia, contraria consuetudine non obstante.

Lucius III. *Helien. a Episcopo, & Archid. Norwicen.*

Cæterùm, quia *b* novis morbis, nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in causa fidejussionis, quæ inter R. clericum de sancto Albano, & (I. & F. canonicos) London. vertitur: ad veritatem eliciendam, appellatione cessante præstari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum: consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante.

CAP. VI.

Procurator vel syndicus universitatis ecclesiastica vel secularis, de calumnia jurare potest. h.d.

Innocentius III. *Episcopo Placen.*

Cum causam *c* quæ inter Ravennaten. Archiepiscopum, & commune Faventinum (super villa Luci, ac quibusdam aliis) vertitur: delegatis judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minimè processissent: nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent, quorum procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam, partem alteram respondere, ac interrogationibus & responsionibus reductis in scriptis, & lite coram nobis plenissimè *d* contestata, fecimus calumniæ jaramentum ab ipsis procuratoribus utrinque præstari.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia, si per seipsum elegit litigare, propositu tantum, non tactu Evangelii. Si vero per syndicum litigat, per illum potest jurare. h.d.

Gregorius IX. *Episcopo Belnacen.*

Cum in causa pecuniaria (quam inter te & R. *e* motam esse proponis) non per te, sed per syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum: quòd si per te ipsum, propositis tantùm, sed non tactis Evangeliis (sicut in dicendo testimonio) à te videtur hujusmodi juramentum exhibendum: *& infrà.*

Actor refutando juramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confesso. hoc dicit.

Pœna verò recusantis hoc juramentum cùm præstandum fuerit, est ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

DE DILATIONIBVS.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Summa sic: (ne videatur convenire vitio. de appellationibus.) citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maximè ubi de rebus ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. *Cantua. & Vigor. Episcopis.*

DILECTI *f* filii, Abbas & monachi de H. nobis insinuare curarunt, quòd cùm causam, quæ vertitur inter ipsos, & moniales de

a *Vt in c. 4. infr. de fide jussf.* b *Post concil. Lat. sub Alex 3. part. 23. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *Ci. eod. tit. in 3. comp.* d *al. legitime.* e *al. M.* f *Post concil. Later. sub Alex. 3. p. 3. c. 5. ubi est integra facti species.*

Leden. ſuper eccleſia de Alten. Decano & Archidiacono Lincon. commiſerimus terminandam: ipſi timentes ſe à judicibus adgravati (eo quòd ad primam citationem terminum ſibi nimis brevem & peremptorium ſtatuerunt) a ad noſtram audientiam duxerunt appellandùm: [1 *& infrà.*] Quia (verò) non ſpectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maximè cùm de rebus eccleſiaſticis agitur (niſi forte neceſſitate urgente) taliter maturare: mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, ſi quid inveneritis poſt appellationem hujuſmodi attentatum: in cauſa juxta priorum tenorem litetârum procedatis.

[1 *Nos igitur attendenter.*]

CAP II.

Inducie deliberatorie denegantur reo, ſi per literas citatorias plenè potuit inſtrui, & deliberare ſuper eo, de quo quaritur.

Celeſtinus III.

PRæterea *b* adjeciſti, quòd cùm cauſæ tibi à ſede Apoſtolica delegantur, literis citatoriis reſcriptum Apoſtolicum inſeris, ut eo viſo deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [1 *& infrà.*] Quja igitur quid agendum ſit in hoccaſu, deſideras edoceri, taliter tibi reſpondemus: quòd reo ad judicium legitimè *c* convocato, ſi ex reſcripto ſibi tranſmiſſo plenè potuit inſtrui ſuper eo, de quo in judicio convenitur, inducíæ deliberatoriæ non ſunt ulterius indulgendæ, ſed procedendum potius eſt ad examinationem cauſæ, & finem ei debitum imponendum.

[1 *Cumq; non ad primam & ſecundam canonicam citationem, ſed ad tertiam tantummodo reus venîat aliore ad omnes citationes veniente, & ipſe actor intentionem ſuam in jure proponat: reus vexationi ejus intendens, tunc primò deliberatorias requirit inducias, cùm actor eidem authenticum offerat, ut concorditer cum reſcripto: quia in prima citatione recipit, aſſerens etiam quod longa citationis ſpatio, ſi voluerit, plena tempus deliberationi potuit habere.*]

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui poſiti in libello, nove inducie deliberatorie dande non ſunt, ſi per expreſſa potuit reus deliberare ſuper ambiguitate illa, vel generalitate, h.d.

Honorius III. *Ferentino* d *Epiſcopo.*

LIteræ tuæ ac petitio *e* Presbyteri ſanctorum Priſcæ & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [1 *& infrà.*] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum eccleſiæ ſuæ nomine obtulit, continentem, quòd penſio de poſſeſſionibus ſoluta non fuerat ipſi eccleſiæ, elapſis jam tribus annis & ultrà. Nobilibus verò ipſis petentibus, ut explicaret ipſis ſpacium, quod per hanc adjectionem, & ultrà, ſignificari volebat: & ipſo Presbytero exprimente, quòd ſeptem annis fuerat in dictæ penſionis ſolutione ceſſatum: iidem dicentes libellum eſſe hujuſmodi expreſſione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegaſti eiſdem, ad noſtram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujuſmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obſtante, in negotio ipſo ratione prævia procedas juxta priorum continentiam literarum.

[1 *Quòd cùm cauſam quæ inter ipſum Archipreſbyterum ex una parte, & nobiles viros A. & de Cilicia & G. & fratres eorum, & filios ex altera ſuper quibuſdam poſſeſſione, & tribus ecclesiis vertitur, tibi duximus committendam.*]

CAP. IV.

Si citatus in cauſa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, ita quòd intra terminum citationis deliberare, & alia ſibi neceſſaria ad competendum explicare nequeunt, in termino reſpondere non cogitur, ſi reperatur in his judex, ſed habebit novas inducias, h.d. notabiliter.

Greg. IX. *Abbati aquæ vivæ Turon. diœc. & Archidiacono Turon.*

EXpoſuit nobis Bituricen. Archiepiſcopus: & ex Burdegalen. Archiepiſcopo dedimus in a mandatis ut ſuper jure primatiæ, quam in eo & in provincia dictus Bituricen. Archiepiſcopus ſe habere proponit, ad initium proximè præteritæ quadrageſimæ (quem terminum peremptorium adſignavimus) per ſe, aut per procuratorem idoneum, ſe conſpectui noſtro præſentaret *b*. Cumque poſtmodum perſonaliter vocatus in eccleſiæ Romanæ ſubſidio, ad noſtram *c* audientiam ceſſiſſet, Bituricen. Archiepiſcopus apud ſed. Apoſt. constitutus, poſtulavit inſtanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem verò Burdegal. Archiepiſcopus ad propria redîs, conſtituit pro ſe procuratorem in ipſo negotio, qui (ſalvis exceptionibus ſibi competentibus in reſpondendo & defendendo, acalijs omnibus) coeret, quæ in propria erat perſona factuus. Præterea ego Archiepiſcopo ſuprà dicto, ut præfatus procurator reſponderet eidem: ille excipiendo propoſuit ſe ad id non teneri, cùm pro alia majori cauſa, pro publica licet utilitate dictus Burdegalen. vocatus pro abſente putari debuerat *d*, & revocandi domum privilegium habuiſſet. Nondum etiam ſuper hoc deliberaverat cum ſuffraganeis ſuis & aliis, quorum concilium tam in cauſa requirit: nec tempus habuerat, in quo id utiliter negotium valuerit (ſicut expediret) eſſe peractus. Et pars altera contra reſpondit, quòd cum ſuper quibuſdam ne prædicta prius fuerat evocatus, noſtra interim non fuerat primum mandatum per poſteriora revocatum, temporis quoque ſpacium habuerat tam ſecularium potuiſſet ſi voluiſſet ſuper cauſa deliberare prout ſicut fecerat cum quibuſdam: & commode utriusque gotio imminere: *& infrà.* Nos igitur de conſilio trum noſtrorum uſque ad proximum *e* ventura ſtum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc (illi mus indulgendam.

DE FERIIS.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel opera quælibet, ſed de veſpera in veſperam debent celebrari.

Ex concilio apud Compendium *f*

OMnes dies Dominicos à veſpera in veſperam cum omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere: in quo ſacratum minimè fiat neq; placitum: neq; aliquis ſe tem vel ad pœnam judicetur, neſacramenta (niſi pace, vel alia neceſſitate) præſtentur.

CAP. II.

Feſtorum principium & finis ſiat ab hora ſomni ipſorum magnitudinem, & conſuetudinem regionis primo. In præcipuis feſtis & intra Paſcha & Pentecoſten non ſit ſolennis genuum flexio. Si tamen tunc ſabbatum

a *Vide l. contumacia ff. de re. jud. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando jud.* b *Cit. eod. tit. in 2. comp.* c *evocato.* d *al. Ferrarien. al. Florentino.* e *Archipreſb. eccl. S. Pauli in urbe Rom. præeſt Abbas unus: & huic eccleſiæ deſervunt vi. presbyteri. Quorum unus eſt pres. cardinalis S. Priſcæ. Ergo Presbyteri, legendum, non Archipresbyteri, in omn. manuſcr.*

a *Præceptu.* b *Vid. leg. 1. & ibi gloſſ. & DD. de Cauſis* c *alit. preſentiam.* d *Vid. l. ultimo. C. Loca.* f *in Nicæ l. 1. in fi. ff. ſolut. ma.* e *primum.* f *Bucht. 1. dec. 1. part. 4. cap. 16. & 1. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Covarr. in Pract. var. reſol. cap. 19.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Episcopo ordinentur, secundùm ordinationis modum genua flectunt. hoc secundò. Romana ecclesia speciale festum de Trinitate non fuit: servatur tamen de hoc cujusq; ecclesia consuetudo. hoc tertiò.

Alexander III. a *Tardon. Archiep.*

Quoniam *b* in parte: [1 & ¶.] Licet scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbatha vestra: seorum tamen principium & finis juxta eorum qualitatem, & diversarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, prius incipere, & tardius terminari: & infrà.

Diebus autem Dominicis & aliis præcipuis festivitatibus, sive inter Pascha & Pentecosten, genuum *c* flexio nebis, quam debet fieri: nisi aliquis ex devotione id velit facere in secreto. In consecrationibus *d* autem Episcoporum, & clericorum ordinationibus, confecrans & consecratus tantùm genua flectere possunt: secundùm quod consecrationis modus requirit. Præterea festivitas sanctæ Trinitatis, secundùm consuetudines diversarum regionum à quibusdam consuevit in octavis Pentecostes: ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quòd in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem: cùm singulis diebus, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera similia dicantur ad laudem personarum Trinitatis.

[1 *Vestram volumus prudentiam certa cognitione tenere, quod.*]

CAP. III.

Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi servili intendere, maximè circa rem tempore periturum. b.d.

Idem *Tiburien. Archiepiscopo.* e

Licet tù *f* veteris, quàm novi testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: & tam eum, quàm alios dies majestati altissimæ deputatis, necnon natalitia sanctorum martyrum ecclesia decreverit observanda: & in his ab omni opere servili cessandum: [1 & ¶.] Indulgemus, ut liceat parœciales vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solennitatibus) fialecia terræ se inclinantem, eorum captioni ingruente necessitate intendere: in quod post factam capturam ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

[1 *Nostrum est ab omnium provisore ecclesiæ est regimen exercentium, super his quæ necessitas exegerit, Christi fidelibus tenere commodum providere, non ut si quando eos servili operi, id est alicui vel operi privati publici & victus & vestitui quærendo forte necesse contigerit, velimus ut eis ap. sf. misericordiæ consueta subtrahatur. Inde siquidem est quòd regio vestra quæ non multis frigoribus abundat, mare in quo populus majorem consuevit habere substantiam, similibus solito effectum fuisse multorum relationibus cognovimus, & Petri nos. & Pauli & nostra.*]

CAP. IV.

Tres septimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Nativitatis Christi, non continuantur festo: sed intelliguntur de septimana dicentium cum duabus sequentibus.

Clemens III. g

Capellanus tuus, frater episcope, *h* coram nobis ex parte tua proposuit, quòd cùm statuta canonica declarent nuptias tribus septimanis ante festum nativi. beati Ioannis Baptistæ minimè celebrari debere, quidam hebdomadas illas absq; interpolatione continuandas intelligunt. Alii verò inter festum & ipsas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ in septimanis istis solet intervenire quandoque: & sic à tribus diebus Rogationum ante ascensionem Domini inchoantes, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantùm spacio temporis celebrari nuptias *a* non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo consulti fuimus, utra istarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus nostris apparuit, quòd licet ea sit Roma. eccle. consuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, consensu interveniente legitimo de præsenti: quia tamen à septuagesima usque ad septimum diem *b* post Pentecosten celebrari nuptiæ non inuntur, & postea etiam tribus septimanis, vel pluribus ante festivitatem sancti Ioannis sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori & subtiliori inititur ratione: & sive secundùm canones à septuagesima usque post octavas Paschæ: sive juxta consuetudinem ecclesiæ Rom. usque post 7. diem festi Pentecostes (quod caret octavis) nuptiæ suspendantur in dominica, quæ sequitur, & deinceps possunt licitè celebrari.

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei & sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem, judicium exerceri non potest, etiam de consensu partium: feriis tamen introductis favore hominum partes renunciare possunt.

Gregorius IX.

Conquestus est nobis: & infrà. Quamvis non prorogari, sed expediri deceat *c* quæstiones: debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet natalis Domini, sancti Stephani, Ioannis evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, 7. diebus dominicæ passionis, Resurrectionis cum 7. sequentibus, Ascensionis, Pentecostes, cum duobus *d* qui sequuntur. Nativitatis Bap. festivitatum omnium virginis gloriosæ: 12. Apostolorum, & præcipuè Petri & Pauli, beati Laurentii, Declinationis beati Michaëlis, Solennitatis omnium Sanctorum: ac diebus dominicis, cæterisque solennitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solenniter venerandas: quibus utique solennibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeò convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

DE ORDINE COGNITIONVM.

TITVLVS X.

CAP. I.

Contra mulierem vindicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: quæ prius discutienda est, quàm super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipsa principali pronunciare b.d.

Clemens III. *Alatrino Episcopo.* e

a *Tirol. Archiepisc. al. Tricibensi Archid.* b *Cap. 2. eod. lib. in compilatio. Gre. 2. Exod. 16. & 20. Levit. 23. Num. 28. Deut. 5.* c *vide hic l. 13.* d *al. consecratione.* e *In plerisq; Epistolis Archiepisc.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Arnald. Albertin. in Rub. de haeret. lib. 6. quæst. 2. 4. quintus error. num. 23. Covarruvias in reg. 2. num. 4.* g *al. Cœlestinus.* h *C. 4. eod. in compil. hic l. 13. decr. Greg.*

a *Vide conc. Trid. sess. 24. in doctr. de sacr. matr. can. 11. & eadem sess. de reform. matr. c. 10. & conc. Ludovicense. c. 32.* b *ad septem dies, ut infrà post 7. dies.* c *al. debeant.* d *al. ita tum duobus diebus quæ subsequuntur.* e *al. Apertino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.*

INtelleximus a, quòd cùm quædam mulier peteret quendam in virum, testes ad suæ intentionis assertionem induxit: per quos pars viri futurum sibi præjudicium metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: [1 & 3.] Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cùm exceptione probata quæstio principalis perimatur, antè est cognoscendum de ipsa, quàm ad definitionis articulum procedatur: quo facto virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

[1 *Quæ verò nos consulere voluisti, an prius de impedimento consanguinitatis sit agendum quàm super causa principali sententia proferatur.*]

CAP. II.

Si reus contra actorem spoliatorem spoliationis opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata, respondere non cogitur: aut agendo, & tunc simul utraq; quæstio terminatur, & ea probata restituitur.

Innocentius III. *Episcopo Narmarinensi.* b

CVm dilectus filius c Abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Arrone d deposuerit quæstionem, quòd manu armata, & cum exercitu ad castrum monasterii venientes, in prædis animalium & aliis damnificare dictum cœnobium præsumpserunt: de quibus justitiam sibi fieri postulabat. Et circa litis contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum, quòd per ipsius dolum & violentiam castrum Sirati amiserant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: tibi petentes prius restitui, quàm petitionibus ipsius responderent, præsertim cùm testes haberent præsentes, per quos intentionem suam in continenti probare volebant. Verùm ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator, præsertim cùm dictum castrum ad jus & proprietatem sui monasterii pertineret: quod etiam pars adversa nullatenus denegabat, unde & verus dominus (ad quem ab alio res sua possessa revertitur etiam post tempora longiora) retentionis debebat commodum obtinere: & judicium restitutorium contra spoliatorem tantùm competere dignoscitur: [1 & 3.] Nos autem distinguendum esse credimus, utrum spoliationis quæstio ab eisdem nobilibus sit objecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem adversarii repellendam. Cùm ea in modum actionis proposita, intelligantur mutuæ petitiones sese tanquam diversæ minimè contingentes: ac per hoc juxta regulam juris (qua dicitur, Qui prior appellat, prior agat) quæ prius esset proposita, prius foret tractanda: quamquam in idem judicium ambæ deductæ, vicissimque tractatæ, simul essent eadem sententia terminandæ. Sed quoniam quæstio illa fuit ab eisdem nobilibus tantùm in modum exceptionis objecta: interloquendo pronunciamus, ut probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitimè, Abbati non cogerentur respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cùm spoliatori spoliatus ante restitutionem non cogatur ullatenus respondere.

Verùm spoliatione in modum exceptionis tantùm probata, non est per hoc restitutio facienda. Quemadmodum si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur, ut à testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideò sibi pœna infligitur ordinaria, sed ejus duntaxat testimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in spoliationis accusatio non procedit. Testes etiam, quorum testimonium reprobatur, inter infames quasi ex falso testimonio non habentur.

[1 *Pro damnis quoq; illatis restitutio postulari non potest. Is eadem debet actio competere utentari, aliaqui cum eisdem possessionis damna gravissima sibi quererentur illata, prius restituta fuerant, si propter hujusmodi esset restitutio facienda secundum eorum regulæ memorata. Capitulaquoq; de restitutionis sententia, locum habere in criminalibus asserebant: & quamvis ab adversario spoliatur, & super re ipsa quæ spoliata est, non tur. Cæterum ex parte Abbatis regulam introductam actoris pars in mutuis petitionibus locum habere ducebat, cum unaquæq; ipsarum tractata una postrea sententia terminantur. Cum certis aliqua petat restitutionem, vel aliquid sibi debitum petat, & ea in modum exceptionis se asserit spoliatam, nec ante respondere suam nullatenus responsuram de incidenti prius asserta non cognoscendum. Cum autem quæ prædicimus & alia quæ prædicta Cardenal. nobis & fratribus nostris, fideliter retulisse sint.*]

CAP. III.

Petenti hæreditatem, obstat exceptio natiuitatis, quæ non coram ecclesiastico judice terminari, hoc dicit, secundum quid intelligendo, quòd hic erat prius coram judice seculari pars tenuitas, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. *Ludovico Regi Francorum.*

TVam non credimus latère prudentiam, casum talium reginæ Cypri, ad examen nostrum (utpote ad forum ecclesiasticum pertinet) esse delatum. [1 Quia vero a antequam natalium causa terminata dependentem ex illa successionis causam incipere, aliud esset, quàm diversis processibus intricare negotia & confusione quadam judicii ordinem permutare: forte ab ipsa regina fueris super hoc requisitus, tua jam dicta causa natalium Apostolico judicio finem perit, patienter expectes.

[1 *Unde clarè me. Philippum Regem Francorum tuum litteris nostris curavimus præmonere, ut si forsitan in ipsa super successione comitatus Campaniæ quæstionem proponam, non audiret eandem quousq; terminata esset præfata natalium, qua ella noscitur dependere. Licet verò ipse dem patri tuo scripsimus, zelimus Reginam ipsam in jure tionibus exaudiri.*]

CAP. IV.

Agens possessorio recuperanda, non tenetur ante restitutionem spoliatoribus (nisi super quæstione spoliationis) respondere, tamen agendo repelli per exceptionem spoliationis, &c.

Gregorius IX.

SVper spoliatione conventus, adversus restitutionem petentem non est (nisi super quæstione spoliationis) eum reconveniat audiendus. Cùm restitutionem petens in hoc privilegiata noscatur, ut ipsam intentantem non tur ante restitutionem spoliatoribus respondere. Quanquam ab agendo (spoliatione ab eisdem audienda) ceptionis c proposita) repellatur.

DE PLVS PETITIONIBVS.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Pœnæ quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petendi.

Gregorius IX.

CONsilium d providentiæ dici non potest, quòd pecuniam tibi debitam, ante terminum illi

a *Ca.un. in eod. tit. an 1. compilat.* b *al. Narmens. al. Novatiens. al. Varicens. al. Marin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilation.* d *Arrone.*

a *Tamen.* b *Vid. I. bona fidei. cum not. Salycet.* c *opposita, in manuscr.* d *Vid. Iason. in 1. si quis agens, nu. 2. alt.*

versario repetiti: punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in judicio perstrendum: ita, quòd qui re petunt amplius, sine causa, in expensis adversario condemnantur. Qui autem plus loco, ad interesse tenentur *a*: pro eo quòd utilitas adimitur debitoribus, quam haberent si statuto loco solvissent. Et vero, à quo amplius *b* tempore petitur, induciæ duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei solvantur expensæ. Teneque dubitare non credimus, quòd causa plus petitur cum aliquid in genere vel sub alternatione debetur, & rem specie, vel unum præcisè peti contingit. Res autem, si v. g. sint debita, & xx. petantur. Loco verò, cùm quis non ubi convenit solvere, sed alibi convenitur. Tempore quoque, cum ante diem vel conditionem petitur quod debetur.

DE CAVSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Causa possessionis & proprietatis sub eodem judice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.

Gregorius *(duxi) e Sicilia.*

Sceptis *d.* [1 & 2.] Legali provisione decretum est tam *e* momenti, quàm proprietatis causam, sub uno eodemque judice debere cognosci *f*. Nec non contra inauditam partem aliquid possumus definire.

[1. *Magnitudini vestræ epistolis contristati sumus, &c. quæ sunt inserta in registro Gregorii.*]

CAP. II.

Si actum est possessorio & petitorio, potest judex receptis probationibus super utroq; prius discutere probationes super possessorio, & illud terminare. h. d.

Cœlestinus III.

Ad ultimum interrogati fuimus *g*, si judices deputati, tàm de possessione & proprietate cognoscant, gravibus partem simptibus parcere cupientes, de utraque communiter audiant allegationes, pariter & testes admittant *a*. deinde prius audiant adtestationes de possessione, & pronuncient secundum tenorem illarum, utrum licite hoc agitur. Nos autem (cùm hoc sit in jure civili expressum) quòd licite possint fieri respondemus.

CAP. III.

Si fructus possessorio & petitorio simul agens, possessionem & fructuum probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet in possessorio, sed succumbet in petitorio.

Innocentius III. *Archiepiscopo & canonicis Sutrinis.*

Cùm ecclesia Sutrina pastore *a* vacaret, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus Sancti gratia invocata, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsius electionem à sede Apostolica confirmari. Verùm clerici conventualium ecclesiarum civitatis ejusdem, consequenter suam deposuêre querelam, quòd cùm in Episcoporum electionibus ipsi ac prædecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus, & exclusis ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potius postulabant. Partibus ergo apud sed. Apost. constitutis, in auditorum præsentia testes utrinque producti fuerant: & eorum depositionibus publicatis, pars canonicorum per testes à se introductos intentionem suam (quòd ad eos tantùm spectaret electio) sufficienter dicebant *a* esse probatam, parte clericorum nihilominus adserente, quòd per dicta testium, quos produxerant, & ipsi adsertionem suam, (quòd electioni pontificum interesse deberent) plenius probavissent: per quæ constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum (qui ecclesiæ Sutrinæ ultimò & immediatè præfuerant) cum canonicis cathedralis ecclesiæ adfuisse vocemque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse, atque adversus fidem adtestationis suæ coram auditoribus vacillasse, & quòd negativam quodammodo adstruere satagebant, probare volentes jus electionis ita *b* ad vos spectare, quòd ad adversarios minimè pertineret: per testes verò adversæ partis fuit sufficienter ostensum, quòd in trium Episcoporum electionibus de quibus præmissum est, clerici præsentes adfuerint, & vocem habuerint eligendi) præmissam electionem factam eis contradicentibus & exclusis decrevimus irritandam, clericos sæpè dictos in eam quasi possessionem (quam ante controversiam motam habuerant) reducentes. Verùm quoniam in quæstione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cùm jure civili sit cautum, id venire in judicium, non solùm, de quo actum est ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est ne veniret: & secundùm statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium ecclesiarum clericos regulariter pertinere noscantur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine speciali: nec ex eo, *c* quòd clerici antedicti se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertiò extitisse, jus eligendi propter brevitatem temporis usque ad præscriptionem legitimam non producti sibi adquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, sæpedictis ecclesiarum clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

CAP. IV.

Idem dicit quo ad intellectum, quod decretalis supra proxima.

Idem *canonicis de Bethlehem.*

Cvm super *d* electione Bethlehemiten. ecclesiæ inter R. Subdiaconum nostrum, & P. canonicum sepulchri dominici quæstio verteretur: utroque se pro electo gerente: cùm præfatus Subdiaconus à Patriarcha Hierosolymitan. fuerit confirmatus [1 & 2.] Eum *e* qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus, justitia mediante. Verùm quoniam tam possessorium, quàm petitorium deductum fuerat in judicium, & tam restitutionis, quàm electionis quæstio plenius agitata, & constitit nobis electionem utriusque minus canonicam extitisse (cum judex, de qua re cognoverit, pronunciare *f* debeat) utramq; duximus sententialiter irritandam. *g*

[1 *Alter vero favorem Regium obtineret, eis dil. f. P. Basilicæ 12. Apostolorum l. titul. S. Stephani in monte Celio*

---

a Vid. l. 1. ff. de eo quod certo loc. *b* plus. *c* alit Bellus Gregor. 7. Registro ind. 2. epistol. 98. sive 100. *d* capit. 1 ad finem sequent. *e* al. momentanea possessionis sed in registr. Gregorii nostri. *f* Vid. l. 1. & per totum tit. ff. de qui. re. ad eundem judicem. *g* c. un. eod. tit. in 2. comp. *h* accipiant. l. 2. in fin. tit. in 3. compil.

a Dicebat. *b* alit. ita quidem. *c* Hujus persuasi sensu: Clerici conventualium ecclesiarum quamvis tribus Episcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquisiverunt jus eligendi, quoniam nondum legitimo tempore id jus præscripserant. *d* C. eod. tit in 3. comp. *e* al. Et quia se probaverat. al. tit. cum, quia se probavit. *f* In Cod. Barb. de ea pronunciare, &c. *g* Relinqua pars hujus c. est infra. de confessis, c. 2.

Presbyterum & G.S. Maria in portiis diac. card. dedimus auditores. In quorum presentia recepti sutrem, testibus, & eorum depositionibus publicatis, que hinc inde allegata fuerunt, nobis & fratribus nostris retulerunt fideliter & prudenter. Nos verò tam per relationes Cardinalium, quàm per gesta de causa meritis sufficienter instructi communicato fratrum nostrorum consilio iamdictum sub. R.]

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causa possessorio adipiscende vel recuperande agere potest: post conclusionem verò, & ante sententiam hoc non potest, nisi iusta causa subsit.

Idem *Episcopo Novarien.* a

PAstoralis *b* officii: [1 & 3.] Sanè (sicut intimasti) contingit aliquando, ut cùm is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa juris auspicia requisitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cùm autem fuerit in causa processum, novum judicium super possessorio nititur inchoare: [2 & 3.] Consultationi tuæ taliter respondebimus, quòd possessorio quidem judicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem cœperit vindicare. Cùm legali sit provisione statutum, eum qui fundum vindicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente judicio interdictum posse nihilominus intentare. Aliis possessoriis judiciis in suo robore duraturis, quæ vindicationem dominii, sui natura præcedunt. Si verò renunciatum fuerit vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivæ sententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus incalcentur, & via possit fraudibus aperiri) causa non decisa, possessorio non erit utendum. Nisi judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa causa viderit expedire. *c* Puta cùm ex perspicuis indiciis facilè arguitur iniquitas invasoris, & spoliato casu seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatem, aut juste moverint animum judicantis) postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio judicio non negamus.

[1 *Debitum solicita mente prosequeris, cùm justitia & zelo succensus super dubiis juris articulis per ap. se. oraculum, à qua tua pendet jurisdictionis auctoritas, responsum humiliter expetis & devotus expectas, ne forte novis oppositionum vibrantes aut juris expositio varia novitate distincta, non juris effectum parent, sed justitia defectum potius indicat.*

[2 *Quòd non videtur possessorio renunciare judicio, qui rem cœperit vindicare. Ex adverso resistitur, qui dum quereletam proprietatis sponte proposuit, præjudicium sibi fecit in quæstione possessionis, quæ secundum ordinem juris prius proponi potuit & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua fr. requisivit. Nos autem.*]

CAP. VI.

Si petitorio & possessorio simul est actum, una sententia terminatur, & præmittitur possessorium in terminando: sed in exequendo prævalet petitorium.

Idem *Episcopo & officiali sancti Andreæ.*

CVm dilectus: *d* & infrà. Ad quartum breviter respondemus, quòd cùm super possessorio & petitorio simul est actum: utrumque una sententia debet terminari *e*. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

CAP. VII.

Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatum sibi fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum collatore, hoc vult tota litera.

Idem *Veronen. Episcopo.*

CVm olim *a* quæstio, quæ inter Archidiaconum unæ una parte, & Archipresbyterum & canonicos Ecclesiæ ecclesiæ ex altera: & infrà. Quoniam per attestationes nobis conflitit evidenter, quod ab Episcopo Vincen. archidiaconatus ipse sine reclamatione aliquorum canonicorum, duobus Archidiac. continuè (qui ante ipsi extiterant) fuerat adsignatus: & quia canonici predicti judicibus recusare minimè debuerunt, cùm causa predicti judicibus fuisset delegata, de utriusque partis processum adsensu, prædictum archidiaconatum eidem per definitivam sententiam adjudicare curavimus: cum Vincen. perpetuum silentium imponentes: Referunt men eis quæstione proprietatis super collatione antedicta conatus ipsius: si forte super hoc contendere vellent adversus Episcopum Vincen. cùm res inter alios acta non debet eis præjudicium generare.

CAP. VIII.

Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere potest. hoc dicit, quòd ad literam. Vel sic: Petenti rem jus competit possessionem probare non sufficit, hoc dicit, quòd ad rem.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani Taruis. diœcesis, & S. Maria nova de Venetiis.*

IN causa, quæ inter Patriarcham Gradens. et quendam Abbatem & conventum monasterii sancti Georgii de Veneriis, super subjectione ipsius monasterii, et alia vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quòd inter alia Abbas quandoque ivit ad ecclesiam S.o. Venetorum ei per plures annos exhibens [1 & *infrà.*] Ad hæc cùm de præmissis I.o. quod prædictam subjectionis indicium, à Patriarcha sit actum per tantiam definitivam, quam super hoc contrarium promovit: ei non adimimus (si alio jure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[1 *Probatum verò pro Episcopo invenitur, quòd ipsius monasterii confirmavit Abbatem, qui eidem obedientiam & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad eundum venebant Episcopi, & idem ad exequias eorundem venitur processionaliter cum solemnitate predicta, ac similiter eorum in festo beati Georgii procurationem recipiebat Venet. Patriarcha sua in festo purificationis B. virginis conducium. autem in his primo possessorio egerint Patriarcha & Episcopus morati, nos eos ad possessionem vel quasi restituimus priusquam qua hinc inde petitorio nihilominus altum fuit, & utrq. jus suum videretur in judicium deduxisse. cùm nullo privilegiis monasterium ipsum de fr. xxv. literum ostendat, mus, & immediatè ad Rom. eccles. pertinere. Illud in primis quæ jurisdictionem & subjectionem recipiunt ab ingressu Patriarcha & Episcopo abfolvente, non ipsum possessionem ea predicta probata: cùm non decuerint se tam temporaliter cepisse, quòd per hoc libertatis privilegia fuerat derogatum, mus tamen Episcopo supradicto quæ sibi circa absolutionem tium, ordinationes clericorum, & quædam alia quæ in ipsius privilegiis specialiter reservantur.*

a *Novarien.* b *Ca. 3. eod. tit. in 3. compilat.* c *Vide l. desum. cum gloss. 1. & not. C. de dona.* d *Ca. 4. eod. tit. in 3. comp.* e *Vide Letiam. ff. de minor. per Bart.*

a *Ornesia multis intellectibus hujus cap. de quibus licet Deus hoc loco, hic mihi videtur sane aptus, quatenus Archidiaconus Episcopum esse electus.* b *l. cum quid. D. si ser. pecul.*

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Adversus restitutionem petentem, non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi altera consentiente.

Gregorius IX. *S. Episcopo Constantinop.*

Licet multum: *a* & infrà. Conquestus est nobis *b* Philasius cæcus, ejus campum ab ecclesiæ *c* hominibus irrationabiliter occupatum. Quòd si is, quamquam ante omnem contentionem possessio ei adesset violenter ablata restitui: tamen quia Eventus Diaconus ipsius ecclesiæ, consentiente illo, constituit se legitimè probaturum dictum campum ejusdem ecclesiæ esse, inquire veritatem: & si hoc probatum fuerit, faciendum est, ut à sua intentione discedat. Alioquin rei ablata reddatur.

CAP. II.

Petenti restitutionem beneficii, non obstat renunciatio facta post petitionem, quia præsumitur non spontanea. Et serione addidi, quæ præsumitur non spontanea: quoniam si probaretur spontanea, diceret obstare tali exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

Alexander III. *Vigoren. Episcopo.*

Olicitè cures *d* perquirere, quo tempore H. renunciavit ecclesiæ: & si tibi constiterit eum spoliatum, eum eidem ecclesiæ renunciavit: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciatione sponte facta (antequam restitutus fuerit) non admittas: quia non est verisimile, quòd sponte juri suo renunciaverit, qui renunciat spoliatus. Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quòd violenter prædicta ecclesia fuerit spoliata (dummodo idonei sint) recipere non postponas.

CAP. III.

Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliationem prius, probetur eum sponte illud beneficium prius resignasse.

Idem.

A Curia *e* quæstione P. clerici (quòd violenter fuerat ecclesia spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab adversario, id non debere proficere: eo quòd spontanea voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apostol. leg. præscriptam ecclesiam *f* abjurasset: [1 & 2.] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfatus P. nullo metu vel vi coactus, sed spontaneè *g* prædictam ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

[1 Illa verò non scripsimus idiotis, sed discretis personis, & nostrum est discernere quid ratio dictet, præsentium auctoritate dicta.]

CAP. IV.

Interdicto detinenda succumbit reus ipsius abjuratione probato, & quo ad titulum.

Idem *Vigoren. Episcopo, & Elien. archid.*

Ad vitra querela T. clerici *h*, quòd H. persona ecclesiæ de Sander, ipsum super ecclesia sua de Pelen. *i* indebitè molestaret: Londonen. Episcopo, & tibi (fili archid.) dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quòd præfatus H. alterius ecclesiæ personatum haberet, vel juramento spontaneè præstito firmaverit, se memorato T. super eadem *a* ecclesia quæstionem de cætero non moturum: ab ejus molestia super hoc compesceretis eundem: [1 & 2.] Cùm verò vobis plenius constitisset, dictum H. non solùm ecclesiæ alterius personatum habere, sed etiam spontanea voluntate ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurasse: prohibuistis etiam ne dictum T. super hoc de cætero molestaret. Licet autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit formam aliam continentes, quòd non obstantibus literis à parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos adripuerit veniendi. Quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit ut revocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarum *b*, sed si quid præsumptione vel violentia *c* immutatum esset: mandamus, quatenus sententiam, quam protulistis ante posteriorum literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare teneatis: & si contra sententiam ipsam aliquid statuistis, studeatis id sublato adp. obstaculo revocare. Si verò post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit: ea non obstante juxta tenorem ipsarum appel. postposita procedatis.

[1 *Postmodum verò nuncius præfat. H. ad præsentiam nostram accedens constanti nobis assertione proposuit, quòd per violentiam ejdem H. eadem ecclesia spoliatus fuerit, & ideo ad vos nostras literas impetravit: ut si constaret vobis veritate cognita ipsum H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit ecclesiæ, contra eum testes alterius partis de juramento & renunciatione spontaneè factâ nullatenus recuperetis, sed testes potius H. quibus intendebat posse probare quòd violenter prad. ecclesia spoliatus fuerit, dummodo sint idonei, non differatis recipere & secundum eorum depositiones vel demonstrationes & rationes & allegationes huncinde productas in causâ ipsâ usp. re. quid justum visi judicetis, non obstantibus literis nostris, si quæ alia ab alterutra parte impetrata fuissent, aut forma quam excessimus in aliis literis super hoc impetratis. Addimus insuper quod si super causâ ipsâ aliquod esset mutatum, postquam nuncius prædictus H. tunc iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causæ contradictione, & appel. cess. in eum statum reduceretis in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius prædictus H. est iter ipsum aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontaneâ voluntate posset super ecclesia ipsâ convenire. nunc autem ex literis prædictis Episcopi & tuis fil. archid. nobis innotuit, quòd vos priorum literarum tenorem fecistis, partes debita solennitate citastis.]*

CAP. V.

Petenti restitutionem beneficii, quæstio institutionis non canonicæ, referri non potest.

Idem *Brixien. Episcopo.*

IN literis *d* tuis: & infrà. Super illa quæstione, videlicet cùm quis dicit se de possessione violenter ejectum: & adversarius dicit eum non fuisse canonicè institutum: respondemus prius de violenta ejectione, quàm de canonica institutione agi debere: quia prædo etiam est secundùm rigorem juris restituendus.

CAP. VI.

Non obstat exceptio criminis agenti interdicto unde vi: vel. Quòd vi aut clàm.

Idem *Exonien. e Episcopo.*

ITem cùm quis *f* dicit se de possessione violenter ejectum, vel adversarium clàm possessionem intrasse,

---

a Cit. eod. tit. in 1. compilat. b Philagrius, alit. Philarius. c In Chr. ab ecclesia vestra. d Post conc. Lat. sub Alexan. III. part. 2. & 3. eod. tit. in 1. compil. e Post conc. Lat. par. 22. c. 2. & 3. eod. tit. in 1. compilat. f l. si. quis vi. D. de adqu. poss. g Sed spontaneè volentes. h Post conc. Lat. 3. p. 22. cap. 4. & 5. eod. tit. in 1. compil. i al. Peleren.

a Ita super eadem causa: in multis antiq. b Verbum, Revocetis in irritum, Abbatis non intelligitur de legitimè actu. c Innovatum. d Post concil. Lat. sub Alexand. III. part. 22. c. 5. & c. 5. eod. tit. in 1. compil. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de rest. spol. e al. Leonensi. f Post conc. Lat. part. 22. ca. 6. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.

& adversarius ei crimen objicit, ut eum à sua intentione repellat: non occurrit nobis, quòd illius objectio admitti debeat, a vel principalis causæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cùm præsumatur ejus existere inimicus.

CAP. VII.

Spoliatus etiam à judice juris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.

Idem *Cantua. Archiepiscopo.*

CONquerente b nobis Renaldo clerico accepimus, quòd ipsum ecclesia de Vvefort c sine judicio spoliasti. Quia verò jam non decet honestatem tuam clericos tuæ jurisdictionis sine manifesta causa & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paterna provisione consulere: mandamus, quatenus, si est ita, prædicto clerico præfatam ecclesiam cum reditibus inde perceptis restituas: & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem facta, si quid adversus eum super præscripta ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato à nobis per te vel per sufficientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VIII.

Restituitur conjunx viro probanti desponsationem & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri sævitia.

Idem *Ambian. & Beluacens. Episcopis.*

EX transmissa d nobis, [1 & 2.] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis, recepta tamen sufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quòd merito de ipso diffidat, alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosius committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam e inferre.

[1 *Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientiæ vestræ duximus committendam. F. v. p. a. s.*

CAP. IX.

Per solutionem pensionis res donatæ factam donatorio cum authoritate donatoris, adquiritur illi donatorio res donata possessio: adeò, quòd si ab illa expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.

Idem *Exon. Ep. & abb. de Herford.*

CVm venisset f ad nos B. canonicus sanctæ Trinitatis de g Hasul: à suo priore & capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quòd cùm Eboracen. Archiepiscopus ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmasset, ita quòd post decessum G. clerici (qui præfatam ecclesiam tunc retinebat) usibus eorum omnibus modis h proficeret, & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi idem G. ipsis canonicis annuam solveret pensionem: [1 & 2.] Respondemus quòd si præfati canonici, de prædicta ecclesia auctoritate ejusdem Archiepiscopi vivente clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quæsierunt, vitiosè tamen non sunt possessionem ingressi: cùm (sicut cautum est) & is possideat, cujus nomine possidetur.

[1 *Nos postmodum etiam ipsam concessionem scripto ipsius Archiepisc. diligenter inspecto auct. ap. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato clerico jam dicti canonici, licet per ipsum Archiepiscopum non fuissent in possessionem ecclesiæ prædictæ inducti, tamen de concessione & confirmatione nostra plurimum confidentes, ecclesiam ipsam ne à quoquam eo turbaretur, qui eos super eadem ecclesia turbaturus foret, in ingressi: & tam contra ipsum Archidiac. a quam contra præfatum clericum ad audientiam apostolicam ipsis verò per duos de fratribus suis appellationem subsequentibus, sæpedictus Archidiaconus libellum & causa ecclesiæ, quæ præfatus G. clericus suus moriens studens retinere quod vix credere possumus, invitis prædictis canonicis detinet infrà. Magister verò M. & A. nuncii ejusdem Archidiaconi præsentes aderant ipsum super his instanter excusaturi, & ea cerunt archidiac. jam prædicto per præfatos canonicos quam juriam irrogatam. Quia si ab ipso literas concessionis hujus ipsius auct, postmodum contempta, per se ipsos in possessionem gredi non deberent. Nos itaq.]*

CAP. X.

Si actore agente petitorio, reus super eadem re declinaverit: proceditur in solo possessorio, saltem si petitorio.

Lucius III. *G. Archidiacon. & I. Presbyter Turon.*

EX conquestione B. mulieris a ad nos noveris pervenisse, quòd cùm C. miles eam sibi matrimonio copulasset, & maritali affectione pertractans, tu ipsi liam fuscepisset, sine judicio ecclesiæ à se remouisti dem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad nos impetravit: cùm autem prius quàm à judicibus citaretur, per dicœcesanum Episcopum virum suum petiisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinet: demum coram præfatis judicibus constitutus, non per se, modo per procuratorem, ante ipsius causæ sum, & post, virum sibi restitui postulabat. Judex restitutione denegata (quod fieri non debuit) in pali procedere b voluerunt: unde ipsa nostram iam appellavit: [1 & 2.] Mandamus, quatenus est, mulieri virum restitui faciatis, quæ post appellanem c ipsius acta sunt, in irritum revocantes: perdum super matrimonio causam audiatis, & fine caco terminetis.

[1 *Quia ergo injustè gravatis Apostolicum dolorem nostrum imperiri, dis. v. p. a. s.*]

CAP. XI.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui pecuniæ possessor tuere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Cælestinus III.

GRavis d ad nos querela: & infrà. Mandamus, tenus si vobis constiterit de præmissis, prædictus Archidiaconum ablata prænominati monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenarie relaxata de illatis injuriis competenter satisfacere compellat, provisuri ut non tantum fructus à novo & violento sessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis.

CAP. XII.

Ingressus possessionem ignorante domino ad quem pertinet, per ipsum dominum statim cum sciverit repelli etiam vi: ex tali repulsione competit repulso contra dominum utilis possessorium. hoc dicit.

a *Vid. l. qui ad mundinas. §. clam possidere. cum l. se. per Bar. ff. de adqui. poss.* b *cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* c *Carefort.* d *c. 3. eod. tit. in 2. compil.* e *molestiam.* f *c. 4. eod. tit. in 2. compilat.* g *al. Batillo. al. Basillo. al. Barcelf. al. Barcellio.* h *al. præsieret.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* b *Hic legitur, volenti, cui repugnat & sensui & verbis hujus cap. nam cùm judex refutionem negassent, & de facto procederent, ipsa appellavit.* c *c. 1. de ad hæc Abbas.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *vid. l. qui autem. cum §. seq. ff. de vi & vi armata.*

Innocen-

Innocentius III. *Episcopo & capitulo Viridun.* a)

Olim causam, *b* quæ inter vos nomine Tridon. *c* ecclesiæ, & magistrum & fratres militiæ templi in Lombardia, super domo Calventiæ vertebatur : de *d* Lodedio & de columba Abbatibus meminimus commissse: & infrà. Episcopus *e* Tridon. possessiones quasdam humilitatis *f* sub ea conditione concessit, quòd nomine Tridon. Episcopi oratorium ibidem & hospitale constituerent, & tres solidos censuales *g* Tridon. Episcopo annis singulis exhiberent, à quo etiam persona, quæ loco præsideret eidem, investituram perciperet, & pro *h* illis fratribus, ei & successoribus ejus obedientiam faceret manualem : Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus verò magister ad eandem dominas adspirans, ipsos adeò circumvenit, quòd præter consuetudinem vestram se & sua in ejus manibus tradiderunt: eumen conditione adposita, ji vobis quod *h* facerent complaceret : sine quorum adsensu se nihil posse facere adfirmabant : [1 & 3.] Intelligentes autem prædictam domum, eidem magistro traditam sub conditione fuisse: & quòd nullum juri vestro præjudicium fuerat irrogatum, eo quod idem magister justitiæ vestræ non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit, præsertim cùm sanum, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam ; & quòd idem sua temeritate possessionem præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, & quos quæstionem sibi moturos sufficiat debuerat) est ingressus, procuratorem vestrum & vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militiæ templi, quo ad faciendam restitutionem quam petebat, reddimus absolutum; decernentes vos magistro satisfactionem debitam exhibere, si defendendo jus vestrum in offensam ipsius vel domus militiæ templi modum fortitan excessistis.

[1 *Magister verò conditionem appositam accepravit, & quòd dicitur eis non recuperet affirmavit. & infra. Tunc verò magister dominos Calventium exinde paramenta ecclesiæ, instrumenta domus, & libros accepit, & nonaginta oves secum abduxit, ac postmodum reversus ad vos, cum ei fuisset quod perverat denegatum, quia parum esse vobis facere rationem, si forsan vos offenderat, adjecit. Vos autem intentionem ejus male volam attendentes, & ne se de domo amoveret memorata districtius inhibentes ad sed. Apost. appellavit. & cum tu frater Episcope quæ gesta fuerant audivisses, omnes parati ad domum accessistis eandem, & eos quos invenistis eidem ad domus custodiam à magistro relictos ejecistis, ex ea vim ut fieri omnia jura permittunt, licitè repellentes. Unde cum possessio prædicta domus sub conditione tradita fuisset eidem magistro, non extare conditione tradito non tenebat. Præterea cum idem magister illam domum illam intraverit, nullum est vobis præjudicium generatum quo minus eam possetu repellere, cum ad ad vestram audientiam pervenieret, præsertim cum verus dominus conventum esse moveret vel suspicatus fuerit vel debuit suspicari. & ipsa. Cum autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte vestra quam ex alia proposita fuerant, nobis fideliter retulerint.]*

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem conjugii, opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ : receptò ab opponente juramento de malitia, negabatur restitutio quo ad torum, & fiet quo ad reliqua : si verò probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna vis facta.

Idem *Bituricen. Archidiacono.*

Literas tuas recepimus *a* quòd cùm quædam matrimonialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remotis *b* agente) in tua præsentia tractaretur, Guilielma mulier *c* separari à G. viro suo constantissime postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis, proponebat esse conjunctam : [1 & 3.] Vir autem sibi uxorem postulabat restitui, quæ ab eo sua temeritate divertit : [2 & 3.] Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrum quando aliquis consanguinitatis gradus objicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sunt paratæ : indulgenda restitutio sit, an neganda : [3 & 3.] Sanè circa solutionem propositæ quæstionis, diversæ sunt sententiæ diversorum : aliis adferentibus restitutionem faciendam : aliis sentientibus in contrariam : nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem epistolam *d* Lucii Pa. juvari videntur, arguentis quosdam judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine judicio ecclesiæ uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat, spoliatæ ac repetenti conjugem denegabant : & mandantis sibi prius restitui taliter spoliatam, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum autem adsertionem incestus *e* videtur periculum oppugnare : sed ipsi timorem incestus inanem esse respondent, cùm etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum *f* contra conscientiam, nec solvere teneatur: quoniam si secus egerit, ædificat ad gehennam : sicut nec consanguinitatis conscius, super cujus conjugio quæstio non movetur. Secunda verò adsertio per oraculum *g* Clementis Papæ fulcitur : à quo cùm fuisset quæsitum, utrum muliere quadam quendam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis objecit, prius esset de impedimento consanguinitatis agendum, quàm super matrimonio sententia proferretur : sic inquisitioni factæ respondit, quòd cùm exceptione probata, principalis quæstio perimatur, prius est cognoscendum de ipsa, quàm ad definitionis articulum procedatur : cùm etiam in multis casibus restitutio differatur, secundùm canonicas sanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongruè adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divina *h* lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur : sed constitutione interdictis humana, restitutio locum habeat cum effectu : cùm in illis dispensari non possit, & in istis valeat dispensari : sicut B. Greg. & multi alii dispensarunt. Unde non peccat qui in hoc articulo ad mandatum ecclesiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus : nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generari : quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorium : responsum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex *i* divina prohibuit, non possit hujusmodi viro

---

a Tordon. al. Tendonen. b *Cap. 2 eod. tit. in 3. compilatione.* c Tordonen. d Locedio, alit. Lacedio. e Terdonenf. f B. Anton. in lib. justor. p. 2. tit. 13. cap. 23. & Chassan. in Cata. glor. mund. p. 4. consid. 60. vide cap. 20. g Terdon. h Faceret, in aliquot exemplar. & male, cum faciendo ad humilitatis referatur, quæ consuetudine se & sua magistro templi tradiderunt. si quod faceret placeret Episcopo & cap. Tridonen. ut clarius patet ex antiqua.

a *Ca. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *in remotis partibus, &c.* c *al. N. al D. al. V.* d *ca. ex conquestione. super eod.* e *videretur per exspugnare.* f *nec contra conscientiam.* g *intelleximus. supr. de ord. cogn.* h *Olim, ob hominum raritatem, tantum inter filium & matrem, patrem & filiam vetitus erat conjugalis nexus lege divina.* i *Vid. Levit. 18. & 8. q. 1.*

sine mortali peccato carnaliter commiscerì : quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est: & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cùm illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere : sicque difficultas occurreret quasi perplexa : quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet : unde contingeret eos graviter impediri : & utrique laqueus pararetur : cùm inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulati. Propterea melius videtur, quòd cùm opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ, in cæteris adjudicanda sit restitutio : sed ad majorem cautelam juramento recepto quòd talis objectio malitiose non fiat, sola, quo ad commixtionem carnalem (maximè si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus & discussis, causa fine diffugio terminetur, cùm utrique sit melius taliter expediri, quàm manere taliter impeditos. Quòd si non habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes *a* exper at longiores (quia præsumitur *b* contra eam, quæ sine judicio ecclesiæ sua tantùm temeritate recessit à viro) ad restitutionem plenariam ecclesiastica debet censura compelli, quam *c* tamen ipsa tori negando consortium debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: tunc absolutione petita, secundùm formam ecclesiæ absolvetur : sed antè, quàm fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. Si verò tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri *d*, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisa, profectò videtur conjunx ante causæ cognitionem restituenda marito.

[1 *Apparebant etiam accusatores & testes exhibentes chartam ab utroq; latere consanguinitatis lineam continentem, qui secundas matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quod in continenti parati erant quod proposuerant, comprobare.*]

[2 *Quemadmodum allegabat. Cæterùm pars replicabat uxoris, tum propter futurum sæviæ periculum, tum quia probationibus paratis & præstito fine diffugio quod intendebat poterat demonstrare, restitutionem penitus denegandam. Ad hæc notam esse mariti sævitiam proponebat, cui erat impetuosa levitas & crudelitas bestialis, & si liberam restituta facultatem sibi haberet uxoris, ejus amici timebant mortis periculum imminere vel corporis cruciatum, & sic ab accusatione desisterent, eam qualitercunq; vivere, quàm interire malentes. Adjicientes nihilominus ipsam à viro licentiatam recessisse cum lachrymis & invitam. Ipse verò miles nihilominus petebat sibi uxorem liberè ac pacificè restitui, & ne secus fieret sed. Apost. appellavit. Cum igitur in causis matrimonialibus exceptiones hujusmodi sæpius proponantur, quid sit in talibus agendum.*]

[3 *Secundo quærebat, an idem juris existat, si aliquis gradus dispensabilis vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sint præsentes, utrum restitutio concedi debeat, an negari. Tertio loco quærebas, si mariti crudelitas & sævitia sint nota judici, ut propter notam controversiam indignatus uxorem tormentis tractaturus sit & injuriis affecturus : & si accusatores de morte fœminæ metuentes, accusare desistant : utrum hoc in primo vel in secundo casu restitutioni præbeat admiculum denegandæ. Postremò quærebas si deneganda sit restitutio in aliquo casuum præmissorum & ad se. Ap. appelletur, utrum appellationi sit hujusmodi deferendum.*]

a *Expellat.* b *præsumitur.* c *Censuram.* d *In hunc locum vide Abbatem.*

CAP. XIV.

Per solam traditionem mulieris ad domum viri solam, non præcedentibus sponsalibus, vel invalidis, non adquiritur possessio, unde ea recedente propria auctoritate, non competit restitutio.

Idem *Vulteranen* a *Episcopo.*

EX *b* parte M. mulieris fuit propositum, quòd cùm eam intra pubertatis tempora constituta pro suus filio H. Senen. civis nondum vii. annorum matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta secum ejusdem, *c* ipsa ex quo ad nubiles annos venit, ratum nolens habere, quod à patruo suo cum procuratum fuerat, à Senen. Episcopo nubendi ut tiam postulavit: [1 & 3.] Quia igitur non credimus bigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) cau possit matrimonii per procuratorem tractare, ac sponsalia (quæ mulieris restitutionem sibi fieri prius postulat restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris fundamento sponsionis commodo destituta, cùm per solam traductionem (quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsecuta) nullum inter eos ligatorium vinculum sit contractum: Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus supradictis) audias, quæ hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit adp. remota decernas.

[1 *Cumq; partes idem Episcopus citasset, presata M. per curatorem idoneum in judicio compareret, quarenti possessorium, res alias restitutas sibi dotis nomine pro se datas, & pars adversa tutorem petteret mulieris ejusdem, asserens eam non posse in hac causam agere, sed debere ipsi tractatus personaliter intuiti. prefatus Episcopus dubitans quid superhis statuere posset in ea, voluit suas literis intimavit, processu negotii superstite.*

CAP. XV.

Interdictum Vide vir non competit contra illum, qui non fecit, nec spoliare mandavit, nec spoliatum ratum habuit.

Idem.

CVm *d* ad sedem Apost. accessissent Cumanus Episcopi & fratrum hospitalis Hierosol: procuratores [1 & 3.] Abbati de Accon. [causam quæ fuit ecclesia & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur] taliter duximus committendam, ut audiret tam ad possessorium quàm ad petitorium pertinentia, quæ utraque pars duceret proponenda, causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo procurator hospitalis prædicta cum possessionibus & pertinentiis suis, quæ tenebat Episcopus, sibi restitui petivit, adserens illa de jure ad hospitale *e* Hierosolym. tare, & quòd ipsa diutius possedisset. Ad quæ respondit procurator Episcopi se nec scire, nec credere prædicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumanen. Episcopus, utpote in his ecclesi constituta, rationabiliter detinebat. Cùm igitur fundandam intentionem suam pars utraque multa produceret, dictus Abbas procuratorem Episcopi diligenter vit ad restitutionem omnium prædictorum : & infra. Nuper autem utriusque partis procuratoribus coram parentibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter : & quidem per testes videbatur esse proba-

a *Vulteranens.* b *C. quod tit. in 3. compil.* c *Willelmus universas. ff. de adquir. possess.* d *Ca. quod tit. in 3. compilat.* e *Id est, ad fratres hospitalarios. idem dicatur milites Rhodienses, & nunc de Malta. vide Chass. in cat. glor. mund. part. 5. & 5. Anton. 2. pa. hist. tit. 15. c. 20.*

rum, quòd Cumanen. Episcopi nuncius cruces hospitalitis abstulit, inhibendo ipsis ne ad supradictam ecclesiam vel hospitale redirent, & quòd Episcopus suprà dicta omnia possidebat: unde procurator hospitalariorum petit dictam restitutionis sententiam confirmari: *(. & infrà.)* Nos *a* prioris acta judicii recensentes, quia nec per dicta testium, vel confessiones partium *b* eis nulla penitus in judicio factæ fuerint) vel etiam instrumenta, quæ nullatenus de spoliatione tractabant, nec evidentiam facti nobis constare potuerit, quòd Cumanen. Episcopus hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: pronunciavimus in quæstione prædicta interdictum unde vi, locum nullatenus habuisse: restitutionis sententiam à prædicto Abbate prolatam (licet pars *c* adversa proponeret, quòd præsumendum esset pro sententia judicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informe) justitia exigente cassantes.

[1. & instrumenta nobis & acta causa quæ super ecclesia & hospitali de monte Cinerio inter eos agitabatur, prout gesta fuerant in præsentia ven. f. n. Sapien. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, præsentes, nos diligenter inspectis quæ coram eodem Episcopo alla fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, nec constitit nobis eum in causa ipsa judicem non fuisse sicut ipse nec ad ultimum recognovit: eandem causam dilecto filio.]

[1 Ex adverso autem proponebatur, quòd etsi per testes fuisse plenum sufficienter, quòd per nuncium Episcopi fuerant hospitalaria spoliata, cùm tamen non constiterit de mandato Episcopi facta, vel quòd ipse ratum habuerit factum ipsius, restitutionem petuit sibi locum vendicare, quum non constaret Episcopum prædicta tenere, qui utique ipsa de jure possidet, utpote ad se spectantia & in sua diœcesi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quòd quamvis per dicta testium evidenter mandatum Episcopi non probetur, quia tamen judex motum animi potuit ex aliis causis informare, pro sententia erat meritò præsumendum. Huiusmodi & aliis intellectis qua utriusque partis procuratoris proponere curaverunt.]

CAP. XVI.

Contra intrusum, de qua constat, à clerico opposita, impedit executionem sententiæ etiam latæ in possessorio. h. d. comprehendendo restitutionem, & veram lecturam.

Idem.

OLim vobis *d* dedisse meminimus in mandatis, ut *e* Oretan. Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorinen. diœcesis, quam tenebat, cùm inde perceptis fructibus cogeretis restituere: *& infrà.* Verùm quoniam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, *f* mandamus, quatenus non priùs Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quàm ipse fuerit talmet restitutus, ut restituere possit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessionis justitium: licet aliquibus diebus fuerit observata: ideo post restitutionem, hoc solo probato succumbit. hoc dicit, quo ad auditum.

Idem *g Abbati S. Genovefæ Parisien.*

OLim *h* inter te pro Abbatia tua, & Parisien. Episcopum, nomine Parisien. ecclesiæ, super possessione juris parœcialis in parœcia de monte, quæstione suborta: *& infrà.* Nos attendentes, quòd (ex eo solo quòd populus prædictæ parœciæ, timore sententiæ suæ per aliquot dies abstinuit à divinis) nullam in eos juris parœcialis possessionem idem Episcopus fuerit adsecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quòd (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parœcialis haberet, vel prius etiam habuisset *a*, restitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cùm ipsum non constiterit spoliatum.

CAP. XVIII.

Recipiens scienter rem invasam à spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licet non probet dominium.

Idem *in concilio generali b.*

SÆpè contingit *c*, quòd spoliatus per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum *d* juris, proprietatis amittit effectum. Vnde non obstante juris civilis rigore, sancimus: ut si quis de cætero scienter rem talem *e* receperit, cùm spoliatori quasi succedat in vitium (eo quòd non multùm interfit, quo ad periculum animæ, injustè detinere, ac *f* invadere alienum) contra possessorem & hujusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis jura liberè possidebat, super ipsius occupationem non potest possessor sua jura libere possidere sicut prius, convenire potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. hoc dicit, valde singulariter.

Gregorius IX. *Episcopo Lucan* g.

PIsanis ac Lucanis civibus per gravem discordiam (quam diu inter se habuerant) afflictis graviter & attritis: *& infrà.* P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessione, quam in quibusdam castris constat Lucanam ecclesiam habuisse, si priùs plenè ac liberè (sicut tempore motæ discordiæ habuerat) restituta, & super ea, de qua dubietas oriretur sufficienti cautione recepta (quòd juri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: *& infrà.* Pisanis igitur adsentibus quòd per te staret, quo minus tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus, ut dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret: ipse receptis cautionibus de parendo justitiæ coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi sæpedicti: *& infrà.* Porrò duo in nostro continebantur mandato: ut videlicet possessio, quam constabat Lucan. ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, priùs restitueretur eidem: & ut eidem possessionis restitutio fieret plenè, ac liberè, sicut eam habuerat tempore suprædicto: quorum primum ad factum, alterum verò referebatur ad modum. Vnde licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem *h*, nec etiam (secundùm

a al. Nisi igitur. b *Vid. l. actor. C. de proba. & l. 1. C. de conf.* c alter. d *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* e *Ovetensis & Zamorensis Episcopatus in Hispania sunt. Vid. Ioann. Vasæum in ann. Hispan. cap. 22.* f *Vid. l. nam is. ff. de dolo.* g *Decret in edit. Rom.* h *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.*

a *Semel possidens, semper præsumitur possidere.* b *Lateran. sub Innocent. III. cap. 34.* c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilatione, quæ sint remedia hujus capitis, & quando & quibus competant, tradit Matth. Affl. Dec. 250. Practic. Pap. in tit. de forma lib. in causa spoliatæ possessionis.* d al. jus. e *acceperit.* f *aut invad. alienam.* g *Gregor. Episcopo Lucens.* h *Vid. l. diligenter. ff. mandat.*

quod tu ipse dicebas) afflictuum & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia ea non fueras spoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Pisani possessionem pensionum & afflictuum, (quam per eorum confessionem constabat te in castris prædictis habere) tibi dimitterent plenè ac liberè, sicut ecclesia tua illam habuerat tempore motæ discordiæ: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omninò dimitterent: quia illis detinentibus castra & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones recipis & afflictus, ea plenè ac liberè habere non posses, sicut habebas quando ipsi castra eadem minimè detinebant, eo quòd quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur te non admittere vel repellere, quando velint *a*. His ergo diligenter auditis, processum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio irritum judicamus.

DE DOLO ET CONTUmacia.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum judicis non admisit, non multabitur de canonica æquitate, si intra annum caveat stare juri.

Alexander III. *Herfeden.* b *Episcopo.*

AD hæc cùm *c* contingat actorem multotiens mittendum esse in possessionem causa rei servandæ, propter absentiam partis adversæ, & per ejus dolum sive potentiam non possit rem custodiendam nancisci, ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem, cujusmodi sit pœna mulctandus (quia jussioni non paruit judicis) à nobis tua fraternitas requisivit. Ad quod dicimus, quòd in ecclesiasticis personis & negotiis rigor & districtio juris non requiritur *d*: sed (cùm justitia propter hoc non periclitetur) patienter admitti debet, cùm reus per cautionem standi judicio se adstringit.

CAP. II.

Propter contumaciam rei potest judex rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam vel dolosam exceptionem actor fecit.

Idem *Abbati de Rameſc. & Archidiacono Heluen.*

EX literis *e* vestris accepimus, quòd cùm vobis causam, quæ inter monachos de *f* Etollen. & canonicos Linconen. super ecclesiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & canonici citati legitimè, se contumaciter absentaverint: vos, licet monachi essent ob contumaciam adversæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis mitius agere cum eis volentes, possessionem sequestrari fecistis: ut sic saltem canonici affecti tædio, stare judicio cogerentur, tandem monachis ecclesias sibi postulantibus restitui, canonici responderunt auctoritatem vestram penitus expirasse, eo quòd ad alios judices literas impetrarunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verùm quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur ecclesiarum, quæ in prioribus posita fuerant, sed *g* indefinitè dicebatur, super quibusdam ecclesiis: nos attendentes malitiam & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *h* causam secundùm formam priorum literarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas, quas propter hoc monachi fecisse noscuntur, eis à canonicis restituentes.

CAP. III.

Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debet, cum lite non contestata, reo instante, hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem *Exon. & Ventonen.* a *Episcopis, & Abbi Herforden.* b

CAusam, quæ inter F. & R. filium Agathæ de nitate ipsius A. vertitur, vobis fratres Episcop donen. Episcopo commisimus terminandam: p Cæterùm, si adversarius suus legitime *e* citatus, sententiam vestram accedere, vel judicio ecclesiæ contempserit, aut etiam se absentaverit (cùm de fu recessisse dicatur) procuratorem ejus, si quem te convocetis: qui sive venerit, sive non, aut si procu rem non dimisit, denunciationibus ad domum sis, receptis testibus alterius partis, juxta dictam ad proferendam sententiam procedatis *d*.

CAP. IV.

Si reus post litem contestatam est contumax, fiscalis causa, fertur definitiva sententia: si non liquet, actor in possessionem inducitur.

Vrbanus III. *de nouo loco, & de Vigorn. prioribus* e.

PRout nobis *f*: & *infrà*. Reum, qui *g* citer à præsentia vestra recesserat, juraretis gistis exponere cautionem, quòd coram vobis ret. Cumque die præfixa vestro se conspectui set, prætextu advocati, quem non habebat, solita malitia recusavit. Tandem actore spondit, quòd quadraginta annis decimas, de erat contentio, percepisset: variisque postmodu cusationibus utens, in vocem ap. prorupit, & citer juramento contempto recessit. Ideoque nus, quatenus ad convincendam *h* ejus malitiam mel eum ad præsentiam vestram convocetis: & rit, finem imponatis negotio competentem: quòd nite contempserit, causam (utpote lite, quæ ingr contestata) definitiva sententia terminetis, vel saltem adjudicetis possessionem, servata diuturnæ stione proprietatis absenti.

CAP. V.

Quis fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam esse, quam non probat in continenti, sed deceptè reducit: si non probando, condemnatur in continenti, definitiva non expecta in expensis, ac solvere cogitur: quòd si non potest, pœnæ subjugatur pro secundum arbitrium judicis. hoc dicit nota. (si vis, fiendo lecturam quæ placet. Pano.

Innocentius III.

FInem litibus *i* cupientes imponi, ne partes modum graventur laboribus & expensis, præsertim cùm de beneficiis ecclesiasticis litigatur, ne dispendio diu vacare non possunt. Præsenti statuimus, ut postquam intentionem suam actor fundaverit, si reliqua forte voluerit legitimam ceptionem opponere, quam nolit *l* aut nequeat in tinenti probare. Quia frequenter ad impetrandum

a *Vid. Abba. & Felin. in hunc locum.* b *al. Herfor. alit. Essor.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 3. c. 1.* d *vid. l. unicam. ff. si quis jus dicen. non obtem.* e *Post. conc. Lateran. sub Alex. III. p. 41. c. 6. c. 2. eo. tit. in 1. comp.* f *Croften. al. Erolis.* g *sed tantum indefinit.* h *præscriptam.*

a *Vigorn.* b *al. Forden.* c *De citatione vide supra, n. 71. incipiente: citandus personaliter.* d *Vid. Limitationem 1. quomodo & quan. jud. per Bart.* e *fratribus de Cestun. V. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita, qui contumaciter à præsentia recessit.* h *contumendum.* i *c. 1. in eod. tit. in 1. compil.* k *Vid. l. 4. & ibi Bart. 5. hoc autem judicium. De dam. inf. & l. peremptorium. De jud.* l *Vid. l. qui si patris. l. unde liberi. l. filii mater. 5. 1. Ad Tertull.* &c.

diſcendum proceſſum, exceptiones hujuſmodi per exactarum malitiam opponuntur, ad ſolvendas alteri partis moderatas expenſas ex tunc in judicio faciendas, cum acceperit indutiis, ſi forſitan in probatione defecerit, contentur. Et ſi ſolvendo non fuerit, aliàs *a* ſecundùm ulteriùm diſcreti judicis puniatur: ut hoc ſaltem timoperierit, non facilè quis in gravamen alterius falſas exceptiones opponat.

CAP. VI.

Quòd ad totam cauſam certo termino ad comparendum aſſignato teneatur comparere in termino: & dato impedimento in termino debeat comparere quam citius poterit poſt terminum: aliàs condemnetur in expenſis à tempore citationis emiſſæ.

Idem *Præneſtinen. Epiſcopo, Apoſt. ſed. le. & Decano Brinen.*

CVm dilecti *b* filii nuncii Leodicen. *c* electi pro eo ſui ſedem Apoſtolicam acceſſiſſent Archidiac. & H. canonicus Leodicenſ. eccleſiæ, nomine ſuo & quorundam concanonicorum *d* ſuorum (quorum literas exhibuerunt de rato) contra eundem electum quædam crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repelleret indignum: *& infrà.* Quamvis autem ex eo quòd idem electus à gravamine adverſæ partis appellavit, & appellationem non fuerit per ſufficientes probationes *e* cùm poſſit (illis proſequentibus) proſecutus, non levis exorta eſſet ſuſpicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem obſervare, ipſi mandamus, quatenus uſque ad dominicam, qua cantatur (Ego ſum paſtor bonus) per ſe, vel per procuratorem ſufficientem, ad præſentiam noſtram accederet, ſuper prædictis omnibus reſponſurus, alioquin cùm aſſignaremus ei pro peremptorio terminum ſupradictum, ſciret quòd (quantum de jure poſſemus) procederemus extunc in negotio memorato *f.* Expectantibus igitur adverſariis, ipſum die *g* ultra terminum duximus expectandum: ſed ipſe dixerit ſimplicem ſolummodo nuncium excuſationis literas aſſerentem, ſcribebat enim quòd nuncium (cui eum à nobis recederet, injunximus viva voce, ut citaret eundem) ſerò receperat, unde non poterat, tum propter temporis brevitatem, tum propter viarum diſcrimina, nobis ſe conſpectui præſentare. Sed contra hoc faciebat, quòd ſicut excuſatorem direxerat, ſic dirigere potuerat *h* reſponſalem: cùm ei non fuiſſet injunctum, ut ad cauſam in propria perſona duntaxat veniret, ſed vel ipſe accederet, vel procuratorem idoneum deſtinaret. Præterea cùm mandatur alicui, ut ad certum terminum ſe judici præſentet, duo ſub hac forma mandantur, ut ad judicem veniat, & ad diem ſibi præfixum accedat. Unde ſi venire non poſſit ad diem *i* aſſignatum, tenetur nihilominus ſe judici præſentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem, certam rem exſolvat: non ideò erit à mandato ſolutus, ſi ſolvere nequiverit die dicta: imò ad ſolutionem (elapſo etiam die ſolutionis præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus tunc venerat, nec ſufficientem miſerat reſponſalem, ad diem ſibi ſtatutum, vel poſt, etiam diutius exſpectatus, nec de cujus eius adventu ſpes erat, utpote, qui per literas undique excuſaverit moram ſuam, & calores æſtivos, & inſidias ſibi poſitas formidabat, eum reputavimus contumacem *k*, & ad legitimas & moderatas expenſas, quas adverſarii ejus fecerant à tempore citationis emiſſæ, quem *l* extunc expectare inceperant, ipſum curavimus condemnare.

a *Alter.* b *C.2. eod. tit. in 3. compil.* c *Leodien.* d *al. commonachorum.* e *Vid. leg. ſi quis ſtipulatus. in fin. cum no. ff. de verb. ſig.* f *Vide l. ſi ſtipitra. 8. Iulianus. ff. de dam. infe. per Bart. & ibi etiam ultra, &c.* h *Nuncium reſponſalem.* i *Diem fibi. h. l. & ibi Bart. C. de jur. calum. & l. ejus qui. De jur. fiſc. l. al. quam.*

CAP. VII.

Sententia in cauſa beneficiali, non tranſit in rem judicatam reſpectu ſuperioris, quò minus poſſit de juribus partium inquirere, maximè quando ſententia fuit lata contra abſentem, licet contumaciter & inde ſenſum.

Idem *Armachano & Caſalenenſi Archiepiſcopis* a.

CVm olim D. *b* clericus (Celeſtino Papæ prædeceſſori noſtro, diverſis prælatorum Hyberniæ literis præſentatis) ſe adſereret in Epiſcopum fuiſſe Roſcenſem electum, nullusque adpareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus præ. n. ei munus fecit conſecrationis impendi. Poſtmodum F. & G. monachi ad ejuſdem præ. n. præſentiam accedentes, uterque ſe adſeruit à canonicis Roſcen. eccleſiæ fuiſſe electum, & quòd prædictus D. per falſas literas fuerat conſecratus, propter quod idem præ. n. cauſam vobis ſub ea forma commiſit, ut de forma & proceſſu electionis memorati D. ſolicitè quæreretis: & ſi eum electum canonicè fuiſſe conſtaret, ipſum faceretis pacifica poſſeſſione gaudere, alioquin inter prædictos F. & G. auditetis cauſam: & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveniretis, alterius curaretis electioni præferre: [1 *& infrà.*] Cumque à vobis dictus D. tertio citatus, veſtro ſe nollet conſpectui præſentare: procedentes in cauſa, tam ex teſtimonio cleri & populi Roſcenſis eccleſiæ, quàm adſertione Regis Coarcayæ *c*, & prælatorum provinciæ, de prædicto F. electionem fuiſſe celebratam canonicè didiciſtis, & eam *d* curaviſtis auctoritate Apoſtol. confirmare, præſertim cùm capitulum Roſcenſis eccleſiæ dictum D. ſe non elegiſſe conſtanter adſereret, nec de prædicti G. monachi electione aliquatenus cogitaſſe. Interim memoratus *e* D. ad Apoſtolicam ſedem accedens, ſuper quibuſdam aliis gravaminibus & injuriis contra dictum F. & quoſdam alios literas impetravit: dictus F. *f* poſtmodum ex parte veſtra nobis literas præſentavit, quæ qualiter à vobis in commiſſione prædicta proceſſum fuerat, continebant: [2 *& infrà.*] Volentes igitur adhuc miſericorditer agere cum abſente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obſtante, quòd ejuſdem F. fuit electio confirmata, ſæpedictum D. ſi in Hybernia poterit inveniri, legitimè citetis ad cauſam, & (facultate ſibi defenſionis indulta) in cauſa ipſa canonicè procedatis. Qui ſi inventus, intra tres menſes veſtro ſe conſpectui contempſerit præſentare, ad conſecrationem dicti F. (omni occaſione poſtpoſita) procedatis. Si autem in Hibernia inventus non fuerit, indulto ſibi unius anni ſpacio, ex quo ad nos, etſi non verbo, facto tamen intelligitur provocaſſe (arrepto itinere ad ſedem Apoſtolicam veniendi) dicto F. adminiſtrationem Roſcenſis eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus committatis: quo elapſo, eum non differatis in Epiſcopum conſecrare.

[1 *Ac tu frater Caſſalen. alterum illorum quem rationabiliter duceres confirmandum, in Epiſcopum conſecrares. Unde ſicut ex literis veſtris accepimus, cum dicta commiſſionis vobis fuiſſent literæ præſentatæ, juxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluiſtis.*]

[2 *Cum fratribus igitur noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, timentes ne ſicut prædictus p. n. per literas quas idem D. ei præſentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas veſtras nobis ab eodem monacho præſentatas.*]

a *al. Archiepiſcopo & Epiſcopo. Lavin.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Coarchiæ, al. Coarchayæ al. Coarchana.* d *al eum.* e *interim autem.* f *In omnibus exempl. dictus F. poſtmodum ex parte veſtra nobis literas præſentante qua, &c.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CAP. VIII.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata testes recipi possunt, & sententia definitiva ferri, etiam per viam depositionis, si hoc mereatur delictum.

Idem.

VEritatis *a* est verbum organo dominicæ vocis emissum: [1 *& infra.*] Sicut canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. Episcopus ecclesiam suam non solùm dilapidando deprestit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisq; criminibus polluit: [2 *& infra.*] Super his commisimus primò causam Tridon. *b* Episcopo, & Abbati montis sanctæ Mariæ, & præposito de Insula: secundò quoq; Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati & præposito: *& infra.* Verùm cum Episcopus ipse priorum judicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos judices ab officio beneficioque suspensus: *& infra.* Tandem verò coram judicibus canonica citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed frivolam tunc excusationem malitia concepta prætendens, experiri cum canonicis in jure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potius suspensionem à judicibus factam auctoritate Apostol. confirmantes, tertiò super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi, commisimus audiendam: qui partibus citatis, cùm nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem propter in obedientiam, excòmmunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte *c* vestra (quem admodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, priores, præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum, constat fuisse probatum: *& infra.* Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuisse servatum, consideratо præterea *d*, quòd post sententias in se datas *e* celebrare præsumpserit: cùm multi prælati ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen Spiritu, juxta verbum ejusdem Apostoli, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam à Pontificali, quàm ab omni officio sacerdotali privantes, fine spe restitutionis reliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque post inhibitionem Apostol. sedis, seu factam suspensionem *f* & excommunicationem, de rebus ecclesiæ alienare præsumpsit.

[1 *Quòd arbor quæ terram inutiliter occupat dignè exciditur, & in ignem mitti censetur, ut terra qualibet quæ sub nociva occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Hùic nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immeritò comparatur, qui Curien. ecclesiam usq; modo per violentiam detinuit, &c.*]

[2 *Nos autem utpote quibus hæc imminent corrigenda, cum ipsi canonici vestri bono zelo arbitrantur inducti prædictum Episcopum accusare metuentes, enormitates ejusdem ad aures nostras deferre curarunt, timentes ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent, si hujusmodi excessus auditui catholicæ ecclesiæ suppremendos putarent, primò causam ven. f. n. Triden. Episcopo & dil. fi. Abbati S. Mariæ & præpositо de Insula. Secundò quoque ven. n. Brixien. Episcopo & ipsis iterum & Abbati, & præpositо, &c.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vide Ludov. Rom. sing. 410. incip. Tu seu duas regulas.* b *al. Triden.* c *nostra.* d *etiam.* e *latas.* f *vide l. Fulcinius. §. quod si autem. ff. ex qui cau. in pos. ea per Bartol.*

CAP. IX.

Actor non admissus in possessionem sibi decretam pro causa rei servandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni rei fit verus possessor.

Idem *in concilio generali* a.

COntingit *b* interdum, quòd cùm actor in contumaciam adversæ partis adjudicatur (sibi rei servandæ) possessio: propter rei potentiam fortiorem actor intra annum rem custodiendam nancisci non potest, vel acquisitam *c* amittit: & sic (cum secundum multorum assertionem verus non afficeretur possessor) ipsum anni possessor) reportat commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quam habens, conditionis existat: de canonica æquitate statuimus, ut in casu præmisso, actor verus constituatur ipso anno possessor.

CAP. X.

Si non reus inveniatur, sufficit publice citationem ad audientiam proponi.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Burdegalens.*

VEnerabilis frater noster: *& infra.* Volentes hinc imponi litibus, ne immortales existant: statuimus, quatenus ad initium proximè venturæ quadragesimæ *d* (quod tibi peremptorium terminum decem dierum assignandum) super jure primatiæ, quod Bituricensis archiepiscopus in te ac provincia tua se habere proponit, per te, vel procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia supra dicta peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui repræsentes. Nos verò mandamus Archidiacono Transuigens. & magistro M. canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostra juxta præmissum formam te peremptoriè citare procurent: & si non poterunt veniri, faciant ut citationis edictum per ipsos vel alios apud ecclesiam suam publicè proponatur.

DE EO QVI MITTITVR IN possessionem causa rei servandæ.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Missus in possessionem ex primo decreto in rebus, per lapsum veram & incommutabilem illius rei possessionem acquirit, hoc ipsius missionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem standi, quam tamen non deduxit ad effectum, seu defuit, hoc secundum verum intellectum.

Alexander III. *priori & fratribus de Guisburch* f.

COnstitutis in præsentiâ *g* nostra R. canonico vestro, & responsalibus præpositi de Beri. lato per possessione ecclesiæ de Lamento (in quam causa rei servandæ fueratis inducti) hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex utriusque partis assertione tenuimus, quòd licet causa rei servandæ tantùm, in ejusdem ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi juri non præstitit cautionem, licet voluntatem *h* præstandi habuerit, & vos eam parati recipere

a *Lateranen. sub Innocent. 3. cap. 40.* b *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* c *nactam.* d *vide l. Quadragenta. Lassis. c. vel negotia, deest in omnibus manusc.* f *al. Gisebruch.* g *in negotio.* h *vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. penult. & in Lasf. de novi oper. nunciat.*

fuissetis. Ideoque decernimus, amodo possessionem præscripte ecclesiæ (salvo jure, quod idem præpositus in prædicta ecclesia habere dignoscitur) absque contradictione qualibet habeatis. Vt autem nostræ definitionis sententia inviolabiliter observetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

CAP. II.

Tempus annale non currit missionem passi, si intra illud cautio non judicatum, vel alteri eorum aliis absentibus, obtulit: licet per non stetum non recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum communem intellectum.

Clemens III. *Episcopo & Archiepisc. Ebora-censi.*

Cum sicut *a* accepimus inter P. Subdecanum *b*, & Abbatissam & conventum sanctæ Trinitatis super ecclesia de Cap. *c* quæstio verteretur: de Thaurino *d* & de Corinth. Abbates, ac Archidiac. Chima. à sede Apostolica delegati, moniales ipsas rei servandæ causa, in possessionem rei petitæ miserunt. Vnde cùm hoc ad Subdecani *e* notitiam pervenisset, ad Archidiac. præfatum literis, & offerens ei sistendi judicio cautionem (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinens. viam fuerat universæ carnis ingressus) possessionem intra annum sibi resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere: [1 & ſ.] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistendi judicio ab eo cautione recepta, ei possessionem restitui faciatis: nec obstare volumus, quòd annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit, quò minus intra annum & possessionem receperit, & dederit cautionem.

[1 *Processu verò temporis moniales quas duximus ad ven. f. n. Abbatem S. Catharinæ & I. de veteri Pontis. Archid. Rothomag. literas alias impetrarunt, quarum judicium ideò Subdecanus suis sistere recusat, quod præd. Archiepiscopum habet certo casu suspectum, & metuit ne ejus conjudices ad partem quam libet se nolit. de facili trahi contingat. Quæ verò nec invitus suspectorum judicum compellitur judicio subjici.*]

CAP. III.

Ejectus missionem, repetens possessionem, allegat se contumacem non fuisse refutatur in prælatum statum, præstita cautione, & dilata condemnatione expensarum, quam evitat, si postea constiterit eum non fuisse contumacem.

Innocentius III. *Vvibin. & Senagolensi Episcopis.*

Cum venissent ad Apostolic. *f* sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quòd prædictus *g* Abbas eum super quadam possessione coram Ioan. Apost. sedis legato traxit in causam: [1 & *infrà.*] Verum legatus ipse causam commisit judicibus, secundùm usa & bonam terræ consuetudinem *h* terminandam: qui eam secundùm jus tantùm vellent procedere, præfatus P. nostram audientiam appellavit: sed judices nihilominus partem adversam in possessionem rerum petitarum indicendam causa custodiæ decreverunt, ita quòd si infra ad annum & diem præstaret sistendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumq; G. sedis Apostol. legatus intra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi juri obtulit coram eo, & possessionem sibi restitui postulavit, paratus expensas restituere factas in litem, quæ sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: *& infrà.* Nos igitur ipsum P. cautione præstita in possessionem *a* credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter appellasse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cùm ex hoc appareat eum frustratoriè provocasse) ad restitutionem cogatur expensarum illarum, quas Abbatem constiterit propter hoc necessarias in lite fecisse.

[1 *Quod ei secundum bonam terræ consuetudinem respondere coram eodem asseruit Card.*

CAP. IV.

Contra absentem, qui non dimisit procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente, sit missio. hoc dicit, supplendo ad literam, maximè, ut dicitur in gloss. Et est verus & notabilis intellectus.

Gregorius IX.

Si adversarius tuus post citationis edictum, ad remota loca se transferens, procuratorem legitimum non dimisit, & denunciatione publicè facta domi, non appareat, qui defendat eundem. Iure petere potes, ut in possessionem earum terrarum, de quibus quæstio vertitur, causa custodiæ inducaris *b*.

VT LITE PENDENTE NIHIL innovetur.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Privilegium etiam à Principe impetratum, per quod privatur quis sine causæ cognitione lite pendente usu possessionis, tanquam surrepticium non valet, seu tanquam rationi obvium est revocandum.

Alexander III. *Eboracensi Archiepiscopo.*

Ac Memoria nostra non excidit: [1 & *infrà.*] Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quo minus tibi & successoribus tuis, liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum Apostol. sedis indultum, & tu & prædecessores tui, cons. evistis facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque definitiva sententia decernatur, an ecclesia tua de jure hoc debeat habere *d*.

[1 *Qualiter in primo anno nostræ provisionis transcriptum literarum se. m. præd. n. Honorii Papæ nobis feceris præsentari, in quo continebatur anteccessoribus tuis Apostolica benignitate esse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos verò anteccessoris nostri vestigiis inhærentes, tibi scripti nostri munimine confirmamus, quòd anteccessoribus tuis erat à prædecessore nostro indultum. Postea verò S. & venerandæ me. T. quondam Cantuarien. Archiepiscop. existimans hoc in præjudicium, vel in depressionem juris & dignitatis suæ ecclesiæ redundare, exinde coepit quæstionem movere, & propter hoc ad sedem Apostol. appellavit, assirmatis si bene meminimus, quòd tibi & prædecessoribus tuis ad nullatenus licuisset. Sicq; factum est ut nos tibi per scripta nostra prohibuerimus, ne in provincia*

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. b *Subdiaconum.* c *alit.* Vid. & al. Taurinsi, & de colle Abbates & Archid. Chimeten. al. ita Thaur. & de Corint. Abbates & Archid. Charnen. e *ad ejusdem Subdiaconi, &c.* f Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. Dec. in c. ecclesia S. Mariæ. de constit. & cap. consultationibus. de officio delegat. & Rotta. singul. 414. g *In Codic Barbat. quod cum non sit.* h *Consuetudo terræ ligat clericos. Vid. l. 1. C. de summ. Trinit. & ibi Doct. & deficiente terra consuetudine, tunc ad quam sit recurrendum, vid. gloss. in cap. consuetud. distinct. 1. & canon. illud distinctione.*

a *Decrevimus in Codic. Bartol.* b *Vid. leg. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit. per B.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos defenditur consuetudo gestandi crucem.* d *Hodie de jure possunt Archiepiscopi crucem ante se deferre per quævis loca etiam exempta sua provinciæ quovis privilegio contrario non obstante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicit hic gloss. in verbo de jure, procedit de jure antiquo.*

Cantuarien. ecclesia donec de causa ipsa cognosceretur ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fil. nostros I. & A. clericos tuos grævem coram nobis querimoniam deposuisti, asserens quod te de possessione hujus rei, quam tu & accessores tui habuistis, ante cognitionem judicii spoliassemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & jura tua integra illibata q; servare, præsentibus literis.]

CAP. II.

Adcusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugali.

Clemens III. *a*

LAudabilem: *& infrà. b* Quæris quando matrimonium adcusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum. [1 *& infrà.*] Ad qud *c* breviter] respondemus, quòd conjugum alteruter adcusatus, ante probatam adcusationem, jure, quod habet in altero, privari non possit.

[1 *Aut quamdiu dissimulari possit vel potius sustineri. Ad quod breviter respondemus, quòd cum Alexand. III. aperte prohibeat ne ab invicem, donec justa fiat causæ examinatio, separentur, & Symmachi Papæ contineat institutum, ut prælatus aliquis accusatus antequam ea qua objiciuntur luce clarescunt, relinquis non debeat à subjectis in præsenti articulo.*]

CAP. III.

Qui rem litigiosam alienavit, ita quod rehaberi non potest, debet aquivalentem substituere in locum illius: quam alienare non poterit. h.d. cum se.

Innocentius III. *Abbati & conventui sancti Sylvestri.*

ECclesia sanctæ Mariæ *d* in via lata contra Ioannem de Ateia (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra justitiam detinere) movit sub L. judice quæstionem *e: & infrà.* Prohibemus ne possessiones, quæ successerunt in locum & jus illarum, quas ab Ioann. de Ateia ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in Monasterium vestrum ab eodem Ioan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis: ut si ecclesia sanctæ Mariæ de vicio litigiosi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monasterio vestro minimè possidente) sic, quod evincere valeat & habere.

CAP. IV.

Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem.

ECclesia sanctæ Mariæ *f. & infrà.* Possessionem, qua fuerat prætermisso juris ordine, prædicta ecclesia spoliata, sibi restitui postulabat *g: & infra.* Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit) irritum decernimus & inane: *& infra.* Verum quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Ioann. de Ateia, alii locationis titulo adsignastis, neque restituere poteratis ecclesiæ spoliatæ: loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi ecclesiæ fecimus adsignari: quas, cùm alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignarunt.

CAP. V.

Lis decidenda est secundum jura existentia tempore controversiæ, non autem secundum privilegium impetratum lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.

a *Alias, Cælestinus.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *Ad quod tibi bre. &c.* d *Supr. cap. 10. de constit.* e *quæ hîc abscissa sunt, supra integra posita sunt, cap. 10. de constit.* f *Supr. de constit. cap. 10. in tertio. sub titulo de restitut. spoliat.* g *Ijuste possidet, & ibi Bartol. de re judic.*

Honorius III. *Cancellario, magistro & Academiæ Parisius.*

DIlectus filius, magister A. persona ecclesiæ de Sevilla, exposuit coram nobis, quòd cum inter decessorem suum ex parte una, & episcopum ac de Bassevilla ex altera, super decimis novalium nes parœciæ suæ consistentium, quæstio emersit pendente coram judicibus delegatis, Abbas Sanctus majoris monasterii Turonen. quibus jurisdi monachi supradicti, pro se ac membris suis ob à sede Apost. indulgentiam super perceptione di decimarum: cujus prætextu prior & monach dictas decimas sibi vindicare contendunt, licet a gentia de dicta quæstione facta mentio non fuis que mandamus, quatenus eisdem judicibus injung (indulgentia non obstante prædicta) in negotio cedant, juxta traditam sibi formam.

DE SEQVESTRATIONE possessionum & fructuum.

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si suis inde fuerit violenter ejecta. Vel notabilius sic: Sequestratum loco missionis propter scandalum evitandum, remanente oblata cautione & restitutis expensis.

Innocentius III. *Mediolanen. Archiepisc.*

ADhoc unxit nos Deus: *& infra. c* Abbas Regula *d* nobis exposuit, quòd cum B. monasterium suum fueratagitata, obtinuisset si Episcopo literas destinari, & ipse super judicio sorio partim pro monasterio, partim pro Archi sententiam protulisset, procuratore ipsius quæstionem de proprietate postmodum intenta lente, Archiepiscopus jurisdictionem Episc fuit expirasse, asserens causam possessionis non proprietatis fuisse commissam: & quia sessione pronunciaverat, semel functus officio quæstione proprietatis deinceps cognoscere bat: [1 *& infra.*]. Sed judex adhorem impedi (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adhuc pter ejusdem contumaciam mitti decrevit, a Archiepiscopus violenter monasterium ejecit C. Papa prædecessor noster, sic suum interpr rescriptum, quòd tam causa possessionis quam tatis, fuerat judici delegata, cùm absolute & commissa fuerit, & ejus continentia dividi non præfatum quoq; possessionem pro suo adhuc strari præcepit, injungens Reg. & Mutinen. de causa possessionis & proprietatis plenam tes, eam debito fine deciderent, & possessionem postmodum resignarent, quæ obtinere de triumphum: [3 *& infra.*] In eum statum am causæ reducimus, in quo fuerat, cum præfatus decessor noster causam proprietatis & possessionis nen. & Mutin. commisit: mandato sequel tus revocato. & *e* infrà. Ne autem monasterium mur in suo jure deesse, moderatas expensas (e piscopus Veron. ipsum in possessionem indici usque ad satisfactionis tempus oblatæ) propter ctas sibi restituendas esse censemus. & a ne præberi standi judicio cautionem.

a *Bacer villa. alst. Bassavilla.* b *In secunda summa. tit. De sequestratione possession. rerum & fructuum alio. tit.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.* d *de spoliato.* e *de absciss.*

[1 Ad hæc pars monasterii inter alia respondebat, quòd causa quæ inter Archiepiscopum & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolute & indistincte commissa: & sic controversiam causæ dividi non debere ducebat. in hanc nimirum & alias omnes eum judex plenius ad verba, & aliorum, &c. ut hic.]

[2 Cum, processu temporis utriusq; partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent ibi. me.]

[3 Nu autem supradicto Albert. mandavimus, ut illu literis quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda sibi possessione emanabant per mandatum impetravit, omnino careret.]

CAP. II.

Intruso in possessionem causa custodiæ fructus dissipati, dissipati restituendi & cum aliis sequestrandi.

Honorius III. *Priori Deben. & Decano de Calnen.*

Dilectus filius a R. rector ecclesiæ de Bethusia, sua nobis petitione monstravit, quòd cùm inter ipsum ex una, & Abbatem, & conventum de Cisteria b ex altera, super eadem ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & consilegis quæstio verteretur, judices ipsi prædictos Abbatem & conventum in possessionem ipsius ecclesiæ causa custodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore percepros pro suæ distrahunt libito voluntatis c. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari prædictos, si quid de ipsis per eos distractum inveneris in statum pristinum revocetis.

CAP. III.

Si reus possessor appellat à sententia contra eum lata, licitè rei petita sibi sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX.

Ab eo, qui à sententia provocavit, fructus possessionis (si dissipentur ab ipso) possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

DE CONFESSIS.

TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Ad homicidium confitentis crimen proprium, non est alteri infligenda pœnalitas: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III.

Cùm monasterium: *& infrà.* Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter d perpetrasse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ e subdendos: cùm f secundùm utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum confessionibus interrogari non debent, & (crimine læsæ majestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non est adversus quemliber admittenda. Si tamen eos infamia hujusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injungas.

CAP. II.

Si de crimine contingente causam principalem constat contra alterum ejus confessionem, punitur pœnâ ordinariâ, etiam si diversis vicibus eam revocaverit: hoc dicit, secundùm glossam. Et est casus notabilis & verus in se. Vel summa sic, secundùm alium modum non minus notabilem, quem etiam sentit glossa. licet non per scripta explicet. Si quis confitetur crimen in judicio incidenter,

a *De materia hujus cap. Felen. post. Ioann. Andr. in capit. examinatis. 3. de judic. Socinus in Reg. 418. verbo sequestr.* b *Cisterciens.* c *Ista verba importunt liberum arbitr. l. 1. de re mil. & ibi Bart.* d *In aliquot antiquis scta: se Presbyter, & carnis.* e *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus. ff. de quæst.* f *al. quia.*

potest judex ordinarius novum inchoando processum, illum punire pœnâ ordinariâ, h.d. singulariter Abbas.

Innocentius III. *Canonicis de Bethlehem.*

Cùm super electione a Bethlehem ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur b: *& infrà.* Quoniam V. canonicus Bethlehem fuit in jure confessus, quòd pro præstando alterius electioni consensu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ pravitatis: Nos (quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus) ipsum per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio & officio ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in jure per Oeconomum ecclesiæ, nocet ipsi ecclesiæ: potest tamen revocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanasse. h.d.

Gregorius IX. *B. c judici Viterbiensi.*

Ex parte Abbatis & conventus monasterii sancti M. fuit propositum, quòd cùm inter ipsos ex parte una, & V. nomine suæ uxoris ex altera coram te quæstio verteretur, Oeconomus monasterii memorati, quædam per errorem facti fuit in jure confessus, ex quibus timet d sibi præjudicium generari. Cùm igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præjudicium generetur.

DE PROBATIONIBVS.

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur: ita communiter summatur.

Gregorius *Tancredo Regi Vincestriæ* e.

Ex Epistolæ verbis: *& infrà.* f Tua excellentia postulavit, ut Imperatori scriberem quatenus g pacta in charthophylacio requirerent, quæ dudum inter Iustinianum Principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in medium q; proferre.

CAP. II.

Actor, qui plenè probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III.

Sicut h consuetudo laudabilis: [1 *& infrà.*] Sanè quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut quæ aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quod si subire noluerit, fides probationibus i non habetur. Nos (cùm tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur) talem consuetudinem reprobamus.

[1 *Nulla debet nevitate convelli, sic quod noscitur moribus introductum, obvia rationi non debet dissolvi.*]

CAP. III.

In communi judicio probant actor & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat actor.

a *Cap. un. eod. tit. in 3. compil.* b *quæ hîc desunt, reperies sup. c. cum super. de causa poss. & propr.* c *Bich.* d *In Codic. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur timent.* e *Alias, Tancredo, videtur esse Gregorius VII. al. Tataredo Regi Visogoren. sed legendum est Récaredo VVisigothorum, ex libro septimo Epistol. 122. sive 126. Reg. B. Greg.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* g *quod.* h *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilatione.* i *alt. probationi.*

Lucius III. *Cistren.* a *Episcopo.*

EX *b* literis tuis intelleximus te & Archidiaconum confines habere præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & prætextu terminorum inter vos controversiam agitari, eò quòd dicas eum antiquos fines egressum, partemque tui fundi occupasse: illo in contrarium asserente se partem eandem fundi possedisse quadraginta annorum spacio inconcusse, tu autem quòd per idem tempus quiete illam possederis asseveras: quæ utrum incumbat petitori vel possessori probatio, quæsivisti. Ad quod scire debes, quòd judicium finium regundorum tale est, ut in eo utraq; persona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Vnde hinc inde testes produci possunt ad cognitionem judicis instruendam: quibus examinatis, judex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat.

Quòd si ambarum partium testes sunt æquè idonei, possessoris testes præferentur, cùm promptiora sint jura ad solvendum, quàm ad condemnandum: præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate sententia proferetur, nam possessori probationem aliquando dari juris manifesti est, quum jure cautum sit, quòd qui objecerit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo rectè objicit, nisi qui possidet) & eam probaverit in causa debeat obtinere.

CAP. IV.

Non creditur marito asserenti etiam cum juramento uxorem se cognovisse, si uxor per matronas attestantes, per ipsius corporis affectum probat contrarium.

Gregorius VIII. *Proposito sancti Cataldi & Archipresbytero Casæ majoris.*

PRoposuisti *c* quòd causa matrimonii, quæ inter O. de Casa nova & O. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præsentia constitutæ, mulier proposuit se nec à viro cognitam, nec potuisse cognosci: quod tam proprio juramento, quàm testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseverant, viro autem per juramentum suum contrarium asserente: [1 *& infra.*] Videtur igitur nobis, quòd juramento puellæ, & testimonio *d* illarum septem mulierum fides est potius adhibenda.

[1 *Vos in negotio procedere noluistis, donec de hoc nostrum consilium haberetis.*]

CAP. V.

Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis reprobare instrumentum salvo conjectum nomine universitatis.

Clemens II. *e*

TErtio *f* loco fuit à nobis ita quæsitum: Ecce quidam regularis sigillo capituli, quoddam instrumentum cuidam amico suo signavit, in quo facta ei alienatio, quarundam rerum ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio procurator universitatis illud asseruit de assensu conventus non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtivum esse sigillum *g.* Cumque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quòd quoticns de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius conventus, & vox fuit unanimis, quòd nolebant alienationem earum illarum, sed res domus integras conservari vellent. Sed quoniam contra hoc nihil pars adversa probat, respondemus secundùm assertionem testium, cantemodo judicandum.

CAP. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato compellatur, & publicatis attestationibus, alii testes super dictis amplius admittendi non sunt.

Idem *Clemens III.*

IVravit *a* quidam (ut asseris) se quandam in uxorem legitimam accepturum: quam cùm vellet tradere, quidam juramentis, secundùm morem exhibitis, legitimè probaverunt ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi invicem attinere.

Quia verò requisisti à nobis, quid agendum sit, cùm quidam alius velit probare contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam nullo eos sese consanguinitatis gradu contingere respondemus, quòd standum est probationi priori.

CAP. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, ejus ratione repellitur. hoc dicat, & hæc summatio contenta vera, & tul. & nullatenus patitur calumniam, & ideò eam rem.

Innocentius III. *Archidiacon. Parisiens. & Magistro R. de Corsen. canonico Noviomen.*

POst *b* (cessionem) *c & infrà.* Cùm igitur per literas judicis ordinarii (quibus standum est) probetur contrarium) nobis constiterit, quòd ille excommunicatus cùm procurationis officium exercuit, ipsum tanquam procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

Si rogatus restituere totam hæreditatem ea fine liberis decedat intret monasterium, evanescit fides commissum, & hæres non plicatur monasterium: nec ad invalidandum ingressum sufficit quod minorem ætatem tempore ingressus, si ex adverso ostenditur ingressus. hoc dicat, intelligendo, quod substitutum fuit missaria. Si verò fuit directa, summa sic: Substituta sibi decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii. Nec adde, id quod est in primo summario ubi Nec ad invalidandum nisi, ad finem, & utere, intellectus est verus in fi. dummodo primus esset verior, quòd hic fuit substitutus fideicommissarius. D. Ant. hîc ducat, quod fuit compendiosa.

Idem *Abbati & conventui (Casinen.)* d

IN *e* præsentia C. sancti Hadriani Diaconi cardinalis G. & B. fratres vestro syndico constituto coram nobis fecere proponi, quòd cùm quondam A. frater vester condideret testamentum, M. filium suum sibi hæredem instituit, & præcepit, ut si absque liberis decederet, ad vos bona devolverentur ipsius. Vnde illa, quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc à sua malitia ne compesci. Verùm syndicus ipse proposuit ex adverso, quod prædictus M. monasterio vestro obtulit, & sua. Vnde universa *f* quæ habuerat, erant ad manus

---

a *alii. Helvrensi Episcopo. alii, simpliciter habetur Lucius III. fortassis legend. Alexander. III. Cistrensi Decano, ut post concil. Lateran. sub Alex. III. p 38. c.2. habetur. c.2. eod. tit. in 1 compil.* b *al. ex literis tuæ fraternitatis.* c *Cap.2. eod. titul. in 2. compilation. & ad intellectum hujus cap. & glossæ. hæc vide Dominicum Sotum lib.4. Sententiarum, distinctio 34. quæst. 1. artic.2. ubi plene & eleganter.* d *alias, testimonio.* e *al. tertius p. c. bon. mem.* f *Cap.3. eod. tit. in 4. compil.* g *vide text. in l. qui de toga, 9, incerta. ff. de rei vendic.*

a *Cap. 4. eod. titul. in 2. compilatio. & pro eadem opinione Dominicum Sotum libro 4. Sententiarum, distinctione 27. artic. 3. & 4. Adde concilium Tridentinum, Sessio. 24. canon. 3. & 10. & in decretal. de reformatione matrimonii, cap. 2. &* b *Cap. eodem titul. in 3. compilatione.* c *dicitur, &* d *Cathedr. alias Cassemar.* e *Cap. 2. eodem titul. in 3. compilatione. vide materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in d. l. quæ de toga. & sequentib. Codic. de sacrosanct. eccles. adoptiven.* f *Glossa text. in Auth. ingressi. de sacrosanct. eccles. & sequentibus. 14. quæst. 3.*

tiam devoluta *a*, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus inoluerant, restituì monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quòd dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quòd voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit. [1 *& infrà.*] Unde cùm sine liberis decessisset, ex testamento Patris ad ipsos erat ejus hæreditas devoluta.

Verùm Syndicus respondere curavit, quòd licet dictus M. de monasterio *sibi Abbas de tua licentia* fuisset egressus, eidem postmodum se & sua obtulit humiliter & devotè, & quòd ne contra oblationem suam veniret, juramento firmavit. Quare cùm constet, quòd idem M. monasterio vestro contulit se & sua, nec ex adverso probetur, quòd utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit: cùm & si primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secundæ tamen potuit major existisse. Præterea cùm verbum illud, Minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cùm & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque dicitur esse minor annis, intentioni vestræ verbum dubium non nocebat, cùm intra (viginti quinque) *b* annos venerit donatio juramento firmata. Sed & si teneat, quod factum fuerat à dicto A. *c* quia tamen intelligebatur non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit *d*, hoc monasterio non nocebat: [2 *& infrà.*] Dilectus filius B. sancti Eustachii cardinalis attendens, quòd Syndicus vester intentionem suam plenè fundasset, & quòd nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cùm & si ostensum esset per testes, quòd M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis: utrum tamen primæ vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit: & præfatis G. & B. silentium imponens super his, quæ à monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

[1 *Verumtamen ex eo quòd M. infrà ætatem legitimam in monachum Rainerii obtulit se & sua, tamen quia quod inconsultè fecerat pœnituit revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[2 *Cum cardinalis prædictus ea quæ coram ipso proposita fuerant, in infra & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. S. Eustatii Cardin. de causæ meritu plenius instruxit.*]

CAP. IX.

Ille & res in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet, qui antè interpositum possessionem probat titulo maximè justificato, vel utrinque probationes respectu possessionis adducunt, hoc dicit, nec & probatæ sint hoc summarium in versic. ex præmissis. post decisa versic. maximè.

Idem *e Ariminensi Episcopo.*

Item *f* cùm sit causa, quæ vertitur inter ecclesiam Ravennatem communem Faventiæ super jurisdictione, honore dominio atque districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod *g* de jure ad se spectare dicta ecclesia proponebat: [1 *& infrà.*] Porrò attestationibus publicatis syndicus Faventinorum proposuit se velle in personas testium ex parte altera productorum, quædã obijcere ac probare, Oeconomo ecclesiæ asserente id fieri non debere, super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cùm intra trium mensium spacium in nostris literis comprehensum testes hujusmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque testes inducere *a* potuit, tam in personas testium, quàm super negotio principali. Post hoc idem objecit in testes prædictos, quòd corrupti falsa dixissent. Unde quia talis exceptio non solùm ante, sed etiam post sententiam potest opponi, licet nonnulli crederent Faventinorum partem exceptionem hujusmodi per excogitatam malitiam ad impediendum processum negotii objecisse: quia tamen nolumus à juris tramite declinare, magistris G. & T. *b.* præcipimus, ut testes, quos super hac exceptione procurator Faventinorum diceret producendos intra mensem, recipere & examinare curarent, de singulis circumstantiis *c* subtiliter inquirentes, ex tunc indulto altero mense procuratori ecclesiæ supradictæ, intra quem si vellet, ad *d* reprobationem testium illorum produceret testes coram eis: [2 *& 3.*] Quanquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali: vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, quum alii sibimet in serie sui testimonii contradicant, & quidam alii sint in dicto sui testimonii singulares. Ad reprobandum verò quosdam testium ecclesiæ Ravenn. & si ex parte Faventinorum, quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi invicem evidentissimè contradicunt, quidam verò alii, pauci numero quamvis non reprobentur expressè, usque adeò tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quòd eorum dictis nulla vel modica est fides habenda. Iidem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum syndicus se adstrinxit, videlicet, quòd corrupti falsa dixissent: quoniam & si de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt *e:* [3 *& infrà.*] Ex præmissis igitur evidenter apparet, quòd ecclesia per testes numero plures, quibus potiùs lux veritatis adsistit, qui etiam aptiora negotio & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt: sufficienter ostendit, quòd à XX. annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quòd si commune Favent. à X. annis citra (sicut videntur, testes eorum deponere) aliqua servitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine justo titulo percipere incœperunt: cùm duo insimul eandem rem & eodem modo in solidum possidere non possint, maximè *f* cùm iidem Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum & Roman. Pontif. ecclesiæ Ravennatens. concessis evidentissimè colligatur possessionem ipsius ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cùm ergo constet Faventin. ab eo tempore, quo se possedisse probare contendunt, minus *g* justè ac sine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse, & Oeconomus ejusdem ecclesiæ petierit à vi turbativa seu inquietativa super præmissis commune Favent. prohiberi: nos recognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto uti possidetis, ut dicere debeamus, Vti possidetis, ita possideatis: quum probationes ecclesiæ longè sint potiores, & ideò sit interdicto superior, commune Faventiæ sibi condemnamus, super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quo ad pos-

a Hic, Ab. & Felinus dicunt posse quem se privare in vita potestate habendi per monasterii ingressum. b ali. xxx. c Amato. d Vid. l. fequd. & l. sprodecim. C. de prædi. mi. e al. Raven. f Cap. 14. tit. 11. in 3. compil. & de intellectu, vide Fernandum Vasquez lib. 2. cap. controversiarum usu frequentium, addo Purpur. singula. vide. g al. qua.

a al. Producere. b al. A. c Vide l. ubicunque. ff. de inter. act. cum aliis multis. d In pluribus aut. ita: ad reprobationem illorum testes produceret coram eis. e Vide l. Celsus. ff. de arbitr. & l. divus. & ibi Bartol. ff. de re judic. f al. & maximè. g In uno vetustissimo, sta minus justo ac sine justo titulo.

sessorium judicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eisdem, ut neque per te, neque per alios super his præsumant Raven. ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestare.

[1 *Caterùm, quia utrag, parti erat plurimum onerosum testes producere coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in præceptis, ut infrà tres menses testes app.re recuperet, quos utrag, pars tam super principali negotio, quam in personas testium diceret producendos, ita videlicet ut effrenata testium multitudine refrenata, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur. & ℣. Sicq, postmodum utriusq, partis procuratores cum attestationibus consignatis ad nostram præsentiam redierunt.*]

[2 *Et eorum dicta fideliter conscribentes xx. dierum spatium utrag, parti præfigerent, infrà quod cum attestationibus ipsis nostro se conspectui præsentarent, sententiam recepturæ. Partibus igitur comparentibus iterum coram nobis, & hujusmodi attestationibus publicatis, audivimus quæcunq, proponere voluerunt.*]

[3 *Per multos autem ecclesiæ tuæ testes omni exceptione majores probatum esse constat manifestè, ecclesiam tuam villam luci S. Potici & castrum Arcolæ à longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu & jurisdictione, nominatim ex præmissis universis articulis exprimentibus jurisdictionem, honorem atq, districtum.*

CAP. X.

Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum juranti contrarium.

Idem.

PEr *b* tuas nobis literas intimasti, quòd cùm T. Tibertinus civis, quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus *c* rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se adseruit suscepisse: [1 & ℣.] Quia verò mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter adseruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipuè devictus instantia, ipsum suum filium publicè recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præstito non est standum, *d* cùm nimis indignum sit (juxta legitimas sanctiones) ut quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Vnde adparet per consequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

[1 *Qui licet à principio dixerit illum neque quam filium suum esse, cùm illa mulier per septennium eidem cohabitans ex eo minime concepisset, mulieris tandem & aliorum devictus instantia, sicum filium recognovit, R eum nomine appellando. Cùm autem idem R. ad virilem venisset ætatem, & domum Saturnellæ sororis ipsius T. frequentaret, qua ipsum nepotem suum nominaret, & Sophiam ipsius Saturnellæ filiam cum qua quotidianam habuit conversationem amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cùm pervenisset ad notitiam Saturnellæ, acriter increpavit utrumq, & apud se filiam retinès suprædictum R. removit à domo. Cùm autem mater ipsius R. accepisset quod vir ejusdem Sophiæ eidem R. graviter interminabatur in civitate platea juravit publice coram multis, quòd R. suprædictam Sophiam propinquitatis linea minimè contingebat, affirmans sub virtute præstiti juramenti, se de alio quàm de suprædicto T. filium susceptisse R. Cùm igitur non duxerit confitendum, in nostra assertione standum sit in hac parte, & ex memoratus R. non valeat Sophiam habere valeat in uxorem, statuimus pro. [illegible] mus, quòd cum idem R. quem.*]

a *Vid l. fin. Cod. de fideicommiss. libert.* b *Ca. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plenè per Petrum Duenam. regula 341. & seq. incipit. filiatio, & quater probetur filiatio. Vide Alexandrum consil. 51. lib. 1. & consil. 74. l. 2.* c *tempore.* d *vide l. generaliter. C. de non num. pec.*

CAP. XI.

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui sua acta judicis, alias si quid difficultatis emerserit, per [illegible] metur, nec credetur ei super processu: nisi in quantum per [illegible] vel alias per legitima documenta constabit.

Idem *concilio generali.* a

QVoniam contra falsam assertionem iniqui judicis innocens litigator quandoque non potest veritatem probare: cùm negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritatis velum dicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quàm extraordinario inquisitionis per adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa [illegible] conscribant: videlicet citationes, dilationes, [illegible] exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumenta, productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint [illegible] ordine conscribenda, loca designando, & tempora [illegible] sonas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, quòd originalia penes scriptores remaneant: ut si [illegible] processu judicis fuerit suborta contentio, per hos [illegible] veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine [illegible] sic honestis & discretis deferatur judicibus, quæ [illegible] providos & iniquos innocentium justitia non [illegible] Iudex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit [illegible] vare, si propter ejus negligentiam quid damnosius [illegible] serit, per superiorem judicem animadversione [illegible] stigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, [illegible] in causa legitimis documentis constiterit.

CAP. XII.

Si probari potest rem deliquisse, ejus probatio, [illegible] querit, non est admittenda.

Honorius III. *Archiepiscopo Lunde. c & ejus suffraganeis.*

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, [illegible] cerdotes & clerici Daciæ legiregni (per quorum [illegible] tiva probatur) temerè innitentes, à crimibus [illegible] bari testibus fide dignis possunt legitimè [illegible] putantur insontes, si se super his purgare [illegible] modo: [1 & ℣.] Volentes igitur, ut hac [illegible] ria omni juri penitus extirpetur à clero: [illegible] tenus in hujusmodi probatione negativa (cum [illegible] possit affirmativa ex adverso probari) [illegible] diatis.

[1 *Vnde contingat quòd quandoq, ad suam [illegible] similes criminosos adducunt, ut eis debeant in [illegible] no tempore respondere, multæ, crimina committuntur [illegible] eisdem.*

CAP. XIII.

Fines diœcesium probantur per libros antiquos, [illegible] stes, & famam.

a *Innocentius III. in concilio generali Lateran. cap. 38. in [illegible] eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus ca. vide [illegible] clores, vide qua scripsi lib. 3. comment. direct. [illegible] Angelum in l. gesta. de re judic. & Franciscl. Curtium [illegible] feud. part. 7. quæst. 4. ubi multa de hac [illegible] notarii adhibendu.* b *In concilio, & aliqui [illegible] occurrunt.* c *alias Lunden. alias, Lundalias, Lunden.*

Idem *Aure. & Lamecen. Episcopis.*

Cum a causam, quæ inter Colubri. & Egitan. Episcopos super suarum limitatione diœcesium vertitur, vobis duximus committendam. Mandamus, quatenus secundum divisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probantur, nec non testes, famam, & quæcunque alia adminicula in negotio procedatis.

CAP. XIV.

Possint reprobari matrone, per quas virginitas probatur.

Idem *Episcopo & Archiepiscopo Senon.*

Cum matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem & monacham profitetur, solitur agitari: [1 67.] Mandamus, quatenus eadem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod autumet, utibi secure valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solùm probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verùm etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas ex aliunde duxerit producendas. Et quia (ut dicit) cautè sæpe manus fallitur, & oculus obstetricum: vobis mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas ac prudentes deputari curetis, ad inquirendum utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.

[1 Quamvis transmissam miseris frater Archiepiscope, ut ipsa ad aliam sententia definitiva procedere valeremus, vobis remittimus literas infrascriptas, diferet. v.]

CAP. XV.

Alia quam literæ ordinatoriæ facta coram primis judicibus fides sit coram secundis.

Gregorius IX. *præposito sancta M. Magdeburgens. & Decano Misnen.*

Cum bonæ memoriæ: & infrà. Cùm acta originalia dicuntur apud priores judices remansisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si penitus invenire b, & si qua partes duxerint legitimè proponenda, in scriptis redacta ad nostram præsentiam transmittatis. Alioquin cùm non revocetur in dubium de constitutione litis super statu Pigam. monasterii, & quibusdam spoliationibus contra Abbatem ejus factis à Magdeburgen. Episcopo, recipiatis partium probationes de novo, & auditis, si partes audire voluerint, de compositione tractatum, tam quod super hoc inveneritis, quam cautum sufficienter instructam ad nos remittere procuretis.

DE TESTIBVS ET ATTESTATIONIBVS.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Breve est.

Ex concilio Macien. c Matercen.

Statuit sanctio conventui, ut testes *ad testimonium* dicendum non conducantur precio: & ut quicunque idonei & fideles in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

CAP. II.

Nulla est receptio testium facta contra non citatum.

Gregorius IX. *Ioanni defensori cunti in Hispaniam.*

In a nomine Domini: & infrà. Quòd autem dicit Episcopus, quia se absente etiam vilissimi sunt testes exhibiti nullius momenti: lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba. Et ne postea objiciatur eis, quòd per unam partem gesta & confecta b sunt, oportet ut testimonia dentur, illo admonito à judice, aut defensore, venire & audire testes. Si verò noluerit venire, & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: sanctimus hujusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex una parte confiterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod quia hic omissum est, necesse est, ut quod c contra legem actum est, non habeat firmitatem.

CAP. III.

Mulier testificatur contra clericum, cùm de crimine agitur.

Idem *Sabino de sensori Sardiniæ.*

Quoniam d aliqua nobis de persona Epiphanii Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, ut cuncta diligentius perscruteris, & seu mulieres, cùm quibus peregisse dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid senseris, huc festines adducere: quatenus ecclesiastica districtione liquidè possint, quæ vera sunt, aperiri.

CAP. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittetur in testem.

Pascha Pa.

In omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissimè, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus, cùm dicit e: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: quòd si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos testes: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Idem alibi affirmat dicens f: Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra g scriptum est, quòd duorum hominum testimonium verum est.

CAP. V.

Dicit quales esse, & qualiter jurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.

Eugenius III.

Quòtiens b aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur: duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate superstint, vel totidem senioribus & melioribus loci ejusdem id debet legitimè comprobari. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento, ut jurent se non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sint.

---

b De materia hujus decreti qualiter possint probari fines diœcesis, tradit notabiliter *Aret. cons. 42. in c. visa consilia & Alex. post* per. videantur notata nostra in hoc c. b utrag. c *Conc. text.* & ibi DD. d *de test. c. confessus que. 1. Ias. & alii in l. ii apud quem. C.* e *vid. Ian. in gloss. C. de proba. Specu. in tit. de procur.* f *in nonnullis manuscr. Matricen. al. Mecien. id* g *Deut. 17.* h *Post conc. Lat. sub Alex. III. p. s. c. 17. & c. 20. eod. tit. in 1. compil.*

a *Ca 3. eod. tit. in 1. compil. & pro hoc ac intelligentia textus vide to notas nostras in hoc cap.* b *hæc duo verba: & confecta, in manuscriptis codicibus non habentur.* c *quia.* d *Beatus Greg. l. 7. epist 36. indictione 11. c. 63. & c. 4. eod tit. in 1. compil. Et an & quando mulier possit esse testis in criminalibus, vide plenè per Antonium Gomezium Tomo 3. variarum resol. c. 12. & per Iul. Clarum in pract. crim. §. fi qu. 24.* e *Matth. 18. Luc c. 17.* f *Ioan. 8.* g *Deut. 17.* h *Post conc. Lat sub Alex. III. p. s. c. 17. & c. 20. eod. tit. in 1. compil.*

ad hoc jurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse à majoribus suis, & credere ita esse.

CAP. VI.

Prælatus & clerici, qui causam ecclesiæ non procurant, testificari possunt in ea.

Idem *priori & fratribus S. Trinitatis.*

INsuper *a* statuimus, ut liceat vobis in causis ecclesiæ vestræ ferre testimonium. Dummodo unus ex vobis vel duo ad agendum vel respondendum instituantur: quorum testimonium in causis, in quibus actores vel responsales sunt instituti, non debet admitti.

CAP. VII.

Si probatio exceptionis appositæ contra testem productum non admittitur: antequam dictum testis recipiatur, in casu in quo admitti debuit, licitè appellatur b. d. secundùm lecturam, quam posuit Pannorm.

Idem *R. Herforden. Episcopo, & Abbati Sard.*

EX *b* parte A. Presbyteri ad nos est querela perlata, quòd cùm ecclesiam de Clunod. canonicè fuisset adeptus: & eam *c* xxx. an. & amplius pacificè possedisset. Miles quidam H. nomine, tacito quòd laicus esset, ad judices literas impetravit, quòd si dictus Presbyter filius esset illius, qui proximo in eadem ecclesia ministrarat, vel publicè fornicariam haberet, ipsum à prædicta ecclesia amoverent. Tandem cùm miles per interpositam personam eum coram præfatis judicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles ad testimonium dicitur produxisse. Licet autem Presbyter adsereret illos non esse recipiendos, pro eo quòd quidam eorum latrones & raptores manifesti essent, quidam verò in alia causa fuissent convicti de perjurio, & se hoc diceret probaturum: Nihilominus judices testibus talibus receptis, eidem absenti post appellationem præscriptam *d* abjudicaverunt ecclesiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: & infrà. Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd prædictus Presbyter non fuerit legitimè per testes idoneos prædicta *e* ecclesia spoliatus, eorundem judicum cassata sententia, literis etiam confirmationis (si quæ sunt super eadem ecclesia impetratæ) non obstantibus, ecclesiam Presbytero restituatis eidem, ipsumq; non permittatis exinde molestari. Si verò res aliter se haberet, causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem si quos idem A. in suæ adsertionis testimonium invocaverit, curetis monere ut coram vobis, super his perhibeant testimonium veritati.

CAP. VIII.

Iudex mittere debet examinatorem disertum ad testes recipiendos, qui ad eum commodè venire non possunt.

Idem *Exon. & Vigor. Episc.*

SI qui testium valetudinarii sunt, & *f* senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ita quòd non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiendos, mittatis *g* personas idoneas & discretas.

CAP. IX.

Retractanda est sententia, si constat eam fuisse latam ad dictum corruptorum testium. h. d. secundùm lecturam, quam tenet Pannorm.

Alexander III. *Bellunacen. Episcopo.*

SIcut *h* vobis est intimatum, quidam accepta pecunia de parentela inter virum & uxorem exhibent juramenta: per quæ, inter ipsos divortii sententia promulgatur: postea verò privatim nullam inter eos sanguinitatis lineam adferentes, se corruptos dixerunt testimonium perhibuisse falsitati. Super quo vobis spondemus: quòd si vir & uxor, aut alter eorum ad secunda vota transivit: testibus de perjurio & adulterio non pluribus, sive quibus causam dederunt, parcendum dicatur. *a* Si verò ad secunda vota idem vir & mulier migraverint, diligenter inquirendi sunt, coram quo corruptio intercesserit, & si tales exhibeantur per quos sit prædictæ corruptionis veritas comprobari, retractandum testimonio est sententia revocanda: non etiam testimonium prædictorum (cùm perjuri sint) est in hac parte aliquatenus admittendum.

CAP. X.

Socius criminis & muneris non testificatur etiam in eorum monea. Et unius testimonium non sufficit ad condemnationem.

Idem *Attinens. Archiepiscopo.*

VEniens *b* ad nos L. Presbyter sua relatione monstravit, quòd ei objectum fuit, quòd in ecclesia de Oneto canonicum non habuisset ingressum, quia promissionem quinquiq; parœcianorum quinque barillos vini eorum qui sacerdoti ibi pro tempore servienti eodem pro beneficio dari: verùm cùm duo adparuissent, qui juraverati deposuerunt prædictum Presbyterum talem non promissionem, & cum altero illorum partum habuisse dictum fuisse, tu de Presbytero prout ordo rationis exigit, judicasti. Nos tuam sententiam commendamus, quòd ille, qui eodem erat infectus crimine, testimonium eum testificari non posset, nulliq; de se confesso, alterius alium in eodem crimine sit credendum, testimonium ad condemnationem sufficiat alium.

CAP. XI.

Adtestationes in uno judicio receptæ fidem faciunt in causa & inter easdem personas coram alio judice.

Idem *abb. S. L. & priori S. Ouen.*

CAusam. *e* quæ: [1 & 3.] Discretioni vestræ mandamus, quatenus susceptis adtestationibus utriusq; partis, quæ ab aliis judicibus sunt receptæ causæ fine debito terminetis.

[1 *V. & E. monachos super electione de utroq; facta per testes dubitatum fuisset, utrum ipsi testes essent audiendi & app. re fine debito terminandam. Mens.*]

CAP. XII.

Clerici non sunt à ferendo testimonio in causa matrimoniali rationabili causa repellendi.

Idem *Cantuar. archi. & Vigor. Episcop.*

CVm nuncius: [1 & 3.] Non *f* latet prudentiam vestram, quòd clerici non sunt à ferendo testimonio super negotio ecclesiæ suæ (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi *g*.

[1 *Canonicorum de Pont. & nuncius M. milites, &c. & ea præterea.*]

CAP. XIII.

Crimen nunc probatum repellit testem, alias de illo non terminatum.

Idem *Cantuar. Archiep.*

SVper eo quod *h* quæsivisti, utrum testes in causa probandi in causa criminali vel civili, quatenus pars adversa parte crimina opponuntur. Respond. quòd si

a *C. 21. eod. tit. in 1. comp. & post cone. Lat. sub Alex. III. part. 8. c. 18.* b *Post cone. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 22. & c. 23. eod. tit. in 1. comp.* c *Vox, eam, deest in plurib.* d *prædictam.* e *prædicta.* f *Ca. 14. eod. tit. in 1. comp. similis sententia in cone. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 20.* g *Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias per Bart. ff. de jurefur. & in l. generaliter. C. eod.*
h *C. 7. eod. tit. in 1. compil.*

a *Vid. l. generaliter. Cod. de non num. pecu. & l. ne quis. ff. de falsis.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil.* c *Numerus.*
d *al. juris.* e *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vid. Alexan. in l. 2. Ias. & alii in l. ii. apud quem. Cabedinis.* f *Ias. in l. 2. & alii in l. ii. apud quem. Cabedinis.* g *vid. l. 3. & 4. eod. tit. & post cone. Lat. par. 1. cap. 3.* h *Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post cone. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 24. prad.* i *Cap. 4.*

aut non sint convicti vel confessi de criminibus illis, quæ dummodo inde convincantur, in testimonium non debent admitti.

CAP. XIV.

Laicus in criminali non testificatur contra clericum, adcusas tamen pro sua vel suorum injuria.

Idem *Salernitano Archiepisc.*

DE cætero laicos in accusationem *a* vel testimonium contra clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestissimè docet. Nisi forte suam vel suorum injuriam prosequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

CAP. XV.

In causis ecclesiasticis & civilibus possunt fieri tres productiones testium: quarta autem non admittitur absq; solennitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publice disputari: dicit secundum lecturam communem, & verbis textus amplectum.

Idem *eidem.*

IN causis ecclesiasticis *b* vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solennitate, quæ in legibus invenitur expressa. Et super dictis testium cum fuerint publicata, publicè potest disputari.

CAP. XVI.

Si quis probet alium gestum post appellationem, & adversarius prius quid ante, præfertur prima probatio: & actus judicatur non nisi, nisi secundus probet, quòd ante omnem appellationem.

Idem *præposito, & canonicis Embruden. ecclesiæ.* c

CUm tu fili *d* præposite cum quibusdam canonicis tuis & Archiepiscopus vester essetis in nostra præsentia constituti: [1 & ℣.] Cùm constet testes vestros juravisse, quòd post appellationem, excommunicationis sententiam tulerit, & Archiepiscopi testes similiter jurasse, quòd ante appellationem; nos dicta testium benignè interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur: quia utrumque esse potuit, & quòd post primam appel. & ante secundam sententia lata fuerit, eandem sententiam decernimus non tenere.

[1 *Archiepiscopo asserente quòd vos ante appellationem excommunicasse, & postulans sententiam suam confirmari: econtra proposuistis quòd post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisse, & ob hoc dixissetis eam nullius momenti esse, adjecistis tamen tam tu quàm altera pars, quòd testes fuerunt hinc inde producti, & attestationes eorum receptæ. Nos verò auditis & expositionibus & allegationibus utriusq; partis, & attestationibus diligenter inspectis.*]

CAP. XVII.

In causa appellationis super novis capitulis tantùm testes novi & veteres producuntur, juramento secundùm morem prius recepto.

Idem *Episcopo Placen.*

FRaternitatis *e* tuæ literis nos consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quæstione proposita, in qua testibus renunciatum constet utrinque. Stantibus in prima causa receptis propter causam appel. liceat super quæstionibus judicatis aliquid novi proponere: [1 & ℣.] Duximus tibi respondendum, quòd in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare: eos credimus posse recipi super novis duntaxat capitulis, receptis prius ab ipsis, secundùm formam recipiendorum testium, juramentis.

[1 *Licet igitur novis ex his non plenè innotuit utrum testes super eisdem vel novis capitulis à partibus desiderentur induci, quia tamen cùm prudentium juris copiam habeas, nos super hoc consulere voluisti.*]

CAP. XVIII.

Qui juravit testimonium non dicere, testificari compellitur si testificationes publicatæ non sunt.

Idem *Exon. Episcopo.*

INtimavit *a* R. Presbyter *b*, quòd G. *c* clericus capellanum ejus & alios quàm plures de testibus suis juramento constrinxit, quòd testimonium, consilium & auxilium contra ipsum non præberent eidem. Ideoque injungimus, ut si testimonium eorum *d* publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus, eos qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos in testimonium recipere non postponas.

CAP. XIX.

Publicato vel renunciatio testium in certa capitulis non præjudicat volenti testes producere in aliis, h.d. quo ad titulum.

Idem *Abbati & fratribus de Martuo* e.

CAusam *f*, quæ vertitur inter vos, & plebanum, & clericos sanctæ Mariæ de Martu, commisimus judicibus terminandam, cumque utraque pars in eorum esset præsentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatæ, quoddam privilegium nuper à nobis impetratum in medium protulistis: [1 & ℣.] Iudicibus ipsis mandavimus, ut super aliis capitulis, si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorum attestationes publicatæ, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis noviter à nobis per vestros nuncios impetratis, quæ contineantur *g* in privilegio vestro, vel in aliis literis, quas vobis indulsimus postquam causam ipsam commisimus, eisdem prædictæ plebi in hac causa impedimentum præstantibus) concordia vel justitia mediante decidant. Quia verò Florentinus Episcopus intimavit quædam capitula eidem privilegio esse inserta, quæ obvia rationi videntur, illud ad nostram præsentiam cum vestro nuncio transmittatis.

[1 *Asserentes vos quædam alia munimenta à nobis impetrasse quæ rationes supradictæ plebis obscurasse & impedire videntur, quare causa ipsa nondum potuit terminari. Quia verò solicitudini nostræ incumbit utrig; ecclesiæ jura sua servare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere.*]

CAP. XX.

A testimonio repellitur simili morbo laborans.

Idem *Novicen.* h *Episcopo.*

PErsonas *i* ecclesiarum: & infrà. Verùm si coram te vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus ut aliqui consimili morbo laborantes, si certum sit, aut legitimè super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

CAP. XXI.

Christianus contra Iudæum in testem admittitur.

Idem *in Concilio Lateran.* k

IUdæi sive *l* Sarraceni: & infrà. Testimonium quo-

a [A.14.tit.in 1.comp. & post Conc.Lat. p.8.c.8. b c.15. tit.in 1.compil.& post Conc.Lat.sub Alex.III.c.9.p.8. c Embrunlis.al.Ebrud. d ca.16.tit.in 1.compil. & post Concil. Lat.9.l.c.n. e Post Conc.Lat.c.12. p.8. & ca.17. tit. in 1. compil.

a Post Concil. Lat. p. 8. c.13. & ca.18.tit.in 1.compil.vid. Oldra.Concil.127.& 160.conf.90.& 97. b vox, Presbyter, deest in antiquis. c al.V. d illorum. e al.Martha. f Post Conc.Lat.sub Alex.III.p.8.ca.15.& ca.19. tit. in 1. compilation. g continentur. h Norvicensi. i Ca.4.tit. de appell. in 1. compil.& post Conc.Lat p.10.c.5. k sub Alex.III.c.26. l Cf. tit.de Iudæ.in 1.compil. Vide Specul. tit. de test. §. 1. Adde quæ de hoc art. dixi. lib.2. comm. in direct. Inquisit. schol. 1. lib. 3. schol. 124.

que Christianorum adversus Iudæos in omnibus causis (cùm illi adversus Christianos testibus suis uti præsumant) recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicunque Iudæos Christianis voluerunt præferre in hac parte. Cùm eos Christianis subjacere oportet: & abeis pro sola humanitate foveri.

CAP. XXII.

Testimonium matris est suspectum, ubi filia petit in virum aliquem se majorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissolvitur.

Idem [*Matthæo* a] *cardin.*

SVper eo *b* quod à nobis tua devotio postulavit, utrùm viro negante se mulierem adsidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possit ad testimonium recipi: Con. tuæ taliter resp. quòd *c* cùm mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis & nobilitate, potentia vel honore, testimonium ejus videtur esse suspectum, & ideò non esse aliquatenus admittendum. Super *d* illa verò quæstione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo quòd sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur: respondemus, quòd si non est firmatum matrimonium inter eos, matre adseverante ipsos *e* esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se linea consanguinitatis attingant. Si verò matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.

CAP. XXIII.

Ad decisionem causa maximè proparte Iudæi, non sufficit regulariter minus testimonium, quàm duorum probatæ vitæ & laudabilis conversationis.

Idem.

LIcet universis *f*: & infrà. Quia non est licitum alicui Christiano, & multò minus crucis Christi inimico, ut causæ tuæ unius tantùm quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos & quoscunque Iudæos emerserit quæstio in qualibet causa Christiani, & maximè clerici, non minus, quàm duorum vel trium virorum, qui sunt probatæ vitæ, & fidelis conversationis, testimonium admittatis. Iuxta illud Dominicum *g*: In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Quia licet quædam sint causæ, quæ plures, quàm duos exigant testes, nulla est tamen causa *h*, quæ uniustestimonio (quamvis legitimo) terminetur.

CAP. XXIV.

Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem *Firman. Episcopo.*

IN literis *i*: & infrà. Quidam nobilis tui episcopatus quandam sibi legitimè copulans, cùm eam in domo fere per septennium retinuisset, consobrinam patris ejus antequam eam duceret, se adseruit cognovisse: ad quod probandum testes de familia sua tres produxit. Respondemus igitur ut (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab uxore nulla ratione dividi *k* patiaris: nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ & opinionis, de quibus verisimile non esset, quòd deberent pro aliquo dejerare.

CAP. XXV.

Donec adtestationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci possunt testes: postea verò non super eodem capitulo, sed super alio sic. h. d. quò ad titulum.

Vrbanus III.

CVm venisset *a* ad Apost. sedem magister M. nobis exposuit, quòd Lucius Papa præd. no. cardin. quæ inter ipsum & Abbatem de Sicolan. *b* vertebantur, commisit judicibus fine debito terminandam: [1 &] nonnicè promulgatam, eam auctoritate Apost. confirmatis: nec appellatio illam *c* impediat, quæ hic à me posita dicitur occasione mortis præd. no. cardin. quæ prosecuta & responderit, testesque duxerit producendos. Verùm questiones quoque alias, super quibus testes fuere producti & depositiones publicatæ eorum, vel renunciatum testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte eodem receptis, secundùm tenorem ipsarum mutua justitia terminetis. Si quæ verò fuerint quæstiones per quibus vel testes non fuerint producti, vel renuntium eisdem, audiatis (quasi hinc inde propositis) finem illis debitum imponentes.

[1 *&c. & f. dis. v. p. a. s.*]

CAP. XXVI.

Potest reus producere testes ad probandum contrarium eorum actor probavit, si publica in adtestationem non est fides, nec tadine contraria non obstante, hoc ducit, secundum meliorem estimationem.

Clemens III.

SEries *f* tui rescripti nobis aperuit, quòd cùm inter filios quorundam nobilium tuæ civitatis consanguinitatis quæstio tractaretur, [1 & infrà.] Pars quæ matrimonium adcusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter prædictos esse firmiter adserunt, in primo gradu ponendo duas personas B. videlicet & L. dicentes illos esse fratrem & sororem, pars autem opposita id falsum dicebat, B. scilicet esse sororem L. ad corroborandam adsertionem suam tà testes offerens, quam publicum instrumentum. Vnde quia pars accusationis testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non observatis consuetudinem ecclesiæ adfirmas, ut post receptos testes qui consanguinitatem, secundùm formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. Præterea quæ nobis respondemus, quòd si non est aliud canonicum, quod obsistat, non obstante illa consuetudine, utpote juri contraria, testes recipere non omittas.

[1 *Quia distrahebatis ad alia urgentiora negotia, non ut in ventilatione illius quæstionis quibuslibet jurisprudentiæ imposterum, ante quos.*]

CAP. XXVII.

Carnalis copula probatur per conveniens testimonium & idem in testimonio audituum, quòd adminicula & fama subservant.

Cœlestinus III.

PRæterea *g* cùm quis adcusatur aliquam copulam, an sint testes interrogandi de visu, aut sola notoria fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum qui carnalis copulæ conscios esse fatentur, sed de visu non affirmant? *h* Respondemus, quòd si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula sufffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus judex ex argumentis & testimonio discretus motum animi sui ex argumentis & testimonio quæ rei aptiora esse comperit, confirmabit.

a *al. Marco.* b *Ca. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *quia.* d *alia.* e *eos.* f *Ca. 1. De foro comp. in 2. compilat.* g *Matth. 18. Luc. 19.* h *Vox, causa, deest in multis antiquis.* i *Ca. 5. eod. tit. in 2. compil.* k *Vid. l. 2. §. familia. De vi bon. rapt. & l. pronunciatio. §. 1. De verb. signif.*

a *Ca. 25. eod. tit. in 2. compil.* b *Sidolan. c alia. d Ita Ubi, hic, deest.* e *Hæc dictio, quæstiones, deest in plurib. f Ca. 3. eod. tit. in 2. compil.* g *Ca. 4. eod. tit. in comp.* h *Ita la fama carnalem copulam non probat. Vid. glos. in l. 3. §. 1. in fin. ff. de test.*

CAP. XXVIII.

Unius judicis verbo non creditur : scripturæ verò ejus per testes reprobari possunt: falsi hoc in Papa.ita communiter summatur.

Innocentius III. *consulibus & populo Beneventano.*

Cum a nobis: & infrà. Et canonica & civilia jura sequentes, districtiùs inhibemus, ne unius judicis, quamcumque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causa, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contra ejus quæstio agitetur. Nec scriptum eorum (nisi testium ministerio fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ea possint & debeant duorum vel trium testium bonorum testimonia prævalere: Salva in omnibus sedis Apostolicæ auctoritate.

CAP. XXIX.

Testes super dilatoria inducto, non creditur super principali, nec contra deponere : secus si super peremptoria : tunc enim cogi potest, ut per deponere super tuto.

Idem *Tyren. Episcopo.* b

De testibus: [1 & infrà.] Consult. t. t. r. quòd si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solummodò probandam, cùm super ea tantùm juraverint dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent non juràrit. Si verò cùm ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua jam super principali negotio etiam nos deponere forte possent, & ut cogantur super toto negotio dicere veritatem, juramento eos postulaverit obligari : ad id sunt fiere dubitatione cogendi : nisi forsitan sufficiens productio testium super principali jam facta fuerit, vel renuntiatum testibus *d*, vel depositiones testium fuerint publicatæ.

[1 *Quia ad exceptionem probandam à partibus inducuntur, nec in dubio consulendus, utrum cogendi sint super principali negotio, & forte testimonium veritati, & an illi sint sicut cæteri testes examinandi distrahi, qua ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur sanctuam plurimùm commendantes, qua in talibus sol. Apost. vult certificari rescripto.*

CAP. XXX.

Testes testium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et si, qui probant testes coram certo judice, non potest ad eundem ejusdem coram judicibus aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.

Idem *Elien. & Cistren. Episcopis, & Archi. de Norbanen.*

Constitutus in præd. no. e procurator magistri R. proposuit, quòd cùm decanus & capitulum Eboracen. ei tum auctoritate Lateran. concilii *f*, tum privilegii propii ratione Archidiaconatum Richemundiæ canonicè contulissent, magister H. qui Archidiaconus Richemundiæ nominatur, ipsum eo post appel. ad nos interpositam spoliavit. Cumque prædictus *g* R. ad judicem super restitutione sua commissionis literas impetrasset, memoratus H. literas revocatorias impetravit. [1 & infrà.] Inter alia postulabat prædictus H. ut testimonia depositiones quorundam testium aperiri : sed procurator prædictus aperiendas eas non esse dicebat, cùm non in hac causa fuissent inducti, sed in ea, quæ inter Eboracen. Archiepiscopum & eundem R. vertebatur: [2 & infrà.] Nos eas aperire noluimus, sed causam duximus vestro examini committendam : ita quòd si vobis constiterit præfatum H. testes pro se coram Episcopo & Decano Lincon. & te filii Archiep. delegatis judicibus produxisse : adtestationibus apud eum depositis sit contentus : alioquin eo non obstante, quòd testes illi coram judicibus ipsis, & te filij Archiepisc. fuere producti, pro dicto H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

[1 *Quas idem procurator per falsi suggestionem opposuit impetratas, &c.*

[2 *Licet autem archidiac. sicut superius est præmissum, ad faciendam nobis fidem super omnibus plenorem, attestationes quas dam peteret aperiri, ad versarium autem in alia causa eas asseres esse receptas.*]

CAP. XXXI.

Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium, tres casus excipit, & ad secundum determinationem subdit.

Idem.

Præsentium *a* auctoritate statuimus, ut si quis post depositiones testium publicatas objicere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem id liceat, cùm juramento firmaverit, quòd ad hoc ex malitia non procedat : Nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus : Vel ostendere poterit, quòd post publicationem didicerit, quod objicit in personas. Cæterùm, cùm quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere, fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerint, de facili non creditur.

CAP. XXXII.

Si actoris & rei testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed prævalent digniores, & verisimiliora deponentes: & si in cæteris non est disparitas, præfertur numerus.

Idem *London. b & Elien. Episcopis.*

In nostra *c* præsentia : [1 & infrà.] Cùm igitur hinc plures, inde verò sint testes numero pauciores producti, quos non solùm diversa sed adversa penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiam ad multitudinem tantùm respicere non oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potius lux veritatis adfistit, ex quibus motum animi sui convenit judicem informare : Mandamus, quatenus si testes utrinq; producti ejusdem honestatis & existimationis extiterint, cùm constet testes monachorum esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono sententiam proferatis. Si verò testes ex parte monachorum producti tantæ præeminentiæ fuerint, quòd eorum auctoritas aliorum sit meritò multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi absolvatis eosdem.

[1 *Constituto dil. fi. mag. V Vil. nomine, & di. fi. archid. Cantuar. à quo procurator fuerat destinatus, possessionem ecclesiæ de Milston. quam dil. fil. Abbas & monachi S. Augustini Cantuar. illicitè occuparunt, cum fructibus medio tempore perceptis sibi restitui postulavit. & infra.*]

CAP. XXXIII.

Ad probanda impedimenta electi, laici & fœminæ admittuntur. (adde) & testes de auditu & fama sufficienter non probant.

Idem *priori sancti Fridiani Lucan. d & magistro G. canonico Pisano.*

Tam *e* literis vestris, quàm depositionibus testium, intelleximus nihil esse contra Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu tantùm & fama : cùm super aliis si qua fortè videantur esse probata, testes sint vel soli, vel tales qui non potuerunt illa legitimè comprobare : Quia verò super matrimonio, quod idem clericus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuere recepti propter appellationis obstaculum,

2 *Ca. 1. eod. tit. in 3. compil. Vide Anton. de Butr. supr. de arb. c. cum sint.* b *Turonen. Archiepisc. al. Tiren. al. Tircensis. al. Trien.* c *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Specul. tit. de testib. §. 1.* d *Vid. quæ notavimus. & vbi Bar. C. de iuds.* e *ca. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *sub Alex. 3. and. III. ca. 8. habetur concess. tit. de prab. l. c. 2.* g *præd. magister R.*

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp. Vid. Ant. de But in c. ex p. sup. eod. & Lap. alleg. 72.* b *al. Lingen. & Elienen. Episc.* c *c. 5. eod. tit. in 3. comp. Vid. Rom. singul. 362. & Corset. singul. 252. Incip. duo testes verb. testu.* d *Lucens.* e *c. 6. eod. tit. in 1. comp. Vide Abb. in ca. reprehensibilis. infr. de appell.*

ne laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipsum: nos ut tantæ irregularitatis objectio non remaneat indiscussa, mandamus, quatenus testes sive laicos sive fœminas *a* (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes solenniter si quis eos impedire præsumpserit quo minus testimonium perhibeant veritati. Demum attestationibus publicatis, si fortè constiterit irregularitatem hujusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per septem canonicos majores ecclesiæ, vel priores ecclesiarum civitatis Lucan. Presbyteros seu Diaconos bonæ famæ præstandam: qua recepta præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se conspectui repræsentaret. Si verò vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum constitutum non præstiterit purgationem indictam: vos eum à prælatione Lucan. ecclesiæ amoventes, mandetis ex parte nostra capitulo, ut electionem de alio non differant canonicè celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. sacristam, qui contra prædictum electum literas nobis sub nomine majoris partis capituli destinaverunt (cùm constet per attestationes prædictas, longè majorem partem capituli non fuisse conscíam hujusmodi literarum) ab officio & beneficio denuncietis esse suspensos: donec mereantur nostram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

In causâ liberali contra contumaciam etiam lite non contestatâ, testes recipi possunt. hoc dicit notabiliter, secundum leges communem.

Idem [*Dulmen.* b *Episcopo & decano & priori sanctæ Trinitatis Ebroicens.*

CVm *c* olim archi. Menen. adversùs Cantua. Archiepiscopum super statu Menen. ecclesiæ proposuit quæstionem: [1 & 7.] Mandamus, quatenus nisi pars adversa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum *d* & idoneum convocatis, & lite legitimè contestatâ, testes, quos Archiepiscopus in Anglia, & quos archi. duxerit producendos in Vuallia, recipere procuretis. Verùm si Archiepiscopus citatus legitimè, vel per se vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari, vos testes, maximè senes & valetudinarios, quos archi. duxerit producendos, sublato app. obstaculo admittatis, & depositiones eorum conscriptas ad se. curetis apost. destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se vel responsales idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam recepturæ.

[1 *Archiepiscopo ipsi per literas nostras dedimus in mandatis, ut per se vel per procuratorem idoneum ad præsentiam nostram super hoc accederet responsurus. Verùm cùm ipse nec venisset, nec omisisset propter hoc idoneum responsalem: volentes Menen. ecclesiæ paterna solicitudine providere, causam super hoc ven. f. n. Episcopo Helsens. & dil. fi. Lundonens. decano, & archid. Bukman. sub certa forma duximus committendam, à quibus non fuit haltenus juxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat indecisa dis. v. per. a. s.*]

CAP. XXXV.

Publicatis attestationibus admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione contraria instrui non potuit. b. d. & est casus singularis.

Idem *priori de Bolonia.* e & *Decanis de Borellis.*

EX tenore *a* vestrarum accepimus literarum, quod cùm vobis causam, quæ vertitur inter B. militem & M. mulierem, commiserimus fine debito terminandam & infrà. Pars mulieris proposuit, quòd dictus miles prius corporale præstitit juramentum, quòd ipsam duceret in uxorem, postmodum carnaliter cognovit eandem in domum *b*. Miles verò hoc inficiabatur omnino, sciens quòd etsi hæc vera essent, eam tamen de jure habere non potuit, eo quòd aliam tunc viventem prius duxerat in uxorem. Cùm per testes militis videretur probatum, quòd ipse ante festum Purificationis B. virginis B. *c* mulierem solenniter accepit uxorem, testes M. mulieris dicerent, quòd in septimana festum sequente festum prædictum, de ea ducenda proclama mentum, prædictus miles ab impetitione ipsius cum instantia postulabat. Verùm ex parte mulieris extitit replicatum, quòd eo tempore, nec & antè, quo testes dicti militis dixerant eum matrimonium contraxisse, fuerat semper in Ebor. cia commoratus, cùm testes ipsi dicerent hoc longe dictam provinciam actum esse, determinantes locum: quod per testes idoneos erat probatum. Sed econtra fuit ex adverso responsum, quòd (cum stationes jam essent hincinde solenniter publicatæ, productioni testium jam non erat. Quia igitur dubium utrum post publicationem attestationum super illo culo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestræ toritate præsentium respondemus, testes ultra probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

Indulgenda est in causa quarta producto testium jam solemnitate legali, causa legitima non refragante, alias appellatur.

Idem *priori sancti Victoris.*

SIgnificaverunt *e* nobis: [1 & 7.] Cùm causa vertitur inter Abbatem & monachos sancti ex una parte, ac abbatissam & moniales de *f* ex altera, tam super proprietate, quàm super prioratus de Argentolio *g*, judicibus à nobis fuisset, & moniales super causa proprietatis prius ingressæ, testes produxissent in illa: postmodum sionis judicium suspenso petitorio interlatum: unde in causa possessionis, quam moniales prius ratione, quòd illæ, quibus ipsæ successerant, violenter ejectæ, testes fuerunt ab utraque parte & eò utque processum, ut publicatio jam facta & 7.] Mandamus, quatenus si vobis constiterit & monachos quartam productionem testium, solennitate super possessorio petivisse, & propter tra decem dies post interlocutoriam sententiam se (nisi fortè judices quartam productionem pro eo quòd voluerint effrænatam multitudinem refrænare, vos ad quartam productionem (adhibita nitate legali) admittatis eosdem, ipsos (si in defecerint) in expensis legitimis condemnantes. adeò sit in petitorio jam processum, ut plenè proprietate liquere *h*, vos causam possessionis, de juris beneficio abbatissa & moniales habuere dum processuri: alioquin quæstionem terminetis utramque.

a *Vide l. 1. & 2. per Cy. ff. de leg. & de reff. spol. ca. literas.* b *al. Helien.* c *c. 7. eod. tit. in 3. compil.* d *locus litigii securus esse debet, ac talis ut omnis iniquitatis suspicio procul absit.* e *Bolenti.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil. vid. Sueu. in reg. ejus. tenus. 100 publicatis, &c.* b *vide l. 1. C. de furtis. & ubi Canon.* c *al. ita, B. mulierem accepisse solenniter.* d *In plus quam nec non & antequam.* e *Ca. 9. eod. tit. in 3. compil.* f *al. Ebrel.* g *Argentorio.* h *Quando dicatur lis finem, præd. Abb. in ca. cum olim. De verb. sign. Ante. Butr. in 1. princ. Dicit. & ibi Glos. in can. decernimus 3. q. 9.*

[1 Testium suas vices. f. n. G. Sylvanectens. Episcopus, & dilect. fil. I. Abbas S. Victoris Parisien. & F. Aurelianen. Decano, quid.]

[2 Quod sic de jure licere ipsi de prudentium consilio per interlocutorium sententiam declararunt.]

[3 Verùm monachi prædictæ depositiones testium in causa possessorii minimodo publicari, sed contradicebant monachi, allegantes, quod sicut in causa proprietatis fuerat prius capta, ita deberent easdem prius finem, vel saltem tam super petitorio quàm possessorio testes prius publicari debebant. Ipsi verò auditis hujusmodi propositis, cum super hoc vellent interloqui, habito super hoc consilio sapientum monachi adjecerunt, quòd super causa proprietatis renunciaverunt productioni testium monachi, quòd cum ipse abbas negaret, & inter partes quasi dubium verteretur, interim fuerunt, quòd attestationes in possessorio publicarent, & super renunciatione monachorum probationes monachorum audirent, sed ab hac interlocutoria monachi ad vestram audientiam appellarunt. Ipsi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent an interim hujusmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus diversum consilio, sententiam manum reprobantes, parti monachorum audientiam indulserunt, si forte rationem aliquam allegare, et retractandam sententiam prædictam efficacem: qui tandem post allegationes suas appellationi penitus falsa fortiter insistebant &c. & infr. Nos igitur his & aliis auditis, quæ fuerant hinc inde proposita de communi. f. n. c. p. a. f.]

CAP. XXXVII.

Diligenter examinandi sunt testes & punendi, qui eos impediunt: & eorum testium multitudo est per judicem refrenanda.

Idem *Episcopo Placentino.*

Cùm causam *a*, quæ inter Archiepiscopum Ravennat. ac commune Faven. [1 & infrà.] Quia verò utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias testes, quos utraque pars, tam super principali negotio, quàm in personas testium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de singulis circumstantiis prudenter inquirens, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine cuncta plenè conscribas: & infrà. Testes verum, &c. Quòd si forte Faventini vel alii eos, quos dictus Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritatis duxerit producendos, præsumpserint impedire, vocatis ab hujusmodi præsumptione cessare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem testium refrenari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, ita videlicet, ut si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, quas Ferrari Episcopo & Abbati Pompon. receptæ fuerant, testes ipsi computentur in numero præfinito: aliosque (cum attestationes ipsæ fint clausæ) iidem testes, si necesse fuerit, iterato producantur.

[1 Super villa Luci & S. Potici, & castro Arcol. & eorum districtibus nomine ac jurisdictione nostra agitata diversis judicibus dudum committendam, nec potuisset per aliquos eorum terminari. & infra. Procuratoribus utriusque partis comparentibus hinc inde coram vobis juramentum de calumnia fecimus utriusque præstari.]

CAP. XXXVIII.

Attestationes receptæ in summario, fidem non faciunt in plenario judicio. Evitandum publicatione non obstante idem, vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem *de* b *Novariens. & Casadeo Abbatib.*

Veniens ad Apostolicam *c* sedem C. Archid. Clare-

a *Cap. 11. eod. tit. in 3. compil. Ideò verò tam diligens cura in examinandis testib. est adhibenda per judicem, ne mendacium dicant, Innoc. Hostiens. cap. 13. Eleuther. Papa in c. judicantem. 30. q. 5. Vide Innocentium cath. Instit. tit. 64. num. 10.* b *al. Novens sont,* c *Cit. eod. tit. in 3. compil. Vid. Petr. de Bonintendis dec. 14.*

mo. humiliter supplicavit, ut sententiam super decanatu Clarem. ecclesiæ pro eo latam, quæ jam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cùm autem procuratores capituli Claremon. in nostra præsentia proposuerint, sententiam illam contra justitiam, & post appellationem ad nos interpositam, promulgatam: & infrà. Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiacon. noster se ipsi opposuit ex adverso, asserens canonicè se in decanatu Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia decanatus ipse, non ad illum, sed ad se potius pertinebat: & infrà. Cùm igitur super his aliquamdiu disceptassent, interlocuti fuimus, ut dictus P. si posset, incontinenti suam intentionem fundaret: quia cùm super hoc testes & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quòd sua interesset, ut se posset opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam super electione, quàm super sententia contestata, quæsitum fuit ab ipso Archid. utrum attestationes prius exhibitas in articulo supradicto in hoc judicio vellet admittere: qui respondit quòd vellet, dummodo posset objicere tam in personas testium, quàm in dicta. Quo audito, pars adversa respondit, quòd attestationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cùm non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contesta. receptæ: unde super toto negotio alios volebat testes producere vel eosdem. Pars autem respondix adversa: quòd cùm testes illi, tam super sententia, quàm super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in judicio publicatæ: non licebat eidem (postquam testificata dicitur) super eisdem articulis alios testes producere, præsertim cùm in hoc judicio attestationibus illis usus fuisset Subdiacon. præfatus. Nos igitur justitia pronunciavimus exigente, quòd testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali *a*, quàm etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia verò quæ in capitulo aguntur, non facilè possunt, nisi per canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis eosdem, ut vocati ad testimonium liberè valeant pro utraque parte testari. *b*

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque juramento, nisi à partibus remittatur.

Idem *Bisuntino Archiepiscopo.*

Tvis *c* quæstionibus: & infrà. Monachi verò de suis fratribus ac conversis, testes in causis propriis producere absque juramenti exhibitione non possunt: nisi fortè à parte remittatur adversa.

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem removetur à judicando, & alius subrogatur.

Idem *Atrebaten. Episc. &* d *Dedimenen. & Vrsicampi Abbatibus.*

Dilecto filio *e* Arienen. præposito nobis *f* innotuit exponente, quòd cùm causam, quæ inter ipsum & comitissam Flandrensem super donatione sex præbendarum sacerdotalium agitatur, vobis Episcopo ac Abbas Dedimenen. & Atrebaten. Decano duximus committendam: idem præpositus citra litis contestationem proposuit, quòd testimonium Decani necessarium erat sibi in causa prædicta, cùm de jure suo non nisi per ipsum & alium unicum tantùm testem, fidem facere

a *In C. Barb. negot. quam super etiam.* b *al. testific.* c *C. 12. eod. tit. in 3. comp. vid. hic Guid. Pap.* d *De Dun.* e *Amensi.* f *C. 13. eod. tit. in 3. comp. vid. Guid. Pap. hic.*

posset: unde postulavit, ut in causa ipsa pro eo procederetur excluso, vel supersederetur in negotio quousque substitueremus alium loco ejus, vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quinimò post appellationem à præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te Abbas Vrsicampi loco ipsius duximus subrogandum *a*, mandantes, quatenus si est ita (suspensione præpositi relaxata) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione prævia procedatis.

CAP. XLI.

Ne probationis copia pereat, etiato adversario recipiuntur & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem *judici Sabinen.*

Significavit *b* nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diœcesis, quòd fundatores ejusdem ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis, probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse e super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando *d* fundatoribus antedictis vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si velint, intersint: & super denunciatione sic facta, confici facias publicum instrumentum.

CAP. XLII.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatu attestationibus produci.

Idem *Episc. & Archidiacono Benaven.* e

Cvm causa *f*, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de monte: *& infrà.* Cùm igitur Abbas & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti precii venditionis tempore possessiones prædictæ fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. *& infrà.* Si verò pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis, quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, & aliud probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem.

Albericus miles *g* nobis insinuare curavit, quòd cùm olim inter ipsum & mulierem Ravennaten. coram capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: postea verò dictus miles timens sibi & filiis, quos de legitima uxore susceperat, ex eo posse præjudicium generari, quòd in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit ut testes, qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatu attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directè contrario, qui prius fuerùt producti in judicio summario seu extrajudicium. h. d. secundùm notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fi. ubi, in hoc casu: scilicet cum ipse adducti reducantur. Pan.

Idem *Belvacensi Episcopo.*

Cvm in tua diœcesi *a: & infrà.* Verum cum [illegible] accusatore idoneo comparente, per tres vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela proximitate per depositiones eorundem posteriorum tenor [illegible] getur fidei undecim vel duodecim propinquiores, [illegible] antiquiores tempore, ac præstantiores merita [illegible] tractum matrimonium in contrarium juraverunt, [illegible] stinguendo personas & gradus, à quibus dirimi [illegible] quorum copula agitur descenderunt, an primi [illegible] ribus præferantur non immeritò quæri posset. [illegible] quam autem ad aliud & ob aliud juraverint, [illegible] quàm isti, tamen si in secundo judicio priores [illegible] juratæ deponerent illa eadem, quæ primo dixerunt, [illegible] que dubio eorum testimonia prævalerent, nec [illegible] prætextu repelli, quòd partes testificata dicerent, [illegible] talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

CAP. XLV.

Excommunicare possunt, qui partem impedunt in testificando ducendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento veritate non dicenda. Et si consanguinei impedunt testes dicere veritate non dicenda, puniuntur reus, de cujus voluntate hoc presumitur.

Idem.

Constitutis *c* in præsentia nostra Archiepiscopo [illegible] M. canonico Surrenti. dum ipse illum de [illegible] moniæ deferret: *& infrà.* Cæterum quoniam [illegible] pio protestatus est præfatus M. ipsius Archiep[illegible] consanguineos multa impedimenta per suam [illegible] præstitisse, quo minus probationum copiam a [illegible] præsentia secum haberet, cùm quosdam [illegible] jurandum ne adversùs Archiepiscopum aliquid [illegible] & alios minis & terroribus à testimonio perhibendo [illegible] cere nitantur: nos ex officio nostro super hoc [illegible] volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam *d* in omnes, qui impedimentum [illegible] liquod ipsi M. præstare præsumpserint in testificando [illegible] ducendis. Illos autem quos (ut dictum est) juratos [illegible] stiterit, quòd contra Archiepiscopum nil dicerent, [illegible] nuncies juramento hujusmodi non teneri. Si [illegible] tem de consanguineis dicti *e* Archiepiscopi aliquos [illegible] testibus præsumpserit impedire (quia verisimile [illegible] detur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non [illegible] pulo societatis occultæ, eo quòd si voluerit, [illegible] hibere: cùm secundùm legitimas sanctiones [illegible] ostendant *f* se causam fovere, & experiri debu[illegible] cis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam [illegible] hit adversario) eundem Archiepiscopum ab officio [illegible] tificali suspendas, & facias manere suspensum, [illegible] lum fecerit à tali præsumptione cessare.

CAP. XLVI.

Qui testificata non diduxit, nec renunciavit testibus [illegible] super antiquis articulis seu capitulis testes etiam alias [illegible] ducere potest.

Idem *Magdeburgen.* g *Archiepisc. & prapos. Suburgen.*

Constitutis in præsentia *h* nostra procuratore [illegible] sororis nobilis viri Marchionis Misnen. [illegible] cio illustris Principis Bohemorum. [illegible] Episcopus ad petitionem ejusdem Principis [illegible]

a *Vid. l. literas. per Cy. & Bart. C. de præsum.* b *Ca. 14. eod. tit. in 3. comp. Vid. Bart. in auth. sed & si quis. C. de testib. & Guid. Pap.* c *In C. Barb. quos super hoc idem Presb. du. præsentandos.* d *Vid. Lambertin. de jure patron. art. 4. q. 2. P. in 1. part. 2. libr.* e *al. Vrbenent.* f *Ca. 2. tit. de empt. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.* g *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp. Vid. Guid. Pap.* b [illegible] c *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* d *Per excommunicationis [illegible] tentiam dubitantib. succurritur. concor. quod not. Sanct. [illegible] consulebant. ff. de re judica.* e *vox dicti, dicti.* f *dicti.* g *al. Magdeburgen. Archiepisc. & præpositi Suburgensem.* h *Ca. eod. tit. in 4. comp. Vid. Guid. Pap.* i *Missnen.*

re ad ipsum accedere, ut suas coram eo proponeret actiones, sed à satellitibus ejusdem prohibita, qui eibis vel tertiò prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: & quæ ipsa fecit ad nostram præsentiam provocari: & ideò Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cùm nondum testificata didicerint) super processu Pragen. Episcopi, vel postea cum judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa non sè, vel testes, quos induxit priùs, vel alios si voluerit inducere non vetetur, cùm non renunciaverit testibus producendis.

[1 *Dict. n. P.S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessit, non audiendum, coram quo proposuit procurator nobilis memorata, quòd cum eâm ea significante ad nostram audientiam pervenisset, quod præditus Princeps eam duxisset legitime in uxorem, & servato amplius velut conjugem legitimè pertractasset, & filiu & filiam suscepto ex ea.*]

CAP. XLVII.

Trini unctionum duodecim, sine quibus ad probandam consanguineam in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. v.d. summando generaliter.

Idem *in Concilio generali* b.

Licet e ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cùm propter brevem hominum vitam vix de visu deponere non valerent usque ad gradum septimum computando, quia tamen pluribus exemplis & variis experimentis didicimus ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu *d*, cùm non quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi forte f personæ graves extiterint quibus fides meritò sit adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint aliàs quàm ex suis non utique ab uno, cùm non sufficeret ille si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis & omni exceptione majoribus: cùm satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperunt, quod testantur, tanquam plures idonei testes debent admitti, cùm secundùm ordinem solitum judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si præditus refulgeat dignitate, & actus legitimi sint intimibus interdicti. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quòd ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedunt, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant: & in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse à suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum gradum constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilius enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm conjunctos legitimè contra statuta Dominis separare.

CAP. XLVIII.

Test publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando dicto, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogata non fuerunt.

Honorius III. *Præposito Molisii Firman. diœcesis.*

Per tuas nobis literas *a* intimasti, quòd cùm causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter canonicos sancti *b* Petri ex una parte, & G. sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iteratos: [1 *& infrà.*] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum, nisi forsan à principio illos interrogari super certis capitulis postulasset, idque malitiosè, vel negligenter fuerit prætermissum.

[1 *Super quo quid agere debeas Apost. responso desideras edoceri.*]

CAP. XLIX.

Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

Idem *Vell. Oleti & Sacramens. Abbatibus, Palentin & Segobiens. diœces.*

Licet c dilectus f. in L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem procuratoribus Burgien. Episcopi, & clericorum sanctæ Mariæ de castro Soret. dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter, quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere *d* proponebat: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos si rursus pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quòd ultrà non liceat partibus ad reprobationem testium adspirare: ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

[1 *Et proestans nihilominus attestationes alterius partis, qua vacante sede Burgensi dicuntur receptæ fuisse, certis de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes. d.v.*]

CAP. L.

Attestationes receptæ per arbitrum, fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiam si attestationes publicatæ sunt, & hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponuntur casus hujus decre.

Idem *Præposito & magistro G. & B. Laudun.* e *canonicis.*

Præsentata f nobis Suession. Archidiac. petitio continebat, quòd cùm inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte, & capitulum sancti Petr. Suession. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiacon. se in dicta ecclesia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæstio verteretur, tandem cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & P. Briton. canonicos g super hoc arbitros elegerunt: qui cùm susceptò arbitrio adeò in negotio processissent, quòd productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universæ carnis ingressus, & alius h in Archiepiscopum Ebredunen. i ad-

a 2 *Hæc duo verba, pro se, desunt in antiq. exemplar.* b *Lateranen. sub Innoc. III. c.52.* c *Cap.6. eod. tit. in 4. compil. & decretal. hanc constitutionem, ut per Dominicum, in can. prisci. dist. 35. vid. Gual. Pap.* d *Vid. l. ad testium. C. eodem l. in summa. ff. de ag. fil. arr.* e *Dictis satis, deest in concil. habetur tamen in Greg. compil.*

a *Vid. Paul. de Castr. conc. 369. in cap. in casu de quo quæritur. & Ioan. Andr. in ca. cùm causam quæ inter. supr. eod. quem sequitur Alex. cons. 104. in c. circa primum. vol. 5.* b *Dictis, sanctis, deest in omnibus manuscr.* c *An hæc decret. habeat locum in causa summaria, vid. per Butrium, in c. veniens. 2. sup. eo.* d *producere. alii. proponere.* e *al. London.* f *Vid. Inno. in c. ex parte. sup. de arbit.* g *Clericos, in antiquis cod.* h *alter.* i *Ebrudun. al. Ebreden.*

sumptus, qui distat per duodecim dietas & amplius ab eisdem. Vnde cùm prædicto R. solo minimè arbitrari valente videatur arbitrium expirasse, Dis. vestræ mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta fine debito terminetis: optione capitulo reservata, ut vel recipiant depositiones eorum, qui supersunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterum, salvo jure quod in utroque casu eidem capitulo competit, tam in personas testium, quàm in dicta.

CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento deponit.

Idem *Pennen. Episcopo* a.

NVper nobis *b* A. Presbytero supplicante innotuit, ut cùm ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis *infrà annum* intrasset, custos ad probandum, quòd idem Presbyter fecisset professionem, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: [1 *& infra.*] Respondemus, quòd nullius testimonio quantumcunq; religiosus existat (nisi juratus deposuerit) in alterius præjudicium debet credi.

[1 *Unde prafatus Presbyter asserebat eorum testimonium nullum esse, proinde replicante custode, quòd secundum sui ordinis regulam jurare non poterant nec debebant; sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicasti, ut quid agendum sit tibi, te redderemus nostris literis certiorem. Nos igitur tuæ f. breviter.*]

CAP. LII.

Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes: scilicet, etiam si agitur de vita & miraculis alicujus canonizandi.

Idem *Coriſten.* c *Trecoren. Episcopis.*

VEnerabili fratri nostro *d* Episcopo & capitulo Coriſopton. ac universis Abbatibus apud Cistercien. *e* ingenerali capitulo congregatis: [1 *& infrà.*] Dis. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas & monachi S. Martini *f* Cistercienſ. ordinis super vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monasterii suprædicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet & debet in *g* receptione testium adhiberi.

[1 *Multùq; Episcopis, aliis & religiosis unà cum Abbate & conventu S. Mauritii monasterii Cistercienſ. ordinis Crisopon. diœceſ. olim nobis insinuantibus, piæ me. Mauritium Abbatem prafati monasterii divino munere claris coruscantem miraculis, adeò ut monasterium ipsum quadam usurpatione usus, seu potius quadam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus ut ipsum adnumerari sanctorum catalogo faceremus, ut quòd populus devota præsumptione, ut sic dixerimus, nunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellando sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerando, rite tandem justione Apostolica faciat, ad gloriam Christi & nomina Christiani, nos eorum devotis precibus in quantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbati. S. Lupi Crisopon. diœceſ. dedimus in mandatis, ut inquirerent super pradicti viri vita & miraculis diligentissimè veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro supplicantium desidero plenius annuere valeremus. Idem Episcopus & Abbas quandam nobis paginam transmiserunt proprijorum sigillorum appensione munitã, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur, a Domino, meritis dicti viri, qua licet probata per testes juratos & nominatos in ipsa pagina minuantur, non tamen aspernemur ipsorum sapedictam, quòd ipsos testes examinaverint sigillatim, & quid eis super his de quibus sunt testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverint diligentia, quæ solet & debet in testium receptione adhiberi. Vnde licet humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divina benignitatis honorat, tutius tamen (si arbitremur) hoc differre negotium, quàm in eo sententiam nimis anticipatè proferre. Nolentes autem deesse superna gratia munera, sed adesse.*]

CAP. LIII.

Iterum examinandus est testis, qui obscurè deposuit: scilicet, ex judicis officio.

Gregorius IX.

CVm clamor *a* validus contra Acherontinen. Episcopum super simonia & aliis criminibus ascenderet, Melfiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis ut super his diligenter veritatem inquirerent: & ipsi. Verùm quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confusè, quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quàm aliorum, quos receperitis testificata sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur à testimonio: emendatus verò, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter, fallit in perjurio, qui in criminali repellitur.

Idem.

TEstimonium *b* ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, meritò reprobatur in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseveret. Si verò sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio judicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus extitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata sit ejus opinio, pro eo quòd quandoquetan tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excludatur in causa civili: potest à testimonio (licet egregiæ nitentiam) removeri.

CAP. LV.

Quarta productio non est danda sine solennitate legali, de qua hic.

Idem.

VLtra tertiam productionem non debent testes vitrius produci in causa. *c* Nisi prætito ab eo, qui hoc postulat juramento, quòd neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exposcat: sed quia quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit.

CAP. LVI.

Accusatus criminaliter non admittitur in testem intra alium in causa criminali, sua accusatione pendente: nisi in exceptionibus.

Idem.

NOn debet *d* quis in criminibus, (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum: cùm etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab accusatione ad susceptione ordinum repellantur.

---

a *Murien. al. Penn.* b *Vid. Guid. Pap. & de materia, quòd non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in ca. literis. De præsc. & De conf. 91. & conf. 120.* c *Crisopon. al. Crisopoton.* d *Vid. Chas. in Catal. glor. mund. p. 3. conf. 47. 49. & 50.* e *Cistercium.* f *In C. Bar. monachi monasterii S. Maur. Cisterc. &c.* g *Receptionibus.*

a *Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. lib. 6. & Eymer. in direct. Inq. part. 3. quæst. 62. & qua tibidati §. ad not. Scholast. 119.* b *Vid. Alb. tract. de statutis part. 4. quæst. 13. & 72. & plenè per Archid. in c. parvul. 22. q. 5. Hui resp. Barc. in decr. c. 164.* c *Vid. auth. qui semel. C. de probis.* d *Vid. Barc. libr. 1. decr. c. 164.*

DE

DE TESTIBVS COGENDIS, vel non.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

Testes ciuiliumodi & inducendi testes sunt ad testificandum: & si gravabunt vltro, gratia, &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo.*

CAusam a matrimonii quæ inter M. mulierem & filium R. vertitur, commisimus iudicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab vtraque partium in suæ adsertionis testimonium inuocatos, veritatem occultent, diligentius moneas & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahunt, eos ad ferendum testimonium coram præfatis iudicibus, vel eorum *b* nuncio quem ad hoc miserint, ecclesiastica districtione compellas.

CAP. II.

Testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per sustensionem, excommunicationis & depositionis inuitam.

Idem *Presbyteris Pontiæ.*

Cum super causa *c*, quæ vertitur inter Prænestinen. Episcopum & Subl. Abbatem, sit testimonium veritatis necessarium: mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectui præsentetis, si vero non veneritis, sciatis vos ab officio & beneficio ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et si nec veneritis, excommunicationis sententiam & depositionis poteritis formidare.

CAP. III.

Si qui timore aduersæ partis se subtrahit, testificari compellitur: nisi etiamsi criminali, secundum communem intellectum: & quid obstet ad c.1. sup. eo. & c. dilectorum. infr. eod.

Idem *Genuensi* d *Archiepiscopo.*

Super eo: [1 *& infrà.*] Consul. t. t. respond. Quod si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cùm talia probationem vel ordinem iudiciarium non requirant. Verùm si non est notorium, & is qui conuenitur, factum negaverit, testes qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore aduersæ partis coniiciat iudici eos à ferendo testimonio revocari: Licitè hoc passim possint *f* de juris humani rigore compelli.

[1 *Quæ certificari desideras, an cùm aliquis de aliquo facto interfuit, & super eodem conuenitur, his qui facto interfuerint, cogendis ad ferendum testimonium veritati.*]

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiosè subtraxit. hoc dicit, secundum verum & communem intellectum. Abbas.

Idem.

Peruenit ad audientiam *g* nostram, quòd cùm I. prior sancti Laurentii coram te fuisset de simoniæ labe & hæresis crimine accusatus, quendam, qui contra eum idoneus erat in testimonium, juramento adstrictus, ut non deponeret contra ipsum: *& infrà.* Nos igitur attendentes, quòd nemo debet aduersario in testimonium (quorum appellatione testes continentur) admitti: & quòd tam ille, qui subripit instrumenta, quam qui aduersario patrem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit à se litem foveri, & expediri debet in se judicis auctoritatem elusam: respondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum, ipsum testem meritò esse compellendum.

CAP. V.

Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h.d. secundum lecturam notabilorem.

Clemens III. *Sagobiensi Episcopo* a.

Pervenit *b* ad nos, quòd cùm à laicis enormis & intolerabilis injuria clerico multis adstantibus & videntibus inferatur, injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse: & cùm læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere: [1 *& infrà.*] Consul. t. t. r. quòd hi, qui de rebus ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad illud sunt per censuram ecclesiasticam compellendi.

[1 *Sicq; sit ut ecclesiastica justitia depereat, & clericalis ordo vilescat. Quia verò super his tua nos duxerit si consulendos.*]

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogenda sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & ideò summat sicut. c.1. suprà eod.

Idem.

Cæterùm, quòd super *c* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur à nobis, cùm id tam jus scriptum approbet, quàm consuetudo actibus utentium approbata *d*, si ipsum constiterit odio, vel gratia, veritatem supprimere, aut timore.

CAP. VII.

Testis synodalis, qui coram ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur jurare super eo coram delegato. hoc primo. Propter super venientem infamiam, à testimonio repellitur. hoc secundo. Potest tamen se erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum suum corrigere. hoc tertio.

Celestinus III.

Præterea si testes *e* publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causam matrimonii coram te vel tuo capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati judicis super eadem causa iteratò præbeant juramentum, dummodo aliter fiat fides judici delegato: nisi fortè articulus novæ quæstionis emergat. Hujusmodi *f* verò testes publico jure possunt propter infamiam à perhibendo testimonio removeri, si eam postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiosè, sed in proferendo erraverint, & se in continenti correxerint, reprobari non debent: secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

CAP. VIII.

Cùm de fama vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit, secundum Ioan. Andr. sed secundum Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani, & Magistro P. canonico Pisano.*

Super his *g* *& infrà.* Cæterùm volumus & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quàm literis contra eum sub nomine longe majoris & sanioris partis capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

---

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. elect. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Dicto, verum, deest in vetust.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Innoc. sub. Alex. III. part. 1. c. 1.* d *al. Ianuens. alt. Ian. Ep.* e *Ca. 4. eod. titul. in 1. compil. & ca. 7. part. 8. post Innoc. sub Alex. III.* f *Dicto de, deest in vetustioribus. Ca. 1. de professis. in 2. compilat.* h *parem ad vocationis seu defensionis copiam, al. parem.*

a *Sebovien. al. Gobien.* b *Ca. 1. eod. titul. in 2. compilation. Vid. Iul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quæstion. 24.* c *Ca. 2. eod. titul. in 2. compil.* d *Vid. text. in lib. 3. & ibi Cyn. C. quo sit long. consuetud.* e *Ca. 3. eod. titul. in 2. compilat.* f *Hujusmodi vero testes publici, jurare possunt: & in paucis habetur ut in textu.* g *Ca. 3. titul. de accusat. in 3. compilat. Adde hic Guid. Papæ.*

CAP. IX.

Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.

Idem *Archidiacono Mediolanensi.*

CVm contra magistrum R. super eo, quòd dicitur falsas de sede Apostol. literas reportasse, ac per se vel procuratorem fuisse usum eisdem, tibi direxerimus scripta nostra, postulasti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrum super præfato vitio falsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur *a* respondemus, quòd testes prædicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per cen. eccl. debes appel. remota, compellere veritati testimonium perhibere *b*.

CAP. X.

Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii, & magistro G. canonico Senen.*

DIlectorum filiorum Vulterani capituli ex parte una, & Episcopi Vulterani ex altera procuratoribus in nostra præsentia constitutis: [1 *& infrà.*] Testes qui fuerint nominati, præterquam super criminibus (si se gratia vel timore subtraxerint, vel odio) per censuram ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[1 *Dil. fi. tit. SS. Cosmæ & Damiani Diac. Card. concessimus auditorem, coram quo cum per conventionis & reconventionis modum super diversis capitulis, qua sub bulla nostra vobis transmisimus interclusa, lis fuerit legitime contestata, &c.*] *sic abstitissum.*

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjurationis coguntur socii, etiam juratt.

Idem *Episcopo Bonon. & magistro B.* c

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quòd cives Cervicen. *d* cum M. & I. *e* quondam clericis ecclesiæ Raven. quandam præsumpserunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut cùm causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium prædictorum *f*, providere ei *g*, ne pro defectu testium pereat sua justitia, dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione commissa per censuram eccles. appellat. remota cogatis illos quos videritis compellendos, ut ab hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

DE FIDE INSTRVMENtorum.

TITVLVS XXII.

CAP. I.

Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidem non facit absq; originali. h. d. secundùm ipsius mentem.

Gregorius *h.*

SI scripturam *i* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus.

CAP. II.

Corruit instrumentum si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à notario sit confectum.

Alexander III.

SCripta verò *a* authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ut non appareant publica, aut authenticum sigillum habeant, per quod possint probari) non videntur nobis aliquam firmitatis robur habere.

CAP. III.

Rescriptum Apostolicum propter rasuram, in loco non suspecto, censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.

Idem.

EX literis vestris *b* accepimus, quòd cùm carta [illegible] inter magistrum A. & R. super capella de Antoria *c* vertitur, de mandato nostro susceperitis recognoscendam, præfatus R. literarum sibi copiam petiit, [illegible] lavit. Qui cùm eas argueret falsitatis, quia in earum ne facti abrasæ sunt, ubi scriptum est jura parochialia [1 *& infrà.*] Dicimus, quòd propter abrasionem lam judicari falsæ non possunt, nec etiam habere fidem ctæ, præsertim cùm privilegia in possessionibus [illegible] tur, & literæ in narratione facti (si erratum est) [illegible] incunctanter abradi.

[1 *Nos autem inspicientes literas vestras.*]

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falso, judex faciat illud coram ram judice & paucis, & in loco congruo & securo: & non [illegible] tur sententiæ lata per illud.

Idem *Ebroicensi* d *Archiepiscopo.*

ACcepimus *e* literas, quas Abbas sancti Augustini contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit [illegible] *& infrà.*] Cùm privilegia non inspecta non [illegible] gui falsitatis, & difficile sit & *f* periculosum, [illegible] dem Apost. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeas dem Archiepiscopo in claustro prædictorum [illegible] in alio loco congruo & securo, usq; ad nativitatem ximam sancti Ioannis Baptistæ. Si verò nec [illegible] sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum [illegible] um imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim [illegible] nolumus illa privilegia vacillare: sed præcipimus tentiam, quæ eorum obtentu super statu [illegible] ta est, inviolabiliter observari. *& infrà.* Jubemus [illegible] ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum [illegible] minum numero faciatis esse contentum.

[1 *Nos itaq; attendentes tempus ad prosequendam [illegible] nem præscriptum nullatenus expectandum.*]

CAP. V.

Instrumentum vel privilegium, quo qui utitur erat [illegible] versario integraliter legi debet: sed solum illud capitulum [illegible] agitur, edi debet.

Celestinus III. *Abbati sancti* g *Secundi.*

COntingit interdum *h*, ut dicitis, quòd quicunque cum aliquo litem habetis, privilegium [illegible] strum adversæ parti cogimini plenius exhibere [illegible] accidit, quòd occasione unius capituli, super quo [illegible] venimini, plurima litigia suscitantur: [1 *& infrà.*] Consul. tuæ taliter respondemus: ut quandocunque [illegible] exhibendo privilegio, vel indulgentia, seu [illegible] fueritis requisiti, præsente judice, aut aliquibus [illegible] dentibus viris deputatis ab ipso, audiente [illegible] ria tantummodo recitetur, ita quòd si tamen [illegible] capitulo *i* quæstio fuerit, illud solummodo [illegible] tur, & adversæ parti copia ejus fiat.

---

a *Igitur talster, &c.* b *Adde quòd jure civili mutantur. conc. l. 1. ff. si quis jus dicen. non ob.* c *in quibusdam, B. Episcopo.* d *Cormen. alet. Cermen. alet. Tremen.* e *al. M. & L.* f *l. 1. C. de hæret. l. quotiens. ff. de quæstion. & l. cum probatio. ff. de probat.* g *dictio, ei, deest.* h *lib. 2. epist. 3. cap. 42. regestri.* i *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* b *Lap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Ambitiosa. al. Aledon.* d *Male, Episcopo.* e *[illegible] tit. in 2. compil. vid. Guid. Pap. hic.* f *etiam.* g *[illegible] Fromundi, & ejusdem conventus.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Bart. & Bald. in l. fin. C. de prox. [illegible] l. fi. C. de bon. jud. aucl. poss. Felin. in c. 2. ff. de probat. Bald. in l. civile. ff. de leg.* i *articulo.*

l. 1 Et sic evidenter emuli multarum ea villationum argumenta rescindunt, quibus etiam pacem & tranquillitatem vestram impugnant. Quia vero interest nostra jurgiis suscitandis obviare, & suscitata decidere.]

CAP. VI.

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, in quo littera non sua legibiles, vel scriptura deleta, vel enormem passive falsitatem, non probat. hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus & notabilis pro usu sigillis antiquis. Fauvm.

Innotentius III. *Mediolanensi Archiepiscopo.*

Venerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum Ravennatem, & dilectos a filios G. Abbatem de Scozula, & B. procuratorem tuum super subjectis articulis, diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine monasterii sui, à præfato procuratore tuo nomine Mediolanen. ecclesiæ restitui monasterio memoratum Scozulæ, cum honore, districtu & jurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui habitant in Curteni Berunen. b & tenent res monasterii in Gallia, de quibus monasterium obtinuerat in judicio possessorio per sententiam Episcopi Veronensis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: salvo in omnibus jure addendi vel deminuendi; satagens comprobare omnia, quæ præmissa sunt ad suum monasterium pertinere. Primò per privilegium Luithardi comitis, quondam Episcopi Lucani c, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ præmissa sunt, donaverat universa. Secundò per instrumentum sententiæ Asperti, quondam Mediolanens. Archiepiscopi, quam ex delegatione d Lodovici Imperatoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati Luithardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertiò per privilegia Romanorum Impp. & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quartò per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis Abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monasterium 60. annis & citra e, & à 30. annis & suprà possederat supradicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monasterio, à jam dicto Luithardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis à procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primò, quia ibi maximè apparebat consumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundò, quia cum charta vetustissima videretur, recens apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertiò, quia falsum sigillum vitiosè videbatur appositum, eo quòd à media parte sigilli apparebat quædam imago non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec induta Pontificalibus, sed regalibus indumentis f, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, sed dimidiata, tanquam in illa medietate ponderet aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse delata, quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planitie ullatenus parti similis apparebat: unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia g in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur, vel filii, vel conjugis imaginem habuisse: nam in ipso sigillo nullæ aliæ literæ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adjectione. Dei gratia, designabant. Sed cùm proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luithardus, & in nomine proprio quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta, quæ fuerat inter r. & u. ita, quòd si secunda o. & sexta fuisset i, proculdubio non Luthardus, sed Lotharius legeretur: quod etiam inde a convinci poterat, quòd secundùm dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat spacium, nisi quod potuisset unam literam continere: cùm secundùm integritatem hujus nominis Luithardus inter l. & t. duæ literæ sunt diversæ. præterea inter r. & u. tam modicum erat spacium, ut in eo nec hæc littera d. quæ majus occupat spacium, sed hæc littera i. quæ minimum occupat, videtur formata fuisse. Rursus cùm cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conservationem sigilli, recens erat & mollis. Quòd cùm diligenter investigatum fuisset, certo certius est compertum, quòd sub vetusto sigillo cartha fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ fuerat posita exterius, quasi ad conservationem sigilli, viciosè fuit ipsi chartæ subjunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cætera ferè privilegia Romanorum Impp. præter privilegia Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eo quòd erat ex media ferè parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima medietas: videlicet, icus, nec de cæteris literis nisi hæc adjectio, Dei gratia, apparebat, ita quòd ex literis ipsis non magis poterat comprobari fuisse sigillum Henrici, quàm Lodovici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant literæ: tum quia subscriptio notarii videbatur manus alterius fuisse, quàm subscriptio b instrumenti, cùm tamen notarius in subscriptione profiteretur se instrumentum manu propria conscripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quàm charta, & aqua videbatur encaustum c infectum, ut antiquius appareret. In omnibus d autem Imperialibus privilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio de sententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luithardi, qui dicebatur donationem feciſse. Porrò si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cùm ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta alii non præjudicet e. Nec attestationes, quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luithardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum aliquod irrogare, cùm inter alias personas, & in alio judicio receptæ fuissent. Cæterùm memorati Henrici privilegium, quod non solùm confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium donatarum intelligi fortè poterat monasterio adquisitum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur fuisse, unde tamen intelligatur eo modo quo magis posset valere: distinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cùm eadem legitimè nequivissent confirmari pariter & donari: confirmari, tanquam prius habita & possessa: donari, tanquam tunc tradita & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, cùm juxta f

a *Capit. 1. tit. in 3. compil.* b *al. Binuens.* c *Lucinen.* d *Ludov.* e *al. infra.* f *Dictio, instrumenti, deest in nonnullis exempl.* g *al. quod.*

a *Comici.* b *superscripto.* c *al. incaustum. est autem encaustum librariorum atramentum, de quo Cel. Rhodig. 7. lect. antiq. cap. 31.* d *etiam.* e *Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. D. Iud. solvi.* f *Iuxta sanctiones legitimas, quod meum ex una causa ex alia causa amplius meum fieri non possit.*

legum sanctiones, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [1 & infrà.] Cùm ergo privilegium Henrici confirmatorium tantùm extiterit, saltem quo ad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: [2 & infrà.] Per instrumenta verò locationis, nec est utique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cùm ad probationem rei propriæ sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: [& infrà.] Cùm autem super his fuisset diutius litigatum, quia legitimè probata non fuerant quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo & Mediol. ecclesiæ sententialiter diximus absolvendum: quoniam cùm obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui petitor est, judicari.

[1 *Præsertim cum pars monasterii usa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententiæ, vel illa quidem legitimè fuerant à Lautardo donata, & illa donatione per totum judicium est usa. unde post donationem hujusmodi eadem eidem non poterant redonari.*]

[2 *Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam si veræ fuissent ac sine suspicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.*]

CAP. VII.

Non valent interæ super absolutione voti per crucesignatos, impetratæ tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

QVod super his: *& infrà.* Quæsivisti *a*, quid agere debeas circa crucesignatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota cardinalium sigilla reportant: cùm eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quòd quando talibus literas indulgemus, illis, quipersonas & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentiùs, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Vnde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solùm Cardinalium, sed & nostras, nec solùm dubias, sed & certas constiterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravaganti dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc judicatur secundum eam: aut dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Helienſi Episcopo.*

PAstoralis *b*, &c. [1 *& infrà.*] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cùm decretalis aliqua, de qua judex meritò dubitet, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundùm eam non metuat judicare: cùm non tam ipsius, quàm juris communis auctoritate procedere videatur. Verùm si juri communi sit dissona, secundùm ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

[1 *Quæsivisti etiam quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate judex potest non immeritò dubitare, cùm plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipsa per metropoles insinuata fuerunt. Quia igitur sæpe contingit, quod etiam coram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus, sæpe benignius respondentes.*]

CAP. IX.

Post publicatas attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primò. Consuetudo hic sancti pro omnem authenticum. hoc secundò.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch.*

CVm dilectus *a*: *& infrà.* Ad secundum quæstionem duximus respondendum, quòd utrumque potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super verò articulo respondemus, quòd si consuetudo patriæ obtineat adprobata, ut instrumentis illius fides adhibeatur, vos ea securè poteritis admittere. Cæterùm cùm supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus Scoticanis.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probanda per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi.*

CVm Ioannes *c* eremita ante centum triginta fere annos Senen. ex causa mutui coram Donadeo de Iudicibus Viterbien. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quòd cùm idem in centum & octoginta libris illi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, tantum triginta libras ex illis non immerito debebas pensare. Tandem cùm super hoc & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquamdiu litigatum, processes attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domus possessionem vacuam *d* traderes, & à creditoribus liberares *&c. infrà.* Cùm igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quàm dicto Ioanni T. Subdiacono & Capellanum nostro dedimus auditorem, ex parte tua fuit propositum coram prædictæ domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad probandum inductis, quod esti novum esset contractum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deponebant se interfuisse contractui inter te & prædictum Ioannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum precium tibi fuerat confessum, tali videlicet adjecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares liberè in vita tua, & post obitum tuum R. natis tuis ejusdem Ioannis nepotibus restituere, cujus conditionis intuitu domum ipsam eisdem pro minori precio vendidisti, cùm à G. matre ipsa ☞ C. libras potuisses habere, anni verò circiter dimidii, quo venditio facta fuit, iidem testes se minimè recordari. Dictus verò Ioannes restituere non conditionalem, sed puram propositionem ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum. [1 *& infrà.*] Tabellionem quoque, qui confecit instrumentum, & unum ex testibus in instrumento inscriptis ad id probandum induxit: [2 *& infrà.*] Post cùm dubitatio fuisset exorta, utrius debeat probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia eisdem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quilibet instrumentum tanti debet esse momenti ut plurium idoneorum testium depositionibus præferatur. [3 *& infrà.*] Ad hoc autem idem Ioan. ex adverso respondit, quòd cùm intentionem suam per tam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non purè, sed conditionalem

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. De re judic.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Scienda. c Cap. 1. tit. in 4. comp.* d *Quando debetur vacua possessio. Vid. per. & legistas in l. in contractualibus. §. si quis. ff. de act. obligat. gloss. in §. quod autem. Instit. de usucap.*

celebratam esse proponas *a*, nec per testes ad hoc à te indubitato de certo fuerit tempore facta fides, & ideò non appareat quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractam, hujusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cùm utraque pars à nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quòd unica tantùm venditio super domo contracta fuerit: & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quòd ipsa interrogante fuerit postquam à partibus extitit in causa conclusum, cùm judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto quotiens dubitationis aliquid *b* occurrit. [4 & 5.] De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem predictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ab hac e nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Ioanni silentium imponentes. Sententiam verò judicum prædictorum, qui aliàs justè promisisse noscuntur (cùm hujusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit nec objecta) quò ad dictum capitulum confirmamus, eam quò ad alios articulos *d* auctoritate apostolica confirmantes.

[1 In quo profitebaris te propria voluntate vendidisse ac tradidisse domum ipsam eidem Io. heremitæ, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.]

[2 Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, quia sic in instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione vel pure fuerit contractus initus, dixit se minimè recordari.]

[3 Satis est enim si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cùm ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret adhibenda testibus adhibendis: sed cùm per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifestè probatum, suprà dictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones asseruit instrumento merito præferendas.]

[4 Negatur & aliis tam coram nobis quàm coram prædicto capitulum propositis & plenius intellectis.]

CAP. XI.

Decisiva litera non vitiatur rescriptum.

Honorius tertius.

EX parte *e* charissimæ in Christo filiæ B. quondam *f* Anglorum reginæ fuit propositum. [& infrà.] Quia rescriptum Apostolicum pro eo quòd in hac dictione, spoliatum, hæc figura O, deerat, asseritur vitiosum: mandatum, quatenus hoc non obstante in negotio ipso rationabiliter procedas.

CAP. XII.

Locus appellatur à judice, qui parti hoc petenti, non facit edi testimonia instrumenta.

Gregorius IX. *prioris sancti Bartholomæi & decani de Arcubus London.* g

GRegorius vicarius ecclesiæ de Recham nobis exposuit, quòd cùm prior & conventus de Ledis coram judicibus auctoritate Apostolica, conservatoribus, hæc figura O, deerat, asseritur vitiosum: mandatum, quatenus hoc non obstante in negotio ipso rationabiliter procedas.

CAP. XII.

Locus appellatur à judice, qui parti hoc petenti, non facit edi testimonia instrumenta.

Gregorius IX. *prioris sancti Bartholomæi & decani de Arcubus London.* g

GRegorius vicarius ecclesiæ de Recham nobis exposuit, quòd cùm prior & conventus de Ledis coram judicibus auctoritate Apostolica, conservatoribus, hæc figura O, deerat, asseritur vitiosum: mandatum, quatenus hoc non obstante in negotio ipso rationabiliter procedas.

quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, &c.

CAP. XIII.

Scriptura contrariæ ab eòdem prodictæ fidem non faciunt.

Idem.

IMputari ei *a* potest, qui contrarias inter se scripturas in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cùm in ipsius fuerit potestate, quam voluerat non proferre.

CAP. XIV.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem.

SI cautio, quam à te indebitè proponis expositam, indeterminatè loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit expresseris in eadem, confessioni tuæ statur: nisi probaveris te id indebitè promisisse.

CAP. XV.

Auctoritate ordinarii potest notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem *L. tabellionis.*

CVm P. tabellio morte *b* præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in nota redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur. Coram ordinario judice vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta, in nulla sua parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

DE PRÆSVMPTIONIBVS.

TITVLVS XXIII.

CAP. I.

Sicut manifestè nocens est pœnæ obnoxius, sta & occultus, licèt postea dicat se joco fecisse.

Salomon *in Parabolis.* c

SIcut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. *d*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni.

---

a *Infero quòd per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, actionibus recompensatis. l. Iulianus. §. offerri. De act. emp.* b *vide de cautionib. de interr. act. l. 1. & 2. eod. tit.* c *Hæc 2. verba, ob hoc solum in vetustissimis.* d *hæc verba, auctoritate Apostolica, desunt.* e *vid. Rom. cons. 342. Bald. in l. imperator. ff. de stat. hom.* f *Ita in ij qui multa bona de acquirendis.* g *Anglicorum.*

a *Vid. Anton. de Butr. in c. nostra. sup. de testibus. & ca. ex tenore. sup. de refer. Bart. & Salic. in l. scriptura. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. De stat. hom.* b *Vide Matt. de afflict. super const. Neapol. in ea. Bajulos omnes. not. 13. & seq. Bal. cons. 62. l. 3. Alex. cons. 136. & 131. l. 1.* c *Ca. 26. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *in judicio duarum mulierum. l. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.*

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: econtrario alia *a* dicebat, nec mihi, nec tibi: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *in Parabolis.* b

EX studiis suis intelligitur puer. Quicunque enim virtutibus studet, cum modestia continentiæ, auditioni sapientum, observantiæ mandatorum Dei, maximè simplicitati & humilitati videris, hujus munda & recta opera intellige.

CAP. IV.

Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ.*

NVllus dubitat *c*, quòd ita judicium nocens subterfugit quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit: confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia.* d

NOnne *e* benedicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

CAP. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo.* f

MAndata cœlestia efficacius gerimus *g*, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas ecclesias Siciliæ te vices Apostolicæ sedis ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, sed Personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid te subsequenti conversatione tua præsumamus.

CAP. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. *h*

QVosdam: & *i* infrà. Aphrica verò qualiter mortalitate & languoribus vastetur, quanto viciniores estis, credo quòd subtilius cognovistis.

CAP. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo.* k

QVanto: & infrà. Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Osee.* l

SCribam eis multiplices leges meas. Et prius datis, & neglectis adparet, quòd has negligent.

a Illa. b C.20.& c.4.eo.tit.in 1.comp. Huc spectat l. 11 qui §. divus. de tut. & cur. dat. & §. servos. in gloss. desierunt, Inst. de rer. divis. c Ca.5.eod.tit.in 1.comp. d Homilia 18. e Ca.6. eod.tit in 1.comp. Bald.in l. C. de sacr. eccles. f Greg. l.2. epist.4. regist. g Ca.7.eod.tit.in 1.compilat. & c.1.tit.de offic. vic.in 1. comp. h Greg.l.7.epist.123.sive 127.regist. i Ca.7.eod.tit. in 1.comp. k Greg.in re.l.10. epist.33. & 34. l Ca.8. & 10. eod.tit.in 1.comp.

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassien.* a

QVia verisimile *b* non est, quòd H. Presbyter pollenatum ecclesiæ R. capellano concesserit, & ab eo in jusdem ecclesiæ acceperis vicariam. Providetur ut super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama habeat, vel tales personæ adpareant, de quibus verisimile non sit, quòd debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quòd testes facilè corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

CAP. XI.

Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio & contractib. matrimonialibus, ac alia admodum probatur matrimonium. Pannor.

Idem *Genuen.* c *Archiepiscopo.*

ILlud quoque *d* nobis innotuit, quòd cùm liberum mulier per decem annos & ultrà, cuidam servo fornicationis cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nec ipsum adserit suum non esse maritum. Verum ut eum vindicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum adnationem propter nuptias feciſſe adparet. Malè enim instrumentum illud adserens vitiosum, ut servo domino fraudaretur, plures testes produxit, quòd ille ab eo ejus sæpe rogatus, ut eam desponsaret, nec desponsaret, nec desponsaturum se ipsam firmiter adserebat: verum non nisi prædicto instrumento, & quibusdam aliis, qui viderant annulos deferentem ipsam, putant uxorem: sed mulier de more illarum, quæ pueriunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia hujusmodi dubietate, fama vicinia magis debet attendi, fama loci habet, quòd vir ipsam in lecto *e*, & ut sicut uxorem tenuerit (cùm matrimonium sit mulieris fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens,) cogenda est mulier, ut eidem viro adhæreat viat conjugali: præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adplevit.

CAP. XII.

Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* f

LIteris *g* fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, cùm P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, teret seperari, adcusatores matrimonii produxerit testes firmiter adserentes, quòd postquam mulier dicto viro contraxerat matrimonium, viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, dem lecto jacentem, ea (ut credebant) intentione cognosceret carnaliter *h*, viderunt, multis locis & latebris ad hoc commodis, & horis electis: Consul. tuæ taliter respondemus, quòd ea violenta, & certa suspicione fornicationis, tia divortii promulgari: ita quidem, ut vir beat, mortua illa ducendi aliam, mulier gii remanente.

[1 *Et publica fama consentit, quòd post* trimonium se miscuerunt ad invicem, *publicè, ut asseris, sunt confessi, quæ*

a al. Castrensi. b Ca.11.eod.tit.in 1.compil. c Ca. p.30 c.42. e Nota signa aliqua sicut uxorem tractasse. De hoc f In quibusdam deest inscriptio, ut in 2.comp. tit.in 2.comp. Vide Matth.sing.316. & Alexand.Imol. proccssu. h In C.Baet.ut eam cognoverit carnaliter videtur in sec.&c.

matrimonium fecisse negarent. dicitur quod, de muliere prædicta, quod de marito se simulans concepisset, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt, se mentita est peperisse, & rebaptizari faciens virum suum decepit. procedente verò tempore cum fama empta alienus partus fraudem detegeret, parentibus à quibus eum emerat nullis restituit, postea veneficium potum & aliud vitæ insidias viro fecisse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua fraternitas dubitandum, si ad dissolvendum matrimonium prædicta probationes sufficiant.

CAP. XIII.

Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III.

Tertio loco quæstionis *a* hujusmodi modum tua fraternitas petiit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsa prosiliens, *b* se à juvene carnaliter prægnitam proponebat: à qua producti testes dixerunt se pro certo credere, quòd illa dicti juvenis extiterit concubina: adjiciens, quod eos in simul viderant per plana & nemora, non invita, pluries convagantes: & testimonium viciniæ super hoc recepisse dicebant. Ad majorem verò certitudinem (quia minus sufficienter credidisti esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quàm juramentis adstricti eorsum confessi sunt, quòd se invicem carnaliter prægnoverant: licet juvenis nollet eam, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cùm hoc non dicatur coram, sed quasi prædicetur à pluribus manifestum, credibilius esse credimus, ut matrimonialiter non *c* conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

CAP. XIV.

Propter præsumptionem etiam vehementem, non debet quis de pœna remitti condemnari.

Innocentius III. *Nivernen. Episcopo & Archidiacono Bituricen.*

Literas vestras recepimus *d*, continentes, quòd cùm causa, quæ vertitur inter Altissiodoren. Episcopum, & quosdam Burgenses de charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis & Abbati Collonensi, à sede Apostolica delegata fuisset, utraque pars vos duos sub certa pœna, sibi mutuo statuerunt, delegata vobis nihilominus potestate reservata: G. autem lator præsentium, unus ex illis hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de statu suo similiter recognoverat, quòd eodem secum latebrabat, *e* retro: [1 &] Nos verò prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod asserit diceret, postea se dixisse negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum utrumque reddit illum valde suspectum: quanquam verisimilius *f* videatur, quòd in tempore, quo tanquam verè pœnitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset, proferendo in fratrem, quem tanquam charissimum, non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. unde præsumitur, quòd cùm postea purgavit illum de hæresi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cùm propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis *a* debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere utrùm in tenebris ambulet, an in luce: utrúmve sit verè pœnitens, an fictè conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebitè molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

[1 *Qui cùm de fide sua coram ven. f. n. Bituricen. archi. convenretur, eig, purgatio faciendo per eundem vv. qui verè pœnitens & catholicus credebatur, esset indicta: tunc ipse vv. fratrem suum, quem publicè asseverat hæreticum, præstito juramento catholicum esse firmavit, & sic à præfato Episcopo duo contraria proponebatur dixisse: unde ab Episcopo & perjurus & hæreticus censebatur. Ex contrario verò idem vv. proposuit quòd licet de se publicè confessus fuisset, nihil tamen de fratre fuerat confessus. unde bene poterat illum purgasse, maximè cùm à duobus capellanis de Albimaco, qui consenserant illius noverant, se dicat audivisse, quòd tanquam catholicum poterat illum securè purgare, quis eorum literas postea vobis ostendit. Sed Episcopus super eo quod de fratre negaverat, protinus eum per ipsum & unum Presbyterum & alium Diaconum coram vobis convicit: unde ipsum prolapsum in hæresim asserebat. Nos igitur in prædictum vv. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis nostris ad præsentiam vestram transmisistis, bonis ejus interim annotatis, donec de persona ejus & bonis quod statuendum foret, statuere curaremus, adjicientes quòd cum idem vv. apud vocum quibusdam instaret, ut purgationem reciperetis ipsius sicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, eò quòd sibi contrarius videbatur, admittere noluistis, purgatione tamen pro eo per manum viii. bonorum virorum admissa. quia verò vulpeculæ, quæ moliuntur vineam Domini demolire, sagaci sunt studio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos.*]

CAP. XV.

Non præsumitur incontinens in senectute, qui in juventute continuit, maximè si est literatus.

Idem *Genadien. Episcopo & Abbati Decisquorum.*

Cvm in juventute sua *b* Quinquecclesien. Episcopus adeò se maturum, honestum & providum exhibuerit, ut ab ecclesia Romana meruerit pallio decorari: non est de levi credendum, quòd postquam ad senilem *c* pervenit ætatem, turpiter abjecerit jugum Domini, fœtores libidinis amplexando: cùm labes hujusmodi quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentius expietur. Quis præterea de facili crederet, quòd vir præditus scientia literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret *d*, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cùm etiam secundùm sententias ethnicorum naturale fœdus inter tales personas, nihil permittat fævi criminis suspicari *e*. Licet igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum hujusmodi pernicioſum exemplo de Hungarica ecclesia toleremus: Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures nostras, quasi malignis delationibus inclinare. Sed *f* ut probaremus, si spiritus esset ex Deo. *g* Auriensi Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter & cautè à Coëpiscopis indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe reipersum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quòd eum vitum

1 *Ca. 1. tit. de sponsal. in 2. compil.* b *Quòd sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animæ periculū evitandum, vide Joann. in l. huiusmodi. quod ex conventione. §. procurator. De jurejur.* c *jungatur.* d *Ca. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Quid consentiendum sit hoc in ff. patet in gloss. super verò purgando.* f *vide ad validandum.*

a *Temporalis, in omnibus vet. lib. & in vet. compilatione.* b *Ca. 2. eod tit. in 1. compilation.* c *post q. venit & f. at. &c.* d *converterit.* e *vide l. ut vim. & ibi gloss. & Doct. ff. de justi. & jur.* f *al. Sed ut prob. spirit. si essent ex Deo, &c.* g *Iuuensis.*

honestæ conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes:

CAP. XVI.

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cùm idoneus præsumatur.

Idem a *Archidiac. & Præposito Mediolan.*

DVdum *b* archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. scholarem à Presbytero sancti Victoris in clericum ejusdem ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem: *c* & infrà. Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quòd nequaquam sufficiebant duobus clericis facultates ecclesiæ memoratæ, adjiciens, quòd prædictus C. non erat idoneus ad illius ecclesiæ beneficium obtinendum: & infrà. Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet si persona fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur: cùm prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

DE IVREIVRANDO.

TITVLVS XXIV.

CAP. I.

Ægre potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis, b.d. quò ad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d *universis Christianis.*

EX administrationis: *e & f.* Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda *sub. contradict. abb. ob.* ecclesiastica districtione cogatis.

CAP. II.

Non valet juramentum præstitum à prælato de non repetendis rebus ecclesiæ. Vel sic: A juramento metuloso sit absolutio per judicem ecclesiasticum.

Gregorius *in Registro.* f

PErvenit ad nos *g* Laudicen. Episcopum ab Ar. comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quòd non repeteret sic ablata. Cognita igitur contumelia, valde doluimus: asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima coactione juravit.

CAP. III.

Non deierat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non astringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præbuit juramentum.

Idem *regi Francorum.*

PErvenit *h* ad nos [1 &] Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione interposita, conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minimè paruisse.

[1 *Quòd cùm jam pridem ad partes Alvernie, &c.*]

CAP. IV.

Ponitur forma juramenti septem cap. continens, secundùm quam jurant Papæ Episcopi: sed hodie omnes recipiunt formam à Papa sibi juratam. hoc sit pro summario & divisione.

Idem *Petro Subdiacono.*

EGO *a* N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto *b* Petro, sanctæque Romanæ ecclesiæ, domnoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonicè intrantibus. Non ero neque *c* in consilio, neque in facto, ut vitam perdat aut membrum *d*, vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per nuncios manifestabit, ad ejus *e* damnum, nulli pandam: Papatum sanctæ Romanæ ecclesiæ & regulas sanctorum patrum adjutor ero ad defendendum, & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad synodum veniam: nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Legatum Apost. sedis certum esse cognovero, in eundo & redeundo honestè tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo.

Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absolvat licentia. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta evangelia.

CAP. V.

Non tenetur clericus Episcopo suo obedientia juramento obstare, nisi ratione administrationis sibi concessa.

Vrbanus Papa.

NVllus Episcopus clericos suos (nisi forte, quos ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, si paraverit: quo casu cogitur, sed repetit.

Alexander III. *Episcopo Vigilen.*

DEbitores *i* ad solvendas usuras, in quibus sibi obligaverant, cogi non debent. Si verò de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cùm usuræ solutæ fuerint, creditores ad restituendas sunt ecclesiasticâ severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen super pignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens, volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter solvere, & demum rem cum fructibus suis petere. p. d. & est casus not.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, quòd cùm P. quibusdam hominibus rem suam pecuniæ mutuasset, quasdam ab eis possessiones & reditus recepit in pignore, ipsos juramento firmans & astringens, quòd super illis, donec solverem illi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis & reditibus nondum fuerint deductis expensis, receperit *l*, tu tamen fratri nostro scope eum propter hoc excommunicationis astrinxisti: [1 & *infrà.*] Ideoque mandamus, quatenus recepta à præfato P. sufficienti cautione, quod debeat parere mandato, absolvatis eundem. Debitores ejus, qui prædictas possessiones & reditus tra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est, m

---

a *Archiepiscopo.* b *Ex hoc Decr. colligo, quemlibet præsumi bonum, de quo aut prater Fel. vide Alex. cons. 127. incl. Salvaterr. in 3. volum.* c *vide Angelum.* d *In duobus vetustissimis, nonus: in cæteris 3. habetur, an uno octavus. quod rectius videtur. Hoc caput inordinate & præposterè sequentibus est propositum, cùm sit ex sec. compi. sequentia ex 1.* e *Ca. 4. eod. tit. in 2. excepit.* f *al. ex Registro Gregorii.* g *Ca. 9. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 7.* h *Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. sed nec, hoc dicit Ant. Augustin. so invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 12.*

a *Ca. 10. eod. tit. in 1. compil.* b *al. bean.* c *addunt abest.* d *Quid app. membri veniat, flam. in Ca. si quis in Auth. sed nov. jur. C. de serv. fugit. & 15. dist. i. singula.* e *eod.* f *al. absolvat.* g *Sanctæ Dei.* h *Ca. ord. tit. in 1. compil.* i *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. & post concil. Lat. sub Alex. III. c. 4.* k *eod. tit. in 1. compilat.* l *vid. l. 1. cum not. C. de fruct. & lit. expens.* m *In Cod. Barb. Si ita est, pro cæteris usq; finem capitis.*

ecclesiastica censura vngatis, ut hæc restituant, nec sibi molestiis inferant, donèe ei pecunia persolvatur. Cùm autem ei pecuniam, sicut juraverunt, persolverint: vos ipsum ad restituendum, quicquid (deductis expensis) ulla ratione recepisse constiterit, inducere studeatis: & si commonitus non fecerit in eandem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

[1 *Eiusdem vobis literas nostras cogimur destinare, præsertim cùm ille sicut asserit, forte sua velit esse contentus.*]

CAP. VIII.

Juramentum per metum extortum servari potest sine interitu animæ, servandum est: ecclesia tamen Romana consuevit talia juramenta absolvere.

Idem *Senon. Archiepiscopo.*

SI verò *a* aliquis quenquam gravissimo metu sub religione juramenti, suum jus refutare coëgerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum vel neuter id habere debeat: Duximus tibi respondendum, quòd non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in detrimentum salutis æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne quibus perjurii videamur. verùm aliquando in Rom. ecclesia pluribus præsentibus factum esse recolitur, quòd clerici, qui cassi ministerium ecclesiæ abjuraverunt, de juramento violationis beneficium meruerunt, & ad coërcendam iniquitatem eorum, qui ecclesiasticos viros ad præstandum illud compulerant, permissi sunt in eadem ecclesia ministrare.

CAP. IX.

Monachi pro debito monasterii jurant stare in obstagio, & fidejussores, qui juraverunt creditorem indemnem servare, juramenta servare cogantur.

Idem *b Sardinensibus Episcopis.*

EX relatione *c*, quod nobis est præsentatum, innotuit Abbatem Trenen. cum Petro super summa octo millium solidorum taliter convenisse: & infrà. Super hæc præfatus Abbas quosdam ex monachis obsides dedit, qui de observanda conventione juraverunt, ut si ipsi defecerent, alii monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper fidem dicti monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. *d* & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tu Abbatem, quàm monachos, quàm V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurarunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati & monachis ingressum interdicatis ecclesiæ: & in terra præfati V. & uxoris eiusdem usque ad dignam satisfactionem inhibetis divina officia celebrari.

CAP. X.

Perjurii est & ab ea ecclesia removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem *Lundens.* [*& Vigorien. Episcopis.*]

QUerelam *e* R. canonici Linconien. accepimus, quòd cùm V. clericus ei duos bisantios nomine ecclesiæ de statera se annuatim soluturum interposito juramento firmasset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur ecclesias regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate ab ejusdem pensionis solutione *f* cessasse, ipsum à præscripta ecclesia removentes, ea præfato R. restituere minimè differatis.

CAP. XI.

Si præsentatus jurat præsentari de antiquo censu augendo, & postea contrarium jurat instituenti, valet secundum & non primum, tamen ab ecclesia removetur.

Lucius III. *Norwicen. Episcopo.*

TVa nos duxit fraternitas *a* consulendos, cui standum sit juramento cùm clerici è religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel præstandum aliquid beneficii præter solitam pensionem: cùm autem instituuntur ab Episcopis, jurant, quòd antiquam pensionem & solitam non angebunt. Tuæ igitur consul. breviter *b* respondemus, quòd cùm posterius juramentum ratione & Lateranensis concilii *c* auctoritate juvetur, primo præjudicat, quod de cupiditate processit. Cæterùm justum est, ut clerici pro perjurio, quod vitare non possunt, ab ecclesiis excludantur.

CAP. XII.

Episcopi de perjurio gravius, quàm alii sunt puniendi, h.d.

Vrbanus III. *Archiepisc. Pisan.*

CVm *d* quidam [1 & 2.] Consul. t.t.r. quòd in Episcopos qui suum transgressi sunt juramentum; est tanto gravius vindicandum, quanto majori præeminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterant ad similia provocari.

[1 *Episcopi Sardiniæ sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam sicut tenebantur juramento adstricti non solverunt: & quidam Episcopus ipsius terræ in die dedicationis ecclesiæ ordines, cùm dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit: & quidam etiam juraverunt aliquando quòd fratri vel sorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare à nobis quod de hujusmodi factendum sit, tua f. requisivit. Nos igitur.*]

Illicitum est juramentum de non præbendo subsidium conjunctæ, hoc dicit.

Illi verò *e*, qui jurant non loqui patri vel matri, sorori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt abillius observantia juramenti, cùm illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quod malè juraverant, pœnitentia competenti.

CAP. XIII.

Non valet juramentum monachi claustrum abjurantis: & sibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.

Idem.

SIcut *f* ex literis tuæ discretionis cognovimus R. prior monasterii tui iracundiæ calore succensus, juramento firmavit, quòd in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. monacho ulterius moraturus: [1 & 2.] Respondemus, quòd non licuit monacho supradicto temerarium *g* juramentum facere, maximè cùm fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuaret. Ideoque circa eum tua solicitudo provideat, quòd talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse verò in claustro, quod licitè abjurare non potuit, cùm stabilitate perpetua, suam pœnitentiam exequatur.

[1 *Quærenti ergo tibi quid super hoc circa eundem monachum sit agendum.*]

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit prælato, successoribus jurare non cogitur.

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post conc. p. 17. & ca. 1. vide c. ad audientiam, supra.* b *Sardin. & Gabilon. Epsc.* c *Ca. 6. eod. tit. in 2. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 3.* d *al. Gal.* e *Ca. 7 eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. part. 22. Vide Corset. sing. 93. lit. E, in verbo Emphyteuta.* f *vsque.*

a *Ca. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *taliter.* c *Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. 9. prohibemus. Habes infr. de conf. c. prohibemus.* d *Ca. 11. eod. tit. in 1. comp.* e *Vide Sotum lib. 8. de just.* f *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* g *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 2. art. 7.*

Clemens III. *VV.* a *Regi Siciliæ.*

VEritatis *b* amica simplicitas : [1 & ℣.] Respondemus, ut hæredes tui, qui nobis vel alicui successorum nostrorum juraverint, aliis jurare minimè compellantur : catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii *c* & fidelitatis puritatem, nihilominus ac si jurassent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

[1 *Nullis verborum fallaciis, nullo appetet ambiguitatum involucris offuscari. Eapropter fils charissime in Domino, audito quòd in magnitudinis tuæ præsentia quæsito mota fuerit, utrùm ex tenore nostris reseripti colligeretur quòd singuli eorum hæredum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant & homnii juramentum. Intellecta etiam expressione vel expositione dil. fi. n. Abit. S. crucis in Hierusalem & P. tituli S. Laurentii in Damaso Presbyterorum cardin. sed. Apost. le. quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa : à sano intellectu eorum volumus aliquatenus dissentire, serenitati regiæ duximus intimandum, quòd cùm intentio nostra non sit ut intolerabile tibi sit tuisq; hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

CAP. XV.

A juramento per metum extorto ecclesia solet absolvere : & ejus transgressores, ut peccantes mortaliter non puniuntur.

Cœlestinus III. *d Brundusiensi Episcopo.*

VErùm *e* in ea quæstione, quæ quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita & rebus servandis fecerunt : nihil aliud arbitramur, quam quòd antecessores nostri Rom. pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales à juramenti nexibus absolverunt. Cæterùm, ut agatur consultius, & auferatur materia *f* dejerandi, non eis ita expresè dicatur, ut juramenta non servent : sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato stare juravi, aliquod mihi præcipit contra juramentum per me prius licite factum, illud servare non teneor, hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. *g H. & S. & M. civibus Venetis.*

VEniens *h* ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quòd olim cum M. Maurien. *i* alternatim convicia ingerendo certavit : propter quod cùm graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partis utriusque amatores extiterant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cumque idem *k* non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cùm omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur. [1 & ℣.] Verùm quia idem A. qui dicti Ducis est consiliarius, & in jure suo multis ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter jurasset, si mandatum illud sibi contrarium præscivisset : noveritis nos Patriarchæ Granden. mandasse, ut si mandatum priori juramento licitè facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denunciet non servandum. *l*

[1 *Aut nisi per nobilem virum R. comitem & H. Mauroten. qui absentes esse dicuntur, ipsum contingeret relaxari.*]

a *al. Gulielmo.* b *Ca. 5. eod. tit. in 2. compil.* c *al. hominii etiam fidelitatu puritatem, &c.* d *al. Brundiensi. Archiep.* e *Pari c. cum non ab homine. sup. de jud. & c. 6. eod. tit. in 2. compil.* f *Perjurandi.* g *Henrico Vitali & Leonardo Marco Maurocen.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* i *Maurocen.* k *Cumq; idem A. non credens se tale, &c.* l *observandum.*

CAP. XVII.

Qui juravit ecclesiam defendere, & requisitus sine justa excusat, perjurus est, nec eum defendit appellatus.

Idem *magistro Apollinari.*

BRevi scisitatus *a* ex quæstione, utrùm ille, qui alicujus ecclesiæ servare ac pro posse defendere mento tenetur, si necessitate imminente super ramenti debito requisitus duxerit appellandum reatum incurrat. Respondemus, quòd in hoc appellantem à perjurio talis appell. non excusat, si difficultas existat, propter quam requisitus ecclesiæ subvenire) culpa perjurii potius irretire.

CAP. XVIII.

Juramenti scienter illicitum, non indigeo absolutione, sed illud non observare. Si verò juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo esse observabile. Si autem juravit tum, quod putabat illicitum, debet observare juramentum, si animo depravato ago: pœnitentiam.

Idem *illustri Regi Aragonis.*

QVanto personam *b* tuam : [1 & ℣.] Quidam filiarii tui (imò potius deceptores) tuam induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi ad certum tempus patris tui conservare moneta tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere data. Cùm autem adeò sit deminuta & effecta, quòd grave propter hoc scandalum neratur, tu quod egeras *c* indiscretè cupiens ac necessitati populi satisfacere, ab observatione ti prædicti postulasti suppliciter à nobis absolvi quo diligens indagator potuisset facilè inveni non tam erat absolutio necessaria, quàm interpre quirenda : quoniam cùm juramentum fecisti, aut falsam aut legitimam esse credebas. Si falsum, ramentum fuisset illicitum, & nullatenus observ & pro eo esset tibi pœnitentia injungenda : cùm tum non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit Si verò legitimum esse credebas, juramentum fuit & usque quaque servandum. Et ut interpret liter observetur consulimus & mandamus, ut moneta, quæ à legitimo pondere fuerat deminu sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad mum pondus reducas, secundùm eum statum tempore patris tui habuit meliorem, ita quòd moneta, quæ ab illo statu falsata non fuerat, cum riter expendatur : per quod & dispendium vitet & juramentum servari. Verumtamen si monet ipsam in præstatione juramenti credebas à legitim dere deminutam, & tua super hoc conscientia o deat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfa nem injunctam tibi pro illicito juramento studeas plere.

[1 *Inter alios Christianos principes sinceræ charitatis vigo mus, tanto serenitatis regia diligenter solicitudine velamus cavere, ne quid ei, quod absit, immineat, quod vel in persona ma tua aut detrimentum terræ valeat redundare. Ecce enim dem literarum tuarum & plurium prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consistentium nobis innotuit, quòd sarracenorum inimicos Christianitatis, qui pra magnitudine sui potentiæ terram Hispaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo fi. n. regis Castellæ illustris, cum armaturis navalibus fortiter stinares.*]

CAP. XIX.

Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris superioris.

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* b *Ca. 4. eod. tit. in compilat.* c *In Cod. Barbat. egerat indiscreti, discreti cupiens, &c.*

Idem *consulibus & populo* a *Tudertino.*

Venientes b ad sed. Apost. consules vestros super his, quæ ad nos de vobis sæpius referuntur, & commonevimus, & aliquantulum asperè convenite. Cùm ergo appellationibus interpositis ad Apost. sed. teneamini humiliter & devotè deferre, cùm & leges etiam seculares post sententiam beneficium appellationis non deferentem aggravatis, vos sententias appellatione suspensionem mandatis. Verùm iidem consules nobis exponere curaverunt, quòd cùm aliqui vestrum vocante officium consulatus, firmant proprio sacramento, quòd super mutuis & plagiariis, secundùm vestræ civitatis consuetudinem judicabunt, & intra 28. dies quæ judicaverunt, exequentur. Unde salvo hujusmodi juramento vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia verò non minus judices secundùm leges, quàm consules vestri secundùm consuetudinem vestræ civitatis judicare jurarunt: & ideò sicut judices contra leges, sic & consules vestri contra consuetudinem possunt & subditos adgravare, mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis, deferatis, cùm prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi juramentoris exceptum. Cùm ergo postquam S. Iator præfectus Apost. à sententia G. judicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes: volumus & mandamus, ut possessorem ipsum restituatis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nucerino *d* mandasse, ut vos ad illud ecclesiastico compellat.

CAP. XX.

Usuras non repetere, potest juramento non obstante ex non usurpetere h.d. secundum intellectum notabilium.

Idem *Pisano Archiepiscopo.*

Audivimus *e* noveritis audientiam pervenisse, quòd Ugolinus & G. Petro usuras non modicas persolvissent, juramento firmaverunt, quòd nec per se, nec per alium prædictas usuras repeterent, vel apud ecclesiasticum judicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor condiderit testamentum, suis quarumdam hæredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas ei restituere procurarent, Unde cùm prædicti I. & G. usuras repetere non attentent propter hujusmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant satisfacere de usuris. Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis publicè in ecclesia proponi facias vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium proferendum: & si per dictorum vel alia documenta ipsi constiterit de præmissis, hæredes illius, ut usuras, quas à prædictis pater eorum accepit, restituant universas, ecclesiastica censura compellas.

CAP. XXI.

Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obligari, alias tanquam temerarium non obligat contra jura observantiam.

Idem *Neapolitano Archiepiscopo.*

Ad nostram *f* noveris audientiam pervenisse, quòd tu quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quòd in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verùm quoniam secundùm traditiones canonicas manifesta adulatione non indigent *g:* nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmisso tenore juraſti, habebas *in* mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliqua ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quòd consonet canonicis institutis, fra. t. auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat & requirit. unde videbitur subtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo judiciarius observetur. Quanquam & secundùm adprobatum intellectum testè possit intelligi quod juraſti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo judiciarius observandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem servabis, & institutа canonica non omittes.

CAP. XXII.

Si unum juramentum unu debitum alteri præstatur, illicitum est: & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

Idem *judici Carolitano.* a

Ea te *b* credimus discretione vigere, ut intelligas per teipsum quòd onus non remittitur, sed augetur, cùm cuiquam improvidè solvitur, quod alii ex debito est præstandum. Sanè cùm Archiepiscopus Turritanus à te nomine *c* nostro juramentum fidelitatis (sicut à nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, adferens, quòd Pisano Archiepiscopo salvo Apostolicæ sedis honore hujusmodi præstiteras juramentum. Cùm igitur nobis & ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum juramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium reputes: illud illicitum judicabis: & illicito non obstante, quod licitè, imò ex debito petitur exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

CAP. XXIII.

Qui juravit stare mandato alicujus, non tenetur parere si præcipit illicita, ut quod filium exhæredet, vel uxorem abjuret.

Idem d *Alatrino Episcopo.*

Quintavallis *e* nostris auribus intimavit, quòd pro offensa, quam filiæ ipsius aliis mulieribus irrogarent, quòd earum mandato pareret, præstitit juramentum: quæ tale illi sub debito juramento dedere mandatum: quòd si quando *f* filii aut uxor illius aliquot factum vel verbum contumelioſum mulieribus illis objicerent, idem filias & filios exhæredaret, & à se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cùm licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis ut revocent mandatum illud injungas, alioquin eum ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

CAP. XXIV.

Ex causa levi & temeraria conjuges etiam quo ad torum, & mutuam cohabitationem, se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.

Idem *Archiepisc. Tarraconen.*

Tua nos duxit *g* fraternitas consulendos, quid tibi super hoc sit faciendum, quòd B. & A. uxor ejus adinvicem juraverunt se nunquam mutuò petituros: idem verò nunc repetit illam instanter. ea econtrario adfirmate,

a *al. Tridentino.* b *Ca. 5. eod. tit. in 3. comp. vide Guido. Pap. Inc.* c *possunt.* d *Recentino.* e *Ca. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide R. Trem. 2. q. 72. art. 3. & Sotus lib. 6. de just. & jur. q. 1. art. 4.* f *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* g *Vide l. si verò. 9. qui pro rei. ff. qui furtis. & l. 1. C. Bar. ff. de furtis.*

a *Al. Karsalitin.* b *Ca. 8. eod. tit. in 3. comp.* c *nomine ecclesiæ.* d *Salatrino.* e *C. 9. eod. tit. in 3. comp. Vid. Bald. in Authen. generaliter. C. de Epiſc. & cler.* f *filia.* g *Ca. 10. eod. tit. in 3. comp. Vide Sot. lib. 4. sentent. dist. 32. q. 1. art 3.*

quòd prius se faceret *a* Saracenam, quàm rediret ad eum: [1 & 3.] Nos igitur fraternitati tuæ respondentes: mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas & inducas: quam si promittere voluerint & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam adpel. re. compellas: cùm & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque fit commissum.

[1 *Sed adulterum cui adhæsit postquam recessit ab eo libenter dimitteret, & castitatem promitteret, & juraret.*]

CAP. XXV.

Is qui juravit cum muliere contrahere, propter superuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non item.

Idem b *Genuen. Archiepiscopo.*

QVemadmodum *c* si vir mulieri jurasset quando contraxit cum illa, quòd eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quâ postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi *d* juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet illa in legem conjugii non peccaret. Ita si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem, licitè potest uxorem à sua cohabitatione dimittere: longè fortius ante conjugium celebratum propter eandē causam sponsus licitè potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes *e*. Non obstante in alterutro casu vinculo juramenti, quòd quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is qui juravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quòd si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solùm leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profectò ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir juravit non accusare uxorem, temerarium est juramentum: sed si specialiter de adulterio hoc juravit, denunciare poterit, sed accusare non debet.

Illud autem juramentum est procul dubio temerarium, si vir juret uxori, quòd eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter debet illam impetere apud judicem suum, ut eam nisi penitus resipiscet, omninò dimitteret, secundam canonicas sanctiones. Quòd si expresè jurasset, quòd eam super adulterio non impeteret, esset ne servandum hujusmodi juramentum?

Cùm scriptura *f* testetur quòd patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam evangelii *g*, si primò & secundò correcta resipiscere nollet, dicendum esset ecclesiæ, ut tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera peccandi facultas propter impunitatem pateat. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti usque septies, sed etiam usque septuagies septies secundùm evangelicam veritatem *h*? Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vitam sibi desistat uxorem ad divortium celebrandum quam denunciare eam possit ad pœnitentiam propendam.

CAP. XXVI.

Licitè ex causâ necessaria etiam per religiosi juratur.

Idem *Abbati & capitulo Casselunen.*

ETsi Christus *b* præceperit secundùm evangelium veritatem. Sit sermo vester, est est, non non: vis firmatio vel negatio sicut procedit ex ore, ita prodat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitia duplici assertioni vel negationi vix creditur, idcirco post ter adjunxit, quod amplius est, à malo est: à malo dem non tam culpæ, quàm pœnæ: nec exhibentes exigentium juramentum, nàm incredulitatis magis est pœna, quàm culpa, unde non dixit, nullum dixit, à malo. Licet enim juramentum prohibuit minus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed creaturam jurare prohibuit: ne per hujusmodi jura tum transferretur ad creaturam honorificentia ris. Quare cùm in evangelio *i* præmisisset: Dico bis, nolite jurare omnino: statim subjunxit: neque cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, scabellum pedum ipsius est: neque per Hierosolym quia civitas est regis magni: neque per caput tuum non potes unum capillum facere album aut nigrum quamvis non sit per creaturam jurandum: si non tur per creaturam, servandum est quidem, damnabi licitum quod juratur: quia teste veritate, ejus qui cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super Iacobus *d* quoque non simpliciter prohibet jura tum: sed voluntatem jurandi, cùm ait: Ante omnia tres mei nolite jurare, quoniam *e* ad juramentum debet quenquam spontanea voluntas inducere, sed fitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa dummodo illos tres *f* comites habeat juramenti quibus Propheta ait *g*: Et jurabunt, vivit Dominus veritate & judicio & justitia. Quod autem subdit: Neque per cœlum, neque per terram, neque quodcunque aliud juramentum: jurare verat per libet creaturam, quodcunque sit illud: alioquin xisset Apostolus *i*: Homines per majorem jurant & omnis controversiæ eorum ad confirmationem est juramentum: in quo patenter ostendit, per sit jurandum, cùm ait: homines per majorem rant, id est, per Deum, & cur sit jurandum, cet omnis controversiæ finis sit juramentum. quoque, quem vidit in Apoc. *k* Ioan. mare & super terram, levavit manum suam quia etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quam ipse, secundùm Lucam exponens, cùm pri Amen dico vobis, quia nemo Propheta patria sua: consequenter adjunxit. bis, quia multæ viduæ erant in diebus Apostolus quoque jurabat cùm diceret

a *Vide Covarruv. lib. 4. Var. res. c. 9.* b *In antiq. Iuuenf.* c *Ca. 11. eod. tit. in 3. compil. Vid. Mag. & Doct.* d *sacramento.* e *Vide l. pen. De cond. ob. tur. cauſ. in D. & l. ſi plagii. per Bart. De verb. obligat.* f *Levit. 18.* g *Matth. 18.*

a *Matt. 18. Luc. 17.* b *Caj. eod. tit. in 3. comp. Vid. Tom. 2. q. 89. art. 2. & Sot. l. 8. de juſt. & jure. q. 1. art 1. Mart. c.* testu juranſ per S. Iacobum, vel alium deponat in Iuſtum. *Ibid.* d *Iacob. 5.* e *quoniam ad jurandum, &c.* f *Thom. 2. 2. q. 89. art 3.* g *Hier. 4.* h *Iacob. 5.* i *Rom.* k *Apoc. c. 10.* l *Luc. 4.* m *Rom.*

mali Deus: & iterum. *a* Quotidie morior per gloriam vestram fratres: quæ Græca exemplaria manifestissimam mentionem esse ostendunt. Si enim per se malum esset jurare, profectò Dominus non juraſſet, cùm tamen in Veteri Testamento legatur *b*. Quia juravit Dominus, & non pœnitebit eum. & rursus *c*: Iuravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eum: imò & præcepit in Veteri Testamento *d*: Redde Deo *e* juramenta tua. Quædam enim prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium, & hujuſmodi: quæ non fiunt quatenus facienda. Quædam verò prohibentur causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant fomentet & multùm, ex his mala sequuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apoſtolus dicens *f*: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: quotiens frequenti & immoderata potatione vini, luxuria generatur. Sic & juramentum per se quidem malum non est, cùm sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti & incauta juratione perjurium sæpe contingit: ſicut in Eccleſiaſtico legitur *g*: Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo ejus plaga. Quemadmodum ergo Paulus indulſit propter neceſſitatem diſcipulo ſuo Timotheo *h*, ut utatur modico vino propter ſtomachum, & frequentes infirmitates: ſic profectò cùm neceſſitas exigit, si vera, licita, & honeſta poteſt ſecurè jurari, quia ceſſante causa, ceſſat effectus *i*. Licet ergo debeatis obligationem perfecti, ut quantum poteſtis juramenti vinculum evitetis: volentes tamen indemnitati veſtri monaſterii providere, ne propter defectum teſtium, ſui juris ſubiret læſionem: præſenti vobis pagina indulgemus, quatenus vos & monaſterii veſtri converſi poſſitis in cauſa eiſdem (deficientibus aliis teſtibus) pro ipſo perhibere teſtimonium veritati.

CAP. XXVII.

Juramentum contra utilitatem eccleſiaſticam præſtitum, non tenet.

Idem *Epiſcopo Amoſen.*

Sicut *k* noſtris eſt auribus intimatum, eccleſia Tudertina vacante, ipſius canonici, & Epiſcopus cum eis, dum eſſetis minoribus ordinibus conſtitutus, juramenta quædam in damnum Epiſcopalis juris fecerunt prius quam de pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [1 *& infrà.*] Pro juratione incauta imponi fecimus Epiſcopo pœnitentiam congruentem: [2 *& infrà.*]

Quia [non juramenta, ſed perjuria potius ſunt dicenda,] quæ contra utilitatem eccleſiaſticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipſis canonicis inquiras ſuper præmiſſis diligentius veritatem: & ſi ea inveneris eſſe vera, quod in damnum Epiſcopalis juris reperieris aliter attentatum, in ſtatum debitum, appellatione remota, reducas.

[1 *Non utrum ſervare debeant, cùm ex eis contingeret præſertim veſtros Epiſcopales minorari, vir providus & diſcretus olim nos docuit idem Epiſcopus conſulendo. Nos igitur ſaluti ejus paterna volentes ſollicitudine providere.*]

[2 *Et nihilominus attendentes quòd juramentum non ut eſſet impietatis vinculum fuerit inſtitutum, &c.*]

CAP. XXVIII.

Juramentum præſtitum ſuper actu à lege infirmato principaliter ſecum jurantis, licet ſecundariò in favorem publicum, neceſſariò eſt obſervandum, ſi non vi, nec dolo fuit præſtitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat. h.d. multum ſingulariter conſonus medullæ capitulo.

Idem *Beluacenſi Epiſcopo.*

Cùm contingat *a* interdum, quòd conſtante matrimonio mulieres alienationibus ſuper rebus dotalibus & donationibus propter nuptias conſentiant, ne ulterius contraveniant proprio ſacramento firmando, ac ſoluto proceſſu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, à nobis tua fra. requiſivit. Nos autem f. t. t. r. quòd etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundùm legitimas ſanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperire: mulieres ipſæ ſervare debent hujuſmodi juramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita, cùm in alterius præjudicium non redundent, nec obſervata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.

CAP. XXIX.

Movens bellum injuſtum compellitur reſtituere, quæ per violentiam occupavit, & eos abſolvere, à quibus indebite juramenta extorſit. hoc dicit, uſq; ad verſ. Iuramentum.

Idem.

Sicut: *& infrà.* Si conſtiterit *b*, quòd prædictus H. injuſtè bellum moverit contra I. ipſum H. ſtudeatis inducere ut univerſa per hujuſmodi violentiam occupata reſtituat conquerenti, eum à præſtito ſibi juramento prorſus abſolventes. Quòd ſi acquieſcere noluerit, ipſum ad hoc (ſi præmiſſa veritate niruntur) cogatis per ſententiam excommunicationis, terram ejus interdicti ſententiæ ſupponentes.

Non aſtringitur quis juramento ad implendum quod juravit, ſi ab alia parte non impletur, cujus reſtitu præſtitum eſt juramentum. hoc dicit.

Iuramentum autem quod I. ſe aſſerit præſtitiſſe, ſi de aſſenſu factum eſt utriuſque, eum non ligat, qui præſtitit, dum ille cui præſtitum fuerit, ſervare negligit, quod promiſit.

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia à laicis, non tenentur eis præſtare juramenta fidelitatis.

Idem *in concilio generali* c.

Nimis de jure divino *d* quidam laici uſurpare nituntur, cùm viros eccleſiaſticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia ſecundùm Apoſtolum *e*, ſervus ſuo Domino ſtat aut cadit, ſacri auctoritate concilii prohibemus, ne tales clerici perſonis ſecularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramenta *f*.

CAP. XXXI.

Qui jurat non eſſe contra aliquem, poteſt in cauſis propriis & eccleſiæ ſuæ eſſe contra eum. h.d. ſecundum intellectum gloſſæ.

Honorius III. *A. & C. Canonic. Antiochen.*

Petitio *g* veſtra nobis exhibita continebat, quod eccleſia Antiochena vacante, Princeps Antiochen. timens conſpirationes aliquas fieri contra eum, à vobis juramentum extorſit, quòd contra ipſum non eſſetis de cætero: [1 *& infrà.*] Interpretatione *h* congrua declaramus, vos juramento hujuſmodi non teneri, quin pro juribus & honoribus ipſius eccleſiæ ac etiam ſpecialibus ſi veſtris legitimè defendendis contra ipſum Principem ſtare liberè valeatis, coërcendo vos à machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læſionem perſonæ vel ſui amiſſionem incurrere Principatus.

[1 *Cùm autem dictus Princeps adeò adverſus ipſam eccleſiam*

---

a 1. Corinth. 15. b *Pſal.* 109. c *Pſal.* 131. d *Leuitic.* 19. *Matth.* 5. e *Domino.* f *Epheſ.* 5. g *Eccleſ.* 23. h 1. *Timoth.* 5. i *Vid. L. generaliter. C. de Epiſc. & cler. & l. ſi pater. C. de testam. inſtit.* k *Cap.* 3. *tit. de conſtit. in* 3. *compil. Vid. Guid. Pap. l.* 21. *qua verò.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compilatione.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compilation.* c *Lateranen. ſub Innocent. III.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compil.* e 2. *Corinth.* 5. f *juramenta.* g *Nota quæ conditiones intelligantur in juramento. de quibus Areti. in* 6. *aque, Inſtit. de except. Iaſ. in l. ſi convenerit. ff. de juriſd.* h *In uno. Hoc autem interpretatione congrua.* i *Specialibus legitur in omnibus ſcriptis, licet in aliquot vulgatis mendosè legatur ſpiritualibus.*

frequentes habeat quæstiones, nec vos ipsi desse ecclesiæ sine ipsius detrimento possitis, nec eidem audetis adesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicastis, ut vobis super hu paterna providere solicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati ecclesiæ ejusdem, & saluti ac famæ vestræ, & honori dicti principis pariter providentes.]

CAP. XXXII.

Cum agitur de usuris, potest judex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus exigere à partibus juramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in qualibet causa, in qua immunet peccatum, secundum Panormitanum.

Idem *Archidiac. & magistro G. canonico Tullen.*

EXliteris *a* vestris accepimus, quòd super causa usurarum vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ipsius G. per te productos de sortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quòd exigatur de dicenda veritate à partibus juramentum, cùm ex fama quasi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, fortem & amplius percepisse. Neigitur ex hujusmodi juramenti defectu justitia (occulta veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad præstandum hujusmodi juramentum per censuram eccles. appel. remota cogatis.

CAP. XXXIII.

Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet revocare debet non obstante juramento de non revocando, maximè si prius jurat non alienare. h.d. secundum verum intellectum Panormitanus.

Idem *Colocen.* b *Archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

INtellecto jamdudum, quòd charissimus in Christo filius noster Hungariæ Rex illustris, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, & contra Regis honorem. Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare *c*. Quia cùm teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui & honorem coronæ alligata servare, illicitum profectò fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum: & propterea penitus non servandum.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem esse maritum, & succubuit, quia aliter non probavit, non datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. *Episcopo Cenomanen.*

MVlieri, quæ in jure præstito juramento asseruit virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, nec debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne actor perjurii videaris *d*: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne fortè si falsum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed suæ conscientiæ est potius relinquenda.

CAP. XXXV.

Qui juravit servare statuta edita, & postea per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edenda seu postea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. hoc dicit, secundum verum intellectum.

Idem.

CLericus, qui juravit se statuta in ecclesia servaturum, promittens per idem juramentum tutum, quod postmodum subsecutum est, se servare. Licet transgredi non deberat, quòd fit, non tenetur ad illius observantiam ex debito ti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis decisivum à judice delatum sine recusari non potest: *delatum verò à parte, licite* fertur: *in actione tamen famosa non licet reo referre, hoc* que ad §. *sanè.*

Idem *H. judici.*

IVramentum *a* à te parti delatum, nisi justa de non potuit recusari. Quamvis, quod in judi parte parti defertur, recusari possit licitè, ac refer liceat convento famosa actione referre hujusmodi jurandum.

Actore nihil probante, reus est absq; omni onere defe verò præsumptio est pro eo, defertur reo juramentum, vel ali consideratis personarum, & causæ circumstantiis, h.d.

Sanè si actor *b* omninò in probatione defecerit, debet (& si nihil præstiterit) obtinere. Præsumptus verò faciente pro illo, reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi judex (attentis personarum & causæ circumstantiis) illud adhuc deferendum.

DE EXCEPTIONIBVS.

TITVLVS XXV.

CAP. I.

Si testes de crimine contra eum excepto convincitur, vel alio modo victus apparet, repellitur a testimonio, sed de crimine non potest non tangit negotium principale.

Cœlestinus III.

DEnique *c*, quòd in dicta & personas testium [1 *& infra.*] Si crimina testibus obiciuntur de quibus non fuerant hactenus accusati, tantum per exceptionem opponuntur, probatis criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur: cùm (sicut canonica institutа decernunt) testes absque ulla infamia vel suspicione vel macula in ferendo testimonio requirantur. Quæ sola crimina, de quibus alio tempore convicti vel confessi fuerunt testes, objiciuntur, à testimonio possunt: quia sicut Stephanus Papa *d* & alii Pontifices multi Romani testantur, non est credendum corum eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Cæterùm si de criminibus ad idem exceptionis objectis testes convicti fuerint sive confessi, pœna canaria mulctari non debent, cùm accusatio in ordine cundùm juris ordinem non procedat. Sufficit perhibendo testimonio repellantur, præsertim tamen quod eis objicitur, causam, de qua agitur, contingere non videtur.

[1 *Quibus ante juramentum vel depositiones nihil* fuit, *post attestationes publicatas posset opponi, hoc in Romana* sia *de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum vel depositiones & post, in dubia & etiam personæ infames* exceptio *possit opponi, &c.*]

CAP. II.

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non ob replicatio communionis.

---

a *Vid. Guid. Pap. hic. & Beat. Thom. 2. quæstion. 78. art. 3.* b *Colon. alii, Colocen. in omnibus.* c *Vid. leg. prohibere, §. quod plane, per Bartol. ff. quod vi aut clam.* d *Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursurum perjurium. l. 2. C. de ind. vidui. toll.*

a *Vid. Guid. Pa. hic.* b *Vid. Bart. in l. 1. D. de exerc. act. tit. de prob. Salic. & alii in l. qui accusare. C. eodem.* c *Ubi eod. tit. in 2. compil.* d *Epist. 2. Refert. Bucch. lib. 1. Dec. 1. & eod. tit. in 2. compil.* e *Scilicet Felix, Calixtus & Damasus, quorum refert Burch. de* re *dicta l. 1. Dec. c. 169. & 172.*

Innocentius III. *Archid. Richemundiæ.*

A Nobis ex parte tua *a* fuit quæsitum *b*, utrum is, qui excommunicato in locutione vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum à sua possit excusatione repellere, cùm ille communionem hujusmodi sequatur contra eum.

Non igitur inquisitionis tuæ t. r. quòd ipse ab accusatione illius poterit removeri, cùm primus à communione fidelium sit exclusus, secundus verò tantùm à sacramentum participatione sit remotus *c*.

CAP. III.

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit. in dict. Joan. And.

Idem *Audicen. Episcopo.*

Cùm ecclesiasticæ *d* provisionis officium: [1 & 2.] Mandamus, quatenus Ja. faciatis præbendæ illius, in qua per C. præd. no. noscitur investitus, pacifica possessione gaudere, cùm exceptionem illam, quòd præfatus in alia ecclesia beneficium possidet, ei non possit opponere, quos constat varia beneficia in diversis ecclesiis obtinere.

[1 *Tvo quæstione siquidem qua inter dilect. fil. Novarien. capitulum & l. clericum super prabenda Novarien. ecclesia vertebatur, non nuncii capituli quam idem l. ad sedem Apostolicam accesserunt: & dum in nostra & fratrum nostrorum præsentia foret vtrumque partium constituta, propsso Ja. fuit taliter in nostro auditorio ab eisdem, quòd cùm placuisset bo. me. cc. Pp. p. n. Ja. prabendam illorum, ecclesiæ, qua fuerat Magistri B. de fin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipsum de illa manu propria investire, de Apostol. sed. mandato sint postmodum in corporalem ipsius possessionem inducti, quantam non permittebant eum canonici possidere. Econtrario verò Novarien. canonici respondentes, exceptam quam plurimas allegabant, quibus ipsum Ja. à perceptione prabenda repellere omnino intendebant.*]

CAP. IV.

Judex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Idem *Episcopo Helien.*

Dilatoralis *e* [& *infrà.*] Quoniam per dilatorias exceptiones malitiosè nonnunquam causarum termini prorogatur, inquisitioni t. respondendo decernimus, ut intra certum tempus à judice adsignandum, omnes dilatoriæ *f* proponantur. Ita quòd si partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fuerint prosecutæ, nullatenus audiantur *g*, nisi forte aliqua de novo sibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, se postmodum ad illius notitiam perveniſſe.

CAP. V.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconvenire non potest.

Idem *Monachis Farfen.* h

Cùm inter *i* priorem & conventum de Argentolio *k* ex parte una, & nobilem virum S. de Malitorne *l* dictæ. Picta. ex altera, super damnis & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare judicium, eo quòd duos ex vobis habebat suspectos, procurator monasterii allegavit parti ejusdem nobilis (cùm esset vinculo excommunicationis adstrictus) exceptionis hujusmodi beneficium interdictum: [1 & 2.] Inquisitioni vestræ duximus respondendum, quòd prædicto nobili legitima defensio in judicio reservatur, & maximè judicis *a* recusatio, cùm periculosum sit coram suspecto judice litigare, ac suspectis judicibus sed. Apostol. cautam de certa conscientia *b* non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, sed æquitas judicantis, cùm non debeat claudicare judicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties absolvendus. Porrò cùm excommunicato, quando in causa absolutionis existit, non sit justa deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium, si contra justitiam condemnetur, qua ratione in uno eodemque negotio ipsi alia legitima subtrahuntur suffragia, non videmus. Cæterùm non sic in reconventione sentimus: ne quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

[1 *Cùm enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, valeat convenire, si exceptionis liberum posset habere progressum vel recursum, traheretur multoties in favorem, quod est in odium introductum. Vide postillastis sedis Apostolicæ oracula edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.*]

CAP. VI.

Excipiens, non videtur fateri ea, qua in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

Idem *Monachis Farfen.* c

Cùm *d* venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli S. Anastasiæ Presbytero, & P. sanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos sibi & R. procuratori vestro concessimus auditores, ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus & pertinentiis petivisset, adserens eandem ad se in spiritualibus & temporalibus pertinere. Idem nondum Episcopi intentione fundata *e* præpropere sic respondit: quòd etsi dicta ecclesia dudum fuerit ecclesiæ Sabinen. subjecta, eam tamen non poterat Episcopus vindicare, quam ex permutationis causa Fersen. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quòd Theodosius Episcopus cum suorum sacerdotum adsensu prædictam ecclesiam sancti Viti, pro quibusdam ecclesiis & rebus aliis in cambium vestro duxit monasterio concedendam.

Ad hæc Episcopus proposuit memoratus, intentionem suam per hujusmodi responsionem esse fundatam, cùm enim pars vestra responderit, se dictam ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen. Episcopum obtinere, confiteri per consequens videbatur se credere, quòd dicta ecclesia tempore permutationis pertinuit ad ecclesiam Sabinen. cùm permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quàm cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini legitimè valeat celebrari: [1 & *infra.*] Porrò memoratus Episcopus ad probandum, quòd jam dicta ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur *f* ostendere, quòd tam dictam ecclesiam, quàm molendinas, terras, & alia bona ejus Sabinen. Episcopi diutius possederunt, de illis pro suæ voluntatis arbitrio disponendo: [2 & *infra.*] Intelleximus supradictum Episcopum intentionem suam minimè fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti

1 *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* b *requisitum.* c *Dictio fit, dicti in plurib.* d *Capit. 2. eodem titul. in 3. compilatione.* e *Supr. deff. Ind. delegat. c. postoralis. require qua sunt hic decisa cap. 3. eod. tit. in 2. compilat. Vid. Bald. in l. 2. Quod vi aut clam.* f *Vid. l. fin. C. de except.* g *Vid. text. in auth. qua sanct. cùm hoc nota. C. de probat.* h *Hæc duo postrema verba desunt in antiqu.* i *Cap. 2. eod. tit. in 4. compilatione.* k *Argentorio.* l *ad Malin.*

a *Vid. Hostien. in sum. titul. de recus. 6. qua sint justa causa.* b *al. scientia.* c *Farsin. al. Franeten. In quibusdam ita: Innoc. III. Archid. Richemundiæ.* d *Cap. un. De Consuet. in 4. compil. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cùm mulier. ff. sol. matrim.* e *al. propere.* f *videbatur.*

responsionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, vel per instrumentum ex adverso exhibitum, cùm in eo Theodosius Episcopus, à quo permutatio facta proponitur, non dicatur Episcopus Sabinens. quanquam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium falsitatis. Licet autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsavit, quia tamen delictum personæ in damnum ecclesiæ redundare non debet, ac non solùm ante sententiam, verumetiam post objici potest exceptio falsitatis, cùm falsorum instrumentorum prætextu lata sententia, usque ad xx. annorum spacium valeat retractari veritate comperta: nolumus ut per id monasterio vestro præjudicium generetur.

Quia verò nobis constitit supradictam ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, istis duntaxat exceptis, quæ per authentica scripta ei noscuntur esse subtracta, cùm per privilegium vel per præscriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verùm quia dictus Episcopus, qui eandem ecclesiam vindicabat, munitum se præscriptione legitima non ostendit, quanquam probaverit Episcopum Sabin. bona ejusdem ecclesiæ aliquanto tempore possedisse: vos ab impetitione Episcopi quo ad temporalia ejusdem ecclesiæ sententialiter duximus absolvendos.

[1 *Adjiciens etiam quòd si confessioni stare vellet inquantum contra vos facere videbatur, instrumentum tamen hujusmodi contra se minimè admittebant, quia nec tabellionis auctoritate, nec subscriptione testium dignoscitur esse fulcitum. Sed ad hæc pars vestra respondit, quòd cùm procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adversa partis intentione fuisse confessus, quia juxta legitimas sanctiones, qui exceptione utitur, non æstimatur de intentione adversarii consiteri, adjungens quòd etsi permutationis tempore canobium foven. credulerit ecclesiam dictam S. Viti ad Sabin. ecclesiam pertinere, pradictus tamen procurator ex certis causis seu verisimilibus conjecturis credulitatem suam postmodum potuit taliter informare, ut crederet eandem ecclesiam ad Sabinen. ecclesiam hunc temporis non spectasse.*]

[2 *Super his igitur & aliis propositis coram supradictis cardinalibus, deliberatione cum fratribus nostris habita.*]

CAP. VII.

Si exceptio jurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, judex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. h.d. intelligendo, quòd isti erant judices appellationis. & est notabilis intellectus. Panor.

Honorius III. *Abbati S. Huberti & sancti Martini Leodien.* a.

OLim [1 *& infrà.*] Nuper verò ex parte Gu. fuit propositum, quòd literis præn. Treveren. Archiepiscopo præsentatis, idem VV. excipiendo proposuit, quòd auctoritate ipsarum respondere minimè tenebatur, quia ultra duas dietas extra suam diœcesim trahebatur in causam, & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: [2 *& infrà.*] Porrò procurator partis *b* adversæ respondit, quòd idem Guil. ultra duas dietas extra suam diœcesim minimè trahebatur, cùm ipse Archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, quia remotus ab illo non erat ultrà, quàm provisum est per constitutionem concilii generalis: [3 *& infrà.*] Disc. v. mandamus, quatenus si procurator dicti Guil. probare poterit exceptionem, quam coram Archiepiscopo proposuit (videlicet, se in causam trahi ultra duas dietas contra constitutionem concilii generalis 4, vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes negotio supersedere curetis.

[1 *Fuit nostris auribus intimatum, quòd cùm fr. n. Archiepiscop. Treven. ut compositionem inter nobiles viros L. comitem Deles. & VV. de Hellenkusen consignatos Trever. diœcesf. super raptu nobilis mulieris uxoris ipsius comitis, terris & rebus alijs amicabiliter ratam facere observet. Ille verò VV. intente venire contra dictam compositionem, & ipsi Apostolicum dessugium convertente: idem Archiepiscopus mandationi ejus non deferens, quam frivolam esse dicerent, in ipsos VV. qui alias erat vinculo excommunicationis astrictus, sententiam propter compositionem pradictam excommunicationis, & majoris suam interdictis sententias promulgavit. Cumq; postmodum dilect. fil. G. dicti G. procurator nostras ad vos super executione sententiarum ipsarum literas impetrasset, & H. procurator VV. pro se in audientia publica contradixisset eisdem, ven. f. n. Abbat. Sig. & dilect. F. G. S. M. in Cosmi Diacon. Cardin. quos procuratorem antedictus auditores dedimus, qua per ea que ab eisdem fuerant proposita coram eis constitit manifestè dictum VV. excommunicationis vinculo esse innodatum, procuratorem ejusdem VV. ad petrandum literas vel contradicend. admittendum non ejs frustralter decreverunt, literis, quas ad vos procurator dicti comitis impetraverat absolutu. Nos quidem ad instantiam prædicti comitis supradicti alterius partu assistum meruerit, tibi dedimus in mandatis, ut in causis vobis negotio juxta formam in pradictis nostris literis expressam, ratione pravia proceditis literas decernentes cavere viribus, si quas forte à nobis super premissis pro ipso VV. in præjudicium ipsius comitis prasumpsit contra ejus impetrari, qua plenam de pradictis non fecerunt mentionem.*]

[2 *Sed præfatus Archiepiscopus appell. coram nobis ven. fr. n. Treveren. Episcop. ut compositionem pradictam per eum. eccles. firmiter observari: adjectum etiam fuit ex parte præfati VV. quod dictus comes appellationem frivolam nostro antedictam, excommunicatus ad nos existens veritate tacita contras impetravit supradictas, quando pro parte ipsius VV. fuit humiliter supplicatum, ut cum idem, ac terra sua, tecum & alia mandata Apostol. sed. protectione consistat, super hoc sibi providere misericorditer dignaremur, non obstante sententia quam incurrerat, cum ipse dovico in Anglium transferendo, cum ipsum absolverimus de eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo absolvere providere volentes, Abbati S. Laurentii & conjudicibus suis per nostras literas dedimus in mandatis, ut si rem invenirent taliter esse, revocato in irritum quidquid inveniret post appellationem hujusmodi attentatum, causam audirent, & fine debito terminarent, alioqui partes ad examen nostrum remitterent appellationem impensis legitimis condemnantes.*]

[3 *Adjecit etiam ipsius comitis procurator, quòd sæpe dictus auctor. jam dicti predecessoris, alia est excommunicationis sententia de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. & ejus conjudices directis nullam fecit penitus mentionem. Vide petitio splendida comitis procurator, ut eas ob causas jam dictas decernemus easdem & inanes. Quia verò in tanta controversitate proponitur de veritate nobis constare non potuit.*]

CAP. VIII.

Pro defensione sua ecclesia potest quis opponere excommunicationis, perjurii, vel alium legitimum exceptionem, sub per replicationem excommunicationis vel perjurii repelli potuit.

Idem *Archi. Transfig. & officiali, & l. canonic Turonen.*

DIlecti filii S. & F. ac C. canonici ecclesiæ sanctæ Mariæ transmissa nobis *b* petitione monstrarunt,

a *De materia hujus decret. quatenus agit de dieta, vid. Bartol. in leg. 1. si quis caut. Imola in l. continuus. De verb. obligat. Alexand. cons. 22. In c. consideratis verbis statuti. in 4. volum.*

b *ipsius comitis.*

a *Lateranen. sub Innocent. III. ca. 47.*

b *Dilis nobis, dicit in multis.*

quòd

quòd cùm M. canonicus ejusdem ecclesiæ ipsos coram delegatis à nobis traxisset in causam, super eo, quòd se opponunt electioni à quibusdam canonicis a Grandimontis, factæ de ipso in priorem ecclesiæ supradictæ: iidem proposuerunt, quòd dictus M. non debeat audiri, eo quòd excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. perjurium, & excommunicationem in modum b exceptionis & rationis objiciens, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum proposuit, quòd ejus super hoc probatio recipi non debebat, quia & si objectum juratis canonicis perjurium probaretur, non essent propter hoc à defensione suæ ecclesiæ repellendi. Adjecit etiam, quòd contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatio suprascripti replicari non poterat: quia exceptio ipsi M. opposita & probata, eundem repellere tab agendo: replicatio verò hujusmodi S. nequaquam à defendendo repellere, si etiam probaretur: [1 & *infra*.] Ipsi verò judices interlocuti fuerunt, quòd prius probationes reciperent super replicatione præmissa c, propter quod ad certam audientiam fuit appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habet, revocato in irritum, &c.

¶ [1 Quæ per batur ut omissis probationibus hujus replicationis quam citiùs si probaretur, labor, ut præsentem est, consuetudine, non probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipsi M. inde producendas.

CAP. IX.

Ipse exceptionem suspensionis contra quam replicatur de nullitate probationis non retardatur, sit absolutio ad cautelam.

Gregorius nonus *I. & M. Canonicis Tragen.*

Apostolicæ sedis: *d & infra*. Sanè vobis apud sedem Apostolicam constitutis, quædam suspensionis & excommunicationis beneficiis sententiæ sunt in modum exceptionis objectæ. Quas licet proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos & instrumenta probare: Ne tamen ordinationem Tragens. ecclesiæ, propterquam venerabilis, hujusmodi objectionis obstaculo contingeret retardari: Sententias ipsas relaxamus ad cautelam.

CAP. X.

Excommunicatio exceptione non obstante valet rescriptum impetratum contra appellationis, licet de excommunicatione lata post appellationem à gravamine non faciat mentionem. hoc dicit, secundum hoc est casus ne. & singularis: per quem forte posset elidi una regula, quòd de innovato post appellationem etiam ab excommunicatione non est necesse in rescripto facere mentionem. Tamen.

Idem *Decano Lanconiens.*

Dilectæ e in Christo filiæ prioriſsæ & conventus de Campellis nobis significare curarunt, quòd cùm inter ipsas ex una parte, & priorem & conventum de Marcellis ex altera, super quibusdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti & ejus collegis auctoritate Apostolica quæstio verteretur, & ipsæ ad nos ex sufficienti gravamine appellassent, ac nuntium suum ad appellationem insequendam: præfati judices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in eosdem. Nostris ergo literis super appellatione præfata, non facta mentione de excommunicatione, per eundem nuncium ad priorem de Anglis & suos conjudices impetratis, pars adversa ex eo se appellasse proponens, quòd ipsi judices exceptionem excommunicationis prædictæ, contra ipsas ab eadem parte propositam admittere denegarunt, ad priorem de Gernemoe, & suos conjudices nostras super hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quòd cùm post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati judices exceptionem partis contrariæ (sicut nec debebant) admittere noluerunt: sed cùm dictus prior de Gernemoe & conjudices sui talem exceptionem non reciperent earundem, ipsæ ad nostram audientiam appellarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, quicquid post hujusmodi appell. inveneritis attentatum, in eodem negotio juxta prioris mandati nostri ad præfatum priorem de Gernemoe & conjudices suos directi tenorem, prævia ratione procedas.

CAP. XI.

Per exceptionem excommunicationis à prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h.d. & est casus singularis, quatenus dicit de actore a.

Idem *Abbati sancti Salvatoris Sapien. & Versellen. præposito.*

Significaverunt nobis capitulum de Tornacens. quòd cùm P. in suum Archipresbyterum elegissent, Mediolanen. Archiepiscopus præsentatam sibi electionem renuens confirmare, quendam Zephum clericum in Archipresbyterum instituit ecclesiæ supradictæ: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, præposito sancti Stephani causam ipsam super his dicimur commisisse: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipsum capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione ipsorum absolvit, à qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuere commisti. Sed à parte altera exceptione excommunicationis oppositæ contra capitulum memoratum, vos minus providè attendentes, quòd prætextu excommunicationis oppositæ à prosecutione appellationis non debeat quis excludi: cùm omnis legitima defensio excommunicato in judicio reservetur: partem adversam non esse cogendam ad respondendum eisdem perperam decrevistis: propter quod dictum capitulum nostram audientiam appellarunt: *& infra*. Mandamus, quatenus si est ita, exceptione hujusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objicienti auditur: & si malitiosè distulerit, in expensis condemnatur, & dato, quòd non excipias, ipse judex publicè excommunicatum repellet.

Idem.

Exceptionem b excommunicationis in dilatoriis proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minimè prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam c in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit, ut actor laboribus & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. Excommunicatus d autem publicè etsi hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio judicis repellendus.

a el Grandimontis eccles. b Hæc duo verba, exceptionis &, desunt in mss. manuscr. c *Vid. l. cæca. cum not. ff. de probat.* d *De dilationibus ad cautelam, vide Specul. tit. de sentent. §. ut autem. Abbatian. de Anania cap. 1. ff. de malefic. & Alberic. in l. 2 ff. de dilat.* e *De mater. videlicet an & quando valeat rescriptum impetratum per excommunic. vid. Card. Consil. 21. de rescr. & Consil. 22. de reg. Felin. in c. 1. sup. de rescr.*

a *Vid. Petr. Duesiam reg. 270. In c. excommunicatus non potest.* b *Idem Bellamer. Dec. 226. & Gomez. in com. utrumque significs.* c *al. ne quis.* d *De materia vitandorum excommunicatorum, vid. Fel. in c. Rodulfus. De rescr.*

CAP. XIII.

Non competit exceptio rei judicatæ ves absoluto, quia nõ postidebat.

Idem.

ADversario *a* tuo per judicem absoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo desierat possidere, si eam modo possideat, tibi petenti denuò rei judicatæ exceptio non obsistat.

CAP. XIV.

Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licet de excommunicatione nõ fecerit mentionem.

Idem.

VEnerabilem fratrem nostrum Archiepiscop. *b* Narbonen. qui à judicibus ex sufficienti gravamine ad Apostol. sedem appellans, ad vos super appellatione sua nostras literas reportavit, & si ex causis aliis tempore impetrati rescripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mẽtio non habetur, ad prosequendam per easdem literas appellationem prædictam decrevimus admittendam. Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

DE PRAESCRIPTIONIBVS.

TITVLVS XXVI.

CAP. I.

Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad fidem præscribit triennio: sed cum vacat ecclesia, vel est in schismate, non præscribitur contra ipsam.

Ex concilio Aphricano *c*.

PLacuit, ut si quisquam *d* aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium *e* fuerit Episcopus, qui posset repetere, & tacuit: si autem non fuerit, non præjudicetur matrici ecclesiæ, sed liceat cùm locus acceperit Episcopum, ex ipso die intra triennium repetere. Item si fuerit Episc. ad catholicam fidem ex Donati *f* parte conversus, non ei præjudicet præfinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

CAP. II.

Duobus modis summatur. Primò sic: Taciturnitas prælati non nocet ecclesiæ, donec sit præscriptum. Secundò sic: In rebus invasis non currit præscriptio. Ioan. Andr.

Ex regesto Gregor. Italiæ Patriciæ.

NIhil *g* prodest: [*1 & infrà.*] Nihil cum scandalo, nihil cum foralis strepitu vobiscum nos velle de causis pauperum definire, vobis scripsisse meminimus. Sed illud scire vos credimus, taciturnitatem atq; patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam.

[*1 Gloriosissima sanctas & pulchritudo corporis superficie, si vultnus latet intrinsecus: atq; illa magis cavenda est discordia cui satellitium pax præbet exterior. Illud verò quod in epistolis nostris revocare in memoriam nostram excellentia vestra studiosè contendit, scriptum esse vobis.*]

CAP. III.

Per quietam & sinceram possessionem triginta annorum, præscribit ecclesia rem privati. h.d. præsit loquitur in præscriptione ecclesiæ, & adhuc. & iste intellectus tenendus est.

Gregorius.

SAnctorum *a* Patrum sanctiones statuerunt atq; sanxerunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos pacificè possunt quierè & syncere absque synodali proclamatione perpetuò teneantur.

CAP. IV.

Quarta decimarum & funeralium præscribitur cum fabricam, si quadraginta annorum spacio non solvatur & ecclesia interim non vacavit.

Alexand. III. *Salernitano Archiepisc.* *h*

DE quarta decimæ & *c* oblationis defunctorum ticus ab impetitione Episcopi quadragenalis prætione temporis se posse tueri videtur. Nisi forte rim pastoralis sedes caruisset pastore, qui jura sua exigere debuisset. Nam Rom. eccl. triennium prescriptionem contra ecclesiam non admittit.

CAP. V.

Possessor mala fides non præscribit.

[Idem.] *d*

VIgilanti studio *e* cavendum est, nemalæ fidei sessores simus in prædiis alienis: quoniam malatiqua dierum possessio juvat aliquem male possessorem, nisi respuerit postquam sea liena noverit esse: cùm bonæ fidei possessor dici non possit. Bonum enim legislator solùm propter vitandum tumultum gniciem, & longi temporis errorem & confusionem mus tricennali vel quadragenali præscriptioni opponi legis imposuit *f*. Nobis autem tam in rebus quàm latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI.

Una ecclesia in parœcia alterius quadraginta annis decimas præscribit.

Idem *Maritano Episc.* *g*

ADaures *b* nostras pervenit, duas ecclesias simplices per decimis, quas una earum in alterius parochianis IX. possedit: [*1 & infra.*] Tuæ fraternitatis præsentium innotescat, quòd de jure *diuturnitatis* melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis prescriptio omnem prorsus actionem excludit.

[*1 Ac per hoc ejus altissimum quæ esse existimat, alterum volens eas jure parochiali evincere, præscriptionem illi obesse proponit. Ideoque quid juris sit in hoc casu, tuum est consulendos.*]

CAP. VII.

Laici spiritualia possidere non possunt, ergo & per consequens præscribere. h.d. & quotidie allegatur.

Idem *Parmensi Episc.*

CAusam *i* quæ inter Regin. Archid. & Nicolaum G. super decimis vertitur: [*1 & f.*] tuæ *f. t. p. a. f. p.* mandamus, quatenus causam ipsam fine decidas, non obstante præscriptione temporis, concessione ecclesiasticæ secularisve personæ, si quam opponere eam voluerit: quia cùm laici decimas non possint, eas nulla valent præscribere ratione.

[*1 Experientia tua de qua multum confidimus, causam audiendam & mediante justitia terminandam.*]

CAP. VIII.

Si contra præscriptionem xl. annorum, qua solet currere ecclesiam, opponatur interruptio, uter q; probabit.

[Idem.] *k*

a *De occasione hujus decret. vid. Anto. de Butr. in c. 1. De rejud.* b *De mater. hujus decretal. vide Philip. in cap. olim. sup. de restr.* c *Canonum Græc collectorum ex Carthaginensibus concilis, inenumeratur centesimus vigesimus primus.* d *Ca. 1. eod. titul. in 1. compilatione.* e *fiat.* f *Aug. lib. de hær. c. 69. tom. 6.* g *C. 3. eod. tit. in 1. compil.*

a *Ca. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. Alexand. III. part 3. c. 7. in regest. Greg. nundum extens.* b *Ad lonitano. al. Salentanen.* c *Ca. 6. eod. tit. in 1. comp.* d *Clementis IV.* e *Ca. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateranense part 3. c. 1.* f *Vid. l. fi. C. de præscr. long. temp.* g *Aldritiano.* h *C. 9. eod. tit. in 1. com. Bald. in tract. super 1. & 2. part. principalis. q. 14.* i *Ca. 10. eod. tit. in 1. comp. & part. 3. decima non debitur, D. Thomas: & ibid. Host. in 3. p. in 4.* k *al. Vbanus: certus.*

Licet a autem te scire volumus & tenere, quòd adversus ecclesias minorem præscriptionem, quàm quadraginta annorum Rom. eccles. non admittit, licet quidam canones comprobint triennalem: & ecclesia se poterit adversus ecclesiam quadraginaria temporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcusse quadraginta ann. nosc[u]ntur possedisse. Verùm si de præscriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab utraq; parte probes recipi debent: & si probata fuerit interruptio, præscriptio non retinebit.

CAP. IX.

Tres præsentes ecclesiasticorum, quadraginta annorum spacio præscribunt.

Idem *Syracusano Episcopo.*

Visa indicante b Abbate C. comperimus, inter eum & Abbatem sanctæ Luciæ *grave*m *esse* exortam de sinibus quæstionem: agrimensoris definitione illam processimus finiendam.

Statuimus igitur, ut ad loca de quibus est contentio monentes, eam in vestra faciatis præsentia terminari. Quadraginta tantùm annorum præscriptione utrique parti servata.

CAP. X.

Super hostilitate non currit præscriptio.

Lucius III. *de Massandane & de Dorcestre Abbatib. & Magistro A. de VV. de Ferdet.*

EX inquisita c conquestione Abbatis & Monachorum de Eliden. accepimus, quòd cùm ecclesia de Cameton ad eos eorum pertineat, & homines de Sibon. & Varon ecclesiarum parœciani sint ipsius ecclesiæ: clerici, qui prædictas habuerunt ecclesias, minuatim omne jus parœciale præter jus funerandi matrici ecclesiæ subtraxerunt: *& infrà.* Dis. ve. man. quatenus decimas & oblationes eum aliis obventionibus memoratæ matrici ecclesiæ (præscriptione hostilitatis tempore non currente) reddi faciatis.

CAP. XI.

Procuratione[s] quæ debentur legatis & nunciis Apostolicæ sedis, præstari non possunt.

Innocentius III. *Abbati de* [*Conedo.*]

Accedentes d ad præsentiam nostram præpositus sancti Nazarii, & A. canonicus sancti Stephani, syndici & procuratores primicerii & clerici e Mediolan. de ordinatis majoris ecclesiæ graviter sunt conquesti, quòd cùm ipsi legatos & nuncios Apost. sed. devotè recipiant & procurent, dicti ordinarii procurare ipsos renuunt, & procurationes f ad expensas subsidium impartiri: [1 *infrà.*] Volentes autem ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur. Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarii per speciale privilegium Apostol. sed. à prædictis procurationibus ostenderint se immunes, etiam in longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: cùm in talibus præscriptio sibi locum nequeat vindicare) ipsos ad procurationis sarcinam ordine debito subeundam teneri decernas.

[1 *Unde clerici Mediolanen. grave querebantur sibi præjudicium generari, cùm cum per civitatem ipsam sæpe contingat transire nuncios nostros & legatos, quanto in eorum procurationibus hactenus exstiterint, tanto facientes amplius prægravantur, & quamvis plures essent procurationis divisum, tantè à facientibus subsidia portarentur. Quo siquidem ordinarii, cum pro eo & alii vigilare jugiter non cessemus, & spiritualia sicut Deus dederit ministrare nobiscum, in mitissimodis se jure speciali tueri satagant, non videtur. præsertim cùm & Apostolus dicat: Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum si carnalia vestra metamus: & instantia nostra quotidiana sit omnium ecclesiarum solicitudo, sicut plenius norunt præsentes pariter & remoti.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. vid. Bald. tract. de præd. in 5. part. principali.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. unde ista reponenda est inscriptio:* Idem *Syracus. Episc.* c *Ca. 7. De capell. mon. lib. 6. unde reformanda est inscriptio. quando videlicet currat præscr. vid. Specul. tit. de app. §. nunc breviter. Addi. latè per Repam tract. de pœn.* d *Cap. eod. tit. in 3. comp.* e *al. clers Mediol. in aut.* f *al. expensis unbant subsidium, &c.*

CAP. XII.

Subditus non præscribit obedientiam contra prælatum.

Idem *de Costa, & de S. Donato prioribus.*

CVm non a liceat à capite membra recedere, non sufficimus admirari quòd sicut referente Bracaren. Archiepiscopo nobis est intimatum, licet ecclesiæ vestræ in ipsius sint diœcesi constitutæ, vos tamen obedire sibi tanquam Episcopo b vestro contumaciter recusatis: [1 *& infrà.*] Ideò [que] mandamus, quatenus præfato Archiepiscopo & ecclesiæ Bracaren. obedientiam & reverentiam debitam, sicut alii clerici suæ diœcesis faciunt, impendatis, præscriptione temporis non obstante.

[1 *Cùm igitur crimen ariolandi sit repugnare, & scelus idolatriæ nolle acquiescere, sustinere nolentes, quod subditi prælatis suis non obediant ut tenentur, de communi f. n. con.*]

CAP. XIII.

De juribus ad Romanam ecclesiam spectantibus currit sola centenaria præscriptio.

Idem *Nobili viro Matafelonæ.*

ADaudientiam c Apostolatus no. pervenit: [1 *& infrà.*] Proponebatur ex parte tua Alexand. Pa. prædecess. tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis 40. sol. denariorum Papien. quos Rom. eccles. ibi consuevit recipere annuatim: insuper comestiones, banna, placita, forisfacta, & omnia jura, quæ ibi Apostolic. sed. habebat. Sed ea tibi ratione nulla deberi castellanus ejusdem castri constantissimè asserebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ privilegium, & librum eccles. Rom. censualem: hoc etiam nitebaris probare per testes, qui dicebant se vidisse præceptum censum nunciis Rom. Pont. à 30. annis, & infrà fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex adverso responsum, quòd nec privilegium, nec liber censualis, tibi aliquid commodi afferebat d, cùm privilegio usus non fueris spacio annorum 30. & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera nostra receptus, ac scriniarius alio modo scripsisset dicta testium, quàm dixissent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quàm depositiones testium attendentes, considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus e, licet non in nostra, sed in Cardinalis sanct. Hadriani camera sit inventus, qui f eum, quando camerarius fuerat, de camera B. Petri susceperit, nec credentes ipsum scriniarium (cùm juratus sit officium suum fideliter exequi) aliud scripsisse, quàm à testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est longè validius) ipsum negotium tangere principaliter Rom. eccles. coatra quam non nisi centenaria præscriptio currit: in solutione prædicti census & aliorum petitorum condemnavimus partem adversam, injungentes eidem, ut tibi non tanquam tibi, sed tanquam eccles. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persolvat.

[1 *Te conquerente quòd quædam jura de castro palatioli à se. re. Alexand. Papa p. n. tibi concessa castellanen. ejusdem castri tibi reddere denegabant. Porrò te ac. dil. fil. Leonis consulente, illius castri propter hoc in nostra præsentia constitutos audias fecimus diligenter.*]

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Rom. singul. 100. incip. Curiolus de Florentia.* b *Archiepiscopo.* c *C. 3. eod. tit. in 3. compil. Anchar. consil. 310. & Paul. Castr. consil. 280. incip. In facto præsenti.* d *asserebant.* e *Libro censuali ecclesiæ in loco non suspecto servato creditur. l. ff. si cert. pet. Bart.* f *al. quia.*

CAP. XIV.

De centenaria præscriptione, quæ solùm currit contra Romanam ecclesiam, tempora schismatum deducantur.

Idem *Hel. & Gu. Abbatibus.*

CVm *a* vobis: [1 *& infrà.*] Licet *igitur* tam legali, quàm canonica sit definitione statutum, ut contra Rom. eccl. quæ gaudet privilegio speciali, non nisi centum annorum præscriptio locum sibi valeat vindicare: tempora tamen intercidentium schismatum, quæ secundùm juris ordinem cursum præscriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, sed diligenti consideratione adhibita de ipsa computatione deduci.

[1 *Aliis literis dedimus in mandatis, ut in causam quæ inter ecclesiam Hildensen. ex una parte, & ecclesiam de Gand. & eccles. Romam. ex altera dignoscitur agitari, testes ad probandum præscriptionem recipere debeatis. Insinuatione præsentium vobis duximus declarandum, quòd postquam præscriptio contra monasterium supradictum & libertatem ipsius dicitur inchoata, scissura trium schismatum adversus Rom. eccl. intervenit.*]

CAP. XV.

Prælatus inferior potest præscribere in certis ecclesiis suæ diœcesis totum jus Episcopale: subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacavit ecclesia cathedralis.

Idem *Helien. & Rosen. b Episcopis.*

AVditis & intellectis *c* meritis causæ, quæ vertitur inter Vigorens. Episcopum, & Abbatem de Hevesham super ecclesiis in valle de Hevesham, quas Episcopus asserit ad se diœcesana lege spectare, Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: [1 *& infrà.*] Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Hevesham pleno jure possessæ, ut videantur in eis Episcopale jus legitimè præscripsisse: [2 *& infrà.*] Quocirca mandamus, quatenus inspectis privilegiis The. & Of. Regum, quæ Abbas super præmissa libertate asserit se habere, si per illa constiterit, quòd vallis de Hevesham sit ille locus, quem C. præd. no. libertati donavit, absolvatis Abbatem ab impetitione Episcopi super ecclesiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quòd si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo intrà quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum temporis vacasse constiterit, ut illo subducto, non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis ecclesiis jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa processionem Pentecostalem in villa & ecclesia de Mortana, & ad receptionem ac procurationem Archidiaco. nec non solutionem denariorum S. Petri in valle de Hevesham, circa cognitionem quoque causarum matrimonialium *d*, & capellani suspicionem in prædicta villa de Mortana, & interdictum capellanum in præfata villa de Hevesham, vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem, si tamen circa suspensionem & interdictum hujusmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei silentium imponentes, quæ Abbas præscripsisse probatur.

[1 *Cognovimus evidenter ecclesias illas per privilegia Rom. Pontif. non esse ab Episcopali jure subtractas, nisi forte vallis de Hevesham sit ille locus quem à duobus Regibus, Rendo videlicet & Osia libertati donaca bo. m. C. Pp. libertati donavit, sicut in ipsius privilegio continetur.*]

[2 *Nisi forte per tantum temporis spatium Vigorens. ecclesia interim vacavisse, ut tempore vacationis subducto, prescriptio minimè sit impleta.*]

CAP. XVI.

Non potest subditus contra superiorem visitatorem ad prærationem ratione visitationis debitam, in suos prælatos: nec vicis alius in personam alterius præscribere posse videtur.

Idem *Parisiens. Episcopo.*

CVm *a* ex officii sui debito Senon. provincialis visitaret Archiepiscopus Senonen. per Parisiensem diœcesim transitum faciens, ad Abbatis sancti Maglorii de Castres, & quorundam aliorum ecclesias ejusdem diœcesis necesse habuit declinare: à quibus cum procurationem sibi debitam postularet, ipsi eandem omniter negaverunt, ad suæ negationis defensionem hoc solum allegantes, quòd non meminerunt se prædecessoribus ejusdem Archiepiscopi exolvisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam. [1 *& infrà.*] Nos igitur præmissam allegationem eorum nullam penitus reputantes, cùm contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi non valeat: quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi, & si alius contra alium præscribere posset *b* utramque. Mandamus, quatenus sententiam, quam in hujusmodi contemptum antiqua Metropolis consuetudine tulit Archiepiscopus memoratus, usque ad satisfactionem condignam observari, quia secundùm Apostolum *: Qui bona lia seminat, non est magnum, si metat carnalia, cum mo cogatur suis stipendiis militare. Si quid autem quàm superius fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi objicere voluerint & probare, nos illos justitiam exhiberi.

[1 *Idem verò Archiepiscopus propter procurationis sibi nus rationabiliter denegatam illius auctoritate visionis, nos hoc à sede Apostolica impetravit, ab officium executionis eosdem postmodum, quoniam suspensionis sententiam non vinculo excommunicationis adstrinxerunt, quod verum ejus chiepiscopi literis proximus continet, qui eandem petebat auct. Ap. confirmari.*

CAP. XVII.

Qui alieno nomine possidet, non præscribit, nec etiam c. in prio, nisi habeat bonam fidem & justum titulum, & probet contra eum. hoc dicit, secundùm Innoc. Andr. addita Speculo Pannorm.

Idem *Pisano Archiepiscopo.*

SI *d* diligenti: [1 *& infrà.*] Cum judicium Ecclesiranus ad jus & proprietatem B. Petri pertinet tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non te vel ecclesia tua à Marchione Massæ judice Cum fidelitatis exigere juramentum: [2 *& infr.*] igitur, quæ nuncius tuus proponere voluit plenius cumspectis, non intelleximus te vel ecclesiam per hoc aliquo jure subnixam, cùm auctor. fol. Apost. non ostendas, per quam à judicibus Calaritanis, tu decessores tui fidelitatis exigeretis juramen. scriptione aliqua muniatis, cùm secundùm constitutam *e*, nec ecclesia Pisana, vel tu fueris in quasi sione juris exigendi hujusmodi juramentum

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al.* Racrosen. c *Capit. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. c. auditis. supr. de in integr. rest. ubi Do. Ant. Bald. in tract. de præscr. in 3. p. 6. p. principalu q. 1. Felin. in ca. arrosa gabilis sup. de offic. ordinarii.* d *Hodie concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 20.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia procurationum visitationis, vid. concil. Lateran. sub Alexandr. III. cap. 4. & Innocent. III. cap. 33. adde concil. Oxoniense ut supra, & concil. Trident. sess. 24. de reform. ca. 23. & Bernard. Diaz. tract. de Procuratio seu visitatio.* b *ut vurg.* c *al. sicut.* d *Hodie* * *1. Corinth. 9.* d *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. Bald. in l. fi. ter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. eod. tit. Abbas consil. 244. & Paul. de Castr. consil. 333. Bald. in l. fi. C. de Hadr. toll.* e *An consuetudo præjudicialis annullanda? vide Bald. in l. 1. C. de confess. Bart. in l. certu. 4. sed quæritur ita. quod pro sed. Apostol. Caterum omnia mutari, submittuntur præsumit est.*

sedem Apost. ab ipsis judicibus receptum fuisse fateris, per quod constat ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cùm pro ea ministerio tuo & antecessorum tuorum exactum fuerit, & præstitum juramentum: & is non possidere dicatur, cujus nomine possidetur. Si verò dicatur, quòd nomine tuo & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & ecclesiæ Romanæ fuerit juramentū exactum, posset inferri, quòd juramentum præstitum de conservando jure & honore sed. Apost. fuerit violatum: unde licitè retineri non posset, quod contra juramentum hujusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundùm hoc locum præscriptio habere non posset, cùm in præscriptione rerum ecclesiasticarum bona fides & justus titulus exigantur *a*: etsi etiam locum potuisset habere titulus exigantur *a*: etsi etiam locum potuisset habere titulus exigantur *a*: etsi etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversus Rom. eccl.) posse probari.

[1 *Posses animo, quod illa tabernaculi archa significet, in qua cum tabula virga simul & Manna sunt jubente Domino recondita, nonnunquam tibi scripsisse durè & asperè reputares, cùm in persona Rom. Pont. qui universis ecclesiarum prælatis præesse Deo auctore dignoscitur, & virga correctionis & manna debeat esse dulcedinis, te alteri foventi humiles & devotos, & reliquo rebelles ferrat, & pœnas delinquentes. Hinc est quòd illius vulneribus sauciati, quem samaritanus duxit in stabulum, vinum adhibetur & oleum, ut sub communionis & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum ecclesiasticæ severitatis subsequitur. Licet igitur in eo quæ premissimus contemptu monitis nostris & mandatis, quibus ut sumus fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. fil. N. VI. Mauritium Massa, judicem Calaritanum juramento fidelitatis astrinxi, quod exhiberi tibi & ecclesiæ Pisanæ faceret, ut eo non astante nihil & eccles. Roman. juraret, non solum asperitatem verborum, sed executionem forsitan potuissemus in te procedere ecclesiastica disciplina.*]

[2 *Super eo verò articulo taliter respondisti, quòd ab eo tempore quo sacris assumptus ad præsulatus officium, juramentum fidelitatis pro sæpe dicto ab ipsis judicibus recepisti: sciens te per Archiepiscopum Pisanum prædecess. tuum, virum magnæ auctoritatis & honestatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit cardinalis, ipsæ quæ, plenius esse consuetudines, & statuta, & omnes antecessores tui, qui sanctæ sedi magna exhibuerunt, sic te antequam consuetudinem temerè infringere, & scisse, cùm nihil tibi vel ipsis hactenus ab Apost. sedis fuerit objectum.*

CAP. XVIII.

Abbas in capella præscribere potest jura episcopalia, obstante tamen hac clausula quæ præscripsit. h. d. quia ad titulum.

Idem *Epist. Lucano.*

Cùm *b* olim frater Episcope, cum Abbate & monachis sancti salvatoris de Ficheto super plebe Falamontana & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vindicares, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tanquam ad diœcesanum Episcopum pertinere, arbitrium verò super hoc promulgatum à Pistoriens. Episcopo hujus rei tempore ac primicerio Lucanis allegans. Ad evidentiam autem intentionem tuam Abbas Greg. vii. *a* Pont. prædecess. nostri privilegium exhibuit: quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præcessisse: per quod tam monasterium, quàm plebs & capella prædicta videbantur libertati donatæ: [& infrà.] Aliorum quoque Rom. Pont. dictus Abbas privilegiis usus post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur: [1 & 2.]

Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus plebani & clericorum, baptismo, & pœnitentia in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quàm in capellis prædictis in excommunicando atque interdicendo, & etiam absolvendo legitima præscriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super jam dictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quæ ad jus episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quod ad plebem & capellas prædictas sententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

Qui præscriptione completa privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidem habet; & ideò non præscribit.

Idem.

Veniens *a* ad præsentiam nostram Abbas sancti Martini de Pannonia: & infrà. Petiit à nobis postmodum idem Abbas, ut Vesprimen. Episcopus non impediat vel faciat impediri, quo minus omnes, qui in Simagien. parœcia vel comitatu consistunt de omnibus quæ possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegiis Paschalis Pa. præd. no. & sancti Regis Stephani continetur. Præfatus verò Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. comitatus intra suæ diœcesi. terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi aliquo jure speciali seipsas possidere monstraret; & infrà. Chrisma verò, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, clerici ecclesiarum vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprim. diœcesi constitutum à Vesprimen. Episcopo postulabunt: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sed. Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexan. Papæ prædecess. nost. perspeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis suorum prædecessorum non extitit derogatum, cùm de ipsis nullam fecerit mentionem, præsertim cùm & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salutis institutionibus, non solùm Romanæ ecclesiæ, sed ipsius etiam legatorum. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciasse videtur *b*, præsertim cùm coram vobis privilegio illo sit usus, quod suæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si verò nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum hujusmodi privilegium, bonam fidem non habuit: & ideò secundum canones non præscripsit.

CAP. XX.

Nec in foro canonico, nec civili, valet præscriptio cum mala fide.

Idem *in Concilio generali.* c

Quoniam *d* omne, quod non est ex fide, peccatum est. Synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quàm civilis. Cùm generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

a *Cap. 1. De privil. in 4. compil.* b *Vide l. unic. C. de Thes. l. 10.* c *sub Innoc. III. c. 41.* d *Ca. 3. eod. tit. in 4. compil. Vide Matheſil. sing. 23. in c. nota quod omnes leges.*

a *corrupt.* b *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Guid. Pap. hic.* c *Ne quoq; scil. parte approbatum. supr. de arb. ca. ex par.* d *hæc verba præd. nost. omnibus manuscr. desunt.*

DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

TITVLVS XXVII.

CAP. I.

Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus est appellare. Pannorm.

Gregorius *Ioanni Archiep. primæ Iustinianæ.*

SEntentia *a* contra leges canonesve prolata, licet non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure.

CAP. II.

Lites debent celeriter terminari.

Idem b *Ioanni Ravennati Episcopo.*

LItigantium *c* controversias celeri sententia terminare & æquitati convenit, & rigori.

CAP. III.

Sacerdos sine justa causa non est deponendus.

Idem. *d*

NOn potest quenquam à sacerdotali gradu (nisi justis ex causis) concors sacerdotum sententia submovere.

CAP. IV.

Iustè quis petit sententiam à Papa confirmari, si justè & rationabiliter fuit lata.

Leo Papa *e*

EA, quæ juxta ecclesiasticum morem justè & rationabiliter fuerint definita, nostra quoque sententia roborentur.

CAP. V.

Iudex deputatus super executione sententiæ admittit exceptionem fraudis seu nullitatis sententiæ, non ad effectum, ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat, si illam probabilem reperierit. b. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

DE cætero noveris *f*, quòd si sententiam à nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit: non est facultas executori de toto negotio cognoscendi, sed deferri quæstiones, quæ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

CAP. VI.

Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis, tradere pignus pro ipsa possessione.

Idem *Norvicen. Episcopo.*

CVm aliquibus *g* est adjudicata possessio, non sufficit eis dari pignora, nisi corporali possessione lætentur.

CAP. VII.

Sententia lata contra matrimonium nunquam tanset in rem judicatam: unde quandoq; revocatur cùm constat de errore.

Idem *eidem* h, *& V. Archidiacono.*

LAtor *i* præsentium sua nobis insinuatione monstravit, quòd cùm quandam mulierem legitimè desponsasset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cujus occasione debitum ei subtraxit. Consanguinei verò mulieris hoc molestum habentes, quæstionem moverunt, proponentes, quòd mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio existentem duxisset uxorem: & quoniam idem vitam cupiebat agere dissolutam, demum utriusque studio interveniente, fuerunt minùs rationabiliter separati. Nolentes igitur matrimonia canonicè contracta, levitate quadam dissolvi, mandamus, quatenus si vobis constiterit eos per judicium ecclesiæ non fuisse legitimè separatos, ecclesiamque deceptam, ipsos à fraude sicut virum & uxorem insimul permanere.

CAP. VIII.

Retractatur sententia pretextu iniquæ consuetudinis lata contra ecclesiam.

Idem *T. & clericis S. Anastasiæ Veron.*

CVm causa *k*, quæ vertitur inter vos, & G. & I. eos super domo quadam eis ab Archipresbytero vestro vendita, ad examen I. Apost. sed. legati delata fuisset, post app. ad nos interpositam, & receptas indutias, quia nondum intra terminum tibi filii T. ad eam prosequendam præfixum iter non arripueras, contra te sententiam protulerunt: memoratis G. & A. prætaxatam domum secundùm Veronen. civitatis consuetudinem adjudicare curavit: deinde cùm causa fuisset ad nos per appell. delata Brixien. Episcopus delegatus à nobis sententiam inter vos (spreta forma canonum) secundùm eandem consuetudinem, sicut prætatus legatus fecerat, promulgavit. Nos autem considerantes, quòd licet usus vel consuetudo non minima sit auctoritas, nunquam tamen vetitis antiquis legi præjudicat, præscriptam sententiam revocamus, & vos ab impetitione absolventes illorum *l*, vobis hoc modo ecclesiæ vestræ domum adjudicamus suprædictam *l*.

CAP. IX.

Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet cessante appellatione remota commissa. Si autem contineat manifestam iniquitatem, est nulla. b. d. intelligendo, quòd possit dumtaxat.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

INter cæteras *e:* & infrà. Item cùm aliqua causa appel. re. committitur, & sententia feratur iniqua, ea non cuari oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam.

CAP. X.

Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali, non valet. b. d. intelligendo, quòd hac malier sit contumax. Pannorm.

Clemens III.

TEnor literarum *f* tuarum ostendit, quòd cùm inter R. & M. mulierem quæstio matrimonii verteretur, R. Theatino Episcopo commissa fuisset, idem eundem literis absente ab impetitione ipsius absolvit. Cæterùm dem mulier à nobis ad literas impetravit, ut in cognosceres, & eam fine debito terminares: (i. e.) ctus verò R. à te vocatus ad causam infirmitate ta *g* non affuit: sed quia nostæ sequente aliam fi lare præsumpsit, in eum excommunicationis ostêdit literas Episcopi memorati, quibus eum a tatione ipsius absoluti fuisse patebat. Quia igitur suos testes offert ad probandum, quòd idem R. sponsationis annulo *h* publicè subarrasset: & ea super his agere debeas, postulas edoceri. Ideoque quisitioni tuæ taliter respond. quòd (non obstante ta absolutione, quam Episcopus fecit) in causa eidem R. sub pœna excommunicationis arctius

a *Ca. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *Scilicet Greg. Ioan. Epis. Ravenn. l. 2. c. 18. ejusd. regist.* c *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* d *Scil. Greg. l. 2. c. 47. epist. 8. regist. & ca. 4. eod. tit. in 1. comp.* e *Leo 1. epist. 88. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.* f *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 49. c. 12. & ca. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 36. c. 2.* h *al. Norvic. Epis. T. & V. Archid.* i *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 11.*

a *al. eos.* b *C. 10. eod. tit. in 1. comp. ubi tale est rescriptum Theobaldo.* c *al. eorum, & T.* d *sopellitam.* e *C. 2. appell. in 1. comp. vid. l. 1. ves. C. de appell. qua videtur contraria. glossa & doct. ibid.* f *C. 5. eod. tit. in 1. comp.* g *al. præsentibus. al. decretus.* h *Hinc præsumitur matrimonium contractum. Felin. in ca. aliud. supr. de præsumpt.*

diceret, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, prius quàm fieret causa decisa.

[1 *Quæ causa coram memorato Episcopo pro commotione ter-*
minum fuerat desinita.]

CAP. XI.

Sententia divortii in causa matrimoniali ritè lata, ad solam oppositionem confessionem asserentis contrarium, non revocatur, sed interim in favorem legitimi de contrario docetur. Ita summatim, ut aliquid de novo afferat. Panormit.

Idem.

CConsanguinei *a* E. latricis præsentium, sicut tuis litteris intimasti, comparentitatem inter ipsam & virum suum legitimè probaverunt, ita quòd inter eos sententiam divortii protulisti: prædicta verò E. cùm sit tibi postmodum confessa, quòd ejus commater in veritate antè sententiam non fuisset, sed *b* post separationem comparentitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolavit: [1 & 2.] Fraternitati tuæ respond. quòd propter solam confessionem mulieris non est recedendum à sententia per judicium ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi legitimè in contrarium probatur.

[1 *Quo igitur reatum suum nunc recognoscens, consilium nostrum super his expetit: tu inde à nobis in hoc postulasti responsum.*]

CAP. XII.

Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc casu, si opus fuerit collatio, & non tenet.

Innocentius III. *Archidiac. & sacriste Magalonen.*

CUm olim *c* Magalon. Episcopus P. de castro novo, advacantem Archidiaconatum ejusdem ecclesiæ nominasset, l. præposito, ut nullus ibi (nisi prius duplici sibi voce cessisset) institueretur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archid. per suum annulum investivit. Præpositus verò alium ad eundem Archidiaconatum nominare præsumpsit. Tandem C. prædecessor noster, quod factum fuerat ab utraque parte audivit: pronuncians, quòd aliquibus scriberet, ut tam Episcopum, quàm personas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum forte monitis non admissis, hoc ipsi exequi non differrent. Post hæc verò dictus prædecessor noster G. qui nondum ad diaconatus erat promotus officium, præter conscientiam procuratoris Episcopi apud sed. Apost. tunc morantis, ipsum archidiaconatum contra pronunciationem suam contulit, sicut ex dictum circumventus. Nos igitur inhærentes vestigiis prædecessoris, dicentium sententiam Rom. sed. cùm aliquid fuerit subreptum, posse in melius commutari: quod de præfato G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in illusionem donationis Apostolicæ super dicitur recepisse, in irritum revocamus: & ei liter abstenti, cùm de subreptione liquidò constet *d*, super dicto archidiaconatu perpetuum silentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus sæpedictum archidiaconatum (plena omnium vestrum, qui præsentes fuerint in ecclesia, interveniente concordia) ordinare curetis.

CAP. XIII.

Vide sententia contra jus litigatoris lata. si ab ea intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel sic & aliter: Per sententiam, à qua non fuit appellatum, potest ecclesia subjici prælato inferiori. Episcopo, seu ad aliam ecclesiam pertinere.

Idem *Abbati & conventui S. Zenonis Veron.*

CVm inter vos *a* pro ecclesia vestra & Archipresbyterum & clericos S. Proculi, super subjectione ejusdem ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quòd dicta ecclesia monasterio vestro pleno jure debet esse subjecta: videlicet in institutione, destitutione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius, & fratrum obedientia, correctione, repræsentatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronen. Episcopi pars vestra in medium producebat, quam concessionem concessor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pon. quàm Patriarcharum Aquileg. privilegia & confirmationes induxit, quorum unus de subjectione plenaria in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio *b* R. quondam Veron. Episcopi, qui ejusdem ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem à priore sancti Zenonis mandavit sua vice subscribi. Adjecit etiam pars vestra, quòd inter B. *c* quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum & fratres ipsius procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali controversia fuit exorta, ad quæ duo illi se duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veron. Episcopus quendam cardinalem sequens, à quo idem fuerat indicatum, quòd vel Archipresbyter dimitteret ecclesiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter definivit, cujus sententia (cùm nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transiit judicatam: [1 & 2.] Quamvis fortè dicto instrumento donationis non sit plurimum innitendum, nec confirmationibus nec privilegiis, quæ de ipso causam & originem acceperunt: adtendentes tamen, quòd quantum ad litigantes ipsos, jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transiit judicatam, etiam si contra jus litigatoris lata fuisset, cùm contra jus constitutionis expresse lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ *d* præsumitur ritè per omnia celebrata: definimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

[1 *Quam asserebat nullo posse juris remedio attentari, à cujus*
prolatione usq; ad hac tempora L. annorum est elapsum spatium,
per quod probatur quòd monasterium, S. Zenonis prafatam ecclesiam
pleno jure possederit, & quòd dictus Archipresbyter & fratres ejus
præterita & præsentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. cum
itaq; hac quæ præmissimus, & similia multa præfati auditores nobis
& fratribus nostru prudenter & fideliter retulissent, nos communicato fm. consilio.]

CAP. XIV.

Sententia contra actorem lata, nihil iniqui' continens, venit in causa appellationis confirmanda: licet per adtestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones de quibus hic in litera: & secundum hunc intellectum est hic casus singularis valde.

Idem *canonicis Novarien.*

CAusam *e* quæ inter vos & A. clericum super præbenda Novarien. ecclesiæ vertebatur, Laudun. Episcopo de consensu partium *f* commisimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. definitivam sententiam promulgavit: à qua fuit ad nostram audientiam

a *C.4.tit.in 1.comp. vide Guid.Pap.* b *Dicto fid., deest in plurib. mss. fr.* c *C.1.tit.in 3.comp. vide Rom. & Ancharr. in fi. de acquir. hared. Anch. cons. 423. incipit, visa dicta procuratione D. Lambert. in tract. de jure patron. 1.p.1.q.3.art.8.* d *vide de Rott in Aquil. jurisd. in fin. ff. de re jud.*

a *Cap.3.eod.tit.in 3.comp. an scilicet sententia lata contra jus litigatoris valeat, Felin. in 1. novit. supr. de jud. Bar. in l. pen. ff. de just. & jure.* b *B.* c *In C. Bar. quod inter quendam Abbatem ejusdem monasterii & S. Archipresbyt. &c.* d *Al. præsumuntur.* e *C.4.eod.tit.in 3.comp.* f *Et quia de partium consensu fuit datus judex, non poterat recusari, nisi nova causa superveniret. supr. de offic. deleg. cap. 3. in fine.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

appellatum : [1 6 7.] Licet ex parte ipsius A. fuisset propositum quòd contra formam mandati nostri dictus Episcopus sententiam promulgavit, sicut per adtestationes nitebatur probare : quia tamen judicis animus non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & eidem judici de communi partium adsensu fuerat causa commissa, qui ut sententiam ferret post examinationem causæ, ab utraque parte fuerat requisitus : sententiam ipsam curavimus confirmare.

[1 *Dilecto igitur A. & magistro I. & A. procuratoribus ecclesiæ vestræ, in nostra propter hoc præsentia constitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, sententiam iniquo latam fuisse, ac propter hoc debere non immeritò retractari : dictis procuratoribus vestris defendentibus sententiam, & eam petentibus confirmationis nostræ præsidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hinc-inde proposita, & diligentius intellectis, habito cum fratribus nostris super his diligenti tractatu.*]

CAP. XV.

Si sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendi ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem à die finiti termini. hoc primò. Quadrimestre tempus, quod à lege datur condemnatis in personali, potest à judice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licet non constet judicem ex causa terminum abbreviasse: hoc secundò. Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur : hoc tertiò d. evacuando medullam ca. secundum Pannorm.

Idem *Constantien. Episcopo.* a

QVod ad consultationem : & infrà. Quia postulasti, utrum appellationi sit clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem *b* puta viginti dies vel amplius, sine contradictione *c* recipiens : & ad diem veniens consequenter, appellat causam non exprimens appellandi : nec sit locus nisi suscipiendæ purgationi & executioni sententiæ, à cujus prolatione & purgatione injuncta ultra decendium *d* dicitur effluxisse. Taliter duximus respondendum, quòd cùm post decem dierum spaciùm sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui quia provocationis subsidium intra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit : cùm per hoc videatur per interpretationem juris latæ sententiæ paruisse, præsertim ubi causa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipsius sententiæ ideò convenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum : quia id arctari potest nonnunquam à sedente in medio, & etiam prorogari : & qui ab initio sponte recipit terminum breviorem, imputari *e* sibi potest & debet : cùm ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse : unde talis non audietur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis canonicus excedatur.

CAP. XVI.

Sententia potest probari per testes : licet non deponant de causis, quæ solent judicem movere ad sententiandum.

Idem *Decano cancellario. & C. canonico* f *Lundonien.*

SIcut nobis *g* intimastis, cùm causa, quæ inter H. subdia. & B. Presbyterum super quinque modiis frumenti vertebatur, ipsi subdiac. per annos singulos exolvendis, vobis commissa fuisset, & restitutionem sibi fieri postularet : subdiac. supradictus adversarius se ad hoc non teneri respondit, cùm alia vice super hoc conventus fuerit, & sententialiter absolutus : quod ostendere voluit duorum testimonio, ex quorum depositione constitit quòd magister A. auct. Episcopi Lundin. illum absolvit ab impetitione subdiac. memorati. Verùm, quia testimonium ipsorum quasi nudè prolatum fuit, cùm de causis quæ judicem movere solent, ad sententiam proferendam nihil dixerint, quid tenendum sit, fuisti Apost. consulendam. Cùm autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id constat, quòd omnia, quæ judicem movent, non exprimuntur in sententiis proferendis : vobis taliter respondemus, quòd cùm ex depositionibus testium prædictorum constiterit sententiam à judice suo prolatam, propter adscitam graviter querebatur, ad quam proponebat judicium pertinere : [1 6 7.] Cùm ex parte memorati nihil rationabile fuerit propositum & ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata debuerat irritari, nec quantum ad monasterium duximus confirmandam. [infrà.] Mandamus, quatenus si constiterit appellationem Oneten. rationabiliter interpositam, & idcirco prosequendam nuncium ejus *e* intra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatis, ne ecclesia possessionem Oneten. ecclesia detrimentum incurrat : alioquin (sicut jus postulat) executioni absque Oneten. ecclesiæ præjudicio demandetur : cui quæ præmissa sunt non præjudicent, quo minus suam valeat consequi rationem, cùm res inter alios acta non noceat regulariter aliis, & ex constitutiones canonicas & civiles.

[1 *Pathuam igitur hac & similia, nobis & fratribus nostris præfati cardinales fideliter retulerunt : quia constitit nobis per litteras à duobus missas, cùm tertius interesset testimonio, sicut & ex ipsius assertione tenuimus ap. se. ap. confessus fuisse, & contra ipsorum sententiam ex parte monasterii nihil rationabile fuit propositum & ostensum, quare debuerimus eam communicato f. n. con. quantum ad monasterium ipse interest confirmandam, sibi perpetuum in hac re silentium imponimus. Cæterum, quia super appellatione Oneten. ecclesia non potuit cognoscere veritatem, causam ipsam vestræ duximus examini committendam. f. t. per. &c.*

CAP. XVIII.

Si citatus ad sententiam, ex legitima causa judici non comparuit, tenet sententia eo absente lata : sed retractari potest, si legitimam absentiæ causam. Si verò impedimentum probatum non plenè, non retractatur sententia : nisi prius de veritate ejus inquisitum. b. d. & est verum & non intellectui secundum suum quo alii doctores non clarè dilucidant.

Idem.

CVm Bertholdus miles *e* curiam suam [illegible] Numestanen. P. militi pignori obligasset, eodem sublato de medio, A. nepos ejus, qui successit, [illegible] vacante ecclesia ejusdem, adserens quòd jus patronatus

a *Antea male Constantino.* b *Vid. leg. generaliter. cum not per Doc. C. de reb. cre. & jur.* c *condictione.* d *decennium.* e *imputare.* f *Landunen.* g *C. 8 eod. tit. in 3. comp. Vide Alex. & Iason. in l. 2. C. de bon. poss. sec. tab.*

a *Facit ad hoc l. 1. C. de professi qui in urb. Constan. & l. [illegible] not. C. de legi.* b *Ca. 7 eod. tit. in 3. compil. An & quando non possit appellare, vide Card. in Clem. 2. de cens. [illegible] per tot.* c *de l. si sententiam pœnæ. cum 6 seq. ff. de appell.* d *Vide l. [illegible] de l. si sententiam pœnæ. cum 6 seq. ff. de appell. & l. rec inter alios. & ff. Mandatum [illegible] ff. de his qui not. infa. & l. rec inter alios. & ff. Mandatum [illegible] cep.* e *C. 8 eod. tit. in 3. comp.* cum

versam universitate transisset in eum, D. clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam ecclesiam præsentavit: qui de consensu Episcopi ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus verò Bertholdus, dominus fundi T. sacerdotem memoratum Episcopo præsentavit: sed ipsum Episcopus non admisit. Cùm autem dictus T. adversus memoratum Episcopus Apost.sedis leg. judicibus negotium delegaviti super prædicta ecclesia depositi quæstionem, Remen. a quem cum attestationes utrinque receptas per partes ad quem cum attestationes utrinque receptas per partes eisdem remisissent, & præfato D. cum suis attestationibus nullo accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem suum comparere curaret, ipse attestationibus inspectorum comparere curaret, ipse attestationibus inspectis memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. clerici memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. canonicaliter reddidit absolutum: eidem T. imponens perpetuum silentium super ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, justam causam absentiæ allegavit: Archiepiscopus verò Argentino electo & Altæ Silvæ, & Tusculanen. b Abbatibus dedit suis literis in mandatis, ut causam absentiæ causam ille ostenderet coram eis, præfatum sententiam nullius decernerent esse valoris, & eandem sine debito terminarent, alioquin facerent sententiam observari. Verùm dicto electo & præfatis Abbatibus committentibus aliis vices suas, ipsi subdelegatis literis super prædicto articulo receperunt: à quibus dictus clericus vocem ad nos app. emisit: [1 & 7.] Licet autem justam causam absentiæ minus sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret opinio veritati, dilectis eis concessimus auditorem: qui cùm nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ Archiepiscopum inveniens circumventum, tum quia continebatur in illa, quòd per attestationes ipsius clerici fuerat sufficienter probatum, quòd præfatus A. in possessione jurisdictionis extiterat, cùm eundem ad prædictam ecclesiam sententiavit, cùm tamen per attestationes illas nihil ostensum aliud fuerit, nisi quòd pro quodam jure quod ille ecclesia consuevit exhiberi patronis, prædicti & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam c quia in eadem sententia dicitur, quòd dictus T. in probatione defecit, cùm per attestationes suas appareat, ipsum fuisse intentionem sufficienter probasse: tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cùm unum tantum partis attestationes receperit, quæ parum faciebant ad causam. Vnde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adjudicantes ecclesiam supradictam, cùm per attestationes nobis constiterit evidenter, ipsum à vero patrono fuisse ad sæpedictam ecclesiam præsentatum.

[1 Cùm igitur utraq; pars cum attestationibus signatis sigillis prædictum judicem ad nostram præsentiam accessisset.

CAP. XIX.

Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

Idem *Præneſtino Epiſcopo Apoſt. ſed. legato, & de Capenberc, & de Celd. Abbatibus in Colonienſi & Monaſterienſi diœceſi conſtitutis.*

In causis d, quæ summi Pont. judicio deciduntur, & ordinem juris & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare. Nisi fortè cùm aliquid (causa necessitatis & utilitatis inspecta) dispensativè duxerit statuendum.

a *Archiepiſc. in plur. antiq. & ita legend. puto. eſt autem in Colon. Archiepiſcopatus, cui multi ſubſunt ſuffraganei.* b *al. Tudertin. al. Tudeben. vox. ſuis in antiq. deeſt.* c *dictio, etiam, deeſt in antiq. comp.* d *Ca. 9. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. XX.

Secunda ſententia in diverſa inſtantia contra primam lata tenet ipſo jure, nec debet infringi, etiamſi ſit injuſta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præſertim ſi prima ſententia ſecundis judicibus non fuit oſtenſa. h. d. Panhorm.

Idem *conventui ſancti (Leodii.)* a

Inter monasterium b sancti A. Rothomag. & vestrum super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata: & infrà. Cùm constiterit nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causæ suspicionis in jure propositæ frivolæ videantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent c, quibus coram delegatis eisdem subeundo judicium renunciasse videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apost.sed. & processu negotii coram primis judicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere d minimè potuissent: Non obstante sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: tamen si à prædictis judicibus fuisset ostensa, ea posthabita contrarium statuissent: alioquin eam objicientibus imputetur. cùm sub prætextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari. Factum priorum judicum ratum & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo à vobis nos ipsi munus benedictionis (salvo jure diœcesani) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

Tenet ſententia contra privilegium oſtenſum vel non oſtenſum, ſi ab ea non fuerit appellatum vel ſupplicatum.

Idem *Epiſcopo, deca. & cancellario Pariſien.*

Svborta e inter Meldens. Episcopum & monasterium Attrebatense super ipsius monasterii subjectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constitit eundem Episcopum, quasi possessionem obedientiæ eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus adeandem. Verùm quia privilegium Innocent. Papæ præ.no. libertatem monasterii plenariam exprimebat, decano Suession. & suis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra privilegium rationabile aliquid objiceret & probaret, super subjectione monasterii sibi silentium imponere procurarent: (& infrà.) Iudicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subjectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diœcesi. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost.sed. præjudicium generetur, quo minùs, si voluerit, suam justitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & f ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobasse. Si verò non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti prædicta non debet sententia retractari.

CAP. XXII.

Sententia à qua fuit appellatum, retractatur, ſi conſtat teſtes, ad quorum dicta tantum lata fuit, conſpiratores fuiſſe, & contradicente parte receptos.

a *Alias: S. Leufridi de cruce.* b *Ca. 10. eod. tit. in 3. compilat. vide l. Imperatores. cum gloſſ. ff. de rejud. Alex. conſ. 103. Paulus de Caſtro conſil. 325. incap. in cauſa quæ vertitur.* c *vide l. 1. & ibi Cynum & doct. Cod. de dilat.* d *obtinere.* e *Ca. 11. eod. tit. in 3. compil.* f *alias, ita: tulit ſententiam contra ipſum, illud intelligitur, &c. alias, ita: tulit ſententiam contra illud intelligitur, &c. in omnibus tamen deſunt illa duo verba paulò ſ. coram eo.*

Idem *S. Maria in Cagi (& Vallis scretæ Abbati.)* a

CVm I. & A. *b* canonici sancti Dio. Remen. ex parte quorundam canonicorum ejusdem ecclesiæ nostro apostolatui referarint, quòd Abbas eorum super dilapidatione, perjurio, simonia, & quibusdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Episcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quàm in membris corrigerent corrigenda, & statuerent quæ statuenda viderent: & infrà. Iudices autem Abbatis & canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab administratione ipsius ecclesiæ per sententiam removerunt, correctione membrorum dilata, quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cùm procurator prædictus ad nostram audientiam appellaverit, proposuit dictam sententiam reprobandam; tum quia judices lite non contestata in ipso negotio processerunt, tum quia juramenta conspiratorum contra ipsum recipientes (depositionibus coram partibus minimè publicatis, nec *c* ostensis eidem) ad sententiam procedere præsumpserunt: & infrà. Quia verò de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd illi conspiratores fuerint, quorum constat à judicibus juramenta recepta, quòd Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta judices secuti tantummodo, cùm per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt, vos irritantes processum eorum in negotio juxta prædictam formam comprehensam in prioribus literis procedatis. Si verò eos conspiratores fuisse nequiverit comprobare, vel licet de hoc constaret, appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiam si aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum judicum confirmetis: quia licet adversus Abbatem non debuerint conspiratores dimitti, juramenta tamen ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus recipi potuerunt: ut per ipsorum dicta super aliis fides possit haberi, quæ Abbatem minimè contingebant, præsertim quum tunc probatum non esset eos conspiratores fuisse.

CAP. XXIII.

Damnatus in actione injuriarum infamis est, & per Papam potest famæ restitui. b. d. prout communiter summatur.

Idem *H. de Castro Guarri.* d

CVm te *e* à Bartholomæo injuriarum actione convento, eo quòd diceres equum tuum non esse minoris precii, quàm capillos ipsius, judices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnassent, tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamia *f*, beneficium restitutionis ad famam à sede Apostolica implorasti. Nos autem considerantes, quia nulla fuerit vel minima facta injuria, volumus te per *g* prædictam sententiam infamia non notari.

CAP. XXIV.

Revocata sententia propter defectum jurisdictionis, ut quia unus ex judicibus publicè excommunicatus erat, vel propter jura ordinem non servatum, iterum de principali quæritur.

Idem.

AD probandum *h* quòd procurator dominæ: & infrà. Vos autem interim agnoscatis de confirmatione sententiæ, quæ lata est à judicibus delegatis de electione custodis, ut eam (sicut de jure fuerit faciendum) confirmare vel infirmare curetis, ita ut si pro eo, quod nus ex delegatis judicibus, qui eandem sententiam tulerunt, excommunicationis vinculo esset publicatus, quando sententia lata fuit, sicut per Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia justa causa eadem sententiam constiterit infirmandam: ipsa cassata, de electione custodis iterum cognoscatis.

CAP. XXV.

Res inter alios judicata, aliis non nocet: fallit in eo, qui possit illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio, & quo causam in jure judicatam habuit.

Gregorius IX.

QVamvis regulariter aliis non noceat *a* res inter alios judicata. Et tamen, qui cùm sibi primum de re actio vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere. Ac illi etiam, qui passus est eum, à quo cautionem habuit, experiri, est præjudicium generatum.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet sententia non fallit in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si vero gati discordant, delegans est adeundus. Si arbitri quos tes.

Idem.

DVobus *b* judicibus (ut accepimus) diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia; si causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, testamento pro ipso fuerit promulgata. Si verò ex mandata potestate, utraque pendet sententia ex animo mandantis. Quòd si ex compromisso, neutra debebit vigorem.

DE APPELLATIONIBVS, RECVSATIONIBVS, ET RELATIONIBVS.

TITVLVS XXVIII.

CAP. I.

Collatio beneficii facta post appellationem ex prohibita & simili causa interpositam, est ipso jure nulla.

Alexander III. *Exoniens. Episcopo & Decano Lundonien.*

DIlecti *d* filii prior & clerici de Gisborne vestram *e* querimoniam transmiserunt, quòd boracen. Archiepiscopus Apost. sed. legatus eorundem priorem post appellationem suspendit, sicut dicitur, interdixit, & canonicos (si eidem tanquam prælato non rent) excommunicatos denunciavit: & infrà. quibus si veritate per idoneas personas & famam bonam licitè inquisita, inveneritis ecclesiarum conservatorem actas, nisi prior & canonici malitiosè distulerint causam tum ad se pertinet, ordinare, in irritum revocato eodem.

CAP. II.

Appellatio generalis, respectu causæ non valet.

Idem *Archiepisc. Remen.*

INter cætera: & infrà *f*. Super eo quòd Abbas Sancti Apollinaris in clausto à te appellationem interposuit generalem super omni causa, quæ adversus eum

a *al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis seren.* b *C. 12. eod. tit. in 3. compil.* c *Hunc text. Innoc. dicit esse singularem, quòd attestationum publicatio est de justitia, non autem de substantia. Male legitur pro eidem eisdem, cum de solo Abbate fervos sit.* d *al. Vuarim. al. Idem R. multis.* e *C. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Bart. in l. infamem. ff. de pub. jud.* f *vide l. Athletas. de his qui not. infam.* g *al. propter dictam.* h *C. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Ant. de But in c. fraternitatis supr. de test.*

a *Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.* b *Cum judices proferunt diversas sententias, quæ pravalent, vide Alex. 3. c. si duo ex tribus & l. si in tres. ff. de recept. arb.* c *De hac materia vide conc. Tridens. Sess. 13. de reform. c. 1. & Sess. 24. de reform. ca. 20.* d *Post conc. Later. sub Alexand. III. p. 10. n. 2. & 11. n. 2. & 12. n. 10.* e *al. gravem ad nos quæ.* f *Conf. tit. in 1. comp. compil.* e *al. gravem ad nos quæ.* f *Conf. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. n. 2.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

aliquo tempore possit moveri. Ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem duximus admittendam.

CAP. III.

A correctum legitima non appellatur, nisi modus excedatur. Id. insultamentis.

Idem *Abbati S. Petri.*

A Dnostram: [1 & 3.] Quia *a* verò remedium appellationis non ideò est inventum, ut alicui à religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere. Mandamus, quatenus, si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis curaverint, non ideò minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & institutionum ordinis corrigas & castiges. *b*

[1 *Noverit audientiam pervenisse, quòd si quando subditos tuos super suis excessibus secundum regularem B. Benedicti, & institutiones ordinis corrigere & castigare, ipsi ut malitiam suam liberius valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*]

CAP. IV.

Si appellans intra terminum, à judice à quo appellavit, vel à superiori suorum appellationem non persequitur, sententia vel judicio firma compositur.

Idem (*Norvicen. Episc.*)

Personæ ecclesiarum *c*: [1 & 3.] Si *d* quis ad nostram audientiam appellaverit, & appellationi proliximum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire adsignes: ad quam si venire contempserit, tu illum extunc judicio tuo super his, quæ in quæstione vertuntur, sine contradictione aliqua fac compellas. Si autem quisquam appell. suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententia tua (sicut de alio diximus) appell. re. parere contringes.

[1 *Ecclesiarum in tua diœcesi consistentium, ita tuis & dominorum suis authenticis scripturis præmunitis, ut cum aliquam personam ecclesiarum illarum decedere forte contigerit, decedentis sine vi vacatur, seu alius quilibet, personatum ecclesiæ vacantis vacuum consensui tibi viam præcludere aliqua calliditate non possit. Quod.*]

CAP. V.

Appellans prosequitur habet annum, & ex causa biennium, nisi judex moderetur. Et si intra id tempus non prosequitur, rata manet sententia: vel redit ad primum, si ante sententiam appellavit. h.d.

Idem *Remen. Archiepisc.*

Cum sit *e* Romana: [1 & 3.] Fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, hujusmodi appellantibus annus indulgetur: aut ex necessaria & evidenti causa biennium: nisi fortè judex à quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem citius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecutus, manebit sententia, si post sententiam appellaverit, & acta sua cecidisse videtur: nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si verò à gravamine & ante illa ingressum fuerit appellatum, hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones, etiam extra judicium appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam. Si autem sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare judicio, ad quem noscitur appellasse.

[1 *Ecclesia caput & magistra omnium ecclesiarum disponente Domino constituta, & ad eandem consultationes, & quæstiones de diversis mundi partibus meritò referantur, quòd eam super variis quæstionibus consulis gratulamur, & prudentiam tuam non immeritò commendamus. Inde est quòd scriptis præsentibus.*]

Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium hoc dicit.

Præterea si raptor sit, vel violentus detentor alienæ rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in judicio apud ecclesiasticas personas solet audiri, nisi fortè manifestus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & irrequisitum Apostolus * excommunicavit.

CAP. VI.

Coram judice à quo appellavit in una causa, possum in alia conveniri, nisi eum recusem ut suspectum.

Idem *eidem.*

A Dhæc *a* si in una causa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen commitrat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam adcusetur aut conveniatur de alia re super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam judicis, à quo in alio negotio appellavit: eum potest si voluerit tanquam suspectum vitare, alioquin debebit ejus stare judicio, maximè si suus ordinarius judex existat.

CAP. VII.

Si à judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem judicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam: aliàs valebit processus a minori, nisi seiverit appellationem interjectam ad Papam.

Idem.

SI duobus *b* coram suo judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui judicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito quòd adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellarat: si legitimè citatus, nec venit, nec responsalem misit, aut etiam aliàs parere contemnit: tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse.

A civili judice, qui non est de temporali jurisdictione ecclesiæ, non appellatur ad Papam. h.d. usq; ad fin.

Denique quod quæris si à civili judice ante judicium, vel post ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostræ temporali jurisdictioni subjecti: in aliis verò etsi de consuetudine ecclesiæ teneat, secundùm juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

Lapsus biennii non præjudicat appellanti, quo minus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum. h.d. secundùm uberiorem intellectum.

Idem *plebano & clerico sanctæ Nazarii de (Albia.)* c

EX ratione *d*: & infrà. Verùm si appellationem biennio elapso interpositam à sententia contra vos prolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus quòd justitiæ vestræ debeat præjudicium generare. *e*.

---

a *Ca.ad. tit.in 1.comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p.10.c.4.*
b *Sine. Trid. Sess.13.c.1.§.cum igitur.* c *C.4.eod.tit.in 1.comp. & post conc. p.10.c.5.* d *si aliquis.* e *C.5. eod. tit. 3. compil. & post conc. p.10.c.6.*

* *1.Cor.5.* a *Ca.6.eod.tit.in 1.comp.& post concil.Lat.sub Alex.III.p.10.c.15.* b *C.7.eod.tit.in 1.comp.& post conc.par.10. c.7.* c *Albareto.aliàs, Alberico.* d *C.8.eod. tit.in 1. comp. vide Ioan. de Anania consil.1.& Angelum cons.39.* e *generari.*

CAP. IX.

Si reus post citationem vel notitiam literarum ivit ad curiam, delegatus in causa procedet: aliàs non. hoc dicit, cum c. sug gestum. Prod.

Idem *Vigorien.* a *Episcopo.*

MEminimus *b*: & infrà. Cæterum cùm aliquam causam contigit tibi appella. remo. committi: & adversa pars post citationem iter arripuerit ad sed. Apost. veniendi, non minus poteris in negotio secundùm juris formam procedere. Quòd si ante citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

CAP. X.

Supersedetur propter articulum in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. inhærendo literæ.

Idem.

SVper eo *c* quod solicitudo tua quæsivit, prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si de aliqua exceptione quæstio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit meritò supersedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest judex ad ulteriora procedere h. d.

Si autem adversa pars *d* de falsi suggestione in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda.

CAP. XI.

Etiam pro minoribus, seu levioribus causis appellari potest.

Idem.

DE *e* appellationibus pro causis minimis interpositis volumus te tenere, quòd eis, pro quacunque levi causa fiant, non minus est, quàm si pro majoribus fierent, deferendum.

CAP. XII.

Secundùm canones appellatur etiam ante sententiam: secundùm leges non, nisi in quibusdam casibus: hoc primò. Et appellatio, & recusatio æquiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione: hoc secundo. Et tempus assignatum judici ad causam decidendam, incipit currere à tempore præsentationis rescripti: hoc tertiò, secundùm verum intellectum.

Idem.

SVper eo *f* [1 & ℣.] Sacri canones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem seculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque ecclesiasticis ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum *g*. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit *h* currere, cùm judices contigerit literas recepisse.

[1 *Quòd interdum judices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tua prudentia præsentibus literis innotescat, quod.*]

CAP. XIII.

Conventus super injuria clerici, vel super adulterio, appellare potest, nisi sit notorius. h. d. cum c. seq.

Idem.

PErvenit *a* ad nos, quòd cùm clerici se contemnentes ab aliquibus vulneratos, vel alias esse lasos, qui appetuntur, Apost. sedem appellant: [1 & infra.] Et damus, quatenus si eorum excessus publicus vel notorius, eos eccl. censura compellas, ut intra competens tempus appellationem interpositam prosequantur. Si verò publicus est & notorius, appellationis obstaculo non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari, nec passis injuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repræsentent.

[1 *Sed appellationem interpositam nullatenus profana, vel ipsa hominum devitare contemnunt. Verum quia quid juris sit, exinde nostris literis certorari desiderat.*]

CAP. XIV.

Summatum est supr. eap. prozi.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

CONsuluit *b* nos fraternitas tua: [1 & ℣.] Cui duximus respondendum, quòd si aliqui quos manifestum sit & notorium uxorem alterius detinere, aut ejeciisse manus violentas in clericum, appellaverint, eorum appellationi non est aliquatenus deferendum. Et cùm multa dicantur notoria, quæ non sunt, prudentia debes, ne quod dubium est, pro notorio videatur habere. Illos autem, qui appellant, à præsentia tua, cogere intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appel. remota pareri.

[1 *Utrum deferendum sit appellationibus, quando sub dilatoriæ dilationis appellatur, nec interpositam appellationem prosequuntur. Super quo utrq.*]

CAP. XV.

Hoc cap. summatum est supr. eod. ca. memoratus.

Idem *Dulmens. Episcopo.*

SVggestum est *c* auribus nostris, quòd cùm appellatum sit ad præsidium Apost. sedis recurrunt, & appellationem facta iter adripiunt, adversarii eorum appell. interpositam cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt: cùm autem sententiam nostras literas reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos adripiunt veniendi, ut hi eorum solicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. Tua ergo fraternitas taliter respondemus, ut si quis deprehensus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellantem non deseras, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: quia decretalem epistolam, quam munitri videntur, non ad deprimendam *d* causam justitiam, sed ad removendum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP. XVI.

Excommunicatus pendente cognitione appellationis, absolvi potest ad cautelam; & si adparuerit eum legitimè appellasse, restituitur pro eo, quod interim celebravit divina.

Idem *Ebroicensi Archiepiscopo.*

AD præsentiam nostram R. *e* Presbyterum venientem Episcopo Tusculano, & P. sanctæ Susannæ Cardinali remisimus & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licet R. Presbyter non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum abstinere. Ideoque mandamus, quatenus prædictum Presbyterum pro eo, quòd post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes. Sed ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ.

---

a *Vigoren.* b *Ca. 9. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 8. integra clausula extat in ca. 6. qui clerici. vel vov. in 1. comp. & post conc. p. 21. c. 3.* c *Ca. 10. eod. tit. in 1. comp. & post conc. par. 10. c. 9.* d *vide l. si uterius. cum not. C. de fide instrum.* e *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post conc. c. 10.* f *C. 13. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 10. c. 12.* g *vid. l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de jurisd. om. jud.* h *Dictio, currere, deest in omnibus antiq.*

a *Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 21. c. 14. vid. Bal. ad adductos. C. de ep. aud. & Dd. in c. Rom. de appell. n. 8.* b *Cap. 16. eod. tit. in 2. comp. & post conc. par. 10. c. 14.* c *Cap. eod. tit. in 2. comp. & post conc. par. 10. c. 14.* d *dispositum comp. & post conc. Lat. sub Alexan. III. p. 10. c. 19.* e *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 21. c. 1. vid. ad idem. C. C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p. 21. c. 2. vid. ad idem. C. pientes. 5. quod per urgenti. & ibi Genua. de viduis.*

CAP. XVII.

Si appellans turbatur in possessione, super quia fuit appellatum, judex à quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in suo facto permanente. h.d. secundùm communem intellectum.

Idem *Cantuariensi Archiepisc.*

CVm a teneamur: [*1 & infrà.*] Quoniam igitur nos consulere voluisti, utrum si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi ea sibi liceat reformare, eo de quo appellatio est interposita præmisso. Prudentiæ tuæ taliter respon. quòd deinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario valebit expedire.

[*Consultationibus singulorum, quantum nobis Dominus minis-travit, respondere, tanto gratius tibi volumus responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori diligimus charitate.*]

CAP. XVIII.

Generalis & vaga appellatio respectu cujuslibet gravaminis non valet, sed restricta ad certam causam sit.

Idem *Episc. & Archidiacono de Bononen.*

COnsuluit b: [*1 & 3.*] Consul. vestræ t. r. quòd si generaliter appel. quis interponeret ab omni gravamine, quod sibi posset contingere, hujusmodi appellationem uteri non debet. Si verò ab aliquo judice super omni gravamine, quod in una causa sibi possit inferri, quamquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen ejus est ab eodem judice deferendum.

[*Nostra devotio, ut si appellatio qua ab omni gravamine proponitur, teneat, vestram prudentiam redderemus nostris literis certiorem, & ideò.*]

CAP. XIX.

Appellatio frivola non excusat inferiorem, quò minus teneatur ulteriori superiori, ut de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam inter purgat. h.d. Et est casus notabilis, in eo quod dicitur ipsum sic puniendum.

Idem *Zamorensi Episc.* c

CVm parati d essemus tuas petitiones admittere, L. Diaconus Cardinal. olim Apostolicæ sedis legatus, quòd cùm ad ejus vocationem contempsisses venire, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: [*1 & infrà.*] Cumque N. canonicus S. Iacobi firmiter asseveraret, quòd in legatione Regis fuisses, & ideò non potuisses ad vocationem prædicti Cardinal. accedere. Cardinalis econtrà asseruit, quòd non in legatione Regis, sed in Salamantina ecclesia ne suus e nuncius invenisset: [*2 & infrà.*] Nos vero attendentes, quòd te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire legati: præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostensurus.

[*Tuit excommunicationem ejus qui vice nostra fungebatur, ut sic ipse in Episcopum consecrari.*]

[*Et tibi dicas sit, quòd in alia ecclesia te non esset requisitus. Et cum verum ex parte tua fuisset propositum, quòd quando &c. fr. n. Archiepisc. Compostellanus appellavit, tuam appellationem interposuisset: Cardinalis adjecit, quòd appellatio illa tuam in hac parte non potuit, quin ad ipsius vocationem accedere teneris.*]

CAP. XX.

Si mandatum sufficiens ei, qui juravit stare judicio ecclesiæ, excedat limites juramenti & licita promissionis, appellare poterit: aliàs secus. h.d. compendiose. Abb.

Idem *Cantuariensi Archiepisc.*

ADhæc: *& infrà.* a Præterea de his, qui juramentum præstant, quòd ecclesiæ stabunt judicio, & postea appellant: Id tua solicitudo provideat, ut eos servare quod jurant, vel intra xl. dies post appellationem interpositam iter adripere ad ipsam prosequendam, compellas.

CAP. XXI.

Summa ut sup. ca. proxim.

Idem *Carnotensi Episcopo.*

QVæstioni, quam facis, utrum b appellationi illius sit deferendum, qui (sicut moris est) præstito juramento absolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto causa subterfugii appellaverit: Respon. quòd appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non est in aliquo deferendum, sed statim erit in eandem reducendus sententiam: quæ (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse fuerit prosecutus) debet firmiter observari.

CAP. XXII.

Appellans ab ordinario, postea de delicto ab eo commisso puniri potest per ipsum ordinarium. h.d. sed supple ad textum, idem esse de antea commisso, si nunc de illis accusatur, ut ca. ad hæc. 1. sup. eo. & ca. proposuit. 3. eod.

Idem *Vinton. Episco.* c

PRæterea d de his, qui ad sed. Apostol. appellant, & postea gravia committentes, se dum conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quòd eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quò minus eorum excessus censura canonica puniatur.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellationi sua adversarii, de sua posteriore circa idem contra eum exspere nequit.

Idem *Grandensi Patriarchæ & S. Vitalis Presbytero Cardinali.*

COnstitutis in præsentia nostra e Abbate sancti Feliciis & Presbytero R. pro controversia, quæ de electione Torcellanæ ecclesiæ est suborta: *& 3.* Ideoq; mandamus, quatenus si Archidiaconus post appellationem & denunciationem excommunicationis ad nominationem sæpè dicti C. processerit, & primicerius cum canonicis, & plebanus cum adsensu cleri Episcopatus, vel majoris & sanioris partis, prænominatum I. in Episcopum & pastorem elegerint, non obstante appellatione prædicti Archidiaconi, si ipse appellationi prius factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolica confirmetis.

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eo respondere tenetur: potest tamen eum recusare tanquam suspectum, nisi conveniatur de crimine manifesto, & in quo non cadit excusatio nec suspicio, ut quia imponitur pœna juris surgens ipso facto. h.d. secundùm intellectum intrinsecum.

Idem *Eboracensi Archiepisc.*

PRoposuit nobis M. f clericus tuus, quòd sæpè contingit, ut cùm aliquis super aliqua causa appellat, in aliis causis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo tibi taliter respondemus, quòd licet pro illa appellatione non minus teneatur in aliis, super quibus appellatum non est, respondere: judex tamen, à quo appellatur (quia illi omninò suspectus est) eum non debet ad respondendum super aliis compel-

a Ca. 31. eod. titul. in 1. compilat. & post concil. part. 10. ca. 25. b Ca. 27. eod. tit. in 1. comp. & post. concil. part. 10. c. 34. c aliàs, Zamoren. alit. Zamorien. al. Amoren. alit. Gemoten. d Ca. 29. eod. titul. in 1. compil. & post conc. Later. sub Alex. III. p. 10. c. 28. e Vid. l. Si quis uxori. 5. appellationem. & ibi Bart. ff. de furt. & pen. cum que. 4. l. ff. commod.

a Ca. 30. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 10. c. 29. Gloss. in canon. quod benè. 6. quæst. 4. b C. 31. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 7. c. 20. ubi habes integram clausulam. c aliàs, Vintonien. aliàs Vintonen. d C. 32. eod. tit. in 1. compil. & post concil. part. 10. c. 33. e C. 37. eod. tit. in 1. compil. f C. 38. eod. tit. in 1. compil.

lere, nisi pro crimine adeo gravi & manifesto, quo ipso actu meritò sit damnandus.

CAP. XXV.

Absolvitur excommunicatus cautione recepta, licet adversarius, vel excommunicator, ne absolvatur, appellet. hoc dicit, secundum unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia vel offensa: quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione præcedente, ut in ca. ex part. 1. infrà, de verb. sign.

Idem *R. Cantuariensi Archiepisc.*

QVa fronte nos *a* consulere valeas, non videmus, cùm dicaris ordinem juris pervertere, jam enim non in ecclesia, sicut est canonicum & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis contra debitum juris, & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: [1 *& infrà.*] Sanè si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, interdicto vel excommunicatione tenetur astrictus, & offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit, etiam si pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione recepta, quòd vel in præsentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram judice, cui causam delegaverit, juris pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi vel interdicto suppositos, illud idem dicimus, etiam si hi qui hujusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

[1 *Verùm ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his de quibus nos consulere voluisti, tibi prout dedit nobis Dominus, respondemus.*]

CAP. XXVI.

Prælatus subditum suspendere vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissa: nec subditus contra disciplinam ecclesiasticam appellare potest, maximè si est religiosus. Et judex a quo, præfigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam, intra quem si non prosequitur, judex à quo readsumit jurisdictionem. Appellans verò non prosequens appellationem suam, condemnatur in expensis, appellato hoc prosequenti.

Idem *in Concilio Lateranensi* b.

REprehensibilis *c:* [1 *& infrà.*] Præsenti decreto statuimus, ut nec prælati (nisi canonica monitione præmissa) suspensionis vel excommunicationis sententiam ferant in subjectos, nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subjecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si verò quisquam pro sua *d* necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: intra quem si forte prosequi neglexerit, tunc Episcopus liberè sua auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore *e* territus, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Præcipuè verò hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem *f* prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devotè suscipiant, quod profuerit eisdem injunctum.

[1 *Valdè consuetudo in quibusdam partibus* [illegible] *fratres & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, aliquos quosdam in suis causis existimant, nulla prorsus admissa, suspensionis seu etiam excommunicationis sententiam ferunt, alii etiam dum superioris sententiam & disciplinam contemnunt formidant, sine ullo gravamine appellationem objectam declinant. Quocirca ne vel prælati sine causa videantur vexare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis velamine correptionem valeant eludere prælatorum.*]

CAP. XXVII.

Judex à quo non obstante appellatione cognoscit de causa, judex alienus non prosequetur: hoc primò. Et judex ne suspectus recipiat, potest alteri causam committere, hoc secundò.

Idem *p. c. Eam te.*

AD *a* hæc: [1 *& infrà.*] Cùm à te super aliqua causa fuerit appellatum, fastibi sit appellationem istam remota compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram te juris pareant æquitati. Et si alterutra partium te suspectum habuerit, tribus judicem eligant *b*, qui propositam inter eos viam diligenter rimere quæstionem.

[1 *Præsentibus tibi literis duximus indulgendum.*]

CAP. XXVIII.

Si canonicus ad residentiam monitus appellat, statuitur terminus ad appellationem prosequendam: & interim nihil de beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustinendo. Si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, privatur præbenda.

Idem *Salabriensi Episc.* c

PErvenit ad nos *d*, quòd cùm V. ecclesiæ tuæ canonicum, ut in ea residentiam faceret, monuisses, ille appellationem prorupit: [1 *& infrà.*] Cùm ipse (sicut fructuatoriæ dilationis causa videatur dictam canonicum appellasse: mandamus, quatenus eum studiosè moneas, ut in eadem ecclesia residentiam faciat: vel interim num eam prosecuturus iter ad nos adripiat infra. Interim verò alicui honestæ personæ vices tuas in ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius congnes, unde possit congruè sustentari. Quod si prædictus V. alterum istorum adimplere neglexerit, tuæ præbenda sua privies eundem, & eam alii idoneæ personæ concedas.

[1 *Et appellationis suæ terminum præmissum sibi* [illegible] *præfixit. Quoniam igitur indignum est, prorsus & absque fugio prædictam ecclesiam debitu obsequio defraudari.*]

CAP. XXIX.

A judice jurisdictionem exequente non appellatur.

Idem.

COnsuluit nos tua fraternitas, utrum sit à requisitionibus deferendum à Rege Francorum pro laicis interpositis, ut mancipia detineant Christiana? [1 *& 2.*] Non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus tam reservatione decreti debeas abstinere.

[1 *Et utrum sustinere debeas, quid de nova confirmat synagogas, ubi eas nullatenus habuerunt.*]

---

a *Ca. 41. eod. titul. in 1. compil. & post concil. Lateranen. sub Alexand. III. part. 3. c. 2.* b *sub Alex. III. c. 6.* c *C. 42. eod. tit. in 3. compilat. Quam caute & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit, tradit Trident. concil. Sess. 24. de reform. ca. 3.* d *alt. sui.* e *perterritus, detentus. aliter, deterritus.* f *In C. Bar. contra regulam prælati sui, & capituli sui disciplinam appellare, &c.*

a *Ca. 43. eod. titul. in 1. compilation.* b *Vid. leg. sequentes cum gloss. & l. secundo requirit. ff. eod.* c *Alias Salabrien. aliàs, Salesberien.* d *Ca. 44. eod. titul. in 1. compilat.* e *Ita eod. titul. in 2. compilation. quantam pœnitentiam habuit Papa Innocentius per Iudæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in ca. super his per Iudæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in ca. super his ff. de vot. & vnt. red.*

CAP. XXX.

Qui ante citationem vel notitiam literarum missi nuncium ad Papam, appellare potest ne delegatus procedat, secus si post.

Idem *Genuensi* a *Archiepiscopo.*

Adhæc sicut *b* asseris. [1 & ſ.] Respondemus, quòd judex si ei constiterit appellantem antequam partes essent citatæ, vel delegatio causæ pervenisset ad ipsum, eis appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedem Apostolicam destinasse, factæ debet appellationi deferre, sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest sequi, quod mandatur.

[1 *Quandoq; super communi causa quæ judici appell. re. committitur, altera pars appellat, asserens se pro eadem causa nuncium suum ad sedem Apostol. destinasse, ad quod taliter.*]

CAP. XXXI.

Qui non deserit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum literis ordinario ad curiam puniendus.

Idem.

De priore: [1 & *infra.*] Cæterùm si præfatus canonicus priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsam notabilem reddunt, ad sedem Apost. appellavit, & ipse tali appel. deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfaciendum ad sed. Apost. venire compellas.

[1 *Quem deferens protectioni & appellationi vestræ ad sedem Apostolicam fallere, quendam canonicum suum vestibus secit omnino ipsum ad camisiam spoliari, & eum accusationi & appellationem renunciare coegit, qui & de suis & quorundam fratrum enormitatibus murmuravit: id tua solicitudini duximus insinuandum, ut super hoc rei veritate diligentius inquisita, si inveneris quòd pro evitanda disciplina prædictus canonicus appellavit, eidem pro temeritate nullam pœnam infligere debes, quoniam sacra Rom. Ecclesia & hujusmodi appellationem non consuevit admittere, ne Monachi vel canonici regularibus præberetur audacia delinquendi.*]

CAP. XXXII.

Contra constitutiones regulares, appellatio religiosum non defendit.

Idem *universis Abbatibus.*

Quia *d* nos: [1 *& infra.*] Vt Abbates, qui de aliqua publica infamia publicè reperti sunt *e* aut convicti, deinde *f* in communi capitulo commoniti prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

[1 *Elegit Dominus in hæreditatem sibi, & à longè de alto profundi pacis & tranquillitati vestræ, quantum divina gratia concedit, prospexit cupientes, auctorit. Apostolic. vobis concedimus & indulgemus.*]

CAP. XXXIII.

Judex à quo, potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, quo lapso, readsumit judex jurisdictionem.

Idem.

Audures *g* nostras: [1 & ſ.] Appellanti ad persequutionem appellationis terminus congruus præfigatur intra quem, si appellationem non fuerit prosecutus, eximè compellatur stare judicio delegati.

[1 *Nostras te significante pervenit, quòd cùm interdum tibi vel aliis causas sub ap. re. delegamus, altera partium, ut tamen tardet delinquere judicio delegati, quæstiones incidentes opponit, & tum licet in principali causa app. re. non sit procedendum, in appell. tamen vocem prorupit, appellationi sine terminum non præfigens, sicq; partem aliam sine prosecutione appellationis facit remanere suspensam. Postulas igitur tibi & aliis judicibus indulgeri, ubi causa sine appellatione committuntur, incidentes quæstiones sine debito appell. postposita valeas terminare. Cæterum cum incidentes quæstiones saputs præjudicales non immeritò judicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne qua pars frustratoriè diutius affligatur.*]

CAP. XXXIV.

Si præcedente gravamine quis submittat se protectioni superioris, habetur pro appellante: dummodo servaveris ea, quæ in appellatione sunt necessaria.

Idem *Abulensi Episc.*

Ad audientiam *a* nostram noveris pervenisse: quòd cùm Zamorensis Episcopus G. Presbyterum ecclesiæ sancti Iacobi Zamor. multipliciter molestaret: tandem idem Presbyter se & ecclesiam *b* suam, nostræ protectioni subjecit: [1 & ſ.] Licet autem prædictus Presbyter ex simplicitate forte verbum appell. non expresserit: quia tamen postquam se & sua nostræ protectioni subjecerat, non debuit sine causæ cognitione aliqua sententia condemnari: mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam præfatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[1 *Sed præfatus Episcopus pro eo forte quòd expressè non appellavit, in eum post invocatum sed. Apostol. patrocinium, contra eam privilegium Compostellana ecclesiæ indultum, excommunicationis sententiam promulgavit.*]

CAP. XXXV.

Causa non est ad judicem à quo remittenda, appellatione adhuc non justificata, nisi de partium consensu.

Idem *Archiepiscopo Tarracon.* c

Accepta *d* conquestione canonicorum Pampillon. [1 & ſ.] Non debet ad eos causa remitti, nisi partes consenserint à quibus noscitur appellatum.

[1 *Quòd dilect. fi. n. dux Navarrorum eos bonis suis spoliasset, causam ipsam tibi frater ad eorum petitionem commisimus terminandam. Verùm quoniam nobis tacuerunt, quòd ab audientia suis ad sed. Apostol. appellatum, nec nos si hoc nobis constitisset, tuæ causam commisissemus examini, cùm.*]

CAP. XXXVI.

Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remota, recusare potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit advocatus ejus in illa causa.

Lucius III. *Gualtero* e *Lincoln. canonico.*

Postremò fraternitati *f* tuæ literis præsentibus intimamus, quòd si causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio advocati officio functus, vel ex alia justa causa suspectus: hujusmodi delegatus non immeritò poterit recusari, quamvis appellatione remota fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.

Idem *Norvicensi Episc.* g

Ad hæc *h* quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit, consulere voluisti.

---

a al. Lanuvin., sed idem est. nam olim Genuam, Ianuam vocabant. b Ca. 2. eod. titul. in 2. compilat. & de nuntione nuncii, an aliquid operetur, Panormit. infra hoc tit. ca. ut debitus. c C. 3. eod. titul. in 2. compilat. vid. Guid. Pap. hic. d Ca. 5. eod. tit. in 2. compilat. e Verbum, sunt, deest in plur. antiquis. f alii, & deinde. g Ca. 6. eod. tit. in 2 compil. unde cognosces aperte hanc decretalem sensum.

a C. 7. eod. tit. in 2. comp. vid. Lanfr. de Oreano in c. quoniam. supr. de probat. b Delto, suam, deest in antiq. c al. Teracon. d C. 2. de resc. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. l. legatus. ff. de offic. præs. & l. munerum. 6. judic. ff. de mun. & hon. e al. VValtero. al. Gualtero. f C. 45. eo. tit. in 1. comp. & post conc. p. 20. cap. 18. g al. Novarien. h C. 46. eod. tit. in 1. comp.

Noveris igitur, quòd ſicut poſt appell. excommunicari non poſſunt, ſic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos conſtat ſuppoſitos, declinare.

CAP. XXXVIII.

Iudex appellationis remittit appellantem & cauſam ad priorem judicem: niſi ſibi conſtiterit à gravamine vel injuſta ſententia fuiſſe appellatum.

Clemens III.

CVm *a* in eccleſia: *& infrà.* Accepimus, quòd quidam clerici de Gual. occaſione judicii tui, quod velle obſervare ſe jactant, Linconen. Epiſcopi judicis ordinarii ſine cauſa rationabili cognitionem evitant. Vnde mandamus, quatenus ſi quando contigerit aliquem de clericis à præfato Epiſcopo ad tuam audientiam appellare, non ante appellationem admittas, quàm tibi conſtiterit eam vel à gravamine, vel injuſta condemnatione *b* porrectam: alioquin ipſum ad prædicti Epiſcopi audientiam remittas, appell. remota ejus judice paſſuram.

CAP. XXXIX.

Cùm appellans, qui non proſequitur, redit ad judicem à quo, & iterum gravatur (non obſtante prima deſertione) poteſt iterum appellare. h.d. & eſt caſus notabilis. Panor.

Idem.

DIlectæ *c* nobis tuæ literæ demonſtrarunt, quòd cùm in tua præſentia cauſa cujuſdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri conſanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad ſedem Apoſtolicam appellaſſet, nec appellationem ſuam præfixo termino fuerit proſecuta: poſtmodum ea renunciante appellationi, quam fecerat, tu in cauſæ cognitione procedens de parentela teſtimonia recepiſti: verùm quia mulieris pars iterum appellavit, poſtulas, utrum ad calculum ſententiæ procedere valeas, edoceri. Reſpondemus igitur, quòd licet juxta decretum Lateran. concilii poſtquam in termino proſequendæ appell. ſtatuto appellans ſuam appell. non fuerit proſecutus, auctoritate tua liberè poſſis uti: tamen quia iterum appellavit (cùm ſecundùm jura ei licuerit *d* in eadem cauſa bis appellare) ſe à jurisdictione tua fecit exemptam, præſertim cùm hic ad ſeparationem matrimonii, quod eſt res favorabilis, intentio viri procedat.

CAP. XL.

Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti lata ſub conditione ſuſpenditur, ſi ante conditionis eventum fuerit appellatum. h.d. inhærendo verbis literæ, ut ſic ſatisfaciat cuilibet lectur. Et eſt deciſio ſubtilis, & multùm allegabilis.

Cæleſtinus III.

PRæterea *e* requiſiti fuimus, ſi quis judex ita protulerit ſententiam: Niſi Sempronio intra xx. dies ſatisfeceris, te excommunicatum, vel ſuſpenſum, aut interdictum eſſe cognoſcas *f*: ille in quem fertur ſententia medio tempore appellans, ad diem ſtatutum minimè ſatisfecerit, utrum ille ſententia tali ligetur: aut interpoſitione appell. tutus exiſtat. Videtur autem nobis, quòd in hujuſmodi ſententiam appell. obſtaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

Si per reſcriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellato, intelligitur remota etiam in aliis. hoc dicit.

Idem.

SEcundò *a* requiris, cùm pluribus articulis in una commiſſione poſitis, in uno tantùm contingat appellationem expreſsè vetari: utrum appellatio vetet cæteros per aliis fuerit appellatum? In quo tibi reſpondemus, quòd cùm ſecundùm B. Gregorium *b* verba nimium deſeriant *c*, & hæc ſit noſtra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commiſſione ponuntur, juſtitia ſua conſequatur *d* effectum, in omnibus appellatio interdicta. Nihil enim intereſt, utrum inhibeatur primo an ſecundò, medio *e*, an in fine: cùm (ſicut utriuſque argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò, quæ in medio, ad finem, a principium ſæpè referri contingat.

Cauſa ſuſpicionis proponenda eſt coram judice, qui remittat, & probanda coram arbitro. h. d.

Tertiò poſtulas edoceri: [1 *& infrà.*] Conſul. 12. reſponſ. quòd cùm aliquis judicem proponit ſibi ſuſpectum, ſuſpicionis cauſam coram eodem allegare tenetur: ſed partes ut in aliquos non valèt remotionem veniant, per eundem judicem debent cogi: coram quibus ſi cauſa ſuſpicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate ſua idem tetur. Quòd ſi coram ipſis cauſa ſuſpicionis probata erit, cauſæ cognitioni ſuperſedere tenebitur. Ipſa namque ratio dictat, quia ſuſpecti & inimici eſſe non debent.

[1 *Cùm aliquis judicem tanquam ſuſpectum recuſat, oportet cauſam ſuſpicionis debeat allegare, & eam niſi manifeſta, ſi eandem judice probare teneatur. Virum etiam judex poſſit judicio & negotio procedere, ſi ille qui ſuſpicionem ejus allegavit ejus aut non velit, vel non poſſit in jure probare.*]

CAP. XLII.

Non tenetur judex vel adverſarius deferre appellanti, cui detulit appellanti.

Idem.

AN ſit deferendum *f* appell. illius, quem adverſarius de expoliatione poſt appell. legitimè interpoſitam ſibi facta *g* paratus eſt incontinenti convincere, non exiſti per tuos nuncios conſulendos. Reſpondemus, quòd cùm in eo *h* quis puniendus ſit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit *i*, ſe beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

Habet duas intellectus: ſecundùm primum hoc extenditur: Item executor non recuſatur, nec ab eo appellatur, niſi modum excedat, maximè ſi eſt datus cum clauſula, appellatione remota. Secundum alium intellectum. h.d. A judice ſuſpecto non recedatur per appellationem, niſi modum excedat.

Innocentius III. *Illuſtri Regi Francorum.*

NOvit ille *k*, qui nihil ignorat: [1 *& infrà.*] Præterea interdicti ſententiam Cardin. non eſtimat, ſed potiùs publicavit: nec fuit dictator ipſius, ſed verus executor. Vnde cùm ſecundùm jus ab executoribus appellari non poſſit, niſi forſan modum excedentes in aliquendo, nos etiam in literis ſuper hoc directis ad ipſum, appellationis curavimus obſtaculum inhibere, appellationi ab eo interpoſitæ non fuerat deferendum. De ſuſpicionis autem *m* objectis, licet eum meritò ſuſpectum fuiſſe credamus, non tamen &c ſi ſtultus

---

a *Ca.11. eod. titul. in ſecunda compilation. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellatio.* c *Cap.13. eod. titul. in tertia compilat.* d *In omnibus manuſcr. ei licuerat in eadem cauſa appellare ſecundò.* e *Ca.14. eodem titul. in 2. compilation. vid. Bald. in ca. commiſſa. de elect. in 6. & Antonius de Butrio in ca. licet. de voto & vota redempt.* f *videtur deeſſe conjunctio, &, qua eſt in vet. comp.*

a *Cap.16. eod. tit. in 2. comp.* b *lib.16. in lib.12.* c *vid. l. pater. §. fundum. ff. de leg.3. & l. cùm pater. §. duloſſimo. & ubique per Bart. ff. de leg.2.* d *exequatur.* e *medio, inferiori.* f *Cap.17. eod. tit. in 2. compil.* g *al. factam.* h *vox. quæ deeſt in antiquioribus.* i *neglexerit.* k *vid. c. nouit. ſupra de off. leg. cujus pars eſt. & c.1. eod. tit. in 3. comp.* l *al. verò. ut de recent. impreſſ. De ſuſpicionis autem objectis.*

propter appellationem interpositam ab eo desistere desiuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius precepto processit.
[1 *Quæ hîc abscissa sunt, reperies supr. de off. legati, c. novit.*]

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur à judice, vel approbatur à parte, terminus ad eam prosequendam prefixus obtinet vicem peremptorii, ut in absentem procedatur, ac si peremptorie fuisset citatus: nec talis terminus prevenire potest ab aliqua partium.

Idem.

Sæpe a contingit, quòd cùm ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subtrahentis responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remanent indecisæ, cùm frequenter juris quæstio moveatur, cujus apud nos probationes necessariæ [in *b* contrario] non existunt, & interdum etiam facti, quomodo de his possit partibus præsentibus comprobari. Unde licet in Lateranen. concilio *c* fuerit constitutum, ut si in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellavit venire neglexerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore *d* deterritus, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones prorogantur, præsenti decreto statuimus, ut hujusmodi appellatio vel à judice *e* recepta, vel à parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptorie vocatus ad judicium extitisse. Quòd si forsitan interposita provocatio malitiosè recepta, vel approbata non fuerit, cùm constiterit legitimè provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Aliis constitutionibus, de provocantibus post sententiam promulgatam: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata manet sententia, quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus appellationem hujusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. præveniens tacita veritate literas impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, sive judiciis exercendis volumus observari.

CAP. XLV.

Appellatione desorta per negligentiam appellantis, potest judex ut officium procurare in casibus, in quibus ejus officium exuberat. & ubi aliter vetita notabilis.

Idem *Lemovicens.* f *& Cantuarien. Episcopis.*

Constitutus in præsentia *g* nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quòd Claremon. Decanatu vacante, quidam canonici vota sua in Episcopum transtulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expresse non consentientibus in eundem Archidiac. ei contulit Decanatum, xl. canonicis priùs appellantibus, ne quis adiremetur præter adsensum omnium in Decanum, electioni ejus xxv. tum per se, tum Episcopo medio consentient. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apostol. sed. leg. per partes illas transitum faceret, non ut appellationi ad nos interpositæ derogaret, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti *a* Egidii & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsum, contradictionis suæ causam in ejus præsentia ostensuram: [1 *& infrà.*] Intellecto igitur per adsertionem Cardinal. quòd sub ea forma fuerat appellatum, ne sine adsensu omnium procederetur in electione Decani, & quòd appellantes appella. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgendum, cùm sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinarant *b*, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinasse. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio præterire, mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiac. facto Episcopi, ex quo nititur, sponte renunciasse, vel prædictum Episcopum processisse ad electionem ipsius prætermissis prædictis, sine quibus non procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiac. præsumitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum & inane.
[1 *Cum igitur Card. prædictus qua coram eo proposita sunt, nobis fideliter retulisset.*]

CAP. XLVI.

Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impediendum electionis vel confirmationis effectum: sed possessione habita, poterit accusari vel denunciari. hoc dicit, & secundum hoc est casus notabilis.

Idem *Cancellario Meten.*

Constitutis in præsentia *c* nostra N. Decano sancti Salvatoris, & cantore Metens. [1 *& infrà.*] Metens. intimavit Episcopus, quòd sancti Salvatoris præpositura vacante, die electioni præfixo per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo canonicos adjuravit, ut secundùm Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis & Subdiaconis tribus dictum cantorem in præpositum nominavit: cantor verò ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & custos cum scholastico & Magistro B. Sacerdotibus, levitis duobus, & Subdiaconis quinque te *d* concorditer elegerunt *e* cujus electionem tanquam à majori & saniori parte capituli factam (cùm de personæ tuæ honestate constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cùm tibi vellet dominum *e* & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis, quasi penitus impotentem, in quibus præposituræ possessiones existunt, addens quòd alia tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia judicis suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse *ft*

a *Cc. ad.tit. in 3. comp.* b *Inclusa desunt in antiq.* c *sub Alex 3.c.8.* d *detenus.* e *susceptæ.* f *al. Lemonicen.* g *C.3. tit. in 3. comp. Ex hac Decr. observabis multa singularia quæ tamen omisit Guid. Pap. hic.*

a *Illdii.* b *destinaverant. alit. destinarunt.* c *Ca. 4. eod. titul. in 3. compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vid. Thom. 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad 3. arg. Sot. lib 3. de just. & jure. q. 8. art. 2. & Covarv. in reg. peccatum. de reg. jur. lib. 6. in 2. p. relect. §. 7.* d *Hoc est cancellar. Metensem, cui hæc scribit Pap.* e *donum habens aliquos exemplaria.* f *Quæ dicatur rationabilis causa, vide apud Bart. in l. quòd verò. ff. de legi. & in l. si postulaverit. §. ratio. ff. de admi.*

aliam autem tunc non expressit, etsi dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis effectum non debere per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra tenorem modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, sed in modum denunciationis, vel accusationis duxerit proponendum, postquam pacificam ipsius præposituræ possessionem fueris assecutus, proponendi licentiam non negamus.

[1 *Et D. Scholastico ejusdem ecclesiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propositum, sicut etiam ven. f. u.*]

CAP. XLVII.

Appellari potest si locus non tutus partibus assignatur, etiam si sit scriptum, appellatione remota.

Idem *Vigorien. Episcopo.*

EX parte tua *a*: [1 & 3.] Præsenti pagina respondemus, quòd cùm excultetur honestè, qui ad præsentiam delegatorum judicum non potest secure venire citatus, tu vel tui quoties ad illos judices vos evocari contigerit, ad quorum præsentiam vobis periculosum est ire, liberè poteris appellare, etiam si in literis commissionis appell. fuerit remedium interclusum, nisi judices vobis assignent locum idoneum & securum.

[1 *Fuit propositum coram nobis, quòd cùm inter Anglicos & Valen. sint inimicitia manifesta, & ad partes illas Anglicus sit transitus periculosus, pro viarum periculis & guerra quæ inter gentes illas frequenter esse dignoscitur continua: moniti de causa sua meritis diffidentes, se aliquando vel tuos audit. literarum nostrarum trahere satagunt ad judices in Vallia constitutos, ut sic indefensas causas etiam justissimas relinquatis, vel compositionem subeatis injustam pariter & damnosam. Cùm igitur causa quas committimus sic velimus sine debito terminari, quòd neutra partium contra justitiam aggravetur f. t. p. a. s. m. & tibi.*]

CAP. XLVIII.

Licitè appellat reus, si non audiatur excipiens procuratorem aliorum non habere sufficiens mandatum, vel se prius conventum per alias literas, de quibus non fit mentio in secundis. hoc dicit, quoad utrumlum.

Idem *Episcopo, Decano & præcentori Herfordien.*

SIgnificavit *b* nobis magister hospitalis Eboracens. [1 *& infra.*] Præterea capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum sigillo continebatur sigillum capituli ad citationes tantùm, cùm aliud sigillum capitulum illud noscatur habere, quendam constituebat actorem: sed licet idem Magister allegaverit, quòd occasione literarum illarum actor non deberet admitti: & insuper adjunxisset, quòd auctoritate literarum quarundam à nobis ad alios judices obtentarum priùs conventus non debuit per literas posteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: judices tamen exceptiones hujusmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellationis emisit. Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit ob dictas causas, vel earum aliquam ad nostram fuisse audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi noveritis esse factum *c*, partes, &c.

[1 *Quòd cùm P. quondam rector Hospitalis illius diem clausisset extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopus, ad quem & prædecessores suos hospitalis ejusdem ordinatio pertinuit ab antiquo, volens ipsum ex defectu rectoris dissentientium suffragia, Fratrem Presbyterum ejusdem domus à suis fratribus nominatum in rectorem electum præfecit ibidem, sperans quòd domus illa eo tempore in temporalibus, quatenus in spiritualibus tempore ejusdem rectoris: procedente verò tempore Decanus & capitulum Eboracens. ecclesiæ, tanquam ad ipsos hospitalis ejusdem ordinatio pertineret, Magistrum ipsum à suæ administrationis officio nonnullis literas super hoc Apostolicas ad Decanum Lincolnien. & alios judices diversos impetrarunt, quarum auctoritate, ut jus vocati fecerunt, ad Archiepiscopum quam rectorem. partibus igitur hinc inde propositis coram ipsis judicibus constitutis, judices illos tunc ibidem congregatos fuerunt, sola sibi definitiva reservata.*]

CAP. XLIX.

Licitè appellat reus, si non audiatur petens declarari rem suam in libello.

Idem *Magistro G. Archid. & I Wormatien canonicis Suessionen.*

SIgnificantibus *b* T. & R. fratribus, nostris fuit hostiatim declaratum, quòd cùm inter ipsos coram te. & V. ex altera, super quadam terra coram judice delegatis quæstio verteretur, ipsi cùm plures terras haberent, ut terra illa, super qua quæstio verteretur, ostenderetur eisdem, à judicibus postularunt: quorum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si citato, non citato in statum debitum, si quod post appellationem veritis attentatum, &c.

CAP. L.

Judex à quo non potest statuere terminum ad audiendas appellationem: quod si fecerit, irritatur statutis à jure statuendum.

Idem *Eboracen. c (Episcopo, & de Lue. & Abbatemolli Abbatibus.*

EX insinuatione *d* prioris & canonicorum sanctæ Barbaræ nobis innotuit, quòd cùm inter ipsos ex una parte, & V. camerarium de Tangar *e* ex altera quondam *f* manerio coram judice ordinario quæstio verteretur, & idem camerarius ad nostram audientiam appellaverit; appellationi terminum non præfixit dictus judex, qui causam illius videbatur fovere in eo, quòd quidam clericus commensalis suus, dilatationis causa in eadem causa fuerat advocatus, hanc tamen appellationi præfixit, ut ad Festum Purificationis utraque pars esset ab appellationis persecutione remissa, licet non potuit nobis legem imponere, ut intra amur intra dictum terminum expedire, cùm secundùm legitimas sanctiones lis, quæ in consistorio Romano sperator inferri, absque damno moræ immodicæ differneat, donec ipsam faciat introduci, & à pontificali remi juxta morem. Interim autem nuncium cameprævenientis nuncium eorundem, necipso usque adminum legitimum expectato, impetrarit literas à te cessit. Quia verò fraus & dolus alicui patrocinari debent, mandamus, quatenus si est ita, partibus convocatis, audiatis causam, &c.

CAP. LI.

Qui extra judicium appellat, ex verisimilibus & probabilibus causis, ne in possessione molestetur: si potest statuere, refrenare ante omnia in statum, in quo erat tempore appellationis emissæ, ut dicit, inhærendo verbis literæ, & ut mos gratiæ antiquus Pannormitan.

Idem *Rosen. & Bondon. g Episcopo.*

a *Ca. 5. eod. tit. in 3. compil. præter Philippum de Perus. hic, vid. Bartol. in l. ante sententiam. ff. de appell. recipiendis.* b *C. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia sigilli, vid. Felin. in c. 2. supr. de fide instr. Decium in ca. post cess. sup. de prob. & quos citavi in c. 6. de fide. inst.* c *attentatum.*

a *Malè Vin. Normanno.* b *Cæ. eod. tit. in 3. comp. c. Arimen. al. Abricen. Episc. & de Lum. & de Monte morell. Abbatibus.* d *C. 8. eod. tit. in 3. compil.* e *Tangar. al. Tangre. f Quondam. g Rosen. al. Rofens. & Bondonien. al. Bondon. & Londonen.*

Quæ à memoriæ O. de camera persona ecclesiæ de Faven. viam universæ carnis ingressо, Abbas sancti Augustini Cantuariensis ejusdem ecclesiæ, quam ad se asserit pertinere, primo per quosdam monachos, secundò per seipsum possessionem ingressus, ad nos pluries vocem appellationis emisit, ne quis eum super possessione ipsius ecclesiæ præsumeret molestare, cumque aliquando prædictam ecclesiam pacifice possedisset, quidam filii Cantuariensis diœcesis ipsum Abbatem & monachos de possessione ipsius ecclesiæ, per violentiam ejecerunt: [1 & infrà.] Procurator verò Archidiaconi proponit ex adverso, quòd defuncta persona ecclesiæ Archidiacono tantùm datur ejus custodia, imò Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quàm de generali consuetudine, tam in illa ecclesia, quàm in aliis universis ejusdem diœcesis, hoc jure semper usi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine Archidiaconi ecclesiam possedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, h. v. sol. nomine ecclesiæ annis singulis exolvebat: [1 infrà.] Præmissis igitur diligenter inspectis, præfatos Abbatem & Monachos in eum statum, in quo tempore appellationis factæ ex verisimilibus & probabilibus cautis nos legitimè interpositæ fuisse noscuntur (proprietatis parti utrilibet salvo jure) decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos *b* censuimus pariter assignandos eisdem.

[1 Hujus & aliis pluribus ex parte Abbatis & Monachorum proposito.]

[1 Idem O. sublato de medio apud Archidiacon. animo possidendi, videtur remansisse, quæ non perditur nisi Archidiacon. se pacem possessionis, vel nisi venienti non fuisset admissus. Si ergo Monachorum possessio quæ potius detentio clandestina debet dici, eorum Archidiacon. ipsam possessionem non perdidit, & si eam Monachi non poterunt robabere, cum duo in solidum quicquam possidere non possint. Cum igitur Archidiacon. potuit suo jure in possessionem intrare, ac tenentes de facto fortius ejicere potuit nullo ordine, nec ullatenus resistente sibi jus proprium reservare, cum privatus nullam habere injuriam dignoscatur. Ad hæc Monachi possessionem Archidiacons non possunt aliquatenus advocare, & si eam habuisse constaret, quia cum eos nequaquam de possessione egerit, nec hoc probarum fuerit, nec in jure confessum, non habent qui ejusdem extraneo detentori, præsertim cum & ipsi auctoritate possessionem intraverint, & injuriam aliis facientes jus aliquod adipisci nequiverint. Appellatio quoque quam Monachi se interposuisse proponunt, penitus nulla fuit, cum non nisi à gravamine præsenti, præterito vel futuro debeat appellari. Archidiaconus vero nec præsens gravaverat, nec ipsos post appellationem gravavit, cum non vocaverit, quam custodiendi jus habet, imo quam ex officio tenetur, in custodiam suscepisse noscatur. Denique, appellatio Monachorum non fuerat ullatenus deferendum, quoniam sui eis eadem ecclesia pertineret, non debuerunt auctoritate propria ipsius possessionem intrare, præsertim cum scierint vel scire potuerint, quòd custodia ecclesiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & si tunc eidem Archidiacenus præsens esset, eandem tenuisset eisdem, & sibi prout ad ejus spectavit officium tenuisset. Cum autem clandestina fuisset eorum possessio, non potuerunt possessionem habere, cum super possessione nequeat injuria fieri clandestinæ possessori.]

CAP. LII.

Item adeptæ habet vim appellationis, si servantur ea, quæ servari debent in appellatione. hoc dicit, secundum unum intellectum monstrorum.

1 [a 5. eodem titul. in 1. compilat. Vid. Philip. Franc. in suis quæstionib. in materia petit. quæst. 1. b Dictio, perceptos, deest in versibus, exemplar. & in Codic. Barb. juxta vocem fructus, in fine, ca. gravis.

Idem *S. Augustini, & S. Gregorii prioribus.*

Dilecti filii Io. *a* & H. prioris & monachorum Cantuarien. ecclesiæ nuncii retulerunt, quòd cùm pro causa, quæ inter dictos priorem & Monachos, & Cantuarien. Archiepiscopum super capella de Lamede vertebatur, ab ipsis ad sedem Apostolicam mitterentur, idem Archiepiscopus, post iter adreptum in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cùm autem plus sit ad sedem Apostolicam facto provocare, quàm verbo, & ipsis propter dictam causam ad Romanam ecclesiam venientibus intelligatur ad sedem Apostol. provocatum: mandamus, quatenus si est ita, dictos Io. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

CAP. LIII.

Per clausulam, appellatione remota, inhibetur omnis appellatio, quæ à jure non indulgetur expresse. hoc dicit, usque ad §. verum.

Idem *Episcopo* b *Helin.*

Pastoralis officii diligentia *c: & infrà.* Quæsivisti *d*, utrum quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantùm inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quòd per appellationem frustratoriam, etiamsi non fuisset inhibita, negotium non debeat impediri: respondemus, quòd quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ à jure non indulgetur expresse, sed si appellans fuerit gravatus injustè, gravamen hujusmodi per superiorem poterit emendari.

Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari potest, & beneficii redditibus spoliari, hoc dicit.

Verùm quia multotiens *e* quid ad tempus per appellationem legitimam à judicis sui, quoad aliquem certum articulum, eximitur potestate: consuluisti nos, utrum si quis excommunicationis sententia innodatus, ante denunciationem ipsius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata, in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires obtinuisset, curaverit provocare, eo quòd per appellationem interpositam excommunicantis videtur jurisdictio dormitasse, ipse denunciare possit eundem, & ad tempus ecclesiasticis beneficiis clericum spoliare? Nos itaque respondemus, quòd cùm executionem excommunicatio secum trahat *f.* & excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denunciare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus ecclesiastici meritò subtrahuntur, cui ecclesiæ communio denegatur.

CAP. LIV.

Si appellans ad superiorem, comparet coram judice inferioris super concernentibus ipsam appellationem, ipsi appellationi renunciare videtur. Si autem protestetur, quòd propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans, non est audiendus: nisi notorium sit, actum illum esse injustum, super cujus enucleatione ad vis inferiorem. h.d. & est bonus casus.

Idem *Episcopo Parisiens.*

Solicitudinem *g* pastoralis: [1 & infrà.] Sanè cùm sicut recipimus, duob* coram Episcopo litigantibus,

a *Ca. 10. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Elsen. al. Helen.* c *Sup. de off. & pot. jud. del. c. pastoralis. & ca. 11. eod. tit. in 3. compil.* d *Vid. Bald. in l. 3. C. de appell. & Anton. Butrig. in ca. jus debitum. infr. hoc tit.* e *Vid. quid per hunc §. determin. Rom. consil. 482. in casu præmisso in 2. dubio.* f *Excommunicatio trahit secum executionem.* g *Ca. 12. eod. titul. in 3. compil. Felin. in ca. cum An. Ferrariens. supr. de constit. & D. Dan. l. non solum. §. motte. De no. operis nunc.*

alter eorum ad sedem Apostolicam appellasset, Episcopus appellantem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit: qui coram Metropolitano de Episcopo sibi petiit justitiam exhiberi, asserens, quòd post appellationem legitimè ad nos interpositam ipsum excommunicaverat, & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellat. tempore, à metropolit. reduci, denunciari videlicet absolutum: adjiciens etiam, quòd appellationi non renunciabat objectæ, sed prosequi volebat *a* eandem: [2 *& infrà.*] Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd sicut metropolitanus de appell. ad nos interposita cognoscere omninò non valet: sic nec de his, quæ post appellationem fuerant innovata, dummodo *b* de aliis cognosci non possit, nisi de appell. pariter cognoscatur, vel de his, quæ appellationis causam contingere dignoscuntur. In quo casu si metropolit. ad cognoscendum partes suas interponere fortè præsumeret, Episcopus posset ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus est, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipsam invenerit attentata. Si verò notorium existeret, quòd mandatum Episcopi indiscretum fuerat vel injustum, cui non tenebatur subditus obedire, ac per consequentiam ei liqueat evidenter subditum legitimè provocasse: potest Archiepiscopus auctoritate metropolitana declarare subditum irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cùm autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præscriptam formam coram Archiepiscopo deponit contra Episcopum quæstionem, metropolit. ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, cùm ille appellationis prosecutioni renunciasse tacitè videatur. Sed si verbo vel facto appellationem se velle prosequi protestetur *c*, non est tanquam adversa petens, & sibi contrarius, audiendus.

[1 *Officii fideliter exequeris, cùm super dubitationibus juris responso se. Ap. postulas edoceri.*]

[2 *Unde tua fr. requisivit à nobis, utrum Metropolitanus de hujusmodi conquestione cognoscere valeat: & si reperit eum legitimè provocasse, utrum denunciare eum debeat absolutum: & an si Episcopus coram Archiepiscopo appellaverit, ne is qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellationi sit hujusmodi deferendum.*]

CAP. LV.

Per appellationem legitimè interpositam, principale cum accessoriis ad judicem appell. defertur, & sententiæ excommunicationis & interdicti post appellationem latæ non tenent.

Idem *Episcopo & canonicis Trecen.*

Dilectis filiis *d* Decano Altissiodoren. ac Magistro R. Altissiodoren. Episcopi procuratore in nostra præsentia constitutis, idem Magister proposuit, quòd cùm dictus Episcopus Presbyterum domus Dei, in qua dispensationem *e* plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret vinculis mancipatum, pro eo quòd bona quædam ejusdem domus, quæ furtivè subtraxerat, restituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & suprædictus Decanus Episcopum monuisset, ut ei restitueret, vel saltem *f* recrederet Presbyterum memoratum *g*. quem ad jurisdictionem suam spectare firmiter asserebat: Episcopus metuens, ne Decanus aliquid in suum præjudicium attentaret, se ac suos, statum ecclesiæ, ac civitatis, protectioni metropolit. supponens, ad ejus audientiam appellavit. Verùm Decanus modicum tempus interdictum hujusmodi prolongari, ut Episcopo in civitate præsente, à divinis in ecclesia cessaretur. Postmodum verò cùm appellationi præfixo comparuissent partes coram eodem curiæ Senon. Decanus allegans, quòd appellans ab Episcopo interpositæ, ideo non duxerat deferendum, quoniam Presbyter suprædictus, adhuc in vinculis detinebatur, quando ad nos vocem *a* appellationis emisit, officialis autem judicavit irritum interdictum latum post appellationem Episcopi promulgatum: [1 *&*

Quia verò idem Episcopus diversos modos excogitavit secundùm quos Decano paratus fuerit super carcere, Presbyteri justitiam exhibere, ad Metropolitanum eundem appellans, Decanus non potuit post hos sententiam interdicti. Et ideò sententiam ipsam quam post appellationem legitimè promulgatam, irritam & inanem, non obstante, quòd Decanus excusationem suam, quasi variando proposuit, etiam usquam Episcopus appellasset, sententiam valere, ejus effectum ad tempus duxerat suspendendum. Ut interim appellatione interposita procedere non deberit ad sententiam exequendam, officialis provisum, qui post appellationem hujusmodi sententiam judicti irritam & inanem decrevit, temeratis interdictes: cùm appellatione ad nos interposita nil licet novari. Præterea licet excommunicationis sententiam Decanum per Episcopum promulgata, nisi in forma facie videretur, cùm per dictum officialem exhibitum ne servaretur in ecclesia interdictum. Adhuc nus ne celebraretur in ecclesia prohibendo, dummodo deretur officium perturbare: quia tamen prosecutionem ad nos interpositam ex parte Decani, ut officialis duxerat deferendum, Apostolos consuluit, non solùm principale negotium, sed accessoria ad nostrum referebantur examen, eandem sententiam post appellationem promulgatam decernimus viruisse. Verùm licet Archiepiscopus post appellationem prædictam, de qua sibi per officialis litteras tuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Sementen canonicos (qui sanioris ducti consilii consuetudinem caverunt eidem, ut appellationi ad nos interpositis, quàm denunciationi ab Episcopo factæ deferent) inculpabiles judicamus.

[1 *Hu igitur & alii, qua ultrò, subtus proposita intelleximus evidenter, quòd si Episcopus prudenter providisset, & reddidisset Decano Presbyterum suprædictum prorsus scandalo materiam amputandam.*]

CAP. LVI.

Postquam Papa aliquam causam ad se revocat, non licet cessus postea per minorem judicem saltus: sicut non valet, si esset ab eo legitimè appellatum. hoc dicit, ut cautior sit in tusfiat.

Idem *Mediolanen. Archiepisc.*

Vt nostrum *b* prodeat de vultu Dei judicium: [1 Iudicibus dedimus in mandatis, ut si post mandatum, per quod totius cognitionem negotii, strum judicium revocavimus, traditionem ejus H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent tam & inanem, inhibentes illi, ne quotidianam præsumeret. Cùm plus sit Romanum Pontificem aliquod revocare *c* negotium, quàm quemlibet super aliquo negotio provocare.

a *Vid. leg. si filiusfam. ff. ad Macedo. & l. 2. C. de jure fisci.* b *al. dummodo de illis, &c.* c *protestentur.* d *Ca. 13. eod. tit. in 3. compil.* e *dispositionem.* f *Redderet, legebatur, sed recrederet reponsitimus.* g *Vid. leg. jure. ff. ad mun. & l. 1. §. per hanc. cum gloss. ff. de rei vin.*

a *Dictio, quando, deest in omn. antiq. mss. in quib. legitur ad huc in vinculis tenebatur ad nos vocat, &c.* b *Ex 2. compil. ut ecclesiastica benef. sine demunitione conferantur. ca. 10. infr. ut ecclesiastica be. ff. de. ea. vide quæ hic dicta reperies. Hinc. in c. multum stupet. 3. q. 6.* c *al. revocare.*

CAP. LVII.

Si terminum appellationi prosequendæ statutum ab homine alterius jure provenit, hoc tacito literas impetrando, literæ non valent: si terminum jure etiam appellatus prævenire potest, dummodo ipsum non procurrat: & ubi ex dilatione imminet periculum, certa parte prosequente potest judex ad quem suppliere, parte non prosequendo ad prosecutionem.

Idem *Abbati sancti Felicis, & G. canonico Bononiensi.*

Olatæ a nobis vestræ literæ continebant, quòd cùm quidam judices, quibus causa, quæ inter Sambr. & Rincor. plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambriensi sententiam protulissent, & juramentato plebis de Rincor. ad nos fuerit fine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, antè prosecutionem ipsius terminus à judicibus partibus assignatus: plebanus de Sambro super observatione prædictæ sententiæ (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas à nobis super infirmanda eadem postmodum ad alios judices impetravit, nulla in posterioribus literis de prioribus habita mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores judices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: & infrà. Licet igitur appellanti legitimè à sententia indulgeatur annus à lege, nec ex nulla causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen hujusmodi terminus quorumdam restringi non solùm à provocante, verùm etiam à judice, cujus sententia provocatur (cùm ideò sit constitutum, non ut terminus ipse prævenìri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum in quo casu literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante vel à judice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus literas impetraverit, hujusmodi literæ tanquam tacita veritate subreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si verò non sit aliquis terminus à judice vel appellante præfixus, pars appellata intra terminum constitutum à lege (dummodo nihil eius non procurrat, ut appellantem in commissione imperantis supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quamvis auctoritate in appel. causa legitimè procedant, in quod si appellans voluerit in causa appellationis procedere, oportebit eum agere sub judice sic obtento, nec poterit eum legitimè recusare: quòd si agere noluerit, appellatus [b] potest nihilominus prosequi causam iustitiæ, maximè si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quoque judex si viderit ex dilatione periculum imminere, potest & debet neutro prosequente appellationem, occurrere, ut periculum evitetur, puta si à sententia lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, ut utraque pars velit etiam ad annum prosequendam appell. differre, potest utique (imò debet) idem judex, ad quem fuerat appellatum, terminum provido moderari, ne gregi dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consul. vestræ noveritis esse responsum, quòd per posteriores non derogatur prioribus legitimè impetratis, per quas ad confirmandam sententiam vel infirmandam, prævia potest ratione procedi.

[a] *C. eod. tit. in 4. comp. Et quia variis sunt hujus decreti articuli, varia hic sunt videndi. Dec. Feder. de Senis consil. 28. incipit, Postulat insuffranti. Felinus in ca. ex tenore sup. de rescr. Rom. cons. 423. in dubitatur. Calder. cons. 14. tit. de rescr. ubi quærunt, an de mutuo, & aliis intelligatur appellatio.* [b] *Ita legend. agere noluerit appellatus, & sic intelligitur appellatio.*

CAP. LVIII.

Altera parte contumaciter absente, potest judex appell. etiam principale negotium definire, si post lit. contestat. fuerit appellatum.

Idem.

PEr tuas [a] literas requisisti, utrùm si post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas fuerit ad sed. Apost. appellatum, hi qui super hoc delegantur à nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam [b] judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consul. taliter respondemus, quòd cùm lis super eodem negotio coram primis judicibus sit legitimè contestata, poterunt e judices delegati (eo, qui convenitur, se per contumaciam absentante) cùm eis de meritis causæ liquebit, commissum sibi negotium definire.

CAP. LIX.

Notabile & famosum cap. habens multa nova dicta utrum, jus limitantia. & hoc dicit in summa, inhærendo simpliciter verbis literæ. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso judice à quo: nec admittitur exceptio, quòd prius miserat nuncium ad eadem Apost. vel quòd literas impetraverat, quæ nondum sunt judici præsentatæ.

Idem *in concilio generali.* d

VT debitus [c] honor deferatur judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo sam justitiam prosequatur, non obstante si dicat, quod ad superiorem judicem nuncium destinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem judice causa probabili appellationis exposita: tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti condemnet, alioquin ipse procedet, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

CAP. LX.

Si judex, à quo est appellatum à gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem *in eodem.* g

CVm cessante causa [h], cesset effectus: Statuimus ut sive judex ordinarius, sive delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis vel comminationis effectu destiterit, liberè in causæ cognitione procedat, non obstante si à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspectus; ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. LXI.

Volens judicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: qua non probata, sua jurisdictione judex utitur in principali: ea verò probata remittit negotium ad su-

[a] *Ca. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Matth. singul. 66. in ca. nota quod in causa.* [b] *delatam.* [c] *potuerunt.* [d] *Scilicet Innoc. 3. in conc. gener. c. 51.* [e] *C. 4. eod. tit. in 4. comp. Hanc Decr. explicat Paulus de Leazariis, & Philip. de Perusio. Trid. conc. sess. 13. de reform. c. 10.* [f] *vide l. tutores. §. sua. & ibi Bart. ff. de admin. tut.* [g] *c. 36.* [h] *C. 4. eod. tit. in 4. compilat. vid. l. adigere. 2. quam vis. De jure patron. & l. quod dictum. ff. de pact.*

personem, vel causam committit de recusatoris consensu.

Idem *in eodem.* 2

CVm *b* speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat. Volentes etiam providere, ne forte commonitus frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu monentis possit declinare examen. Statuimus, ut si allegaverit se judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet *c*, & ipse cum adversario, vel (si fortè adversarium non habeat) cum judice arbitros communiter eligat: aut si communiter convenire non possit, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat *d*, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis: sciantque se ad id fideliter exequendum ex injuncto à nobis in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii districto præcepto teneri. Causa verò suspicionis legitima coram ipsis intra competentem terminum non probata, sua jurisdictione judex utatur. At ipsa probata legitimè de recusatoris adsensu personæ idoneæ committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipso procedat, secundùm quod fuerit procedendum.

In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis causa probabilis coram judice est exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam si non prosequitur, judex à quo in causa procedat. Idem si prosequitur & non probat. Hæc autem constitutio non extenditur ad regulares, h.d.

Porrò commonito ad appel. obstaculum convolante, si ejus excessus evidentia rei vel ipsius confessione aut alio modo legitimo fuerit manifestus *e* (cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum) non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari. & tunc si habuerit adversarium, intra terminum, secundùm locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii ab eodem judice moderandum, appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, extunc ipse judex (appellatione non obstante) procedat, nullo autem adversario comparente, tunc judex ex *f* officio procedit. Appel. causa coram superiore probata, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, à quo ipsum malitiose appellasse constiterit, remittatur. Cæterum has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, contra *g* suas speciales observantias.

CAP. LXII.

Si judex confessionem advocati eadem die revocatam pro lite contestatione velit habere, vel processum à subdelegato subdelegati factum ratificat, licitè appellatur.

Honorius III. *decano, cancellario & cantori Lincolnien.*

CVm causam *a*, quæ inter Abbatem & fratres de Valle sancti Joannis ex parte una, & priorem & canonicos de Novo loco ex altera, super ecclesia de Villeseth *b* vertitur, R. sancti Angeli diacono cardinali commisimus audiendam: [1 &] Procurator prioris & canonicorum proposuit, quòd cùm eos tu delegatis judicum delegatorum indutias ad proponendum exceptiones dilatorias petiisset: quia adversus ipsius ductus errore respondit, quòd ecclesia de quo, ecclesiam, de qua erat quæstio, per xl. annos & amplius pacificè possederat, licet ipse eadem die advocatione corrigens, ipsius responsionem, quæ sua petitioni tradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset in judicium generare *c*, pro eo quod ante litem contestatam, sunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram dem judicib. revocavit. Judices tamen per responsionem erroneam advocati, litem contestatione credentes, ad receptionem testium partis alterius cesserunt: [2 &] Mandamus, quatenus & delegati & canonici legitime probaverint, quòd per procurem ipsorum eadem *d* die advocati responsionem revocata, quia sic per consequens lis contestata vel quòd delegati testes receptos à subdelegati gatorum suorum adprobaverint, cum non ab delegato à Principe causam alii valeat delegare, quicquid post appella. eorum factum est (dummodo hæc appellatione expressa fuerint) nuncietis irritum & ne.

[1 *T. & B. procuratores prædictorum Abbatis & fratrum in ipsius præsentia constituti, petebant instanter se proponentes de Chevalle & Bellande Abbatum & prioris quibus causa ipsa à Bo. me l. pp. p. n. fuerat delegata, coram quibus quæ tanto tempore jam duravit, diuturnitate sentiamus nocere.*]

[2 *Sed & gravamini gravamen addentes cum examinatis quorundam testium priori de Velleres & suo consilio simplici, qui vices suas subdelegaverunt aliis contra canonicas sanctiones & examinationes testium ab ipsis de facto, cum non quiverint, factam minus provide adprobavit: propter quæ pro mina ex parte præfatorum prioris & canonicorum ad sed. fuit appellatum. unde idem procurator cum instantia petebat memoratorum judicum processum decernentes irritum. Quia verò super præmissis non potuit nobis fieri plena fides utriusq; partis procuratorum assensu.*]

CAP. LXIII.

Non sufficit appellanti dicere, quòd exceptionem legitimam veram opposuit & appellavit, nisi doceat propter eandem admissam appellasse. h.d. & est casus no. & quotidianus.

Idem *Decano & thesaurario & P. Petri canonic Zamoren.*

DIlecto filio G. capellano nostro, D. Portuen. & S. capituli Salamantini procuratori à nobis constitutore concesso, procurator capituli proponere curavit, quòd cùm dictus Presbyter super receptione literarum salamantina ecclesia executorias à nobis ad Archidiaconum viraten. & collegas ejus literas impetrasset, contra quas fuit ex parte capituli allegatum, quòd cùm in ipsa ecclesia certus numerus canonicorum instituatur, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos promulgari.

a Scilicet Conc. Lat. ca. 28. b Cf. eod. tit. in 4. compilat. c Iure cavila non est necesse probare causam. Cavea speciali. Laperti simi. C. de jud. d Eligant. e Confessionem solam inducetis. Ex re notorium, vide in l. cum fideicommissum. ff. de fideicom. f Ex off. suo procedet. appellationis causa. g Contra suas observationes speciales.

a De materia hujus decret. quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vide hic Conf. 8. Vol. & ibi not. Covar. l. 1. in C. & sæpe. b Oliveto. c Alligavit, vide Lapum l. 2. C. de error. advoc. d eodem die.

ac aliter facerent, fuit ad noſtram audientiam appellatum: [1 & ℣.] Quoniam igitur etſi per confeſſionem Presbyteri factam coram auditore prædicto conſtiterit, Salmantinam eccleſiam habere certum numerum canonicorum juramento firmatum, & hujuſmodi exceptionem coram executoribus fuiſſe propoſitam, & quòd appellatum exiterit ab eisdem: quia tamen non conſtitit, quòd propter exceptionem hujuſmodi non admiſſam, ac tamen legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit præfatam exceptionem hujuſmodi de certo canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuiſſe propoſitas coram ipſis executoribus, nec admiſſas, ac ideò partem capituli appellaſſe: ipſorum executorum proceſſum denuncietis irritum, & inanem.

[*Sed ipſi executores hujuſmodi appellatione contempta, excommunicationis ſententiam in Epiſcopum & capitulo protulerunt. Quo patebat procurator prædictus, ſententiam ipſam irritam nullam, & dictum Epiſcopum ſuper hoc ab eorundem Epiſcopi & capituli latione compoſiti.*]

CAP. LXIV.

Appellans qui terminum appell. præfigit, ſi mittit procuratorem ad proſequendum & contradicendum tantum, & appellatio ſuit ſatua judex, vel approbata à parte, adverſario legitimè proſequente, condemnatur in expenſis, h.d. ſecundum communem intellectum, licet ipſe aliud ſenſerit.

Idem *ſancti Andreæ Archidiac. & magiſtro I. Canonico de Melsen.* a

NObilem militiæ fratri E. monacho *b* monaſterii ſanctæ Mariæ, ſancti Hadriani diac. cardin. conceſſimus audientiam cujus præſentia cùm dictus monachus non ſit adimpetendum & contradicendum procurator fuerit inſinuatus, ſupplicavit humiliter idem miles ut contra ipſos tanquam *c* contumaces procedere deberemus: [1 & ℣.] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, dictos Abbatem & conventum appellationi ſuæ terminum præfiſſe *d*, cùm ad proſequendam eandem, ſufficientem procuratorem non miſerint, memorato militi ipſam perſonaliter proſequente, ipſos ad reſtituendas expenſas à tempore appel. factas eidem militi condemnetis.

[*Ut hoc aliquibus in mandatis, qui eoſdem pro eo quòd ad proſequendam appellationem emiſſum procuratorem minus idoneum deſignaverunt, ipſe eadem perſonaliter proſequenti in reſarciendis ſibi damnis & expenſis legitimè condemnantes, eo prius ſicut juſtum fuerit reſtituant, audiant ſuper his quæ contra ſæpedictos Abbatem & conventum præfatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quæ cum ſuper præmiſſa nobis non potuit fieri plena fides, de aſſenſu militis & monachorum prædictorum d. ſ. v.*]

CAP. LXV.

Ab eadem ſententia ab eodem tertiò appellari non licet.

Idem *Epiſc. Mantin. & P. canonico Tuſcan.*

SI nobis *e* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuſcan. *f* petitione monſtravit, quòd cùm inter ipſorum unum parte, & F. pro ſe ac P. tutore quondam filii R. ex altera, ſuper quadam ſumma pecuniæ coram vobis Tuſcan. quæſtio verteretur: idem definitivam pro eodem R. ſententiam promulgavit, quæ bis fuit per judices delegatos *g* confirmata: [1 & ℣.] Sed pars altera quæ ſemel & iterum appellaverat, tertiò vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collegæ cognitionem ipſius ſententiæ à nobis obtinuit delegari: & infrà. Cumque R. ſanctæ Mariæ in Coſmed. diac. card. ſuper appell. tertiò ad nos emiſſa utrique parti à nobis datus auditor interlocutus fuerit, illos non potuiſſe de jure tertiò appellare. Nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipſo nequaquam procedere attentarent.

[1 *Licet P. Pixeta canonicus Tuſcanen. cui executionem ſententiæ ipſius decimus commiſſo, ipſum in poſſeſſionem quarundam donorum & aliarum rerum legitimè induxiſſet.*]

CAP. LXVI.

Appellatio omiſſo medio judice interpoſita, cauſam non devolvit exceptione oppoſita. hoc dicit, ſecundum communem intellectum.

Idem *magiſtro G. Archidiac. & offic. Leme.*

DIlecti filii prior & conventus de Lacu *a* Rubeo tranſmiſſa nobis petitione monſtratunt: [1 & ℣.] Ex parte dictorum prioris & conventus fuit excipiendo propoſitum: quòd cùm omiſſo diœceſano Epiſcopo fuiſſet ad Archiepiſcopum appellatum, ad quem gradatim fuerit appellandum, in cauſa ipſa de jure procedere non debebat: ſed quia officialis Archiepiſcopi hujuſmodi exceptionem admittere denegabat, ipſi ad noſtram audientiam appellarunt: & infrà. Quocirca mandamus, quatenus ſententias poſt hujuſmodi appel. latas [in *b* eos] denuncietis penitus non tenere.

[1 *Quod cum inter ipſos ex parte una, & f. de Chambar. militem Claromon. diœc. ex altera, ſuper quodam nemore & aliis rebus coram magiſtro A. canonico Claromon. ex delegatione ap. quæſtio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. arch. fruſtratoria vocem appellationi emittens, cauſam ſuper his officiali Bitur. obtinuit delegari, coram quo.*]

CAP. LXVII.

Si is, qui deſit eſſe tutor, nomine pupilli convenitur invitus poterit appellare.

Gregorius IX. *magiſtro ſcholarium H. & G. de Rupe canonicis ſancti Audoniani* c *Morinen. diœceſis.*

EX parte M. dominæ *d* de Colob. nobis fuit oblata querela, quòd cùm nobilis mulier domina de Bellebron. ſuper quibusdam terris ipſam nomine filiorum ſuorum coram judicibus auctoritate noſtra traxiſſet in cauſam, eadem in judicum ipſorum excipi fecit præſentia, quòd cùm res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, ſub poteſtate & tutela ipſius minimè permanerent, cùm jam ad ſecunda vota tranſiſſet *e*, ſuper his ei non tenebatur ipſorum nomine, quorum tutrix eſſe deſierat reſpondere: ſed quia dicti judices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipſa ſentiens ſe gravari, noſtram audientiam appellavit. Ideòque mandamus, quatenus ſi ita eſt, revocato in irritum, quicquid poſt appel. hujuſmodi inveneritis attentatum, audiatis hinc inde propoſita, &c.

CAP. LXVIII.

Si judex de jure dubitare vult conſulere ſuperiorem, debet conſultationis coram partibus edere: aliàs ejus verbis conſultationis fides non adhibetur.

Idem *magiſtro & fratribus domus Morinen.*

INtimaſti: & infrà *f*. Præterea hoſpitalariis ignorantibus, & non facta eis copia de inquiſitionis proceſſu, ad nos relationem tranſmiſiſſe noſcuntur, cùm

a *Alta Melden.* b *Alata: ac fratri G. monacho monaſterii Mariæ ſancti Adriani.* c *al. tanquam contra.* d *Appellans appellationi ſuæ poteſt terminum ſtatuere.* e *Vide Domin. conſ. in fin.* f *Tuſculan.* g *Vide l. 1. cum not. C. de ædificiis.*

a *Rubro.* b *inciſa deſunt in aliquot antiq.* c *Andomarni in Cod. Barb. in ſcholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinenſ.* d *vide Baldum in §. nos autem. inſt. de Attil. tut. legitur Coleſter & Brevion.* e *Vide authent. matrs & aviæ. Cod. quando mu. tu. offic. fung.* f *De materia relationis vide gloſſ. doctor. in ca. cauſam ſecundo, de teſtibus.*

juxta legitimas sanctiones quoties relaturum se judex quilibet pollicetur, illicò litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

Si ante litem contestatam circa principale negotium, judex aliquid innovat, vel diem assignatam sine causa prævenit, licitè appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non servavit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

Idem *Archiepisc. & G. canonico. Tudonen.*

SIgnificante *a* Aurelia. Episcopo, nos noveritis accepisse super eo, quod dicebant alibi, quàm in stallis decani & capituli prædictorum, carnifices carnes vendere non debere *b*, coram judicibus auctori. Apost. convenissent: petentibus tandem decano & capitulo nominatis judicum officium implorando, ut cùm idem Episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc factum fuerat, in statum pristinum renovarent: pro parte ipsius fuit propositum, quòd cùm lis præsertim non fuisset super negotio contestata, locum implorato hujusmodi non habebat, adjiciens quòd cùm de consensu partium coram dictis judicibus, ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quàtum ad illam diem solutum fuisset judicium eorundem, prævenire diem ipsum ac audire partem adversam in tali implorationis absque consensu partium non debebant: & quia super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit: & licet procuratorem suum intra annum ad hujusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipsius Episcopi nostras super hoc ad quosdam judices certa ratione suspectos literas impetravit, dictus Episcopus uti noluit literis sic obtentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appella. admitti. Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione hujusmodi, & præmissis causis appellationis vel earum altera constiterit, revocato in irritum, &c. ubique ad *c* attentatum in jam dicto *d* negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

Capitulum famosum & multum allegabile. & h.d. Ad justificandam appellationem ex causa interpositam, probare oportet causæ veritatem coram judice ad quem, nisi fuerit coram judice à quo oblata probata & rejecta. h.d. singulariter usq; ad fi. eidem.

Idem.

INterposita *e* appellatione ex causa probabili, non sufficit appellanti probare, quòd ex causa hujusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram: nisi hoc se asserens probaturum non fuisset admissus.

Si appellatio non fuit recepta à judice, vel approbata à parte sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licet pars appellata sit parata in curia prosequi. h.d. usq; ad fi. alle denig. Abbas Siculus.

Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appel. ejus à judice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appell. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum constitutum literas impetrare, licet pars altera per se vel per procuratorem idoneum, judicium super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata.

Ante inchoatam persecutionem appellat. appellans potest judicem vero appellato petere, ut remittatur ad judicem à quo, si condemnatur in expensis factis per partem adversam in illa appellat. h.d. usque ad fi. sanè. Abbas.

Ille denique *a*, qui vocem appell. emisit, cum tamen est alii cognitio delegata ad petitionem ejus, ad eum, à quo provocavit, de jure remittitur, consentiente partis alterius non obstante: in legitimis expensis, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus.

Articulus appellationis interposita à gravamen defertur judicem ad quem parte absente per contumaciam, etiam lis contestata in appell. vel principali causa. h.d. Abbas.

Sanè parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversa se contumaciter absentante, potest super hoc fine non contestata procedi, licet nondum litis contestatio facta fuerit in isto articulo vel negotio principali: quia cùm in hoc iniquitas principaliter prioris judicis arguitur, non est ejus gor juris (ex quo sequi posset causæ perpetuatio) prorendus.

CAP. LXXI.

Clausula appellatione remota, in medio literarum posita, refert præmissa, quibus annectitur, non sequentia, nisi repetita in literarum, & hoc si negotia sint separata.

Idem.

INquisitioni tuæ taliter respondem', quòd quamvis sula, per quam tollitur appellationis remedium à medio literarum ponitur, si sunt plura negotia in mè contingentia, tantùm præmissa completivum forte in fine literarum prædicta clausula iterent.

CAP. LXXII.

Breve est, sed per alia verba sic summatur. Appellatio prodest alteri, si communi jure juvatur, & idem si negotia eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnationis fecus.

Idem.

VNa sententia *e* pluribus condemnatis, si una ex ad appellationis beneficium convolaverit, alia victoria jure communi cæteris suffragatur, si eamdem rem juventur, idemque negotium, & eadem causa defensionis exsistat.

CAP. LXXIII.

Justus metus excusat, adeò quòd non appellans tempore prælanto, si fuerit protestatus, & appellationis causa diuturnitate mandas.

Idem.

SI justus *d* metus quo minus appellaveris, te excuset ad appell. reputaris beneficio contestatis. Quamvis intra tempus quo licitè provocatur, coram judice appellasse volueris: vel si habere ipsius copiam petieris, si hoc propositis causas appellat. duxeris exprimendas.

---

a *Vide Iason. in rep. l. quominus. ff. de fluminibus.* b *Vide l. 1. C. quæ sit long consuet. & ibi Cyn.* c *dicto. ad. deest in aliquot antiq.* d *dicta causa.* e *vide Rubenum Alexand. in tract. de potest procur p. 1. num. 1. per Innoc. & Butrig. in c. cum inter canonicos sup. de elect. & c. ad dissuendum. inf. de sponsa. impub.*

a *Vide Abb. in ca. dilectus & c. cum de Prælat. de appell. & si quis libellos. Cod. eod. tit.* b *Hæc clausula appellatione remota principes. l. 1. §. 1. ff. a quibus appell. non dant.* c *Vide tamen scriptos Soc. cons. 132. incipit. in signis dubitari an primo parte. & ibi tu metus esse debeat, tradit Arct. an 8. quæstio. hujus. de dil. de Cas. & Iason. l. cum aliquis. C. de jurejurando. & si numquam. de transa.*

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS.

TITVLVS XXIX.

CAP. I.

Clericus peregrinantem seu proficiscentem ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.

Cœlestinus III. *Ambian. Episc.*

CONquerente *a* I. Presbytero intelleximus : [1 & 2.] Licet Presbyter idem res suas & ecclesiæ suæ in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit; tamen cùm hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolicæ protectione secuti: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter adreptum ad nos vertendi, subtractum est vel ablatum, sibi restitui faciatis.

[1. *Quid postquam ad nos venendi iter arripuit, quidam res eius iniquè præsumpserunt.*

DE CONFIRMATIONE VTILI VEL INVTILI.

TITVLVS XXX.

CAP. I.

De iniuste confirmata per Papam, inferior iudex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, ut quia subreptitia, vel de re litigiosa &c. ut. ca. sequens.

Alexander III. *Exonien. Episc. P. C. in literis.*

SI quis *c* rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minus potest judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cùm inde confirmationem obtinuit, non est licitum judici de quæstione postea exorta decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

CAP. II.

Idem dicit.

Idem *Vigorensi Episc.* d

DE confirmationibus *e* autem Rom. Pont. volumus te tenere, quòd contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut certum sit, quòd sint per falsi suggestionem elicitæ) non est aliquatenus judicandum.

CAP. III.

Litem confirmationis super sententia, à qua erat appellatum, non valuit, si appellatus malitiosè prævenit appellantem, aliàs pendente tunc de appellatione cognoscatur.

Cœlestinus III.

BONæ memoriæ *f* A. canonicus vester proposuit, sententiam à delegatis judicibus prolatam fuisse : & intra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellavit, judices tamen nihilominus sententiam executioni mandarunt. Cæterùm appellans itinere statim ad Apost. sedem adrepto, literas de infirmando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum cautè præveniens confirmationis promulgavit sententiæ rescriptum fuerat adsecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requisiti, quæ quibus literis præjudicium faciant. Respondemus igitur, quòd posteriores debent prioribus præjudicium generare. Verùm si dicatur, nullis literis veritati & justitiæ præjudicantibus : vel sub alia forma verborum, dummodo nil diceretur de literis confirmationis expressè : dicimus primæ tamdiu suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

CAP. IV.

Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat : sed si quod competebat, conservat. Brevius sic potest summari : Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *decano Padeburen.* a

CVm dilectæ *b* in Christo filiæ abbatissa & sorores ecclesiæ Gardeven. *c* sua cuperent privilegia innovari : propter viarum *d* discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendum. [1 & 2.] Nos autem tam legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui præsentari, quàm inquisitoribus ipsis fidem debitam adhibentes, licet non videremus, quare non deberent eadem *e* privilegia innovari : quia tamen C. majoris ecclesiæ, & I. sanctæ Crucis canonici proposuerunt, Hildesemen. ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Vnde judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent super his diligentius veritatem, à quibus pars Hildesemen. ecclesiæ ad Apost. sed. appellavit. Nuper autem iteratò prædicta petiit abbatissa, quatenus deberemus privilegia suæ ecclesiæ renovare. Ex adverso verò fuit postulatum, ut causam ipsam discretis viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum *f* præscriptionem legitimam inducere proponebant. Nosigitur attendentes, quòd jure sit civili statutum, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur : ejusdem æquitatis similitudine provocati, prædicta privilegia, quasi jam nimia vetustate consumpta, cùm fuerint non in pergamento, sed in papyro conscripta *g*, duximus innovanda : nolentes, quòd ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio adquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia verò præfatum monasterium ad jus & proprietatem Apost. sed. per privileg. præd. non pertinere monstratur : ne jus ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam : ut cùm adversus Romanæ ecclesiæ possessiones & jura non nisi centenaria currat præscriptio, ipsa super hoc & aliis vice nostra procuret, quæ coram te in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quòd de statu ejusdem monasterii diutius dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probandam Hildesen. ecclesia, vel ad interruptionem ostendendam cœnobium duxerit producendos : & si legitimam præscriptionem probaverit, ut intendit : nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii adjudices Episcopo memorato, cùm constet ipsum in sua diœcesi constitutum : privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corrumpendo : alioquin eidem

---

a Ex eod. tit. in 1 comp. b *Faciatis, legitur in om. manuscr. unde constat non solos Epi. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed alios, ut varia lectiones ostendunt.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Vigoren. al. Vvignen.* e *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *C. 1. eod. tit. in 2. comp.*

a *Al. Exod. al. Padebiterens.* b *C. 1. eod. tit. in 3. compilat.* c *Al. Gudion. al. Gardenovens. al. Gerunduf.* d *Distantiam & discrimina.* e *Ad quod est tutum ut solemniter transcribatur. conc. l. unum testamentum. ff. de testamen.* f *Probandam.* g *Vid. l. 2. C. de diver. rescripta.*

super hoc perpetuum imponens silentium, monasterium pronuncies perpetua libertate gaudere, nostro sibi privilegio resignato. a

[1 *Qui Apostolico mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapi. & Ioannis Pont. p. nostrorum sua præsentia subtiliter conspexerunt, tenorem eorum sub sigillo suis nobis fidelster transmittentes. Ven.quog.f.n. G. Remen. Archiepiscopus tunc Episcopus Præneſtinus in partibus illu officium legationis exercens, tenorem privilegiorum suorum sub sigillo proprio, nostro fecit conspectui præsentari.*]

CAP. V.

Non valet confirmatio, quam religiosus impetravit à Papa super temporali administratione, seu prioratu, si tacuit se regularem: si verò expressit, rescriptum præsumitur falsum: quia Papa non consuevit concedere. h.d. cum sequent.

Idem *Episcopo & præposito Vercen.*

AD nostram *b* audientiam præpositu Nemanen. *c* ecclesiæ significante pervenit, quòd quidam canonici Nemanen. ecclesiæ à nobis literas confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suæ conditione suppressa. Cùm igitur regularibus personis non consueverit Apostolica sedes aliqua personaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsis canonicis (cùm regulares existant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.

CAP. VI.

Idem dicit, quod suprà cap. proxi.

Idem.

PORrecta *d* nobis ex parte tua petitio continebat, quòd plures ex religiosis, qui prioratibus & aliis administrationibus præsunt, à nobis super ipsis, quoad vixerint possidendis confirmationis literas se asserunt impetrasse: [1 & ſ.] Cùm igitur à cancellaria nostra hujusmodi literas emanasse non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel administrationes, tanquam religiosis confirmantur, eosdem punias, tanquam falsitatis auctores. Si verò in eis non sit mentio religionis ipsorum, illas tanquam tacita veritate subreptas denuncies non valere.

[1 *Quarum occasione bona ipsorum prioratuum distrahunt & consumunt, asserentes se sibi quoad prioratus illos nulla ratione subesse.*]

CAP. VII.

Sententia seu laudum contra formam juris vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi confirmatum, non tenet.

Idem *nobili viro Matthæo de e Rivaria.*

EXaminata *f* causa, quæ vertitur inter te & milites Campanicos super ecclesia sancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris & compromissi fuisse dictatum. Vnde non obstante confirmatione C. Papæ prædecessoris nostri, qui noverat illud, sicut provide latum fuerat, & de utraque parte receptum, decernimus ipsum irritum & inane.

CAP. VIII.

In confirmatione ex certa scientia, dicta, sicut, prout, inclusive: nec nocet, si verbum confirmatum præcedit nunc confirmati.

Honorius III. *illustri Regi, baronibus, & nobilibus & aliis hominibus Cypri.*

VEnerabilis frater N. Archiepiscopus Nicosien. fraganei ejus transmissa nobis petitione monstrarunt, quòd inter ipsos & vos super quibusdam decimis diante Albanen. Episcopo *a* tunc Apostolicæ sedis to amicabilis compositio intervenit: expressit autem quòd *b* quantocyus eam auctoritate Apostolica mari contingeret, statim deberet executioni mandari. Verum licet sit per nos confirmata, & ad majorem evidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus, ipsam tamen renuistis observare, occasionem frivolam prætendentes, tum ex eo, quòd in literis vestrum confirmationis, [tenorem compositionis] non stylum ecclesiæ Romanæ præcedat *d*, tum quia ejusdem consueta, scilicet, sicut fine pravitate provide facta est in eisdem literis continetur [1 & ſ.]. Mandamus quatenus si præmissis veritas suffragatur, compositionem eadem adimplere curetis.

[1 *Cum igitur nedum contra Deum & ecclesiam, sed in non contra prævatas personas hujusmodi cavillosis disputa ipsum beat. Vns. vo.*]

CAP. IX.

Collatio ecclesiæ altera facta per legatum, & per Papam confirmata, jus diœcesani non ledit.

Idem *universis Abbatibus & prælatis, ac cæteris & clericis in Constantinop. diœcesi constitutis.*

SVa nobis *e* Patriarcha Constantinopolitanus fratstione monstravit, quòd cùm quidam vestrum mentes occasionem ex eo, quòd I. Presbyter Cardinal tunc Apostolicæ sedis legatus, quibusdam aliis rebus & clericis in spiritualibus & temporalibus constitutis steria *f* eorundem, ipsi Patriarchæ obedire recusant, ei de juribus patriarchalibus respondere, in fine prætaptionis adjutorium inducentes confirmationes hujusdi collationum à sede Apostolica impetratas. Cùm tur *g* nolimus jura, quæ diœcesanis debentur, prætiones, seu confirmationes prædictas manu à nobis mandamus, quatenus occasione hujusmodi nullatenus te, ipsi Patriarchæ reverentiam & obedientiam tibire curetis, eique de justitiis suis integrè respondeatis.

a *Reservato.* b *C.2.eod. tit. in 3. comp.* c *Neumasen. sed ego Nemausen. scribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adstipulantur.* d *C.1.de rescript.in 3.comp.* e *Rivaria.* f *C.3.eod.tit.in 3.comp.*

a *Mediante Alban. Episc. tunc legato.* b *Quam non.* c *Inclusa, ten. compo.in omnibus impressa deficiunt, quale, quia sine illis nullus constat sensus: ea tamen ex omnibus manuscriptis supplevimus.* d *Vide l. proinde. 6. ff. ff. ver. prior Bart. & gl.in cle.1. de offic.delegat.* e *Vide Archidiac. in c. ecclesiasticu.25. q.2.* f *Earundem.* g *Nolumus.*

LIBRI SECVNDI FINIS.

DECRE-

DECRETALIVM EPISTOLARVM GREGORII LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE clericorum.

TITVLVS PRIMVS.

CAPITVLVM PRIMVM.

Cùm celebratur, divisus esse debet clerus à populo.

Ex Concilio Moguntino. *a*

VT laici secus altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter clericos non præsumant. Sed pars illa, quæ *b* cancellis ab altari dividitur, tantùm psallentibus pateat clericis. Ad orandum verò & communicandum laicis & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum.

CAP. II.

Vota, ne possit brevius summari.

Ex concilio Pictavien. *c*

CLerici arma portantes *d*, & usurarii excommunicentur.

CAP. III.

Presbyter habens populum, debet habere clericum, qui secum cantet, & in aliis his expressis, eum juvet.

Ex concilio Maticen. *e*

VTquisque Presbyter *f*, qui plebem regit, clericum habeat, qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui possit tenere scholas, & admonere suos patrocinium, in filios suos ad fidem discendam mittant ad ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.

CAP. IV.

Non potest brevius summari.

Gregorius *g* IX.

SI quis ex clericis comam *h* relaxaverit, anathema sit.

CAP. V.

Brevis est, & non aliter summatur.

Ex concilio Carthaginensi. *i*

CLericus neque comam nutriat, neque barbam.

CAP. VI.

Utrius non in sacris, nec professus potest uxorem ducere, sed eorum moderatur si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensatione beneficium. hoc dicit, secundum modum, qui est magis consuetus litera, secundum quem ponit unum casum duntaxat.

Ex concilio Triburien. *k*

CLericus si tonsura dimissa uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio à parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterum tondeatur: nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest invitus à suo superiori tondere.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepisc.*

CLericus: & infrà. *a* Clerici, qui comam nutriunt *b* & barbam, etiam inviti à suis Archidiaconis tondeantur.

CAP. VIII.

Frequentans monasteria monialium, & monitus non desistens, si clericus est, deponitur: si laicus, excommunicatur.

Idem *in concilio Lateran. c*

MOnasteria *d* sanctimonialium, si quisquam clericus sine manifesta & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum *e* arceatur: & si non destiterit *f*, ab officio ecclesiastico reddatur immunis. Si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. IX.

Episcopus potest statuere in ecclesia certum numerum clericorum secundum ipsius facultates, qui viviant in communi, & contradictores ad hoc compellere. & istos in communi viventes, potest absolvere ab excommunicatione incursa, propter injectionem manuum in socium.

Gregorius *g* VII.

QVoniam *h* (ut ait scriptura) [*1 & 3.*] Statuimus, ut facultatibus ecclesiarum vestrarum proventibus & expensis diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum clericorum, & statuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant & quiescant. Si qui verò contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii & beneficii, aut graviori etiam pœna, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos compellere, appellatione non obstante. Indulgemus etiam ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manus *i* injectione in socium à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi fortè atrocitas facti pœnam graviorem expeteret. *k*

---

1 *Aug. in notis ait esse ex conc. Tiron. c. 1. c. 4.* b *Quæ à canonibus.* c *Nanntens. al. Pictavienens.* d *C. 2. eod. tit. in 1. comp. Clem. de exc. præl.* e *Maticenen.* f *Burch. lib. 2. decr. ca. 36. lege. b. c. 132. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *Deest, nonus, in antiquis.* h *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp.* i *Conc. Carth. 4. c. 44.* k *Al. Magunt. vel al. Tiburicens.*

a *Ca. 6. eod. tit. ne cler. vel monach. in 1. compilat.* b *Hæc 2. verba, & barbam, desunt in omnibus manusc.* c *Sub Alex. 3. c. 11.* d *Ca. 8. eod. tit. in 1. compila.* e *Ab Episcopo arceatur.* f *Al. desierit.* g *Al. ix. al. viii. al. xv. al. xii. sed ut plurimum legitur octavus.* h *Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. confert concilium Tol. 4. can. 23. Refert Grat. 12. q. 1. ca. 1.* i *Manuum.* k *Expescat.*

[1 *Prouis sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensualitate vergit caro in culpam, ita vigore spiritus præcedente, & subsequente divina gratia, animus niti debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis valeat declinare. Inde siquidem est, quòd intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris ecclesiis pervenisse, quæ aut delictum in se aut occasionem habent delinquendi, per auct. Apost. sedis, cui ex dispositione Domini deservimus, prouidatur ab eo, decreuimus obtemperandum, & auc. in vobis episcopatu officiis, ad resecanda mala via in subditis vestris, & inserenda vtilia scriptis Apostolicis muniendam, recolentes quòd in veteri lege præcepit Dominus dicens: ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies.*]

CAP. X.

Ecclesiastici judices & delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel etiam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Innocentius III. *Prælatis & clericis Lombardiæ.*

CVm ab omni *a* specie mali præcipiat Apostolus abstinere: [1 *& infrà.*] Sanè ad audientiam apostolatus nostri pervenit, quòd cùm ex delegatione nostra causas suscipitis pertractandas, more *b* secularium super decima litis, vel parte alia pro diversa terrarum consuetudine præter expensas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro salario convenitis. Nos attendentes, quòd ad hoc vobis & aliis clericis sint ecclesiastici reditus deputati, ut ex ipsis honestè vivere debeatis: [2 *& infrà.*] Ideoque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de cætero abstinentes *c*, vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impartiri: non obstante quod in frandem à quibusdam proponitur, quòd id exigatur nomine assessorum: cùm nec justum judicium judici vendere liceat, & venales sententiæ ab ipsis etiam secularibus legibus reprobentur.

[1 *Nos qui licet indigni constituti sumus à Deo super gentes & regna, ut juxta verbum Prophetticum, evellamus & destruamus, ædificemus & plantemus, summopere debemus satagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, destruamus iniqua & ædificemus honesta. Sæpè, nostra solicitudine mediante prava transeunt in directa, & aspera convertuntur in plana: licet autem hujusmodi nostræ solicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus & insipientibus sumus in justitia debitores: tamen specialiter ad clericos, qui dormire debent à vitiis, ut sint pennæ columbæ deargentatæ, ne quid appareat in illis quod obfuscet candorem ecclesiasticæ puritatis.*]

[2 *Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cum ergo opera vestra lucere debeant lucis in exemplum, nec vos deceat ad instar secularium ad turpe compendium vultus occasionem arripere. v.v.p.a.f.*]

CAP. XI.

Ad evitandum scandalum, possunt religiosi diversi habitus, missi ad prædicandum de novo conversi, se in unum superiorem habitum & propositum conformare.

Idem *Livoniensi Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt fratribus.*

DEus qui ecclesiam *d* suam nova semper prole fœcundat: [1 *& ſ.*] Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit, & dissimilis habitus, apud eos, quibus unum evangelium prædicatis, scandalum fidei nascatur, admonemus, quatenus eo non obstante, quòd inter vos canonici sunt, & canonici regulares, vel alii etiam regulares vitam sub alia districtione a professi, omnes tamen in unum regulare propositum & honestum habitum ad hoc spectat officium, conformetis.

[1 *Volens hæc moderna tempora conformare primitivæ fidei catholicam propagare, prædecessoribus nostris & vobis pie memoriæ transmisit affectum, ut Livonen. regnis provinciam gentis gelizetis nomen Domini nostri Iesu Christi, eorum finibus amplum quibus in evangelio legimus esse dictum: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & filii & Spiritus Sancti: & de quibus Evangelicus sermo subjungit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Attendens etenim Evangelium, quòd paterfamilias quòd messis est multa, operarii autem pauci, admonuit operarios in messem suam, & in hac quasi in divina vinea sic verè vos deputat vinitores, quorum labore pari cum præmio denario recompenset. Unde cùm Evangelicus sermo assumpseritis instruente, qui facit utraq; unum: opere in unitatis & charitatis spiritu ambulare, illorum sequendo vestigia quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una.*]

CAP. XII.

Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis introducti, in ecclesiis fieri non debent.

Idem.

CVm decorem *b* domus Dei: & infrà. Inter dibriorum spectacula introducuntur in eis multa varum, verùm etiam in aliquibus festivitatibus Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria præsumunt: [1 *& ſ.*] Frat. v. mandamus, quatenus per hujusmodi turpitudinem ecclesiæ inquinetur stas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel corruptelam, curetis à vestris ecclesiis extirpare.

[1 *Quia igitur ex officio nobis injuncto domus Domini vigilius comedit, & opprobria exprobrantium ei super nos cadere sciuntur.*]

CAP. XIII.

Clerici debent continere, & castè vivere: contra facientes & se versus puniuntur illi, qui possunt legitimè mandare.

Idem *in concilio generali.* c

VT clericorum *d* mores & actus in melius mentur, continenter & castè vivere versi, præsertim in sacris ordinibus constituti, libidinis vitio præcaventes, maximè illo, propter venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in ctu omnipotentis Dei puro corde, ac mundo valeant administrare. Ne verò facilitas veniæ vum tribuat delinquendi, statuimus, ut qui si fuerint incontinentiæ vitio laborare, aut minus peccaverint, puniantur *f* secundum nèas sanctiones, quas efficacius & districtius mus observari: ut quos divinus timor à malo vocat, temporalis saltem pœna cohibeat a peccando. quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit brare divina, non solùm ecclesiasticis beneficiis lietur, verùm etiam pro duplici culpa perpetuæ tur. Prælati verò, qui tales præsumpserint in suis tatibus sustinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius

a *C.1.eod.tit.in 3.compil.1.Thess.* b *In codice Barb. more fec.judicium.* c *Simile vide in l.3.ff.quod cujusq. um. & in l. qua onerandæ.ff.de op.leg.* d *C.2.eod.tit.in 3.comp.vide extrav. Alex.IV.cùm hora.quam inferimus post directorium inquisitor. inter literas Apost.*

a *Al. distinctione.* b *C.4.eod.tit.in3.compil.1.* c *generale Lat.sub Innoc.III.c.24.* d *C.4.eod.tit.in 4.compil.* e *Al vel minus, &c.* f *lex diversa.§.idem aut.Deuteron. & Inst.de pub.jud.§.item lex Iulia.*

commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Quæ autem secundùm a regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur: cùm legitimo matrimonio uti possint.

CAP. XIV.

Clericus crapulosus vel ebrietatis monitus non desistens, ab officio vel beneficio suspenditur.

Idem *in eodem* b.

A Crapula & ebrietate c omnes clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cùm ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Vale illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit, ab d officio vel beneficio suspendatur.

CAP. XV.

Aucupia, personis, locis, studiis, vestibus inhonestis & ornatu minus honesto præcipit clericos abstinere, & habitu honesto uti, cujus contrarium in pluribus exprimat & detestatur.

Idem *in eodem* e.

Clerici officia f vel commercia secularia non exerceant, maximè inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant. Et tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad alea, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Coronam & tonsuram habeant congruentem. Et in officiis ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Femoralibus aut viridibus, nec non manicis aut sotularibus consuticiis, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, autaliam superfluitatem gerentibus non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti: nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omninò non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sedves annulos: nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis difficultatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hincinde connexis.

CAP. XVI.

Clericus qui tertiò monetus à negotiationibus secularibus non abstinet, eatenus perdit, quoad bona privilegium clericale. h.d. Et est textus mulierum no. & qui quotidie allegatur.

Honorius III. *Ambianen. Epæsc.* g

EX literis h Pontini Comitis intelleximus, quòd quidam clerici suæ terræ potius secularibus i negotiationibus, quàm officiis divinis intendunt: & gaudere volentes privilegio k clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut laici se tuentur) in negotiationum suarum l quæstibus subjacere: [1 & ubi.] Monemus, quatenus si tales tertiò à te commoniti ab hujusmodi non resipuerint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus insistiterint a supradictis, cum facto abjiciant privilegium clericale, tu quo minus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem.

[1 *Unde quia magnum ex hoc scandalum inter laicos generatur, nobis humiliter supplicarunt, ut vel compelli hujusmodi clericos ad serviendum ecclesiæ, illicitis secularibus negotiationibus postpositis, mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum statutis & consuetudinibus patriæ subjacere. Cùm igitur prædicta in clericalis ordinis vituperium redundare noscuntur, & clericorum vita generare non debet laicis scandalum, sed præstare honestatis exemplum. f. 1.*]

a *Hoc dicatur propter Græcos.* b *Conc. Later. sub Innoc. 3. c. 15.* c *Ca. 3. eod. tit. in 4. comp.* d *à beneficio vel officio susp.* e *Lat. sub Innoc. 3. ca. 16.* f *Ca. 4. eod. tit. in 4. comp. conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 6. & sess. 22. c. 1.* g *Ambien. al. Abien. al. Abianen. al. Anianen.* h *Vid. Geminianum inc. si. De off. del. in 6.* i *al. negotiis.* k *privilegio clericorum.* l *Vid. l. quæst. Cod. de re jud. & l. si proponas. 3. ff. de inoff. test.*

DE COHABITATIONE CLERICORUM & MULIERUM.

TITULUS II.

CAP. I.

Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiam si sit mater vel alia consanguinea.

Ex concilio Moguntin. *b*

INhibendum c est, ut nullus sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat. Sed neque illas quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem: qui instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem. Sed si qua de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico aut in villa domũ longè à sua conversatione: & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare sive sedere.

CAP. II.

Excommunicatur clericus in sacris, qui à suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio, monitus non desistit.

Ex decreto Eugenii Papæ.

SIquisquam d sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam & tertiam admonitionem inveniatur fabulari, & aliquo modo conversari cum ea: excommunicationi subdatur: fœmina verò canonicè judicetur.

CAP. III.

Non debet prælatus clericum cogere ad concubinam abjurandam; sed eam volentem dimittere, potest excommunicare.

Alexander III. *Saler. Archiepiscopo.*

p.c. cum tu.

CLericos in sacris ordinibus e constitutos, qui publicè tenent concubinas, ad eas abjurandas nolumus à tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant. Verùm ipsos per suspensionis & interdicti sententiam debes arctius cogere, ut mulieres ipsas à se ita removeant, quòd de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere fortè præsumpserint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis sententiam proferre, ut alii eorum f exemplo perterriti, à similibus arceantur.

a *Utuntur.* b *Hoc reperio in conc. Nannetensi c. 3.* c *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Vid. conc. Later. sub Leone 10. sess. 9. de reform. Curiæ & alior.* e *Ca. 4. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. 3. p. 18. c. 1.* f *In C. Bar, ut alii exemplo illorum à similibus, &c.*

CAP. IV.

Si clerici moniti concubinas non dimittunt, suspenduntur à beneficiis, & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem *Cantuarien. Archiepisc. & ejus suffraganeus.*

SIcut *a* ad extirpanda : [1 *& infrà.*] Frat. ve. mandamus, quatenus clericos vestræ jurisdictionis, qui in Subdiaconatu & suprà fornicarias habuerint, studiosè monere curetis, ut à se illas removeant, eas ulterius minimè admissuri. Si verò adquiescere contempserint, eos ab ecclesiasticis beneficiis usque ad satisfactionem congruam suspendatis. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuò removere curetis.

[1 *Vitia quæ periculum parunt animarum, summoperè decet intendere, ita etiam nos convenit gramina propagare virtutum, ex quibus fidelibus salutis augmentum, & sacris ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde cùm in Anglia prava & detestabilis consuetudine & longo tempore sit obtentum, ut clerici fornicarias in suis domibus habeant, nos volentes tam grave scandalum de populo removere, & præfatos clericos ad honestatem ecclesiasticam reducere.*]

CAP. V.

Literæ à clerico concubinario suspenso super absolutione (tacita facti serie) obtentæ, non valent.

Idem *Ebroacen. Archiepisc.*

SVper eo verò *b*, quòd asseris A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum : [1 *& infrà.*] Porrò si literas à nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus illas sibi prodesse.

[1 *Prud. t. t. r. quòd si super hoc appellatum sit ad præsentiam nostram, si contingat ipsum ad nos accedere prout expedire videbimus, pertinaciam ejus & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis in eum sententiam propter hoc latam tamdiu volumus observari, donec fornicariam suam à se prorsus abjiciat, & uxor sicut decet Presbyterum contineatur.*]

CAP. VI.

Si clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur à beneficiis : & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem *Londonen. Episcopo* c.

SI autem *d* clerici tuæ jurisdictionis (sive in sacris ordinibus sive in inferioribus constituti) fornicarias detinent : nisi eas ad secundam vel tertiam commonitionem à se dimiserint, easdem de cætero contempturi, liceat tibi *e* eos ecclesiis, vel earum portionibus appellat. postposita spoliare, officio ipsis nihilominus interdicto.

CAP. VII.

A clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec habet operis evidentiam, licite auditur divina, & percipiuntur ecclesiastica sacramenta : à notorio verò abstinendum est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem, hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

Lucius III. *f Ex concilio Moguntino.*

VEstra duxit devotio *g* inquirendum : [1 *& infrà.*] Alicubi dicitur : nullus audiat missam sacerdotis, quem scit indubitanter concubinam habere. alibi verò legitur : non potest aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum cogitationum existunt. Qualiscunque *h* enim sacerdos sit, quæ sunt sancta, consumant, sanctificant, quia omnia in Christi fide purgantur. Caterum aliud est crimen notorium, aliud occultum. Notorium dicitur, de quo Presbyter canonicè condemnatus est. Occultum, quod ab ecclesia toleratur. Caterum aliud est crimen notorium non diffitetur Presbyter, sed quod ab ecclesia toleratur. Item aliud est à ciis abstinere, ut peccandi licentia cæteris subtrahatur, hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahamus : aliud si tanquam in fornicatione jacentium, talia oratoria a respuantur. Sine dubitatione itaque tenendum quòd à clericis & Presbyteris, quamquam quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, citè divina mysteria audiantur, & alia recipiantur sacramenta ecclesiastica.

[1 *Ut consulamus fratribus nostris Parochialis ecclesiæ tribus, quarum clerici concubinas habere creduntur. de hoc enim diversa sacrorum canonum sententia emanasse.*]

CAP. VIII.

Si fornicario clerico est ita publica, quod transire non possit accusator, nec testis necessarius est : sed si est publica per famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, & testium dicta non juratorum : sed si ex hoc oritur scandalum, vocatur purgatio, in qua defic ens canonice punitur.

Innocentius III. *Exon. Epist.*

TVa nos duxit fraternitas consulendos, si clericis publicè concubinas habentibus, qui quando te conveniuntur, se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accusator, credimus testimonio bonorum virorum, inter quos versari noscuntur. Nos igitur con. t. t. respond. quòd si crimen eorum ita publicum est, ut meritò debeat appellationem rium, in eo casu nec testis, nec accusator est necessarius cùm hujusmodi crimen nulla possit tergiversatione lari. Si verò publicum est, non evidens, sed fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola monia non sufficiunt : cùm non sit testimonia, stibus judicandum. Sed si de clericis ipsis talis tur suspicio, ut ex ea scandalum generetur in pe cet contra ipsos non apparuerit accusator, ex canonica purgatio indicenda : quam si præstare rint, vel *e* defecerint in præstanda, eos canonitis *f* animadversione punire.

CAP. IX.

Breve est : unde non sit mentio.

Idem *Pistoriensi Episc.*

ANobis *g* tua fraternitas requisivit : & T Cum ricis quoq; non permittas mulierculas habere, forte de illis personis existant, in quibus nihil permittat sævi criminis suspicari.

CAP. X.

Clericus concubinarius in officiis retardus non est, nisi notorius.

Gregorius IX.

QVæsitum est de clericis in fornicationem ipsis, si eorum sit officium prius, quam peccarint, audiendum. Verùm etsi quemliber pro peccato, quoad seipsum constet esse suspensum, debet tamen in officiis evitari : quia quamvis ad non etiam in casu proposito suspensus non est, nisi hujusmodi sit notorium per sententiam, seu confes-

a *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 18. c. 2.* b *Ca. 8. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 18. c. 9.* c *al. Lauden. al. Lundon.* d *Ca. 7. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 18. c. 8.* e *In C. Barb. tibi ab ecclesiis suis, &c.* f *al Urban. 3.* g *C. 1. eod. tit. in 2. comp. & post conc. Lat. sub Alex. 3. p. 50. c. 3.* h *In Cod. Barb. qual. sacerdos sit, quæ sacra sunt, &c.*

a *Ministeria.* b *retineatis.* c *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Anton. Gomez. tom. 3. Var. resol. c. 1. & hic Clar. p. 5. crim. §. fin. q. 9.* d *Vid. l. si oleum. ff. de dote. & hic Clar. §. ff. de usufr.* e *In Cod. Barb. vel §. def.* f *debet.* g *Ca. tit. in 5. compilat.*

rem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit.

DE CLERICIS CONIVGATIS.

TITVLVS III.

CAP. I.

Matrimonium contractum per clericum existentem in sacris, non tenet: sicut in cæteris, sed tunc cogitur dimittere beneficium.

Alexander III.

Siqui *a* clericorum infra Subdiaconatum accepe-rint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia ecclesiastica, & retinendas uxores districtione ecclesiastica, compellatis: Sed si in Subdiaconatu *b* & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commisso, per suspensionis & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

CAP. II.

Conjugatus ad administrationem, & ad ordinem ecclesiasticum, nullatenus tum promovetur, nisi castitatem promittat, & non fecerit.

Idem *Herfor. Epsc.*

Sanè: [1 &] Provideas *c* attentius, ne deinceps clericus conjugatus ad ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes ecclesiasticas admittatur: Nisi fortè castitatem voveret perpetuam, & qui uxorem & virginem habuisset uxorem.

[1 *Clericus inferiorum ordinum qui in conjugio constituti duo ecclesiastica beneficia ex concessione prædecessorum habuerunt, à quibus non magna discrimine ac effusione sanguinis non possunt privari: si. id duximus respondendum, ut.*]

CAP. III.

Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit ecclesiæ, sibi restituitur, h.d. Et in hoc ultimo casu not. & multum allegabilis.

Idem *Verulan.* d *Episcopo.*

Quid *e* à te: [1 *& infra.*] Vtrum clerici infra Subdiaconatus ordinem constituti, qui contineri carnis desiderii vitio non valentes, uxores accipiunt, ecclesiastico beneficio canonicè debeant spoliari. Id voluimus tenere, quòd cùm simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac divinis & ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, ecclesiasticis proculdubio beneficiis sunt privandi. Sanè si ecclesiis, quibus *f* initiati fuerant, de possessionibus aut aliis bonis aliqua contraxisse noscuntur: cùm ab earundem ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati: ad ipsos recta via debent absq; contradictione redire.

[1 *Quod fraternitati tuæ quærit industria.*]

CAP. IV.

Tradita pœnitentia, dispensant Episcopi cum sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

Idem.

Sanè *g* sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potius *h* nuncupanda: post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.

CAP. V.

Auferenda sunt clerico beneficia, quæ habebat tempore contracti matrimonii: collata vero postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem, h.d.

Innocentius III. *Norvicen. Episc.*

Diversis *a* fallaciis: [1 *& infra.*] Accepimus autem, quòd quidam clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, ecclesiastica beneficia detinere contendunt: in quorum conversatione cithara cum Psalterio male concordat. Cùm ergo vir cogitet quomodo placere possit uxori, & ideo minus, quæ Dei sunt valeat cogitare, cùm quasi divisus in duo *b* plenam sui non habeat potestatem: ut ei, à quo stipendium recipit plenius famuletur, mandamus, quatenus hujusmodi clericos beneficiis ecclesiasticis, quæ in tua diœcesi sunt adepti, privesapp. re. præsertim cùm rerum ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Nisi fortè tu talibus scienter contuleris ecclesiastica beneficia: quibus eos non per te, sed per *c* superiorem decernimus spoliandos.

[1 *Homines circumventi, Deo & mammonæ famulare conantur. Cùm tamen secundum Evangelicam veritatem nemo possit duobus Dominis servire, quoniam si unum dilexerit, alium habebit exosum, aut uno contempto, alium sustinebit.*]

CAP. VI.

Filius sacerdotis Græci ex uxore genitus licitè inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat, h.d. Et est casus notabilis.

Idem *d Archerontino Episcopo.*

Cvm olim *e* ad nostram audientiam pervenisset, quòd canonici Anglorien. *f* cantorem *g* Tricaricen. sibi elegerant in pastorem: [1 *& infra.*] Licet tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate personæ, in aliis *h* constitisset: movit te tamen, quòd cùm pater ejus Græcus fuerit *i*, & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit *k*, in minoribus ordinibus constitutus, cantorem ipsum ex uxore legitima in sacerdotio susceptisset. Nos igitur attendentes, quòd Orientalis ecclesia votum continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus *l* ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus nisi pro eo, quòd inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud canonicum *m* non obsistat, ad confirmationem & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.

[1 *Tibi dedimus in mandatis, ut examinata electione diligentius, & persona, si electionem canonicam, & personam idoneam invenires, electionem ipsam auct. Apost. confirmares, sicut Metropolitanus in cæteris processurus.*]

CAP. VII.

Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

Idem *Episcopo Pictavien.*

Ioannes *n* nobis conquerendo monstravit, quòd tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quòd priùs in acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonsuram deferat clericalem, ex qua

---

a Ca.1. eod. tit. in 1. compil. post conc. Later. sub Alex.3. c.2. *b Tales hos falsò suspectè fiunt de hæresi. Bern. Dias in pract. crim. can. 174.* *c Ca.3. eod. tit. in 1. comp. post conc. Lat. p.18. can.5.* *d Verulan. al. Velitren. al. Verulacen.* *e Ca.5. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. sub Alex.3. p.30. c.7.* *f attitulati.* *g Ca.1. eod. tit. in 2. compil. vid. Felin. in ca. ita nos. de jurejur.* *h dicunda.*

a Ca.1. eod. tit. in 3. compil. ubi legitur Archiep. Norvicensis, male. *b Vid. leg. si plures. ff. de pac.* *c In Cod. Barb. sed per sup. tuum.* *d alit. Archerunen.* *e Ca.2. eod. titul. in 3. compilatione.* *f Aglon.* *g Triacaven.* *h & in aliis.* *i fuerat.* *k duxerat.* *l in minor. constituti contrahunt.* *m Vox, canonicum deest in antequioribus.* *n De materia hujus decreti, vid. Geminia. in c.1. eod. tit. in 6. & Lapum alleg.40.*

inter ipsum & uxorem suam posset scandalum generari, cùm de consuetudine terræ tuæ clerici uxorati non cogantur inviti portare tonsuram. Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat beneficium ecclesiasticum, cujus ratione teneatur clericalem deferre tonsuram: quia cùm eum oporteat secularibus negotiis immiscere, tonsura ipsius secularia exercentis videretur profectò in ministerii nostri vituperium redundare.

CAP. VIII.

Uxorati non admittuntur ad ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

Idem.

CVm *a* decorem: *& infrà.* Eos qui sunt publicè uxorati, non admittatis de cætero ad ecclesiasticas dignitates: dimissis abeis, quas non possunt sine pravo exemplo & gravi scandalo retinere.

CAP. IX.

Clerici conjugati, in rebus suis non gaudent privilegio clericali.

Honor. III. *H. quondam Regina Anglorum.*

EX parte tua fuit propositum, quòd nonnulli literati terræ tuæ (habitu & tonsura clericali *b* relictis) publicè ducunt *c* uxores: [1 *& infrà.*] Vt tamen consueris institutis & debitis obsequiis te defraudent, tonsuram *d* resumunt abjectam: [2 *& infrà.*] Quidam etiam accepta prima tonsura similiter contrahunt: & eandem tonsuram deferunt, ut eodem *e* prætextu excusari valeant à prædictis: [3 *& infrà.*] Cùm igitur reddenda sint, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, si *f* à talibus justitias debitas velut ab aliis uxoratis exigas & servitia consueta.

[1 *De his quæ hujus mundi sunt solicitis, & quomodo placeant uxoribus existentes: qui licet negotiationibus & aliis negotiis secularibus insistant.*]

[2 *Quatenus ipsius prætextu ab hujusmodi ut clerici excusentur, quanquam non militiæ Domino, sed potius mundo, ut cæteri uxorati.*]

[3 *Et ven. fr. n. Episc. & dil. fi. Decanus & Archidia. & capitulum Conomanense ipsos tanquam clericos in subtractione servitiorum tuorum fovere nituntur, in tuum præjudicium & gravamen.*]

CAP. X.

Si clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram vel habitum clericalem.

Idem *g.*

VT consultationi *h* tuæ breviter satisfiat, respondemus, quòd R. miles tuæ diœcesis, qui olim cùm in minori esset constitutus ætate, tonsuram tantùm & coronam clericalem assumpsit, non est cogendus deferre habitum clericalem.

DE CLERICIS NON *i* RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium Episcopatum, ipsum acceptando, aliàs privatur habito & ambito. hoc intendit cum glossa.

Ex concilio Sardicensi *k.*

NOn liceat Episcopo de civitate sua urbe ad aliam.

Manifesta est enim causa, pro quo facere hoc voverat. Cùm nullus sit inventus Episcopus, qui ad minorem de majori civitate transiret.

CAP. II.

Deponitur Cardinalis, qui in sua titulo non residet. hâ. ut sit iste textus multùm notabilis.

Leo IV. *a*

EXgestis *b*: [1 *& infrà.*] In quasynodo Anastasius Presbyter Cardin. titu. beati Marcelli ab omni canonicè est depositus. Eo quòd parœciani sui per annos quinque, contra canonum institutiones desertus, sibi alienis usque hodie demoratur.

[1 *Re. Pontificum consilio Lotharii & Ludovici Imperatorum Sanctam & Ven. LXVII. Episcoporum in ecclesia hac Ferentinodum congregavit.*]

CAP. III.

Uni plures dignitates vel ecclesia conferri non debent, & cui est conferenda illi, qui residere & regere valeat se ipsum non perdit ecclesiam, & donans conferendi potestate privatur.

Ex concilio Lateranen. *c*

QVia nonnulli *d* modum avaritiæ non ponunt, dignitates diversas ecclesiasticas & plures ecclesias parœciales, contra sacrorum canonum institutiones vitiantur accipere, ut cùm unum officium vix impleri sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum: nec de cætero fiat *e*, districtius inhibemus. Cùm igitur ecclesia vel ecclesiasticorum ministerium *f* committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quòd si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod concilium canones *g* accepit, amittat: & qui dederit, ipsam potestate privetur.

CAP. IV.

Præsentatus ad ecclesiam non confirmatus, si sapiens, quatenus residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem non justa causa non residens, privatur appellatione remota.

Alexander III. *Ebroacen. Archiepiscopo.*

RElatum *h* est nobis, quòd cùm in Lateran. concilio statutum sit, ut personæ tali ecclesia vel beneficium ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere, nonnulli ad ecclesias nonnullas hoc se posse affirmant, sed efficere contendunt. [1 *& infrà.*] Cùm [igitur] verba accipienda sint effectu, tales si præfati fuerint, non debent admitti, & admissi poterunt amoveri: nisi fortè de illarum rum prælatorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patronatus eis appellationis diffugium, si contra hujusmodi institutionem decreti fuerit interjectum *i*.

[1 *Ideo nos consulere voluisti, an propter hoc possis tuos prædecessores repellere, vel institutos adpe. sub. removere. Tua igitur prudentia innotescat quod.*]

CAP. V.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

FRaternitati *k* tuæ: [1 *& infrà.*] Præterea clericum alterius diœcesis absque commendatitiis literis Episcopi non debes recipere, nisi pro eo receperit ab apost. sed. *l* mandatum.

---

a *Ca. 4. de vit. & hon. cler. in 3. comp.* b *dimissu.* c *duxerunt.* d *reassumunt.* e *eo pretext. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 23. f. al. ut à tal. sed in antiqui ita legitur ut est impressum.* g *ep. Lugonensi.* h *Vid. notas nostras in hanc decr.* i *Vid. conc. Trid. sess. 6. de reform. c. 1. & 2. & sess. 23. de reform. c. 1.* k *Conc. Sardic. c. 1. Bruch. d. dec. 6. 78. & vo p. s. c. 185.*

a *al. tertius.* b *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Concil. Lateran. sub Alexand. 3. c. 13. nam cum aliud non dicitur, intelligendum de Lateran. sub Alex. 3.* d *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *vita: ut id de cætero non fiat.* f *officium.* g *reperti.* h *Ca. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. 3. p. 12. c. 1. l. fi. l. si qua pœna. cum concord. ff. de verb. signif.* k *Ca. relat. in 2. comp.* l *Apost. sedu.*

[1 Duximus indulgendum, ut si clerici, qui in ecclesia tua beneficium aliquod sunt adepti, qui ad aliam diœcesin absque licentia & assensu tuo merendi causa transtulerunt, liceat eos tibi beneplacito quo habentur ære, expoliare, nisi forte scholasticis disciplinis occupati fuerint, aut rationabilem tibi causam ostenderint, quare redire non debeant.]

CAP. VI.

Qui non residet in beneficio etiam modica æstimationis, illo privatur.

Idem *Lingonensi Episcopo.*

Conquerente a nobis R. Presbytero accepimus, quòd G. clericus ab eo pro ecclesia sua, de qua vix tenuitas vix potest percipere, annuatim viginti solidos exorquere conatur, adferens beneficium istud in eadem ecclesia sibi fuisse collatum: [1 & infrà.] Frat. tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd dictus G. habet ecclesiastica beneficia sibi sufficientia, vel quòd eidem ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto beneficiorum (sublato b impedimento appellationis) imponas.

[2 Quoniam eidem ecclesiæ sicut accepimus non deserviat, & ecclesiastica beneficia sufficientia habeat & possideat ab ecclesia. Rationi igitur indecens est & non consentaneum rationi ut idem R. cum alia ecclesiastica beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab ecclesia cui non deservit, beneficia quærat.]

CAP. VII.

Qui in servitio Episcopi, percipit fructus beneficii tanquam præsens, præter distributiones quotidianas. Abbas.

Idem.

Detentore c: & infrà. Statuimus ne canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: Nisi forte sunt victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi.

CAP. VIII.

Tractandum est prælatum vel clericum non residentem, qui citatus non venerit in termino sibi præfixo, nisi habeat justum impedimentum, h.d. cum duobus sequentibus.

Celestinus d III.

Ex parte vestra e nostro fuit Apostolatui reseratum, quòd ecclesiæ vestræ Decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potius habitationem elegit, jam per decem f annorum spacium ecclesia vestra ipsius præsentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem ecclesia Decani officio defraudetur, mandamus, quatenus scribentem eidem, quòd suum ibidem officium, ut Decanus debet exercere. Quòd si vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præsit ecclesiæ vestræ valeat & prodesse, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX.

Summatum est in capitulo precedenti.

Innocentius III. *cap. Ragusino.*

Qualiter Archiepiscopus g vester temeritate propria recessit ab ecclesia Ragusiensi, nec jam ultra quatriennium expectatus redierit, per literas etiam vestras revocatus: [1 & infrà.] Discret. v. mandamus, quatenus (nisi fortitan jam redierit) vos post mensem à receptione præsentium, personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.

[1 Vestra universitas plenè novit, cùm sæpius apud nos deposuerit super hoc querelam, & vobis concesserimus postulaverit diutinam eligendi. Nos autem expectantes diutius duximus expectandum, si forte revertetur ad cor, & ad ecclesiam suam quam taliter reliquerat remearet. Nolentes igitur quòd diutius ecclesia ipsa pastoralis maneat consolatione destituta.]

CAP. X.

Summa ut in capitulo, ex part. sup. eodem.

Idem (*Constantinop. Patriarcha.*)

Inter quatuor a animalia: [1 & infrà.] De clericis, qui ecclesias, vel præbendas sibi concessas, sine justa & necessaria causa deserunt, tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum, quòd postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis justè privari, dummodo non sint justo impedimento detenti.

CAP. XI.

Si nesciatur ubi sit clericus, tribus publicis edictis citabitur in ecclesia sua: & si intra sex menses non reverterit, privabitur ecclesia sua. h.d. usq; ad vers. contra eos.

Idem *Archiepiscopo Panormitano* b.

Ex tuæ c devotionis d. & infrà. In ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet citatio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & si nec sic curaverint obedire, & ultra sex menses suas deseruerint ecclesias, juxta e sanctiones canonicas, eis debent meritò spoliari.

Iste versic. non summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, ut ipsos per suspensionis & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quòd si nec sic f eorum malitia poterit emoliri, eos B. ti. sanctæ Susannæ Presbyter Card. Apost. sed. leg. à spiritualium administratione removeat, & quibus præsunt ecclesiis, de personis idoneis faciat provideri, sed in eos degradationis sententiam non promulgeat, ut cum eis misericorditer (si expediat) facilius agi possit.

CAP. XII.

Privilegiatus ut absens in studio fructus præbendæ recipiat. Existens in villa vel castello, ubi nullum est, vel minus competens studium, privilegio non utitur.

Idem *Altissiodorensi* g *Episcopo.*

Tuæ fraternitatis diseretio h postulavit. & infrà. Quæsivisti præterea, ut quum interdum canonici, quibus studiorum gratia est indultum, ut in absentia sua fructus percipiant præbendarum suarum, accepta licentia se ad villas transferunt vel castella, in quibus nullum est vel minus competens exercitium studiorum: utrum præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? Ad quod breviter respondemus, eis qui hujusmodi fraudem committunt (cùm fraus & dolus nemini debeat i patrocinium impartiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

Qui juravit in ecclesia residere, pro servitiis ecclesiæ licitè se absentat.

Honorius III. *præposito de Valeriis.*

Ex parte l tua fuit propositum, quòd tempore quo recepisti præposituram de Valeriis, præstitisti de faciendo residentia juramentum: [1 & infrà.] Postulationi t. t. r. quòd si te non absentando in fraudem, præpost-

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Alias, obstaculo.* c *Ca. 4. in 3. prah. in 3. compil.* d *alias, Clemens.* e *Ca. 8. eod. tit. in 2. comp. vid. Felin. in c.a. de reser.* f *per decem annos.* g *Ca. 1. eod. tit. in 2. compil.*

a *Sup. de major. & obedient. inter quatuor. & cap. 2. eod. tit. in tertia compilat.* b *Alias, Patracen.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* d *dilectionis.* e *Hæc verba, juxta s. canon. desunt in omnibus manuscriptis.* f *Alias istorum, aliàs illorum.* g *Aldidias.* h *Cap. 4. eod. titul. in 3. compilation.* i *Alias, talibus.* k *aliàs, debeant. al. debent.* l *De materia juramenti huc spectante, vid. l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam.*

tuæ: tuæ jura fideliter prosequeris, cùm ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.

[1 *Præstito insuper juramento promittens, quòd homines & jura ipsius præpositura manuteneas & defendas. Cùm autem prosequendo jura præpositura residere interdum in ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia præstito metuens, provideri tibi super hoc à nobis humiliter postulasti. Nos verò.*]

CAP. XIV.

Familiaris Papæ (non obstante constitutione contraria) præbenda sua fructus percipit in absentia.

Idem *Capitulo Metens.* a

CVm dilectus filius Magister Otto: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes canonicos inter vos dicitur manasse, fructus præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro servitio commoranti: Cùm familiares nostri *b*, qui circa nos se obsequiales exhibent universis *c*, minori non debeant prærogativa gaudere, quàm vestrùm singuli, quorum negotia per seipsos sæpius promoventur.

[1 *Canonicus eccles. vestra, scriptor noster, grata nobis jugiter impendat obsequia, & non minus si sit absens, quàm præsens, eidem ecclesiæ utilis habeatur, universitatem vestram rogandam duximus & monendam per Apost. sedem volu.*]

CAP. XV.

Duo canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione ecclesiæ contraria non obstante.

Idem *Melden. Episcopo.*

AD audientiam nostram pervenit, quòd cùm in Melden. ecclesia quædam sit constitutio vallata juramento, & auctoritate sed. Apostol. confirmata, ut canonici, qui non residunt in eadem, suarum priventur fructibus præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, seu in Apostolicæ sedis servitio contingeret detineri: [1 *& infrà.*] Decernimus, ut duo ex canonicis ecclesiæ memoratæ, in tuo servitio existentes, suarum fructus integrè percipiant præbendarum: cùm absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius ecclesiæ servitio commorantur.

[1 *Quos peregrinationis labor, aut studia traherent literarum. Decanus & quidam canonici ecclesiæ memoratæ, occasione constitutionis hujus, canonicos in tuo servitio commorantes prabendarum suarum privare fructibus moliuntur. Vnde cùm tibi plurimum expediat aliquos canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicasti, ut super hoc necessitati tuæ consulere dignaremur. Volentes igitur sic constitutionem moderari supradictam, ut dicta ecclesia fructum sentiat ex eadem, & tu per ejus abusum dispendium non incurras: præsentium auctoritate.*]

CAP. XVI.

Si ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur. hoc dicit. Et est bonus textus, & potest multum practicari.

Gregorius IX. *Patriarchæ Antiochiæ Apost. sed. legato.*

CVm ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata: & *infrà.* Sanè nobis innotuit, quòd ecclesia *d* Antiochena multis ex servitoribus ejus absentibus est ferè destituta ministris. Vnde mandamus, quatenus non obstantibus Apostolicis indulgentiis *e*, & prædecessorum tuorum licentia, absentes canonicos & assiduos revoces ad residendum in ecclesia supradicta: & si venerint, tu de ipsorum beneficiis, dum absentes fuerint, ipsi ecclesiæ facias congruè *a* deservire, in quantitatem ejusdem, quod ex præfatis beneficiis dupondere convertendo.

CAP. XVII.

Privatur beneficio clericus non residens, si mentiatur se nec justam excusationem allegat. h.d. & est casus notabilis.

Idem.

CLericos in ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia residentiam exigunt, adsecutos, si ad aliena ... sim absque licentia tua morandi causa transierint, ... tibi, si moniti non redierint, dictis beneficiis (sibi ... sationem rationalem ostenderint) spoliare.

DE PRAEBENDIS ET DIgnitatibus.

TITVLVS V.

CAP. I.

In bonis ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis.

Ex concilio Pictavien. b

VT nullus *c* de clero sive populo intestati bona *d* jure consanguinitatis sibi usurpet benda.

CAP. II.

Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.

In corpore canonum.

NOn liceat *e* ulli Episcopo ordinare clericos, ... nullas alimonias præstare: sed duorum alterum ligat, vel non faciat clericos, vel si fecerit, ... vivere possint.

CAP. III.

Bona ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam ... propria vindicare.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.*

RAtio nulla *f* permittit, ut quod pro communi ... litate datum esse cognoscitur, propriis ... usibus ... plicetur.

CAP. IV.

Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, ... tem de suo unde vivat, providere tenetur ei de suo, ... titulum fuerit consecutus.

Alexander III. *in concil. Lateran.* g

EPiscopus si aliquem *h* sine certo titulo, de ... cessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, ... aliqua ecclesia ei conveniens stipendia militis ... lis adsignet. Nisi talis ordinatus de sua ... hæreditate, subsidium vitæ possit habere.

CAP. V.

Non debent Episcopi permittere quem plures ... nere.

Idem *modernus* k.

QVia *l* in tantum quorundam procedit ... ut non duas vel tres, sed plures ecclesias ... antur habere, cùm nec duabus possint debitam ... sionem impendere. Per fratres & Coepiscopos ... hoc *m* emendari præcipimus, & de multitudine ... bendarum *n* canonibus inimica, quæ dissolutionem ... teriam & evagationis inducit, certumque ... per-

a *Meden. aliàs Mitten.* b *Vid. Ludoven. Gomez. in reg. de tempet. bene. vac. per obit. familiaris Cardinalium. quæstion. 13.* c *Vid. leg. sed & reprobari. ff. penultim. per Bald. ff. de excusat. tutor.* d *Antiochiæ.* e *Vid. leg. 2. per Bald. ff. ne quid in loco publico.*

a *Deservire.* b *Hoc concilium nondum repert. sicut plerique alia.* c *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *benefica.* e *Ca. eod. tit. in 1. compil.* f *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil.* g *Ca. epist. 29. sive 31. Ind. G. regest.* h *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil.* i *Ca. de sua paterna hæreditate, quod non probo.* k *Ca. 14. 1. Ca. eod. tit. in 1. compil.* l *hac.* m *Vide, præsbiterum, modo in antiquis, nec in concilio.*

cultum animarum, eorum, qui ecclesiis deservire valeant, indigentiam volumus sublevari.

CAP. VI.

Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui sine scandalo provideri non potest. b. d. Et multa. est iste textus semper menti tenendus.

Idem.

CVm a teneamur: [1 *& infrà.*] Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium, de quo valeat commodè sustentari: nisi forte in literis ipsis de hoc mentio habeatur: aut si non potest ei sine scandalo provideri: æquanimiter sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.

[1 *Ex debito suscepti regiminis provisionis clericorum intendere, tibi & aliis ecclesiarum prælatis pro eis scripta nostra direximus: interdum etiam super illorum provisione, qui aliud sufficiens beneficium habere noscuntur. Verum aliquando ignoramus an habeant aliud beneficium, pro quibus tibi & aliis ecclesiarum prælatis scribimus.*]

CAP. VII.

Habens plures ecclesias, alteram eligere & alteram dimittere cogitur.

Idem.

REferente l. *b.* Presbytero accepimus, quòd cùm duas haberet ecclesias, Archidiacon. tuus ipsum altera spoliavit: & cuidam Presbytero G. *c* nomine adsignavit eandem, prædictus autem l. sentiens se in hac parte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Rhemen. Archiepiscopum appellavit. Cumque de mandato ejusdem Archiepiscopi in prædicta ecclesia restituturus fuisset, præfatus Archidiaconus eundem l. pro eo, quòd ad præsentium suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem *d* ipsum à sententia, qua tenebatur, facientes absolvi, tibi mandamus, quatenus præscripto l. de prædictis *e* ecclesiis una quam maluerit relicta, alteram præfato G. si ecclesiam non habet *f.* non differas adsignare. Alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio ecclesiastico carenti incunctanter adsignes.

CAP. VIII.

Prebenda & dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.

Idem *Concilio Turonensi* g.

MAioribus *h* ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minorum clericorum præbendæ patiantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris sua firmatam ecclesia habeat unitatem *i*, divisionem præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

CAP. IX.

Tenetur in canonicum ex promissione capituli, debet quando facultas se obtulerit habere prebendam. vid. ca.2. de concess. prebend. vi. cum glos.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo* k.

RAtum *l* est: [1 *& infrà.*] Quoniam igitur dignum est, ut postquam Magister l. in ecclesia tua canonicus est institutus, & à te habuit in promissis de conferenda sibi prima præbenda, cùm in ecclesia ipsa vacaret, ut debeat præbendæ integritate gaudere: mandamus, quatenus si idem l. in ecclesia tua est canonicè institutus, & in choro & capitulo & aliis quorum usus est communis, potestatem sicut canonicus habet, ei præbendam si qua nunc vacat, vel cùm ibi primò vacaverit secundùm promissionem tuam concedas liberaliter & adsignes: quià non est congruum, ut præbenda careat, quin canonicum noscitur esse receptus.

[1 *Auribus nostris, quòd cùm dil. fil. n. Magister l. in ecclesia tua sit per te canonice institutus, & in choro & capitulo & aliis locis, quorum communis est usus, plenam sicut canonicus habeat potestatem, nondum sibi prebendam juxta promissionem tuam assignari curasti, licet post promissum tuum plures prebende in ipsa ecclesia vacasse dicantur.*]

CAP. X.

Religiosi reditus ecclesiarum suarum deminuere non possunt vestitu proprio, qua debetur redituribus seu vicariis, nec parœcias dividere.

Idem *Canonicis regularibus & Monachis Eboracen. diœcesis* a.

AVaritiæ *b*, quæ est idolorum servitus: [1 *& infrà.*] Intelleximus, quòd in ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevistis percipere, portiones, vel antiquos reditus minoratis, quos nonnulli clerici ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: [2 *&*] Ideoque mandamus, quatenus, si quas portiones vel antiquos reditus clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel parœcias dividere præsumpsistis, ad integritatem pristinam revocetis.

[1 *Hi debent radicem studiosius extirpare, qua sæculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religionis habitu ministrare.*]

[2 *Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ & cupiditatis procedit, quam debetis modis omnibus evitare. d. v. p. a. s. pra.*]

CAP. XI.

Possunt prælatus & capitulum prebenda vacanti honestum onus imponere, ad quod prebendarius tenetur.

Idem *Præposito & capitulo Insul.*

SIgnificatum est nobis *c*, quòd cuidam sacerdoti præbendam unam in ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quòd missam de sancta Maria (nisi corporis infirmitate gravatus sit) debeat quotidie celebrare, & ecclesiam vestram non nisi communi tam præpositi, quàm capituli adsensu possit dimittere, vel cuiquam præbendæ illius anniversarium delegare. Quam siquidem institutionem *d* eatenus confirmamus, ut prædictus sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assiduè debeat obsequium suum impendere ecclesiæ memoratæ, & quanto frequentius potest (salva honestate sua, & debita devotione) missarum solennis celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causa voluptatis, sive se ad aliam ecclesiam transferendo.

CAP. XII.

Ad præsentationem religiosorum in eorum ecclesiis, nullus debet instituti per Episcopum, nisi prius ei congrua portio redituum adsignetur.

Idem *e Vigorien. Archiepiscopo.*

DE Monachis *f*, qui vicarios parœcialium ecclesiarum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, eam providentiam habeas, quòd ad præsentationem

---

a *Cap. eod. titul. in 1. compilation. & post concil. Lateranen. part. 11. ca. 2.* b *Ca. 9. eod titul. in 1. compilation. & post concil. Lateranen. sub Alexand. III. part. 30. ca. 2.* c *alit. S.* d *al. Non autem a sententia qua detinebatur, eum facientes, & cætera.* e *præfatus.* f *habet.* g *vid. Ant. Aug. in not. 1. compil.* h *Ca. 11. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. part. 30. c. 4.* i *vid. l. cin pædo. per Bart. ff. de servis expor.* k *Sard. Episc.* l *Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. cum hodiæ sit correcta hæc decre. per ca. 2. de concess. prab. in 6. vid. ibi gloss. & Decium in ca. ex par. 1. supra, de offic. deleg.*

a *Vox, diœcesis, deest in antiquis.* b *Cap. 11. eod. titul. in 1. compilat. & post concil. Lateran. part. 13. c. 1.* c *Ca. 13. eod. tit. in 1. comp. & post concil. Later. part. 30. c. 19.* d *constitutionem.* e *Alias, Episcopo Vigor.* f *Cap. 14. eodem titul. in primâ compilatione.*

Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de proventibus ecclesiæ coram te fuerit adsignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere.

CAP. XIII.

Plures dignitates vel personatus in una vel in diversis ecclesiis quis habere non potest.

Idem *Salernitano* a *Archiepisc.*

ADhæc *b* licet: *& infrà.* Istud est omni rationi contrarium, ut unus clericus in una vel diversis ecclesiis, plures dignitates vel personatus obtineat. Quum singula officia in ecclesiis assiduitatem exigant personarum *c*.

CAP. XIV.

Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.*

PRæterea *d* de G. qui in tua & Tolosana ecclesia est Archidiaconus constitutus, & in utraque ecclesia regulariter professus: Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias esse contentum.

CAP. XV.

Si electus ad secundam ecclesiam, noluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, & electum non acceptare.

Idem *Genuen. Archiepisc.* e

CVm non ignores *f*, quòd una ecclesia unius debeat esse sacerdotis: [1 *& infrà.*] Cùm igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus ecclesiis locum habere contendit, & quidam clerici alterius ecclesiæ ad nostram præsentiam accesserint, contra eum: nos attendentes non esse conveniens, ut idem Presbyter locum habeat *g* in duabus ecclesiis: mandamus, quatenus ipsum beneficio quod habet, facias manere contentum. Quòd si fortè Archipresbyter & clerici alterius ecclesiæ in eum consenserint, eis nunc dissentientibus *h*, cum ipsorum scandalo non debet locum in ipsa ecclesia quærere vel habere.

[1 *Mirabile germen & indignum, quòd uni persona locum in pluribus ecclesiis velit concedere, vel in Episcopatu tuo inducere consuetudinem ecclesiæ Gallicanæ: quæ cum unum ad plura recipiat beneficia, contra sanctorum canonum instituta, non approbatur à nobis, licet non possit præ multitudine delinquentium emendari.*]

CAP. XVI.

Ordinato ad sacros per Episcopum sine titulo, nemini præsentante, ordinator vel successor compellitur in necessarium providere, donec titulum habuerit.

Innocentius III. *Zamoren. Episcopo* i.

CVm secundùm *k* Apostolum, qui altario servit, vivere debet de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debet à mercede: patet à simili, ut clerici vivere debeant de patrimonio Iesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet. Cùm enim à cleros, quod est sors vel hæreditas, clerici appellentur, quia in sui *l* ordinatione, vel adsumuntur in hæreditatem Domini, vel adsequuntur hæreditatem in ipso *m*, ut verè possint psallere cum Propheta dicente: Dominus pars hæreditatis meæ: dignum est ut ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua & *n* per quam divinis obsequiis adscribuntur. Licet autem prædecessores nostri ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas esse voluerint & inanes: nos tamen benignius agere cupientes *o*, tandiu per ordinatores vel successores eorum provisionem habere consequantur. Inde est quòd cum G. latus præsentator à prædecessore tuo fuerit ad Subdiaconum a [illegible] sentante promotus: mandamus, quatenus si cum [illegible] quibus examinationem ipsius duximus committendam [illegible] te citato legitimè, ut per te ipsum vel idoneum [illegible] salem interesis, & tam super idoneitate personæ [illegible] iam super quantitate ac qualitate beneficii [illegible] tibi liceat, quicquid rationabiliter duxerit [illegible] dum, idoneum esse repererint, tamdiu ei vice [illegible] congruè subministres, donec per te in Zamoren. [illegible] vel alia fuerit competens beneficium ecclesiasticum [illegible] secutus: sciturus pro certo, quòd si per examinationem [illegible] eorum *b* fuerit repertus idoneus, & tu ejusmodi [illegible] tum nostrum neglexeris providere, cùm hoc nostræ [illegible] literas eorum innotuerit, ad id exequendum, te [illegible] ctam ecclesiam compellemus.

CAP. XVII.

Qui hoc ignoranti scienter contulit præbendam, quam unus tenuit, illa privetur, aliam quam potest conferre teneatur. Ius dat, & irregularis dispositio.

Idem *Archiepiscopo Senonen.*

INter cætera: [1 *& infrà.*] Facta *c* [illegible] G. *d* quondam canonico Laudunen. *e* [illegible] ejusdem ecclesiæ, quæ per commutationem [illegible] rum H. tunc Siclunen. *f* canonico auctoritate [illegible] ca assignari debebat, Magister P. per Laudunen. [illegible] pum de præbenda fuit investitus eadem. Super quo [illegible] inter Magistrum ipsum & dictum H. controversia [illegible] ta fuisset, per C. Papam præd. no. omnia terminata [illegible] runt: *& infrà.* Supradicto Episcopo decimum [illegible] ceptis, ut donec idem Magister in eadem ecclesia [illegible] præbendale beneficium assecutus, nulli alii [illegible] assignare præsumat: quòd si fortè præsumpserit, [illegible] tum decernimus & inane. decet enim, ut qui [illegible] dam ei, quam de jure non potuit, assignavit, [illegible] de jure potest, assignet, ne præbendam illi [illegible] visus sit assignasse.

[1 *Tibi satis credimus esse notum, qualiter.*]

CAP. XVIII.

Cessatur electio illius, qui possidet plures dignitates vel prebendas: & idem si detinetur aliquo votto hic scripto.

Idem *Episcopo & Cantori Turonens.*

CVm jam *h* dudum: *& infrà.* Verùm quæstio R. Siclunen. canonico, I. de Byrhynia [illegible] objecta fuere, multitudo videlicet tam dignitatum [illegible] etiam præbendarum, ambitionis & avaritiæ vitium [illegible] nondum finem imponens, contra definitionem [illegible] norem, & Lateran. *k* concilii statuta, ad obtinendam [illegible] præposituram *l* Siclunen. se ingerit & ingessit, [illegible] die intrusionis suæ, ante confirmationem [illegible] rieministrare, sicut & post confirmationem [illegible] Mandamus, quatenus si inveneritis prædictum I. habere [illegible] plures alias dignitates atque præbendas: aut [illegible] aliud præmissorum quod ad cassationem [illegible] inveneritis esse verum, ei super iam dictis [illegible] silentium imponatis, ab impetitione ipsius [illegible] clesiam absolventes. Cùm multa per patrimonium [illegible] rantur, quæ si deducta fuerint in judicium, [illegible] stitia non debeant tolerari *o*.

a *Sal. Episc.* b *C. 7. de testam. in 1. compil.* c *Vid. l. fin. per Bald. C. de indic. b. & l. hin. C. de revoc. do.* d *C. 4. de exc. prat. in 1. comp. & post concil. Lateran. part. 24. 25.* e *al. Cantuar. al. Ariminen.* f *Cap. eod. tit. in 1. compilat.* g *haberet.* h *discedentibus.* i *Vid. Vasorium in Annal. Hisp. c. 21.* k *Ca. eod. titul. in 1. compilat. 1. Corinth. 9.* l *sua.* m *al. in Christo. Psal. 13.* n *al. vel.* o *Vid. l. cùm in Testamento. ff. de re jud. & l. quæsei. eod. tit.*

a *In Subdiaconum.* b *Illorum.* c *Cy. vid. tit. sequen.* d *VV.* e *Laudens.* f *Siclunen. alii Sidens.* g *mutuo.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. & de materia vide Covar. [illegible] & Oldrad. cons. 87.* i *Bituens. Al Biturens.* k *Vid. Alex. [illegible] capit. 13. & 14.* l *Siclunen.* m *aut aliquid simile [illegible]* n *tolerentur.* o *vid. dd. ff. pen. de his quæ ut. indig. [illegible] quia in jus voc. non venit.*

Cap.

CAP. XIX.

Receptio in canonicum, quàm citò facultas se obtulerit, debetur præbenda: & interim habebit quotidianas distributiones.

Idem *Archiepiscopo, & Archid. Senonen.*

Dilectus a filius T. canonicus Linconien. b proposuit, quòd cùm de mandato C. Papæ præd. no. Linconiens. Episcopus quandam præbendam assignavit eidem in ecclesia Linconien. quia capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat: [1 & 3.] Ad instantiam Remens. Archiepiscopi, tunc Episcopi Tusculanen. Apostol. sed. leg. & auctoritate illius talis inter eum & Episcopum & canonicos Linconien. compositio intercessit, quòd ipso ab eis recepto in canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatione qualibet divinorum, idem fructus præbendæ percipere non debeat, nisi loco proximo vacaturæ: [2 & 3.] Cùm ergo idem T. in canonicum recipi, canonicis non obviet infirmis, & vacaturam expectare præbendam Lateranen. concilio c non sit dubium obviare, nos facto ejusdem legati illicito reprobato, quod est licitum d approbantes: quia videtur indignum, ut receptus in canonicum præbendæ beneficio defraudetur: mandamus, quatenus dictos Episcopum & canonicos, ut ei præbendam (cùm se fuerit obtulerit) non differant assignare, appell. postposita compellaris. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ huntin ecclesia memorata, sine deminutione qualibet assignari.

[1 *Ad dil. fil. Clarevall. & Longmardi Abbates audit. p. n. cum nullo aliquatenus à contradictione cessare, ipsum supposuerit ecclesiæ non debito. Postmodum autem accedens ad præsentiam nostram ad dil. fil. Meltradin. & Guntanen. Abbates obtinuit scripta nostra, sed sicut cum per eos suam non posset justitiam obtinere, nec ven. n. Remens Archiepiscopo, S. Rom. eccles. Cardinali tunc Episcopo Prænestino, Apost. sed. legato, sicut asserit, dedimus in mandatis, ut prædictam interdicti sententiam, sicut rationabiliter fuerit promulgata, faciat app. postp. firmiter observari. Verum cum idem Archiepisc. negotium prorogaret, & idem post labores consumptos fere de promovendo negotio desperasset, deficiens in desperatione.*]

[2 *Licet autem memoratum Archiepiscopum sincera dilexerimus in Domino charitate, & ipsius velimus honori deferre: quia tamen in his quæ contra canonicas sanctiones attentata noscuntur, ita deferre nec volumus nec debemus, quod ab eo illicitè factum est in hac parte ducimus irritandum, quod licitè factum est approbamus.*]

CAP. XX.

Non tenet electio cùm ad unam præbendam duo simpliciter eligantur.

Idem *Episc. Brixien.* e

Tuæ f fraternitatis devotio: [1 & *infrà.*] Cùm fæpe contingat, quòd ad unam præbendam duo clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quòd si duo unam præbendam tenerent, illi esset contra concilium Turonen. quod præbendam prohibet sectionem: & si g unus illorum ipsam obtinens præbendam, sub expectatione alius contra Lateran. h concilii statuta remaneret. i Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd talis electio de rigore juris penitus est cassanda.

[1 *Præterea consuluisti.*]

a *Cf. eod. tit. in 3. comp.* b *Lingon.* c *sub Alex. III. ca. 1. & habetur infrà de conc. præbend. ca. nullus.* d *vid. l. si convenit. cum gloss. ff. de pign. actio. melius in c. necnon. §. 1. cum gloss. non prohibent ex quibus causis major.* e *Burdegal.* f *C. p. 6. eod. tit. in 3. comp.* g *al. quòd si unus illorum, &c.* h *sub Alex. III. ad.* i *alias: super quo 1. respondemus.*

CAP. XXI.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in judicem, poterit judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore juris non habet consimilem.

Idem.

Nisi essent a viri providi & honesti, tam qui ordinationem fecerunt, quàm illi, circa quos est facta ordinatio, in ecclesia vestra super negotio prioratus, ordinationem illam valdè suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa unum de duobus electis, ut ipse habeat prioratum, hoc ex jurisdictione delegata secundùm justitiam videtur esse statutum. quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse b viginti libras de reditibus capituli, & quadraginta de proventibus prioratus percipiat c annuatim: hoc secundùm providentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate, cùm d in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis & utilitatis hoc ordinasse fatentur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licitè, prior & capitulum, de proventibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex jussione judicum provisionem hujusmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas prioratus, sed persona prioris maneat onerata: ne fortè circa proventus aliqua videatur facta sectio prioratus: ita quòd ipso priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.

CAP. XXII.

Canonici privilegiati à Papa super certo numero, si sponte receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes à Papa exceptione numeri uti non possunt.

Idem *Valden.* e *Episcopo, & Abbat. S. Vatican.*

Pro illorum provisione g: [1 & *infrà.*] Burdegalen. Archiepiscopo mandavimus, ut magistro R. in aliqua ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores ecclesiast. districtione compescens: qui decano & capitulo Xantonen. h auctoritate nostra mandavit, ut ipsum admitterent in canonicum & in fratrem. Cumque iidem reluctarentur canonici, ac indulgentiam de quadragenario i canonicorum numero ei opponerent: quia Archiepiscopus cognovit illos in elusionem mandati nostri indulgentia concessa eis irreverenter abuti, prædictum magistrum de præbenda & canonia k Xantonen. ecclesiæ investivit, contradictores vinculo excommunicationis astringens. & infrà. Quia verò quod per dictum Archiepiscopum de memorato magistro auctoritate nostra provide factum est firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictos canonicos indulgentiam, quam habent de certo canonicorum numero, non servasse, & aliquem ultrà constitutum numerum in canonicum auctoritate propria recepisse: cùm nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, latam in ipsos excommunicationis sententiam à prædicto Archiepiscopo tam diu denuncietis sublato appellationis obstaculo servandam l, donec fæpè dictum magistrum recipiant

a *C. 7. eo. tit. in 3. comp. Bald. in ca. 1. §. inter partes. de leg. Corr. in usibus feudorum.* b *triginta.* c *recipiat.* d *In hac causa delegatum potest compromitti. Dd. an ca. cum tempore. supr. de arbit. Specul. tit. de arbit. §. primo. Adde Lanfran. tract. de arbit.* e *al. Vaden. al. Vadenen.* f *al. Vatien.* g *C. 8. eod. tit. in 3. compil.* h *Sanctonensi.* i *quadragesimo.* k *Canonicæ. al. canonica Sanctonen.* l *observandam.*

in canonicum, & ea, quæ ad canonicatum pertinent, cum ſtallo chori & loco capituli ei ſtudeant aſſignare.

[1 *Tro dilecto filio magiſtro R. Audoen. qui apud Apoſt. ſed. moram feciſſe dignoſcitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium eccleſiaſticum aſſecutus, licet ad ipſum eſſet idoneus obtinendum. Ven. ſ.n.*]

CAP. XXIII.

Non beneficiatus habens ſufficiens patrimonium, ad ſacros legitimè promovetur.

Idem *Biſuntino Archiepiſc.*

TVis *a* quæſtionibus reſpondemus, quòd clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde poſſint congruè ſuſtentari, & ſi nondum fuerint beneficium eccleſiaſticum adſecuti; dummodo aliud canonicum non obſiſtat, ad ſuperiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

Abſenti poteſt conferri beneficium alio mediante, nec refert utrum abſens inveſtiatur per perſonam mediam, vel perſona media inveſtiatur pro abſente. b. d. conjungendo utrumq; intellectum. Et eſt caſus not. & quotidie practicatur.

Idem *Epiſc. Zamoren.* b

ACcedens ad Apoſtolicam ſedem: & infrà. Inquiſit. T.t. reſpond. quòd clericus abſens per alium, vel alius magis pro ipſo poterit de beneficio eccleſiaſtico inveſtiri. *c*

CAP. XXV.

Si ad unum canonicatum & prebendam duo ſint recepti ſupplici-ter, receptio non tenet, etiam interveniente Apoſtolica auctoritate. hoc dixit. & eſt notabile cap. quare tene ſemper mente, & nota ipſum.

Idem *Trecen. Epiſc.*

DIlecto filio *d* P. ſanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali cellerario Trecen. & R. procuratori tuo auditore conceſſo, idem cellerarius propoſuit coram eo, quòd cùm in manibus Remen. Archiepiſcopi tunc Apoſt. ſed. leg. intendetis providere, G. nepoti ſuo in Trecen. eccleſia prebendam, quam ibi obtinebat, liberaliter reſignavit *e*, dictus legatus præfatum G. & eundem cellerarium in canonicos Trecen. inſtituit, & ambobus idem capitulum Trecen. ſtallum in choro, & locum in capitulo, & idem Archiepiſcopus ſupradictæ prebendæ fructus dividendos communiter adſignarunt, donec idem G. integrum eſſet prebendale ſtipendium *f* adſecutus: [1 & 2.] Quorum receptionem procurator generalis prad. tui in partibus Conſtantinopolitanis tunc agentis poſtmodum adprobavit. Dictus quoque cellerarius lectionem & evangelium in hebdomada ſua legiſſe dignoſcitur, & tam decani quàm Epiſcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus ſicut canonicus Trecen. interfuit, & domum quandam per capitulum memoratum obtinuit, quæ non niſi canonico conſueverat adſignari: tuque *g* cùm ad eandem acceſſiſſes eccleſiam conſecratus, eum cum canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cùm tunc non niſi canonici ad oſculum admittantur: & eidem ſuper prædictis non moviſti per biennium quæſtionem, propter quod petiit, ut te ab ipſius ſuper hoc moleſtatione indebita compeſcere dignaremur: [2 & 3.] Procurator tuus propoſuit ex adverſo, quòd ad unicum jus ſpirituale, quod vacabat ibidem, inſimul duos canonicos inſtituere prædicto legato non licuit. nam ſi duo unicam prebendam haberent, ad eſſe contra Turonen. concilium, quòd prebendarum inhibet lectionem. Si verò duobus receptis, una prebenda daretur, ſub expectatione alius contra Lateranen. *a* concilium remaneret. Præterea licet in eccleſia in qua non eſt certus numerus prebendarum, multa vacante in canonicum quis poſſit aſſumi, cum unaquæque tur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum adſenſu de novo creatur *b*, & cum electo in canonicum aſſumpto definit cum defuncto: in eccleſia tamen, quæ determinatum habet numerum prebendarum, uno ſimiliter re vacante, duo ſimul eligi non poſſunt ad illas, quòd hujuſmodi ſpiritale jus dividi ſeu communicari queat inter eos: nequaquam interdum hi, ad quos electio, de communi adſenſu augmentare numerum prebendarum, quoddam jus ſpirituale de novo creando, niſi fortè ſtatutum aliquod obviaret, quod eſſet juramento firmatum, vel cui ſed. Apoſt. confirmatio acceſſiſſet, hujuſmodi clauſula prohibitionis adjecta, ne quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod conſtitutionem præfatam nullam fuiſſe dictus adjutor procurator, cùm in Trecen. eccleſia certus ſit prebendarum numerus, quem capitulum vel legatus augmentare nec intendebat *c*, vel jus aliquod de novo creare. Tu dictum cellerarium ad reſtitutionem eorum, quæ contra prædictæ inſtitutionis tenebat, ſententialiter duximus condemnandum, ei ſuper prebenda ipſa ad eos ſine ſilentium imponentes: Ita quòd per hoc præjudicium nullum præjudicium generetur: cùm res interdum regulariter aliis non obſiſtat.

[1 *In eos qui contra venire præſumerent excommunicationis ſententia promulgata.*]

[2 *Verum dictus R. procurator tuus propoſuit ex adverſo quòd cùm dictus Cellerarius prebendam ſuam in præſ. Archiep. Remen. manibus reſignaſſet, ipſe de mandato una dictarum ſuarum inveſtivit.*]

CAP. XXVI.

De una prebenda vacante, poſſunt fieri duæ, ſi ejus ſuppetant facultates, aliàs dividens integrare tenetur.

Idem.

VAcante *d* quadam prebenda in eccleſia tua, tu & ea conſtituens, ad illas de conſenſu *e* capituli tui os canonicos adſumpſiſti: quorum altero viam univerſe carnis ingreſſo, prebendam, quam defunctus habuit, quidam clericus nomine Hippolytus ſibi auctoritate Apoſt. adſecutus. Verùm cùm idem Hippolytus propter integritate prebendæ, per quasdam noſtras literas quietet, & alius idem jus adverſus te ſe habere proponat, quid facere debeas requiſiſti. Super quo ſic tibi reſpondendum, quòd cùm Turonen. ſtatuta concilii nem inhibeant prebendarum, tenetis utrique de his quæ vacare *f* contigerit, integrare prebendam, niſi rationabili cauſa de vacante prebenda ſupradicta fuerint conſtitutæ, ac tot ſint utriuſque proventus, quod per utramque ſit utrique proviſum in beneficium competenti.

CAP. XXVII.

Si Papa mandat capitulo, ut aliquem in canonicum recipiat, & prebendam (ſi qua vacat) conferant, ſi de mandato ſuo non conferunt, coguntur primum recipere, & de redditibus ecclæ beneficis providere, donec prebendam habeat.

Idem *Vercellen. Epiſcopo.*

DIlectus *g* filius G. clericus noſter expoſuit à nobis querendo, quòd cùm pro eo ad Novarien. capitu-

a *C. 9. eod. tit. in 3 comp Hujus decre. deciſionem accipere debemus ſecundum concil. Trid. Seſſ. 21. de reformat. c. 2.* b *Laterien. alias Baton.* c *vide l. qui mihi donatum. per Bar. ff. de donat.* d *Ca. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *reſignaret.* f *beneficium.* g *tu quoq;*.

a *Later. ſub Alex. III. c. 2.* b *creatur.* c *alio. non intendebat.* d *C. 3. eod. tit. in 4. comp. Et de matrim. ea ex conſenſu.* e *ſa rationabili poſſunt fieri duæ, vide Did. hoc tit. auctorita. 6. conſenſu.* f *contigerunt.* g *C. 4. decret. prædi. quarto conſenſu.* h *propoſuit.*

sum mandatum Apostolicum misissemus, ut eum in canonicum reciperent & in fratrem, præbendam (si qua nunc *a* vacabat) conferentes eidem: [1 *& infra.*] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd in Novarien. ecclesia præbenda vacaret, tempore quo ejusdem ecclesiæ canonici nostras literas receperunt: cum eam alii in elusionem mandati nostri duxerint conferendam: eundem clericum si non habet *b* sufficiens beneficium ecclesiasticum, in canonicum recipi facias, & sibi de reditibus ecclesiæ singulis annis adsignari proventus, donec ei sit in beneficio præbendali provisum.

[1 *Ipsum solùm mandatum Apostolicum noluerunt adimplere, verùm etiam præbendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii præsumpserunt assignare. Unde petebat à nobis, quod de ipsis inciperamus, exequi dignaremur. Magister autem G.G. Novarien. ecclesiæ procurator proponebat econtra, quòd unam dan ecclesiæ nulla vacaret præbenda, prædictus clericus ad hoc fol. accedens falsè in ecclesia ipsa suggessit vacare præbendam, & ad suggestionem falsam per surreptionem suam literas impetravit. Unde cum mendax peccator carere debeat impetratis, petebat idem procurator ab impetitione ipsius ecclesiam postulabat absolvi. Cum igitur coram dil. fil. G. S. GG. ad velum aureum dilectos, quem essem dedimus auditorem, super his diutius litigatores, & idem card. qua fuerant proposita coram eo retulit diligenter.*]

CAP. XXVIII.

Habens personatum, vel beneficium curatum, si secundò tale recepit, vacat primum: quod si retinere contenderit, etiam secundo privatur, hoc primò. Et ii, ad quem spectat beneficii curati collatio, infra unius statim cum institutus aliud receptis: & si intra sex menses non conferat, devolvitur ad altum collato, & alter prius hoc secundo. Cum sublimibus verò & literatis personis ultra pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensare potest. Hoc dicit istud ca. utile & famosum.

Idem *in concilio generali.* c

DEmulta *d* providentia fuit in Lateran. concilio *e* prohibitum, ut nullus diversas dignitates ecclesiasticas, vel plures ecclesias parœciales reciperet contra sacrorum canonum institutu, alioquin recipiens, sic acceptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia verò propter præsumptiones & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto statuto fructus provenit, nos evidentius & expressius occurrere cupientes: Præsenti decreto statuimus, ut quicunq; recepto aliquod beneficium curâ habens animarum ad eorum, & priustale beneficium habebat, eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio perfruatur. Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius liberè conferat, cui merito viderit conferendum: & si ultra sex menses conferre distulerit, non solùm ad alios secundùm Lateran. *f* concilii statutum ejus collatio devolvatur, verùm etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem ecclesiæ, cujus est illud beneficium adsignare, quantum à tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Hoc idem & in personalibus esse decernimus observandum: videlicet ut in eadem ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiam si curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ, eam ratio postulaverit, per sedem Apost. poterit dispensari.

1 vacaret. b habebat. c concil. gener. Lat. sub Innocent. III. c. 29. d C. 4. eod. tit. in 4. comp. e Prove ipso quod sub Alex. III. c. 15. & cum trie. decreto convenit concil. Trid. Sess. 7. de reform. c. 2. & 4. & Sess. 24. de refor. c. 17. f sub Alex. III. c. 4.

CAP. XXIX.

Concilium provinciale à beneficiorum collatione suspendit eos, quòs post secundam correptionem indignis beneficia conferunt: providè etiam quis interim beneficia conferat, & illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus Patriarcha.

Idem *in eodem.* a

GRave *b* nimis est & absurdum, quòd quidam ecclesiarum prælati, cùm possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis: unde quanta ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo *c* mederi, præcipimus, ut prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo & ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquisitio annuatim: ita, ut qui post primam & secundam correptionem fuerit repertus *d* culpabilis, à beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur, instituta in eodem concilio persona providæ & honestæ, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, observetur. Metropolitani verò delictum superioris judicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc salubris provisio pleniorem consequatur effectum, hujusmodi suspensionis sententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minimè relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur. *e*

CAP. XXX.

Rector ecclesiæ, non obstante consuetudine Episcopi, vel patroni, debet de reditibus ecclesiæ sufficientem habere portionem. h. d. usque ad §. qui verò.

Idem *in eodem.* f

EXtirpandæ *g* consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quòd scilicet parœcialium ecclesiarum patroni, & aliæ quædam personæ, proventus ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris earum servitiis depuratis, relinquunt adeò exiguam portionem, quòd ex ea nequeant *h* congruè sustentari: nam (ut pro certo didicimus) in quibusdam regionibus parœciales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ, id est, sextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus penè nullus inveniatur sacerdos parœcialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam literarum. Cùm igitur os bovis ligari non debeat triturantis: sed qui altario servit, de altari vivere debeat: statuimus ut (consuetudine qualibet Episcopi vel patroni, seu cujuslibet alterius non obstante) portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Privatus est parœciali ecclesia rector in ea non residens, nisi sit annexa dignitati vel præbendæ: quo casu debet ibi habere perpetuum vicarium. Et in fine prohibet in fraudem rectoribus de ipsius proventibus pensionem in beneficium dari. h. d. Vel sic: Non residens in ecclesia parœciali, vel non ponens vicarium, quando est annexa beneficio majori, privatus est eo. h. d.

Qui verò parœcialem habet ecclesiam, non per vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius ecclesiæ cura requirit, nisi forte dignitati vel præbendæ

a Ca 30. b C. 3. eod. tit. in 4. comp. conc. Trid. Sess. 7. de reformat. ca. 3. c In Cod. Barbos. huic morbo adhibere medelam. d vid. l. 3. C. de Episc. aud. & l. servos. C. ad leg. Iuliam. de vi public. e vid. Chass. in Cata. glor. mund. pag. 4. consid. 9. f Ca. 32. g C. 6. eod. tit. in 4. comp. vid. conc. Trid. Sess. 25. in decr. de reform. c. 9. 6. patrocinantem beneficiorum. h nequeunt.

parœcialis ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut qui talem habet præbendam vel dignitatem, cùm oporteat eum in majori ecclesia deservire, in ipsa ecclesia parœciali idoneum & perpetuum habeat vicarium canonicè institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsius ecclesiæ proventibus portionem: alioquin *a* illa se sciat auctoritate hujus decreti privatum, liberè alii conferenda, qui velit & possit, quod dictum est, adimplere. Illud *b* autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii sacerdotis, pensionem alii pro beneficio conferre præsumat.

CAP. XXXI.

Non debent religiosæ ecclesias vel decimas à laicis sine diœcesanorum consensu recipere, excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in ecclesiis quoq; , quæ ad eos non pleno jure pertinent, constituere vel destituere: sed præsentabunt diœcesanis ad eas veros idoneos.

Idem *in eodem.* c

IN Lateranensi *d* concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares ecclesias seu decimas sine Episcoporum consensu de manu laici præsumant accipere, nec excommunicatos, vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortiùs inhibentes, transgressores digna curavimus *e* animadversione punire, statuentes nihilominus, quatenus in ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem concilii statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant: ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, institutos verò removere non audeant Episcopis inconsultis.

Sanè adjicimus *f*, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio notos reddit, vel commendat probabile testimonium prælatorum.

CAP. XXXII.

Absens in Theologia studio, fructus beneficiorum suorum percipiat, absentia, sed quotidianas distributiones non.

Honorius III. *Abbati & priori sancti Genovefæ.*

LIcet vobis *g* direxerimus scripta nostra, ut magistro *h* N. Eboracen. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere, proventus suos ecclesiasticos faceretis integrè ministrari. Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantùm residentibus in ecclesiis, & his qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

CAP. XXXIII.

Propter paupertatem præbendarum ecclesiæ cathedralis possunt eis annecti capellæ, reservata ipsarum Presbyteris congrua portione.

Idem *Vesprimen.* i *Episcopo.*

EXposuisti *k* nobis, quòd ecclesiæ tuæ canonici, deminuta ipsorum provisione à tempore concilii generalis, cùm eis exunc non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut antè fieri consuevit, de reditibus præbendarum suarum nequeunt *l* sustentari: [1 & 3.] Si evidens necessitas vel utilitas exigat, præbendas ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione prævia expedire videris) augmentare, reservata congrua ipsarum Presbyteris portione.

[1 *Propter quod plures ipsorum eadem ecclesia relicta, ad servitia, in clericatus coguntur opprobrium aliarum sibi manicipare. Unde humiliter supplicasti, ut de capellis ipsarum visionem eorundem ampliare & nostra tibi permissione licentiam vero per hoc statutis ejusdem concilii derogaretur, quæ prius inlumus inconcusse, te in hac parte nequimus exaudire. Nos ellorum paupertati paterno compatientes affectu, & tuæ providescit tua devotionis meritis gratiam facere impensam, fiducia nam fiduciam obtinentes p. auc. m. q.*

CAP. XXXIV.

Licet ecclesia ex donatione laici beneficium confert, tunc de beneficii impetratio, de hoc mentione non habita.

Idem *Episcopo, & priori, & Archidiacono Herfordien.* a

DIlectus filius G. clericus nobis proposuit à quo cùm decano & capitulo Andegaven. petere dignarimus & præcepta, ut ipsum quàm citò facultas adesset in canonicum reciperent & in fratrem, vobis hoc executoribus sibi datis: quia decani & capituli curator excipiendo proposuit literas non esse, pro quòd in eis mentio non fiebat, quòd præfatus clericus donatione regis præbendarum ejusdem ecclesiæ obtinenem haberet: vos mandati nostri executores ut ei interloquendo dixistis: & sic duæ præbendæ, quæ tempore vacaverunt, alii sunt collatæ: [1 & 2.] Nos damus, quatenus occasione hujusmodi (quam reputamus frivolam) non obstante, mandatum nostrum qui procuretis.

[1 *Et dictus clericus occasione hujusmodi quam vocem receptisse videmini, remansit hactenus sua provisione hebetatus propter quod idem noster audientiam appellavit, appellationis jus dicimini detulisse. Nolentes igitur ut sæpe dictus clericus frustratus à nobis, literarum nostrarum commodo aliter suffragatur, vobis firmiter.*]

CAP. XXXV.

Pueri & alias beneficiati non sunt idonei ad beneficium obtinendum, &c. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen. Episc.*

SVper inordinata *c* ordinatione: & infrà. Cum autem illi sint in ecclesiis idonei reputandi, qui ordinem possunt & volunt in ipsis: Consul. t. t. respond. quòd illi & beneficiati, qui non possunt in eadem ecclesia ordinem re, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

Pro unius præbenda integratione, alia dividi non debet.

Idem *Archipresb. & magistro R. Turonen.*

CVm causam, quæ inter Aurelianen. Episcopum & I. de Blesis canonicum sanctæ Crucis super integratione præbendæ ipsius canonici verteretur, vobis dixerimus committendam: & infrà. Consuluit nos, &c. respon. quòd nostræ intentionis non existit, ut pro integratione præbendæ supradicti canonici, præbenda alterius aliqua scinderetur.

CAP. XXXVII.

Clerici agnobiles & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent à præbendis repelli, etiam in ecclesia, quæ talia non consuevit.

Idem.

VEnerabilis frater noster Portuen. Episcopus significavit *d*, ut cùm quandam præbendam, quæ in gentin. ecclesia tamdiu vacaverat, quòd devotus ejus

---

a *Ipse illa, &c.* b *vide conc. Trid. Sess. 24. de reformat. c. 13.* c *C. 61. & refertur in ca. 7. eod. tit. in 4. comp.* d *sub Alex. III. c. 9. cujus initium, Cum & plantare.* e *curabimus.* f *Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 9.* g *vid. conc. Trid. Sess. 5. de reformat. ca. 5. in fin. & Flor. Lucium, tract. 9. de priv. schol. privil.* h *B. Ebroycen.* i *Vesprimen. alias, Vesperi. al. Vesperimien. al. Vesprimiensis. al. Vesprimiensis.* k *vide concilium Trid. Sess. 21. de reform. ca. 5. & Sess. 24. de reform. ca. 13. & 17.* l *negueverint.*

a *De Ber. al. Bech. In uno ver. Cod. Epist. Pithoeanus & pro* b *exposuit.* c *De ante repositis vide Lupum Abbat. in* d *Gemitian. in eandem materiam. da cleri. in 6.*

ad sedem Apostolicam devoluta, I. clerico contulerit, dum a in illis partibus legationis officio fungeretur, super collatione benigno prosequeremur adfectu. verùm procurator Argentini capituli proposuit ex adverso, quòd idem capitulum hoc audito consuetudinem allegans antiquam inviolabiliter observatam, juxta quam nullum, nisi nobilem & liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis, ac eminentis scientiæ, in suum canonicum hactenus admiserant: ne contra hoc fieret quamdiu cum nulla tunc prædenda vacaret, antequam nostras vel executorias literas recepisset) ad sedem Apostolicam appellavit: & infrà. Nos igitur attendentes quòd non generis b, sed virtutum nobilitas, vitæq; honestas, gratum Deo faciunt, & idoneum servitorem, ad exsequendum non multos secundùm carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles ac pauperes: eo quòd non est personarum acceptio apud ipsum c, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad prædendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones hujusmodi non duximus admittendas: & infrà. Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictam prædendam ejusdem, quando ipsam dicto I. Episcopus contulit memoratus, ipsum ad eam recipi faciatis.

CAP. XXXVIII.

Si mandatur provideri in ecclesia, non potest de ecclesia provideri.

Idem.

Cum d olim ptiori sanctæ M. dederimus e in mandatis ut Gu. f diacono in aliqua ecclesia civitatis vel diœcesi Luc. auctoritate Apostolica provideret: idem quidam Gu. g ecclesiæ sancti Fe. de vico rectorem auctoritate hujusmodi nisus h est designare: in qua rector existit ejusdem ecclesiæ clericis eligi consuevit, excommunicationis sententiam nihilominus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum hujusmodi se ad talia non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem nostra feratur i intentio, cum pro simplici beneficio jussio nostra manat k: mandamus, quatenus tam institutionem hujusmodi, quàm excommunicationis sententiam propter hoc latam denuntiis non tenere.

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficii sui.

Gregorius *Candido Episcopo Virbevetanen.*

Cum percussio corporalis l [& infrà.] F. tuam hortamur, quatenus latorem præsentium ad percipienda quæ consueta sunt ab ecclesia tua, ægritudo non debeat impedire. Quia si alii ejus essent exercendo detenti, fortè non posset, qui militaret ecclesiæ, nisi secundùm ejus ordinem quæcunque ei si necesse esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ ecclesia potest accedere, fraternitas tua præbeat ægroti.

CAP. II.

Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, missam non celebret, sed cæteris sacerdotalibus fungi potest.

Eugenius *I* Papa.

Presbyterum m, cujus duos digitos cum medietate palmæ à prædone abscissos significasti, missam non permittimus celebrare: quia nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem *a* membri hoc fieri posse confidimus.

Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.

CAP. III.

Si rector ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadjutor.

Lucius III.

De *b* rectoribus ecclesiarum lepræ macula usque adeò infectis, quòd altari servire non possunt, nec sine magno scandalo eorum, qui sani sunt, ecclesias ingredi: Hoc volumus te tenere, quòd eis dandus est coadjutor, qui curam habeat animarum: & de facultatibus ecclesiæ ad sustentationem suam congruam recipiat portionem.

CAP. IV.

Si rector ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio removetur, sed de bonis ecclesiæ sustentatur.

Clemens III. *c*

Tua *d* nos duxit *f.* consulendos: & infrà. De sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercussus in parœciali ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus quòd pro scandalo & abominatione populi, ab administrationis debet officio removeri, ita quòd juxta facultates ecclesiæ sibi necessaria, quamdiu vixerit, ministrentur.

CAP. V.

Episcopo qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadjutor.

Innocentius III. *Arelatens. Archiepiscopo.*

Ex *e* parte tua fuit propositum, quòd cùm Aurasicensis *f* Episcopus gravi morbo & incurabili ferè per quadriennium laboravit, ita quòd pastorale officium non potest ullatenus exercere, princeps terræ illius, ac cives civitatis ejusdem à te postulant incessanter, ut ipsis (cùm sis metropolitanus eorum) studeas providere. Verùm cùm ipsum ad cessionem compellere non possis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, imò potius ipsius miseriæ miserendum *g*, eo quòd *h* idem vir bonus extiterit, & ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit: nos volentes tam Episcopo, quàm ecclesiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem adsocies virum providum & honestum, per quem tam Episcopo, quàm populo utiliter consulatur.

CAP. VI.

Breve est, & non summatur.

Honorius III. *Episcopo Aversan.*

Consultationibus: & infrà. Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ adseris amisisse, coadjutor est meritò adhibendus.

DE INSTITVTIONIBVS.

TITVLVS VII.

CAP. I.

Numerus clericorum debet institui in ecclesiis collegiatis, secundùm facultatem ipsarum.

Ex Concilio Arelatensi. *i*

Non amplius suscipiantur in monasterio monachorum, aut clericorum, seu etiam puellarum, quàm quot se regere de bonis ecclesiæ absque penuria possint.

a sum. b *Rom.12. Galat.2. Ephi.6. Coloss.3.* c *Deum.* d *vide Oldrad. cons.306.* e *dedimus, in antiq.* f *V.* g *V.* h *vita.* i *perficatur.* k *manet.* l *Greg. sed in omni.* m *non est expressum.* *Pott Conc. Lat. sub Alexan. III. p.61.c.11.& c.2.eod.tit.in 1.compil.*

a *deformationem.* b *Pott Conc. Later. sub Alexand. III. p.37.c.4.& c.3. eod.tit.in 1.compil.* c *In uno ita: Clemens III. Pictav.Episc.* d *Ca.2.eod.tit.in 2.compil.* e *Ca. unico, eod. tit.in3.compil.* f *Aren.al.Aurasicen.al.Auratcens.* g *miserandum.* h *al.ita, eo quòd ipse.* i *Hæc est Synodus Arel.4. sub Carolo Magn.Imp.& habetur hoc tit.ca.8. & ca.1. eod. tit.in 2. compil.*

CAP. II.

Laici in canonicos non possunt instituì.

Eugenius. *a*

IN ecclesia *b* vestra certum numerum canonicorum (sicut nobis innotuit) communiter instituere curavistis: [1 & ſ.] Cùm laici non debeant in canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quo minus statutum numerum de aliis clericorum personis idoneis suppleatis: tales ad supplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in divinis officiis per ecclesiasticos ordines congruè serviatur.

[1 *Et institutionem vestram religione firmare juramenti. Vndo quia illo numero successu temporis diminuto, in dubitationem deducitis, utrum ipsum de institutione canonicorum supplere possitis, cùm laicis computatis, qui in ecclesia vestra canonicorum titulo numerantur, statutus numerus sit impletus, ut hac ambiguitas à vestru cordibus auferatur, nobis videtur quòd.*]

CAP. III.

Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum officiales.

Alexander III. *Cantuarienſ. Archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis.*

EX *c* frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam à multis retrò temporibus invaluisse, quòd clerici ecclesiastica beneficia sine consensu *d* Episcopi diœcesſ. vel officialium suorum *e* (qui hoc de jure possint) recipiunt, minus quàm deceat cogitantes, quomodo id à Patrum sanctorum est institutionibus alienum, & ecclesiasticæ contrarium honestati. Vnde cùm tu frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis (sicut debes) radicitus extirpare *f*, tam in illos, qui ecclesiastica beneficia taliter occupata scienter detinent, quàm in eos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctorita. Apostoli. confirmantes: mandamus, quatenus clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint *g*, nisi congruè satisfecerint, absolvere minimè præsumatis.

CAP. IV.

Vltra facultates non debet quis institus invitis clericis eccleſia.

Clemens III. *clero Conſtantinopolitano.*

AVctoritate *h* Apost. sedis: & infrà. Statuimus insuper, ut nullus in ecclesiis vestris, ultra quàm facultates earum sustineant *i*, vobis instituatur invitis.

CAP. V.

Cùm in eccleſia oportet extraneos inſtitui, non debent inſtitui clerici certæ originis tantum, ſed undecunq; ſint, dum tamen ſint idonei.

Innocentius III. k *S. Marcelli, & S. Suſanna Cardin. Apoſt. ſedis legat.*

AD *l* decorem: [1 & ſ.] Sicut nostris *m* auribus est suggestum, Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum clericos spernens, Venetos tantùm in Constantinopolitanis ecclesiis satagit collocare, non attendens quòd in omni gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos, *n* & aliàs *a* idoneos, undecunque originem duxerint, in ecclesiis, & maximè in majori, instituere non differat, alioquin indignum se redder, ut vos aliarum ecclesiarum ad ejus obedientiam compellatis. Sic si simulare potestis, quin hoc nostris auribus intimetur, ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc vestris datur promisisse, conjicere valeamus.

[1 *Et commodum tam eccleſia S. Sophiæ, quam aliarum eccleſiarum, quæ ſunt in urbe Conſtantinopolitana conſpicuæ, ad quas pertinere, ut literati viri, & honeſtate morum præditi, ad quas libet mundi partibus venientes, inſtitui debeant in ſolo Verum.*]

CAP. VI.

Inſtitutiones & cuſtodiæ poſſunt de jure ſpeciali ad unius ſcopum pertinere, & pendente lite cum dimiſſam ſolutione ad ſeſſione. h. d. Vel ſic Si poſſidet jus inſtituendi v. ad jus communi non ſpectat, pendente judicio propetuum in poſſeſſione fenditur.

Idem *Heliæ Epiſcopo, & Archidiac. Norvicen.*

CVm veniſſent *e* ad Apost. sed. Archidiaconus Cchimundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepi: ex parte Archiepiscopi fuit proposita, quòd institutio personarum, & custodia ecclesiarum vacantium ad eum in diœcesi. sua spectat, tam de jurisdictione communi, quàm de consuetudine generali. Verùm quidam prædecessores ipsius quibusdam Archidiac. Eccles. diæ tam institutionem, quàm custodiam personis commiserunt: [1 & ſ.] Inter alia vero Archidiac. ipse respondit *f*, quòd Archiepiscopus eam instituere quàm custodias, non personaliter Archidiacono, sed erat, sed perpetuo de consensu capituli archidiaconatus li concessione donavit. Cùm autem archidiaconatus ipse in continua possessione, tam istarum, quàm aliarum libertatum multorum Archiepiscoporum & Archidiaconorum temporibus extitisset, & Archiepiscopi hanc ditione *g* qualibet concessisset ipsum eidem, post consionem asseruit, quòd ipsum concesserat indefinitè & custodiis vacantium ecclesiarum exceptis. Ipse rò timens, ne si negaret expresè, cùm nondum archidiaconatus *i* possessionem adeptus, vel impugnaret penitus factum ejus, vel diutius differret: idem quòd non solùm de illo, sed de omnibus restitutis cuiret quod sibi placeret: [2 & ſ.] Nos igitur cuti fuimus Archidiaconum esse in plena libertate ejusdem archidiaconatus possessione vacandi, bonum probatum legitimè fuerit ex adverso, libertates Archidiaconis ab Archiepiscopis personaliter concessas: cùm in hoc casu tam ante, quam post psa etiam concessione, Archiepiscopus eas potuerit licitè tanquam suas, vel donec legitimè batum fuerit easdem libertates Archidiaconum rasse. Sed in hoc casu si concessio illa fuerit facta chiepiscopo nihil juris vel utilitatis accedere, vel ad petitionem Eboracen. ecclesiæ, vel per super hoc archidiaconatui consulemus. Super trum ipsorum fuerit legitimè approbatum, Archidiaconatum super libertatibus ipsis: si neutrum, Archiepiscopus tium imponatur.

[1 *Eas ſibi aliarum temporе retinentes, & libere, ſine ſibi bat ad eos, utentes eiſdem. Itaq; Archiepiſcopus (ut Cant. modo præſt, V.V. de Chirulis quondam archid. Richem. Mandaces inclytæ recordat. R. Regis Angl. rum de gratia ſpeciali eo in Epiſcopum poſt electo, ſibi retinuit tanquam ſua. autem archid. Richem. reſpondit, quòd cum unipſa non*]

a *In aliquot manuſcr. sta: Eugenius Papa.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp. Recte autem Contius addit hic omissa à Raimundo ex antiq. com.* c *Post Conc. Lat. p. 26. c. 11. & c. 1. eod. tit. in 1. compilat.* d *aſſenſu. in antiq.* e *ipſorum.* f *Vid. l. omnes. C. de dec. l. 10.* g *incurrerunt.* h *C. 1. tit. de jud. in 2. comp.* i *ſufficiant.* k *D. ſanctis Marcello & unus vetus sta: D. ſancti Marcelli, & B. ſancta, &c.* l *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* m *al. ita, ſicut noſtris eſt auribus intimatum. Actor. 10.* n *Literati sta debent recipi in canonicos sicut nobiles: ut not. in l. ſocietatem in gloſſ. ff. pro ſoc.*

a *& alios.* b *al. sta, nec vet.* c *C. eod. tit. in 3.* d *in omnib. antiq. tam de jure.* e *illo.* f *dicens.* g *contradixiſſent.* h *idem vet.* i *eaſdem libertates.* k *impedirent.* l *in ipſo.*

gnum H. Rex Angliæ quid Carleolam sedem episcopalem vellet de novo creari, quæ ex hoc archid. Richem. ladebatur: Rex ipse à bo. me. T. Archiepiscopo Eboracen. humiliter postulavit, ut in recompensationem ejusdem partis, quæ subtrahebatur archidiaconatui præfatæ ecclesiæ, ei prædictus concederet dignitates. Archiepiscopus autem easdem dignitates precibus postulantis.]

[2 Super hoc autem pars replicavit adversa, quod si remanente vel alio dato archidiaconatu non noceret, per hoc tamen esset Archiepiscopo repetendi facultas ademptæ: sed Archidiaconus libertatem illa se non repetere dicebat, cum eis libere sicut prius, quantocunque tempore voluerint ad sedem Apostolicam, uteretur, & earum possessione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quòd idem Archidiaconus in quadam ecclesia sui archidiaconatus non per Archiepiscopum instituendo postulasset, sed talis institutio pertineret ad ipsum, ipse ipse tunc ipsarum libertatum possessione gauderet. ad quod Archiepiscopus ipse respondet, quòd per Archiepiscopum non instituendo, sed confirmari potius postulavit, licet quòd seipsum instituere, incongruum videtur.]

CAP. VII.

Ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.

Idem *Episcopo Trecen. & Archidiac. Parisiensi.*

Cum a ad nostram: & infrà. Illud autem nolumus vos ignorare, quòd postquam M. fuit Abbas effectus b, custodiam de jure non potuit obtinere: quia cum unione abbatiæ ad ipsum pertineat donatio tam custodiæ, quam aliarum dignitatum, ac etiam præbendarum in ecclesia Patranen. custodiam ipsam, recipere non potuit à seipso: cum inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personalis: sed nec ab alio, cùm jus conferendi alius non haberet.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Instituta fiunt in beneficium viventis, deponendus est.

Gelasius c *Papa ad Ro.*

Qui d in vivorum sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab ecclesiastica communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis sacerdotibus adhiberi.

CAP. II.

Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cùm vacaverint, concedi debent intra sex menses: quibus elapsis de Episcopi ad capitulum, & econtra, demum ad proximum superiorem devolvitur collatio.

Ex Concilio Lateran. e

Nulla f ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur unquam vacent: Ne desiderare quis mortem prohibetur, in cujus locum & beneficium se credidit successurum. Cùm enim in ipsis etiam legibus genitum inveniatur inhibitum, turpe est, & divini plenum subversione judicii, si locum in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam gentiles condemnare curarunt. Cùm verò præbendas ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus ubi ad eum spectat a, conferre distulerit, per capitulum ordinetur b. Quòd si ad capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundùm Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur. Vel si omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipsis secundùm Deum absque illorum contradictione disponat.

CAP. III.

Beneficia vacantia conferuntur, non obstante appellatione illorum, quibus promissa fuerant antequam vacarent.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc.*

Relatum c est auribus nostris: & infrà. Consultationi tuæ taliter respond. quòd cùm in Lateranensi concilio promissiones factæ de ecclesiis non vacantibus, sint cassatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promissionibus inniituntur, omitti non debet, quin ecclesiæ, cùm vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

CAP. IV.

Si scribatur ei, ad quem spectat collatio, dato executore ad providendum per præsentationem literarum collatori factam, adscitur præbenda: ita quòd collatio alteri facta non tenet. h.d. secundùm verum intellectum. vide ca. si capitulo. eod. tit. in 6.

Innocentius III. *præposito & capitulo Cameracen.*

Proposuit d nobis T. Presbyter, quòd cùm C. Papa præd. noster pro receptione ipsius in fratrem, & adsignatione præbendæ ad donationem vestram spectantis in ecclesia vestra proximò vacatura mandatum Apostolicum vobis destinasset, decano Remensi executore concesso, decanus ipse vos contumaces inveniens, ipsum de præbenda primò vacatura in ecclesia vestra, quæ ad donationem capituli pertinet, auctoritate Apostolica investivit: [1 & 3.] Sed cùm præbenda quæ ad donationem vestram spectabat, in ecclesia Cameracen. vacasset, eam alii assignastis: [2 & 3.] Idem [autem] prædec. noster quod ab eodem decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem præbendæ factam à vobis penitus irritavit, & eum de ipsa per annulum investivit. Licet autem intentionis nostræ non sit investituras de vacaturis factas contra canonum instituta ratas habere, qui secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare e: attendentes tamen quòd idem Presbyter non de vacatura, sed de vacante per præd. noster fuit investitus, utpote quæ post cassationem concessionis à vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea præbenda quolibet detentore, eam ipsi cum plenitudine honoris canonici adsignetis.

[1 *Sed cum ipse decanus morte præventus, in negotio ipso ulterius non potuisset procedere.*]

[2 *Cum autem propter hoc idem Presbyter ad ejusdem prædecess. nostri præsentiam accessisset, sicut ex literis ejus nobis innotuit.*]

CAP. V.

Semestre ad eligendum seu conferendum à jure præfixum non currit legitimè impedito, nec incepit currere, nisi à die notitiæ vacationis. h.d. Et est textus multum allegabilis & quotidianus.

Idem *P. sancti a M. in via lata Dia. Card. Apost. sed. leg.*

---

a C. eod. tit. in 3. comp. b *institutus.* c *In uno vetusto nullo est inscriptis.* d C. 1. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. de state & qualit. in 1. comp. e *sub Alex. III. c. 8.* f Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. & concord. Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19. ubi hoc decretum tuberatur, & extenditur. eod. tit. l. 6.

a *In Cod. Barb. sta. ubi ad eum spectat collatio.* b *ordinentur.* c C. 3. eod. tit. de appell. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 47. c. 7. d Ca. 1. eod. tit. in 3. compilat. & Vid. Fridericum consil. 299. e *De hoc articulo, vid. Felinum in c. postulasti. infrà. De reser. vers. quartus casus. Adde notas hujus loci, quibus declaratur glossa in verbo dispensare.*

QVia *a* diversitatem corporum, diversitas sæpè sequitur animorum : [1 *& infrà.*] Conquerebatur inter cætera Eboracen. Archiepiscopus, quòd cùm ad eum in ecclesia Eboracen. & aliis suis ecclesiis collatio pertineat præbendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam quidam præter ejus auctoritatem se intruserunt *b* in ipsas: [2 *& infrà.*] Mandamus, quatenus eos, qui præbendas vel dignitates ecclesiæ Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus spectantes præter auctoritatem acceperunt *c* ipsius, ad eas resignandas monitione præmissa per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum, non obstante confirmatione à sede Apost. obtenta sub forma communi, quæ confirmat beneficia & præbendas, sicut justè & pacificè possidentur, appell. rè. compellas : Nisi fortè aliqui ea vel speciali mandato Apo. sed. vel auctoritate Lateranen. concilii ab Eboracen. capitulo sint adepti : Sictamen, ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur : cùm illa Lateranen. concil. constitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata : & *d* tunc si voluerit, non tamen valuerit Archiepiscopus ipse in conferendis præbendis uti propria potestate : à qua & si fuerit *e* sua culpâ suspensus, non tamen ad ipsum capitulum ex illa culpa præbendarum erat donatio devoluta : sed ad illum tempore suspensionis *f* illius, præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam & negligentiam poterat præbendas donare *g*. Tempus etiam quo ad Apo. sed. accessit, & apud illam permansit, vel recessit ab illa, intrasex menses nullatenus computetur. Semestre autem tempus non à tempore vacationis præbendarum, sed notitiæ ipsius potius volumus computari.

[1 *Ne plenitudo ecclesiastica jurisdictionis in plures dispensata vilesceret, sed in uno potius collata vigeret, Apost. sed. Dominus in B. Petro universarium ecclesiarum & cunctorum Christi fidelium magisterium contulit & primatum : quæ retenta sibi plenitudine potestatis ad implendum laudabilius officium pastorale, quod in omnibus jam constituit eam debitricem, multos in partem solicitudinis evocavit, sicut suum distensans onus & honorem in alios : ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minoraret. Cùm autem ex susceptæ auctoritatis officio tàm singulis quàm singulorum mater justa petentibus, justitiam nec possit nec debeat denegare : cùm justitia & judicium sit præparatio sedis ejus : nos qui ad ejus regimen sumus, licet immeriti vel insufficientes, assumpti, fratribus & Coëpiscopis nostris ad nos clamantibus non possumus in justitia non adesse, aut quod justè postulaverint non audire, ne si fortè circa exhibendam eis justitiam fuerimus inventi remissi : ipsi quoq; negligentes inveniantur reddendi vicibus subditorum, & commissam nostræ solicitudinis partem minùs laudabiliter exequantur, si fortè, quod absit, nos viderint vel declinare à jure, vel non audire justitiam postulantes. Hac autem ratione diligenter indulti, venientem ad Apost. sed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopum benignè recepimus, & multiplices ejus querelas audire.*]

[2 *Et in hoc & in aliis juris ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quasdam abbatias dioc. Eboracen. post interpositam ad nos appellationem irrepserant, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam postulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiscopo per tua solicitudinis industriam provideri, dis. v. per Apost. sed. de fra. nost. cen.*]

CAP. VI.

Non valent litera ad beneficium impetratæ, quæ de alterius voluntate facti possessione non faciunt mentionem. hoc dixit, secundùm verum & communem intellectum. Et est textus multùm allegabilis, & habet materiam quotidianam : Et sic dicitur multùm subtilis.

Idem *Bastilien.* a *Epist. & Abbat. S. Mariæ.*

CVm *b* nostris fuerit olim auribus intimatum, quòd præpositura ecclesiæ Lausanen. tempore vacasset, ut secundùm statuta Lateran. concil. ad sedem donatio devoluta : Episcopo & canonicis Lausan. mandavimus, ut præposituram ipsam thesaurariatui conferrent, quibusdam super hoc executoribus datis : & infrà. Verùm præfati Episcopus & canonici, veris receptis præposituram prædictam non vacare dixerunt, quia licet ille, qui præpositus fuerat, in Episcopum fuisset adsumptus, ad ipsam tamen præposituram non consecrationem suam denuò fuerat ab ipsis canonicis electus, & eam sicut antea possidebat. Quod dicti venerabiles dicentes contrarium esse juri, ipsam præposituram de jure vacantem auct. Apost. præfato thesaurario contulerunt : [1 & 2.] Auditor igitur super hoc dum à nobis mandato nostro decrevit, ut à memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum nostrarum, eo quòd falsi suggestionem, & veri suppressionem fuisset comprobatæ, cùm præpositura illa non vacaret de jure, quia talis possessio plus habet facti, quàm juris, libertate rationum & inane. Nos verò sententiam eisdem cum tabellionibus mandamus, quatenus nisi prædictus Episcopus sufficienter ostenderit, quòd vel ex indulgentia sedis Apost. speciali, vel ex alia justa causa & necessaria sibi consecrationem suam præpositura concessa fuerit confirmata, ipsum ad resignationem ipsius (si sponte nolit) compellatis. Deinde Lausan. capitulum ad restituendam eam thesaurario suprædicto diligentius inducere procuretis.

[1 *In cujus præsentia cùm prædicta & alia scripta in officium Subdiaconi nostri relata, nuncius parte adversa proposuit, quòd postquam dominus suus Sedun. Episcopus, qui præpositus fuerat Lausanen. fuit in Episcopum consecratus Lausan. ecclesiæ, eamdem ei præposituram illam iterum concessit habendam, antea vacante ecclesia sua, nec non & antiquam consuetudinem attendente, quæ semper Lausanen. videtur cum plurimum utilem & necessariam ecclesiæ suæ, quòd à canonicis suis factum fuerat super hoc statutum : cui tanquam præposito à canonicis etiam thesaurarius datus fuit : cui tanquam præposito & canonicis etiam thesaurario impensis. Memoratus verò thesaurarius postmodum ad ecclesiam Rom. accedens, & suppressionem omnimodam tam veritatis, quàm falsi suggestionem, quam idem Episcopus Sedunen. episcopo quàm à canonicis acta, nobis præpositurarum illarum suggessit : quare super assignanda præpositura sibi tractavit à nobis, quas nullis ex causis proponebat esse per obreptionem & falsi suggestionem obtentas : nuncius pro parte sua Sedunen. utilitatem, necessitatem, consuetudinem allegans, qua thesaurarius suppressérat. Contra vera esse nuncius proponebat, & rationibus multis præpositum illum vacare monstrabat, & vacantem thesaurario Lausan. ad sedem vis, ad quem fuerat secundùm statuta Concil. Lateran. devoluta, concessam : ratione insuper multiplici nonnullis allegatur, quòd dictus Sedun. Episcopus ad præposituram Lausan. qua fuerat ad regimen episcopatus assumptus, post assumptionem suam minimè eligi potuisset, cùm super hoc ex statutorum institutis repugnent. decebat etiam præpositurarum illas ex tione vacare, eò quòd illi quorum erat donatio, non ejusdem Episcopum concedere præsumpserunt, cum secundùm statuta cilii prædicti, qui receperit, debeat quod contra sacros canones cepit amittere : qui dedit, largiendi potestatem perdat. Quibus bat etiam multis assertionibus, quòd per ipsa Sedun. Episcopus litàs, consuetudo & necessitas, quas nuncius in causa sua fidium allegabat, minimè faciebant : cum hæc penes nuncium ta suffragia, quàm sua causa vera subtilia videantur : unde nuncius petebat, ut quod à suprædictis judicium fuerat*

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *hinc desces. qui dicatur intrusus : de quo vide Calderinum cons. 7. tit. de verb. sign.* c *recepevint.* d *Codex Barbatia ita : & tunc si voluit non tamen valuit, &c.* e *sua.* f *ipsius.* g *vid. l. pupillus ff. de privil. cred. & l. gravi. ff. de his qui not. insam.*

a *al. ita : Bastl. Episc. al. ita : Bastien. & Bellum. Epist. & Abb. &c.* b *C. 4. eod. tit. in 3. comp.*

nostra literarum nostrarum dignaremur auct. Apost. confirmare, & de ipso prouidere d. Sedunen. Episcopum amouere.]

CAP. VII.

Vbi constat beneficium collatum per habentem potestatem, per renuntiationis & renunciationis, non debet possessio retardari.

Idem *Archid.* a *Richemundia.*

POst electionem & confirmationem Episcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richmundiæ, quem tenuerat Eboracen. Archiepiscopus, eum tibi propria liberaliter concessit, dans Eboracen. capitulo in mandatis ut tibi Archidiaconum recipere procurarent: cujus nostrum mandato parere: quia prædec. nost. inter alia, quæ Decano & capitulo Eboracen. suo privilegio noscitur indulsisse, ordinationem canonicorum seu personarum liberam esse decrevit, ut videlicet idonea & honesta persona, cui Archiepiscopus vacantem in ecclesia Eboracen. præbendam vel dignitatem duxerit *b* conferendam, secundùm antiquam ipsius ecclesiæ consuetudinem præsentaretur Decano & capitulo supradictis: *infra.* Si quis *c* contra consuetudinem hujusmodi in ecclesia ipsa esset per aliquem introductus, nec pro persona, nec pro canonico haberetur. Quòd si Archiepisc. intra terminum Laterane. *d* concil. secundùm formam præscriptam, personæ idoneæ non conferret, liceret Decano & capitulo auctor. Apostol. juxta ejusdem concil. statuta conferre. Cùm igitur in literis Archiepiscopi directis nobis, de Decano mentio nullatenus haberetur, petitus manum debeas in capitulo investiri, ejus mandato extitit contradictum: *& infrà.* Ipsius igitur institutione propter prætermissas rationes à capitulo reprobata, ipsi intelligentes Archidiaconatus donationem ad eos, tam auctor. Lateranen. concil. quàm indulti sibi privilegii devolutam, R. de sancto Cadmundo *e* illum unanimiter contulerunt, investientes eundem de ipso, & solemniter installantes. Processu verò temporis præfatus Archiepiscopus post resignationem & abjurationem à te factam, & receptam ab ipso, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: qui Archidiaconatum ipsum, tam ratione primæ, quàm secundæ concessionis, sibi assignatum, per sedem Apostolicam petiit confirmari: [1 *& infra.*] Quoniam constitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiscopum primitus fuisse concessum, & quòd institutio facta per ipsum, secundùm juris ordinem minimè reprobata, Archidiaconatus non vacans, non potuit nec debuit in alium rite transferri: memorato R. qui contra justitiæ regulam Archidiaconatum alterius provehi se consensit, super eo duximus silentium imponendum: sententialiter decernentes, ut institutio facta per Archiepiscopum de te sortiatur effectum. Exinde *f* si super renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo prædictorum aliquis, qui velit & valeat adversus te quicquam duxerit proponendum: ordine potenit judiciario experiri.

[1 *At cujus objectiones ex ordine taliter respondebas, quòd non Decani mentio in literis Archiepiscopi directis capitulo expressa non esset, non tamen ob hoc exclusus videri poterat vel debuit. Adjecisti præterea quòd se etiam ea fecisses, per adversarium tuum tibi objecta non poterat cum effectu, cui petitus quòd super ipso Archidiaconatu esset silentium imponendum, & approbationibus tua tibi restitutio sucienda, ex confessione partis adversæ judicio facta & scripta repetita, ostendere nitebaris: ipse namq, Robertus dus interrogatus in jure ex quo tempore Archidiaconatus Richemundia sibi per capitulum fuerit assignatus, respondit quòd ova Festum Assensionis proximum transitum compleretur. Cum igitur ex data literarum nostrarum constaret Archiepiscopum apud sed. Apostol. constitutum, & in eis per nos antiquum jus fuerit declaratum, ut tempus quoad Apostolicam sedem accessit, apud ipsam permansit, vel recessit ab ipsa, non esset infra tempus sex mensium computandum: liquido constare dicebat tempus illud Archiepiscopo minimè concurrisse, sed si etiam quadriennium effluxisset, sicut etiam prioris responsi. Sed pœnitens ultimò proposuit pars adversa quòd ex parte tua de jure fieri dicebatur, cum etiam tunc arripuisset iter ad sed. Apostol. veniendi, licet illud non fuerit continuò prosecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio rescripti nostri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui postea præscriptio nocere non poterat in exilio constituto.*]

CAP. VIII.

Recepto in canonicum, tenetur capitulum providere, quàm citò facultas se obtulerit.

Idm *C. canonico Tridentuo* a.

CVm super *b* quæstione Triden. *c* præbendæ: [1 *& infra.*] Cùm autem constet te in canonicum Trid. *d* ecclesiæ fuisse receptum, licet receptionem tuam factam contra Lateran. *e* concil. pars adversa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipsi canonici videbantur tibi hoc opponere posse de jure, qui se fatentur te contra statuta præfati concilii recepisse: Sententialiter decernimus, ut tibi, quàm citò se facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. *f* ecclesia conferatur: cùm ex quo receptus es in canonicum, non debeas carere præbenda.

[1 *Quæ vertebatur inter te & Episcopum & canonicos Triden, tu & procuratores partis alterius in nostra essetis præsentia constituti, vobis H. Cardin. dedimus audatorem, coram quo pro te fuit allegatum, quòd cùm ho.m. O. Triden. Episcopus patruus tuus ab Apostolica sede reverses, Triden. canonicos rogavisset, ut te reciperent in canonicum, ipsi te receperunt, nulla prima vel secunda habita mentione, qui ab illo tempore usque nunc locum in choro & capitulo habuisti, & domos in ipsa canonica tibi assignatas possedisti. Procuratores vero partis alterius respondebant, quòd cum in Triden. eccles. certus sit canonicorum numerus, nos ei mandavimus ut R. Subdiaconum in canonicum reciperent.*]

CAP. IX.

Si habens præbendam, in eadem ecclesia recipit dignitatem cum præbenda, vel aliam præbendam, vacat prima: & quamvis à superiore sibi confirmetur, tamen valet impetrato per alium facta de ipsa, etiam tacito de possessione alterius, qua colorata non est. h.d. secundùm verum intellectum. Pannor.

Idem *Episcopo & Magistro P. canonico Hisdesinsi.*

LIteras *g* vestras accepimus, quòd cùm pro D. clerico vobis scripserimus ut eum de præbenda vacante sancti Vnisardi Bremen. quam dicebat ad donationem nostram fuisse juxta Lateranen. concil. statuta devolutam, curaretis auctor. Apostol. investire: [1 *& 2.*] De facto [fuit] propositum coram nobis *h*, quòd H. præpositus quondam simplex canonicus ejusdem ecclesiæ de ipsa *i* in majori ecclesia in canonicum est electus, & postmodum anni spacio evoluto, in ipsa ecclesia sancti Vnisardi in præpositum est assumptus, priorem præbendam nihilominus retinens, quam in ipsa ecclesia tunc habebat: [2 *& infra.*] Sed præpositus allegabat econtra, quòd erat ex consuetudine generali, quòd unus in eadem ecclesia plures haberet præbendas, & cùm Archiepiscopus Bremen. præpositum ipsum de præpositura in plena synodo investiret, tam præposituram illam, quàm præbendam ei de *k* canonicorum confirmavit adsensu: [3 *& infrà.*] Vnde cùm vobis dubium videretur, utrum cùm aliquis de una præbenda eligitur

a *ca. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *duceret.* c *In multis antiq. & sic quin.* d *sub Alexand. III. c. 2.* e *Eadmundo.* f *al. ita: exinde vero.*

a *Tridonen. al. ita: idem canonicis Tridonen.* b *Ca. 5. eod. tit. in 3. compil.* c *Trdonen.* d *Tridon.* e *Alias ita: Lateran. conc. statuta.* f *Tridon.* g *Ca. 6. eod. titul. in 3. compil.* h *nobis, legitur in a ntuq. & ita etiam habetur in antiq. compilat.* i *In omnibus antiq. ita: de ipsa in majoris ecclesia canonicum est electus.* k *comm unis.*

ad aliam, statim prior vacare incipiat, an per sententiam debeat adjudicari *a* eidem, an propter confirmationem hujusmodi, quæ superius est expressa, præbenda illa dici debeat non vacare: nos consulere voluistis. Cùm igitur si ita est, præbenda illa etsi non de facto, de jure tamen vacare noscatur: mandamus, quatenus dictum præpositum, ut illam sine difficultate resignet, appel. rejecta, quam, cùm de facto vacaverit, clerico memorato conferre curetis.

[1 *Si Canonici quibus super hoc scribebamus, id exequi non curarent, Herberto præposito & quibusdam canonicis ipsius ecclesiæ cum ipso D. & Magistro H. canonico ipsius loci in nostra propter hoc præsentia constitutus, sic fuit.*]

[2 *Et super hoc partes consentiebant, fuit etiam ab una parte propositum, quòd ipse præpositus præter præbendam illam aliam præbendam habebat præpositura connexam, quam insciatus est esse præbendam. Præterea fuit allegatum de jure, quòd ex quo idem præpositus de minori ecclesia vocatus fuerat ad majorem, prima præbenda de jure inceperat vacare juxta canonum instituta: deinde fuit ex parte clerici allegatum, primam fuisse ordinationem ejusdem ecclesiæ ut in ea tredecim essent personæ, præpositus scilicet cum duodecim fratribus, qua ordinatio nullatenus servaretur, nisi diceretur, illa præbenda vacare.*]

[3 *Eos qui super hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis astringens. Unde objiciebatur clerico memorato, quòd propter hoc sententiam excommunicationis incurrisset, sed ipse talem confirmationem intervenisse negabat, quæ etiam si intervenit, asserebat eam non tenere de jure.*]

CAP. X.

In ecclesia non numerativè vocatio præbendarum, seu canonicatuum possibilis non est: nec sit ibi devolutio ad superiorem ex negligentia semestris in non providendo ecclesiæ de ministro, h. d. & est casus notabilis.

Idem *Epist. & Archiepiscopo Papien.*

EX parte *b* Hastenen. ecclesiæ nostris est auribus intimatum, quòd cùm quædam præbendæ in ipsa per quatuor annos, & amplius vacavissent, Hastenen. Episcopus quosdam ibidem instituit *c*, credens sibi hoc ex Lateran. concilio licere. Instituti autem scientes, non esse firmam institutionem hujusmodi, ad Mediolan. Archiepiscopum recurrerunt: qui eosdem in canonicos Hastenen. ecclesiæ ordinavit, & in corporalem possessionem præbendarum induxit, capitulo ejusdem ecclesiæ præbente adsensum *d*, tribus tantùm exceptis, qui se institutioni hujusmodi opponere curaverunt: [1 & 3.] Tandem utraque pars concorditer est confessa, quòd in prædicta ecclesia non erant distinctæ præbendæ, nec canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus evidenter, statutum Lateran. *e* concilii de beneficiis ultra sex menses vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuisse, etsi fortè Hastenen. ecclesia canonicorum pateretur defectum. Unde institutio per Archiepiscopum, vel Episcopum facta, occasione concilii memorati, carere debet robore firmitatis. Quia verò totum capitulum, tribus exceptis, prædictorum receptionem adfectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos objectum est & ostensum: mandamus, quatenus si Hasten. ecclesiæ suppetant facultates, secundùm consuetudinem hactenus observatam, prædictos clericos pro canonicis faciatis haberi.

[1 *Tres illi dicebant electionem debere cassari, quia nec Episcopus nec Archiepiscopus supradicta de concessione Lateranen. concilii tunc in ordinatione illa poterant præfatam ecclesiam ordinare, cum uterque circa tempus ea indultum à canone, in ordinatione fuerit negligens & remissus. Hu verò altera pars dicebat, quòd licet instituto Episcopi non valeret, Archiep. tamen instituto ipso valebat, quòd quia tempus ei indultum à canone nisi à tempore declaratum fuerat, non currebat. Hiis autem utrinq. propositis*]

CAP. XI.

Habens potestatem conferendi, potest de jure alteri rationabiliter potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

Idem *Episcopo & capitulo Laudun.* a

CONstitutus *b* in præsentia nostra H. Subdiaconus ecclesiæ vestræ canonicus humiliter intimavit, quòd frater Episcop. potestatem ei dedisti faciendi conferendi præbendam, quæ *c* primò in ecclesia vestra vacatura: & Rhemen. Archiepisco. tunc Apost. sed. legato vobis filii capituli *d* auctoritate nostra præcepit, ut præbenda ipsa vacaret, personam illam, cui vellet eam conferre, sine interpositione alterius personæ recipere ad ipsam: [1 & 3.] Quocirca mandamus, quatenus personam illam, cui memoratus H. facerdotium prębendam, cùm contigerit eam vacare *e*, duxerit conferendam, sine contradictione qualibet admittatis & tu interim frater Episcope, præbendam huiusmodi contra formam concessionis tuæ, conferre alicui non presumas: [2 & 3.] Quia verò concessionibus talibus in consequentiam traherentur, fieri possent in fraudem canonicæ sanctionis *f*, per quam prohibentur beneficia beneficia concedi sive promitti antequam vacent, mandamus, quòd hujusmodi occasione mandati, quod primum continet personalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur *g*.

[1 *Asserunt etiam idem Subdiac. quòd cùm esset ad ipsius ecclesiam sedem accessurus, ipse sibi præcavens, appellavit, nolens Archiepiscopæ, si forte interim aliquam sacerdotalem interim vacare præbendam, eam nulli conferres, nec vos filii capituli cuiquam ciperetu aliquem præsentatum ad illam, nisi quem duxerit ipsius Sub. præsentandum.*]

[2 *Alioquin noverit nos dilect. fil. n. cancellarium Helinandum canonicu Parisien. dedisse in mandatis, ut vos ad hæc per ap. sed. appell. re. compellant, in irritum reducentes si quid post appellationem à præfato Subdiacono ad nos legitimè interpositam concessionem sibi factam de sacerdotali præbenda inveneritis attentatum.*]

CAP. XII.

Lateranense concilium de beneficiis ultra sex menses vacantibus ad Episcopatus non extenditur.

Idem.

DIlectus *h* filius Magister G. canonicus vester suggessit, quòd Episcopo vestro viam universis ingresso Archiepiscopus sanctæ Severinæ ... quòd propter negligentiam vestram ad ipsum ... ligendi auctoritas devoluta, in Episcopum vestrum ... git eundem. Nos igitur attendentes, quòd ... teranen. concil. ab Alexandr. Papa contra negligentes ... ditus, ad Archiepiscopatum vel Episcopatum non ... extendi, sed ad personatus alios & minora ecclesiastica ... beneficia coarctari, electionem hujusmodi ... vimus exigente.

CAP. XIII.

Non valet promissio beneficii vacaturi.

Idem *Priori & Hospitum. & suprioribus S. Frid.*

EX *k* tenore literarum vestrarum accepimus, quòd cùm causam, quæ inter I. clericum ex una parte, & Abbatem & conventum de Bello ex altera, super pro-

---

a *Abjudicari legitur in omnibus manuscript. & ponitur pro auferri, quod & series indicat, unde colliges perperam in aliquot vulgatis legi adjudicari, in aliis, abdicari: quod est suavius.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *Constituit.* d *Consensum.* e *Lateran. Concil. sub Alex. III. c. 8.*

a *Laudoneu. al. Lauden.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* c *Ita quæ primò esset in vestra eccl. vacat.* d *Capitulum.* e *Illam.* f *In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 3. & c. 2. sup. eod. adde Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 19.* g *Tribuatur.* h *Cap. ult. in 3. comp.* i *Priori Hosp. & Subpriori S. Frids. al. ita: Priori de Ospa & Subpriori S. Frids. unde.* k *C. 10. eod. tit. in 3. comp.*

visione reverebatur ipsius. [1 & 3] Dictus clericus post litem contestatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quòd primam ecclesiam ad donationem suam spectantem adsignarent eidem: [2 & infra.] Nos igitur attendentes, quòd promissio prædicta non teneat, ut pote contra statuta Lateran. a concilii attentata: mandamus, quatenus memorato clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos Abbatem & Monachos absolvatis.

[1 *Votis duximus committendam.*]

[2 *Nobismetipsis per idoneos testes probatis, ipsos post promissionem ejus, licet potuerunt nolle, sibi quemquam super hoc admonitis fuisse providisse: quare dictos Abbatem & Monachos ad assignandum sibi redditum x. marcharum cogi cum instantia postulabat. Sed ex adverso responsum, quòd ratione promissionis hujus, utpote facta contra Lateranen. concil. statuta, quæ probari per chartam existentem videbatur, eos non poterat convenire asserentibus: aliis vero utrorumque sententiibus, super hoc fuisset hinc inde coram nobis pluries disputatum, vos quid juris sit in hoc articulo dubitantes in negotio ipso alterius procedere noluistis, donec super hoc reciperetis nostram beneplacitum voluntatis: nobis humiliter supplicastis, ut quid sit nobis parte agendum vos dignaremur per nostras reddere litteras certum.*]

CAP. XIV.

Obligatur prælatus, qui promittit providere cùm poterit.

Idem.

Accedens b ad Apostol. sed. R. clericus suam nobis intimationem monstravit, quòd cùm promiseritis vos provisurum eidem in ecclesiastico beneficio cum possetis, sicut per literas judicis delegati inde confectas liquidò apparebat: [1 & infra.] Nos autem considerantes, quòd aliud est prælatum promittere beneficii collationem cùm poterit, aliud cùm vacabit: cùm in multis casibus se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset in expectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cùm poteritis) ecclesiasticum beneficium adsignetis.

[1 *Vos igitur ad hactenus efficere non curastis, allegantes coram judicibus, quod talis promissio vos nullatenus obligaret, cùm videretur esse falsa contra Later. Conc. statuta, quod promissionem inhibet non vacantis beneficii.*]

CAP. XV.

Si ad capendum & prælatum, ut prælatum, potestas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapsu temporis non transit: secus si prælatus esset, ut canonicus: quia tunc de capitulo transit ad prælatum, nisi idem annexitat. h. d. & est textus multum allegabilis.

Idem.

Pervenit ad nos, quòd cùm tu c. persed. Apostol. edoceri, ut cùm ad vos & Archiepiscopum vestrum simul, donatio præbendarum ecclesiæ vestræ pertineat, utrum præbendæ vacantis donatio penes Archiepiscopum ipsum remaneat, si tam intra semestre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter, quòd si vos & idem Archiepiscopus intra tempus præscriptum, circa hoc negligentes extiteritis, sicut nec ab illo ad vos, ita nec à vobis ad illum potest devolvitur conferendi, sed secundùm statuta Lateran. concil. d ad superiorem transit donatio: Nisi forte Archiepiscopus non ut prælatus, sed ut canonicus vobiscum jus habeat conferendi e. Et in hoc casu cùm dolore impederit, dolus ei suffragari non debet.

CAP. XVI.

Licet non possit patronus promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, sta nec dare potestatem præsentandi antequam beneficium vacet.

a *Sub Alex. III. c.8. & nunc contra Conc. Trid. sess. 24. de ref. cap. 1.* b *Ca. 1. eod. tit. in 4. comp.* c *Ca. 2. eod. tit. in 4. comp.* d *Sub Alex. III. c.3.* e *Virum donata ambitiosis. cedant eorum heres, vide varias opinio. in l. si verò, §. item quidquid. ff. sol. mat. & in l. qui propter. ff. de procur.*

Honorius III. *Episcopo & præposito capituli Cameracen.*

Cùm dilecta in Christo filia comitissa Flandren. a fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis ecclesiarum, in quibus jus obtinet patronatus, & donationes eorum in manibus posuerit alienis. Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne similia de cætero attentare præsumat b.

NE SEDE VACANTE ALIQVID innovetur.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Vacante sede statuta ejus mutari non debet.

Innocentius III. *Priori & conventui* c *Glaston.*

Novit d ille, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, quòd licet C. præd. no. ecclesiam vestram exerexit cathedralem, ipsam Bathonien. ecclesiæ uniendo, ut idem esset Episcopus utriusque: quia tamen hæc unio adserebatur à nobis in grave præjudicium Glaston. ecclesiæ redundare, cùm per ipsam dissolveretur religio, & fraudaretur eleemosyna, & hospitalitas tolleretur: nos ad relevandum ecclesiæ vestræ statum cœpimus intendere diligenter: [1 & infra.] Vos autem post obitum Bathonien. Episcopi humiliter postulastis, ut quia tempus advenerat, quo sine scandalo ecclesiæ vestræ ruina poterat relevari e, cùm & Bathonien. ecclesia idipsum pariter postularet, Rex quoq; cum regni magnatibus, & quidam Episcopi cum multis Abbatibus deposcerent illud idem, ut unione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquum, sub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quòd Episcopali sede vacante, non debet aliquid innovari, cùm non sit, qui Episcopale jus tueatur, maximè ne plus faviſſe personæ, quàm ecclesiæ videremur, si quod eo vivente concessimus, post obitum ejus subitò mutaremus: petitionem vestram nequivimus exaudire, auctoritate prædicta indulgentes f, ut cùm Bathonien. ecclesia de præsule fuerit ordinata, jus vestrum apud sedem Apostolicam prosequendi facultatem liberam habeatis: interim autem sub cura prioris idem monasterium gubernetur.

[1 *Et quoniam absonum videbatur ut subitò p. nostri evacuaremus in hac parte statutum, cùm ei quantum cum Deo possumus deferre velimus, sicut & volumus, quia quantum cum Deo poterunt nobis nostris deferent successores, invicem unione manente. sic de cæteris disposuimus, quantumcunq, bo. me. Sanarigo Bathonien. Episcopo displiceret, frequenter ob hoc ad sed. Apostol. laborante, quòd status ecclesiæ vestræ videbatur in melius relevatus. Unde post diversos tractatus & deliberationes multiplices, quòd per provisos & honestos auctor. nostri mandati super hoc extitit ordinatum, ad petitionem ejusdem Episcopi postquam aliud à nobis non potuit obtinere, Apostolico tandem cura vimus munimine roborare.*]

CAP II.

Beneficia spectantia ad collationem prælati, non possunt conferri per capitulum sede vacante.

Honorius III. *Episcopo* g [*Calmen*] *& Magistro V. & S. Canonicis Suessionen.* h

Illa devotionis synceritas: [1 & infra.] Ecclesiam sancti Leucini, de qua Magistrum R. donationis nostræ gratia præcedente præbendæ nomine de mandato nostro Capuanus Archiepiscopus investivit, sibi

a *Flandrorum.* b *al. ut similia de cætero attentare non præsumat.* c *al. Caston.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. Psal. 7. Sap. 1. Hier. 17.* e *Vid. l. aquissimum. cum nota. ff. de usufr.* f *alet. authorit. præsentium.* g *al. ita: Episcopo Cam. & Magistr. &c. alias Calmen.* h *al. Suesanen.*

duximus confirmandam: Non obstante concessione per capitulum facta alii, seu confirmatione nostra, si qua in forma communi appareat *a* obtenta: cùm nusquam inveniatur cautum in jure, quòd capitulum vacante sede, fungatur vice Episcopi in collationibus præbendarum: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi præbendas ad capitulum per superioris negligentiam devoluta, cùm non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto vel de jure conferre,

[1 *Quam dil. fil. Magister R. Decanus Trajan. ad personam nostram & sed. Apostol. hactenus habuisse dignoscitur, nos inducit ut eum pro sua scientiæ & probitatis intuitu geramus in visceribus charitatis, & eidem negare nolimus qua secundùm Deum fuerunt concedenda. Vide nos.*]

CAP. IV.

Sede vacante judicium habitum contra ecclesiam, non tenet.

Idem *Episcopo Burginen.* b

CONstitutis coram I. præd. nost. procuratore ecclesiæ sanctæ Mariæ de Castro forti, & Burginen. *c* Episcopo prædecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Episcopo restitutionem super libertate libere eligendi sibi prælatum: [1 & 2. d] Nos igitur depositiones testium qui vacante Burginen. *e* ecclesia, & carente legitimo defensore fuerunt *f* recepti, duximus reprobandas.

[1 *Quam etiam super terris ipsius ecclesiæ & reb. aliis, quibus omnibus pars sua spoliata fuerat, induebat. Lite igitur coram p. n. contestata super præmissis, & postmodum coram judicibus delegatis facta confessionibus & recepto testibus, eadem causa fuit ad nos instructa remissa: procuratoribus igitur partium in nostra præsentia constitutis, cum super præmissis coram nobis diutius litigassent.*]

DE HIS, QVAE FIVNT A PRAELATO *g* SINE CONSENSU CAPITULI.

TITVLVS X.

CAP. I.

Non tenet alienatio rei ecclesiasticæ absque approbatione capituli.

Ex Concilio apud Valentiam.

IRrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ, absque collaudatione & subscriptione clericorum.

CAP. II.

In temporali alienatione, quam facit prælatus, taciturnitas capituli habetur pro consensu.

Alexander III. *Norvicen. Episcopo.*

CONtinebatur *h.* & 2. Con. t.t.r. quòd concessio decimæ ab Abbatissa priùs facta, si conventu sciente, & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verùm si ignorante conventu aut contradicente decimam priùs prædicto H. concessit, & non post multum *i* temporis de adsensu conventus eandem decimam dedit eidem, secunda concessio debet præjudicare priori.

CAP. III.

Alienatio temporalis facta sine consensu capituli, per ratificationem ejus roboratur.

Idem *Vigoren. Episcopo* k.

CVm nos *l* jam pridem: [1 *& infrà.*] Certum est de rigore juris concessionem illam non tenere, quam reclamante capitulo per prædecessorem tuum constat factam fuisse: Nisi eam ratam postmodum habuisset.

[1 *Si benè meminimus per literas nostras indulsimus, ut prædecessor tuus reclamante capitulo ecclesiæ tuæ Abbatibus de Ofenia ecclesiam Deben. contulit, eam tibi remittimus, & jam dictis fratribus sicut asseris literas nostras indulsimus, ecclesiam prædictam dimittens pacifice possidendam, amonentes exsistentes illustres serepti quod super hoc tibi fuerat a nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulsissemus, prudentiam tamen tuam monemus & exhortamur attentius, quatenus divina timens, & reverentia B. Petri & nostra, ecclesiam ipsam si qua modo patitur detrimento ecclesiæ tuæ potes, jam dictis fratribus in pace dimittens, quia decet prudentium tuam ad commodum & profectum ecclesiarum locorum intendere, & quod idem prad. tuus potuit facere, ratum & firmum habere. Si autem eadem ipse ecclesiam dimittere forte non poterat, non obstantibus literis quas prædicti fratres super hoc impetraverunt, scriptum exinde indultum in sua debita stabilitate consistere, quousque.*]

CAP. IV.

Prælatus sine consilio capituli instituere, vel destituere, vel alia negotia ecclesiæ tractare non debet. hoc dicit, cum sequenti.

Idem *Hierosolym. Patriarcha.*

NOvit *a* tua discretionis prudentia, qualiter in Christo membra esse probantur. Vnde non decet te sine fratribus tui unum corpus sitis, ita quòd tuque, & illi institutionibus *b* contraire.

Innotuit siquidem auribus nostris, quòd tu concilio fratrum tuorum *Canonicorum S. Sepulchri*, Abbatissas & alias ecclesiasticas personas instituis destituis: [1 & 2.] Ideoq; id auctor. Apost. prohibente *& infrà.* Nos enim tales institutiones, & destitutiones carere decernimus robore firmitatis.

[1 *Non considerans neq; attendens quomodo te non sit statuta SS. canonum transgredi.*]

CAP. V.

Summatum est suprà capitulo proximo.

Idem *eidem.*

QVanto *c*: [1 & 2.] Frat. tuæ mandamus, quatenus in concessionibus & confirmationibus, & aliis ecclesiæ tuæ negotiis fratres tuos requires, & eorum consilio, vel sanioris partis, eadem pertractes, & quæ *c* statuenda sunt statuas, & evellenda dissipes & evellas. Absentium fratrum nomina inseribi non finas *f*, quia talia testimonia sunt irrita & falsa, & tu exinde quæstionem poteris meritò formidare.

[1 *Majori dignitate Domino dante præmineas, justo amplius & oportet te in omnibus eam dilegentiam & gratiam habere, quòd omnia videatis sine nota & reprehensione propria. Laudabiliter injuncta tibi sollicitudinis officium dispensavimus autem, unde mirari nemo debet, si mirari nemo possit quòd in concessionibus & confirmationibus omissa communi tuæ, consilium clericorum & laicorum circa te communium, qui non sunt de corpore ecclesiæ ipsius, interdum una sapientia, & in eisdem concessionibus & donationibus & confirmationibus exacta eorum consilium & voluntatem procedat, & in præjudicium jam, quod tuam prorsus non decet honestatem, ad majorem calumniam, quod tuam prorsus non decet honestatem, ad majorem calumniam fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tanquam si præsentes fuerint, sua subscriptione. Quos oportet non decet prudentiam tuam in negotiis tuis communia tractare consilium fratrum tuorum postponere, cum quibus unum corpus estis comprobaris.*]

a *Appareat. alit. appareret.* b *Burgens. habent omnes Codices Vatica. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgenen.* c *alit. Burgd.* d *Hæc verba (& 2.) desunt in magis vetustis, sed habentur jam in recentioribus.* e *al. Burgd.* f *fuerint.* g *Prælatis.* h *Post Concil. Lateran. sub Alexandr. III. part. 47. cap 5. & 2. eod. titul. in 1. compil.* i *tempus.* k *VVigor.* l *Cap 3. eod. tit. in 2. compil.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 18.* b *constituit.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 18. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.* d *al. ut cum.* e *in Clem. & 1. 16. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.* f *quæ statuenda fuerint statuens.* f *al. fuerint.*

CAP. VI.

Si ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit prælatus de consensu capituli, vel majoris partis, nisi de consuetudine, vel privilegio competat illi prælato.

Celestinus III.

EA a noscitur: [1 *& infrà.*] Cùm in provincia tua sæpè contingat, quòd ad ecclesias, in quibus collegia non præsentandi haberenoscuntur, eorum Abbates aut per se, aut per literas, personas idoneas Episcopis diœcesi, præsentant, & eis præsentatis & receptis, aliquando anni, aliquando pòst, Monachi contradicunt. Respondemus, quòd in præsentationibus prælatorum intelligi debet, quòd fiant de collegiorum suorum adsensu, sine quo non obtinent firmitatem. Vnde si constiterit conventus, vel majoris & *b* sanioris partis, non adfuisse consensum, institutiones hujusmodi convenit evacuari, nisi tanquam & approbata consuetudine, vel concessa liberate, aliqui eorū probaverint commissi sibi collegii habere in ecclesiarum seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

[1 *Et tua siquidem nobis est parte propositum, quòd.*]

CAP. VII.

Tenet tenutas, quam de solius diœcesani consensu fecit laicus ecclesiæ decimas, quas ab alia ecclesia habet in feudum ab antiquo, ad est, ante Lateranense concilium.

Innocentius III. *Archipresbytero* c *& Magistro scholarum* d *Bituricens.*

CUm e Apostolica sedes: [1 *& infrà.*] Sanè sicut ex literis vestris accepimus, cùm ex una parte capitulum S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea *f*, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium: Dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimæ, sibi à quodam milite factam, & Bituricensis Archiepiscopi diœces. ejus accedente consensu, confirmatam fuisse, seque auctoritate Hieronymi munitos existere, qui scribens ad Damasum, ait: Si aliquando *g* fuerint à laicis malè detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, Episcopo loci præbente consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate subnixa. E contrario pars allegabat adversa, consensum Episcopi sine cleri consensu minus sufficere: auctoritate Leonis Papæ *h*, dicentis: Ne quis Episcopus de rebus ecclesiæ, quicquam donare vel commutare vel venundare audeat, nisi forte aliquid horum faciat *i*, ut meliora recipiat, & cum totius cleri consensu atque tractatu eligat, quod non sit dubium ecclesiæ, profuturum. Quia verò nos consulere voluisti, utrum quando decima tenetur à laico, si conferatur ecclesiæ ad confirmandam donationem consensus Episcopi, sine cleri consensu sufficiat? Taliter respondem. quòd monendus est laicus, qui decimam *k* detinet, ut eam restituat ecclesiæ aliquam spectat, qui si forte induci nequiverit, & eam diœcesani consensu alteri ecclesiæ adsignaverit, præsertim religioso conventui: constabit ipsa *l* donatio perpetæ firmitate subnixa. Auctoritates enim præmissæ, licet diversæ sint, non tamen adversæ: cùm aliud sit alienare, quod ab ecclesia possidetur: & aliud, quod detinetur à laico ad usum ecclesiasticum revocare. In alienatione quoque juxta Leonis Papæ decretū consensus Episcopi sine clericorum *a* consensu non sufficit. In revocatione autem juxta *b* scripturam Hieronymi sufficit consensus Episcopi, cùm per *c* utrunq; utilitati ecclesiæ consulatur. Nam & in Lateranen. *d* concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona ecclesias & decimas de manibus laicorum, sine consensu Episcoporum recipiat: per quod indirectè datur intelligi, quòd sufficit consensus Episcopi, ut licitum ecclesiæ sit decimas de manibus recipere laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuò sunt concessæ.

[1 *Cùs licet immeriti præsidemus, universis per orbem ecclesiis, non humana, sed divina institutione sit prælata, & justum est & conveniens, ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis juris articulis referantur dubia quæstiones, quatenus qua jura constituit, eadem quoque jura distinguat, ne qua diversa committur, videantur adversa.*]

CAP. VIII.

Non potest Episcopus sine consensu capituli concedere ecclesias aliis ecclesiis, etiam si habeat jus patronatus in ecclesiis concessis.

Idem *Meten. Archidiacono* e.

TVa *f* nuper: *& infrà.* Adjecisti etiam, utrum Episcopo, vel electo cum solo Archidiacono præter adsensum majoris ecclesiæ, cùm ab ipsa eligatur Episcopus, & Archidiaconus adsumatur de ipsa, cœnobiis vel ecclesiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatus, liceat conferre perpetuò vacantes ecclesias baptismales: *& infrà.* Alterius etiam quæstionis solutio ex Epistola Leonis Papæ colligitur evidenter, in qua legitur: Ne quis Episcopus de rebus ecclesiæ, quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, nisi fortè aliquid horum faciat, ut meliora recipiat, & totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium ecclesiæ profuturum. Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei ecclesiasticæ erit, absque conniventia & subscriptione clericorum: per hoc enim noveris solutam secundo loco propositam quæstionem, cùm concessiones ecclesiarum perpetuas, ad alienationes non sit dubium pertinere.

CAP. IX.

Episcopus parœciales ecclesias, vel obventiones ipsarum, de consensu patronis sine consensu capituli sui, monasterio conferre non potest.

Idem *Episcopo Holien.*

PAstoralis officii diligentia: [1 *& infrà.*] Præterea quæsivisti (cùm auctoritate *g* Dionysii fuerint parœciæ limitatæ) quatenus singularum parœciarum proventus in usus ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum: si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pont. vel saltem sine sui capituli voluntate, viris religiosis conferre obventiones alicujus parœcialis ecclesiæ, sustentatione vicarii reservata. Et cùm *h* Lateranen. concilii statuta prohibeant ecclesiis novam imponi, vel augere veterem pensionem, postulas edoceri, an Episcopus valeat religiosis consentiente patrono totam ecclesiam, vel de novo conferre aliquam portionem? Ad quod breviter respondem. quòd salva constitutione canonica de concedenda piis locis quinquagesima portione, neque primum, neque secundum potuit facere Episcopus (nisi de licentia Rom. Pontif.) præter capituli sui voluntatem.

[1 *Quæ sup. de rescr. de off. & pot. jud. del. &c.*]

CAP. X.

Ad concilia provincialia vocari debent & admitti cathedralium ecclesiarum capitula.

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compila.* b *al. vel.* c *al. Archiepiscopo inquit.* d *scholarum, legitur in omnib. ferè Vatic.* e *Ci. De his quæ concedantur ab Episcopo sine cons. capit. in 3. compilat.* f *Prima.* g *al. aliqua.* h *12. quæst. 2. cap. sine exceptione.* i *sani. præter, ex prouc. cum glossi. & not. & Bart. D. ne quid in loco pub. &* k *prælevere.* l *plane. D. quod vi aut clam.* k *tenet.*

a *Assensu.* b *aliter reseruptum.* c *utramque.* d *Sub Alexandr. III. cap. 9.* e *alit. Morens.* f *Ca. 2. De his quæ conced. ab Episc. sine consens. c. in 3. comp.* g *Dionys. Pap. epist. 2. ad Severum Epis.* h *Concil. Lateran. sub Alexand. III. c. 7. 8. prohibemus.*

Innocentius III. *a Archiepiscopo Senon. & ejus suffraganeis.*

ET si membra corporis *b: & infrà.* Provinciæ Senon. capitula cathedralium ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quòd Archiepiscopus Senon. & ejus suffraganei, procuratores eorum nuper ad provinciale concilium convocatos ad tractatum eorum admittere noluerunt: *& infrà.* Visum fuit nobis & fratribus nostris ut capitula ipsa ad hujusmodi concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maximè super illis, quæ ipsa capitula contingere dignoscuntur.

DE HIS, QVAE FIVNT A MAjori parte capituli.

TITVLVS XI.

CAP. I.

In universitatibus ecclesiasticis prævalet regulariter, quod fit à majoris parte, nisi minor pars rationaliter contradicat. h.d.

Ex Concilio Lateran. *c*

CVm in cunctis ecclesiis, quod pluribus & saniori bus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis est, & reprehensione dignissimum, quòd per quasdam ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quàm de propria voluntate ad ordinationem *d* ecclesiasticam procedere non permittunt.

Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi à pancioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & *e* ostensum, appell. re. prævaleat semper & suum consequatur effectum, quod à majori & saniori parte capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem *f* nostram impediat, si forte aliquis ad conservandam ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat adstrictum: nec enim juramenta, sed potius perjuria sunt dicenda, quæ contra utilitatem ecclesiæ & sanctorum Patrum veniunt instituta. Si quis autem *g* hujusmodi consuetudines, quæ nec ratione *h* juvantur, nec sacris congruunt institutis, jure præsumpserit, donec dignam egerit pœnitentiam, à perceptione sit Domini corporis *i* alienus.

CAP. II.

Canonicus non interdicit ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum capitulo.

Celestin. III. *R. Claremonen. Episcopo.*

QVæsivit: [1 *& infrà.*] Super *l* eo, quòd ecclesiam tuam quidam ex canonicis etiam minimis, quia pensio ecclesiæ debita non redditur, vel clericus aliquis aut paræcianus deliquit *m*, sine tuo & aliorum canonicorum adsensu interdicto *n* supponunt: [2 *& infrà.*] Fratern. tuæ taliter respond. quòd interdictum in aliqua ecclesia per aliquem vel per aliquos de canonicis tuis sine tuo & aliorum fratrum adsensu positum, observetur: [3 *& infrà.*] Sed si quis in his deliquerit, ecclesiasticæ coërcitioni subjaceat: cùm peccata suos auctores *o* tenere debeant, nec pœna sit ulterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.

[1 *A nobis tua deligentia prohibatur, quid observari debeat.*]

[2 *Per quod ipsius ecclesiæ servitium deperit, & inde in populo scandalum non modicum generatur. Super quo.*]

[3 *Nisi talis excessus exiterit & tam gravis, per quem meritò ecclesia sisere debeat, nec sustineas prætextu occasionis hujusmodi, ut interdictum ab aliis observetur, nisi tuus & aliorum Canonicorum tuorum consensus accesserit.*]

CAP. III.

Communis ordinatio ecclesiæ, per contradictum & appellationem ejus, cujus non interest, impediri non debet. h.d. quoad totum.

Innocentius III. *Augustin. præposito.*

EX ore *a* sedentis: [1 *& infrà.*] Accessimus ad præd. no. T. ac B. Augusten. *b* Canonicos super quæstione, quæ inter vos super præpositura Augustin. noscitur vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum coram ipsis inter ejusdem à C. præd. no. Decano & capitulo Augustin. literas obtinuit destinari, ut intra spacium mensium eundem eligerent & adsumerent in præpositum Augusten. in signum investituræ annelo aureo desuper dato, quibusdam mandati Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cùm audisset, quòd quondam eorum præpositus in Episcopum fuisset electus & confirmatus fuisset: licet dictas literas à me impetrassent, in contemptum tamen eorum assignato termino, intra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten. Decanum in præpositum elegerunt: [2 *& infrà.*] Qui verò, ejus timè constitit, quòd prædictus B. de præpositura non fuit aliquatenus investitus, etsi mandatum fuisset, vitam investiretur: de qua etiam si investitus fuisset, sententia ejus per præd. no. certa fuit ratione cassa: quæ etiam si cassata fuisset, per hoc, quod dicto B. investiam exhibuit, quæ debetur *e* præposito, satisfecisse videtur: nos attendentes sibi de jure non posse competere, ut per appellationem ob id interpositam, communem ordinationem ecclesiæ impediat, considerantes etiam te à majori parte tam dignitate quàm numero eorum, quos eligendi jus constabat habere, electum fuisse canonicè in præpositum, electionem tuam auctoritate Apostolica confirmamus, præfato B. super præpositura silentium imponentes.

[1 *In throno procedebat gladius bis acutus, hinc inde tornonis qui secat utrumque, veldens unicuique quod suum est. Igitur qui licet immeritis locum veri Salomonis divina dispositione tenemus, gladium istum tunc prudenter exercemus, cum inter in auditorio nostro legitimè ventilatas, mediante justitia ultimum. Ad hoc verò emergentium prolixitas quæstionum & diffusio causarum ad sedem Apostolicam referuntur, ut cum utrumque fuerint assertione partium patefacta, procedat ab Apostolica sententia deducens in certitudinem dubia, & obscurantium lucem, ut litigantium dissensione sopita, suum justitia unicuique tribuatur actorem. Inde siquidem fuit quòd.*]

[2 *Cum ergo dictus Cardin. hac & alia quæcunque hinc inde proposita, nobis ac fratribus nostris fideliter relata testationibus & allegationibus, & rationibus utrinque factis ditis & cognitis.*]

CAP. IV.

Prælatus cum majori parte capituli contradicente non debet rem potest, quòd ad necessariam reparationem substantiæ mensæ conferre teneatur.

Idem.

EX parte tua *f* nobis fuit, frater Archiepiscope, timatum, quòd ad restaurandam fabricam Ecclesiæ magens. ecclesiæ tractatum communiter habuit, postulante ut quilibet canonicorum tecum partem quam suorum reditum portionem operibus juxta cessario deputaret: [1 *& infrà.*] Statutum est quòd

---

a *alit. Honor. III. habetur in omnibus antiquis.* b *De provincialib. Concil. Vid. Concil. Trid. sess. 24. c. 2. & sess. 25. de reform. cap. 2.* c *Concil. Lat. sub Alex. III. c. 16. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *Dictio ad, deest in aliquot antiq.* e *vel.* f *vestram.* g *enim.* h *alit. non.* i *alit. Clemens III.* k *Claromonen.* l *Cap. 2. eod. titul. in 2. compil.* m *al. delinquit.* n *Supponit.* o *Actores.*

a *Cap. un. eod. titul. in 3. compilat.* b *alit. Augustodun.* c *D. al. E.* d *susceptisse: in aliquot tamen Canonicis.* e *In contemptum earum, assignato tamen prius* f *vestram.*

vestrûm tuis, frater Archiepiscope, & majoris & sanioris partis capituli statutis super hoc duxerit a resistendum, obtineat sententia plurimorum b.

[1 Quia vero super hoc diversa fuerunt inter vos, filii carissimi, & varia voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra discordia negligatur.]

VT ECCLESIASTICA BENEficia sine diminutione conferantur.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Rubrum sufficit pro summario. Vel summa sic secundùm Abbatem: Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, bene valet, dummodo dicta legitimè facta probetur. b. d. Et est casus not. non tamen tot. id tenuum, nec omnes distinctè ista tenent, sed major pars consentit cum hoc summario.

Innoc. III. *Mediolan. Archiepisc.*

VTnostrum c procedat de vultu Dei judicium: [1 ℣.] Præterea proponebas, quòd cùm nullus debeat sine accusatione d damnari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma judicii, depositiones tellium non poterant tibi præjudicium generare. Quia verò hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quòd nos in hoc negotio perperam processerimus, præsertim cùm ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cùm enim juris sit explorati, quòd actore non probante, is qui convenitur, etiam si nihil præstiterit e, debet absolvi: videri poterat, quòd nos tibi, qui conveniebaris à nobis, malitiosè vel indiscretè onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus: videlicet ut offenderes, quòd prædictam cancellariam persona idonea, modo canonico, & tempore competenti donasses. Portò cùm donatio fuisset occulta, & ideò suspicione non careat, & ela pso jam anno nullus cancellarius omninò appareat: non immeritò credebamus, quòd secundùm Lateran. concilii f statuta ad nos esset ipsius cancellariæ donatio devoluta, & ideò potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Deo teneamus interris, non tamen de occultis potuimus g diiudicare. Quia ergo contra illud quod prima facie justè præsumebatur pro nobis, præsertim cùm respondens prius vice, quòd cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi concessimus: non fuit gravamen, sed gratia: nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpè nobis per literas tuas intimasti, & tandem probasti per testes, quòd retentis tibi proventibus officium concessionis memoratum: ex quo non immeritò in talem concessionem fuimus suspicati. Et ideò nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officii debito possumus dissimulare de subditorum excessibus ad correctionem incurrere veritatem, te maximè causam h occasionem præbente inquisitionem commisimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: circa contrarietatem respondendi, quia non solum nobis, sed nec cuiquâ debuisses ex certa scientia contraria respondere. Circa carnalitatè animi, quia non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea a dispensare. Et circa inhonestatem facti, quia non licuit ex pactione vel conventione quæcunque sub modo vel tenore præscripto concedere nudum officium, & b tibi retinere proventus: cùm in Lateranen. concil. c prohibitum sit, ne quis conferendo ecclesiasticum beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quòd ecclesiastica beneficia sine deminutione debent conferri. Vnde credimus distinguendum, utrum qui dat spirituale beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat. Nam si proventus ante donationem non d perceperit ipse, sed alius, & ex donatione consequatur e, ut ipse proventus f percipiat, non est dubium g circa hæc intercedere simoniacam pravitatem. Si verò ante donationem perceperit ipse proventus, credimus distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam fatagunt palliare.

[1 *Et oculi nostri videant æquitatem, quia regia via debemus incedere, nec ad sinistram omninò nec ad dextram declinare, ita magnum judicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio personarum, &c. Quia post interdictum nostrum ei præsumpsisti tradere bullam, cum in traditione saltem debuisses differre donec nostrum consuleres beneplacitum, dilect. fil. n. I. Archidia. & Olento canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocamus, ut id ipsum recognoscerent attentatum, traditionem sigilli decernerent irritam & inanem, inhibentes H. ne quolibet modo eo uti præsumeret, cum plus sit Roman. Pontif. ad se aliquod negotium evocare, quam ad eum super aliquo negotio provocare.*]

DE REBVS ECCLESIAE ALIEnandis, vel non h.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Non potest prælatus res unius ecclesiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare sine ambarum consensu.

Ex Concilio Lugdun. *i* quarto.

NOn licet k Episcopo vel Abbati terram unius ecclesiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus sint potestate: tamen si commutare voluerit terras earum, cum consensu ambarum l partium faciat.

CAP. II.

Principes seculares res ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: perdunt omnia, quæ ab ecclesia alias legitimè obtinebant. hoc dicit, secundùm unum intellectum, qui sæpe placet.

Ex eodem *m.*

QVi res ecclesiæ petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita

a Duxerint. b *Vid. l. & suum hæred. §. fil. l. seq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad munic.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *accusatus.* e *debeat.* f *Alex. III. cap. 3.* g *possumus quod.* h *Dubitare dicit an causa & occasio, vide hic Pannor.* i *Dubitare dicit in quibusdam.*

a *Cap. constitutus. supra de appell.* b *ejus tibi.* c *Lateranen. sub Alexandr. III. capit. 7. §. prohibemus.* d *percepit.* e *consequitur.* f *recipiat.* g *Hæc duo verba, circa hæc, desunt in antiq.* h *al. vel non alienandus.* i *Lugdun.* k *Burch. l. 3. decr. c. 24. Ivo p. 3. c. 3. cap. 20. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. Vid. Chalder. consil. 4. hoc tit.* l *Vox partium, deest in antiq.* m *al Idem. Burch. l. 5. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.*

habeantur, quæ obtinent, & à communione ecclesiæ (cujus facultatem auferre capiunt) excludantur.

CAP. III.

Rector ecclesiæ, qui dat ecclesiæ rem duplæ æstimationis, servos ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus & ejus posteri erunt sub patrocinio ecclesiæ. ita communiter summatur, tamen non placet Pannor. id quod dicitur de æstimatione.

Ex concilio Tolet.

CONsensus totius concilii definiunt, ut sacerdotibus, qui aut aliquid ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias ecclesiis suis adquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & posteritate sua sub patrocinio ecclesiæ maneant, utilitates injunctas sibi, juxta quòd poterunt, prosequentes.

CAP. IV.

Si prælatus nil de suo dans ecclesiæ, servum ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

Ex eodem *a*.

EPiscopi qui nil ex proprio ecclesiæ Christi conferunt, liberos ex famulis ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, ut qui res suas ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos *b* successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus ecclesiæ revocabit.

CAP. V.

Res ecclesiæ alienari non debent.

Ex concilio apud Silvanen. *c*

NVlli liceat alienare rem immobilem ecclesiæ, sive agrum, sive rusticum mancipium *d*, neque speciales hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [1] *e* conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Vnde omnes sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

[1 *Ita legit Innocentius, intelligitq; de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti, Si navis ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil distonit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, enquiens: Conducere non est alienare. Sanè rectè, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam (quod sentit & Innocentius) accipias immutatam vel conditionem, id est, statum, causam, naturam prædii. veluti, Si faciat illud tributarium, vel annua pensione gravet. Quintinus.*]

CAP. VI.

Alienatio de rebus ecclesiæ facta non tenet, & alienatores nisi rem restituant, excommunicantur, & quilibet clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa *in Romana synodo tertia, habita circiter annum Domini 506. vel 507. cap. 4, 5, 6, 7, & 8.*

ejus synodi Tolet. concil.

infrà.

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi fortè & alienator, & qui acceperit *f*, celeri restitutione sibi prospexerint. Quòd si minore animæ suæ cura remedium *g* oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscriptam, confectum exinde documentum nullius (quamvis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet *a* quibuscunque ecclesiasticis personarum contradictionis offerre, ut & cum fructibus repetita reposcere, & ecclesiastica auctoritate fulciri.

CAP. VII.

Terra non fertilis ecclesiæ dari potest in emphyteusim, ut à deo reducatur ad culturam.

Alexander III. *Vigorn.* b *Episcopo.*

AD *c* autem; *& infrà.* Illas terras, quæ sibi tirpatæ sunt arabiles factæ, eis hæreditario more teris concedere sub annuo censu tenendas, quibus vel parentum suorum labore constiterit extirpatas. Si fortè tunc aliis possint ad majorem ecclesiæ utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

CAP. VIII.

Iurans non alienare bona ecclesiæ, non potest alienare, nisi de mensa, vel ea, de quibus dubitatur an sint de mensa, nisi ad ℔. possessores. Abbas.

Celestinus tertius *Ravenen. Archiepiscopo.*

VT *d* super aliqua: [1 *& infrà.*] Sanè quæstionis nobis, si possessiones sive reditus reputentur ecclesiasticos tionum, & aliunde ex certis locis proveniunt, quorum t. quousq; diem clausit extremum, ad manum nostram it, & in proprium usum excepit vel expendit, ut dicis feudavit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi. Ad eis cùm ex sacramento fidelitatis teneatis Apostol. nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet sol intervenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter respondemus, sive intelligantur de mensa, sive non, ut non alienes, consultius existimamus *e*.

[1 *Repositæ quæstionis dubietas Apost. sed. provisionem tur. Romanam Ecclesiam, cui licet immeritis præsidemus, super consultationibus convenit respondere.*]

Possessiones ecclesiæ minus utiles, pro utilioribus alienandi pituli potest Episcopus permutare vel alienare.

Possessiones vero, quæ ecclesiæ tuæ minus sunt pro aliis utilioribus de fratrum tuorum & p partis consilio & adsensu alienandi seu commu beram concedimus facultatem.

CAP. IX.

Canonicus prædium ecclesiæ perpetuo locare non potest.

Idem *Exonien. Episcopo.*

AD *g* audientiam nostram noveritis pervenisse quidam de canonicis Exonen. ecclesiæ quæ dia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in dam jus in perpetuum locaverunt. Ideoq; mandamus nus (si verum est quod asseritur) locationes illas mè revocare procures: ita quòd ii eadem prædi liter revocari poterunt *i*, eos, quos noverit locatio cationum auctores *k*, ad susceptam indepensatio ductoribus refundendam *l* appell. re. compelli.

CAP. X.

Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Et sic consueta regi per regulares, secularesve clericos ordinari bent. h. d. Ioan. de Imola.

Innocentius tertius *Archiepiscopo Mari regalis.*

POssessiones *m* ad mensam tuam vel capitu nentes, alienare non debes: Aut ecclesiæ ad Monachi ministrare consueverunt, clericis vel laicis

a *Ex eodem scil. concilio Toletan. 4. cap. 66.* b *Liberos, duo vetusti codices.* c *Burchard. libr. 3. decret. cap. 144. Ivo part 3. cap. 183.* d *Vid. l. 2. & 3. ff. de diver. & temp. præs.* e *Conductionem. alter, conditionem.* f *alter, receperit.* g *alter, remedio.*

a *Liceat.* b *Vigor. al. Vigornensi.* c *Pertinuit. sub Alexand. III. part. 19. cap. 4. & Cap. 5. ead. tit. in* d *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* e *alternum.* f *ea. tit. in 2. comp. & vid. Anc. confirm.* g *alius.* h *ecclesiæ.* i *poterint, potuerint.* k *alterius.* l *eod. tit. in 3 compil.*

CAP. XI.

Restituitur ecclesiæ contra alienationem, per quam enormiter fuit læsa, secundum tenorem veriorem.

Idem *Episcopo Mauriensi, & præposito Vienn.* a

AD a nostram noveris audientiam pervenisse, quòd cum Tusien. c monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas & conventus ejusdem villam quandam necessitate coacti B. laico concesserunt in feudum, tali conditione adposita, quòd idem lxxx. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata : quod non difficile effectui mancipare : [1 & *infrà.*] Unde *d* humiliter supplicarunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, præsertim cùm idem laicus primo anno de ipsius proventibus ultra summam pecuniæ prætaxatam, & per multos postmodum annos percepit ejus fructus : [2 & *f.*] [Quocirca *e*] mandamus quatenus si prædictum monasterium, propter hoc laicum in enorme dispendium incurrisse, dictum laicum de pecunia, quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate & conventu recepta, cùm sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monasterio dimittat liberum & quietum, appellatione postposita, compellatis.

[1 *Verum quia præfatum monasterium, sicut dicunt, enormiter est læsum, ultra eo quòd de redditibus villa prafata conventus debuit habere unum ferculum, & in festis duodecim lectionum, pisces vel aliud equivalens consuevit percipere.*]

[2 *Verùm ne sic volentes gravaminibus prefati monasterii providere, quid alii non videamur injuriam irrogare.*]

CAP. XII.

Alienatio rei ecclesiasticæ facta sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, non tenet, licet adprobetur per constitutionem laicorum.

Idem *in concilio generali.* f

CUm g laici, quamvis religiosis, disponendi de rebus ecclesiæ nulla sit attributa potestas *h*, quos obsequendi minor necessitas, non auctoritas imperandi : dominus in quibusdam ex illis *i* sic refrigescere charitatem, quod immunitatem ecclesiasticæ libertatis, quam non modò sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus vel potius destitutionibus *k* impugnare *l*, non solùm de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum ecclesiarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non & aliis quæ juri spirituali adnexa videntur, illicitè præsumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere ecclesiarum, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones & venditiones feudorum, seu aliorum bonorum ecclesiasticorum, sine legitimo personarum eccles. assensu præstitas, occasione constitutionis laicæ potestatis (cum non sit tuta, sed destitutio vel destructio dici possit, nec non usurpatio jurisdictionum *m*) sacri adprobationis concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram ecclesiasticam compellendis.

a *Vienn. al. Vicien.* b *C. 2. eod. tit. in 3. compilat.* c *Tusien. al. Tusfien. vel Tussin. in antiquioribus.* d *Vid. l. quod si minor 3. ff. restitutus. ff. de minor.* e *De intellectu hujus textus, vide Bartolum per Covarruviam l. 1. Var. re. c. 3.* f *Latera. Tenetur.* i *Sim.* k *Al. destructionibus.* l *Vid. auth. ut. per Bart. C. de sac. sanct. eccles.* m *jurisdictionis.*

DE PRECARIIS.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Brevetè, nec potest brevius summari.

Ex Concilio apud Belnacen. *a*

PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundùm auctoritatem & antiquam consuetudinem renoventur.

CAP. II.

Revocat successor precarias per predecessorem irrationabiliter factas.

Ex concilio Carthaginen. b

DE precariis irrationabiliter factis à rectoribus ecclesiarum, se suosque successores pœna gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant : Præcipimus ut nemo successor antecessoris sui pœna sit obligatus, sed suæ providentiæ sit concessum, ut si antecessor ejus res ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ejusdem ecclesiæ revocentur.

CAP. III.

Concesso precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ex successoris : precaria autem concessa non.

Gregorius nonus.

PRecarium *c* utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit : solvitur quoque obitu ejus, cui concessum est *d*, non etiam concedentis : aut cùm ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti : quia per conventionem hujusmodi, non licet rem alienam invito domino possideri. Porrò precariæ, quæ quandoque de ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ. *e*

DE COMMODATO.

TITVLVS XV.

CAP. *unicum.*

Commodatarius gratia sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante usum completum non revocatur. h. d.

Idem *Gregorius nonus.*

CUm *f* gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur : Licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, nisi post usum expletum, cujus gratia res fuerat commodata : Cùm non decipi beneficio nos oporteat, sed adjuvari.

DE DEPOSITO.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Ex deposito facto apud clericum ecclesia, non tenetur ecclesiasticus in utilitatem ecclesiæ sit versum.

Alexander III. *London.* g *Epist.*

GRavis *h* illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit : [1 & *f.*] Cùm enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra cano-

a *Belnacum, Bitic. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *Ant. August. in not. antiq. collectionis eod. tit. c. 2. ait, se non invenisse in concilio hoc caput.* c *Vid. l. 1. & ibi gloss. & Bart. ff. eod. tit.* d *Hostiensis legendum seu corrigendum hic admonet ita : sed non concedentis.* e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pœnis.* f *Vid. text. in § item si cui res. instit. quibus modis re contrahitur obligat.* g *Lundon. al. Ludon. al. Lugdonen. al. Ludunen. al. Lincolnien.* h *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & pari conc. Lat. sub Alex. III. p. 30. 4. 35.*

nicos ejusdem ecclesiæ præcisè intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non ecclesiæ commendatam.

Quocirca suademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eo quòd (ut audivimus) loculos habet, & ea quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub quæstionibus ad rationem ponant, etiam (si opportuerit) vinculis aligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: & infrà. Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione pacisci, noveris, id nobis acceptum.

[1 *Duplices nos anxietate perstringens, eo quòd tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse non valemus.*]

CAP. II.

Docit ad quid tenetur depositarius, & quomodo repetatur depositum.

Gregorius nonus.

BOna fides *a* abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si teipsum deposito obtulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto verò, culpa vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sanè depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur *b*, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Cogit Episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quàm in mercato venderetur.

Ex concilio apud [Valen. *c*]

PLacuit ut Presbyteri *d* plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non carius vendant transeuntibus, quàm mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.

CAP. II.

Fraudans mensuras & pondera, triginta diebus in pane & aqua pœnitere debet.

Ex concilio Moguntin.

VT mensuræ & pondera justa fiant: [1 & 3.] Si quis justas mensuras & justa pondera causa lucri mutare præsumpserit, 30. dies in pane & aqua pœniteat.

[1 *Sicut in divinis legibus sancitum est, & in capitulari Domini Caroli continetur, sicut & iste sacer conventus constituit, sic in omnibus observare placet, &c.*]

CAP. III.

Tenet venditio licet venditor sit deceptus ultra dimidiam justi precii: potest tamen venditor agere, ut restituatur res, vel justum pretium suppleatur: & si alterum præcio petit, succumbit.

Alexander III. *Atrebaten.*

Episcopo.

CVm dilecti *e* filii Beluacen. canonici contra Abbatem & fratres Cariloci *f* proponerent querimoniam, quòd sylvam quæ Nigravallis dicitur à quibusdam eorum ignorante capitulo pro 10. libris &c. marchis valentem comparasset: causam ipsam Meldens. & Parisiensi Episcopo & decano Remen. commisimus terminandam, adjicientes, quòd si uterque causæ cognitionem recusaverit, alter in eodem negotio procedere non differret. [1 & 3.] Tandem decanus in illius causa cognitionem processit: & cùm ei per testes *b* constitisset, quòd memorati fratres sylvam minus dimidia justi precii comparassent, pronunciavit *c* venditionem non tenere, & sylvam Beluacen. ecclesiæ adjudicans, canonicis eandem possessionem induxit: [2 & 3.] Quia [verò] in actionibus prætoris est, si velit, supplere justum pretium, aut rescindere, cùm res minus dimidia justi precii comparatur: sententiam ipsam tanquam justitiæ legibus irritantes, possessionem monachis judicatam non reddendam, salva quæstione canonicis super deficiente precii, vel consensu capituli in venditione non habito, alia causa rationabili, quam canonici contra monachos duxerint proponendam.

[1 *Cum itaq; decanus partes ad suam præsentiam invocasset Abbas & monachi non ad agendum & respondendum, sed ad audiendum delationes nuncios destinarunt, asserentes, quòd ab eo non erant, & ad audientiam nostram appellaverant. Verum quia literis appellatio remota fuerat.*]

[2 *Nuncii igitur utriusq; partis in nostra venerunt præsentia constituti, dum ex parte canonicorum inseratur & literis teneretur auct. ap. confirmari, habita deliberatione cum fratribus & aliis sapientibus, qui legibus juxta judicant, non repugnantiam juri contrariam intelleximus.*]

CAP. IV.

Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, & consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendere, ejus precio triginta annorum rem possiderit, ne possessor inquietetur super ea, maximè si pretium fuit conversum in communem usum viri & uxoris. Et secundum consilium, quod tenet Pannor. Et est casu notabilis, limitans jus canonicum. And. non oportet adjicere, maximè: sed omnia dicta negotia requiruntur.

Cœlestinus III.

PErvenit *e* ad nos quòd P. miles, A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias contulerat, muliere ipsa expressum dante consensum. Ipse [ ] lieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate [ ] Prænominato verò milite viam universæ carnis ingresso, relicta ejus venire contra hoc præsumit, allegans ipsam domum titulo donationis propter nuptias sibi collatam alienari non potuisse, licet ejus consensu ipse milites contractui accessisse. *f* præfata verò Rex eo minùs audiendam tueri, quod 30. an. *g* constante illorum matrimonio ipsam domum ipsam bona fide, titulòque justo possedit: & in communes usus viri & uxoris illius pretium est conversum, ac factæ venditionis tempore, unde ipsi mulier consulere potuisset, in viri facultatibus constabat. Quia igitur super his nos consulere [ ] spondemus, præfictam emptricem (si vera sint que misimus) præscriptis occasionibus super ipsi domo debere ulterius fatigari

[1 *Quam ex eadem venditione B. matrimonio possidente stante 30. annis liberè pacificè possedit.*]

CAP. V.

Si in venditione adponatur pactum de recipienda [illegible]

a *Vid. tex & ibi plenè per doct. & præterea & in Inst. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gomez tom. 2. var. resc. 7.* b *reducatur.* c *Alumnus al. Aluin. al. Alvernan. al. Alverni. al. Allue.* d *Bur. l. 2. decr. c. 168. 1 vol. p. 6. c. 259. & c. 2. eod. tit. in compil. sind. D. Thom. & ibi Cajet. a. 1. q. 77. art. 1. Covarr. l. 3. c. 14. var. resol.* e *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *Carols loci.*

a *Marin.* b *Hæc duo verba, per testes, desunt in nonnullis manuscr. & aliis antiq. exempl.* c *verbum pronunciavit deest in antiq. quod tamen adesse debere patuit ex sequentibus.* d *Idem decretum habetur in antiq. quod tamen adesse debere patuit ex tenore tit. & de l. 2. C. de rescind. vend. per Pinellum.* e *Caput 1. in compil. 1.* f *Vide auct. sive a me. Cad Villanum.* § *annos, &c.*

eorum tempus, modico constituto precio : præsumitur pignus, & non venditum.

Innocentius III. *Episcopo Pallienen.* a

AD nostram *b* noveris audientiam pervenisse, quòd cùm R. laicus lator præsentium, ab M. mutuum recipere voluisset, creditor ne per canonem contra usurarios ederetur *c*, posset in posterum conveniri, domos & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm revera contractus usurarius ageretur *d*: quod patet ex eo, quòd creditor debitori promisit, quòd quandoque à septennio usque ad novennium daret lx. uncias tarenorum, quæ vix diminuendam *e* justi precii contingebant, domos ejus restitueret & olivas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent: mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos & olivas ei, ad quem debent hereditario jure devolvi (cùm debitor sit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. concilio contra usuros promulgatam, appellatione remota compellat.

CAP. VI.

Vltra dimidium deceptus ultra dimidiam justi pretii, agere potest, ut restituendi pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. h. d. secundum Antoninum.

Idem *Episcopo & Archid. Virbinatensi.*

CUm causa *g*, quæ inter œconomum monasterii sancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata, cùm constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justi precii fuisse deceptum: sententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto precio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimè venditionis tempore justo precio defuisse.

CAP. VII.

Tres tres casus, in quibus re evicta non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius nonus.

SI venditor post *h* institutum contra se judicium, quis ordinem, ut rem venditam sibi defenderet nunciare, vel communiter abfuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.

DE LOCATO ET CONDVCTO.

TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Excommunicati sunt magistri & scholares Bononienses, qui ante tempus constitutum conduxerunt hospitia aliorum magistrorum vel scholarium, sine eorum consensu.

Clemens terrius.

EX rescripto *i* literarum Tusculanen. Episcopi nobis innotuit, quòd cùm civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrasset: [1 & 3.] Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Apostol. sed. leg. & prædicto Tusculanen. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus magistrorum *k* seu scholarium super conducendis aliorum hospitiis in lationem & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum favorem præstiterint & consensum; cùm idem Portuen. sub excommunicatione *a* hoc prohibuit, & alter sub pœna anathematis idem decrevit observandum: ratam *b* esse decernimus, & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, ut à te frater Episcope & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi audientia magistrorum atque scholarium recitetur.

[1 *Invenit ibi fuisse à bo. me.* vv. *quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares hospitia majoris mercedis promissione conducerent, ut ea sibi vel majoris gloriæ studio, quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo venditarent. Unde ipse solicita provisione considerans, quòd hujusmodi conditionis improbitas & discordia fomitem, & impedimenta non modica parere studiorum: prædictam.*]

CAP. II.

Persona ecclesiastica locare possunt proventus decimarum his cum quibus conditio ecclesiæ sit melior, statuto diœcesano contrario non obstante: & eadem ratio est de aliis rebus ecclesiæ.

Innocentius III. *Abbati & conventui S. Petri Pratel. London.* c *diœces.*

VEstra nobis relatio declaravit, quòd cùm ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: infrà. Diœcesi. Episcoporum statuto contrario non obstante, vestrarum decimarum proventus illis liberè locare potestis, cum quibus ecclesiæ vestræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd hujusmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

Propter sterilitatem gravem conductori sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis vel sequentis temporis compensari. h. d. usq; ad §. verum.

Gregorius IX.

PRopter *d* sterilitatem adficientem magno incommodo conductores, vitio rei, sine *e* culpa coloni, seu casu fortuito contingentem *f*, colonis ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum ubertate præcedentis *g*, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari.

Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finitæ locatæ expelli. Abbas.

Verùm invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amoveretur, si perversè ibi fuerit conversatus, vel cùm canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione celer non providit. *h*

CAP. IV.

Emphyteuta ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, justè potest expelli.

Idem.

POtuit emphyteuta (ecclesia primitus requisita, eique nunciato, quantum sibi ab aliis offertur *i*, si nolle se

---

a Tullionen. *al.* cap. Pallien. b *C. 1. de empt. in 3. compila. c. ebitum.* d exstitisset. e dimidium. f debet. *l. si in fraudem. C. de leg. l. 1. l. ex dolo. De dolo. Intellectus. Auth. sive a me. C. ad Velleian.* g *C. eod. tit. in 3. comp.* h *Vid. Anton. Gomez. tom. 3. Var. resol. c. 2. de empt. & vend.* i *C. un. eod. tit. in 2. comp.* k *Appellatione magistrorum comprehenduntur Doctores, vers. leg. milites. & l. 1. qui ff. ex quib. caus. majores.*

a *Al. sub pœna excommun.* b *ratum.* c *Lexoviens. al. London.* d *Vid. Ant. Gomez. tom. 2. Var. res. c. 3. Arium Penellum in l. 2. C. de rescind. vend part. 1. c. 3. Parisium cons. 8 l. 1. Guid. Pap. dec. 630.* e *& sine culpa.* f *contingente.* g *sequenti.* h *prævideat.* i *Vid. l. 1. §. si rem. ff. dep. & l. damos. §. 1. & utrobiq; Bart. ff. de leg. 1.*

emere dixerit, vel à denunciationis tempore duorum spatium mensium sit elapsum) meliorationes & jus sibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujusmodi minimè prohibentur. Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) jusse potuisset repelli. a Non obstante, quòd ei ut canonem solveret, non extitit nunciatum: cùm in hoc casu dies statuta pro domino interpellet. b

DE RERVM PERMVTATIONE.

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Princeps potest rem ecclesiæ immobilem per permutationem adquirere, data re meliori vel æquali. h.d. Et in hoc quod dicit, vel æquale, est casus notabilis.

Ex concilio apud Silvan.

SI princeps voluerit rem mobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere: Liceat ei hoc facere, si causa rationabilis id exposcat, & res quam præstiterit, major fuerit, vel æqualis: pragmatica sanctione super hoc promulgata.

CAP. II.

Permutatio rerum ecclesiasticarum facta in casu non concesso, seu non servata solemnitate juris, est revocanda per successorem.

Ex concilio Beluacen. c

VT commutationes rerum ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsultè factæ sunt, ab eo qui successor est, emendentur.

CAP. III.

Mancipia ecclesiæ non debent permutari nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiva. h.d. cum c. sequenti.

Ex concilio [apud Silvan.]

MAncipia ecclesiastica, nisi ad libertatem, non conveniat commutari: videlicet ut mancipia, quæ pro ecclesiastico homine dabuntur, in ecclesiæ servitute permaneant, & ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non decet.

CAP. IV.

Servi ecclesiæ cum prophanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem.

INjustum videtur & impium, ut mancipia, quæ fideles Deo, & sanctis ejus pro remedio animæ suæ consecrarunt, cujuscunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in servitutem secularium redigantur, cùm canonica auctoritas servos tantummodo permittat distrahi fugitivos. Et ideò ecclesiarum rectores summoperè caveant, ne eleemosyna unius, alterius peccatum fiat. Et est absurdum, ut ab ecclesiastica dignitate servus discedens, humanæ sit obnoxius servituti.

CAP. V.

Præbenda à clero decedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Vrbanus tertius.

QVæsitum d est ex parte tua, si commutationes fieri valeant præbendarum, cùm commutatio dignitatum in Toronens. concilio fuerit interdicta: [1 & infrà.] Generaliter e itaque teneas, quòd commutationes præbendarum de jure fieri non possint, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia vel annexa spiritualibus labem continet semper simoniæ.

Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, citè poterit de uno loco ad alium transferre personam, ut quæ uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere.

[1 *Sunt enim quidam qui prabenda sua cedunt, & se renunciant, ut majorem prabendam obtineant, vel ut sine cura majorem pecuniæ consequantur, quod quidem hæresim sapit Arianam, & simoniacam procul dubio continet prævitatem.*]

CAP. VI.

Ecclesiæ jure proprietatis possunt ad invicem permutari possessiones earum, etiam permutari possunt, & pro nummo valente rem eorum suppleri.

Clemens tertius.

AD quæstiones a solvendas: & infrà. Inspeximus exliteris tuis, quòd duæ conventuales ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum utraque possessiones habet ecclesiam cum possessionibus magis idoneas, quæ sibi vicinam. Illis autem desiderantibus permutare, cùm illarum altera respectu meliorum proventuum abundet, & ideò sibi postulet adjici certam summam pecuniæ numeratæ, ut sic ad æqualitatem permutationis valeant pervenire, utrum posset id licite fieri, dubitatum: [1 & infrà.] Respondemus, quòd in hoc petitis à præcedentibus ecclesiis per se quæ diximus celebrari, & in permutatione possessionum per id non inhibitum, si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionum ad invicem, prout visum fuerit expedire: relatâ tamen pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis fieri, sic tamen d, quòd illi contractus æquequare ad invicem misceantur.

[1 *Quam ob causam sed. Apost. consuluit. Licet ego discretionis industriam ignorare minime putemus, quid super hoc articulo sit agendum: nihilominus tua prudentiæ.*

CAP. VII.

Beneficia sua per duos, qui ea propria permutarunt auctoritate.

Innocentius III. *Senim. Archiepiscopo.*

CVm olim e magister S. & D. Archidiaconum Iposituram ad invicem commutassent: [1 & 2 Ut cet prædictus magister ab initio sponte fuerit de commutatione confessus, idem tamen R. eam inficiatur, nò, proponens, quòd ipse præposituram sine ... qualibet resignavit, & post resignationem præd... stri archidiaconatum fuerat assecutus: [2 *Et ... ergo nobis constaret, quòd ipse suum præstiterit ... mutationi consensum; prædictus autem magister ... publicè fatetur errorem: & hunc præpositura ... archidiaconatu curavimus spoliare, super hoc ... contra eos sententiam proferentes.*

[1 *Magistri ejusdem obtentu causam super hoc ... scon. Episcopo duximus delegandam. Cujus ... etiam nostram post modum accessisse, ut in ... procederet, obtentu ipsius dil. fil. Abbatis ... duximus adjungendum: verùm cùm propter ... non fuisset à delegatu parter ipsis in causa ... tium se nostra consuetudo præsentavit, & ... nobis, &c.*]

[2 *Licet magister ipse proponeret ex adverso ... dentiis de permutatione tractasse, & simplici ... nibus ven. f. h. Eduen. Episcopo quid tractatum ... rium sapedictus B. delegatu nostro non dixerit, ...*

a *Vid. l. insulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.* b *interpellat.* c *Refertur in conc. Meld. c. 29. tanquam ex conc. apud Belnac. Bur. d. 3. dec. c. 171. Ivo p. 3. c. 262. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Ca. 1. eod. cit. in 2. comp. vid. notata in c. majoribus. sup. de prab. vid. Aegid. Bellamer. tract. de benef. permut.* e *Item.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *permutationi.* c *pro* d *aliter, sic tamen quòd contractus nequaquam sic misceantur.* e *C. un. eod. tit. in 3. comp.* f *ut plurimùm mutationi assensum.*

obligatam sigilla violavit, & illorum scripta quæ nobis fuerant præsentata, non erubuit aperire. Cæterùm in nostra præsentia constituta, adversùs suæ præsentiæ, in executionem suam propriam processisse contra ipsum, quod judices perperam processissent contra ipsum, quia alia in scriptis minùs fideliter redegissent. Unde timens ne literas portaret Vrsæ, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat inveniens literas per eum destinassent, de ipso pariter conquerentes quòd ipsius fidem non duximus adhibendam, sed ut in eo saltem puniretur in quo peccavit contra acta judicum, quæ temerè violarat, ejus scut non debuimus, sic noluimus exaudire, ne videretur ei dictus suus patrocinium attulisse.]

CAP. VIII.

Permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & portione facta, quo meritis impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, & secundum hoc continet jus.

Idem *Archiepisc. & præposito sancti Andreæ Colon.* a

Cùm b universorum : [1 & §.] Intelleximus G. canonico referente, quod cùm ipse & L. clericus de permutione prebendarum suarum inter se tractare cœpissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tandem idem L. prebenda ejusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, prebendam suam ei sicut promiserat voluit resignare: & infrà. Cùm igitur deceptis & non requirentibus jura subveniant: licet ipsi per se de jure non possent ecclesiastica beneficia permutare: ut tamen simplicitati venia tribuatur c: mandamus, quatenus, si ecclesiæ prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amota prebenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam restitui faciatis eidem.

[1 *Petitum ab ipso Domino Iesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, sollicitudini nostræ incumbit, vel dignoscitur expedire, ut ea debeamus quælibet in suis rationibus convenire, quod aliquorum in conflictu ecclesiæ dispendium non sustineant, sed firma & illibata debeant permanere.*]

CAP. IX.

Spiritualia non temporalia permutari non potest.

Gregorius IX. *Beton. & Eugin. Abbatibus.* d

Exhibita nobis Abbatis & conventus sancti Martini de Pontonia petitio continebat, quòd cùm super causa, quæ inter ipsos ex una parte, & præpositum e Albanen. ex altera, super quibusdam decimationibus vertebatur, idC. f capellanum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrassent: ipse ac magister M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromissum, arbitrati fuerunt, quòd si dictus præpositus obtinerem decem millia solidorum g regalium à Rege Hungariæ concedi monasterio memorato, ipsi ab earundem decimationum petitione cessarent: & infrà. Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis (cùm permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid secutum est ex eo vel obid, irritum decernatis.

a *al. Colonen.* b *C.2. de prab. in 3. comp. vid. Covarr. lib. 1. var. resol. c.* c *Vid. l. ff. de dona. & l. tutor. ff. de suspect. tut.* d *De Eugin. abbat. al. Beton. & Semugien. al. de Beconen. & Simugien.* e *Alben. al. Albanen.* f *C.* g *Saltem legitur in 16. Cod. manuscr. in uno solidorum, in aliis plurimum.*

DE FEVDIS.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Si dominus à vasallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab ejus servitio, non tenetur computare fructus in sortem. h. d. secundum intellectum communem. Et est casus singularis qui alibi non legitur.

Innocentius III. *a Marien.*

Insinuatione b præsentium declaramus, quòd gageria quam de feudo ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris c recepisse, à te potest liberè detineri, fructibus non computatis in sortem. Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis in sortem minimè computandos, idem M. à servitio, in quo tibi & eccl. tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

CAP. II.

Ponit tres casus, in quibus non obstante juramento de non infeudando, potest Episcopus antiquum feudum ad ecclesiam reversum novo vasallo concedere. h. d. Et est casus notabilis, interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.*

Ex parte d tua nostro est Apostolatui relatum, quòd sæpiùs dubitasti, utrum cùm contingit vasallum tuum decedere, & ad te feudum ipsius redire, feudum ejus aliis liceat tibi dare, quamvis juramento teneris astrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto? Ad hæc si vasallum tuum feudum alienare contingat, an ipsius filium vel consanguineum ejusdem feudi consortem de ipso valeas investire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cùm feudum alienatum reperis, quod per te facilè recuperare non potes: utrum possis alicui laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per ecclesiam recognoscat? [1 & §.] In primo [ergo] casu feudum decedentis liberè (si videris expedire) concedas. Atque in secundo filium, vel consanguineum alienantis investies. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter e concedere, per quem ipsa f ecclesia valeat rehabere.

[1 *Nos igitur super his de mente tua scrupulum volentes dubitationis auferre, per a. fatibi mandamus, quatenus si quando præfatis casus emerserint.*]

DE PIGNORIBVS ET ALIIS CAVTIONIBVS.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

Res ecclesiæ pignorari non debent, nisi ex necessitate & rationabilis causa.

Ex concilio Remen. g

Nvllus Presbyter præsumat calicem, vel patinam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum ecclesiasticum tabernario, vel negociatori, aut cuilibet laico, vel fœminæ in h validum dare, nisi justissima necessitate urgente.

Sicut & Zepherinus Papa & martyr S. Hilarium in suis decretalibus docuit.

CAP. II.

Liber homo non potest pignorari.

a *Maurien.* b *C.1. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. resc. c.* & *de materia tituli plenè Iul. Clarus tract. de feud.* c *accepisse.* d *C.2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Iul. Clar. de feud.* e *citè.* f *ipsum.* g *Non invenio in concil. Remens. es tamen tribuunt Bur. l. 3. decr. c. 104. Ivo p. 2. c. 139. & c. 1. eod. tit. in 1. compila.* h *id est, obligare. est enim modus vulgaris loquendi Gelrven, ut hic ait Hostien.* i *C.2. eod. tit. in 1. comp.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Gregorius III. *Exonen Episcopo.*

LAtor præsentium: & infrà. Lex habet *a*, ut homo liber pro debito non teneatur, etsi res defuerint, quæ possint pro debito addici.

CAP. III.

Si rector ecclesiæ pro facto proprio rem ecclesiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & ecclesiæ restituere.

Alexander III. *Episcopo Exonien.*

EX præsentium *b* latoris insinuatione accepimus, quòd sacerdos ecclesiæ de Offitona *c* calicem argenteum & medietatem unius breviarii ejusdem ecclesiæ pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus minimè recollegit.

Vnde, quoniam indignum est, ut eidem ecclesiæ res suæ (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea recolligat, & restituat ecclesiæ memoratæ.

CAP. IV.

Usurarius emit rem eo pacto, quòd post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus fœneraticius.

Innocentius III. *G. Subdiacono nostro, & P. canonico d Pisano.*

ILlo vos *e* credimus scientiæ dono vigere: [1 & 3.] Sanè intimastis nobis, quòd causam, quæ vertitur inter H. & B. filios G. de *f* Cosa ex una parte, & G. filiam *g* T. & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam *h* terris præfatis personis pro *i* viginti tribus libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [2 & 3.] Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propositum terras quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed purè venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur. *k* Præfatus verò H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat terras non esse purè venditas, sed pignori obligatas: cùm venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si à tempore contractus usque ad duos proximos annos præfato T. emptio displiceret, pariter H. ab inde usque ad annum viginti sex libras, (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verùm, quia ambigitis utrum pura sit & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari.

Respondemus, quòd qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus, venditio non adpareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expressâ, videlicet quòd fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quòd ultra summam receptam lx. solid. *l* deberent persolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cùm usuras consueverit exercere.

[1 *Quòd super eo de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquidò cognoscatis, quia tamen nostra postulastis edoceri responsione, ne sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii prorogetur, præsentibus vobis literis duximus respondendum.*]

[2 *Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsam G. & hæredes ipsius ad restituendas vineas, & quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per pœnam in Later. concil. contra usurarios promulgatam cogere curaretis. Vos ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato, partes citare curastis. Cumq; in præsentia vestra essent constituta.*]

a *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. o. 1.* c *Offen. al. Offic.* d *Canonicis Pisanis.* e *C. 2. eo. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 9.* f *Chosa.* g *Tiberii* h *vineis.* i *al. xciii.* k *Vid. l. quòd si nolut. in fin. De ed.* l *quadraginta.*

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem eius bona.

Idem *Episcopo Aquinati.*

EX literis *a*, F. T. accepimus, quòd causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam, [1 *& infrà.*] Si quidem probatum est, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commisso, ipso fugam petente, tam frater *b* mariti, præfatam videlicet, quàm ipsa mulier (licet minùs *c* juste) à regio officio capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum mobilium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia numerari, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & non propriis spoliatus: sed quædam possessiones illarum eundem R. remanserant *d*, quas idem de matrimonio mulieris retinuit, soluta pro eis pecunia prædicto numerata, quia emptor alius propter possessionum minutarum exiguitatem extabat: pars verò mulieris æstimationem dotis ultra tertium petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ non fuerant *f* ex officio delegationis indicti: [1 *& 2.*] Mandamus, quatenus si tibi constiterit et his, quæ à te præsentia tua fuere proposita & probata, quòd mulier dicit viro dedisse in dotem: & prædictum R. ac ipsius fratris aliqua possidere: cùm mulieribus suis maritis in recuperandis dotibus debeatur, & causam in jure, quòd propter maleficium viri mulier tenatur non debeat indotata, cùm etiam bona viri mulieris pro tacitè obligata, & *g* cum suo onere transierunt ad libet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad tutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de fratris sui præfati noscitur possidere.

[1 *Cum ferè per biennium studuisse, ut eadem inter concordia finiretur, partibus non adquiescentibus, acta videntibus prædicta causa meritis diligenter examinata, gotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxit tiam remittendum, ea maximè ratione quâ vitabat judicium specialiter pertinere.*]

[2 *Pars autem viri contrario respondebat, si non debet liis aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate vel distractum fuerat de bonis maritis ipsius mulieris, fecerat, & mandaverat distrahenda. Sane cum per decreet de possessionibus viri sui aliqua remansisset, quæ nò fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab eo quanta fuisset pecunia qua soluta fuerat mercatori: & ne tibi constiterit utrius, quòd quidè de immobilibus uncias aurì alienatum extiterat, sed prædictus R. uncias addidisse & xl. duarum unciarum auri se mercatori. Alligabat quoq; pro R. quòd cum eis, sent unus patris, & omnes in paternis bonis succederent. stimatione totius hæreditatis, non proveniebat ad de hæreditate paterna, quod ultra xxv. auri unciæ nobis constitit utrum x. libras Turonum quas petit, verò ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter disset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat bus ad fratrem suum virum mulieris prædictæ, examinationi causa insistere, tum quia in præsentia tum fuit allegationibus & probationibus suis data, nei & sufficientes non venerunt ad nos præsentes, sam tuo duximus examini remittendam per Apost. fol.*]

CAP. VI.

Si creditor vel is qui ab eo causam habet, ex pignore quòd satisfactum est sorti, debet pignus reformare tori.

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *marito præfati.* c *l. 1. C. ne uxor pro marito, & l. sine. C. quibus modis pign. tol.* d *remanserunt.* e *In multis versibus, memoriæ vocem sensus non admittit.* f *fuerunt.* g *Ubi pignus est.*

Idem *R. de Monte Fortino.*

CVm a contra G. civem Anagninum b super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Stul c pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, molesse in nostra præsentia quæstionem, legitimè probavisti, quòd ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quàm aliis, qui eas tenuerant à tempore, quo fuerant obligatæ, perceptum, quòd d fructus sorti potuerunt adæquari. Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cùm secundùm canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quòd possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullassent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

Is, qui sub pacto legis commissoriæ pignoravit rem suam, & postea non contravenire, juste impeditus intra diem statutum non venit, post diem redimere potest.

Idem.

SIgnificante R. cive Pisano e nobis innotuit quòd cum domum f suam G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligasset, ac promisisset præstito juramento, quòd nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem alterius super eo minimè molestaret: & intra statutum tempus per certum g fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit: quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit ut debuit: [† & infrà.] Cùm igitur pactum legis commissoriæ h sit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cùm per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto i, sed in captione detentus satisfecerit non ponit creditori k: Mandamus, quatenus si ita est, prædictum creditorem, ut sorte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam præfato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali vel juramento nequaquam obstante) cens. eccles. cogatis.

[† *Nos per Dei gratiam libertati pristinæ restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusaret recipere, quam si non fuerit statuto termino persoluta.*]

CAP. VIII.

Usufructuarius caveat, quòd fruetur rebus immobilibus salva substantia, & pecuniam & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito fructu, restituet.

Gregorius IX.

CVm l constet L. mulierem, uxorem Ogerii m, quod usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam quòd utatur & fruatur salva rerum substantia n rebus immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: Pecuniam verò & quam habuit o vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint: in morte sua dictæ mulieri, aut hæredibus ejus restituat, per censuram ecclesiasticam compellatis.

a C.3. tit. in 2. compilatio. b *Anaginen. al. Anagnum.* c *Stulo.* d *al. in quo fructus.* e *C.uns. eod. tit. in 4. comp.* f *vestram, deest in ant.* g *vid. Gomez. tom. 2. var. res. c. 7.* h *vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 2.* i *constituto.* k *vid. l. 2. & ibi Gl. Lex quibus tau. ma. & l. 2. & Bart. ff. de in jus voc.* l *vid. l. 1. de usufruct. & Specc. tit. de pign. §. sequitur videre.* m *Egidii.* n *al. in rebus.* o *habuerit.*

DE FIDEIVSSORIBVS. a

TITVLVS XXII.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex concilio Cantuariensi. b

CLericus c fidejussionibus d inserviens, abjiciatur.

CAP. II.

Compellitur clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem redituum suorum.

Lucius tertius *Elien Episcopo, &* e *Archidiacono Norwicensi.*

PErvenit f ad nos ex conquestione R. clerici, quòd cùm ipse pro C. & F. clericis, mercatoribus Bonon. fidejusserit: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononiæ. Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex concessione prædictorum clericorum vel aliàs legitimè vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Præfatos verò clericos, si religionem fidei & juramenti sui eos violasse constitetit, ab officio & beneficio suspendatis.

CAP. III.

Per districtionem canonicam compellitur debitor à fidejussore absolvere fidejussorem, qui à creditoribus molestatur.

Idem *Cantuariensi* g *Archiepiscopo.*

CONstitutus h in præsentia nostra magister S. sua nobis assertione monstravit, quòd pro cancellario tuo tempore Lateran. concilii in quadam summa pecuniæ interesset: quam quia usque modò debitor non persolvit, se asserit plurimas à creditoribus Bononien. molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitimè tibi de hujusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, ut eum à prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, ecclesiastica i censura compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum vel accessiones ille negaverit, consuetudine, quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumniæ subire cogatur. Præterea quia difficilè foret intercessori suos testes in Angliam ducere, judicibus Bonon. (satisdatione idonea à cancellario ipso accepta, quòd ad testes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipiant & examinent diligenter & depositiones eorum transmittentes inclusas, significent, quanta fides possit instrumentis vel testibus adhiberi.

a *De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez. tom. 2. varia. resol. c. 13.* b *Cartuarien. al. Carthaginen.* c *C.3. eod. tit. in 1. comp.* d *al. fidejussoribus.* e *al. Archiepiscopo.* f *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lata. sub Alex. III. p. 23. c. 5.* g *al. Carturiensi.* h *C.5. eod. tit. in 1. comp.* i *al. disciplina.*

CAP. IV.

Si sine licentia prælati & majoris partis capituli religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in utilitatem ecclesiæ.

Innocentius tertius *in concilio generali.* a

QVod *b* quibusdam religiosis à sede Apost. est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi *c:* ne quis videlicet religiosus absque majoris partis capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam communi providentiâ constitutam: alioquin non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Nisi fortè in utilitatem *d* domus ipsius manifestè constiterit redundasse. Et qui contra istud statutum venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

CAP. V.

Ponit tres casus, in quibus fidejussor contra debitorem agit antequam solvat, ut à fidejussione liberetur.

Gregorius IX.

EVm, pro *e* quo te fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessâvit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire ut te à fidejussione debeat liberare.

DE SOLVTIONIBVS.

TITVLVS XXIII.

CAP. I.

Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate ecclesiæ contracta.

Alexander III. *Decano & capitulo Morien.* f

ADhoc *g* in Apostolicæ: & infrà. Sicut filius debita patris solvere tenetur, ita prælatus sui prædecessoris, pro ecclesiæ necessitate contracta.

CAP. II.

Si prælatus obligat ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium & temporalium, & ecclesia non tenetur.

Gregorius IX. *universis ecclesiarum prælatis.*

SI quorundam: & infrà. Firmiter inhibemus, ne quis præsumat ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla concedere, quibus possent ecclesiæ obligari *h:* Decernentes si secus fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum.

CAP. III.

Si clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem *Decano & I. canonico Tullen.*

ODoardus *i* clericus proposuit, quòd cùm P. clericus, D. laicus, & quidam alii ipsum coram officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent; idem in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit: & infrà. Mandamus, quatenus si constiterit, quòd [illegible] in totum vel pro parte non posse solvere debita [illegible] recepta prius ab eo *a* idonea cautione, ut si ad rem fortunam devenerit, debita *b* prædicta persolvat.

CAP. IV.

Conquerens se indebitè solvisse, hoc probare debet, nisi reus fatetur.

Idem.

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quòd indebitè sit soluta: & si adversarius solutionem inficians exinde convincatur, tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quòd debitum recepisset.

DE DONATIONIBVS.

TITVLVS XXIV.

CAP. I.

Potest intelligi duobus modis: & secundum primum modum habetur d. Liberalis in donanda existimat se debere quod non, &c. secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

Gregorius *d A. Patricio Gallorum.*

PRudentes: [1 *& infrà.*] Hanc *e* sibi quidam modo nobilitatis legem *f* imponit, ut debeat id, quod sponte tributi *g* existimet: Et nisi beneficiis suis creverit *h*, nihil se præstitisse putet.

[1 *Viros sicut estis, Regibus adhærere, multorum stamus, ut in registro impresso.*]

CAP. II.

Non valet donatio, quam facit prælatus inconsulto capitulo in damnum ecclesiæ.

Alexander III. *Parisien. Episcopo.*

FRaternitatem *i* tuam credimus non latere, quòd cùm Episcopus & quilibet prælatus ecclesiasticus rerum sit procurator, & non dominus: conditionem ecclesiæ *k* meliorare potest, facere verò deteriorem non debet. Accepimus autem, quòd prædecessor tuus quasdam donationes in rebus episcopatus fecit in detrimentum ecclesiæ, suis canonicis inconsultis.

Vnde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus *m* tibi, ut liceat donationes hujusmodi tam à clericis, quàm à laicis legitimè revocare.

CAP. III.

In considerando, an valeat donatio facta per prælatum, attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo, & alia circumstantia.

Idem *Vigorien. Episcopo.* n

CÆterùm *o*, si Abbatem donationem cum pretio, & quibusdam de conventu, vel totum Abbatem facere contigerit, & postea conventus pars reclamaverit: Datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ nostris sacris canonibus non obviet) est diligenter attendenda, & secundùm hoc est donum ratum vel irritum judicandum.

CAP. IV.

Ecclesia non vacans, in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præjudicio prælati.

a *Ca.59.* b *Cum eod. tit. in 4. comp.* c *Vid. l. cum acutissimi, per Bart. C. de fideicom.* d *Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de sacrosan. eccles.* e *Vid. Guid. Pap. decis. 117. incipit, fidejussor potest.* f *al. Nor vacen.* g *C. t. eod. tit. in 1. compil.* h *Vid. l. qua dotis. ff. solut. matr. & l. Lucius. & utrobiq; Bar. ff. de fide instru.* i *Odardus habent antiqua exemplaria. Vid. late per Bald. in 4. fin.*

a *al. ab ipso.* b *præscripta.* c *Vid. l. cum in multis. ff. de proba.* d *Aschelpudato Lit.* e *L. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *ponit.* g *existimet.* h *nec.* i *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil.* k *In C. Barb. meliorem potest facere, &c.* l *al. compil.* k *In C. Barb. meliorem potest facere, &c.* n *Vigorien.* m *al. indulgemus ut tibi liceat, &c.* n *Vigorien.* o *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. in fi. de conjug. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 29. 63.*

Idem *Abbati S. Alberti.*

CONsultationibus *a: & infrà.* Donationes verò vel concessiones ecclesiarum si quæ fiant privatis personis, viventibus illis, qui ipsas ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: Ita quòd memoratæ, quæ jam dictas ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant *b* spoliari.

CAP. V.

Non obstante juramento de non infeudando de novo, prælatus impune potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocen. III. *Episcopo Elnen.*

PErtuis *c* literas proponere procurasti, quòd cùm quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus velut schismatis tempestate de mandato Alexand. Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eisdem: & successor ipsius (prout est moris) de certo feudo præfatos nobiles investivit. Verùm cùm ipsi adsignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrari, cum instantia postulantes, super quo dubitas, eo quòd nō sunt in possessione ipsius, ne denovo videaris illud conferre: [1 & 3.] Nos igitur attendentes, quòd ecclesia in actibus suis fraudem non debet aliquam adhibere, respondemus quòd feudum ipsum secure poteris integrare, cùm terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit adsignata.

[1 *Lucani fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modiis fuerat investiti, antequam eorum petitioni duceres annuendum, fi. duxisti ap. consulendam.*]

CAP. VI.

In donationibus plenissima sit interpretatio: & ob hoc clausula omissa post multas donationes adposita proximam donationem tantum respicit. b.d. & est casus singularis.

Idem *R. d de Burg. & G. Berbur. Abbatibus.*

CUm dilecti *e* filii Abbas & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quòd Nobilis vir Alanus quasdam terras à patre ipsius, eorum ecclesiæ in eleemosynam *f* adsignatas, violenter redigere cupiat in foreftam: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus ad sententiam proipso monasterio proferendam appell. postpositis procedatis, cum ex tenore instrumenti vehementer *g* appareat, quòd hæc fuit mens & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, ut immunis esset vexatione & consuetudine seculari, sed ad inferiorem confessionem quæ pensionem & determinationem habet insertam, juxta sanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena *h*, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

[1 *Eis super his indebitè molestaret, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illis terris indebita molestatione desistere per cen. ap. postpo. cogeretis. Verum cùm super eadem fuerit mandatum Apost. impleretis, diligentius procedentes in causa, partibus in præsentia vestra constitutis, testes recepistis hinc-inde, & super attestationibus illorum, & instrumentis, disputationibus, ac disceptationibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententiam calculum processistis: causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam remittentes. ut autem per diligentiam nostram finis causa imponatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium & allegationes etiam, prout ea receperatis, sigillorum vestrorum munimine roboratas vel consignatas, vobis sub sigillo nostro remittimus intercluſa per Apost. fid.*]

CAP. VII.

Si Episcopus in ecclesia, quam de consensu capituli pro loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donasse videtur: alioquin omnes proventus præter cathedraticum, cedunt pro loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse jus patronatus.

Idem *Episcopo Helienſi* a.

PAstoralis *b* officii: [1 *& infrà.*] Tua nos duxit discretio *c* consulendos, si Episcopus consentiente patrono viris religiosis aliquam ecclesiam concedendo, hac utatur simplicitate verborum, concedimus vobis illam ecclesiam: utrum eo ipso videatur in eorum usus fuisse concessa, vel jus tantummodo patronatus? Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quòd si Episcopus ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profectò patronus, quod suum est, conferre videtur: jus videlicet patronatus *d:* & Episcopus quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum ecclesiæ ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quòd si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter cathedraticum in eorum usus credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui capituli requirendus.

CAP. VIII.

Possunt hospitalarii in præjudicium suum, se & domum suam alteri religiosæ domui subjicere & donare. hoc dicit, secundum intellectum glossæ.

Idem *Florentin. & Fesulan. Episcopis.*

INter dilectos *e* filios hospitalarios sancti sepulchri, ac fratres hospitalis S. Allucii, super eodem hospitali quæstione subortā, cùm idem hospitalarii super possessorio, quod semel & iterum ex causis tamen dissimilibus intentarunt, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curarunt, quòd cùm G. quondam rector & fratres ac patroni ejusdem hospitalis habito communi tractatu *f* deliberassent, hospitale ipsum hospitalariis supponere supradictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent *g* adsignationem ipsius, cùm autem duos illuc de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem & adsignationem hospitalis, tam à Magistro, quàm à supradictis procuratoribus, & aliis ejusdem domus fratribus receperunt. *& infrà.* Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quòd prædicta donatio debebat non immeritò retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis à prædicto rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis & perjuris, de re litigiosa in fraudem plebani de Piscia, qui super eodem hospitali moverat quæstionem, fuerat celebrata: [1 *& infrà.*] Attendentes igitur, quòd fratres & patroni sancti Allucii pro se, imò potius contra se turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem non utique contra ipsos, sed ab ipsis commissam, & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam, puram ac simplicem extitisse: quia non

a *Cap. 23. tit. de jur. patr. in 1. comp. & post conc. Later. p. 15. cap. 20.* b *debeat.* c *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* d *al. tit. R. 6. de Burg. & 6. de Burge. Abbat.* e *C. 3. eo. tit. in 3. comp.* f *Electuarium.* g *apparet.* h *Interpretatio facienda est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties ff. de re. dub.*

a *al. Helienen.* b *Ca. 4. eod. tit. in 3. comp. Reliquas partes hujus Dec. quare sup. de rescr. pastoralis. & aliis locis.* c *fraternitatis.* d *Vid. l. Cajus. cum not. D. de pignor.* e *Ca. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *contractu.* g *reciperent.*

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt. Vnde per ea, quæ superius proposita sunt, se contra factum proprium legitimè defendere non valebant, hospitale prædictũ cum pertinentiis suis hospitalariis sancti sepulchri adjudicare curavimus. Ita quod per hanc sententiam diœcesano Episcopo & plebano de Piscia nullum præjudicium generetur: cùm res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare *a*.

[1 *Et hæc omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium produ&orum. Ad hæc verò parte altera multipliciter respondente hinc inde fuit aliquandiu disputatum.*]

CAP. IX.

Donatio quinquagesimæ vel centesimæ, quam facit Episcopus cum gravi ecclesiæ suæ detrimento, potest legitime revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam vel centesimam conferre, etiam sedante læsione ecclesiæ sine auctoritate superioris.

Idem *Episcopo sancti Andreæ.*

APostolicæ sedis oraculo *b*: [1 *& infrà.*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licet sit in canone *c* definitum, ut si quis Episcoporum in parœcia sua monasterium construere voluerit, & de rebus ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quàm quinquagesimam partem, ecclesiæ verò, quàm monasticis regulis informare, vel pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius, quàm centesimam partem census ecclesiæ cui præest, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut hæc *d* temperamenti æquitas observetur, quòd cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: ea quidem cautela servata, ut unam tantummodo quæ placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quòd unus Episcopus vel alius non solùm non debet amplius, sed nec tantum, nec minus cum gravi ecclesiæ suæ detrimento conferre, sive simul & semel id facere velit, sive pluries successivè eisdem *e* vel diversis ecclesiis conferendo. Vnde cùm grave detrimentum sive de possessionibus sive de proventibus ad Episcopalem mensam vel cathedralem ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitimè revocari, nisi præscriptione vel alia exceptione legitima actio hujusmodi excludatur. Nam etsi prima facie præsumatur, quòd collatio quinquagesimæ vel centesimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solùm si sæpè, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valdè damnosum: quod quidem magis potest ex ostensione facti, quàm expressione alicujus statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel aut successivè debet cum gravi ecclesiæ damno conferri. Si verò in tantum abundet Episcopus, ut sine damno ecclesiæ suæ possit amplius etiam, quàm per quinquagesimam vel centesimam partem necessitati alterius ecclesiæ subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere à canone præfinitam, per quam incautè largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate [Pontificis *f*] potest etiam in majori summa inopiæ alterius provideri.

[1 *Cùm plerunque contingat quòd Episcopi successivè loci regiminis de reditibus qui pertinent ad eosdem ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quod interdùm usque ad tertiam partem vel quartam, interdum verò plus minùsve hujusmodi redditus minuantur: tua frat. nos consulit utrum successibus temporum ea quæ taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem collata, licet aliquatenus revocare. Nos igitur.*]

CAP. X.

Donatio potest per donationem non per hæredem revocari, ob ingratitudinem donatarii revocari, in casibus in præsta.

Gregorius XI.

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas collata, donatoris persona de rigore juris canonici potuit revocare *a*. Si forte in ipsum impias manus inicerit *b*, aut sibi atroces injurias, seu grave nocumentum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, intentionem ditur successores.

DE PECVLIO CLERICORUM.

TITVLVS XXV.

CAP. I.

Quæsitum à rectore ecclesiæ tempore promotionis vel institutionis præsumitur de bonis ecclesiæ quæsitum.

Ex concilio Arelatensi c.

INvestigandum *d* est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus *e* est ad ecclesiasticam dignitatem *f*, postea emerit prædia, cujus nomine ea emerit, an ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, debeant juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

De empti per prælatum de bonis ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine ecclesiæ, aliàs debet prælatus ab administratione removeri.

Ex eodem.

PResbyter *g* cùm diœcesim tenet: de his à quo peremerit, ad ipsius ecclesiæ nomen scriptum habeat: aut ab ejus ordinatione discedat.

CAP. III.

Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, ad quem spectare debeant.

Ex epistola Pii Papæ i.

VT unusquisque Presbyter res, quas post susceptionis adquisierit, propriæ ecclesiæ relinquat.

CAP. IV.

Empta per prælatum ex emolumentis ecclesiæ, efficiuntur ecclesiæ, licet prælatus emerit nomine alieno.

Ex concilio Rhemensi l.

INquirendum est, si quis *m* Presbyterorum de oblationibus ecclesiæ, vel votis fidelium alieno nomine res comparavit *n*: quia sic non lucrum alieno nomine Presbyter fraudem facere debet ecclesiasticis *o* debet, quoniam hoc sacrilegium *p* & par crimini ludæ furis, qui sacras oblationes rapere bat & furabatur.

---

a *Vid. l. transactionem C. de pact. & l. si pactor. ff. de jud. & l. si unus. §. pacta. ff. de pac.* b *Cap. 6. eod. titul. in 3. compilat.* c *Hunc canonem habes in concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit, bona rei. Ejus canonis verba hic inserit Innoc. vsq; ad vers. Hoc semper.* d *ut per hoc temperam.* e *eidem.* f *Vox Pontificis, deest in vetustiorib. Codic.*

a *Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.* b *Ingrat.* c *concilio edito nondum invent. Burchard. lib. 3. Decr. cap. 221. Ivo part 3. ca. 49.* d *Cap. 2. eod. titul. in 3. compilat.* e *promotus.* f *alii. si postea.* g *Caput. 2. eod. titul. in 3. compilat.* h *debitu.* i *Videtur sumptum ex concilio Carthaginensi 3. cap. 9. Citat. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 221. Ivo part 3. cap. 38. Gratian. quæst. 3. cit.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* l *In concilio edito nondum invent.* m *si aliqua Presbyter.* n *comparaverit.* o *ecclesia.* p *sacrilegium.*

CAP. V.

Moderatores facta per prælatum in rebus ecclesiæ, sunt sua in vita, nam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h.d. secundum intellectum suæ notabilem.

Ex concilio Toletano *a.*

Si quis sanè *b* clericorum agella vel vineolas in terra ecclesiæ sibi fecisse probabitur sustentandæ vitæ causa, usque ad diem obitus sui possideat: verùm post suum decessum ecclesiæ restituat, nec testamentario aut successorio jure cuiquam hæredum prohæredúmve relinquat, nisi forsan cui Episcopus proservitiis ac præstatione ecclesiæ largiri voluerit.

DE TESTAMENTIS ET ultimis voluntatibus.

TITVLVS XXVI.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest, de rebus verò acquisitis in usum ecclesiæ quæsitis, testari non valet.

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono.*

Quorundam *c* ad nos relatione pervenit, quòd Atellanæ civitatis Episcopus condito Testamento in octo unciis substantiæ suæ nutum hæredem instituit, ecclesiam suam in reliquis quatuor. Hortamur igitur, ut solicitè hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum *d* quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid verò ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine prædictum Episcopum adquisivisse *e*, in ejusdem ecclesiæ dominio conservetur.

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiam si nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem.

Quia ingredientibus: *& infrà.* Gabina *f* Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius *g* Presbyteri permansisse, sicut & illa quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc pro ex consuetudine licuisse: *& infrà.* Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco ex quo illic ingressa & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

Intra annum à die monitionis non sit executio Testamenti per dominum exequi, devolvatur executio ad Episcopum.

Idem *h.*

Nosquidem: *& infrà.* Pervenit ad nos S. de hac luce migrante suprema voluntatis elogio *i* monasterium præcepisse fundari: cujus desiderium à T. regulæ fœmina ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quòd jussum est, debeat ordinare, & cuncta secundùm voluntatem defuncti sine altercatione constituere. Quòd si intra prædictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet adsignentur. Si enim secundùm piissimas leges dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

Debetur legatum quamvis nudis verbis à testatore sit relictum.

Idem *a Petro Subdiacono.*

Indicante: *& infrà.* Cognovimus R. referente quòd moriens uxor redempti *b* concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse *c*. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cùm testator rem non suam, sed ecclesiæ legavit. h.d. simpliciter inhærendo litteræ.

Idem *T. Episcopo.*

Filius noster F. conquestus est, quòd quondam P. pater suus aliqua ecclesiæ vestræ sepulturæ suæ gratia juris alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

Hæredes non adimplentes jussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res à testatore relicta. h.d. inhærendo litteræ.

Ex Concilio Maguntino.

Si hæredes justa testatoris non adimpleverint. Ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis: Ut vota defuncti adimpleantur *d*.

CAP. VII.

De bonis per ecclesiam adquisitis, clerici testari non possunt.

Ex concilio Lateran. *e.*

Cvm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam clerici cùm ab ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas adquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis *f* conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere.

CAP. VIII.

Moderatam eleemosynam de bonis per ecclesiam adquisitis clericis facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

Alexander III.

Adhæc *g* præsentibus innotescat, quòd clerici de mobilibus quæ per ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen & sui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipsis non ratione Testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ clerici testari possunt, de adquisitis intuitu ecclesiæ non.

a Concil. Toletan. 2. b Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil. c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. d Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 2. & Sodens Cajetanus: & canc. Trident. sess. 25. de reform. cap. 1. e adquisisse in antiq. f Sabina ab. questa. g ipsius. h Scilicet Gregor. Ianuar. Episcopo Cavalitano l. 3. epist. 10. regist. & c. 12. eod. tit. in 1. comp. i eulogio.

a Gregor. in regist. libr. 12. epistol 30. & cap. 13. eod. titul. in 1. compilat. b Recepti, puto esse proprium viri nomen. c alter, reliquisset, sed reliquisse in nostris antiq. d impleantur. e Sub Alexand. III. cap. 15. & Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. f alii. g Post concil. Lateran. sub. Alexand. III. part. 29. c. 8. & cap. 5. eod. tit. in 1. compilat.

Idem *Vigilensi* a *Episcopo.*

QVia *b* nos: [1 *& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd licet clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum non habito respectu ad ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant. De his tamen, quæ consideratione ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere Testamentum.

[1 *Duxit tua s. consulendos, utrum clerici seculares de mobilibus rebus possint condere Testamenta.*]

CAP. X.

Valet Testamentum quod paræcianus facit coram Presbytero parœciali & duobus testibus: nec valet contraria consuetudo. h. d. inhærendo verbis litera.

Idem *Hostiensi Episcopo.*

CVm esses in nostra præsentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quòd Testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate penitus rescindantur, nisi cùm subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundùm quod leges humanæ decernunt. Quia verò à divina lege & sanctorum Patrum institutis, & à generali ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum, cùm scriptum sit, quòd in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: præscriptam consuetudinem improbamus: & Testamenta, quæ parœciani coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere Testamenta.

CAP. XI.

Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus, & est casus singularis.

Idem *judicibus Velletren.* c

RElatum est *d*, quòd cùm ad vestrum examen super relictis ecclesiæ causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus cùm aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundùm leges, sed secundùm decretorum statuta tractetis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis: Quoniam scriptum est, in ore duorum vel trium testium stat omne verbum.

[1 *Vide quia hujusmodi causa de judicatu ecclesia, non secundum leges, sed secundum canones debet tractari, & in ipsis divina scriptura testante duo aut tres idonei testes sufficiunt.*]

CAP. XII.

De proprio potest testari clericus: in adquisitis per ecclesiam etsam si sint mobilia, succedit ecclesia vel successor: potest tamen aliqua servitoribus vel pauperibus elargiri: si autem desunt habet plures ecclesias vel beneficia, fiet aqua divisio inter illa.

Idem *electo capitulo Cassanen.*

RElatum est *e* auribus nostris, quòd quia statuimus in Lateranensi concilio *f*, ut bona per ecclesiam adquisita, ad eam in clericorum obitu devolvantur: dubitatis an hoc sit de immobilibus tantùm, vel de mobilibus sentiendum: [1 *&*] Respondemus, quòd generaliter bona *g* quælibet per ecclesiam adquisita, eis *h* debent juxta Lateranens. concilium post adquirentis obitum remanere: Nomine autem ecclesiæ non Episcopus vel successor clerici morientis, ubi est collegium clericorum, sed communis congregatio intelligitur rerum illarum debet canonicam distributionem habere. Vbi autem in loco defuncti canonicus ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius in Dei *a* timore dispenset. Licet autem mobilia ecclesiam adquisita, de jure in alios pro arbitrio transferri non possint: consuetudinis improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis, & illis, qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. terium, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut dolo proveniunt, distribuentur pro arbitrio diœcesani. verò nonnulli in diversis ecclesiis beneficia possident, videntur, quæ habuerant, per æstimationem comp. inter ipsos *b*.

[1 *Responsoq; nostro quæritis edoceri, si proficiat Episcopi vel eorum qui decedentes successerunt, de jure communis utilitate ecclesiæ debeant applicari. Prima cap. servat.*

CAP. XIII.

Tenet Testamentum si quis extremam voluntatem sam dispositioni committit, & dicitur testatus ad quem casum, secundum intellectum notabilitatem.

Innocentius III. *Attestatum Episcopo.*

CVm tibi de benignitate *c: & infrà.* Inhærendo vestione dicimus, quòd qui extremam voluntatem alterius dispositionem *d* committit, non videtur dere intestatus.

CAP. XIV.

De relictis ecclesia petit Episcopus partem suam, si fuerit sibi à testatore relictum: nisi ecclesia & non fuerit relictum à testatore, quòd maneret ea pars ecclesiæ, tum agnoverit.

Idem *Ca. sanctæ Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali.*

OFficii *e: & infrà.* Secundò quæsivisti, cùm quidam Testamento relinquit Episcopo propriam nem, & alia multa monasteriis vel ecclesiis, scopus ex illis legitimam possit petere portionem *& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respondemus si portionem illam cum conditione legavit, ut esset illa sola contentus, & Episcopus acceptando per hoc aliis renunciasse videtur, de cæteris exigere portionem. Quòd si eam ipsi abdicantes portionem sibi debitam poterit nihilominus vindicare: Si verò constiterit, quòd in fraudem cum constituit mortuarium, ut in cæteris Episcopi tione debita fraudaretur (quia fraus & dolus trocinari non debet *f*) Episcopus portionem poterit exigere à canone constitutam, ibidem tiis Romani *g* Pontificis, quæ quibuslibet sunt concessæ.

[1 *Adjiciens autem, etiam quis in Testamento dicum constituerit mortuarium, & alia dimisit pro nihilominus possit Episcopus exigere portionem constitutam. Nos autem super hac.*]

CAP. XV.

Relictum Episcopo contemplatione personæ non dicitur cleſia cathedralis: secus si contemplatione ecclesiæ, quatur ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim autem soli ecclesiæ est saltum relictum. Episcopus canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione saltum, quando sit ab extraneo habenes administrationem

---

a *Vigilensi habent antiq.* b *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 29. c. 5. & c 6. eod. tit. in 1. comp.* c *Vellenen.* d *Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 30. ca. 8.* e *Ca. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. præ aliis Hostiensem & Covarr.* f *Cap. 15.* g *Vid. Atrium Pinellum in Rub. C. de bonis mat. in 2. parte.* h *Codex Barbatia ita; ei debeant, &c. convenit antiqua compilat.*

a *Cum Dei, &c.* b *Ipsa.* c *Ca. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *Dispositione.* e *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil.* f *Vid. l. non meue. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de pæ. ff.* g *Bonifacium. Pontificum.*

fuæ ab administrationem non habente. Cum ecclesiis verò inferioribus Episcopus non debuit sibi relictum, quia non est sibi tanta communio cum ecclesiis inferioribus, sicut cathedralis.

Idem.

REquisisti *a* de his, quæ testator pro anima sua legat in ultima voluntate, qualiter sint inter Episcopum & ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quòd Episcopus debet de his secundùm diversas consuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrum testator legat hoc modo: Relinquo istud *b* Episcopo, an relinquo istud ecclesiæ, vel relinquo istud Episcopo & ecclesiis: an relinquo istud Episcopo, & illud ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, utrum relinquatur Episcopo ab extraneo aut propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quòd præsumitur esse relictum intuitu ecclesiæ, non personæ: unde cathedralis ecclesia cuilibet potest canonicam petere portionem: quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid ecclesiæ relinquatur: & hoc verum est, nisi testator exprimat quòd velit illud tantùm esse Episcopi, non ecclesiæ: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secus autem si exprimat quòd velit esse illud tantùm ecclesiæ, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium quod in canone *c* legitur, videlicet quòd Pontifices quibus ab extraneis aliquid, aut cum ecclesia, aut sequestratim dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesiæ, inter facultates ecclesiæ computabunt: quoniam hoc est verum, cùm testator ita sequestratim legat illud Episcopo, quòd non exprimit utrum velit ad Episcopum tantùm, non ad ecclesiam pertinere. Si verò relinquatur illud Episcopo propinquo, præsumitur esse relictum, non intuitu ecclesiæ, sed personæ: nisi fortè contrarium probaretur: & de isto nihil potest ecclesia petere in vita ejus. Quòd si relinquatur Episcopo & ecclesiæ, de illo inter ipsos *d* canonica est divisio facienda. Si verò istud Episcopo, & illud ecclesiæ, relinquatur, sive æqualia sive inæqualia hæc relicta, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum & ecclesiam cathedralem: nisi ambo voluit *e* esse testatoris dispositioni contenti, quam *f* propter ultimæ voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debita portione. Secus autem est, si aliquid legetur Episcopo, & aliqua capellis vel monasteriis, aut aliis piis locis, cum in hoc casu quòd legatur Episcopo, ejus est præcipuum cum ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alii legaretur: & de illis *g*, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communio inter Episcopum, & inter capellas & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum & ecclesiam cathedralem, cui est spirituali conjugio copulatus: unde quæ adquirit Episcopus, non illis, sed isti tantùm adquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest plurium possidere, prælationem vel administrationem ecclesiæ non habentem, quòd si aliquid relinquatur specialiter, non solum à propinquo, verùm etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum, non intuitu ecclesiæ, sed personæ, nisi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Episcopus, nec ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vindicare: & hoc intelligitur esse verum, cùm fraus minimè procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

a Cap. eod. tit. in 3. compil. b *In codic. Barb. relinquo istud Episcop. aut rel. ist. ecclesiæ: aut relinquo istud ecclesiæ & Episcop. aut rel. istud eccles. & illud Episcopo.* c *Canon, cujus hic meminit Papa, est in Concil. Agathensi, cap. 6.* d *eos.* e *voluerint.* f *fuâ dispositionem.* g *In uno vetusto ita: & de his quæ illis legantur portionem, &c. In alio ita: & de his quæ aliis legantur Episcopo portionem, &c.*

CAP. XVI.

In bonis patris, matris, & avæ, habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitum jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

Idem *Episcopo Tuscano* a.

RAynutius *b* de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit Testamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quàm ei dederat, domum & quendam hortum in eodem Testamento relinquens. Adjectæ verò impuberi reliquit cætera bona sua *c*, adjiciens ut Alterocha & soboles quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis à patre, jure Lombardo cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo suscipiens tandem sine liberis est defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis ejusdem Adjectæ suscitata materia quæstionis, cœperunt coram G. judice Tuscanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha & filius ejus bona *d* quondam Raynutii tanquam ex causa fideicommissi vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverso dicente, quòd obstabat illis annalis præscriptio, usucapio pro dote, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegabant, quòd de bonis illis tam tertia Cleræ matris testatoris & tertia Adelasiæ uxoris ejusdem, quàm & quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectæ erant ante omnia deducendæ. Dictus verò judex, supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in restitutione bonorum Raynutii condemnavit, & tertia Cleræ primò deducta, quam Adjectæ ac viro suo donaverat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiæ, quam ipsa P. vendiderat supradicto: præcepit etiam idem judex de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant *e* secundùm Tuscanæ *f* consuetudinem civitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem judex injunxit, cùm etiam quilibet extraneus restitutione gravatus eam deducere potuisset, sed utraque pars ab illa sententia provocavit: [*x & infrà.*] Cùm autem coram G. *g* Diacono Cardin. auditore à nobis concesso fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti judicis, videlicet *h* in eo, quòd dixit tertiam Cleræ & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas, pronunciavit injustam, & ab ea legitimè provocatum definiens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo verò, quòd quartam per Trebellianum idem judex censuit retinendam,

a *Tuscanen. al. Tusann. al. Tusculan.* b *Rannut. al. Ranutius, vid. c. 13. tit. De sent. & re jud. in 3. comp.* c *Cætera, habent vetusta: in recentioribus, certa, sed mendosè.* d *al. ita: dicta bona quondam Ranusii.* e *potest.* f *Tusculan. al. Tusculana.* g C h *dicto videlicet, deest in pluribus antig.*

sententiam confirmavit ejusdem: ita videlicet, quòd fructus de bonis ipsius à tempore litis contestatæ percepti à prædicto P. & filius ejus, post mortem Adjectæ computentur in ea: qui si sufficerint *a* ad quartam & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia verò Pater Adjectæ ipsam in legitima *b* non potuit adgravare, legitimam ipsam videlicet ejus partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam *tertiam* retinendam, ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundùm Tusciæ *c* consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem quòd prænominatus judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum ad residui restitutionem Alterochæ ac ejus filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur ejusdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

[i *Cum autem propter hoc partes ad nostram præsentiam accessissent, delect. fil. G.S. Mariæ in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem.*]

CAP. XVII.

Episcopus compellit fideicommissarios, seu executores Testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam si testator hoc interdixisset.

Gregorius IX. *Nomon. Episcopo* d.

TVa nobis fraternitas intimavit, quòd nonnulli tam religiosi, quàm clerici seculares & laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex Testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundùm defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam à testatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores Testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter & plenariè in usus prædictos expendant, monitione prævia compellas.

CAP. XVIII.

Filius rogatus restituere hæreditatem, detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & panam imponere.

Idem.

RAynaldus *e* Peponis filius, hæres ab ipso institutus, hoc modo, ut patruis suis hæreditatem restitueret, si absque filiis masculis moreretur: cùm eis (mortuo Pepone) super quibusdam bonis hæreditatis ejusdem in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quòd neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, nisi in eorum filios masculos ex ipsis legitimè descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porrò dictus R. prolem non habens condidit Testamentum, in quo medietatem partis suæ de rebus prædictis, quibusdam avunculis suis, aliam verò medietatem & reliqua bona paterna uni ex patruis suis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex Testamento vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venirent contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum persolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cùm dicti avunculi adversùs eundem patruum ac filios ejus coram judice *f* communitatis Vrbenaten. *g* moverunt quæstionem, petendo pro rata, quæ ipsos contingit, legatum prædictum, & restitutionis si contra illi venirent, quæcunque occasione Testamenti eiusdem R. ad ipsos pervenerant, vel poterant pervenire. Præfatus judex ab illorum impetitione super legato ipsos absolvens, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cujus sententia cùm ambæ partes nostram audiendam appellassent, petente utraq; parte dicti judicis sententiam infirmari, quatenus contra sesuerat promulgata, & quatenus se faciebat, executioni mandari *a*. Dilectus Filius O. sancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardinalis coram se legitimè contestata, quòd quondam I. debebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam jure naturæ, in quæ gravari nequit, nec non quartam Trebellianicam, quam quilibet etiam restitutione gravatus deducere potuisset *b*, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones eidem habuit R. præfatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit usque *c* ad terminum quartam præfatas: licet ipsas non expressisset, in legando, pronunciavit (non obstante præmisso arbitrio, quod nec *d* legatum teneret, non poterat impedire) judex ipsum in eo, quòd super hoc dictum patruum in causa absolvit, qui confessus est se pro medietate possidere prædicta, perperam judicasse, condemnando eum ad restitutionem medietatis tertiæ & quartæ pro rebus legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipso contingit, & in residuo præfati judicis sententiam confirmavit. Cæterùm in eo *e*, quòd idem judex dictum patruum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in secundo culo petita fuerant, condemnarat, male ipsum pronunciasse decrevit, quia filii ejus contra voluntatem testatoris non inveniuntur aliquid commisisse, cum aliis petitis reperti fuerint possidere. Verùm imponens quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ tertiæ prædictorum *f*, quas R. habuit in bonis etiam in quibus ejus institutio & legatio ac adjectio pertinebat pro rata eosdem avunculos contingente, eodem dicto legato confirmavit sententiam judicis superius. Eodem patruo & ejus filiis in residuo absolutis, nihilominus ei ex jure institutionis beneficio Falcidiæ *h*. In restitutioni præfati legati, si tamen pus legitimum voluntati paruerit testatoris, cum ventarium *i* fecerit, & contra voluntatem ejus ris lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

CAP. XIX.

Executor testamentarius, qui susceptit illud officium, compellitur.

Idem.

IOannes clericus, & P. laicus, executores ultimæ luntatis O. clerici S. Crucis, qui venerabili fratri locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandato insuper satisfieri creditoribus per eosdem: postquam tum susceptum per diœcesanum & cogi debeant ris explere / ultimam voluntatem.

CAP. XX.

Venit quædam legata, in quibus non solvitur canonica portio, fiat in fraudem.

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis in fabrica, luminariis *m*, anniversario, legatus, vel

a *Sufficient.* b *legitimam.* c *Tuscanen.* d *Nomnien.* al. *Novien.* al. *Novionsens.* e *Vid. Ferdin. Vasq. l. 2. de success. creat. per Tornellum & Marian. Socinum in Rub. D. de leg. 2.* f *Communis in antiq.* g *Vrbenetanen.* al. *Vrbemonian.* al. *Vrbenetum.* al. *Vrbenentarino.*

a *Vid. Letiam. ubi datur ratio hujus dicti. S. de mun.* b *Vid. l. in ratione. 8. quod vulgo. per Bartol. ff. ad l. Falcid. & autem. de hær. & fal. in prin.* c al. *quartam partem.* d *quidem.* e *mu. & pupil.* i *In vulgato male, eumq; inventarium &c.* l *adimpere.* m al. *anno, in vigil. diœcesanum Episco. &c.* n *seu anniversario.*

simo, tricesimo *a* die, sive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur ecclesiis vel reliquis piis locis, canonica portio. (Dummodo in fraudem, non fiat ut ea Episcopus seu parœcialis ecclesia debeat defraudari) dedûci non debet.

DE SVCCESSIONIBVS AB intestato.

TITVLVS XXVII.

CAP. I.

Quicunq; bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos succedit ecclesia. h.d. juncta gl.

Ex Concilio apud Altenen. *habito* b.

Sed hoc *c* ibidem inventum est de Episcopis, Presbyteris, & clericis: ut *d* si per hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid adquisierint, donec eis liceat cui voluerint dum vivunt. Si autem antè obierint, quàm hoc fecerint *e*, altari cui serviunt, omnia perpetuò sanctificentur, & in jus ejus tradantur.

CAP. II.

Si in servus, Presbyter factus intestatus decedat, ejus bona dividantur secundum formam hic contentam. h.d. secundum intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.

Ex concilio Tribur. *f*

Sancto *g* concilio adlatum est, quòd quidam laici improbe agunt contra Presbyteros suos, ita ut de mortuorum Presbyterorum substantia partes sibi vindicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaq; ne hoc ultrò fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium verò ipsorum dividatur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera *h* ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur: & si non sint *i* idonei parentes, Episcopus eam retineat, & in usum ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

CAP. III.

Attingendo duo notabiles & singulares intellectus hujus capituli, summatim secundum quemlibet intellectum. Et primò sic: Valet Testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata, quamquam successio seu testatio veniat ad exclusionem alterius ecclesiæ. Vel aliter secundum alium intellectum, & sic: Per unum testem de veritate, & per confessionem rem cedentis factam probatur oblatio, etiam quo ad effectum consequendi bona oblata.

Innocentius III. *k* Murnen. *Episcopo.*

Cùm dilectus *l* filius Abbas de Bruſia, pro causa, quam adversus Episcopum Advenen. habebat, diutius expectasset: Abbas proposuit antè dictus, quòd Archipresbyter de Alerio, ad participationem orationum monasterio de Bruſia, obtulit se & sua: [1 *& infrà.*] Sufficienter intelleximus esse probatum, quòd dictus Archipresbyter agens in extremis velut ultimam exprimens voluntatem, adseruit se & sua monasterio contulisse. Vnde cùm requisitus esset, ut conderet Testamentum, respondit se non posse *m* testari, quia se & sua contulerat monasterio sæpedicto: & licet unus testis tantùm dixerit se vidisse, quando se & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis præsentia, quod *n* prædictum est, confitentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes, adsertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia verò pars Episcopi adserebat se velle probare, quòd dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam Phreneticus alienatus erat *a* mente, unde non valuit, quod expressit: Nos causam *b* illam tibi sub hac forma duximus committendam, quod nisi præfatus Episcopus legitimè probaverit, sæpedictum Archipresbyterum suæ mentis compotem non fuisse, cùm ultimam voluntatem expressit super impetitione monasterii perpetuum ei silentiũ imponatur & compellatur restituere monasterio, quæcunque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si verò legitimè probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienata mente dixisse: ad faciendam ei nomine parœcialis ecclesiæ (cujus ipse *c* administrationem gesserat dum vixisset) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cùm idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

[1 *Quibusdam rebus suis usus suo simpliciter reservatis. De manu cujusdam fratris ejusdem cœnobii augmentationem coronæ insignem illius oblationis accepit, & quod hanc concessionem hoc modo faciisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquirebat, acquireret: sæpe fuit in communi capitulo protestatus, & in hoc etiam publicè per viginti annos ferè idem Presbyter nullo contradicente vel reclamante permansit, ita quod per publicam famam in omnibus notum erat. Nam Abbas de Bruxia qui pro tempore fuerat ei ipsi Monachi rebus illius non secus quam aliis rebus monasterii propriis sciente Episcopo Edunens. qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publicè utebatur. Id autem quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos in ultima voluntate mente sanus, licet æger corpore, confirmavit. Cumq; idem Abbas & Monachi res sic legitimè datas, & alias quas ipsi Archipresbytero concesserant ad utendum ad suum monasterium reducere volens, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solùm res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cùm in bona pace repeterent, ipsi rebus illis, ut ei posset grassandi materia plenior indulgeret sed. Apostolic. appellavit, octavas sancti Martini proximo præteriti, suæ terminum appellationi præfigens. Econtra prædictus nuncius Episcopi allegavit, quòd antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, ita quod cùm interrogatus fuisset, An Monachi vti tu habitum susciperes? & respondisset, Volo: statim interrogatus ab alio, Vis tu esse asinus? respondit, volo similiter. ficq; prædicti Monachi eum ad suum monasterium deportarunt, quod idem nuncius se obtulit probaturum, quibus auditis & cognitis.]*

DE SEPVLTVRIS *d.*

TITVLVS XXVIII.

CAP. I.

Decedens intestatus, sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura parœcialis, tamen ecclesia habebat canonicam portionem ejus, quod relinquit ecclesia sepultura. hoc dicit, secundum veriorem intellectum.

Leo III.

Nos instituta *e* majorum patrum considerantes, statuimus unumquenque in majorum suorum sepulchris jacere, ut Patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim & Magi-

a Hæc dictio die, nusquam apparet. b *Altenſ.* c *Cap. 1. tot. tit. in 1. compil.* d *Dictio, ut, deeſt in omnibus manuſcript. e præſarint.* f *Triburenſis.* g *Burch. l. 2. Dec. c. 206. Ivo p. 6. c. 21. & Cz. ex tot. tit. 1. comp.* h *altera verò.* i *ſunt.* k *Nivernenſ. al. Lugdunenſ.* l *Cap. 1. tot. tit. in 3. comp.* m *Conteſtari. Nihilum.*

a *Erat à mente.* b *Ipſam.* c *Dictio ipſe, deeſt ut plurimum in antiq.* d *Inuno Vaticano ita: De ſepulturis mortuorum.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 43. c. 2. & Cap. 3. tot. tit. in 1. comp. & 3. id. c. 2. tot. tit. lib. 6.*

ster alienam elegit, ut propriam. Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem sui judicii illi ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit, ut juxta Apostolum sint consolationum socii, ut fuerint passionum: & sic demum ubicumque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter *a* ne fiat, auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam locutus est, dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui: sub anathematis vinculo detestamur, & contradicimus.

CAP. II.

Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere ecclesiæ parœciali.

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis.*

RElatum est auribus nostris: [1 *& infrà.*] Mandamus, ut quicunque amodò in monasterio converti voluerit, sive in morte, sive in vita omnium rerum & possessionum, quas pro salute animæ suæ decrevit disponere, medietatem *b* ecclesiæ, ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

[1 *Esse quosdam perversè agentes, qui subvertere nituntur, atque dividere conantur ecclesiæ unitatem, videlicet Abbates, Monachos, qui non zelo charitatis, sed studio rapacitatis invigilant, atque seducere conantur seculares, quos illaqueare possint, ut res suas atque possessiones sive in morte sive in vita monasteriis suis tradant, & ecclesiis quibus subjecti esse videntur, & à quibus baptismum, pœnitentiam, Eucharistiam, nec non pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique fomitem discordiæ nos animadvertendo modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat omninò prohibemus, considerantes non esse bonum si illi qui fuerunt socii passionis secundum Apostolum, sint immunes societate consolationum: & quia dignus est mercenarius mercede sua, ideò præcipimus atq.*]

CAP. III.

Ubi quis sepulchro majorum relicto elegit sepulchrum in loco minus religioso dolo inductus, seu ex contemptu, seu non dimissa ecclesiæ suæ canonica portione expresse vel tacitè, non venit electio. h. d. salvando istum textum, quantum fieri potest.

Innocentius III. *c Genuensi Archiepiscopo* d.

FRaternitatem *e* tuam non credimus ignorare mortuorum sepulchra, & cœmeteria apud illas ecclesias, & monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum conventus sunt constituti, & orationes atque missarum solemnia, tam pro vivis, quàm pro defunctis frequentius celebrantur. Unde ipsorum devotioni, & extremæ voluntati qui apud hujusmodi ecclesias sepeliri desiderant, minimè contradicendum est. Qui verò relictis antiquis ecclesiis, & patrum, aliorumq; parentum suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum Veteris Testamenti, qui cum patribus *f* suis sepulti esse leguntur, ad nova & minus religiosa loca se transferunt, irrationabiliter & contra antiquâ institutionem facere videntur. Unde si P. de Castello contra antiquam & rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

CAP. IV.

Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se & sua monasterio, ecclesia parœcialis habet inde canonicam portionem, secus si in sanitate.

Alexander III. *Episcopo Aptulen.*

DE his *a*, qui in infirmitate vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi videtur de suis, à quibus receperunt salutis pabula, relinquendum: hoc tuæ volumus prudentiæ innotescere, quòd si in infirmitudine ipsa ad religionem transeant, dummodo de infirmitudine illa decedant, de bonis suis ipsis ecclesiis, à quibus adsumpti fuerint, canonica debet portio exigi. Si verò ad religiosa loca se in sanitate transferunt, a his quæ locis ipsis conferent, cogi non possunt absque præscriptis ecclesiis impertiri, quia liberum est eis de bona sua, non solùm religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.

CAP. V.

Qui sepeliunt parœcianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quia ratione ipsius alienum. hoc. ex, cum cap. sequenti.

Idem.

EX parte *b* canonicorum *c* Obrigen. nobis est insinuatum, quòd prior de Insula quendam parœcianum suum post appellationem ad nos factam in sua ecclesia sepelivit: [2 *& infra.*] Mandamus, quatenus prædictum priorem compellas, ut memoratis canonicis prædicti parœciani corpus restituat *d*, & exinde amicabiliter conveniat cum eisdem.

[1 *Unde quoniam hoc ecclesiastica institutio omnium est, & à rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in messem alienam, si. t.*]

CAP. VI.

Summatum est sup. cap. prox.

Idem *Decano & Magistro R. e Ravennaten.*

CVm *f* liberum sit: [1 *& infra.*] Ad audientiam nostram pervenit ex conquestione Abbatis Altrum sancti Martini Laudonens. quòd cum Petrus quidam corpus cujusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus illud violenter rapere, & in ecclesia sua sepelire moliebantur: [2 *& infra.*] Mandamus, quatenus si esse inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occasione illius ipsius recepisse noscuntur, memoratis fratribus integritate restituant, & de cætero *g* talia facere non præsumant.

[1 *De universis institutionibus sanctorum Patrum pro religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulturam, sine cuiuldubio obviat rationi, qui devotum & extremæ voluntatis dentium in hac parte contradicere præsumit.*]

[2 *Et hoc idem de filio R. canis præsumptionis. Sup. a utiq; vehementi sumus admiratione commoti, cum talem Mon & sanctorum Patrum institutionibus contrarium & prædecessores nostrorum, & nostra quæ prædicti fratres ab illius sepultura proponunt, satagunt violare. Inde est quod [&.]*]

CAP. VII.

Mulier nupta liberè potest sibi eligere sepulturam.

Lucius III.

DE uxore verò *h* utrum quemadmodum vir liberè debet habere sepulturam: Nobis videtur, quòd la super hoc inter virum & mulierem sit facienda stinctio, sed utriq; in casu isto æqualem esse credimus cultatem, cùm electio ista ad eum potius statum pertinat, in quo mulier solvitur à lege viri *k*.

---

a *Genes. 49. Exod. 14. Luc. 10. 1. Thessal. 5. 2. Corinth. 1. Prov. 22. b 13. quæst. 2. c. 7.* c *imò secundus, aut Contius.* d *al. Ianuensi, sed jam alibi monui olim Genuam, Ianuam vocatam.* e *C. 5. eod. titul. in 1. compilat. Vid. Consultum Matisconense secundum, ca. 17. Adde quod de hac materia sancitum est post Decret. ca. 2. & De sepult. lib. 6.*

a *Post Con. Later. sub Alex. III. p. 49. ca. & Cap. 1. tit. in 1. compil.* b *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Obrigen. Archidiac* d *al. aut exinde.* e *Remen.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. ca. 1.* g *In antiq. ita: de cætero familia non præsumat.* h *C. 1. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. ca. 1.* i *Supra tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. ca. 1.* k *Vid. l. in tempus. ff. de hæred. instit. & l. finita. cum sim. l. donat. ante nupt.*

Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepelirì facere, si hoc habet consuetudo. h. d.

Verum autem pater quò magis voluerit minores filios velit sepelire, non invenimus à sanctis Patribus definitum, & propterea terræ consuetudini decernimus relinquendum.

CAP. VIII.

Si parœcianus ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis ecclesia sepultura, debetur quarta capitulo ecclesiæ cathedralis.

Idem *proposito & capitulo Faventin.*

CVm super quodam *a* capitulo : & infrà. Præsentium auct. statuimus, ut si aliquem parœcianorum ecclesiæ alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius quarta vobis portio relinquatur.

CAP. IX.

In sanctitate canonica, quæ debetur ecclesiæ parœciali, statur lo consuetudini.

Clemens III.

CErtificari voluisti *b* à nobis, quomodo illa clausula, quæ in privilegiis solet adponi, salva justitia illatum ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora adsumuntur, intelligi debeat & exponi. Cùm autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverit institutio : Leone justitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Vrbano quartam fore censemus : nos tale præbemus in hac varietate responsum, ut sicut beatus Hieronymus *c* inquit, unaquæque provincia in suo sensu abundet, secundum rationabilem consuetudinem regionis *d* illa justitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

CAP. X.

Privilegiati super jure funerandi sepelirè possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem ecclesiæ parœciali. Si verò alios sepeliunt, tenentur restituere quicquid ratione funeris receperunt.

Inno. *Episcopo Claremonten. & Abbati Mauriem.*

IN nostra præsentia *e* constitutis priore ecclesiæ monasterii Ferrandi, & procuratore hospitalariorum Claremontens. dicebat idem prior proposuit, quòd prædicti hospitalarii quosdam parœcianos suos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad ecclesiasticam sepulturam. Econtra prædictus proposuit procurator, quòd tam ex privilegio, quàm ex indulgentia speciali, licet hospitalariis omnes passim præter excommunicatos & interdictos, ad ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique commissa in ultima voluntate relicta possint licenter accipere, soluta tantummodo quarta parœciali ecclesiæ, de cujus parœcia mortuorum corpora adsumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta sunt ipsis in *f* suffragium terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur : [1 *& infrà.*] Talem super his duximus sententiam proferendam, quòd prædicti hospitalarii de cætero non recipiant parœcianos ecclesiæ *g* suprædictæ ad ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos *h* elegerint sepeliri : & tunc parœcialis ecclesia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit, præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & hospitalarii residuum habeant, nisi dolo, vel fraude eorum defunctus insectus fuerit ad dispositionem hujusmodi faciendam. Nihilominus ipsis hospitalariis injungentes, ut de quatuor millium solidorum priori satisfaciant memorato, cum constet eos à parœcianis ejus illos solidos recepisse, nisi sit sufficienter ostensum, quòd eorum oblati vel conversi fuissent. Eisdemque præterea duximus injungendum, quòd nisi probaverint, quòd G. *a* parœcianos prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, universa, quæ ipsius intuitu ejus *b* receperunt, priori restituant memorato *c* : alioquin, quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis verò, quos constat intra annos legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorum gratia receperunt, restituant universa.

[1 *Cùm igitur hæc & alia, quæ coram Episcopo fuerunt proposita, idem nobis fideliter retulisset, auditu & intellectu attestationibus & allegationibus universis de jure consilio.*

CAP. XI.

Casualiter mortuus privari non debet ecclesiastica sepultura.

Idem *Archiepiscopo Turonen.*

EX parte *d* parentum M. nobis est intimatum, quòd cùm nobilis vir dominus I. de insula *e* Butardi eidem posuisset insidias, quam solicitaverat sæpe de stupro, & ipsa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit casu submersa. Quocirca mandamus, quatenus cùm illa non sponte præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superius est expressum) casu ceciderit, corpus ejus tradi facias ecclesiasticæ sepulturæ : præsertim cùm ex honesta causa fugisse noscatur, & cui communicabatur viventi, communicandum sit jam defunctæ.

CAP. XII.

Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in ecclesiastico cœmeterio, & discerni possunt, debent exhumari & projici : alias secus.

Idem *Nidrosien.* f *Archiepiscopo.*

SAcris *g* est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis : & ut careant ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab ecclesiastica unitate præcisi *h*, nec in articulo mortis ecclesiæ reconciliati fuerint.

Vnde si contingat interdùm, quòd vel *i* excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum, vel alio casu in cœmeterio ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab ecclesiastica sepultura jactari. Quòd si discerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur fidelium : cùm licet *k* non obsit justis sepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris, vel speciosa *l* non prosit.

CAP. XIII.

Terra cœmeteriata pro sepultura fodienda vendi non debet.

Innocentius III. *Episcopo Magalon.*

ABolendæ consuetudinis perversitas apud montem Pessulan. (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, quàm pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium ecclesiæ persolvatur : & infrà. Mandamus, quatenus cùm loci diœcesanus existas, inhibeas clericis ne quicquam omninò præsumant exigere hac de causa.

CAP. XIV.

Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cœmeterio sepeliri debet, & ad satisfaciendum cogantur hæredes.

Gregorius IX. *Episcopo N.*

---

a *C.1.eod.tit.in 1.comp.* b *C.3.eod. tit. in 2. compilatione.* c *ad Lateranum.* d *Vid.l.Labeo.ff.de sup.leg.& l. cum de lanam.§ finem ff.de fun.instruc.* e *C.1.eod.tit.in 3.com.* f *ad.* g *predicta ecclesia.* h *illos.*

a *VV.* b *receperint.* c *Vid.l.1.cum no.C.de.inst.& substit.& l.qua sub conditione.§.quoties.cum ver.seq.ff.de cond. instit.* d *C.2.eod.tit.in 3.comp.* e *Dicto Butardi, deest in omnib. antiq. exempl.* f *Vitrosiensi Episcopo.* g *C.3.eod. tit. in 3. compilatio.* h *Vid.l.2.ff.de calum.per Bart.* i *ad.lascorum.* k *Hæc verba sunt B. Aug. lib. De cura pro mort. agend. c.2.* l *preciosa.*

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in personas ecclesiasticas, ecclesiarum violatione vel incestu fuit, dum ageres in extremis *a* per Presbyterum suum juxta formam ecclesiæ absolutos, non debent cœmeterium & alia ecclesiæ suffragia denegari. Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, cen. sunt ecclesiastica compellendi.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

TITVLVS XXIX.

CAP. I.

Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & ipsum Episcopum hæreticum reversum, & ex dispensatione receptum, dividitur episcopatus, modo hic expresso.

Ex concilio Africano. *b*

SI Episcopus *c* ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, æqualiter inter se dividant eas quæ sic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint, id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in episcopatu habet, & minor eligat. Quòd si fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis conversi sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur *d*. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur *e*. Si enim ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint *f*, ut non possint æqualiter dividi, velut si in impari numero fuerint, distributis loceis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo servetur, quod dictum est, cum de uno loco superius tractetur.

CAP. II.

Presbyteri parochiales dominicis diebus & festivis parœcianos alienos ad missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum ecclesiam accedunt.

Ex concilio Naneten. *g*

VT dominicis vel *h* festivis diebus Presbyteri antequam missam celebrent plebem interrogent, si alterius parœcianus in ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit missam audire: quem si invenerint, statim ab ecclesia abjiciant.

CAP. III.

Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter judicare.

Hadrianus Papa. *i*

NVllus Episcopus alterius parochianum judicare præsumat: & infrà. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare potest.

CAP. IV.

Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia præscribi non possunt.

Vrbanus III.

SVper eo verò *k*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *l* his quæ finibus cohærent, non præscribendis, statutum per canones esse dignoscitur, sit in parœciarum *a* limitibus, seu in provincialibus admittendum. Respondemus quòd hoc videtur in utroque servandum, si fines legitima prescriptione, vel aliàs indubitata fide constitit ecclesiastica institutione statutos.

CAP. V.

Si parœcianus seu diœcesanus domicilium transferat, prælatus in eo jura episcopalia, seu diœcesana, sibi non vendicet: carnæ tamen prædiales illius parœciæ sibi debeantur, nisi non debeantur ex consuetudine.

Clemens *b* III.

SIgnificavit *c* nobis Aconen. *d* Episcopus, quòd ipse post recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea se quàm plurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus Regni Hierosolymitani elegerant mansionem: [1] Fraternitati tuæ *e*, mandamus, quatenus prædictorum locorum prælatos, ut sibi nullam in prædictis Aconen. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, diffinitas, quæ convenit compellatis: ita quòd si de agris suæ parœcia constitutis fructus percipiunt, & in aliquarum partibus ratione prædiorum decimæ persolvuntur, decimas eis ipsas cum integritate persolvant: dicto vero Aconen. tanquam diœcesano suo cogantur in omnia respondere.

[1 *Et in ea residentiam fecerunt aliquantam, & alios eam residentes in eadem, prælati prædictarum civitatum eis ad forenses sibi jura ecclesiastica compellunt. Quæ veri frugibus omnia à patribus constituta, aut saltem mittere in messem alienam oportet.*

DE DECIMIS, *f* PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS.

TITVLVS XXX.

CAP. I.

Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debeantur.

Hieronymus *super Ezechielem.* *g*

DEcimam partem omnium frugum Levitis tribui populus ex lege debebat. Retinebant ipsis decimis Levitæ, hoc est inferiorum ministrorum gradus decimas dabant sacerdotibus. Has quoque & *h* aliæ decimæ, quas unusquisque de suo Israël in suis horreis separabat, ut comederet eas, offerret in templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi sacerdotes & Levitas ad convivium invitaret. Has autem & aliæ, quas pauperibus secondebant. Item primitiæ quas de frugibus offerebant, non erant primitiæ nomine definitæ, sed offerentium arbitrio dimissæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non ipsa præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam, quòd in plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus, qui minimum, sexagesimam inter quadragesimam & sexagesimam licebat quodcunque voluissent offere. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hic specialiter definitur propter sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis.

CAP. II.

Non potest congruè summari, propter varietatem illarum.

Paschalis II.

NOvum *k* genus exactionis est ut clerici à clericis decimas exigant, cùm nusquam in lege Domini

---

a *Quis dicatur constitutus in extremis, vid. in leg. 3. cum l. sequen. ff. de don. cau. mor. Bart. in l. 1. C. de sacrosanct. eccl.* b *c. 85. in concil. Lat.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Vid. l. & suum hæredem. 6. fin. cum l. sequent. De patru.* e *deputentur.* f *fuerunt.* g *Vaneten al. Naveten sed legendum Naneten. estque hoc decretum ibi c. 1. non c. 429. ut refert Bur. l. 2. decr. c. 2. nec ca. 19. ut refert Ivo p. 2. c. 122.* h *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* i *Bur. l. 2. decr. c. 29, Ivo p. 6. c. 140. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.* k *post conc. Lat. sub Alex. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* l *vel. a Lemovicis.* b *Clemens.* c *Can. eod. tit. in 1. comp.* d *Acon.* e *al. vestræ.* f *De materia hujus vid. Thom. 22. q. 80. & 87.* g *C. 45. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Illa decreto & deest.* i *al. hoc.* k *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 13. c. 16. & c. 17. eod. tit. in 1. comp.*

hoc legamus. non enim Levitæ à Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profectò clerici, qui à clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

CAP. III.

Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrianus *Vigoren. & Herforden. Episcopis.*

EX multiplici *a* conquestione V. Presbyteri accepimus, quòd cùm inter Abbatem de Brudeja, de consensu totius conventus, & prædictum Presbyterum talis intercesserit *b* conventio, scripto monachorum authentico roborata, quòd monachi dicto Presbytero & ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit, idem Abbas à nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nulli decimas solvere teneantur: [1 & 3.] Vnde quia non fuit nostræ intentionis per privilegium nostrum conventioni derogare, rescribimus: mandamus, quatenus Abbatem & monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant & observent, vel exinde secum pacificè conveniant, appellatione postposita compellatis.

[1 *Quæ quidem reversa ad propria tantam apud H. Regem illustrem Anglia gratiam & favorem invenit, quòd totam terram Rex ostenda, in qua ecclesia prædicti Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit: quo facto prad. Abbas vertexis colonis illius villa expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis suis ptibus, ecclesia debitos reditus subtrahit.*]

CAP. IV.

Monachos teneatur solvere decimas prædiales, de prædiis noviter culis, de quibus decima prius solvebantur.

Idem *Thomæ Cantuarien. c Archiepiscopo.*

COmmissum [est] nobis [1 & 3.] Pervenit *d* ad nos quòd monachi de Bossa, ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parœcia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Ea propter mandamus, quatenus eos ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ ecclesiæ cum ea integritate persolvant, qua priusquam in eadem parœcia morarentur, solebant persolvi, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad fructum fertilitatem translatis, decimas volumus absque diminutione persolvi.

[1 *A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur magistratus, ut universis Christi fidelibus & ecclesiis debeamus utiliter providere, atq; integra jura sua nos oportet atq; illibata conservare.*]

CAP. V.

Vis excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis, & ca. seq. hoc dicit, non scq.

Alexander III. *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.*

PErvenit *e* ad nos: [1 & 3.] Mandamus, quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, ut de proventibus molendinorum *f*, piscariarum, fœno, & lana, decimas ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvant.

[1 *Quòd cùm parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex eis de lana, & de fœno, & de proventibus molendinorum & piscariarum ipsis ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutionis divinæ manifestibus obviant, qui decimas ipsas ecclesiis non persolvunt. f. v. per ap. sp.*]

CAP. VI.

Summatum est cum præcedenti, & declaratum ut in præcedenti dictum est.

Idem *Vintonien.* a *Episcopo.*

NVncios *h:* [1 & 3.] Mandamus, quatenus parœcianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere eccles. districtione compellas.

[1 *Et literas tuas f. ea qua decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas quoad licuit cura avimus exaudire, sicut illius personæ quam pura in Domino & ferventi charitate diligimus: & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cum igitur ad officium tuum spectent ea in quibus nostra præcepta desideres nostra auct. muniri, tanto in his debuisti facilius exaudiri, quanto ipsam eorum specialius salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio reddituros ea rationem. Inde est quod f. t. per Apost. sed. prad.*]

CAP. VII.

Decima fructuum statim cùm collecti sunt, solvi debet, non deductu expensis.

Idem *Exonien. Episcopo.*

CVm homines *c* de hortona. de frugibus ix. partibus sibi retentis decimam ecclesiæ, cujus parochiani sunt, sine deminutione solvere teneantur: & antequam id faciant, servientibus & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim *d* fructibus collectis persolvant, atque de subtractis & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

CAP. VIII.

Privilegiati super decimis non solvendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem *monachis de Neuelan.* e

DIlecti *f* filii Abbas & fratres sanctæ Crucis sua nobis conquestione monstrarunt, quòd prædia unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverunt habere, à plerisque laicis conduxistis, & recepistis affirmam. Vnde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis nostræ, aut antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conduxistis & decimas non solvatis: mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxistis in parœciis suis, de quibus consueverunt decimas percipere, plenariè solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

CAP. IX.

Revocatur privilegium si ex post facto incipit enormiter nocivum esse.

Idem *Abba. & fratribus Dolen.* h

SVggestum *i* est ex parte vestra, quod Abbas & fratres monasterii de Vrsin. decimas à vobis auferre conantur. Dis. v. mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus super ipsis decimis componatis. nam quando Roman. ecclesia ordini vestro privilegia decimis dederat, ita erant ratæ abbatiæ vestri ordinis, quòd exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatæ sunt, ac possessionibus

---

a *Cæt. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 13. c. 1.* b *intervenerit.* c *Hunc exsistere esse B. Tho. Cantuarien. Arch. qui circa annum Christi 1171. pro libertate ecclesiæ asserenda martyrii tradidit sub Alex. III.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 12.* e *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *vid. l. 3 manifesti. Cod. de fer. & aqua per Bart. & l. 1. ff. de aqua plu. ar.*

a *Vitorien. sal. Vuintonien.* b *C. 18. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 4. c. 3.* c *C. 4. eo. tit. in 1. comp.* d *de fructib.* e *Nembro. al. Norvolo. Nevelo. al. Nevolesia.* f *C. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 2.* g *conducitis.* h *Dolen.* i *C. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 13. c. 4.*

ditatæ, quòd multi viri ecclesiastici de vobis apud nos querelam *a* sæpè proponunt.

CAP. X.

Cistercienses, templarii, & hospitalarii decimam prædiorum suorum, quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii verò religiosi non solvunt decimas de hortis & nutrimentis animalium, nec de novalibus, quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt.

Idem *Terracenensi* b *Archiepiscopo.*

EX parte *c* tua ad nos noveris pervenisse, quòd albi monachi & nigri, & quidam alii *d* religiosi, ecclesias tuæ jurisdictionis reditibus decimarum, occasione privilegiorum, quæ sibi Romana indulsit ecclesia, spoliare præsumunt. Sanè nolumus te latère, quòd prædecessores nostri ferè omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant *e*. Sed prædecessor noster Hadrianus solis fratribus Cisterciensis ordinis, & templariis, & hospitalariis, decimas laborum suorum, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris verò, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de aliis rebus ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid ulterius vindicare.

CAP. XI.

Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolenda.

Idem.

LIcet *f* de benignitate sed. Apost. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini, propter hoc tamen non est licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

CAP. XII.

Privilegium super decimis laborum, etiam ea, quæ non sunt novalia, comprehendit.

Idem.

ADaudientiam *g* nostram: [1 & 3.] Illud privilegii capitulum prava quidam interpretatione pervertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus quos propriis manibus ac sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: adserunt quòd pro laboribus, novalia intelligi debent: [2 & *infrà*.] Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri. nam si intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus *h* de laboribus, de novalibus poneremus. *i*

[1 *Noveris pervenisse, quod cùm quidam vestrum à dil. filiis nostris, fratribus Cistercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur.*]

[2 *Verùm quoniam fratres præscripti ordinis de benignitate Apost. sovere debemus & volumus, & ne ullius contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam molestandi quamlibet, attentius providere volentes, &c.*]

CAP. XIII.

Decima novalium debentur ecclesiæ in cujus parœcia surgunt: si verò non sunt in certa parœcia, debentur diœcesano, qui potest sibi retinere, vel alteri ecclesiæ concedere.

Idem *Brixien. Episcopo.*

QVoniam *k* nobis solicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuæ diœcesi tibi sit statuendum. Respondemus, ut si terræ, quæ arabiles sunt, intra certam alicujus ecclesiæ parœciam fuerint, decimas earum (tua parte retenta) eidem ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsa secundum discretionem à Deo tibi datam, alii *a* ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poterit convertere.

CAP. XIV.

Decimæ possunt exigi.

Idem *Romen. Archiepisc.* b

PArochianos: [1 & *infrà*.] Cum decimæ non hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quòd debitum exigi possunt.

[1 *Vero tuos ad solvendas decimas ecclesiis, quibus de jure ecclesiastica debes severitate compellere.*]

CAP. XV.

Decima laico jure hæreditario concedi non potest.

Idem *Ambianen.* c *Episcopo.*

AD hæc *d* donationem decimæ, quam Abbas [illegible] S. de Monstrali cuidam loco concessit per [illegible] nem tenendam: (Quoniam sanctuarium de jure [illegible] ditario possidere non debet) viribus carere decimas [illegible] laicum (nisi decimam ipsam ipsi ecclesiæ libere [illegible] rit) vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. XVI.

Judæi coguntur prædiales decimas solvere, ne pactis [illegible] mittere.

Idem *Massilien.* e *Episcopo.*

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ *f* prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas [illegible] possessiones penitus renunciandas, cum omni [illegible] compellas, ne fortè occasione illa ecclesiæ [illegible] re fraudari.

CAP. XVII.

Decimæ vel oblationes ecclesiæ laico concedi non possunt, [illegible] latus contra faciens est punendus.

Idem.

QVamvis *h* sit *i* grave nimis, & divini [illegible] nimadversione judicii habeatur, quòd laici quasi [illegible] quod sacerdotum est, in ecclesiasticis rebus [illegible] majorem tamen incusserunt formidinem, quòd [illegible] sui erroris dicuntur in ipso clero aliquoties [illegible] quidam prælatorum ecclesiæ decimas, & ecclesiis [illegible] nere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt [illegible] prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant [illegible] [1 & 3.] Statuimus, ut si quis alicui laico in [illegible] manenti, ecclesiam, decimam, oblationemque [illegible] serit, à statu suo, sicut arbor quæ inutiliter [illegible] pat, succidatur, & donec emendet, dolore [illegible] ruinæ prostratus.

[1 *De quibus dicit Dominus per Prophetam: Pomum [illegible] cata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde.*]

CAP. XVIII.

Statur consuetudini, an colonus sit vel decimam solvat, [illegible] parœcia sita sunt prædia, an ecclesia, ubi audit [illegible] ecclesiastica sacramenta?

Idem.

CVm sint *k* homines in parœcia unius ecclesiæ [illegible] ut asseris) qui terras in alia parœcia excolunt [illegible] di. nos consuluit, cui ecclesiæ de terris illis decimas [illegible] vere debeant: [1 & 3.] Sanè non est nobis [illegible] per hoc certum *l* dare responsum: cùm auctoritate [illegible] sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et [illegible] modi dubitatione ad consuetudinem diœcesis [illegible]

a *Querimoniam.* b *Thronen. al. Terracin.* c *Ca.10. eod. tit. in 1. comp.* d *Alii vero religiosi.* e *Concessorunt.* f *Ca.11. eod. tit. in 1. comp.* g *Ca.13. eod. tit. in 1. comp.* h *Posturum.* i *Vid. d. ab hoste, §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus cau. ma. & l.3. ff. de offic. præ.* k *C.25. eod. tit. in 1. comp.*

a *Alii ecclesiæ.* b *Tolet. conc. p.26. c.11. dicit hoc [illegible] c.26. eod. tit. in 1. comp.* c *Abrincen. al. Ambranc.* d *[illegible] eod. tit. in 1. comp.* e *Massilien.* f *Cit. eod. tit. in 1. comp.* g *Vid. Imperator. ff. de pub. cum no. par. Bald. & Imperat. C. præscr. xxx. vel xl. anno.* h *C.2. eod. tit. in 1. comp.* i *Videtur, deest in aliquot antiq.* k *C.3. eod. tit. in 1. comp.* l *[illegible] tum responsum tibi dare.*

nendum *a*, & attendendum etiam, si illæ ecclesiæ in uno sint, vel in diversis episcopatibus constitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una ecclesia in episcopatu alterius recipiat decimas; cùm ex hoc episcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.

[1 *Ab illo in quo divina audiunt, & alia ecclesiastica percipiunt sacramenta.*]

CAP. XIX.

Non potest laicus transferre decimam in alium laicum, etiam consilio illam possidentis.h.d. cum gloss.

Ex concilio Lateranen.

PRohibemus *b* ne laici decimam cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & ecclesiæ non restituerit, Christiana sepultura privetur.

CAP. XX.

Decima personatu debetur ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, nec aliis locum contigerit. In prædiali verò statur consuetudini, seu alienis parœciis colonus prædium colunt.

Lucius III. *Strigoniensi Archiepiscopo.*

APostolicæ *c* sedis regimen: [1 & 2.] Intelleximus quòd quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut malitiosi populi plerunque de parœcia unius Episcopi in diœcesim alterius transferatur: in qua licet per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Episcoporum, tum is cujus parochiam reliquerunt, quàm is cujus parochiani sunt facti, decimationem requirit. Idcoque nos duxit fraternitas consulendos, cui potius decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quòd æquum est, ut illi ecclesiæ decimæ personales reddantur ab eis, in qua ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas verò messium *d*, vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia, quàm in ea in qua habitant (quoniam à diversis diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

[1 *Licet immerito dignatione divina vocati, omnibus sumus ecclesiis debitores, & pro scientia nostra modulo respondere cogimur consultationibus singulorum.*]

CAP. XXI.

Decimis fructu prædia solvendæ sunt decimæ.

Clemens III. *e*

EXparte *f* canonicorum ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quòd quidam agricultores, cùm simul vel diversis temporibus anni, in eodem horto, vel agro diversa semina sparserint, non nisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi persolvunt: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus si noveris rem taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum *g* fructibus decimas absque diminutione persolvant, ecclesiastica censurâ compellas.

[1 *Qui etiam decimas de agrorum proventibus, non curant exsolvere, nisi quibusdam deductis expensis, quas faciunt pro illis ad arandum, vel ad hærres deportandis. Quia igitur per hæc canonicis & ecclesiæ Dei non modica irrogatur injuria, cum Levitis alias expensis deductis decimas sit injunctum expendi.*]

CAP. XXII.

Decimæ prædiales solvendæ sunt, expensis non deductis.

Cœlestinus III.

NOn est *h* in potestate hominum, cùm plantant arbores, vel aliqua semina terræ mandant: [1 &] Revera sicut sancti patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris ecclesiæ tribuendæ, ita ut qui de his ea solvere neglexerint, ecclesiastica districtione debeant percelli: [2 & 3.] Volumus ergo & districtè præcipimus, quatenus antequam ullas *a* deducatis de bonis prædictis expensas, decimas ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persolvatis.

[1 *Quid eis satio vel plantatio sit redditura. Cùm juxta verbum Apostoli ad literam exponendam, neq; qui plantat bene aliquid faciat, neq; qui rigat, sed Deus qui tribuit incrementum. Audivimus autem quòd quidam vestrum de vineis, olivetis, carmelis & frugibus, non nisi primò deductis expensis seminum, laboriu vel agricultura decimas curant ecclesiis exhibere.*]

[2 *Præterea si quis omninò Domino decimas non dederit, quæ sunt tributa agentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Augustinus, removeri meretur.*]

CAP. XXIII.

De redditibus molendini ad ventum, solvendæ sunt decimæ.

Idem.

EXtransmissa *b* querela rectoris ecclesiæ de N. intelleximus: [1 & 2.] Quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur. Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proveniunt, sine diminutione aliqua compellaris.

[1 *Quòd cùm M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terra proventibus decimas solebat ecclesia percipere, memoratæ construxit, de ipsius proventibus vel obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis suæ periculum detinere non veretur. Unde.*]

CAP. XXIV.

Locator vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. *Pistorien. Episc.*

ANobis *c* tua fraternitas requisivit: [1 & 2.] Cùm igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd à dantibus & recipientibus possessiones ad firmam de fructibus, quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ: Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

[1 *Verum ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dare vel recipiunt ad firmam, cùm alii se conentur per alios excusare quo minùs cogantur ad decimas persolvendas.*]

CAP. XXV.

Imperialis concessio sub quacunq; forma à solutione decimarum eximere non potest.

Idem *Vercellen. Episcopo.*

TVa *d*: & infrà. Porrò cùm laicis nulla sit de spiritualibus *e* concedendi, vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur.

Decimæ novalium non pertinent ad laicum, qui decimas habet in feudum.h.d.

a *vid. l. minimè. & l. de interpretatione. ff. de legibus.* b *C.23. in fin. 2. camp. quàm si periculosum detinere decimas, tradit Guid. Pap. dec. 583.* c *C.29. eod. tit. in 1. comp.* d *in vulg. Legitur, sicut supra decimis verò, &c. sed in omnibus Cod. manuscr. habetur ut est expressum.* e *Cœlestinus.* f *C.5. eod. tit. in 2. compilatio.* g *fructibus.* h *C.4. eod. tit. in 2. comp.*

a *Dictio ullas. deest in omnibus antiquis codicibus.* b *C.7. eod. tit. in 2. comp. vid. conc. Trid. Sess. 25. de reform. ca. 2. & concil. Matisc. 2. c. 5. & D. Thom. 22. quæst. 87. art. 2.* c *Ca. 1. eod. tit. in 3. comp. & de materia textus & gloss. vid. Covarru. l. 1. Var. rel. c. 17. & Guid. Pap. dec. 266. & 284. Adde Sylvestr. in sum. verb. decima. §. 5.* d *C.4. eod. tit. in 4. comp. vid. Host. & Oldra. cons. 109.* e *al. de spiritualib. reb.*

Nec occasione a decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ novalium usurpandæ, cùm in talibus non sit extendenda licentia, sed potius b restringenda.

CAP. XXVI.

Sine deductione seminis & sumptuum debent dominus & colonus decimam solvere, & non cui voluerint ecclesiæ vel pauperibus, sed ecclesiæ cui debentur : nec ab hoc excusantur propter malitiam clericorum.

Idem *eidem.*

TVa nobis fraternitas intimavit c, quòd quidam laici d decimas ecclesiis & clericis tuis, perversis machinationibus subtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis semen & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de residuo impendendam decimam asseverant. Alii verò de portione fructuum, quam à colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis suis aut aliis clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: [1 & 3.] Verùm si ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumerent detinere. Cùm enim Deus, * cujus est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quàm dominus temporalis, cujus statutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus aut semine separato, necessariò cum integritate persolvitur: nimis profectò videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii, sibi reddi præcepit, suas esse decimas & primitias asseverans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude deminui valeant, cùm Deo debita sit solutio decimarum, in tantum, ut ad eas clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici si moniti reddere e noluerint, ecclesiastica f sunt districtione g cogendi. Et cùm de cunctis omninò proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ: sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere, sine deminutione tenetur. Prætextu vero nequitiæ clericorum nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio erogare : quum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem: [2 & 3.] Quoniam igitur pati nolumus, ut ecclesiarum & clericorum jura præsumptione qualibet minuantur: mandamus, quatenus omnes qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas ecclesiis & clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione h remota compellas.

[1 *Quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore atq; districtu per imperialem concessionem adeptos, decimas sub hujus generalitate detinere præsumunt : occasione præterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas novalium sibi non metuunt usurpare.*]

[2 *Quanquam per solicitudinem pastoralu efficis sunt à sua nequitia coercendi, & cum de cunctu omninò proventibus decimæ sint reddendæ : sicut colonus de parte fructuum quæ sibi remanet de ratione culturæ, sic & dominus de portione quam perceperit de ratione terræ, decimam reddere sine deminutione tenetur.*]

CAP. XXVII.

Privilegium super decimis non solvendis ecclesiæ non concessum novalia comprehendit. h. d. secundum modernos, qui placet Panorm.

Idem *Abbati sanctæ* a *Columbæ Senonen.*

EX parte b tua: [1 & 3.] Cùm igitur tibi, quia, ut jus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parœciarum tuarum, cum integritate percipere de novalibus eas exigere satis potes : quia ubi minus creditur, minus concessum esse videtur.

[1 *Fuit hoc propositum coram nobis, quod cum tibi de laboribus terræ parochiarum tuarum ecclesiis, sicut asseris, sit integras decimas cum integritate percipere, dignaremur misericorditer indulgere, ut de terris quæ infra parochias tuas novater redierunt a culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem habere.*]

CAP. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam solvit deductis expensis, non de pecunia decimata : expensa vero, quæ fiunt pro rebus de fructibus non deducuntur, & de fructibus solvere debet, etiam ea deductis expensis factis pro restauranda.

Idem *Helisem. Episcopo.*

PAstoralis c officii, &c. [1 & 3.] Explicari postulasti, utrum quis possit de molendinis, & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimam eisdem, sicut est in negotiatione concessum? Ad quæ respondemus, quòd licet circa res adquisitas, vel de pecunia decimata, cùm ipsæ vendantur, credimus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro debita persolvendas, ut si vendatur domus, ager, vinea, columbinum, molendinum, grex, aut quælibet merces. Expensa tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas etiam si fuerint decimatæ : quoniam salva decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos d alienati posse non credimus sine onere decimarum. Nec pro restaurando domum quarumlibet rerum, ex quibus decima persolvitur, credimus deducendas expensas, de proventibus decimandis : quia penes dominum res permanet restituta : si pars aliqua moriatur armenti, deteriorem non portio mercis depereat, vel totus clibanus debeat.

CAP. XXIX.

Qui præscribit decimam in aliena parœcia, si tibi infertur valia, ipsorum decimas non habebit.

Idem.

CVm e contingat interdum in tua diœcesi. [1 & 3.] Cùm in quibusdam parœciis ad quosdam antiquitus vel personas ecclesiasticas ab antiquo pertinet percipere decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæro a nobis, ad quam hujusmodi novalium decima incipiat pertinere ? Unde inquisit. t. t. respon. quòd eim percipere debeat, tineat, decimæ novalium, quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi aliis, qui alias percipiunt f decimas, rationabiliter constiterit g. per quam adpareat, novalium ad eos decimas pertinere.

---

a *Vid. decis. Capell. Tolos. 440.* b *vid. l. cum quidam. cum vulgo. ff. de liber. & posthu.* c *C. 2. eo. tit. in 3. comp.* d *In recent. impressu, decimas ecclesiæ à clericis tuis, &c. sed nos ex antiq. exempla. Greg. reposuimus, ut est impressum, quam lectionem agnovit Hostiens.* * *Psal. 22.* e *solvere.* f *sint.* g *vid. conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 12. adde conc. Matis. 2. c. 5. & Synodum Ticinensem 3. in sacris.* h *vid. hic Henricum Boich.*

a *Sanctæ Columbanæ, al. sancti Columbani.* b *Ex. cetera in 3. comp. & sacrum tradita per la. in l. 1. de transact.* c *Ex. cetera tit. in 3. comp. vid. Turrec. in c. reverentiam. in gl.* d *vide. e. tit. eod. tit. in 4. comp. vid. Covarr. l. 1. var. res. c. 17. circa fin.* e *Ex. eod. tit. in 4. comp. vid. Covarr. l. 1. var. res. c. 17. circa fin.* f *Ex. Panor. in c. 1. de decim. n. 3. & Felin. in c. 1. de decim. n. 3. & Covarr. l. 1. var. res. c. 17. circa fin.* g *Ex. Panor. in c. 1. de decim. n. 3. & Felin. in c. 1. de decim. n. 3. & Covarr. l. 1. var. res. c. 17. circa fin.*

[1 *Præterea requisiti, cum aliqua prædia, de quibus ecclesiis aut personis ecclesiasticis decimæ solvebantur, ad fratres Cistercienses devenirent vel emptionis vel alio titulo devolverentur, an iidem fratres de talibus prædiis ipsis ecclesiis vel personis decimas solvere tenerentur. Super quo tale damus responsum, quòd cum prædicti fratres à sed. Apost. sit indultum, ut laboribus suis quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas nullis prorsus absolvere teneantur, de prædiis taliter adquisitis ecclesiis vel personis ecclesiasticis decimas solvere non tenantur, dummodo propriis manib. eorum aut sumptibus excolantur.*]

CAP. XXX.

Decima omnium fructuum prædii debentur ei, qui decimas ibi possidet, sed ad aliud prædium præscripto non extenditur.

Idem *Episcopo Belnacen.*

CVm intua *a* diœcesi quædam monasteria & conventuales ecclesiæ, in multis parœciis majores decimas percipiant & minutas, de quibusdam fructibus annuatim percepti, non fuerunt decimæ persolutæ : [1 & 2.] Respondemus, quòd si fructus prædicti de illa terra provenient, de qua monasteria vel conventuales ecclesiæ aliquo percipiebant ratione decimarum proventus: eis providebis decimæ fructuum debentur eorum, cùm ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque ecclesia *b* diverso jure censeri : alioquin parochialibus ecclesiis exolvantur, ad quas de jure communi spectat : perceptio decimarum.

[1 *Quæsitis pe-sed. Apost. edoceri, utrum decimæ fructuum prædiorum ad parochiales ecclesias, quæ nec minores recipiunt, nec minus, ex ad monasteria & illas conventuales, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.*]

CAP. XXXI.

Laici ecclesias vel decimas donare non possunt, etiamsi sint regum ex communi titulo præstatur causa præscribendi.

Idem *Vesprim.* d *Episcopo.*

DVdum e adversus fratres Hierosolymitanos hospitalis sancti Stephani te proponente in nostra præsentia quæstionem, quòd ipsi decimas de laboribus fratrum suorum Vesprimen. ecclesiæ debitas non permittent tibi solvi : [1 & *infrà.*] Comparentibus igitur tecum ipsis statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi & eis concessimus auditorem : coram quo decimas terrarum, quæ per *f* rusticos hospitalis Vesprimen. dicœc. excoluntur, & de chirographa *g*, & de novaculatia ecclesiæ, quæ per ipsos hospitalarios obtinentur, intentione tua de jure communi fundata petisti. Prior autem hospitalis in prædictis decimis & ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneri tibi super his respondere : quòd cùm per auditorem ad nostram audientiam perveniret : mandamus, quòd idem prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret, qui B. Regis ac reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, qui ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ præd. no. scriptum exhibens, per quod probare volebat concessionem prædictam plenum habere vigorem : [2 & 3.] Cæterum ex parte sua fuit propositum, quòd in decimis & ecclesiis a Rege & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, nec à confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quòd posset præscriptio confirmari, & sic donationis Regis ac Reginæ allegatus titulus nullus erat : cùm sacrilegii crimen incurrat, qui ecclesias vel ecclesiasticum aliquid *a* de manu *b* receperit laicali : [3 & *infrà.*] Nos igitur quum donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere, & per confirmationem prædicti Clementis super ecclesia sancti S. hospitali cum decimis & aliis pertinentibus ad se *c* factam, etiam si authenticum adpareret *d*, juri episcopali nullatenus derogetur : sententialiter prohibemus, ne fratres hospitalis præsumant ulterius impedire, quò minus decimas percipias memoratas, & pacificè possideas in futurum.

[1 *Eos citavimus, præfigentes eis terminum concilium generale, quo cum instrumentis & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi respondere parati.*]

[2 *Et asserens nihilominus ipsam à se. record. Lucio. PP. præno. postmodum confirmatam.*]

[3 *Unde si contingat Laicum in donatione ecclesiæ talibus verbis uti, Do tibi ecclesiam talem : nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum quod habet in ipsa, prout in constitutione à nobis edita continetur expresse. Contra confirmationem autem sunt hoc modo responsum, quòd confusè ipsa ecclesia S. Stephani cum omnibus decimis & ecclesiis, & aliis quæ ad eandem pertinent confirmetur, jus episcopale non tollitur, cùm de illo nil exprimatur ibidem, sed tantum debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatarum secundùm terræ consuetudinem eisdem hospitalariis reservetur. Præsertim cùm petite decimæ à te in parochia S. Stephani non consistant, quod de plano confessa est pars adversa. Contra verò fuit à parte altera replicatum, quòd cùm spacio xxx. annorum tacueris, juri tuo tacitè renunciasse videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quòd xxx. annorum taciturnitas non in jure commune, sed in privilegiis nostitur obtinere : unde jure communi quod habet Episcopus in decimis vel ecclesiis suæ diœcesi non nisi xl. annorum taciturnitate privatur.*]

CAP. XXXII.

Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda talibus, à quibus sine contradictione ecclesia possit decimas consequi. h. d. usq; ad 4. lla.

Idem *in concilio generali.* e

IN aliquibus regionibus *f*, quædam permixtæ sunt gentes, quæ secundùm ipsos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano : his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes ecclesias, majores inde reditus assequantur. Volentes igitur super his ecclesiarum indemnitatibus providere : statuimus, ut ipsi domini *g* talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quòd absque contradictione ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur.

Iste. 6. propter sua brevitatem non summatur.

Illæ quippe decimæ necessariò solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

CAP. XXXIII.

Prius solvendæ sunt decimæ, quàm census seu tributa : & si prius illa solvuntur, postea decimari debent.

---

a *C.3.tit.30.in 4.comp. An minuta decima necessariò solvi debeant B.Thom.2.2.q.87.art.2. ad 3. argu.* b *al. ita : una eademq; res, &c.* c *pertinet.* d *Vesprimien. al. Vesperanien.* e *C.3.tit.31.in 4.comp. vid. Oldrad. cons.1. vid. Covarr. l.1.rel.c.17.* f *In omnibus manuscr. ita : quæ per rusticos in Vesprimensi diœcesi excolantur.* g *Clurophal. al. Curgo. al. Sireganen. al. Cirgua.*

a *aliquod.* b *reciperet.* c *à se, in recentioribus, sed ad se, habetur : id est ad ecclesiam S. Steph.* d *authentica, in recentibus : sed in antiquis authenticum legitur.* e *Innoc. III. in conc. gener. Lat. c.53.* f *C.3.eod.tit.in 4.comp.* g *In Cod. Barb. ita : ut ipsi domini de cætero, talibus, &c.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Idem *in eodem.* a

CVm non sit in homine, quid *b* semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli: Neque qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: ipsum quidem de *c* mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avarè quidam in decimis defraudare nituntur, census & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cùm autem in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi dominus decimas reservaverit: nos & ecclesiarum dispendiis & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere suo transit) ea per cen.eccl. decimare cogantur ecclesiis, quibus de jure debentur.

CAP. XXXIV.

Cistercien. templarii & hospitalarii de fructibus possessionum, quas acquisierunt post concilium generale, de quo hic, decimas solvere tenentur, si de illis possessionibus prius solvebantur decima.

Idem *in eodem.* d

NVper Abbates *e* Cistercien. ordinis in generali concilio *f* congregati, ad commonitionem nostram providè statuerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur ecclesiis, nisi fortè pro monasteriis novitèr fundandis. Et si tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ aut emptæ, pro monasteriis de novo fraudandis, committantur aliis excolendæ, à quibus ecclesiis decimæ persolvantur. Ne occasione privilegiorum suorum ecclesiæ alterius prægraventur: decernimus, ut de alienis terris, & amodò acquirendis, etiam si eas propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas persolvant ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis ecclesiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus & mandamus: ut ecclesiarum prælati promptiores, & efficaciores existant ad exhibendum eis, de suis malefactoribus justitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius & perfectius studeant observare.

CAP. XXXV.

Brevo est, & ideò non summatur.

Gregorius IX.

INterdicimus universis personis ecclesiasticis, ut decimas detentas à laicis ad alienas ecclesias pertinentes in pignus recipere ab eisdem laicis non præsumant.

DE REGVLARIBVS, *g* ET TRANSEVNTIBVS AD RELIGIONEM.

TITVLVS XXXI.

CAP. I.

Non potest quis ad religionem admitti nisi volens, & in ætate idonea.

Ex concilio Maguntino.

NVllus tondeatur *h*, nisi in legitima ætate & spontanea voluntate.

a *C.54. & c.6. eod. tit. in 4. comp.* b *quod 1. Cor 3.* c *Hæc periodum ex antiquis restituimus, ut est impressa. nam in vulgatu perperam legebatur. Ioan.12.* d *Ca.55.* e *Ca.7. eod. tit. in 4. comp.* f *Pro voce, concilio, qua est in antiquis omnib. Cod. manuqua comp ponitur capitulo, quod non est ineptum, nam generales monachorum conventus capitula vulgo dicuntur.* g *de materia hujus tit. vid. conc. Trid. Sess. 25. tit. de regul.* h *vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 189. art 5. & con. Trid. infrà citatum.*

CAP. II.

Impubes monasterium ingressus, post annum à parentibus revocari non potest. h.d. primò. Pubes per vim ingressus, post annum exire, vel à parentibus revocari non potest. h.d. secundò. Abbas.

Ex eodem.

SI quis *a* ante annos legitimos tonsuram et habitum consensu parentum suorum, si parentes infantium non non reclamaverint ad principem, aut proprium episcopum, vel ad missum dominicum, in clericatu permaneat. Si verò post legitimos annos, per vim aut dolum factus est, & nec ipse nec parentes ejus intra annum, ad memoratas personas reclamaverint, in clericatu permaneat, sicut is, de quo superius dictum est.

CAP. III.

Clericus secularis utens habitu & nomine monachi, cogatur fiat monachus, vel ab eo desistat.

Ex concilio Toletano.

VT clerici, qui se fingunt habitu & nomine monachi & non sunt, corrigantur: ut *c* veri monachi sint veri clerici.

CAP. IV.

Novitia, quæ sponte se ingeris alterius professum, per hoc efficitur professa. h.d. & est casus multum notabilis.

Ex concilio (Arelaten.) *d*

VIdua si spontè velum conversationis, quantumlibet sibi, imposuerit, & in ecclesia inter virtutis oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimonium ulterius debet habere. Licet sacramento firmare eo tenore velamen sibi imposuisse, ut æquum esset.

CAP. V.

Monachus temerè ad alium monasterium transit, ut ibi stium habere non potest.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.*

IOannes frater: & infrà. Præsenti jussione statuimus, ut ne quem monachum de monasterio in monasterium temerè migrare liceat, nec eorum aliquem peregrinare quicquam habere. Sed si hoc præsumpserit monasterio, in quo ab initio conversatus est, sub Abbatis gula competenti coërcitione reddatur.

CAP. VI.

Vbi est dura congregatio vel religio, requiritur in professo plena pubertas, scilicet tempus 18. annorum. h. d. habita ratione mentem literæ. Et est textus singularis.

Ex registro Gregorii. *f*

QVia in insulis dura est congregatio monachorum, pueros in eorum monasteriis, ante 18. annum ætatis prohibemus.

CAP. VII.

Si Cistercienses sine licentia sui Abbatis, ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.

Alexander III. *Archiepiscopis, & aliis ecclesiarum prælatis, per Galliam g constitutis.*

NOn est vobis dubium: [*i & infrà.*] Virtutes vestræ mandamus, quatenus monachos, vel conversos Cistercien. ordinis, post professionem sine licentia Abbatis tum suorum, per episcopatus vestros recipi, vel permittatis. Et si qui ex eis, sine licentia Abbatum suorum, de monasterio exire præsumpserint, & commissi celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

a *Bur. l. 1. Dec. c. 3. Ivo p. 7. c. 26.* b *vide conc. Trid. Sess. 25. tit. de regul. c. 19.* c *aut.* d *aut.* e *al. Aurelian. fit. tit. de regul. c. 19.* c *aut.* d *aut.* e *al. Aurelian. fit. 6. tit. 1. habetur in conc. Tribur. c. 25. refer Bur. l. 1. c. 36. Ivo p. 7. c. 27. & c. 28. & habetur in conc. Triburi. c. 25. refer Bur. l. 1. c. 36. Ivo p. 7. c. 27. & c. 28. & tit. in 1. comp. quib. locis alia concilia tribuitur, sed forsan male. tit. in 1. comp. quib. locis alia concilia tribuitur, sed forsan male. f l. 1. epist. 43. ad Anthemium, ut refert Gratian. 1. 1. dist. 71. can. item. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *in Gallia.*

[i de

[1 *Aut certum quemodo fratres religiosi Cisterciens. ordinis ea religione permaneant, & virtute, quòd ex institutione primum tradita fratrum nostrorum hi qui ex eorum monasteriis professionem fecerunt, sine Abbatis sui licentia prohibentur de claustro discedere, discedentes in alio monasterio recepi. Inde est quòd nos tandem constitutionem, non solùm amicam religioni, sed etiam consonam rationi fidelis conservare volentes.*]

CAP. VIII.

Professio facta ante XIV. annum non obligat: post XIV. verò si post susceptum habitum professorum, etiam non obligat, nisi de tali perseverantia tradui.

Idem *Magistro F. Civitaten. canonico* a.

AD nostram noveris *b* audientiam pervenisse, quòd Gemitæ de monte Folio quosdam pueros seduxerunt, in tantum quòd quidam suasionibus eorum adhibentes, statim religionis habitum in ipsorum monasteriis susceperunt: quorum unus T. nomine statim pœnituit, quòd habitum induisset: [1 *& infrà.*] Quocirca mandamus, quatenus si constiterit, quòd præfatus T. ante consummationem XIV. anni susceptum habitum deposuerit, aut si post XIV. annum habitum ipsum sine prohibitione susceperit, & intra triduum deposuerit, eum ab impetitione prædictorum eremitarum denuncies absolutum: & eam, quam, postquàm exivit, juravit accipere in uxorem, liberè posse traducere, si alia *c* causa rationalis non obsistat *d*.

[1 *Id quod fecerat suis parentibus intimavit, qui ad locum ipsum mox post ista accedentes, eum inde traxerunt, & cum non fuisset in nisi per unam nostrem tantummodo sicut accepimus, præfata omnia & quædam alia non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipse juravit in uxorem ducere, & sicut dicitur desponsavit.*]

CAP. IX.

Qui recipit habitum professorum, ubi distincti sunt habitus, compellitur ibi vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum novitiorum, potest ad sæculum redire.

Idem *Eltensi Episcopo.*

SVpereo *e* quod quæsitum fuit de clericis, qui religionis habitum susceperunt, & ante professionem ad priorem statum sunt reversi: Respondemus, quòd si auctoritatem religionis, ad quam migrasse noscuntur, servare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec amplius in ecclesiis sæcularibus debent adsumi: nec contra votum, quod Domino fecerunt, venire prohibentur. Verùm si ante susceptum hujusmodi habitum approbationi positi recedere voluerint, secundùm regulam beati Benedicti, non videntur prohiberi ad priorem statum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem esse, in qua veniunt, revertantur.

CAP. X.

Canonicus regularis potest effici Monachus, si religio, ad quam transit, artior sua: alias secus.

Idem *Ambianen. Episcopo.*

SAbè de canonico *f*, qui in ecclesia Aromaten. professionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum, à quodam Abbate recepto: Id tuæ fraternitati significamus, quòd si locus ubi nunc permanet, majoris religionis, quàm ecclesia Aromaten. *g* existat, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem ecclesiam redire compellas.

a Civitaten. *al. desideratur inscripcio in Codic. Barbat. & aliis.* b *Post conc. Lat. p. 21. c. 1. & C.8. eod. tit. in 1. comp.* c *aliqua.* d *nisi.* e *Ca.9. eod. tit. in 3. comp. & post conc. Lateran. sub Alex. III. p. 21 c. 2.* f *Ca.10. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lat. p. 21. c. 23.* g *existit.*

CAP. XI.

Minor XIV. annis, profitendo non obligatur religioni, nisi factus major ratum habuerit.

Idem *Belvacen. Episcopo.*

SIgnificatum *a* nobis: [1 *& 3.*] Mandamus, quatenus si inveneris, quòd G. non fuisset à parentibus oblatus, & intra XIV. annum facti voti pœnitens, à religione recesserit, ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem à parentibus fuerit oblatus, seu XIV. annum compleverit, cùm religionem intravit, seu post decimum quartum annum professionem à se priùs factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem transire compellas.

[1 *Et pro certo monstratum, quòd G. nondum uicipiens esse XIV. annorum, timore magistri qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud ecclesiam de Rosson. suscepit, & inde sicut puer infra annum recessit, & per seculi vanitatem jam sex annis, & eo amplius vagabundus discurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non constat, s.t. per Apost. sed. præ.*]

CAP. XII.

Si filia minor XII. annis a parentibus monasterio tradita, major facta sponte videtur, ad sæculum redire non potest.

Clemens III.

CVm *b* virum: [1 *& infrà.*] Vtrum ea quæ intra discretionis annos à parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens postmodum se cuidam militi copulavit, ad monasterium redire cogatur: Consultationi tuæ taliter respondem. quòd cùm juxta concilii Toletani *c* censuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria professio faciat: quicquid horum fuerit allegatum *d*, tenebit, revertendi ad sæculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis à se posse jugum excutere, cùm eam non constet evidenter contradixisse, cùm benedictionem accepit, quam non nisi in ætate discretionis recipiunt quæ velantur, præsertim si ratihabitione secuta *e* (etsi eam quandoque contradixisse constiterit) quod antè gestum fuerat, roboratur. Nec obloquitur quod de præd. nost. Leonis Papæ constitutione per contrarium sensum sumitur *f*, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum susceperunt *g*, ipsum possint sine prævaricatione deserere: cùm de ea rectè *h* possint intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta: tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.

[1 *Te prudentem novimus & discretum, & si in aliquibus dubitas, consilium à nobis sollicitudine pastorali requiris, & tibi de jure canonico quod possumus respondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curasti siquidem tua nobis insinuatione proponere.*]

CAP. XIII.

Valet professio facta sine susceptione habitus religionis.

Idem.

POrrectum *i* nobis ex parte tua petitorium continebat, quòd I. Canonicus Archerontinus infirmitate gravatus, votum, ut fieret Monachus, se adserit emisisse: unde metuens ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi se reddidit in Monachum, & in fratrem: [1 *& infrà.*] Inquisitioni tuæ taliter respon. quòd cùm

a *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. par. 30. c. 19.* b *Ca.3. eod. tit. in 2. compil.* c *id est, Conc. Toletan. IV. ca. 42.* d *Alligatum, legitur in conc. & in omnibus manuscript. quam lectionem hic etiam agnovit Hostiensis in Cod. Barbat. periodus punctis ita distinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit: quod exponit Hostiensis.* e *sequenti.* f *assumitur.* g *receperunt.* h *Dictio rectè, deest in vetustioribus.* i *Cap. 4. eodem titul. in 2. compilat.*

Monachum non faciat habitus, sed professio regularis: ex quo à convertendo votum emittitur, & recipitur, ab Abbate talis ut fiat Monachus, ut reddat Domino, quæ promisit, erit utiq; compellendus.

[1 *Alii quoque in tua absentia in sacerdotum manibus Monachos se fieri devoventes, jam factis, ad vomitum redierunt, & cùm familiares monasterii tui antea extitissent, pro eo quod non sunt ad familiaritatem antiquam admissi, adversaris factis sunt, pro amicis. Virum ergo eorum talium factum dissimulare valeas ne fiant deteriores, an sint ad promissa solvenda compellendi, per nos postulas edoceri. Non legitur.*]

CAP. XIV.

Si pater se cum bonis suis & filio impubere obtulit monasterio filius factus major, exire potest religionem, & legitimam a monasterio petere.

Celestinus III.

CVm *a* simus: *& infra.* Sanè nostris auribus est relatum, quòd cùm B. miles, se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: [1 & ℣.] Discretioni tuæ taliter respon. quòd si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est *b* ullatenus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.

[1 *Cumq; ipse puero disciplina monasterii propter asperitatem regulæ displiceret, & infra spacium X. hebdomadarum a monasterio & habitu taliter suscepto resiliens, bona patris ab Abbatissa illa cepit cum instantia postulare, & cum super hoc ad diœcesf. Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquandiu disceptatum: quia plerique dissentire de rigore canonum videbantur, si consanguineus pueri prædicti possent testibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligare: dictus Abbas ad Maguntina sedis audientiam appellavit, & quidam ex consanguineis ejusdem pueri ad Romanam ecclesiam appellationem, sicut ex literis Angen. Episcopi comperimus, transtulerunt. Ideoq;.*]

CAP. XV.

Furiosus profitendo non obligatur, nisi fatuus sana mentis ratum habuerit.

Innocentius III. *Episcopo & capit. Targesten.* c

SIcut *d* tenor literarum: [1 & ℣.] Consultationi vestræ taliter respond. quòd licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore quo P. sacerdos lator præsentium positus extra mentem e adseritur, indutus fuit habitu monachali, cùm alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, cum denuncietis ab observatione monastici ordinis absolutum: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontanea voluntate professionem fecerit monachalem.

[1 *Vestrarum nobis aperuit, cùm P. lator præsentium in sacerdotali esset officio constitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quòd nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere: propriis corporis laboribus & mari pericu lis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & adquisitione honesta suam & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hoc quòd ipse longè à civitate consistens, tam gravi cœpit ægritudine laborare, quòd extra se positus desperaret de vita præsenti, & dum in tali esset articulo constitutus, à quodam simplici Monacho unctionem sacri olei, quæ chrisma, & ad monasterium deportatu. Deinde postea cùm ipsi cum jam in principio esset suæ convalescentiæ spes, & de licentia ejusdem loci Abbatis, monasterium devenit, cupiens progenitorum suorum indigentiæ providere, ante hoc citer postulavit, ut posset sicut prius in sacerdotali officio & vobiscum pariter conversari. Quid autem super hoc esset faciendum, sacro Apostolicæ sedis oraculo, humiliter petistis. Non legitur.*]

CAP. XVI.

Professione facta & recepta tenet. hoc dicit, & est vasus ut supra allegatur.

Idem *Pisano Archiepiscopo.*

AD Apostolicam sedem *a*: [1 & *infra.*] Quum Monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicat: [2 & *infra.*] Quæstioni tuis taliter respondemus, quòd licet tempus probationis à sanctis Patribus sit indultum non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut & ille experimentus, & istud mores illius valeat experiri: (quod tamen diligenter est observandum, præsertim cùm ab annis de reliquo facta *b* certa notitia non habeat) frustra ante tempus probationis regulariter præfixum, si quis converti desiderat, habitum recipit, & professionem admittit. Abbate per se vel per alium professionem recipiente monasticam, & monachalem habitum conferente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noviter introductum: ideoque obligatur *c* per professionem missam pariter & acceptam ad observantiam regulæ, & verè Monachus est censendus: quia multa non prohibentur, quæ si facta fuerint *d*, obtinent firmitatem. Prohibendum est autem *e* Abbatibus ne possint, vel tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra formam præscriptam quoslibet minùs rectè receperint, animadversione sunt debita coercendi: cùm in subsidium fragilitatis humanæ spacium probationis sit regulariter institutum.

[1 *Quæ disponente Domino cuncta rum fidelium mater magistra, super diversis articulis quæstiones dubia referuntur, ab ea fuerit super earum solutione responsum, ambitionem eorum tenebuntur. Ex parte siquidem tua tales super hujusmodi quæstiones, quòd.*]

[2 *Monachi & moniales in tua diœcesi constitutis unum quam tascos utriusque sexus, sanos pariter & robustos, ipsum habitum volentes assumere, nunc etiam aliqua professione absque omni professione recipiunt, quandoque professi facientes. Unde multa mala consecutus sæpius provenit: infirmi ad monasterium jam transiit, & emissa professione de infirmitatibus convaluerunt, habitum religionis abjecerunt, propria revertantur. Contingit etiam tales in propria manere, cùm Monachi per eos dum vivunt, minùs sanctos pragravari: sani facti etiam sic sine probatione recipientes, matrimonia contrahunt vel ille habitum religionis assumunt, ante unius anni probationem se habitum religionis assumunt, utrum facta professione a tempus competentia, utrum facta professione a tempus competentia, capiendus sit en Monachum, nisi usum perpetuum concessum promittat, certificare a sed. Apost. postulasti. Non legitur.*]

---

a *Cap. 5. eod. tit. in 5. compil.* b *al. ita.: non est ad hoc ullatenus, &c.* c *Gargelon. al. Turgen. al. Argen.* d *C. 1. eod. tit. in 3. compil. ubi est integra clausula. vid. Barb. consil. 60.* e *alias, ita: positus extra mentem, ut asseritur.*

a *Ca. 2. eod. titul. in 3. compilation. ubi est integra clausula. vid. concilium Tridentinum Sess. 25. titul. de regul. ut in cessant dubia text. & gloss.* b *Dittu, falsa, desit in antiquis exemplaribus.* c *Concil. Tridentin. Sess. 25. tit. de regul. ca. 15. oppositum definivit.* d *Dicit, vovet, desit in antiquis exemplaribus.* e *Item desit dictus, autem, quæ desunt sed ab aliis additur.* f *Cod. Barb.*

CAP. XVII.

Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in seculo, & suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.

Idem (*Aconen.*) *Episcopo* a.

Sicut nobis fuit *b* propositum, quidam clericus, cum ægritudine animi laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate *c* desperans habitum canonicorum regularium petiit, & accepit, sed nec ad ecclesiam transiit, nec bonis suis uti cessavit, videntibus & scientibus Episcopo & canonicis ecclesiæ Nazaren. *d* quibus habitum susceperat regularem: [1 *& infra.*] Fraternitati tuæ taliter respondem. quòd si regularem habitum se postulante suscepit, & ad observationem religionis canonicæ sua se professione ligavit: ad resumendum habitum ecclesiastica est districtione cogendus, cum quod tanto tempore extra canonicam mansit *e*, non in existione ejus, sed in majoris transgressionis augmentum meritò valeat allegari.

[1 *Tu, licet eo tempore quo habitum susceperat in ecclesia Nazarenensi silentium exercebas, immemor eorum quæ facta fuerant, in Aconen. ecclesia eum in canonicum suscepisti. Quia non nisi super hoc facere debeas per nostras literas postulas edoceri.*]

CAP. XVIII.

Tenit religiosus zelo sanctioris vitæ ad religionem transire strictiorem, non prius licentia prælati sui, licentiam obtenta, etiam si prænum monasterium sit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam ordinem transire non possit. hoc dicit. Et est casus notabilis, & quotidianus.

Idem *Priori & conventui Dimolensi* f.

Licet quibusdam *g* Monachis & canonicis, nec non hospitalariis & templariis à sed. Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arctioris etiam religionis obtentu transire, ut unusquisque secundùm * Apostolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus. Quia tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita *h* justo: ea ratione videtur hoc illis fuisse concessum, ne quis ex temeritate vel levitate in jactu-ram vel injuriam sui ordinis sub prætextu majoris religionis, ad alium ordinem transvolaret, sicut frequenter a multis constat esse præsumptum: non quidem ut ei transeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit postulandam, ut non fictè, sed verè ad fruem melioris vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam à prælato suo transeundi licentiam postulaverit, ex lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, libere potest sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante proterva indiscreti contradictione prælati: quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: cum etiam Romanus Pontif. qui supremam in ecclesia obtinet potestatem, Archiepiscopis & Episcopis *i* cedendi licentiam ex justa causa petentibus sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujusmodi privilegium est concessum, se ad concedendam licentiam transeundi nullatenus postulantibus de jure teneri: quia sicut subditus à prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: sic profectò prælatus subdito sine difficultate & pravitate qualibet, debet transeundi licentia indulgere, ne videatur propositum impedire divinitùs inspiratum. Si verò probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris est judicium requirendum: ne forte Angelus sathanæ in lucis Angelum se transformet. Illa semper regula inviolabiliter observata, ut nullus absque licentia Rom. Pont. præsumat occasione quacunque deserere præsulatum: quoniam sicut majus bonum, minori bono præponitur: ita communis utilitas, speciali utilitati præfertur *a*. Et in hoc casu rectè præponitur doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique designandum unigenitus Dei filius Iesus Christus non de Rachele, secundum carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eum in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Vnde quando potest Episcopus prodesse pariter & præsse non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Cùm ergo R. Monachus vester ad fratres Cistercien. ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliquatenus derogaretur, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta fecisse dignoscitur, cum nullatenus molestetis: quia charitas est fons propriùs, cui non communicat alienus.

CAP. XIX.

Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere possunt, aliter si se abjurant, & non continent, illicitum est juramentum.

Idem *præposito, & Decano, & Scholastico, Demeren. Colon. diœceſ.* b

Veniens *c* ad Apostolicam sedem G. mulier supplici nobis insinuatione monstravit, quòd cùm matrimonium cum E. in facie ecclesiæ contraxisset, & diutius cohabitasset eidem, orta est dissensio inter ipsos: in tantum, ut quòd deinceps *d* alter non requireret alterum, uterq; corporaliter præstitit juramentum: hanc vir ipse divortii causam adsignans, quòd quandam ipsius mulieris amitam cognovisset antequam eam duceret in uxorem: quòd licet adsererent quamplurimi, non fuit super hoc ecclesiæ facta fides. Cùm autem postmodum ad secunda vota convolasset uterque, secundo viro viam universæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei dignaremur impendere consilium salutare. Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum juramentum: mandamus, quatenus præfatum virum monitione prævia *e* compellatis, ut ea, quam superduxit, exclusa, præfatam mulierem recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis. Si verò contra matrimonium nihil fuerit ostensum, & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut & illa possit in suo proposito remanere.

CAP. XX.

Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad seculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omninò.

Idem *Abbati de Affligen. & Magistro R. & G. Canonico Trajectens.*

Consulti *f* sumus frequenter à multis, utrum is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novitii, si ante professionem emissam intra temp[us] probationis exire voluerit, licitè possit absque apostasiæ nota vel

a *Aidonen.* b *Ca.3. eod. tit. in 3. compil.* c *Et recuperandæ sanitate differatur.* d *Nazaren.* e *Religiosus contra bonum Monasterii non potest præsumere. vid. l.1. C. de serv. fugit.* f *Dimolensi. al. de Molend. al. Dubcelen. al. Dunolen.* g *Ca.4. eod. tit. in 1. compil.* * *1. Corinth. 7. 2. Corinth 3.* h *imposita.* i *Vid. 2. Thom. 2. q. 185. art. 4.*

a *Vid. l. actione. 8. labeo. in vers. eo tempore. ff. pro socio. gl. in l. 1. & ibi Bart. ff. solut. matr.* b *al. Miren. al. Moren. sed ut plurimum in antiq. legitur de Miren.* c *Ca.6. eod. tit. in 3. comp. vid. Turrecremat. in c. quod Deo part. 33. q. 5. & Sot. 4. sent. dist. 27. q 1. art. 4.* d *quod ut deinceps cognatu.* e *præmissa.* f *C.7. eod. tit. in 3. compil.*

noxa *a*, præsertim cum debita morum correctione, ad seculum remeare. Licet autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrum is, qui convertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si [infra annum] sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si fortè non placuerit, morib. emendatus *b* ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Vtergo, quæ sit ejus intentio plenius agnoscatur, propositum suum in principio protestetur.

CAP. XXI.

Qui intra annum probationis non factæ professione redit ad seculum, licitè potest ad ordines & beneficia promoveri.

Idem.

POstulasti: *& infrà. c* Tertiò quæsivisti, utrum illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non facta professione, ad seculum sunt reversi, & Episcopis suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos frat. tuæ taliter respond. quòd propter hoc non sunt ab ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt liberè ministrare.

CAP. XXII.

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur professus.

Honorius III. *Veneten. Episc.*

EX parte tua fuit propositum, quòd nonnulli sunt, qui licet pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Vnde cùm super eo, quòd habent proprium, & aliàs irregulariter vivunt, à te vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii & continentiam, acalias regulares observantias non teneri, quum habitus non faciat Monachum, sed professio regularis: [*1 & infrà.*] Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesana subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem, regulam secundùm formam ordinis profiteantur & servent, ecclesiastica censura compellas.

[*1 Quare super his Apostolicum remedium postulasti, cùm inordinata prævaricatio hujusmodi non solùm cu periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum.*]

CAP. XXIII.

Intra probationis annum liberè quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacitè vel expressè, vel appareat eum vitam mutare voluisse, hoc primò. Secundò dicit, quod ad hoc ut dignoscantur novitii à professis, debet habitus professorum benedictus in loco, ubi habitus non est distinctus.

Gregorius IX.

STatuimus novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari professionibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse liberè intra annum: Nisi evidenter appareat, quòd tales absolutè voluerint vitam mutare, & in religione perpetuò Domino deservire. Cùm quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quòd cùm in quibusdam locis religiosis novitiorum habitus non distinguatur à professorum: professionis tempore benedictionem, quæ professionibus conceduntur, ut novitiorum habitus à professorum habitu discernatur.

CAP. XXIV.

Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & ejus ad monasterium revertantur.

Idem.

NE religiosi vagandi occasionem habeant, sibi propriæ detrimentum incurrant, & fugæ vena de prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut sidentes capitulis celebrandis secundùm formam cilii *b* generalis, seu patres, Abbates, seu priores tivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant sollic nuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt cundùm ordinem regularem, Abbates seu priores monitione prævia *c* per censuram ecclesiasticam pellantur ad receptionem ipsorum, salva ordinis plina. Quòd si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem monasteria locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri terit, alioquin in aliis religiosis domibus eisdem nis ad agendam sibi pœnitentiam, talibus vita ministrentur. Siverò hujusmodi fugitivi et rebelles inobedientes invenerint, eos excommunicent, & ut faciant ab ecclesiarum prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

DE CONVERSIONE CONjugatorum.

TITVLVS XXXII.

CAP. I.

Si vir de uxoris licentia professus, & uxor ipsa subsequenter tentationem vovet, nec religionem ingreditur, Episcopus uxorem restringat, & d. juxta literam.

Alexander III. *Vxorem.* d *Episcopo.*

PRæterea *e* utrum laicus uxoratus, qui prædicto sacerdotibus & Monachis ignorante Episcopo, licentia & permissione uxoris, monasterium gressus, professionem fecit, uxore in seculari habitu manente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit uxorem revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus quòd nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem servare promiserit, ut testi & debet de monasterio revocari.

CAP. II.

Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum, iam altero invito, ad religionem ingredi: sed remanens non potest ad secunda vota transire.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.*

VErùm post *f* consensum legitimum de præsenti, citum est alteri altero etiam repugnante eligere nasterium, (sicut sancti quidâ de nuptiis vocationem dummodo carnalis commixtio non intervenerit eos: & alteri remanenti (si commentus concupiscere quum non fuissent una caro simul effecti, sanus permanus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

a *Vid. Alc. 4. de verb. sign. Corn. Fronto. lib. de diff. ait: noxa pœna: noxia culpa.* b *emendatis.* c *Ca. 1. eod. tit. in 4. comp. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulasti. secundam infrà, de homicid. postulasti. vid. concilium Trident. initio præcedentis Can. citatum. Pro intellectu hujus Can. vid. D. Thom. 4. Sent. dist. 18. q. 3. art. 3.*

a *Dictio, habitus, deest hic in pluribus exemplaris.* b *Lateran. sub Innocent. III. c. 12.* c *præmissa.* d *al. Vergens. al. Ranal. Vercell.* e *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 5. 63.* f *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Later. p. 5. 62.*

Cal.

CAP. III.

Qui in vitâ uxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua uxore ad monasterium redire: matrimonium contrahere non debet.

Idem *Pisano Episcopo.*

Quidam *a* intravit monasterium invita uxore: qua ipsum repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem? Consult. tuæ taliter respondemus, quòd votum non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulteriùs verò non poterit uxorem accipere, promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideò quo ad hoc votum tenuit, non reddere autem non erat in ejus, sed mulieris potestate, unde Apostolus: Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.

[*Quia cum vir & uxor una caro sint, sicut docet Apost. non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere.*]

CAP. IV.

Virum religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. h. d. Est summa. de principalibus tit.

Idem *Exonen. Episcop.*

Cùm sis præditus scientia literarum *b*, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assumentes religionis habitum, debeat ad religionem transire: [1 *& infrà.*] Inde est quòd auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verùm si ita uxor senex est & sterilis, quòd sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.

[1 *Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cum unum utrorumque corpus post conjugii copulationem sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis profanatio. Cum igitur cœtus clericorum longè præeminet cœtui Monachorum, sic ut aliquando bonus Monachus vix bonum clericum faciat.*]

CAP. V.

Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promittat.

Idem *Strigon. c & Colonen. Archiepiscopo.*

Conjugatus *d*: [1 *& 3.*] Nullus conjugatorum ad sacros ordines promovendus: Nisi ab uxore continentiam professus, fuerit absolutus.

[1 *Ad monasterium converti desiderans.*]

CAP. VI.

Virgatus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor religionem professa.

Idem *eisdem.*

Sanè si conjugati *e* consenserint ordinari, uxoris voluntas prius est requirenda: [1 *& infrà.*] Frat. ve. auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat *f*.

[1 *Vir sequestrato mansionis cubiculo religione promissa, postquam pariter conversi fuerint ordinentur. Quod si in quibuslibet ecclesiasticis gradibus providenter, solerterq; curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilq; præposterum: multò magis laborandum est, ut in ejus promotione qui super omnes gradus constituitur, ne erretur. Inde est quòd.*]

CAP. VII.

Sponsa de præsenti non cognita, qua dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri.

Idem *Brixien. Episcopo.*

Ex publico *a* instrumento nobis innotuit, quòd cùm Veronens. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens, exhiberet eidem conjugalem affectum: quod cùm renueret *b*, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterùm quia licet à præfato viro desponsata fuit, adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non *c* cognoverit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quòd vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire intra duorum mensium spacium debeat, ipsam à sententia, qua tenetur, absolvas, ita quòd si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse: [1 *& infrà.*] Sanè quod Dominus in Evangelio dicit, non licet viro *d*, nisi ob causam fornicationis, uxorem suam dimittere, intelligendum est, secundùm interpretationem sacri eloquii, de his quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari *e* non potest.

[1 *Et vir ipse ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi.*]

CAP. VIII.

Summa ut sup. eod. cap. cùm sit.

Idem *Priori & Fratribus sancti Johannis.*

Uxoratus *f* sine licètia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, nisi quæ integræ opinionis existat, ita quod nulla meritò suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quòd minus continenter debeat vivere: quæ si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publicè in conspectu ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, à secularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuò commoretur. Nullus vestrûm, mulierem aliquam tonsurare, vel ad habitandum secum præsumat adsumere.

CAP. IX.

Conjugatus faciens professionem uxore consentente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua conjuge, cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori sanctæ Crucis.*

Ex parte *g* Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram pervenit, quòd cùm D. in infirmitate positus consentiente uxore votum vovens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus, uxorem retinuit, & aliam ea defuncta sibi temerè copulavit. Quia verò licet prædictus D. uxore sua remanente

a *Ca.3. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lateran. part.5. c.2.* b *Ca.4. eod. tit. in 1. comp. & post. Conc. Lat. p.5. c.3.* c *Strigonens. al. & Colonens. al. Coloc.* d *Ca.5. eod. tit. in 1. comp. & post conc. p.5. ca.* e *Ca.6. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Later. p.5. c.7.* f *In aliquot impressis ita; & religiosam vestem ad tempus assumat.*

a *Cap.7. eod. tit. in 1. compil. Et post concil. part.5. ca.8. Vid. Turrecrematam in ca. sunt qui dicunt. 27. qu. 2. & Scotum lib.4. sent. distin.27. q.1. art.4.* b *Renuerit.* c *Cognovit.* d *Conc. Trident. sess.24. tit. de sacram. matri. ca.6. & 7. Matth.5. & 19.* e *Confirmari.* f *Ca.8. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lateran. part.5. ca.9. Vid. quos citavi eod. in ca. conjugatus.* g *Ca.1. eod. tit. in 2. compilat.*

in seculo de jure ad religionem nequiverit proficisci, ea tamen sublata de medio, votum sine salutis suæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimissa ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu de cætero Domino servituris.

CAP. X.

Professus religionem uxore sciente & dissimulante, ea mortua, ad seculum redire non potest. hoc dicit, secundum intellectum veriorem & singulariter in materia.

Clemens III. a

CONsuluit nos b G. sacerdos, utrum vir ad religionem transiens, & in ea per annum & amplius moram faciens, uxore sua postquam ad domum transierat regularem de præsenti vita sublata, secularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel si ductam ei liceat retinere. Consultationi hujusmodi taliter respondemus, quòd prædictus vir nec habitum potest abjicere, quem adsumpsit, nec aliquam sibi matrimonio copulare c. Quòd si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum.

CAP. XI.

Conjunx, qua continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licet ad tempus voto consenserit.

Celestinus III.

CHarissimus d: [1 & infrà.] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si inveneritis uxorem Regis (e Sueviæ) gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad temp° præbuisse consensum, maximè si non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrunque invicem maritali adfectione tractare.

[1 *In Christo filius noster L. Illustris Rex Scotorum, Apostolatui nostro literis & nuncio humiliter nunciavit, quòd cum esset adolescens, & dilecta in Christo filia uxore ejus juvencula, mutua fide & voto contrahendi legitimum matrimonium se adstringentes, invicem suum consensum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverint: postmodum verò hæ. me. D. patre suo ab inimicis occiso, cum nimia bellorum adversitate premeretur, & habito cum hostibus suis congressu, victus fugatusq; fuisset, quia timebat ne ipsa sponsa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia simili ei non inveniretur in regno, quam sibi posset matrimonialiter copulare. De suorum & ejusdem sponsæ parentum consilio factum est, quòd in conventu sanctimonialium habitum monasticum, sine proposito perpetualiter retinendi, susceperit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuriæ ab inimicis pateretur: quam cum pace reddita, & obtento de inimicis triumpho, solemniter duxisset eum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium & filias suscepisset, inimicorum de communi assensu & electione Principum terræ suæ in regnum sibi instituit successorem: procedente verò tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cùm se de hac vita crederet decessuram, timore mortis inducta, continentiam vovit: cui cum Rex ipse nollet eam contristari, concessit ad tempus, nunc autem se continere non posse proponit, & quod licitè posse fieri arbitratur, & ad totum uxorie sue redire cupit, & ad reprimendas annulorum detractiones & obloquia, petiit à nobis ei dari in mandatis, ut uxorem suam auc. nostra maritali affectione pertractet, non obstante voto continentie inoauditè ab ea emisso, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verum quia super his ad plenum non potuimus elicere veritatem, frater. vest. decisionem horum canonicam duximus committendam, per Apostolicam sedem m. q. super his inquisitu diligentius veritatem: & si vobis constiterit, quod prædicta mulier primò fuerit inter monales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propositum se habuisse nubendi profitebatur, cum inter eas moram faceret, præsertim cum postmodum in sacris ordinibus Regi nupserit, & usque ad hæc tempora cohabitans, filios susceperit, eam denuncietis prædicto monasterio non tenere, nec factum illud matrimonii potest contractum dirimere: & si se possit matrimonium contrahentium impedire. De simili casu.]*

a *Celestinus.* b *Ca. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare.* d *Ca. eod. tit. in 2. comp.* e *Scotia. al. Suavia.*

CAP. XII.

Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad transitum non cogitur.

Idem.

PLacet a nobis: [1 & infrà.] Solicitudo tua consuluit: utrum mulier, quæ credens maritum ritum, habitum religionis adsumpsit, & eo vivente in monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regulam observantiam compellenda. Super quo respondemus, quòd licet votum ejus usquequaque non teneat, tamen fuit obligatorium, quatenus ipse posset obligare, promisit enim intrando monasterium se non ducturum carnis debitum b, quod erat in potestate redire verò ad seculum, in ejus potestate non erat, ex potestate mariti: & ideò quantum ad ipsum remanet, quod post viri obitum renere non debet: cum ad eum casum, à quo poterat efficax habere principium, pervenisse noscatur. Consultius itaque dicimus, & congruentius ad salutem, ut ad monasterium suum ad bona ducta intentione, professionem fecit & habitum religionis accepit. Si verò ad hoc inducta non potest, invitam credimus non cogendam.

[1 *Et tuam prudentiam commendamus, quia in utroque bius sed. Apostol. consilium requiris, licet prædictus subjectorum rum, ad matrem tuam Ecclesiam Romanam idoneo tempore ria: ut habita super hoc quod dubitas responsione condigna in similibus formam servare debeas, evidenter cognoscas per G. Decanum Cathalan.]*

a *Ca. 4. eod. tit. in 2. comp. Vid. Turrecrem. in c. & latè hic Henric. Gorich. & Magistr. sent. L. 4. dist. 38. b Vid. Scotum 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. & 3.* c *Ca. 1. & regularib. in 3. comp. Vid. Turrecremat. in c.* d *Ca. q. 2. & Ancharanum in c. cum sit.* e *Ca. 1. eod. tit. in 4. compil. De materia vide quæ dicemus ca. verum. & c. ex publica.*

CAP. XIII.

Summa ut suprà eod. cap. cum sit.

Innocentius III. *Pisano Archiepiscopo.*

AD Apostolicam sedem c: & infra. Cum unus & uxor una caro sint per copulam conjugalem: nec una pars converti possit ad Dominum, & in seculo remanere: profectò non est alter utique recipiendus ad observantiam regularem, nisi forte perpetuam continentiam repromittat: sed debet mutare, nisi forte sit ejus ætatis, ut sine suspicione continentiæ valeat in seculo remanere.

CAP. XIV.

Per religionis professionem, non per propositum solvuntur sponsalia de præsenti.

Idem *Lugdunensi Archiepiscopo.*

EX parte tua est intimatum d, quòd cùm quidam mulier velum viduitatis coram duobus Archidiaconis adsumpsisset, benedictione solemni, cum ipsa tamen missæ ac litaniæ (sicut debuit) accederet, quidam ipsi internunciis per verba de præsenti ante eum mortuum desponsasse: [1 & infrà.] At illa se in illum

c *Ca. 1. eod. tit. in 4. compil. De materia vide quæ dicemus ca. verum. & c. ex publica.*

d *Ca. 1. eod. tit. in 4. compil. De materia vide quæ dicemus ca. verum. & c. ex publica.*

fisse confessa, dixit, quòd audierat, eum esse lepra persussum: & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: [2 & infrà.] Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd etsi possit non inconsultè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas personas, per verba de præsenti contrahitur a, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret b, etiam si unus fidelium, inter quos est initum conjugium, fieret c hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè talis fieret ex revelatione divina, quæ superat omnem legem: sicut à quibusdam sanctis legitur esse factum. Nos tamen nolentes à prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, relicto inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus observandum in articulo prænotato, quamvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta, cùm sub qualibet tali causa idipsum religionis obtentu facere potuisset. Porrò licet prædicta mulier videatur in velisuscepione religionis habitum adsumpsisse, si tamen velit in domo propria remanere, quasi propositum exhibitura in seculo servatura, nihilominus consummandum est matrimonium jam contractum: nisi se voto adstringere ad observantiam regularem: in quo casu compelli potest, ut relicto seculo, religionis propositum exequatur.

[1 *Audito quòd mulier ipsa velum assumpserat, misit ad eam, ut desponsationem suam carnalis copula sequeretur. Tu verò postquam fuit ad tuam audientiam relata, inhibere curasti: ne aut desponsationem negotii se carnaliter commiscerent. Postmodum autem à mulere ipsa in tua præsentia constituta, quæsivisti, utrum consensisset in illum, & quare ab illo quæreret separari.*]

[2 *Cum autem postmodum per testes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quòd ante susceptionem veli, mutuus intervenerat inter ipsos verba de præsenti consensus, sedem duxisti ap. consulendam, utrum vela susceptia impediat matrimonium inter ipsos.*]

CAP. XV.

Maritus saltu Monachus, à conjuge adulterata revocari non potest.

Idem *Rudinem. Episcopo* d.

COnstitutus e in præsentia nostra H. sua nobis confessione monstravit, quòd in acolythatus ordine constitutus, quandam puellam R. nomine in facie ecclesiæ duxit uxorem: quam cùm carnaliter cognovisset orta discordia inter eum & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. usque ad gradum sacerdotii ordinasti. Cùm autem eum sua conscientia remorderet, habitum ordinis Cisterciens. adsumpsit: [1 & infrà.] Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, ut à dicto V. recedat, cui per adulterium est conjuncta, nec prædictum Monachum f impetat, quo minus regulare votum valeat adimplere, per cens. eccl. cogere non omittas.

[1 *Tandem Abbati suo omnia revelavit, qui eum commonuit diligenter ut super hoc saluti animæ suæ provideret.*]

CAP. XVI.

Uxor non potest repetere maritum, de cujus licentia religionem intravit, si post ingressum non continuit, licet ad consentiendum sed ad talem licentiam dolo fuit inducta.

Idem *Pictavien. Episcopo, & Abbati de* a *Bertbard. Pictavien. diœc.*

VEniens ad b præsentiam nostram L. nobis intimavit, quòd cùm olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus sacerdotibus præsentibus apud uxorem suam instituit, ut super hoc suum impartiretur adsensum: [1 & infrà.] Ipsa demum tam ipsius, quàm multorum astantium precibus fletibusque devicta, caput ejus altari supposuit manu sua: qui ea præsente tonsuratus, ibidem monasterium adiit, & finito probationis tempore, professionem fecit solenniter Monachalem: illa verò in seculo remanens, inhonestos amatores admisit: [2 & infrà.] Quocirca mandamus, quatenus si ita est, prædictum L. in monasterio, quod intravit, perseverare liberè permittatis. licet enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quòd captiosè adseruit, quia nisi sibi eadem c mulier consentiret, tam sibi, quàm toti mundo se inutilem redderet, & cùm Presbyteros exoravit, ne prædictæ mulieri exponerent, quòd eandem relinquere seculum oporteret, si fortè licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri, altari sponte suppposuit, & postmodum non continuit, super revocatione ipsius, non est aliquatenus audienda, cùm ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maximè cùm antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.

[1 *Eidem Presbytero primitus exoratis, ne præfata mulieri exponeret, quòd etiam ipsam oporteret relinquere seculum, si viro suo daret licentiam ad monasterium convolandi. Cumq; ipsum mulier ne ab ea discederet vice mutua precaretur, ipse asserens, quòd nisi ab ea super hoc posset obtinere licentiam, non solum se ei inutilem redderet, sed etiam toti mundo.*]

[2 *Unde idem I. metuens ne sua continentia illius incontinentia imputetur, an in monasterio debeat perseverare, à nobis consilium postulavit.*]

CAP. XVII.

Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profitendi, ab ea metu extorta.

Idem.

ACcedens d ad præsentiam nostram I. mulier proposuit: quòd cùm V. vir ejus eam sibi matrimonio copulasset, volens tandem idem vir habitum adsumere monachalem, postulabat humiliter ab eadem, ut tam pio proposito faveret ipsius, quæ propter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, se ipsam adferens dimissurum, adnuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. e Cisterciens. ordinis religionis habitum adsumpsisset, mulier in domo monialium, nullo ibi habitu religionis adsumpto vel voto conversionis emisso permansit: processu verò temporis, cùm idem vir ad seculum rediens religionis habitum reliquisset, eadem mulier se instanter ab ipso petiit readsumi f: [1 & infrà.] Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique adfectum exhibeat conjugalem; appellatione remota cogatis.

[1 *Ipse illam recipere penitus contradicens, prater verbera quibus sæpe affecit eandem, sibi plurima convitia & graves injurias irrogavit.*]

CAP. XVIII.

Uxor professi, qua dotis vero licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, si continens est, & non suspecta.

a *Vid. I. cum nativitas. C. de præscripti xxx. ann. in rub. C. qui ma. ac. poss.* b *Magaret.* c *Quia per hæresim non dissolvitur matrimonium. vid. concil. Trident. sess. 24. titul. de sacr. matrimon. cap. 1.* d *Tuden. al. Tudimen.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Turrecr. in c. dixit Dominus. & ca. conjugio, 32. q. 1. f. In omnibus antiquis, impetat, legitur: in recentioribus, inquietat, habetur.*

a *Barudien. alter Barrubabrund.* b *Cap. 3. eodem titul. in 3. compilation. Vid. Scotum 4. sentent. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. circa finem.* c *alit. ita: quòd si non sibi eadem mulier, &c.* d *Cap. un. eod. titul. in 1. compil.* e *Vander. alit. Vaden. alit. Vende.* f *col.*

Innocentius *a* III. *Episcopo & Decano & thesaurario Linconiensi.*

SIgnificavit *b* nobis A. mulier, quòd cùm ipsa F. viro suo coram Decano S. *c* Quirici, vices Archiepiscopi Senonen. in hac parte fungente, licentiam concesserit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem injuncto, & recepta fide ab ipsa, quòd perpetuò contineret, idem Decanus post factam professionem à viro prædicto in monasterio, in quo habitum adsumpserat monachalem, adseruit ipsam debere religionem intrare, quanquam id primò non expressisset eidem, & hoc expresso, illi *d* licentiam non dedisset: *& infrà.* Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit, ipsam votum continentiæ observantem, intrare monasterium compelli non permittatis invitam.

CAP. XIX.

Adulter quam maritus reconciliare non vult, ad agendam pœnitentiam in aliquo claustro collocatur.

Gregorius IX.

GAudeamus *e* in Domino: *& infrà.* Mulieres verò, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis cecidêrunt, si mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

CAP. XX.

Si conjuges se ad invicem absolverunt, continentiam promittendo, & uterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.

Idem *I. monialis, monasterii de Plauda* f.

DVdum à C. laico *g* mota contra te (quam uxorem suam dicebat) materia quæstionis, R. sanctæ M. in comes. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quòd indebitè recusabas eidem (cujus uxor eras per consensum de præsenti, & carnis *h* copulam subsecutam) matrimonialiter adhærere, te sibi restitui postulavit. Ad quod fuit responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio pura & spontanea voluntate, præsentibus duobus religiosis sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni juri, quod in te habuerat, renunciavit omninò, resignando illud in manibus alterius ex sacerdotibus supradictis, qui in personam ecclesiæ resignationem hujusmodi recipere procuravit, & quòd idem C. se castitatem servaturum promisit, pauperumque hospitali de Ponte obsequio se devovit, promittens voto solenni omnia, & singula supradicta, & tribuens tibi licentiam, ad monasterium transeundi: te versa vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet resignante, sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. notarii Aretinensis *i* confectum. Verùm prænominatus C. proposuit, quòd casu amisso instrumento *k* præfato, illud in prima persona, quod priùs erat in tertia, insertis pluribus in uno aliter, quàm in alio, fuit ab ipso formatum: & cùm tibi iratus fuisset, sicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quiescente, quidam ipsum deceptoriè allexerunt, proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibis ad libitum posset uti, ac proprium retinere, pretio tibi nihilominus promittente, quòd non solùm attenderet, sed etiam appetitum libidinis extingueret in eo: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignosceris, iratus, seductus pariter & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione vel modo, si posses continentiam observare, asseruit *a* à se factum. Sed ad hoc respondebatur econtra, quòd an tabellio in testimonium instrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur substantia veritatis) nihil interesse videtur: & super quamvis aliquandò spes memorato C. hic fuisset, per quam ad hoc se proposuit *b* induxisse, eo tempore, quo talia facta fuerunt, puta, simpliciter voluntariè pro amore Dei, & remedio animæ suæ, nullomodo ad votum & ad alia supradicta noluisse cessisse: *c* propter quod à consortio secularium non debet discedere, vitamque mutare, cùm fallacis status esse proponat, ut sine suspicione inveniatur non valeat in seculo remanere. Nos itaque fratrum N. consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter eximus absolvendam, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

CAP. XXI.

Breve est, sed per alia verba potest sic formari: Dissentiam divortii quo ad torum, tatum ob fornicationem fornicati marti, potest uxor libere religionem intrare.

Idem.

MVlier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quod in eo fuerat judicio ecclesiæ separata, ad religionem convolare.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM.

TITVLVS XXXIII.

CAP. I.

Non potest quis ullam habere in uxorem, cujus nuptiarum machinatione ipsius mulieris: sicut si sine machinatum. Si pulcher, & quotidianus casus.

Clemens III.

LAudabilem: *(& infrà.) e* Interrogabilis racenis, qui dum in captivitate essent, dam Christianarum viros earum initio chinationibus occiderunt, utrum, quia potuerunt ad fidem Christianam converti sunt, eas de tenuit eorundem. Hic Triburiensis *g* consuli contenti sumus, adserentis quòd si in mortem malitiosè fuerint machinatæ, licet earum dem accesserint, nec tamen eis adhærere sunt, si adhæserint etiam, tolerandi, cùm tali lucro ecclesia compensare non velit. raceni quidam, in bello sunt Christianis notati: & Christiani similiter Sarracenos: Sarraceni ad fidem converti, uxores earum li certamine occiderunt, sibi matrimonialiter runt, & idipsum Christiani de Sarracenis converti ad fidem fecisse noscuntur, quæ priorum virorum morte competerint vortium constanter exposcunt.

a *Honorius tertius.* b *Vid. Ludovic. Rom. sing. 674. ut in meo C. incipit: Nos sumus in materia.* c *Quiriaci.* d *Illi scilicet viro.* e *Vid. Ludovic. Rom. singu. 674. ut in nostro Codic. incipit: Nos sumus in materia. vid. infr. de adulter.* f *Plenca. al. Plonta.* g *Vid. Turrecrematam sæpè citatum, & Scotum 4. sentent. dist. 27. quæst. prima, art. 4. & dist. 32. quæst. prima, art. 3. vid. Sylvestrum in summa, verbo, votum 5.* h *Carnalem.* i *Aretini.* k *Vid. Henricum Bath. & Guid. Pap. decr. 244. incipit, quæstiam in causa.*

a *Al. ita: asserunt esse factum.* b *Propter* c *Illa cum plures.* §. *locator. ff. loca.* d *Vid. Simum de Sar. quæst. prima, art. 3.* e *Ea 3. ead. tit. in 2. compilat.* f *Simum quæst. prima, art. 3.* g *Vid. concil. Trburien. ca. 40. & cap. 51. fol. 160 sunt idem verba.* h *Competunt.*

dentes, quòd cùm tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licitè potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.

CAP. II.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles adsignatur converso.

Gregorius IX. *Argentin. Episcopo.*

EX literis *a* tuis accepimus, quòd quidam de Iudaicæ *b* cæcitatis errore, ad Christum verum lumen adductus, uxore sua in Iudaismo relicta, in judicio postulavit instanter, ut eorum filius quadriennis adsignaretur eidem, ad fidem catholicam, quam ipse susceperat, perducendus *c*. Ad hoc illa *d* respondit, quòd cùm puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio, quàm paterno, sibique ante partum onerosus, doloriosus in partu, post partum *e* laboriosus fuisse noscatur, ac *f* ex hoc legitima conjunctio matris & fœtus magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientius remanere: & infra. Cùm autem filius in patris potestate consistit, cujus sequitur familiam, & non matris, & in ætate nil quis non debet *g* apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quòd saluti, vel vitæ insidientur *h* illius, & puer post triennium, apud patrem non suspectum ali debeat & morari: materque pueri, si eum tenuerit contingeret apud *i* eam, posset illam adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maximæ fidei Christianæ respondemus patri eundem puerum adsignandum.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITVLVS XXXIV.

CAP. I.

Quæ possint eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, interveniente superioris auctoritate, & justa causa redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonien. Episcopo.*

DE *k* peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari, Respondemus, quòd ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an *l* ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an alia causa probabili peregrinatio, an *m* recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc debet exinde dispensare.

CAP. II.

Commutat Papa votum ultramarinum, in his maximè, qui in juvenili ætate vovérunt.

Idem *Norvicen. Episcopo.*

VEnientis *n* ad nos R. narratione accepimus, quòd in puerili ætate constitutus Hierosolymam dispositus proficisci: cuidam quoque, qui Sepulchrum Dominum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit eo, quòd sibi invicem in via socii fideles existerent: *l & infra.*] Nos autem ipsum à voto, quod in ætate tenera facilitate potius, quàm ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus: ita tamen: quòd idem votum eleemosynis redimat, & juxta consilium *o* nostrum, toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi (dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant) debeat providere.

[1 *Et bonam societatem servarent, quod utrq. solicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus.*]

CAP. III.

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *magistro Adæ Mondefore.*

LIteraturam *a* tuam: [1 *& infra.*] Cùm ex quadam minutione nimio fuisses mortis pavore perterritus, hæc verba protulisti. Non diu hic morabor: proponens in animo, quòd religionis habitum esses aliquando susceperturus: [2 *& ſ.*] Tibi igitur respondemus, quòd si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

[1 *Et prudentiam tuam jam pridem fama revelante, cognovimus: & saluti tuæ tanto attentius consulere volumus & debemus, quanto personam tuam consideratione honestæ conversationis & vitæ, ferventioris charitatis brachiis amplectamur. Relatum est nobis ex parte tua, quòd.*]

[2 *Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumq. vitæ districtionem impediunt, & quia indigentibus & transeuntibus te hospitalem exhibes, plus aq. solatia impendis, quod concepisti olim in animo, opere non impleris: ac per hoc dubitas ne de facta fide voti in districto debeas examine conveniri.*]

CAP. IV.

Omne votum mutabile est, in votum religionis.

Idem.

SCripturæ *b*: [1 *& ſ.*] Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

[1 *Sacro testimonio declaratur, quòd spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ utilius aliquid meditatur. Inde est quòd vestris justis postulationibus non indignis indulgemus: quòd qui sepulchrum Dominum vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate vel alia rationabili causa occurrente habitum religionis assumere, atq. inter vos Deo servire voluerint, liberè ipsos suscipere valeatis.*]

CAP. V.

Executio voti ultramarini, auctoritate Papæ potest ex causa differri.

Innocentius III. *Strigonien. Archiepiscopo.*

NOn est *c* voti dicendus transgressor, qui quod vovit auctoritate sedis Apost. distulit adimplere. Sanè significavit nobis Rex Hungariæ, quòd cùm in regni perturbatione *d* consilium & auxilium tuum sibi senserit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: [1 *& ſ.*] Ideoque mandamus, quatenus non prius iter adripias Hierosolymam adeundi, quàm regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinæ restitutum, vel super hoc receperis ab Apost. sed. mandatum.

[1 *Cum igitur immineat nobis de honore ipsius Regis & statu regni Hungariæ sollicitè cogitare.*]

CAP. VI.

Ecclesia compellit hæredem laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

Idem *Andreæ duci.*

---

a *Vid. B. Th. 4 sent. dist. 39. a. 1. art. 4. ad 4. agnum.* b *Præcisum.* c *Producendus.* d *Al. ad quod al. &c.* e *Ac post partum, &c.* f *Ac per hoc.* g *Debeat apud illas, &c.* h *Insidiantur.* i *Ipsam.* k *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 35. c. 9.* l *Aut.* m *Aut.* n *Al. per venientis. Vid. C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 30. c. 15.* o *Al. nostrum, quam talionem olim impugnavit Hostiensis.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp. Vid. Navarr. in manuali confessariorum c. 12. num. 26. & 32. in Latino nuper impresso.* b *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. B. Thomam, 2. 2. q. 88. ar. 12.* d *Turbatione.*

Licet a universis liberum sit arbitrium in vovendo, usquequaquè tamen solutio necessaria est post votum, ut sine b proprio salutis dispendio alicui non liceat resilire. Accepimus siquidem, quòd cùm Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in fori manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternæ, commiserit c tuæ fidei exequendum, & tu adsumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: [1 & 3.] Mandamus, quatenus postpositis cæteris solicitudinibus, usque ad festum exaltationis sanctæ Crucis debitum acceptæ crucis exolvens, propositum iter adripias, & humiliter prosequaris. Ne si onus tibi à patre injunctum, & à te sponte susceptum, occasione qualibet detrectaveris, paterna te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare: sciturus extunc anathematis te vinculo subjacere, & jure quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine genituræ d, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum adp. postposita devolvendum.

[1 *Verùm eodem patre tuo sublato de medio, ciem Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulasses, assumptæ peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum & regnum Hungariæ convertisti aciem bellatorum, & multa contra serenitatem regiam malignorum usus consilio commisisti. Nos autem, quos debitus istius ad pontificatus officium licet immeritos Dominus evocaverit, tam paci regni Hungariæ, quàm tuæ volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus & monemus & exhortamur in Domino, ac per ap. s.*]

CAP. VII.

Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes & jejunia, tunc maximè, cùm cessat causa, qua induxit ad vovendum: ita etiam, quòd expensæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terræ sanctæ subsidium.

Idem *Trecensi Episcopo.*

Magnæ e devotionis: & infrà. Cùm Trecen. ecclesia contra libertatem ecclesiasticam gravaretur, nec peralium quàm per Campaniæ comitem in ultramarinis partibus constitutum, eidem ecclesiæ crederes posse de facili subveniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis & devotionis terræ Orientalis crucem dominicam adsumpsisti: & infrà. Quamvis autem audita morte ipsius intentionem tuam conspiceres jam fruſtratam, noluisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, sed ingressus urbem f intentionis tuæ propositum, ac statum Trecen. ecclesiæ, nobis humiliter expressisti: [1 & infrà.] Et quidem tria præcipuè g duximus in hoc negotio attendenda, quid liceat secundùm æquitatem, quid deceat secundùm honestatem, & quid expediat secundùm utilitatem. Sanè non videbatur contra votum licitum ut venires, cùm vox clamet prophetica h, Vovete, & reddite Domino Deo vestro: & primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cùm sit scriptum in Evangelio i: Nemo mittens manum in aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei, &c. Præterea non videbatur expedire, cùm ex absolutione tua scandalum posset laicorum mentibus generari, dicentium, ubi est Deus clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti observantiam non teneri. Quod enim agitur a à prælatis, facilè trahitur à subditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moisen in Levitico: Si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum. Verum ætatis vitæ senectutis defectus, atque canities, quæ vix labores & dolores luosolitare possunt, in contrarium allegabant, & ecclesiæ Trecen. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es ligatus, sine cujus assensu votum peregrinationis emittere, forsitan non debueras: & infrà. Ipsum etiam vovere, quod ex sui forma sanctum & honestum erat, ex persona voventis minus licitum videbatur. Cùm enim juxta canonica b instituta, cleticus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minus, immò potiùs sed. Apost. sit adstrictus, videri meritò poterat, quòd absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, qua te tamdiu absentares, emittere non deberes: [2 & 3.]

Cùm igitur in lege veteri, in qua non minùs præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obligat in ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabatur offerri, quædam domino redderentur, ut primogenita Leuitarum: quædam redimerentur, ut aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitum alini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quòd votum commutari possit in opus aliud pietatis: non curantes, quòd os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cùm audisset à discipulis: Scis c, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? respondit: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum: tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui religioso commitas, in necessarios usus terræ illius sine diminutione quilibet transferendas: & infrà. Laborem etiam laboribus recompenses, solicitius instando vigiliis, devotis vacans orationibus, & in jejuniis fortiùs te exercens. Ad hæc autem indulgentiam tibi faciendam speciàliter non induxit, quòd cùm pro libertate Trecen. ecclesiæ per dictum comitem adsequenda præcipuè votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, quia cessavere causa, licitus cessare potuit & effectus.

[1 *Nostrum & fratrum nostrorum consilium cum devotione requirens: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc metropolitanus statum Trecen. ecclesiæ, ad dispendium quod ex absentia ejus orire poterat, semel & iterum per suas nobis literas intimet: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an eumdem Trecen. ecclesia misericordiam faceremus, te ad agendum ipsius solicitudinem remittentes: an sicut ex voto tenebaris, in emptum perficere pateremur, & utrum horum tam saluti tuæ, quàm terræ orientali penitus expediret.*]

[2 *Minus etiam votum illud terra orientali videtur utilem, qua plus pugnatorum subsidium, quàm clericorum, quæ officium & dissuetudo reddit imbelles, munificum potius necessitate requirit, quamvis orationibus tuis & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen jam emptum est votum Dei dicentis: Venit hora, & nunc est, quando veri adorabunt Patrem. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat quòd non minus in ecclesia ubique, quàm in Orientali terra proficeres piis orationibus apud Deum, in his quæ pro libertate ipsius justè ac humaniter postu-*

a *C. 2. eod. tit. in 3. compilat.* b *Propriæ.* c *Commisit.* d *Vid. Bald. in l. ex hoc jure, ff. de justi. & ju. ubi docet an ordine genituræ, vel electione succedi debeat in regno.* e *Ca. 3. eod. tit. in 3. comp.* f *Scil. Romam, per excellentiam. 6. sed jus. Inst. de ju. nat.* g *Diximus.* h *Psal. 75.* i *Luc. 9.*

a *Vid. Alphonsum Cast. l. 2. c. 8. de justa hæreditate & ibi spectant tradita per D. Th. 2. 2. q. 88. art. 3. Exo. 13. & 22. Num. 3. & 18. Deut. 15. Luc. 2. Levit. 25. Exod. 36. Matth. 17.* c *Nic. d. Deut. 15. Luc. 2. Levit. 25. Exod. 36. Matth. 17.* d *In ant. 13. a: Non nescis, quia, &c.* nec &

re: & cùm eum Moyſi montem poſſes aſcendere, ut manibus eiuſdem manus, Iheſue pugnans Amalechitas in ore gladii ſuperaret. Cognouerunt enim quid terræ Orientalis magis accederes, quod ſi in eis, & earum clericorum procuratoribus fueras impenſurus, ſecundum diuinum reſponſi arbitrium transferetur in ſubſidium bellatorum.]

CAP. VIII.

Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur idem, perpetuò verò impedito indicitur redemptio in eo quod magis expediat terræ ſanctæ.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

Quod a ſuper his: [1 & 3.] Quæſiviſti de his, qui pro ſuccurſu terræ ſanctæ ſigno crucis aſſumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam juſtam cauſam eorum non poſſunt utiliter adimplere, cùm ſine dilatione receperis in mandatis, ut eos, qui ſignum crucis aſſumptum abjecerunt, ad reſumptionem ipſius, & eorum voti compellas. Nos autem inquiſitioni tuæ ſiliter reſponde: quòd debiles & inopes magis in defectum, quàm ad profectum accedunt, cùm iſti pugnare non poſſint, & illi mendicare cogantur, niſi forte nobiles & magnates, qui ſuis ſecum expenſis bellatores adducant: vel artifices & agricolæ, qui de laboratione, ſibi poſſint acquirere neceſſaria, & terræ ſubſidium miniſtrare: quamvis non multi talium, propter breuem poſſeſſionum, & paucitatem inhabitantium ibi ſumptum. Vnde credimus diſtinguendum inter illos, qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimentum creduntur habere: quod primis eſt indulgendum dilationis, ſecundis autem eſt redemptio injungenda, ac pro facultate penſata, quas poſſunt, aut quas facturi eſſe expenſas, perſonarum præterea compenſato c labore, ſubſidium terræ ſanctæ tranſmittant, exequentes per alios, quod per ſe nequeunt adimplere. Rurſus inter illos, qui pro defenſione terræ ſanctæ votum peregrinationis emiſerunt, & eos quibus pro ſatisfactione ſuorum commutatum iter peregrinationis injungitur, credimus diſtinguendum: quod circa primos plus terræ ſanctæ ſuccurrat, & circa ſecundos plus labor itineris, ſecundùm præmiſſum, voentis vel pœnitentis debet attendi. Vnde ſi, quis hoc modo voentium eſt inutilis ad pugnandum, quamvis habilis ſit ad eundem, melius eſt redimere votum, quàm expenſas conſumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non poteſt iter injunctæ peregrinationis implere, ſanè valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis ſit impotens ad bellandum, potens tamen eſt d ad (eundum:) [2 & 3.] De mulieribus autem hoc tenuimus obſervandum, ut quæ remanere noluerint, cum ſuos ſequantur: cæteræ verò (niſi fortè ſint diuites, quæ ſecum in ſuis expenſis poſſint ducere bellatores) votum redimant quod voverunt.

a *Sed. Apo. conſulere voluiſti, quorum executo ſpectat ad ipſum proſequi, f. in Domino condemnamus, ſperantes quòd per ſolicitudinem veſtram inſtructus ea diligentius exequeris.*]

b *Super his autem diligens eſt diſcretio adhibenda, ne quid propter odium, amore vel odio, ſive occaſione quacunq; contra ſalutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet attententur. unde per vos obſequia & proviſes diſpenſationi hujuſmodi votorum prouideri.*]

CAP. IX.

Votum ultramarinum certis cauſis redimi & commutari poteſt, vel non per alium, quam per Papam, vel cum ipſius ſpecialis mandato d. vſq; ad 4. ſecundò quæſtiſti.

Idem *eidem.*

EX multa a tuæ ſolicitudinis providentia: [1 & 3.] Ex conſultatione, quam ad inquiſitionem tuam ſuper negotio cruce ſignatorum olim edidimus, viam inveniſti ad alias quæſtiones, & utrum quod in ea dicitur, jus conſtituat generale, ut paſſim prælatis quibuslibet illos ſecundùm formam expreſſam abſolvere liceat, qui eorum ſunt jurisdictioni commiſſi, ſolicitè requiſiſti. Ad hoc igitur reſpondemus, quòd in conſultatione noſtra jus editur: & licet ad quales, ad quos tamen b ſpecialiter ſpectet ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem ſolummodo jus hoc exequendum incumbit, qui ſuper hoc mandatum receperint à ſed. Apoſt. ſpeciale. Si ergo illi eſt inquiſitioni reſponſum, qua cõſequenter tua fraternitas requiſivit, de quibus religioſis intelligendum hoc eſſet: utrum ſcilicet ibi religioſi vocentur hi tantùm, qui religionis habitum ſuſceperunt, quorum plures idiotæ ſunt & juris ignari c, an Epiſcopi, qui ſicut dignitate præcellunt, ſic & religione debent aliis præminere: nam ad neutros illius executio juris ſpectat, niſi per Apoſt. ſed. eis ſpecialiter delegetur.

[1 *Credimus provenire, quòd cùm ad conſultationes tuas multiplices & frequentes reſpondemus, quòd ſentimus ex reſponſione noſtra novas elicias quæſtiones.*]

Habiles ad eundum, ſeu inhabiles ad pugnandum, ſi ſunt ſtrenui conſilio, vel milites bellatores poſſunt ſecum ducere, votum ultramarinum non redimunt. h. d. Abbas.

Secundò quæſiviſti, utrum quod dicitur, ſi quis voventium eſt inutilis ad pugnandum, quamvis ſit habilis ad eundum, melius eſt ut redimat votum, quàm conſumat expenſas, generaliter accipi debeat, ut nobiles d & magnates, qui ſunt conſilio ſtrenui, & multos ſecum poſſunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujuſmodi comprehendat? Verùm ſi ad ſuperiora oculum tuæ conſiderationis extendas, quæſtionem iſtam e invenies in ſerie conſultationis noſtræ ſolutam, ubi dicitur, quòd debiles & inopes magis in defectum terræ ſanctæ, quàm ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis poſſit f aliter reſponderi, quòd non ſunt inutiles ad pugnandum, qui etſi per ſe pugnare non poſſunt, maturitate tamen conſilii adeſſe valent pugnantibus, & perſonæ defectum per alios relevare: [1 & 3.]

[1 *Tertiòquoq; loco tua ſ. requiſivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus ſubinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros ſuos ſequantur euntes. Cæteræ verò quæ non ſint diuites, qua ſecum in ſuis expenſis poſſint ducere bellatores, votum redimant quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantùm de voventibus eſſe dictum.*]

Vxores poſſunt ſequi viros ultra mare ſi volunt, ſed non tenentur, niſi & ipſa voverint. h. d. Abbas Siculus.

Quod autem ſuperius ponitur, mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum eſſe videtur, quæ ſe ad peregrinationis propoſitum nullius voti vinculo adſtrinxerunt: [1 & 3.]

[1 *Quod ſic eſſe dubium non exiſtit. Ex eodem quoq; verbo dicit videri quibuſdam, quòd viris liceat in hoc articulo ſine uxorum ſuarum aſſenſu vovere poſſe, ac perficere quod voverunt. Ad quod dicimus quòd.*]

Veri ſine conſenſu uxorum emittere poſſunt votum ultramarinum. h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque neceſſitate populi Chriſtiani, ne terræ ſanctæ impediatur ſubſidium, viri præter uxorum aſſenſum, hujus peregrinationis propoſitum vovere liberè g valent: quod voverint, liberè adimplere. Vt autem conſentiant, ſunt attentius commonendæ.

a *C. ſ. eod. tit. in 3. comp.* b *Inquiſitioni tuæ reſpondemus.* c *Ecclæſiaſtica.* d *Contius eundem. Addit in margine: adeò neceſſarium, utrumq; præter veterum exemplarium fidem.*

a *C. ſ. eod. tit. in 3. comp.* b *Tantùm, in uno vetuſtiſſimo exemplari:* c *Vid. l. 1. cum not per doct. C. de inter. ma. inter pupil. not. Bald. in authen. de monachis, ſed. 1.* d *Aliam.* e *Dictio, iſtam, deeſt in vetuſtiſſ.* f *Et aliter.* g *Valeant.*

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus, ſ. d. Abbas Siculus.

De clericis *a* verò duximus reſpondendum, quòd cùm clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, niſi vel conſilio ſtrenui, vel officio prædicationis inſtructi, aut magnatum ſint obſequio deputati, aut uſque adeò divites fuerint, & potentes, ut in expenſis ſuis aliquos ſecum ducere valeant bellatores: magis ab eis expetit redemptionem accipere, quàm ad votum illos cogere proſequendum, ſi neceſſitas exigit, vel utilitas perſuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia eſt injunctus.

CAP. X.

Qui vovit religionem ingredi, ſi voto non completo ſuas Epiſcopus renunciare debet, & votum implere. Sic communiter ſtatuitur.

Idem.

PErtuas *b* nobis literas intimaſti te in Gratianopolitana eccleſia ſuſcipiendi habitum regularem votum ſolenniter emiſiſſe, & poſtea promiſiſſe in manibus præſati ejusdem eccleſiæ, te intra duos menſes poſtquam ab Apoſt. ſed. rediſſes, votum quod emiſeras impleturum. Cumque termino ipſo tranſacto non curaſſes, quod voveras, adimplere, tandem exiſtens voti tranſgreſſor, vocatus fuiſti ad regimen eccleſiæ Gebennenſis. & infrà. Nos igitur tuæ diſcretioni conſulimus, ut ſi tuam ſanare deſideras conſcientiam, regimen reſignes eccleſiæ memoratæ, ac reddas altiſſimo vota tua. Quòd ſi capitulum Gebenſ. eccleſiæ te poſtmodum canonicè duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

CAP. XI.

Prælatus etiam profeſſus poteſt votum ultramarinum emittere, & in ſuos uſus vigeſimam proventuum eccleſiæ convertere.

Honorius III. *Hareſbenſ.* c & *Bengad. præpoſitis.*

POſtulaſtis à nobis, an *d* vobis profeſſis ordinem regularem, quorum alter cruce ſignatus eſt, & reliquus charactere crucis deſiderat inſigniri, liceat vigeſimam proventuum eccleſiarum veſtrarum deputatam ſuccurſui terræ ſanctæ deferre vobiſcum: [1 & ℣.] Diſcretioni veſtræ taliter reſpondemus, quòd ſi eccleſiæ veſtræ per abſentiam veſtram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ ſanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conſcientiæ veſtræ duximus relinquendum) dimiſſis procuratoribus idoneis in eccleſiis veſtris, poteſtis & tenemini votum peregrinationis implere: & ſic poteſt in uſus veſtros tranſire vicеſima eccleſiarum veſtrarum terræ ſanctæ ſubſidio deputata.

[1 *Ut per vos proficiat terra illius ſuccurſui, qui paratí eſtis perſonas veſtras exponere ſervitio Jeſu Chriſti, præſertim cùm multis exemplo æmulationis laudabilis provocati ad currendum poſſit vos laudabiliter accingantur: præliaturi pralium Domini contra gentes. Quia verò liberationi terræ illius totis viribus aſpiramus.*]

DE STATV MONACHORVM ET CANONICORVM REGULARIVM.

TITVLVS XXXV.

CAP. I.

Diœceſanus non debet moleſtare monaſteria, præterquam pro cauſa correctionis: nec eis oblata ſibi vendicare.

Gregorius *Archiepiſcopo Ravn.* a

THeodoſius: [1 & ℣.] Alicui monachorum ſuorum, nec Presbyteri tui, præter diligentiam diœceſanæ, aliquid moleſtiæ inferatis. Aut ſi quid pro diverſorum devotione acceſſerit, vobis vindicare metis. Cùm monachis ſibi ſervientibus debeat ſolere, quicquid à fidelibus taliter offerri contingit.

[1 *Abbas monaſterii S. Martini petiit à nobis ſuggeſſit, quæ habetur in ſubdito, in domo quondam Martini volunt deceſſorem ſuum Andream Abbatem, quo monachi habitare debeant, conſtruxiſſe. Et quia rem beati Petri Apoſtolorum principis, & S. Archangeli dedicare: dilectionem tuam præſentibus apicibus duximus tandam, quatenus ad prædictum locum cùm poſtulaverit, accedas, venerandæ ſolemnia dedicationis impendas. neceſſe fuerit, à Presbyteris eccleſiæ tuæ in loco ſanctè celebrentur ſacrificia veneranda miſſarum, ita ut nihil*]

CAP. II.

Monachi non debent poni ſinguli per parœcias. pro monachatu aliquid detur, receptus à ſacra mitrâ præſule & recipiens ab officio ſuſpendatur hoc ſecundo. Monachus ſine culiens ſine licentia Abbatis, ubi alteru commodiorem Sic decedens, ſepultura & fratrum communione privetur Si pecunia conferitur pro habendo aliquod officium in monaſ dans & recipiens deponuntur. hoc quarto. In præfatis monaſ libus per electionem inſtituti non ſunt removendi ſine cauſa nabili: & de cauſa rationabili vera ponit exemplo. ad. amovendo ſubſtantiam.

Ex concilio Lateranen. e

MOnachi non *d* precio recipiantur in monaſterio, nec peculium *e* permittantur habere, nec ſingulares per villas & oppida per quaſcunque parochias vagantur eccleſias, ſed in majori conventu, aut cum paucis fratribus maneant, nec ſoli inter ſeculares homines ſpiritualium hoſtium conflictum expectent, Scriptura dicente: Væ *g* ſoli! quia cum ceciderit, non habet qui levet eum. Si quis autem exactus profitus aliquid dederit, ad ſacros ordines non aſſcendat. Porrò, qui eum *h* receperit, officii ſuſpenſione mulctetur. Qui verò peculium habuerit, niſi ab Abbate ſuo injuncta adminiſtratione permiſſum, à communione moveatur altaris, & qui in extremis cum peculio repertus fuerit, & dignè non pœnituerit, nec oblationem nec inter fratres accipiat ſepulturam quod etiam in adverſis religioſis præcipimus obſervari. Abbas autem iſta diligenter non *i* caverit, officii ſui jacturam verit incurſurum. Prioratus quoque ſine donatione nulli tradantur, alioquin dantes recipientes à miniſterio ſtant eccleſiaſtico alieni. autem cùm in eccleſiis conventualibus per capitulorum ſuorum canonicè fuerint inſtituti manifeſta & rationabili cauſa non murentur. ſi fuerint dilapidatores, ſi incontinenter vitam aliquid *l* egerint, pro quo amovendi merito aut ſi etiam pro neceſſitate majoris officii trum fuerint transferendi.

---

a *De materia hujus. b. & cur clerici & Epiſcopis pugnare non liceat. vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2.* b *Conc. Trident. ſeſſ. 24. tit. de reg. c. 1.* c *Hareſberien. & Beregaden. præpoſites al. Hareſtien. & Eregadenſ. al. Havenſ. & Beregavenſ.* d *Virum.*

a *Hic in quibuſdam recentioribus legitur Gregor. ſed reſtè Conteus. Imo primus l. 7. Ind. 1. epiſt. 11.* b *Conc. 1. comp. In aliis Theodor.* c *Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 4. cod. tit. in 1. comp.* d *Id eſt, propinum. Vid. l. 1. tit. 11. in cod. tit. in 1. comp.* e *Id eſt, proprium. Vid. l. 1. tit. 11. in* f *Eccl. c. 4.* g *Si.* h *Religiosum.* i *Gravem culpam.* k *Al. ita: ut vid. l. ſed in antiq. & in concil. eſt ſuppoſitum.* l *Aliud.*

CAP

CAP. III.

Monet Cistercienses, ut seruent regulam secundùm primævam institutionem, & d. primò. Et domus religiosa adgregata Cisterciensibus, eorum mores seruare tenetur. & d. secundò.

Alexander III. *Abbatibus & conventibus Cisterc. ordinis.*

REcolentes *a* qualiter hæc sancta plantatio: [1 & ¶.] Nolentes dicimus, quòd etsi non ab omnibus, neque in omnibus, à plerisque tamen & in pluribus, ab illa sancta institutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui vobis patriæ institutionis obliti, contra ordinis vestri regulam villas, ecclesias, & altaria possident, fidelium & hominia benignè suscipiunt, justitiarias & tributa tenent: [2 & ¶.] Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ quæ à prima sui origine in ipso ordine sunt fundatæ, constitutis terminis sint contentæ: [3 & ¶.] Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad communia voluerit is aliorum monasteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure censeri: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam profitentur, similem sentiant in legibus disciplinam. Cæterùm domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerint, vestris omninò se satagant usibus conformare, & relictis possessionibus, vel etiam commutatis, quas institutio vestra non recipit *c*, sic se in omnibus religioni vestræ coaptent, ut quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumpsisse, sic etiam in paupertate secularium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatas.

[1 *Folla, hæc vitis fructifera, hæc denig, vinea Domini Sabaoth sub primis ordinis vestri præcib. pullulavit, & palmites longè lateq; produxit, ad mortifera pellenda circumquaq; venena, flores protulit & odores, pro vigili custodia custodiatis eorum in omnibus ulterior vestigia, per quos cooperante Domino in deserto mundi hujus fructuosus plantatus est honestatis. His enim paupertatis exercitiis numeri, optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficientia assecuti sunt complementum, creare ecclesiæ Clarevallenſ. Ecclesiam & prælatu acceptis, ac in conspectu regum & principum sæculi & meritis gloriosi. Nunc autem quod.*]

[2 *Et mos studium adhibent, ut termini eorum dilatentur à terra, quorum conversatio in cœlis debet esse. Laditur hinc ordo præcipuè & violatur, nec est hæc mutatio dexteræ excelsi, sed potius ad dextram in sinistram, qui relicto sæculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis denuò secularibus implicentur. Inde illiquid & vobis ab aliis qui foris sunt, contentiones & litigia suscitentur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis & plurimum in commissis domibus, & tepor ordinis & dissoluto nascatur charitate: maximè paupertate charitas plus proficit, & cupiditatis confortium nisi illa refringatur, hæc tepescat.*]

[3 *Nos volens inordinate ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis, & deinde sine criminibus, & magna ambitione non potuerunt retinere.*]

CAP. IV.

Prælatus canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri poterit.

Clemens III.

SVper quodam canonico regulari *a*, qui in articulo mortis agens, licet à priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare: & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: [1 & ¶.] Inquisitioni tuæ taliter resp. quòd ille canonicus non tantùm fuit Christiana sepultura privandus, verùm etiam si sine maximo scandalo potuit *b* fieri, de ipsa projici dignus est ecclesia. Hoc autem cùm fortè contigerit, in similibus est agendum.

[1 *Nos duxisti necessariò requirendos. Quia verè te ignorare non credimus, quid de talibus in regula beati Augustini habeatur statutum, & quòd idipsum in Lateranensi synodo constet inhibitum manifestè.*]

CAP. V.

Canonicus regularis potest præfici ecclesiæ parœciali etiam seculari, sed debet habere socium sui ordinis, si commodè fieri potest.

Innocentius III. *plebano sancti Gavini.* c

QVòd *d* Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cùm opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. Sanè quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium plebani resignans coram fratribus sancti Victoris Bononien. promissionem de tua conversione feci, neque professionem solennem emittens, neque habitum religionis adsumens: sed parœciani plebis ejusdem, attendentes te laudabiliter præfuisse, à Florentino Episcopo impetraverunt, ut ministrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Apost. sed. lega. ponitur adnuisse, quod jam dicti parœciani à nobis ratum haberi *e* suppliciter postularunt, præsertim cùm de licentia prioris sancti Victoris nosceris hactenus id fecisse. Licet autem in Lateranensi concilio *f* de monachis caveatur, ne singuli per villas & oppida per quascunque parœciales ponantur ecclesias, &c. quia tamen istud de canonicis regularibus specialiter non cavetur, quia etsi à sanctorum monachorum consortio non putentur sejuncti, regulæ tamen inservient laxiori, & per antiquos canones etiam monachi possunt ad ecclesiarum parœcialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium *g* (quod privilegiatum est) exercere: sic annuendum duximus postulatis, ut exercens plebani officium, si commodè fieri poterit, unum canonicum regularem tecum habeas ad cautelam: cujus in his, quæ Dei sunt & regularis observantiæ, tam consortio, quàm solatio perfruaris.

CAP. VI.

Primò tractat de vestibus monachorum. Secundò de abdicatione proprietatis. Tertiò de silentio. Quartò de cibis. Quintò de officiis in genere & in specie.

Idem *Abbati & conventui Sublacen.* h

CVm ad monasterium Sublacen. *i* & infrà. Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero monachorum lineis camisiis uteretur: [1 & ¶.] Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. Si verò post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari moni. prævia de monasterio expellatur, nec recipiatur

---

1 *Ca. eod. tit. in 2. comp.* b *In uno vetustissimo, fidelitatem, hominia & omnia suscipiunt, &c. in alio recentiori, ita: fidelitates & hominia susceperunt, &c. Dictio benignè, deest in omnibus: & quod sine Hæresis, explicat Histiensis.* c *Recepit.*

a *Ca. eod. tit. in 1. comp.* b *potuerit, habent vetustiores, quod & series postulat.* c *Gavini. al. Gravini.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *simpliciter.* f *Conc. Lat. sub Alexan. III. c. 10.* g *Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de reform. c. 4. ubi multa valde utilia de prædicationis officio.* h *al. Abbate Lublacen.* i *Ca. eod. tit. in 3. comp. concil. Trident. sess. 25. tit. de reg. c. 1. & 2.*

ulterius, nisi pœniteat secundùm monasticam disciplinam. Quòd si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur, secundùm quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati vel priori, vel cellario assignetur. In oratorio *a* verò, refectorio & dormitorio continuum semper silentium observetur. In claustro quoque certis horis & locis secundùm antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatam. In refectorio *b* verò nullus omninò carne vescatur. Nec in quibusdam solennitatibus (sicut aliquando fieri consuevit) conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cùm illis diebus præcipuè regularis disciplina sit studiosius observanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmitorio, esum carniam credant sibi licere. Quanquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulaverit) advocare, ipsosque secum in camera sua melius & plenius exhibere. Porrò debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus, quàm in aliis recipiant competenter. Quòd si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non possit communibus cibis esse contentus: sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut si Abbas vel prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante se faciet apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam pro sustentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint *c* & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuò possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cùm oportuerit amoveri sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ *d*, verboque doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & à malo etiam revocare: zelum religionis habens secundùm conscientiam, & delinquentes corripiat & castiget, obedientes foveat & confortet. Abbas verò (cui omnes in omnibus reverenter obediant) quantò frequentiùs poterit, sit cum fratribus in conventu, vigilem curam & diligentem solicitudinem gerens de omnibus, ut de officio sibi commisso, dignam Deo possit reddere rationem. Quòd si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solùm ab officio deponendum *e*, sed & alio modo secundùm regulam castigandum: cùm offensa non solùm propria, verumetiam aliena de suis manibus requiratur. Nec æstimet *f* Abbas, quòd super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare: quia abdicatio *g* proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeò est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

[1 *Ad defectum autem hospitalitatis supplendum, mixturam unius molendini concessimus, ampliora pro tempore concessuri, ita tamen quòd ad necessitatem pauperum subleuandam, eleemosyna de cellario conferatur. Nos autem præfatas ecclesias quæ clericis secularibus fuerant in beneficium assignatæ, ad usum revocavimus infirmorum, concessionem hospitalis quæ facta fuerat Episcopo Anaguino irritam decernentes, & statuentes ne cuiquam ulterius in beneficium concedantur, sed ordinationi disponat de illis ecclesiis, prout ad necessitatis infirmorum magis viderit expedire.*

CAP. VII.

Primò statuit de conciliis regularium provincialibus celebrandis singulis triennio. Secundo moderatur numerum evitandum personarum venerentur. Tertio disponit de instructione præsidentibus capitulo. Quartò de tempore, quo duret capitulum, & quid ibi fiet. Quintò quòd observetur, quod ibi fiet, in capitulo sequenti. Septimo de communi vita diuersis. Octavo de visitatoribus eligendis & ipsorum officio. Nono cauendo abnonacos regulares. Decimo prouidet super discordia visitatorum. Undecimo hortatur diœcesanos ad monasteriorum reformationem. Duodecimò præcipit præteritis & similes compesci de ejectione monasteriorum. Et hæc diuisio sufficit pro summario.

Idem *in concilio generali.*

IN singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium (salvo jure diœcesanorum potestatum) commune capitulum Abbatum atque priorum, habentes proprios non habentium, qui non consueverunt capitulum celebrare: ad quod universi conveniant impeditionem canonicam non habentes, apud aliquod monasteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quàm sex eorum à concto *a* personas adducat *b*. Advocent autem à hujusmodi novitatis primordiis duos Cister. ordi. vicinos Abbates ad prædicandum sibi consilium & auxilium opportunum, cùm sint in hujusmodi capitulis crudis ex longa consuetudine plenius informati; qui aque contradictione duos sibi de ipsis adjungant, viderint expedire: ac ipsi quatuor præsint capitulo universo, ita quòd ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem prælationis assumat, unde cùm expedire, provida possit deliberatione mutari. Hujusmodi vero capitulum aliquot certis diebus continuè, juxta morem Cister. ordi. celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor appellationibus, inviolabiliter observetur, omni excusatione contradictione, & appellatione remotis: Provisionibus minus ubi sequenti termino debeat capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quòd si non omnes poterunt in eadem domo, tamen plures simul in diversis domibus communem. Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosi circumspectæ personæ, quæ singulas abbatias cujusque regni seu provinciæ non solùm monachorum, sed etiam monialium, secundùm formam sibi præfixam, utiliter studeant visitare, corrigentes & reformantes in correctionis & reformationis officio videant indigere ita quòd si rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quòd si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis arbitrium. Hoc ipsum *c* regulares canonicos secundùm ordinem suum volumus & præcipimus observare. Si verò hujusmodi novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostolicæ sedis judicium absque scandalo referatur, cæteris interim inviolabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa. Porrò diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta, ita studeant reformare, ut eum ad ea præsidia recurrere accesserint, plùs in illis inveniant quod emendatione, quàm quod correctione sit dignum, ante

a *In Cod. Barb. in oratorio, necnon refectorio, &c.* b *dicto, verò, deest in antiquis.* c *sint.* d *al. verbis doctrina fratres, &c.* e *vid. l. carceri. & l. milites. ff. de cust. reo.* f *extremes.* g *de hoc articulo vid. B. Tho. 2. 2. q. 88. art. 11. & Tiorreeremm. in c. de illo clerico 32. dist. & Fordunan. Vasq. l. 1. cent. illustrium. cap. 25.*

a *al. verum, sed in concilio posto legitur.* b *Deest aliquid vide quos citavi in c. cum ex officii sup. de præscr.* c *in Cod. Barb. Hoc ipsum cæteris regularibus, &c.*

illius

ſtimè præcauentes ne per eos dicta monaſteria indebitis oneribus aggraventur : quia ſicut volumus *a* ſuperiorum jura obſervari, ita inferiores nolumus injurias ſuſtinere. Ad hoc diſtrictè præcipimus tam dioecesanis Epiſcopis, quàm perſonis, quæ præerunt capitulis celebrandis, ut per cen.eccl.appellat. remota compeſcant advocatos, patronos, vicedominos, rectores, & conſules, magnates, & milites, ſeu quoslibet alios, ne monaſteria præſumant offendere in perſonis aut rebus : & ſi forſan offenderint, eos ad ſatisfactionem *b* compellere non omittant, ut liberius & quietius Deo valeant famulari.

CAP. VIII.

Primò tractat de correctione monachorum. Secundò de correctione Abbatum. Tertiò viſitatorum. Quartò de ſecularibus in monaſterio beneficiatis. Quintò conſtitutionem extendit ad monachos ſufficiat pro ſummario.

Honorius III. *Abbatibus & monachis in Lombardia & Marchia Tervisiana conſtitutis.*

Eas, quæ pro religionis honeſtate : [1 & 7.] Porrò cum viſitatores ſecundùm ſtatutum generalis concilii *c* ordinati à generali Abbatum capitulo proceſſerint ad viſitationis officium exequendum, de ſtatu monaſteriorum & obſervantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus corrigant, & reformet quæ viderint corrigenda : ita tamen quòd monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eosque in congi pœnitentia ſalutarè juxta beati Benedicti regulam, & apoſtolica inſtituta, non ſecundùm normam privæ conſuetudinis, quæ quaſi pro lege in quibusdam eccleſiis inolevit. Ipſi etiam viſitatores, monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpæ nec noſtra regulari cenſura percellant abſque perſonarum delectu, non parcendo rebellibus ob ſuam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves ſanas. Si verò *d* Abbates in corrigendis juxta viſitatorum mandatum & regularia inſtituta ſeipſis ſeu monachis inventi fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publicè in capitulo generali, quòd pœna ipſorum ſit aliis in exemplum. Quòd ſi Abbas non exemptus, fuerit à viſitationibus nimis negligens, & remiſſus inventus, illoci dioecesano denuncient ſine mora, & per illum detur ei fidelis & providus coadjutor uſque ad capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel alias meritò amovendus : per dioecesanum poſtquam hoc ſibi à viſitationibus denunciatum fuerit, amoveatur abſque judiciorum *e* ſtrepitu à regione abbatiæ, ac monaſterio provideatur interim adminiſtrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipſi monaſterio fuerit de Abbate proviſum. Quòd ſi forſan Epiſcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit : viſitatores vel præſidentes capitulo generali defectum Epiſcopi Apoſt. ſed. non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus per viſitatores, vel præſidentes capitulo generali : depoſitione ipſorum ſed. Apoſt. reſervata : ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per viſitatores vel in capitulo præſidentes ab adminiſtratione ſuſpenſo, adminiſtrator idoneus monaſterio deputetur. Illorum autem exceſſus & alia, quæ viſa fuerint intimanda, capitulo præſidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum juxta cujuslibet facultatem ſufficienter miniſtrentur expenſæ. Sequentes autem viſitatores perquirant priorum viſitatorum veſtigia diligenter, & eorum negligentias & exceſſus referant ſequenti capitulo generali, ut juxta culpam publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præſidentibus generali capitulo præcipimus obſervari. Præcipimus quoque *a*, ut in nullo monaſterio ad prębendas recipiant de cætero Abbates & monachi clericos ſeculares : nec hi, qui jam recepti ſunt, locum vel vocem in capitulo, dormitorio vel refectorio ſeu clauſtro ſibi vindicare contendant, ſeu monachorum cœtibus importunè ſe præſumant miſcere, ſed beneficiis ſibi conceſſis, contenti converſentur, honeſtè opportuna obſequia in monaſteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in ſpiritualibus aut temporalibus exigant in ipſis monaſteriis vel uſurpent. Si qui verò ralium à viſitatoribus inventi fuerint criminoſi, per *b* dioecesanum Epiſcopum in non exemptis, & per viſitatores vel præſidentes generali capitulo in exemptis beneficiis priventur eisdem. Hæc autem omnia etiam in monaſteriis, quæ non habent Abbates proprios ſed priores, necnon in monaſteriis monialium, quoad articulos abbatiſſis & monialibus congruentes, præcipimus obſervari.

[1 *Ac religioſorum ſalute providè ordinantur Apoſtolico ſunt munimine roboranda, ut ſuſcipiantur devotius & diligentius obſerventur. Cum ergo per dil.fil. Abbatem Montis beli quædam capitula nobis fuerint præſentata, quæ ad caſtigandum tranſgreſſiones multiplices & exceſſus quos in quibuſdam cœnobiis invenerat, videbantur proſalute & honeſtate veſtra laudabiliter ſtatuenda : nos ea examinari & corrigi fecimus, & præcipimus ut involabiliter obſerventur quæ ſigillis ven.f.n. Hoſtien. & Tuſculanen. Epiſcoporum munitri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & præcip. auct. A. ut viſitatores ad generale capitulum convocent Abbates & priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos quam non exemptos Lombardiæ & Marchiæ, qui non conſueverunt hujuſmodi capitulum celebrare, præſidentes verò in ipſo capitulo generali canonico & impedimento ſublato, eos qui contempſerint vel neglexerint convenire : ſub cujus contra. & app. ob. per conſ. eccl. compellant, & uſq; ad ſatisfactionem condignam relaxent : eadem cenſura facturi, quæ eodem capitulo deliberatione provida ordinata fuerunt firmiter obſervare, reddituri tam ipſi quàm viſitatores, & alii juxta cujuslibet miniſterium Domino, in cujus conſpectu nuda & aperta omnia in extremo examinatione, ſi omnem ſolicitudinem & diligentiam quæ circa correctionem & reformationem ordinis, ac viſitationem cœnobiorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere.*]

DE RELIGIOSIS DOMIBVS : VT EPISCOPO *c* SINT SUBIECTAE.

TITVLVS XXXVI.

CAP. I.

Si dubitatur in cujus dioeceſi ſit baſilica conſecranda, ille Epiſcopus conſecrabit, qui prius in illa epiſcopalia exercebat.

Gregorius *Victor Archiepiſcopo Neapol.*

1 *In Cod. Barb. ita : quæ ſic volumus ſuper. jura ſervari, ut inferiores nolumus injurias ſuſtinere. In alii ſic : quia ſic volumus ſuperiorum jura obſervari, ut inferiorum nolumus injurias ſuſtinere.* b *ſatisfaciendum.* c *ſcilicet Lateranenſis ſub Innoc 3. cui poſt eſt relatum ſup. ca. proximo : & ſtatutum, cujus hic mentio habetur in 6. ordinantur etiam.* d *Vid. conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de reg. ca.* e *Qualiter hæc verba ſint accipienda, vide Clement ſæpe contingit. De verbor. ſignif. & Exmer. in Director. Inquiſit. q. 13.*

a *Vide Ludo. Rom. ſing. 663. incipit, An ſimplex capellanus.* b *Dicto Epiſcopum, deeſt in antiquis & in recentioribus magis emendatu.* c *Epiſcopu.*

NVnc autem *a* ad basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus antequam fundaretur, baptizaverit incolas: & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis convenit definiri: sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

CAP. II.

Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est ecclesia, quam Papa unit ecclesiæ alterius diœcesis, & est casus quotidianus.

Idem *Agapito Abbati.*

QVia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actionibus perspeximus uniendum: & infrà. Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cujus civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerinus, cujus est diœcesis *b*, habeat. Nam sic hujus *c* loci ordinationem disponimus, ut tamen jura sua singulis Episcopis inviolata servemus.

CAP. III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus solicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ *d.*

DE Xenodochiis *e* & aliis similibus locis per solicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Vrbanus IV. *Arminen. Episcopo.*

AD hæc *f*: [1 &] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis destinatus, cùm sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus & ligneis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent sanctiones.

[1 *Super eo quod quæsitum est, utrum hospitalis domus possit in secularem habitum commutari.*]

CAP. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de secularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. *Constantinopolitano Patriarchæ.*

INter *g* quatuor: (& infrà.) *de monasteriis quoq; Græcorum in seculares canonicos convertendis f.t. Respon. quòd*, quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad seculares clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis seculares clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in episcopalibus respondere, nisi adpareant remissa legitimè, & potest Episcopus remittendo episcopalia censum sibi retinere.

Idem *Abbæ & fratrib. Crypta ferratæ.*

CONstitutus *h* in præsentia nostra Episcopus Alban. *i* in ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua jus patronatus monasterio vestro recognoscitur, vobis jus episcopale petebat, quoniam situ ecclesi Albanen. & ideò de jure communi ei teneamini episcopalibus respondere: [1 &] Verùm cum vester proposuit ex adverso, quòd etsi ecclesia fuerat Episcopus Albanen. universas ecclesias monasterium pertinentes in diœcesi ejus sitas, quid juris tam in monasterio vestro, quàm in bat, in emphyteusim sub annua octo denariorum lium pensione monasterio vestro concessit; ut liceret abbati & fratribus à quocunque velit scopo, tam ordinationem clericorum, quàm tionem altarium in monasterio ipso & præsiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem tuariorum indulsit: & C. pp. p.n. quod ab eis fuerat, confirmavit: verùm etsi ecclesia ipsa fuisset do ecclesiæ Albanen. *k* subjecta, monasterium nihilominus legitima se poterat præscriptione per quadraginta annos ipsam pacifice possedisse. rùm œconomus Episcopi concessionem Episcopi non tenere dicebat, utpote continentem alienationem vitatem, cùm enim tertiam partem mentionem monasterio concessit, & tam in ordinationibus clerorum, quàm altarium consecrationibus indistincte nariam libertatem: non est dubium, quin dicta lia hæc existant, eo ipso quòd super his recognitionem certæ pensionis accepit, commisisse videatur niæ *e*: unde contractus hujusmodi nullam omnino tatem, confirmatio autem Apost. sed. fuerat per ptionem obtenta, cùm in eadem de pensione nulla tio habeatur: & infrà. Cùm autem nec institutum nec novum, ut cùm Episcopi ecclesias concessas locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis quoque cùm libertatis privilegium, vel possessionis sidium aliquibus ecclesiis indulgeamus, gratis annuum censum gratis oblatum: & in literis nostris ad studium rum nostrorum memoriam census exprimamus quantitatem: auditis propositis œconomum ipsius vestri œconomo ejusdem Episcopi ecclesiæ nomine lutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ ecclesiam prædictam, & restitutionem subtractorum draginta annis secundùm ratam eandem per sententiam condemnamus, & eundem œconomum strum ab impetitione œconomi ejusdem Episcopi aliis reddimus absolutum, perpetuum illi silentium ponentes.

[1 *Secundò quæsitum in multis privilegia Rr. Pontificum stinguentibus fines diœces. Alban. inter alios ex quibus* jurisdictionem exercet hac Alban. *ecclesia, dicti sunt expressi.*

CAP. VII.

Episcopus petens ecclesiam quæ ad temporalia & spiritualia tinet in spiritualibus, eo ipso, quod probat ipsa in sua diœcesi apparent exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter de jure suo, & in hoc ultimo est casus notab.

Idem *Abbati & conventui Farfen.* [

CVm venerabilis frater noster Sabinen. pus ecclesiam sancti Angeli de Canepa pertinentiis & possessionibus petiisset, asserens se, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus

a *C.1.eod.tit.in 1.comp.* b *In C.Barbatie, in cujus est diœcesi, &c.* c *hujusmodi.* d *Ca.2. eod. tit.in 1.comp.* e *Xenodoch. Alex. 1. præmissorum interpretatur Hospitale. vide Trid. conc. sess. 25. de refor. c.8.* f *C.4.eod.tit.in 1.comp. vid. Archid. in c. nemo. De consc. dist. 5. & Calderinum cons. 5. & 6. de relig. do.* g *C.1.eo.tit.in 3.comp.* h *C.2.eod.tit.in 3. comp.* i *Albanen. al. Alben.*

a *Levitanus. al. Lavican. al. Lucan. sed in omni manu legitur Lavicanus.* b *Alben.* c *Mongiovum immo in strum.* d *Dictis partem, deest in actis, & in nonnullis gis emendatis.* e *Vid. Bart. in l. Titæ autem. ff. de demen.* f *Farfen.* g *C.1.eo. tit. in 4. comp.* h *Albanen. al. Cantin.*

allegavit ante omnia jus commune, quia cùm consistat in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. Intemporalibus quoque ad se dictam ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinen. Episcopum, H. Farben. *a* Abbati, & duabus personis post ipsum, dictam ecclesiam cum suis pertinentiis locasse pro annua quatuor solidorum Papien. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam fidem penitus adhibendam, propter superlineatem scripturam, & rasuram *b* loco suspecto factam, ubi videbatur annotatio temporis recensetur: [1 *& infra.*] Quia (igitur) nobis constitit, ecclesiam supradictam constituram in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus ineadem, illis tantùm exceptis, quæ per authentica scripta dignoscuntur esse subtracta: *& infra.* Quia verò instrumentum prædictum, per quod Episcopus ecclesiam tenebatur, quoad temporalia, vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem ecclesiæ duximus absolvendos.

[1 *Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quòd cùm ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit annexa ecclesiæ Sabinen. soluta, manifestè liqueret ad ecclesiam eandem, à qua locato facta fuerat jure proprietario pertinere. Ad hæc autem procurator respondebat prædictus, quòd esti quandoque fuisse dicunt ecclesiam S. Angeli pensionem 4. sit. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro jamai præjudicium generari, cùm non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam: & quamquam etiam ipsa constaret vidisse multoties prætaxatam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præstita, quousque ad præscriptionem legitimam perrogatur. Item sicut ad res proprietatem spectantes facta non sufficit, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. Hinc igitur & alibi intellectus.*]

CAP. VIII.

Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diœcesi situm est, nisi prorsus exemptum. h. d. quoad titulum.

Idem.

Cum dilectus e filius: *& infrà.* Quia causa non poterat in nostra præsentia terminari, cùm nuncius monasterii super procuratione vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini committendam, mandantes quatenus si constiterit Abbatem ad sedem Apostolicam antequam Episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellasse, vel monasterium à jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante quòd Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas sententias non tenere. Quòd si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione tueri: licet probet se ante prædictas sententias appellasse: nihilominùs tamen monasterium judicetis iuri ecclesiæ subjacere, in cujus diœcesi fundatum *d.* Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione vel legitima præscriptione: tam Abbatem, quàm monasterium ab impetitione Episcopi absolvatis.

CAP. IX.

Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Rom. Pont. Nec in diversis monasteriis patest quis esse Abbas vel Monachus, sic principaliter summatur, licet plura dicta habeat.

Idem *in concilio generali* a.

Ne nimia *b* religionum diversitas, gravem in ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam *c* religionem inveniat: sed quicunq; ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter, qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis, locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

DE CAPELLIS MONACHORVM, & aliorum religiosorum.

TITVLVS XXXVII.

CAP. I.

Ad curam monasterio subjectam non Monachi, sed seculares clerici præficiuntur, & Episcopo subsunt.

Vrbanus III.

In ecclesiis ubi Monachi habitant *d*, populus per Monachum non regatur: sed capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum instituatur, ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

CAP. II.

Si ecclesia non cathedralis vendicat sibi jus in alia ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. hoc dicit, secundum communem & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero & clericis sanctæ Cæciliæ.*

Dilectus *e* filius M. syndicus ecclesiæ vestræ ab Oeconomo sancti Laurentii de Piscinula, in servitiis, baptismate, & capitulis, & similibus subjectionem postulans, possessorium & petitorium intentabat. Cùm enim ecclesia sancti Laurentii sit in parœcia vestra sita, debet de jure communi ecclesiæ vestræ in prædictis omnibus subjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cùm illa ecclesia sanctæ Cæciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat legitimè comprobatum. Præterea cùm coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram & prædictam ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem ecclesiæ fuit sponte confessus *f*, quòd ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutinium & baptisma debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diversis temporibus ad capitulum vocasse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis jurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum iviisse ad capitulum est confessus. Vnde prædictus prædecessor noster ecclesiam vestram capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatam, salvo jure proprietatis ecclesiæ sancti Laurentii revestire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hoc ergò proprietatem, quoad scrutinium & baptisma, & possessionem, quoad capitulum, vester voluit syndicus comprobare. Ad hæc *g* sancti Laurentii Oeconomus ex ad-

a *Farfen.* b *Vid. Iaf. & Doc. in l. fi. C. de edict. div. Had. tol. & Abrax. cons. 39. incipit, viso processu. in 2. volumine, & Felin. in ca. literæ. de fid. instr.* c *Ca. 2. eod. tit. in 4. compilat. vid. Hosp. & Henr. Boich.* d *Situm.*

a *Concil. generale. Lateran. sub Innoc. III. c. 13. & C. 3. eod. tit. in 4. compil.* b *Religionis.* c *Vid. Cardm. con. 39. incipit, in aliquibus locis, & Felin. in ca. ecclesia Mariæ. sup. de constit. ea. tit. eod. tit. in 6. comp.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. cone. Trid. sess. 25. tit. de regul. tit. 11. Adde gl. & Archidiac. 16. q. 1. in summa.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. vid. Henric. Boich. hoc ipso cap.* f *Vid. leg 1. C. de confess. Bart. in l. certum. §. sed ante ipsos. ff. eo.* g *Ad hoc.*

verso respondit, quòd ecclesia illa *a* nullo medio ad Romanam ecclesiam pertinebat. Cùm enim monasterium monialium fuerit, & generaliter servetur in urbe, ut nullum monasterium titulo sit subjectum : incongruum videbatur ut regulares secularibus supponantur : præterea usque hodie nos in ea institutionem & destitutionem liberam exercemus : [*1 & infrà.*] Nos igitur auditis propositis Oeconomum sancti Laurentii syndico vestro in baptismo & scrutinio condemnamus, ita ut per hoc ecclesiæ Romanæ nullum præjudicium generetur, si quando forte jus suum duxerit prosequendum. In institutione autem & destitutione & capitulo Oeconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsus absolvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

[*1 Cùm & bo. me. C. Pp. p. n. dilect. fil. M. scriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea fine cujuslibet contradictione statuissent. Sicut ergo ecclesiam ipsam liberam & in possessione libertatis existere dictus voluit Oeconomus comprobare. Cùm ergo pro ea faciat jus eorumque, in eo videlicet quòd universa monasteria vobis ad Romanam ecclesiam nullo mediante pertinant, unde affirmanti contrarium, fides non est aliquatenus adhibenda, nisi super hoc privilegium induxerit speciale. Quòd autem dicitur in parochia vestra sita, idem Oeconomus penitus denegavit : sed si hoc verum esset, sufficienter satis se poterat prædicta ratione tueri. Confessio autem M. Presbyteri super scrutinio & baptismo ejusdem ecclesiæ præjudicare non poterit, cùm super his in contestata in ejusdem pr. n. præsentia non fuisset, sicut ex forma petitionis & conclusionis apparet : hac autem sententia non fuit hactenus ecclesia vestra usa, sed eam duxerat usq; ad hac tempora supprimendam.*]

CAP. III.

In prioratibus Monachorum non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi concilio.

Honorius III. *Episc. Venetensi.*

EX parte tua fuit propositum : [*1 & infrà.*] Abbas & conventus *b* Riven. Venetensi. diœcesis occasione l. terarum Apostol. sed. adserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus facultates non suppetunt eorundem. Cùm autem id obviet Lateranensi concilio *c*, de quo nulla mentio est in literis antè dictis, fraternitati tuæ breviter respondemus, quòd hujusmodi literas abAdostol. sed. non credimus emanasse. Quòd si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari concilio supradicto.

[*1 Quòd conquerentibus olim Abbate & conventu Rinen. Naneten. diœcesis : quod tu compellere videbaris eosdem ut instituerent plures Monachos in quibusdam suis prioratibus tue diœcesis, in quorum singulis singuli Monachi hactenus steterunt, cùm pluribus facultates non sufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegæ ejus per nostras dedimus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis facerent plures instrui Monachos, si pluribus eorum sufficiant facultates. Aliquatenus tibi auctoritate nostra inhiberent, ne Abbatem & conventum prædictos molestares super instituendis pluribus in eisdem. Unde idem.*]

CAP. IV.

Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos à prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.*

AD audientiam nostram pervenit, quòd nonnulli Monachi lege tibi diœcesana subjecti, in quibusdam prioratibus habitant solitarii, contra statutum generalis concilii *a*. Ideoq; mandamus, quatenus Abbates seu priores, ut vel ipsos ad claustrum revocent, facientes in ipsis ecclesiis deserviri per clericos laicos : vel alios Monachos eisdem adjungant, qui vitam possint ducere regularem, monitione præmissa censuram ecclesiasticam compellas.

a *Ipsa.* b *Rivenens. al Rinen. & infrà Naneten.* c *Later. concil. sub Alexand. 3 l. c. 10, refertur suprà de stat. Monach. ca. Monach.*

DE IVRE PATRONATVS.

TITVLVS XXXVIII.

CAP. I.

Si propter discordiam patronorum ecclesia caret altaribus, cessatur in ecclesia à divinis, nolluntur reliqui, & ipsa claudatur, si aliter sine scandalo ecclesiæ provideri non potest, ut dicit. ca. sequente.

Ex concilio Mediolanensi a.

PEr latum est : [*1 & infrà.*] Nobis visum est, quòd ecclesia inter hæredes patroni divisi non dividatur. Et si simultates intersurrexerint, propter quas sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit : ita provideri non poterit, præcipiatur ab Episcopo, ne eo modo ibi missarum solennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & ecclesia sacerdotem canonicè habeat, qui liberè suum ministerium valeat exercere.

[*1 Ad S. synodum, quòd inter hæredes ecclesia non ita constituæ dividantur, & tanta per eandem divisionem fundetur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & singulis singulos habeant Presbyteros, quod sine discordia & simultatibus fieri non potest. Unde.*]

CAP. II.

Summatum est in cap. proximo.

Ex concilio Triburiensi d.

QVæcunq; ecclesia : [*1 & 3.*] Si contingat patronos, quia dissidere patronos, ut eam nolint sub uno presbytero procurari *e*, Episcopus (si aliter non potest) consulere) tollat inde reliquias, atque ejusdem ecclesiæ claudat ostia : ut sacrum mysterium *f* nullus ibi celebret, ante quam unum eligant Presbyterum, qui sancta sit idoneus procurare.

[*1 A pluribus coheredibus sit possessa, consensu omnium unicuiq; procuretur, ne propter aliquas discordiarum fomenta minuatur, & cura populi irreligiosè agatur.*]

CAP. III.

Si patroni in præsentando discordant, præsentet pars major, si est idonea : & si una sine scandalo fieri non potest, vel patroni intra tempus debitum non præsentant, Episcopus habeat ecclesiam.

Ex concilio Lateran. g.

QVoniam in quibusdam locis fundatores ecclesiarum, aut hæredes eorum potestate, in qua ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur : & cùm unius ecclesiæ duo vel tres patroni existant, ad quos ejusdem ecclesiæ vacantis ordinatio pertinere dignoscitur, pro sua dissensione ecclesia unius debeat esse rectoris, pro sua dissensione plures sibi rectores præsentent. Præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes *i* fundatorum se vota dividant, ille præficiatur ecclesiæ, qui majoribus partibus electionis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse *k* nequiverit, nullum

a *Quod extavis suprà C. præcedenti.* b *Claustra. c In omnibus antiquis : Mediomatricum, Burchard. lib. decret. tit. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. Tou p. c. 16. habet ex concil. Mediomatricensi ca. 10. extat tamen hoc decret. in concil. Aquisgranense do Cabilonensi secunda, habita sub Imperat. Caroli Magni.* d *Concil. Triburiens. c. 32. Burchard. lib. 3. decret. c. 213. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ordinari.* f *al. Missarum. quod hic agnoscit Hostiensis.* g *Sub Alexandr. III. ca. & cap. 4. eod. tit. in 1. compilat.* h *al. disponat.* i *al. personas.* k *Vid. Lambert. tract. de jur. patronat. quæst. 1. p. 2. lib. 2.*

nasteries ecclesiam, sicut melius eam secundùm Deum vivendi cognoverint ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum.

CAP. IV.

Excommunicentur patroni laici, qui clericos instituunt & destituunt in ecclesiis etiam patronatus, vel bona ipsarum alterè admittunt. Et clerici, qui institutionem laicorum recipiunt, communione priventur.

Ex eodem a.

Præterea quia in tantum quorundam laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, clericos instituant in ecclesiis, & removeant, cùm voluerint, possessionem quoq; atq; alia ecclesiastica bona pro sua voluntate plerunq; distribuant, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui ecclesiam per laicos sine propria Episcopi auctoritate receperit, communione priveturi: & si perstiterit, à ministerio ecclesiastico b ordine deponatur.

CAP. V.

Si patronus laicus successivè præsentat duos, & secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. hoc dicit primò. Patronus non potest iterùm vel alteri ecclesiæ conferre ecclesiam patronatam, vel alteri donare.

Alexander III. Eboracen. Archiepiscopo.

Quodautem c consulis, si clericus idoneus ad vacantem ecclesiam præsentatus, non fuerit ab Episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentetur, & institutus ab Episcopo, possessionem tenuerit corporalem: an primo clerico ecclesiam petente debeat posterior removeri, vel posterior priori præferri. Dubium non est, quin in casu isto melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod à patrono fuerit inchoatum. De cætero tuæ prud. resp. quòd si laici clericis vel collegiis, de concessionibus vel donationibus instrumenta d confecerint in hæc verba vel similia, concessi, vel dedi ecclesiam, & præsenti charta firmavi: si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare.

CAP. VI.

Comparans vel emens jus patronatus, eo spoliari debet. Vel sic: Qui emit jus patronatus ut possit præsentare filium vel nepotem, seu quem vult, is privari debet. h. d. Et utrag. lectio potest sustentari.

Idem Exonien. Episc. e

Vita clerici f quidam advocatias g ecclesiarum comparant, vel quocunque modo possunt, adquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem ecclesias præsententur: præcipimus ut id arctius inhibere procuret. Eosdem advocationibus taliter adquisitis app. postposita spoliando.

CAP. VII.

Jus patronatus consistens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate: etiam si universitas transeat tantum ad unam de omnium, nisi jus patronatus specificè sit exceptum. h. d. Et notabilis casus, & quæstio allegatur.

Idem Herfordien. h Episcopo, & Abbati de Forde.

Literis i Salabrien. k Episcopi accepimus, quòd defuncta persona ecclesiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua ecclesia sita est, à monasterio de Vinton. ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. a clericum prædicto Episcopo præsentavit. postmodum Abbatissa prædicti monasterii alium præsentavit eidem ad ecclesiam suprascriptam, quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem Archiepiscopum gravem de Episcopo deposuit quæstionem: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfato militi præscripta villa fuerit non excepto jure patronatus ad firmam concessa, vel antequam de jure patronatus inter Abbatissam & militem controversia esset suborta, præfatus Gui. in præscripta ecclesia per Episcopum ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo aliàs sit idoneus) adjudicetis ecclesiam, ita quòd si Abbatissa obtineat adversus militem, illi de temporalibus debeat respondere.

[1 *Archiepiscopus autem quia visum sibi erat, quod factum militis super præsentatione præfata nullius esset momenti, prædicto Episcopo in virtute obedientiæ injunxit, quod personam illam reciperet, & in possessionem induceret, quam Abbatissa filis decreverat præsentandam.*]

CAP. VIII.

Si laicus clerico vel religioso loco concedit ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, qua non valet ad ipsam ecclesiam cùm vacaverit, poterit præsentare, & eam alteri ecclesiæ da consensu Episc. poterit concedere. hoc dicit, cum ca. laici, & cap. suggestum. infra, eod.

Idem Vintonien. Episcopo b.

Illud prætereundum c non duximus, quòd si laicus Episcopo inconsulto ecclesiam non vacantem concedit religiosæ domui, & postea cùm vacaverit ad præsentationem ejusdem laici clericus ibi fuerit per diœcesf. Episcopum institutus: prior concessio secundam institutionem, quo minus habeatur rata & firma, non potest aliquatenus impedire: cùm illa concessio de jure nullius potest esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia laicus sine auctoritate Episcopi nemini potest ecclesias d dare, licet religioso loco jus patronatus confecendi liberam habeat facultatem. Si verò jus patronatus e vacante ecclesia religioso loco contulerit, & aliquis sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa ecclesia institutus, ejus secundùm rigorem juris est institutio irritanda.

CAP. IX.

Institutus in ecclesiis patronatis per novos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines ecclesiarum per eos fieri.

Idem eisdem.

Querimoniam: *& infrà.* Absurdum videtur f omninò, ut ad singulas patronorum secundùm humanam conditionem mutationes, ecclesiarum ordinationes mutentur. Et vicissitudines ecclesiarum ab advocatis vel aliis præsumantur.

CAP. X.

Patronus ecclesiam clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad ecclesiam præsentare rectorem.

Idem Eboracen. Archiepisc.

Cum laici Episcopis g nescientibus aut non consentientibus ecclesias clericis concedunt, in quibus habent jus patronatus, & postea pœnitentia ducti, alios ad easdem Episcopis repræsentant, & illi ad eorum præsentationem in eisdem ecclesiis ab Episcopis instituuntur,

a Sallect concil. Lateran. sub Alexand 3. c. 14. §. præterea. & ca. eod. tit. in 1. compil. b Vel. c Post conc. Lat. sub Alex. 3. p. c. 1. §. quia autem. & Ca. 7. eod. tit. in 1. compil. d al. confirmat. e Exon. f Ca. 8. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. 3. p. c. 4. g Advocationes, in uno solo manuscr. h Herforden. al. Herford. i Ca. 9. eo. tit. in 1. comp. & post conc. Later. p. c. 14. k Salebertiens. al. Saleisbertien.

a V. al. VV. b Vinton. al. VVinton. c Ca. 10. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Later. p. 15. c. 8. vid. concil. Trid. sess. 14. c. 13. d Ecclesiam. e Patronatus jus conferendi, &c. f Ca. 11. eod. tit. in 1. compilat. & post concil. Later. p. 15. & ca. 7. g Ca. 12. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Later. p. 15. c. 3. vid. concil. Trident. statum supr. c. illud.

corum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessione priori (quæ nulla est) omninò evacuata. Non enim licet laicis clericos in ecclesiis præsumptione propria ordinare.

CAP. XI.

Religiosi vindicare vel retinere non possunt ecclesias sibi concessas à laico sine diœcesani consensu, nisi legitimè præscripserint, vel postea diœcesanus consenserit.

Idem *Abbatibus, Prioribus, & clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutis.*

CVra [a] pastorali: [1 & 7.] Mandamus, quatenus ex donatione laicorum, nisi auctoritas diœcesi. Episcopi, & consensus adfit, nullus vestrùm aliquas sibi ecclesias vindicare præsumat, vel retinere taliter adquisitas, nisi legitima [b] fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi habuerit postea consensum. Cùm enim laici non possint in alios, nisi jus, quod habent, transferre, hujusmodi concessiones irritas penitùs esse censemus.

[1 *Necessitate constringimur, & auctoritate nobis injuncta officii provocamur pro statu ecclesiæ vigili studio satagere, & ne contra jura ordinem alicui conferri valeat, attentiori volumus sollicitudine providere. Inde est quod uniu. n.p.a.sp.*]

CAP. XII.

Si patronus ecclesiæ vacantis intra tempus à jure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit ecclesiæ.

Idem *Lingonen.* [c] *Episcopo.*

SI verò ordinatio alicujus ecclesiæ [d] ad tuam institutionem spectat, & pro controversia laicorum de jure patronatus inter se disceptantium prorogatur: Fas tibi sit appel. remota in eadem personam idoneam instituere: ita quòd repræsentetur ab eo, qui jus evicerit patronatus.

CAP. XIII.

Si jus patronatus ecclesiæ advenit ad exemptos, per hoc in nullo debet læsi jus Episcopale.

Idem *Hospitalariis.*

CVm seculum [e] reliqueritis: [1 & 7.] Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve adquisitorum, vel etiam alio modo jus patronatus in ecclesiis parœcialibus adquisieritis, Episcopo jus parœciale minuere præsumatis.

[1 *Ut creatori vestro pastitu in arce contemplationis placere, decet vos ab his quæ sunt obvia rationi abstinere, vel quæ reprehensioni subjacèant, nè vestram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde est quod uniu. n. districtius per a.s.*]

CAP. XIV.

Sine consensu patroni non potest quis ecclesiam occupare.

Idem.

EX insinuatione [f] O. clerici accepimus, quòd cùm ei frater ejus jus patronatus, quod in quibusdam ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidam sine ipsius adsensu occuparunt, & detinent occupatas: [1 & *infrà.*] Mandamus, quatenus, si est ita, earum detentores, ut easdem prædicto clerico restituant per eum liberè & pacificè ordinandas, monitione præmissa compellas.

[1 *Quia igitur nostra interest, quæ minùs ordinatè à subjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, f.t.p.a.s.*]

CAP. XV.

Non potest patronus ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

Idem *Admen. Episc.*

COnsuluit [b] nos: [1 & *infra.*] Cùm fundatores Dei jure hæreditario teneri non possit: Non dicimus liquatenus sustineri, vel clerici ecclesias à parentibus fundatas, propria auctoritate detineant, aut laici filiis aliquibus laicis concedant easdem.

[1 *Tua frat. quid nobis facendum sit de clerico, qui de constructas hæreditario jure sibi vendicant, nec nisi tuo mandato respondere, & de laicis qui præscripti ecclesias sibi vi suam potebus suis dare nituntur.*]

CAP. XVI.

Jus patronatus per se vendi non potest.

Idem.

DE jure [c] verò patronatus: [1 & 7.] Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cùm inconveniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali adnexum) contractum illum irritum esse decernas.

[1 *In præscripta capella, hoc dicit jus.*]

CAP. XVII.

Patronus non potest sine Episcopi vel Papæ consensu, filium religioso conferre ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

Idem.

NVllus laicus [d] decimas, aut ecclesiam, aut quidlibet ecclesiastici juris est, sine concessione [e] Pontificis monasteriis vel canonicis conferat. Ità quòd quorumdam improbitatis vel avaritiæ causa consentire noscitur Romano Pontifici nuncietur: & quòd offerendum sit, aut ejus licentia offeratur.

CAP. XVIII.

Si quis Episcopus in ecclesia alterius diœcesis jus patronatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem.

SIgnificasti [f] *& infrà.* Si Episcopi post præsentationem suam præsentationes personarum ad ecclesias patronis earum pro ecclesiis sibi commissis adspectare personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentarunt, sunt admittendæ.

CAP. XIX.

Institutus ad præsentationem ejus, qui tunc jus patronatus possidebat, removeri non debet, licet illud jus ab eo postmodum vacatur: secus si non possidebat, sed tantum exercebat jus patronus.

Idem *Abbati S. Alberti.*

CONsultationibus [g] *& infrà.* Si quis clericus ordinario judice in ecclesia fuerit institutus in sentationem illius, qui ejusdem credebatur esse nus, & postea jus patronatus alius evicerit institutus non debet ab ipsa propter hoc tempore præsentationis suæ ille, qui eum præsentavit jus patronatus ecclesiæ possidebat, cùm ex hoc de jure debet habere, nullum in posterum præjudicium generetur. Si verò non possidebat, sed tantum exercebatur esse patronus, cùm non esset, potest ab eadem ecclesia removeri.

CAP. XX.

Valet secunda concessio ecclesiæ facta alteri ecclesiæ Episcopo & patronum, non obstante priore facta per patronum simm.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

SVggestum [h] est, quòd cùm ecclesiæ quædam de sensu domini fundi auctoritate Eboracen. scopi ecclesiæ beati Petri Eboracen. concessæ & sint in præbendam, canonici de Novoburgo nem illam irritare nituntur occasione denun-

a *Ca.13. eod. tit. in 1.comp.* b *al. longa. quam etiam vocem hic Hostiensis cognoscit.* c *Lingonen. al. Lundon.* d *Ca.15. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Laterán. part.15. c.12.* e *C.16. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p.15. c.13.* f *Ca.17. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p.15. c.14.*

a *Adon. al. Andrens. al. Andren. al. Aldin.* b *Ca.11. eod. tit. in 1.comp. & post conc. Lat. p.15. c.16.* c *Ca.10. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p.15. c.17.* d *Ca.21. in 20. in 1. com. & post comp. & post con. Lat. p.15. c.17.* e *Ca.22. eod. tit. in 1. com. & post conc. Lat. c.18.* f *Ca.23. eod. tit. in 1. com. & post conc. Lat. p.16. c.1.* g *Ca.24. in 20. in 1. com. & post. conc. Lat. p.16. c.2.*

gnam sibi adferunt prius factam. Vnde licet in donationibus ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorum consensus: quia tamen ecclesiæ nisi auctoritas intervenerit pontificalis, canonicè concedi non possunt: significamus quòd prior concessio, si cum adsensu patroni, & auctoritate diœcesani a Episcopi facta est, aut ejus adsensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur, alioquin illa debet præferri, quamvis posterius facta, quæ consensu Domini fundi, & Episcopi auctoritate fulcitur.

CAP. XXI.

Officio & beneficio removetur, qui monitus non dimittit ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam. h.d.

Idem *Archiepiscopis & Episc. per Angliam constitutis.*

Relatum b est, quod nonnulli occasione laicæ recognitionis, non requisita Episcopi audientia, beneficia ecclesiastica sibi præsumunt in parœciis vestris vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, vel prærogativa gaudere: mandamus, quatenus eos si commoniti prædicta animè resignaverint (nisi Episcopali concessione c fuerint muniti) ab officio reddatis, & beneficio alienos: [1 & infrà.]

[1 Si hoc sic defferint, vinculo anathematis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem teneatis, & teneri faciatis absolvi.]

Laus solvantes ecclesiam excommunicantur. h.d.

Ad hoc quoniam quidam laici ecclesias possessionibus spoliant, ut sic viros ecclesiasticos faciant coram seculari judice litigare, vobis injungimus, ut id publicè sub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extitérit, eum excommunicationi subdatis.

CAP. XXII.

Si quæstio juris patronatus intra sex menses non terminatur a tempore vacantiæ, liberè potest Episcopus sine præsentatione ibidem instituere rectorem. h.d. Sed intelligè de patronis ecclesiasticis: nam an laicis sufficiat quatuor menses.

Idem.

Eam te d decet: & infrà. Illas autem ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses, postquam vacaverint, non fuerit e, controversia terminata, licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

CAP. XXIII.

Patronus jus patronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis a donatore illud sibi fuerit reservatum.

Lucius III.

Præterea f quoniam advocati ecclesiarum jus advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliisq; pro sua voluntate contractibus in alios transferre præsumunt, fodrum, albergarias, regium, & similia tanquam a propria rusticis ab ecclesiis extorquentes: Præsenti decreto statuimus eos sive advocati, sive patroni, vel vicedomini, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, à gravaminibus ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos redditus à locorum Episcopis institutos exigere: aut si aliud exegerint g excommunicationi subdantur. Constitutionis quoq; hujusmodi, quos fecerint, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

a *Vox Episc. deest in antiq.* b *Ca.27. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p.10. c.43. vid. conc. Trident. Sess.14. de refor. ca.13.* c *beneficii.* d *Ca.5. & de ætat. & qual. in 1.comp.* e *Vox conversis, deest.* f *Ca.29. eod. titul. in 1. compilat.* g *excommunicabuntur.*

CAP. XXIV.

In pluribus successivè præsentatis à patrono laico, Episcopo datur gratificato: sed in præsentatis à persona ecclesiastica, potest est primò præsentatus. hoc dicit, specialiter: & est unum de principalioribus caput. tituli.

Idem *Norvicen. Episcopo.*

Cvm autem a advocatus clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postulaverit postmodum eo non refutato, alium æquè idoneum in eadem ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si laicus fuerit, cui jus competit præsentandi. Verùm, si collegium, vel ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.

CAP. XXV.

Ex constructione ecclesia facta de consensu Episcopi adquiritur jus patronatus. hoc primo. Patronus non eligit prælatum in conventuali ecclesia, sed in capella sic. hoc secundo. Patrono debetur processionu honor, & alimentatur ab ecclesia, si vergat ad inopiam. hoc tertio. Et iste textus est de principalioribus.

Clemens III.

Nobis b fuit: [1 & infrà.] Inquisitioni tuæ tale damus c responsum, quòd si quis ecclesiam cum adsensu diœcesani construxit d, ex eo jus patronatus adquirit. Cæterum in conventuali ecclesia non electioni prælati faciendæ, sed jam factæ, honestius patroni postulatur adsensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secùs tamen est in capella, in qua unus presbyter à patrono eligitur, & pro institutione habenda loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque e ecclesiæ honor processionis fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab ecclesia illi f modestè succurritur, sicut in sacris est canonibus institutum.

[1 *Præterea quæsivisti à nobis si aliquis efficiatur sola constructione patronus, vel si ad electionem plebani sit cum clericis admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tametsi de longa consuetudine allegaverit se electioni interesse debere.*]

CAP. XXVI.

Patronus ecclesiæ vacantis quamquam sit clericus, ad eam se præsentare non potest.

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiscopo.*

Per nostras g postulasti literas edoceri, utrum clericus ad vacantem ecclesiam, in qua jus obtinet patronatus, seipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cùm igitur nullus se ingerere debeat ecclesiasticæ prælationis officiis: respond. quòd nullus se potest ad personatum alicujus ecclesiæ præsentare, quantumcunq; idoneus sit, & quibuscunq; studiis & meritis adjuvetur.

CAP. XXVII.

Si quæstio juris patronatus inter patronos non definitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabit ecclesiam sine præjudicio eorundem.

Idem *Conventren. Episc.*

Cvm propter discordias laicorum: [1 & 7.] Fr. tu mandamus, quatenus si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & ab eo, cui competit, intra quatuor menses non fuerit definitum, extunc ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: ita quòd illi ex hoc non debeat in posterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatus.

a *Ca. 30. eod. tit. in 1. compilat. & post conc. Lateran. p.15. c.8. & Lamb. de jure patr. art.19. q.7. p.2. lib.2. & art.13. q.6. p.1. l.2.*
b *Ca.2. eod. tit. in 2. compil. vid. conc. Trident. Sess.14. de refor. c.12. & Sess.25. de ref. c.9.* c *al. saltèm respond.* d *construxerit.* e *Vox ecclesia, deest in antiquis.* f *moderatè.* g *Ca.1. eod. tit. in 3. compil.*

[1 *Non debeat ecclesiis præjudicium generari, grave gerimus & indignum, quòd sicut nostro est Apostolatui relatum, occasione dissensionis, quæ de jure patronatus vertitur inter eos, & ecclesiæ plus debito remanent viduatæ rectoribus, quod in ipsarum grave dispendium nosciture redundare. Verum quoniam secundum Apostolum instantia nostra quotidiana est, omnium ecclesiarum sollicitudo continua, volentes his qua præmissimus ex debito Pontificalis officis obviare.*]

CAP. XXVIII.

Legatus de latere ecclesiam, cujus alia ecclesia est patrona, collationi suæ reservare potest, licet non vacet, & conferre cum vacat. hoc primò. Ex duobus præsentatis à patrono leuco, potest superior instituere secundum. hoc secundo. Et sic quoad intellectum isse textus habet duo dicta, licet quoad literam ambo commisceantur.

Idem *Archidiac. & cancellario Altissiodoren.*

CVm *a* dilectus filius: [1 *& infrà.*] Cùm Hostiens. Episcopus, tunc sed. Apostol. leg. Archidiacono Carnoten. mandaverat, ut ecclesiam, quam in Archidiacon. suo primò vacare contingeret, donationi suæ servaret, inhibens ne alicui conferret eandem: de qua G. *b* clerico disposuerat providere, & ecclesia de Berovilla ibi vacasset, idem Archidiacon. contra mandatum ejusdem legati, ad ipsam G. Subdiacon. præsentavit: cujus facto ab eodem legato cassato, ipse præfato G. concessit ecclesiam sic vacantem: (& ℸ.) Vacante verò quadam præbenda in ecclesia sancti Martini Carnoten. diœcesi. Episcopus dictam ecclesiam ad præsentationem Archidiac. H. clerico, præbendam verò præfato G. assignare curavit. Vnde ipse H. supplicabat eandem sibi ecclesiam confirmari, utpote quam ad præsentationem Archidiacon. veri patroni se dicebat adeptum: [2 *& infra.*] Nos igitur attendentes, quòd etsi præfatus Archidiacon. memoratum C. tanquam laicus *c* ad illam ecclesiam præsentasset: quia tamen per diœcesanum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacon. præsentatus, à diœcesano Episcopo institutus, juxta statutum Alexandri Papæ, non primus, sed secundus jus est assecutus in ecclesia memorata, & si Archidiacon. præfatum G. tanquam clericus præsentavit: quoniam in eo, quod tanquam clericus faciebat, superat jurisdictioni legati: unde postquam idem legatus donationem illius ecclesiæ sibi decreverat reservandam, ad eam tanquam clericus non potuit quempiam præsentare: præsentationem ipsius minus canonicè factam decernimus *d* irritam, & ea non obstante concessionem ejusdem ecclesiæ factam prænominato H. pronunciamus canonicam extitisse, adjudicantes eidem præfatam ecclesiam cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plenè ac pacificè possidendam: prædicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

[1 *Magister Valterus de Piscia pro se ipso, & Magister H. de Fenomano pro Decano de Alveoli pro ecclesia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fi. n. g. S. M. in porticu Diacon. Cardin. concessione auditorem, in cujus præsentia idem Magister proposuit, quòd.*]

[2 *Econtra procurator Decani respondit, quòd & si dictus legatus donationi sua reservare mandaverit, primò in Archidiaconatu Carnotensi ecclesiam vacantem vel vacaturam: circa tamen prædictam ecclesiam facere hoc de jure non potuit, quia talis potestas sibi minimè pertinebat vel competebat, cum præsentatio clerici ad illam ecclesiam non tanquam clerico, sed quasi laico ratione patronatus, non jure Archidiaconatus eidem Archidiacono pertineret: unde cùm abbatissa ipsius in hoc idem Archidiacon. custodire minimè teneretur, alium non ad eandem ecclesiam, de jure præsentare, ac præsentatio ejus debet ex qua de præsumitur falsa esse, firma censeri.*]

CAP. XXIX.

Si laicus patronatus duos successive præsentet, valet relatio de secundo non obstante appellatione prius facta pro primo. Episcopus tamen qui malitiose primum repulit, eidem in compromisso ad faciendum provideri compellitur: & in hoc idem est casus pro quo.

Idem *Elien. Epsc.*

PAstoralis *a* officii: *& infra.* Postulasti, ut si clericus ad aliquam ecclesiam, à patrono laico præsentatus, si diœcesanus Episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex hujusmodi præsentatione aliquid non assequatur in illa. Et si forte idem ad sedem Apostolicam appellaverit, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curaverit præsentare, ipse secundum instituit *b* Episcopus præsentatum, utrumne ipsa ecclesia debeat amoveri. Nos igitur Almæ Matris vestigiis inhærentes, qui inter præsentatos à clerico & laico patronis distinguens, inter præsentatos à laico maiorem possidentis censuit meliorem: dicimus quòd institutio præsentati, secundum loco à laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen considerantes, ut Episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose noluit admittere, ad providendum eidem in compromissorio officio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.

CAP. XXX.

Si ad præsentationem rectoris ad titulum ecclesia alterius per ordinarius patronus, qui non consensit, ad ipsum cum vacaverit, poterit præsentare.

Idem *c Aurien. Episcopo.*

POstulasti per *d* sedem Apostolicam edoceri, si (ut rectores) parœcialium ecclesiarum quosdam prohibent ad suarum ecclesiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipsos rectores pertineat, vel etiam patronos: & si in his patronorum non est requisitus adsensus, utrum jus illis salvum maneat eligendi, cum ipsas ecclesias vacare contigerit, intitulati dicuntur non sint aliis præferendi? Ad quod breviter respondemus, quòd per intitulationem hujusmodi nullum patronis præjudicium generatur *e*, quin possint alios ad illas ecclesias cùm vacaverint præsentare, nisi de patronatu processisset adsensu.

CAP. XXXI.

Patronus etsam clericus ecclesiam vacantem confert mense & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.

Gregorius IX. *Archiepisc. Eboracen.*

TRansmissæ ad nos tuæ literæ continebant, quòd tibi capitulum Eboracen. ecclesiam de Gainsforde vacantem, in qua jus obtinent patronatus R. clerico concessissent, ipsi postmodum L. clericum tibi ad eandem ecclesiam ad sedem Apostolicam interjectam: *& infra.* Consilii, ad sedem Apostolicam interjectam: *& infra.* Consilii, t. respon. quod cùm ex vi juris patronatus non obstante, sed præsentatio pertineat ad patronum præsentatum ei aliquid non obsistat canonicum) institutus in ipsa ecclesia poteris, utpote potiorem.

---

2 *Ca. 3. eod. titul. in 3. compilation. vid. concil. Tridentin. Sess. 24. de reform. ca. 19. ubi hujusmodi reservationes videntur prohiberi.* b *V.* c *Clericum in patrimonialibus censeri, ut laicum, vid. apud Albert. de Rosa, in l. fin. C. si contra jus vel util. public.* d *decrevimus, & vox, nrtam, deest in omnibus antiquis exemplaribus.*

a *Quare superioribus titulis & libro quod sit objectum. Ca. 4. eod. tit. in 3. compilat. vid. Archidia. in c. duorum. n. 9. 7. Gominianum in c. per simonium. 10. disp. & sup. in jure patr. 9. in quib.* b *instituerit.* c *al. Attinens.* d *L. jure patr. 9. in quib. eod. tit. in 3. compil. vid. Henr. Boich. & Lambert. de patronat. artic. 7. q. 3. p. 3. lib. 2. & art. 8. q. 1. lib. 3.* e *generetur.* f *in repræsentando, quod facere potuerunt. sed consensit, quod non possunt.*

DE CENSIBVS a, EXACTIONIBUS, & procurationibus.

TITVLVS XXXIX.

CAP. I.

Ecclesiæ fundanda debet prædote trahui Mansus liber à quolibet servitio temporali : ad ecclesiasticum tamen tenetur : sed si aliquid conferre ecclesiæ ultra Mansum, teneatur ecclesia ex eo solvere non consueta. h. d. inhærendo literæ.

Ex concilio apud Guarmaciam.

SAncitum *b* est, ut unicuique ecclesiæ unus Mansus integer, & absque ullo servitio tribuatur. Et Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis *c*, vel de hortis juxta ecclesiam positis, neque de prædicto Manso aliquod servitium faciant præter ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debita servitium impendant.

CAP. II.

Idem tributi arguit subjectionem.

Augustinus *super epistolam ad Rom.*

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit : *& infra.* Et vos subditi esse debetis. Ideò enim tributa penditis, quia hæc est probatio subjectionis.

CAP. III.

Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius *Stephano* d *Cantore.*

CIentes *e* : [1 *& infra.*] Asseruit prædictus Abbas Presbyterum Massæ novas monasterio consuetudines velimponere : [2 *& 3.*] Mandamus, quatenus si ab antiquo hoc non fuerit, etiam habentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

[1 *Magnitudinem charitatis vestræ toto Dominum corde diligentes, quæ sunt in registro.*]

[2 *Quæ ex tempore conditi monasterii per vicemoletan. præbenda non fuerunt.*]

CAP. IV.

Cæcus & pauper ad collectas non tenentur.

Idem *Constantino Episc.*

LIcet *f* multum : *& infra.* Dixit quoque prædictus cæcus, quod ad collectas inter alios pariter compellatur : quod fieri non permittas : quia eum, quem cæcitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere : cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri.

CAP. V.

Census, debet rationem exprimere.

Paschalis II. *Comitissæ Mathildæ.*

PErvenit *g* ad nos : [1 *& infra.*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd census ignorantiæ necdicimus, nec humanis legibus invenitur : oportet quippe ut omnis census, ad quid, & quando persolvi debeat, proferatur.

[1 *Rodd. Frazanorum Abbas Carpensem ecclesiam fuerit depraedatus, ea scilicet cujusdam census, quæ ad quod solvi debeant ignorator, de quo numerum cum nos Archipresbyter interrogaret, ad quod rationabile videbatur, respondere mus.*]

a Vid. Torrentem tam in ca. quæsitum. 1. quæst. 3. & Covarruvium lib. 3. var. resol. ca. 7. & Sotum libr. 6. de just. & jur. qu. 5. artic. 2. b Burchard. libr. 3. decret. ca. 52. Ivo part. 3. ca. 55. & 2. 2. ed. tit. in 1. compilat. c Alias, atrus, sed omnes Vaticani habent, ut est emprestitum. d Chartulario libr. 12. epist. 10. Indictione 7. Contrus. e Ca. 4. eod. tit. in 1. compilat. f Ca. 7. eod. tit. in 1. compilat. g Ca. 3. eod. tit. in 1. compilat. Collect. consil. tit. de libel. obl.

CAP. VI.

Determinat concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt prælati visitantes : & prohibet eis tunc uti venationibus, & sumptuosas epulas quærere, hoc primò, usq; ad ver. prohibemus.

Ex concilio Lateran. a

CVm Apostolus se ac suos propriis manibus decrevetit exhibendos *b*, ut locum prædicandi auferret Pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus : grave nimis esse dignoscitur, quòd quidam prælatorum ita in procurationibus graves existant, ut interdum ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora consumat *c*. Quocirca statuimus, quòd Archiepiscopi parœcias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus ecclesiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Episcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam *d* excedant, Archidiaconi verò 5. vel 7. Decani constituti sub Episcopis *e* duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis, & auribus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quærere videantur. Nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quòd honestè ac competenter illis fuerit ministratum.

Prælati non debent gravare subditos tallis, & exactionibus : permittitur tamen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. usq; ad 9. sane.

Prohibemus etiam ne subditos suos talliis & exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cùm enim dicat Apostolus : Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis : multum longè à paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos incunctis necessitatibus pastoris debent more fovere. *Archidiaconi verò sive Decani, nullas exactiones sive tallias in Presbyteros seu clericos exercere præsumant.

In effectu dicitur, quod numerus equorum statutus in prin. ca. non debet trahi ad augendum numerum aliis solitum. Abbas.

Sanè quòd de prædicto numero evectionis secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus & ecclesiasticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus tenere mensuram, ut ex accessu majorum, minores meritò non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi, qui pauciores equis uti solebant, hactenus plurium sibi credant potestatem indultam.

CAP. VII.

Novus census ecclesiæ imponi non potest, nec antiquus augeri. h. d. & est de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem f.

PRohibemus insuper, ne ab Abbatibus Episcopis, vel aliis prælatis novi census imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant : sed libertatem, quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bona voluntate conservent. Si quis verò aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

CAP. VIII.

Prælatus seu rector ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.

a *Sub Alexand. III. ca. 4. & 6. eod. titul. in 1. compilatione.* b *al. alendos, ut est in concilio in margine.* c *Vid. l. jus alimentorum. ff. ubi pupil. educ. de.* d *nusquam.* e *al. ipsis.* f *Concil. Lateran. sub Alexand. III. ca. 7. §. prohibemus. & ca. eod. tit. in 1. compilat.*

Alexander III. *Vigorniens. Episc.* a

PRæterea *b* illi, qui Episcopo ignorante auctoritate sua pensionem annuam de ecclesiis quadam illusione *c* solverint sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem & adsensum super hoc intervenisse constiterit. Nonenim simplices sacerdotes vel clerici possunt ecclesias, quibus præsunt, auctoritate sua (præsertim post decessum suum) efficere censuales.

CAP. IX.

Breve est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus ecclesiæ de manu laici per se erepta non potest ob hoc censum imponere.

Idem *Carnoten. Episc.* d

ECclesiis *e*, quas de novo Episcopi de manibus laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

CAP. X.

Nova pedagia sine consensu Principis imponens, communione privatur.

Idem *f.*

INnovamus: [*& infrà.*] Nec quisquam alicui *g* novas pedagiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum & Principum statuere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit & commonitus *h* non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christiana.

CAP. XI.

Qui per collusionem constituit ecclesiam censualem, illa privabitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

CVm clerici *i: & infrà.* Ad hoc quia clerici quidam cum religiosis collusione facta citra auctoritatem diœcesf. Episcopi ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorundem, eædem ecclesiæ per repræsentationem eorundem religiosorum ad filios vel nepotes clericorum ipsorum possint transferri. Præcipimus, ut si qui inventi fuerint facere talia, eos à præscriptis ecclesiis non differatis appellat. postposita, removere.

CAP. XII.

Si collectores gravant ecclesias, privari debent officio.

Idem.

EA *k*, quæ de avaritia: *& §.* Cùm autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, ecclesias vel parœcias non gravetis. Quòd si secus præsumpseritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis *l.*

CAP. XIII.

Qui recipit juramentum de novo censu imposito ecclesiæ persolvendo, compellitur juramentum absolvere.

Lucius III.

SIgnificavit *m* nobis T. rector ecclesiæ de Fulsig. *n* quod cùm à Monachis de Castig. *o* ad regimen ipsius ecclesiæ fuisset a electus: de solvendo ex antiquo consuetudine quatuor marcharum, quas prædecessor ejus solvebat, ipsum censum Monachis solveret, nisi prius confirmatione Episcopali auctoritate fuisset impositus, interdixit: [1 *& §.*] Quia nolumus, quatenus si præfatum censum auctoritate Episcopali, & non de novo impositum fuisse constiterit, Episcopo præcipias, ut prohibitionem sine dilatione relaxet: si verò census sit de novo impositus, sive auctoritate Episcopi hoc factum fuerit, sive non, eosdem Monachos ab hac exactione à juramento absolvant, app. re. compellas.

[1 *Unde prædecessor hujus personæ rationem non potuit, etiam inobedientiæ periculum immunere.*

CAP. XIV.

Archiepiscopus visitam provinciam, etiam à manifestis vinciis procurare debet.

Idem *Ravenn. Archiepisc.*

SOpitæ *b:* [1 *& infrà.*] Sanè cum inter veh monasteria Bononiæ super procurationibus, quas egeras, controversia verteretur: [2 *& infrà*] sanctæ Proculi, omnium aliorum procurator, ab teris quas portavit, apparuit, super hoc diffinitiv [3 *& infrà.*] Sed tu procurationes non in monasteriis tuæ provinciæ adferens tibi fine mediche ne præstari, eas prædecessoribus tuis in consimili non. exhibitas, per testes idoneos probavit. Inde tique vidimus intentionem tuam jure communi, decessorum tuorum consuetudine adjuvari. Inpter monasteria supradicta condemnavimus ad prætionem, secundùm facultates eorum tibi tuisque soribus exhibendam.

[1 *Indicto sed. Apost. quæstiones scripta ad monasteria tuam commendantur, ne per obliviosum processu temporis suscitari: ut autem sententia majorem habeat firmitatem, scripta munimine roboratur.*]

[2 *Causam ven. f. n. Alban. Episcopo committimus definiendam. Postmodum verò dil. fin. n.*]

[3 *Unde nullum pro parte sua privilegium Rom. Pont. Ravennatis exhibuit, nec ostendit per longum consuetudinem mtum.*]

CAP. XV.

Patroni etiam clerici novum censum ecclesiæ imponere sunt, nec veterem augere: & si super hoc juramenta exegerunt, coguntur absolvere.

Clemens III.

GRavis *c* admodum: [1 *& infrà.*] Ecclesiæ personæ, cùm ecclesias vacare contingit, vel quenquam ad ipsarum regimen volunt vocare, tale novum censum ecclesiis illis imponant, aut contra constitutionem concilii Lateran. d aspirent ad ipsius solutionem instituendum Presbyterum tia, vel fidejussoria cautione cogentes: [1 *& infrà.*] Discr. vestræ mandamus, quatenus quæcunque contra constitutionem prædictam super ecclesiis earum censu à tempore constitutionis hujus inventa, irritum revocantes. Presbyteros, quos super his tata illicita præstitisse noveritis, congrua satisfactione imposita faciatis absolvi: eos qui de cætero contra mam canonum super his venire præsumpserint, tanè punientes.

[1 *Et correptione dignissimæ super querela in audientia oblata propositis, quod salva conscientia sub dissimulatione transire possumus. Cum enim quædam.*]

[2 *Unde sæpè contingit, ut diœcesf. Episcopi ejus fidejussoriali ignorante, vel eo minime requisito, in scedula fidejussionali*

a *Vigor. alit. Vigornen. alit. V Vigorn.* b *Ca. 8. eod. titul. in prima compilation. & post concil. Lateranens. sub Alexandr. III. part. 26. ca. 9.* c *collusione, legitur post concilium, & forte aptius est.* d *Carnoc. in uno, exemplari habent Carnoten.* e *Cap. 10. eod. tit. in prima compilation. & post concil. Lateranens. part. 2. ca. 8. & scilicet Alexandr. III. in concil. Lateranen. cap. 22. & ca. 2. de treugis & pace, in prima compilation. vid. Sylvestrum in summa.* g *alicubi, legitur in antiquis.* h *monitus.* i *Ca. 17. tit. de simonia, in 1. compil. & post concil. p. 28.* k *Ca. 15. tit. de simon. in 1. compil. & post conc. Lat. p. 2. c. 4.* l *Matth. 25. & Luc. 19.* m *Ca. 1. eod. tit. in 2. comp.* n *Fulseg. al. Furtigen.* o *Clausseg. al. Clausstrigen.*

a *Assumptus.* b *Ca. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Ca. 1. eod. in 2. comp. & de magistr. Ord. Cruciat. in Christ. [illegible] & Lateranens.* d *Later. sub Alex. III. c. 7. & prohibemus.*

indicant, pro sua voluntate arbitrio instituunt sacerdotes. Quoniam igitur constitutiones prad. concilii patri nolumus, nec debemus aliquorum malorum injuria violari.]

CAP. XVI.

Qui tenetur procurare fratres alicujus domus, obligatur ad procurandum omnes, licet illorum numerus nunc creverit : sed si ex hoc gravetur nimium, per judicis officium sibi providebitur. h. d. secundum loci ejus magis communem.

Innocentius III. *Abbat. & conventui Bellevillæ.* a

QUantò creatori : [1 & 3.] Accepimus, quòd ab ipso domus vestræ primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sancti Irenæi procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberent, cùm nihil teneatis abeis *b*, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi : verùm tunc propter fratrum & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quòd ad procurationem vix quatuor *c* marchæ argenti sufficerent, quæ pro una fieri consuevit : [1 & 3.] Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuratione ipsa sitis ultenis prædictis fratribus obligati, sed expensis, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates ecclesiæ in tantum excreverint, quòd sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procurationis extendi possit quantitas expensarum.

[1 *Vbi sub religionis habitu astrictè ossis devotius famulari, tam fratribus vos convenit providere, ne per immoderationis gravamen aliquatenus possit in vobis monasticis profectus ordinis impedire.*]

[2 *Vigitur per Apost. sollicitudinis curam vestris possit in parvis gravaminibus provideri, audi. vobis præsentium.*]

CAP. XVII.

Omnes ecclesiæ, nisi quæ ab hoc per privilegium Apostolicum sint exemptæ, procurare tenentur legatos sed. Apost. seu etiam ejus nuncios, nec in hoc præscriptione juvantur. h. d. usq; ad 6. sanè.

Idem *Primicerio & Clero Mediolanensi.*

CUm instantia *d* nostra *e* quotidiana : [1 & 3.] Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd quum omnes ecclesiæ legatis & nunciis sed. Apostol. procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere *f* volumus excusatam, nisi fortè per speciale privilegium sed. Apostol. (quod non creditur) sit exempta, etiam si longissimo tempore procurationis obsequium non *g* impenderint : cùm in talibus præcipuè sibi locum nequeat vindicare : quia nos à quorumlibet pastoralis solicitudinis circa omnes ecclesias minquam omninò cessamus.

[1 *Si secundùm debitum Apostolicæ servitutis omnium ecclesiarum ipsarum negotiis promovendis, non possumus personaliter immorare, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos à nostro latere destinamus : illius exemplum in hac parte sequi, qui discipulis suis in mundum universum transmissis, ipse personaliter in medio terræ salutem operatus est. Hinc est quod nunc dilect. fil. n. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apostol. sed. leg. pro negotiis ecclesiæ in Lombardiam duximus destinandum, ut ea vestram erutatem ingressus procurationes exigat, quæ consuevertunt Apostol. sed. leg. nuncijs exhiberi : vos non attendentes quod dicitur ab Apostolo, Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum si carnalia vestra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, nisi à canonicis majoris ecclesiæ se faceret antea procurari, sed. Apost. appellastis : & sicut idem Card. per suas nobis literas intimavit, in alijs etiam non modicum injuriosè fuistis : propter quod dilect. fil. n. præpositus S. Nazarii, & A. canonicus S. Stephani syndici & procuratores vestri, cùm Abbate S. Vincentij ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem & mensuram ex parte vestra supplicter postulabant. Licet autem pro eo quod prædicto Card. vel potius nobis in ipso contumaciter restitentes, juxta verbum dominicum : Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit, necessaria denegastis, non pro vobis, sed contra vos potius meruerunt exaudiri : quia tamen paternam affectionem, qua nobis propriam est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valeamus, de cons. s. n.*]

Tractat de modo procurationis ipsorum legatorum & nunciorum. Abbas.

Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus observari, ut nulla ecclesia vel prælatus se indebitè prægravari rationabiliter conqueratur. Si de communi collecta, legatorum & nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis & nostris nullum præjudicium volumus generari, quò minùs possint à quocunque maluerint procurationes sibi debitas postulare : ita, quòd si exactus ultra suam fuerit gravatus facultatem, sibi ab aliis restaturetur. Nunciis tamen nostris in necessariis expensis exhibendis *a* pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quòd in fraudem nihil penitus attententur, nec per communes ministros procurationis obsequium si nolluerint recipere compellantur. Qui verò contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt ecclesiastica compellendi.

CAP. XVIII.

Si ad unicam mensuram solvi solet quod debetur ex voto, ad illam in posterum solvi debebit : si verò ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem *Zamoren.* b *& Salamantino Episcopis.*

EX parte *c* Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quòd cùm hi, qui vota beati Iacobi continuè persolverunt ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipsa persolverint hactenus & persolvant : quidam quia longis *d* temporibus ab eorum solutione cessarunt, nunc quandam mensuram exhibent parvissimam & ignotam. [1 & 3.] Cùm ergo non constet, ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrum habitatores regionis ipsius, qui ea continuè persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant : quoniam cùm hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt à viris ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

[1 *Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota prædicta persolvere meliuntur. Unde postulastis à nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota prædicta, sint ad communem terræ suæ mensuram, secundùm quod illi qui ea persolvunt, continuè faciunt, compellendi.*]

---

a Bellaville. b *Solutionem census non denotare dominium, vid. Innoc. tales. C. de prob.* c *vox, argenti, deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.* d *Ca. 2. eod. tit. in 3. compilatione. vid. Abbatem consil. 94. incipit, videtur primò in 1. volum. & Felin. in c. accedentes. supr. de præscript.* e *alias, vestra.* f *haberi.* g *impenderint.*

a *Vox, expensis, deest in antiquis, & recentioribus magis emendatis.* b *Zamoren. & Salamantin. de quibus vid. Vasæum in Annalib. Hisp. c. 20. & 21.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & quatenus obiter hic tangitur materia implendi voti, vide beatum Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 3.* d *Alias, qui à longis.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CAP. XIX.

Ecclesiæ tenentur Episcopo, in cujus diœcesi sunt, respondere de procuratoribus, quarta decimarum & aliis episcopalibus. h. d. quoad titulum.

Idem *Cæsaraugustan. Episcopo.*

CVm a olim [1 & 7.] Quia nobis fides facta fuit, quod ecclesiæ de Luna b & de Bes. in tua sunt diœcesi constitutæ, non solùm per alia, verumetiam per hoc ipsum, quòd in instrumentis compositionum continetur expresse, ut Abbas sancti Ioannis Prilaten. c tam de quarta decimarum, quam de cæteris episcopalibus, tibi debeat respondere, Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præstationem procurationum, & aliorum episcopalium jurium in prædictis ecclesiis condemnamus. Licet enim ex forma secundæ compositionis deductiones essent aliquæ faciendæ quia tamen compositionem, idem Abbas nullatenus adprobavit, sed studuit multipliciter impugnare: ex ea non debuit beneficium consequi, cui renunciasse tacitè videbatur. Absonum erat præterea, ut negaret illam ecclesiam, in tua diœcesi constitutam, super quam instrumenta prædecessoris tui ostendebat in jure, monasterio fuisse concessa, per quæ episcopale jus petebat d expresse.

[1 *Ad aures nostras tuam querimoniam destinasses, quod te dil. fil. Abbas S. Io. Pinnaten. quartu decimarum quas in ecclesiis, de Luna & de Tausst. debes percipere multipliciter defraudaret.*]

CAP. XX.

Solvendæ sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum. h. d. & est casus not. & multum allegabilis.

Idem *Spoletano Episcopo.*

OLim e causam, quam adversus clericos plebis Rupinæ super synodatico proponebas, Tuder. Episcopo & collegis suis commisimus terminandam, coram quibus ex parte tua fuit propositum, quod iidem clerici prædecessoribus tuis, tres in festo nativitatis, & tres in festo resurrectionis dominicæ, pro synodatico solverint den. Papien. nunc tantum tres Lucenses, pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, cùm tamen unus denarius Papien. f valeat sex Lucen. unde petebas eos ad Papien. solutionem compelli, cùm & si tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen jus tuum postmodum fueris protestatus: [1 & 7.] Cùm igitur constet, quòd Papien. olim pro synodatico solvebantur, quod ex eo etiam sequitur, quòd Lucen. soluti sunt postmodum pro eisdem, cùm ex dictis testium, & confessione g advocati alterius partis non revocata, postmodum adpareat evidenter, quòd tempore L. prædecessoris T. pro synodatico Papien. fuit moneta soluta, & à tempore dicti L. non nisi triginta sex annorum, ad plus tempus effluxerit, & sit legitimè comprobatum, quod tres Lucen. qui pro uno Papien. post mortem ipsius L. solvebantur v. vel vi. valebant ex illis, qui hodie sunt in usu, intelligentes, ex hoc quòd per monetæ declinationem acciderit, ut usque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in usu, procuratorem adversæ partis nomine clericorum plebis prædictæ tibi ad solutionem denar. Papien. vel æstimationem h eorum pro synodatico per definitivam sententiam condemnamus.

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *de Luna de Tausst.* c *Platen. al. Prælaten. al. Pramaten. sed Pinnaten.* d *al. patebat, quod agnovit gloss. hic & Hostiens.* e *C. 5. eod. tit. in 3. compilatione.* f *al. valebit.* g *In antiq. ita sunt hæc distincta & confessione advocati alterius partis non revocatæ postmodum, &c.* h *existimationem.*

[1 *Verum pars clericorum proposuit ex adverso, quòd aliquando prædecess. tuis denarii Papien. pro synodatico fuerint persoluti, tamen à xiv. annis & infra tam isti quam alii Lucenses exsolverant, sicq; partem suam nitebantur præscribere. Ut ergo Iacobo tuo & Ioan. Presbytero adversæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Basilicæ xii. Apostolorum Presbyt. Cardin. auditorem: quibus coram eo vel solemnibus aut valentibus viris proponere, quoniam fuerat remotiarium utrum, cum tu ipse memoratus in nostra & fratrum n. præsentia retuleris, auditores testes tuos fuisse probatum, quòd tempore Lotharii pred. regis tam post decessum ejus denarii Papien. fuerant pro synodatico soluti: & exinde tres Lucenses quorum duo valebant vi. & in hoc tempore sunt in usu aliquandiu fuerint exoleti, & quod tempore Lotharii xxx. trium vel xxxv. aut etiam xxv. annorum spatium est elapsum, dicta testium etiam adversa parte vobis mus, per quos voluit comprobare, quòd à tempore Lotharii trium à xl. annis: & infr. tres Lucenses, vel tres Mediolan pro synodatico soluta fuerant pro singulis Papien. fuisse nota publica. Confessus quoq; fuerat advocatus ipsius partis unius, ac in confessio in scriptu redacta nec correcta vel revocata per idem dictos, quod iidem clerici Henrici & Lotharii pred. tempore tres Papien. pro synodatico solverent bu in anno, & tres pro singulis Papien. tres Lucenses.*]

CAP. XXI.

Episcopus remittens ecclesiæ servitia, qua sibi debita, & tuens, quod aliud servitium non imponetur, prorsus non remittitur intelligitur remisisse.

Idem *priori sancti Stephani.*

CVm a venerabilis frater noster Faven. b Episcopus [1 & 7.] Cognovimus, quòd præfatus Episcopallas, quas ab eadem ecclesia, tam ipse quam prædecessores sui recipere consueverant, ecclesiæ præfatæ misit, & statuit, quod aliud ei servitium non imponeret, bi & ecclesiæ suæ annuatim trium librarum cens sionis nomine reservato. Quia ergo visitatio nexa est procuratio, & Episcopus ratione episcopa risdictionis, quam habet in ea, teneatur cuilibet nis ecclesiam visitare c præfatam, nec intelligitur si novum imponi, quod ab ipsa fundatione de ni fuerat jure impositum. Discernimus, quòd Episcopus, cùm ad ipsam ecclesiam causa correctionis cesserit, moderatam ab ea procurationem recu bis e in anno: sed nihil aliud præter pensionem curationes præscriptas ab eadem ecclesia exigere torquere præsumat.

[1 *Et ut in nostra essentia præsentia confinati, & ab quæ inter vos super eccl. S. Stephani Parisiens. vertuntur, vobis invicem litigare, dil. fil. Ioan. tit. S. Priscæ & Io. S. Mar Diac. Card. vobis concessimus auditores coram quibus ponere curavisti, quòd cùm prædicta ecclesia S. Stephani dam monialium, quæ in ea videbantur sub religionis versari, malitia faciente fuerat seri ad desolationem bo, me. Carlo. Facien. Episcopus mult. fer. n. Eugenii Pp. ejus sia memorata removit, & canonicos in ipsa instituerit, tuens ut ordo canonicus perpetuis in ea temporibus & eos ab omni exactione tam sua quàm successorum rit. eccl. prorsus absolvit, retento sibi & ecclesiæ suæ cens librarum ab ea annis singulis exolvendo. Nos autem cum Card. ea quæ auditorum nobis fideliter retulistis.*]

CAP. XXII.

Ecclesiæ de novo conversæ in procurationibus, & aliis fruan consuetudinem vicinarum.

a *Ca. 6. eod. tit. in 3. compilatum.* b *Favens, alias Faven.* c *vid. conc. Trid. citatum supra hoc titulo. C. Sepius.* d *ut piat.* e *vid. concil. Trid. Sess. 24. de reform. c. 3.*

Idem *Compostellano Archiepiscopo.*

SVper eo *a*, quod fraternitas tua nos consulere voluit, ut quia ferè tota provincia Compostell. de novo est ad jurisdictionem ecclesiæ tuæ conversa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ visitanti obsequi deberet & servire, necnon in procurationibus providere. Tibi duximus respondendum, quod illud observare tenetur, quod in vicinis provinciis observatur.

CAP. XXIII.

Tales tunc sunt procurandi, cum personaliter visitant: & debent tunc servare concilium Lateranen. & prædicationi, correctioni & reformationi vacare: legati & nuncii Apostolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent, & contra hanc constitutionem exactum restituitur duplicatum.

Idem *in concilio generali.*

PRocuratores *b*, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apostolicæ sedis legatis aut nunciis, absque manifesta necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando personaliter *c* officium visitationis impendunt: & tunc ordinem & personarum mediocritatem observent in Lateranen. concilio *d* definitam: hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios Apostolicæ sedis, ut cùm opportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos *e* nimium adgravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis ecclesiis vel personis, quæ nondum fuerant de suis procurationibus adgravatæ, ita quòd numerus procurationum, numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat: & cùm aliqua non sufficerit *f* per seipsam duæ vel plures conjungantur in unam.

Porrò visitationis officium exercentes non quærant, quæ sua sunt, sed quæ IESV Christi: prædicationi, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contravenire præsumpserit, & quod accepit reddat, & ecclesiæ, quam taliter adgravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

Ecclesia etiam Civitatensis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quamquam ipsam nunquam procuraverit.

Honorius III. *de Tiro g & Iosaphat Abbatibus.*

VEnerabilis fratri nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquerente, quod cùm causa, quæ inter ipsum ex parte una & Abbatem & conventum de Cultura ex altera super procurationibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apost. sed. commissa: dicti Abbas & conventus ex eo frustrati intentionem eiusdem Episcopi moliuntur, quòd eorum monasterium in Cenomanen. villa situm esse dignoscitur, & ipsi procurationem hactenus non solverunt: [1 & 3.] Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud & rationabile ostenderint, vos eos ad exhibendum eam, sicut ipsi dicuntur, compellatis.

[1 *Quamquam emptionis privilegium non ostendant. Volentes igitur ne finis litibus imponatur.*]

CAP. XXV.

Quivis metropolitanus, vel legationis, visitat provinciam: in personis, qui sibi procurationes denegant, potest ferre sententiam.

Gregorius IX.

CVm nuper *h* Archiepiscopus Beneventanus, Beneventanam provinciam visitaret: & infrà. Mandamus, quatenus cum eundem Archiepiscopum, sive auctoritate propria, sive nostra Beneventanam provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas, juxta facultates ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem. Alioquin sententiam, quam ipse ritè tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore domino inviolabiliter observari.

CAP. XXVI.

Ad antiquam monetam vel si non est in usu, ad ejus æstimationem solvenda sunt pensiones antiquæ.

Idem.

CVm canonicis majoris ecclesiæ, quandam summam pecuniæ pro pensione ecclesiæ tuæ debitã, aliquot annis persolveris *a*, & iidem summam illam ex integro de meliori moneta exigant sibi solvi: Tibi damus nostris literis in mandatis, ut canonicos illos solutione prioris pecuniæ *b*, vel si non sit in usu, æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

Propter privatum oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.

Idem.

AVctoritate *c* præsentium inhibemus ne quis pro eo quod in oratoriis, quæ in grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant procurationes quæ ratione visitationis debentur, à vobis exigere, vel extorquere præsumat.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

TITVLVS XL.

CAP. I.

Amoto altari vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem ecclesia.

Alexander III.

ADhæc si altare *d* motum fuerit, aut lapis ille solummodo suprà positus, qui sigillum continet confractus, aut etiam deminutus, debet denuo consecrari. Propter hoc verò nequaquam reiterare suam consecrationem ecclesia consuevit, licet id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

Diebus etiam non festis possunt ecclesiæ consecrari.

Innocentius III. *Tornacen. Episc.*

TVa *e* fraternitas: & infrà. Inquisit. t. t. respon. quòd in diœcesi tua, licet tibi ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus dominicis, quàm privatis.

CAP. III.

Habet duo dicta, & prime idem dicit, quod cap. supr. eod. Secundum dicit, quòd oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum sit consecratum.

Idem *Nidrosien. f Episc.*

QVod *g* in dubiis: & infrà. Altare verò, in quo tabula, cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immeritò consecrari. Nec negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commisceri.

CAP. IV.

Reconciliatur ecclesia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta est.

1 *Ex.mul.tit.in3. comp. vid. Hostien. hic & de materia servanda tacta constit. gl. in c. conf. dist.1.* b *vid. conc. Trid. Sess.24. decret.3.* c *præsentialiter in concilio.* d *in Lat. conc. sub Alex. III. c.4.* e *ipsis.* f *sufficaret.* g *Tiron. al. ita: Abbatibus de Iosaphat & Turon. al. Turon.* h *vide breviter hic per Henricum Bosch.*

a *persolverit.* b *Quando administratur solutio diversæ monetæ, cum moneta est mutata. vide Bart. in l. Paulus. ff. de solut.* c *Pro intellectu vide distinctionem quam hic adfert Henr. Bosch.* d *Ca. un. eod. tit. in 2. comp. & præter Host. gloss. & Dd. vide Turrecrematam in c. si motum. de consecr. dist. 1.* e *Ca. 3. de dedic. eccl. vel altar. in 3. comp.* f *Indrosiensi.* g *Ca. 2. tit. de ded. eccl. in 3. comp. vid. Turrecrem. in d. c. si motum.*

Idem *Compostellano Archiepiscopo.*

PRoposuisti *a*: quod venientibus ad ecclesiam sancti *b* Iacobi ex diversis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones & rixas altaris de nocte custodiam vindicare, homicidia contingunt fieri *c* interdum & aliquando vulnera inferuntur: [1 & 3.] Fraternitati tuæ taliter respon. *d* quòd manente ecclesiâ & altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

[1 *Propter quæ nos humiliter postulasti ut alio modo, quàm per consecrationis beneficium dignaremur ipsæ ecclesiæ providere. Manente igitur ecclesia & altari.*]

CAP. V.

Plura altaria simul in eadem ecclesia consecrari possunt, & idem in pluribus Episcopis.

Idem.

CVm *e* sis: & infrà. Noveris igitur, quòd plura in ecclesia una altaria, & plures Episcopos simul poteris consecrare.

CAP. VI.

Corruente tecto parietibus illæsis, & mensa altaris non enormiter fracta, nec altare, nec ecclesia consecratur.

Idem.

LIgneis *f* ædificiis ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensa principalis altaris in sua extremitate modicam passa fracturam: [1 & infrà.] Inquisit. t. r. dux. respon. quòd cùm parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam nec ecclesia, nec altare debet denuò consecrari.

[1 *Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, si propter hoc ipsius altaris, vel etiam totius ecclesiæ debet consecratione innovari.*]

CAP. VII.

Polluitur ecclesia vel cœmeterium, si excommunicatus in ea sepelitur.

Idem *Senon. Episcopo.*

COnsuluisti *g*: & infrà. Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit *h*, reconcilianda erunt aspersione *i* aquæ solenniter benedictæ, sicut in dedicationibus ecclesiarum fieri consuevit.

CAP. VIII.

Qui fecit ecclesiam consecrari, tenetur eam dotare. h. d. & tenemente hunc casum.

Honorius III. *Regimæ Hungariæ.*

CVm sicut ex relatione capituli Oradien. nobis *k* innotuit, eorum feceris ecclesiam consecrari: [1 & 3.] Cùm non sit ecclesia, nisi de dote provisum ei fuerit, consecranda: eo liberalius ad dotandum prædictam ecclesiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortius, tanquam ex debito, jam teneris.

[1 *Profectò speramus, quòd zelus ille, qui te ad ejusdem ecclesiæ consecrationem induxit, te quoq; ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem.*]

CAP. IX.

Ecclesia polluta per sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiam si aqua fuerit per Episcopum benedicta.

Gregorius IX. *Altoricen. Epis.*

AQua *l* per Episcopum benedicta ecclesiam reconciliari posset per alium Episcopum non negamus, per sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes. Non obstante consuetudine provinciæ *m* Bracharen. (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat quæ jurisdictionis existunt, quæ ordinis tamen episcopalis sunt, non potest ministeriales clericis demandare. Quod autem mandastis fieri super reconciliatione factum est, hactenus per eundem, misericorditer *a* toleramus.

CAP. X.

Ecclesia etiam non consecrata si polluatur, reconciliata est.

Idem *eidem.*

SI ecclesia non consecrata cujuscunque seminis humani aut sanguinis effusione polluta, aqua prædicta mundata lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur. Illa tamen, quàm citius fieri poterit, consecranda.

DE CELEBRATIONE *b* MISSARVM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

TITVLVS XLI.

CAP. I.

Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, prætitur tamen sibi ex causa dicere eas usq; ad vesperas inclusivè. secundum unum intellectum.

Ex concilio Agathensi.

PResbyter manè *c* matutinali officio expletum servitutis suæ, videlicet primam, tertiam, sextam, nonam, vesperamque persolvat: tunc horis competentibus juxta possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur.

Deinde peractis horis, & infirmis visitatis, si nihil exeat ad opus rurale jejunus, ut iterum necessitatibus peregrinorum & hospitum, sive diversorum commeantium, infirmorum, atque defunctorum succurrere possimus, ad statutam horam, protemporis qualitate, properemus accente: Septies in die laudem dixi tibi: qui septenarius numerus à nobis impletur, si matutini *d*, primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, vesperæ, & completorii tempore nostræ servitutis officia persolvamus: nam de nostrarum vigiliarum ipse Propheta ait: Media nocte surgebam ad confitendum tibi: ego his temporibus laudes creatori nostro super judicia justitiæ referamus.

CAP. II.

Propter missam specialem, missa de feria dimittenda non est.

Ex concilio Triburien. *e*

QVidam laicorum habent in consuetudine, quibusdam diebus audiant Evangelium, In principio erat verbum: & missas peculiares, hoc est *f*, de sancta Trinitate, & de sancto Michaële. Ideò sancimus in eodem concilio, ut ulterius hoc non fiat nisi tantummodo, & nisi aliquis velit propter reverentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed si voluerint sibi missa cantetur, de eadem die missas audiant, pro quibus vivorum & etiam defunctorum. *g*

CAP. III.

Sufficit sacerdoti semel in die celebrare: & excitat ad solicitudinem necessitatem, & sessum Natalitium.

Innocentius III. *Vigoren.* h Epis.

COnsuluisti: [& infrà.] Respondemus, quòd cùm pro die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit sacerdoti semel in die unam missam solummodo celebrare.

---

a *Ca. 3. de dedic. eccl. in 3. comp.* b *beati.* c *dicto fieri, deest in antiq.* d *al. breviter respondemus.* e *Ca. un. de usu & amit. pallii in 4. comp.* f *Ca. un. eod. tit. in 4. compilation.* g *C. 1. tit. de celeb. div. offic. in 4. comp.* h *contigerit.* i *al. aspersione solemniter aquæ, &c.* k *al. innotuerit quod eorum, &c.* l *vid. Covarr. l. 3. var. resol. ca. 20.* m *al. ecclesiæ, & hoc agnoscat Hostiens.*

a *Ita Hostien. al. medioctiter.* b *vid. conc. Trid. sess. 22. decr. de observandis & evitandis, &c.* c *Ca. 11. de observ. jejun. comp.* d *matutinali, al. matutino.* e *Triburien. al. Turonen. comp.* f *sed in conciliis editis habetur, in concilio Salegudstadiensi, cap. 10.* g *ante tit. de suffrag. tit. 2. comp.* f *and de Stella, &c.* g *missarum.* h *Vulgarium.*

CAP. IV.

In Missa commemorationis licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus angelicus, nec symbolum.

Idem *Archiepiscopo Bracharen.*

Consilium *a* vestrum: & infrà. Requisisti, utrum in diebus profestis, in quibus ad honorem Sancti Spiritus, B. Virginis, & sanctæ Crucis missam celebrari contingit, hymnus angelicus, symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [1 & 3.] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd apud nos in diebus profestis, cùm missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus angelicus, neque symbolum decantatur, licet in missa propria præfatio decantatur: ut inter commemorationem & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regularius dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

[*Præsertim cum in partibus tuis in honore B. Virginis in sabbatum in diebus missa solenniter celebretur.*]

CAP. V.

Breve est.

Idem *clericis sanctæ P. Magalen.*

Ex parte *b* vestra: [6 & 7.] Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd semper sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum, nisi cùm eodem die aliam missam debuerit celebrare: ne si fortè vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

CAP. VI.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab evangelistis dicta non sunt, credere debemus quòd à Christo Apostoli, & ab Apostolorum successores acceperunt, &c. hoc dicit usq; ad 4. quæstionis.

Idem *Iquendam Archiepiscopo Lugdunen.*

Cum Matthæ *c*: [1 & 3.] Quæsivisti quis formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cùm in corpus & sanguinem suum panem transubstantiavit, & vinum, illud in canone Missæ, quo ecclesia utitur generaliter, adjecerit: quod nullus evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in evangelio *d* sic legatur: *Accipiens eatum, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum*: in canone Missæ sermo iste videlicet, mysterium fidei, verbis ipsis interpositus invenitur. unde cùm non evangelista Christum hoc dixisse *e* testetur, miraris, quòd aliquem adseverare tentaverit eum aliquid plus dixisse, quàm aliquis evangelistarum adseveret. Verùm si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, elevatis oculis in cœlum: & æterni Testamenti: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu evangelico non leguntur. ¶ Sanè multa tam de verbis, quàm de factis dominicis invenimus ab evangelistis omissa, quæ Apostoli, aut suppleviſſe verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus *f* Apostolorum sic ait: *Memmisse vos oportet verbi Domini Iesu, qui dixit: Beatius est dare, quàm accipere.* Hæc nullus quatuor evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quod Paulus *g* de Christo ad Corinthios scribens ait: *Visus plus quàm quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo: novissimè autem, tanquam abortivo visus est & mihi.* Ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se suppleviſſe leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa. unde cùm tres *h* Evangelistæ posuerunt, *Hoc est corpus meum*: solus Lucas adjecit, *quod pro vobis tradetur.* Et cùm Matthæus & Marcus dicant, *pro multis*: Lucas dicit *pro vobis.* Matthæus autem, *in remissionem peccatorum* adjunxit. ¶ Cæterùm ea, quæ adduntur in canone missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Ioannes *a* enim suscitationem Lazari describens, Iesum sursum oculos levasse adserit, & dixisse, *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*: & infrà. Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cùm ad corpus examine animam Lazari revocavit *b*: probabilius esse videtur, quòd tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cùm panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit. Cæterùm, sicut superius est expressum, cùm in textu evangelico novi Testamenti, ponatur, hic interponitur, & æterni. nam vetus Testamentum, quod hircorum & vitulorum fuit *c* sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna: & ideò testamentum illud fuit vetus & transitorium: hoc autem novum est, & æternum, vel ut utamur alia ratione, unde novum, id est ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetuum *d* comprobatur: novissimum etenim hominis testamentum immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus *e* testamentum in morte adserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solùm scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus *f* ipse scribit: ideò novi Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur. Hic est enim sanguis meus, novi & æterni Testamenti, id est, novæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: Qui manducat (inquiens) carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo movit tua fra. quæstionem, videlicet mysterium fidei, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem *g* tantùm & speciem & figuram: pro eo, quòd scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quasi figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cùm figura sit) veritas est credenda. siquidem mortem & resurrectionem Christi similitudinem & imaginem esse Apostolus manifestat: Christus, inquiens, mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter justificationem nostram. Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit: Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus. sic ergo tam mors Christi, quàm ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec verè mortuus fuit Christus, nec verè à mortuis resurrexit: sed absit à fidelium cordibus error iste, cùm Propheta de *h* ipso testetur, quòd verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur. cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus unitatis & charitatis: [2 & 7.]

Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem.

a C. 1. eod. tit. in 2. compilat. B. Thom. l. 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4. b C. 4. eod. tit. in 3. comp. c C. 5. eod. tit. in 3. comp. d Matth. 26. e testatur. f Act. 20. g 1. Cor. 11. h Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14.

a Ioan. 11. b revocabat. c Esa. 1. d approbatur. e Hebr. 9. f Hebr. 12. g *Hunc errorem novissimè condemnavit Conc. Trid. Sess. 13. de sanctiss. Euchar. sacr. ca. 1. & ca. 1. vid. Thom. 3. p. q. 75. art. 2.* h Esa. 53.

Forma est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum & non res. Secundum est sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quòd formam verborum, sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

[1 *Circa plurima sategentis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte remanentes in domo Domini, quasi abjectus elegere habitare cum illis qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, lippitudini Lie Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te vigere credimus intelligentiam scripturarum, ut non solùm parvulis frangere possis panem, sed profectu etiam cibum soldum ministrare, ac nodos solvere difficilium quæstionum. Verùm quoniam in primatu Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad tu Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas ecclesiæ referendas : consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cùm cuvidem non contineant quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscura scripturæ, novimus te novisse libenter quod nobis inspiras Dominus.*]

[2 *Quod autem mysterium fides dicitur in hoc loco, alibi secundùm Ioannem spiritus & vita narratur : nam spiritus est in mysterium, juxta illud : Littera occidit, spiritus autem vivificat, fides quæ est vita : secundùm quod legitur : Justus ex fide vivit, propter quod dicit Dominus ipse : Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.*]

In sacramento altaris aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, h.d.usq; ad 9. tertio loco. Abb. Siculus.

¶ Quæsivisti etiam, utrum aqua *a* cum vino in sanguinem convertatur ? Super hoc autem opiniones apud scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cùm de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur : ut in hoc sacramento plenè sit veritas & figura. Alii verò tenent, quòd aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cùm in vinum transeat mixta vino, licet Physici contrarium adseverent, qui aquam à vino per artificium posse adserunt separari. Præterea potest dici, quòd aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quòd vini saporem adsumit : quod indè convincitur, quia si post ealicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur : sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum : ipsa tamen accidentia vinum adpositum videntur adficere, quia si aqua fuerit adposita, vini saporem adsumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare : cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cùm legatur *b* de ipsius *c* latere processisse : [1 & 3.] Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ adserit aquam cum vino in sanguinem transmutari : ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cùm aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur : Beati qui seminatis super omnes aquas : ideò vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur : per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unitatem. ut ipso communiter mediante, eum patre unum

Pater a inquit, sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut unum sicut & nos : non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat quia tu me misisti.

[1 *Illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nec de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum fluxisse exisse, non attendentes quod de latere Christi duo fluxerint sacramenta, & quòd non baptizantur in phlegmate, sed in aqua, unde quod Dominus profitetur : Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non introibit in regnum Dei.*]

Oratio quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis, talis est, quia ubi dicebatur : Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc illi profit oblatio : *inde dicitur in tercessione B. Leonis hæc profit nobis oblatio, & hoc tuo contingit, quia sancti nostri orationibus non adjuvat, nisi suis h.d.usq; ad finem. Abbas.*

¶ Tertio loco *b* fraternitas tua requisivit, quare in secreta B. Leonis, secundùm quiores codices continetur, sic videlicet : Annue nos Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc profit oblatio, cùm in modernis sacramentariis habeatur. Annue nos quæsumus domine, ut intercessione B. Leonis hæc nobis profit oblatio ? Super quo respondemus, quòd in veteribus scripturæ dicat auctoritas, quòd injustum hæc martyri, qui orat pro martyre : idem est ratione omnium de *c* sanctis aliis sentiendum, quia orationibus eorum non indigent, pro eo, quòd cùm sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt : sed nos *d* potius orationibus eorum indigemus, quos (cùm miseri simus) tanta nostra perturbant : unde quod in plerisque *e* sacramentis continetur, Profit vel *f* proficiat huic fideli, vel illi talis oblatio ad gloriam & honorem : ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quòd *g* magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris : licet plerique requiescant dignum sanctorum gloriam usque ad judicium expectari, & ideò ecclesiam interim sanè posse augmentum glorificationis eorum optare. Verùm *h* secundùm hunc articulo locum habeat illa distinctio, qua dicimus defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali : alii mediocriter boni, alii mediocriter mali : unde illis gia, quæ fiunt à fidelibus in ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum : pro valde malis, confessiones vivorum : expiationes verò pro mediocribus propitiationes pro mediocriter malis : tua desiderium vestiget.

CAP. VII.

Gravius peccat, qui simulat confiteri, & non confitetur, quam qui confitetur in mortali.

Idem *rectoribus Romanæ fratr.*

De *i* homine : & infrà. Quæsivisti *k* quòd cuidam Presbytero videatur, qui cùm se filium mortali crimine constitutum, missarum solemnia celebrare non potest propter necessitatem quamlibet interveniens, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare : peractisque cæteris circumstantiis, missam celebrem facit, & suppressis verbis, quibus confitetur corpus Christi, panem *l* & vinum tantummodo pronuntiando ?

a *Ioan. 17.* b *Summa est sanctos in cælum Dominum ire, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus. c al. de Cone Trid. sess. 25. tit. de invocat. & relig. sanct. &c.* d *vid. Sotum 4. sent. dist. 45. q. 2. de sanctis aliis sentiendum.* e *vid. Sotum 4. sent. dist. 20. q. 1. art. 1.* f *alii.* g *alias quod magis ac magis, &c.* h *vid. Dominic. Soto in 4. sent. dist. 20. q. 1. art. 1. &c.* i *Ca. 6. eod. tit. in 3. compilat.* k *in antiq. legitur, Requisivit.* l *In Cod. Barb. panem & vinum parum intermissa syllaba.*

a *Hunc art. explicat B. Tho. 3. p. q. 74. ar. 8. & Sot. 4. sentent. dist. 9. q. 1. art. 6.* b *Ioan. 21.* c *Corpore legitur ut plurimum in antiquis.*

ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt pericula graviora: licet is, qui prosui criminis conscientia cupiat se indignum, peccet graviter si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sacrilegulenter illud præsumpserit simulare: cùm ille ex solius misericordiæ Dei manum incidat, iste verò non solùm Deo sui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se astringat.

CAP. VIII.

Reprobat opinionem, quæ habet quòd in sacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum & verum hominem, & quòd de ipsius latere exivit vera aqua.

Idem *Ferrariensi Episcopo.*

VIquidam nostra decretali epistola asseris te *a* legisse illud fuisse nefarium opinari, quòd quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma converti, nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse: [1 & 1.] Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quòd quidam dixerunt, sed erraverunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut missi à Arriani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impii Manichæi. ● Sed adversus hujusmodi hæreses Ioannes *d* Apostolus in epistola sua loquitur, dicens: *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.* per hoc intendens ostendere quòd Christus sit verus Deus. *Et tres sunt qui testimonium dant in terra: spiritus, aqua, & sanguis.* per hoc intendens ostendere, quòd Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. ¶ Per hoc autem, quòd in articulo mortis Christus *inclinato* e *capite tradidit spiritum*, de quo vide magna clamaverat: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*: manifestè probatur, quòd ipse spiritum habebat, non solùm flatum vitalem, sed animam rationabilem: de qua prædixerat: *Tristis est anima mea usq; ad mortem: & potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam.* ¶ Per hoc autem, quòd unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò sanguis exivit & aqua: probatur apertè, quòd Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire. unde ille f *qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium ejus est verum: quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis.* ¶ Quòd videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, probatur ex eo, quòd spiritum vitalem emisit, & de vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit. & aqua: rationalis quippe anima non possent vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. ¶ Cæterùm sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cùm Christus sit veritas, & à veritate omnis fallacia sit penitus aliena: nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille, qui vidit, & testimonium veritati perhibuit, profectò non aquam, sed phlegma dixisset, nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum: cum per sacramentum baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua, neque per hoc posset vero argumento probari, quòd in sacramento Eucharistiæ admixtâ sit aqua vino, si de latere Christi, non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in veteri Testamento, quando Moyses *a* virga percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua *b* manavit. Restat igitur ut qualiscunque fuit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divina virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta: proculdubio vera fuit: cùm naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi: quemadmodum verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Cùm autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aër, & ignis: & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores consimiles illis conveniant, videlicet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis, & unum ex illis Ioannes expressit, illa quæ potius ex illis, & ex istis quæ magis mysterio *c* congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus duo, maximè *d*, sacramenta, redemptionis videlicet & regenerationis elucent.

[1 *Licet autem hos magnos & authenticos viros senssisse recenseas, quorum opinionem dictis & scriptis hactenus es secutus, ex quo tamen nos in contrarium sentimus, nostræ compelleris sententiæ consentire. Sed verbum Io. Apostoli te multùm movere fateris, dicentis: Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt, quamvis hoc ultrimum in plerisq; codicibus minimè habeatur, ab omnibus, quod dicis sic exponi, illos videlicet esse unum, de una & eadem re, scilicet de humanitate Christi testari: Porrò si non vera fuit aqua quæ fluxit de latere Christi, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur quòd Christus sit homo non vides? glossa namq; super illum locum sic habet. Spiritus, id est, humana anima quam emisit in passione, aqua & sanguis quæ fluxerunt de latere Christi, quod fierè non posset, si non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu quàm ex glossa proponis per illam aquam probari quòd Christus sit verus homo, & ideò si dicatur quòd illa non extitit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor, tam expositoris quàm Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur: sed dato quòd fuerit vera aqua, sicut nos credimus & fatemur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicasti quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam sufficienter & evidenter hoc exponere dignaremur.]*

CAP. IX.

Præcipit prælatis & clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium & diurnum studiosè celebrent & devotè.

Idem *in Concilio generali.* e

DOlentes referimus, quòd non solùm quidam minores clerici, verumetiam aliqui ecclesiarum prælati, circa *f* comessationes superfluas, & fabulationes illicitas (ut de aliis taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo [*g* undique] continuata syncopa matutinum. Sunt & alii, qui missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius est) interesse contemnunt: & si quando cùm hæc celebrantur intersint, chori silentium fugientes, intendunt exterius collocutionibus laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus studiosè celebrent pariter & devotè.

a *Conc. tit. 13 comp. vide Sent. 4. sent. dist. 1. quæst. 3. art. 3. & dist. 4. q. 2. art. 2.* b *Hos damnavit Conc. Nican. vide Nicephorum l. 14. c. 47. & 8.* c *Vide Epiphanium, lib. 2. contra hæreses hæres. 78.* d *1. Ioan. 5.* e *Matth. 27. Luc. 23. Marc. 15. Matt. 26. Ioan. in Ioan. 19.* f *1. Ioan. 5.*

a *Num. 20.* b *emanavit, al. emanatus. Luc. 22.* c *ministerio.* d *maxima.* e *scilicet Lateran. sub Innoc. III. c. 17. refertur c. 2. tit. de celebr. offic. in 4. comp.* f *In Cod. Barb. sta: e. superfluas & confabulationes.* g *utiq;, & in concil. continuata.*

CAP. X.

Eucharistia debet mundè servari, & in ejus elevatione & delatione populus debet se inclinare: & cùm defertur ad infirmum, debet ferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores verò graviter sunt puniendi.

Honorius III.

SAnè cùm *a* olim. & infrà. Ne propter incuriam sacerdotum divina indignatio graviùs exardescat, districtè præcipiendo mandamus, quatenus à sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo & signato semper honorificè collocata, devotè ac fideliter conservetur. Sacerdos verò frequenter doceat plebem suam, ut cùm in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet *b*, idem faciens, cùm eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifestè ac honorificè ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cùm sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam & nostram volunt *c* effugere ultionem.

CAP. XI.

In ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ missæ collegialiter, una pro defunctis, alia secundùm exigentiam diei, ut pro festo, si festum occurrit, vel pro feria si feria.

Idem *universis ecclesiarum prælatis.*

CVm creatura *d* non habeat quid pro meritis respondeat creatori: [1 & 7.] Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quò minus & pro anniversariis defunctorum, & pro festo vel feria secundùm temporum congruentiam missarum solennia conventualiter celebretis.

[1 *Cùm igitur ecclesia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna super candelabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera ejus bona, glorificent Patrem cœlestem, ne, quod absit, tanta negligentia tenebris obumbretur, & alias consequenter obumbret, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per ap. se. mandantes.*]

CAP. XII.

In die Cœnæ Domini Episcopus tantùm in sua ecclesia debet missam celebrare, & chrisma conficere.

Idem. *e*

TE *f* referente: [1 & 7.] Cùm cuilibet sacerdoti, quacunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare missam sufficiat: nam & valdè est felix, qui celebrat dignè unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in ecclesia Sypontina duntaxat, in qua tenêris chrisma conficere, missarum studeas solennia celebrare.

[1 *Didicimus, quòd in die Cœnæ Dominicæ de antiqua tenêre consuetudine chrisma conficere in ecclesia Sypontina, sed cùm manè diei ejusdem ad Garganicam ecclesiam accedas, ut ibidem prout moris est, recipias pœnitentes, vel remittentes vel peregrinos ipsius loci: clerus & populus celebrare missam in eadem ecclesia Garganica prius quam ad Sypontinam redeas te compellunt, propter quod nostrum & Apost. sed. consilium implorasti. Cùm autem chrisma eodem die infra missarum solennia conficias, &c.*]

CAP. XIII.

In sacrificio altaris plus de vino, quàm de aqua ponendum est.

Idem *Archiepiscopo Ablaten.* g

PEr nicioſus in *h* tuis partibus inolevit abusus, videlicet quòd in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quàm de vino. Cùm secundùm universalem consuetudinem ecclesiæ generalis plus in sacrificio de vino, quàm de aqua ponendum.

Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus de cætero facias nec in tua provincia fieri patiaris.

CAP. XIV.

Ab officio & beneficio deponitur Presbyter, qui sine vino & igne, vel in pane fermentato, vel vasis ligneis sacrificat.

Idem *Episcopo Brixien.*

LIteras *a* tuas recepimus continentes, quòd clericus excessibus Presbyteri ecclesiæ sanctæ Regiæ, [illegible] inquirêres, confessus est, quòd cùm quadam die [illegible] & calicem non haberet, in pane fermentato, & [illegible] gneò missarum solennia celebrare præsumpsit: [illegible] Intellecto iterum, quòd prædicta ecclesia per [illegible] dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, [illegible] officium iterans ex ejus confessionibus inveniri [illegible] idem fineigne sacrificabat & aqua. Cùm igitur [illegible] apertæ malitiæ, vel nimia desipientia [illegible] mandamus, quatenus officio & beneficio [illegible] prives.

[1 *Quare ipsum supposuisti perpetuo interdicto, [illegible] in aliqua ecclesia regulari mutaret in melius [illegible] modum autem illo coram ven. fr. n. Hostien. Episc. [illegible] cum misericorditer ageret suppliciter: idem ei concessit [illegible] venorum Presbyterum restituens memoratum, [illegible] beneficii, causam S. Salvatoris & S. Lucæ Brixen. [illegible] vit, quòd ad beneficium restituerent eundem. Datis [illegible] versis de partibus marmi.*]

DE BAPTISMO ET EIVS EFFECTV.

TITVLVS XLII.

CAP. I.

Licet puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus.

Alexander III.

SI quis puerum *b* ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non est puer baptizatus.

CAP. II.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, debet baptizari forma hic expressa.

Idem.

DE quibus dubium *c* est, an baptizati fuerint, [illegible] ptizantur his verbis præmissis. Si baptizatus [illegible] non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, [illegible] baptizo, &c.

CAP. III.

Sacramentum baptismi utiliter conferitur parvulis, [illegible] dant nec intelligant, & remittitur peccatum originale, [illegible] verum.

Innocentius IV. *Arelaten. Archiepiscopo.*

MAjores ecclesiæ *e* causas, præsertim [illegible] dei contingentes, ad Petri sedem referentes, [illegible] telligit, qui eum quærenti Domino, quem [illegible] cerent ipsum esse, respondisse notabat: [illegible] stius filius Dei vivi: & pro eo Dominum exegit, [illegible] des ejus. Quibusdam igitur quæstionibus, quas [illegible] catholicos hæretici morerant, nos postulas [illegible] Asserunt enim parvulis inutiliter baptisma [illegible]

a *Vid. Conc. Trid. Sess. 13. in decr. de sanct. Euch. Sacr. c. 6. & 7.* b *inclinent.* c *voluerint.* d *Vid. Conc. Trid. Sess. 22. tit. Doctrina de sacrificio Missæ c. 2. & 3. & sess. 25. decr. de purg.* e *Archiep. Syponti.* f *Vid. Th. 3. p. q. 83. ar. 2. ad 2. arg.* g *Casalens. al. Valvalen. al. Vasalens. Hæc ultimum credo verius.* h *Vid. B. Th. 3. p. q. 74. ar. 8. & Scotum 4. sent. dist. 9. q. 1. ar. 6.*

a *Vid. B. Thom. 3. q. 83. art. 3. ad 1. arg. & 4. & 6. & 7.* b *Ca. 1. De baptis. puer. 2. comp. Vid. B. Thom. 3. p. q. art. 5. & Scotum 4. sent. dist. 3. q. 1. art. 5.* c *Vid. B. Thom. 3. p. q. 66. art. 9. & B. Clement. l. 6. c. ej. constitutionum.* d *al. baptizentur.* e *Ca. sed sit. in 3. quæst. & Luc. 22.*

quæ nituntur probare, illud primò & præcipuè inducentes, quòd secundùm verbum Iacobi *a* Apostoli, dicentis in epistola sua, *Charitas operit multitudinem peccatorum*, & juxta illud testimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipsius pedes laverat, perhibentis: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam multum dilexit:* non nisi per charitatem & in charitate crimina dimittantur parvulis, qui nec sentiunt, nec consentiunt, & charitatem non habent, quæ sentientibus & consentientibus tamen infunditur: peccatum non dimittitur in baptismo: [1 *& infra.*] Ad id autem taliter respondemus, quòd baptisma succederit circumcisioni. Absit enim ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perpetuam affirmabat, legem cum Evangelio, & circumcisionem cum baptismo servandam: quoniam secundùm Apostolum dicentem ad Galatas *c*: *Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit.* Cùm ergo circumcisio tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptismus, qui succedit loco ipsius, & generalior tamen existit, cùm tam viri, quàm fœminæ baptizentur, minoris videatur effectus: tam adultis, quàm parvulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Mosaïca lex clamabat: *Anima cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo:* ita nunc indistinctè vox intonat evangelica *e*: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei:* Ab hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens. Cautè tamen notandum est, quanto plus baptismus hodie conferat Christianis, quàm quondam Iudæis circumcisio contulisset, dictum est in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *f*: *Peribit de populo suo:* in evangelica verò veritate subauditum est: *Non intrabit in regnum Dei.* quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum. Sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseravit. Absit enim ut universi parvuli pereant, quorum quotidiè tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus *g*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad salutem. Cæterùm ex vi literæ satis patet, prædictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cùm de parvulis non possit intelligi, qui peccato tantùm originali teneantur. Similiter & illa auctoritas est solvenda: Qui *h* crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, &c. cùm non possint credere parvuli, sed adulti: & ob hoc tota auctoritas *i* hic intelligenda est de adultis, ne ad alios priùs, & ad alios secunda clausula referatur, quamvis nonnulli concedant, quòd parvuli credant non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba secundùm communem usum loquendi non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur. Illud verò *k*, quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes parvulis, utpote non consentientibus, non infundi, à plerisque non conceditur absolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæstio referatur, aliis asserentibus per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *l* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad usum, donec perveniant *m* ad ætatem adultam.

[1 *Et sic ei baptismus non confertur, quia non est talibus conferendus. In evangelio quoque legitur. Qui crediderit & baptizatus fuerit, sc. qui autem non crediderit con. unde parvuli sive fuerint sive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*]

Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentienti, ut parvulis. secùs de actuali: quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur. hoc dicit, usq; ad §. sed adhuc. Abbas.

Verùm quidam ex hac solutione invenisse se credunt viam ad alias quæstiones, argumentantes ex eo, quòd dicimus parvulis in baptismate peccatum originale dimitti, quòd & adultis dormientibus vel amentibus peccatum (si baptizentur) ratione simili dimittatur. Cùm enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicunt idem in consimilibus judicandum. Hic verò dicimus distinguendum, quòd peccatum est duplex, originale scilicet & actuale: originale quod absque consensu contrahitur: actuale quod committitur cum consensu. Originale igitur quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale verò, quod consensu contrahitur *a*, sine consensu minimè relaxatur.

Licet in baptismo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen consentire non possunt: in adultu tamen amentibus vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale, & eadem etiam nec originale. h.d.

Sed adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut parvulis dimittatur. Ad hoc taliter est respondendum, quòd Dominus, qui totum hominem salvum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, est carentia visionis Dei: actualis verò pœna peccati est, gehennæ perpetuæ cruciatus. Vnde si dimitteretur alicui primum, altero non dimisso, talis non careat visione Dei propter originale dimissum: & cruciaretur in gehenna perpetuò propter reatum criminis actualis, sed hæc tanquam incompassibilia *c* se minimè patiuntur, imò sibi mutuò adversantur.

Amentes vel dormientes baptizati, si ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem susciperunt, aliàs secus: coacti verò causativè susciperunt. h.d. usq; ad finem.

Item quæritur *d*, utrum dormientibus & amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur, ut excitati à somno, vel ab ægritudine liberati, non sint denuò baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quòd sacramenta, quæ per se sortiuntur effectum, ut baptismus & ordo, cæteraque similia, non solùm dormientibus & amentibus, sed invitis & contradicentibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem, conferuntur: cùm non parvuli solùm qui non consentiunt, sed ficti, qui quamvis non ore, corde tamen dissentiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuissent inviti & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti ad jurisdictionem ecclesiasticam pertinerent: unde ad servandam regulam fidei Christianæ forent rationabiliter compellendi. Verùm id est religioni Christianæ *e* contrarium, ut semper invitus & penitus contradicens ad recipiendam & servandam Christianitatem aliquis compellatur. Propter quod inter invitum & invitum, coactum & coactum, alii non absurdè distinguunt: quòd is, qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, & *f* ne detrimentum incurrat, baptismi susceptor sa-

a Ia.5. & 1.Pet.4. b Luc.7. c Galat.5. d Geneſ.17. e Ioan.3. f Geneſ.17. Levit.22. g 1.Timot.1. h Matth.28. i Pet. k Vid. B. Thom. 3.p.q.69.art.6. l alit. & dimitti. m pervenerint.

a *al.* Quod cum consensu contrahitur. b *al. sanum, ut plurimum in antiquis codicibus.* c *al. incompossibilia.* d *Vid. B. Thom.3.p.q.80.art.9.* e *Vid. B.Thom.2.2.q.10. art.8. & ibi Cajetan.* f *al. ita: ut ne.*

cramentum, talis (sicut & is, qui fictè ad baptismum accedit) characterem susceptum Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolutè non velit, cogendus est ad observantiam *a* fidei Christianæ: in quo casu debet intelligi decretum concilii Toletani *b*, ubi dicitur, quòd qui jam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus *c* religiosissimi Principis Sisibuti: quia jam constat eos sacramentis divinis associatos, & baptismi gratiam susceptisse, & chrismate unctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam ut fidem, quam necessitate susceperunt *d*, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur: & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem nec characterem susceptum sacramenti: quia plus est expressè contradicere, quàm minimè consentire: sicut nec ille notam alicujus reatus *e* incurrit, qui contradicens penitus & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut *f* dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi sic *g* fuerint immersi, characterem non susceperunt sacramenti. Secùs autem, si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi: unde tales in necessitatis articulo consuevit ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

CAP. IV.

Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo.

Idem *Meten. Episcopo.*

DEbitum *h*: [1 *& infra.*] Sanè intimasti, quòd quidam Iudæus in mortis articulo constitutus, cùm inter Iudæos tantùm existeret, in aquam seipsum immersit dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: [2 *& infra.*] Respondemus, quòd cùm inter baptizantem & baptizatum debet esse discretio *i*, sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis Apostolis: Ite, baptizate *k* omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: memoratus Iudæus est denuò ab alio baptizandus: ut ostendatur, quòd alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam designandum ipse Christus non à seipso, sed à Ioanne voluit baptizari: quamvis si talis continuò decessisset, ad patriam protinus *l* evolasset, propter sacramenti fidem, & si non *m* propter fidei sacramentum. In baptismo quippe illa spiritualis generatio *n* celebratur, de qua veritas ait: Oportet vos nasci denuò: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Sicut *o* ergo in carnali generatione, qua *p* proles ex viro & fœmina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, & alius qui carnaliter gignitur: sic in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius qui spiritualiter generetur. Sanè cùm corpus exterius, sive cùm cor interius baptizatur, oportet ut utrobique paternitas & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans & baptizatus ad invicem referantur.

[1 *Pastoralis officii exsolvimus, cùm super dubiis juris articulis responsione sed. Apost. postulas edoceri.*]

[2 *Nunc autem quæris, utrum idem Iudæus in domum fidei Christianæ perseverans etiam debeat baptizari, an non?*].

CAP. V.

Ubi deest verbum, vel elementum aquæ, non est baptismus sacramentum.

Idem *Morosien. Episcopo* 2.

NOnut *b* apponeres: [1 *&c.*] Posthæc, cum parvuli sunt pro Christianis habendi, quos in solo mortis constitutos propter aquæ penuriam, & ipsam sacerdotis, aliquorum simplicitas in cruce unctos, ac inter scapulas pro baptismo saliva consperserit, & nivit. Respondemus, quòd cùm in baptismo duo sint, per videlicet verbum & elementum necessaria ratione constet, juxta quod de verbo veritas ait: Euntes in mundum universum, [prædicate Evangelium *a* omni creaturæ] & baptizate omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: eademq; dicat de elemento: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non introibit regnum cœlorum: dubitare non debet ille venerabilis habere baptismum, in quibus non solum utrumq; præfectorum, sed eorum alterum est omissum.

[1 *Tibi scientiam, sicut credimus, sed ut per testimonium vestri tuorum ignorantiam subditorum melius evincas, opus est cum tibi responsum fieri.*]

CAP. VI.

Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.

In Concilio generali *a*.

LIcet Græcos *f* diebus nostris, ad obedientiam sanctæ Apostolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino possumus) sustinendo, in his tamen illis deferre *g* non debemus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim ipsi eorum ecclesia, cum quibusdam complicibus suis tam aliis suis, ab obedientia sed. Apostol. se subtraxit, ac tum Græci cœperunt abominari Latinos, quod tam ea, quæ in derogationem eorum impiè committunt, quando sacerdotes Latini super eorum celebrant altaria, non priùs ipsi sacrificabant in ipsis, quàm eadem quam per hoc inquinata lavissent: baptizatos etiam Latinis ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc sicut accepimus, quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab ecclesia Dei amovere, sacro suadente concilio districtè præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filii obedientiæ sacrosanctæ Romanæ matri suæ: ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis vinculo percussus, ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur *h*.

DE PRESBYTERO NON baptizato.

TITVLVS XLIII.

CAP. I.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis chorat assecutus non recipit.

Ex Concilio apud Compendium *a*.

SI quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur.

---

a *Observationem.* b *sect.4.c.56.* c *in tempore.* d *receperunt.* e *criminis.* f *vel.* g *al. ita: si fuerint sic immersi, al. si fuerint immersi.* h *C.2. eod.tit. in3.comp. vid. Sot.4. sent. dist.4.q.1. art.3.vers.circa secundum.* i *In Cod. Barb. debeat dist. personarum, &c. Mat.28.* k *verbum Ite, deest in aliquot exempl. antiq. Ioan.1.* l *convolasset.* m *In recentioribus. codic. ita: & non propter, &c. sed ex antiq. restituimus ut est impressum.* n *regeneratio.* o *enim.* p *per quam.*

a *Indrosien. al. Nidrosien.* b *C.3.eo. tit. in 3.comp. 3.Tom. p. 9.60. art.5.6. & 7. & 9.66. art.3.4. &c.* c *asserius Mart. 28. Ioan.3.* d *inclusa desunt in omn. antiq. cod. Vatican.* e *Innocen. III. in Conc. gener. Later. c.4.* f *C.1. eod. tit. in 4. comp.* g *al. nec volumus, nec debemus.* h *al. suspendatur: sed concilio deponatur.* i *Ca.15. ut ait Burch. lib.4. decr. c.74. & Ivo p.1. c.268. Refertur etiam ca.1. eod. tit. in 1. comp. vid. Tom. 2. additionibus 3.p.981. art.3.*

Cal.

CAP. II.

Omissio baptismus non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

Innocentius III. a *Episcopo Cremonen.*

APostolicam *b* sedem consulere decrevisti: *& infrà.* Inquisit. Nec aliter respond. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato e solutū, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum asserimus indubitanter. Lege super octavo *d* lib. August. de civit. Dei, ubi inter cætera legitur: Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. Librum etiam B. Ambros. de obitu Valentiniani, idem asserentis, revolve. Sopitis igitur quæstionibus doctorum, Patrum sententias *f* teneas, & in ecclesia tua juges preces, hostiasq; Deo *g* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

CAP. III.

Non baptizatus ordinari non potest: & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet credebatur baptizatus.

Innocentius III. *Ferrarien. Episcopo.*

VEniens *h* ad Apostolicam sedem I. lator præsentium nobis expositi, quòd cùm ad gradum sacerdotii ascendisset, compertum tandem, quòd non fuerit *i* secundùm formam Evangelii baptizatus, unde nos eum ritè fecimus baptizari. Cumque super ordinibus *k* suis esset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, utrùm baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, & ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porrò econtra videri posset. Nam cùm quis non solùm per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur particeps dubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem, etiam si baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet ecclesiastica sacramenta, cùm illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quòd baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum conjugii & Eucharistiæ à non baptizatis recipi potest: præterea sacramentum ordinis non solùm Pontificalis, sed sacerdotalis etiam & levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per *l* quod forsan videtur, quòd ante baptismum hujusmodi ordines possent ritè conferri, maximè his, qui baptizati creduntur: Quia verò in concilio apud Compendium legitur constitutum, si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines, usque ad sacerdotium promovere procures, & permittas eum in sacerdotium ministrare, quia non intelligitur iteratum quod ambigitur esse factum: nec malè de sacramento fit, cùm illud non religionis contemptus, sed omnimodæ necessitatis excludit. Et certè de illo qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quòd fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

a *Antonius Aug. aut scribendum, Innocent. II. sed Vaticani 3. habent.* b *Ca. eod. tit. in 1. compil.* c *absolutum.* d *al. super 1. al. super VIII.* e *articulis.* f *sententiam.* g *Domino.* h *Ca. 1. eod. tit. in 3. compil.* i *fuerat.* k *In Cod. Barb. ordinis, unum nobis fuisset aliquandiu disputatum.* l *al. propter quod, &c. forsitan videretur.*

DE CVSTODIA EVCHARISTIAE *a*, chrismatis, & aliorum sacramentorum.

TITVLVS XLIV.

CAP. I.

Eucharistia & chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contrà facientes sunt puniendi.

Innocentius III. *in Concilio generali.*

STatuimus, ut in cunctis ecclesiis chrisma & Eucharistia, sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur. Ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria *b* exercenda. Si verò is, ad quem spectat custodia, ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjacet ultioni.

CAP. II.

Supellectilia in ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. hoc dicit primò. Ecclesia debent sua vasa & vestimenta munde tenere. hoc secundò.

Idem *in eodem* d.

RElinqui noluimus incorrectum, quòd quidam clerici ecclesiæ sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quàm Dei basilicæ videantur: non considerantes, quòd Dominus non finebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solùm ecclesias dimittunt incultas: verumetiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, nec non ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus sunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi *e* refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoq; ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

DE RELIQVIIS ET VENERATIONE sanctorum.

TITVLVS XLV.

CAP. I.

Sine Papa licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III.

AVdivimus *f*, quòd quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur. Cùm vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus: Ebrioſi regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non præsumatis de cætero colere: cùm etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absq; auctoritate Rom. eccl. venerari.

a *De custodia Eucharistiæ & aliorum sacramen.* b *nefanda.* c *In Cod. Barbatia, ita. & si per ejus incuriam aliquod nefarium contigerit, &c.* d *Scil. Concil. Lateranen. ca. 19. & Cap. 1. eodem tit. dei enim eccl. in 4. compil.* e *habere.* f *Cap. un. De vener. sanct. in 3. compil.*

CAP. II.

Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. *in Concilio generali* a.

CVm ex eo *b*, quòd quidam sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius: Ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodò extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publicè venerari præsumat, nisi priùs auctoritate Roman. Pontif. fuerint approbatæ *c*, prælati verò non *d* permittant eos, qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in pleriſq; locis occasione quæstus fieri consuevit.

DE OBSERVATIONE IEIVniorum *e*.

TITVLVS XLVI.

CAP. I.

Vigilia occurrens in Dominica, jejunari debet in Sabbatho: & jejunanda est vigilia Matthiæ.

Innocentius III. *Clericis S. Petri* [*Magol.*]

EX parte vestra quæsitum fuit, utrum si Nativitatem Domini, vel adsumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis vigilia *f* debeat jejunari? & utrum in vigilia B. Matthiæ Apostoli, sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quòd die Sabbathi festivitates præfatas *g* secundæ feriæ præcedentis, & B. Matthiæ Apostoli debet vigilia jejunari.

CAP. II.

Non capit congruam summationem, & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per se.

Idem *Bracaren. Archiepiscopo.*

CONsilium *h* nostrum: [1 *& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd omnium Apostolorum vigiliæ sunt in observatione jejunii celebrandæ, præter vigilias Apostolorum Philippi & Iacobi, & B. Ioannis Evangelistæ, quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Paschalem, istius autem intra natalem Domini celebratur. Iejunium etiam apud nos in adventu Domini agitur.

Sanctorum *i* quoque vigiliæ, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, in præcedenti sunt Sabbatho jejunandæ.

De festivitate verò B. Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam, respondemus, quòd in hoc consuetudinem tuæ regionis observes *k*: [*& infrà.*] Cùm autem quæsieris, quæ sit illis pœnitentia injungenda, qui diebus quadragesimalibus, tempore, quo *l* tantæ famis inedia ingruebat, quòd magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti: respondemus quòd in tali articulo illos non credimus *m* punien-

a *Scilicet Lateran. c. 62. & ca. 2. De imm. eccles. in 4. compil.* b *Vid. Concil. Trident. supr. citatum c. 1. hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquiæ.* c *comprobatæ.* d *in C. Barbatia, non permittant eos de catero, qui, &c.* e *B. Thom. 2. 2. quæst. 147. Vid. Ca. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *præcedenti.* g *prælibata.* h *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil.* i *al. & sanctorum vigiliæ, quorum quoque festivitates, &c.* k *Vid. l. si fundus. ff. de evict. & l. si servus. in fin. ff. de leg. 1.* l *al. tempore illo quo tantæ, &c.* m *Ratio hujus dicti est in antiqua compil. quam hic omisit Raymundus; quas urgens necessitas excusavit.*

dos. Preces tamen Domino proillis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia humanitatis ritur. Item de illis qui propter debilitatem vel infirmitatem carnes sumunt, quod in patribus suis nullatenus reprehendisuevit, cùm hoc ab aliis molestè ferantur, & ne inde illis occasio detrahendi: respondemus, quòd hanc consuetudinem tuæ regionis facias observari, videlicet quòd debilibus & infirmis, propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in quadragesimali aliis jejuniis solennibus infirmantur, & permittis eis carnium indulgeri: respondemus, quòd cum ea jaceat legi necessitas fidelium infirmorum, cùm necessitas exigit, supportare potes & debes, ut minus periculum in eis evitetur.

[1 *Super quibusdam articulis requisiti, utrum in omnibus Apostolorum vigiliis jejunandum, cum quidam asserant non jejunandum in omnibus, sed fere tantùm. Verum cum contingat fit in adventu Domini, cum inde fertiant diversi diversa; quidam dicentibus, sed paucioribus; jejunandum ubi tamen pluribus verò se ad hoc asserentibus teneri. Verum quia festum illorum, quorum vigilias jejunamus, secunda feria non contingat, in præcedenti Sabbatho sua vigilia facimus.*]

CAP. III.

Si Festum Nativitatis occurrit sexta feria, licitum est omnes carnes comedere, exceptis professis & voventibus.

Honorius III. *Pragen. Episcopo.*

EXplicari *a* per sedem Apostol. postulasti: [1 *&*] Respondemus, quòd illi, qui necvoto nec regulari observantia sunt astricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem ecclesiæ generalis. Nectamen his *a* superioribus dendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

[1 *Utrum sit licitum illis, qui nec voto nec regulari observantia sunt astricti, carnes comedere, quando in sexta feria Dominica Nativitatis occurrit. Ad hoc.*]

DE *c* PVRIFICATIONE post partum.

TITVLVS XLVII.

CAP. I.

Mulier post partum statim potest ingredi ecclesiam, nec debet abstinere per aliquot dies secundum legem Mosaicam.

Innocentius III. *Armachan. Episcopo.*

VOlens: [1 *& 2.*] Licèt *d* secundùm legem Mosaicam certi dies determinati fuissent, quos mulieres post partum à templi cessare ingressu. Quia tamen lex per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Inquit. 2. c. 3. quod umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam absque gratiarum actione intrare voluerint, nulla proinde peccati macula grauentur, nec ecclesiarum est eis aditus denegandus: nec tamen lis *e* converti videatur in culpam. Si tamen ex devotione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem earum non credimus improbandam.

[1 *Fraternitas tua per responsa. Apostolicam humilitati nobis expetiit, utrum mulieres statum post partum citra ecclesias ingredi, vel ab earum ingressu per dies aliquot abstinere.*]

a *Vid. Covarru. 4. var. resol. ca. 11. & Sylvest. in Summa jejunium.* b *illi.* c *al. purgatione.* d *Conf. cap. 3. infra. Cur purificato fuerit in lege instituta, vid. Thom. 2. 2. q. 10. a. 4. & de Purificatione legatur Levit. 12.* e *ib.*

DE ECCLESIIS [a] AEDIFICANDIS, vel reparandis.

TITVLVS XLVIII.

CAP. I.

Habentes beneficium in ecclesia, tenentur contribuere ad ipsius reparationem.

Ex concilio Maguntinen. [b]

QVicunque ecclesiasticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta ecclesiæ restauranda, vel ipsas ecclesias emendandas.

CAP. II.

Laici permitti debent sine præjudicio antiquarum parœciarum, habere ecclesiam propriam & Presbyterum, nec tenentur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex concilio Lateran.

Cum dicat Apostolus: [1 *& infrà.*] Constituimus, ut ubicunq; tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quòd ecclesiam cum cœmiterio sibi construere & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut inutiosi veteribus ecclesiis de jure parœciali nequam existant: quod enim eis pro pietate [c] conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

[1 *Audientiorem benignè membris infirmioribus deferendum, nostra quidem qua sua sunt, non qua Iesu Christi quærentes, leprosis qui cum sanis habitare non possunt, vel ad ecclesiam cum aliis convenire, ecclesias & cœmiteria non permittimus habere, nec proprium sacri ministerio sacerdotis, quod quidem procul à Christiana veritate dignoscatur, de benignitate Apostolica.*]

CAP. III.

Propter nimiam distantiam ecclesia, potest nova ecclesia in ipsius parœcia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

Audientiam [d] nostram noveris pervenisse, quòd villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab ecclesia parœciali distare, ut [e] tempore hyemale cùm pluviæ inundant, non possint parœciani, sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta ecclesia ita dicitur reditibus abundare, quòd præter illius villæ proventus minister illius convenienter [f] valet sustentationem habere: mandamus, quatenus si res ita se habet, ecclesiam ibi ædifices, & in ea sacerdotem sublato appellationis obstaculo ad præsentationem rectoris ecclesiæ matricis, cum canonico fundatoris adsensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones ecclesiasticas percepturum, providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci ecclesiæ matrici [g] ferveturq; quod quidem fieri posse videtur, cùm ejusdem villæ Dominus viginti aut as terræ frugiferæ velit ad usus sacerdotis conferre. Si verò persona matricis ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit, vel opus illud volentem impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum appellationis cessante diligentia instituere non omittas.

CAP. IV.

Rectores ecclesiarum possunt compelli, ut de reditibus, qui superfunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem ecclesiæ.

Idem *Lexovien.* a *Episcopo.*

De his [b], qui parœciales ecclesias habent, duximus respondendum, quòd ad reparationem & institutionem ecclesiarum cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius ecclesiæ, si eis superfunt, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. V.

Secularis ecclesia sine præjudicio clericorum ad statum regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, privilegium non confertur.

Vrbanus III.

Audientiam [c] nostram pervenit, quòd tu in ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quòd hoc devotioni tuæ auctoritate Apostol. indulgemus, si tibi Episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verùm si clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria provideri [d]. Licet autem nobis instantius supplicares, ut ecclesiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cùm nulli canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

Non obstante juramento de rebus ecclesiæ non alienandis, potest Episcopus propter indigentiam novam ecclesiam ædificare.

Celestinus III. e

Tva nos [f] duxit: *& infrà.* Præterea quia occasione juramenti, quod de rebus ecclesiæ [g] non alienandis te adstris præstitisse, in locis tui Episcopatus, in quibus populi habitantes oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum ecclesiarum, commissa tibi ecclesia destitui videretur) ecclesias formidas erigere. Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

DE IMMVNITATE ECCLESIARVM, cœmiterii, & rerum ad eas pertinentium.

TITVLVS XLIX.

CAP. I.

In domibus ecclesiarum non debet judex laicus judicare, nec hospitium quærere.

Ex synodo Ioannis Papæ.

Vt in domibus [b] ecclesiarum, neque missus, neque comes, vel judex publicus, vel minister, qui sit pro consuetudine, placitum, vel hospitium vindicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

CAP. II.

Tempore magna necessitatis, non debet aliquis excusari à murorum seu civitatis custodia. h. d. secundùm intellectum. Panor.

Gregorius *Archiepiscopo Tricen.* i

Pervenit: *& infrà.* Fraternitas tua nullum per nostræ vel ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo excusari à murorum vigiliis patiatur: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.

---

a *De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. sess. 7. de reform. ca. 1. & plenius sess. 21. de reform. ca. 7.* b *Hoc Decretum habetur in Concil. Maguntin. sub Carolo magno. Burch. 3. Decret. ca. 30. Ivo part. 4. ca. 35. & Ca. 4. eod. tit. in 1. comp.* c *Dillio pro, deest in pluribus exemplaribus, & male.* d *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *quia, &c.* f *Convenientem.* g *al. ita: ecclesiæ matrici magnus fervatur.*

a *Exon. al. Lexonen.* b *Ca. 3. eo. tit. in 1. comp. & post Con. Later. sub Alexan. III. p. 29. c. 2.* c *Ca. 4. eod. tit. in 2. compil.* d *Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. subst.* e *Alex. III. in uno aut altero vetusto C.* f *Cs. eo. tit. in 2. compil.* g *al. ecclesiæ tuæ, &c.* h *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canoni. c. 5.* i *al. Gregorius Agnello Terracinen. Episcopo.*

CAP. III.

Rusticus adstrictus ad culturam agrorum ecclesiæ, non potest illam deserere. h.d. summando generaliter.

Idem *Vitali defensori Sard.* a

INdicatum est: *& infrà.* Dictum est nobis, quòd rustici ecclesiæ rura ejus deserentes in privatorum possessionibus culturam exhibeant: quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

Laici collectas imponentes clericis vel ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si monita non desistunt, sunt excommunicatæ cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum clero eis in necessitate præberi subsidia.

Ex Concilio Lateranensi *b.*

NOn *c* minus: [1 *& infrà.*] In diversis mundi partibus consules civitatum & rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone *d* fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis *e*, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & *f* eis alimoniam de publico administravit. Isti verò onera sua ferè universa imponunt ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quidem fossatum, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis ecclesiarum & clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri *g*. Iurisdictionem etiam, & auctoritatem prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus & clerus tantam necessitatem vel utilitatem *h* adspexerint, ut absque ulla *i* exactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment conferenda. Si autem consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

[1 *Pro peccato illorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod.*]

CAP. V.

Causæ sanguinis in ecclesia vel cœmeteriis agitari non debent.

Lucius III.

CVm *k* ecclesia Dei, secundum evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares judices causas ubi de sanguinis effusione & corporali pœna agitur, in ecclesiis vel cœmeteriis agitare, sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & *l* crudele, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

Reus criminis ad ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius præsextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem: est tamen aliter legitimè puniendus: fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primò, Servus fugiens ad ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate juranti restituendus. h.d. secundò.

Innocent. III. *illustri Regi Scotiæ.*

INter *e* alia: [1 *& infrà.*] Tui quæstionis dubium dentes juxta sacrorum statuta canonum, & tradentes legum civilium, ita duximus distinguendum, quòd quantumcunq; gravia maleficia perpetraverit, non violenter ab ecclesia extrahendus, nec inde damnandus ad mortem vel ad pœnam, sed rectores ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Superius tamen quod iniquè fecit, est aliàs legitimè puniendus. Illud hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum: quidam itinera frequentans publicas strratas obsidet aggressionis insidiis, ab ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas sanctiones. Si verò servus fuerit, qui confugerit ad ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus jus clericis juramentum præstiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, aliquin a Domino poterit occupari.

[1 *Quæ nobis regalis providentia sua literis innotescere curavit, illis fieri debeat, qui maleficia perpetrantes confugiunt ad templa, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas valeant evitare, humiliter requisivit. Nos igitur.*]

CAP. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus earum, seu aliorum locorum, etiam ubi laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. hoc primo. Nonnullæ constitutiones editæ à laicis collectantibus ecclesias, seu eis injuriis, nec ullo tempore servari debent. hoc secundò. Excommunicati ob gravamina præmissa, remanent excommunicati, non post depositum efficium nihilominus excommunicati sua jura possunt, nisi satisfecerint intra mensem. hoc tertiò. His duabus novis declarationem, & pro novitate.

Idem *in Concilio generali* b.

ADversus *c* consules & rectores civitatum, qui ecclesias & ecclesiasticos viros tallias indebitas & exactionibus aliis adgravare nituntur, volentes communitati ecclesiasticæ Lateran. concilium *d* innovans præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi subjacere præcipit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verùm si quando forte episcopus simul cum clericis tantam necessitatem vel utilitatem perspexerint *e*, ut absque ulla exactione ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia earumdem ecclesias conferenda: prædicti laici humiliter illam recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romani Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia verò nec sic quorundam malitia contra Dei ecclesiam conquievit, adiicimus constitutiones & sententiæ, quæ à talibus *f* vel ab eorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterùm quia fraus & dolus alicui patrocinari non debet, nullius retractio decipiatur errore, ut intra tempus præfinitum subsistat, quod ab ipsis fuerit ad satisfactionem debitum compellendus. nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit intra mensem, manere decernimus ecclesiastica cessatione obclusum, donec satisfecerit competenter, cum successore onere qui in honore substituitur.

CAP. VIII.

Prælati plus debito à subditis extorquentes, pœnam pro-

a *Id est Sardinia, ut in veteris registr. lib. 7. epist. 65. Ind. 2. & c. 3. eod. tit. in 3 comp.* b *scil. sub Alex. III. c. 19.* c *Ca. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Genes. 47.* e *subjectis.* f *& de publ. eis alimoniam ministravit.* g *adimplere, in conc. verò leget. compilari.* h *inspexerint.* i *coactione.* k *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* l *al. & malè, crudele, &c.*

a *Ca. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Scil. Lat. ca. 18.* c *Cap. de censibus in 4. compilatio. Vid. quæ notata supr. in summa ver. supr. eod. tit.* d *Later. Concil. sub Alex. III. ca. 9.* e *propter supr. eod. tit.* f *In Concilio apertum legitur, ita: qui ea excommunicatis hujusmodi, &c.*

nunc vel alteri ne servitii impensi legato vel alteri, illud restituent, et tantundem pauperibus erogabunt.

Idem *in eodem* a.

QUia plerique *b* prælati, ut procurationem aut servitium aliquod impendant legato vel alii, plus extorquent à subditis, quam solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quàm subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quòd si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri.

Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit, in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjicetur ultioni.

CAP. IX.

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Astoricen. Episcopo* c.

ECclesiæ in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium *d* immunitatis adimitur: quia obsequiis divinis dedicata *e*, nullius est temerariis ausibus profananda.

CAP. X.

Qui sub fide immunitatis in ecclesiis vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano & Compostellano Archiepiscopo.*

IMmunitatem *f* ecclesiasticam: *& infrà.* Nonnulli immunitatem suorum excessuum per defensionem ecclesiæ obtinere sperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipsis eccles. vel earum cœmeteriis committere non verentur: qui, nisi *g* per ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant committuri: *& infra.* Cùm autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem: mandamus, quatenus publice nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

TITVLVS L.

CAP. I.

Enumerat concilium multa secularia negotia, à quibus jubet clericos & Monachos abstinere. Et sunt xxiv. si recte numerentur.

Ex Concilio Maguntino.

MVlta sunt *b* negotia secularia, de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere vel etiam dare. Pro aliquo seculari quæstu precio aliquem conducere. Contentiones vel lites vel rixas amare. In plateis secularibus disputare, exceptâ defensione orphanorum aut viduarum. Conductores secularium rerum aut procuratores esse. Turpis verbi vel facti esse joculatorem, vel jocum secularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens proposito suo querere. In deliciis vivere velle. Gulam & ebrietatem sequi. Pondera injusta vel mensuras habere. Negotium injustum exercere. Nec tamen justum negotium est, *i* contradicendum, propter necessitates diversas, quia legimus sanctos Apostolos negotiatos *a* fuisse: & in regula beati Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia monasterii procurentur. Canes & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia & his similia ministris altaris Domini, nec non & Monachis omninò contradicimus, de quibus ait Apostolus: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.

CAP. II.

Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum, quòd si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subvenitur eis ab ecclesia.

Eugenius Papa *Lucanen.* b *Episcopo.*

SAcerdotibus *c* & clericis tuis denuncies publicè, ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quòd si postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.

CAP. III.

Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt & in nulla causa patrocinari possunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt ultimi: & sine dispensatione Papæ non promoventur.

Alexander tertius *in Concilio Turonen.* d

NOn *e* magnoperè antiqui hostis invidia: [1 *& infrà.*] Inde nimirum est, quòd in Angelum lucis se more solito transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones Physicales ponderandas de claustris suis educit. Unde ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur: statuimus, ut nulli omninò post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem ad Physicam legésve mundanas legendas permittantur exire. Si verò exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spacium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur: & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reversi autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris ultimi fratrum existant, & (nisi fortè ex misericordia sed. Apostol.) totius spem promotionis amittant.

[1 *Infirma membra ecclesiæ, præcipitare laborat, sed manum mittit ad desiderabilia ejus, & electos quosque nititur supplantare, dicente scriptura: Esca ejus electi: multorum siquidem casum se reputat, ubi pretiosum aliquod membrum ecclesiæ sua calliditate fuerit detractum.*]

CAP. IV.

Clericus generalis procurator vel justiciarius Principis secularis deponendus est: & si religiosus est, gravius punietur.

Idem *in Concilio Lateranensi.*

SEd nec procurationes *f* villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut justiciarius *g* eorum fiat, clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adversus hæc venire tentaverit (quia contra doctrinam Apostoli dicentis, Nemo militans Deo, implicet se secu-

a *Stil. Cur. Lat. c.34.* b *Ca.4. De censibus in 4. comp. vid. Felin. in c. irrefragabili. 5. cæterum. sup. de offic. ordin.* c *Astorg. Episcop. al. Senon. Episc. Contins.* d *Emunitatu.* e *dicata.* f *Vid. Covarruviam lib.2. var. resol. c.20. & Remigium de Gonni tract. de imm. ecclesiast.* g *al. ita: quæ nisi, &c. sed in magis vetust. & emendatu habetur ut est impressum.* h *Ca.3. eod. tit. in 1. comp.* i *al. ita: est in contradicendum.*

a *Negotiatores.* b *al. Lucens. al. Luca. al. Luen. in omnibus Vaticanis.* c *Ca.8. eod. tit. in 1. compil.* d *Eodem modo habetur in antiq. C. & post Concil. Lateran. p.27. ca.2.* e *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. vid. Innocent. in c. firmiter sup. de summ. trin. & fid. cath. Archid. in ca. non dicatis. 23. q.1. Adde citata infrà eod. tit. super Specula.* f *Procuratores,* g *In C. Barbat. & concil. ut justiciarii eorum fiant.*

laribus negotiis secularibus, agit) ab ecclesiastico fiat ministerio alienus: pro eo quòd (officio clericali neglecto) fluctibus seculi, ut potestatibus placeat, se immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attentare.

CAP. V.

Clericus judicium sanguinis exerceat, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus est habens officium præpositi secularis, si commonitus non desistat.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

CLericis in sacris *a* ordinibus constitutis, ex concilio Toletano *b* judicium sanguinis agitare non licet. Vnde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quòd si quis tale quid fecerit, honore privetur & loco. Iubemus *c* etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officiū habeat vicecomitis aut præpositi secularis. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

CAP. VI.

Non licet clericis vel Monachis lucri causa negotiari, hoc primò. Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere. hoc secundo. Laicis non debet ecclesia titulo conductionis concedi. hoc tert.

Idem *London. Episc.* d

SEcundùm *e* instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel clerici causa lucri negotientur: Et ne Monachi à clericis vel laicis suo nomine firmas habeant: Neq; laici ecclesias ad firmam teneant.

CAP. VII.

Monachi incorrigibiles de monasterio expellentur, & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis ejusdem ordinis reformari non potest.

Idem *eidem.*

RElatum *f* est, quòd Monachi de H. seculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad observantiam *g* regulæ appellatione remota compellas: vel *h* si tibi restiterint ausu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (si non poterit præscriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas: ut labores impiorum justi edant: & illi tandem rubore *i* perfusi, ad sui ordinis observantiam revertantur.

CAP. VIII.

Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem: aut desistant à tabellionatus exercitio.

Innocentius III. *Esculan. Episc.* k

SIcut *l* te accepimus referente: [1 & ℣.] Frat. tuæ mandamus, quatenus clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus officium, per beneficiorum subtractionem appellatione postposita interdicas.

[1 *Cum ven. f. n. t. Hostien. Episc. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris, passim tabellionatus, & Subdiaconatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares: & eos qui ab illu publica reciperent instrumenta, tu licet ad foeciu ex mandato prædicti Episcopi, destrinxisti: postmodum de Subd. qualiter donec contra ipsos & alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, sedem duxeris Apost. consulendam: quocirca.*]

CAP. IX.

Clericus nec distare, nec proferre sententiam sanguinis debet, nec

a *Ca. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Con. Lat. p. 27. c. 4.* b *Conc. Tolet. 11. c. 6.* c *inhibemus etiam.* d *London.* e *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Con. Lat. p. 27. c. 5.* f *C. 7. eod. tit. in 1 com. & post Conc. p. 27. c. 7.* g *regularem.* h *etsi tibi, &c.* i *Confus.* k *Estul.* l *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp.*

quicquam aliud exercere, per quod ad sanguinis effusionem trahatur, vel purgationi vulgari opem præstare non debeat.

Idem *in concilio generali* a.

SEntentiam sanguinis nullus clericus differre debet, nec irrogare, sed nec sanguinis vindictam exercere aut intendere, interesse. Si quis autem hujusmodi constitutionem contemptui ecclesiis vel ecclesiasticis personis aliquid forte præsumpserit inferre dispendium, per censuram ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam clericus literas cujuslibet scribat pro vindicta sanguinis destinanda, aut ipse mittat. Principum hæc solicitudo non clericis, sed laicis committatur. Nullus quoq; clericus *b* ruptarius vel incisor existat, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur, nec ipse chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit. Nec quisquam clericus quam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ faciendis, ritum cujuslibet benedictionis aut conficiendis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus quæ de machiis sive duellis antè promulgatis *c*.

CAP. X.

Constitutio Turonensis concilii, puerum nobilem, malum vel Physicum, est canon lata sententia: & mutuum non habent per ordinarios puniri. hoc primò. Secundò quod illi non habent constitutionem ad habentes dignitates & personatus, vel beneficia.

Honorius III.

SVper specula *d*: [1 & *infra.*] Cum religiosas personas [de *e* clausura] exeuntes ad nutrimentum puerum vel Physicam Alexand. prædecessor noster in Turonensi concilio Turon. ut nisi intra duorum mensium spatium ad clausturum redierint, sicut excommunicatos ab omnibus evitentur, & in nulla causa (si patrocinium petierint vel luerint) audiantur. Reversi autem, in choro & capitulo, & cæteris, ultimi fratrum existant, & (si humilitatem misericordia sed. Apost.) totius spem promotionis habeant. Verum quia nonnulli ex talibus pœnis rundam opiniones diversas excusationum assumebant: nos volentes ut de cætero ipso fastidio am excommunicationis incurrant, districtè præcipiendo mandamus, quatenus tam à diœcesanis & cæteris rum, quàm à cæteris Episcopis, in quorum diœcesibus hujusmodi studeant, tales excommunicati, & pœnis obnoxii publicè nuncientur. Quia verò logiæ studium cupimus ampliari, ut diligentius loco, funiculos suos faciat longiores, ut fit lica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum bus resistere valeat ascendentibus ex adverso: diaconos, Decanos, plebanos, præpositos, cæterosque lios clericos personatus habentes, necnon (nisi ab his intra spacium præscriptum destiterit) extendi volumus & mandamus, & appellatione sita, firmiter observari.

[1 *Sanè licet fallax sit gratia cæterarum similarum, & etiam pulchritudo, cum fœminarum vellerum & unguentorum virgines juxta Prophetam sit bonum super omnia & fragrans quia tamen regulares quidam & claustrales fœminas & quæ mini animas convertentem & sapientiam docentem, vestibus, super aurum & topazion amare debuerant, vestigia gregum, & illicitè se convertunt ad prædicandas, quæ plausum desiderant populorum.*]

a *Scil. Lat. c. 18. & Ca. eod. tit. in 1. comp.* b *Adde al. Rotarii ut observat Hostiensis, sed in omnibus Venetus empressum.* c *Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. ca. 2. & Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19.* d *Reliqua fragmenta huius tituli hab. inst. tit. de Magistris & tit. de privil.* e *Hic dat nota, claustris; desunt in omnib. antiquis & manuscr. Venetus. Vide pro hoc, ut multis Vaticani.*

FINIS LIBRI TERTII.

DECRE-

DECRETALIVM EPISTOLARVM GREGORII LIBER QVARTVS.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

TITVLVS PRIMVS.

CAPITVLVM PRIMVM.

Matrimonium consensu contrahitur, nec invalidatur, si consuetudo patriæ non servetur.

Ex Concilio Triburiensi. a

DE Francia quidam nobilem b mulierem de Saxonia, lege [Saxonum] duxit in uxorem: verùm quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Franci [genæ,] causatus est, quòd eam non sua, id est, Francorum lege desponsaverat, vel acceperat, vel donaverat, dimissáque illa, aliam superduxit. Definivit super hoc sancta synodus, ut ille transgressus Evangelicæ legis subjiciatur pœnitentiæ, & secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

CAP. II.

Sponsalia de futuro dissolvuntur, si sponsi se dissolvunt, etiam si juramento firmata.

Innocentius III. *Exonien.* c *Episcopo.*

PAterna d, hi qui de matrimonio contrahendo purè & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se adinvicem admittere noluerint: ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odit habet e: videtur, quòd ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

CAP. III.

Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam deduxit ad domum, oritur ex tali contractu publica honestatis justitia, dirimendo literæ Pannorm.

Eugenius Papa.

VEnis f, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate fuisse tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem ecclesiæ, quia ipsa conjunx ipsius fuisse dicitur, tum propter prædictam fornicationem: mandamus g, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividas ab eo.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publica honestatis justitia.

Alexander III. *Papien. Episcopo.*

AD audientiam h nostri apostolatus pervenit, quòd cùm H. Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum I. veller dare uxorem: juravit, quòd si ille habere eam casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dari alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quòd sponsam fratris, frater habere non potest: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas, sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissa, ecclesiastica districtione compellas.

CAP. V.

Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa liberè cum alio contrahat, si tamen per eam stetit, quo minus matrimonium perficeretur, sibi pœnitentia imponitur.

Idem *Pannormitano Archiepiscopo.*

DE illis autem a, qui præfixo juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum erit mulieribus ipsis (si non amplius in facto est processum) ad alia se vota transferre, recepta de perjurio pœnitentia, si per eas steterit, quo minus fuerit matrimonium consummatum.

CAP. VI.

Non omnis violentia impedit contractum matrimonii, h. d. quoad titulum.

Idem *Paduano Episcopo.*

DE muliere b, quæ est invita tradita viro & detenta: cùm inter vim & vim sit differentia, utrum postea consensus intercesserit, certum nobis nihil postea expressisti, nihil certum inde tibi possumus respondere.

CAP. VII.

Si aliqui apti ad matrimonium, contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

EX literis c [1 & 3.] De hoc autem quod consuluisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligat alter, quod alter proponit: Respondemus, quòd inspiciendum est judici, si matrimonium contracturi, ad id faciendum sint idonei scientia & ætate: quo cognito, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi

1 *Ca.33. refert Burch. l.9. Decret. 76. Ivon. p.1. c.213.* b *C.1. eod. tit. in 1. comp.* c *Exonien.* d *C.11. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p.8. c.33.* e *habeat.* f *C.18. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p.12. c.2.* g *Mandamus ut, abesq; voce quatenus.* h *C.1. eod. tit. in 1. comp.*

a *C.4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p.6. c.12.* b *C.5. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p.6. c.19.* c *C.6. eod. tit. in 1. comp. & post concil. Lat. p.41. c.8. Vide Alex. conf. 152. in volum.*

intelligentiam recurratur *a*, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare.

[1 *Quas super causa matrimonii cujusdam juvenis R. nomine & M. filia Gilleberti, de sancto Leodegario transmisisti, tua solicitudo nobis innotuit, quod in ipsius negotii examine servasti. Quia verò absentibus partibus veritatem nequivimus plenariè cognoscere, nec causam ipsam ad te remittere, à quo pars altera multoties ad audientiam nostram nosciatur appellasse, eam ven. fr. n. Wint. Herford. & Baton. Episcopis duximus committendam. Ideoq. f. t. per a. f. & Baton. Episcopis duximus committendam. Ideoq. f. t. per a. f. m. g. partes adire eorum præsentiam, cum ab eis fuerint convocata, & quod ipsi judicaverint, inviolabiliter observare, contradictione & appellatione re. compellas.*]

CAP. VIII.

Inter sponsam & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicæ honestatis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

Idem *Vigilium Episcopo.*

SPonsam *b* alterius (maximè si est nubili ætati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

CAP. IX.

Si vir & mulier invicem promittunt, quòd ab eo tempore se pro conjugibus habebunt, contractum est matrimonium de præsenti. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Abbatibus sancti Eadmundi* c & *Demer.* d

EX parte *e* C. *f* mulieris nobis intimatum est, quòd Andreas juramentum præstitit, quòd eam ab eo *g* tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori suæ fidem servaret. Ipsa quoque eidem Andreæ juravit se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio servaturam : quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa vivente continere : mandamus, quatenus eundem, ut superinducta dimissa, ad uxorem suam redeat, & eam maritali adfectione pertractet, monitione præmissa per eccles. cen. cogatis.

CAP. X.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram ecclesiasticam contrahere compellitur.

Idem *Pictavien. Episcopo.* h

EX literis *i* Silvani Episcopi accepimus, quòd cùm duo nobiles viri sui episcopatus G. *k* scilicet de Monstra. & B. filios & filias impubescentes haberent, inter se convenerunt, quòd eos adinvicem matrimoniis copularent, & hoc tam patres, quàm filii sub juramento promisère facturos : inter quos siquidem G. filium alterius consentiente patre se semel & iterum juravit ducere in uxorem : quo volente ad alia vota migrare, eum Episcopus compellere voluit, ut quod juraverat, adimpleret : [1 &] Quia igitur prædicto G. periculosum est, contra suum juramentum venire : frat. t. mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas : & si non adquieverit monitis, eccl. cens. compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali adfectione pertractet.

[1 *Ipse ad nostram audientiam appellavit, & altera parte ad nos nuncium suum destinante, ipse non venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit.*]

CAP. XI.

Per censuram ecclesiasticam pater compellitur restituere filio ejus uxorem, quam injustè detinuit vel detinet.

Idem *Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis per Angliam constitutis.*

NOn est *a* vobis (sicut arbitramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos est subórta *b*, uxores eorum detinet, & infrà. Nos itaque attendentes justum & honestum esse, ut viri suas petant uxores : mandamus, quatenus eidem Regem ad eas restituendas solicitè moneatis : & juxta commonitionem vestram filiis suis uxores infra certum terminum non restituerit, extunc in tota que provinciarum vestrarum detinentur vel usurpantur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptismum *c* parvulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari.

CAP. XII.

Dictum unius asserentis impedimentum impedit matrimonium contrahendum, non juratum.

Idem *Episcopo sanctæ Agathæ.*

PRæterea de muliere *d*, quæ à viro impetitur, quòd consanguineus cum ea se deliquisse proponit, & publicè confiteri recusat propter metum & pœnam mulieris : Taliter respondemus, ut matrimonium non fieri (nisi juramentum intervenisset) difficile putamus, ne deterius inde contingat.

CAP. XIII.

Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in ejus præsentia, tenet matrimonium, si alteri postea nubit. Matrimonium terminatur. Et secundum hunc intellectum ejus in cujus pertus, quòd matrimonium metu contractum, ejus sit arrabo. hoc tamen clarè non colligitur ex littera.

Idem *procuratori & canonicis Sion.*

VEniens *e* ad Apost. sed. Mariota suppliciter intimavit ne monstravit, quòd quendam adolescentem ejus vir in tantum, quòd uterque *f* de matrimonio contrahendo, sub trium personarum testimonio præstito juramentum : quod parentes mulieris ipsius ignorantes eam invitam & reclamantem in uxorem alii tradiderunt, quem ita exhorruit, quòd se ab eo nullo modo cognoscendum permisit. Cumque publicè fateretur, quòd juramento cognita esset, atque jurata, Episcopus Sarisberiensis quòd proxima inter eos esset linea consanguinitatis, ab invicem separavit. Cæterùm cum causa ipsius referretur, & viro, cui tradita fuerat à parentibus, omnino nollet, ipse aliam in uxorem traduxit, & illa etiam nomine publicè in conspectu ecclesiæ nupsit. Tandem cùm *h* de illo filium genuisset, pater ipsius T. asserens, quòd filium suum non potuit in virum habere, eam alii *i*, qui defunctus est, prius desponsata fuit. [&].

Mandamus, quatenus si inveneritis, quòd prædicta mulier à priori viro judicio ecclesiæ fuerit separata, & eidem T. sine contradictione ecclesiæ in uxorem traducta, & ille cui à parentibus fuit *k* copulata de præsenti decessit, prædictum T. munitione præmissa compellatis, præfatam Mariotam recipiat, & studeat maritali affectione tractare : alioquin eum, & superinductam si vere ejus *l* (si huic rei *m* restiterint) excommunicationis vinculo datis.

[1 *Quòd cùm assertioni ejus fidem sicut non debemus, ita adhibuimus, nec potuimus sub silentio præterire, cum ei hoc mandamus remittendam, vobis per Apost. sed. mandamus.*]

CAP. XIV.

Si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio agitur, debet judex sibi providere locum tutum & honestum, ubi determinetur. h. d. Et est textus multum allegabilis.

a *Concordat l. Labeo. & ibi Bart. De supel. leg.* b *C. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cadmundi & de Ideseia.* d *al. Rameseia.* e *C. 8. eod. tit. in 1. comp.* f *E.* g *In C. Barb. ita : ab eo tempore in antea.* h *Pictavens.* i *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & post conc. Lat. p. r. c. 20.* k *VV.*

a *C. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *al. est exorta.* c *Ipsius.* d *C. 16. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. r. c. 21.* e *eod. tit. in 1. comp.* f *quod ut, &c.* g *profess.* h *ipsum, & ei cum de illo.* i *ab alio.* k *fuerat.* l *ipsius.* m *ei tert.*

Idem *Papiensi Episcopo.*

CVm locum *a* non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi adsensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, quì de invitis solet nutu provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honestè teneri, donec prædicta causa terminata fuerit, & *b* sententia sine contradictione cujusquam valeat executioni mandari.

CAP. XV.

Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non solvuntur per sponsalia de præsenti aliàs tenent sponsalia de præsenti, nisi per mortem præsumpsisset cadere in constantem virum, contracta sint.

Idem.

VEniens *c* ad nos Gu. sua nobis relatione monstravit, quòd in domo sua mulierem quandam receperit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præstitit, quòd eam duceret in uxorem: Interim autem cùm apud domum vicini sui pernoctaverit, ejus filia nocte illa secum concubuit, quos pater puellæ simul in uno lecto inveniens, ipsum eam per verba de præsenti desponsare coëgit. Ideoque mandamus, quatenus si inveneris, quòd primam post fidem præstitam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere: alioquin secundæ (nisi metu coactus, qui posset *d* in virum constantem cadere, eam desponsavit) adhærere facias, ut uxori.

CAP. XVI.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si vult religionem ingredi, debet prius contrahere, ut juramentum servetur, & ante copulam sæculum monasterium ingredi poterit.

Idem *Exoniensi Episcopo.*

COmmissum *e.* & infrà. Significavit nobis fratern. tua, quòd quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium per verba de præsenti contracturum præstito juramento firmavit: nunc autem privata lege ductus ad frugem melioris vitæ manire suspirat: & infrà. Frat. tuæ respond. quòd tutius est ei (religione juramenti servata) prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare: si tamen post desponsationem copula non dignoscitur intervenisse carnalis.

CAP. XVII.

Qui juravit cum aliqua contrahere, monere potius debet, quàm compelli, ut contrahat. b.d. inharendo litera.

Lucius III. *Rapalen. f Episcopo.*

REquisivit *g* à nobis tua frater. qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecto nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit: [1 & *f.*] Ad quod b.r. quòd cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

[1 *Quæsitus etiam, utrum ea cujus vir matris thorum polluit, id ulta vota, cùm mater fieri desideret, viro possit uxor transire.*]

CAP. XVIII.

Late pendentia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi, si primum erat nullum.

Vrbanus tertius.

CVm in *a* Apostolica: [1 & *f.*] Intelleximus, quod cùm inter villicum de Arveta, & uxorem ejus matrimonii quæstio tractaretur *b*, ante publicationem testium villicus reversus ad propria, publicè inter se & uxorem suam proposuit sententiam divortii, judicio ecclesiæ promulgatam: & sic falsitate suggesta, quandam aliam facti nescium *c* sibi copulare præsumpsit. Postmodum verò super prioris matrimonii quæstione literis impetratis delegati judices sententiam divortii protulerunt. Verùm quia villicum & mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem asseris consensisse. Consult. t.t. r. quòd imposita viro pœnitentia competenti, & intra pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto: postmodum in maritali copula poterunt remanere.

[1 *Cui licet immeriti præsidemus, magisterium resideat totius ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quoties circa negotia ecclesiastica aliquid dubietatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur.*]

CAP. XIX.

Uxor non certificata de morte viri, contrahere non potest, quamvis ignoret quid sit de marito, qui longo tempore absit.

Clemens tertius *Cæsaraugustensi Episcopo.* d

IN præsentia *e* nostra quæsitum fuit, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatæ *f* fuerint: nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc solicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consul. ergo t.t. respond. quòd quandocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare, nec auctoritate ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

CAP. XX.

Contractus matrimonii cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.

Idem.

INter opera *g* charitatis non minimum est, errantem ab erroris sui semita revocare: [1 *& infra.*] Statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

[1 *Ac præsertim mulieres voluptuosè viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut castè vivant, ad legitimum thori consortium invitare. Hoc igitur attendentes, auctò. Apostulca.*]

CAP. XXI.

Matrimonium per verba contractum, cohabitatione spontanea convalescit. b.d. & quotidie allegatur.

Idem.

AD id *h*, quod per tuas literas intimasti de quadam parœciana tua, quam suus vitricus cuidam Teuthonico matrimonialiter copulavit: Taliter r. quòd quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuisset ei tradita & renitens: tamen quia postmodum per annum & dimidium sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quòd non consenserit in eundem, nominaverit pro-

a *C.1. eod. tit. in 1. comp.* b *al.ta: ut sententia.* c *C.2. eod. tit. in 2. comp. vid. istates cap. præcedent.* d *possit.* e *C.4. eod. tit. in 2. comp. Magister sent. 4. dist. 27. §. hoc autem conjugatio. & dist. 34. q.1. art. 4.* f *Rapulens. al. Rabulen. al. Abulens.* g *C.1. eod. tit. in 1. comp.*

a *C.29. eod. tit. in 1. comp. & post. conc. Lat. p. 6. c. 21.* b *veretur.* c *inficiam.* d *Cæsaraugustano.* e *C.3. eod. tit. in 2. comp.* f *fuerunt.* g *C.5. eod. tit. in 2. comp. Ant. Gomez 3. var. resol. c. 13. Iul. Clarus in prac. crim. §. fin. q. 98. & Covarr. in ep. 4. Decr. p. 2. c. 8. §. 11.* h *C.7. eod. tit. in 1. compilation. vid. Oldrad. consil. 36.*

ducendos, cùm mora tanti temporis hujusmodi probationem *a* excludit: Mandamus igitur, ut propter hoc non omittas, quo minus utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi fortè vellent ad religionem pariter convolare, pœnitentia eis injuncta pro eo, quòd ad alienos, & illicitos concubitus uterque transivit.

CAP. XXII.

Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvuntur per secunda sponsalia de præsenti, non autem per secunda de futuro.

Innocentius III. *Fernatin.* b *Episcopo.*

Sicut *c* ex literis tuæ frater accepimus, cùm Lau. parœcianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem, in manus patris ejusdem P. jurantis, quòd eam sibi tradaret in uxorem, proprio firmaverit juramento, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quo minus inter eos matrimonialis solennitas fit secuta, quatuor postmodum, vel quinque annis elapsis idem L. E. mulierem per verba de præsenti (ut ejus consanguinei asserunt) desponsavit: [1 & ¶.] Postulationi tuæ taliter respondemus, quòd si tibi constiterit, quòd idem L. P. per verba de futuro E. verò desponsaverit per verba de præsenti: imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit (nisi forsan in juramento suo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit) matrimonium secundo loco contractum legitimum judices, & ad illud servandum compellas eundem. Quòd si fortè per verba de futuro sponsalia cum utraque contraxit, juramentum primum sicut licitè factum est, ipsum servare compellas, de secundo ei pœnitentiam injuncturus. Quòd si de his non constat ad plenum, tamdiu adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter *d* instruaris.

[1 *Propter quod frater prædicta P. suam deposuit in præsentia tua quæstionem. Quia verò quid super his agendum sit, nostro postulas responso edoceri.*]

CAP. XXIII.

Mutus & surdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

Idem *Arelatensi Episcopo.*

Cvm apud sedem *e* Apostolicam: [1 & ¶.] Sanè consuluisti nos, utrum mutus & surdus, alicui possint matrimonialiter copulari. Ad quod taliter respondemus, quòd cùm prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicunque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: Videtur, quòd si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat denegari. Cùm quod verbis non potest, signis valeat declarare.

[1 *Cui licet immeriti præsidemus, tottius ecclesiasticæ disciplinæ residoat magistratus, dignum & consonum est rationi, ut quoties circa negotia varia & diversa quodcunq; dubitationis emerserit, ad ipsius judicium recurratur. Qua disponente Domino, inter omnes ecclesias obtinere meruit principatum.*]

CAP. XXIV.

Furiosus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Versel. Episcopo.*

Dilectus *f* filius R. proposuit *g*, quòd filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit: [1 & ¶.] Cùm autem eadem mulier, cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non posset, & propter furoris legitimus non potuerit interesse nemini: mandamus, quatenus si rem noveritis ita esse, vestris personas cures ab invicem separare.

[1 *Ignorans quòd ipse esset furiosus. Unde humiliter petit, cavere à nobis, ut tam eidem quàm ipsius filiæ consulere dignemur.*]

CAP. XXV.

Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, licet requiruntur, quo ad probationem: & intelligo vel alia forma ecclesiastica, & secundum intellectum, quam tenet Parmens.

Idem *Brixien. Episcopo.*

Tvæ *b* fraternitati: & ¶. Postulasti, utrum ex verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur, de igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ecclesiam, verba consensum exprimentia de Nam *c* surdi & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri non legitimos per verba sola non contrahunt, nisi intelligitur minimè consentire.

CAP. XXVI.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, non desponsat mulierem, & eam postmodum cognovit carnaliter, videtur matrimonio in foro judiciali: secus in foro interno. Ad quem verum & communem intellectum.

Idem.

Tva *d* nos duxit fraternitas consulendos: ut Consequenter quæsivisti, cum quidam noluit quidam aliter inducere nequivisset, ut sibi consentiret carnaliter, nisi desponsasset eandem: nulla illata te adhibita, vel alicujus præsentia, dixit illi, Te desponsat: cùm ipse Joannes non vocaretur, sed vocari Joannem: non credens esse consugium, si ipse non vocaretur hoc nomine, nec habere contrahendi, sed copulam tantum exequendi utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum mulier consenserit in eundem, & ille dissenserit: sentiat, nec aliud quicquam *f* egerit, quam expressum, nisi quòd cognovit eandem? Super respondemus, quòd cùm præfatus vir prædictam saverit mulierem in propria persona, & sub no, quo vocari tunc se finxit, & inter eos sit pula subsecuta: videtur fortè pro conjugio dum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quòd posuit, nec consensit illam ducere in uxorem: liter tibi constiterit non videmus. Nos autem ris sit rescribentes, dicimus, quòd fires ita licet, quòd ille eam non proposuit ducere in unquam consensit in prædictam personam, illo facto conjugium judicari, cùm in eo conjugalis contractus, nec forma contrahendi valeat inveniri: quoniam ex altera parte modo adfuit, & desuit omninò consensus, ra nequeunt fœdus perficere conjugale.

CAP. XXVII.

Ad denunciationem unius honesti viri, qui debet credi, statem, & de fama vel scandalo docet, impedimentum contrahendum.

Idem *Episcopo Belluen.*

Cvm in *g* tua diœcesi: & infrà. Sanè quia git interdum, quòd aliquibus volentibus nium contrahere, bannis (utruis verbi unus)

---

a *Excludat.* b *Fernatmatz. al. Ferrarien.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *sufficientius.* e *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & de materia, videlicet quod matrimonium contrahitur per nutus & signa internos consensus exprimentia: Vid. Thom. 4. sent. dist. 27. & ibi Soton q. 1. art. 3.* f *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* g *proposuit coram nobis.*

a *Forte legendum, & propter alimentorum morte: sic habet ex antiquis Codicibus asseruatur.* b *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* c *dicitur surdi, deesse in omnibus Codicibus.* d *C. 2. eod. tit. in 4. comp.* e *In C. Bart. & alia dissensus in subjecto, & aliquid.* g *C. 2. eod. tit. in 4. comp.*

dictis editis, ac nullo contradictore publicè comparente, licet fama privatum impedimentum deferat parenteli, olim ex parte contrahentium juramenta majorum de sua propinquitate (ut suspicionis tollatur materia) efferuntur a: quid tibi sit faciendum in casibus hujusmodi, quæsivisti. Ad quod taliter respond. quòd si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quòd illi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama vel scandalo doceat, aut etiam per seipsam possis certificari de plano; non solùm desponsationis parentum sponte oblata non recipere, verùm etiam eos, qui sic contrahere niuntur, si moniti debita nequiverint, compellere, ut à tali contractu desistant, vel contra famam hujusmodi, secundùm tuæ discretionis arbitrium juramenta exhibeant propinquorum. Aliàs si persona denuncians, non extiterit talis, ut dictum, & de fama b, vel de scandalo non poterit edoceri, ad desistendum monere poteris, non compellere commeantes.

CAP. XXVIII.

Mulier, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur, matrimonio contrarium: secus si probat se consensisse per metum, qui posset cadere in constantem virum.

Honorius III. *Episcopo Bergueñ.* c

Consultationi d tuæ breviter respondemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valvas ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes, adfirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audiri (sponsis legitimè probantibus contrarium) non oportet: cùm legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio præponderare. Sanè illis, quæ benedictione accepta sponsis aufugiunt, ante carnis copulam subsecutam, scientes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas verba protulisse consensus, licet animo dissentirent: non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem e virum, erunt non immeritò audiendæ.

CAP. XXIX.

In matrimonio & sponsalibus debet esse libertas, unde in eis promissa pœna non obligat.

Gregorius IX.

Gemma f mulier nobis exposuit, quòd cùm T. filia ejus cum C. contraxit g matrimonium, B. de Alteno ea occasione, quòd inter P. filium suum, & prædictum puellam intra septennium constitutos sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam à parte, quæ contraveniret, in stipulatione adpositam ab ipsa nititur exigere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, ecclesiastica censura compellas.

CAP. XXX.

Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsequutam, sed non per nisum carnalis copulæ tantum. h. d. cum sequentibus eodem.

Idem *Episcopo Cenomanen.*

Ih, qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo carnali copula subsecuta, etsi in facie ecclesiæ ducat aliam & cognoscat, ad primam redire tenetur: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quòd nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

CAP. XXXI.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum. Sed sponsalia de futuro etiam jurata solvuntur per sequentia de præsenti.

Idem.

Si inter a virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quòd unus alterum mutuo consensu verbis consuetis expresso recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum, vel alia verba consensum exprimentia de præsenti: sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quòd si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verùm si inter ipsos accessit b tantummodo promissio de futuro, utroque dicenti alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, sive verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsaverit, etiam si inter ipsum & primum juramentum intervenerit (sicut diximus) de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.

CAP. XXXII.

Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

Idem.

Adolescens c, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum per verba de præsenti contraxit: non primam cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præsumptum, cùm conatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

TITVLVS II.

CAP. I.

Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere verò non nisi consentiat.

Honorius *Eusebio Episcopo.*

Tua nos d requisivit fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

CAP. II.

Impuberes ambo vel alter, nisi pro bonis pacis, conjungi non debent.

Nicolaus Papa.

Ubi non e est consensus: & infrà. Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatē legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit,

a *affirmant.* b *aut de fama, &c.* c *Bellquenens. alter. Belquen. al. Belquicens. al. Bellquen. al. Benonien.* d *Vide Iul. Clarum in Pract. crim. §. fi. q. 6. unde intelliges, quæ ad hunc locum scribit.* e *Quis dicatur talis metus, vid. l. qui in aliena. §. fi. ff. de reg. jur.* f *Vid. conc. Trident. sess. 24. de reform. mat. c. 9. & Covarr. in Epit. 4. Decr. p. 2. c. 3. §. 1.* g *contraxerit.* h *Pro hoc Hosius, Busch. & Præpositum, vid. Covarr. in Epit. 4. Decret. p. 1. cap. 4. n. 1.*

a *Vide Sot. 4. sent. dist. 27. q. 2. art. 3. Sylvestrum in summa, verbo sponsalia, q. 10. & Covarr. in epit. 4. Decr. pa. 1.* b *accesserit.* c *Prater Doctores, vide Germanum & Francum in c. 1. idem de desp. imp. l. 8. Sylvestr. in summa, verbo matrimonium, 2. q. 16. & Alc. tract. de præsumpt. reg 3 præs. 32.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compilatione.* e *C. 4. eod. tit. in 1. comp.*

conjungantur: Nisi fortè aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

CAP. III.

Puberes sunt, quòad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare jam possunt.

Isidorus.

Pvberes à pube sunt vocati, id est, à pudentia *a* corporis nuncupati, quia hæc loca primò lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant: id est, eum esse puberem, qui xiv. annos impleverit, quamvis tardissimè pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractu cum minore septennio, non oritur impedimentum publicæ honestatis: secus si cum majore vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissolvit sponsalia præcedentia de futuro.

Alexander III. *Herford. Epist.*

Literas *b* tuæ fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsavit: procedente verò tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: [1 *& infrà.*] Consult. t. t. r. quòd si præfatus vir matrem puellæ, antequam septimum annum complesset, in uxorem accepit, matrimonium non dissolvas, cùm desponsationes hujusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt *c*. Verùm si postquam puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cùm sponsalia extunc placere consueverint: inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam, seu matrem habere permittas.

[1 *Unde quia dubitas, an hujusmodi matrimonium stare debeat, à nobis extitit consilium postulasti. Super quo.*]

CAP. V.

Sponsalia nulla, ex defectu consensus, non creant publicam honestatis justitiam: sponsalia verò aliqua sic, licet legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem *Eboracen. Episc.*

Accessit *d* ad præsentiam nostram: [1 & 2.] Fr. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd puella non esset septennis, quando G. *e* desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quòd idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus *f*, matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denuncies esse legitimam: quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit. Sanè si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir à desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ut matrem habeat, cujus filia fuit *g* sibi desponsata.

[1 *Nobilis vir VV. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm filiam cujusdam nobilis viri, cum esset minoris ætatis, desponsasset, & postmodum ipsa assensum in hac parte præbente, antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente verò tempore, defuncto patre puellæ matrem ejusdem VV. in matrimonium, quod quidem factum sustinere cum nolles, cum filium tuum à ipsam dimitteret: & quia monitu tuo in hac parte non acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti. Tandem pta ab eo cautione, quòd nostram adiret præsentiam, & ibi statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam sistit: unde præfatus VV. in nostra præsentia confessus bis assertionem proposuit, quod putabat ipsam, cum septimum annum, desponsavit, postea antequam ad annos perveniisset, noluit aliquatenus consentire ut præfatum H. rum acciperet, & sic cum patre suo cujus partes tenuit, & cum præfato VV. ad tuam præsentiam accessit, & puellæ audisses, & per eam cognovisses, & per literas tuas præfatum VV. in verum volebas, statim eum in pleno hujusmodi desponsatione publica absolutum denunciasti. verò pluribus annis mortuo patre puella charissima noster H. Anglorum Rex suprædictæ puellæ matrem tradidit in uxorem, quam idem VV. ut dicebat ex consanguineos suos & consanguineas mulieris sponsæ, sicut & desponsavit, & sine contradictione ecclesiæ duxit, & ex procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. literis tenaturin literis ipsis, quod puella ipsa erat minoris ipsius desponsatio fuit, tamen refert, utrum puella ætate apta matrimonio, an infra septennium.*]

CAP. VI.

Si impubes desponsata, & tradita potest licitum alteri nubendi, non auditur, si vir juret se eam cognovisse. datur si nondum pubes, sed proxima pubertati proximo. ex sponsalibus contractu cum impubere majori spatium honesta honestas.

Idem *Norvicen. Episcop.*

Continebatur *a* in literis tuis, quòd cùm quidam puella intra nubiles annos, eisdem in matrimonium dita fuerit, & ab ipso tradicta, hæc ad nubiles annos veniens, alii nubendi licentiam postulavit, idem G. in eundem nullatenus consensisse: [1 & ipse] tationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm à nostra habeatur expressum, quòd si vir dixerit, quòd suam cognoverit *b*, & mulier negaverit, virum est veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit to. Si autem fuerit ætati proxima, ut in si annum & cum suo assensu desponsata, & cognodem viro, separari non debet, præsertim cùm ejus ipsam fuisse ætatis legitimæ fatentur. puella intra nubiles annos, alicui desponsata licet alicui de consanguinitate ipsius, cui fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem consanguinitate sponsæ, sibi aliquam copulare.

[1 *Prædictus verò vir proponit, quod licet eadem num forte nondum xii. attigisset, cùm ei tradita adeò tamen ætati proxima, quod ipsam carnali vit. Inde est quod cum ipsa eadem viro dicit se nos consuluisti utrum alii possit nubere.*]

CAP. VII.

Si majores septennio contrahunt sponsalia, tempore non tem restituo potest. hoc primò. Ex die, qua primo pubes, expectabit hoc secundo. Quòd si tempore contractus bes, non ille, sed alter satius pubes restituo potest hoc tertio.

Idem *Barthonien. Episc.* d

a *C.7. eod. tit. in 1. comp. vid. præ cæteris Hostiensem.* b *C.5. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 12. c. 2. & de impedimento justitiæ publicæ honestatis, vid. conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c 3. vid. supra citatos tit. præc. c. ad audientiam. & Covarr. in ep. 4. decis. p. 1. c. 2.* c *Vide leg. quantum ff. de sponsi.* d *C.6. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 7.* e *al. V. al. sta: quandoab G. desponsata: al. ab V. desponsata.* f *vide citatos c. præcedenti.* g *fuerat.*

a *C.8. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 6.* b *cognovit.* c *Vid. Trid. sess. 24. de reform. cap. 5.* d *al. Barthonien: sed ut plurimum, Barthonien.*

De a illis qui intra annos aptos matrimoniis sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet antequam ad annos matrimoniis aptos perveniant, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi. Si verò alteruter istorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eosdem annos altero existente cùm sponsalia contrahunt: si is, qui minoris ætatis est, cùm ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, judicio ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Mulier autem, quæ postquam annos nubiles attigit, ei, qui non dum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit, cùm nondum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum. b

CAP. VIII.

Impubes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nec unda carnalis intervenerit.

Idem *eidem.*

Nobis c tua discretio requisivit, utrum iis, qui intra annos nubiles matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, licèat à matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quòd pro eo, quod ante nubiles annos conjugalem consensum non habent, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur, nisi *d* carnalis commixtio ante intervenerit, cùm interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis.

CAP. IX.

Nemo ejus ex matrimonium ex contractu matrimonii obligatur, nisi voluntas intercedat.

Idem *Genuen. Archiepisc.* e

De illis f qui in minori ætate desponsantur: [1 & 7.] Respondemus, quòd si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis annis separari non debent g, si unus in alium visus fuerit consensisse, cùm in eis ætatem suppleviſſe malitia videatur: sed cujuscunque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

[1 *Traduntur & conjunguntur, & processu temporis divortium postulat, nonnem allegantes ætatem, aut vim sibi à parentibus factam, hoc inq 1.r.*]

CAP. X.

Consultus ante pubertatem, etiam cum ipsa carnalis copula, non fit matrimonium.

Urbanus III. *Cenoman. Episcopo.*

A Dilationes b super causa matrimonii, quæ inter filium juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipsis inspectis nobis innotuit, quòd prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat, cùm præfatam duxerit uxorem: & licet nisus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse: verùm ipse antequam ad annum xiv. pervenisset, à memorata muliere recessit, quem cùm xiv. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: [1 *& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si mulier per idoneos testes probare inquirit, quòd post xiv. annum ætatis suæ, vel circa finem xiv. anni prædictus juvenis consensisset in eam, ab ipso juramento recepto, quòd postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debes absolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

[1 *Sed cùm vir xvii. annos habeat, eam recipere contradicet. Unde quia donec nos super ipsa consuleres, non duxisti in prolationem sententiæ procedere.*]

CAP. XI.

Si major invitus contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare donec veniat ad ætatem adultam.

Idem *Fesano Archiepiscopo.*

Ex literis e tuæ frat. accepimus, quòd puella quædam anno xii. jurata fuit & desponsata cuidam puero ix. vel x. anno *h*, & tempore procedente, de voluntate parentum potius, quàm de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri *i* adducta, ubi dolens & invita, minis parentum impulsa, moram fecit per annum & amplius, & tandem inde recedens, ad domum propriam est regressa: [1 & 7.] Cùm autem dictus puer nondum ad xiv. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuit, dilectus taliter respon. quòd si puella commonita, ut donec compleat idem per annum xiv. expectet, non duxerit expectandum: ei secundùm ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem. *k*

[1 *Commonita verò à matre sua, & à te, postmodum ad eum redire penitus contradixit, asserens, quòd nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia quid super hoc agendum sit, à nobis, tua frat. requisivit.*]

CAP. XII.

Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuam post septennium convalescunt, & inducunt publicam honestatis justitiam: solvuntur tamen per matrimonium de præsenti.

Clemens III.

Duo pueri *l* Guillelmus & Guillelma matrimonialiter sunt conjuncti, puero vi. puella verò vii. annum agente: qui simul per tres annos manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso, ipsam alteri N. nomine copulavit, cum quo per vii. annos quietè permansit: ipse verò tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum scilicet *f* cui prius fuerat desponsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perveniens, à prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit: qui quandam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit, & cum ea per aliquod tempus existens, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licet illa *g* se ab eo cognitam asseveret. Cùm autem pater memoratæ Guillel. eam vidisset à secundo viro relictam, prænominatum Guillel. cui prius eam desponsaverat, compulit ut S. nepotem suam omninò dimitteret, & ad Guillelmum suam desponsatam rediret: qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: Breviter respondemus, quòd impediente pueritiæ ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem postquam illa nupsit alii, potuerit aliam ducere uxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis justitiam remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitimè copulata: & infrà. Cùm verò vir caput sit mulieris: & Guillelmus dicat se non cognovisse prius S. suprædictam: aliam, si voluerit,

a C.13 eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 26. c. 29. & vide Covarr. in 4. p. 4 Decr. p. 1. c. 7. b Vide l. nuptias. cum similib. ff. de rit. nupt. c C.10 eod. tit. in 1. comp. vide Covarr. ex tatum sup. c. de fil. d carn. e Ianuens. f C.12 eod. tit. in 1. comp. Et post conc. Lat. p. 20. c. 41. & de illo vero. g Vide l. pe. ff. quando dies legis cessare. & cum ita. ff. de verb. obl. h C.13 eod. tit. in 1. comp. vide Covarr. in 4. p. 4 Decr. p. 1. c. 4. n. 1. num. fin.

a C.14 eod. tit. in 1. comp. b annorum. c dudla. al. abdudla. d Vide l. si pater & ibi Bart. C. de Sponsal. e Ca. un. eod. tit. in 1. comp. vide Sylvest. in summa, verbo Spons. & Sot. 4. sent. dist. 27. q. 2. art. 2. & seq. f Alias, ita: Guillelmum scilicet, &c. g ea.

poterit ducere in uxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem verò, pro vitando populi scandalo, utrique ad tempus est pœnitentia injungenda. Si verò legitimè constaret ipsam S. ab eo sive post, sive antea cognitam extitisse, neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guillelma cum M. imposita ipsi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guill. (judicio ecclesiæ non requisito) dimisit.

CAP. XIII.

Accusari non potest matrimonium, quod non est, ut si cum minori septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.

Innocentius III. C. & P. quondam filius Malebrancæ. a

AD dissolvendum *b*, quod factum fuerat inter I. & S. [1 & 3.] Accusatione pro puella super consanguinitate proposita, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter removere: [2 & 4.] Interloquendo pronunciavimus, inter juvenem & puellam nec matrimonium nec sponsalia fuisse contracta: cùm constet puellam nondum ad septennium perveniſſe. Quocirca nec accusatio locum habebat, cùm non esset, quod posset legitimè accusari. Denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitimè probandam terminum adsignamus, salvis exceptionibus non solùm propositis, sed etiam proponendis. Ne verò quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apost. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulterius, donec vel à denunciatione cesſetur, vel ea probata ordine judiciario procedatur. Quòd si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit adtentatum, id *c* irritum esse decernimus, & viribus omninò carere.

[1 *Filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra & fratrum nostrorum præsentia fuit propositum, quòd cùm dicta puella nondum ad septennium pervenisset, de ipsa nec matrimonium contrahi, nec sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipuè sunt in talibus requirendi: quòd & si eadem sufficiens extitisset, & consanguineorum intervenisset assensus, persona tamen non sunt idonea ad matrimonium contrahendum, lenta consanguinitatis obstante.*]

[2 *Cumq; super exceptionibus ipsius fuisset diutius discoptatum, auditis & intellectis quæcunq; fuerunt hinc inde proposita, de consilio fr.m.*]

CAP. XIV.

Si quis per verba de præsenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiam si subarratio intercesserit.

Idem *Episcopo Abbatæn.* d

TVæ nobis *e* exhibitæ literæ continebant, quòd quidam filiam suam circiter xii. annos habentem, cuidam nobili desponsavit, qui subarravit eandem, consensu mutuo accedente: [1 & 3.] Quia verò nobis constare non potuit, cujus ætatis esset puella, cùm eidem viro extitit desponsata, cùm dicatur, quòd circiter xii. annos habebat, utrum ne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: respondemus, quòd si puella nubilis non erat ætatis, cùm sæpè fatus *f* vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrata.

[1 *Super nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ*

a *Al. Malabranca.* b *Ca. eod. tit. in 3. comp. vid. Sotum ca. superiori citatum.* c *illud.* d *Abertaden. al. Albertaden. al. Albeten. al. Abbataden.* e *Ca. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Cova. in epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2.* f *sæpè præfatus, al. sæpè dictus.*

vitam universæ carnis ingressus est, ex autem vobis humiliter petitum, puella avunculus suprædictæ ipsam alteri viro contraxit, & ille qui prius desponsaverat eandem, cum ipsa non contraxit. Tuus autem prædecessor attendens, quòd cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitimè desponsaverat, eam devortere sententiam promulgavit. Tu verò eandem autem eam viro secundo, qui suprædictam puellam duxerat in uxorem, & se tertio copulavit, illo vivente qui prius eam desponsaverat, utrum licitè valeant commorari: tu verò dubitas, cui eam desponsari, quòd primo sponsæ vivente alteri non potuit legitimè copulari. Sed quia tua ecclesia postulavit, ut super his sibi consuleres, procedere distulisti, nobis humiliter suppliciter, ut hoc tibi rescribere dignaremur.]

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

TITVLVS III.

CAP. I.

Pro clandestino matrimonio non præsumitur, sed illud ejus incumbit onus probandi.

Ex concilio Arelaten.

SI quis clàm desponsaverit aliquam, & ille vel illa negat hujusmodi desponsationem: Vir habeatur probatio.

CAP. II.

Qui matrimonium clandestinè contraxerit, alter ignorante, utroq;, non adparente legitimâ exindè probatione, sed tantùm ab ecclesia non compellantur: & si illud publicetur, tantùm compellatur ecclesiæ factum comprobatur, restitutionis indigeat, qua impediat, vid. Iter. inhærente.

Alexander III. *Bethuen. Episcop.*

QVòd *b* nobis: [1 & 3.] Si enim matrimonia occultè contrahuntur, quòd exinde legitima probatio non appareat: ii, qui ea commiserunt, ab hoc illicito sunt aliquatenus compellendi. Verùm si personæ contrahentium hæc voluerint publicare, nihil tantùm causa præpediat, ab ecclesia accipienda sunt: & compellanda, tanquam à principio in ecclesiæ consuetudine tracta.

[1 *Ex tua parte significatum est, ut de clandestinis matrimoniis dispensare deberemus, non videmus quid dispensare in his sit.*]

CAP. III.

Cùm matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros ecclesiæ edicta proponi, ad finitos termini, intra quem, si quis vult impedire, impedimentum opponat: & si prohibita fuerint de impedimento, interdicatur matrimonium, donec dispensatur, hoc primo usq; ad 4. Si quis.

Innocentius III. *in Concilio generali.*

CVm inhibitio copulæ *d* conjugalis sit in aliquibus gradibus revocata, eam in aliis volumus districtè servari. Vnde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitùs inhibemus, prohibentes etiam, ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cùm matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesia, ut cùm matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesia per Presbyteros publicè proponantur, competenti termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipso probato, Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod

a *Clandestinas desponsationes & conjugia non solùm irrita decernit conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1. sed ostendit hæc & reliquarum altercationes interpretum.* b *Ca. eod. tit. in 3. comp. & vid. conc. Lat. p. 50. c. 17.* c *Scabies Latæt.* d *Can. de clandest. matr. in 4. comp.* e *proponatur.*

dimentum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus intendatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandestinè vel contra interdictum, de quo supra, contractum fuerit etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est si duo parentes simul impedimentum matrimonii, licet in conspectu multis contrahant, b dolose, ad §. Sanè, Ab.

Si quis verò hujusmodi *a* clandestina vel interdicta connubia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habiturà subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur: pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter unte interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & publicè denunciata etiam regularis, qui interfuit, per triennium à beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam gravius puniuntur: qui tam contrahentes contra hoc cap. etiam aliàs licitè, puniendi sint, & idem in calumniosè denunciantibus. hoc dicit, usque ad finem Abbas.

Sanè si parochialis sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his, qui taliter præsumpserint, etiam in gradi concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quisautem ad impediendam legitimam copulam malitiosè *b* impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

DE SPONSA DVORVM.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Contrahens successivè per verba de præsenti cum duabus, tenetur adhærere primæ. Si autem primò contraxit per verba de futuro, secundæ per verba de præsenti, adhærebit secundæ.

Augustinus *de fide pactionis & consensus.*

Duobus *c* modis dicitur fides, pactionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam *d* ducere: si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi tantum debet sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittet illam, & adhærebit priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quòd eam ducet, & permiserit eum rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuò se concedunt unus alii, & mutuò se suscipiunt.

CAP. II.

Veri pœnitentiam illius, qui alterius sponsam de præsenti accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere potest. hoc dicit, papa Innocentius.

Ex Brochardo lib. 30.

Accepisti illam in *e* uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam: quia nunquam potuit tibi fieri legitima: & 40. dies in pane & aqua (quod *a* carinam vocant) cum 7. sequentibus annis pœniteas.

CAP. III.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum.

Alexander III. *Salernitano Archiepiscopo.*

Licet *b* præter solitum: [1 *& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respondem. quòd si inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem, quòd unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresè *c* recipiat, utroque dicente: Ego te accipio in meam, & ego accipio te in meum: sive sit juramentum interpositum sive non, non licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiam si carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, ecclesiastica districtione compelli: Quamvis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

[1 *Et amplius solito multis simus & magnis negotiis prædicti, & ita quòd non sit nobis facile, aliquorum consultationibus respondere: illa tamen specialis gratia quam ad personam tuam habemus, & fraterna cogimur charitate quid sentiamus de his super quibus nos consulit dilect. tua, præsentibus literis volumus aperire. Consuluisti nos siquidem, utrum si inter virum & mulierem præstito, vel non præstito juramento, legitimus consensus intervenerit & præsenti copula carnali non subsecuta, liceat mulieri alii nubere, vel si nupserit alii, & carnali fuerit copula subsecuta, an ab ipso debeat separari.*]

CAP. IV.

Et qui appellat in causa matrimoniali, interdicx debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.

Idem *Genuen. d Archiepiscopo.*

Tua e fraternitas nos consulu. [1 *& infrà.*] De his verò, quia coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, controversiam movent, & appellatione pendente, quam ante sententiam vel cognitionem causæ ad sedem Apostolicam interponunt, accipiunt alias uxores. Hoc arbitramur agendum, ut si amodò in tali casu duxerint appellandum, eis in ecclesia publicè interdicas, ne ante decisionem causæ, aliud contrahant matrimonium. Et si contra *f* interdictum ecclesiæ publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare.

[1 *Quid de his agere debeamus qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis antequam eas ducant vel cognoscant, alias accipiunt in uxores. Super quo utique consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si vir & mulier sese recipiunt expresse consensu de præsenti mutuo, neuter eorum altero superstite poterit ad alia vota transire, & si possit ad monasterium transmigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus de præsenti, sed promissio de futuro, videlicet quod uterq. dixit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem desponsavit & traduxit: etiam si inter primos juramentum fuit, sicut diximus de futuro hujus desponsationis intuitu, secundum non poteris matrimonium separari, sed ei est de violatione fidei pœnitentia injungenda.*]

CAP. V.

Qui duas per verba de præsenti desponsat, primam desponsatam habebit in uxorem, etiam si prius secundam cognoverit: nec valet contraria consuetudo. & hoc ultimum additur ad cap. Licet supra eodem.

a Trident. sess. 24. de refor. matr. c. 5. & Clem. un. de consang. & affin. b malitiosum. c Ca. eod. tit. in 1. compil. vid. Ioan. Andr. 4. sent. dist. 27. q. 3. & Sot. q. 2. art. 4. vers. 3. dubium est. d al. ita: aliam ducere uxorem. e Ca. 2. eod. tit. in 1. compil.

a Carenam. al. Carentenam. Omnius in marg. b Ca. 3. eo. tit. in 1. comp. c expresso. d Iamen. sed idem est. e Ca. 7. eo. tit. in 1. compilat. f al. ita: & si contra interdictum ecclesiæ ita publicè factum, &c.

Innocentius *Mutinen. Episcopo.*

TVas *a* dudum: *& infrà.* De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret se aliquam ducturum, & citrà carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset: primo cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata, *& infrà.*

Ne verò turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & ecclesia Mutinea tenere debeat humiliter, & servare *b* quod beati Petri sedem & suam metropolim sequi videritet docere, in matrimoniis de cætero contrahendis: illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones: & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, si personæ junctæ legitimè cum aliis postea de facto contrahant *c*: quod priùs de jure fastum fuerat, non poterit irritari.

DE CONDITIONIBVS APPOSITIS IN DESPONSATIONE VEL IN ALIIS CONTRACTIBVS.

TITVLVS V.

CAP. I.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appositæ, non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Ex Concilio Africano *d.*

QVicunque *e* sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit: dicimus quòd frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

CAP. II.

Servus manumissus ea conditione, ut fiat Monachus, & monasterio serviat, alias in servitutem redeat: si hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

Gregorius *Episcopo Spoletan.*

CVm *f* sit proprium: *& infrà.* H. Presbyter conquestus est Diaconum quendam manumisisse duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monasterio, ut ipse fuerat, permanerent, adjiciens ut si quis contra faceret, servituti iterum subderetur: atque unum ex his (hac conditione despecta) monasterium deseruisse, & se inter clericos sociasse. Tu ergo si ita esse repereris, sic te exhibe, ut nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

CAP. III.

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverat, centum non datis, recipere non tenetur, nisi postea juré consenserit vel eam cognoverit.

Alexander III. *Panormit. Archiepisc.*

DE illis *g: & infrà.* Si verò aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstitit, Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris: Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

CAP. IV.

Res donata ecclesiæ sub modo, statim est ecclesiæ, nec revocatur, modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum. hoc dicit, secundum veriorem intellectum. Est textus notabilis, & valdè allegabilis. Abbas Siculus.

Idem.

VErùm *a* cùm alicui ecclesiæ possessio quælibet posita conditione donatur, à donatore donata revocari non potest: Nisi forte tali sit conditione tum, quòd ea cessante, debeat revocari.

CAP. V.

Contrahens matrimonium sub conditione non implenda compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

Vrbanus III.

SVper eo *b* verò, quod postulasti, utrum ad quandam mulierem consensit, si pater non interstarer adsensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus: respondemus, quod cùm contendi non possit, qui in alieno arbitrio reservavit conditionem ipsam canonica non improbam, adhuc voluntas patris postmodum intercedat, necessitate gendus est ad matrimonium contrahendum. cet Alexander Papa responderit, quòd sponsalia sita conditione, contracta: ipsa non impleta, sus de præsenti intercedat, vel carnalis copula tur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: quam est nostræ definitioni adversum, cùm ba de præsenti evidentius exprimatur: quia bitrio non habito, sed habendo consilii.

CAP. VI.

Qui sub honesta conditione sponsalia convalidi, & omnis eventum desponsatam cognoscit, conditione remissa.

Innocentius III. *Massican. 4. Epist.*

PEr tuas *d* literas intimasti, quòd cum quidam lier P. nomine, N. postularet in virum, alter ter se mutuum de præsenti consensum interposuit carnalem copulam accessisse: vir ipse quamvis cta sponsalia, & carnis copulam non negaret, tamen se illam in uxorem ducere non teneri: si sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione si pater & ejus patruus sponsalibus consentirent ipsi quam citò noverunt, & sponso contradixerunt sponsæ. Verùm mulier replicabat, quòd hæc stita fuerit ab utroq; sub conditione præscripta, men sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquatenus tradictum: & ante tempus contradictionis eorum à testibus & post, dicebat inter se carnalem accessisse: [1 *& infra.*] *e* Consultationi vestræ sponsalia, quod cùm liquidò constet, quòd pro tracta sponsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta pro matrimonio est præsumendum, quia videtur ditione apposita recessisse. Nam & si probatum postquam pater & patruus viri contradixerunt, idem vir mulierem illam carnali *f* cognovit: gnoverit: non est tamen aliquo modo probatum, antequam ipse cognovisset eandem, pater quid contradicere curavissent.

[1 *Addebat præterea quod licet à principio contraxissent, temporis tamen processu sine conditione adsen re in matrimonium consenserint, & hoc asserebat se probaturum: receptis itaque testibus utrumque patris, cum ambobus mulieris, coram te præsentibus duobus examinatis, ceres publicis: testes ipsi dixerunt quid dicta quæ de ipsorum non dixerant, quorum lege duelli, & quæ deponere poterant.*

---

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *observare.* c *contrahunt.* d *In Conc. Africanis hoc nondum inventum est, ut refert Grat. sive Palea 27. quæst. 2. ca. quicunque, & habetur post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 6. c. 5.* e *Ca. 1. eod. titul. in 1. compilat.* f *Ca. 2. eod. tit. in 1. comp.* g *Ca. 4. tit. de sponsal. in 1. compilat. & post Con. Lat. p. 6. c. 12.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Con. Lat. p. 2. ca.* b *eod. tit. De consuet. in 1. compil.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 21.* c *Marsilius. al. Marsitan.* d *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Vid. l. 6. sanct. al. Marsitan.* d *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Vid. l. 6. sanct. in ver. depositum. C. de nupt.* f *al. commixtione.*

tum erant, sed ab una examinatorum tunc contra eos fuit forsitan obtentum, & ab hac mulier postulabat, ut iidem testes vel alii super eisdem capitulis iterum audirentur: tunc autem hac novitate comperta, fingentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocari jussisti, & sub interminatione anathematis illis obiectam, ut dicerent si essent alie vere attestationes, quibus obtinerant testes, qui continuo alias attestationes in medium produxerunt: quibus cum per advocatum viri contra eas obiectum, sicut prioribus fuerat abrogatum: post allegationes hinc inde factas, attestationes a partibus admisse fuerunt, & sub examinatoribus secunda attestationes a partibus admisse fuerunt, & sub examinatoribus una postea publicata. Porro cum mulier illi quem actoris instituebat, quod ante renunciationem sponsalium ejus, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio notabatur ostendere juramento. Quæ vero ejusdem mulieris opiniones varias sed contrarias acceperis, & ad nostrum fed. Apostol. recurrens, humiliter postulasti, quid super his in talibus edocere.]

CAP. VII.

Si contractui matrimonii apponitur condicio turpis vel impossibilis, debent pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quæ vitiat contractum. hoc dicit, capitulum notabile, & memorabile.

Gregorius IX.

SI conditiones a contra substantiam conjugii inseruntur, puta si alter dicat alteri: Contraho tecum si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandum me tradas, matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ b conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter favorem ejus pro non adjectis haberi.

QVI CLERICI VEL VOVENTES matrimonium contrahere possunt.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Diximus nolle diaconum matrimonium contrahere non posse, & si contraxerint aliam si sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. *Rhemen. Archiepiscopo.*

DEdiacono c, qui in Sabbatho sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ respond. quòd si contrito & humiliter corde ad ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta, injuncta sibi pœnitentia de utroque excessu, post eam peractam dispensative poteris ei Diaconatus officiū reddere, si perfecte vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, auctorum canonum censura demonstrat.

CAP. II.

Subdiaconus matrimonium contrahere potest.

Idem *Cenomanen. Episcopo.*

LIteratum e tuarum tenore accepimus, quòd latore præsentium in Subdiaconatus officio constituto, quandam sibi in conjugium copulavit, quam eundem abjurare fecisti. Super quo pru. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasti-

a *Nescio an ista hæc decret. de cujus intellectu prater D. Scotum lib. 4. dist. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matr. & Covarruvias citatum super gloss. ca. precedentis.* b *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 26. ca. 21.* d *ali. citat. singula quoque sibi.* c *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. par. 3. ca. 33.*

cum a ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conversationē ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quòd b si ad religionē se transferre noluerit, cum neque in Subdiaconatu ministrare, ne ad ulteriores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

CAP. III.

Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

Idem *Vigorien. c Episcopo.*

MEminimus d. [i & infrà.] Respondem. quòd si quisquam, qui se religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verùm si nec habitum susceperit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transiturum promisit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

[i *Nonne parte tua quæstionem hujusmodi audisse, s. utrum illi qui se ad religionem coram Episcopo devoverunt transituros, & habitum religionis susceperunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sint eas dimittere, & ad ecclesiam, cui se contulerant, redire.*]

CAP. IV.

Susceptio habitus professorum extra religionem a non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Lucen. Episcopo.*

COnsuluit e nos tua fraternitas, quid faciendum sit de Nobili muliere, quæ vestibus præciosis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit clausttrum, necin manu alicujus Episcopi, Abbatis vel Abbatissæ, aut super altare professa est, vel obedientiam promisit: postmodum verò elapso anno (abjecto religionis habitu) cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd sicut simplex votum f matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

CAP. V.

Votum confessatis de præsenti impedit matrimonium contrahendum: ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoq; permittit, h. d. inhærendo literæ.

Idem.

VEniens g ad præsentiam nostram M. eremita proposuit, quod I. mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari. Cùm itaq; timeret ne illi inhæret cogeretur, in manibus suis votum continentiæ promisit, non tamen locum aut vestem mutavit, quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutius esse ut præfata mulier post fidem & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere, non postponas.

a *Vox monasticum, deest in omnib. manuscr.* b *ad. qui si ad religionem se conferre.* c *V Vigorien. sic V Vigorn.* d *Ca. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 6. c. 9.* e *Ca. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 43. c. 4.* f *Vid. omnino citatos paulo ante c. mentemimus. eod. tit.* g *C. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. part. 4. c. 10.*

CAP. VI.

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solenni.

Celestinus III.

RVrsus *a* quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem. Unde à fraternitate tua requisiti arbitramur, quòd cùm simplex votum apud Deum non minus obliget, quàm solenne: pro eo quòd juravit temerè, pœnitentiam agat, & votum, quòd Deo fecit, studeat observare. Quòd si postquam hujusmodi præstitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolasset: cùm votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur.

CAP. VII.

Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. *Libonen. & Colimbrien. Episcopis.*

INsinuante *b* I. Nobili muliere nostro est Apostolatui reseratum, quòd à quibusdam curialibus fuit Regi Legionien. pro ipsius copula supplicatum: quòd cùm ad consanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione regia suggesserunt: ipsa verò quòd tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quòd votum emitteret castitatis, quòd in manibus cujusdam de fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sanè in ejusdem ordinis habitu biennio post permansit, licet id se invitam fecisse asserat, & coactam non tam metu Regio quàm parentum: [1 & 3.] Tandem attendens, quòd invita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaëli *c* publicè fuit matrimonialiter copulata: de quo *d* quatuor sustulit filios tempore procedente: [2 & 3.] Nos igitur attendentes, quòd in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio adfuisset, quam patientia & perseverantia sequentis temporis penitus profugavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam mulierem ad malè dimissum religionis habitum readsumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis & (si opus fuerit) per censuram ecclesiasticam coërcere.

[1 *Post hæc eidem Regi quod fecerat indicavit, quod approbans vetuit, ne quis ea nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid exportaret. Interim verò tempore modico elabente P. Curialis regias literas secum portans, & P. Ferrandi dictæ mulieris domum intrantes, ut ipsi P. vis saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa, quod si eam idem P. duceret ipsius manibus interte. Postea verò dimissis domo & omnibus quæ habebat, in domo cujusdam Judæ perres, in ecclesia verò S. M. de Neiga per sex latuit septimanas, ita quòd exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns & omnibus destitutam, &c.*

[2 *Verum quia salutem animæ desiderat omnibus anteferre, ac metuens quod hujusmodi conjunctio licita non existat, quod super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit.*]

DE EO, QVI DVXIT IN MATRIMONIUM, quam polluit per adulterium.

TITVLVS VII.

CAP. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, prima mortua, ad sui petitionem non separabitur à secunda.

Alexander III. *Abbati sancti Albani.*

PRopositum *a* est nobis, quòd vir quidam uxorem habens, sibi aliam hujusmodi rei ignorante duxit: sed prima mortua mititur diffinitio petenda: [1 *& infrà.*] Licet autem in canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam primus polluerit adulterio, & illam maximè, cui fidem dederit uxore vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: tamen præfata mulier erat inscia, quòd ille duxerat uxorem viventem, nec dignum est, ut præmium reportet qui scienter contra canones venerat, juramento interposito: consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si mulier divortium petat, ad petitionem viri hoc aliquatenus separandi.

[1 *Asserens quòd uxore vivente, eam non licet dimittere.*]

CAP. II.

Si vivente prima uxore & non cognita, quæ cum secunda scienter, & eam cognovit, etiam mortua prima, secundam habere non potest: secus si prima erat non legitima uxor.

Idem *Abbati de Strivilum.*

SIgnificavit *c* nobis O. Andegavensis: [1 & 2.] Mandamus, quatenus si constiterit quod autem tanta vis illata fuerit, quòd non sponte eum consensserit, nec post præstitum juramentum ejusdem inter cognoverit, propter hoc non dimittet quin uxorem quam postea in uxorem accepit, reverenter habeat, cum debus facultatem. Alioquin sibi ne ad secundam copulatur sub interminatione anathematis inhibeas, ita centiam ducendi aliam uxorem.

[1 *Parochianus Eboracen. ecclesiæ per VII. dierum ex hac luce subtractus, capientem, tamdiu in carcere tenuit, donec ipsum juraret exigit, quòd A. mulierem in uxorem. Cum autem vincula & carcerem evasisset, uxorem accepit, de qua filios procreavit. Postea verò præfata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiscopo sed. leg. tractus est in causam, coactus est juramenti ad illam quam sponte in uxorem acceperat, non accedere, esset judicio ecclesiastico terminata. Cæterùm quia præmissa causa cognoscitur legitimè, prænominata A. diem clausit ultimum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit, rediit, unde est quòd d. v. p. A. s.*]

CAP. III.

Non potest quis cum illa contrahere, quam uxore occidit, si machinata fuit in mortem uxoris.

Idem *Baronen. Episcopo* d.

SVper hoc *e* quod quæsivisti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore interficiente sibi de facto matrimonio copulavit: Tibi respondemus, quòd si adultera est in mortem uxoris quid machinata, sive fidem dedit, sive non, quòd ille functa hanc esset ducturus, secundùm canones ei confortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetua servanda.

CAP. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab ea separata quod non fuerit consciam duxit uxorem, prima mortua separabitur à secunda, cum alia contrahere poterit.

Clemens III.

EX literarum *f* tuarum insinuatione acceptum

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat. vid. Scotum 4. sent. dist. 38. quæst. 2. art. 2. & citatos in præcedent. capitulo.* c *alias Michaëlis P. filio Michaëli.* d *In antiqua comp. de qua, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Latera. part. ca. 1. vid. Magistr. 4. sent. distinct. 35. 4. solet etiam quæ habeatur expressum.* c *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Lateranen. part. 8. ca. 17.* d *Bavaren. al. Banam. sed habetur Baiomen. Batomien. & Baren. cætera rejicienda sunt.* e *Ca. 1. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Latera. p. 8. hab.* f *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.*

quia

quod T. uxorem suam in adulterio deprehensam, de tui antecessoris assensu abjecit: quæ postmodum *a* accepit habitum monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet, aliam *b* superinduxit: & plures suscepit filios ex eadem: [1 &c.] Frat. r. igitur resp. quòd illos debes ab invicem separare. Idem verò vir, indicta ei de adulterio pœnitentia, aliam ducere poterit in uxorem.

[1 *Cæterùm quia suprædicta mulier decessit, quid super secundis nuptiis fieri debeat, scitem duxisti Ap. consulendam.*]

CAP. V.

Qui vivente uxore legitima cum secunda contraxit adultera, etiam prima mortua separabitur à secunda, etiam si longo tempore ei cohabitavit, & filios ex ea suscepit.

Idem *c*.

CVm *d* haberet uxorem legitimam A. nomine I. laicus præsentium, cùm M. adulterium perpetravit. Cumque super hoc fuisset in jus vocatus, abjuravit adulterium, & postmodum juramento contempto vivente legitima, cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædicta A. de præsenti luce sublata, memoratus I. cum adultera per decennium est commoratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo datum consul. t. responsum, ut separentur *e* omninò: & conjuncta pœnitentia, perpetua continentia indicatur: præsertim cùm in dies suos ambo processerint, & tamdiu publicè in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurarint, ecclesiam in gravi scandalo perturbaverint. Nosti enim quòd Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit, & quòd hîc plus processum fuit, quàm si fides præstita duntaxat fuisset adultera, ut defuncta legitima eam duceret in uxorem; cum eadem etiam prima *f* vivente quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præsumpsit, & sacramentum suum temerè violare: quod utiq; connubium (ubi etiam nulla intercessit *g* religio jutamenti) tam *h* Gregor. Papa, quàm Triburien. Synodus *i* detestatur, damnat: hoc modo conjunctum præcepit publicæ pœnitentiæ *k* subjici, ac perpetuò sine ulla spe conjugii permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum adferunt, ut simul maneant, quòd decennio cohabitaverunt *l* ad invicem, ac decem filios susceperunt *m*, cùm multiplicitas prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggeret: & diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque liberis suis secundùm quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

CAP. VI.

Si quis mortua uxore contraxit cum ea, quam vivente uxore sua scit duxisse, cognoverit, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ nullatenus fuerit machinatus.

Innocentius III. *Episcopo Spolet.*

SIgnificasti » nobis, quòd cùm P. civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxisset legitimè in uxorem, ea relicta, quidam meretrici adhæsit: [1 &c.] Verùm cum uxor ipsius esset viam universæ carnis ingressa, meretricem, cui adhæserat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem *o* dederit de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium suprædictum, excommunicato munus absolutionis (si petierit) juxta formam ecclesiæ impensurus.

[1 *Et cùm ab ejus contubernio ad torum non posset legitimum revocare, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis.*]

CAP. VII.

Si quis vivente prima secundam hujus rei inscium duxerit uxorem: mortua prima, licitè remanet cum secunda, novo consensu intervenente.

Idem *Messanen. capitulo.*

VEniens *a* ad præsentiam nostram G. laicus humili insinuatione monstravit, quòd cùm in civitate Lemovicen. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedēs Messanā advenit, ubi M. mulierem inscium quòd aliam haberet uxorem, sibi solenniter copulavit: verùm cùm eidem pœnitentia fuisset injuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam redisset, uxorem suam inveniens carnis debita persolvisse, ad Messanam rediit civitatem, & suprædictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: [1 *& infrà.*] Licet autem vivente uxore legitima prædictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote à lege ipsius solutus, in eadem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus si est ita, eidem G. ut suprædictæ M. affectu adhæreat conjugali, licentiam concedatis.

[1 *Nunc autem impositam sibi pro priori excessu pœnitentiam agens humiliter & devotè, cohabitandi eidem M. à nobis licentiam postulavit.*]

CAP. VIII.

Contrahens cum secunda vivente prima, quam tamen non cognovit, nec ante contractum nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. *fratri R.*

SI quis uxore vivente fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante nec post (legitima ejus superstite) cognovit eandem: quamvis utrique ipsorum pro eo, quòd in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda: non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum. Cæterùm tolerari non debet si prius, vel postea dum *b* vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

DE CONIVGIO *c* LEPROsorum.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Lepra superveniens non dissolvit matrimonium, nec matrimonii effectum: ideò ad invicem maritali affectione conjuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vovendam induci.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.*

PErvenit *d* ad nos, quòd cùm hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali, à communione hominum separentur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter ægrotantes sequuntur. Quoniam igitur cùm vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius: mandamus, quatenus, ut uxores viros, & viri uxores, qui lepræ morbum incurrunt, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, solicitis exhortationibus inducere non postponas. Si verò ad hoc induci non potuerunt, eis arctius injungas, ut uterq; altero vivente continentiam servet. Quòd si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.

a *Suscepit.* b *superduxit.* c *In veteri comp. huic capiti Cæsar. III. præcedens verò Clemen. III. tribuitur.* d *C. 20. tit. in 3. comp.* e *Vid. Bart. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis.* f *Vita prima deest in antiq. nec debet esse, ut constat ex gl. verb. add.* g *Intercesserit.* h *Vid. Huss. hic inducentem varias Greg. auctor.* i *Leptin.* k *publicè.* l *cohabitaverint.* m *susceperint.* n *C. 1. tit. in 3. comp.* o *dederint.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *vixit.* c *Vid. B. Thom. 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1.* d *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Cæs. Later. p. 37. 6. a.*

CAP. II.

Conjuges propter lepram separandi non sunt à conjugio, & contrahere possunt matrimonium: & invicem sibi reddere debitum teneantur.

Idem *Bajonen.* a *Episcopo.*

QVoniam nemini licet (excepta causa fornicationis) *b* uxorem dimittere: constat quòd sive mulier lepra percussa fuerit, seu alia *c* gravi infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem si continere nolunt, & aliquam quæ sibi nubere velit, invenerint, liberum est eis ad matrimonium convolare. Quòd si virum sive uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sono carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.

CAP. III.

Sponsalia de futuro præcisè non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, lepra post sponsalia supervenente.

Vrbanus III. *Episcopo Florentino.*

LIteras *d*: [1 & 3.*] Quia postulasti, utrum si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat: respondemus, quòd ad eam accipiendam cogi non debet, cùm nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

[1 *Tua frater, debita benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate fidei tuæ, & devotionis affectu, ad honorem & commodum tuum abundantius provocamur. Verum.*]

DE CONIVGIO SERVORUM *e.*

TITVLVS IX.

CAP. I.

Servus contradicente Domino matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur à servitute Domino debita.

Hadrianus *Sancteburgen.* e *Archiepisc.*

DIgnum est *f*: [1 *& infra.*] Sane juxta verbum Apostoli, sicut in Christo Iesu, neque liber, neq; servus est à sacramentis ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi, & si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.

[1 *Et à rationis tramite non discordat, quòd ea quæ dubietatis in se videntur scrupulum continere, ad Apost. sed. judicium referantur, ut inde Christi fideles in dubiis certitudinem se gaudeant invenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua verò f. de servorum conjugiis quæ invitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat Apostolatui nostro, sicut bene memoratus requisivit, super quo tibi duximus respondendum.*]

CAP. II.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognovit.

Alexander III. *Præposito & Priori Montarien.*

PRoposuit *g* nobis M. mulier, quòd cùm vir ejus cum ea diutius permansisset, notam ei servilis *h* conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat, cùm eam duxit in uxorem. [illegible] Mandamus, quatenus si constiterit quòd idem vir [illegible] tam mulierem postquam istam audivit esse ancillam [illegible] naliter cognovit, ipsum monitione præmissa [illegible] las, ut eam sicut uxorem maritali affectione [illegible] Si verò aliter fuerit, & sententiam divortii profer[illegible] tingat *b*, mulieri pecuniam, quam præfato vir[illegible] dote concessit, restituti faciatis.

[1 *Cùm autem in præsentia nun. f. n. Abbatis, [illegible] tractaretur negotium, mulier quia ita gravari timebat, ad [illegible] audientiam appellavit. Quia igitur tam ex quam vel [illegible] vente post aliquantulam moram præfatus vir successit [illegible] st. d. v. per a. f.*]

CAP. III.

Si consuetudo est in loco, quòd partus condicionem parentis [illegible] tur, natus ex libero & ancilla liber est, & ut liber matrimonium contrahat.

Vrbanus III. *Ariminen. Episcopo.*

LIcet *c*: [1 *& infra.*] Sanè superex, quòd fuit [illegible] positum, an mulier possit divortium petere [illegible] quòd vir, cum quo suæ conditionis ignara contrax[illegible] vus monasterii proponatur, cùm econtra idem vir [illegible] trem suum, cujus conditionem secundum leges [illegible] vinciæ, sequeretur, tempore mortis pro libero gessit, [illegible] & jam elapso decennio, nec patris, nec sui status [illegible] tus controversiam passum constanter affirmet. Vobis [illegible] nobis ratione temporis, & favore libertatis [illegible] virtì securius judicandum.

[1 *Ad ea super quibus nos frat. tua consulere voluit, [illegible] re arbitremur: quia tamen ad majorem certitudinem [illegible] nostrum pastorali solicitudine requirit, nos ad inquisitum [illegible] officii nostri sine debito respondemus.*]

CAP. IV.

Si liber contraxit cum ancilla ignorante, & ea quæ sciit [illegible] consensit, separatur matrimonium, & cum alia contrahere [illegible]

Innocentius III. *Hispano* c.

AD nostram noveris *f* audientiam pervenisse, quòd [illegible] Presbyter Cardin. Apost. sed. leg. R. milites [illegible] liere quadam propter conditionis separare [illegible] Ideoq; mandamus, quatenus si constiterit quòd [illegible] gnoranter contraxit *g* cum ancilla, ita quòd [illegible] intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo [illegible] serit in eandem, propter quod per Card. eundem [illegible] fuerit consortio separatus, contrahendi eum [illegible] ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

TITVLVS X.

CAP. I.

Natus ex libera vel libertà, liber est.

Gregorius *b.*

INdecens esse credimus, ut progenies ex libera [illegible] libera filii ad servitium retrahantur. Proinde [illegible] præcipimus, ut si documenta nulla sine [illegible] parte, quæ documentis hujusmodi debeat [illegible] ab ejus molestia sine aliqua retractatione [illegible] eandem: durum est enim, ut si alii pro merce[illegible] tates tribuunt, ab ecclesia, à qua teneri debent, [illegible] centur.

a *Baronien.* b *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateranen. p. 37. c. 3.* c *aliqua.* d *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 50. ca. 63.* e *Salzeburgen. al. Salzburgen. al. Salesburgen.* f *Vid. Magist. & ibi Doctores 4. sent. distinct. 36.* g *Ca. 2. eod. tit. in 1. comp.* h *Vox servus, deest in omnibus antiquis codicibus.*

a *Cognatis.* b *contigerit.* c *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. vid. S. Thom. 4. sent. 36. q. 1. art. 2. & omnino tenatur, & ibi gl. fin. & Doct. in § 1. Instit. de ingenuis.* d *legem.* e *Bamberg. hinc plurimum uta: N. Episcopo.* f *Ca. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. 4. sent. dist. 35. q. 1. art. 2.* g *contraxerit.* h *Indignum est, additur nonus: sed mendose cum sit Greg. lib. 1. ep. 43. Regist. p. 10. c. 75. & Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.*

DE COGNATIONE a SPIrituali.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè contrahunt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem si per eorum alterum vel utrumque compaternitas est contracta. b d. cum ea. super eo. infr. eod.

Alexander III. *Saler. Archiepisc.*

VTrum autem *b* filii aut filiæ ante vel post compaternitatem geniti possint ad invicem copulari, canones secundùm diversorum locorum consuetudines contrarii inveniuntur. Et licet primus canon eúndè editus, natos post compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon posterius editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, ut sive ante sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjungi, exceptis illa persona duntaxat, per quam compaternitatem venitur. Vnde nobis videtur, ut secundùm posteriorem canonem debeat observari: Nisi consuetudo ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscitur.

CAP. II.

Compaternitas scienter vel ignoranter super veniens inter conjuges, contractum non dissolvit.

Idem *eidem.*

SIvir vel mulier scienter *c*, vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant? Consult. t. t. respondem. quòd quamvis generaliter sit institutum ut debeant separari, quidam tamen humanius sentientes, aliter statuerunt. Ideò nobis videtur, quòd sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite in vicem contrahunt matrimonium: si tamen foedè inconsuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, servanda est inconsuetudo. b d. secundùm intellectum magis communem, amputanda mentem capituli.

Idem *Vgelum. Episcopo.*

SVper eo *d* quòd à nobis tua fraternitas requisivit de duorum compatrum filiis: Respondemus, quòd si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque paterem ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Cæterùm si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ metropolitanæ ecclesiæ vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari, ita quòd si ejusdem ecclesiæ consuetudo habeat inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu simili modo in ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos aliter conjunctos inveneris, juxta earundem ecclesiarum consuetudinem ipsos separare *e* ab invicem non *f* omittas. Verùm si de consuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, in ecclesia tua dissimulare poteris, ita quòd nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumadjacentium ecclesiarum super his contemnere, sic quoque gravius videtur, si propter eam hujusmodi conjugiis tuum indulges adsensum, cùm posset sic in exemplum adsumi.

CAP. IV.

Inter patrem baptizati & uxorem levantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III.

MArtinus *a* Bertham duxit uxorem, Tebergam sibi copulavit Lotharius, qui Berthæ & Martini filium de sacro fonte susscepit. L. verò & B. sublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. Nos autem consult. t. t. duximus respondendum, quòd cùm secundùm verbum Domini vir & mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum est Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noscitur extitisse.

CAP. V.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.

Idem.

COntracto *b* matrimonio inter P. & A. uxorem suam, quidam consanguinei ejusdem A. contra matrimonium objecerunt, quòd eadem in primo sacrati salis pabulo filium quondam *c* concubinæ ipsius P. tenuit: [1 *& infra.*] Verùm, si constaret vera esse, quæ diximus, non ideò tamen contractum matrimonium solveretur: quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum adferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate nostra injungas, ut memoratam A. sicut uxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & persolvat, sive ipsam ante matrimonium contractum cùm P. sive postea constiterit hoc egisse: dum tamen, si in fraudem hoc fecerit causa matrimonii separandi, pœnitentiam pro præsumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

[1 *Cum fuit primùm in ecclesia Dei inductus, & propter hoc tuam præsentiam adeuntes, dicebant ipsam debere à viro per tuum judicium separari. Tua verò f. sicut accepimus, causa non cognita tu carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipsi P. ne debitum ab uxore requireret.*]

CAP. VI.

Inter patrem baptizati & levantem seu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium post contractum.

Innocentius III. *Episcopo & Archidiacono Lincolnen.*

VEniens *d* ad Apostolicam sedem C. *e* Anglicus: [1 *& 3.*] Mandamus, quatenus, si constiterit H. mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium app. postposita celebretis.

[1 *Natione, nobis exposuit, quòd cùm olim in adolescentia constituta mulieri cuidam adhæsisset, quam tamen quidam alius ante cognoverat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia soluta ipse susceperat, de sacro fonte levaret, ad suspicionem & infamiam utriusque delendam. Deinde verò cùm in ejus amore vehementius exarderet, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumq; prolem ex ea procreare non posset, & increpationes à patre suo gravissimas sustineret, quòd eam desponsando deliquerat revolvens in animo, ipsa dimissa, causa orationis Hierosolymam est profectus. Verùm cùm idem rediens de partib. transmarinis, prolem eam suscepisse ab alio invenisset, resolutus adhærere: sed propter adulterium quod commisisse talis videbatur, ea omnino dimissa, adlonginquam*

a *De mat. hujus tit. prat. Doll. vid. Theol. & præsim B. Tho. & Sot. 4. sent. dist. 42.* b *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 32. a. 1.* c *Ca. eod. tit. in 1. comp.* d *Ca. 3. in 1. comp. Vid. Trid. Conc. initio tit. citatum.* e *separari. f omittas.*

a *Cap. 1. eo. tit. in 2. comp.* b *Ca. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. citatos in c. proximo præcedente.* c *al. quendam.* d *Ca. 1. eod. tit, in 3. compil. concordat. Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. ca. 2. adde citatos in superiorib.* e *E.*

se transfulit regionem: & ab Ebugien. tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum terra & dote decenti sibi matrimonialiter copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse. Ea propter s. v. per Apost. sed.]

CAP. VII.

Si filiis duorum compatrum, per quorum alterum deventum est ad compaternitatem, matrimonium contrahant, separantur: & tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.

Idem *Magistro S. Cano. Herfordien.*

TVa a nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris sui vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare? & si b contraxit, an debeant separari? & an conscii talis matrimonii teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quòd hujusmodi personæ non possunt matrimonium contrahere: & si contraxerint, possunt ab invicem separari: & qui contractum sciverint, debent ecclesiæ illud nunciare.

CAP. VIII.

Inter baptizatum & filium baptizantis oritur cognatio spiritualis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum, h.d.

Gregorius IX.

EX literis c vestris accepimus, quòd cùm Martha mulier coram officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & se adfidatam ab eo accarnaliter cognitam per testes idoneos probavisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quòd eam habere non poterat in uxorem, pro eo quòd ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit d, baptizavit. Sed cùm idem officialis exceptione hujusmodi non admissa definitivam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apostolicam appellaverit: Mandamus, quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

DE COGNATIONE e legali.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Inter adoptatum & filium adoptantis non potest durante adoptione consistere matrimonium.

Nicolaus *ad consulta Bulgarorum.*

SIqua f per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio inter me & ipsam, nuptiæ consistere non possunt.

DE EO g, QVI COGNOVIT CONsanguineam uxoris suæ, vel sponsæ.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Affinitas superveniens post matrimonium contractum non solvit matrimonium, sed exactionem debiti impedit, & crimen incestus inhabilitas quoad matrimonium contrahendum.

Ex Concilio apud h Metiam.

SIquis i cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem: nec filiastra, nec illa alio tempore alii, se poterunt matrimonio copulare.

CAP. II.

Affinitas superveniens etiam per illicitum coitum dirimit præcedentia de futuro, sed non matrimonium: & inceptum non potest.

Alexander III. *Pisanum Episcopo.*

VEniens a ad nos præsentium lator: [s. de] quisit. t.t. resp. quòd si matrem sponsæ suæ cognovit, & b sponsæ nunquam carnaliter adhæsit, impertiendo ei pœnitentia paulò major, quàm pro adulterio quæ acta, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione, contrahere matrimonium contrahere. Cæterum si sponsam cognovit, antequam matrem vel post, nunquam eam, vel aliam poterit accipere in uxorem.

[1 *Nobis tuæ f. literas præsentavit, ex quarum tenore didicimus, quòd quandam in uxorem duxerat, quam quidam ante duxerunt per mensem quo eam duxerat non cognoscere. Contigit tem sicut dicit, quòd pater sponsæ duxit uxorem suam vel ipsa mater erat, quam in ejus lecto jacentem diebus singulis cognovit. Transacto verò mense tam pater quàm alii proponunt cognovisse cum ea matrimonium consummaret, quod facere volebat dum non super hoc loqueretur.]*

CAP. III.

Non separatur matrimonium ad dictum viri, affinitatem inter conjuges præcessisse.

Idem.

DE illo c, qui uxorem fratris, antequam matrimonio jungeretur se proposuit cognovisse: dicimus, quòd nisi hoc publicum & notorium fuerit, & idoneis testibus comprobatum, prædictum matrimonium occasione illa ipsum impetere non permittat.

CAP. IV.

Incestuosus matrimonium contrahere non debet: si tamen tenet: & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere: & tamen tenetur uxori necessaria administrare.

Cœlestinus III.

TRansmissæ d nobis tuæ literæ demonstrant, quòd C. uxore sua defuncta, filiam ejus propinquam delicet propriam, copula carnali cognovit: postmodum aliam accipiens in uxorem, cum privigna publicam quam canis ad vomitum rediens, illicitam rem commisistero non expavit. Quia verò super his consilium requisisti, præsenti pagina respondemus, quòd legitimæ cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam, quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus. Si tunc ad ipsam non sine gravi cordis dolore accedat, etiam pro incestu & adulterio, donec cum ea permanserit, juxta moderamen tui arbitri pœnitentiam agat: postmodum si supervixerit, perpetuò sine spe nuptiarum permanebit.

CAP. V.

Non separatur matrimonium ad confessum conjugum, nisi constet assustatem præcessisse, etiam si rumor vicinia exigatur. Et est casus multum allegabilis & notabilis.

Idem.

SVper e eo, quod postulas, utrum conjugum [illegible] sante contractum matrimonium uxoris [illegible] sanguineam carnali commixtione cognoverit, cum [illegible] fateatur uterque, & aliqua pars vicinæ hoc [illegible] re dicatur, sit ab uxore sua judicio ecclesiæ [illegible] Tuæ frater. respondemus f: quòd propter [illegible] fessionem tantùm, vel rumorem vicinia, [illegible] debet: cùm & quandoque nonnulli inter [illegible] matrimonium velint colludere, & ad confessionem

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Sot. 4. sent. dist. 42. q. 1. art. 3.* b *contraxerint.* c *Ca. 1. De cogn. spirit. l. 6. B. Thom. 4. sent. dist. 42. q. 1. art. 2. & Durandum eod. dist. q. 1.* d *extiterat.* e *vid. Magistr. 4. sent. dist. 42. & ibi D. Thom. q. 2. art. 1, 2, & 3. & Durandum q. 1.* f *C. 1. eo. tit. in 1. comp.* g *Vid. Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 4.* h *Med. al. Mentian.* i *C. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Burch. l. 19. decr. c. 3. tit. de fornicatione, &c.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. & post. conc. Lat. p. in* [illegible] b *al. si sponsa.* c *Ca. 2. eod. tit. in 2. comp.* d *Ca. 1. eod. tit. 2. comp. Prænalis vid. Sot. 4. sent. dist. 37. q. 1. art. 3.* e *Ca. eod. tit. in 1. compil.* f *rescribimus.*

incestus facilè possilirent, si suo judicio crederent per judicium ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeo est judicandus validus, quòd nisi rationabiles *a* & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari. *b*

CAP. VI.

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de præsenti.

Innocentius III. *præposito Magdeburgensi.*

Dissertionem e tuam: [1 & 3.] Sanè ex parte tua fuit propositum, quòd quidam cum muliere quadam legitimè per verba de præsenti contraxit, quam postmodum à se incognitam, cuidam consanguineo suo tradidit in quantum potuit renitentem. Ille verò cum ipsa, licet invita, matrimonii solennia celebravit: sed mulier quam citò fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori restitui postulavit. Nos igitur inquisit. t. t. respondimus nunquam, & mulier propter publicam *d* honestatem est monenda sollicitè, ut nec primum repetat, cujus consanguineus eam licet invitam cognovit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter *e* reatum adulterii commissi: sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam universæ carnis ingressus. Quòd si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cùm adulterium ei non possit obijcere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Nam & si secundùm * Evangelicam veritatem nunquam nisi propter fornicationis *f* causam, dat vir uxorem aut uxor possit dimittere virum: non tamen semper propter causam eandem, vel uxor virum, vel vir dimittere potest uxorem, cùm possit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quæ post contractum legitimè *g* matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, qua hujusmodi iniquitatis particeps non existit *h*, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari: quanquam à quodam prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, utrum incestus vel adulterium manifestum fuerit, an occultum: aliis asserentibus inter gradum proximum & remotum esse potius distinguendum.

[1 In Domino commendamus, quòd in his quæ dubia reputat, vel obscura, eadem consulit ap. ut in cæteris ipsius auct. servanda.]

CAP. VII.

Copula carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea, h. d. secundum quosdam.

Idem *Episcopo Antissiodorensi.*

Fraternitati *i* tuæ: [1 & 3.] Divortii sententiam approbamus, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine noscitur polluisse.

[1 Super tribus capitulis fed. Apost. consulenti, ad cujus consilium est an retro dubia à cunctis fidelibus recurrendum, scripsit responsum, respondemus. In primo.]

CAP. VIII.

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium.

Idem *Episcopo Gerunden.* a

Ex literis *b* fraternitatis tuæ accepimus, quòd G. lator earum matrem puellæ, quam intra nubiles annos desponsaverat in uxorem, carnaliter sæpè cognovit & post carnali commixtione puellam tractavit adultam: [1 & 3.] Nos autem eidem viro pœnitentiam injungi fecimus pro peccato: consul. t. respondentes, quòd eis ab invicem separatis, mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri. Vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper continentiam servare tenentur, & enorme deflere delictum, quod pro nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas hujusmodi delapsu carnis minimè timeatur.

[1 *Unde ipsius viri anima provideri humiliter postulasti, & utrum mulier ad secundas nuptias eo vivente liceat convolare, cùm hoc factum publicum & notorium habeatur.*]

CAP. IX.

Idem quoad titulum dicit quod decr. supr. proxe.

Idem *Archiepiscopo Magdeburgen.*

Veniens *c* ad Apostolicam sedem E. laicus nobis proposuit, quòd cùm tempore infantiæ suæ quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem, quàm citò ad legitimam pervenisset ætatem: pater puellæ confœderatione hujusmodi fidejussorum obligatione hinc inde firmata, eum in propriam domum recepit, & nutrivit insimul cum puella: deinde ex conversatione diuturna sororì puellæ carnaliter se conjunxit: tandem amicorum suorum devictus instantia, quam juraverat in uxorem accepit: & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, cognoscebat utramque. Verùm licet in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec suum voluit confiteri delictum: nunc autem reversus ad cor, pœnitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi. Cùm igitur non tantùm à malo, sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus *d* abstinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro hujusmodi enormitatis excessu injuncta pœnitentia competenti, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, ut de cætero abstineat ab utraque.

CAP. X.

Affinitas superveniens non dissolvit matrimonium.

Idem *Archiepiscopo Strigonien.*

Tua fraternitatis *e* devotio postulavit, utrum is, quæ cum sorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore possit postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requisitus. Nos igitur respondemus, quòd uxor & à commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quòd si fortè commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale, cùm affinitas post matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

CAP. XI.

Summatim est supr. capitulo proximo.

Gregorius IX. *Episcopo Pistaven.* f

Iordanæ *g* mulieris petitio continebant, quòd I. laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & ea

---

a *Probabiles, in aliquot Cod.* b *Bald. in l. 1. C. de prob. & l. ne quidem. C. de accus.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *Vid. conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. ca. 3.* e *præter.* * *Matth. 19. Marc. 10. Luc. 16.* f *Vid. conc. Trid. sess. 24. de sacr. matr. in princ. & 27.* g *legitimum.* h *existat.* i *Ca. 2. eod. tit. in 3. comp. lib. 4. sent. dist. 41. q. un. art. 2. versic. quòd si objicias.*

a *Gerundinen. al. Fertundinen. al. Gradens.* b *C. 3. eod. tit. in 3. comp. vide Tabienſem in ſumma, verbo ſponſalia. §. 9. in quarto modo.* c *C. 4. eod. tit. in 3. comp. vide Covarr. 4. decr. pa. 1. c. 5. non longè à principio.* d *1. Thess. 5.* e *C. 3. tit. de consangu. & affin. in 3. comp.* f *Pistaviensi.* g *Vide quos citavi in ca. à nobis, & c. fin. supr. de despons. impub.*

intra ejusdem anni spacium carnaliter cognita, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expavit: & infrà. Quare prætata I. supplicavit, ut cùm carnis stimulis resistere nequeat, sibi (ne jure suo sine sua propria culpa fraudetur,) providere salubriter dignaremur. Ea propter mandamus, quatenus (si res ita se habet) utrumque ipsorum ad vovendam perpetuam continentiam attentè moneas & inducas: & si ad eam induci nequiverint, memoratum I. (injuncta ei primitus pro commisso incestu pœnitentia competenti) ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, ecclesiastica censura compellas.

DE CONSANGVINITATE ET AFFINITATE.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis & quarti gradus.

Alexander III. *Cassien Abbati.* a

EXliteris *b* tuis accepimus, quòd cùm quidam secretò quandam viduam subarrasset, & carnaliter cognovisset: [1 & 2.] Tandem cùm vir paratus esset eam in conspectu ecclesiæ subarrare, surrexerunt duo proponentes, quòd iste qui eam subarrare volebat, priorem virum quarto gradu consanguinitatis attingit, unus autem ita se audivisse juravit, alius noluit id juramento firmare: [2 & 3.] Nunc quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram Archipresbytero *c* Plumbarolæ, quòd primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus uttamque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare: [3 & 4.] Inquisitaverò diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quòd primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit *d*, non differas divortii sententiam promulgare: æquè enim (ut canones dicunt) abstinendum est à consanguineis *e* uxoris, ut propriis. Cæterùm tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum non ignorent.

[1 *Et cohabitasset cum ea per annum, Medualdum utrum mulieris traxit in causam proponi, quòd illam in potestate sua positam quasi formcariam cognovisset: tunc vir & mulier quasi juramento firmaverunt, quod ab anno alter & plus in alterius copulam consenserat maritalem, & de catero sicut vir & mulier habitarent insimul. Cum autem nec juramentum, nec fidem procurator habuit, exigit eam publicè subarrari, quod.*]

[2 *Et ob hoc licet ille præfatam mulierem subarrare distulerit, minimè tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu verò temporis ad instantiam Medualdi præfatus vir publice matrimonium celebravit, & postmodum ferè per annum cum uxore permansit.*]

[3 *Ad hæc inquirat à quibus & in quibus & quando didicerunt, quod testantur. Si verò post motam quæstionem didicerunt, non est ad eorum dicta jam dictum matrimonium dissolvendum, similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerunt.*]

CAP. II.

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Vrbanus III. *Burdegalen. Archiepiscopo.*

SVper eo *a*, quòd juvenem asseris puellam nobilem fide interposita desponsasse, quæ sanè sponsalibus eum repetit: & ille excipit dicens, se non tenere, eam ducere, pro eo quòd postquam puellam sibi eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit: [1 & 2.] t.t. respond. quòd si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifesta fama tamen loci hoc habet, cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.

CAP. III.

Si dispensatur cum aliquo, ut possit contrahere in certo gradu, alias prohibito, requiritur quòd uterq; eorum non gradu distet à stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.

Celestinus III.

QVod *b* dilectio: & infrà. Quæsivisti, utrum is qui à stipite per descendentem lineam, sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indultum Apostolicæ sedis legati, qua permissum est in omnibus terræ illius in sexto gradu conjungi: Quod mirum videtur fieri secundùm regulam, quæ dicitur: Quòd gradu uno distat à stipite, & à quolibet, per aliā lineam descendentem ab eodem: cùm tamen de consuetudine terræ, quando talis casus emerserit, incolæ propter proximum gradum conjunctos separent & impediant copulam nuptiarum. Nos itaque respondemus, quòd indulgentia illa sic est intelligenda, quòd interque conjungendorum alter à stipite sexto gradu. Si verò alter sexto vel septimo gradu distat à stipite, alter autem secundo vel tertio, adjungi non debent: unde in hac parte consuetudo detestanda multitudini & observatæ consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem & scandalum populi fiat dum, quadam adhibita novitate.

CAP. IV.

Infideles conjuncti in gradu prohibito ab ecclesia, si separantur non separantur.

Innocentius III. *Archiepiscopo & capitulo Toren.* c.

DE *d* infidelibus ad fidem conversis, utrum si ante conversionem suam secundùm legis vetera instituta, circa gradus consanguinitatis à canone determinatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptismum? Consul. t. duximus respondendum, quòd matrimonium sic contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cùm à Iudæis Dominus requisitus, si liceret uxorem quacunque causa dimittere, ipsis respondit: Quos Deus conjunxit, homo non separet: per hoc innuens esse matrimonium inter eos.

CAP. V.

Consanguineæ mariti cum consanguineis uxoris licitè contrahunt, hoc primo. In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo, hoc secundo.

Idem *Rosan. f Archiepisc.*

QVod *g* super his: [1 & 2.] Super eo cognovit, quòd pater & filius, cum matre & filia, & duæ cognatæ cum duabus cognatis, avunculus & neptis cum duabus sororibus contrahunt matrimonia *h*, matrimonium duximus respondendum, quòd licet omnes consanguinei

a Cassinens. al. Caissin. b *Cf. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alexand. III. p. 6. c. 32.* c *Plumbadæ.* d *contingit.* e *in 7. Codicibus manuscr. ita: à consanguineis uxoris & proprijs.*

a *Cf. eod. tit. in 2. comp.* b *Cf. in tit. in 1. comp. quomodo est, quòd decrevit Concil. Lat. sub Innoc. III. quod deinceps [illegible] ca non debet. Adde quæ diximus in tractatu [illegible] rom. al. Turonens. al. Turonensi.* d *Cf. eod. tit. in 3. comp. quod [illegible] gist. sent. 4. sent. dist. 39. & tibi D. Thom. q. 1. art. 2.* e *[illegible] Marth. 19. Marc. 10.* f *Rosanen. al. Rosanen. al. Rosan.* g *[illegible] eod. tit. in 3. comp.* h *al. matrimonium talium [illegible]*

per viri sint affines uxoris, & o[illegible]guinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris & viri, ex eorundem, scilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem *a* intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur debes publicè inhibere, & præsumptores ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

[1 *Articuli, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum duxi consilium requirendum, & ad ea exequenda quæ officium exposcunt pastorale ap se procuras auxilium invocare, solicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulantibus tuis gratis animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quòd in duas tua pater & filius, & matrem & filiam, duo viri duas cognatas, avunculus & nepos duas sorores ducunt in uxores, & maritus & uxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tua dicit, infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes ad invicem matrimonium contrahere, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes.*]

CAP. VI.

Non valebit dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam papa confirmaret. h. d. secundum verum & communem intellectum.

Idem.

Quia *b* circa: & infrà. Porrò de nobis viro N. pro eodem dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, à sed. Apost obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet. Cùm tamen ante dispensationem obtentâ unica filia, quam habebat, viam fuerit universa carnis ingressa, prout tua consultatio continebat: dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione (sicut adseris) grave videas scandalum immineri.

CAP. VII.

Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent à stipite, vel germine incipere.

Idem.

Tuam *c* doxit fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradibus ab avunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis inceperint computare? Nos igitur inquis. t.t.r. quòd cùm conjugium multum favoris obtineat, testes, qui ad divortium celebrandum producti, consanguinitatis gradus computant, à stipite debent incipere, id est, à patentibus vel germanis, & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis vel æquipollentibus indiciis designando personas, præsertim cùm sæpiùs testimonium perhibeant de auditu: quod quia minus est validum, non est in articulo hujusmodi nimium laxanda facultas: quum qua ratione computationem inciperent à secundo, eadem ab ulterioribus inhærent.

CAP. VIII.

In secundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de filiis susceptis ex secundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cum consanguineis primi viri.

Et prohibitio conjugis ultra quartum, consanguinitatis & affinitatis gradum non extenditur. h. d. iste textus quis quotidie allegatur, & est singularis in materia sua.

Idem *in Concilio generali.*

NOn *a* debet reprehensibile judicari, si secundùm varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo. Cùm ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole susceptâ ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant & aliquando periculum pariant animarum, cùm cessante prohibitione, cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus *b*, ut sic contrahentes de cætero liberè copulentur. Prohibitio *c* quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius verò numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus, quòd vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor *d* elementis. Cùm ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis: ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuit peccatum, sed auget: tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam.

CAP. IX.

Distans à stipite quarto gradu vel citeriori, cum distante quinto, ulteriori contrahere potest. h.d. cum glossa.

Gregorius IX.

VIr, qui à stipite *e* quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundùm regulam adprobatam, quæ dicitur: Quoto gradu remotior differt *f* à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem: licitè possunt matrimonialiter copulari.

DE FRIGIDIS *g* ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEUNDI.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Si marito provocante ad divortium, & se impotentem asserente, mulier hoc item fatetur, servata solemnitate canonica matrimonium indistincti diriminitur: sed si decipiatur ecclesia, primum matrimonium reparatur: si verò muliere agente vir asserat se potentem, nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non audiatur: sed si vir hoc idem confiteur vel convincatur, matrimonium separatur, & mulieri contrahendi licentia datur. h. d. secundùm Hostien.

Ex Brocardico lib. 18.

ACcepisti *h* mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per an-

a *Vide Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. can. 6.* b *Quantum ad contrahendum vel non intra gradus prohibitos attinet, vere dicit, non debet. Ard.* c *C. 2. eod. tit. in 4. comp. & quatenus ad gradus reformatos de auditu, vide Cravettam de antiq. tom. part. 1. consil. num. vers. visis de fama, num. 34. cum multis seq. adde text. in c. post ea quadam. Sup. de sent.*

a *Ca 3. eod. tit. in 4. comp.* b *decrevimus.* c *Vide D. Thom. 4. sent. dist. 40. q. 1. art. 4.* d *In concilio & aliquot verisimile, quod constat ex quatuor elementis.* e *Vide citatos in ca. præcedente.* f *distat.* g *De materia hujus tit. 4. sent dist. 34. ubi doct. & D. Th. q. 1.* h *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vide Durandum 4. sent. dist. 34. q. 2. & plenius ibi Soton. q. 1. art. 2.*

num: & nunc primùm dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia: si illa, quæ uxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, & probari potest per verum indicium, ità esse ut dicis, separari potestis, ea tamen ratione, ut si tu post aliam acceperis, reus perjurii a dijudiceris: & iterum post peractam pœnitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem b si prior post annum, aut dimidium ad Episcopum, aut ejus missam proclamaverit, dicens, quòd non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quòd caperes mulieris: quia si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? citò enim & in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut ejus missum proclamaverit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideò maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere propter quæ illum accepi: si probari potest per rectum judicium, separari potestis, & illa si vult, nubat in Domino.

CAP. II.

Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentum ætatis, sive naturæ.

Alexander III. *Ambianen.* c *Episcopo.*

QVod d sedem: [1 & 2.] Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

[1 *Apostolicam consuluisti super his quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exemde f. non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quòd quædam mulier tui episcopatus cuidam viro nupserit, asserens quòd ob utriusq; inguinis rupturam genitalia ejus abscissa fuissent, nec dum ab eo cognita fuisset, qui utrig; factus leprosus se penitet & sua domui reddidit infirmorum. Mulier verò ad domum patris reversa sicut asserit juvenis, alii viro nubere desiderat, & conjugali affectu conjungi. Unde licet Romana ecclesia non consueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia malefitia legitimè conjunctos dirimere, si tamen consuetudo generalis Gallicanæ ecclesiæ habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur: nos patienter tolerabimus, si secundum eandem consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit nubendi in Domino concesseris facultatem.*]

CAP. III.

Naturale impedimentum ad coitum, insuperabile arte medicorum, matrimonium impedit.

Idem.

EX literis e tuis accepimus, quòd quidam sedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cùm debitum reddere non posset, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omninò viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus impeditum, ita quòd vir ei commisceri non potest. Respondemus igitur, quòd si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

CAP. IV.

Contrahens scienter cum impotente ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III.

COnsultationi f tuæ, qua nos consuluisti, utrum fœminæ clausæ impotentes commisceri maribus, matrimonium [illegible] contrahere? & si contrahunt, an debeat a reddi? Taliter respondemus, quia incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

CAP. V.

Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium dirimitur: aliàs cohabitabunt conjuges per triennium: & si tres mulieres manu propinquorum jurant, quòd detenti ejusdem sexus impotentia, & non potuerint conjungi, statim separantur. In omnibus iuiter summatur.

Celestinus III.

LAudabilem b: & infrà. Requisitis quatuor personis indulgendum sit naturaliter frigidis ad exercendam copulæ nuptialis: [1 & 2.] Nos verò in primis consultatione sentimus, ut à tempore celebratæ inter eos si frigiditas prius probari non posset, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, juxta c decretum Gregorii mulier per juramen quòd de viro probare potuerit, quòd cum ea coire non potuit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separetur. Quòd si ambo consentiant simul esse, ut sint, non ut uxorem, saltem habeat, ut sororem. Si autem, quòd nunquam se invicem cognoverint sola mulieris fama (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis evangeliis, uterque jurejurando dicat, quòd nunquam per trinnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc vidua quòd mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verùm si ille aliam duxerit, tunc hi qui juraverant, in perjurii teneantur, & peracta pœnitentia coguntur ad connubia priora redire.

[1 *In qua si defecerint separentur.*]

CAP. VI.

Propter avitationem mulieris, si apparet, quòd prius habuit maraculum absq; periculo corporis ab habitu reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur, tamen si postea apparuerit se fuisse deceptam.

Innocentius III. *Aiasiadenen.* *Episcopo.*

FRaternitatis tuæ literas d recepimus, continentes quòd O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non semel carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per quosdam presbyterum tuum super hoc fuisses edoctus; tamen volens habere certitudinem plenioremm, quatenus matronas suæ parœciæ providas & honestas, ad tuum transmisisti, sentiam evocasti, districtè illis injungens, ut [illegible] lo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inquirerent & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad virum les amplexus, quæ tandem in fide sua tibi retulerunt constanter, quòd eadem nunquam poterat esse commixta conjunx, tanquam cui naturale deerat instrumentum. Unde inter ipsam & virum divortium celebrasti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam transiret, perpetuam continentiam servatura: & vero literam tribuisti, ut uxorem duceret, quia pater filios habebat. Contigit autem postea, quòd mulier ipsa quidam qui feras hujusmodi referavit, & abjicient continentiam, quam promisit, G. latori præsentium fuisse ipsit. Quamvis igitur semplenè nobis expositum non modo dicta mulier se promiserit continentiam [illegible] turam, utrum videlicet simpliri verbo, an voto [illegible]

a *Iudicetis.* b *in aliquot manuscr. post annum & dimidium, quam lectionem videtur agnoscere glossa in verbo, tacuit.* c *Ambien.* d *C. 3 eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 30. c. 28. vide Sylvestrum in summa, verbo matrimon. q. 16.* e *C. 1. eod. tit. in 2. comp. vide Th. 4 sent. dist. 34. q. 1. art. 2.* f *C. 2. eod. tit. in 2. comp.*

a *Debeant.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* c *Gregorii* [illegible] *Ioan. Ravennatem Episcopum, ut referunt Bart. Platina, in vita p. 178. & Panormo. lib. 6. c. 4. sive 1. 15.* d *C. un. eod. tit. in 6.* e *C. un. eod. tit. in 6. ad. 3. vide Hostien. in summ. tit. de frigid. & malefic. & qualiter & quando.*

utrùmve ad religionem transierit, ut promisit, an contra promissionem *a* suam in domo remanserit, & qualiter prædictas illas fecerit referari, utrum videlicet artificio medici, an cubitu viri, seu alio quolibet modo: nostramen perspicaciter attendentes, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per operis humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam, cùm pateat ex post facto, quòd ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commisceretur: & ideò inter ipsam & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam & præfatum Guil. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus abinvicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transiverit (sicut asserit *b* promisisse) primus vir, qui non consensit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin ea dimissa, debet ad illam redire, cum qua primò contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, & intelligatur per hoc cum præfato Guil. fornicata fuisse, vel nisi se fornicario modo alii viro miscuerit, ut primus vir præter fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantùm simplici verbo se promisit continentiam servaturam, & postea in conspectu ecclesiæ nupsit memorato Guillel. quamdiu articulus iste dubitabilis erit, præsumi non debet, quòd fornicaretur cum illo, sed ideò non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hæc *c* autem quæstionem illam noveris esse solutam, qua quæritur, utrum ea, quæ adeò arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo *d* violentia inferatur, non solummodo levis, sed horetur gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro cui nupserat, adeò arcta est, ut nunquam ab eo valeat defloravi: si ab eo sit per judicium ecclesiæ separata, & nubit alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo prius fœdus inierat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cùm finale judicium pendeat ex futuro.

CAP. VII.

Si nesciunt virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potestatem cuiquam, eis hoc jurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inverendo verbis istis.

Honorius III. *e*

Literæ vestræ nobis transmissæ continebant, quòd cum causa matrimonii quæ inter M. Mulierem & A. ejus virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa: dicta M. proposuit, quòd cùm octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diutè diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat, eo quòd prædictus vir ejus non habebat potentiam cognoscendi: quare petebat divortium celebrari. prædictus verò A. fatebatur, quòd illam nunquam cognoverat: quam se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos verò, ne id confiteretur in fraudem, à matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium ipsam adhuc virginem permanere. Proindè mandamus per Presbyterum, de cujus parœcia vir extitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset: nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quòd mater esse volebat, & filios procreare, proponente verò viro, quòd paratus erat stare consilio ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut agerent pœnitentiam de commissis, & sic fortè placet Deo *a*, qui matrimonii fuit institutor & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reversi præsentiam, consona voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & constiterit vobis præfatum virum & mulierem, intra prædictos octo annos, per continuum triennium insimul habitasse: ipsis cùm septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.

DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIAE.

TITULUS XVI.

CAP. I.

Matrimonium contra interdictum ecclesiæ, vel judicis factum seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totius istius tituli.

Alexander III. *Paduen. Episcopo.*

Literæ *b*, quas tua nobis fraternitas destinavit, expressè declarant, quòd cùm quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem ea præsente & consentiente, præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies dona & munera viri secundùm morem terræ sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum sæpè amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viri sui fratre se desponsari permisit, & quod ab illo *c* cognita fuisset, mendaciter adseverat. Cumque ei prohibuisses publicè, ne cui illorum, vel alicui *d* se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cùm mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: [1 & 3.] Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem, (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

[1 *Verùm quoniam solicitudini nostræ incumbit excessus & enormitates aliorum corrigere, & ad modum & formam rectitudinis revocare: f. t. p. a. s.*]

CAP. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum ecclesiæ contracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.

Idem *Vigorien. & Baron. Episcopis.* *c*

Ex literis *f* Cantuarien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quòd cùm G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem, cuidam R. nomine desponsasset: [1 & 3.] Postea orta suspicione, quòd præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata: qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de præscripto negotio plenè constaret, vir

a *Deest in antiq. exemplaribus.* b *Hæc verba, sicut afferit prom. desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulò recentioribus & antiqua compilat.* c *al. per hoc autem.* d *al. aut alio simili modo, &c.* e *Si hanc decretalem recolligat juncta communem sensum, ut loquatur de eo qui per malefitia factus est impotens ad congrediendum cum uxore, vide fort. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3.*

a *In uno Vaticano: si forte placeret Deo, qua matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c.* b *C. 2. eod. tit. in 1. camp.* c *ab eod.* d *alii: sed in antiquis, alicui.* e *Vuigorien. & Barm. al. Vigornien. & B. sed ferè in om. manuscr. Vulgor. & Baton.* f *C. 3. eod. tit. in 1. camp.*

ad secunda vota transire: sed ipse præscripta prohibitione contempta, filiam G. in facie ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem: [2 & 3.] Cùm Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cujus appellationi Archiepiscopus deferens, eidem sub excommunicationis interminatione districtius interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alii Gu. nomine nupsit: [3 & 4.] Mandamus, quatenus si nihil constiterit, quòd impediat, præter consensum de futuro, qui inter præfatos *a* R. & M. adsertur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda sublato appel. obstaculo judicetis. Licet enim contra interdictum ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia *b* tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem ecclesiæ hoc fecerunt.

[1 *Tosti modicum tempus quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præsente verbis præsentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præstita, quòd vir mulierem sicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo obediret, nubilq; defuit, nisi solemnitas in facie ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari.*]

[2 *Postmodum verò duabus mulieribus & viro coram Archiepiscopo constitutis, prædictus R. publicè confessus est, secum M. sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse, & aliam s. Matildam prava quorundam suggestione fraudulenta postmodum accepisse. Maria verò constanter asseruit, quòd pater ejus non meras de voluntate ejus querelam, dicens quòd inter ipsam & præfatum R. excepta sola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minimè tenebatur: & ideo eam quam secundò acceperat, relinquebat. Cùm autem alia præfat. R. tanquam propriam uxorem sibi restitui postularet.*]

[3 *Et super hoc citata coram Archiepiscopo noluit propter appellationem quam objecerat, apparere. Cum agitur absentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsum experientiæ vestræ de qua multum confidimus committentes.*]

CAP. III.

Si hi, qui dicebantur consanguinei, contraxerunt contra præceptum judicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.

Idem *Paduan. Episcopo.*

DE muliere *c:* & infrà. Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur conjungi, & pòst contra interdictum ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tamdiu separentur, quousque legitimè cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit & debeat jure stare.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequens parentum conjugium, etiam quoad hæreditatem.

Alexander III.

CONquestus *d* est nobis H. quòd cùm quandam mulierem in uxorem accepetit, R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eò quòd ante desponsationem matris suæ nata fuerit, cum pater mulieris præfatæ matrem ipsius accepit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus si ei ita, ut legitimam judicetis, prædicto R. inhibentes ne super hæreditate paterna molestiam ei inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præsumpserit, cùm *a* severitate ecclesiastica proceditis.

CAP. II.

Separato matrimonio in facie ecclesiæ contracti, filii prius concepti ante sententiam sunt legitimi.

Idem.

CVm *b* inter I. virum, & T. mulierem divortium certa canonicè sit prolata, filii eorum non debent inde sustinere jacturam, cùm parentes eorum nullo modo ne contradictione ecclesiæ inter se contrahere valuerint, ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui *c* concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quòd ad bona paterna hæreditario jure succedant, & de paternis facultatibus nutriantur.

CAP. III.

Statur verbis viri & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indicijs & testibus probetur contrarium.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.*

TRansmissæ *d* nobis tuæ literæ continebant, quòd cùm N. usque ad juventutem quendam puerum nutrivisset, uxore sua M. tunc non desponsata, ipsa mortuante, postmodum ipsam legitimè desponsavit, & ex ea sustulit ex eadem: quibus paternam famam asserentibus, prædictus juvenis *e* contradicit, genitus filium & hæredem, quamvis à vicinis, quæ ipsius matrimonio eorum esse credebat, spurius diceretur: prædicti viri & uxor ejus præfatum juvenem spurium fuisse, ut ejusmodi filium esse negabant, sed dicebant, quòd ipse ætatis intuitu nutrivissent. Cùm autem quæstio inter eos mota esset, & prædictus juvenis pro eo, quòd ipse hæres nolebat, vinculo sit excommunicationis adstrictus. Consuluit nos, respondi quòd in tali casu standum est viris & mulieris: nisi certis indiciis & testibus tibi constiterit, ipsum se *f* filium juvenem memoratum.

CAP. IV.

Illegitima proles est, quam vir vivente uxore ex adultera cepit, sive cum adultera, sive cum uxore mortua.

Idem *Exonien. g & Vincentium. Episcopos, & Abbatem Hersfordiæ.*

CAusam *h* quæ: [1 & 2.] Si constiterit, quòd Agatha de Anelmia muliere tempore adhuc viri ejus, cum eo tanquam cum viro suo morante, vel Rainaldo nata fuit, eam non fuisse legitimam eiusdem R. filiam dicetis: quia non potuit esse uxor, quæ viri sui nomen usurpans, alii dum ille viveret, copulari præsumpsit.

[1 *Inter nobiles virum F. & S. de Ardem quendam filiam A. gatiæ de nativitate ipsius veritate vobis fcp. & vos Latinæ sub certa forma commissimus terminandam: Verum quia eadem F. de Ard. præfa. Landun. Episcopum omnino habeat pro quod dominus est prædicti R. amovendum, & in filiæ illius duximus subrogandum, per Apost. sedem vos mandamus, quatenus.*]

a Præfatum. b aliqua in recentioribus, nam in omni. veteribus alta legitur. c C. 5. tit. de sponsa. allen. in 1. comp. & post concil. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 19. d Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat sub Alex. III. p. 33. c. 3.

a In aliis, contra eum: sed in omnibus antiquis, ut alibi sæpe sum. b C. 2. eod. tit. int. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 33. c. 5. c conceptus. d C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 8. c. 11. e contradixit. f in aliquot exemplaribus filium esse illorum, sed in antiquis, ut est expressum. g Exon. & Vincentien. sed rectius ut est impressum. h C. 4. eod. tit. in 1. compilat. vide ex causam quæ supr. de dote & cap. cujus quæ supr. de offi. deleg.

CAP.

CAP. V.

Bastardi nativitatis opposita petentis hæreditatem coram judice fæculari, est ad ecclesiasticum judicem transferenda. h. d. & est tenenda multum notabilis & allegabilis.

Idem *Exonien. Episcopo, & Abbati Herford.*

Vator a præsentium R. [1 & 2.] Cùm autem idem R. coram seculari judice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam : ille sibi præfatus obiceret, quòd pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideò de hæreditate avi sui nihil posset in successorio vindicare : tandem cùm super quæstione nativitatis coram Norwicen. Episcopo tractatum fuisset ad nostram extitit audientiam appellatum : [2 & 3.] Quocirca mandamus, quatenus causam super quæstione nativitatis patris ejusdem R. intra duos menses sublata appellationis obstaculo terminetis. Si verò intra duos menses præfatus H. non poterit probare legitimè quod objecit, ex tunc seculari domino, sub cujus judicio ille extitit causa vertitur, intimetis : ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat & decidat.

[1 *Non fuit multo discrimine sui corporis ad nostram accedens præsentiam, sua nobis conquestione proposuit : quòd cùm avus suus avum habuerit, de quorum uno ejus pater processit, de altera filiam patrem suum sustulisset : idem Ha. XL. acres terræ quæ ipsum & patrem ipsorum B. contingunt, per violentiam detinet, nec eidem R. qui succedere in bonis paternis debet, vult excludere debitum parum.*

[2 *Lis in seminio, altera pars vel per se vel per alium suam non curabit præsentiam contempsit. Nolentes itaq; causam ipsum diutius protrahi, tam experientia vestra committentes.*]

CAP. VI.

Natus de legitimatur per sequens parentum conjugium, spurius verum h. d. innuendo verbis literæ. Et est caput famosum, & pandit allegatur in utroq; foro.]

Idem *Exon. Episcopo.*

Tantæst b vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius c & ab hæreditate repellendus, præsertim si in mortem uxoris prioris alterutri eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

De causa civili inter laicos non cognosci ecclesia : cognovit tamen quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem *London. & Vigornien. Episcopis.*

Causam d quæ inter R. & F. super eo, quòd mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscatur, vobis commissimus terminandam. Verum quia literis nostris inseri fecimus, ut sæpè fato R. possessionem omnium, quorum possessor existebat, avus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus : nos attendentes, quòd ad Regem pertinet, non ad ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere. Fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionum judicium relinquentes, de causa principali, videlicet, utrum mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam hujusmodi terminetis, licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

CAP. VIII.

Si mulier per judicium ecclesiæ separata à primo, vivente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo susceperit.

Idem *Episcopo & Archipiscopo Vincentino.*

Relatum e est ad audientiam nostram, quòd quum H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. uxorem suam non rediens f, ipsa apud bonæ me. Vincentinum Episcopum adversus eum querelam deposuit, & quòd eum non posset diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus verò sicut vir providus & discretus parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent. Cumque elapso longi temporis spacio g vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu ecclesiæ auditis rationibus mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulsit. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quòd Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

CAP. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per ecclesiam approbato, sunt legitimi. h. d. innuendo literæ.

Idem *Belvacen. Episcopo.*

Quod d nobis : & infrà. Si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos judices filios & hæredes.

CAP. X.

Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honestatis justitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludenda : & tenemus hunc casum, quia sæpe per ignorantiam accedit.

Cœlestinus III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

Referente e nobis : & infrà. Fra. t. t. respon. quòd publicæ honestatis justitia prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari : ac per hoc cùm filii, nec per ecclesiæ permissionem nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

CAP. XI.

Ad docendum prolem illegitimam, non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie ecclesiæ contractum.

Idem.

Pervenit f sanè ad nos ex insinuatione L. viduæ, quòd cùm inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimonium fuisset legitimè celebratum, & quandiu vixerunt, quietè permanserunt g. post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hæreditate tanquam illegitimam, amovere conantur : Mandamus

a *Ca. 5. eod. tit. in 1. comp. Ex quatenus ex hoc c. colligitur, quòd quæstio nativitatis remittenda est ad judicem ecclesiasticum, si incidat coram judice seculari, vide Bart. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matrim.* b *Ca. 8. eod. tit. in 2. comp.* c *vide Lherorum. per Bar. ff. num. hab. & l. pen. ff. uxor. ff. solut. matrim.* d *C. 7. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 33. c. 4.*

a *Ca. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 30. c. 13.* b *redibet.* c *Adde quòd dicatur esse longum temporis spatium, Inst. de usucap. §. 1. & l. fin. C. de præsc. long. temp.* d *Ca 3. tit. de clandest. desponsi. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 30. c. 17. vide citata in c. cum inhibitio supr. de clandest. desponsi.* e *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* f *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *permanserint.*

itaque, quatenus si est ita, dictam viduam legitimam nuncietis.

CAP. XII.

Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama vicinia & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III.

PEr tuas a literas intimasti, quòd R. ex muliere, quam secundùm opinionem majoris partis vicinia in concubinam habebat, prole susceptâ, quandam post & aliam ea defuncta duxit in uxorem: & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit: processu verò temporis idem R. in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quòd eam quam habere visus fuerat concubinam, priùs adfidaverat in uxorem, quàm ex ea filium genuisset: & postea cùm b ageret in extremis, eum quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit c. Cùm autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus, tu præter id, quòd ex quadam decretali bonæ memo. Alex. Papæ prædeceff. no. standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis testibus à filio ejusdem R. productis, quibus legitime comprobavit prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergii adfidasse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quòd plus est, quod in veritate agitur, quàm quod simulate concipitur: licet dictus R. cùm ea dimissa, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit d, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit: sive desponsatio ipsa fuerit de præsenti, aut per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata: sive per verba de futuro, carnali copula subsecura: non tam decretali dicti prædec. no. quæ in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te processisse legitimè respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

CAP. XIII.

In terris ecclesia Papa potest liberè illegitimos legitimare, in terris verò alienis nè nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirectè & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non est sine scrupulo. h. d secundum intellectum, qui placet Panorm. & est c. difficile, & multum famosum.

Idem *nobili viro Gu. montis Pessulani.*

PEr e venerabilem fratrem nostrum Arelatem Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quo minus tibi succederent, natalium objectio non noceret. Quòd autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quòd diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitimè genitis, non naturalibus f tantùm, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in Episcopos promoveri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Romanos Pontifices inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem. Nam cùm major in spiritualibus tam providentia, quàm [illegible] ctoritas & idoneitas requiratur: quod in [illegible] ceditur, licitum esse videtur & a in minori. Nec [illegible] le quoque id videtur posse probari, cum ex [illegible] aliquis ad apicem episcopalis dignitatis assumitur a patria potestate. Præterea enim si filius [illegible] scopus scienter servum alterius in Presbyterum [illegible] naret, licet ordinator satisfacere domino [illegible] dinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videlicet siquidem monstrosum, ut qui legitimus ad [illegible] fieret actiones, circa seculares actus illegitimus [illegible] neret: unde quum in spiritualibus dispensatio [illegible] sequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri liberè potest [illegible] sed efficere, in quo & summi Pontifices authoritate exercet, & summi principis exequitur potestatem. [illegible] debatur autem ex eo trahere majorem audaciam [illegible] stulandi, quòd cùm Rex Francorum I. Regnar [illegible] serit, & ex alia postmodum superducta [illegible] pit & puellam, & tu similiter, exclusa legitima [illegible] duxeris aliam, ex qua filios susceperis: licet [illegible] regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de [illegible] Apostol. sed, dispensandum. Verùm aliter [illegible] ter inspicitur, non res similis, sed valde [illegible] nitur: nam Rex ipse à Regina per Remen [illegible] Apostolicæ sedis legatum fuit per sententiam [illegible] tus, tu verò uxorem tuam à te temerè [illegible] rasti. Ipse quoque priusquam ad eum [illegible] non contrahendo cum altera pervenisset, aliam [illegible] xit, ex qua prolem geminam noscitur [illegible] in contemptum ecclesiæ, aliam superinduxit [illegible] tasti. Præterea Rex ipse contra matrimonium [illegible] mentum affinitatis objecit, & coram [illegible] piscopo testes induxit: cujus sententia, quia [illegible] solummodo propter judiciarium ordinem [illegible] tum, nos post restitutionem Reginæ [illegible] ximus deputandos: tu verò uxori tuæ nihil [illegible] tium induceret objectis: cùm essi fides [illegible] tribus bonis conjugii, non tamen ipsius [illegible] gale vinculum violasset. De filiis ergo [illegible] utrum legitimi vel illegitimi fuerint, [illegible] quæstio adfinitatis objectæ, potest non [illegible] tari. Nam si adfinitas fuerit comprobata, [illegible] Reginam non esse Regis conjugem apparebit; [illegible] sequens alia videbitur tibi legitimè copulata, [illegible] legitimos peperisse. Insuper cum Rex [illegible] temporalibus minimè recognoscat, sine [illegible] sione in eo se jurisdictioni nostræ [illegible] videretur aliquibus, quòd per seipsum [illegible] Pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum [illegible] potuit dispensare: tu autem nosceris [illegible] [1 & f.] Rationibus igitur his inductis, [illegible] fecimus requisiti, causam tam ex veteri, [illegible] testamento tradentes, quòd non solum in [illegible] trimonio (super quo plenam in temporalibus [illegible] potestatem) verumetiam in aliis regionibus [illegible] sis inspectis, temporalem jurisdictionem [illegible] ercemus, non quòd alieno juri præjudicare [illegible] sed quia sicut in Deuteronomio g continetur, [illegible] ficile & ambiguum apud te judicium esse [illegible] inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, [illegible] pram & lepram, & judicium inter portas [illegible] ri, venicns ad sacerdotes Levitici generis, & ad [illegible]

a C. 1. eod. tit. in 3. compil. b dum. c vide Panorm. cap. fin. de mut. petit. & Ias. in l. neq; professio. C. de testamentis. d transivit. e C. 2. eod. tit. in 3. comp. vide Covarr. ap. 4. Decr. p. 2. c. 8. §. 8. f Qui dicantur filii naturales, adulterini, spurii & alii illegitimè nati quovis nomine appellentur, vide Card. Paleotum l. de not. & spur. filii.

a al. etiam in minori. b Videtur. c [illegible] d subjectu. e Deuteron. 17. Hoc Deus, auctorius promulgatus, ad illa verba: Sane cum Deus in eo improbanda, [illegible] mus antiqua & magis emendata Greg. exemplaria, [illegible] ad verba tantisper differt à vulgata editione, sed eadem [illegible] tentia.

qui fuerit illo tempore: qui judicabunt tibi judicii veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus: sequerisque eorum sententiam. qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: decreto judicis morietur. Sanè cùm Deuteronomium, lex dicto judicis morietur. Sanè cùm Deuteronomium, lex divina interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in Novo Testamento debeat observari: locus enim quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cùm enim Petrus urbem fugiens exisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat venire, interrogatus abeo, Domine, quò vadis? respondit venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens profectus, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis in Levitico in executione sacerdotalis officii coadjutores fuerunt. Is verò super eos sacerdos sive judex existit, cui Dominus, inquit, in Petro *a*: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis. Ejus vicarius, qui est sacerdos in æternum secundùm * ordinem Melchisedech, constitutus à Deo judex vivorum & mortuorum. Tria quippe distinguit judicia. Primum inter sanguinem, & sanguinem, per quod criminale intelligitur & civile. Ultimum inter lepram & lepram, per quod ecclesiasticum & criminale notatur. Medium inter causam & causam, quod ad utrumque refertur, tam ecclesiasticum, quàm civile: in quibus cùm aliquid fuerit difficile aut ambiguum, ad judicium est sedis Apostolicæ referendum, cujus sententiam, qui superbiens contemserit obedire, morte præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus à communione fidelium separari. Paulus etiam ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinth. *b* scribens ait: Nescitis quoniam Angelos judicabitis, quantò magis sæcularia? Licet igitur cum filiis *c* sæpedicti Regis (de quibus, an forsan legitimi ab initio dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosaica, quàm canonica sobolem suscepta ex adulterio detestatur *d*, testante Domino, quòd manzeres *e* & spurii usque ad decimam generationem in ecclesiam non intrabunt: canone verò venerabiles ad sacros ordines promoveri: sæcularibus quoque legibus non solùm repellentibus eos à successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta: petitioni tuæ non duximus adnuendum.

[*a Unde sua ipsorum sortem injuria, nisi præstarent nobis assensum, in hac fidem se non posse, nec ejus auctoritatis existit, ut dispensandi super his liberam habeat facultatem.*]

CAP. XIV.

Contingatur vivente prima uxore ecclesia contrahit cum secunda hoc ignorante, legitimi erit eorum proles.

Idem *H. & R. canonicis Beneventanis.*

Ex tenore *f* literarum vestrarum nobis innotuit, quòd cùm G. vidua hæreditatem quondam R. mariti sui sibi à quodam filio suo restitui postularet, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quòd R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum asserebat: [*a*] intelligentes, quòd pater prædicti R. matrem ipsius facem ecclesiæ ignaram, quòd ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa gignat ipsius legitimâ putaretur, dictum R. susceperit ex eadem: in favorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum reputantes.

[*a Testimonio quidem dicti R. pater uxore legitimâ quandam aliam Matildam nomine superduxit, ex qua præfatum R.*

a Matth. 16. * Psal. 109. Ad. 10. b 1. Corin. 6. c præfati. d Deut. 23. e Manzeres qui dicuntur, traditi Covarruviæ lib. 4. variar. cap. 18. §. 5. f Ca. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Bald. in Leg. unica. Cod. de incest. nuptiis.

maritum ipsius viduæ genuerit. Econtra verò pars viduæ respondebat, quòd cùm Maritia præfata nesciens, quòd dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie ecclesiæ contraxisset, ejus filius, quem suscepit ab eo, legitimus debebat haberi: cùm non debeant illegitimi reputari, qui de adulterâ conscientia non nascuntur. Cumque super hoc diutius fuisset in vestra præsentia litigatum, & nonnullorum prudentum sententia, quorum consilium requisistis, in hoc in vocem discordaret, se. duxistis Ap. consulendam. Nos igitur.]

CAP. XV.

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiam si parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.

Idem *Episcopo Tiburt.* a

Gaudemus *b*: *& infrà.* Cæterùm prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundùm opinionem illorum e matrimoniali contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

QUI MATRIMONIUM *d* ACCUSARE possint, vel contra illud testari.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Cùm agitur de fœdere matrimonii, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonii recepti testes, dummodo sint legitimi: & ad dicta eorum fertur sententia.

Alexander III. *Parisiensi* e *Episcopo.*

Relatum *f* est, quòd cùm pater cujusdam puellæ eam cuidam civi Parisiensi *g* nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur posse probari, quòd pater puellæ eum de sacro fonte *h* levavit: sed literis tuis quæsitus nondum potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum: *& infrà.* Cæterùm consultationi tuæ taliter respond. [*quòd si juvenis & puella aliquot annis sine quæstione fuerunt simul, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspicione carere.*] quòd si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores & testes appareant: postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiam si nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & fine canonico judicium terminare.

CAP. II.

Accusatio & testimonium in causa matrimoniali personaliter & non per literas fieri debent.

Clemens III.

A Nobis *i* est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria *k* depromentes, debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quòd in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

CAP. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate & contractu testificari possunt consanguinei & parentes.

a *Tyb. al. Tubu. al. Tybertur.* b *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* c *eorum.* d *alit. ita: de his qui matrimonium, &c. al. desunt illa verba, vel contra illud testificari.* e *Parmens. al. Patrimens.* f *Ca. 1. eod. tit. in 2. compil.* g *Parmens.* h *vid. Concil. Tridentin. Sess. 24. de reformat. matr. c. 2.* i *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* k *deponentes.*

Clemens a III. *Papæ Florentino Episcopo.*

VIdetur *b* nobis: [1 *& infrà.*] Quòd parentes, fratres, & cognati utriusque sexus, in testificatione suorum ad matrimonium conjugendum vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quàm legibus approbatur. Ideò enim maximè parentes, & si defuerint parentes proximiore, admittuntur: quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum sæpe laborat; qui enim melius recipi debent, quàm illi, qui melius sciunt, & quorum est interesse: ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium? Quod verò legitur *c* pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis & contractibus verum est. In matrimonio verò conjungendo & disjungendo ex ipsius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res est, congruè admittuntur.

[1 *Quòd secunda quam contra prohibitionem ecclesiæ duxit, non sit uxor, etiam si primam non haberet desponsatam. Nam quod contra interdictum & ordinem ecclesiæ factum est, ratum non haberi tanquam inordinatum, tam divina quam humana legis auctoritas proclamat. Quæ igitur ea quam inordinatè superduxit prohibitione renitente uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit & desponsavit, atque ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides adinvicem conservetur promissa, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occasionem pejerandi, & alias decipiendi, assumere non valeant.*]

CAP. IV.

Inventa desponsata, postea sponte cognita, contra matrimonium auditur.

Idem.

INsuper *d* adjecisti, quòd aliquis cum quadam innubili puella contraxit: quæ tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamavit, asserens se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat fama & conversatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quòd adversus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem sui legitimum annum attingens, cum potuit, minimè reclamavit, sicut enim ante legitimum consensum (qui in duodecimo anno spectatur) potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente semel etiam copulæ carnali consensit, ex ratihabitione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse *e*.

CAP. V.

Repellitur accusans matrimonium propter quæstum.

Innocentius III. *Archiepiscopo, Præposito & Priori sanctæ Mariæ de Alban. Genuen.* f

SIgnificante *g* M. de Canula *h* nostro est Apostolatui declaratum, quòd cùm N. duxisset legitimè in uxorem, S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui suo prava non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accusatione desistat.

Cùm igitur non sit malitiis hominum indulgendum: mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis.

CAP. VI.

Repellitur ab accusatione matrimonii, qui denunciationem tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoranti, se non credo dedicisse, & quod non objecit illam malitiosè.

Idem.

CVm *a* in tua diœcesi: *& infrà.* Si vero contractum matrimonium aliquis apparens cum non prodierit in publicum, quando hoc dum consuetudinem in ecclesiis celebratur, suæ debeat accusationis admitti, merito quæritur, per quo sic duximus distinguendum, quòd denunciationis præmissa is, qui jam contrahebat extra diœcesim existebat, vel alias denunciatio tuit ad ejus notitiam pervenire, utpote si tatis fervore laborans, (sanæ mentis patiebatur vel in annis tam teneris constitutus, quòd hensionem talium, ejus ætas sufficere non alia causa legitima fuerit impedita: qui debet audiri. Alioquin cùm rationabiliter tur, quòd denunciationem publicè factam in ipsa diœcesi minimè ignoravit, tanquam est procul dubio repellendus. Nisi propter rit juramento, quòd postea didicerit ea, & *b* ad hoc ex malitia non *c* procesit: eam tamen si didicisset ab illis, qui denunciationem erunt, claudi non debet eidem aditus solus, etiam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de li contracta illos excluderet, iste tamen non ret, cùm culpabilis non existat.

DE DIVORTIIS *d*

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Homicidium necessarium non privat fide conjugii, fidelitas in mortem conjugis sic.

Ex Concilio apud VVormaciam *e*

SI qua mulier *f* in mortem mariti sui consiliata est, & ipsi aliquem illorum fecerunt occiderit: potest ipse post mortem uxoris ducere aliam ducere: ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ que spe conjugii fiet subjecta.

CAP. II.

Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi fornicentur: & tunc duæ conjugum ea etiam separatio.

Alexander III.

QVæsivit *g* à nobis: [1 *& infrà.*] Non inconvenienter respondemus, quòd mulier pro furto vel homine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpat) ab eo separari non debet. Verùm si conjugem infidelitatis maleficium traxerit, à viro potest separari ita quòd ei nubere alii non licebit: quia licet separentur, semper tamen conjuges erunt. In viris quoque prædictis sententiæ forma servetur.

[1 *Utrum mulier pro latrocinio aut quolibet alio crimine à viro suo debeat separari, & alii nubere, & de vero sponsi impedimento fuerit, & utrum pro quolibet flagitio possit à conjuge divelli & alii sibi legitimè matrimonio copulare.*]

CAP. III.

Vir non potest dimittere uxorem sine judicio ecclesiæ, etiam

---

a *al. Clemens Papa Florentino Episcopo, al. Cælestinus Papa Florentino Episc. al. Cælestinus III. &c.* b *Cap. 1. tit. de matr. contr. interd. eccles. celebr. in 1. comp. refert Grat. sive Pulen 35. q. 6. c. 2.* c *Vid. Lanfranc. de Orsano in cap. quæstum contra sup. de probat. & Specul. tit. de teste. §. 1.* d *Ca. 3. eod. tit. in 3. comp.* e *induxisse.* f *de Alban. Ianuen.* g *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *Camulia. al. Camella. al. Casula.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilat. alia pars hujus dec. Sponsal. c. cum in tua.* b *al. ita: & quod ad hoc.* c *præsumpserit.* d *De materia hujus tit. vid. Theologos lib. 4. Sentin. dist. 37. & per Sylvestrum in summa verbo divortium.* e *Wormatiam. Vermeriam.* f *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil.* g *Ca. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. sub Alex. III. p. m. 511.* h *quod autem vid. Sotum 4. Sent. dist. 37. q. 1.*

nor impedimentum parentelæ notorium. Si fama refert impedimentum parentelæ notorium, etiam nemine opponente, Episcopus ex officio suo rei veritatem cognita, prudentia tua decernit, quid sit de eo inquirere. Si vero impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimonium separare, hoc facendo.

Idem. *Ambianen.* a *Episcopo.*

PEtrò e de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absque judicio ecclesiæ dimisit, quia eam cognatam fuisse asseris defuncti proponit, prudentia tua cognoscat, quod si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio ecclesiæ ab ea separari non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem ipsius, districte compellas, quam si recipere noluerit, cum & sustinendum vinculo excommunicationis astringas. Insuper de H. qui cognatam suam duxit uxorem, respondemus, quod non apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta seu publica existente (quod credibile non est, nisi essent in primo gradu vel secundo) tui officii interest matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quæ illicita contracta noscuntur.

CAP. IV.

Repellitur uxor petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, & nuptias continuit.

Idem.

Significasti f, quod quidam uxore sua sine judicio ecclesiæ dimissa, pro eo, quod suggestum sibi fuerat ipsum uterinum cum quodam consanguineo suo commisisse, nullo sunt propter hoc excommunicationis adstricti: sed mulier non continuit, sed loppolem de alio viro suscepit: nec minus postulat viro restitui, asserens se abusio injuste dimissam, & eundem sibi materiam adulterandi dedisse. Consult. t. t. respond. quod si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.

CAP. V.

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir petat reconciliari, redintegratur. Et est bonus casus, & multum allegatus.

Idem.

Fraternitatis d tuæ accepimus, quòd V. quandam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quòd illam per violentiam sibi illatam meretriam mediante duxisset: [1 & 3.] Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quæ nescitur quo ductu spiritu cœpit publicè confiteri: quòd cum vir negaret ei in necessariis provisionem, timore compulsa est incurrere memoratum: cumq; diligentius à te fuisset admonita, ne ad suggestionem alienum illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestè asserebat. Sane tu convocato capitulo tuo, cùm eorundem e consilio utrique privatim continentiam duxerit observandam, ità quod casse viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias temere celebravit: verùm cum factum innotuisset, laborares, supradictus V. seriem rei explicans & tuum, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Unde mandamus quatenus, si res ita processerit, præfatam mulierem legitimam uxorem sibi redire compellas.

[2 *Tu vero sæpe cum capitulo tuo cum tam omni quam admonitione inter eos sæpe pacem confirmare studeres, abstinere segregati pariter reconciliarique egisses.*]

CAP. VI.

Si mulier à viro lapsu in hæresim propria auctoritate divertit, ad virum ut eum redire compellitur, secus si per judicium ecclesiæ ab eo fuerit separata.

Vrbanus III. *Florentino Episcopo.*

DE illa a, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quòd mulier (maximè si ea intentione decesserit, ut lapsus in hæresim radio pariter & confusione affectus se ab errore suo converteret) cum reversus fuerit, est reddenda: quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si verò judicio ecclesiæ ab eo recesserit, ad recipiendum eam nullatenus dicimus compellendam.

CAP. VII.

Vinculum conjugale non dissolvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapso. Sed si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter ulterius sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus contrahere poterit.

Innocentius III. *Ferrarien. Episcopo.*

QVanto te b novimus in canonico jure peritum: [1 & infra.] Sane tua F. intimavit, quòd altero conjugum ad hæresim transeunte, qui relinquitur ad secunda vota desiderat convolare: quod utrum possit fieri, per tuas nos duxisti literas consulendos. Nos igitur consul. t. respondentes distinguimus, licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: Si infidelis discedit, discedat: frater enim & soror non est servituti subjectus in hujusmodi. Et canonem etiam in quo dicitur c: Contumelia creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur. Si verò alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non d credimus, quod in hoc casu, is, qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem e verum & ratum existit: quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod à quibusdam forsan objicitur, quòd fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari: cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obviatur, qui in odio conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, ut ab ipsa (nubentibus conjugibus) resilirent. Per hanc ipsam responsionem illa solvitur quæstio, quâ quæritur, utrum ad eum, qui ab hæresi vel infidelitate revertitur, is, qui permansit in fide, redire cogatur.

[1 *Tanto f. t. amplius in Domino commendamus, quod in dubia quæstionum articulis ad sed. Apostol. recurris: quæ dissonante Domino cunctorum fidelium mater est & Magistra, ut opinio quam in eis quandam habueras, dum alios tam nici juris peritiam educeres, vel corrigatur per sed. Apostol. vel probetur.*]

CAP. VIII.

Pagani junctæ in gradu prohibito lege canonica ante ortum, conversi ad fidem, non separantur. hoc primo. Si paganus prius plures uxores habebat, post fidem susceptam adhærebit primæ. hoc secundo. Et si repudiata uxore cum secunda contraxerit, etiam post baptismum

a *al. Ambien.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. sub Alexand. III. par. 30. c. 29.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. par. 6. cap. 14.* d *Cap 3. de cland. desponſ. in 1. compil.* e *eorum.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Hoc dicit B. Ambrosius epist. 1. ad Corin. 7.* d *Vid. Concil. Trid. Sess. 24. de sacr. matr. can. 5.* e *Inuno aut altero C. ratum & firmum existit.*

dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiam si repudiata cum alio contraxisset: si fornicata fuisset, hoc tertiò.

Idem *Tiberiaden.* a *Episcopo.*

GAudemus *b* in Domino: [1 *& infrà.*] Vtrum pagani uxores accipientes in secundo vel tertio, vel ulteriore gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respondemus, quòd cùm sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus *c* dicens: Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat: & in præmissis gradibus à paganis quoad eos matrimonium licitè sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur: (quid enim ad nos, secundùm Apostolum *d* eundem, de his quæ foris sunt, judicare?) in favorem præsertim Christianæ religionis & fidei, à cujus perceptione per uxores se deseri timentes viri, possunt facilè revocari: fideles hujusmodi matrimonialiter copulari liberè possunt, & licitè remanere conjunctim, cùm per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Quia verò pagani circa plures insimul fœminas adfectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur: [2 *& infra.*] Verùm absonum hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, quum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa *e*: & scriptura divina testetur, quòd propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures: sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus: sed uxori: [3 *& infrà.*] Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quæ nos quandoque, interdum etiam fas censetur: per quam sicut Iacob à mendacio, Israëlitæ à furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur. Sanè veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio *f*. Quicunque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo uxore dimissa, ducialia de jure non potest, fortius & ipsa retenta: per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cùm non ad impares judicentur, circa matrimonium reprobandam. Qui autem secundùm ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cùm tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licitè poterit aliam etiam ad fidem Christi conversus habere, nisi post conversionem ipsius, illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, velut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur: quia secundùm Apostolum *g* frater aut soror non est hujusmodi subjectus servituti. Quòd si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. Quamvis quoque secundùm Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ, pro eo, quòd nupsit alii post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.

[1 *Es in potentia virtutis ipsius, & patri luminum, à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones: quòd sicut nobis tuis literis intimasti diebus istis novissimis, ille qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis*

a *Tibaden.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* c *1. Corin. 7.* d *1. Corinth. 4.* e *Genes. 2. & 3.* f *Matth. 19. & Luca 16.* g *1. Corin. 7.*

convertatur & vivat, ut ad Christianam veniens fidem, cordibus insinuavit, & quoniam uxores acceperat in secundo, tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas.]

[2 *Quia verò tam Patriarcha quàm alii justi non uno pariter & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur: contrarium apparet in Evangelio vel lege præcipere: non prejudicantur canonicis institutis post uxores, quas ante præmissum: videtur quod nunc etiam juxta ritum suum unum habere non prohibeantur cum diversis; quorum conjunctiones legitimas non baptismatis non dissolvit, & ita Patriarcharum exemplo quidam Christi conversi pagani, conjugiorum pluralitate gaudeant.*]

[3 *Unde Lamech qui plures uxores insimul habuit sine reprehensione in scriptura, ea quod ipse primus reperiendæ rei speciem introduxit. Licet autem de injustis non dicamus, volentes tamen tam de quam aliis super his etiam videri, & quòd veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione quadam testamur quòd.*]

CAP. IX.

Non licet veritatem fraudi in nomen Christi: & fidelis separanda est, nisi aliter ecclesia dispenset.

Idem *Livonien. Episcopo, & ei qui cum ipso fratribus.*

DEus *a* quiecclesiam suam *b* & ipse [illegible] par *c* est ritus in Livonien. ecclesia & novit fidem catholicam convertendorum à nostro, prout videbitur, unitatem gentis ejusdem concedimus, ut matrimonia contractis cum relictis fratrum ut narratur, [illegible] tribus decedentibus sine prole, ut semen defunctis [illegible] legem Mosaicam suscitarent] cum talibus omnino, ne tales sibi de cætero postquam ad fidem venerint, copulent prohibentes.

DE DONATIONIBVS INTER VIrum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Separato licitè matrimonio, dos restituenda est.

Ex Concilio habito apud Vvormaciam.

MVlieres cùm *d* pro aliqua licita causa à propriis viris fuerint separatæ, totam dotem recipimus sibi reddi.

CAP. II.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & res dotales quæ communiter ex ob venerunt.

Vrbanus III. *Decan., cantori & capitulo Lexov.*

SIgnificavit P. mulier *e*, quòd H. quem [illegible] bat, divortio inter eos solenniter celebrato, [illegible] suam illicitè detinet, & reddere contradicit: [illegible] nes etiam, quæ ipsis dum simul viverent, [illegible] contractus titulo communiter obvenerant, [illegible] exclusa sibi nititur vindicare. Ideoq; mandatum [illegible] nus si ita est, & non est aliud quod obsistat, [illegible] stitutionem dotis, & divisionem earum, quæ [illegible] muniter habuerunt, district. eccles. compellens.

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *vide de privat. & remiss.* c *aliàs ita: Quia differt ritus in Livon. ecclesia &c. sed in vetustioribus exemplaris legitur, ut est impressum.* d *Ita eod. tit. in 3. comp. & post Clem. Lator. sub Alex. III. per eund.* e *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil.*

Cap.

CAP. III.

Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam divortii, pronunciare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.

Clemens III.

DE prudentia *a* vestra miramur, quòd cùm vobis causam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. commisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos invenientes, sententiam divortii tulissetis: de dote, quam à viro mulier repetebat, quicquam statuere dubitastis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter definire: mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa urgeatis, ut prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum fuerit) restituere non moretur.

CAP. IV.

Mulier propter adulterium à viro separata perdit dotem.

Clemens III. *b*

PEruntque *c*: [1 *& infrà.*] Si mulier ob causam fornicationis judicio ecclesiæ, aut propria voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel alimenta repetere non valebit.

[1 *Accidit, ut proponis, quòd in parochia tua mulieres à viris suis ob fornicationem recedunt, & sic usq; ad mortem ipsorum permanent viduæ: ipsis verò defunctis, cum à consanguineis, ad quos hereditatem earum pervenit, dotem suam cum debitis repetunt, ei adimere denegant, & nolunt restituere, quod repetunt: de hac causa, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quòd à viro sua causa fornicationis duxerunt recedendum. In tot itaque dubiis, quid.*]

CAP. V.

Cogitur mulier ex officio judicis, donata sibi à viro propter nuptias & postea uxorata illicite matrimonii relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutionis talis matrimonii. b.d. secundum melius qui plus placet Panormitano.

Innocentius III. *Compostel. Archiepiscopo, & universis Episcopis in regno Legionen. constitutis.*

ET si necesse sit *d* & *infra.* Quia verò castra quædam, quæ Rex Legion. filiæ Regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinquetes, ipsa cederent in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: Cùm castra ipsius non tam ob turpem, quàm ob nullam causam sint data, utpote cùm inter eos matrimonium nõ existat, & ideò nec dos, nec donatio propter nuptias. Ne ad eorum ei cedat, quod debet in pœnã ejus potius retorqueri: castra ipsa restitui volumus, & ad id quellam per excommunicationis sententiam coarctari.

CAP. VI.

Usufructuarius donans sine consensu Domini rem ipsam uxori propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quàm ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione admodùm habet rem in hæreditatem, vel in feudum.

Idem *Archidiacon. S. Andreæ de Scotia.*

NUper à nobis *e* tua discretio requisivit, si aliqua rerum data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, sed tantùm quoad vixerit possidenda: & ipse postmodum tertiam partem uxori suæ in dotem concesserit: utrum eo defuncto prædictam dotem uxor (dum vixerit) habere debeat & tenere: cùm ecclesia dotes protegere teneatur viduarum? Postulasti præterea, si quæ rerum data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore legitimâ procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipse uxori suæ quadam parte ipsius in dotem concessa decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de jure posset *a* habere?

Nos autem consultationi tuæ taliter respondem. quòd cùm regulariter nullus plus juris transferre possit, quàm eum constet habere: vir, cui *b* terra prædicto modo conceditur, non potest uxori relinquere, quòd ei non liceat, nisi quoad vixerit possidere: nec licet uxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quòd autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda, nam licet ecclesia in causis viduarum se favorabilem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor Ecclesiasticus concedendus. Illud verò te nolumus ignorare, quòd uxor dare dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundùm legitimas sanctiones.

CAP. VII.

Vir agens pro dote, non omninò excluditur ex eo, quòd vergat ad inopiam, nec precisè cogitur satisdare ultra facultatem propriam: sed dos sibi adsignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per illam cautionem non esset sufficienter provisum consumptioni doris, dependitur dos apud mercatorem: ut de honesto lucro ver sustineat onera matrimonii. b.d. secundum intellectum, quem tenet Pann. inhærendo verbis litera. Et est casus no. & quotidianus.

Idem *Archiepiscopo & Archidiacon. Genuen.* c

PEr vestras *d* literas intimasti, quòd cùm Magistrum R. super quadam summa pecuniæ pro H. pauperem, auctoritate nostra curaveritis convenire: quam idem H. pro dote uxoris suæ requirebat, ab eo dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quòd uxorem suam à se repulerat, & tacita veritate super hoc literas impetraverat *e*: quia cùm supra eadem dote alia vice cotam vestræ civitatis consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciaverunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non adsignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa non petitura præstaret: unde vos ei, ut de salvanda dote caveret, & uxorem suam reciperet, præcepistis: [1 *& infrà.*]

Cum ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus uxoris: mandamus, quatenus dotem adsignari faciatis eidem sub ea, quam potest cautione præstare, vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii sustentare: ne occasione dotis detentæ, uxor à viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatum incurrat.

[1 *Et donec illud posset facere, dos illa poneretur, si vellet, in secreto loco ecclesiæ Januen. quod cum implere non posset, ad instantiam ejus nobis hoc rescribere curavistis.*]

CAP. VIII.

Hæc decretalis satis seipsam summat.

Gregorius XI.

DOnatio *f*, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacitè vel expressè, vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ persolvat. Sanè soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat: vel ex pacto de lucranda dote & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde, contrarium inducatur.

---

a Cap. 1. tit. de dote post divor. restituend. in 2. comp. b Cestuus tertius. c Ca. 2. tit. de dote post divor. restituenda. in 2. compil. d Cap. 1. tit. de dote amitt. in 3. compil. e Cap. 2. tit. de dote amitt. vel post divor. rest.

a *Posset.* b *al. vir, cui prædicto terro, dicto modo concedatur.* c *Iauuensi.* d Ca 3. tit. de dote amitt. in 3. compil. e *Impetravit.* f *Vid. Palac. Rubric in repet. hujus Rubricæ. §. 20. cum multis sequentibus.*

DE SECVNDIS NVPTIIS a.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

Secunda nuptiæ non benedicuntur, & benedicens punendus est.

Alexander III.

CApellanum *b* (quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse) ab officio, beneficioq; suspensum, cum literarum tuarum testimonio, ad sed. Apost. nullatenus destinare postponas.

CAP. II.

Dubitans de morte conjugis, nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & postmodum si sciat primam vivere dimittat secundam. Abbas &c.

Lucius III. *universis Christianis in captivitate Sarracenorum positis.*

DOminus *c*, ac redemptor noster: *& infra.* Sanè super matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt: id vobis respondem*s*, ut nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjunx ejus. Si verò aliquis vel aliqua, id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti: quod à se tamen noverit nullatenus exigendum. Quòd si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

a *Vid. Magistrum, & Theologos l. 4. sent. dist. 42.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. huc spectant tradita supr. de sponsalib. ca. in præsentia.*

CAP. III.

Si unus ex conjugibus fuit alias benedictus, non debet unquam de novo benedici.

Vrbanus III. *Vicinen. Episcopo.*

VIr autem *b* & mulier ad bigamiam translati, non debet à Presbytero benedici: quia cum alias sint benedicti sunt, eorum benedictio iterari non debet.

CAP. IV.

Mulier nubens intra annum luctuosum, infamium non incurrit. v. d. cum sequenti. Abbas &c.

Idem *Exonien. Episcopo.*

SVper illa quæstione *c*, qua quæritur an est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctuosum leges definitum: Respondemus, quòd cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui: in Domino nubat, cui voluerit: per hoc illi auctoritatem Apostoli, ejus infamia aboletur.

CAP. V.

Summatur, ut præcedens.

Innocentius III. *B. Nobilis militi.*

CVm *d* (secundùm Apostolum) mulier per mortem viri sui, ab ejus sic lege soluta, & nubendi cui voluerit tùm in Domino liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiæ sustinere jacturam, quæ non nisi nubentibus intra tempus luctus (scilicet unius anni) nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo venia vestræ, cùm in his præsertim seculares leges non antiquentur sacros canones imitari.

a *al. Vigo. al. Vig.* b *Ca. 1. eo. tit. int. comp. & pos. in tit. sub Alex 3. p. 9. c. 1.* c *Ca. 2. eo. tit. in 1. comp. & pos. in tit. p. 9. c. 2.* d *Ca. 1. eod. tit. in 3. comp.*

FINIT LIBER QVARTVS.

DECRETALIVM EPI
STOLARVM GREGORII
LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS, INQVISITIONIBVS & denunciationibus.

TITVLVS PRIMVS.

CAPITVLVM I.

De persona accusatoris prius quærenda est in judicio.

Felix Papa *a.*

SI legitimus *b* non fuerit accusator, non fatigetur accusatus.

CAP. II.

A denunciatione repellitur is, qui non pramonuit.

Idem *Episcopis per Galliam constitutis.*

SI quis Episcopus *a* abillis accusatoribus, qui repelli sunt, accusatus fuerit, postquam ab eis definitivè conventus fuerit, ut causam audiat, & componere noluerit: non olim, sed tunc ad primatem causa canonicè deferatur.

CAP. III.

Criminatio prælati debet tractari coram illo, quorum est.

a *Primus. epist. 1. & 2. an. 270. id est, Claudio, & Paterno, Coss.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Bald. in l. damni. §. si aleno. ff. de damn. infect.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. vid. Thom. 2. 2. q. 67. a. 3.* Comp.

Gregorius *Ducs Campanie.*

ILla *a* præpositorum : [1 *& infrà*] Si verò aliquis est de monasterio prædicti Abbatis, qui possit dicere, quòd culpam reatumq; ejus pertineat : nos cum eis, quorum interest, causam districtè volumus perscrutari, vel condemnetur, vel absolvatur.

[1 *Solicitudinarium est, illa est cautela laudabilis, in qua totum tutò agit, & furor sibi nihil vendicat, &c. qua sunt prolixa & ex rescripto impresso repetenda.*]

CAP. IV.

Qui de aliquo crimine accusatur vel denunciatur, interim promoveri non potest.

Idem *b Constantiæ Augustæ.*

OMnipotens *c* Deus : *& infrà.* Valdè grave est, ut vir, de quo tanta & talia nunciantur (cùm antè requisi & discussi debeant) honoretur.

CAP. V.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem ante a sua familiaritate neglexerit separare.

Paschalis Papa.

NUlli *d* Episcoporum ab accusatione sua repellere licet, quos antequam se ab eis impetendum cognoverit, à sua communi familiaritate neglexerit separare.

CAP. VI.

Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.

Ex Concilio Moguntino.

DE his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest acculatio replicari.

CAP. VII.

Cohabitantes inimicis accusati, ab accusatione repelluntur.

Stephanus Papa.

REpellantur ab accusatione cohabitantes inimicis. Quia infestationes blasphemiæ, affectio solet amicitiæ incutere.

CAP. VIII.

Pœnæ patiuntur accusatores calumniosi, eum sequitur inde notæ vel membris debilitatio.

Ex Brocardico *lib. XLIII.* e

ACcusasti aliquem, & per tuam accusationem occisus est : nil gro pace hoc feceris, XL. dies in pane & aqua (quod quinta vocatur) cum septem sequentibus annis pœnitebis. Si autem per tuam delaturam debilitatus est, per tres ebdomadas quadragesimas pœnitere.

CAP. IX.

Super nemo procedat judex nemine accusante.

Augustin. *super Gen. de morte Abel.*

EVidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris.

CAP. X.

Laici vel inimici, clericos accusare non possunt.

Alexand. III. *Gaet. electo* f.

CUm P. Manconella *g* Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus Cocti laicus frater eorum alterà in nostra essent præsentia constituti : eundem I. quia laicus erat, in dicti P. accusationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. superstitionis simoniæ constantius accusaret, nos eum, qui in testimonium illius causæ adductus fuerat, & quia prædictus I. frater ejus ipsum P. coram te prius accusaverat, ab accusatione repulimus : præsertim cum *a* frater P. memoratus B. antea de causa consimili accusasset : unde quoniam unus post alterum prædictum P. instante vicissitudine accusabant : neutrum ad ejus accusationem admisimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoq; mandamus, quatenus uterq; illorum cum tribus sacerdotibus faciat se purgare *h*.

CAP. XI.

Monachus accusare potest Abbatem, & de bonis monasterii expensas licitè necessarias habebit.

Idem *Vigorem. Episcopo.*

EX *e* parte tua : [1 *& infrà.*] Prudentiæ tuæ r. respondem. quòd Monachi (nisi alia rationabilis causa impediat) eo quòd de obedientia & subjectione Abbatis esse noscuntur, ab ejus accusatione sunt nullatenus repellendi : licet alios accusare non possint. Quibus (siquidem cùm proprium non habeant) de rebus monasterii expensæ debent necessariæ, donec causa debitum finem accipiat, ministrari.

[1 *Hujusmodi questio nobis proposita est, utrum Monachi in accusatione Abbatum sint aliquatenus audiendi. Super quo ut r.*]

CAP. XII.

Presbyter obrietate missam celebrans, non præmissa digestione, ecclesia privari debet. h.d. ut conveniat omnibus lectum.

Idem.

SI constiterit *d*, quòd D. ecclesia non perpetuò concessa, sed ad tempus fuerit commendata, & de *e* violentia, & quòd in taberna pernoctaverit, ita quòd altera die nulla præmissa dormitione *f* missam cantasset : *& infrà.* Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in judicio ante Episcopum suum : sive accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione fuerit confessus : ei super eadem ecclesia perpetuum silentium imponatis, ipsum ab impetitione B. *g* desistere compellentes. Caterùm si eidem fuit ecclesia canonicè concessa & tradita, & postea de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debebat *h* spoliari, vel post appellationem (sicut aliquando allegavit) ecclesia illa fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui, & in pace dimitti.

CAP. XIII.

Inimicus etiam à voluntaria exceptione repellitur.

Idem.

MEminimus tibi mandasse, ut C. Abbatissæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia H. pro altera parte à te ad nostram audientiam appellavit, proponens quòd de simonia accusaret eandem : mandatum nostrum distulisti effectui mancipare. Quia verò te non decet in hac parte appellatione ejusdem H. deferre, cùm idem illius manifestus fuerit inimicus, & contra eam testimonium tulerit : mandamus, quatenus (cùm inde fueris requisitus) præfatæ Abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri *i*.

CAP. XIV.

Dicens se aliquem accusaturum coram judice, ante inscriptionem potest sive pœna desistere, & non accusare : sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundum hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.

Innocentius III. *Archiepiscopo Bisuntino.*

LIcet in beato *k* Petro : [1 &]. Sanè cùm ex literis B. Decani sancti Stephani, & I. & O. canonicorum

---

1 *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 31. art. 3.* b *Hom. fol. Greg. lib. 4. epist. 34. ea. 78. Ind. 13. regist.* c *Ca. 6. eod. tit. in 1. compil. vid. Anchar. in cap. meminimus, infrà, eod.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Refert Gratianus sive Palea 3. qu. 5.* e *nulli Episcoporum.* e *al. ita : ex Brocardico l. 19.* f *Gajensur. n. Guigetur.* g *Cap. 12. eod. tit in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. 3. p. 30. c. 14.*

a *Frater ejus ipsum P. &c.* b *Purgari.* c *Ca. 13. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. 3. p. 30. c. 12.* d *Scil. Alex. 3. sed in 2. comp. c. 1. eod. tit. Celestinum 3. al. Clementi tribuitur.* e *Violentia.* f *Dormitatione.* g *G.* h *Debuit.* i *Impertire.* k *C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

ecclesiæ Bituntiæ ad Apostolicam sedem audientiam pervenisset, te varia crimina commisisse, ac ab eis fuisses per easdem literas super perjurio, crimine simoniæ & incestus *a* delatus: Clemens Papa prædecessor noster (servata judiciaria gravitate) tibi certum terminum adsignavit, quo responsurus objectis Apostolico te conspectui præsentares. Cùm autem juxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec ullus *b* appareret, qui re ita impereret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in nostra præsentia constitutis quæsivimus diligenter, si quid super præmissis adversus te pro se, vel aliis proponere vellent, & quod scripserant, legitimè demonstrarent: ipsi autem, quòd non propositò accusandi hæc scripserant, responderunt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris quærdam de te Apostol. sedi duxerant intimanda: sed nuncius qui pro literis accesserat impetrandis, mandati formam expressit.

Nos igitur dictis canonicis super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cætero eis super his accusare liceat, vel etiam infamare. Quia verò prædicti canonici citra vinculum inscriptionis desistere voluerunt eis de juris permissione, id non duximus imputandum. Ne autem in absolutione tua minus canonicè procedere videamur, quamvis potiùs in odore bonæ opinionis Coepiscoporum nostrorum, quàm eorum infamia delectemur, Cabilonensi Episcopo & Abbati de Firmitate, inquisitionem famæ tuæ duximus committendam.

[1 *Apostolorum Principe ligandi atque solvendi nobis à Domino sit attributa potestas vel facultas, quam in subditis juxta suorum exigentiam meritorum exercere liberè debeamus: exemplo etiam illius qui omnes sanat, & neminem vult perire, libentius intendimus ad solvendum, quam ad condemnandum vel ligandum, etsi sint nonnulla culpæ in quibus est culpa relaxare vindictam.*]

CAP. XV.

Ad prosequendam accusationem criminalem, non admittitur procurator, licet possit allegare causam absentiæ, seu alias exceptiones non tangentes crimen propositum: & qui juravit stare mandatis alicujus non admittitur ad accusandum illum, si virtute juramenti sibi fuit injunctum, ut non accusaret, hoc dicit, & ad hoc solet allegari, & in hoc est valde vulgatum.

Idem *Salisburgen.* c *Archiepiscopo.*

VEniens *d* ad sedem Apostolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Episcopum inter alia proposuit coram nobis, quòd cùm esset filius sacerdotis, in ecclesiam fuerat Pragen. intrusus: & contra ejusdem ecclesiæ privilegium homagium duci Bohemiæ præstitisset, sic subjiciens Pragen. ecclesiam servituti: *& infrà.* Vnde prædictum Episcopum ad Festum Resurrectionis Dominicæ peremptoriè nos meminimus citavisse. Idem verò ad suam accusationem viarum discrimina, consecrationem chrismatis imminentem, & quòd filius Bohemiæ Principis esset per ipsum baptizandus, tunc temporis per nuncios & literas allegavit. Licet autem excusationes hujusmodi (sicut etiam) frivolas æstimantes *e*, ipsum reputavimus contumacem: nec procuratores ejus in causa possemus recipere criminali, eis tamen concessimus auditores, ut si possent, illum aliquatenus excusarent. Cumque prædictus A. coram eis repetiisset objecta, fuit ex adverso responsum, quòd cùm olim super hoc ad Magdeburgen. Archiepiscopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectorum se videns probatione deficere, ad pedes ejus se humiliter prosternens, veniam postulavit: & quòd adversus eum calumniosè processerat, est confessus. Cæterum cùm super his non dato stare, ejusdem Archiepiscopi juravisset: ipse eum compulit eidem, sub debito præstiti juramenti, ut eumdem Episcopum de cætero proponere talia non sineret. Cùm igitur nobis ex ipsius A. confessione constaret juramentum hujusmodi præstitisse, actale tempus [illegible] datum: super impetitione dicti Episcopi [illegible] duximus imponendum: propter contumacia [illegible] eidem Episcopo citationem & purgationem [illegible] famiam indicentes.

CAP. XVI.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad corrigendum dit: accusator autem inscribit, quia tendit ad pœnam: tamen non vò inscribit ad pœnam extraordinariam, si per inquisitionem ab obtento, aliàs secus, hoc primò. Secundò dicitur quid constitutur de crimine, per modum exceptionis potest intervenire quod

Idem *Priori sancti Fridiani, & Magistro B. Canonico Pisano.*

SVper his *b*, de quibus nos consulere voluistis, quisit. vestræ brevitèr respondemus, quòd nullis modis valet crimen opponi, denunciando, exponendo, & accusando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur, non est inscriptio necessaria: sed cùm in modum accusationis oportet inscribi: quamvis depositionem instituit ut accusatio, sed ad similitudinem est denunciatio faciendo. Cùm autem opponitur crimen objectum, distinguendum est, quo opponatur, & quando. Si autem objicitur, tunc accusatio vel testificatione aliquis repellatur, non est inscriptio necesse: sed cùm opponitur, ut quis à promotione absit, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur quisquam inscribere: quia etiam si modo probatum, impedit promovendum, sed non si recit jam promotum. Post confirmationem verò licet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam confirmatus, quia etiam ab obtinendo repellit, & dejicit ab obtento ad extraordinariam pœnam: secundum arbitrium judicis discreti citra vinculum inscriptionis est criminaliter stringendus, si defecerit in probando: promovendus mine sic probato, perdit quod per electionem vel tionem ei fuerit adquisitum: sed ob hoc [illegible] ta non amittit. Licet enim agatur de crimine, [illegible] tamen hujusmodi quæstio criminalis: unde per ratorem potest rite tractari.

CAP. XVII.

Generales inquisitores, si non servaverint debitum ordinem, prudenter & caute se corrigere debent, hoc primò. Secundò ponit formam juramenti, quam inquisitores exigunt ab

Idem *Versell.* c *Episcopo & Abbati de Tilete* d.

QValiter *e* & quando: [1 *& infrà.*] si circa [illegible] observastis, discretionem vestram in Domino [illegible] damus. Si verò qualibet occasione prætermissis [illegible] dem, adhuc *f* ipsum tempore opportuno [illegible] servari: ne inde nascantur injuriæ, unde [illegible] tur. Ideoque mandamus, quatenus ad [illegible] stræ judicium recurrentis, si contra præfatum [illegible] nem tanquam homines excessistis: non [illegible] rorem vestrum corrigere, qui positi estis [illegible] rigatis errores: quoniam apud judicem [illegible] qua mensura mensi fueritis, remetietur [illegible] delicet, ut inveniatis occasionem aliquam [illegible] rem, per quam ne vestra vilescat auctoritas [illegible]

a *Incestu.* b *alit. nec unius apparet, qui te imputaret de prædictis.* c *Salisburgen.* d *Cap. 2. eod. titul. in 3. compilation.* e *Extimantes.*

a *Secuti vetera exemplaria hunc locum restituimus vel in presssum, cum in vulgatis perperam legatur pro, purgationem nonicam propter, &c.* b *Ca. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *Vercell.* d *De Citio.* e *Ca. 6. eod. titul. in 3. compil.* f *ita: hunc ipsum.*

ramius & prudentius poteritis, supersedeatis ad præsens: quoniam ex his, quæ inordinatè sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si verò præscriptum ordinem vultis, omni gratia & timore postpositis, Deum solum habentes præ oculis, via regia incedentes, sine perfidiæ [a] in negocio procedatis. Formam verò juramenti, quam à clericis Novarien. super inquisitione faciendâ in hoc negocio recepistis, in similibus volumus observari: ut videlicet jurent clerici, quòd super his, quæ fciunt vel credunt esse in sua ecclesia reformanda, tam in capite, quàm in membris (exceptis occultis criminibus) meram & plenam dicant inquisitoribus veritatem.

[† *Debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum excessus, ex auctoritatibus novi & veteris testamenti videtur evidenter, ex quibus super hoc processerunt postea canonum sanctiones. Legitur enim in Evangelio, quòd villicus, qui dissipaverat apud dominum suum quasi dissipasset bona ipsius, audivit: Quid est hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifestè comprobatur, quòd non solum cum subditus, verumetiam cum prælatus super clamorem & famam excessus ejus ad aures superioris pervenit, non quidem quod à malevolis & maledicis, sed à probis & honestis, nec semel tantùm, sed sæpe quod clamor sit, & diffamatio manifestat, debet coram ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas, canonica debitâ culpam feriat delinquentis, non tanquam sit rebellis & judex, sed quasi deservire fama, vel clamore nuntiato, visus sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit diligenter observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solùm arguere, sed etiam increpare, quinetiam interdum suspendere, & nonnunquam verò excommunicatione ligare: frequenter eduum malorum incurrunt & insidias patiuntur, & ideò sancti Patres providè statuerunt, ut accusato prælatorum non facilè admittatur, ne forsan ex odium, cervus ædificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solùm falsa, sed etiam maligna criminationis fraus detegatur. Verùm ita voluerunt providere prælatis, ne criminationes missæ, ut tamen caverent ne delinquerent insolenter, contra vitia, morbum congruam invenientes medicinam, ut videlicet accusato criminaliter, qua ad demutationem capitis & ad degradationem intenditur, nisi legitima procedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut in tantum jam clamor ascenderit, quòd dissimulari non possit, nec sine periculo retineri, absque dilatationis scrupulo ad inquirendum & punendum ejus excessus non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si gravis fuerit excessus, & si non degradetur, ab ordine & administratione tamen amoveatur omninò: quod est secundum Evangelicam sententiam à villicatione villicum amoveri, quousque possit villicationis suæ dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem.*]

CAP. XVIII.

Testis nobis quem inquisitus, juravit respondere tantùm ad interrogata, post confessionem auditus, volens probare excusationes, quas confessionem non peremunt, sed exponunt: scias, si juraveris simpliciter & meram veritatem dicere.

Idem *Archiepiscopo Arelaten. & Vallis magnæ Abbati.*

Cùm [b] dilecti filii Cister. Abbas, & P. & R. monachi Templi frigidi Apost. sed. leg. ad ecclesiam Agathen. accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, qui a de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant insinuata sinistra: voluerunt descendere, ac videre, si clamorem opere compleviſſet: [1 & 3] Quia verò nobis non constitit, sub qua forma Episcopus cum canonicis Agathen. coram dictis legatis præstiterit [c] juramentum, utrum videlicet ita juraverit, ut super statu ecclesiæ plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquisita veraciter responderet: Mandamus, quatenus eisdem legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum præstiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundùm responsionem eorum sub secunda forma juravit, aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma juraſſe, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cùm depositiones illæ non fuerint publicatæ, nec productioni testium renunciare curaverit: quoniam secundùm eandem non teneretur ex debito juramenti nisi ad inquisita solummodo respondere, vos excusationes suas audire curetis: & si eas probaverit, cùm excusationes hujusmodi confessiones non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ut ad [d] bonum & malum valeant retorqueri [e], & ideò judicari debent ex causa, cum sublato appellationis obstaculo absolvatis: cùm etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quòd si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut sub prima forma juraverit: cùm secundùm eandem nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit: cùm in confessionibus suis nullam omninò de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter adseruerit, quòd plures ex illis legatis prædictis exposuit, eum hoc per se probare non posset, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. ecclesiæ removere curetis.

[1 *Ideoq; tam Episcopum quàm canonicos juramento vinculo adstrinxerunt, ut super statu ecclesiæ sibi dicerent veritatem.*]

CAP. XIX.

De veritate criminum non inquiritur, nisi prius constet de infamia: & tunc non inimici vel periuri, sed idonei viri ad prosequendum inquisitionem & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamati purgatio.

Idem *Archiepiscopo Terraconen. & Abbati sanctæ Mariæ de Populeto, & Archidiac. Barchinon.*

Cùm oporteat [a] Episcopum: & infrà. Sanè venientibus ad Apostol. sed. G. & H. canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincen. Episcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debebamus sub dissimulatione [b] transire: vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verùm dictus Episcopus, antequam ad ipsum [f] vestra citatio pervenisset, ad præsentiam nostram accedens proposuit, quòd illi, qui enormia de ipso [g] suggesserant, typo malitiæ potius quàm justitiæ zelo ducti nobis hujusmodi intimarunt, cùm ipsi ejus sint inimici manifesti, & cum ejus hostibus conversentur, consanguineosque suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum,

a *Exceptione.* b *Quod dit. in 3. comp.*

a *Præstitit.* b *Al. ad bonum vel malum.* c *Etenim dubia ad bonum & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda. B. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4.* d *C. 6. eod. tit. in 3. compil. vide Iul. Clar. in prac. crim. § fin. qu. 6.* e *Præterire.* f *Eum.* g *subjecerant.*

qui ad denunciandum, seu testificandum admitti non debent : utpote juramenti præstiti transgressores, & aliis criminibus irretiti : [1 & f.] Discretioni vestræ mandamus, quòd *a* nisi super prædictis famam *b* ipsius læsam esse noveritis : vos ad inquisitionem illorum non subitò procedatis. Quòd si ad inquisitionem fuerit procedendum : prædictos vel alios, quos ipsius esse constiterit inimicos : nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum Episcopum admittatis : sed per viros idoneos super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentius veritatem. Et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum : vos purgationem canonicam indicatis eidem.

[1 *Ne verò per leve compendium ad grave dispendium veniatur.*]

CAP. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus & conspirator, & is qui non præmonuit.

Idem.

CVm dilectus *c* filius : & infrà. Si vobis constiterit prædictos, quorum nomine sunt excessus hujusmodi Episcopo nunciati, publicè concubinarios tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel præfatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse prænonitum ab eisdem, vel ipsos conspirasse in eum, à denunciatione repellatis eosdem : alioquin audiatis, quæ fuerunt *d* hinc inde proposita. Eidem Episcopo authoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit legitimè adpellatum, præfatos clericos indebitè gravare præsumat : donec causa supradicta juxta formam mandati nostri fuerit terminata.

CAP. XXI.

Crimen probatum per modum inquisitionis, regulariter pœna ordinaria non punitur : sed si impedit ordinis executionem, sit depositio sicut in adcusatione : & si impedit tantùm beneficij retentionem, sit privatio à beneficio, nec poterit judex hanc pœnam moderari h. d. usq; ad §. Tertiæ. secundùm verum intellectum non bene declaratum per scribentes.

Idem *Episcopo Gebenens.* e *& N. Valentin.*

INquisitionis *f* negotium, quam de Episcopo & canonicis Valentinen. vobis commisimus *g* terminandam : [1 & f.] Secundo quæsivistis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret adcusatum criminaliter & convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrum sit tale crimen, quòd ordinis executionem susceperit, aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret, putà si homicidium commisisset vel adeptus esset ordinem aut beneficium vitio simoniæ : quo casu erit sicut in adcusationis judicio procedendum : alioquin secundùm personæ merita, & qualitatem excessus pœnam poterit judicantis discretio moderati.

[1 *Sine conscientiæ scrupulo exequi cupientes, & Apostolico petesis oraculo edoceri, utrum eorum publicanda sint dicta & nomina, quos interrogare contigerit, prout testibus in publicis causis fieri consuevit, an sola dicta eorum publicari sufficiat nominibus tacitis, cùm idem Episcopus & canonici manifestè sciant, quòd fuerint inquisiti, & utrum contra dicta eadem debeant exceptiones seu replicationes admitti, cùm contra personas decentium admittuntur. Ad quod breviter respondemus, non solùm dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid à quo sit dictum appareat, publicanda, & exceptiones seu replicationes legitimas admittendas, ne per suppressionem nominum infamandi, & per exceptionum exclusionem falsi deponendi audacia perbeatur.*]

Contra non infamatum, super veritate criminis non debet, etiamsi libellus famosus contra eum oblatus fuerit : nec super principali creditur teste, qui juravit de calumnia contra quem inquiritur, inimicum. idem si hoc dicat testimonium : nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. vide glos. Quæsivisti.

Tertiæ dubitationis articulus continebat, utrum duo vel plures jurati, adfirmant aliquem crimen, eisdem videntibus commisisse : de quo alteri non laboret : aliquam illi pœnam infligere debeat, utrum ad petitionem quorundam quidam dicunt vobis occultè tradentium infamationem Episcopo nentes, sit ad inquisitionem eorum, qui in illi tinentur schedulis procedendum. Et an dictis debeat adhiberi, qui post juramentum secretò, utrum sint eorum, de quibus inquisitio respondent, quòd non diligunt illos, vel se adserunt eorundem, aut etiam ante juramentum publicè confitentur : nullas tamen causas probabiles ostendentes. Ad hoc mus, nullum esse pro crimine, super qua borat infamia, seu clamosa insinuatio propter dicta hujusmodi puniendum hoc depositiones contra eum recipi quisitio fieri debeat solummodo clamores aliqui præcesserunt. rum, qui libellum infamationis porrigunt procedendum est ad inquisitionem dem criminibus faciendum. os, contra quos fit inquisitio, eorum, qui post juramentum tam scientiam, & rint inquisiti, credulitatem Et utrum aliquis super eo matus, de quo ipsum duo, xerint infamatum : licet audiatur. Ad quod famam & deponentium ad depositionis sententiam to canonica poterit judicantis. tum reputare non debet, sa opinio non exiſtit.

CAP. XXII.

Si is, de cujus crimine in judicio constat, prætermissum propter judiciarium ordinem non servatum : an eum eum tanquam notorium criminosum debeat re. h. d. & est casus valdè notabilis, secundum

Idem *Episcopo & Decano Sanctonen.*

AD petitionem *h* Galteri quondam Abbatis, R. & P. Canonicis Noviomen. correctione commissa : [1 & f.] Gsanctæ Matiæ in porticu Diaco.

a *Quatenus.* b *Ejus.* c *Ca. 1. eod. tit. in 4. compilat.* d *Fuerint.* e *Vid. Notas in hunc locum.* f *C. 20. eod. tit. in 4. comp. & præter DD. hic Jul. Clar. in practica crimin. quæst. 6.* g *Faciendam.*

a *In veteribus libris, cedulas.* b *Hic* c *Dilectum deeſt in plurib. antiq.* d *Ad hæc autem &c. nec etiam, &c.* e *Vide notata per Gut. vulgo. f. ad. fin. & falsis.* g *Al. Salvaten. al. Silvaten. al. Silvanen.* h *Ca. eod. tit. in 5. comp. vide Arelud. consign. Abbat. Usp.*

sedis legatus dicto G. præsente, nec reclamante, super statu monasterii cœpit inquirere diligenter, & cum inquisitione finita eum Parisios evocasset proposituram contra inquisitionem eandem, si quid rationabiliter duceret proponendum: idem præsentiam ejus adiens, allegavit, quòd in monasterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis judicibus prius fuerat auctoritate nostra commissa: & Cardinalem ipsum ex justis causis se adsere habere suspectum, vocem ad nos appellationis emisit, quem Cardina. (inspectis, quæ probata fuerant contra eum) amovit à regimine abbatiæ, dando fratribus eisdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem: [2 & 3.] Cùm igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat meritò amovendus, & à jejuendus foret propter judiciarium ordinem non servatum, ipsum providimus manere privatum regimine abbatiæ: supradictum priorem (pro eo quòd præfato G. propter juris ordinem non servatum inordinatè remoto, amotissimus ob eandem causam per consequentiam minùs legitimè substitutum) per sententiam amoventes: quem quia non propter personæ vitium, vel scientiæ *a* defectum, sed propter juris solennitatem prætermissam amovimus: ipsum postmodum restituimus in Abbatem.

[1 Ipsi ad monasterium idem accedentes, quibus correctis eidem omnia quæ statuenda fuerant, statuerunt, inquisitionis munitionem quandam impedientis malitiæ retardandæ. Ad quorum insaniam reprimendam, seculare brachium intendebant invocare.]

[2 Hæc igitur & alia quæ utrag. pars proposuit intellectis.]

CAP. XXIII.

Agnus possessorio adipiscenda in beneficialibus non obstat excessus criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamato, accusatore omnimodè veluti adparente, sed citur purgato, in quasi defecerit, penitus ne convictus.

Idem.

Cùm ad *b* præsentiam nostram G. nepos quondam H. subdiaco. nostri sua nobis conquestione monstravit, quod cùm idem H. apud sedem Apostolicam viam universæ carnis ingressus fuisset, præbendam quam decedens habuerat in ecclesia Cremonen. ei duximus conferendam: & infrà. Mandamus, quatenus si præfatus G. super objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio & homicidio publicè fuerit infamatus: concessionem nostram sibi factam executioni mandetis.

Deinde si legitimus adcusator adparuerit, audiatis, quæ fuerint hinc inde proposita: & si prædicta crimina vel eorum aliquod legitimè probatum fuerit contra eum, ipsi super eisdem præbenda silentium imponatis. Si verò contra eum legitimus non adparuerit adcusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respersus infamiæ, purgationem ei canonicam indicatis: in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autem purgationem præstiterit, contradictores ab ejus molestia compescentes, eum qui eum nisi sunt impedire, in expensis legitimis condemnetis.

CAP. XXIV.

Statuitur contra subditum, maximè prælatum, de his tantùm inquiritur, super quibus præcessit infamia: & tunc vocabit rum, & tradet sibi capitula & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet, & probata gravi crimine, eum ab administratione removebit. In regularibus verò prælatis ad unguem servandus non est hic ordo. Et quanquam in hac summatione modica videatur age differentia inter prælatos & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, ut patet in litera.

Idem *in concilio generali.* a

Qualiter & quando debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus veteris & novi testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones: sicut olim apertè distinximus, & nunc sacri adprobatione concilii confirmamus. Legitur enim in evangelio, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona *b* ipsius, audivit ab illo. Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris *c* amplius villicare. Et in Genesi Dominus ait, Descendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifestè probatur, quòd non solùm cùm subditus, verùm etiam cùm prælatus excedit, si per clamorem & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem à malevolis & maledicis *d*, sed à providis & honestis, non *e* semel tantùm, sed sæpe quod clamor innuit, & diffamatio manifestat: debet coram ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut (si rei poposcerit qualitas) canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit adcusator & judex, sed quasi denunciante fama vel deferente clamore officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit observandum in subditis: diligentius tamen est observandum in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, cùm ex officio suo teneantur non solùm arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam verò ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideò sancti patres *f* providè statuerunt, ut adcusatio prælatorum non facilè admittatur, ne concussis columnis, corruat ædificium; nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solùm falsæ, sed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verùm ita voluerunt providere prælatis, ne criminarentur injustè, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet ut criminalis adcusatio, quæ ad deminutionem capitis, id est, degradationem intenditur: nisi legitima præcedat inscriptio *g*, nullatenus admittatur. Sed cùm super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut jam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum & puniendum ejus excessus non ex odii fomite, sed charitatis procedatur adfectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundùm sententiam Evangelicam à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Dicet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam ablentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum: & non solùm dicta, sed

---

a. Dubi voz scientia, in quibusdam exemplaribus, in quibusd. non exposito super verbo defectum, inde inepsit in textum.
b. Ca. de omnib. prab. in 4. comp. unde Innoc. in cap. sciant. sup. de rer. non multiplicitèr limitat hanc Decretal. & Anton. Butri.
c. Quomodo hoc agitur de purgatione indicenda diffamato, vide Martin. repet. 2. qualiter.

a. Scilicet Innoc. III. in cone. gener. c. 8. & c. 4. eod. tit. in 4. comp. Initium hujus Decre. usq; ad §. debet igitur. habetur etiam in 3. comp. eod. t. 4. b. Visus. c. Dicto amplius, deest in antiq. Cod. d. Maledicto. e. Et non semel. f. Vide epist. 2. Stephani Papa I. de accusationibus Episcopo. ubi habetur plenissimè in 1. tomo conc. Suriana editionis. g. Vide quos citavi sup. eod. c. 4. super his. verbo, oportet inscribi.

etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid & à quo sit dictum adpareat) publicanda, necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum verò exclusionem, deponendi falsum audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tantò diligentius debet prælatus assurgere, quantò damnabiliùs eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamen *a* in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitativa monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire: illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa *b* regulares personas non credimus usquequaque *c* servandum, quæ (cùm causa requirit) facilius & liberius à suis possint administrationibus amoveri.

CAP. XXV.

Metropolitani ad correctionem excessuum, & reformationem morum singulis annis facere debent provinciale concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas diœceses, quæ solerter investigent, & in sequenti concilio referant corrigenda: & Episcopi debent facere synodos episcopales singulis annis, & publicare agitata in provinciali concilio: & hæc negligentes, ab executione officii suspendantur. h. d.

Idem *d* in eodem.

Sicut *e* olim à sanctis Patribus noscitur institutum, metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare: in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, maximè quæ statutæ sunt in hoc generali concilio, relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Vt autem id valeat efficacius adimpleri, per singulas diœceses statuant personas idoneas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter & de plano absque ulla jurisdictione solicitè investigent quæ correctione vel reformatione sunt *f* dignæ, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & suffraganeos & alios in concilio subsequenti, ut super his & aliis (prout utilitati & honestati congruerit) provida deliberatione procedant: & quæ *g* statuerint, faciant observari: publicaturi ea in episcopalibus synodis, annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum negligere rit adimplere, à sui executione officii suspendatur.

CAP. XXVI.

Sententiæ excommunicationum, suspensionum, vel interdicti, latæ post denunciationem per Abbatem denunciatum, vel alium pro ipso in monachos denunciantes, vel adhærentes eisdem, relaxantur: spoliati restituantur, & juramenta de facienda veritate relaxantur, dicta testium denunciato traduntur, & expensa de bonis monasterii monachis denunciantibus ministrantur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, sine tamen suis præjudicio.

Gregorius IX. *Archiepiscopo & priori sanctæ Mariæ Rothomagen.*

OLim I. V. & P. ordinis Tironensis *a* &c. inter. Ne igitur reformatio monasterii valeat retardari damus, quatenus relaxatis excommunicationum suspensionum sententiis, si quas idem Abbas à quibuscunque vel per quoscunque judices promulgari fecit, pro eo quod ptum negotium in eos, & adhærentes eisdem, in tutis, quos idem Abbas negotio pendente coram ob tiam spoliavit: in negotio de plano & absque strepitu procedentes (cum talibus, maxime ut non deceat Dei servos involvi) inquiratis, quæ personas & observantias regulares viderint corrigentes & reformantes tam in capite, quam in bris, quæ correctionis & reformationis officio indigere: juramentis si qua de tacendo veritate extorserit, relaxatis, proviso ut *d* negotio ipso prætæ præfati monachi eidem Abbati obediant & ita tamen, quòd per hoc prosecutio negotii non impediri. Si vero testes contra eundem Abbatem ducti fuerint, dictorum ipsorum ei copium dari Prædictis autem monachis expensas factas tribus vel quatuor ex istis, vel aliis, quos idem ad stum negotium prosequendum duxerit eligendos ciatis de bonis ejusdem monasterii: & sic sas ad prosecutionem ipsius negotii necessa tatis, si qua propter hoc receperunt, de bonis cùm proprium non habeant, ministrio. Contra res, &c.

CAP. XXVII.

Contra prælatum denunciatum de dilapidatione bonorum per veritate enquirenda, & pendente negotio bona sua non potestas alienandi.

Idem *Episcopo Cister.* *e* de Abbatibus.

PRælatorum excessus: & infrà. Sanè dilectus & quatuor alii canonici Frisingien. *f* denunciarunt monstrarunt, quòd Frisingien. Episcopus bona Ecclesiæ patus (quem ut dicunt, fuit minus canonicè adeò graviter dilapidat & consumit, quòd (si celeriter adhibeatur remedium) episcopatus idem irreparabile *g* dissolutionis opprobrium solummodo rerum, verumetiam fame sue periculo salutis, vitam ducit enormiter dissolutam: & v. mandamus, quatenus personaliter accedentes cum inquiratis solicite veritatem: & eam fideliter scribentes, sub sigillis vestris *h* nobis transmissa clusam. Eidem Episcopo terminum assignetis nostro se conspectui repræsentet, pro meritis Potestate vendendi, dandi, infeudandi, seu alienandi liber alienandi bona ipsius ecclesiæ interim autem tus interdicta.

DE CALVMNIATORIBVS.

TITVLVS II.

CAP. I.

Subdiaconus calumniæ accusatus Diaconum, Sacerdotem privatur, & publicè verberibus castigatur, & in exilium mittitur.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.*

CVm fortius punienda sint crimina, quæ in tibus (maximè sacratis hominibus) inferuntur quàm sitis culpabiles, qui in causa Dei recessistis, attendite, ut Hilarium criminatorem

a Al. ita tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, &c. absq; voce in, sed in concilio & vetustioribus legitur ut est impressum, in uno non adhibeatur, sed adimpleatur legitur. b Contra. c Observandum. d Scilicet Innocent. III. in conc. gener. cap. 6. e C. 5. eod. tit. in 4. compilat. f Sunt. g Quod statuerunt, faciant observari.

a Cister. alter Turonens. Cal. Germens. b Frisingen. in tra. d Bravisse ensem, &c. e Cisterciens. de Abbatibus lien. Abbas ad Cisterc. f Frisingen. Cal. Frisingen. g Abso rabilis dissolutionis, &c. h Alias sigillis vestris munita bus, &c. i Al. ita: seu quolibet modo, &c.

nulla ex definitione vestra pœna conveniens castigaret: & infrà. Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet ultione transire: jubemus eundem H. prius subdiaconatus (quo indignus fungitur) privari officio, & verberibus publicè castigatum, in exilium deportari.

CAP. II.

Denuntiator in probatione criminum deficiens, ab officio & beneficio suspenditur, donec innocentiam suam purget.

Innocentius *a* III. *Zamoren. Segobien. & Abulen. Episcopis.*

Cum *b* dilectus filius magister scholarum Palæstinum ad sedem Apostolicam accessisset, & de suo Episcopo excessus varios nunciasset, examinationem commissimus excessuum objectorum: & infrà. Cùm autem processum negotii examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum esse sufficienter aliquod de præmissis: eundem Episcopum absolvendum decernimus ab objectis: Vobis mandantes, quatenus memoratum magistrum scholarum, donec canonicè suam purgaverit innocentiam, scilicet quòd non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processit: ab officio & beneficio suspendatis, ut cæteri simili pœna perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant prælatorum.

DE SIMONIA *c*, ET NE ALIQVID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR VEL PROMITTATUR.

TITVLVS III.

CAP. I.

Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel ministri, vel notarii nec munerale exigere debent.

Gregorius *generali synodo præsidens.*

In *d* ordinando: [1 & 7.] Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit: ita nec minister vel notarius in ordinatione ejus vocem vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur vel usu pallii seu chartis atque pastillis eum, qui ordinatur, omninò aliquid dare prohibemus.

[1 *Ipsique Pontifex manum imponit, evangelicam lectionem minister legat, confirmatamu autem ejus epistolam notarius scribat.*]

CAP. II.

Deponendus est, qui per pecuniam aliquem ejecit de ecclesia sua, & pulsa restituendo.

Ex concilio Maguntinen. *e*

Qualium in ecclesia ordinatum per pecuniam expulerit, eamque taliter vindicaverit: omnimodo deponatur.

CAP. III.

Quilibet catholicus admittitur ad accusandum de crimine simoniæ.

Deodatus Papa. *f*

Si dominus *g* & magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam uni dedit: [1 & 7.] Non igitur quilibet catholicus est respuendus, sed ut veritatis affectat ad propalandam *h* simoniacam rabiem, magnetii precibus exhortandus.

[1 *Quanto magis unius assertione corrigendus est, qui simoniæ labe inficitur esse solutus?*]

CAP. IV.

Simoniacus pendente accusatione ab administratione divinorum prohibetur.

Idem.

Accusatum *a* simoniacum necesse habuimus prohibere, ne missarum solennia celebraret, donec quid esset, verius constitisset.

CAP. V.

Idem dicit quod præcedens, nisi quòd illud ca. loquitur in accusatione, istud in inquisitione: & illud loquitur de simoniaco in genere, istud declarat de ordine.

Idem.

Quotiens *b*: [1 & 7.] Pervenit ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus: propterea necesse habuimus te prohibere ne missarum solennia celebrare debuisses, donec quid sit, verius decerneremus.

[1 *Contra ecclesiasticam disciplinam quod suggestum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex dissimulatione reddarguat, irrequisitis, hoc relinquere non audemus.*]

CAP. VI.

Simoniacus est deponendus.

Lucius Papa.

Sicut simoniaca *c* pestis sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox, ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de ecclesia Dei debet eliminari atque repelli.

CAP. VII.

Simoniacum accusare potest servus, meretrix, criminosi.

Deodatus. *d*

Tanta *e* est labes hujus criminis, quòd etiam servi adversus dominos *f*, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem. Item omnis peccator missam cantare potest, præter simoniacum, quem quilibet (ut ab ordine male accepto removeatur) accusare potest: vel etiam meretrix.

CAP. VIII.

Simoniacum est, pretium recipere pro ingressu religionis, pro prioratibus vel capellis concedendis, & pro prælatis instituendis; pro concedenda sepultura, pro chrismate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis sacramentis: nec valet consuetudo in contrarium. h. d. cum sequenti.

Alexander III. *in concilio Turonen.*

Non satis: [1 & 7.] Prohibemus igitur ne ab iis, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec prioratus *g* vel capellaniæ quælibet monachorum aut clericorum annua distractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro *h* earum commissione ullum pretium exigatur. Vnde quisquis contra hoc decretum adtentare præsumpserit: tam ille, qui dederit, quàm ille *i*, qui receperit vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque, & chrismatis, & olei receptione, nulla cujusquam pretii exactio adtentetur: nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.

[1 *Inutiliter ab Apostolo avaritia redarguitur, si ab his qui in clero videntur constituti, & præcipuè qui nomen religiosorum profitentur, regula modis omnibus non servatur.*]

CAP. IX.

Summatum est supra in ca. præcedenti.

Ex concilio Lateran. *k*

---

1 *Honorius III.* b *C. 7. de accus. in 3. comp.* c *De materia hujus vide tradit. B. Th. & Cajet. 2. 2. q. 100.* d *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Adde sub Rabano Archiepiscopo ca. 32. refert Bur. tom. 2. an. 850. Vt p. 3. c. 16. & c. 3. eod. tit. in 1. com.* f *Adeodatus.* g *Ca. eod. tit. in 2. comp.* h *Pellendam. al. repeliendam.*

a *C. 4. eod. tit. in 1. comp. refert Grat sive Palea 2. q. 4. c. accusatum.* b *Ca. 5. eod. tit. in 2. compil. vide Bernar. Diaz. in pract. crim. Can. c. 23.* c *C. 7. eod. tit. in 1. comp.* d *Adeodatus. al. Deusdedit.* e *Ca. 16. eod. tit. in 1. comp.* f *Hoc est speciale: quia regulariter non.* g *Alias, neg, Capellaniæ.* h *Pro illa commissione.* i *Quam qui receperit & consenserit, &c.* k *Scilicet Lat sub Alex. III. c. 7. & c. 8. eod. tit. in 1. comp.*

CVm in ecclesiæ corpore: [1 & ſ.] Horribile nimis eſt, quod in quibusdam eccleſiis, locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Epiſcopis vel Abbatibus ſeu quibuſcunque perſonis eccleſiaſticis ponendis in ſedem *a*, ſive introducendis Presbyteris in eccleſiam. *b*, necnon & pro ſepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, ſeu aliis ſacramentis aliquid requiratur *c*. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur, non attendentes, quòd tantò graviora ſunt crimina, quantò diutius infœlicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro perſonis eccleſiaſticis deducendis in ſedem, vel ſacerdotibus inſtituendis, aut ſepeliendis mortuis, ſeu benedicendis nubentibus, ſeu aliis ſacramentis conferendis ſeu collatis aliquid exigatur, diſtrictius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum *d* Giezi ſe noverit habiturum.

[1 *Omnia debeant ex charitate tractari, & quod eſt gratis receptum gratis debeas impendi.*]

CAP. X.

Breve eſt.

Idem *Vigilien. Epiſcopo.*

CVm *e* ſit Romana: [1 & ſ.] Conſult. t.t. reſpond. quòd nihil pro eccleſiarum conſecratione potes vel debes præter procurationem exigere.

[1 *Eccleſia, cui licet immeritis præſidemus, caput omnium eccleſiarum, mater, & magiſtra: cogimur tamen ex debito ſuſcepti regiminis, prout nobis Dominus dederit reſpondere conſultationibus ſingulorum, ut dubia quæſtiones ap. ſed. providentia penitus enodentur. Quæſiviſti autem frater Epiſcope, frater. tue reſcribi, utrum pro eccleſiarum conſecratione quicquam procurationem debeas exigere. & nos.*]

CAP. XI.

Convictus de ſimonia, deponendus eſt, idem infamato, qui ſe purgare non poteſt.

Idem *Toletano Archiepiſcopo.*

DE hoc autem ſ. quòd Epiſcopus Exonien. Archid. beneficia, & cuidam clerico ante electionem ſuam prioratum dicitur promiſiſſe, ut uterque conſentiret eidem: tuæ prudentiæ reſpondemus, quòd ſi manifeſtum eſt eundem Archid. & clericum ob cauſam illam promiſſa recepiſſe, aut exinde confeſſi fuerunt *g* in jure, vel legitimè convicti, ab altaris miniſterio ſunt perpetuò *h* deponendi. Si verò id manifeſtum eſt, nec tamen inde convicti vel confeſſi fuerint, ſed tantùm publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua ſi defecerint, tanquam auctores tanti ſint ſceleris puniendi. Regem autem & principes ejus debes inducere, ut ſi qua *i* receperint à præfato Epiſcopo, ut ejus electioni præſtarent aſſenſum: eccleſiæ Exonien. ſine diminutione reſtituant, cùm ea ſine gravi ſuæ ſalutis periculo retinere non poſſint.

CAP. XII.

Simoniacum eſt pro temporali obſequio, beneficium eccleſiaſticum promittere.

Idem *Ebroasen. Archiepiſcopo.*

CVm eſſent *k* in noſtra præſentia conſtituti R. clericus & nobilis vir V. quia idem V. moram diutius facere non poterat, pro ſe in cauſa illa ſufficientem conſtituit reſponſalem.

Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quòd memoratus miles *l* promiſerat ei dare eccleſiam, ſi quoddam negotium ejusdem in noſtra poſſet præſentia promoveri: ac per hoc promiſſionem ipſam contra canonicam pravitatem, eidem R. ſuper eadem eccleſia duximus imponendum.

CAP. XIII.

Notorius ſimoniacus in beneficio ab illo deponitur: infamato qui ſe purgare non poteſt.

Idem *Ciſtern. Epiſcopo.*

INſinuatum *a* eſt, quod in eccleſiis tui epiſcopatus primi clerici per ſimoniam habere dicuntur inpoſſe, & infamia inde reſpergi. Vnde mandamus, quatenus qui fuerint, quos in prædictis eccleſiis publicum & notorium eſt ſimoniacè intraſſe: eos amoveas ab eccleſiis taliter adquiſitis. Illis autem, quorum crimen non eſt publicum & notorium, ſi publica laborant infamia, per quinta vel ſexta manu ſui ordinis purgationem ſuæ innocentiæ in qua ſi defecerint, beneficiis hujuſmodi eccleſiaſticis perpetuò prives eosdem.

CAP. XIV.

Simoniacum eſt pretio vel favore celare peccatum, ut manifeſtare non pœnitentem, vel dignè pœnitentem à ſententia removere.

Idem.

NEmo *b* Presbyterorum xenium, vel emolumentum quodlibet temporale, imò ſpirituale deterendum, à quocunque publicè peccante accipiat, ut ſpiritus vel miniſtris ejus peccatum illius cælet: nec pro reverentia cujuſque perſonæ conſanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc Epiſcopo annuntiare detrectet. Nec quenquam pœnitentem vel manifeſtum pœnitentem, gratia vel favore ad reconciliationem adducat, & teſtimonium reconciliationis ſuæ eum, ut quocunque livore dignè pœnitentem à reconciliatione removeat: quia ſimoniacum eſt utrumque.

CAP. XV.

Eccleſia ems vel redimi non poteſt. v.d. quod litera.

Idem *Vigor. Epiſcopo & Prioris de Acra.*

QVerelam *c* monachorum de Acra recepimus, quòd cum ipſi quoddam manerium cum pertinentiis ſuis & eccleſiam de Genen. à monachis de Cardonio à certo annuo cenſu, quindecim librarum fuiſſent adepti, & ſuper chartam ab ipſis monachis habuiſſent: prior eorum & capitulo inconſulto præſcriptum manerium, & eccleſiam monachis de Cardonio accepta pecunia reſtituit. Vnde quia præfati monachi de Acra ſe conqueruntur minus gravatos: mandamus, quatenus partibus convocatis præſcriptam cauſam concordia vel judicio terminare curetis, ſcituri, quòd ſicut emi non potuit, ita nec redimi poterit memorata. Si verò monachi de Cardonio legitimè citati, ad veſtram præſentiam accedere, & judicio veſtro ſtare contempſerint: vos ipſos monachos de Acra in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſia vertitur, inducatis: nec permittatis eos exinde abſque ordine judiciario moleſtari.

CAP. XVI.

Pro chriſmate ab eccleſia pecunia exigi non debet, cum ſ. ſua habeat conſuetudo.

Idem.

EA quæ *e* de avaritia: [1 & ſ.] Auditimus, quòd nummos pro chriſmate ab eccleſiis exigunt quosnunc cathedraticum, aliquando Paſchalem pensitionem, interdum epiſcopalem conſuetudine appellant.

---

a *Sede.* b *Eccleſias.* c *Exigatur in Concilio.* d *l.4. Reg.c.5.* e *C.7.eod.tit.in 1.comp.* f *C.10.eod.tit. in 1. comp. & poſt conc.Lateran.p.2.c.13.* g *Fuerint.* h *Removendi.* i *Receperint.* k *C.11.eod.tit.in 1.comp. & poſt conc. Later. ſub Alex.III.p.2.c.14.* l *Nobilis.*

a *C.12.eod.tit.in 1.comp. & poſt conc.Lat.p.2.c.13. & Collectorum Decr.3.tit.de ſeq. poſſ & fruct.* b *C.9.eod.tit.in 1.comp. vide B.Th.2.2.q.100.art.3.* c *C.14.eod.tit.in 1.compilat. & poſt conc.Lat.p.2.c.12.* d *Cadonio, al. Cardonio, eadem eſt vox.* e *C.15.eod.tit.in 1.comp.* f *Fuit gl. in ſ. quo paulo poſt.* e *C.15.eod.tit.in 1.comp. an ſimile 3.vocabulo ff de leg.1.& Lambert. de tenur. cum.*

Quia verò hoc simoniacum esse cognoscitur: mandamus, quatenus prætextu alicujus consuetudinis vel prælationis præscriptos denarios nullatenus exigatis. Pro certo scituri, quòd si hoc præsumpseritis, periculum ordinis & dignitatis potoris non immeritò formidare.

[1 *Ex cupiditatis radice proveniunt, & in speciem Simoniæ pravitatis erumpunt, sunt penitus extirpanda, & quæ de spinis & tribulis procedunt, falcè Apostolicæ moderaminis sunt resecanda.*]

CAP. XVII.

Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.

Idem.

EX diligenti *a* tua relatione innotuit, quòd H. Cant. Archidiaconus te induxit, ut ei homagium faceres, & fidelitatem præstares: ita quòd ipse tibi beneficium ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Vnde *b* quoniam hujusmodi obligatio illicita contra tuæ salutis, necnon & sui profectum existit, absolvi à nobis instantius postulasti: quòd ab eo deinceps nihil omninò de beneficio accipieres constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam & favorabilem attendentes: te à præfati Archidiaconi homagio & fidelitate (præsertim cum hactenus præstita, divinis & humanis legibus contraire noscatur) absolvimus, ita quòd ab Episcopo vel sacerdote diocesano, pœnitentiam inde condignam recipias. Verum ne aliqua propter hoc nota vel infamia possis respergi, absolutionis nostræ literas tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus tutus & præmunitus existas, & quas in testimonium indulgentiæ nostræ cuilibet demonstrare.

CAP. XVIII.

Ordinatio vel consecratio non censetur simoniaca, licet ordinatores aliquid donarum fuerit non ex pacto.

Idem *Strigonien. Archiepiscopo.*

TUi quæstiones *c* tuas de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his ultra, quàm oporteat dubitandum, cùm leges humanæ dicant, quòd quidam tenui religione sacramenta necessaria & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ in talibus *d* hæsitat, ubi non est aliquatenus hæsitandum. In hoc itaque quòd P. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus, pro electione tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas accessit, & frater tuus ejus præsciens necessitatem, ei equam unam te ignorante transmisit, quoniam per mare veniens, nullas aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cùm in accipiendis *e* vel dandis muneribus tria sunt maximè attendenda, personæ scilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas personarum, ut à quo, & cui, videlicet an à paupere diviti, vel econverso, sive à divite locupleti datum fuerit: æstimatio muneris & donationis: tempus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instanti necessitate, seu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum Cardinalis & fratris tui personam & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculatori *f* non potest vir tantus & tam abundans sorte donaret, verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia intentione constat factum fuisse, quàm ut Cardinali laboranti in articulo prænotato: [1 *& infrà.*] Quod autem scriptum est: Beatus qui excutit manus suas ab omni munere: de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere vel pervertere solent: quoniam *a* si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori vel consecratori suo electuarium, vel de vino, sive de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerunt *b*, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

[1 *Quare propter hoc in conscientia tua nullus unquam debet scrupulus dubitationis emergere, cùm res data modica pretii, quantum ad personam dantis vel accipientis existerit, nec alteriter earum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit vel debeat quantumlibet vel etiam in modico lesionem afferre: & si ante electionis examinationem & pallii receptionem, & te nolente & penitus ignorante sit factum, & equus in necessitate transmissus fuerit & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientu animum multum movere debeat, aut ab honestatis proposito aliud declinare: quia.*]

CAP. XIX.

Abbas & majores de conventu, si pro receptione monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituitur, & in aliud monasterium ita recepitus transfertur.

Idem.

VEniens *c* ad nos F. Presbyter proposuit, quòd Abbas & fratres sancti R. noluerunt eum in monachum recipere, quo usque triginta solidos dare convenerit: conventione autem facta, sequenti die eum *d* monasticum habitum induerunt: & iidem monachi triginta solidos, Abbas verò decem, & familia duodecim pro pastu (asserentes hoc esse de consuetudine monasterii) postularunt. Quoniam ergo factum hujusmodi pernitiosum videtur: mandamus, quatenus si ita esse inveneris, Abbatem & monachos ad restituendam *e* pecuniam præfato F. tam indignè acceptam compellas, & Abbatem & majores personas monasterii pro tantæ pravitatis excessu ab officii executione suspendens, præcipias dicto F. ut in alio monasterio in habitu monastico domino studeat deservire.

CAP. XX.

Si ordinandus præsentatoris suo aliquid dedit ex pacto, simoniacum est, non tamen deponitur, si est occultum.

Idem.

EX tuæ *f* fraternitatis literis, & ex confessione sacerdotis præsentium latoris accepimus, quòd cùm ad sacerdotii ordinem non aliter voluisset eum ejus Archidiaconus præsentare, sex solidos solvit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus, accepit.

Vnde tibi sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum: eundem sacerdotem secreto convenias, monens sine ulla coactione propensius, & inducens *g*, ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuò ab officio abstineat, quod illicitè acquisivit. Alioquin non erit tutum (cùm sit secretus excessus) ipsum invitum ab eodem officio coërcere, cui tamen secretam pœnitentiam, secundùm quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.

CAP. XXI.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem.

---

a Cit. eod. tit. in 1. comp. b *Hæc periodus in Codic. Barb. Vnde quoniam hujusmodi obligatio illicita est, & contra salutem animæ tuæ, nec non & sui profectum existit, &c.* c *C. 20. eod. tit. in 1. comp.* d *In tribus Vatican. qui in talibus hæsitant.* e *Et dando.* f *Vide Cajetanum apud B. Tho. 2. 2. q. 115. art. 2.*

a *In uno manusc. Vaticano: quoniam etiam si ipsa, &c.* b *Al. fuerunt ex quo voluntatem, sed nos vetustiora & emendatiora secuti sumus exemplaria.* c *C. 1. eod. tit. in 2. compilatione.* d *Monachalem.* e *De pœna simoniacorum vide Turrecrem. loco prælitato, adde B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6.* f *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *Vide Federic. de Senis, cons. 140. & Gemmianum in c. si pauper. de præbendis lib. 6.*

AD *a* nostram; & infrà. Di.v. mandamus, quatenus pro ministerio ecclesiastico exercendo, sive pro vicariis assignandis, seu pro chrismate nullatenus pecuniam exigatis.

CAP. XXII.

Cum simoniacè ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

Lucius III.

DE simoniacè *b* ordinatis, certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cùm quidam licet secundùm quandam speciem simoniæ, utpote ipsis ignorantibus, simoniacè ordinentur: possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere.

CAP. XXIII.

Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita à contradictione cessat, electus postea confirmatus, est simoniacus & beneficio renunciare tenetur.

Idem.

MAtthæus Cardinalis secretà nobis insinuatione monstravit, quòd cùm fuisses ad ecclesiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exolvit, & sic contradictio conquievit: nunc autem dubitas, quòd non sis à labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quod multum tibi consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimittas, illius verbi memor existens: Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur.

CAP. XXIV.

Pro absolvendo excommunicatum, pretium aliquod exigi non debet.

Idem.

AD *c* aures nostras pervenisse noveris, quòd cùm C. de Senevilla propter pecuniam quam debebat, vinculo fuisset excommunicationis adstrictus, creditoribus satisfecit, sed excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærentibus, non valuit absolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est & ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium redimatur: di.v. mandamus, quatenus si præfatus C. debitum solvit, ipsum gratis faciatis absolvi, si excommunicatores id non fecerint, requisiti.

CAP. XXV.

Monachi per simoniam recepti, si sunt simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur: aliàs post renunciationem in ejusdem vel in alio monasterio ejusdem ordinis poterunt collocari.

Clemens III.

DE *d* regularibus canonicis seu monachis nos consulere voluistis, qui per simoniam ingressum, ipsis scientibus habuerunt. Vnde cùm super hoc auctoritates multæ reperiantur expressæ, non aliud, quàm statutum est, respondemus: ut locum, quem taliter adepti sunt, omninò dimittant, & solitudines seu alia monasteria districtiora adeant, in quibus tam exectabilem excessum sine intermissione deplorent. Si autem ignorantibus illis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & postmodum in ipsum reducere, si ibi absque scandalo potuerint remanere, vel in alio, qui sit de ordine ipso, ad serviendum Deo poteris collocare.

CAP. XXVI.

Si quis canonicatus renuncians, ad quem per simoniam ingressum ante adsumptus fuerat, postea de novo adsumendo ad eum ingressum ex prima receptione sibi aliquod vendicare.

Idem.

EX insinuatione *a* tua nobis innotuit, quòd quidam tuus intervenientè pecunia, olim tibi prædictum beneficium adquisivit. Cumque ad annos discretionis perveniens, accepisses dominicæ crucis signum, debendam in manu præpositi & fratrum libere resignasti. Sed iidem tibi compatientes, de novo te in fratrem elegerunt, ita videlicet quòd per electionem illum locum in choro, & in aliis obtineres [illum locum in choro, & in aliis obtineres] Rescripsisti ut indulgentia, quam fratres tui tibi fecisse noscuntur, contentus existens, [tibi fecisse noscuntur, contentus existens, tuæ] mæ receptionis, nihil audeas in ipsa ecclesia [mæ receptionis, nihil audeas in ipsa ecclesia] [Ceterum quia à nobis humiliter requisisti, utrum priorem receptionem tuam locum recipere debeat an non, tibi.]

CAP. XXVII.

Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electus dedit, fa fuit pecunia, quam vir electus ejurare: nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. d. primo. Cum electio reprobata sit simoniaca, non dispensat Episcopus. d. secundo. dicto.

Cœlestinus III.

NObis fuit ex parte *b* tua insinuatum, quòd cùm quatuor essent à capitulo constituti, qui deberent quendam eligere in plebanum: amicis eius, de cuius electione spes habebatur, uni vel omnibus eligendum promittere se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui huiusmodi promissione interveniente postmodum electus & infrà. Quia igitur super hoc consulere nos voluit consultationi tuæ breviter [consultationi tuæ breviter] respondemus, quòd si constaret illos, qui promissum tale fecerunt, per simoniam in dispendium illius, qui eligendus erat, id maluisse facisse: quamvis ipse promissionis conscius non fuit, eos tamen electio tanquam simoniaca prævitata nullatenus est penitùs reprobanda: & infrà.

Ad ultimum quod in fine consultationis tuæ mus: hoc duximus respondendum, quòd liceat [fiæ *d* cujuslibet prælatum electus, & ut dictum [pravitatem simoniacam reprobatis, ab Episcopo dispensationem aliquam obtinere de jure non potest.

CAP. XXVIII.

Qui dat prælato pecuniam ne ipsum in jure suo in fa velle flectet, illam repetet, si prælatus promissa non servet. d. [littera.

Idem *Lincolnien.* e *Episcopo, & Petro de Ivone fratre.*

DIlectus *f* filius R. præpositus nobis exposuit, [cùm Eboracen. Archidiaconus eum multis gravaminibus adficere non cessaret, promisit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, ut ab ipsius desisteret infestatione verum dictus Archiepiscopus post receptionem [super dignitatibus & beneficiis suis ab eius molestia quievit. Ideòque di.v. mandamus, quatenus si ita se habet, Archi. restituere quod accepit (si quam [trà promissionem suam veniisse constiterit) [tis.

CAP. XXIX.

Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nil exigi debet.

a *C.2. de renunciat. in 2. comp. vide B. Thom. q. 100. art. 2. ad quæstiones 3. & Turrecrematam in c. statuimus decretum. 1. q. 1.* b *Decretum 3.* c *Tulner.* d *vel in ecclesia quæ vitio [tit. in 2. comp.* e *Livonien.* f *Ca. vi. vel. iii. tit. 2. [electus, &c.*

a *C.3. eod. tit. in 2. comp.* b *Ca. 18. eod. tit. in 1. compilatione.* c *C.4. eod. tit. in 2. comp. vide Thom. 2. 2. q. 100. art. 2.* d *C.7. eo. tit. in 2. comp. vide Turrecrematam in ca. statuimus decretum. 1. q. 1. & aliquos citavi in ca. veniens sup. eod.*

Innocentius III. *Abbati de Iugedei, & Priori de Sila.*

SVam a nobis parochiani de villa Franca quærimoniam destinarunt, quòd capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licite pecuniam ab eis exigit, & extorquet: [1 & infr.] Dis. v. mandamus, quatenus dictum capellanum, ut à tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter, moneatis: sibi (si obedire noluerit) penam canonicam infligentes.

[1 *Quod si forte capellani ejus non fuerit satisfactum ne possint mortuorum corpora sepelire, vel benedictio nubentium celebrari, sublatis ejus impedimentis fraudulenter appositis, quia igitur exactionibus hujusmodi sacrorum canonum obviant institutis.*]

CAP. XXX.

Si per accusationem constat Monachum simoniacè fuisse receptum, recepti & recipiens deponuntur. Si verò per inquisitionem reperti in aliquo monasterium destruditur: recipienti verò & majoribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum fratrum suspenduntur.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

Dilectus filius b A. nuncius tuus pro parte tua proposuit, quòd cùm Can. diœcesim visitans, in monasteriis & religiosis locis pullulasse repereris simoniacam pravitatem, ita quòd in eis multa precio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imò etiam ad religionis observantiam invitari. Dubitasigitur, an quia multitudo reperitur in causa, severitati sit aliquid detrahendum? Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si adversus eos, qui labe fuerint hujusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonicè instituta, postquam c crimen ordine fuerit judiciario comprobatum d, tam in dantes, quàm in recipientes canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quòd si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illa amotos, ad agendam pœnitentiam ad monasteria diversa arctiora. Abbatibus autem & Abbatissis, prioribus, prælatis quibuslibet, & officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos à sactorum ordinum executione suspendas. Injungens Episcopis tuis, ut hanc formam per suas diœceses studeant observare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quòd fuerit sine taxatione gratis oblatum.

CAP. XXXI.

Abbas contra testes, qui deposuerunt contra eum de Simonia in falsis inquisitionis, excipere potest, quòd sunt inimici & conspiratores: alias verò exceptiones criminum opponere non potest.

Idem *Priori sancti Victoris, Magistris I. Bonon. & L. Modoten. canonicis.*

Licet e Heli summus sacerdos in se bonus existeret: quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter, & in ipsis animadversionis diuturæ vindictam excepit, dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus expiravit. Ad corrigendos igitur subditorum excessus tanto diligentius debet prælatus adsurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) etsi tribus modis procedi possit, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa correctio, & inquisitionem clamosa debet insinuatio prævenire a. Descendam (inquit Dominus) & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Tunc enim clamor pervenit ad prælatum, cùm per publicam famam, aut insinuationem frequentem subditorum sibi referuntur excessus: & tunc debet descendere & videre, id est, mittere & inquirere, utrum b clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam juxta canonicas sanctiones, si quid de quocunque clerico ad aures prælati pervenerit, quod eum justè possit offendere: non facilè credere, nec ad vindictam eum zelo accendere debet incognita, sed coram ecclesiæ senioribus diligenter est veritas perscrutanda: ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem accusator & judex: sed quasi fama deferente, vel denunciante clamore, sui officii debitum exequatur: eo semper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam, sententiæ quoque forma dictetur. Cùm igitur de Abbate Pomposiano ea nobis frequenter insinuata fuissent, quæ ab honestate regulari nimium dissonabant Monachis ad præsentiam nostram accedentibus: quidam ex ipsis nobis ipsum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cùm idem Abbas excuperet, quod denunciationem hujusmodi fraterna c correctio secundùm regulam Evangelicam non præcesserat: & iidem constanter asserrent, quòd correctionem hujusmodi præmisissent: Licet ad probandum hoc duorum Monachorum juramenta fuissent exhibita: quia tamen super hoc ipsi nondum contendere desistebant: nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio nostro voluimus inquirere de præmissis, omnes Monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserant juramenti vinculo astringentes, ut de propositis plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones cùm in scripturis redactæ, publicatæ fuissent, super illis cœperunt multipliciter disputare: quia verò tum ex assertione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognovimus, quòd idem non modicam summam pecuniæ relictam à prædecessore suo expenderat, & in alia summa majori monasterium obligarat: nos eum quasi de dilapidatione suspectum d ab administratione Abbatiæ duximus suspendendum, & quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuerat multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine Simoniæ, sicut in crimine læsæ majestatis omnes indifferenter, tam infames, quàm criminosos, non solùm ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cùm instar publici criminis & læsæ majestatis procedat accusatio Simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quòd licet hæc duo crimina quantum ad accusationem, quasi paria indicentur, differunt tamen in multis: cùm alia pœna pro uno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum & testium sit utique distinguendum: cùm non per accusatores, sed testes crimina comprobentur. Ne verò vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita: nos æquitate pensata illas duntaxat

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. citatos sup. eod. in ca. cùm in quibusdam, & ca. veniens.* b *Ca. 2. eod. tit. in 3. compilat. vid. Host. in summa tit. de Simonia. §. quâ pœnâ feriatur & de variis formis Simoniacorum. vt Bernard. Diaz. in pra. crim. can. cap. 85.* c *Virtutem etiam, &c. cætera.* d *Patefactum.* e *Ca. 3. eod. tit. in 3. compil.*

a *Genes. c. 18. lone 1.* b *In antiq. Codic. & in ipsa registro Innocent. Virtum clamorem veritas comitetur. nam illa duo verba, quæ venit, non habentur.* c *Vid. D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. Adde Navar. in Manuali confessar. c. 24. tit. de corr. frater.* d *Quasi dilapidatio dicatur consumptio rerum mobilium, dilapidatio verò proprie consistit circa immobilia.*

exceptiones oppositas probandas admisimus, quæ probatæ non de zelo justitiæ, sed de malignitatis *a* fomite procedere viderentur.

CAP. XXXII.

Hoc capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an & quando testes criminosi admittantur in crimine Simoniæ: & in effectu idem dicit, quod præcedens.

Idem.

PEr *b* tuas literas nobis intimasti, te dubitare super quadam Epistola decretali, quam nos asseris edidisse de testibus admittendis contra simoniacam pravitatem. Noveris igitur, quòd nos illam Epistolam, quæ sic incipit, quamvis ad abolendam nequaquam *c* edidimus, sed aliam, quæ sic incipit, Licet Heli, nos edidisse fatemur: ad cujus intelligentiam credimus distinguendum, utrum is, contra quem agitur de simoniaca pravitate, denuncietur *d* simpliciter, aut *e* criminaliter accusetur: & utrum agatur secundùm juris rigorem, aut secundùm temperantiam æquitatis. Item utrum ipse sit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an secularis, qui adhuc in mundo existit, & an inferioris gradus, an excellentioris sit dignitatis. Ad hæc utrum antè fuisset claræ opinionis, & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valdè suspectus: & utrum de facili possit puniri, an sine scandalo nequeat condemnari. Præterea utrum testes sint honesti an criminosi: & an sint emendati de crimine, an adhuc in crimine perseverent. Rursus si crimina sint eadem vel minora, an paria vel majora: utrúmve testes ex zelo justitiæ, an ex malignitatis fomite deposuisse credantur. Denique utrum ad pravitatem simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligentiam illius Epistolæ distinguenda. Ille quidem Pomposianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simonia, perjurio, dilapidatione ac insufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraverant perhibere testimonium veritati, Simonia multis modis videretur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum & adulterium, ut eos à testimonio removeret. Nos verò (ne innocentiæ puritas confusa succumberet: vel Simoniæ pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admisimus, quibus fortè probatis testes non zelo justitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, ut conspirationes, & inimicitias capitales: cæterasautem exceptiones, ut furti, adulterii, propter immanitatem hæresis simoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quasi pro nihilo *f* reputantur: duximus repellendas: quoniam & si probatæ fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, aliis adminiculis suffragantibus: præsertim cùm testes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos: non secundùm rigorem juris, sed secundùm temperantiam æquitatis, cùm ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: sed civiliter, ut ab administratione amoveretur tanquam immeritus & damnosus. Et utique tales prælati ex levioribus causis possunt ab administrationibus amoveri, sicut quorundam religiosorum approbata consuetudo deposcit. Vnde præsules illius non expectata sententia, quasi malè consilium sibi

a *Forte.* b *Ca. 1. eod. tit. in 3. compilat.* c *id est, verisimum, nam illa Decretalis, quam vix ad abolendam Clementis 3. est quam Raymundus non posuit in hac compilatione.* d *In antiq. compilat. civiliter lego, sed exemplaria Gregoriana habent simpliciter, quod agnoscunt gl. & Hostiens.* e *an criminaliter attenietur.* f *De gravitate Simoniæ in comparatione ad hæresim, & alia crimina, vide Turrecrema. in cap. eos, 1. qu. 1. & D. Thom. 2. qu. 100. art. 1. ad 1. argumentum.*

CAP. XXXIII.

Non imputatur electo confirmato, si ex prohibito præstitæ confirmationi pecunia data fuit.

Idem *Abbati Iamblacen.* a

SIcut *b* tuis literis intimasti, cùm in Iamblacen. ecclesia fueris Monachus, fuisti tandem prioratus regimen ecclesiæ Floren. *c* verùm Abbate Iamblacen. post sublato de medio: ipsa quæ prius te filium habebat in patrem per electionem canonicam te vertit: quia pastore carebat Leodien. ecclesia cathedrali, & Colonien. ecclesiam (quæ tua est metropolis) patiscens, ipsius auctoritate in Iamblacen. ecclesia ministrasti. Cæterùm postquam in Leodien. ecclesia fuit Episcopus institutus, is à te requisitus electionem de te factam noluit confirmare. Verùm cum tu pro extorquenda pecunia comperisses: sub interminatione anathematis vetuisti, ne pro facto hujusmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de familia tua consulto & ignorante contra excommunicationem tuam factæ sententiam venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exolverunt: & sic ab Episcopo obtinuit, ut institutionem ab eo accepisti liberè quem (ut dicis) prohibebas: [1 *& infra.*] Quamvis autem secundùm sacrorum canonum instituta, etiam parvuli, qui ecclesiarum dignitate parentum ecclesias per pecuniam sum adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longè diversum est, non præbere consensum, & expressum aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quòd si ea quæ postmodum minimè recessisti) aliquis te pecuniam ejus rante promisit pecuniam, & exolvit, præsertim cum is nulla sit tibi consanguinitate conjunctus, nullatenus tibi ad pœnam vel culpam (sicut credimus) imputari, nisi postea consenseris, pecuniam solvendo promissam aut attendo solutam: alioquin contingeret, quòd alicujus factum insidias inimico parentis ei damnum inferret, cui penitus displiceret: & sic aliquis delictis suis commodum reportaret. Illos autem *d* qui tribuerunt pecuniam, vel etiam receperunt: in tantum constat esse culpabiles, quòd si excessus eorum esse manifestus: (quæ non judicat de occultis) pœnas sent canonicâ ferendi.

[1 *Super his ergo nos duxit tua discretio consulendos, si quis promissionem incognitam & prohibitam, quamdiu non remissum, tibi peccati macula infligatur, vel de promissione ea, tunc fratribus qui eam fecerunt, debeat patuere, cum solueru simoniacæ pravitati, paratus pro grege Dominum ei rem, vel quam vis conscientia tua te non accuset, à suscepto si decrevimus abstinere.*]

CAP. XXXIV.

Si clericus cum pacto confert ecclesiæ bona sua, ut ipse mittatur in canonicum, & illa sibi retineat pro prabenda, non mittitur: secus si hoc fiat sine pacto.

Idem *Decano Belnacen.*

TVa *e* nos duxit discretio consulendos: [1 *infra.*] Devotioni tuæ taliter respondemus, quòd si quis clericus cum conditione vel pacto hujusmodi aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro prabenda retineat, & in canonicum admittatur: hujusmodi admissio vel receptio fieri non poterit sine vitio simoniæ.

a *Iamblacen. al. Temblacen. al. Gravablacen.* b *Ca. 1. tit. 1. tit. in 3. compilatum. Vid. Henricum Boch. & extravagantem Pauli 2. cum detestabile & Cassaden. decisione 1. tom. de Simonia.* c *Florinens.* d *Hodie qualis sit quæritur: vide extravagantem cum detestabile.* e *Ca. 6. eod. tit. in 3. compilatione.*

cùm in talibus omnis pactio aut conventio cessare debeat, juxta canonicas sanctiones. Si verò purè ac sine pactio vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter *a*, & ut in canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro præbenda, & clerici ejusdem ecclesiæ purè consentiant: hujusmodi receptio fieri potuit absque scrupulo simoniacæ pravitatis. Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodò judicare: si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, spiritualia valeat adipisci: & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent admissuri: sine dubio tam ille, quàm isti apud districtum judicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiliter judicantur.

[1 *Si quis clericus alicui ecclesiæ de bonis suis quaddam obtulerit, ut in vita sua sibi liceret eadem bona ex ipsa ecclesia possidenda tenere, an bona recipi debeant sic oblata, & idem clericus assumi debeat, vel valeat in canonicum ejusdem ecclesiæ absque simonia. Nos igitur.*]

CAP. XXXV.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, qui prius ab istorecepit.

Idem *Prioris Cantuarien.* b

PEtrus *c* literas intimasti, quòd cùm B. in quadam domo Cartusien. ordinis suscepisset habitum monachalem: idiœcesi. Episcopo fuit in Subdiac. ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam, quòd Episcopus multoties commiserat vitium Simoniæ: propter quod idem Monachus in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem Episcopo ad superiores ordines promoveri: [1 *& infra.*] Nos igitur *d* respondemus, ut idem in ordine sic suscepto secure ministret: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo, quòd conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem hujusmodi sit collapsus, quam utique non evadet, nisi deponat errorem.

[*Unde cum eidem heremum exire non liceat, nec præfatus Episcopus ipsum vel quemlibet alium sua diœcesis ab alio Episcopo permittat ordinari, postulasti per sedem Apostolicam edoceri, quid de prefato Monacho in ordine jam suscepto & suscipiendis superioribus sit agendum.*]

CAP. XXXVI.

In Omissinate vel investitura ecclesiarum nil exigi debet: nec enim est consuetudo, vel nominis variatio.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

INstantum *e* peccatis exigentibus corda quorundam Simoniaca pravitas depravavit: *& infra.* Sanè pervenit ad audientiam nostram, quòd cùm olim quidam suffraganei tui pro chrismate certam consueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant, recipientes in media quadragesima, quod recipere consuevêre post Pascha: & ut causam recipiendi dissimulent, nomen detorum variant, denarios, quos prius chrismales, secundò Paschales dicebant, consuetudinem *f* mediæ quadragesimæ nuncupantes: *& infra.* Cùm verò expressius exprimat venditionis speciem, qui prius recipit pretium, quàm rem conferat preciosam, & gratis sit gratia conferenda: mandamus, quatenus taliter excessas corrigas, supradictos suffraganeos tuos, & officiales eorum à tam illicita exactione compescens, quòd aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro ecclesiarum investitura Archidiacono marcham argenti, minores verò Decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solvi pecuniæ quantitatem.

CAP. XXXVII.

Ordinatus in Subdiaconum, qui presbyterum præsentatori suo promisit, quòd nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiam si peccare non crediderit.

Idem.

PEr tuas *a* nobis literas intimasti, quòd cùm D. lator præsentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet: quendam Presbyterum exoravit, ut ipsum ad ecclesiæ suæ titulum præsentaret: quòd cùm ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quòd nunquam si præsentaret eundem, in ecclesia sua aliquam peteret portionem, & sic ad præsentationem ejus *b* extitit ordinatus, ne se in hoc egisse aliquod illicitum intellexerit: [1 *& infra.*] Nos inquisit. t. t. r. quòd nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores *c* ascendere, nec in suscepto debet ordine ministrare.

[1 *Unde cum postmodum vellet in Diaconum promoveri, Episcopo commonente, ne quis interveniente promissione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promissionis istius, à susceptione ordinis Diaconatus cessavit, hoc tibi humiliter confitens & per te postulans clericus, utrum ex compromissione hujusmodi reus esset, & an liceret eidem in suscepto Diaconatus ordine ministrare, & ad altiores ascendere ordines.*]

CAP. XXXVIII.

Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium seu ecclesiasticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa ecclesia sunt ejiciendi. b.d. hoc c. per alia verba, licet sit breve.

Idem.

COnsulere *d: & infra.* Quicunq; vicedominatum, vel aliam ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum Simone *e* percelluntur, & ab illa ecclesia, in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, justè excluduntur.

CAP. XXXIX.

Simoniam est aliquid exigere pro consecratione Episcoporum & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus clericorum, nec excusat consuetudo.

Idem *f in Concilio generali.*

SIcut pro certo *g* didicimus, in plerisque locis à plerisque personis, quasi columbas in templo vendentibus fiunt exactiones & extorsiones turpes, & pravæ pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus clericorum: estque taxatum quantum sit isti vel illi, quantúmve alteri, vel alii *h* persolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quodcunq; prætextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin

a *Humiles ergo preces à digno emisse pro consequendo beneficio, non inducunt Simoniam.* b *Carvisien. al. Cartusien. al. Carthus.* c *Cap. 7. eod. tit. in 3. comp.* d *al. nos itaq; respondem.* e *Ca. 1. tit. de excess. prel. in 3. compil.* f *sed nominum variatio non excusat, ut ait Lactantius l. 5.*

a *Cap. 1. eod. titul. in 4. compil.* b *ipsius.* c *ad superiores ordines.* d *Ca. 2. eod. tit. in 4. compilat.* e *Simone Mago percellantur.* f *Idem scil. Innoc. 3. in Conc. gener. Lat. c. 63.* g *Ca. 3. eod. titul. in 3. comp.* h *al. ista: vel illi alii.*

& qui receperit, & qui dederit hujusmodi precio omninò damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

CAP. XL.

Religiosi precio recepti, una cùm recipientibus de monasterio expelluntur, & in arctioribus monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante istud concilium, ponebantur sic recepti in aliis locis ejusdem ordinis, nisi multitudo sit in causa: ita tamen, quòd removentur primæ receptioni, & de novo recipiuntur.

Idem *in eodem* a.

QVoniam *b* simoniacæ labes adeò pleraſque moniales infecit, ut vix aliquas ſine precio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: ſtatuentes, ut quæcunque de cætero talem commiſerint *c* pravitatem, tam recipientes, quàm recepta, ſive ſit ſubdita, ſive prælata ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur *d*, in locum arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monaſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem ordinis collocentur. Quòd ſi fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commodè collocari: ne damnabiliter in ſeculo evagentur, recipiantur in eiſdem monaſteriis diſpenſativè de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus obſervandum. Verùm ne per ſimplicitatem vel ignorantiam ſe valeant excuſare, præcipimus, ut dioeceſani Epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas dioeceſes publicari.

CAP. XLI.

Epiſcopi mil exigere debent, ut permittant in eccleſiis ſibi ſubjectis clericos inſtitui, Monachos profiteri, vel mortuos ſepeliri: aliàquin exacta reſtituentur duplicata.

Idem *in eodem* e.

ADvimus *f* de quibuſdam Epiſcopis, quòd decedentibus eccleſiarum rectoribus, ipſas interdicto ſubjiciunt, nec patiuntur alios in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſolvatur. Præterea cùm miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religioſos eligit ſepulturam: etiam ſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cùm igitur non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit ſecundùm Apoſtolum abſtinendum, exactiones hujuſmodi penitus inhibemus.

Quòd ſi quis tranſgreſſor extiterit, exacta duplicata reſtituat in utilitatem locorum, in quorum fuerint ſoluta diſpendium, fideliter convertenda.

CAP. XLII.

Sacramenta ſunt liberè conferenda: cogit tamen ordinarius laicos obſervare laudabiles conſuetudines.

Idem *in eodem* g.

AD Apoſtolicam audientiam *h* frequenti relatione pervenit, quòd quidam clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent: & ſi fortè eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtrà verò quidam laici laudabilem conſuetudinem, erga ſanctam eccleſiam pia devotione fidelium introductam, ex veritatis hujuſmodi pietatis. Quapropter ſuper his, pravis eradicare fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus ſervari: ſtatuentes, ut liberè conferantur ſacramenta, ſed per Epiſcopum loci veritate compeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

a *Idem Innocent. 3. in Concil. Lateran. ca. 64.* b *Ca. 4. eod. tit. in 4. compilat.* c *commiſerit.* d *repellatur.* e *Idem Innocent. 3. in Concil. Lateran. ca. 65.* f *Ca. 3. eod. tit. in 4. compilat. Vid. citatos in cap. cum in eccleſia. ca. venens. & cap. dilecta ſuprà eod. tit.* g *Concil. Lateran. ca. 66.* h *Cap. 6. eod. tit. in 4. compil.*

CAP. XLIII.

Prohibet Abbates Ciſtercienſes ſolemniter inſtallari, & promittere obedientiæ quam præſtant ſuis Epiſcopis.

Honorius III. *Univerſis Abbatibus & fratribus Ciſtercien. ordinis.*

NE a Dei eccleſiam: [1 *& infrà.*] Inſtallationes ſolennitates in electis Abbatibus ordinis veſtri prohibentes: Adjicimus, ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi ea ſint forma profeſſionis contenti, quæ ab origine veſtri ordinis noſcitur inſtituta, quæ talis eſt: Ego Frater Abbas Ciſtercienſ. ordinis ſubjectionem & reverentiam & obedientiam à ſanctis Patribus conſtitutam, tibi Domine Epiſcope, tuisque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis, & ſanctæ ſedis Apoſtolicæ ſalvo ordine meo, perpetuo exhibiturum promitto.

[2 *Quam lavit propriis ſanguine Jeſus Chriſtus, maculis deformitatis coinquinet, ruga deformes cupiditatis, quarum radix eſt malorum: & ne deformitas quaſi ruga ſub prætextu conſuetudinis contracta eliminanda ſunt penitus ab eadem, ut diſponſatio ſponſorum Dei, & ipſa myſteria gratis accepta, Gratuitò prædicationis ſuæ abolita, charitate conſervantur, qua emeritò videtur manifeſtabile: quàmve periculoſum exiſtat, liquidò poterit prævideo, quòd Dominus vendentes & ementes extra & introeuntes templo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit: ejectione denique vendentium & ementium, ſummo judicio utroſque exprimitur deteſtatio, & in cathedram evertiſſe notatur, cui pœnæ ſubjaceant hi qui præſunt, vendentes Deum & eccleſiaſtica ſacramenta: ut hujuſmodi igitur facinus quo magis præſtatos, & ſubditos non poſſit inficere, quoque modo ſimoniæ Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne quis Archiepiſcus, Epiſcopus, Archidiaconus, vel officialis ipſorum à quoquam electum electo pro benedictione, ſeu inſtallatione vel reverentia exigere ab eis ſub conſuetudinis prætextu cujuſcunque, ſit aliquecunque quocunque nomine cenſuatur exigere vel extorquere ſumat. Vobis etiam ſub prætextu hujuſmodi excellis, tale mandicimus ne præſtetis, cum non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit abſtinendum.]

CAP. XLIV.

Recepto in canonicum debetur prabenda & relatus inſtallatio non obſtante quod non ſervaverit pravam conſuetudinem de ſtatu temporali dando ipſis canonicis.

Gregorius IX. *Priori ſancti Thomæ Eſtaſanen.*

IAcobus Canonicus Eſculanus exposuit, quòd cùm ipſe in eccleſia Aputin. ſit receptus in canonicum & in fratrem, canonici ejuſdem eccleſiæ partem proventuum, ac prædendam ſibi aſſignare recuſant, quibuſdam conſuetudinem prætendentes, quòd prædium hujusmodi debeant à canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita: dictos canonicos, vel ſi conſuetudine non obſtante) ſibi ſicut uni ex illis proventibus & prædenda provideant, appell. remota compellas.

a *Qualiter hoc caput ſpectet ad titulum, inſtituta ſunt, & clarius hæc ex Panormitan. & aliis,* b *Inſtallatio ſit quando electus & confirmatus introducitur in ſtallum, ubi eſt ſedes locum conſtitutum in choro & Abbati deputatum ad hoc.* c *Vid. Doctores in ca. 1. ſuprà eodem titul. Et D. Thomam 2. 2. quæſt. 100. art. 1. 3.*

CAP. XLV.

Qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso promotionem: ordinator per triennium à collatione, præsentator verò ab executione ordinum, etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus verò, ab ordine perpetuò sit suspensus: & solum per sedem Apostolicam cum eo dispensatur.

Idem.

Si quis ordinaverit *a*, seu ad ordinem præsentaverit aliquem, promissionem vel juramentum ab illo recipiens, quòd super provisione tua non inquietet *b* eundem ordinator à collatione, præsentator verò ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine sic susceptо, donec dispensationem super hoc per sedem Apostolicam obtinere meruerint, noverint se suspensos.

CAP. XLVI.

Habet duo dicta: secundum vbi, & ad resignationes. Et propter hominum & varietatem lectionum aliter non summatur.

Idem.

Mandato *c* nostro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam dato aliquo locum in monasteriis susceperunt, secundùm constitutionem generalis concilii dispensare: *& infrà.* Consul. t. breviter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum, etiam ad Abbatias extendi, & resignationes spiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente, uterque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori) eos pro Simonia hujusmodi non teneri.

NE PRAELATI VICES SVAS, VEL ecclesias sub annuo censu concedant.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Quidam petuniam, ut Episcopalem vel spiritualem jurisdictionem exerceat, officio suo privatur, & sic conferens illud amplius conferre non potest, & canonicè punietur. hoc dicit, cum sequentibus.

Alexander *in Concilio Lateran.* d

Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub precio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

CAP. II.

Summatum est supra ca. proximo.

Idem *in Concilio Turonen.*

Quoniam in quibusdam partibus Decani *e* quidam vel Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archidiaconorum, & terminandas causas ecclesiasticas sub annuo precio statuuntur: quòd ad sacerdotum gravamen, & subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quòd si quis de cætero fecerit, removeatur à clero. Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, & *f* ecclesiasticam jurisdictionem sua patitur dissimulatione perverti districtione canonica percellatur.

CAP. III.

Regimen ecclesiæ sub annuo censu committi non debet.

Idem.

Quoniam *a* enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum institutiones invaluit, ut sub annuo precio sacerdotes ad ecclesiarum regimen statuantur: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus. Quia dum sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

CAP. IV.

Fructus ecclesiarum sub annuo censu concedi possunt.

Idem *Exonien. Episcopo.*

Querelam *b* Magistri Guil. recepimus, quòd cùm ecclesiam de *c* Chephalai, à G. persona ejusdem ad annuum censum tenendam per septennium susceperit: ipse antequam eam per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quanquam præstita fide firmaverit, quòd usque ad statutum terminum nullam ei exinde molestiam vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit ita esse, eum districtè compellas ut præfatam ecclesiam dicto Guil. restituat: & usq; ad terminum constitutum (secundùm quod inter se *d* convenerint) ipsum eandem permittat pacificè possidere.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQVID exigatur pro licentia docendi.

TITVLVS V.

CAP. I.

Ecclesia cathedralis providere debet Magistro de beneficio, qui clericos ejusdem ecclesiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio privatur.

Ex Concilio Lateranen.

Quoniam ecclesia Dei, sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem ecclesiam Magistro, qui clericos ejusdem & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [1 *& infrà.*] Prolicentia *e* verò docendi nullus precium exigat vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab eis *f*, qui docent aliquid quærat, nec docere quenquam (qui sit idoneus) petita licentia illis interdicat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur ut in ecclesia fructum *g* sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectum nititur impedire.

[1 *Quo docentis necessitas subleveture, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur ecclesiis, seu magisterium si retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.*]

CAP II.

Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exactum restitui, & promissum remitti debet & negligente inferiore prælato, ad magistrum constituendum supplebit hoc superior.

Alexand. III. *Venton. Episcopo* h.

Prohibeas *i* ne in parœcia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid

a *Vid. Turnesernatam in ca. statuimus. & ca. ordinationes. 1. quæst. 1. & hujusmodi casuum in ca. prec.* b *Inquietaret.* c *Summa hujus ca. vid. D. Soium libr. 9. de just. & una. q. 8. art. 2. ad 6. arg. Martinum Navarrum in Manuali Confessar. c. 23. nu. 61. simon.* d *Ca. 15. incipit, cum in officio. 5. præterea quoniam. & ca. 1. tit. de prælatis, ne vices suas, &c. in 1. compilationem.* e *Pell Gonal. Lateranl. sub Alexand. III. part. 2. q. 1.* f *Ecclesiastica judicia, &c.*

a *Cap. 2. & 3. eod. tit. in 1. comp.* b *Ca. 4. eod. tit. in 1. comp.* c *Cephaja.* d *convenit.* e *vid. quos citabo in cap. sequenti.* f *al. quos docent.* g *fructus.* h *Vinton.* i *Ca. 2. eod. tit. in 1. compil.*

vero postea solutum fuerit vel promissum, remitti promissum facias, & restitui appel. cessante solutum, sciens quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date. Sane si quis distulerit Magistros in locis congruis instituere, tibi liceat app. postposita, ibi aliorum institutioni præficere viros providos, honestos, & discretos.

CAP. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiam si hoc habeat consuetudo.

Idem.

QVanto Gallicana *a* ecclesia: [1 *& infrà.*] Dignos esse animadversione censemus, qui nomen Magistri scholarium, & dignitatem assumunt, & sine certo precio ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cùm autem hæc prava consuetudo à cupiditatis radice processerit, & decorem admodum ecclesiasticæ honestatis confundat: mandamus, quatenus (consuetudine ipsa de vestris ecclesiis extirpata) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis, districtè præcipientes, ut quicunque viri idonei & literati voluerint regere studia literarum, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur. Si qui verò hujusmodi prohibitionis vel præcepti extiterint transgressores, eos officiis, & dignitatibus spolietis.

[1 *Majorum personarum scientia & honestate præfulget, eo cautius nititur cavere quæ confundere ecclesiasticam videantur honestatem, tanto vehementiori.*]

CAP. IV.

In qualibet cathedrali ecclesia, vel alia in facultatibus sufficienti, debet à prælato vel capitulo unus Magister eligi, cui reditus unius præbendæ debent assignari: in Metropolitana verò ecclesia etiam eligi debet Theologus: & si ad Grammaticum & Theologum non sufficit, provideat ipsi Theologo ex redditibus suæ ecclesiæ, & Grammatico faciat provideri in aliqua ecclesiarum suæ civitatis vel diœcesis.

Innocentius III. *in Concilio generali* b.

QVia nonnullis propter inopiam & legendi studium & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranen. Concilio pia fuit constitutione *c* provisum, ut per unamquamque cathedralem ecclesiam Magistro, qui ejusdem ecclesiæ clericos aliosque scholares pauperes gratis institueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis ecclesiis id minimè observatur: nos prædictum roborantes statutum adjicimus, ut non solùm in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus, à prælato cum capitulo, seu majori & saniori parte capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum gratis in grammatica *d* facultate, & alios instruat juxta posse. Sanè Metropolis ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet Magistrorum à capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantundem, non quòd propter hoc efficiatur canonicus, sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quòd si fortè de duobus *e* ecclesia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum perdictum ipsa provideat, Grammatico verò in alia ecclesia suæ civitatis, sive diœcesis, quæ sufficere valeat, sciat provideri.

CAP. V.

Prælati & capitula ad studia Theologia scholares deceles transmittere tenentur, qui in absentia reditus præbendarum suarum & beneficiorum per quinquennium integraliter percipient: & si proprii reditus ad sustentationem studii eis non sufficiant, de reditus cum capitulo eis provideri, magistri verò diuturnè docendo, congregare præcipiunt fructus beneficiorum suorum.

Honorius III.

SVper specula *a*, &c. [1 *& infrà.*] Volentes & mandamus, ut statutum in concilio generali de Magistris Theologis per singulas Metropoles illarum, inviolabiliter observetur. Statuentes, ut quia literæ propter raritatem Magistrorum se possent forsan excusare, ab ecclesiarum prælatis & capitulis Theologicæ *b* professionis studium aliqui doctibiles addiscantur: qui cùm docti fuerint, in Dei ecclesia velut fulgidor fulgeant firmamenti *c*, ex quibus populo copia possit haberi doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus ecclesiarum non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent. Docere verò in Theologica facultate, dum in scholis docentur, & studentes in ipsa, integrè per annos quinque percipiant de licentia sedis Apost. proventus præbendarum beneficiorum suorum, non obstante aliqua contrariæ consuetudine vel statuto, cum denatio fraudati non idonei, in vinea Domini operantes.

[1 *Cum itaq; de singulis provinciis paulò frequentes urgeant pro Rege Assuero, qui beatitudo dicitur, per ancilla non idonei, & adduci ad aræum & manica cavatum per manum Agagitarum multebrem accipere necessariorum videlicet fulcimenta.*

DE IVDAEIS, SARRACENIS & eorum servis.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Si servus à Iudæo emptus causa matrimonii fuerit, vel se desiderat Christianus pro xxx. solidis redimitur.

Ex Concilio Maten. *d*

PRæsenti concilio sancimus, ut nullus Christianum mancipium Iudæo serviat, sed datis xx. solid. pro quolibet bono mancipio ipsum quicunque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium tantùm habeat redimendi: & si Christianus hæc ideo rat, & non permittitur, idem fiat: Quianefas est quem Christus redemit, blasphemum Christi in servitutis culis detinere.

CAP. II.

Iudæus Christianum in servum habere non potest, in ancillam verò potest.

Gregorius *Episcopo* e *Locta.*

MVltorum ad *f* nos: [1 *& infra.*] Nullatenus ceat Christianum mancipium in suo dominio tinere: sed si qui apud eos inveniuntur, libertate vetur. Hi verò, qui in possessionibus eorum legum districtione sint liberi: tamen quia colonis ris eorum diutius adhæserunt, utpote *g* conditione ci debentes, ad colenda rura remaneant, conforme siones prædictis viris præbentes. Cuncta enim colonis vel originariis jura præcipiunt, peragat, & hil eis extra hoc oneris indicatur. Quod si quilibet Iudæorum *h* aliquem de his, vel ad alium transmi cum, vel ad aliud obsequium retinere voluerit, imputet, qui jus colonarium, & jus Domini ignoverit damnavit.

[1 *Relatione pervenit, à Iudæo in Lauro stabulo hospitali constituto.* h *al.* verum,

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *Scil. Later. ca. 11. & Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* c *institutione.* d *Grammatica.* e *al. de duobus Magistris.*

a *Pars hujus capitis sup. tit. ne cler. vel Monac.* b *Theolog.* c *Vid. auth. habita. C. ne filius pro patre.* d *Matisc.* e *Lact. indict. 12. epist. 21.* f *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* g *conditionem. al.*

tibus ad servitium Christiana detineri mancipia, quæ res tantò nobis tristitiæ afferetur, quantò à fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportet quippe te reflectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu, tribuat quippe te reflectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Iudaicæ, ne simplices animas non tam suæ sonibus quàm potestatu jure quodammodo deserentes. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, ut secundum possimarum legum tramitem.]

CAP. III.

Iudei antiquas Synagogas retinere possint, novas erigere non possint.

Idem *Genuensi Episcopo* a.

VEri *b* de civitate: *& infra.* Sicut legalis definitio Iudæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos sine inquietudine veteres habere permittit.

CAP. IV.

In die Veneris sancta non licet Iudæis tenere ostia, vel fenestras apertas.

Alexander III.

QUia *c* super his: *& infra.* Generaliter interdicas, ut Iudei ostia vel fenestras in die Parasceves apertas non habeant: sed clausa teneant tota die.

CAP. V.

Excommunicari debent Christiani, qui in domo serviunt Iudæi vel Sarraceni, sive Pagani. Et Principes seculares excommunicari debent, qui Iudæi baptizatos suos bonis spoliare præsumunt.

Idem *ex Concilio Lateran.* d

VEteri sive Sarraceni, neque sub alendorum puerorum suorum obtentu, nec pro servitio, vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere: excommunicentur autem, qui cum eis præsumpserint habitare: *& infra.* Si qui præterea *e* Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus suis nullatenus excludantur, cùm melioris conditionis ad fidem conversos esse oporteat, quàm ante, quam fidem susceperint, habebantur. Si autem secùs fuerit factum, principibus seu potestatibus eorundem locorum injungimus, sub pœna excommunicationis, ut portionem hæreditatis suæ & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

CAP. VI.

Christiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipsorum navibus navigantes excommunicandi sunt, & rebus eorum privandi, & efficiuntur capientium servi.

Idem *in eodem.*

QUa quorundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano Sarracenis arma, ferrum & ligamina *f* deferant galearum, & pares aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam qui pro cupiditate sua in galeis & piratis Sarracenorum navibus regimen & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subjectos, rerum suarum per Principes catholicos & consules civitatum privatione mulctari *g.* & capientium fieri servos insemus. Præcipimus etiam, ut per ecclesias maritimorum urbium crebra & solennis in eos excommunicatio proferatur.

CAP. VII.

Iudæi veteres Synagogas in pristinum statum reformare possunt: de novis erigere non possunt.

Idem.

COnsuluit *a: & infra.* Iudæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerunt, pati non debes. Verùm si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari: non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut præciosiores faciant quàm antea fuisse noscuntur: qui utique hoc pro magno debent habere, quòd in veteribus Synagogis, & suis observantiis tolerantur.

CAP. VIII.

In familiari servitio Iudæorum, Christiani esse non debent.

Idem.

ADhæc *b* omnibus Christianis, qui sunt in jurisdictione nostra penitus interdicatis, & si necesse fuerit, districtione ecclesiastica compellatis *c* eosdem, ne Iudæorum servitio se assiduè pro aliqua mercede exponant: quod etiam obstetricibus & nutricibus eorum prohibere curetis: ne infantes Iudæorum in eorundem domibus nutrire præsumant. Quoniam Iudæorum mores, & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob continuam conversationem, & assiduam familiaritatem ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinarent.

CAP. IX.

Iudæi invitis non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine judicio puniendi, aut rebus suis spoliandi, vel in suis festivitatibus molestandi, nec ipsorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III.

SIcut *d* Iudæi: [1 *& infra.*] Statuimus, ut nullus invitos, vel nolentes Iudæos ad baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit: postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur, quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum *e* non spontaneus, sed invitus cogitur *f* pervenire.

Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine judicio terrenæ potestatis vel occidere, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonas, quas hactenus habuerint consuetudines, immutare: præsertim in festivitatum suarum celebratione quisquam fustibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueverunt. Ad hoc malorum hominum pravitati & avaritiæ obviantes: decernimus, ut nemo cœmeterium Iudæorum mutilare aut invadere audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humana effodere. Si quis autem hujusmodi decreti tenore cognito (quod absit) contraire præsumpserit, honoris & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis sententia plectatur *g.* nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

[1 *Non debent in Synagogis ultra quam in lege permissum est, præsumere: sed in his quæ eis concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere.*]

CAP. X.

Ponit duas indulgentias illorum, qui paganis prædicant.

Idem.

QUàm *h* sit laudabile: *& infra.* Tuis, frater Episcope, petitionibus adnuentes, tibi tuisque socius, cùm ad prædicandam Christi fidem *i* paganis exhibetis: Apost. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modestia & gratiarum actione, servata temporum qualitate juxta

a al. Gen. al. Ian. b *Ca. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* d *Cap. 26. & ca. 5. eod. tit. in 1. compilat.* e Vid. extravagantem Pauli III. *qua incipit, cupientes Iudæos nonnulla Iudæis conversis privilegia concedentur.* f *lignamina.* g *hæc crimis puniuntur, ea cum confess. bonorum. l. 2. C. quæ res export. non debeant.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* b *Ca. 2. eod. tit. in 2. compilat.* c *dictus, eosdem, deest in antiquis.* d *Ca 3. eod. tit. in 2. compilat.* e *baptisma.* f *cognoscitur.* g *plectetur.* h *Ca. 4. eod. tit. in 2. compilation.* i *Scriptores Christiani paganos vocant omnes Idolorum cultores, qui nunquam fidem Catholicam gesserunt.*

canonicas sanctiones, uti liceat, qui vobis ab ipsis infidelibus apponuntur.

Insuper indulgemus, ut quicunque religiosi, seu clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelicam veritatem, requisita & habita prælatorum suorum licentia tibi voluerint adhærere, id absque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctor. Apostol. facultatem.

CAP. XI.

Pro redimendis captivis, licet ire Alexandriam, jurantibus, quòd nihil deferant auxilii, seu subsidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam post treugas merces prohibitas, excommunicatus est: & pacis appellatione non veniunt treugæ.

Idem.

Significavit *a* nobis tua fraternitas, quomodo aliqui civium tuorum in Alexandriam valeant proficisci pro recuperandis concivibus suis, qui illic in captivitate tenentur. Hoc arbitramur licitè posse fieri, dummodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum illuc deferant: unde posset Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum aut subsidium provenire: quòd etiam coram te priùs juramento firmabunt. Illi quoque, qui post treugam in transmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiverint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis vinculum non *b* evadunt: sicut nec illi, qui in personis propriis non euntes, merces eis per nuncios destinarunt. Ad ultimum illos, qui juraverunt se amplius in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, nisi pax esset inter Christianos & ipsos, & post treugam factam venerunt illuc: conditio illa de pace, aut treuga habenda ab excommunicationis vinculo non absolvit.

CAP. XII.

Excommunicati sunt, qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præstant subsidium.

Idem.

Quod olim *c* præceptum fuit: *& infrà.* Sanè licet hoc fuerit in concilio *d* Later. districtè inhibitum, nos tamen omnes illos excommunicationi supponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerunt, vel per se, vel per alios navibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia, seu consilia, quamdiu inter nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Vestræ igitur discretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per vestras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel alia subsidia transmittatis: ne si aliqui in sua malitia indurati, secus agere præsumpserit, non solùm ipso jure incidant in excommunicationem illam, verùm etiam iram Dei viventis incurrant.

CAP. XIII.

Iudæi nutrices, vel servientes Christianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Christianorum commercium.

Innocentius III. *Archiepiscopo Senonen. & Episcopo Parisiensi.*

Etsi *e* Iudæos (quos propria culpa submisit perpetuæ servituti) pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum: ingrati tamen nobis esse non debent, ut reddant Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam rettributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueverunt hospitibus exhibere. Accepimus autem, quod Iudæi faciunt Christianas filiorum suorum nutrices *a*, & (quod non tantum dictu, sed etiam nefandum est cogitatu) cùm die Dominicæ illas recipere corpus & sanguinem Iesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactare desinant, dare faciunt in latrinam. Alia insuper omnia catholicam detestabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne divinam inquietionem incurrant: cùm eos perpetrare patiuntur impugnè, quæ fidei nostræ confusionem inducunt: [1 et] Inhibemus ergo districtè ne de cætero nutrices, vel servientes habeant Christianos, ne filii liberi Christianorum lentur ancillæ, sed tanquam servi à Domino redempti, in cujus mortem nequiter conjurarunt, se salutem vel effectum operis recognoscant servos illorum, quos sti mors liberos, & illos servos effecit: [2 et vice verò nutrices & servientes non dimittere Christianos sub excommunicationis pœna inhibeatis e districtè omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

[1 *Rogamus igitur charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum Illustrem: mandamus carissimo in Christo filio nostro M. Duci Burgundiæ, & Comitissæ Trecen. ut inter cætera Iudæorum excessus, ne cervicem perpetuæ servituti jugo famulari præsumant erigere contra reverentiam fidei Christianæ.*

[2 *Qui cum jam cæperint vetere non mori, & quasi sicut serpentes, verendum est, ne ignis receptus in sinu eos consumat. Quocirca &c. vt per A. s. no. 9. præcitatum loco, & ideo ad hoc ex parte nostra, & addilgenter monere & efficaciter inducere procuretis, quòd Iudæi perfidi de cætero nullatenus audeant sub eo tumore servili prætendant semper verecundiam culpæ suæ in veritantur honorem fidei Christianæ.*]

CAP. XIV.

Iudæus, qui percusserit clericum, temporaliter punitur: & si facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium donec satisfecerit injuriam passo.

Idem.

Postulasti *d* qualiter contra Iudæum presumptorem debeas, qui manus injecit in quendam clericum violentas. Ad quod breviter respondemus, quòd si tuus Iudæus tuæ jurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia (secundùm quòd convenit) temporali faciens læso satisfactionem congruam exhiberi, si quin ejus Dominum moneas & induces, ut ipsum ad riam, & ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter quòd si Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Christianis *e* omnibus per cens. eccles. interdictis, ne ipso Iudæo antequam satisfaciat, prætaxatam communia exercere.

CAP. XV.

Iudæi & Sarraceni utriusque sexus debent in vestibus rum *uti habitu, per quem à Christianis discernantur, & ne* sionis Domini, *non debent in publicum progredi, ut in* creatoris *prosilire.*

Idem *in Concilio generali* f.

In nonnullis provinciis à Christianis Iudæi, vel Sarracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia *g* discernantur. Unde contingit interdum, quòd errorem Christiani, Iudæorum, seu Sarracenorum in Iudæi seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis

a *Capit. 5. eodem titul. in secunda compilatione.* b *evadant.* c *Cap. 6. eod. titul. in 2. compilatione.* d *sub Alexand. III. cap. 24.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. vid. notas ea. 3. & 5. hoc eodem tit.*

a *Vid. Marquardum tractat. de Iudæis part. 2. cap. 7. num.*
b *In Codice. Barbatæ recognoscant se esse servos, &c.* c *Vid. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 9.* d *Vid. Nicolaum Eymericum in directorio Inquisitorum 2. q. 46. num. 8. & 9.* e *Ecclesiarum in antiquioribus Codic.* f *Idem fol. Imm. 111 in titul. Cod. c. 68. & cap. 1. to. tit. in 4. comp.* g *discernatur.*

sas per velamen *a* hujusmodi, ulterioris *b* excusationis penitus habere effugium : statuimus, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum provincia, & omni tempore qualitate habitus publicè ac aliis populis distinguantur. In diebus autem lamentationis dominicæ passionis in publicum minimè prodeant, eo quòd nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatus non erubescant incedere, ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendant, illudere non formidant. Illud autem districtissimè inhibemus, ne in contumeliam creatoris *c* prosilire præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit : præcipimus præsumptores hujusmodi per principes seculares condignæ animadversionis adjectione compesci, ne Christum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant.

CAP. XVI.

Iuppenus Iudæum, vel Paganum publicis officiis, per concilium provinciale coercitur, & præposito denegatur Christianorum omnium, donec deposuerit officium, & in usu Christianorum pristinum restituet inde quæsita, secundum Episcopi provisionem.

Idem *in eodem.* d

Cùm sit nimis absurdum, ut blasphemus Christi in Christianos, vim potestatis exerceat : quòd super hoc Toletanum concilium providè statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc generali concilio innovamus, prohibentes, ne Iudæi publicis officiis præferantur : quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem eis officium tale commiserit : per provinciale concilium, quod singulis annis præcipimus celebrari monitione præmissa, districtione qua convenit, compescatur. Officiali verò hujusmodi, tamdiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diœcesi. Episcopi convertatur, quicquid fuerit à Christianis dueptus occasione officii sic suscepti : & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter adsumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

CAP. XVII.

Consilium generale reperis concilium Lateranense supra. eod. tit. & addis jamen satisfactionis tempore absolutionis impendendum.

Idem *in eodem.*

Ab liberandam *e* terram sanctam : & infrà. Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos & impios Christianos : qui contra ipsum Christum & populum Christianum Sarracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt galearum : eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Sarracenorum navibus earum gubernationi exercent, vel machinis, aut quilibet alis aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium terræ sanctæ, ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & capientium servos fore censemus : præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus dominicis & festivis hujusmodi sententia publicè innovetur. Et nullus gremium non aperiatur ecclesiæ, nisi totum, quòd commercio tam damnato perceperint, & tandem de suo in subsidium terræ sanctæ transmiserint, arbitrio judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quòd si forte obtendo non fuerint, sic aliàs reatus talium castigetur, quòd in pœna ipsorum aliis interdicatur audacia similia præsumendi.

CAP. XVIII.

Iudæi vel pagani publicis officiis præfaendi non sunt 2 & si eis regalia jura vendantur, ad ea colligenda proficiendus est Christianus non suspectus.

Gregorius IX. *Astoricen.* a & *Lucen. Episcopis.*

Ex speciali *b* quem erga illustrem Regem Portugaliæ gerimus, charitatis adfectu : & infrà. Mandamus, quatenus Regem ipsum solicitè inducatis, ne in officiis publicis Iudæos Christianis præficiat, sicut in generali *e* concilio continetur : & si forte reditus suos Iudæis vendiderit vel paganis, Christianum tunc deputet de gravaminibus inferendis clericis & ecclesiis non suspectum, per quem Iudæi sive Sarraceni, sine Christianorum injuria jura regalia consequantur.

CAP. XIX.

Se summat.

Idem.

Nulli Iudæo *d* baptizatum, vel baptizari volentem temere liceat, vel in suo servitio retinere. Quòd si quem nondum ad fidem conversum causa mercimonii emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus : datis pro eo xii. solidis ab illius servitio protinus subtrahatur. Si autem intra tres menses ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem : nec ipse vendere, nec alius audeat comparare : sed nullo dato precio, perducatur ad præmia libertatis.

DE HÆRETICIS. *e*

TITVLVS VII.

CAP. I.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non est credendum in præjudicium alterius.

Stephanus *Papa omnibus Episcopis.*

Dvbivs in fide, infidelis est. Nec eis omninò credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

CAP. II.

Errare in fide convincitur, qui alios errantes, cùm potest, ab errore non revocat.

Leo Papa.

Qvi alios *f*, cùm potest, ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat.

CAP. III.

Hæreticus perseverans, æternaliter damnatur : cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunq; bonum quod hoc, ut consequatur vitam æternam.

Augustinus *de fide Catholica.*

Firmissimè *g* tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel schismaticum cum diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum *h*, nisi ante finem vitæ catholicæ fuerit incorporatus, & redintegratus ecclesiæ, & post pauca : Omni homini qui ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

CAP. IV.

Damnato auctore, damnantur ejus scriptura, & libri & opera.

Gregorius *Anastasio Antiocheno.*

Fraternitatis tuæ : & infrà. Cùm Celestinus, atque Pelagius in Ephesina synodo sint damnati : quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

---

a *Episcopatus sint Hispaniæ, de quibus Vasæus in annalibus Hispaniæ, c. 20.* b *vid. Marquardum tract. de Iuda. p. 2. c. 6. & 7.* c *Lat. sub Innocent. III. ca. 69.* d *vide notas hujus decr. & not. c. 1. eod. tit.* e *De materia tituli in genere.* f *Ca. 2. eod. tit. an 1. comp.* g *Ca. 3. eod. tit. in 1. compilatione.* h *expandum.*

a *Alaricensem.* b *ultrivis.* c *al. redemptoris, ut in conc. & ver. comp.* d *Lat. c. 69. & ca. 2. eod. tit. in 4. compilat.* e *vide Martinum Navarrum supr. citatum.*

CAP. V.

Episcopus instituens hæredem hæreticum consanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam post mortem excommunicatus nunciatur. h.d. secundum communem & verorem intellectum, & ut facias ad int. potest intelligi, quod ex hoc præsumatur hæreticus.

Ex concilio Africano. *a*

SI quis Episcopus hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos aut paganos pertulerit *b*, saltem post mortem ei *c* anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

CAP. VI.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Episcopo, ad Presbyteros & alios clericos.

Ex eodem.

IN eos, qui catholici non sunt, etiam si consanguinei fuerint: Episcopi, vel Presbyteri nihil conferant: denique hoc quod de Episcopis & Presbyteris dictum est, debet de reliquis cleris exaudiri.

CAP. VII.

Christus fuit verus Deus & verus homo, sentiens oppositum, hæreticus est, & excommunicatus.

Honorius III. *Remen. Archiepiscopo.*

CVm Christus *d* perfectus Deus, & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid secundùm quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.

CAP. VIII.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati sunt, & decedentes in hoc peccato in cœmeterio ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.

Ex concilio Lateran. *e*

SIcut ait B. Leo: [1 *& infrà.*] Quia in partibus Thoiosanis *& aliis locis* hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perversitas, eos & defensores & receptatores eorum anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fovere, aut negotiationem eum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub privilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam. *f*

[1 *Licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio, cruentas effugiat ultiones: catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt supplicium evenire. Ea propter quia in Vasconia, Albegesio, &c.*

CAP. IX.

Hæreticus malè sentiens, vel male docens de sacramentis ecclesiæ excommunicatus est, & convictus, nisi se correxerit, & errorem abjuraverit: si clericus est, degradetur, & cura seculari tradatur: per quam etiam laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerint, & relapsis omnino audientia denegatur, seculares principes, qui jurare nolunt de ecclesia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terra eorum supponuntur interdicto: creatæ verò ipsorum vilium, aliarum commercio, & episcopali dignitate privantur, eorumque subsunt ordinariis super his, quæ contra hæreticos injungunt.

Lucius III.

AD abolendam *a.* [1 & 3.] Universos qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri JESU CHRISTI, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonia, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sancta Rom. eccles. prædicat & observat: & generaliter quoscunque eadem Rom. eccles. vel singulis Ecclesiis diœcesf. suas cum consilio clericorum, vel clericis ipsis vacante cum consilio (si oportuerit) vicinorum Ecclesiarum hæreticos judicaverint: vinculo perpetuæ anathematis innodamus: [2 *& infrà.*] Præsenti & nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifestè fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiasticæ dignitatis prærogativa nudetur, & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus: nisi citò, postquam ad deprehensionem erroris, ad fidei rectitudinem veritatem sponte recurrere, & errorem suum ad veritatem Episcopi regionis publicè confiteri abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicos autem, nisi (prout dictum est) abjurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, seculari potestati arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem: (& infrà.)

Qui verò inventi fuerint *d* sola suspicione omnino nisi ad arbitrium Episcopi juxta considerationem delictionis, qualitatemque personæ proprium innocentiæ congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ jacebunt. Illos quoque, qui post abjurationem errorum, vel postquam se (ut diximus) propriis antiritis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjurato limo recidisse, seculari judicio sine ulla penitus dilatione decernimus relinquendos: [3 & 7.] Statuimus itaque, ut comites, barones, rectores, & consules civitatum, aliorumque locorum, juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quod bona fide & efficaciter cùm ab eis fuerint requisiti, ecclesias contra hæreticos, & eorum complices, adjuvabunt pro fide juxta officium & posse suum. Si verò id facere noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & illi nullatenus assumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto ecclesiastico ponendis. Civitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi non, neglexerit resistentes: aliarum carebit communi tum, & episcopali se noverit dignitate privandam: [& 7.] Si qui verò fuerint *e*, qui à lege diœcesana ordinationis exempti soli subjaceant sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticam pravitatem, Episcoporum subeant judicium, & eis in hoc tanquam à sedis Apost. delegatis (non obstantibus illis tatis suæ privilegiis) obsequantur.

[1 *Diversarum hæresum prævitatem, quæ in plerisque partibus modernis capit temporibus pullulare, nisi ecclesiasticus excetari, cum tamarum imperiale fortitudo gante potentia, & hæreticorum protervitas in pravi*

---

a *C.48.in concilio Latinis, & in synodo Carthag. ca. 84.apud Theodorum Balsam & c.8.eod. tit. in 1. compilat.* b *præluerit.* c *ejus.* d *C.5.eod tit.in 1.comp. Et post conc.Lat.sub Alex.III. p.49.c.10.* e *Lat.sub Alex.III.c.27. & c.26.eod.tit.in 1. comp.* f *Vide notata l.1.C.de sum.trì.& in authen. Credentes & in l. Arrian. C.eod.*

a *C.11.eod.tit.in 1.comp.* b *vide Eyne in Direct. inquisit. part.q.41.* c *In vulgata ita: fuerat in hæresi damnatus, sed in antiq. C.ut est impressum* d *Hoc.ut patebit infra, sed in antiq. C.ut est impressum* e *vide Eyne in Direct. Inquisit. q.3.q.26.& seq.*

fue conatibus elidatur, & catholicæ simplicitatis veritas ecclesiæ sibi refulgens, eam utiq; demonstret ab omni exaltione falsorum dogmatum expiatam. Ideoq; nos filii nostri charissimi F. illustris Romanorum Imp. semper Augusti. præsentia pariter & vigore fulsitis, de communi f.n. consilio, necnon & aliorum Patriarcharum & Archiepiscoporum, multorumq; principum, qui de diversis mundi partibus conveniunt, contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum præsentia nostra sanctione confligimus, & omnem hæresim generali quocunq; nomine censeatur per hujusmodi constitutionis seriem aust. Apostl. condemnamus. In primis ergo Catharos & Patarinos, & eos qui se humiliates vel pauperes de Lugduno falso nomine mentiuntur, Passagines, Josephinos, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes auctoritatem sibi vindicant prædicandi. Cum idem Apostolus dicat: quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Omnes qui vel prohibiti, vel non missi, præter auct. ab Apostl. sed. vel Episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicare præsumpserunt, &c.]

[2 Receptores & defensores eorum, cunctosq; pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis prævitatem patrocinium præbuerint aliquod vel favorem seu consolati, vel credentes seu personis suis quibuslibet superstitiosis nominibus nuncupentur, similis excommunionis sententiæ subjacere. Quia igitur peccatis exigentibus quandoq; contingit, ut severitas ecclesiastica disciplinæ ab his quæ veritatem ejus non intelligunt, contemnatur.]

[3 Bona damnatorum clericorum ecclesiis quibus deserviebant secundum sanctiones legitimas applicandis. Sane prædictam excommunicationis sententiam, cui omnes hæreticos præcipimus subjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepisc. Episc. in præcipuis festivitatibus & quatuor solemnitatibus habuerint, & occasionem aut ejus Dei reprobationisve hæreticæ pravitatis decernimus nominari, auct. Apost. statuentes, ut si quis de ordine Episcoporum in his negligens fuerit, vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab episcopali habeatur dignitate & administratione suspensus. Ad hæc in episcopali consilio & suggestione culminis imperialis, & principum ejus adscimus, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, seu per Archidiaconum suum aut per alios idoneos personas, & semestri hu vel semel in anno propriam parochiam in qua forsan fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ubi tres vel plures boni testimonii virtus, vel etiam totam vicinitatem si expedire videbitur invere compellat: quod si quis hæreticos ibidem fecerit, vel aliquas occultas conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus desidentes, eos Episcopo vel Archidiacono studeat indicare. Episcopus autem vel Archidiaconus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patria consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcorum judicio puniantur. Si qui autem ex eu juratione superstitione damnabili respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis quæ prænominata sunt, prædamnentur.]

[4 Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetua infamia condemnantes, ab ad vocatione & testimonio & aliis publicis officiis, donec mente repellendos.]

CAP. X.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris ecclesiæ applicantur Ecclesiæ: in terra imperii, judicis secularis fisco, & procedit etiam si catholici habeant filios.

Innocentius III.

VIgentis *a* in senium seculi corruptelam: [1 & 3.] in terris verò temporali nostræ jurisdictioni subjectis bona hæreticorum statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri per potestates & principes seculares, quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per cens. eccles. appell. re. compelli volumus & mandamus, ut nec ad eos bona eorum ulterius revertantur, nisi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Quum enim secundùm legitimas sanctiones reis læsæ majestatis punitis capite, bona confiscentur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordiæ conservata: quantò magis, qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Iesum offendunt à capite nostro, quod est Christus, ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cùm longè sit gravius æternam, quàm temporalem lædere majestatem.

Nec hujusmodi severitatis censuram orthodoxorum *a* exhæredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenus impedire, cùm in multis casibus (etiam secundùm divinum judicium) filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas sanctiones quandoque seratur ultio non solùm in auctores *b* sceleris, sed etiam in progeniem damnatorum.

[1 Non solùm sapiunt elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem, & similitudinem condita creatoris prælata privilegio dignitatis volucribus cæli & bestiis universæ terræ testatur: nec eo tantum quasi jam deficiente defecat, sed inficit & inficitur scabra rubigine vetustatis: peccat enim ad extremum homo infirmus, & qui non potuit in sua & mundi creatione paradiso persistere, circa sua & orbis dissolutionem degenerat, & pretii sua redemptionis, circa fines seculorum oblitus, dum varijs quæstionum se nexibus ingerit, seipsum laqueis suæ fraudis innectit, & incidit in foveam quam fecit. Ecce etenim inimico homine messe dominica superseminante semen iniquum, segetes in zizania pullulant, vel potius polluuntur, triticum aresci, & evanescit in paleas, in flore tunica, & vulpes in frustis demoliri vineam dominicam nituntur. Nova siquidem sub novo testamento Achar progenies, de spoliis Iericho regulam auream; pallium quod fuerat Aaron, Dathan, & Chore, soboles, detestata, Novis thuribulis fermentatum thymiama, novis volunt altaribus adolere: dum nox nostra indicat scientiam, dum cæcus præbet exo ducatum, dum hæreses pullulant: & quoniam divina reddit hæreditatis expertem, sua constituit hæreticus hæresis & damnationis hæredem. His sunt caupones, qui aquam vino commiscent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (secundum Apostolum) speciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes hujusmodi parvulas, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa prædecessorum nostrorum temporibus emanaverunt instituta: nondum tamen adeò pestis potuit mortificari mortifera, quin sicut cancer amplius serperet occulto, & jam in aperto sua virus iniquitatis effundat: dum palliata specie religionis, & multos decipit simplices, & quosdam seducit astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabaoth summæ, à patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio pastorali sunt oves CHRISTI commissæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur. Et ob hoc meritò vocari possimus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur. Contra defensores, receptatores, fautores, & creditores hæreticorum, aliquid severius duximus statuendum:

---

1 Habetur integra l. 2. registri Innoc. III. epist. 1. & c. 2. & 3. eod. tit. in Lamp.

a *Vide Paul. Grillandum tractat. de hæred. q. 4. Iul. Clarum lib. 5. sentent. recept. §. hæresis. versic. & sicut quæd.*

b *alteres.*

ut qui per se ad viam rectitudinis revocari non possunt, in suæ saltem defensoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiam credentibus confundantur: & cùm se viderint ab hominibus evitari, reconciliari desiderent omnium unitati. De communi ergo fratrum nostrorum assensu quod Archiepiscoporum, Episcoporum, apud sedem Apostolicam existentium districtius inhibemus, ne quis hæreticos receptare vel defensare qualibet modo audeat, aut ipsis favere aut credere quoquo modo præsumat: præsenti decreto firmiter statuentes, ut si quis aliquid eorum facere forte præsumpserit, nisi primò, secundòve commonitus à sua super hoc cura averterit præsumptione cessare, ipso jure sit infamis, nec ad publica officia vel concilia evocatus, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittantur. Sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant. Nullius præterea ipsis teneatur in quocunq; negotio respondere: quod si forsan judex exiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causa aliqua ad ejus audientiam perferatur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio instrumenta confecta per ipsum nullius sint penitus momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus etiam idem præcipimus observari. Si ergo clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem talis postquam ab ecclesia fuerint denunciati vel separati, contempserit evitare, anathematis se noverit sententiam incurrisse.]

CAP. XI.

Advocati vel notarii hæreticis vel eorum defensoribus faventes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes: infames sunt, & ab illo officio suspensi.

Idem.

SI adversus *a* nos terra consurgeret: [1 & 7.] Quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur: vobis advocatis & scriniariis firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præstetis auxilium, consilium vel favorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta vel scripta facere nullatenus attentetis.

Quòd si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuæ vos decernimus infamiæ subjacere.

[1 *Licet autem à nobis & prædecessoribus nostris, contra hæreticos multa sint edita & statuta, ne habeatis aliquam excusationem in peccatis, quasi antiquorum fuerint oblita mandatorum, &c.*]

CAP. XII.

Laici non prædicent, nec occulta conventicula faciant, nec sacerdotes reprehendant.

Idem universis Christi fidelibus, tam in urbe Meten. quàm in ejus diœcesi constitutis.

CVm ex *b* injuncto: [1 & 7.] Licet autem desiderium intelligendi divinas scripturas, & secundùm eas studium adhortandi, reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen adparent quidam laici merito arguendi, quod occulta conventicula celebrant, officium prædicationis Christi sibi usurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera *c*, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat: in tantum odit opera tenebrarum, ut Apostolus suos in manifestum conversum prædicaturos Evangelium omni creaturæ mundi, eis præceperit apertè dicens *d*: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine *e*: & quod in aure audistis, per tecta prædicate: [2 & 7.] Sicut enim multa membra corporis, omnia verò non eandem actionem habent: ita multi sunt ordines in ecclesia, sed non omnes idem habent officium *e*: quia secundùm Apostolum Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios pastores, alios doctores, (&c.) Cùm igitur doctorum ordo sit in ecclesia, ei quis in ecclesia, non debet sibi quisquis indebitè prædicationis officium usurpare. Nam secundùm Apostolum *d*, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Cujus veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Quæ videlicet quis arguè respondeat, quia tales invisibiliter mittuntur à Deo, etsi non invisibiliter mittantur ab homine, cùm invisibilis missio multò sit dignior, quam visibilis: & divina longè sit melior, quàm humana: potest enimverò ter responderi, quòd cùm interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudè tantùm adfirmare, quòd sit missus à Deo, cùm hoc quilibet hæreticus asserere. Id oportet quòd astruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel scripturæ testimonium speciale. Vnde *e* cùm Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israël, ut crederent ei quòd missus ab ipso, dedit ei signum ut converteret virgam in serpentem, & serpentem iterum reformaret in virgam. Joannesque *f* Baptista speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domino, sicut ait Esaias *g* Propheta. [1 & 7.] Licet autem scientia sit valde necessaria sacerdotum ad doctrinam, quia juxta verbum Prophetæ: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus: non est tamen simplicibus sacerdotibus tam laicis detrahendum, cùm in eis sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit Diis non detrahes, sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis & officii, dignitatem divinam nuncupantur: [4 & 7.]

Nec quisquam suæ præsumptioni audaciam defendat exemplo, quòd asina *h* legitur reprehendisse Prophetam: vel quod Dominus ait: Quis ex vobis arguet me de peccato *i*? Cùm aliud sit fratrem inde vituperare, aliud occultè corripere, (quod quisque tenetur efficere *k*: secundùm regulam Evangelicam, in quo casu hic videtur intelligi, quòd Balaam fuit correptus ab asina) aliud Patrem *l* suum delinquentem reprehendere: aliud est, quod utique nulli licet, secundùm Evangelicam veritatem *m*: nam qui etiam dicit fatuo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Rursus aliud est, quod prælatus subditum de sua confessus innocentia, subditorum se accusationibus exonerat, (in quo casu præmissum domini verbum adhibetur intelligi) & aliud est, quod subditus non tam omnes reprehendendi, quàm retrahendi exurgit temerarius præsumptor: tum, cùm ei potius incumbat necessitas obsequendi, quam inutilis & indignus à cura gregis debeat removeri. Quòd si fortè necessitas postularet *n*, ut homines non agendum est ordinate à pio Episcopo, ad quem officium tam institutio, quàm destitutio sacerdotum pertinere.

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* b *Extat integra lib. 2. regestis Innoc. III. ca. 3. eod. tit. in 3. compilat.* c *Ioan. 1. Rom. ult.*

a *Matth. 10.* b *in lucem ab in lucem.* c *Ioan. 1.* d *Roman. 10. Matth. 9. Luc. 10.* e *Ibid.* f *Ioan.* g *Esa 40. Matth. 3. Malach. 2.* h *Num. 22. Petr. 2.* i *Ioan. 8.* k *Matth. 18.* l *alias fratrem in plerisq; Græcorum exemplaribus.* m *Matth. 5.* n *postulare.* [1] *Nota.* [2] *Nota.* [3] *Nota.* [4] *Nota.* [5] *Nota.* [6] *Nota.* [7] *Nota.* [8] *Nota.* [9] *Nota.* [10] *Nota.* [11] *Nota.* [12] *Nota.* [13] *Nota.* [14] *Nota.* [15] *Nota.* [16] *Nota.* [17] *Nota.* [18] *Nota.* [19] *Nota.* [20] *Nota.* [21] *Nota.* [22] *Nota.* [23] *Nota.* [24] *Nota.* [25] *Nota.* [26] *Nota.* [27] *Nota.* [28] *Nota.* [29] *Nota.* [30] *Nota.* [31] *Nota.* [32] *Nota.* [33] *Nota.* [34] *Nota.* [35] *Nota.* [36] *Nota.* [37] *Nota.* [38] *Nota.* [39] *Nota.* [40] *Nota.* [41] *Nota.* [42] *Nota.* [43] *Nota.* [44] *Nota.* [45] *Nota.* [46] *Nota.* [47] *Nota.* [48] *Nota.* [49] *Nota.* [50] *Nota.* [51] *Nota.* [52] *Nota.* [53] *Nota.* [54] *Nota.* [55] *Nota.* [56] *Nota.* [57] *Nota.* [58] *Nota.* [59] *Nota.* [60] *Nota.* [61] *Nota.* [62] *Nota.* [63] *Nota.* [64] *Nota.* [65] *Nota.* [66] *Nota.* [67] *Nota.* [68] *Nota.* [69] *Nota.* [70] *Nota.* [71] *Nota.* [72] *Nota.* [73] *Nota.* [74] *Nota.* [75] *Nota.* [76] *Nota.* [77] *Nota.* [78] *Nota.* [79] *Nota.* [80] *Nota.* [81] *Nota.* [82] *Nota.* [83] *Nota.* [84] *Nota.* [85] *Nota.* [86] *Nota.* [87] *Nota.* [88] *Nota.* [89] *Nota.* [90] *Nota.* [91] *Nota.* [92] *Nota.* [93] *Nota.* [94] *Nota.* [95] *Nota.* [96] *Nota.* [97] *Nota.* [98] *Nota.* [99] *Nota.* [100] *Nota.* [101] *Nota.* [102] *Nota.* [103] *Nota.* [104] *Nota.* [105] *Nota.* [106] *Nota.* [107] *Nota.* [108] *Nota.* [109] *Nota.* [110] *Nota.* [111] *Nota.* [112] *Nota.* [113] *Nota.* [114] *Nota.* [115] *Nota.* [116] *Nota.* [117] *Nota.* [118] *Nota.* [119] *Nota.* [120] *Nota.* [121] *Nota.* [122] *Nota.* [123] *Nota.* [124] *Nota.* [125] *Nota.* [126] *Nota.* [127] *Nota.* [128] *Nota.* [129] *Nota.* [130] *Nota.* [131] *Nota.* [132] *Nota.* [133] *Nota.* [134] *Nota.* [135] *Nota.* [136] *Nota.* [137] *Nota.* [138] *Nota.* [139] *Nota.* [140] *Nota.* [141] *Nota.* [142] *Nota.* [143] *Nota.* [144] *Nota.* [145] *Nota.* [146] *Nota.* [147] *Nota.* [148] *Nota.* [149] *Nota.* [150] *Nota.* [151] *Nota.* [152] *Nota.* [153] *Nota.* [154] *Nota.* [155] *Nota.* [156] *Nota.* [157] *Nota.* [158] *Nota.* [159] *Nota.* [160] *Nota.* [161] *Nota.* [162] *Nota.* [163] *Nota.* [164] *Nota.* [165] *Nota.* [166] *Nota.* [167] *Nota.* [168] *Nota.* [169] *Nota.* [170] *Nota.* [171] *Nota.* [172] *Nota.* [173] *Nota.* [174] *Nota.* [175] *Nota.* [176] *Nota.* [177] *Nota.* [178] *Nota.* [179] *Nota.* [180] *Nota.* [181] *Nota.* [182] *Nota.* [183] *Nota.* [184] *Nota.* [185] *Nota.* [186] *Nota.* [187] *Nota.* [188] *Nota.* [189] *Nota.* [190] *Nota.* [191] *Nota.* [192] *Nota.* [193] *Nota.* [194] *Nota.* [195] *Nota.* [196] *Nota.* [197] *Nota.* [198] *Nota.* [199] *Nota.* [200] *Nota.* [201] *Nota.* [202] *Nota.* [203] *Nota.* [204] *Nota.* [205] *Nota.* [206] *Nota.* [207] *Nota.* [208] *Nota.* [209] *Nota.* [210] *Nota.* [211] *Nota.* [212] *Nota.* [213] *Nota.* [214] *Nota.* [215] *Nota.* [216] *Nota.* [217] *Nota.* [218] *Nota.* [219] *Nota.* [220] *Nota.* [221] *Nota.* [222] *Nota.* [223] *Nota.* [224] *Nota.* [225] *Nota.* [226] *Nota.* [227] *Nota.* [228] *Nota.* [229] *Nota.* [230] *Nota.* [231] *Nota.* [232] *Nota.* [233] *Nota.* [234] *Nota.* [235] *Nota.* [236] *Nota.* [237] *Nota.* [238] *Nota.* [239] *Nota.* [240] *Nota.* [241] *Nota.* [242] *Nota.* [243] *Nota.* [244] *Nota.* [245] *Nota.* [246] *Nota.* [247] *Nota.* [248] *Nota.* [249] *Nota.* [250] *Nota.* [251] *Nota.* [252] *Nota.* [253] *Nota.* [254] *Nota.* [255] *Nota.* [256] *Nota.* [257] *Nota.* [258] *Nota.* [259] *Nota.* [260] *Nota.* [261] *Nota.* [262] *Nota.* [263] *Nota.* [264] *Nota.* [265] *Nota.* [266] *Nota.* [267] *Nota.* [268] *Nota.* [269] *Nota.* [270] *Nota.* [271] *Nota.* [272] *Nota.* [273] *Nota.* [274] *Nota.* [275] *Nota.* [276] *Nota.* [277] *Nota.* [278] *Nota.* [279] *Nota.* [280] *Nota.* [281] *Nota.* [282] *Nota.* [283] *Nota.* [284] *Nota.* [285] *Nota.* [286] *Nota.* [287] *Nota.* [288] *Nota.* [289] *Nota.* [290] *Nota.* [291] *Nota.* [292] *Nota.* [293] *Nota.* [294] *Nota.* [295] *Nota.* [296] *Nota.* [297] *Nota.* [298] *Nota.* [299] *Nota.* [300] *Nota.* [301] *Nota.* [302] *Nota.* [303] *Nota.* [304] *Nota.* [305] *Nota.* [306] *Nota.* [307] *Nota.* [308] *Nota.* [309] *Nota.* [310] *Nota.* [311] *Nota.* [312] *Nota.* [313] *Nota.* [314] *Nota.* [315] *Nota.* [316] *Nota.* [317] *Nota.* [318] *Nota.* [319] *Nota.* [320] *Nota.* [321] *Nota.* [322] *Nota.* [323] *Nota.* [324] *Nota.* [325] *Nota.* [326] *Nota.* [327] *Nota.* [328] *Nota.* [329] *Nota.* [330] *Nota.* [331] *Nota.* [332] *Nota.* [333] *Nota.* [334] *Nota.* [335] *Nota.* [336] *Nota.* [337] *Nota.* [338] *Nota.* [339] *Nota.* [340] *Nota.* [341] *Nota.* [342] *Nota.* [343] *Nota.* [344] *Nota.* [345] *Nota.* [346] *Nota.* [347] *Nota.* [348] *Nota.* [349] *Nota.* [350] *Nota.* [351] *Nota.* [352] *Nota.* [353] *Nota.* [354] *Nota.* [355] *Nota.* [356] *Nota.* [357] *Nota.* [358] *Nota.* [359] *Nota.* [360] *Nota.* [361] *Nota.* [362] *Nota.* [363] *Nota.* [364] *Nota.* [365] *Nota.* [366] *Nota.* [367] *Nota.* [368] *Nota.* [369] *Nota.* [370] *Nota.* [371] *Nota.* [372] *Nota.* [373] *Nota.* [374] *Nota.* [375] *Nota.* [376] *Nota.* [377] *Nota.* [378] *Nota.* [379] *Nota.* [380] *Nota.* [381] *Nota.* [382] *Nota.* [383] *Nota.* [384] *Nota.* [385] *Nota.* [386] *Nota.* [387] *Nota.* [388] *Nota.* [389] *Nota.* [390] *Nota.* [391] *Nota.* [392] *Nota.* [393] *Nota.* [394] *Nota.* [395] *Nota.* [396] *Nota.* [397] *Nota.* [398] *Nota.* [399] *Nota.* [400] *Nota.* [401] *Nota.* [402] *Nota.* [403] *Nota.* [404] *Nota.* [405] *Nota.* [406] *Nota.* [407] *Nota.* [408] *Nota.* [409] *Nota.* [410] *Nota.* [411] *Nota.* [412] *Nota.* [413] *Nota.* [414] *Nota.* [415] *Nota.* [416] *Nota.* [417] *Nota.* [418] *Nota.* [419] *Nota.* [420] *Nota.* [421] *Nota.* [422] *Nota.* [423] *Nota.* [424] *Nota.* [425] *Nota.* [426] *Nota.* [427] *Nota.* [428] *Nota.* [429] *Nota.* [430] *Nota.* [431] *Nota.* [432] *Nota.* [433] *Nota.* [434] *Nota.* [435] *Nota.* [436] *Nota.* [437] *Nota.* [438] *Nota.* [439] *Nota.* [440] *Nota.* [441] *Nota.* [442] *Nota.* [443] *Nota.* [444] *Nota.* [445] *Nota.* [446] *Nota.* [447] *Nota.* [448] *Nota.* [449] *Nota.* [450] *Nota.* [451] *Nota.* [452] *Nota.* [453] *Nota.* [454] *Nota.* [455] *Nota.* [456] *Nota.* [457] *Nota.* [458] *Nota.* [459] *Nota.* [460] *Nota.* [461] *Nota.* [462] *Nota.* [463] *Nota.* [464] *Nota.* [465] *Nota.* [466] *Nota.* [467] *Nota.* [468] *Nota.* [469] *Nota.* [470] *Nota.* [471] *Nota.* [472] *Nota.* [473] *Nota.* [474] *Nota.* [475] *Nota.* [476] *Nota.* [477] *Nota.* [478] *Nota.* [479] *Nota.* [480] *Nota.* [481] *Nota.* [482] *Nota.* [483] *Nota.* [484] *Nota.* [485] *Nota.* [486] *Nota.* [487] *Nota.* [488] *Nota.* [489] *Nota.* [490] *Nota.* [491] *Nota.* [492] *Nota.* [493] *Nota.* [494] *Nota.* [495] *Nota.* [496] *Nota.* [497] *Nota.* [498] *Nota.* [499] *Nota.* [500] *Nota.* [501] *Nota.* [502] *Nota.* [503] *Nota.* [504] *Nota.* [505] *Nota.* [506] *Nota.* [507] *Nota.* [508] *Nota.* [509] *Nota.* [510] *Nota.* [511] *Nota.* [512] *Nota.* [513] *Nota.* [514] *Nota.* [515] *Nota.* [516] *Nota.* [517] *Nota.* [518] *Nota.* [519] *Nota.* [520] *Nota.* [521] *Nota.* [522] *Nota.* [523] *Nota.* [524] *Nota.* [525] *Nota.* [526] *Nota.* [527] *Nota.* [528] *Nota.* [529] *Nota.* [530] *Nota.* [531] *Nota.* [532] *Nota.* [533] *Nota.* [534] *Nota.* [535] *Nota.* [536] *Nota.* [537] *Nota.* [538] *Nota.* [539] *Nota.* [540] *Nota.* [541] *Nota.* [542] *Nota.* [543] *Nota.* [544] *Nota.* [545] *Nota.* [546] *Nota.* [547] *Nota.* [548] *Nota.* [549] *Nota.* [550] *Nota.* [551] *Nota.* [552] *Nota.* [553] *Nota.* [554] *Nota.* [555] *Nota.* [556] *Nota.* [557] *Nota.* [558] *Nota.* [559] *Nota.* [560] *Nota.* [561] *Nota.* [562] *Nota.* [563] *Nota.* [564] *Nota.* [565] *Nota.* [566] *Nota.* [567] *Nota.* [568] *Nota.* [569] *Nota.* [570] *Nota.* [571] *Nota.* [572] *Nota.* [573] *Nota.* [574] *Nota.* [575] *Nota.* [576] *Nota.* [577] *Nota.* [578] *Nota.* [579] *Nota.* [580] *Nota.* [581] *Nota.* [582] *Nota.* [583] *Nota.* [584] *Nota.* [585] *Nota.* [586] *Nota.* [587] *Nota.* [588] *Nota.* [589] *Nota.* [590] *Nota.* [591] *Nota.* [592] *Nota.* [593] *Nota.* [594] *Nota.* [595] *Nota.* [596] *Nota.* [597] *Nota.* [598] *Nota.* [599] *Nota.* [600] *Nota.* [601] *Nota.* [602] *Nota.* [603] *Nota.* [604] *Nota.* [605] *Nota.* [606] *Nota.* [607] *Nota.* [608] *Nota.* [609] *Nota.* [610] *Nota.* [611] *Nota.* [612] *Nota.* [613] *Nota.* [614] *Nota.* [615] *Nota.* [616] *Nota.* [617] *Nota.* [618] *Nota.* [619] *Nota.* [620] *Nota.* [621] *Nota.* [622] *Nota.* [623] *Nota.* [624] *Nota.* [625] *Nota.* [626] *Nota.* [627] *Nota.* [628] *Nota.* [629] *Nota.* [630] *Nota.* [631] *Nota.* [632] *Nota.* [633] *Nota.* [634] *Nota.* [635] *Nota.* [636] *Nota.* [637] *Nota.* [638] *Nota.* [639] *Nota.* [640] *Nota.* [641] *Nota.* [642] *Nota.* [643] *Nota.* [644] *Nota.* [645] *Nota.* [646] *Nota.* [647] *Nota.* [648] *Nota.* [649] *Nota.* [650] *Nota.* [651] *Nota.* [652] *Nota.* [653] *Nota.* [654] *Nota.* [655] *Nota.* [656] *Nota.* [657] *Nota.* [658] *Nota.* [659] *Nota.* [660] *Nota.* [661] *Nota.* [662] *Nota.* [663] *Nota.* [664] *Nota.* [665] *Nota.* [666] *Nota.* [667] *Nota.* [668] *Nota.* [669] *Nota.* [670] *Nota.* [671] *Nota.* [672] *Nota.* [673] *Nota.* [674] *Nota.* [675] *Nota.* [676] *Nota.* [677] *Nota.* [678] *Nota.* [679] *Nota.* [680] *Nota.* [681] *Nota.* [682] *Nota.* [683] *Nota.* [684] *Nota.* [685] *Nota.* [686] *Nota.* [687] *Nota.* [688] *Nota.* [689] *Nota.* [690] *Nota.* [691] *Nota.* [692] *Nota.* [693] *Nota.* [694] *Nota.* [695] *Nota.* [696] *Nota.* [697] *Nota.* [698] *Nota.* [699] *Nota.* [700] *Nota.* [701] *Nota.* [702] *Nota.* [703] *Nota.* [704] *Nota.* [705] *Nota.* [706] *Nota.* [707] *Nota.* [708] *Nota.* [709] *Nota.* [710] *Nota.* [711] *Nota.* [712] *Nota.* [713] *Nota.* [714] *Nota.* [715] *Nota.* [716] *Nota.* [717] *Nota.* [718] *Nota.* [719] *Nota.* [720] *Nota.* [721] *Nota.* [722] *Nota.* [723] *Nota.* [724] *Nota.* [725] *Nota.* [726] *Nota.* [727] *Nota.* [728] *Nota.* [729] *Nota.* [730] *Nota.* [731] *Nota.* [732] *Nota.* [733] *Nota.* [734] *Nota.* [735] *Nota.* [736] *Nota.* [737] *Nota.* [738] *Nota.* [739] *Nota.* [740] *Nota.* [741] *Nota.* [742] *Nota.* [743] *Nota.* [744] *Nota.* [745] *Nota.* [746] *Nota.* [747] *Nota.* [748] *Nota.* [749] *Nota.* [750] *Nota.* [751] *Nota.* [752] *Nota.* [753] *Nota.* [754] *Nota.* [755] *Nota.* [756] *Nota.* [757] *Nota.* [758] *Nota.* [759] *Nota.* [760] *Nota.* [761] *Nota.* [762] *Nota.* [763] *Nota.* [764] *Nota.* [765] *Nota.* [766] *Nota.* [767] *Nota.* [768] *Nota.* [769] *Nota.* [770] *Nota.* [771] *Nota.* [772] *Nota.* [773] *Nota.* [774] *Nota.* [775] *Nota.* [776] *Nota.* [777] *Nota.* [778] *Nota.* [779] *Nota.* [780] *Nota.* [781] *Nota.* [782] *Nota.* [783] *Nota.* [784] *Nota.* [785] *Nota.* [786] *Nota.* [787] *Nota.* [788] *Nota.* [789] *Nota.* [790] *Nota.* [791] *Nota.* [792] *Nota.* [793] *Nota.* [794] *Nota.* [795] *Nota.* [796] *Nota.* [797] *Nota.* [798] *Nota.* [799] *Nota.* [800] *Nota.* [801] *Nota.* [802] *Nota.* [803] *Nota.* [804] *Nota.* [805] *Nota.* [806] *Nota.* [807] *Nota.* [808] *Nota.* [809] *Nota.* [810] *Nota.* [811] *Nota.* [812] *Nota.* [813] *Nota.* [814] *Nota.* [815] *Nota.* [816] *Nota.* [817] *Nota.* [818] *Nota.* [819] *Nota.* [820] *Nota.* [821] *Nota.* [822] *Nota.* [823] *Nota.* [824] *Nota.* [825] *Nota.* [826] *Nota.* [827] *Nota.* [828] *Nota.* [829] *Nota.* [830] *Nota.* [831] *Nota.* [832] *Nota.* [833] *Nota.* [834] *Nota.* [835] *Nota.* [836] *Nota.* [837] *Nota.* [838] *Nota.* [839] *Nota.* [840] *Nota.* [841] *Nota.* [842] *Nota.* [843] *Nota.* [844] *Nota.* [845] *Nota.* [846] *Nota.* [847] *Nota.* [848] *Nota.* [849] *Nota.* [850] *Nota.* [851] *Nota.* [852] *Nota.* [853] *Nota.* [854] *Nota.* [855] *Nota.* [856] *Nota.* [857] *Nota.* [858] *Nota.* [859] *Nota.* [860] *Nota.* [861] *Nota.* [862] *Nota.* [863] *Nota.* [864] *Nota.* [865] *Nota.* [866] *Nota.* [867] *Nota.* [868] *Nota.* [869] *Nota.* [870] *Nota.* [871] *Nota.* [872] *Nota.* [873] *Nota.* [874] *Nota.* [875] *Nota.* [876] *Nota.* [877] *Nota.* [878] *Nota.* [879] *Nota.* [880] *Nota.* [881] *Nota.* [882] *Nota.* [883] *Nota.* [884] *Nota.* [885] *Nota.* [886] *Nota.* [887] *Nota.* [888] *Nota.* [889] *Nota.* [890] *Nota.* [891] *Nota.* [892] *Nota.* [893] *Nota.* [894] *Nota.* [895] *Nota.* [896] *Nota.* [897] *Nota.* [898] *Nota.* [899] *Nota.* [900] *Nota.* [901] *Nota.* [902] *Nota.* [903] *Nota.* [904] *Nota.* [905] *Nota.* [906] *Nota.* [907] *Nota.* [908] *Nota.* [909] *Nota.* [910] *Nota.* [911] *Nota.* [912] *Nota.* [913] *Nota.* [914] *Nota.* [915] *Nota.* [916] *Nota.* [917] *Nota.* [918] *Nota.* [919] *Nota.* [920] *Nota.* [921] *Nota.* [922] *Nota.* [923] *Nota.* [924] *Nota.* [925] *Nota.* [926] *Nota.* [927] *Nota.* [928] *Nota.* [929] *Nota.* [930] *Nota.* [931] *Nota.* [932] *Nota.* [933] *Nota.* [934] *Nota.* [935] *Nota.* [936] *Nota.* [937] *Nota.* [938] *Nota.* [939] *Nota.* [940] *Nota.* [941] *Nota.* [942] *Nota.* [943] *Nota.* [944] *Nota.* [945] *Nota.* [946] *Nota.* [947] *Nota.* [948] *Nota.* [949] *Nota.* [950] *Nota.* [951] *Nota.* [952] *Nota.* [953] *Nota.* [954] *Nota.* [955] *Nota.* [956] *Nota.* [957] *Nota.* [958] *Nota.* [959] *Nota.* [960] *Nota.* [961] *Nota.* [962] *Nota.* [963] *Nota.* [964] *Nota.* [965] *Nota.* [966] *Nota.* [967] *Nota.* [968] *Nota.* [969] *Nota.* [970] *Nota.* [971] *Nota.* [972] *Nota.* [973] *Nota.* [974] *Nota.* [975] *Nota.* [976] *Nota.* [977] *Nota.* [978] *Nota.* [979] *Nota.* [980] *Nota.* [981] *Nota.* [982] *Nota.* [983] *Nota.* [984] *Nota.* [985] *Nota.* [986] *Nota.* [987] *Nota.* [988] *Nota.* [989] *Nota.* [990] *Nota.* [991] *Nota.* [992] *Nota.* [993] *Nota.* [994] *Nota.* [995] *Nota.* [996] *Nota.* [997] *Nota.* [998] *Nota.* [999] *Nota.* [1000] *Nota.*

[1 Nobis Apostolatus officio, sumus secundùm Apostolum debitores: pro universorum salute nos sciremus & insipientibus debitores: pro universorum salute nos sciremus esse solicitos, ut à malos veritatis ad virtus, & bonos in veritatibus foveamus. Tunc autem opus est discretione maxima, cùm vitia sub specie virtutum occultè subintrant, & angelus Satanæ se in angelum lucis simulat, & transformat. Sane sanctitati nobis venerabilis frater noster Episcopus Meten. per literas suas, quod tam in urbe Metens. quàm in diœcesi, laicorum, & mulierum multitudo non modica, tractu quodammodo desiderio scripturarum, Evangelia, epistolas Pauli, Psalterium, moralia Iob, & plures alios libros sibi fecit in Gallico sermone converti: transitum hujusmodi adeò libenter, utinam autem & tam prudenter intendit, ut secretis conventionibus talia inter se laici & mulieres vultare præsumant, & sibi invicem prædicare: qui etiam horum alternantur consortium, qui se talibus non immiscent, & se refugiunt alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Dum cum aliquis parochialium sacerdotum super his cœpisset salubriter, ipsi eis in faciem restiterunt, conantes rationes inducere de scriptura, quod non ab his debent penitus inhiberi. Audiam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt, & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, se melius habere in libris suis, & prudentius se posse ad eloquia submurmurant in cordibus.]

[2 Tu hoc manifestè denunciasti, quod evangelica prædicatio, non in occultum conventiculis, sicut hæretici faciunt, sed in ecclesia juxta morem catholicum est publicè proponenda. Nam juxta testimonium veritatis, omnis qui male agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta propter quod cum pontifex interrogasset Iesum de discipulis suis, & de doctrina ejus, respondit: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docebam in synagoga & in templo, quo omnes Iudæi convenunt, & in occulto locutus sum nihil. Porrò si quis objiciat quod secundum præceptum dominicum, non sit sanctum dandum canibus, neq. margaritæ mittenda sint ante porcos: cum & ipse Christus non omnibus quidem, sed solis Apostolis dixerit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: Intelligat canes & porcos non eos qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, sed illos qui sanctum dilacerant, & margaritas conculcant: qualiter sunt qui evangelica verba, & ecclesiastica sacramenta, non ut catholici venerantur, sed abominantur potius, ut hæretici obstinatissimè semper & blasphemantes, quos Paulus Apostolus post primam & secundam admonitionem devitare vetuit. Arcana verò fides sacramenta, non sunt passim omnibus exponenda, nec non passim ab omnib. possint intelligi: sed his tantum qui ea fideliter possint concipere intellectu: propter quod simpliciter inquit Apost. quasi parvulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam. Majorum enim est solidus cibus, sicut alias ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Tanta est enim divinæ scripturæ profunditas, ut non solum simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit scriptura, quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Unde restat sub hac lege divina statutum, ut hostia quæ mundum tetigerit lapideturi: ut videlicet simplex aliquis & indoctus præsumat ad subtilitatem sacræ scripturæ pertingere. Scriptum est enim: Altiora te ne quæsieris, propter quod dicit Apostolus: Non plus sapere quàm oporteat sapere, sed sapere ad sobrietatem.]

[3 Non est ergo credendum ei, qui dicit se missum à Deo, nisi fortassis ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium & confirmet & ejusdem miraculum operetur. Nam de his qui missi leguntur à Deo, Evangelista testatur, quod ipsi profecti prædicaverunt ubiq. domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.]

[4 Iuxta quod alibi dicit de servo nolente apud dominum remanere, ut denuncius offerat eum deis: cum enim juxta verbum Apostoli, servus suo domino stet aut cadat, profectò sacerdos ab Episcopo, cujus curæ illius est subjectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem à populo cujus est correctioni præpositus in spiritu superbiæ reprehendi: cùm juxta verbum dominicum pater & mater non debent maledici, sed potius honorari, quòd de spirituali patre multò fortiùs debet intelligi, quàm carnali.]

CAP. XIII.

Excommunicati sunt omnes hæretici quibuscunq, nominibus nominentur. h. d. usq, ad §. Damnati.

Idem a *in Concilio generali.*

EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæresim extollentem se adversus hanc sanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam superius exposuimus, condemnantes hæreticos universos quibuscunque nominibus *b* censeantur, facies quidem diversas habentes, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.

Damnati de hæresi, per seculares judicem puniuntur, & bona laicorum hæreticorum confiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesiis, ubi beneficiati erant. h. d. usq, ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

Damnati *c* verò præsentibus secularibus potestatibus, aut eorum ballivis relinquantur animadversione debita puniendi, clericis priùs à suis ordinibus degradatis, ita quòd bona hujusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si verò clerici, applicentur ecclesiis, à quibus stipendia receperunt *d.*

Si suspectus de hæresi se non purgat, ad arbitrium superioris excommunicatur: & existens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur. h. d. usq, ad §. Moneantur. Abbas Siculus.

Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles: nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares perpetuæ, vel temporales jurare tenentur universos hæreticos ab ecclesia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles ejus à juramento absolvet, & ejus terram fidelibus exponet, salvo jure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. h. d. usq, ad §. Catholici. Abbas Siculus.

Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per cens. eccles. compellantur *e* seculares potestates quibuscunque fungantur officiis, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè juramentum, quòd de terris suæ jurisdictioni subjectis, universos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quòd amodò quandocunque quis fuerit in potestatem, sive *f* perpetuam sive temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare. Si verò dominus temporalis requisitus & monitus ab ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur: & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, ut extunc ipse vasallos ab ejus fide-

a *Scilicet Inno. III. in Conc. gener. Lat. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 4. comp.* b *Quæ sit eorum pœna, vide in l. 1. C. de sum. trinit. & in auth. credentes. & in l. Arriani. C. de hær.* c *Eymericus in Directorio Inquisitorum 3. p. q. 101. & q. 112.* d *perceperunt,* e *seculi.* f *In Concilio sive spiritualem sive temporalem, &c. quasi non solùm principes seculares, sed etiam ecclesiastici, quos per potestatem spiritualem possumus intelligere, hoc teneantur præstare juramentum.*

litate denunciet absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent salvo jure domini *a* principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. h. d. usq; ad §. Credentes. Abbas.

Catholici verò, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum, & defendentium hæreticos: primò laicorum: secundò clericorum: usq; ad §. quia. Abbas Sic.

Credentes *b* præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut postquam quis *c* talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit intra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si fortè judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem: ne causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: si tabellio, instrumenta *d* confecta per ipsum, nullius sint momenti, sed cum auctore *e* damnato damnentur, & in similibus idem præcipimus observari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales postquam ab ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priventur officio, ad quod nunquàm restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali: similiter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diœces. non ferventur, in qua tales excessus præsumpserit perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi adsumere, nisi super hoc sibi à jure vel a sede Apost. vel à diœcesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur: & nisi resipuerit, alia pœna imponitur. h. d. usq; ad §. adjicimus. Abbas.

Quia *f* verò nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vindicant prædicandi, cùm idem *g* Apostolus dicat. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti vel non missi, præter auctoritatem ab Apost. sed. vel catholico Episcopo loci susceptam, publicè vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quàm citius *h* resipuerint, alia competenti pœna plectentur. *i*

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum provincias vel diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se vel alios idoneos visitent: qui etiam debent, si boni regentes sunt, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandum [illegible] occulta conventicula celebrantes: quos revelatos, nisi se emendaverint: & renitentes jurare, ut hæreticos condemnent. h. d. usq; ad §. Volumus. Abbas.

Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis aut saltem semel in anno, propriam parœciam, in qua fama fuerit hæreticum habitare, circumeat: & ibi tres aut plures bonos homines viros, vel etiam (si expedire videbitur) totum vicinum, jurare compellat, quòd *a* si quos ibidem hæreticos noverit, vel aliquos occulta conventicula celebrare, vel communi conversatione fidelium vitæ & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, quos ab objecto reatu purgaverit, vel si post purgationem reperit habitam in pristinam fuerint relapsi pertinaciam, canonicè puniantur. Si verò ex eis juramenti religione postposita damnabili respuentes, jurare forte noluerint, non ipso tanquam hæretici reputentur.

Episcopus negligens in hæresi persequenda, a depositione est removendus, & alius idoneus est subrogendus. h. d. usq; ad §. nos. Abbas Siculus.

Volumus *b* igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc efficaciùs exequenda Episcopi per diœceses suas diligenter invigilent. Si quis canonicam *c* velint effugere ultionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus, cum ei de hoc manifestis indiciis adparuerit, & ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui valeat & possit hæreticam confundere pravitatem.

CAP. XIV.

Laici cujuscunq; professionis sint, prædicare non debent.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Mediolan.*

Sicut in uno *d* corpore: & infrà. Cùm quæ turbationis nulli laici prædicare præsumant, & veteribus inhibitum exstitat ne vitia sub specie virtutum subjiciatur: nos attendentes, quòd doctorum ordo est in ecclesia Dei quasi principatus: mandamus, quatenus, cùm alios Dominus ad hoc officium vocaverit, alios Prophetas, alios verò doctores, alios Apostolos dederit, alios Prophetas, alios verò doctores, alios verò Apostolos dederit, alios verò doctores, alios verò Apostolos dederit, alios Prophetas, alios verò doctores, alios verò Apostolos dederit, alios Prophetas, alios verò doctores, alios verò Apostolos dederit, alios Prophetas

Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus.

CAP. XVI.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

Idem.

Absolutos a se noverint à debito fidelitatis hominii, & totius obsequii, quicunque lapsis manifestè in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallata tenebantur astricti.

DE SCHISMATICIS [ET b ORDINATIS AB EIS.]

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Irrita sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & ecclesiasticarum alienationes per schismaticos facta, & à dignitate & ordine suo cadunt, qui schismæ tenere jurant.

Ex Concilio Lateranensi.

Quod à prædecessore c nost. [1 & 7.] Ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes, ut qui dignitates ecclesiasticas seu beneficia per dictos schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationibus quoque quæ per eosdem schismaticos, seu per laicos facta sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad ecclesias sine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos verò qui sponte juramentum de remendo schismate præstiterunt, à sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

[1 Et. me pp. Innocentio eis renovantes.]

CAP. II.

Ordinatus à schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. Eisuntin. Archiepiscopo.

Fraternitati d tuæ: & infrà. Priorem quem à schismatico audieris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, nisi legitimè probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona, quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBVS BAPTISMA.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Clericus, qui dimisso habitu & tonsura immutavit se enormitatibus, perdit privilegium canonis, si quis suadente. unde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scilicet excommunicationem.

Alexander III.

Plateress e clerici, qui relicto ordine clericali & habitu suo in apostasia tanquam laici conversantur, & in criminibus comprehensi teneantur, per censuram præcipimus liberari.

CAP. II.

Nemem Acolythus, qui rebaptizanti præbuit ministerium, est ordinum, promoveri potest: si publicum, non, nisi cum eo religionem ingrante dispensetur.

Idem *Abbati S. Genovefæ.*

Ex literarum a tuarum tenore perpendimus, quòd quidam ægritudine longa confectus, insano sortilegarum mulierum credens consilio, ut sanaretur, per iterationem fecit injuriam baptismatis sacramento: [1 & 7.] Quia ergo tua nos duxit prudentia consulendos, qualiter puniri debeat acolythus, quem minor ætas & intentio fraternæ salutis excusare b videtur. Diseret. tuæ præsentibus literis respond. quòd ad superiores ordines promoveri (si publicum est, quòd proponitur) non valebit, nisi ad religionem tranfire voluerit, ut favore religionis ipsius, circa eum valeat dispensari. Si verò occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

[1 *Astitit huic autem sacrilegio adolescens quidam bona ut videtur indolis, acolythus frater carnalis illius in quo baptismus asseritur iteratus, qui ministerium in respondendo exhibuit Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ.*]

CAP. III.

Infamatus de apostasia, compellitur se purgare.

Innocentius III.

Tvæ c fraternitati: & infrà. Super secundo articulo inquisitioni tuæ duximus respondendum, quòd clerici qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum clericalem, non sunt in seculari habitu tolerandi, sed per districtionem ecclesiasticam coërcendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

CAP. IV.

Baptizati, alterius secta vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem d *in Concilio generali.*

Quidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii e accesserunt, veterem hominem omninò non exuunt, ut novo perfectius induantur: cùm prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem maledictus sit homo qui terram duabus viis ingreditur, & indui veste non debeat lino lanaque contexta: Statuimus ut per prælatos ecclesiarum talis observantia veteris ritus omnimodè compescatur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cùm minùs malum existat viam Domini non agnoscere, quàm post agnitam retroire.

CAP. V.

Apostata incarcerari & affligi possunt, ut habitum reassumant.

Honorius III. *Archiepiscopo Turon.*

Nobis f expetiit tua frat. edoceri, quid de Apostatis sit agendum, cùm g in custodia detinentur, qui minis vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abjectum habitum reassumant.

Ad quod tibi breviter respon. quòd tales (si volueris) poteris h sub gravi custodia carcerare, ita quòd solummodo vita sibi miseria reservetur, donec à suæ præsumptionis nequitia resipiscant.

CAP. VI.

Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.

Idem *Archiepiscopo Lugdun.* i

---

a Vid. B. Thom. 2. 2. q. 12. art. 2. & Alphonsum Castr. l. 2. de justa hæres. c. 7 & Sumam Cath. Inst. tit. 46. de pœnis. b Hæc verba, & ordinatu ab eis, desunt in omnib. manuscr. c Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. d Cun. eod. tit. in 3. comp. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 4. & seq. e C. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post Lat. p. 261. 26.

a Ca. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. part. 26. ca. 2. b videntur. c Cun. eod. tit. in 3. comp. d Idem scilicet Innoc. III. in Concilio gen. c. 70. e voluntarie. f vide Host. in summa tit. de apostatis, & qualiter puniantur. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 104. g qui. h potes. i al. Lund.

Consultationi *a* tuæ breviter respondemus, quòd monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, absque dispensatione Rom. Pontific. ministrare non poterit in ordine sic susceptо.

DE HIS, QVI FILIOS OCCIDERUNT.

TITVLVS X.

CAP. I.

Mulier occidens sponte filium, debet perpetuò in monasterio pœnitere, si tamen timetur de innocentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.

Alexander III. *Tornacen. Episcopo.*

Veniens *b* ad nos M. mulier lachrymabili nobis confessione monstravit, quòd cùm de quodam filium genuisset, & ille sibi sæpè turgido virtu improperasset, quòd filius ejus non esset, ipsa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit: [1 & ſ.] Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in domino nubat uni soli, quàm inhonestè multos admittat.

[1 *Quo compertо omnes Flandrenſes, eam totam terram uſq; ad ſeptennium abjurare coegit, niſi de noſtra licentia remaneret. Cumq; ſe noſtro aſpectui præſentaſſet, & quòd cum gratiam acceperit Hieroſolymam profectura nobis aſſertione ſua propoſuit, & nos eam quia in partibus illis præſentia ſua non poſſet eſſe utilis, ſed damnoſa, à Hieroſolymitano itinere revocantes, ipſam ſ. 1. duximus remittendam: præſentium tibi auct.*

CAP. II.

Mulier occidens filium, propter hoc à viro separari non debet, sed alia pœnitentia sibi imponitur.

Lucius III. *Parisien Episcopo.*

Intelleximus *c*, quòd M. mulier filiam parvam furore accensa dis bolico jugulavit, propter quod Dominus terræ maritum ejus ipsam compulit abjurare. Quia verò illam alios habere filios intimasti: mandamus, quatenus ita super hoc provideas, quòd sui sceleris pœnam luat, & saluti ejus ac filiorum per tuam providentiam consulatur: & non obstante juramento, quòd à viro dictus dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire videris) eidem viro restituas, ita quòd filios suos libere possit & pacificè gubernare.

CAP. III.

Se summat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppressi.

Idem.

De infantibus *d* autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrum à patre vel à matre oppressus sit ipse vel suffocatus, vel propria morte defunctus, non debent inde securi esse parentes, nec etiam sine pœna: sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus mortis causa fuerit, si autem eos *e* non latet ipsos interfectores esse, scire debent se graviter deliquisse. Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant esse debere, quorum unum peragant in pane & aqua.

a *Vide præ aliis Henricum Boch. & Hoſtien præcedenti c. citatum.* b *C.1.eod.tit.in 1.comp.& poſt Conc.Lat. ſub Alexa.III. p.30.c.10.vide Hoſt.hic in ſumma.* c *C.2.eod.tit.in 1.compila. & poſt Conc.Lat.p.30.c.23.* d *C.un.eod.tit.in 2.comp.* e *Vox, eos, deeſt in quibuſdam exemplaribus.*

DE INFANTIBVS *a*, ET LANGVIDIS EXPOSITIS.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Infans expositus à patre vel alio eo consentiente, si non habente, hoc ipso à patria potestate liberatur. Idem in puero libertо, qui ob præditam causam liberatur à domino suo. Et idem juris est in prædictis languidis expositis, quos in ſitu, vel ſi eis alimenta denegantur. Ita tamen, qui prædicta præſtiterant, nullum jus in eis acquirunt.

Gregorius IX.

Si à patre sive alio sciente ipsoque natum habente, (relegato pietatis officio) infans expositus est, hoc ipso à potestate suit patria liberatus. Sed & hoc casu in ingenuitatem libertus, & servus in libertatem eripitur, quòd & de prædictis quibuscunque languidis si expositi fuerint, vel si ascisi eorum alimenta impiè negari contigerit, est dicendum. Sane qui non susceperunt, non possunt propter hoc in eorum prejudicium jus aliquod vindicare.

DE HOMICIDIO *c* VOLVNTARIO VEL CASUALI.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & male vita finire, quàm moriatur.

In Exodo *d*.

Si quis per industriam *e* occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis latronem vim ſe ſuos alios liberare: ſi verò aliter liberare ſeum poterit, non imponit ei pœnitentiam, niſi ad cautelam.

Ex pœnitentiali Romano.

Interfecisti furem aut latronem, ubi comprehendi poterat absque occisione: quia ad imaginem Dei creatus est, 40. dies non intres ecclesiam: & sanctæ vestis ab esciis & potibus qui interdicti sunt. & vero, si equitatu, illos supradictos dies abstinet. In tertiam & quintam feria & sabbatho, aliquo genere ligneum, vel oleribus, pomis, & parvis piscatilis, cum modiocri cervisia utere temperate. Si autem sine traditione, te tuaque liberando hujusmodi dirabra interfecisti (secundùm indulgentiam dicti, propter imaginem Dei) si aliquid jejunare voluerit, bonum tibi: & eleemosynam fac largiter. Si Presbyter eidem *f* fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vixit, pœnitentiam agat.

CAP. III.

Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nullus ſic.

Augustinus *super Exodo.*

Si perfodiens *b* inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur sol super eum, reus erit. Sol ergo non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus occidatur: si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim quod ait: si oriatur super eum sol, &c. quia poterat discernere, quòd ad lucem non ad occidendum venisset: & ideò non debet puniri.

a *In Cod.Barb.De infantibus languidis, vel expoſitis.* b *Vide inc.Tit.10. Cod.Barb.Nam etiam in hoc caſu,&c.* c *Vide inc.Tit.16. de reform.c.7.* d *Exod.c.21.* e *C.eod.tit.in 1.comp. Ant. Butr. & alios vide. Guid. Pap. dicit vir. magis in lucem.* f *vide Bernard.Diaz in pract.crim.can.tit.* g *vide Bernard.Diaz in pract.crim.can.tit.* h *C. eod.tit.in 1.comp.*

Hoc etiam in antiquis legibus secularibus (quibus ista est iniquior) invenitur, impunè scilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, si se telo defendent: jam enim plus est quàm fur.

CAP. IV.

Sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam jurata, non venit discretum.

Hieronymus *a*.

Virum juramento *b* pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunq; postulasset ab eo: si ob jusjurandum fecisse se dicat: si patris matrisve interitum postulasset, facturus esset, an non? quod ergo in suis repudiatum fuit, contemnere debuit in Propheta.

CAP. V.

Homicida est, qui facit vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.

Ex Concilio Guarmacien. *c*

Si aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possis generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur *d*.

CAP. VI.

In pœnitentia imponenda, judex debet attendere circumstantias ex quibus augetur vel minuitur delictum. hoc dicit, usque ad §. illa autem.

Alexand. III. *Examen.* e *Episcopo.*

Sicut *f* dignum: [1 *& infrà.*] Sanè cùm vir discretus existas, plenius nosti, quòd in excessibus singulorum, non solùm quantitas & qualitas delicti, sed ætas, scientia, sexus, atq; conditio delinquentibus sunt attendenda: & non solùm secundùm prædicta, sed secundùm locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique debet pœnitentia indici: cùm idem excessus magis sit in uno, quàm in alio puniendus.

[1 *Est & omnibus consentaneum, solere graves & difficiles causas, ad examen Apostolicæ sedis deferri: ita etiam ex nostris nobis solicitudinis imminet, easdem quæstiones ut nobis Deo deberis solvere, & singulis à nobis consilium postulantibus respondere: ut providentia Rom. ecclesiæ, quæ ubique terrarum Domino disponente obtinet principatum, quæstiones solvantur, & removentur ambiguitas de cordibus singulorum. Licet autem super quæstionibus quas nobis tua discretio solvendas direxit, te non duxerimus consulendum, & circumspectum existere: cogimur tamen ex officio servatis ministerio juxta discretionem, & providentiam nostram tibi sic inde responsum.*

Sanam homicidam animo occidendi, licet non apparat manum, fuerunt ex sua causa mors secuta est, tenetur sicut pars pœna cum homicida. h. d. usq; ad §. illi etiam. Abbas Sic.

Illi autem *g*, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum & reverendum virum quondam Cantuar. Archiep. circa manuum injectionem se fatenti venisse, si de illa captione mors ejus secuta fuisset, pari pœnitentia, vel ferè pari existerent puniendi.

Qui sicut homicidam tantùm animo prohibendi ne impediatur, tenetur paulo minori pœna. h. d. usq; ad §. Qui verò.

Illi etiam, qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si fortè per aliorum violentiam impediverint, paulò minori debent pœna mulctari: quia cùm scriptum sit: Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, cum occidit: constat ab homicidii reatu immunes non esse qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt: nec caret scrupulo societatis occultæ qui manifesto facinori *a* definit obviare.

Ineitans aliquem ad homicidium, mitius punitur, quàm homicida; secus autem si incitavit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur ut homicida. h. d. usq; ad §. Hi quoq;.

Qui verò se asserunt animam Regis inflammasse ad odium, unde homicidium fuit secutum, durè & asperè, sed non ita severè sunt puniendi, nisi fortè Regem, ipsum, ad illud homicidium suis suggestionibus provocassent.

Custodientes sarcinas occidentium, scientes eos sicarios, non sunt immunes à pœna homicidii. hoc dicit, usque ad §. Eos insuper. Abbas.

Hi quoque non sunt *b* à culpa liberi, nec à pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.

Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti, quòd eroget illa pauperibus, cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit, usque ad §. Illis præterea. Abbas.

Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri & suorum post mortem ejus spolia occupasse, si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, à pœna mortis ejus arbitramur esse immunes: sed quæ occuparant, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere, si habent in facultatibus unde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia injungenda: quia licet quædam ex his, quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena (cùm ipsa potuissent eis, quorum fuerint *c* restituere) debuerunt pauperibus erogare.

Participantes interfectoribus in excommunicatione diversimodè puniuntur, juxta modum participationis. hoc dicit, usq; ad §. Clericos. Abbas.

Illis præterea, qui sola excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis mora, quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquisito, si eis timore vel affectione communicaverint scienter vel ignoranter, est eis pœnitentia indicenda.

In isto §. usque ad fin. ponitur pœnitentia clericorum præstantium præsidia & morti auxilium, consilium, vel favorem. hoc dicit. Abbas Sicul.

Clericos autem *d*, quos constat armatos interfuisse tanto facinori, & illos qui consilium dederunt, ut sanctus *e* vir caperetur, perpetuò non solùm ab altaris ministerio deponendos esse censemus, sed etiam quòd in ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel responsoria in choro separatim cantent: sed in Psalmis apud Deum de commisso satagant veniam impetrare: insuper in districto claustro Monachorum vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quòd usque ad septennium vel quinquennium debeant ab ecclesiarum introitu coërceri.

CAP. VII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Idem.

Presbyterum *f*, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cùm post paucos dies expirasset, tam ab omni altaris ministerio debes perpetuò removere, quàm ab officio sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.

---

a *Super Matthæum, cap. 14. refert Burch. lib. 12. decret. ca. 16. Ivo p. 2. c. 23.* b *Ca. 8. eod. tit. in 1. compilat.* c *Guarmacien. fol. Burch. lib. 17. decr. ca. 37. tribuit Concil. VVorm. c. 30. habetur cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* d *tenetur.* e *Examen.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later sub Alexandr. III. p. 31. cap. 1.* g *Ve sequentia apertius intelligantur, observandum est Thomam Cantuarien. Archiepisc. circa ann. 1171. sub Alexan. III. crudeliter occisum.*

a *Hic in plerisq; Codic. adest dictio non: quam abesse oportere & sententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria.* b *fuerunt.* c *fuerunt.* d *Vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 28.* e *dictus.* f *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. part. 2. cap. 7.*

CAP. VIII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ: vel eram licitæ, secundum alium intellectum, si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

Idem *Cusentinen. Archiepiscopo.*

COntinebatur *a* in literis tuis, quòd cùm Diaconus præsentium lator, & quidam alii clerici à vineis ecclesiæ opere consummato redirent, levandi laboris gratia, quendam ludum imitati viatorum, baculos suos studebant jacere in directum, & alter alterius fustem ferire, cujus ludi solet esse conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio uteretur: sed præfati clerici equitandi licentia non utentes, sola erant jactatione *b* contenti. Quidam autem laicus, cùm baculum ejusdem Diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit: & sic à falce illius Diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expiravit. Ideoq; mandamus, quatenus eundem Diaconum *c* sine licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum non ascendere, vel diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed eum dispensativè ministrare in subdiaconatus officio patiaris.

CAP. IX.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem *Exoniens. Episcopo.*

LAtor *d* præsentium P. clericus nobis proposuit, quòd cùm quadam die casu cum quodam clerico ludaret, contigit quòd ille projecit istum ad terram: cujus cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. Ideoq; mandamus, quatenus si ita res se habuit, & alia justa causa non impedit, prædictum P. liberè permittas ad sacros ordines promoveri.

CAP. X.

Is, ex cujus opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.

Idem *Abbati S. Benedicti de Vebia e.*

SUscepimus *f* literas tuas, per quas cognovimus quòd cùm lator præsentium in custodia cujusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimentis propriis præsumpserunt: in quos isti resumptis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Cùm autem iste rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se solvere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur) occidit. Verùm *g* quoniam expediebat potius post tumicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis vilibus rebus & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & uterque peccatum suum ad arbitrium tuum studeat expiare: constat enim eos contra manifestum dinem ecclesiasticam ex utriusq; ope interemptos.

CAP. XI.

Dans causam homicidio, irregularis est.

Idem *Lucen. Episcopo.*

DE cætero *h* noveris quòd Diaconus, qui homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad sacerdotium promovendus.

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 26. c. 12.* b *jactatione.* c *Diaconum in antiq.* d *Ca. 10. eod. tit. in 1. compil.* e *Vebeta. al. Nebeta.* f *Cap. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 30. c. 27.* g *Ex hoc §. colligitur aperte, non licere clericis occidere latrones pro rebus conservandis, vide Inf. in l. ut vim. ff. de just. & jur.* h *Ca. 12. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. XII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui debet operam dare, & non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Clemens III.

AD audientiam *a* Apostolatus nostri pervenit, quòd cùm quidam Presbyter volens corrigere puerum de familia sua, cingulo, quo cingi solebat ipse, retinere tentaret: contigit quòd cultellus de vagina, qui cingulo adhærebat, elapsus, eum in dorso aliquantulum vulneravit: postmodum verò cùm ille vulneratus quamdiu vixisset, & convaluisset à vulnere, alii à pueriori (ut dicitur) infirmitate percussus, viam fecisset carnis ingressus. Quia verò utrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur: tuæ discretioni mus respondendum, quòd cùm in dubiis semper amus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret, & dem injuncta pœnitentia congruenti, sibi potest cedere, ut minoribus ordinibus sit contentus. Si ille ex alia infirmitate obierit, poterit (sicut et alii) divina officia ministrare.

CAP. XIII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui debuerat illicita, nec fuit in culpa.

Innocentius III. *Episcopo* c *Lugd.*

DIlectus filius A. *d* capellanus proposuit, quòd cùm quadã corporis molestia gravaretur, in cujusdam appetitum aliquantulum excitaret, eq̃um, quem ascendebat, ascendit: qui cùm benè non pateret habenas, præter sessoris arbitrium saltibus lasciviret, ipse (ut refrenaret impetum) freno vim intulit, equumq; calcaribus stimulavit: cumq; fracto freno equus propinquo bitrio relictus curreret festinanter, quidam eidem veniens ex obliquo infantulum bajulans obvium equus irruens (procul abjecto sessore) puerum pariter pressit. Ideoq; mandamus, quatenus si ita eundem capellanus nec voluntate nec actu homicidium petravit, nec dedit operam illicitæ rei, non obstante, quò minùs divina possit officia celebrare.

CAP. XIV.

Summatur ut supr. cap. prox.

Idem *Metten. e Episcopo.*

EX literis *f* tuæ fraternitatis accepimus, quòd H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, percam superius alligatam projecit in terram: & cum insisteret deponendo, quidam puerum quendam currum reperit sentivum, in quo præter modum voris in fronte nihil inveniri potuit lesionis. tem ab eodem quæsivimus sacerdote, si petica, quam ceret perticam *g*, circumspexit solicite an aliqua circa currum: qui quòd diligenter circumspexit, sed quòd vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur rentes eundem, mandamus, quatenus si res ita nisi circa eundem grave scandalum sit exortum, laboret infamia, quòd deficiente accusatore, dem canonicam purgationem indici, ipsum liberè mittas exequi officium sacerdotis.

CAT. XV.

Summatur etiam ut supr. eod. cap. distinct.

Idem *Bosinetum. Archiepiscopo.*

EX literis *h* tuæ fraternitatis accepimus, quòd dam Monachus ad deponendam de campanili panam subserviens, quia quoddam lignum

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* b *Dictus alii, sunt in quoribus exemplaribus, & in vet. comp.* c *Lugdun. al. Lugd.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Metten. al. Autem.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* g *circumspexerit.* h *Cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione.*

ipso movente, quendam puerum oppressit & occidit. Quocirca mandamus, quatenus si Monachus ipse rem necessariam agebat & utilem, & in loco, per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignum dignoscitur movisse, satis poterit præsertim in monasterio, ad altiores ordines promoveri.

CAP. XVI.

Committatur ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Episcopo Paduano.*

SIgnificasti nobis *a*, quòd cùm F. clericus equitaret, equus cui insidebat, tam se, quàm ipsum projecit in aquam, unde clericus ipsum graviter calcaribus stimulavit: equus verò cùm existeret bucca durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam mulierem obviam habuit, quam ex improviso pedibus interfecit. Cùmq; nos ab eodem clerico fecissemus inquiri, utrum equi vitium prius sciviisset, illud asseruit se ignorasse. Ideoq; mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem: qua peracta, eum impedias quò minus insuscepti ministret ordinibus ad majores valeat promoveri.

CAP. XVII.

Non censetur homicida, qui prohibente, & causam non dante, à consanguineo homicidium committitur.

Idem.

PEtrus Diaconus *b* & Monachus sancti Ioannis de Ponti, sua nobis insinuatione monstravit, quòd cùm ipsum quondam seculari habitu in ecclesia de Rigelo *c* beneficium obtinentem, Abbas illius ecclesiæ eodem beneficio spoliasset: cognati & amici ejus irati plurimùm & commoti, nocte quadam in domo Diaconi convenerunt, & cœna facta, dicebant quòd vindictam volebant sumere de Abbate: inhibiti autem expressè ab eodem Diacono ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent unde ordinis sui discrimen incurrerent, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto: qui post dies aliquot *d* expiravit: [1 *& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noveris veritate subnixa, sæpedicto Diacono, non solùm in Diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinem Presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem: præsertim si super hoc non fuerit personæ infamia: cùm ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

[1 *Ab illo autem tempore usque hodie prædictus Diaconus de hoc quod contigerat, tristis effectus, ab administratione cessavit & vestem exploso laicorum, habitum induit monachalem. Vnde a nonnullis fuit petitum, utrum posset in officio Diaconi ministrare, & si hoc ei licitum, an posset promoveri ad majorem ordinem: sed autem præmissa veritate suffragatur, præfatus Diaconus super Abbatis interitu, non videretur esse culpabilis, quia tamen bona mens unius est, ubi culpa non est, ab administratione officii, propria voluntate se suspendit, vel habitum religionis, sibi non ad peccatum assignamus, sed ad meritum reputamus.*]

CAP. XVIII.

Irregularis censetur, qui alium letaliter percussit, licet ab aliis fuerit vulnera: idem si apparet an lethaliter, si etiam percussus ab eisdem; & non apparet ex cujus vulnere decesserit: idem est, si percussi non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulnerum percussus expiravit. h. d. notabiliter. Abbas.

Idem *Abbati S. Trinitatis de Merdemberg.* e

SIgnificasti *a* nobis, quòd cùm quidam maleficus ingressus ecclesiam, Eucharistiam cum altarium ornamentis & libris ecclesiasticis extra ecclesiam asportasset: L. Presbyter ecclesiæ canonicus regularis præfatum iniquitatis filium, fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus hujusmodi, tu & ipse penitus ignoratis: quem paræciani ecclesiæ videntes ornamenta ecclesiæ asportantem, arreptis gladiis & fustibus in eodem loco protinus occiderunt: [1 *& infra.*] Nos in præmisso casu credimus distinguendum, utrum constare possit quòd præfatus sacerdos non infixit *b* percussionem lethalem, de qua si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minimè interiisset, & si percussor voluntatem non habuerit occidendi, neque ipsius studio, consilio vel mandato processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio, ab eodem inflicta tam modica & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percuti non solet ad mortem, ut peritorum judicio medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cùm de cæteris credendum sit ipsi, qui non accusatur vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post pœnitentiam ad cautelam injunctam, in sacerdotali poterit officio ministrare, maximè religionis accedente favore, cùm sit canonicus regularis, & sine omni scandalo possit sacerdotale officium celebrare. Quòd si discerni non possit, ex cujus ictu *c* percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi sacerdos: & si fortè homicida non sit, à sacerdotali officio abstinere debet: cùm in hoc casu cessare sit tutius, quàm temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur: [2 *& infra.*] Si verò (quemadmodum perhibetur) sacerdos iste prius ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercussit: quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam: non videtur idem sacerdos à pœna homicidii penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse *d* percussit, quod cùm grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

[1 *Præfatus verò L. de sua salute præcogitans evoluto anno sub titulo confessionis tibi rei ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter supplicasti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Licet autem contineatur in cautione, quòd si quatuor homines aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi plagam imposuerit, homicida secundùm institutia canonum judicetur. quod tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitantem percussit, & ipse cadens ex equo cervice fracta interiit: quòd si non ad mortem percussus est incauté agente Presbytero, competens pœnitentia est indicenda, ita quòd aliquanto tempore à missarum solemniis demùm ad sacerdotale officium revertatur. Quòd si voraciter qualicunq; percussione Presbyteri mortuus est Diaconus, nulla ratione more sacerdotis permittendus est ministrare, & si voluntatem non habuerit occidendi.*

[2 *Utrum autem de his simile sit sentiendum, quorum unus, sed quis, omnino nescitur, homicidium perpetravit, si forsan ad sacros ordines recipiendos præsentetur, utrum omnes sint pariter reprehendendi, cùm discerni non possit qui debeant culpabiles judi-*

---

2 *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vide citatos in c. dilectus. sup. eo. tit.*
b *Cap. 1. eod. tit in 4. comp.* c *Rigulo.* d *aliquos.* e *Mald. al. Maldem. al. Malebrean.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Covarruv. in Clem. si furiosus. de homicid. in 2. p. relect. 2. vers. sed primo hac eadem ratione. & Ant. Gomezius to. 3. var. resolu. de homic. num. 36. Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 7.* b *infixerit.* c *Vid. Iul. Clarum 5. sent. §. homicid. vers. alia etiam est defensio.* d *Ipsam.*

cari, diligens investigator avertat, quamvis hic casus sit ab illo valdè diversus.]

CAP. XIX.

Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiamsi sit peritus & diligens, & hoc fecerit causa pietatis: sed cum eo potest satisfactionem misericorditer dispensari potest. h.d. usq; ad 9. Ad ultimum.

Idem *a.*

TVa nos *b* duxit fraternitas consulendos: *& infrà.* Quæsivisti quid sit de quodam Monacho sentiendum, qui credens se quandam mulierem à gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit, & cùm tumor aliquantulum resedisset, ipse mulieri præcipit ne se vento exponeret ullo modo, ne fortè ventus subintrans gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (ejus mandato contempto) dum messes colligeret, vento se exposuit incautè, & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum sic finivit: utrum videlicet cùm prædictus Monachus sit sacerdos, liceat ei sacerdotale officium exercere? Nos igitur fraternitati tuæ respond. quòd licet ipse Monachus multum *c* deliquerit officium alienum usurpando, quod sibi minimè congruebat: si tamen causa pietatis & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemq; studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeò reprobandus, quòd non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare: alioqui *d* interdicenda est ei sacerdotalis ordinis executio de rigore.

Qui judex secularè dedit interfignia furis, à quo fuit vulneratus, irregularis non est, licet ille postmodum occidatur. Abbas Siculus.

Ad ultimum fuit ex parte tua propositum, quòd quidam scholaris, metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato consurgens, repetit ibi furem: qui non solùm ipsum scholarem prostravit ad terram, sed penè ad mortem vulneravit eundem: [1 *& infrà.*] Manè itaque scholares latronem quæsiverunt eundem, quem vulneratum inventum potestati *e* Vincentiæ tradiderunt: coram quo constanter negavit quòd præmissa minimè perpetravit. Vnde præfata potestas ad eundem scholarem nuncios destinavit, ut exponeret si qua sciret de fure prædicto, vel traderet *f* interfignia: qui cultrum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat, ne pedum strepitus audiretur, nuncijs tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas igitur receptis talibus interfignis, latronem ipsum apparitoribus suis tradidit puniendum: qui sibi amputaverunt virilia, & oculos eruerunt: latro verò ira & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum: & sic de medio est sublatus. Vnde per nostrum oraculum postulas edoceri, utrum præfatus scholaris ad sacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquis. t. r. quòd si præfatus scholaris dignis meritis adjuvatur, propter præscriptum eventum à susceptione sacrorum ordinum nullatenùs est arcendus.

[1 *Scholaris verò provocatus ab illo, vim ut in continenti repellens, extracto latronis gladio eundem servato juris moderamine repercussit, qui perterritus fugam quantocyus potuit arripere, maturavit.*]

CAP. XX.

Qui dat causam abortionis, homicida est, si conceptum erat vivificatum animal rationale, aliàs secus.

a *In Cod. Barbatia: Idem Episcopo Placen.* b *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp.* c *Dictio multum, deest in manusc. exemplarib.* d *Alioquin interdicta est.* e *Vincentia.* f *Interfigna, ut infr. interfignia.*

Idem *Priori & fratribus Cartusiæ.* a

SIcut *b* ex literarum vestrarum tenore accepimus, cùm quidam Presbyter vestri ordinis, cujus nomen non recolimus, esset niger Monachus, quandam mulierem propinquam cum qua contrahere consuetudinem inhonestam, & quæ adserebat se concepisse ex *c* eo, per annum & amplius puerit quasi ludens, ipsa per hoc se sentiens offensam, quòd occasione hujusmodi *d* abortivus esset partus, quod idem Presbyter proborum virorum testimonio, seipsum duxit ab altaris ministerio suspendendum. [1 *& infrà.*] Nos verò devotioni vestræ subtilem præsentium respondemus, quòd si nondum esset animatus conceptus, ministrare poterit, alioquin divinis officiis abstinere.

[1 *Quare nobis humiliter supplicastis, ut cum eo nequaquam misericorditer dispensaremur.*]

CAP. XXI.

Non imputatur clerico civiliter justitiam petenti de his, qui dex in laicum exercet vindictam sanguinis.

Idem *S. Episcopo.*

POstulasti: *& infrà.* Quæsivisti præterea, utrum contra quosdam contempta excommunicationis sententia debitas ecclesiis decimas subtrahentes, ibi requisitos implorare liceat potestatem, cùm ad solemnes festivitates vix absq; sanguinis effusione valeant ecclesiæ ad quas pertinent reperiri? Nos igitur fraternitati tuæ respond. quòd si te hujusmodi querimonia legitimè deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vitiorum verò malorum, gladius est commissus) in eosdem malefactores traditam sibi exercuerit potestatem, eorum nequitiæ [aut *f* malitiæ] imputandum.

CAP. XXII.

Homicidium casuale non imputatur ei, quem nulla in hoc culpa etiamsi ad cautelam veniam postulaverit.

Honorius III. *Episcopo Ebroicens.* g

EXhibita *h* nobis I. clerici confessio patefecit, quòd cùm in puerili esset constitutus ætate, cum quibusdam coætaneis suis ludens, & insequens eosdem lapidem post eum non animo lædendi, sed insequendi projecit: qui licet ex projecto lapide percussus non fuerit neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter emorragiam medicantis, tum propter patris inopiam, qui laboribus & sudoribus ipsum exposuit, expirauit. Qui verò dictus clericus, ut mitigaretur dolor paternus afflicti, veniam super hoc postulavit ab ipso, ut executionem ordinum susceptione repellis: quamquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & Fratribus, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & postmodum firmaverit juramento, nihil ipsum in morte filii sui (prout sibi constiterat) commisisse. Quare idem clericus postulavit à nobis, ut cùm de illius obitu culpabilem non habeat conscientiam, dignaremur agere misericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus si constiterit tibi de ipsius propter hoc à receptione sacrorum ordinum repellas.

CAP. XXIII.

Homicidium casuale non imputatur, qui debito modo vocatus citè, nec fuit in culpa.

Idem *Episcopo & capitulo Venetens.*

IOannes sacerdos *k* humili nobis insinuatione monstravit, quòd cùm pulsaret campanas, ut signum

a *Cartusiæ. al. Cartusien. ordinis in Cod. Barbat.* b *Cap. 18. tit. in 4. compil.* c *al. ab eo.* d *huius.* e *al. ex: ut infrà brevitèr respondemus.* f *Hæc duo verba, aut malitiæ, desunt in antiquis exemplaribus.* g *Ebriacen. al. Ebracen.* h *Hic & in sequenti, verbo irregularitas qu. 20.* i *reperitur, contra veterum fidem.* k *Fid. leguntur in Autent. & contra eod. tit. ca. ex litteris. lib. 2.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percussit quendam puerum coram eo, qui (cùm vulnus esset mortale) decessit. Nos igitur attendentes, quòd dicto sacerdoti qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos non prævidit: discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum sacerdotem sacerdotale officium exequi permittatis.

CAP. XXIV.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, si quemquam percussit, & de interfectione ipsum remordet conscientia, à ministerio altaris abstinere debet.

Idem *Pelagio Presbytero* a.

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quòd cùm inimici Dominicæ Crucis ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, graviter invasissent: exeuntibus inde habitatoribus, tam clericis quàm laicis contra eos, ac *b* invicem confligentibus, plurimi extiterunt. Vnde cùm pro eo quòd aliquos peremisisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstineas reverenter: cùm sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare.

CAP. XXV.

Idem dicit quod cap. Ioannes. suprà eod. & tantùm ponit diversitatem in fine.

Gregorius IX.

QVidam *c* (ut asseris) ad ædificationem ecclesiæ in adjutorium à Presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus: *& infrà.* Attendens igitur, quòd sacerdos ipse dabat operam licitæ rei, studuit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminebat) ita tempestivè & alta voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt: Inquisit. tuæ taliter respondemus, quòd ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui prævideri non possunt) forsitan non prævidit, non debet, quoad officium vel beneficium impediri.

DE TORNEAMENTIS.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura ecclesiastica, si accesserit animo pugnandi: secus si accesserit alia causa, utputa ut debita sibi exigeret, hoc dicit, cum cap. sequenti.

Ex Concilio Lateranen. d

FElicis e memoriæ Innocentii & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerè ingredi, unde mortes hominum & animarum pericula fœdè proveniunt, fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.

CAP. II.

Idem dicit quod in superiore cap.

Alexander III. *Anatem. Episcopo.*

AD audientiam nostram *a* noveris pervenisse, quòd cùm quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirendi debita accessisset: [*1 & infrà.*] Nos attendentes, quòd his tantùm ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantùm accedentes decedunt ibidem: fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendæ credita pervenisset, licet ibi fortuito casu obierit, corpus ejus dispensatione *b* ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ, maximè si dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit unctione perunctus.

[1 *Accidit ut violenter & inconsideratè ab equo in quo insidebat super eum cadente compressus mortuus est, sed prius dominicum corpus suscepit & sacri olei perunctione usus est. Verum pro eo quòd in torneamentis mortem accepit, à sepultura fidelium prohibetur.*]

DE CLERICIS PVGNANTIBVS, in duello.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Clericus iniens duellum, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est: poterit tamen Episcopus cum eo dispensare si mors vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III.

PVrrò *c* si clericus alicui spontè duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victor, sive victus fuerit, de rigore juris est meritò deponendus. Sed quantumcunq; ejus in hoc gravis sit & enormis excessus, evadere potest depositionis sententiam, si eum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum, dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum deminutio non fuerit subsecuta.

CAP. II.

Irregularis est clericus non solùm si ipse interficiat per se, sed etiam si pugil ab eo datus adversarium occidat: nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Clemens III. *d*

HEnricus *e* Presbyter nobis humiliter intimavit, quòd cùm laicum quendam super furto in seculari placito convenisset, quia testes sui defecerunt, pugilem secundùm pravam terræ consuetudinem introduxit, qui reum usque adeò ictibus vulneravit, quòd coactus est expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuâ responsione hujusmodi removemus, quòd tales pugiles homicidæ veri *f* existunt: nec prædictus sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnavit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta. Homicidium autem, tam facto quàm præcepto, sive consilio, aut defensione, non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

DE SAGITTARIIS. *g*

TITVLVS XV.

CAP. I.

Excommunicandus est sagittarius & ballistarius contra Christianos, hoc dicit.

a *al.* P. Presbytero. b *al.* & ita invicem. c Prater Doctores vide hic citatos in c. ex literis. lib. 2. sup. eod. tit. d Conc. Later. sub Alex. III. ca. 21. refertur in Pamorm. lib. 2. tit. 11. sive c. 148. e Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. canfola D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 8. ad 3. argumentum.

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. adde citata in c. præcedenti & c. 1. sup. de corpore vitiato.* b *al.* dispensativè. *al. ita:* dispensationis ecclesiæ, tradi facias. Hanc lectionem agnoscit Hostiensis, quam etiam vetustiores aliquot codices præfixerunt. c *Ca. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *al.* Clemens tertius. e *Ca. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Concil. Trid. sess. 25. de refor. c. 19.* f *al.* verè, *sed in recentioribus.* g *Sagittarii & Ballistarii in Cod. Barbat.*

Innocentius III.

ARtem illam *a* mortiferam & odibilem balistariorum & sagittariorum adversus Christianos & catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

DE ADVLTERIIS ET stupro.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Stuprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in uxorem: & si non vult eam contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur, h.d. cum cap. seqnen.

In Exodo *b*

SI seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit, reddit pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Idem *Sipon. Episcopo.*

PErvenit ad nos, quòd Felix quandam virginem stupro decepit: quòd si verum est, quamvis esset de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo disponimus, ut aut quam stupravit, uxorem habeat: aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque, in monasterio, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine *c* præceptione licentia.

CAP. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peracta pœnitentia, particeps est delicti: secus si egit pœnitentiam, non tamen debet eam sæpe recipere.

Ex Concilio Arelaten.

SI vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa: reus erit, & ejus peccati particeps. Quòd si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non sæpe, recipere peccatricem.

CAP. IV.

Maritus propter suspicionem potest accusare uxorem de adulterio, & in accusando præfertur cæteris.

Ex Concilio Parisiensi. *d*

MAritis etiam ex suspicione uxores accusare permissum est, & ipsi plus cæteris de adulterio accusare possunt & defendere.

CAP. V.

Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commisisse adulterium cum sacerdote, non debet sacerdos puniri; sed sibi infamato potest indici purgatio, quam si præstiterit, absolvitur, desistens verò suspenditur ab officio.

Alexander III.

SIgnificasti nobis *e* quendam Presbyterum cum alterius conjuge intra ecclesiam dormivisse, quæ se & illum cuidam sacerdoti hujusmodi delictum confessos fuisse publicè tibi detexit, & hoc ipsum idem sacerdos nomen adulteri cælans in præsentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisisti. Ideoq; mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem sacerdoti, ne (contra Apostolum) infirmorum corda mala fama ipsius percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores Presbyteri ad peccatum licentius prolabantur, cum audieris, quos se nolle pejerare cognoveris, tuum purgationem indicas: quem, si purgare noluerit, in officio suo ministrare permittas: alioquin ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

CAP. VI.

Conjunx conjugem de adulterio impetere non potest, nisi adulterium commississe convincatur.

Innocentius III. *Turon. Archiep.*

INtelleximus *f*, quòd cùm S. laicus H. uxorem suam à maritali consortio depulisset, discretionis ejus audiens eandem cum quodam adultero fornicari, & illum vinculo excommunicationis astrinxit: quidem adulterum abjurans, absolutionem recepit. Episcopo memorato prædictum virum sibi rebellem stulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quòd ipsa non expulsa, sed spontanea recessisset, intrare sui proposuit minimè faciendam: quod minime ans, replicavit in ipsum, quòd fuerat fornicatus: *infrà.*] Quocirca mandamus, quatenus (si) terit, vel per evidentiam rei vel per confessionem mam mulieris, quòd adulterata sponte fuisset, etiam quod vir dicitur commisisse, probare ipsum recipere compellas eandem. Quòd si modo de mulieris fornicatione constiterit, per quos viri adulterium est probatum, fuerint probati, cùm matrimonii jus in utroque sit stat & paria delicta mutua compensatione nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & fectione pertractet: alioquin mulieri liceat nere non postponas.

[*1 Et de fornicatione solùm proceras: propter quam cepisse uti non poterat contra ipsum. Cum autem probandi hanc facultate concessa, prefatus miles per stes ejusdem viri adulterium probavisset, quo ipse quam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad ipsum sentiam fuit appellatum.*]

CAP. VII.

Non debet separari matrimonium, quod verum præstitit, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

Idem *Episcopo Ambian.* *d*

TVa fraternitas *e* requisivit, utrum aliquo tempore uxori suæ in adulterio deprehensi debitum jugale, si postmodum ipse cum alia perpetret manifestè, cogi debeat, ut eandem maritali affectu pertractet: *& infrà.* Super quo taliter respondemus, cùm paria crimina compensatione mutua deleantur, hujusmodi fornicationis obtentu suæ uxoris reddere sortium declinare.

DE RAPTORIBVS, INCENDIariis & violatoribus ecclesiarum.

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Ratione rapinæ fortitur quis forum ubi judex & ejus pœnitet punitis proprio judice suffragante.

Ex Concilio Melden. *f*

DE illis autem, qui de loco ad locum inter bella, & ibi rapinas & depræ dationes peregunt, cuit, ut ab illius loci prælato excommunicentur, nec ante ex parœcia illa exeant, quàm digne perpetrarunt emendent: quorum excommunica-

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. b Exod. 22. & Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. c al. præcepto. d Burch. l. 16. decr. c. vlt. etiam tribust concilio Parisiensi c. 3. e Ca. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. part. 50. c. 21.

a Tullen. b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. c Pictav. deest in 4. Vaticani & aliis Codic. d Ambian. e Ca. in 3. compilat. f Concil. Meldense c. 2. ut ipse Burch. in 3. compilat. c. 45. & Ivo p. 14. c. 109. habetur 15. eod. tit. in 1. comp.

proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam a fecerint, & omnia plene emendent.

CAP. II.

Manifestus raptor, vel ecclesiæ violator si restituit, vel de restituendo cavet, in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad sepulturam admittitur: si verò noluit cavere cum posset, & in morte non potest, ultra ejus sepultura interesse non debent: & clerici interessentes vel impugnare pœnitentiam contra hanc dispositionem, deponuntur ab officio & beneficio.

Eugenius III.

QUper eo b verò: [1 & infra.] Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, sive ecclesiarum violationes, manifestè fuerit deprehensus, nisi prius ablata restituat, si potuerit, vel emendandi firmam & plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si verò usque ad obitum in enormitia sua duraverit, & in extremis positus, remedium pœnitentiæ humiliter postulaverit, si emendationem, vel emendandi securitatem præstiterit, ei pœnitentia & sepultura ecclesiastica concedantur. Qui autem in finitate obstinata mente non pœnituerit vel emendaverit, & in morte securitatem præstare nequiverit, solemnitas pœnitentiæ parum prodesse videtur, sicut credimus: sed de c peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus clericorum sepulturæ illius intersit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. Quòd si qui Presbyterorum vel clericorum contra hoc in vita vel morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irreparabiliter patiantur, & ecclesiastico beneficio careant.

[1 *Quid de raptoribus & ecclesiarum violatoribus agi, Presbyteris, qui eis pœnitentiam injungere, vel per eorum oblationes contra statutum nostrum suscipere attentaverint, à nobis communi decretum statutum est in concilio cum fratr. nostr.*]

CAP. III.

Excommunicati debent, qui capiunt vel spoliant fideles ex justa causa navigantes, h.d. primo. Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi ablata restituant. hoc secundo.

Ex Concilio Lateranen. d

EXcommunicationi subdatur, qui Romanos, aut alios Christianos, pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes (quibus secundùm regulam fidei auxilio esse tenentur) damnata e cupiditate spoliant rebus suis, aut ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

CAP. IV.

Ex Principis delegatione possunt prælati de rapta, & aliis criminibus judicare parum tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexand. III. *Panormit. Archiepiscopo.*

IN Archiepiscopatu f tuo quandoq; Sarraceni, mulieres Christianas & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus hujusmodi Rex Siciliæ tibi & tuis Episcopis committerit puniendos: Consul. t. r. r. quòd tu in jurisdictione tua existentes, pecuniaria poteris pœna mulctare, & etiam flagellis afficere, ea moderatione adhibita, quòd flagella non indictam sanguinis transire minimè videantur. Si verò culpa fuerit gravis excessus, quod mortem vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reserves regiæ potestati.

CAP. V.

Incendiarius ecclesiæ in morte pœnitens & absolutus, in cœmiterio sepelietur: & hæredes compelluntur ad satisfaciendum, juxta facultates defuncti. hoc dicit.

Idem a *Claromonten. Episcopo.*

IN literis tuis continebatur b: quòd cùm H. multis fuisset criminibus irretitus, qui ecclesiarum incendium diabolo instigante commiserat, tandem in ægritudine constitutus, accepta pœnitentia de commissis, per manum capellani sui fuit à sententia anathematis absolutus: sed moriens ecclesiasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si ita res se habet, mandamus, ut corpus ejusdem appel. cessante facias in cœmiterio sepeliri, & hæredes ejus moneas & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condigne satisfaciant, ut sic à peccato valeat liberari.

CAP. VI.

Raptus non dicitur ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. h.d. cum cap. sequenti.

Lucius III. *Bergen. Episcopo.*

CVm causa e, quæ inter E. militem & uxorem ejus vertitur: [1 & infra.] Respondemus, quòd cùm ibi raptus dicatur a admitti, ubi nil antè de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quàm cognoverit, licet parentes reclamarent e, [à quibus eam dicitur rapuisse.] Præterea cùm post matrimonium carnis commixtione perfectum (teste Apostolo) uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & econverso: si præcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione clarueri, post matrimonium sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quòd post matrimonium consummatum, rapta per vim in monasterio fuerit, viri poterit consortium declinare, maximè si probari nequeat virum, ut mulier profiteretur contientiam, assensisse f.

[1 *Tua commissemus experientiæ terminandam: E. miles repetens mulierem legitimè sibi nupsisse per probationes canonicas constanter se asseruit probaturum. Fœmina quoque proposuit quòd dominorum & parentum suorum suggestione alteri viro tradita, ab illius militis amore diverterit, qui à parentibus prius rapuit eam, illa tamen nolente, ut dicitur ut postmodum, & priusquam eam cognosceret desponsavat, deinde inclusa est in monasterium, ubi etiam detenetur. Unde quoniam super his prudent. t. duxit sed. Apostol. consulendam: significatione præsentium rbi.*]

CAP. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum raptore, ubi datur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. *Episcopo Saronen.* g

ACcedens h ad Apost. sed. [1 &]. Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum: & quod antè dispicuit, tandem incipiat complacere, dummodo vel ad contrahendum legitimæ sint personæ.

[1 *Dil. fil. b frater hospitalis Hierosolymitani à nobis ex parte tua quæsivit, utrum clericus absenti gratia studiorum ecclesiastico posset beneficio investiri: & utrum si rapta puella & in aliena diœcesi delata in ecclesia facie consensit in raptorem, matrimonium hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quòd & clericus absens per alium, vel aliis magis pro eo potest de beneficio ecclesiastico investiri, &c.*]

---

1 *Pecorum.* b *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp.* c *In recentioribus, fol de peccato contrito corde viaticum, &c.* d *sub Alex. III. c. 24. de excommunicationis quoq;, &c. C. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *Damnata in concilio.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. & post Concil. Latin. part. 30. cap. 42.*

a *Claremonten.* b *Ca. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 30. c. 24.* d *commutti.* e *reclamaverint.* f *consensisse.* g *Lateranen. Glaconien. forte Gracoviensis, sed ut plurimum legitur, Lateranen.* h *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

DE FVRTIS.

TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Breve est, & non summatur.

In Exodo *a.*

QVi furatur hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus & latronibus in peccato obeuntibus sacramenta ecclesiastica deneganda sunt, secus si in morte eos pœnituit.

Ex Concilio Turonen.

FVres & latrones, si in furando & deprædando occidantur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multum urgente peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis pœnitentia. b. d. secundùm communem intellectum.

Ex pœnitentiali Theodori.

SI quis *b* propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indecens furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.

Hieronymus *super Parabolas c.*

QVi cum fure patitur, occidit animam suam. Non fur solùm *d*, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quærente possessore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem & pœnitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexand. III. *Cremonen. Episcopo.*

EX literis *e* tuis innotuit, quòd B. calicem quendam in ecclesia minus cautè dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: & ſ. Mandamus, quatenus si ipsum confessus fuerit, & exinde ecclesiæ cujus calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc nota vel infamia manifesta respersus: post peractam pœnitentiã, aut congruam partem pœnitentiæ (dummodo aliàs idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

DE VSVRIS. *f*

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Usuras lucri fecere fructus rei pignoratæ fallit in casu hic excepto.

Alexander III. *in Concilio Turonen.*

PLures *g* clericorum: [1 & ſ.] Generalis concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in clero, vel hoc, vel aliud genus usuræ exercere præsumat. Et si quis alicujus possessionem data pecuniã sub hac specie, [vel conditione] in pignus acceperit, si sortem suam (deductis expensis) de fructibus jam percepit: absolutè possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio liberè ad dominum revertatur. Quòd si post hujusmodi constitutum in clero, quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, ecclesiastici officii periculum patiatur: Nisi fortè ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.

[1 *Et quod mœrentes decimus, eorum quoque qui præsens secu-*

lum professione vocis & habitu reliquerunt, dum eorum res quasi manifestius damnatas exhorrent, commodatis proximis gentibus, possessiones eorum in pignus accipiant, & pretium pecuniæ percipiunt ultra sortem. edit. a.]

CAP. II.

Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. sed addit non esse in laicis. nam in præcedenti cap. tantum fuit statutum de clericis.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.*

QVoniam *a* non solùm vitiis ecclesiastica libertas, sed jam quibuslibet aliis periculosum est aliorum lucris intendere: auctoritate præsentium districtè præcipimus, ut eos, qui de possessionibus, vel aliis rebus, quas tenere in pignore noscuntur, (sortem videlicet expensis) receperunt: ad eadem pignora redimenda sine usurarum exactione ecclesiastica districtione compellas *b*.

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris & ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt, nisi contra hoc facientes, puniuntur, ut hic dicitur.

Idem *c In Concilio Lateranen.*

QVia in omnibus ferè locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermissis) quasi licitè usuras exerceant, & qualiter usurarum debeant pœnitentiæ pagina condemnentur, nequaquam attendant: statuimus, quòd usurarii manifesti, nec admittantur ad communionem altaris, nec Christianam in hoc peccato decedentes accipiant sepulturam. Nec oblationes eorum quisquam accipiat. Quarum quis acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ: nisi acceperit, reddere compellatur: & donec ad talium Episcopi sui satisfaciat, ab officii sui manu careat, ne suspensus.

CAP. IV.

Potest intelligi dupliciter. Primo in mutuum. Secundo accipiente usuras: & secundùm primum intellectum hodie. Et iam pro opere pio non licet usuras recipere, quamvis recipienti detur causa usuras committendi, hoc dicit. Vel scilicet licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pauperibus, ista lec. colligitur ex decisa.

Idem *Panormitano Archiepiscopo.*

SVper eo *d* verò: [1 & ſ.] Respondemus, quòd cùm usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cùm Scriptura sacra proximum alterius vita mentiri: multò magis prohibemus quis, ne etiam pro redimenda vita capiti, usurarum mine involvatur.

[1 *Quòd à nobis tua discretio postulavit, utrum pro impiguata pecunia ad usuram dispensare fieri, ut pignora quæ racenorum cupiditate tenentur, per eandem pecuniam rari, præsentibus literis tibi.*]

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendi, cogantur per pœnas Lateran. cilii usuras restituere, etiam quas ante concilium receperunt. cultatibus non existentibus debent possessiones emptæ & pignebri vendi, & debentibus recipere satisfieri.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.*

CVm tu manifestos *e* usurarios juxta decretum nostrum, quod nuper in concilio promulgavimus, est, communione altaris, & ecclesiastica sepultura privandos, donec reddant, quòd tam per pultura privandos, donec reddant, quòd tam per ceperant: quidam eorum (ad excusandas *f* excusationes

---

a *Exod. 21. & Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. vid Ioan de Anania.* b *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *Proverb. 29. & Ca. 6. eod. tit. in 1. compil.* d *al. tantummodo.* e *Ca. 7. eod. tit. in 1. compil.* f *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 78.* g *Ca. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. part. 16. c. 9.*

a *Cap. 4. eod. titul. in 1. comp.* b *compellas.* c *Item scil. Alexandr. III. in Conc. Lateranen. ca. 25. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub. dem. part. 16. ca.* c *Ca. 3. eod. tit. in 1. comp.* f *Summatur per Psalmo 140.*

in peccatis) impudenter adfirmant illas duntaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum recepæ: [1 & 7.] Super frat. t.t.r. quòd sive ante sive post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per nanam, quam statuimus in concilio, eas his, à quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant unde ipsis *a* possint eas restituere: cùm juxta verbum B. Augustini: Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus unde usuras valeant restituere, non debent ulli *b* pœnâ mulctari, cùm eos nota paupertatis evidenter excuset. Possessiones verò, quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum precia his, à quibus usuræ sunt extortæ, restitui: ut sic non solùm à pœna, sed etiam à peccato possint (quod per usurarum extorsionem incurrerant) liberari.

[1 *Nec aliquos ad solvendas usuras, quas ante interdictum miserant, debere compelli.*]

CAP. VI.

Vendens rem plus quàm valeat, quæ solutionem differt, peccat: nisi fortè in tempore solutionis erit valor res carentis, & vendator minor ei venditurus tempore, quo vendidit. b. d. secundum communem intellectum.

Idem *Genuen.* c *Archiepisc.*

INcivilitatem *d* dicis sæpè contingere, quòd cùm quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces compatant, quæ tunc ultra quinque libras non valent & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino solvturos. Licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus minúsve solutionis tempore valituras: & ideò cives tui saluti suæ benè consulent, si à tali contractu cessarent: cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeunt occultari.

CAP. VII.

Usurarii nimirum non desistens si clericus est, ab officio & beneficio suspendatur: si laicus, excommunicatur.

Idem.

PLurimos e parœcianis tuis usuras recipere interdictas, qui si parère contempserint, si clerici sint, eos ab officio beneficioque suspendas: Si laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignorata computari debent in sortem, & excepta usura ipsam.

Idem *Abbati & fratribus S. Laurentii.*

CONquestus est *f* nobis C. clericus: [1 & 7.] Dist. v. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram clerico memorato reddatis: Nisi terra ipsa defuncti sit monasterii vestri.

[1 *Præsentium lator quod licet de quadam terra, quam pater suus obligavit sortem vestram deductis expensis, receperitis tamen sine derogatione vestræ salutis, & honestatis, & famæ, abstinere debetis, inde est quod.*]

CAP. IX.

Usurarius filius, vel extraneus usuras extortas per defunctum restituere compellitur.

Idem *Episcopo Placentino.*

TVanos *g* duxit frat. consulendos, quid sit de usurariorum filiis observandum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt, aut extraneis, ad quos bona usurariorum adveniunt devoluta? Tuæ igitur quæstioni literis præsentibus respondemus, quòd filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui si viverent, cogerentur. Id ipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutuans ea mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est, Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente vero plus, quàm valeat, quia differt solutionem.

Verbamus III.

CONsuluit *a* nostua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuò trasdituras, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgò dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit donec, quamvis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negociator *b* pœna consimili debeat condemnari, qui merces suas longè majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur quam si ei incontinenti pretium persolvatur. Verùm quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur: Date mutuum nihil inde sperantes: hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cùm omnis *d* usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt malè agere, & ad ea quæ taliter sunt accepta restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugiendum restitutionem, audiendus non est.

Innocentius III. *prælatis in regno Franciæ constitutis.*

QVam *e* pernicioſum: [1 & 7.] Mandamus, quatenus manifestos usurarios (maximè quos usuris publicè renunciasse constiterit) cùm aliquis eos convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

[1 *Est autem usurarum, diseretionem vestram non credimus ignorare cùm prater constitutiones canonicas, quæ in earum odium emanárunt, per Prophetam datur intelligi, eos quis suam dant pecuniam ad usuram à tabernaculo Domini repellendos, & tam in novo quàm in vetere testamento prohibita sint usuræ, ut ipsa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde sperantes, & per Prophetam dicatur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestræ per Apost. sed.*]

CAP. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Judæi, ad usuras restituendas.

Idem *Narbonen. Archiepiscop.*

POst *f* mirabilem: & infrà. Judæos ad remittendas Christianis usuras, per principes & potestates compelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christi fidelibus tam in mercimoniis, quàm in aliis per excommunicationis sententiam, eis jubemus communionem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

Non obstante juramento de non repetendis usuris, per debitorem præstito potest judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem *Mutinensi Episc.*

TVas *g* dudum recepimus quæstiones, quòd quidam usurarii eos, quibus dant pecuniam ad usuram

a *Al. ita: unde possint restituere.* b *al. non solum à pœna ille.* c *Remensi.* d *C.1.eod.tit.in 1.comp.* e *Ca. 9. eod. tit. in 3. compil.* f *C.10.eod.tit.in 1.comp.* g *C.11. eo. tit.in 1. comp. Vide Covarr. 3. Var. resc. 3.*

a *C.12.eod.tit.in 3.comp.* b *Vide Sotum l.6.de just. & jur. q.4.art.1.& Sylvestr. verbo, usura 2.q.1.* c *prolixi in antiq. Cod.* d *verba sunt Ezechielis c.18.* e *C.1.eod.tit.in 3. compilatione.* f *C.2.eod.tit.in 3.comp.* g *C.3.eod. tit.in 3. comp.*

præstare faciunt juramentum, quòd usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quæstionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos n. o. præ. per cens. eccl. appel. remota compellas ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

CAP. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem.

QVia a frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius à nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctoritate literarum ipsarum nullatenus audiatur.

CAP. XV.

Convictus de usuraria pravitate per famam & alia argumenta potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis concilii.

Idem *Alifiadoren. Episcopo.*

CVm in b diœcesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minimè dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati. Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd licet contra eos non appareat accusator: si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos pœnam in Later. concilio c contra usurarios editam liberè poteris exercere.

CAP. XVI.

Maritus excipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare. h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem.

SAlubriter d: & infrà. Sanè generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum. Cùm frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

CAP. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, à quocunq; causam habeat.

Idem *Episcopo Bonon.*

MIchaël laicus e suam nobis querimoniam destinavit, quòd M. quidam alii Bono. cives multa extorserunt ab eo & à patre suo cujus hæres extitit, nomine usurarum: & infrà. Attentius provisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse vel pater ejus extorsit usuras.

CAP. XVIII.

Etiam Iudæi compellendi sunt, ad restituendas usuras extortas à Christianis, & ad solvendas decimas vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem *in concilio generali.*

QVantò amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tantò gravius super his Iudæorum perfidia insolescit f, ita quòd brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne à Iudæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Iudæi à Christianis graves immoderatasve exactiones extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de restitutis gravamine satisfecerint competenter: unde Christianis opus fuerit) per cen. eccl. app. postposita, compellere ab eorum commerciis abstinere. Principibus verò injungimus, ut propter hæc non sint Christianis odio, potius à tanto gravamine studeant cohibere. Hac eadem pœna Iudæos decernimus compellere, ut satisfaciendum ecclesiis pro decimis & oblationibus debitis, quas à Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Iudæos quocunque titulo devenissent: ut sic ecclesiæ conferentur indemnes.

CAP. XIX.

Usurarius est, qui à debitore recipit aliquid ultra sortem, vel si suscipiat in se periculum h. d. primi. Non est usurarium res minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubitatur an tempestatione plus vel minus sit res valitura. hoc secundo. Tertio dubium excusatur si, qui ex eo, quod differt solutionem pro, vendidit rem plus quam valeat, si non erat eam alias vendere, ut certiò.

Gregorius IX. *fratri R.*

NAviganti b vel eunti ad nundinas cum mutuat pecuniæ quantitatem, eò quòd suscipit in periculum, recepturus aliquid ultra sortem, dicimus id non esse reddendus. Ille quoque qui dat x. solidos, ut tantum tot idem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur: quamlicet tunc plus valeant, utrum plus vel minus tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum & alias merces vendit, ut amplius, quàm tunc valent, ad certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

DE CRIMINE c FALSI
TITVLVS XX.

CAP. I.

Testis falsidicus tres ledit, Deum, judicem, & partem: & ipse est non solum qui mendacium dicit, sed veram quæ veritatem occultat.

Augustinus.

FAlsidicus testis tribus personis est obnoxius primùm Deo, cujus præsentiam contemnit: secundò ei, quem mentiendo fallit: postremò innocenti, quem falso testimonio lædit. Vterque d reus est, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

CAP. II.

Sententia lata per falsas literas, non debet executioni mandari.

Lucius III. *Vigorn.* e *Episcop.*

SVper eo f quòd sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, nos prudentiam commendamus. Mandantes, ut omnem illam, qua scripta, sub nomine nostro destinata, inspexeris, videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

CAP. III.

Clericus falsans sigillum principis, deponitur. Item si alium imprimitur: & in exilium mittitur.

a C.4.eod.tit.in3.comp. b C.5.eod.tit.in3.comp. Vid. Arctinum in 6. ex maleficiis. Inst. de actionibus. c Lat. Conc. sub Alex. III. c.25. quod refertur in c. quia in omnibus sup. eod. tit. d C.1. eod. tit. in 4. comp. vid. Covarr. 3. var. resc. 2. num. 3. e Ca. 2. eod. tit. in 4. comp. f Inolescit in Cod. Barb. id est, crescit.

a Hodie Iudæi non possunt habere bona immobilia, per constit. Pauli 3 & Pii V. Pontif. maximi in ca. multorum. sup. de Iudæis. b Vid. statuta in ca. in civitate. supr. eod. tit. & sunt ibi glossæ. c In quadam veteri manuscr. De falsario crimine falsi. d 11. q. 3. c. 80. e Villegen. f Ca. 2. de

Vrbanus III.

Audientiam a nostram te significante pervenit, quòd cùm quosdam clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaveris: [1 & 3.] Frat.t.r. ut eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem, per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis à suis ordinibus degradatis, in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscatur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens, abire permittas.

[1 *Quid faciendum sit tibi de ipsis ad sed. Apost. duxisti remittendum. Unde nos.*]

CAP. IV.

Falsum in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum, personæ tamen solemni injuncto recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Quod si secus fecit, excommunicationi subjacet: si clericus, officio & beneficio deponitur. hoc dicit, usq; ad 9. adjicio.

Innocentius III.

Vta sapè b mandata: [1 & 3.] Statuimus & sub excommunicationis pœna, & suspensionis ordinis & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sed. Apost. literas nostras nisi à nobis, vel de manibus illorum c recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si verò persona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipsam decrat per nuncium literas nostras recipere: nuncium ad cancellariam nostram, vel ad nosipsos mittat idoneum, per quem literas Apostol. juxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit: si laicus fuerit excommunicationi subjaceat: si clericus, officii & beneficii suspensione damnetur: & infrà.

[1 *Accidit nuper in urbe, quòd quidam falsitatis astutiam primitus excogitantes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quod bullas tam sub nomine nostro, quam bona me. xe. pp. p. n. quas falso confinxerant, & quàm plures literas bullis signatas invenerimus apud nos. Nos autem semper honori Rom. eccl. & utilitati omnium patrum vigilem sollicitudine providere, de fra. n. consilio.*

Excommunicationis pœnam providet, contra non resignantes vel deferentes literas falsas intra xx. dies: & absolutio Papæ reservatur, & extra fallum non tenet. h. d. Abbas.

Adicientes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parœcias factatis frequentius innovari, quòd si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere: quum (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro, à quoquam nolumus relaxari: nec etiam (si præsumpta fuerit contra hoc) absolutio quicquam habeat firmitatis.

CAP. V.

Tres autem modos falsandi literas papales.

Idem *Archiepiscopo & canonicis Mediolan.*

Licet d ad regimen: [1 & 3.] Vt autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, vobis præsentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla falsis literis adponatur. Secunda, ut filum de vera e bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis literis inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua chara plicatur incisum, cum vera bulla falsis literis inseratur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis reducatur. Quarta, cùm à superiori parte bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta cùm literis bullatis & redditis in eis, aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cùm scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem charta cum calce & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cùm chartæ cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abositæ vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdē quātitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam à crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas cautè projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida & alicubi magis depressa.

[1 *Apost. sed. qua dante Domino omnium ecclesiarum mater & magistra insufficientes nos vita & scientia reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & sua miseratione concesserit, ab his propositum aliqualiter per quæ nobis possit meritò derogari, quanquam ex infirmitatis humanæ defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possimus, quin aliquid aliquandoin nostris subrepat operibus, quod minus circumspecta providentia valeat imputari, quod tamen non ex industria vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia vel nimia occupatione contingit. Caterum cum easdem literas, sicut viri provisi & discreti ad nostram remissetis præsentiam, ut earum inspectione plenius nosceremus, utrum ex conscientia nostra processisset, plus in eis invenimus quàm nostra fuisset discretio suspicata. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturæ aliquantum cœperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cùm literas ipsas seremus de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hinc inde diligentius intuentes in superiori parte qua filo adhæret eam aliquantulum tumentem invenimus, & cùm filum ex parte tumenti sine violentia qualibet aliquantulum attrahi fecissemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsum, in cujus summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat: per quod liquidò deprehendimus bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.*]

CAP. VI.

Falsa sunt literæ papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem *Attinacen.* a *Episcopo.*

Quàm gravi b pœnæ subjaceat: [1 & 3.] Nos verò literas quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt, diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quàm in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas à nobis credideras emanasse: Cùm scire debeas Apost. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, fratres: cæteros autem Reges, Principes vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cùm uni tantùm personæ nostræ literæ dirigūtur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos sive vestes, & his similia in ipsis literis adponamus.

a *Cx. nod. tit. in 2. comp.* b *Cx. tit. de falsariis in 3. compil.* c *verum.* d *Cx. nod. tit. in 3. comp. Vid. Archidiaconum & Innocen. in cap. in nostrum. 15. diff.* e *ex vera bulla.*

a *Antinacen. al. Antibaten.* b *C 3. nod. tit. in 3. comp. Et quatenus hic Doctores. tract. de stylo Rom. curiæ, vid. Felin. in 6. 2. sup. de rescr. & Rom. sanf. 376 incipiunt. Quæstio est.*

In falsis autem literis tibi præsentatis in salutatione dilectus in *a* Christo filius vocabaris: cùm in literis, quas aliquando tibi transmisimus, te videre poteris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apostol. studeas intueri, tam in bulla, filo & charta, quàm in stylo, quòd veras pro falsis, vel falsas pro veris literis modo aliquo non admittas.

[1 *Ad audientiam siquidem nostram ex literis charissimi in Christo f.n.vv.Cardula Regis illustris, nec in tenore literarum tuarum quas d.f.S. & Capellano.n.ap. Durachium direxisti, noveris pervenisse, quòd cùm Dominicus quondam Suaten. Episcopus, qui eram eodem Capellano nostro & dil.f.S.Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium fuerat, de homicidio accusatus, & in concilio apud Zammarum pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostram olim præsentiam accessisset, à nobis rediens quasdam tibi literas præsentavit, quibus asserebat sibi à nobis pontificale officium restitutum. Tu verò literis fidem adhibens ven.f.n.G.quem Suaten Episcopum electum diceris canonicè consecrasse, ab eadem ecclesia removisti: præfato Dominico occasione literarum suarum in ipsa ecclesia restituto. Præfatus autem Rex sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominicum quàm præfatum Episcopum nostro præcepit conspectui præsentari, humiliter petens rescripto Apostolico edoceri quid de ipso duceremus negotio faciendum.]*

CAP. VII.

Qui per se vèl per alios literas Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus, & clerici officiis & beneficiis privati sunt, & degradandi & tradendi curiæ seculari per quam laicus legitimè punitur. Qui verò falsis literis utitur, si clericus est, officio & beneficio privatur: si laicus, excommunicatus est. h.d.

Idem.

Ad falsariorum *b* confundendam malitiam: [1 & 7.] De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primò diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint, ignoranter, eorum sera pœnitentia evitare nequibit pœnas inferius annotatas *c*. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se vel alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes ut clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis & beneficiis ecclesiasticis perpetuò sint privati: ita quòd qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per ecclesiasticum judicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi: per quam & laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitimè puniantur. Qui verò sub nomine nostro literis falsis utuntur, si clerici fuerint, officiis & beneficiis ecclesiasticis spolientur: si laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, ut in istis & in illis malitia gravius, quàm negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

[1 *Iam alia vice recolimus literas ap. destinasse, in quibus falsitatis modos ne quis se posset per ignorantiam excusare: memisimus plenius distinxisse. Quoniam verò nonnunquam evenit, ut falsas literas exhibentes, postquam super his fuerunt redarguti, ad excusationem suam dicant se literas hujusmodi per alios impetrasse.]*

CAP. VIII.

Non præsumitur quis falsare literas de simplici justitia: nec punitur, si hoc comperio distiterit illis uti.

Idem.

Accedens *a*: & infrà. Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si literæ Apostolicæ, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici justitia formam habentis non præsumi non debeat quòd pro talibus literis, quæ vel sunt facilè obtineri, fraudem quis committens falsitatis, nec literis usus est, postquam eas falsas esse compertum officium, beneficiumque restituens, ipsum super his deinceps non molestes.

CAP. IX.

Propter paucarum literarum rasuram in tenore scripti, scriptum non probatur falsum.

Idem.

Ex conscientia: & infrà *b*. Verùm literas ipsas, quæ redarguitæ fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis inveniebamus, nisi paucarum literarum rasuras, quæ nequaquam nostris animum in dubitationem vertere debuerunt: unde, si vobis constiterit prædictum R. obligasse se fidelitatis nexu causæ, quòd literas illas falsas esse probaret (cui nihilominus ad renunciandum juri suo liberam habet facultatem) ipsi R. super dicta ecclesia silentium imponatis.

DE SORTILEGIIS.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

Sortilegia pro furtis invenendis, vel divinationibus simile prohibentur, & contra facientibus pœna imponitur.

Ex pœnitentiali Theodori.

In talibus vel codicibus, aut alias forte fortuna non requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus, quis observare præsumat. Qui autem commiserit, quadraginta dies pœniteat.

CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirebat, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita canonice statuitur, sed in veritate hæc summatio non est indistincta vita, quæ omnia potest punire.

Alexander III. *Grandem. d Patriarcha.*

Extuarum *e* tenore literarum accepimus, quòd Presbyter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret dæmonium, vel per inspectione astrolabii furtum cujusdam ecclesiæ posset recuperari. Verùm licet hoc ex bono zelo & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: [1 & 7.] Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas *f*. quòd per annum à celebrio, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio prorsus cupias abstinere, & extunc libenter sit ei exercere officium sacerdotis.

[1 *Sed quoniam tutius est in dextram quàm in sinistram declinare, & in misericordiam quàm in severitatem declinare: ejus [ ] mus remittendum, mandantes.]*

CAP. III.

Non solùm electio per sortes fieri non debet, sed etiam electionis compromissariorum per sortes assumi non debent.

Honorius III. *capitulo Lucen.* g

Ecclesia *h* vestra Episcopo destituta, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pon-

---

a *In multis exemplaribus ita: dilecto in Christo filio vocabaris: Hæc clausula insolita præsumptionem falsitatis facit. Alexan. cons.46.in 3.Volum.Felin.in c.a. causam 2.De test. sup.* b *C.4.eod. tit.in 3.comp.* c *Vide l.2.cum gloss.in ver. & discrim. & G. in q.1.C.de fi.instru.*

a *Ca.1.eod.tit. in 4. comp.* b *Ca.2. eod.tit. in 4. comp.* c *Al.Sortilegiv, & non male:vi. tractatum Paulo Grillando de Alphonsum Castrum l.1.c.13.de fals.& ber. punit.* d *Al.Vendens.* e *Ca.3. eod.tit.in 1.comp. & post Conc.Lat.sub Alex.III. p.30.c.6.* f *pœnam habent vetustiores Gal. & Germ. manuscripti.* g *Lucens.* h *Vide Felin.in c.cognitum, sub tit. qui filii sint legit. n.2.9.35. art.3. & ibi Cajet. ex quo intelligis, ne facies repulsam in electionibus spiritualibus.*

ficis : unum elegistis ex vobis per sortem, qui tres au-
thoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucan. pro-
videretur ecclesiæ de pastore : quorum duo tertium ma-
luerunt R. sollicitè elegerunt : quod expressè licebat eis-
dem, secundùm traditam à vobis omnibus potestatem.
Procuratoribus igitur vestris super his, in nostra præsen-
tia constitutis, nec tali examinato processu, licet nota non
esset, quinimò multa reprehensione sit dignum, quòd
sine in talibus intervenit : [1 *& infrà.*] Electionem ce-
lebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus,
sanis usum in electionibus perpetua prohibitione da-
mnantes.

[1 *Propter prærogativam, cùm nos & literatura magistri R. multo tota vestra ecclesia vestra præficiendum Episco-
pum concurrerunt, & assolitum, quam ad eandem habemus eccle-
siam.*]

DE COLLVSIONE DETEGENDA.

TITVLVS XXII.

CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius *a universis Episcopis de Corsica.*

SCripta fraternitatis vestræ relegentes, agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam convenisse-
rint : [1 *& infrà.*] Quia verò nunciati facinoris qua-
litas nos vehementer impellit, ut ea quæ audivimus, dis-
simulare nullatenus debeamus, præsertim cùm accusa-
tores & accusatum inter se feciſſe gratiam indicaveritis : hoc necesse est subtilius perscrutari, ne fortè non ex cha-
ritate, sed ex præmio eorum sit concordia comparata.

[1 *Et magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate læti-
tia : sed quoniam ea quæ dicta sunt, indiscussa manere non patu-
mur, filii nostra Diaconum ad ea investiganda direximus.*]

CAP. II.

Desistente accusatore & accusato judex prosequatur.

Idem.

Crimina *b* semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiam si accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

CAP. III.

Clericus in causa beneficiali, prævari debet beneficio.

Alexander III. *Norvicen. Episcopo.*

ADvertimus *c* usque adeò clericorum malitiam excre-
buisse, ut interdum inter se collusione facta super bene-
ficiis, quæ possident, se sustineant ab aliis molestari, & postea, ut quæstioni cedatur, & iidem clerici benefi-
cia quietè possideant, quasi nomine transactionis solvunt illis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mor-
tem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio fa-
cta, jus sibi valeant vindicare. Vnde tibi mandamus, quatenus si quos clericos tuæ jurisdictionis per collusio-
nem hujusmodi fraudem legitimè tibi constiterit com-
misisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non
citra perpetuo spoliare : quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quæ in præjudicium tui juris, & aliorum attentari committere, in eorum non redundarent incom-
modum & jacturam.

CAP. IV.

*Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi & inquirendi de illis crimi-
nibus.*

Gregorius IX. *Baren.* a *Archiepiscopo, & fratri Jo-
seph monachis Floren.*

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acherontinum *a* Archiepiscopum, invaluit, quòd dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo to-
lerare : & infrà. Licet autem sedes Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam exces-
suum suorum duxerit committendam, propter tergiver-
sationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisi-
toribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus & inquisitoribus, ac examinatoribus suprædictis, non solùm prædicti excessus remanserunt hactenus in-
correpti, verumetiam pejora prioribus committere non expavit : & infrà. Discr. vestræ mandamus, quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit : ex integro super præmissis & aliis, alioquin super novis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

DE DELICTIS PVERORVM.

TITVLVS XXIII.

CAP. I.

Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quàm adulti.

Gregorius. *e*

PVeris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cùm pubescere cœperint. Quod meritò crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis verò audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria, non esse peccata ? At his plena est puerilis ætas : quamvis in eis non ita ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severè puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexander III. *Hermon. Episcopo.*

REferente nobis *d* H. intelleximus, quòd cùm N. fi-
lius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos ejusdem H. sagitta per ipsius, interiit : quod idem filius ejus cùm inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse propter quod Abbas sancti Remigii à præfato H. secundùm consuetudinem illius terræ, c. solidos in-
stantius requirebat : [1 *&*] Vnde quoniam *e* in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis profectioris ætatis humanæ leges dicunt severius corrigendum : man-
damus, quatenus si constiterit filium prædicti H. intra 14. ætatis suæ annum eundem excessum commisisse, memo-
ratum Abbatem moneas & compellas, ut ab eodem H. prædictos c. solidos propter illam *f* consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

[1 *Ad nostram audientiam appellavit.*]

DE CLERICO VENATORE. *g*

TITVLVS XXIV.

CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti pœna imponitur. h.d. cum sequen.

---

1 *Greg. Lr. Registri. Ind. 11. epist. 38. c. 77. apud Io. Diac. l. 4. c. 32. de vita Greg. refertur conc. Lat. sub Alex. III. p. 42. c. 2. & c. 1. eo. ti. in 1 com.* b *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 28. c. 12.*

a *Bavaren.* b *Achorontin. al. Acherontin.* c *In plerisq; vulgatis, Greg. nonus in manusc. ut plurimum, sit est impressum. in veteri comp. c. 1. eod. tit. Augustum tribuitur : verùm unde sit scri-
ptum, nondum est inventum.* d *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *al. Verum quoniam.* f *ullam.* g *Vide conc. Trid. sess. 24. de re-
form. c. 12. 9. vestitu insuper. & Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 26.*

Ex Concilio Aurelianen.

EPiſcopum *a*, Presbyterum aut Diaconum, canes aut accipitres, aut hujuſmodi ad venandum habere non licet. Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione: ſi Presbyter, duobus: ſi Diaconus ab omni officio ſuſpendatur.

CAP. II.

Summatim eſt ſuper capitulo proximo.

Ex eodem.

OMnibus ſervis Dei, venationes & ſylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres aut falcones habere interdicimus.

DE CLERICO PERCVSSORE.

TITVLVS XXV.

CAP. I.

Clericus ſæpè alium percutiens, & monitus non deſiſtens, deponendus eſt.

Ex Concilio Agathen. *b*

SI quis aliquo gradu [ſacro] percuſſor extiterit, corripiatur à crimine: & ſi non emendaverit, deponatur.

CAP. II.

Duobus menſibus à miſſarum adminiſtratione ſuſpenditur Epiſcopus, qui crudeliter aliquem fuſtigari fecit.

Gregorius *Tarentino Epiſcopo.*

PRæterea quoniam mulierem propter delictum ſuum contra ordinem ſacerdotii cædi crudeliter fuſtibus deputaſti. Quam licet exinde (cùm poſt octo menſes deceſſerit) minimè arbitramur fuiſſe defunctam: Tamen quia ad ordinem tuum noluiſti habere reſpectum, duobus te menſibus ab adminiſtratione miſſarum ſtatuimus abſtinere.

CAP. III.

Non punitur clericus ut homicida, ſi ſuit ipſe in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui ſint, & ipſe lapides projecit, ex quo nullum poſſe percuſſiſſe.

Alexander III. *Lucen. Epiſcopo.*

PRæſentium *c* lator, in quodam conflictu aſſerit ſe fuiſſe, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellant: in quo lapides ipſe projecit, ſed aliquem non percuſſit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occiſi) à celebratione miſſarum per biennium præcipimus abſtinere. Mandamus itaque, ut ſi alia non impedierint, decurſo hujuſmodi temporis ſpacio, ad ſui officii executionem eum admittas.

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occiſi, ſive ejus facto vel conſilio, de jure communi promoveri poteſt: h. d. ſecundum intellectum, qui plus placet Panormit.

Celeſtinus III.

COntinentia *d* literarum: [1 & 2.] Cùm P. acolythus cum quibusdam ad reſiſtendum prædonibus arma ſumpſiſſet, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quòd illa homicidia neque facto ejus neque conſilio perpetrata fuerunt: & infrà. Conſul. t. t. r. quòd cùm prædictum acolythum ad frugem melioris vitæ tranſiviſſe dicatis, poterit ipſe ad ſubdiaconatus ordinem promoveri, & altaris miniſterium exercere.

[1 *Veſtrarum inſpecta, qua ſignificaſti nobis quod.*]

a *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *adde poteſt ca. 3. ut refert Burc. l. 2. Decr. c. 190. & Ivo p. 6. c. 235. ſed in eo concilio nondum repertum eſt.* c *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt conc. Lat. p. 26. c. 11.* d *C. 1. De cler. pere. in 2. comp.*

DE MALEDICTIS.

TITVLVS XXVI.

CAP. I.

Maledicens Papæ puniendus eſt, ut aliis deinceps abſtineat, & ipſe arceatur.

Clemens III.

INnotuit *b* nobis: & infrà. Quia nobis ut fertur retuliſti, quòd cùm I. clericus multis coram aliis verba quædam in depreſſionem officii & honoris noſtri protulit, ipſum à temeritate ſua compeſcere pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

Hic ponitur pœna blaſphemantis Deum, vel aliquem ſanctum & maximè virginem glorioſiſſimam.

Gregorius IX.

STatuimus *c*, ut ſi quis contra Deum vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maximè beatam virginem, ejus genitricem blaſphemiam publicè relaxare præſumpſerit, per Epiſcopum ſuum pœnæ ſubdatur infraſcriptæ videlicet, quòd in ſeptem diebus dominicis per totam eccleſiæ in manifeſto (dum aguntur miſſarum ſolemnia) blaſphemus exiſtens, ultimo illorum die dominicæ pellium & calceamenta non habeat, ligatis ſimul cum collum, ſeptemque *d* præcedentibus feriis in pane & aqua jejunet, eccleſiam nullatenus ingreſſus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres ſuperos, aliosquin duos reficiat pauperes, ſive unum. Et ſi quod hoc ejus ſuppetant facultates, id in pœnam alium commutetur, cui etiam ſi renuerit recipere ac peragere pœnitentiam ſupradictam, eccleſiæ interdicatur ingreſſus: in obitu eccleſiaſtica careat ſepultura. Per temporum præterea poteſtatem coactione (ſi neceſſe fuerit) ſuæ dicec. adhibita contra eum, blaſphemus ſi clericus, quadraginta ſolidorum, alioquin triginta, ſive viginti: & ſi ad id non ſufficiat, quinque ſolidorum alicujus monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc miſericordiam habiturus, quod etiam inter alia communiter dicere ponatur.

DE CLERICO EXCOMMVNICATO, DEPOSITO *e*, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

TITVLVS XXVII.

CAP. I.

Clericus depoſitus celebrans, excommunicatur.

Ex canone Apoſtolorum.

SI quis Epiſcopus, Presbyter vel Diaconus depoſitus juſtè pro certis criminibus auſus fuerit adhuc ministerium ſibi dudum commiſſum, hic ab omnibus abſcindatur.

CAP. II.

Degradatus vel ſuſpenſus celebrans, & monitus non deſiſtens, excommunicatur: & ſi nec ſic deſiſtat, per ſeculares poſſunt ad requiſitionem eccleſiæ exilio damnari.

Ex concilio Antiochen.

SI quis *f* Presbyter aut alius clericus ſimul degradatus, aut ab officio pro certis criminibus ſuspensus, & ipſe per contemptum & ſuperbiam aliquid de ministerio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & priùs ea ab Epiſcopo ſuo correptus, in incepta præſumptione

a *In Cod. Barb. & altero manuſc. Vaticano ita: De clero maledicto.* b *Ca. un. eod. tit. de clerec. maled. in 2. comp.* c *Bernard. Diac. in præſt. crim. c. 103. Alter de ago. affert. quidem.*
d *Al. ſeptem præcedentibus ſex feriis vel ſabbatinis.* e *Deſtitio, depoſito, deeſt in aliquot antiq.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

ne perduraverit, modis omnibus excommunicetur *a*: & quicunque cum eo communicaverit, ſimiliter ſe ſciat eſſe excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, vel feminis excommunicatis obſervandum eſt. Quòd ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus minimè emendare potuerit, Regis judicio ad requiſitionem eccleſiæ exilio damnetur.

CAP. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non deſiſtens, deponitur.

Alexander III. *Londonen. Epiſcopo.*

Clerici *b* autem, ſi quis à ſuis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Epiſcopis interdicti vel excommunicati ante abſolutionem divina officia celebraverint, niſi moniti ſine dilatione redierint, perpetuæ depoſitionis ſententiam, pro auſu tantæ temeritatis incurrunt.

CAP. IV.

Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, niſi paucæ multitudinem mitigetur pœna.

Idem *Toletano Archiepiſcopo.*

Ex literis *c* præſentium nobis intimarunt, quòd tam poſtquam multi alii poſtquam interdicti vel excommunicati fuerint, divina præſumpſerint officia celebrare: [1 & 2.] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſalvo modo vel pauciores in his deliquiſſe conſtiterit, omnes in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas. Si verò multitudinem magnam in hoc peccaſſe cognoveris, eos, quos magis cauſam delicti eſſe conſtiterit, perpetua depoſitione condemnes, & alios, qui non tantum deliquerint, ab officio ad tempus ſuſpendas, & omnibus pœnitentiam ſecundùm diſcretionem tibi à Deo datam injungas.

[1 *Quoniam verò magnam cum eis multitudinem in hoc peccaſſe dicebant, nec nobis quis eorum magis vel minus deliquerit, inveſtigare potuerit, negotium tuæ diſcretionis arbitrio duximus remittendum.*]

CAP. V.

Sufficiens notitia excommunicationis, per ſolam famam celebrari, licet deponi, licet cum eo poſſit miſericorditer diſpenſari, & eſt caſus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. capitulo.*

Illud *d* Dominus in beato Petro: & infrà. Venerabilis fra. no. quondam Hildeſemen. Epiſcopus licentia non ſolùm non obtenta, ſed nec etiam poſtulata (verſella Hildeſemen. relicta) Herbipolen. eccleſiam occupavit: & infrà. Unde Magdeburgen. Epiſcopo *e* dedimus in mandatis, ut (cùm factum ipſum non poſſet in partibus illis non eſſe notorium) niſi dictus Epiſcopus intra xx. dies ab Herbipolen. eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret, eum excommunicatum publicè nunciaret. quod idem Magdeburgen. ſtuduit adimplere: & infrà. Iſte verò Epiſcopus, in noſtra poſtmodum præſentia conſtitutus, etſi ſuum recognoſceret: & confiteretur exceſſum, & non judicium, ſed miſericordiam poſtularet: hoc tamen inter alia in ſua excuſatione propoſuit, quòd cùm dictus Magdeburgen. non eſſet ordinarius judex ejus, non crediderat, quòd monitione non præmiſſa auctoritate delegata poſſet procedere contra ipſum, aut ſententiam in eum aliquam promulgare. Unde cùm nec ante factum monitorias, nec poſt literas ab eo aliquas accepiſſet, peccare non credidit, ſi divina officia quantumcunque ſolenniter celebravit, præſertim cùm ei non niſi per famam de ſententia contra eum prolata conſtaret: [1 & 2.] Licet autem in hoc non videatur omninò culpabilis extitiſſe: quia tamen in dubiis via eſt eligenda tutior, etſi de lata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potius ſe abſtinere, quàm ſacramenta eccleſiaſtica pertractare. Illud autem quod ſub ſpe veniæ divina ſibi fecit (poſtquam ſe à nobis excommunicatum noverat) celebrari, & communioni fidelium ingeſſit ſe, potius contra eum facere credimus, quàm pro eo, cùm ſub fiducia pœnitentiæ non debuerat deliquiſſe, & excommunicato non vitare, multò magis, quàm non *a* vitari periculoſum exiſtat: non vitare ſiquidem, cùm in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed cùm ex aliis pendeat, ſine ſuo delicto poterit non vitari: & infrà. Cum eo miſericordiam facientes, pœnam, quam canon minatur his, qui poſt excommunicationem divina præſumpſerint officia celebrare, vel ſe celebrationi ingeſſerint divinorum, ei non duximus infligendam.

[1 *Quòd autem poſtquam ſe novit excommunicatum, à nobis omnia divina ſibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingeſſit ſe ſi ſequenter, id non in contemptum ſed. Apoſt. vel etiam tanti ſacramenti, ſed ſub ſpe veniæ aſſerit ſe feciſſe, ne videlicet indureſceret amplius, & in divinis ejus animus diutius protervaret, vel proſterneretur, ſi nunquam divinis officiis intereſſet: licet in diebus ſolemnibus ſe nunquam celebrationi divinorum ingeſſerit, & cum paucis in angulo alicujus eccleſiæ occultè non feſtivis diebus divina ſibi fecerit interdum officia celebrari.*]

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans, à beneficio deponitur.

Idem *Biſuntin. Archiepiſcopo.*

Fraternitati *b* tuæ: & infrà. Presbyteros autem & alios clericos, qui pro ſuis exceſſibus, à te nexibus anathematis canonicè innodati præſumpſerunt vel præſumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis eccleſiaſticis ſpoliare.

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato factà non tenet, & ſcienter talibus conferens, a beneficiorum collatione ſuſpenditur.

Idem *Decano & priori Colonien.*

Poſtulaſtis *c* per ſedem Apoſt. edoceri: & inf. Conſul. veſtræ reſpon. quòd cùm excommunicatis communicare non debeat: & clericis excommunicationis vinculo innodatis, eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt, nec illi valent ea retinere licitè, niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, cùm ea non fuerint canonicè conſecuti. Illi verò, qui ſcienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent à beneficiorum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præſumpſerunt.

Celebrans in loco interdicto ſi eſt clericus ſecularis, beneficiis privatur: ſi monachus, in arctius monaſterium detruditur. h. d.

Quæſiviſtis *d* præterea qualiter puniri debeant clerici, monachi vel moniales eccleſiarum conventualium, qui poſt latam interdicti ſententiam in locis ſuppoſitis interdicto præſumpſerunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc ſint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breviter reſpondemus, quòd clerici, qui talia præſumpſerunt, ſunt eccleſiaſticis beneficiis ſpoliandi: monachi verò vel moniales in arctioribus monaſteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

---

a Vid. l. 1. C. de ſuperex. l. 10. & l. Papinianus. 6. meminiſſe. ff. de inſt. eſt. b *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt. conc. Lat. 3 ſub. Alex. III. c. 12.* c *C. 4. eod. tit. in 3. comp. & poſt conc. Lat. p. 19. c. 51. vol. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c. 28.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp. Alia pars hujus decr. eſt in c. illud Dominus. ſup. de major. & obed.* e *In vet. comp. legitur Archiepiſcopo: ſed in Gregoriana legitur, Epiſcopo.*

a Vid. Navarrum in Manuali de horis Canon. c. 2. c. 14. inter ambos. b *C. 2. eod. tit. in 3. compil. Bernard. in pr. crim. can. c. 28.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* d *Vide qua ſunt ſancita. c. 11 qui. § 11. verò & ca. ult. de ſent. excom. in 6.*

CAP. VIII.

Valet collatio beneficii ex facta, qui prius fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.

Idem *Decano & Subdiacono* a *Pictavien. & magistro P. cano. Petragorcen.*

PRoposuit *b* coram nobis magister P. clericus Episcopi Tusculanen. quòd G. sanctæ Mariæ in porticu Diaco. Cardin. in partibus illis Apost. sed. legationis fungente officio: quidam de Lemovicinio ei humiliter supplicarunt, ut eorum ecclesiam, quæ debito fraudabatur clericorum servitio, ordinaret: pro se ac magistro eodem preces speciáliter porrigentes. Ipse verò Lemovicen. civitatem ingressus, canonicos monuit, ut illos reciperent in socios & in fratres: maximè cùm præbendæ v. vel iv. ab ultima ipsius ecclesiæ ordinatione vacassent: quibus post petitas & concessas deliberationis inducias non curantibus respondere, de præbenda Lemovicen. Cardin. prædictus eosdem clericos investivit: [1 & 7.] Cùm autem dictus magister & Lemovicen. pœnitentiarius in nostra fuissent præsentia constituti, & acta judicii inspici fecerimus diligenter, per pœnitentiarii testes intelleximus, quòd Lemovicen. Episcopus pluribus annis antequam idem magister investitus fuerit, clericos Burgen. castri Lemovicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium & fautorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes verò magistri P. probatur, quòd etsi dictus Episcopus in Burgen. & eorum fautores tam clericos, quàm laicos Lemovicen. excommunicationis sententiam protulisset, eos tamen per tres annos absolvit antequam dictus magister fuit investitus: [2 & 7.] Et quia idem Episcopus dicto magistro communicavit postea in ecclesia & in mensa: [3 & 7.] Quia verò sæpè dictum magistrum investituræ suæ tempore à præfato Episcopo extitisse excommunicatum dictus pœnitentiarius (sicut obtulerat) non probavit, cùm ex adverso de absolutione & communione dicti Episcopi fuerit facta fides: quod per dictum legatum de memorato magistro factum est, per definitivam sententiam duximus approbandum.

[1 *Si verò probaret ipsum excommunicatum tunc temporis extitisse, non postponerem, quod de ipso factum fuerat, revocare, qua mandatum ap. sed. consequentes utriusq; partis confessionibus & allegationibus intellectis, eandem causam sufficienter instructam, ad nostrum remiserunt examen.*]

[2 *Quibusdam Presbyteris usq; ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra sententiam interdicti præsumpserant celebrare.*]

[3 *Hinc igitur quæ utraq; pars proposuit intellectis.*]

CAP. IX.

Suspensus vel excommunicatus ignoranter celebrando nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, aliàs secus.

Gregorius IX. *I. & I. canonicis Pragensibus.* c

APostolicæ sed. & infrà. Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterùm si fortè ignorantia crassa & supina aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostol. indulgemus.

CAP. X.

Excommunicatus minori celebrans non est irregularis, sed peccat, & potest eligere, & ea, quæ sunt jurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.

Idem.

SI celebrat *a* minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohiberur, vel es, quæ sunt jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si verò talis electus fuerit, ejus electio ettsi valida, non ad susceptionem eorum eligitur, à quorum percussione sanctis patribus est privatus. Peccat autem communicando ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, non carent effectu, cùm non videatur à collatione, seu participatione sacramentorum (quæ in solis consecrationibus consistit) removus. Dummodo non in concessione ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris, communioni excommunicatorum personam ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

DE CLERICO *b* NON ORDINATO MINISTRANTE.

TITVLVS XXVIII.

CAP. I.

Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, qum non licebat, deponendus est, & amplius non ordinandus.

Hormisda Papa. *c*

SI quis *d* baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem deponatur de officio ecclesiæ, & nunquam ordinetur.

CAP. II.

Diaconus missam celebrans ad sacerdotium non promovendus, & à diaconatu suspendatur ad tempus: sed in beneficio pares ad tempus dispensare.

Vrbanus III. *Legion.* e *Episcopo.*

EX literis tuæ *f* fraternitatis innotuit nobis, quòd Diaconus cùm non imposuisses ei manum, missam celebrationem usurpare præsumpsit: [1 & 7.] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd ad sacerdotii officium non poterit promoveri: à diaconatu autem biennio vel triennio pro tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo: ut sustentatione privatus, ad seculi negotia reverratur. Tu autem securius ei possis hanc misericordiam facere, agenda pœnitentia diligentem *g* circa eum exercitium desinas exhibere: salubrius autem sibi aliquis providebit, si ad regularem vitam se duxerit transrendum.

[1 *Postmodum verò Dominus assistente, redit ad sinum proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo simplicitet postulavit: quia igitur super hoc tua nos duxit fraternitas literis præsentibus.*]

DE CLERICO PER SALTVM PROMOTO.

TITVLVS XXIX.

CAP. I.

Qui ignoranter per saltum de Subdiacono ad Presbyterum promotus, pœnitentiam in Diaconum ordinatus, & postea promotus, dispensatione indiget.

a *Vide Covarr. in c. alma mater. de sent. exc. l. 6. & a. Thomas 4. sent. dist. 21. & seq. & summistæ, verbo excommunicatio.*
b *In 7. manusc. de non ordinato ministrante.* c *al. Hormis.*
d *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vide Bern. Diac. in prælim. can. c.*
e *Legien. al. Lingen.* f *C. 2. eod. tit. in 3. comp. & post. conc. Lat. sub Alex. III. p. 30. c. 6.*
g *diligentet.*

a *Al. Subdecano.* b *C. un. eod. tit. in 4. comp.* c *Hic titul. ex manuscr. restituitur est: vulgatis dissentiunt. al. sita: Gregor. IX. I. & A. canon. Pragen.*

Innocentius III. *Bonon. Episcopo.*

TVæ literæ *a* continebant, quòd (sicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyter diaconatus ordine prætermisso, se fecit ad sacerdotii ordinem promoveri. Ipse tibi quoq; secretò confessus est, se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed ex quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum, eo quòd tempore, quo ordines inferiores susceperat, inter annos discretionis fuerat constitutus: [1 &] Mandamus, quatenus condignam super hujusmodi negligentia injungas ei pœnitentiam pro hujusmodi negligentia injungas ei: qua peracta (quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur) ipsum in Diaconum ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in ordine sacerdotii.

[1 *Tangitur ipsum ad Apostol. sed. transmittens, nobis supplicabit humiliter, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Nos igitur tua miseria condolentes, s.t. per Apost. sed.*]

DE EO QVI FVRTIVE ORDInem suscepit *b*.

TITVLVS XXX.

CAP. I.

Qui furtivi recepit ordinem, si contrà hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papæ, in sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere non potest: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus & Abbas potuerunt dispensare. hoc dicit, cum duobus sequentibus.

Alexander III. *Ligonen. Episcopo* c.

VEniens ad nos P. nobis *d* exposuit, se furtivè ordinem diacon. suscepisse. Unde s.t. respon. quòd si non fuit à te vel ab aliquo Archidiaconorum, vel prælatorum tuorum sub anathematis interminatione prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad sacerdotalem officium condigna satisfactione imposita (nisi alia impediant) pro arbitrio tuo dispenses. Si verò interminatio anathematis super hoc facta est, moneas eum, ut in aliquo monasterio seu canonia habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Celestinus III. *e*

CVm H. lator *f* præsentium, sicut nobis sua quæstione monstravit, ad tuam (ordinationis cauta) præsentiam accessisset, juxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti: quibus non contentus, subdiaconatum temerario ausu recepit. Quia verò idem clericus in hoc facto multùm excessit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si verò domum religionis intraverit, & ita mores ejus exegerint, (Abbas si voluerit) in aliis potest ordinibus dispensare.

CAP. III.

Summatum est supra cap. 1.

Idem.

NOvuit nobis *g*, quòd G. clericus & alii duo de Ecclesia tua ad G. quondam Segunt. Episcopum, ut ordines reciperent ab eo, accesserunt. Cumque ab eodem Episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitum, ne quis se ad duos ordines suscipiendos ingereret, prædicti clerici nihilominus subdiaconatus & diaconatus ordinem clandestinè susceperunt: [1 *& infrà.*] Consul. tuæ taliter respond. quòd ordinati in susceptis ordinibus de juris rigore ministrare non debent. Verùm, rametsi ad religionem aliquam voluerint se transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis injuncta, ibidem laudabiliter fuerint conversati, processu temporis *a* cum eis poteris de nostra licentia dispensare, ut postmodum susceptorum ordinum executione lætentur.

[1 *Quæ agetur quæ tibi agendum sit pro his nos duxit tua s. consulendos.*]

DE EXCESSIBVS PRAELATOrum & subditorum.

TITVLVS XXXI.

CAP. I.

Movet prælatos abstinere à gravaminibus subditorum, & aliqua enumerat, & geminatam panam imponit contrà facientibus.

Alexander III.

PErvenit *b* ad audientiam nostram: [1 *& infrà.*] Cùm autem Presbyteros, qui filios & fratres benignè ac fraterna debeatis charitate fovere: Mandamus, quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præsumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhonestè tractetis eosdem, aut sine judicio capituli suspendere, vel eorum ecclesias interdicto subjicere attendetis, neque duas ecclesias, quarum unam sufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare sine ordine judiciario præsumatis. Sciturі pro certo, quòd si hujusmodi rumores de vobis iterum ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus, quòd timore pœnæ vestræ cæteri à similibus abstinebunt *c*.

[1 *Unde si verum est, miramur plurimum: & adversus vos de jure movemur, quòd in Presbyteros, qui sunt in vestra jurisdictione constituti, singulis annis, quasi in servos mercenarios, talliam faciis, quibus nisi ad voluntatem vestram pecuniam solverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhonestè interim tractatis, quòd ipsos lascivi despicabiles reddatis. Ideo si hæc vera sunt, gravi debetis ultione ferirі.*]

CAP. II.

Non potest Episcopus sine causa ecclesiam alteri subjectam ab illius subjectione & obsequiis liberare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

AD hæc *d*, quoniam Episcopus plures ecclesias à consuetudine & obsequio Archidiaconorum liberas constituit & immunes, per quod reditus diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factum Episcopi super hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quòd præfatis Archidiaconis consuetudines, quas Presbyteri in ecclesiis suorum Archidiaconatuum debent, plenariè conserventur: & illis debitam reverentiam exhibeant & honorem.

CAP. III.

Habens subjectionem seu collationem beneficii, illud pro suo usu retinere non potest, seu sibi conferre.

Idem *Exonien. Episcopo.*

AD aures *e* nostras pervenit, quòd quidam Archidiaconi tui se in ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere non ve-

---

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. b Quid sit ordinem furtivè suscipere, præter Panormitanum & alios hic, tradit Hostiensis in summa eod. tit. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 21. c Lanciens. 2. Levitem. d Cf. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 26. c. 9. e Clemens III. f Cf. eo. tit. in 1. com. g Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. allegata in præced. c. hoc eod. tit. & Conc. Trid. sess. 23. de refor. c. 12. 13. & 14.

a Temporum. b Ca. 1. eod. tit. in 1. compil. c Vid. l. 2. in pran. C. ad L. Iul. repe. & institut. de excom. §. hodie autem. in fin. d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 24. ca. 4. e Ca. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alexan. III. part. 24. c. 4.

rentur: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus eos, qui tali modo ecclesias occupant vel occupatas detinent, ad easdem dimittendas censura ecclesiastica compellas, & easdem ecclesias de personis idoneis ordinans, præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione debita cures animadversione punire.

[1 *Et sic ipsas ecclesias detinere non erubescunt. Attendentes itaq; absonum & omni rationi contrarium tanta præsumptionis excessum, nec volentes incorrectum relinquere. f.t. per ap. sc.*]

CAP. IV.

Contra naturam incontinentes, si sunt clerici, deponuntur & in monasterio detruduntur: si laici, excommunicantur.

Idem *in concilio Lateranen.* a

CLerici: *& infrà.* Quicunq; illa incontinentia, quæ contra naturam est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne consumpsit) deprehensi fuerint laborare, si clerici fuerint, dejiciantur à clero, vel ad agendam pœnitentiam in monasteriis detrudantur. Si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. V.

Subditus non tenetur parere superiori, aliquid exigenti vel præcipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem.

SAnè si Episcopi *b* aliquid ab Abbatibus, præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis à præ. n. & à nobis indultam exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apost. quod petitur denegare.

CAP. VI.

Vicarius ecclesiæ usurpans sibi ipsius ecclesiæ personatum contra præstitum juramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem *Norvicen. Episcopo.*

ILlud *c* etiam de vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum, quòd si personatum sibi falsò assumentes, contra personas se erexerint, & super hoc in jure confessi fuerint vel convicti, de cætero in eodem Episcopatu ad officii sui executionem nullatenus admittantur.

CAP. VII.

Excommunicatio lata contra subditum, quia non pares contra privilegium sibi à superiori concessum, non tenet.

Clemens III.

CVm *d* ad quorundam: [1 *& infrà.*] Ideoque di. v. Apostol. auctoritate concedimus, ut si ecclesiarum prælati numerum evectionis & personarum in Lateranen. concilio constitutum, cùm ecclesias visitant, excedere fortè præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate Apostolica denegare: & si propter ecclesias vestras vel clericos aliquam sententiam promulgaverint, ipsam decernimus non tenere.

[1 *Malitiam coërcendam in concilio fuerat Lateranen. multa deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani certum evectionu numerum, & personarum in ecclesiarum visitationibus non excedant: quia sicut audivimus quidam ex prædictis personis id in ecclesiis vestru nequaquam observant, super hoc commoditati vestræ attentius duximus salubriter providendum.*]

CAP. VIII.

Prælatus inferior extra Episcopum, non potest suam ecclesiam, vel sibi subjectam alteri unire sine Episcopi consensu, etiam metropolitani auctoritate intervenente. hoc dicit, & est casus multum allegabilis.

Celestinus III. *Faustino Episcopo* e.

a *Idem scil. Alexan. III. in Conc. Lat. c.11. & 12. tit. de cohab. cler. & mul. in 1. comp.* b *Cap.1. eod. tit. in 1. comp.* c *Ca.1. tit. de jurejur. in 2. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.39.c.2.* d *Cap.3. eod. tit. in 2. comp. Vid. citatos in c. cùm ex officii. sup. de præscr.* e *Faventin. habet vetus comp.*

SIcut unire Episcopatus, atque potestati Sedis Apostolicæ, ad summum Pontificem pertinere dignoscitur: ita Episcopi est ecclesiarum suæ diœcesis unire, & hujusmodi unitionis officio earundem. Cùm itaque prior Gradensis monasterii, quod est in tua diœcesi, & de tuo debet esse consensu, monasterio de Accato *a* (tuo assensu minimè requisito) subjecerit sive unierit: quod fecit ut nostro, tibi liceat, auctoritate nostra (sicut justum est) infirmare. Non obstante assensu vel confirmatione metropolitanus interposuisse proponitur, cùm absque tui suffraganei absque ipsius assensu non debuerit quid contra constitutiones canonicas attentare, nos quoque id decernimus irritandum.

CAP. IX.

Suspendi debet clericus, qui de suo crimine publicè gloriatur.

Innocentius III. *Archipresbytero sancti Andreæ de Bal.* b

QVàm sit *c* grave crimen in clericis, cùm malefactores gloriari, nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sanè, quòd cùm R. Deserien. P. filiam cuidam I. nomine tradiderit in uxorem, P. Diaconum erubuit publicè *d* confiteri, se mulierem prædictam carnaliter cognovisse: unde factum est, quòd virum proposuit eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, appella. cessan. præfatum clericum ab omni beneficio suspendere non postponas, compellens eum, ut uxorem suam recipiat, eique (sicut justum est) affectum exhibeat maritale.

CAP. X.

Clericus auctoritatem vel consilium dirèxit vel interfectionis præstans, irregularis efficitur.

Idem *Episcopo Hipponen.* e *& Abbati de Tam. in Mauritaniæ Sitiacensibus Lombardis.*

EX literis vestris *f* accepimus, quòd cùm ad Albiganensem ecclesiam unà cum Pisano Archiepiscopo tunc Episcopi Vercellen. accessisseris, visitationis officium impleturi: Albiganensis Episcopus interrogatus, quæ proposita fuerant contra ipsum, ea propria esse confessus, quòd cùm quidam in villa quadam ei cum jurisdictionem spectante infamaretur de furto, & ipse illud inficiaretur omninò, offerens, quòd canonicè ferri judicio se purgaret, & ut suspendio puniretur, si deficeret in eodem: dictus Episcopus requisivit a quodce, quid super hoc videretur eidem: & cùm respondisset ut fieret sicut fur ipse diceret, ferens sententiam in ipsius præsentia Episcopi est allatum. quòd cùm accepisset fur ille, combustus est: unde judex petiit a dicto Episcopus quid sibi super hoc videretur, consulitur Episcopus memoratum. Qui respondit, quòd si fur sic exaltatus malum esset: quanquam affirmet se verbis talibus non fuisse: Auditis quantus est clamor populi, renuntiacunt, malum est si sic evaserit impunitus: & de Episcopus & judex villam ipsam cum multitudine sunt ingressi, in quorum præsentia prædictus fur est suspensus propter quod ipsum cum literis vestris ad sedem Apostolicam destinastis: sed idem nihil super his proponere curam nobis, nec literas vestras vidimus, licet eam vobis illas asserat præsentasse. quinimò *h* cùm dictus Archiepiscopus ad sedem Apostolicam accessit, nunquam hujusmodi rei seriem plenariè indicavit, idem Episcopus à nostra discessit præsentia, & perquirimus non valuit inveniri. Nos autem quia idem Episcopus non valuit in judicio *i* candentis ferri, veruntamen in facta in-

a *Acceraio. al. Ateraio.* b *Pallu. al. Pollion.* c *Ca.ult. titul. in 3. compilat.* d *profiteri.* e *Tyer. & Abbati de Tam.* f *Ca.3. eod. tit. in 3. compil.* g *illius.* h *alias quamvis postea cùm, &c.* i *Cur judicium ferri candentis sit abusum, evidenter lucidenter D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

pendio graviter nolitur deliquisse, cùm his non tantùm auctoritatem præstiterit, verùm etiam præsentiam exhiberit corporalem, ipsum indignum altaris ministerio reputamus. Cùm igitur pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus ut episcopatui cedat moneatis eundem, alioquin ipsum ab Albiganen. ecclesia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea provideri.

CAP. XI.

Status beneficii facta indebito occulta cassari debet, & conferens secundo ante cassationem primæ collationis, privari debet hac sua ponitur conferendi.

Idem *Archiepiscopo, & majoris monasterii & sancti Iuliani Abbatibus Turonen.*

Ex dilectos filios B. & P. a canonicos Pictaven. super succentoria Pictaven. ecclesiæ quæstione suborta, utroque asserente succentoriam ipsam se per Pictaven. capitulum (ad quem ejus donatio pertinebat) canonicè fuisse collatum: [& infrà.] Nos igitur attestationibus utriusque partis inspectis, invenimus esse probatum, eundem P. publicum aleatorem esse, ac usurarium manifestum b, utpote qui undecim denarios pro duodecim mutuaverat in ludo: unde licet ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quòd hoc fecerit juxta consuetudinem Gallicorum clericorum, qua ferè universi clerici mutuant sic frequenter & ludunt: nos tamen, qui ex officii nostri debito pestes hujusmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuosos (occasione quorumdam quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam devenitur) penitus improbamus, excusationem prædictam, quæ per pravam consuetudinem (quæ corrupta dicenda est) palliatur, frivolam reputantes, cùm ea illis magis plectibilis sit offensa, per quos ad excusandas excusationes in culpis, delinquendi auctoritas usurpatur: quod circa eundem P. de succentoria factum esse dignoscitur, propter indignitatem & vilitatem ipsius duximus irritandum. cùm personis vilibus & indignis portæ dignitatis patere non debeant, juxta legitimas sanctiones. Præterea contra præfatum B. fuit manifestè [per c testes] probatum, quòd de conscientia judicum ultima clausula inserta non fuerat in literis eorundem, sicut in ipsorum depositionibus exprimitur evidenter: & infrà. Unde pars altera proponebat, quòd cùm prædictus B. scienter usus fuerit literis sic falsatis, debeat tanquam falsarius omninò repelli. Verùm nos attendentes, quòd etsi constaret, quòd dicta clausula literis illis fuisset apposita, præter conscientiam judicum d prædictorum, quia tamen fides facta nobis non fuit, quòd dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam, quòd scienter usus fuerit literis sic falsatis, ab hujusmodi falsitatis objecta eundem duximus absolvendum: maximè cùm postquam sibi hoc objectum fuit, prætermiserit uti eis: & infrà. Cùm igitur per depositiones duorum testium nobis constiterit e, quòd concessio P. facta præcesserit, quinquam propter indignitatem ejusdem meruit reprobari, concessionem postmodum B. factam irritam decernimus & inanem. Quia verò cantor adeò inhoneste se habuit in hoc facto, ut prima donatione non reprobata, secundam facere attentaverit, & dignum sit, ut in eo quis puniatur, in quo visus est deliquisse: in hoc ejus duximus varietatis inconstantiam puniendam, ut concedendi succentoriam ipsam hac vice nullam habeat facultatem: præsentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eadem auctoritate nostra suffulti, personæ idoneæ assignetis.

CAP. XII.

Cognoscere de causa matrimoniali, item pœnitentias publicas & indulgentias concedere, spectat ad dignitatem Episcopalem. Unde inferior prælatus de his se intromittere non debet, nisi ei competat de jure speciali.

Idem *in Concilio generali* a.

Accedentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorundam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis, extendunt: de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quòd vilescit Episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati, & Abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare, nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa super hujusmodi valeat se tueri.

CAP. XIII.

Ad revelandum peccatorem, sive peccatum in pœnitentia confessum, sacerdos compelli non potest.

Honorius III. *P. tt. Pudentiana* b *Presbytero Cardinali.*

Dilectus filius Ioannes Presbyter exposuit c conquerendo, quòd rectores fraternitatis urbis ipsum ad revelandum fures, & quod super quodam furto, sibi tanquam sacerdoti fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo arctare nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset prædictum Presbyterum sibi taliter credita revelare, ac cogi ad id quod non rapuit, exolvendum: Dis. t. mandamus, quatenus præfatos rectores coram te conveniens injungas eisdem, ut à memorati Presbyteri gravamine penitus conquiescant.

CAP. XIV.

Privati homines regulariter nequeunt constituere collegium, & habere signa collegii, nisi eis aliter concedatur.

Idem *Præposito R. & I. Archidiacono Suessionen.*

Dilecta in Christo filia Abbatissa Iotrenen. nobis insinuare curavit, quòd cùm Presbyteri & clerici Iotrenen. ecclesiæ Meldensis diœcesis, non consueverint proprium habere sigillum, nec sint unum corpus, ita quòd capitulum d appellaretur, nihilominus contra voluntatem ipsius (quæ ipsorum caput est & patrona) sigillum habere contendunt: [1 & infrà.] Dis. v. mandamus, quatenus si vobis constiterit ita esse, dictis Presbyteris & clericis auctoritate nostra inhibeatis expressè, ne præsumant vel de novo fabricare sigillum, vel uti eo, si fortè noviter fuerit fabricatum.

[1 *In ipsius præjudicium & gravamen, quare id eis à nobis potuit inhiberi. Quia verò nobis non constitit de præmissis.*]

CAP. XV.

Qui contra juramentum negat prælatum dominum suum, vel coram judice seculari de ipso conqueritur, vel ipsum invadit, deponi debet.

---

a *Cod. tit. in 3. compil.* b *Vid. c. quoniam in omnibus. seq. de usur & Bernard. c. 22.* c *Hæc duæ voces, per testes, desunt in antiquis exemplaribus, absunt etiam à veteri compil. & omnibus Romanis.* d *suæ prædictorum, deest in antiquioribus Codicib.* e *Vid. Lect. numerus. C. de test.*

a *Idem scil. Innocent. III. in Concil. gener. ca. 60. & cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *Pro Prudentiana, repositum est Pudentiana, ut sup. c. 35. de electione.* c *Vid. can. omnis. infr. de pœn. & rem.* d *Appellentur.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Idem *a S. Auberti Archidiac. Abbati de Annona & præposito Cameracen.*

GRavem & dolore non vacuam: [*1 & infrà.*] Dilecti mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconum semel, & secundò contra fidem homagii præstiti, ac debitam reverentiam, Episcopum suum esse dominum negasse, vel in foro seculari depoſuisse *b* contra eum super rebus spiritualibus quæstionum, aut tam invasori Episcopi & sociorum ejus, quàm fratri ejus, vel *c* cōplicibus suis causam vel consilium præbuisse: ipsum tanquam membrum putridum ab Ambian. ecclesia perpetuò abscindatis, beneficia sua facientes personis idoneis, per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

[*1 Ac toti clero contumeliosum aculeu circumfertam recepimus quæstionem: quòd cum ven. f. n. Ambianen. Episcopus quoddam beneficium vacans, quod altare dicitur, cuidam idoneo, prout ad se spectare credebat, absente Archidiacono Ambian. contulisset: Idem Archidiaconus stipatus caterva fratrū sui & querundam aliorum, accedens ad Episcopum memoratum, & proponens quòd ei injuriatus fuerat super hoc, instituit apud eum, ut sine causa cognitione à beneficio ipso prorsus amoveretur ab eo institutus.*]

CAP. XVI.

Ponit xv. gravamina illata religiosis, à quibus præcipit prælatos abstinere.

Gregorius IX. *Universis ecclesiarum prælatis.*

NImis iniqua: *& infrà.* Cùm religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam ecclesiarum prælati, quàm alii, qui cæca cupiditate seducti, propriæ aviditati subtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant *d*. Volunt namque contra regulam à sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta, ipsis invitis eorum confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & eucharistiam exhibere: nec volunt, ut corpus Christi in eorum oratoriis reservetur: & fratres ipsorum defunctos, apud ecclesias suas compellunt sepelizi, & eorum exequias celebrari: & si quis decedentium fratrum alibi, quàm in suis ecclesiis eligat *e* sepulturam, funus primò ad ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam vel cœmeterium benedictum, certis tantùm temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum *f* certum numerum fratrum, sacerdotum, clericorum, & laicorum, necnon cereorum, lampadum & ornamentorum, pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt *g*, quòd novi sacerdotes eorum alibi, quàm in ecclesiis suis celebrent primas missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & reservent: quicquid etiam eis, dum celebrant missarum solennia, intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eisdem tam in ornamentis altaris, quàm in libris ecclesiasticis absolutè confertur, vindicant perperam juri suo. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli à prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

CAP. XVII.

Ponit xvi. gravamina prædicatorum & minorum, à quibus præcipit prælatos abstinere.

Idem *universis ecclesiarum prælatis.*

NImis *a* prava: *& infrà.* Cùm quidam ex religiosis, utputa fratres prædicatores & minores, qui ordinem & regulam sed. Apostol. noscuntur professi in arctissima *b* paupertate Christo pauperi famulari, plerique prælati & alii eos ad synodos suas convocare, ac suis constitutionibus subjacere: nitantur contenti, capitula & scrutinia in locis fratrum pro rigendis facturos se comminantur, fideicommisso firmatam ab eorum ministris & custodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quàm intra eis processionaliter veniant, ex levi causa studeant excommunicationis sententiam fulminant in hos ctores ipsorum: & idipsum fratribus committens eos de locis, in quibus Domino famulantur, amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis: hoc *c* ne fratres ad *d* honorabiliores civitates, dilas, ubi religiosè ac honestè valeant commorari, pulis devotè vocati accedere audeant inhibentes, in accedentes fratres, quàm in receptatores omnipræsumunt excommunicationis sententiam nuncgare. Ab eis etiam de horrorum fructibus decim. non de habitaculis fratrum (sicut de laborum bus) contendunt reditus extorquere: idemque, quinisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habentibus proventus aliqui solverentur, & ut ipsis locis totaliter ditioni, eisdem ministros & custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca damus, quatenus universi & singuli à prænominatis desistatis, subditos vestros ab hujusmodi us compescendo.

CAP. XVIII.

Non servans interdictum, suspensus est ab officio & omni jurisdictione. h.d. secundum veram intellectum.

Idem *Archiepiscopo Bracaren.* *f*

TAnta est clavis Petri: *& infrà.* Ad confusionem Episcopi quondam Colubrien. non potest in memoriam non venire, quantum in nos detestabilem humanam deliquerit, delpexerit Petri claves, & ecclesiasticam læserit potestatem: cùm non solummodò sententiam (quam servaverat ab initio) vanam, verumetiam induxit alios, imò compulit, non servare & quos inducere monitis, & flectere nitebatur ad roribus ad violandam interdicti sententiam nullo ratione, postatroces injurias, amissionem bonorum spoliationem parentum, dignitatibus, & beneficiis spolians, coegit miserabiliter ea suis in hac parte fautoribus non absque ditione temeraria conferendo, quæ omnia eidem pus in nostra & *g* fratrum nostrorum præsentia blice recognovit. Licet autem memoratus in manibus nostris spontanea cesserit voluntate lentes tamen, ut hi qui hujusmodi sententiam ti non sunt veriti temeritate propria violare, pere dignitates, præbendas, ac beneficia absque culpa & sine causa rationabili eis fuerant liati, severitatem effugiant canonicæ ultionis; perversitas transeat præsumptoribus in auctoritate Dei omnipotentis, omnem destitutionem, collationem præbendarum, ciorum ac dignitatum præsumptas per scopum, & excommunicationis seu interdicti tentias, in quoscunque hac occasione pecierint post interdicti violationem ejusdem, irritas & inanes. Quia verò ubi magis exceditur

a *alii. idem Abb. S. Alberti Archidiacon. de Amnona, &c.* b *denegasse.* c *al. cum complicibus.* d *inquietent.* e *eligit.* f *eorundem.* g *ut.*

a *De cogendu synodu & qui sint vocandi, vid. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 2.* b *altissima.* c *ad hæc.* d *venerabiles.* e *receptores.* f *Bracarensis & Colubriensis sic Portugallia. Colubrien. Episcopatus sunt verustissimi in Portugallia.* g *& in fratrum, &c.*

est levetur vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Episcopus in supradicta beneficia, prebendas & dignitates intrusit, non solùm à beneficiis ipsis, præbendis & dignitatibus, verumetiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & ecclesiis prorsus amotis, tam præsumptores eosdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter *a* violarunt, suspendas [auctoritate *b* Apost.] ab officio & beneficio. Illos quoq;, quos in personas & res prædictorum canonicorum, prælatorum & clericorum manus temerarias constiterit extendisse, ad nostram venire compellas præsentiam, pro meritis sententiam *c* recepturos, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis.

DE NOVI OPERIS NVNciatione.

TITVLVS XXXII.

CAP. I.

Quòd ecclesia ædificata post nunciationem novi operis, destructa & exposita construentis. h. d. cum sequen.

Lucius III. *Paduano Episcopo.*

Nitelleximus *d* ex literis tuis, quòd cùm causa, quæ vertitur inter priorem sancti Cypriani, & clericos de Rodigio super capella, quæ in præjudicium baptismalis ecclesiæ de Costa, ab eisdem clericis est constructa, f. t. delegata fuisset: [1 & 3.] Quia verò *e* sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum, Principum constitutionibus adjuvantur: f. t. mandamus, quatenus diligenter consideranes, quòd post denunciationem novi operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, legalibus debet constitutionibus demoliri: & quia nulla ecclesia in præjudicium est alterius construenda *f*, negotium ipsum secundùm legum & canonum statuta non differas terminare.

[1 *Fine canonice terminanda, partibus autem ad tuam præsentiam convocatis per testes sufficienter tibi innotuit, quòd præfata ecclesia de Rodigio eandem capellam post app. ad nos factam, & denunciationem novi operis ædificare inceperat, & ob hoc præfatus prior in ipsum postulabat, quicquid in sæpedicta capella post appell. ad nostram, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitus demoliri. Super quo dist. dubium videbatur, utrum ad hæc procedi posset canonis judicio, cùm nihil de nunciatione novi operis sit in canonibus constitutum, duxisti sid. Apostolicam consulendam.*]

CAP. II.

Intimatur ut supr. cap. proxim.

Innocent. III. *Cantuarien. Archiepiscopo.*

Cvm *g* ex injuncto: [1 *& infra.*] F. t. mandamus, quatenus quicquid ædificatum est in ecclesia de Lamech, post novi operis nunciationem, expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante si etiam absente exteriis, cùm cautum sit legitima sanctione, ut si is, cui opus novum fuerat *h* nunciatum, ante remissionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus sibi esse ædificatum habere, sibi debeat actio denegari, reduci prorsus in irritum, quicquid de instituendis ibi canonicis & aliis, ad ipsam ecclesiam pertinentibus, à venerabili prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum rebus ad statum pristinum revocatis, quos ab obligatione præstiti juramenti, pro eo quòd ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra per te denunciari præcipimus absolutos: cùm enim amodò non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id secutum est, sub præmissa districtione decernimus irritandum: [2 & 3.] Super eo quoque non sufficimus admirari, quòd cùm viri religiosi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus & periculis personas & res non dubitaverunt *a* frequenter exponere (quòd non fecissent nisi cognoscerent præmissa respicere in grave Cantuarien. ecclesiæ detrimentum) tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximorum, ab hujusmodi etiam tibi prohibitis non cessasti: cùm sacræ scripturæ testimonio debueras *b* didicisse, quòd licet opera illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt *c* pro vitando scandalo *d* dimittenda, nec ea debeant pro scandalo vitando committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt: ab his tamen, quæ sine mortali peccato committi possunt pariter & dimitti, fit pro scandalo tollendo cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: unde Apostolus: Si scandalizatur *e* frater, non comedam carnes in æternum. Et Dominus *f* in Evangelio contra eos, qui scandali præstant materiam: Væ, inquit, homini illi, per quem scandalum venit, &c. Et licet majorum scandalum sit vitandum, vitandum est etiam scandalum pusillorum, juxta testimonium veritatis: Qui *g* scandalizaverit, inquit, unum de pusillis istis, qui in me credunt, &c. Finis ergo his taliter à te imponatur, quòd præteritæ contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valeat expiari.

[1 *Districta tibi justione mandavimus, ut in negotio capellæ de Lamech, juxta formam in literis Ap. comprehensam ab oppressione Monachorum Cantuaren. omnino cessares. Cùm autem quæ præmissimus, & similia in nostra fratrum, nostrorum præsentia prudenter essent à nuncio allegata: nos qui tempus accepimus justitiam judicandi, volentes illius vestigiis inhærere, apud quem non est acceptio personarum, cùm locum licet indigni teneamus in terris, & sta via regia prudenter debeamus incedere, ut non declinemus ad dexteram, vel ad sinistram, prædecessores quoque nostros Urban. & Cle. & etiam Cœlestinum credentes amplius imitandos in illis, maximè quæ deliberatione prævia statuerint, de communi f. n. c.*]

[2 *Sicut sanctum est in traditione canonica & trivit.*]

CAP. III.

In optione est nunciantis novum opus, an intra tres menses de præjudicio sibi debeat ostendere, & interim cessetur ab opere: an verò recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificare permittatur. hoc dicit, cum sequen.

Honorius III. *h*

Significantibus *i* canonicis sanctæ opportunæ Parisien. innotuit nobis, quòd cùm super eo, quòd N. civis Parisien. in quadam platea ecclesiæ suæ, eis prohibentibus in suum ædificabat præjudicium & gravamen, deposuerunt coram officiali Parisien. Archidiacon. quæstionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad suam ecclesiam pertinere, ac petentibus ut non obstante, quòd dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem officialis interloquendo decrevit probationes eorum admittendas esse, ac ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senonen. ecclesiam *k* provocavit. Sed cùm Senonen. officialis eadem interlocutoria revocata decreverit, ad opus sub cautione de demoliendo ipso *l* non admissis eorum probationibus procedendum, prædicti canonici nostram audientiam appellarunt: [1 *& infra.*] Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, quic-

a *Violarent.* b *Hæc duo verba, auctoritate Apostolica, desunt in aliquot manuscript. & in impressis paulo vetustioribus.* c *Vox, pronunciam, deest in antiquioribus.* d *Cap. 3. tit. de eccles. ædific. inc. compilat.* e *al. quia verè sacra leges, &c.* f *constituenda.* g *Cap. 1. de novi oper. nunc. in 3. compil. consule Host. in c. præced.* h *fortè.*

a *Dubitaverint.* b *debeat.* c *sint.* d *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 43. per totam quæstionem.* e *1. Cor. 8.* f *Matt. 18.* g *Ibid.* h *Decano & Præposito majoris ecclesiæ Ambianen. Cont.* i *Vid. Doc. in l. 1. D. de novi op. nunc.* k *al. curiam adj. in recentioribus, nam vetust. Cod. ecclesiam habent.* l *opere.*

quid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, &c.

[1 *Unde petebant, ut ipsorum probationes recipi, & prohiberi ædificium mandaremus.*]

CAP. IV.

Summatum est supr. cap. proximo.

Gregorius IX.

Si cui opus novum te nunciasse a proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non jure ædificatum existat, tenetur te per trium mensium spacium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIbus privilegiatorum.

TITVLVS XXXIII.

CAP. I.

Episcopalis dignitas non debet tribus, nisi locis insignibus, & populosis.

Leo Papa.

Episcopalia gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsidere oportet, ne honor, cui debent excellentiora committi, sui numerositate vilescat.

CAP. II.

Non obstante privilegio fori, potest laicus ecclesiæ malefactor per ecclesiam puniri.

Gregorius P. Subdiacono.

Sicut b in judiciis laicorum privilegia turbare noluimus, ita eis præjudicantib. nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaq; laicos coërcere, non contra legem est agere, sed legi c facere subsidium.

CAP. III.

Religiosi etiam exempti ecclesias & decimas non debent à laicis recipere, sine consensu diœcesanorum. hoc dicit, usque ad §. Excommunicatos.

Alexander III. *in Concilio Lateran.* d

Cvm & plantare sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nusquam e hoc melius exequimur, quàm si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum virtutis f impediunt, commissa nobis auctoritate curemus. Fratrum autem & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quòd fratres templi & hospitalis, & alii religiosi, indulta sibi ab Apostol. sed. privilegia excedentes, contra Episcopalem auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & grave pariunt periculum animarum: [1 *& infrà.*] Ecclesias igitur & decimas de manu laicorum sine consensu Episcoporum tam illos, quàm etiam quoscunq; alios religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunq; contra tenorem istum aliquo tempore receperunt.

[1 *Proposuerunt enim, quòd ecclesias recipiunt de manu laicorum, excommunicatos & interdictos ad ecclesiasticа recipiunt sacramenta, & ad sepulturam admittunt in cunctis ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituunt, & amovent sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, est indultum eis, ut in adventu eorum jucundo semel in anno aperiantur ecclesiæ, atque in eis divina celebrantur officia, plures ex eis de una sive de diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis, & sepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoq; confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, roborantur & auct. Episcopalem enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu muniere cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem non tam de majorum consensu, quam de morum honestate excedetur, & removenda ea in quibus excedunt, & quæ ordinem facient, decrevimus declaranda.*]

Excommunicati & interdicti omnino non debent admitti ad divina, etiam per religiosos exemptos. hoc dicit, usq; ad §. Abbas Siculus.

Excommunicatos a quoque & nominatim excessores tam ab illis, quàm ab aliis omnibus jura Episcopalium sententiam statuimus evitandos.

Religiosi etiam exempti in ecclesiis non pertinentibus ad eos pleno jure non instituunt, nec destituunt sine consensu Episcopi, licet ratione exigunt in temporalibus ab instituto. hoc dicit usque ad §. Quòd si.

In ecclesiis verò suis, quæ ad eos pleno jure pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis representent: ut eis de plebis cura respondeant. Ipsis verò rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant removere.

Hospitalarii & templares semel in anno celebrent in ecclesia ubi tota an loco interdicto, ubi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. h. d. usq; ad §. de confratribus. Abbas.

Quòd si templarii vel hospitalarii ad tristem venerint interdictam, non nisi semel in anno ad ecclesiam cum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliuntur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in mundo transtulerunt, judicari possunt ab ordinario loci. h. d. usq; ad §. Abbas Siculus.

De b confratribus hoc constituimus, ut non ab prædictis fratribus omnino recedderint, sed in portatibus suis omnimodo duxerint remanendum: propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos sicut in alios parœcianos suos exerceant, cùm pro suis fuerint meritis corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque religiosis, qui priorum ne sua Episcoporum percipiunt jura, & contra canonicam eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si verò contra institutum hoc venerint, & ecclesiæ in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto, & quæ ceperint, irritum habeatur.

CAP. IV.

Suis privilegiis privandus est, qui alterum damnat.

Idem *Archiepiscopis* [& c *Episcopis*] *ad quos ista pertinent.*

Dilecti filii d fratres hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conquestione monstrarunt, quòd vos eis de malefactoribus suis justitiam facere non vultis, privilegia ipsorum recipere contemnentes. [1 *&c.*] Pro certo scias, quòd nos concessa vobis privilegia curtabimus, cùm eccl. Rom. scriptis authenticis ea minimè timeatis.

[1 *Nec ipsos eleemosynas quærere in vestris parochiis, aut fratres eorum sepelire aliquatenus permittatis. Quamvis vero eisdem fratres multis sunæ libertatibus & privilegiis a bonæ memoriæ Romanis pontificibus, qua ut nostris temporibus infringere minime sustinere: f. v. p. a. f. m. q. jam dictis fratribus in his qua Rom. eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam Rom. eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam tis, nec ea sibi contradicere vel denegare aliquatenus attentent. enum de vobis in veritate extero talia posse minus comperta.*]

a *Denunciasse.* b *C. 2. eo. tit. in 2. comp.* c *Ferre legendum est, ex registro.* d *In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *nunquam.* f *veritatis. in Concilio.*

a *Vide Calixtum Pap. 1. epist. 2. ad Episcopos Galliæ. Petrum Burch. lib. 11. decr. c. 38. & Ivo p. 14. c. 102.* b *Petrus Damian. & alios hic, vid. Martanum Socin. & alios in c. 1. seq. de formitate & gloss. & Genuinianum in c. quæsum. 7. §. 4.* c *Ita duo mss. & Episcopos, desunt in aliquot & versibi & mutilatus.* d *Ita duo mss. eod. tit. in 1. compilat.*

CAP.

CAP. V.

Etiam privilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admiserint, debent inde eos ejicere: & si non fecerint, Episcopus supplebit.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

Adhuc *a*: [1 *& infrà.*] Mandamus, quatenus hospitalariis præcipias, ut si quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis ecclesiarum sepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant. Quòd si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, exequaris.

[1 *In beatorum Apostolorum Principis cathedra Domino disponente quamquam immeriti summo constituti, ut plantare debeamus quæ ad divinum spectant decorem, & evellere & eradicare curemus, quæ obvia sunt rationi & profectum impediunt salutis. Inhibemus sanè quod hospitalarios nominatim excommunicatos auctoritatem Episcoporum ecclesiasticè præsumunt tradere sepulturæ, non cogitantes, quoniam grave sit eis in morte communicare, qui dum viverent, ecclesiæ à suo sinu pro suis excessibus segregarit. Vide quoniam hujusmodi præsumptionem & temeritatem minimè, nec debemus aliquatenus tolerare: s. v. p. a. s.*]

CAP. VI.

Contra privilegium ecclesiæ præscribitur spacio xxx. annorum, hoc vera si. vi s. eod. accedentibus.

Idem *Abbati & Monachis S. Andreæ Cisterciem. ordinis.*

Sicut *b* tenet, quam habetis in parœcia canonicorum de Plautio, per xxx. annos eis decimas persolvistis, eas sibi de cætero integrè persolvatis. Licet enim privilegium Rom. eccles. beneficio fratribus Cistercienf. ordinis *c* indultum fuerit, quòd de laboribus suis nullidecimas persolvere debeant: de privilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrahere voluistis, cùm liberum sit unicuique suo juri renunciare, eoq; modo non potestis vos in hac parte tueri.

CAP. VII.

De privilegiis non est judicandum, nisi eorum tenore inspecto, & secundùm contentiam eorum ab omnibus subditis sunt servanda p. s. quæ sedem.

Idem *Ambian.* d *Episcopo.*

Porrò *e* quamvis templarii & hospitalarii multa sunt libertatis prærogativa donati *f*, non dubitamus quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam pervenissent ad eos, fuerant habitatores. quod totum ex inspectione privilegiorum plenius advertere potes, & secundùm quod inveneris, ita observes. Sic enim eos volumus privilegiorum suorum fervare *g* tenorem, quòd eorum metas transgredi minimè videantur.

CAP. VIII.

Per solutionem census, qua fit Rom. eccl. non probatur exemptio à jurisdictione Episcoporum.

Idem *I. Apost. sedis legato.*

Recepimus *h* literas, quas de ecclesiis censualibus direxisti. Cæterùm diligentiam tuam volumus non latere, quòd sicut non omnes, qui specialiter beati Petri sui existunt, annuatim Apostolic. sedi censum exolvunt, ita non omnes censuales ab Episcoporum subjectione habentur immunes. Inspicienda sunt ergo ecclesiarum privilegia, & ipsorum tenor est diligentius intuendus, ut si fuerit deprehensum, quòd ecclesia, quæ eis solvit, specialiter B. Petri juris existat, & ad judicium *i* perceptæ libertatis census annuus conservetur, non immeritò poterit speciali prærogativa gaudere. Siverò ad indicium perceptæ protectionis census persolvitur, non ex hoc juri diœcesi. Episcopi aliquid videtur esse subtractum.

CAP. IX.

Privilegium uni concessum non potest ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & solet quotidie allegari.

Idem.

Sanè: *& infrà.* Temerarium est, & indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana ecclesia alicui, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere.

CAP. X.

In oratoriis privatu campana publicè teneri non possunt etiam per religiosos. hoc dicit, & tene menti hunc textum, quia quotidiè allegatur, & est in usu.

Celestinus III. *Abulen. Episcopo.*

Patentibus *a* literis certificari desideras, utrum templariis, hospitalariis, & aliis oratoria in domibus suis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publicèque pulsare. Respondemus autem consul. t. quòd non licet eis hoc agere: quin *b* potius per te per censuram eccl. appell. re. coërcendi sunt, ut ita sint suo jure contenti, quòd justitiam non impediant aliorum.

CAP. XI.

In tota provincia exhortationis officio privantur hospitalarii, qui mittunt pro eleemosynis colligendis, & si missi sunt laici, excommunicantur: si sunt clerici, ab officio & beneficio suspenduntur: & eadem suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem inpolluta ecclesia celebrant: & suspensi per Episcopos exemptos absolvi non possunt: & fratres privilegiatorum, qui ad eos se omninò non transferunt, privilegiati non sunt.

Innocentius III. *Archiepiscop. Lugdunen.*

Tvarum *c* nos tenor edocuit literarum, quòd fratres hospitalis sancti Ioannis, laicos & illiteratos mittunt pro eleemosynis colligendis: [1 *& infrà.*] Cùm *enim* in quadam ecclesia baptismali, eis à prædecessore tuo collata, quidam eorum percutiens vicarium sacerdotem, ipsam ecclesiam sanguinis effusione fœdasset, usque ad reconciliationem divina ibidem interdixisti officia celebrari: sed nihilominus *d* ipsi in ea divina officia celebrarunt. Alios verò Presbyteros ab officio suspensos per Episcopos suos, iidem, cùm sint laici, ad divina *e* officia restituunt exequenda. Quosdam præterea, quicum uxoribus suis in domibus propriis commorantur, eò quòd eis de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus secundùm legem terræ de sibi objectis respondere minimè teneantur. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate *f*: Frater. tuæ mandamus, quatenus si quos clericos aut laicos à dictis fratribus pro colligendis eleemosynis cruce falsò signatos inveneris, his à quibus ipsos missos esse constiterit, per totam provinciam *g* tuam exhortationis officium interdicas: missos, si laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas: si clerici, ab officio beneficioque suspendas, nullo prorsus privilegii beneficio, vel appellationis remedio prævalente. Eos verò, quos in prædicta ecclesia lege tibi diœcesana subjecta post interdictum tuum divina celebrare *h* cognoveris, eadem pœna suspensionis involvens, in ea (donec reconciliata fuerit) officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam suspensos ab Episcopis suis, & per prædictos *i* fratres ad officia sua temerè restitutos, in

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* b *Ca. 9. eod. tit. in 1. compilat.* c *Dilecti, etenim, deest in antiquis Cod.* d *Albien. al. Abian.* e *Cæt. eod. tit. in 1. comp.* f *dotatt.* g *conservare* h *Ca. 1. eod. tit. in 2. comp.* i *al. indicium, in aliquot antiq. ut paulo post.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *alit. quinimo potius per te.* c *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* d *al. ipsi ibi in ea, &c.* e *Dilectio, divina, deest in antiquioribus exemplaribus.* f *Vid. l. Iudeos. C. de Iuda. l. qui sine. ff. de negot. gest. & l. liberam. ff. de pecu.* g *Suam legitur in vulgatis libris, ex antiq. tuam repositum est.* h *Celebrasse.* i *al. ita: & prædictos fratres, &c. cæterum ex veteribus exemplaris. lecta impressa reposita est, & rescripsi sicut ostendit ita legi oportere.*

eandem sententiam suspensionis reducas. Illos verò, quos ad respondendum aliis secundùm legem terræ pro præmissa causa asserunt non teneri, nolumus excusari, quin eos ad respondendum (sublato appellationis impedimento) compellas.

[1 *Quas populus ex devotione pro sustentatione pauperum præfato loco mittere consuevit. Quidam verò qui non sufficiunt per se loca omnia circuire, sibi clericos sacerdotes, laicos etiam ribaldos nec religiosos in nequitiis exercitatos assumunt, eorum pestiferibus crucis characterem imponentes, sicq; gula & ebrietati deservientes, se valde honestos in aliis ostendentes, clerum & populum graviter scandalizant, cùm ipsi sine laici, prorum tamen sunguntur officiis, & tam clericis quam sacerdotibus præponantur: & non solùm Episcopis inobedientes existunt, verumetiam quasdam immunitates, tanquam ab Apostolica sede sibi indultas præsumunt sibi temerè vindicare.*]

CAP. XII.

Contenta in instrumento perdito probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si deponunt de tenore, & quòd erat sine vitio. h.d. Et non est alibi casus ita clarus.

Idem *Abbati & conventui S. Petri Eugubin.*

CVm olim *a* essemus apud Perusium constituti, & tu fili Abbas privilegium Lucii Papæ nobis præsentans illud laveris innovari, propter contradictionem Eugubini Episcopi asserentis hoc in suum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: *& infrà.* Te igitur & præfati Episcopi procuratoribus, in nostra præsentia constitutis, B. *b* basilicæ XII. Apostolorum Presbytero Cardin. dedimus in mandatis, ut super amissione ac tempore privilegiorum *c* testes reciperet, quos duceres producendos, qui fideliter redegit in scriptis depositiones x. testium juratorum: quorum depositionibus publicatis, dicti procuratores ad producendos testes, per quos inducti, à parte adversa repellerent, inducias postularunt: quas sub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud sed. Apost. probarent, quæ vellent, ubi onus probationis pars altera subiisset: [1 *& infrà.*]

Nos verò tam per depositiones testium, quàm assertiones quorundam fratrum nostrorum liquidò cognoscentes, talem dicti privilegii fuisse tenorem, quòd videlicet cœnobium vestrum nullo mediante ad Roman. eccl. pertineret, & quòd non liceret alicui Episcopo eidem monasterio & ejus ecclesiis excommunicationem indicere, ut fratres illic Domino servientes, ab omni potestate liberi, Rom. eccles. libertatis gratia potirentur, & quòd nulla in eis mentio diœcesani Episcopi habebatur: illud etiam attendentes, quòd cùm tu fili Abbas tempore Cœlestini prædecessoris nostri ad ipsius præsentiam accessisses, ipse inspectis ecclesiæ tuæ privilegiis te (licet excommunicatus ab Eugubien. Episcopo dicereris) tanquam non ligatum admisit ad osculum (quod præsumitur non feciste, nisi monasterium vestrum cognovisset ad Roman. eccl. specialiter pertinere) decernimus privilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione bullæ, chartæ vel literæ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium & assertiones fratrum noscitur extitisse.

[1 *Cæterum quoniam infrà tempus datum terminum & receptum qui producendis testib. datus fuerat, defecerunt.*]

CAP. XIII.

Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, sed antiquum conservat. h.d. quoad titulum.

Idem *Cathalon.* d *electo & Abbati trium Fontium.*

EX parte *e* Abbatissæ ac sororum Iotren. ecclesiæ extitit intimatum, quòd Melden. Episcopus commissionis occasione cujusdam [per a literas] in nullis delegatos obtentæ (in qua nulla mentio habebatur de ipsarum privilegiis, quæ illas & earum ecclesias, clerum & populum Iotren. ad Apostolicam sedem mediante spectare declarant, quorum ipse minister) eos incœperit graviter molestare, cohercendo ipsis, ac à clero & populo Iotren. subjectionem indebitam requirendo: *& infrà.* Verùm cum judices ipsi de gravarent, ad appellationis beneficium convolarent: *& infrà.* Sed judices appellationi non deferentes, infragilitati sexus compatientes earum, in Abbatissam communicationis, & in clerum, & in populum Iotren. interdicti sententias protulerunt. Sanè cùm prædicta Iotren. ecclesiæ prædicta & alia in nostra præsentia fuissent, privilegium nobis Apostolicum ostenderunt, quod ecclesiam Iotren. constabat ad Romanam specialiter pertinere. Nos autem eosdem propter appellationem prædictam, diutius detinere quia tandem nullus apparuit idoneus responsalis, partem *b* defensaret adversam, privilegium Apost. ecclesiæ Iotren. concessum duximus innovandum, nomen, ut per innovationem ipsius eidem ecclesiæ juris accrescat, quàm per privilegia prædecessorum obtinuit: cùm per hoc non novum conferre, sed antiquum jus conservare velimus.

CAP. XIV.

Ecclesiæ utens duplici privilegio exemptionis, sine sufficiente uno, potest nihilominus ex alio se juvare & tenere: nemo exemptus promittere obedientiam diœcesano: regulares exemptionis non potest sine licentia diœcesani ecclesiam suburbanam non exempto: & si exemptus de facto alium ne cumpto ordine ecclesiam, cedat jure Episcopo.

Idem *Colubrien. c Episcop.*

CVm olim *d* propter quæstiones, quas adversus priorem & canonicos monasterii sanctæ Crucis Colubrien. pro quibus ad audientiam nostram fierat appellatum, moram feceris longiorem: quia pars altera nullius comparuit responsalis, eidem rerum ut minum duximus præfigendum, in quo venire vel mitterent super privilegiis omnibus & libertatibus, quæ à Rom. Pontif. vel ab M. quondam Colubren. Episcopo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus adversus eos à Colubrien. ecclesia intentatis, definitivam sententiam recepturi: *& infrà.* Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis vestris de Sistria, & de Serra *e* Abbatibus, & fratre Monacho Sistrien. quibus causa prius fuerat delegata, proponere probare, si quid aliud proponendum duceret: superabundant: *& infrà.* Judices autem sufficienter informati esse de causa credentes, monasterium sanctæ Crucis expensis, quas per quadriennium occasione hujusmodi negotii juraveras te fecisse, damnarunt, confirmantes sententia libertatem, quam dictus M. Colubren. Episcopus contulerat monasterio S. Crucis, cùm ipse assensu per portarium Regis extorto. Præterea idem M. prædecessor tuus fuerat canonicus regularis, duo millia Marabatinorum *f*, quæ acquisierat in Episcopum jam promotus monasterio dederit memorato: ipsum ad restitutionem eorum judicio coëgerunt. Insuper ecclesias omnes, quas monasterium fundarat (quia pars S. Crucis nec præscriptione, nec fensione alia probationibus contra se factis objicere judicarunt in jus Colubrien. ecclesiæ, cum Vestrum medii temporis revocari: *& infrà.* Tandem procu-

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Bald. in l. fin. C. de ed. Bart tract. de teste. Specul. tit. de legato. §. superest. num. 17. Doctor. in l. ult. C. de edicto D. Hadr. toll.* b *P.* c *al. privilegii.* d *Cathalon.* e *Cap 3. eod. tit. in 3. comp.*

a *Ha duæ voces, per literas, desunt in antiquior. C. & omnes Vaticani.* b *defenderet.* c *al. Colubrien.* d *Ch. 4. in 3. compil.* e *Serra. alii Serta.* f *al. ita propositum duxerunt ad probandum.* g *al. Marabatinorum.*

monasterii proposuit sententiam non valere nec tenere. Quòd si aliàs etiam sententia memorata teneret, quia tamen monasterium fuit indefensum, nec exhibita fuerant coram eis privilegia libertatis (ne delictum personæ in damnum ecclesiæ redundaret) debeat ad exhibitionem privilegiorum suorum admitti: quod sibi concedi de solita benignitate sedis Apost. postulavit. Nos igitur attendentes, quòd eadem privilegia non solummodò pro libertate monasterii faciebant, sed etiam exprimebant ejus nostrum, & eccles. Rom. justitiam tuebantur: ne in non monasterii læsio redundaret, ad privilegia exhibenda, eorum ejus de gratia duximus admittendam: & infrà. Distinguentes itaque inter libertatem per prædictum Episcopum ecclesiæ ipsi concessam, & libertatem, quam ei longè ante tempus ipsius Episcopi Apost. sedes indulsit, quia nobis constitit extortum fuisse in Episcopi concessione canonicorum assensum, & concessionis paginam in aliquot lineis habuisse rasuras, & subscriptiones singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram remordere, nec esse variis subscriptionum manibus variatum, sed a primo ad ultimum eadem manu conscriptum, libertatem ab ipso Episcopo concessam [per extortionem] irritam decernimus & inanem: super hoc sententiam delegatorum judicum confirmantes. Quia verò evidenter agnovimus ex privilegiis antedictis, prædecessores nostros ecclesiæ sanctæ Crucis libertatis privilegium indulsisse, & quòd in ea possessione ramdiu fuerat liberatus, quòd aliis etiam cessantibus præscripsisset: libertatem ei à prædecessoribus nostris indultam, auctoritate apost. confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes. Super a hoc autem in nullo sententiæ delegatorum judicum derogamus, cùm ipsi de hac non cognoverint libertate: & infrà.

Cumque libertatem à prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmamus, ad jus professionis (quod est contrarium libertati) monasterium decernimus non teneri, non derogantes judicibus delegatis, quibus liberatis privilegia non fuerant præsentata: in cæteris autem latam à prædictis judicibus sententiam pro Colubrien. ecclesia confirmamus.

CAP. XV.

Contra privilegia ecclesiæ minori spacio quadraginta annorum non præscribunt b. d. secundum verum intellectum.

Idem *Episcopo & magistro G. Lemovicen.*

Accedentibus b ad præsentiam nostram Abbatis & conventus Naviacen. ex una parte, & templariorum de Toren. ex altera procuratoribus, procurator monachorum proposuit, quòd cùm decimas terrarum de Sarsale diu quietè possederint antequam ad templariorum dominium pervenissent: & postquam templarii terras acquisiere, prædictas decimas earundem per xl. annos & amplius pacificè possedissent, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: [1 c ¶.] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Abbas & monachi sufficienter ostenderint, quòd templariis decimas de terris prædictis per xl. annos continuè perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum templarios compellatis. Cùm enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint, eis remisisse tacitè præsumuntur. Quòd si in probatione defecerint, ab iplorum impetitione templarios absolvatis, ipsis super hoc silentium perpetuum c imponentes.

[1 *His igitur & aliis quæ coram prædicto capellano fuere propositis plenum intellectum, quia de ipsis non potuit exhiberi plena fides.*]

a *Alper hoc autem.* b *C.3.eod.tit.in 3.comp.* c *Diu perpetuum, deest in antiq. Cod.*

CAP. XVI.

Exemptus ratione certa rei vel certi loci, non censetur exemptus respectu alterius rei vel loci: h. d. & est textus notabilis, & multùm allegabilis.

Idem *Episcopo Lingonensi.*

CVm capella a ducis Burgundiæ b gaudere dicatur hujusmodi privilegio, quòd nullus Archiepiscopus vel Episcopus in personas canonicorum ejusdem capellæ suspensionis vel excommunicationis aut interdicti sententias audeat promulgare: quidam capellæ supradictæ canonici, qui parœciales ecclesias à te tenent, occasione privilegii prælibati in his etiam, quarum jurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exemptos, ut quantumcunque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recusant & sententiæ subjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti sunt ejusdem ratione capellæ, Apostolicis privilegiis deferas reverenter: sed in quantum ratione parœcialium ecclesiarum vel aliàs jurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eosdem libere prosequaris.

CAP. XVII.

Per exemptionem concessam monasterio, capella sibi subjecta non censentur exceptæ.

Idem *Abbati & fratribus Evasen. c cœnobii.*

EX ore d sedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectissima debet exire sententia, quæ contra justitiam nulli parcat, sed reddat unicuique quod suum est. Cùm igitur inter vos & Vigor. e Episcopum, super monasterii vestri subjectione, ac libertate controversia verteretur: monasterii vestri proposuit procurator, quòd idem monasterium ab ipsa sui fundatione liberum extitit & exemptum: & ad hoc probandum privilegia prædecessorum nostrorum inducens, unum Constantini, & alterum Alexandri, nec non indulgentias Cle. & Celest. quorum usum continuum à longis retrò temporibus per depositiones testium ostendere nitebatur: & infrà. Porrò in privilegio Constan. quiddam contineri perspicitur, per quod idem cœnobium videtur ad jurisdictionem Episcopi pertinere: videlicet, quòd Abbas ejusdem primum locum post Vigorien. præsulem semper obtineat. Unde cùm locum ipsum obtinere non possit in generali concilio, neque in provinciali: quoniam absonum esset, ut Abbas primus post illum super alios Episcopos resideret: relinquitur ergo, quòd locum illum in episcopali synodo intelligatur habere: quare tenetur ad synodum episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere ac servare. In privilegio verò Alexandri Papæ quiddam f aliud continetur, per quod diœcesanus Episcopus in eodem cœnobio jurisdictionem suam (etsi non in omnibus, in quibusdam tamen) retinuisse videtur: cùm in illo dicatur, quòd Vigor. Episcopi ab ejusdem loci fratribus aliquid injustè non exigant, sed his tantùm contenti permaneant, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: unde constat, quòd Abbates Episcopis aliqua de suis exhibere tenerentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis: cùm à neutra parte sit probata præscriptio, sententialiter definimus, quòd Evasen. g cœnobium liberum est in capite, tanquam ab episcopali jurisdictione prorsus exemptum, & soli Rom. eccl. subjectum, tuteta tamen ipsius Cantua. Archiepisc. reservata: in membris autem, quæ non probatur exempta, diœc. Episcopo ipsum subjacere decernimus: propter quod Abbas ad synodum h ejus debet acce-

a *C.6.eod.tit.in 3.comp.* b *al. Divonen. at in veteri comp. ita, Bohemiæ: sed vaticana & alia exemplaria constanter habent Burgundiæ.* c *Evasin. al. Evasien.* d *C.7.eod.tit. in 3.comp. Initium sumitur ex Apoc.c.1.& 9.* e *VVigornien. al. VVigoren.* f *quoddam in antiq.* g *Evasin.* h *Vid. Concil. Trident. sess.24.de reform.c.2.*

dere, primumque locum post Vigor. Episcopum obtinere: pro ipsis quoque membris non exemptis, idem Abbas tenetur Vigor. Episcopo exhibere reverentiam, obsequium & honorem: quibus Vigor. Episcopus sibi competenter exhibitis debet manere contentus.

CAP. XVIII.

Receptus sub protectione Papæ, per hoc non censetur exemptus. hoc dicit.

Idem *Ausonen. Episcopo.*

EX parte *a* tua fuit quæstum, utrum clerici & laici qui literas protectionis ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine cum omnibus rebus suis sub Apostolica protectione consistere declarantur, à jurisdictione Episcopi diœcesani sint exempti. Nos *b* autem tibi respondemus, quòd per literas hujusmodi ab Episcoporum suorum potestate minimè subtrahuntur.

CAP. XIX.

Religiosi, quibus à Papa concessum est, ut ecclesias ei subjectas possint in proprios usus convertere: non auctoritate propria, sed à diœcesano possessionem illarum ecclesiarum recipere debent: nisi in privilegio aliud exprimatur.

Idem *Elden. Episcopo. c*

PAstoralis *d* officii: & infrà. Interrogasti utrum viris religiosis, quibus à sed. Apost. est indultum, ut ecclesias suas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum, liceat auctoritate propria possessionem earundem intrare, vel per diœc. Episcopum *e* in ipsa sint potius inducendi. Ad quod respon. nisi forte in indulgentia summi Pontificis id contineatur expressum, suo Episcopo inconsulto, in possessionem ipsarum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam hujusmodi episcopali juri non credimus derogari.

CAP. XX.

Si is propter cujus delictum positum est interdictum, illud non servat, alii nihilominus servare tenentur: secus si ille non servatur, in cujus favorem latum fuit.

Idem *Episcopo & capitulo Tripol. f*

PEtistis per sed. Apost. *g* edoceri, utrum cùm propter hospitalarios vel templarios civitas vestra generali supponitur interdicto eisdem non servantibus, vos illud teneamini observare? Ad quod duximus respondendum, quòd illorum excessus vobis non præbet licentiam excedendi. Sed si præfati hospitalarii vel templarii privilegiorum suorum fines excesserint, violando temerè interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum: ne videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præsumptionis eorum, quamdiu ipsi violaverint interdictum, de nostra licentia celebretis.

CAP. XXI.

Privilegium concessum monasterio, ut ejus monachi excommunicari non possint, intelligitur de monachis existentibus in monasterio, vel in ecclesiis sibi subjectis utroq; jure. hoc dicit. Et est casus quotidianus.

Idem.

QVoniam *h* per confessionem constat partis adversæ, quòd Nepesinus Episcopus, jus episcopale percepit in ecclesia sancti Basilii de *i* Flagen. credimus quòd non obstante illo capitulo privilegii, quod monasterio est indultum, ut nullus Episcopus ecclesias utroque jure illi subjectas interdicto supponere, vel monachum seu clericum ejusdem monasterii synodare vel excommunicare præsumat, præfatus Episcopus possit interdicere dictam ecclesiam, & excommunicare monachum seu clericum vestrum ad ejus regimen deputatum, cùm alterutrum de jure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum esse intelligendum, videatur monachis aut clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad ecclesias destinatis utroque jure sibi subjectis.

CAP. XXII.

Episcopus remittens alicui ecclesiæ decimas episcopales videtur remisisse videtur non solitas præteritas, sed & futuras. Et dic sine notabilis.

Idem *Londonen.* a *Archiepiscopo Apost. se legato.*

QVia circa *b* & infrà. Quæsivisti utrum omnium sanctorum privilegium prædecessorum tuorum per episcopalibus decimis retinendis indultum eisdem re valeant ad possessiones acquisitas, & postmodum acquirendas?

Super quo tale damus responsum, quòd si decimarum illarum remissio facta extitit secundum canonicas sanctiones, prædecessor tuus indefinitè decimas episcopales monasterio remittendo (cùm nihil excepit, & penitus excepisse, ac in beneficiis plenissima & interpretatio habenda, nec debeat una eademque substantia diversa jure censeri) intellexisse videtur, non solùm de earum possessionum illius temporis, sed futuri.

CAP. XXIII.

Denit concilium ordinem quatuor patriarchalium, & ibi servata, ubi ponit tria privilegia ipsorum. Primum, quod dant pallium. Secundum die dominico, qua ea sibi ferri faciunt, præter quam in casibus hic exceptis. Tertium, quod omnibus, quia ad ipsos appellatur, & in hoc præponitur eis.

Idem *in Concilio generali.*

ANtiqua Patriarchalium *d* sedium privilegia servantes sancta universali synodo approbante, statuimus, ut post Romanam ecclesiam (quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium & magistra) Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineat: Servata cuilibet propria dignitate, ita quòd postquam antistites earum à Romano Pontifice receperint pallium (quod est plenitudinis officii pontificalis insigne) præstito sibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis suffragantis pallium impartiantur, recipientes pro se professionem canonicam, quæ Romanæ ecclesiæ sponsionem obedientiæ ab eisdem ministeriæ *e* verò Crucis vexillum ante se faciant ferri, deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque simul Pontifex præsens extiterit, aut ejus legatus quem à latere postolicæ dignitatis. In omnibus autem præmissis eorundem jurisdictioni subjectis ad eos (cùm metropolitæ rit) provocetur: Salvis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis: quibus est ab omnibus tamen deferendum.

CAP. XXIV.

Privilegium religiosis concessum ut possint suis ecclesiis suos tempore interdicti, intelligitur de illis capitaneis quæ manent in seculo, obtulerunt se tamen ordini, mutant habitum, vel de illis qui bona sua ex deberunt ulli fratri sua. Item Privilegium religiosis concessum, quo excommunicati non tenerdictum, semel in anno aperiantur ecclesiæ, ut celebrent divina, intelligitur quòd una tantum sola ecclesia aperiatur hoc secundò.

Idem *f in eodem.*

a *Cf. eod. tit. in 3. comp.* b *al. saltem.* c *Helsen. al. Belsen.* d *C. 9. eod. tit. in 3. comp.* e *Delito, Episcopum, deest in pleriſq; exemplar.* f *Tripolitan.* g *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp.* h *C. 4. eod. tit. in 4. comp.* i *al. Basilis de Flagen. al. Flayan.*

a *London.* b *Cf. eod. tit. in 4. comp.* c *De ambitione an & quando æquipollet universali, vide Gen. Lat. in locutione an & quando æquipollet universali, dignitas & nomen c. 13.* d *De Patriarcharum prærogativa, dignitate & nomine Chassan. in Cat. glor. mundi, p. 4. consid. 5. Nic. Iser. in suo trac. Conc. n. 30. & seq. v. secundum locum.* e *Vide Gen. ad. tit. 2 privileg.* f *Scilicet Innoc. III. in Conc. Lateran. 2. cap. 42. in. tit. in 4. comp.*

VT privilegia, quæ quibusdam religiosis Romana concessit ecclesia, permaneant inconcussa, quædam in eisdem duximus declaranda, ne minùs sanè intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint meritò revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Sanè quibusdam regularibus Apostolicæ sedis indulsit, ut his qui fraternitatem eorum ullimpserint, si forsitan ecclesiæ, ad quas pertinent, à diuinis officiis fuerint interdictæ, ipsosque mori contigerit, sepultura ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos ecclesiarum prælati apud ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad ecclesias suas deferant nullatenus: hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui adhuc manentes in seculo eorum ordini sunt obligati, mutato habitu seculari: vel eis, quia bona sua dederint inter vivos, retento sibi (quamdiu in hoc seculo vixerint) usufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum regularium vel aliorum non interdictas ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim sibi collatis, dissolvatur pariter & vilescat ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam, quod hujusmodi regularibus est indultum, ut si qui fratrum suorum qui ab eis missi fuerint adrecipiendas fraternitates sive collectas in quamlibet civitatem, castellum, vel vicum advenerint, si forte locus ille à divinis officiis sit interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur ecclesiæ: ut exclusi excommunicatis, divina ibidem officia celebrentur: sic intelligi volumus, quòd in eadem civitate, aut castro, aut villa una tantùm ecclesia ejusdem ordinis fratribus semel (ut dictum est) aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum sit, quòd in eorum jucundo adventu ecclesiæ aperiantur, non tamen ad ecclesias ejusdem loci divisim, sed prædictorum locorum conjunctim sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci visitarent ecclesias, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prædictas quicquam sibi usurpare præsumpserint, gravi subjaceant ultioni.

CAP. XXV.

Tempore generalis interdicti, Episcopi non prohibiti, qui fuerunt aliquibus mortuis clam celebrare possunt. & hodie istud non est privilegium Episcoporum, sed jus commune: ut in c. fi. de sent. excom. in 6. & ibi plene habetur an & quando, & qualiter possit celebrari tempore interdicti.

Idem *a in eodem.*

QVod nonnullis est religiosis indultum, in favorem pontificalis officii ad Episcopos extendentes concedimus, ut cùm commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis exclusis, possint quandoque januis clausis suppressa voce, & non pulsatis campanis divina celebrare officia: Nisi & hoc ipsum eis expressè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui causam nunquam præstiterint interdicto, nec quicquam (dolo vel) fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum stipendium pertrahentes.

CAP. XXVI.

Privilegia non sunt volenda etiam indirectè. hoc dicit generaliter.

Honorius III. *Archiep. & Episcopis, in quorum diœc. monasteria & Prioratus Cluniacen. monasterio subjecta consistunt.*

QVantò amplius: & infrà. Sanè dilecti filii Abbas & conventus Cluniacen. *a* gravem nobis querimoniam obtulerunt, quòd quidam vestrum & vestrorum officiales, cùm in eos & sui ordinis monachos non possint excommunicationis & interdicti proferre sententias, eò quod super hoc Apostolicæ sedis privilegiis sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo seu emendo, aut aliàs eis communicant, sententias præferunt memoratas: & sic Apostolicorum privilegiorum, non vim & potestatem, sed fòla verba servantes, dicti ordinis monachos quodammodo excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipsi monachi quantum ad hoc judicentur judicio Iudæorum, & qui eis communicant in prædictis, majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri. Nolentes igitur hæc crebris ad non clamoribus jam perlata, ulterius sub dissimulatione transire, vobis universis & singulis mandamus, quatenus hujusmodi sententias in fraudem privilegiorum nostrorum de cætero non feratis: quia si super hoc ad nos denuò clamor ascenderit, non poterimus conniventibus oculis pertransire, quin promulgatores talium sententiarum severitate debita castigemus.

CAP. XXVII.

Qui in habitu, & tonsura, & cæteris ut laici conversantur, deprehensi in maleficiis, se pro clericis non defendunt, sed communiter summantur.

Idem *V. quondam Anglorum regina illustri.*

EX parte *b* tua fuit propositum, quòd nonnulli literati, quos nec habitus nec tonsura clericos profitentur, in terra tuæ jurisdictioni subjecta degentes, cùm deprehenduntur in aliquibus foris factis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt seu etiam resumunt tonsuram abjectam seu habitum clericalem, licet antè pro laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpto, malitia foveatur, si tuam jurisdictionem exerceas in hujusmodi delinquentes, qui sine tonsura & habitu in delicto fuerint deprehensi, æquanimiter duximus tolerandum: cùm malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potius obviari.

CAP. XXVIII.

Parisiis & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem. *c*

SVper specula: & infrà. Sanè licet sancta ecclesia legum secularium non respuat famulatum, quæ æquitatis & justitiæ vestigia imitantur: quia tamen in Francia & nonnullis Provinciis, laici Romanorum Imperatorum legibus non *d* utuntur, & occurrunt rarò ecclesiasticæ causæ tales, quæ non possint statutis canonicis expediri: ut plenius sacræ paginæ insistatur: [1 & 3.]

Firmiter interdicimus, & districtius inhibemus, ne Parisius, vel civitatibus, seu aliis locis vicinis quisquam docere vel audire jus civile præsumat. Et qui contrà fecerit, non solùm à cautarum patrociniis interim excludatur, verùm etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filii sic diligentius præscripta servetis, & faciatis studiosius ab aliis observari, quòd vere amicæ sponsi positis meritò comprobari, dum paranymphos suos eruditos ad epithalamica carmina curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatus nost. an. quar.*

1 Innocen. III. in Concil. Lateranen. 3. & ca. eod. tit. in 4. compilat.

a *De ordin. Cluniacens. origine & antiquitate Chass. in Catalog. glor. mundi. p. 4.* b *Vid. Cevar. pract. quæst. c. 32.* c *Ca. Paris. & cæter. Pralat. Paris. constitutis quare supr. de magistris, &c.* d *Quatenus gloss. & Dd. hic quærunt an omnes subsint Imperatori. vide Chass. in cata glor. mundi, p. 5. cons. 28.*

[1 *Et discipuli Elisæi liberius juxta fluenta plenissima residerant, ut columbæ dum in januis scalas non invenerint, ad quas divertere valeant pedes suos.*]

CAP. XXIX.

Innovatio privilegii jus novum non induxit, sed vetus conservat.

Idem *Episcopo Bajocen.* a

QVia *b* intentionis nostræ: [1 & 2.] Cùm innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo statu esse volumus, in quo tempore impetratæ innovationis dignosceris extitisse. Cæterùm nullum per hoc intendimus juri aliàs eidem monasterio competenti præjudicium generari.

[2 *Non extitit, ut per innovationem quam fecimus cujusdam scripti monasterii S. S. Caldonen. quod in registro bo. me. Alex. pp. p. n. reperimus contineri, derogaretur ecclesiæ Bajocen.*]

CAP. XXX.

Privilegiati ut ubique, possint cum altari viatico celebrare, hoc possint sine licentia prælatorum.

Idem.

IN his *c*, quæ ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna sed benigna esse potius interpretatio facienda. Vnde mirari compellimur, quòd cùm fratribus prædicatoribus & minoribus duximus indulgendum, ut ubicunque fuerint, sine parœcialis juris præjudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidã nimis strictè interpretando indulgentiam nostram nituntur asserere, quòd per eam prædicti fratres præter prælatorum adsensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. Cùm autem eis nihil conferret memorata indulgentia, sine qua id prælatis annuentibus liceret eisdem: fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ jure parœciali proveniunt prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita quòd dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti.

CAP. XXXI.

Privilegium de decimis novalium non solvendis non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati possessas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat mentio.

Gregorius IX. *majoris ecclesiæ & Christianitatis Decano & Archidiac. Lincon.*

DVdum inter priorem & conventum de Butele *d* ex parte una, & priorissam & moniales de Campesse ex alia, super decimis lite mota: & infrà. De consilio fratrum nostrorum decernimus, juri prædictorum prioris & conventus super decimis novalium, in quarum erant possessione tempore illo, quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt, à parte altera de decimis novalium non solvendis non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem, præjudicium generari.

CAP. XXXII.

Confratres privilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad episcopalia jura tenentur.

Idem.

QVidam (sicut asseris) in privilegiatorum fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus episcopalibus respondere. Verum quamdiu hujusmodi fratres moram in domibus suis fecerint *e*, eos compellere poteris ad dicta jura, tibi integrè persolvenda.

a *Bajon.* b *Doctores in c. si. su. de fid. inst. & in c. Albericus. & c. significavit. De testibus.* c *Glos. & Did. in ca. quoniam. De preleg. l. 7. & Sylvestrum in Summa, verbo altare. q. 8.* d *al. de Buten.* e *Vide l. si. quam Bald. dicit esse singu. C. de jure fisc.*

CAP. XXXIII.

Quoad privilegium retentionis decimæ, semel novali semper novale.

Idem *Archiepiscopis.*

COnsultationi vestræ b. r. quòd certa, de qua non exstat memoria quòd aliquando culta fuisset, inculta religiosos viros noviter ad culturam, perpetuâ immunitate ad immunitatem de non solvendis decimis novalium jure censeri. Cùm aliàs nonnunquam contingat, dulgentiam de novalibus plus eis dispendii, quàm utilitatis adferre.

DE PVRGATIONE CANONICA.

TITVLVS XXXIV.

CAP. I.

Infamatus fide dignus per juramentum se purget, alias pro convicto censetur non idoneus enormiter peccans.

Ex Concilio Triburiens.

NObilis *a* homo, vel ingenuus, si in furti vel alio crimine accusatus crimen negaverit, si fidem ejus habere voluerit, cum duodecim ingenuis se expurget. Si autem antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad sacramentum, sed ei (sicut qui ingenuus non est) purgatio inducatur.

CAP. II.

Infamatus tertiò monitus se corrigere, nisi, ad purgandum a officio suspenditur.

Ex Concilio Agathen.

SI quis Presbyter negligens vitæ suæ, pravis cœpit mala de se suspicari permiserit, & populus ei falso juramento, seu banno Christianitatis adsistere nolu miam ejus patefecerit, certisque accusatores crimini defuerint, admoneatur *b* primò seorsum ab Episco deinde sub duobus vel tribus testibus: & si non emendaverit, Episcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò nec sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad condignam satisfactionem, ne populus delictum in eo scandalum patiatur.

CAP. III.

Etiam regulares purgent se de delicto secundum regulam unicam.

Ex Concilio Melden. c

MOniales si libidinibus inservire occultum fuit, manifestè detegi non valuerint, ejus expiandi turpinionis malam famam canonicè purgare cogantur.

CAP. IV.

Si delictum est probabile, non indicitur purgatio, aliter secus quoad titulum.

Ex eodem.

SI quis de gradu ecclesiastico raptoribus adsistens, manifestè prodiderit, à proprio gradu repellatur. Et si res similibus exinde suspectionibus fuerit propalata, canonicè se expurget.

CAP. V.

Infamatus contra quem crimen probari non potuit, tenetur purgare juramento de veritate: cumpurgatores vero de credulitate.

Innocentius Papa d *Aquilegien. Patriarchæ & Mantuan. Episcopo.*

QVotiens *e* Tridentinus Episcopus de homicidio impetitus sit, vos latere non credimus, &c.

a *Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. sect. Talia 33. q. 5.* b *habetur c. 1. Xii. de purg. vulg. in 1. comp.* c *Observatur fraterna correctionis, de qua plenè B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 3. ad 3.* d *al. Tolinc. Prop. 5.* e *C. 10. in Conc. impressis, non c. 2. ut quam Burch. l. 1. dec. cit.* f *lea. 2. q. 4. c. quotiens. C. 4. ad l. in 1. comp. Rufinus, Cino, &c.*

ores scripturam adferentes, testes secundùm formam canonicam producere nequiverunt, scilicet quòd ecclesiam sancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: [1 & infrà.] Communi fratrum nostrorum consilio judicamus, ut tertia manu sui ordinis, & quarta Abbatum & religiosorum sacerdotum, de supradicta simonia debeat se purgare. Potrò purgationis tenor erit huiusmodi: Episcopus jurabit primùm super sancta Dei Evangelia, quòd pro ecclesia sancti Petri Presbytero P. dando, nec ipse per se, nec per submissam personam, nec aliquis pro eo se sciente precium recepit: deinde purgabitur super sancta Dei Evangelia jurabunt, quòd ipsi credunt eum verum juravisse.

[Reus ab ejusdem ecclesiæ laicis acceptus. Verùm quoniam non accusatores nec testes secundùm formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt.]

CAP. VI.

Episcopus parœcianum suum infamatum compellit ad se purgandum, nisi ab eo legitimè appellaverit.

Alexander III.

NOsinter a alios: & infrà. Quia nos t. f. consulere voluit, utrùm Episcopus parœcianum suum ad purgationem cogere possit: Consul. t.t.r. quòd si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore & testibus deficientibus, ad purgationem est per ipsum Episcopum compellendus: nisi fortè super ipso ad superiorem judicem duxerit appellandum. Sanè si appellaverit, ejus parebit judicio, ad cujus examen causam voluerit per appellationem transferre.

CAP. VII.

Compurgatores debent esse honesti, & notum habere eum, quem purgant; nec debent à judice vel alio impediri: & deficiens in purgatione, punitur ut convictus.

Idem *Gaietanen. electo.*

CUm P. Mànconella b Presbyter: & infrà. Purgatores illius honestatis & opinionis esse volumus, quòd verisimile sit eos nolle amore vel odio, seu obtentu pecuniæ pejerare. Vt autem idonei appareant, necesse est ut ejus, quem purgare debent, vitam & conversationem agnoscant. Deficientem verò in purgatione, omni officio & beneficio ecclesiastico privare procures: Præcavens, quòd si qui purgando in sua voluerint purgatione assistere, nullam eis malevolentiam vel indignationem ostendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantum in te est, impediri permittas.

CAP. VIII.

Absolutio falsa secundùm purgationem vulgarem non tenet, & ea non obstante, potest judex de novo purgatio: & admittitur accusator.

Lucius III.

EX tuarum c intelleximus continentia literarum, quòd cùm H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) à sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris nostri literas tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgavisse, & Episcopum suorum literis absolvisse. Quia verò peregrina judicia sunt inhibita, purgationem quam præstitit, sufficere non putamus: mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, ut cum septima aut quinta manu sui ordinis (sicut expedire cognoveris) per purgationem canonicam innocentiam suam ostendat, sibi injungas: quam cum præstiterit, suspensionem sine difficultate relaxes, & cum testimonii boni virum annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obstante, absolvas.

a Ca. 4. tit. de offic. & pot. prael. & jud. ord. in 1. comp. & c. 7. eod. tit. de purg. can. in 1. comp. b Ca. 12. eod. tit. de accus. in 1. compilat. c Ca. eod. tit. in 1. compilatione & post conc. Lateran. sub Alex. III. p. 41. a. 20.

CAP. IX.

Sufficit quòd compurgator sit tolleratus ab ecclesia, bonæ famæ, nec de crimine suspectus condemnatus.

Idem *Vintonien. Episcopo.*

COnstitutus a in præsentia nostra P. Diaconus: & infrà.

Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quòd purgationem oblatam recipere noluisti, nisi prius commendasses nomina singulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus & cæteris circumstantiis prius inquireres diligenter, tanquam esses ordinationes facturus: utinam sic discuteres ordinandos. Sanè in purgationibus faciendis, cùm satis sit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, secundùm propriam conscientiam & opinionem jurare, quòd purgandus à crimine sit immunis, vel quòd bonum exhibuit juramentum, si purgatores ab ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt absque ullius indagine admittendi.

CAP. X.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio, sed etiam à beneficio, donec se purgaverit. hoc primò. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secundò. Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus. hoc tertiò. Et deficiens in purgatione, punitur ut convictus. hoc quartò.

Innocentius III. *Senon. Archiepiscopo.*

INter solicitudines b nostras illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: [1 & 3.] Licet [ergo] ecclesiastica constitutio tales ab officio tantùm usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen eum etiam à beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quòd licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra decanum facere videbantur, quum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & servantes justitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei quartæ decimæ manus sui ordinis duximus indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus: mandamus, quatenus accitis c tecum Nivern. & Patisien. Episcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem processerint comprobandam, sint fide catholici, & vita probati, qui conversationem & vitam ipsius non tam moderno tempore noverint, quàm transacto. Purgatione verò recepta, beneficium ei restituere non postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur, ita tamen ut publicè familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias insuper ei districtè, ut in prædicta & aliis villis circumpositis professeatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & detestetur hæreticam pravitatem: sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam famam d, & omne scandalum & suspicio de catholicorum mentibus deleatur. Quòd si forsan in purgatione defecerit, eum ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depositum, ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

a Ca. 6. eod. tit. in 1. compila. & post conc. Lateran. part. 8. ca. 21.
b C. 1. eod. tit. in 3. comp. c ascitu. al. accersitu. sed in regist. & antiquis ut est impressum. d dicto, bonam, deest in regist. & pleriscq; antiq. exemplarib.

[1 *Quæ mobuntur vineam Domini demoliri, species quidem habentes diversas, sed caudas admixtæ colligatæ, quadam de vanitate conveniunt in ipsum. His sunt namque caupones, qui aquam vino commiscent, qua virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui juxta verbum prophetieum, arcum vero amaram intendunt, ut sagittent in occultis innocuos: quorum error serpit ut cancer, sta quòd nisi botrus in flore ladatur, fructum non solùm amarum, sed etiam pestiferum germinant. Hos Apostolus egregius prædicatur in epistola sua prophetico sermone describit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos sacerdotes tibiis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo area fœderis præcedente & muri corruant Hiericho, qua jam fuerat perpetuo anathemate condemnata: sta quòd si quis ex ea regulam auream fuerare præsumpserit, cum Achor filio Charmi lapidibus obruatur. Nos igitur scientiam literarum & honestatem morum pariter attendentes.*]

CAP. XI.

Breve est, nec potest aliter summari.

Idem *Abbati sancti Dionysii, & Presbytero S. Martini.*

CVm dilectus *a* & infrà. Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittantur personæ, quæ vicinæ sint & honestæ.

CAP. XII.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non est de necessitate indicenda purgatio, potest tamen indici ad infantiam purgandi.

Idem.

CVm *b* in juventute sua: & infrà. Quia verò pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinquecclesi. Episcopo per literas nostras ad majorem cautelam injunximus, ut ab illius familiaritate cessando taliter se haberet, quòd sinistra de ipso suspicio non posset haberi: sed inimicus homo rescriptum literarum subripiens, apud Regem & regni magnates ipsum nequiter publicavit, ut sic deberet amplius infamari. Vnde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licet pulsati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversus ipsum potuimus commoveri, scientes quòd dictum unius facilè sequitur multitudo: ubi verò idem Episcopus ad Strigon. metropolim extitit postulatus, quidam, qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius facilius impedirent, illius criminationis carbones reaccendere sunt molsti: unde quidam procurator ipsius de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum zelum habebant, sed non secundùm scientiam: cœpit cum instantia postulare, quatenus eidem Episcopo purgationem canonicam faceremus indici, ut suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem hujusmodi minus providam reputantes, procuratorem ipsum ab ea sæpe *c* voluimus revocare: [1 & 2.] Cæterùm quia procurator instabat, compulsi fuimus (non juris necessitate, sed importunitate petentis) ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus indici: quamvis fuerimus protestati, quòd ex alia causa talis petitio minus providè tunc fiebat, quia Strigon. ecclesiæ suffraganei vix eo tempore purgarent eundem, quia in facto postulationis contradicebant eidem: & suffraganei Colocen. ecclesiæ ipsum minimè tunc purgarent: quia inter eum & Colocen. Archiepiscopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur: unde cùm non sint alii Pontifices in Hungaria, meritò videbatur, quòd per Episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare.

[1 *Tum quia sæpe satus non videbatur apud bonos & graves infamatus de illo crimine, cum Episcopi. super hoc ex munere de-* *post. requisiti, laudabile testimonium de ipso nobis exarare pro-* *habere, tum quia talu infamatus videbatur ab omnibus & ejus* *processisse, sicut supernus est expressum. Unde cum omnis* *vita ejus laudabilis appareret, & hujusmodi famæ omnino* *videtur, non credebamus eu purgationem aliquam esse indi-* *cendam.*]

CAP. XIII.

Compurgator jurat de credulitate.

Idem *Turon.* a *Archiepiscopo.*

DE *b* testibus: & infrà. Illi verò, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, ad solum hoc tantum jurare firmare, quòd veritatem credunt non decere, qui purgatur.

CAP. XIV.

Infamatus super defectu natalium non debet promoveri, sed prius se purget.

Idem *Floren. Episcopo.*

ACcedens *c* ad præsentiam nostram T. Diaconus, latori nobis insinuatione monstravit, quòd cùm à nobis multis diceretur, quòd esset filius sacerdotis, ne eum ad ordines promovere voluisti, nec permisisti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus si publice humano respersus, & de ipsa tibi legitimè constiterit non posse, purgatione ab ipso recepta, ipsum non differas promovere: quia etsi non nota delicti, est tamen nota defectus impedientis ad ordines promovendum.

CAP. XV.

Super notorio crimine non est indicenda purgatio, & prima causa super criminibus coram Papa delegata, purgatio de novo super eis recepta non tenet.

Idem *Eugen. & Scholastico Matis.*

CVm *d* dilectis filiis H. Presbytero, & Guarnerio clerico O. clerici T. capellanum nostrum concernentes auditorem, idem procurator proposuit, quòd cùm dictus Presbyter super incestus crimine fuisset publicè infamatus, Constantin. Episcopus ordinarius indici purgationem indixit: qui cùm se purgare nequiviss. ab ipso suis ecclesiis sententialiter destitutus: quas ipse nihilominus detinuit per violentiam occupatas. Cumq; idem Presbyter cujusdam consanguinei sui uxorem publicè detineret, petitionem plebani de Henisso e, & quorundam aliorum clericorum Constant. diœcesi judicibus dissimulasse, ut dictus Presbyter super crimine antedicto incestus, coram ipsis se purgare non posset, ipsum vero debita castigarent: qui cùm constitisset eisdem, eundem Presbyter pro eo, quòd in purgatione defecerat, ab Episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum super contumacem prædictis ecclesiis per sententiam privaverunt, maximè cùm de incestu & adulterii crimine, quod de notorio liqueret eisdem. Abbati sancti Gil[illegible] illarum ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem dederit concedentes ecclesias illas, personis aliis conferendi: quas eas postea supradicto O. clerico adjungavit: & ab ipsius verò Presbyter inter cætera responsit, quòd processus dicum prædictorum debeat meritò retractari, cùm ipse non contestata procedere *f* præsumpserint contra eum: adjiciens, quòd purgationem indictam ab electo Constant. curaverit exhibere: [1 & 2.] His igitur, & aliis plenius intellectis, licet literæ illæ, quæ ad partem ipsius dices impetratæ dicuntur, vel ipsarum transsumptum

a *Ca. 2. eod. titul. in 3. comp.* b *Ca. 2. eod. tit. in 3. comp. pars hujus decret. est in ca. cùm in juventute. sup. de præsumpt. ut optimè hic admonet glossa.* c *al. semper. sed in antiq. ut est impressum.*

a *Tirenen. al. Tren. al. Tyren.* b *Ca. 4 eod. tit. in 2. comp.* c *Ca. 5. eod. tit. in 3. compilat.* d *C. 6 eod. tit. in 3. compilat.* e *al. de Henuco. al. de Ponte. sed in veteribus. ut est impressum.* f *præsumpserunt, in vulgata. ut in antiq. præsumpserat.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dientium non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipsorum *a*, quam dictus procurator exhibuit, ac si literæ ipsæ ostensæ fuissent, nobis constitit evidenter, judices ipsos prætermisso juris ordine processisse: tum processum eorum, quàm concessionem ecclesiarum à prædicto Abbate de mandato ipsorum factam, auct. Apo. retractamus, præsertim cùm relationis ipsius series repugnantia contineat, & adversa. Dicitur enim quòd crimen ejusdem Presbyteri, usque adeò publicum *b* fuit & notorium, quòd nullus inficiationi locus penitus relinebat, utpote cujus universæ vicinitæ populus testis erat: & tamè ibidem præmittitur, quòd eidem Presbytero nominum peremptorium præfixerunt, in quo (si posset) super infamia prædictorum criminum canonicè se purgaret: cùm nimirum si crimen notorium existebat, non esset illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda: & infrà. Si verò nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsum inveneritis apud bonos & graves super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamarum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante, quòd coram prædicto electo dicitur se purgasse: cùm judicio pendente coram judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

[*a Nec inducit ut fratrum nostrorum debeamus consultationem refutare, & ab eis, quantum humana permittit fragilitas, dubitationis scrupulum amputare. Inde est quod.*]

CAP. XVI.

Non sufficit prælato de criminibus infamato jurare, cùm se purgat, quòd sit immunis ab illis criminibus: sed jurare debet, quòd post suam promotionem illa crimina non commisit.

Idem.

Accepimus *c* literas, quibus nobis intimare curastis, quòd Apostolico mandato super indicenda purgatione Archiepiscopo Bisuntinen. recepto, ipsum citastis ut dicit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis *d*, juramentum purgationis offerens sub hac forma, videlicet quòd immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: & infrà. Ipse verò ad præsentiam nostram accedens, humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet asserere, quòd à nativitate sua nunquam pollus fuerit lapsum carnis. Porrò cùm ab eis non credatur exactum fuisse hujusmodi juramentum, potius formæ præsumimus, quòd alia de causa volebat sub præscripta forma jurare: videlicet quòd immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimissis per pœnitentiam jam esset immunis ab illis: sed hoc jurare, non parvæ temeritatis existeret: cùm beatus Job dicat *e*, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea: & infrà. Ideoque præscriptam purgationis formam, secundùm quam idem Archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, utpote indiscretam, temerariam, & ineptam: injungentes eidem, ut si voluerit & potuerit secundùm hanc formam se purgare, secundùm sanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet quòd illa crimina graviora, id est, simoniam, venditionem, fallitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus erat, juret se minimè commisisse, postquam ad Archiepiscopalem promotus est dignitatem, & compurgatores sic jurent, quòd credunt eum verum juravisse: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin, &c.

a Ipsorum. b publicatum. c vid. Bar. in l. 9. accusationem. ff. ad SC. Turpel. ubi citat hunc textum in pulchro casu. d nobis, legitur in plerisq; Cod. scires tamen indicat legendum, coram vobis. e Job. 9.

DE PVRGATIONE *a* VVLGARI.

TITVLVS XXXV.

CAP. I.

Duello, & alia purgationes vulgares prohibitæ sunt, quia per eas multoties condemnatur absolvendus, & Deus tentari videtur. h. d. totus titulus.

Celestinus III.

CVra susceptæ *b* regiminis: [*1 & 3.*] Cùm t. f. duxerit sed. Apost. consulendam, utrum super ecclesiarum possessionibus duella debeat sustineri. Tuæ duximus solicitudini respondendum, quòd in eo casu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare. *c*

[*1 Sepedicta tamen mul. eum non desinunt infamare: unde nobis humiliter supplicavit, ut ab illarum impetitionibus solutum faceremus ipsum prædictarum ecclesiarum pacifica possessione gaudere.*]

CAP. II.

Summatum est supr. ca. proxim.

Innoc. III. *prior S. Sergii Spoletan.*

SIgnificantibus *d* V. laico, & fratribus ejus ad nostram noveris audientiam pervenisse, quòd quum quidam eos superfurti crimine accusaret, cum eo coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis præpedientibus ceciderunt: propter quod per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc verò furtum apud alios est inventum, & quòd ipsi fuerint innocentes, est (faciente Domino) revelatum. Vnde consulibus ipsis dedimus in mandatis, ut ablata restituant universa.

CAP. III.

Summatum est suprà ca. 1.

Honorius III.

DIlecti *e* filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam destinarunt, quòd fratres templariorum, & alii, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio crimine infamantur, eos ferri candentis judicium subire compellunt: quibus si qua exinde sequatur adustio, civilem pœnam infligunt. Cùm igitur hujusmodi judicium sit penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur: mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, ut ab hujusmodi conversorum gravamine omninò desistant, per cens. eccles. appel. remota compellas.

DE INIVRIIS ET DAMNO DATO.

TITVLVS XXXVI.

CAP. I.

Propter ejus brevitatem non summatur.

In Exodo. *f*

SI rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno *g*, & ille mortuus non fuerit, si *h* jacuerit in lecto, qui percusserit, operas ejus & impensas in medicos restituat.

CAP. II.

Breve est, & ideò non summatur.

In eodem

SI *i* quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, ceciderit que bos & asinus in eam, dominus

a Vide B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg. b Ca. un. eod. tit. in 2. comp. c Adde quod not. Bald. in l. 1. C. de Latt. lib. 10. ubi vide. d Ca. un. eod. tit. in 1. comp. vid. conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. e Ivo p. 10. c. 15. f Exod. 21. g vid. l. fin. cum gl. & concor. ff. de sicariis. h al. ita: sed jacuerit. i C. 3. tit. de damno dato in 1. comp. Refert Ivo p. 16. c. 349. Exod. 21.

cisternæ reddet pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

CAP. III.

Breve est, & ideò non summatur.

Idem.

SI *a* bos alienus cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. IV.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI *b* læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum, ut depascat aliena, pro damno æstimationem restituat.

CAP. V.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI *c* egressus ignis comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

CAP. VI.

Breve est, & quasi idem cum præcedenti.

Ex pœnitentiali Romano. *d*

SI quis domum vel aream cujusquam incenderit voluntariè, sublata & incensa omnia restituat, & tres annos pœniteat.

CAP. VII.

Secularis potestas, quæ clericum bannivit, condemnari debet per judicem ecclesiasticum, secundùm æstimationem injuriæ in expensis & damnis. Et hodie addè pœnam in Clem. 2. de pœnis.

Honorius III. *Episcopo Bononien.*

OLim *e* scribentibus nobis Episcopo Mutinen. ut testatem, consiliarios & populum civitatis Florentin. ad satisfaciendum de damnis & injuriis irrogatis Episcopo, & ecclesiis Fesulan. cen. eccles. coarctaret, idem testes lite non contestata recepit. Quare nos ejus processu penitus revocato commune Florentin. quia banniverat Episcopum Fesulanum contra Deum & ecclesiasticam libertatem, propter injuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione juramento præmisso in mille libris usualis monetæ, prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

CAP. VIII.

Quæ jurat statutum super non petendis damnis, hoc non obstante expensas repetere potest. h. d. vel sic: Statutum super damnis non petendis, ad expensas non extenditur.

Gregorius IX.

IN nostra *f* & fratrum nostrorum præsentia propositis, quòd olim cives Brixien. pro *g* restaurationibus damnorum illatorum ad invicem, quæ propter multas civiles discordias incurrebant, plurimùm aggravati, statutum editum de non petendo vel recipiendo in posterum restaurationes hujusmodi à communi generaliter approbarunt, & firmarunt etiam juramento: & infrà. Cùm igitur aliud sit damnorum restauratio, quàm satisfactio expensarum: & ideò in juramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quòd factum expensarum fuerit comprehensum: mandamus, quatenus (juramento non obstante prædicto) auctoritate nostra provideas, quòd dictum commune pro bono concordiæ ad expensarum satisfactionem aliquid *h* contribuat, juxta tuæ discretionis arbitrium, à te sicut expedierit, moderandum.

CAP. IX.

Habet plura dicta, & sic summa.

Idem.

SI culpa tua datum est damnum, vel inimica impetitio seu aliis irrogantibus opem fortè tulisti, aut imperitia tua, sive negligentia evenerunt: jure tenes satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si ita debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse irrogare, vel jacturam. Quòd si animalia tua nocere consuerunt, nihilominus ad satisfactionem teneris, nisi in tempore passis damnum, velis liberare teipsum: quia nemo ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel res consueverunt nocere fuissent, & quam debuerunt non rapuisti diligentiam adhibere. Sanè licet, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit.

DE PŒNIS.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

Totiens puniendus est criminosus, quotiès idem admittit.

Ex concilio Toletano.

EA quæ frequenti prævaricatione committuntur, frequenti sententia condemnentur.

CAP. II.

Interficiens Presbyterum puniendus est: & pœna pecuniaria, cujus præsunt, aliquatenus pro ejus anima distribuitur.

Ex concilio Tiburiensi. *a*

PResbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cujus parœciam pertinet, solvatur, ita ut medietatem substantiæ ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, alteram in eleemosynam justè dispertiat: Quia nullus ejus hæres primior videtur, quàm qui ipsum Domino locavit.

CAP. III.

Non debent prælati pro criminosi sustinendis pœnis exigere, nec etiam correctionis causa ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.*

LIcet *b* juxta Apostolum: [*c & infra.*] Accusationes quòd Archidiac. Conventren. episcopatus pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, à clericis & laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro unusquisque delicto ne pecuniæ personas quandoque suspendunt, ecclesias interdicunt, à vicariis denarios, ut eos in ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis & varitiæ prodire videntur: & infrà. Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti episcopatus hoc districtius interdicas: si autem contravenire præsumpserint, ex tunc appel. ceſſan. eccl. cen. compellas.

[*c Arguere, obsecrare & increpare studemus: sed quos debemus excessus corrigere singulorum, ut prohemur ex his verbis sunt, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere, ut in correctione clericis tribuatur modestiam, & maturitatem servare.*]

CAP. IV.

Vitia condemnatur victori præsenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, & unum casum excipit.

Idem *in concilio Turonen.*

CAlumniam *e* & audaciam temerè litigantium

---

a *Exod. 21.* b *Exod. 22.* c *Ibid.* d *Similis sententia reperitur apud Burch. l. 19.* e *vide Clem. 1. de pœnit. ca. Gravis. supr. de restit. spol.* f *vide glos. c. si canonici. verbo, damnis & injur. de offic. ordi. in 6.* g *dictio, pro, deest in vetustioribus codic.* h *dictio, aliquid, deest in antiq. exemplaribus.*

a *Est in concil. Tiburiensi sub Arnulfo Imperatore in a. 88 aliis verbis referunt Burchd. 6. dec. c. 21. Ivo p. 10. c. 140 & Gratian. ve Palea 17. q. 4. ca. omnes Presbyteri.* b *Ca. ind. in 3. compil. & post conc. Lat. sub Alex. III p. 2. c. 3.* c *Ca. ind. in 1. compil. & post conc. Lat. sub Alex. III p. 2. c. 2.*

damnandi

nando in expensis, & alio multiplici remedio sanctio imperialis compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus, ut de cætero in omnis pecuniariis victus, victori in expensis condemnetur: nisi sententia pro absente feratur.

CAP. V.

Clericus causam seu operam prabens bello, depenendus est.

Innocentius III. (Mediolanensi) Archiepiscopo.

QVod in a dubiis: *& infrà.* Quia verò tam sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quàm qui pariter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

CAP. VI.

Clericus pro magno scelere ab eo commisso, deponi debet, & in monasterio detrudi, ad agendam pœnitentiam.

Idem *London. Episcopo.*

DIscretionis b prudentiam: *& infrà.* At illud, quod à nobis tertio requisisti, qualiter clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, puniri debeant. Respondemus, quòd à suis ordinibus degradati, detrudi debeant in arctis monasteriis, ad pœnitentiam peragendam.

CAP. VII.

Si uterq; contrahentium veniat contra contractum, uterq; potest exigere pœnam, ad in vicem promissam ex conventione.

Idem *Abbatibus & fratrib. Crypta ferratæ.*

COnstitutus c in præsentia nostra: *& infrà.* Licet autem in instrumento Episcopi Lavitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non servans, solveret observanti: cùm tamen utraque pars venisset contra illum, ex confessione propria convincatur, cùm de jure vestra subtraxerit Episcopo pensionem, & Episcopi procurationem exegerit ab eadem ecclesia, sicut Oeconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea eodem absolutam.

CAP. VIII.

Reus ipsu propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

Idem *Priori S. Frediani & Magistro B. Canonico Pisano.*

SVper d his, de quibus nos consulere voluistis: & J. Clericus autem, qui pro eo quòd variaverat & vacillaverat coram vobis e, de mandato nostro f captus est & detentus, infamiam non incurrit.

CAP. IX.

Obligatus ad certam quantitatem, certa die sub pœna solvendam, si partem intra terminum solvit, ad pœnam integram non tenetur.

Idem *Spoletano Episcopo.*

SVam g ad nos rectores clericorum sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quòd cùm tibi essent xxx. libris, per quoddam arbitrium condemnati, essentq; pœna xxx. librarum apposita, nisi ea solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino prefinitis, occasione septem residuarum, per quasdam literas h literas veritate tacita impetratas obtinuisti eos in præfatis xxx. libris, tibi per delegatum judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificalis modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando desideres cum aliena jactura ditari: mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna xxx. librarum memoratos rectores de cætero non molestes.

CAP. X.

Occidentes prælatum, privantur beneficiis & feudis, quæ habent ab ecclesia, cui præerat prælatus ille, nec eis vel hæredibus restituuntur, nec alia de novo concedi debent. Et hodie in occidente, capiente, vel bannente Episcopum, aut alia sunt similes pœnæ: de quibus in elem. Si quis suadente. eodem tit.

Idem.

AD aures a nostri Apostolatus pervenit, quòd cùm quidam parœciani tui ausu diabolico [bonæ b memoriæ.] I. Vincentinum Episcopum, prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi à Vincentina ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. Quia igitur maiori sunt animadversione plectendi, nos tam tibi quàm successoribus tuis, auctoritate Apost. prohibemus, ne ipsis, aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia quælibet conferantur.

CAP. XI.

Prorumpens contra judicem arbitrio superioris punitur.

Idem.

DIlectus c filius electus sancti P. ad montes: *& infrà.* Ne judicialis evanescat auctoritas, cùm de litigatoris improbitate constiterit, adversus assertionem judicis temerè prorumpentis, juxta superioris arbitrium digna poterit animadversione puniri.

CAP. XII.

Patroni, advocati, vel vicedomini vindicantes sibi in ecclesiis plus quàm jura permittant, per censuram ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt prælatum vel clericum ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt quod habent ab ecclesia, & eorum posteri usque ad quartam generationem non admittuntur ad clerum, nec in religionibus præficiuntur.

Idem *d in Concilio generali.*

IN quibusdam provinciis ecclesiarum patroni & advocati, seu vicedomini se in tantam insolentiam erexerunt, quòd non solùm cùm vacantibus debet ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias, verùm etiam de possessionibus, aliisque bonis ecclesiasticis, pro sua voluntate ordinate præsumunt: & (quod horrendum est dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expressè, ne patroni vel advocati, seu vicedomini super præmissis, de cætero plus usurpent, quàm reperiatur in jure permissum: & si contra præsumpserint, per severitatem canonicam districtissimè compescantur. Sacri nihilominus concilii approbatione statuimus, quatenus si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini, aut alii beneficiati alicujus ecclesiæ, rectorem vel clericum alium ipsius ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint: patroni jus patronatus, advocati advocatiam, feudatarii feudum, vicedomini vicedominatum, & beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quàm excessus memoria prorogetur, non solùm de præmissis nihil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, neque in domibus regularibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. an clerico pugnare liceat, explicat* S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. *& ibi Cajet.* b *C. 3. tit. de vita & hon. cler. in 3. compilat. vid. Bern. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 84.* c *Pisica. constitutus. sup. de relig. dom. ubi invenies varietates diversæ Lavitani.* d *Cap. 3. de acc. in 3. compil.* e *alit. nobis.* f *al. segno.* g *Ca. 2. ne cler. vel Monach. in 3. comp.* h *Dictio, usurpata, deest in plerisq; antiquis.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat.* b *Hæc duo verba, bonæ memoriæ, desunt in omnibus Vatic.* c *C. 1. tit. de probat. in 4. compil.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c. 45. & Ca. 2. eod. tit. in 1. compilatione.*

CAP. XIII.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea perstiterit, & monitus non paruerit ecclesiæ, ab ejus debito absoluuntur.

Honorius III. *præposito Archidiac. & H. canonico Suession.*

GRavem capituli Lund. *a* recepimus quæstionem, quòd cùm comes Registren. *b* pro multis injuriis, quas irrogarat eisdem *c*, per judices à sede Apostolic. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & amplius in excommunicatione persistens, juri parere pertinaciter renuit, claves ecclesiæ contemnendo. Licet igitur hujusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere comitis suprædicti: Di. v. mandamus, quatenus si comes suprædictus post commonitionem vestram non paruerit plenè juri, vos ecclesias, in quibus aliquod jus habere dignoscitur, ab ejus debito absolventes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione perstiterit) ab ejus fidelitatis juramento denuncietis penitus absolutos.

DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITVLVS XXXVIII.

CAP. I.

Pro manifesto peccato pœnitentia publica imponi debet.

Alexander Papa *d*.

MAnifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis Presbyterum.

Ex Concilio Maguntinen.

QVi Presbyterum occiderit, XII. annorum pœnitentia ei secundùm canones imponatur: *e* ℣. Convictus, usque ad ultimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absq; spe conjugii maneat.

CAP. III.

Consideratis circumstantiis arbitraria pœnitentia indicenda est ei, qui modum excessit se defendendo.

Alexander III. *Mediolan. Archiepisc.* [& *e suffraganeis.*]

SIgnificavit *f* nobis vir nobilis P. quòd F. dicto Imperatori, cùm olim rediret ab urbe, castrum Vernicæ negavit: *& infrà*. Unde contingit, quòd IV. castris destructis plusquam duo milia domorum destructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi commissa, quæ longum esset per singula enarrare. Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: mandamus, quatenus ipsi pœnitentiam (secundùm quod visum fuerit) misericorditer imponatis *g*, attendentes *h*, quòd pro libertate sua & ecclesiæ devotione hoc fecit. Quare in his debetis talem discretionem habere, ut alii, & ipse idem pro austeritate pœnitentiæ à servitio ecclesiæ nullatenus retardentur, nec aliquod salutis periculum debeant formidare.

CAP. IV.

Indulgentiæ, quæ conceduntur per prælatos, non subditis non prosunt, nisi proprii judices hoc concedant.

Idem *Archiepiscopo Cantuarien.*

QVòd autem *i* consuluisti, utrùm remissiones, quæ fiunt in dedicationibus ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis piosis operibus, qui remittentibus subsunt: Hoc voluntatis arbitrium tenere, quòd cùm à non suo judice injustus valeat vel absolvi, remissiones prædictis piis illis tantummodò arbitramur, quibus ut prodesse possint, judices specialiter indulserunt.

CAP. V.

Non est verè pœnitens, qui peccandi animum non deponit, nec recipitur ejus confessio.

Idem *Belluacen. Episcopo.*

QVod *a* quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quamvis confiteri velint, tamen ea abstinere non posse. Con. t.t.r. quòd eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consolari debere: quia licet non sit vera hujusmodi pœnitentia, admittenda tamen est eorum confessio, & certis fidelibus monitis pœnitentia indicenda.

CAP. VI.

Qui ex pœnitentia debet certa die in pane & aqua jejunare, deficiente pane, aliis cibariis uti.

Idem *Tribuen. Archiepisc.*

LIcet tam *b* veteris, quàm Novi Testamenti pagina *& infrà*. Si autem illi, qui aliquos in pane & aqua ex injuncta sibi pœnitentia tenentur pascere, non habent, quo vescantur non habent: leguminibus, aut pomis, aut aliis cibariis reficiantur, ut necessitas id exposcit. Discretione tamen adhibita, quòd his non ad delectationem, sed ad sustentationem utantur.

CAP. VII.

Sacerdos Græco procurans, vel studiose negligens ejus filiorum, non imponitur pœnitentia publica, sed debet ultimo altaris officio, & aliter in secreto agere pœnitentiam: si judex est publicum, debet publice agere pœnitentiam.

Clemens III.

QVæsitum *d* est, utrum sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti, pœnitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis ejusdem injungi? Huic igitur consul. t. t. respond. quòd si qui procurantibus, vel studiosè negligentibus his in aliis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent penitus abstinere, & eis gravior quàm laicis, non tamen publica (nisi in publicum id veniat) pœnitentia debet injungi. Verùm si ex incuria ipsorum mortui inveniantur in crimis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia privatior pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum ad tempus abstineant à celebratione missarum.

CAP. VIII.

Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet, secundùm quantitatem excessus pœnitentis, & contritionem, & alias circumstantias, quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Episcopo, & ejus cum ipso sint fratribus.*

DEus qui *f* ecclesiam suam: *& infrà*. Cum in pœnitentia non tam secundùm quantitatem excessus, quàm pœnitentis contritionem, peritiori sacerdotis arbitrium sit moderanda, pœnitentiam personarum, super fornicatione, adultero, homicidio, perjurio *g*, & aliis criminibus, considerata circumstantiis omnibus, & præsertim novitate Lavonis, ordinis competentem pœnitentiam delinquentibus imponentis, prout saluti eorum videritis expedire. Apostolicis vestigiis inhærentes, dicentis: Ne vobis jugum ducti, non esca: paulatim eos instruatis in fide, confirmetis

a *Laudunen.* b *Regisiteren.* c *alii. eidem: sed in antiq. legitur, eisdem.* d *al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis, sed hæc reperiuntur apud Greg. lib. 12. epist. 31. regist. ad Felicem Siciliæ Episcopum.* e *Hæ 2. voces, & suffraganeis, desunt in omnibus Vatic.* f *Ca. 2. eod. tit. in 1. comp.* g *imponas.* h *attendens.* i *C. 3. eod. tit. in 1. comp.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* b *Ca. 3. tit. de ferm. in 2. compil. Pars alia. sup. de ferm. c. dicit.* c *expelas.* d *Cap. 1. tit. in 2. comp.* e *Vid. l. aut salta. §. fin. ff. de pæn. & authent. qui. ff. de injur.* f *Cap. 1. eod tit. in 3. compil.* g *Vis, perjurii. decret in antiq. codic.*

firmam, orationem dominicam, & Symbolum illos docere edoctos *a*. Interim tamen corporis & sanguinis Dominici sacramentum renatis fonte baptismatis, continuis festivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

CAP. IX.

Auditur mulieris confessio, qua sibi partum alienum suppositum, ut pignus ex adulterio susceptum, necisibi marito vult detegere.

Idem sancti Laur. in Lucina Presbytero Card. Apost. sed. legato.

Officii: *& infra.* Significasti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuisse confessam, quòd timens ne in possessio devolveretur ad alios, quarundam herbarum succum potavit, & sic venter ejus intumuit, & inde quandam se offendens, sibi partum suppositi alienum, ac nequè maritum, non vult facinus ipsi *b* detegere, qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse sua. Quoniam igitur postulas edoceri, utrum ei hæc fragilitas durante sit pœnitentia injungenda: respondemus, quòd sicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id vitio suo timeat contineri, non est pœnitentia deneganda: ita nec illi debet pœnitentia denegari, maximè si per alios intelligas actores, ad quos timeat possessionem viri devolvi: sed competens satisfactio per discretum sacerdotem ei debet injungi.

CAP. X.

Abbatissa moniales benedicere, confessiones audire, & publicè prædicare non potest.

Idem Valent. c *& Burgen. Episcopis, & Abbatib. de N. Cisterciens. ordinis.*

NOra *d* quædam nostris sunt auribus intimata, quòd Abbatissæ moniales proprias benedicunt, ipsarum quoque confessiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publicè prædicare. Cùm igitur id absonum sit, pariter & absurdum: mandamus, quatenus id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere. Quia licet beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni cœlorum commisit.

CAP. XI.

Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viaticum morientibus, hoc primò. Clerici, qui servaverunt interdictum, possunt cum silentio in cœmeterio sepelire, hoc secundò. In conventualibus ecclesiis clerici bini vel trini possunt horas submissa voce dicere, hoc tertiò. Crucc signatis & peregrinis tempore interdicti pœnitentia omnibus potest, hoc quartò.

Idem.

QVod *e* in te: [*1 & infrà.*] In illo *enim* verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, intelligi volumus, ut necipsum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus, tam unctio, quàm ecclesiastica sepultura: concedimus tamen ex gratia, ut clerici decedentes, qui tamen servaverint interdictum, in cœmeterio ecclesiæ sine campanarum pulsatione cessantibus solennitatibus omnibus cum silentio tumulentur. Et in conventualibus ecclesiis bini & bini, vel simul tres horas canonicas valeant legere, non cantare, januis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, & voce ita remissâ, quòd extraneus audiri non possit: cùm & regularibus secundùm privilegium sed. Apostol. sit indultum, ut cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce celebrare divina. Recipientibus autem signum crucis non negamus, quò minùs eis ob *a* reverentiam crucifixi pœnitentia, cùm postulaverint, injungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

[*1 Verùm quoniam à quibusdam intelleximus dubitari, utrum clerici vel laici dandum sit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis sacramentis indulgenda sit decedentibus sepultura. Virum in conventualibus demissa voce, januis clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari. Similiter an suscipientibus signum crucis, & sanctorum limina visitantibus sit pœnitentia injungenda. Ambiguitatem hujusmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.*]

CAP. XII.

Famosum est & multum allegabile. & hoc dicit. Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio sacerdoti, vel de ejus licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in Paschа recipere. Et sacerdos revelans confessionem deponendus est, & in monasterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.

Idem *b In Concilio generali.*

OMnis *c* utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Paschа Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi *d* perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vnde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ *e* cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ipse illum non possit absolvere *f* vel ligare. Sacerdos autem sit discretus *g*, & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: quibus *h* prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere diversis experimentis utendo ad salvandum *i* ægrotum. Caveat autem omninò ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem *k*: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ, cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à sacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

CAP. XIII.

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis tendens in animarum periculum.

Idem *in eodem.*

CVm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem sana-

1 *Quæ debeant scire Christiani ad salutem suam, vid. Bald. super tit. de sum. Trin.* b *Illi.* c *In antiq. cod. Palentin. & Burg Episcopi, & Abbatt. Aumide.* d *Cap. 1. cod. tit. in 4. compil.* e *Cap. eod. tit. in 4. comp. vid. c. ult. de sent. excom. l. 6.* f *In nonnul. Vss. valeant legere potius, quàm cantare.*

a *Ad reverentiam.* b *Idem scilicet Innoc. III. in Conc. gen. c. 21. & ca. 4. eod. tit. in 4. compil.* c *Vid. Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. de confess. & can. 8. de sanctissimo pœn. sacram.* d *al. sta, ab ejus.* e *In altis, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate.* f *alii. solvere.* g *Qualis debeat esse confessor, tradit Magister Sentent. 4. dist. 9. 6. qualem.* h *al. ex quibus. in concilio sta: per quas.* i *sanandum.* k *B. Thom. in quæstionibus additis ad 3. part. q. 11. art. 1. & Theologes 4. Sent.*

verat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.

Præsenti decreto statuimus, & districtè præcipimus medicis corporum, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, ut medicos advocent animarum: ut postquàm fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cùm causa cessante, cesset effectus. Hoc quidam interalia huic causam dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto jacentes, cùm eis à medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterùm cùm anima sit multò preciosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

CAP. XIV.

Eleemosynarum quæstores sine Apostolicis vel diœcesanorum literis admitti non debent: nec tunc proponant ultra id, quod in ipsis literis continetur. hoc primò. Et debent esse modesti: & à locis & expensis incongruis abstinere. hoc secundò. In dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis, & in literis indulgentiarum concessis ab alio, quàm à Papa, ultra xl. dies remissio concedere non debet. h.d. usq; ad fin.

Idem *a in eodem.*

CVm ex eo: *& infrà.* Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in prædicatione proponunt, admitti (nisi Apostolicas vel diœcesani Episcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur. Formam verò, quam communiter talibus Apostol. sed. indulget, duximus exprimendam, ut secundùm eam diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: Quoniam (ut ait Apostolus) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus sive bonum fuerit, sive malum: oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis, firmam spem *b*, fiduciamque rectam tenentes: quoniam qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cùm igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis à Deo collatis pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis: ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc *c* bona & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint & discreti, nec in tabernis aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas, caventes omninò ne falsæ religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam ecclesiarum prælati facere non verentur, & claves ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cùm dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive à pluribus Episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore xl. dies de injunctis pœnitentiis indebitè remissio non excedat: *& infrà. a* Hunc porrò tantorum indulgentiarum literis præcipiùs moderari, vel pro quibuslibet casibus aliquoties concedimus: sum. Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis in talibus moderamen consuevit observare.

CAP. XV.

Archiepiscopus intra provinciam suam potest omnibus indulgentias, secundùm formam concilii generalis. h.t. & supra ca. præc. in fine.

Honorius III.

NOstro postulasti *e* certificari responso, utrum in tuam provinciam possis concedere remissiones literas generales. Nos igitur f.t. breviter respondemus, per provinciam tuam liberè potes hujusmodi concedere literas, ita tamen, quòd statutum generalis concilii non excedas.

CAP. XVI.

Episcopus & alii, de quibus in littera, possint sua licentia superiorum sibi eligere providum confessorem.

Gregorius IX.

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum imminens animarum, permittimus Episcopis & aliis quibus, nec non minoribus prælatis exemptis, ut suas inter sui superioris licentiam providam & discretum possint eligere confessorem.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS *d.*

TITVLVS XXXIX.

CAP. I.

Impubes, qui clericum percussit, ab Episcopo absolvi potest. & qui loco vel causa disciplinæ percutit clericum, etsi sit major, excommunicatus non est: qui verò ex odio, sic, & per quos absolvitur.

Alexander III. *Summ. Archiepiscop.*

SVper eo verò *e*, quòd consilium postulasti: [*& infrà.*] Respondemus, quòd si clerici intra duodecim annos se adinvicem, aut unus alterum percusserit, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, quia ætas excusat.

Nec clerici si sunt plenæ ætatis, & non odio vel invidia vel indignatione, sed levitate jocosè ad invicem percutere contingat, neque magister si scholares suos cum intuitu disciplinæ vel correctionis percusserit, quia non potest in ipsis injectio manuum violenta reputari. Eorum si ex odio iidem scholares vel seculares clericos percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostolicam sedem venire.

[1 *Utrum scholares ex se invicem in pleno vel mutuo certamine percutientes vel religiosi viri in claustro secundum canonem illum, qui dicit, si quis in clericos violentas manus injecerit, notentur, tum est, ut illi qui in clericos violentas manus injiciunt, notentur ad Apost. sed. pro sua absolutione debeant venire, hujusmodi.*]

CAP. II.

Monachos se ad invicem percutientes, abbatis, aliis canonicis regularibus: & Abbatis discretione disponat remittat ad Episcopum.

Idem.

MOnachi *f* verò & canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apost.

a *Quid lateat sub hoc, infr. non apparet.* b *al. & in eadem.* c *Vid. Specul. tit. de pœn. & remiss. B. Thom. in quæst. addita ad part. quæst. 26.* d *In duobus manuscript. ita: de absolutione.* e *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *Ca. 3. eod. tit. in 1. compil.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sid. mittendi, sed secundùm providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si diuturnitas Abbatis non sufficit a, ad eorum correctionem, est providentia diœcesani Episcopi adhibenda.

CAP. III.

Ostiarius, qui clericum percussit non graviter, ab Episcopo absolvi potest. hoc primò. Officialis deliberans injustum manum in clericum, per Papam absolvitur. hoc secundò. Qui repellendo vim vi debitam percutit excommunicatus non est. hoc tertiò. Qui percutiens clericum turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non est, sicut cum remota: & dicitur propinqua, ut in litera.

Idem.

Si verò aliquis b potestatis ostiarius sub prætextu sui officii malignatus clericum læserit, ab Episcopo suo potest absolvi, nisi fortè eundem clericum graviter vulnerarit. Officialis verò pro injectione manuum in clericum non potest sine mandato Rom. Pont. absolutionis beneficium promereri: quia nulli laico super clericum tanta datur auctoritas: nisi fortè turbam arcendo, inventem non ex deliberatione, sed fortuito casu clericum lædat. Si verò clericum vim sibi inferentem, vi qui repellat vel lædat, non debet propter hoc ad sed. Apost. transmitti, si in continenti vim vi repellat: cùm vim vi repellere omnes leges omniáq; jura permittant. Nec ille compellendus est ad sed. Apost. venire, qui in clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus injecerit violentas. Cæterùm, si in stupro vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum ita proximè consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit à sententia illius excommunicationis immunis.

CAP. IV.

Qui percutit clericum ignorans probabiliter eum clericum, excommunicatus non est, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & sine præstare recusat, pro excommunicato haberi debet.

Idem.

Si verò c aliquis in clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet d Apostolico præsentari conspectui, nec etiam excommunicationi notati e, dummodo ipsum esse clericum ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, propria manu duntaxat præstiterit juramentum, quòd eum esse clericum ignoraverit. A illo autem (si præstare noluerit juramentum) qui violentas manus constat eum in clericum injecisse, tanquàm excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absolvatur, convenit abstineri.

CAP. V.

Percutiens clericum vel religiosum, excommunicatus est, nec ab alio quàm à Papa absolvitur, præterquam in mortis articulo.

Idem.

Non dubium f est, quòd hi, qui violentas manus in clericos vel canonicos, aut cujuslibet religionis virorum injiciunt, ex constitutione concilii sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi in articulo mortis sine Rom. Pont. absolutionis possunt beneficium obtinere.

CAP. VI.

Clerici, qui inciderunt in canonem, Si quis suadente, absolvuntur à suo Episcopo. Idem in personis, quæ non sunt sui juris, vel sunt dubiæ, de quibus dubitatur, quòd non possint commodè accedere ad eorum. & h.d. usq; ad 8. Illi.

a *Sufficiat* b *Ca.4. eod. tit. in 1.comp. & post Concil. Later. p.14.c.3.* c *Ca.1. eod. tit. in 1. compil.* d *ad. non debet Apostolico præsentare, &c.* e *Notari, in recentioribus libris.* f *C.6. eod. tit. in 1.comp. nam qui dicuntur converſi, tradunt citati in 6. ut privilegia sup. de privilegiis; & Panorm. hic.*

Idem.

Mulieres a vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, ab episcopo diœc. absolvi possunt, si manus in clericum injecerint violentas. De his verò, qui magnæ non sunt potentiæ, & ita delicati, quòd laborem veniendi ad sedem Apostolicam nequeunt sustinere: respondemus, quòd status personæ priùs, & veritas negotii est intimanda Rom. Pont. & secundùm consilium ejus tales erunt de commisso scelere corrigendi.

Mandans clericum percuti, excommunicatus est, sicut percutiens. hoc dicit.

Illi verò, qui non per seipsos, sed eorum auctoritate vel mandato, alii violenter injiciunt manus in clericos, ad sedem Apostolicam sunt mittendi: cùm is committat verè, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur.

CAP. VII.

Excommunicatus per injectionem manuum in clericum, licet occultus, absolvitur per solum Papam.

Idem.

Porrò si aliqui violentas manus b in fratres suos injiciunt, & ducti pœnitentia non convicti, sed privatim à te veniam postulant: eos monere debes & inducere, ut his, quos læserunt, congruè satisfaciant, & Apostolico se conspectui repræsentent, cùm à te vel alio sine speciali mandato Roma. Pont. absolvi non possint.

CAP. VIII.

Etiam privilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per injectionem manuum in clericum excommunicati sunt.

Idem.

Nulli se possunt c privilegio Apostol. sed. tueri, quòminùs excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in clericos, sicut excommunicati vitari.

CAP. IX.

Percutiens Monachum, vel conversum religiosum, debet denunciari excommunicatus; & vitari, donec fuerit per Papam absolutus.

Idem *Episcopis & aliis Prælatis per Galliam constitutis.*

Parochianos d vestros, si qui in Monachos vel conversos præfati ordinis violentas manus injecerunt, sublato appellationis remedio, secundùm tenorem generalis decreti excommunicatos publicè nuncietis, ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctiùs evitari, donec læsis congruè satisfaciant, & cum literis vestris Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. X.

Ponitur forma præcepti, quod sub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in clericum excommunicatus absolvitur.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.*

Ex tenore e literarum tuarum nobis innotuit, quòd B. canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: *& infrà.* Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quòd tuo debeat mandato parere, ipsum vice nostra à sententia qua tenetur, absolvas: sibiq; in virtute juramenti præcipias, ne de cætero in clericum, Monachum, vel alicujus religionis conversum, manus injiciat violentas, nisi se defendendo, aut de mandato suorum fecerit prælatorum, vel nisi super eum prælationis ministerium aut magisterium habeat, aut cum ipso in eadem ecclesia socius esse noscatur.

a *Cap.7. eod. titul. in 1. compil. & post Concil. Later. p.14. c.12. vid. Decium Concil. 604. vol.2.* b *Ca.9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p.14. c.3.* c *Cap.10. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p.14. c.4.* d *Cap.14. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p.14. c.11.* e *Cap.15. eod. tit. in 1. compil. & Sylvest. verbo Absolutio.*

CAP. XI.

Excommunicatum pro percussione clericis absolvit Episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quòd adeat Papam impedimento cessante.

Idem Cænomanen. Episcopo.

DE cætero a noveris, quòd si quis pro violenta manuum injectione in clericum est vinculo excommunicationis adstrictus, si habens capitales inimicitias, vel alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quòd sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare: licet diœcesano Episcopo, recepto juramento secundùm morem ecclesiæ sibi absolutionis gratiam impertiri. Sed est illi sub juramenti debito injungendum, ut quàm citius opportunitatem habuerit, Rom. Pont. adeat, mandatum Apostolicum susceperus.

CAP. XII.

Cùm Papa absolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis ecclesiæ.

Urbanus III. Senonen. Archiepiscopo.

AD hæc b cùm inter parœcianos tuos: [1 & infrà.] Romana ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum judicum nequaquam consuevit aliis delegare: nisi in literis commissionis contineatur expressè de sufficienti cautione præstanda ab his, qui absolvi debent, quòd judicio ecclesiæ debeant obedire.

[1 *Vel inter eos & alios controversia coram delegatis judicibus agitetur, saltus à judicibus ipsis, ut asseris, auctoris. Apostol. injungitur, ut alteram partium, fortè parere judicio contemnentem, vel ob aliam causam rationabilem, ecclesiasticæ districtione percellas. Illi verò qui subjacere excommunicationi mandantur, ad alios judices literas ab Apostol. sede impetrant, a quibus nihilominus auctoris. Apostol. tibi mandatur, ut eos qui de priorum judicum mandato excommunicati fuerant, habeas absolutos: super quo tua discretio dubitat quid tibi in diversitate hujusmodi sit agendum: ad quod pariter respondemus, quòd si litera ad secundos judices impetratæ vacita veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum absolutos habere debes, præcipuè cùm.*]

CAP. XIII.

Excommunicatus per canonem, Si quis suadente. sit dives vel pauper, per Papam absolvendus est, vel ejus legatum: sallit in mulieres, senes, infirmos, vel mutilato, qui per Episcopum absolvi possunt.

Clemens III.

EA noscitur c: [1 & 3.] Consultationi t. t. duximus respondendum, quòd mulieres, senes, & valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostol. sed. non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto juxta facultates his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas. Alios autem sive pauperes sive divites sed. Apostol. vel legato ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. Si verò infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, juramento præstito injungatur eisdem, ut postquam sanitati fuerint restituti, ad Rom. eccl. vel ejus legatum accedant, mandatum d Apostol. super talibus recepturi.

[1 *Quod utrq, f. t. diligenter attendens, certificari humiliter postulavit de his qui violentas manus in clericos aliqua temeritate mittunt, nec eis suppetunt facultates ut ad sed. Apost. valeant laborare, quomodo his possit salubriter provideri.*]

CAP. XIV.

Ante denunciationem vitandus est excommunicatus pro violenta manuum injectione in clericos, nisi sit occultus. hoc primò. Interficiens clericum, qui contempto clericali habitu se enormitatibus immiscuit, excommunicatus non est. hoc secundò.

a *Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. part. 14. cap. 13.* b *Cap. 8. tit. de rescript. in prima compilatio.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *Delfio, Apostolicum, deest in vetustioribus Codicib.*

Idem.

CVm non a ab homine: [1 & infrà.] Cuidam respondem. quòd à communione illius, qui pro sacrilega manuum injectione in clericum, in hanc communicationis incidit, licet denunciatus non fuerit, abstinere: nisi fortè id tibi soli pateret: in quorum ipsum privatim tantummodò evitabis, quamdiu ecclesia toleratur: ut saltem verecundiæ rubore confusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur. In eo verò secundæ quæstionis respondemus, quòd homicidium clericorum aut Presbyterorum, qui contempto clericali habitu tyrannidi & enormitati se invercundè immiscent, in odium clericalis excessus, & terrorem aliorum correctionem similium, canone latæ sententiæ minus coërcentur: injungatur tamen eis pœnitentia competens, aliquantulum asperior, quàm si in laicos talia commississent.

[1 *Ambis itaque fuit ex parte tua quæsitum, an tenearis abstinere à communione illius, qui pro temeraria manuum injectione in clericum, in sententiam incidit, antequam excommunicatus publicè nunciaretur: & utrum incidentes in canonem illa persona inter fectores clericorum & Presbyterorum illorum, qui fuerint suscepti ordinis ministerio, in publicis bellis, vel alias præter illa homicidiis polluere non verentur, cum in concubinatu, & meretricibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus sæpe se immiscuerint, vel deterius debacchantes.*]

CAP. XV.

Ante absolutionem communicandum non est excommunicatus licet juraverit parere mandatis ecclesiæ, vel compleverit cautionem. hoc dicit, primò. Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absolvatur, secundo.

Idem.

CVm b desideres: [1 & infrà.] Fuit autem prima quæstionis tenor hujusmodi: utrum aliquis excommunicato, qui mandato ecclesiæ stare juravit, & vocate absolutionem Episcopus ei communionem indixit, sit communicandum ab aliis? & an Episcopus stare debeat? Cui quæstioni t. respond. quòd cùm cautio juratoria, quam hodie qui excommunicatus suæ saluti, potius ad cautelam ex c consuetudine ecclesiæ, quàm rigore canonum sit inducta, neque momento temporis reputetur, quòd nisi absolutionis beneficium obtinuerit ille, qui excommunicatur debeat communionis reatum restitui, præsertim cùm ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: unus Episcopus, necalii debent communicare eidem, nisi forte secundùm formam ecclesiæ, post juramentum præstitum absolutus: quia qui cum excommunicato forsan communicaverit, excommunicationis pœnam contrahit in eodem. Secundæ quæstioni hunc finem damus: ponendum, quòd si publica fama est d aliquem verberasse clericum, nec Episcopus, nec alius communicare sibi debet, nisi ad arbitrium Episcopi debitum satisfecerit, vel ad cautelam absolutionis beneficium obtinuerit, sequatur. Tertio loco tua discretio requisivit: si clericus verberatus, Episcopo mediante, cum malefactore compositerit, & ille reconciliatus fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Ad hoc per quo tibi breviter respondemus quòd similiter qui violentas manus injecit, ei, quem læsit, satisfecisse videatur, ecclesiæ tamen, quam offendit, ex hoc non satisfeciisse dignoscitur: & nisi forma ecclesiæ, quæ absolutione talium introducta est observetur, non communicandum eidem.

a *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* b *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* c *De consuetudine.* d *Vid. Dominic. in pro humani. 1. tit. de homicid. in 6.*

[1 Re-

[1 *Quæque quid tua f. observare debeat super his quæ dubietatem continent, Apostol. sed. scripto plenius edocere, nos qui licet immeriti onus suscepto administrationis officio consultationibus respondere cogimur singulorum.*]

CAP. XVI.

Laicus ejiciens regularem de ecclesia, officia divina turbantem, excommunicatus non est.

Idem.

Veniens *a* ad sedem Apostolicam I. lator præsentium, sua nobis assertione monstravit, quòd cùm matutina officia celebraret: quædam monialis ecclesiam ingrediens, cum alio clerico ludendo impedimentum præstabat, quò minùs Deo divinum posset obsequium exhibere: unde memoratus sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinorum celebrationem vacare, mandavit in eam appositis, ut extra ecclesiam poneret, cùm visit exire, in trahendo *b* ipsam, coëgit eandem extra ecclesiam residere: sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitasti: & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, eum de cætero non evites: cùm ex hoc ipsum excommunicatum nullatenus videamus.

CAP. XVII.

Excommunicati pro levi manuum injectione in clericum, possunt per Episcopum absolvi, h.d. secundum communem lecturam, & est casus singularis.

Idem.

PErvenit ad *c* nos: [1 & ℣.] De his absolvendis, qui clericinon enormem, sed modicam & levem injuriam irrogarunt, tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[1 *Illis autem qui valetudine prapedits, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut nosti, juramento potes absolvere, ita quòd sanitati pristinæ restituti, Apostolico se conspectui repræsentent. Sexui vero fœmineo, & puerilibus super hoc satis te credimus posse libere dispensare.*]

CAP. XVIII.

Omnes, qui scienter & sponte participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus est majori, & tantum absolvendus per Papam, h.d. secundum Pannor.

Idem.

Significavit *e* nobis: *& infrà.* Verùm clericos, qui scienter & sponte participaverunt excommunicatis à nobis, & ipsos in officiis receperunt, eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus in votis: quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum intimatione remitti.

CAP. XIX.

Excommunicatus pro injectione manuum in clericum, vel incendiario post publicationem a solo Papa absolvitur.

Idem.

TVanos *f* duxit fraternitas consulendos: [1 & ℣.] Fraternitati tuæ taliter respond. quòd non solùm *g* qui in clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem mittendi.

[1 *An isti soli sunt ad sedem Apostolicam destinandi, qui in canonem late sententiæ incidentes, manus injecunt in clericos violentas, & utrum possint ab eadem sententia, nisi per Rom. Pont. absolvi.*]

CAP. XX.

Legati de latere absolvere possunt excommunicatos pro injectione manuum in clericos.

Idem.

AD eminentiam sedis *a* Apostolicæ: [1 *& infrà.*] Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrùm absolutionis beneficium assequantur, qui pro injectione manuum in clericos, vel alias religiosas personas, excommunicationem incurrerunt, & à legatis Cardinalibus, qui à latere Rom. Pont. destinantur, pro tempore absolvuntur, cùm iidem legati mandatum super hoc non ostendant expressum. Super quo id à te volumus observari, ut eos habeas absq; omni hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit à talibus beneficium absolutionis adeptos.

[1 *Est revertendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut tantò quis promptiori conscientia recipiat & observet, quod super re dubia sibi fuit a sede Apostol. responsum, quanto prærogativa dignitatis ipsius certiori noscetur veritatis sententia vel scientia roborata, qua in B. Petro Apostolorum Principe, præ aliis omnibus amplitudinem prælationis accepit.*]

CAP. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat, nisi subditos proferentis.

Idem.

ANobis *b* fuit ex parte tua quæsitum, utrùm si quis ita pronunciaverit, quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit: hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus, quòd hac sententia non nisi subditi obligantur, nisi fortè plus contulerit major & largior auctoritas delegantis.

CAP. XXII.

Qui cum effractione spoliant ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantum post denunciationem absolvuntur.

Idem.

COnquesti *c* sunt nobis Regin. canonici, quòd I. de Malafrena, & ejus sequaces quasdam ecclesias Regin. Episcopatus violenter confregerunt, easque spoliari minimè dubitarunt. Quoniam igitur gravia sunt, nec clausis debent oculis prætiriri: mandamus, quatenus si est ita, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis, & faciatis sicut excommunicatos arctius evitari: donec passis injuriam congruè satisfaciant, & damna [pro eis] data resarciant, & cum literis vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. XXIII.

Percutiens vel etiam interficiens clericum, se, dimisso clericali habitu sæcus enormitatibus immiscentem, non tenetur ire pro absolutione ad sed. Apostol. Ita generaliter summarie potest.

Idem.

PErpendimus *d* ex literis tuis, quòd quidam sacerdos pro eo, quòd se filium Regis falso nominare præsumpsit, & armis acceptis, seditionem fecit & guerram, à B. Comite jussus est fustigari: qui postea ejus mandato traditus patibulo expiravit: [1 *& infrà.*] Fr. tuæ duximus respondendum, quòd si memoratus sacerdos tali modo excessit, & non propulsando, sed inferendo injuriam fuit occisus: non videtur nobis quòd interfectores ejus propter hoc ad obtinendam absolutionem Apost. sed. adire cogantur: tu verò, qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam eis competentem injungas.

[1 *Quæ igitur tam ipsum Comitem, quàm alios hujus facti participes velle super hoc satisfacere, antimasti præsenti pag.*]

CAP. XXIV.

Iudex ecclesiasticus faciens percuti clericum per laicum, etiam causa disciplinæ, excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

---

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* b *al. extrahendo. al. va trahendo.* c *al. ita: intra ecclesiam residere.* d *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.* e *Ca. 7. eod. tit. in 2. compil.* f *Ca. 8. eod. tit. in 2. comp.* g *al. quòd non solum his, qui, &c.*

a *Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.* b *Ca. 10. eod. tit. in 2. compil.* c *Ca. 11. eod. tit. in 2. compil.* d *C. 12. eod. tit in 2. compil.*

Idem.

VNiversitatis vestræ consultationem *a* accepimus, qua nos requisistis, utrùm laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad jussionem Abbatis *b*, in cujus servitio commoratur, in clericum, Monachum, aut conversum, temerarias manus præsumit injicere, maximè ubi causa non subest, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quòd nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat, Abbas in propria persona, vel (si necessitas urget) per clericum vel Monachum fieri jubeat, tam qui tales verberari præcipit, quàm illi qui verberant, (etiam si causa subesset) excommunicationis sententiam, donec ad Apostolicam sedem veniant, nequaquam evadunt.

CAP. XXV.

Clericus ut laicus incedens, tertiò monitus non respiscens, perdit privilegium clericale.

Idem.

IN audientia nostra *c* talis fuit ex parte tua proposita consultatio, utrùm clerici, qui arma militaria (relicto habitu clericali) gestare nullatenus erubescunt, si eis fuerit injuria corporalis illata, vel se à captione redemerint, illa clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum injectione facta in clericum, excommunicatus quis ipso jure notatur? Ad hæc tibi breviter respondemus, quòd cùm frustra ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex secularium Principum huic responso satis efficax asserat argumentum, qua manifestè cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere, si in veste meretricali fuerit deprehensa: hujusmodi clerici, si à prælatis suis tertiò commoniti militaria noluerint arma deponere, de privilegio clericorum subsidium aliquod habere non debent.

CAP. XXVI.

Excommunicatus propter injectionem manuum in clericum, impeditus ire ad curiam, potest ab inferiore absolvi: sed impedimento cessante, tenetur curiam visitare, suscepturus mandatum Apostolic.

Idem.

QVod *d* de his: [1 *& infrà.*] Fratern. t. taliter duximus respondendum, quòd is, qui asserit se in canonem latæ sententiæ incidisse, non aliter quàm per sedem Apostolicam vel ejus legatum absolutionis potest beneficium obtinere. Nisi fortè in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel senectute tanta gravaretur, quòd ad eccles. Rom. laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Cæterùm ab his in forma sacramenti exigi consuevit, ut resumptis viribus, & opportunitate concessa, Rom. eccles. in propria persona debeant visitare.

[1 *Etiam in quibus non dubitas, & quid de his observari debeat, plurimùm agnovisti sed. Apostol. responsa requiri: tanto f. t. magis in Domino commendamus, quantò in his quæ sacrorum canonum institutionibus sunt expressa, auct. n. procedere desideras & disponas. Sanè requisivit à nobis fr. t. utrùm qui se confitetur in lata sententiæ canonem incidisse, nec ad hoc potest induci ut ad sed. Ap. veniat, absolvendus ab ipso vel à simplici Presbytero, absolutionis debeat vel possit beneficium promoveri, & utrum Presbyteri bigami, & viduarum mariti, & eorum uxoribus usum universa carnis ingressis, missarum solemnia liceat celebrare. Verùm licet quid de his observare debeat, satis in canonibus sit definitum, hoc tamen.*]

a *Cap. 13. eod. tit. in 2. compilat. Vid. Henric. Bosch.* b *Ergo an illicitu non est dominis obtemperandum. facit quod notat Bald. in l. servos. C. ad. l. Iuliam de vi publ.* c *Cap. 14. eod. tit. in 2. compilat. vide Sylvestrum super 5. citatum.* d *Cap. 15. eod. tit. in 2. compilat.*

CAP. XXVII.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex unica sibi obtinens absolutionem, expressa una causa, seu una excommunicatione non habetur pro absoluto, quoad aliam.

Innoc. III. *Archiepiscopo, Decano, & Prætori Lugdun.*

CVm *a* pro causa, quæ inter G. & P. Cabilonen. ecclesiæ Archidiaconum verteba tur, ex officii nostri debito fuerimus auditorem, procurator G. allegavit, quòd Archidiaconus in successorem in communi domatio manus injecisset temerè violentas, & eum vulnerasset verberando per claustrum, tu frater Archiepiscope eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis ecclesiæ, fecisti excommunicatum publicè nunciari: [1 *& infrà.*] Dilc. ve. mandans quatenus si vobis constiterit dictum P. Archidiaconum duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressè tantùm alteram in literis, quas super absolutione sua impetravit, ipsum tanquam excommunicatum satisfacere ecclesiæ suæ pro altera monitione canonica cogatis.

[1 *Ipse verò ad Apost. sed. accedens confessus fuit quòd in clericum manus injecerat violentas, suspensus non quòd immunitatem violasset ecclesiæ, super absolutione salutem impetravit. Nos igitur causam ipsam vestro examini committimus.*]

CAP. XXVIII.

Excommunicato decedenti in excommunicatione quantumcunque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, neque orandum, licet sit quoad Deum absolutus: sed à sententia de contritione præcedenti, absolvetur etiam post mortem ab eo quo vivus fuerat absolvendus: & heredum ejus completione ecclesiam, ad satisfaciendum pro eo.

Idem *Abbati S. Andreæ.*

A Nobis est sæpe quæsitum *b*, utrùm si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur ecclesiasticæ unitati, non suscepto beneficio absolutionis, decesserit, pro absoluto ab ecclesiæ vinculo sit habendus? & utrùm pro tali recipienda sit elemosyna à fidelibus sit orandum? [1 *& infrà.*] Nos quæstionibus tu. t. b. respond. quòd judicium Dei veritati, quæ nec fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam falli contingit, & falli: propter quod contingere sæpè contingit, & falli: propter quod contingere interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud eccles. non sit solutus: & qui liber est apud Deum, ecclesiastica sententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur, illud autem quo ligatus est apud ecclesiam, ejus sententia remittitur, relaxatur: quod in suscitatione Lazari sermo Evangelicus manifestat, quam prius Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodum solvere suscitatum. Vnde quantumcunque se quis contrito præstito, quòd ecclesiæ mandato pareret, humiliter curaverit: quantacunque *d* pœnitentia signa ostenderint, si tamen morte præventus absolutionis beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen licitum est apud ecclesiam absolutus. Potest tamen à fidelibus ecclesiæ beneficio subveniri, ut si de ipsius veritate pœnitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. Nec obstat quòd ecclesiæ legitur attributa potestas ligandi simul & solvendi homines super terram, tanquam non possit solvere & ligare sub terra sepultos: & quod legitur, quæ

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. citatos super glossa* b *eod. tit. in 3. compil.* c *Ioan. 11.* d *de qualitate, & numero signa præcesserint.*

communicetur mortuo, cui non est communicatum & vivo: cùm etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedivit: & in certis casibus à canonibus denotatis ligasse legatur ecclesia mortuos, & solvisse. Vt autem in uno pariter & eodem negotio, & servemus rigorem, & mansuetudinem ostendamus, statuimus ut illius mortui absolutio à sed. Apost. requiratur, qui cùm viveret, ab ea fuerat absolvendus: aliorum autem absolutionem ex præmissa causa cæteris indulgemus, à quibus dum viverent, fuerant absolvendi. Absolutionis autem forma servetur *a*, ut fiat cum pœnitentiali psalmo, & tam oratione dominica, quàm alia emissa. Hæredes quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipsis monitione præmissa noluerint, per dist. eccle. compellantur.

[*Vt autem quid intendimus per suppositionem exemplis aperta exprimamus, quidam Presbyter & canonicus regularis, sicut sua nobis literis intimasti, cùm publica laboraret infamia, quòd ad quandam conjugatam accederet, maritus ejusdem mulieris & consanguineus ejus in eum manus injecerunt temerè violentas: propter quod per Episcopum denunciati sunt excommunicationis sententia subjacere. Verum ipsi post modum ad eundem Episcopum accedentes, præstito in manibus ejus, quòd parerent judicio ecclesiæ, corporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipso, quod propter hoc Apostolos sumptibus præsentarent. Cumq; unus illorum se ad iter accingeret ad li. Ap. veniendi, à quibusdam suis amulis est peremptus, & extra cæmeterium ecclesiæ tumulatus: & licet contra consilium amici & consanguinei interfecti graviter sint commoti, promiserunt ei tamen, quòd omnem rancorem remitterent, & offensam, dummodo interfecti cadaver traderetur ecclesiasticæ sepulturæ. Videretur igitur forsan in hoc casu quibusdam, quòd cum juramentum non necessitatis articulus, sed contemptus religionis excludat, & judicium ecclesiæ debeat timitare, cùm interfectis publicè manifesta panitentiæ signa præcesserint, & propter hoc absolutus etiam ab ecclesia sit habendus: sed econtrario cùm ex sententia lugetur quòd homicidium apud ecclesiam nullatenus, quamdiu vinculum culpæ remittitur apud Deum, sed quod homines non absolvitur, nisi forte quando vinculum sententiæ laxatur. Aliquis ecclesiæ absoluto nullatenus necessaria videtur, sin sola verbi contratione præter sacerdotale officium rigor relaxatur ecclesiastica disciplinæ.*]

CAP. XXIX.

Thomas clericum in custodia vel vinculis sine læsione, excommunicatus est. h. d. primò. Communicans excommunicato scienter in crimine, excommunicatus est: & nisi difficultas impediat, absolvendus ab excommunicatore cum juramento. Communicans non extra crimen reconciliari potest per simplicem sacerdotem sine juramento. h. d. usq; ad finem.

Idem *Vvratislavien.* b *Episcopo.*

NVper à nobis tua e discretio requisivit, quid de illis laicis sit faciendum, qui clericos (sine læsione tamen) in custodia detinent publica vel privata, vel etiam detrudunt in vincula? Et utrum, qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolvi ab excommunicatione possint per confessionem à simplici sacerdote, vel Episcopi seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda? Nos igitur inquisitioni tuæ ex ordine respon. quòd in primo consultationis articulo non credimus laicos pœnam excommunicationis evadere, quamvis per *d* eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sæpius circa clericos nequiter perpetratur. In secunda *a* verò quæstione credimus distinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat, scienter in crimine communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium vel favorem: aut aliàs in oratione vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cùm talis communicet crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit: ab eo vel ejus superiore meritò delicti tunc erit absolutio requirenda: cùm faciendo verò casu à suo Episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non judicis, sed juris sententia excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet absolvi: qui verò juxta secundum modum, reconciliari poterit sine juratoria cautione. Verùm si difficile sit ex aliqua justa causa, quòd ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo ut (præstita juxta formam ecclesiæ cautione, quòd excommunicatoris mandato parebit) à suo absolvatur Episcopo, vel proprio sacerdote.

CAP. XXX.

Iuramentum excommunicati de standis mandatis ecclesiæ non habet vim absolutionis. hoc primò. Excommunicato nullus communicare tenetur præter personas exceptas: aliàs communicans excommunicato incurrit minorem, & est excommunicandus major, nisi ille esset excommunicatus cum participibus, quia tunc esset excommunicatus major.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.*

QVòd *b* in dubiis: & infrà. Respondemus, quòd excommunicato, licèt quòd stet mandato ecclesiæ juramento firmaverit, communicari non debet, donec per ecclesiam fuerit absolutus, alioquin post juramentum non esset absolutio necessaria. Nullus autem scienter nominatim excommunicato communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregor. Papæ capitulum, Quoniam multos. specialiter excusantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis præsumptuosè participant, præter personas dicto canone adnotatas, nisi ab eorum participatione commoniti fortè destiterint, excommunicationis vinculo sunt innodandi: secus autem si scienter communicant ei, qui cum participibus suis est vinculo excommunicationis sententialiter innodatus: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt.

CAP. XXXI.

Excommunicato communicare tenentur, qui prius erant ei obligati ad obsequium familiare: alii verò non tenentur de necessitate, licet interdum possint necessitate urgente.

Idem *doctoribus decretorum Bonon.*

INter alia *c*, quæ Strigo. Archiepiscopus proponi fecit, nos recolimus respondisse, quòd nullus nominatim excommunicato scienter communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Greg. Papæ c. Quoniam multos. specialiter excusantur: verum ex hac responsione orta est occasio disputandi, aliis concedentibus, quòd excommunicato communicare tenentur personæ in prædicto c. nominatæ, præsertim quæ prius ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis ad-

a *Vid. Burch. l. 9. decr. c. 8.* b *VVratislamen. al. VVratislavien.* c *C. 9. eod. tit. in 3. comp.* d *Dictio, per, decst in antiquis exempl.*

a *Vid. B. Thom. in quæstionibus addatis ad 3. p. q. 23. art. 2.*
b *C. 9. eod. tit. in 3. compilat. Pari supr. de pœnis. ca. quod in dubiis.*
c *C. 4. eod. tit. in 3. comp. Vide Hostiensem in summa de sent. excomm. §. & quæ sit pœna.*

ferentibus eos communicare licitè posse, si velint: non tamen ad hoc ex necessitate teneri. Vt igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujusmodi taliter duximus absolvendam, quòd cùm quædam personæ in præmisso capitulo denotatæ, illis, in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur familiariter adhærere, neque postmodum ad contrarium teneantur (cùm adhuc debitum duret) beneficio canonis id agente, à priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiare tenentur obsequium: & ita per consequens ad communionem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes personas capituli credimus referendum: ut videlicet obnoxietati hujusmodi sint subjectæ, cùm viatores peregrini & mercatores à communione talium personarum (nisi articulus necessitatis immineat) debeant abstinere, ut in fine colligitur manifestè, sed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur obnoxietate constrictæ: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicatione notatæ, ut in criminibus, communicare non debent, sed ab eis penitus abstinere.

CAP. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum injectione, scienter recepit ordines, si est clericus secularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspensus. Qui ignorans jus vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est clericus secularis, dispensat cum eo solus Papa: si regularis, dispensat Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est grave.

Idem.

CVm illorum *a* absolutio, qui pro violenta manuum injectione in clericos, labem excommunicationis incurrunt (quibusdam casibus à prædecessore nostro exceptis) sedi duntaxat Ap. reservetur, nonnulli ecclesiasticam sententiam negligentes, in excommunicatione positi, ecclesiasticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguendum, quòd tales vel sciunt excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ sententiæ canonem inciderunt, vel factum quidem scientes, juris ignari, nesciunt exinde se teneri. Primos *b* si fuerint seculares clerici *c*, à susceptis ordinibus censemus in perpetuum deponendos: in reliquis casibus tam Archiepiscopi, quàm Episcopi absque mandato sed. Apost. speciali dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus etiam absolutio talium interdicta: cum majora intelligantur *d* illis prohibita, quibus vetita sunt minora. Poterunt tamen hujusmodi Rom. Pontif. auribus intimari, ut ab eo secundùm rigorem vel æquitatem responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum. Qui si clausurales hujusmodi fuerint, licet ab Alexandro Papa fuerit constitutum, monachi & canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apo. sed. mittendi, sed secundùm providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficit, providentia est diœc. Episcopi adhibenda: & alibi dicatur, quòd de sæculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt, & inter cætera postmodum confitentur se tale commisisse delictum, per *e* quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Rom. Pon. Abbas non potest nec debet eos absolvere, quamvis præsumptionem delinquentium debita possit animadversione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum prælatis, qui etiam talibus absolutionis beneficium impertiri indulgemus: nisi excessus ipsorum existat adeo enormis, ut pote si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut abbatem violenta manus injecta, cùm excessus hujusmodi nequeant sine scandalo præteriri. Si verò aliquis in religiosam personam alterius violentas manus injecerit violentas, per Abbatem proprium jus, qui passus est injuriam, absolvatur. Quòd si cum percusserit secularem, non nisi per Apost. sedem scandalum eviteturr) absolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contigerit juxta præmissam distinctionem, qui scienter in susceptum ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinis, & executione suscepti ordinis & officii decernimus esse suspensos. Circa reliquos verò facti memoriam oblitos, ris peritiam non habentes, monasteriorum claustra non sata, post injunctam regularem pœnitentiam de peccatis Abbates ipsorum poterunt dispensare, nisi grave forte & notabile factum: aut is, qui fecit, admissi facti discretus, ut violenter contra oblivionem vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereatur amittere, qui sibi permissa sinistre potest.

CAP. XXXIII.

Monialis percutiens monialem seu conversum, ac etiam secularem, incidit in excommunicationem, & ab Episcopo absolvi potest.

Idem *Pictaviensi.*

DE monialibus *a* tua à nobis fraternitas consuluit, per quem eis sit beneficium absolutionis impertiendum, si vel in se invicem, vel conversos, vel consortes suas aut clericos etiam manus injecerint temere violentas? Super hoc igitur tuæ consul. taliter respondemus, ut si episcopum, in cujus diœc. monasteria fuerint, adeatur.

CAP. XXXIV.

Contractus etiam, qui sine communione explicari non potest, non dissolvitur, seu impeditur per excommunicationem ipsius communionem in eum, qui tenetur aliquid præstare non excommunicato.

Idem *universis Cruce signatis.*

SI *b* verè: [i *& infra.*] Quòd si Venetî fuit nec satisfacere voluerint, nec absolvi, vobis pronuncimus, ut cum ipsis in terram Sarracenorum ut pronunciam, juxta quod inter vos convenit & ipsis, ut ante stè convenerit, navigio transeatis, quanto tamen potuitis, cum dolore tamen & amaritudine cordis. Absque veniæ communicantes eisdem. Cum enim ab vobis majorem *c* nauli receperint quantitatem, ut ea eam possint restituendam induci, aut etiam omittat, si aliter fieret, videremini vos damnum et pertentia, ipsi verò præmium ex contumacia reportare d ad hoc debitum exolvendum ipsi vobis manent obligati, & ab excommunicatis exigi possit & recuperari debetur. Est autem cautum in jure, quòd si per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere a recipere pertinerit ab eisdem. Præterea si paterfamilias horum excommunicationis sententiæ fuerit innodatus, a participatione illius familia excusatur. Licet ergo dicti mercatorum dominus navium tanquam excommunicatus in excommunicatione persistat, vos tamen non quam ipsius familiam dum in navibus ejus fuerint, ipsum

a *Cs. eod. tit. in 3. comp.* b *In recentioribus, Primo: sed in antiquioribus, primos.* c *Dictio, clerici, deest in vetustu Cod.* d *Al. cum & majora.* e *Propter.*

a *Ca. 6. eod. tit. in 3 compilat.* b *Ex. eod. tit. in compilat.* c *Naulum est pretium, quod solvitur nauta pro vectura. d. l. sanctimus. C. de pœn. l. si quis. 5. leg. C. de mercat. lib.* exco-

excommunicatio non contingat: & excusabiles eritis apud eum, si in excommunicatorum navibus existentes, cum dolore cordis sub spe pœnitentiæ communicaveritis ipsis, in quibus eorum communicationem non poteritis a evitare.

[1 *Vos panitet de commisso; & plenè proponitis satisfacere de cætero, Deum vobis credimus, imò novimus, jam placatum. Si ergo Venetis ad satisfactionem indulti & absolutionis beneficium meruistis obtinere, securè cum eis navigare poteritis, & in prælio Domini præliari.*]

CAP. XXXV.

Prælatus potest, & debet clericum subjectum incorrigibilem innovare, & laici citra metum excommunicationis de prælatorum homine capere possunt clericos, & ad judicium ducere.

Idem *Londinen. Episcopo.*

Ut à famæ tuæ: [1 *& infrà.*] Sanè consuluisti nos, utrum clerici graviter excedentes, qui tutè non possunt monasteriis ad agendum pœnitentiam deputari, eumdem cum non pœniteant de commissis, opportunitate fugiendi captata, carcerem fugerent claustri, & prioribus se scelestius immiscerent: à te vel aliis prælatis suis arctè possint custodiæ mancipari: [2 *&*]. Respondemus, quòd cùm prælati excessus corrigere debeant subditorum, & publicæ utilitatis interfit, ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non solùm possunt, sed debent etiam clericos, postquam fuerint de crimine canonicè condemnati, sub arctâ custodia detinere: qui cùm sint incorrigibiles, nec monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facilè laberentur. Laicive, vi citra excommunicationis sententiam capere clericos, & ad judicium trahere possunt *c*, si oporteat etiam violenter, dummodo id de mandato faciant prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti, & quorum est corrigere criminosos: cùm hoc non ipsi, sed illi quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: dummodo non amplius eorum violentia se extendat, quàm defensio vel rebellio exigit clericorum.

[1 *Consulis salutè, & sic malorum audaciam comprimas, & sic à malis bonorum innocentiam tueatis, super his nos humiliter consulis, quæ officium pastorale contingunt, ut de nostra responsione securus, consultudini debitum laudabilius exequaris.*]

[2 *Et utrum laici, si clericos in magnis scelleribus deprehendant, in eosdem incidant late sententiæ: cum verò comprehenderint, nec ad judices trahere ipsos possint, nisi in eos manus injecerint violentas, ad primam.*]

CAP. XXXVI.

Excommunicatus est, qui in clericum etiam volentem manus injecerit violentas, etiam si hoc faciat in satisfactionem præcedentis injuriæ. b. d. & est casus notabilis.

Idem *Bracaren. Archiepiscopo.*

Contingit *d* interdum, quòd clerici si quem offendant, & satisfacere velint offenso, secundùm morem patriæ, quem inter se laici observant, corpora sua fortiùs supponunt, xxx. seu pluribus aut paucioribus personis fustium: [1 *& infrà.*] Nos autem fratrum super hoc respond. quòd hujusmodi manus injectionis non violenta, tamen injuriosa videtur: cùm ille canonum tam in favorem clerici ordinati, quàm in favorem ordinis clericalis fuerit promulgatus: ideo & vobis, & mandamus, ut id de cætero prohibeas attentari. Si quis autem clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur: proviso ut clericus injuriam passo sine injuria clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

[1 *Quasi frequenter non coacti suscipiunt, sed volentes, non solùm de aliorum clericorum manibus, sed etiam laicorum. Unde nos humiliter consulebas, utrum hujusmodi percussores in canonem incidant sententiæ promulgatæ.*]

CAP. XXXVII.

Servus excommunicatus pro injectione manuum in clericum, tenetur pro absolutione ire ad sed. Apost. sed si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus hoc faciat in ejus fraudem, absolvi potest ab Episcopo, si læsio non fuit enormis.

Idem *Lugdunen. Archiepiscopo.*

Relatum *a* est nobis, quòd cùm aliqui servi propter injectionem manuum in clericum violentam, in canonem incidunt sententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundem, quòd carere mancipiis suis nolunt, venire ad sed. Apost. absolvendi non curant, per occasionem hujusmodi eludentes ecclesiasticam disciplinam. Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad sed. Apost. absolvendos: cùm plus sit Deo, quàm homini deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, ut subtrahant se obsequio dominorum, aut ipsi domini propter hoc sine culpa suâ grave damnum incurrant: tunc enim *b* in utrolibet casu poteris eos ex indulgentia nostræ provisionis absolvere, cùm nimis sint ab Apost. sed. remoti: sed in recompensationem laboris, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio injungatur: dummodo non sit tam gravis & enormis excessus, ut propter vitandum scandalum & tollendum exemplum, hujusmodi servi ad sedem servorum Dei venire debeant absolvendi.

CAP. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum postea impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.*

Sacris est *c* canonibus institutum: & infrà. Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat, qui cum omnibus fautoribus & participibus suis excommunicationis sententia sunt adstricti, ad cor rediens, de mandato ecclesiæ excommunicatos, quos prius foverat *d*, expugnaverit, non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus: nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ, nisi cùm de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostræ tenorem defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.

CAP. XXXIX.

Semel excommunicatus, debet vitare semper ut excommunicatus: nisi legitimè probet se fuisse absolutum.

Idem *Assuntinen. Episcopo.* e

Sicut *f* nobis: [1 *&*] Fraternitati tuæ respond. quòd nisi excommunicati à te super absolutione sua literas nostras, vel illius, cui vices nostras in hac parte commisimus, reportaverint, aut alio modo legitimè de illorum absolutione tibi constiterit, tu ipsos pro excommunicatis ut prius habeas & facias evitari.

[1 *Tuas literas intimasti, cùm aliquos tuæ diœcesis clericos vel laicos culpis suis exigentibus excommunicationi supponis, ipsi postmodum ad te nulla satisfactione præmissa sine testimonialibus literis redeuntes, dicunt se absolutionis beneficium accepisse, quibus si credi dubitas in hac parte per nos instrui supplicitèr postulasti, cùm propter causam hujusmodi, sicut*

a *Vt supra.* b *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp. vid. Bernar. Diaz. in pract. crim. can. c. 119. & c. 131.* c *Quid de capiente clericum fugientem, suspectum de fuga, vid. Bart. in l. si quis in servit. §. adhæc.* d *C. 10. eod. tit. in 3. compil.*

a *C. 11. eod. tit. in 3. comp.* b *Dicto enim, non est in vetustioribus Codicib.* c *C. 12. eod. tit. in 3. comp.* d *Expugnaret.* e *Alias, Assisnati Episc.* f *C. 12. eod. tit. in 3. comp.*

dicen tue sententiæ à subditis condemnantur. Nolentes itaq; malitiis hominum indulgere.]

CAP. XL.

Si excommunicatus ab Episcopo, ad metropolitanum appellat, ab eo absolvi potest : metropolitanus tamen volens suo suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere absolvendum, & tenetur etiam remittere quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus : & ante absolutionem non audītur volens probare se injustè excommunicatum : secus si probare vult sententiam esse nullam.

Idem *Senonen. Archiepiscopo.*

PEr tuas *a* literas : [1 & 2.] Videtur enim aliquibus, quòd cùm ad metropolitanum per appellationem quæstio non defertur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab ecclesia separatus, sive appellaverit sine non, metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verùm ex verbis cujusdam epistolæ, quam scholastici ab Alexandro Papa emanasse proponunt, habetur, quòd si ante appellationem in aliquem excommunicationis sententia fuit promulgata, metropolitanus ante litis ingressum ab eo juramento recepto secundùm ecclesiæ consuetudinem, debet ipsum absolvere : nisi voluerit Episcopo diœcesano deferre, ipsumque ad eum remittere absolvendum, ubi etiam consequenter infertur, quòd nec excommunicati sunt audiendi prius, quàm fuerint absoluti, nec sunt ad illos, à quibus appellaverant, remittendi. In Sardicen. autem concilio reperitur, ut is, qui ab Episcopo est abjectus, finitimos Episcopos interpellet, & causa ejus audiatur, & diligentius pertractetur : Episcopus autem, qui justè vel injustè abjecit eundem, patienter acciplat ut discutiatur negotium, quatenus vel probetur ejus à pluribus sententia, vel etiam emendetur: priùs tamen quàm omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante causæ cognitionē communioni eum sciari præsumat, qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus distinguendum, utrum quis proponat, se post appellationem legitimam interpositam excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum : in quibus casibus approbationem eorum etiam si absolutionem non petat, debet admitti : sed donec de ipsis constiterit, in aliis evitari debet *b*, quanquam Apostol. sed. etiam tales *c* consueverit absolvere ad cautelam. Verùm in aliis, nisi gratiam absolutionis implòret, non debet audiri, ne sententiam ecclesiasticam contemnere videatur, & per hoc ampliusex suo contemptu ligetur. Quòd si absolutionis beneficium humiliter postulaverit, metropolitanus eum debet absolvere, nisi suo duxerit suffraganeo deferendum : cui tamen si suffraganeus absolutionis beneficium juxta formam ecclesiæ noluerit exhibere, ipse nihilominus illum absolvat, cautione recepta, quòd suo debeat parere mandato, ac deinde causam audiat, & quod canonicum fuerit (justitia mediante) decernat. Quòd si fortàn Episcopus subditum suum, propter manifestum excommunicasset excessum, metropolitanus non debet ipsum absolvere, nisi suffraganeus requisitus malitiosè sibi absolutionis beneficium denegaret.

[1 *Nobis intimasti, quòd ven. f. n. Altestodoren. Episcopus in dil. fi. Altestodoren. Archipresbyterum excommunicationis sententiam promulgasset, Archipresbyter suo se conspectui præsentavit, & quòd staret mandato ecclesiæ, sufficienter obtulit cautionem : petens humiliter ut absolutionis ei beneficium exhiberes : tu verò deferre volens Episcopo memorato, ipsum sæpe monuisti, ut absolveret Archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum absolvere curavisti,*

a *Ca. 14. eod. tit. in 3. comp.* b *Al. deest verbum, Debet.* c *Al. talem.*

quem Episcopus pro absoluto non habet, utpote qui propter ad te ejus absolutio non spectabat. Unde quid in hoc tibus de cætero sit agendum.]

CAP. XLI.

Si Papa suis literis excommunicatum fatetur, non potest eum absolvere.

Idem.

SI aliquando a fortè contigerit, quòdeis, qui ritate Apostolica sunt excommunicati, nostræ literæ cum salutationis alloquio deferentur, propter hoc excommunicationis credatur sententia xata. Cùm per ignorantiam vel negligentiam, cupationem nimiam, vel etiam subreptionem hujusmodi literas impetrari.

CAP. XLII.

Excommunicatus à pluribus prælatis ob plures causas communione restituendus, licet de una causa vel solum si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolvi.

Idem *S. sanctæ Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus.*

OFficii *b* & infrà. Postremò quæsitum est, qui propter plures excessus à pluribus prælatis ipsum habentibus, excommunicationi est vinculo innodatus, & uni prælatorum de uno tantum satisfecerit vult excessu, ab eo sit absolvendus, de quo satisfecit eidem : & cùm de alio non satisfecerit, alii debeant leat nunciari : & infrà. Super hoc articulo mus, quòd supprimenti veritatem absolutio fieri prodest : & veritatem intelligens, absolutionem modi exhibere non debet.

CAP. XLIII.

Excommunicatis & interdictis prædicti potest dari Der. hoc primo. & tempore generali introitus ecclesiæ ptissimus & christmatis infronte, & pœnitentia imponi. secundò.

Idem *Ferrarien. Episcopo.*

REsponso *c* nostro postulas edoceri, utrùm Ferrarien. cives excommunicationis & interdicti tiis sint ligati, liceat tibi viros & mulieres simul mada, vel in mense apud aliquam ecclesiam quibus prædices verbum Dei, & eosdem ad confitendum inducas. Super quo respondemus, quòd sine conscientiæ hoc facere poteris, cùm videris expedire, dummodo contra formam interdicti nullum ex num officium celebretur. Præterea quæsitum Ferrarien. civitas sit interdicto suppolita, & ibidem (præter baptismā pārvulorum, & pœnitentium morientium) universa sacramenta ecclesiastica cta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus re. Super quod respondemus, quòd sicut baptizati sunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem bus à te possunt sacro chrismate deliniri.

CAP. XLIV.

Si conjux scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati, si hoc credat ex causa probabili & deferens, potest uxore abstinere, non autem exigere : sed si ex levi & temeraria causa, deperdit scientia, potest reddere & exigere.

Idem.

INquisitioni tuæ respondentes *d*, credimus distinguendum, utrum aliser conjugum pro certo sciat pedimentum conjugii, propter quod sine mortali pe-

a *Ca. 2. tit. de rescript. in 3. compil. vide Clemens. si furiosus.* sent. excom. b *Ca. 15. eod. tit. in 3. comp. Pari ratione ea in effe-* fuprà de purgat. & remissio. c *Ca. 16. eod. tit. in 3. comp.* Calder. tract. de inter. membr. c. 4. e. d *Ca. 17. eod. tit. in 3. comp.* vide Doct. Thomæ l. 4. sent. Dist. 32.

cito non vult carnale commercium exercere, quamvis aliud apud ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi & temeraria, an probabili & discreta: & quibusdam ad sui pastoris consilium (conscientia levis & temerariæ credulitatis exposita) licitè potest non assentire, sed exigere debitum conjugale. Verùm cum conscientia pulsat animum, ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.

CAP. XLV.

Privilegium habitus & tonsuræ, non perdit clericus ante trinam monitionem privilegium clericale.

Idem.

Contingit interdum *a*: & infrà. Sanè sicut accepimus inhuit ante comite Flandren. in diœcesi tua quidam insunt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de clerico *b* eisquam offendunt, ad pœnæ subterfugium se clericos exhibentes: cùm enim *c* super excessibus, quos seculari foro communiunt, ad publica judicia pertrahuntur, citatumcis crimibus, ut possint circumvenire vindictam, pro clericis se repræsentant, clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulò antè negaverant clericatum: & infrà. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, ac frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: volumus & mandamus, ut tales, si tertiò à te commoniti seipsos contempserint emendare, illius efficiantur *d* immunitatis expertes, quæ pro clericorum tutelâ, & laicorum violentia coercenda dignoscitur institutta.

CAP. XLVI.

Excommunicati denunciatione repellitur, qui non præmonuit, & excommunicavit.

Idem.

Præsentia *e* dilecti filii: & infrà. Nec canonici suo decano excommunicationem possunt objicere, cùm super hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: nec ipsi propter hoc eum duxerint evitandum, sed Episcopus in mensa, & canonici communicaverint ei etiam in divinis.

CAP. XLVII.

Excommunicatus est dolosè permittens clericum percuti, ex quo potuit prohibere, & non prohibuit.

Idem.

Quanta præsumptionis *f* & temeritatis existat in reos ecclesiæ manus injicere violentas: [1 & 3.] id patrem solos violentiæ hujusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet puniendos, facientes & consentientes pari pœna plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cùm possint, manifesto facinori desinunt obviare.

1. *In Evangelio Dominus protestatur, qui se in ministris suis despicerit, & Apostolorum principi alibi perhibuit se iterum crucifigi. hæc etiam qualitas pœnæ manifestè declarat, cum excommunicatus sententia in ipso actu feriat delinquentes, si non solum in Patrum suffragos & Complices, sed etiam minoris ord. clericos violentiam præsumpserint operari.*

a *Vid. Clem. 1. & 2. De vita & hon. cler. & Bern. Diaz in pract. can. 69. & 70.* b *Al. de clericatu.* c *Distio, enim, non est in specie, nec cod.* d *Al. sanct.* e *C. 2. eod. tit. in 4. comp. vide quod notat Ioan. Calder. tract. de interd. eccl. memb. 6. q. 4. C. 3. eod. tit. in 4. comp. vide Navarrum in Manuali confess. c. 24. num. 20. & seq.*

CAP. XLVIII.

Prælatus excommunicare non debet subditum, nisi competente monitione præmissa, & ex causa manifesta & rationabili: & contrafaciente imponitur pœna hic expressa. Item punitur subditus, qui falsò conqueritur se excommunicatum injustè: & subjecit quòd juro, si prælatus dicens se errasse, vult excommunicatum absolvere, & adversarius appellet ne absolvatur.

Idem *in concilio generali.*

Sacro approbante concilio *a* prohibemus, ne quis in aliquam excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissâ, & personis præsentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio, promulgare præsumat. quòd si contrà præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta, & rationabili causa procedat: ad quam si taliter forte processerit, & requisitus humiliter processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare, gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: qui (si absque periculo moræ potest) ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, intra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se vel per alium (prout viderit expedire) sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat. Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato, aliàs nihilominus (si culpæ qualitas postulaverit) superioris arbitrio puniendus: cùm non levis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti: nisi forsitan erraverit ex causa probabili, maximè si laudabilis opinionis existat.

Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum *b*, idem & super injusta excommunicationis molestia, per pœnam ad interesse, vel aliàs secundùm superioris arbitrium condemnetur: nisi forsan & ipsum probabilis error excusset, & super eo, pro quo fuerit justa excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si verò judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro quo lata fuerat, ne absque satisfactione revocaret illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo meritò debeat dubitari: & tunc sufficienti cautione recepta, quòd coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipso, jure parebit. excommunicatum absolvat: sicque pœnæ præscriptæ minimè subjacebit: cavens omninò ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere ultionem.

CAP. XLIX.

Excommunicat hæreticos & quoscunq; violatores ecclesiastica libertatis.

Honorius III. *Episcopo Bononien.*

Noverit *c* fraternitas tua: [1 & infrà.] Excommunicamus omnes hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, & fautores & receptatores & defensores eorum: necnon, & qui de cætero ser-

a *Quàm cautè sit faciend. excommunicationis sententia. cavit Trid. conc. sess. 25. de refor. c. 3.* b *In Contaven. libro & aliis recentioribus ita: idem super justa excommunicationis molestia, &c. sed in concilio, & Vaticanis constanter legitur ita: idem & super injusta.* c *Vide Zanchinum tract. de hær. c. 17. & 18. & Alphonsum Castrum l. 2. c. 18. de justa punitione hæret.*

vari fecerint statuta edita & consuetudines introductas, contra ecclesiæ libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus statutarios & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, consules, rectores & consiliarios locorum, ubi de cætero hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint vel servatæ: necnon & illos qui secundùm ea præsumpserint judicare, vel in public. formam scribere judicata.

[1 *Quòd nos in basilica principis Apostolorum præsente charissimo in Christo fil.n. Federico illustri Romanorum Imperatore & semper Augusto, in celebratione missarum, postquam capitis ejus imposuimus diadema, de consi.fra.n.accensis candelis excommunicavimus.*]

CAP. L.

Fratres hospitalis Hierosolymitani excommunicate pro injectione manuum in clericum seu confratrem, absolvi possunt per eorum Priorem: nisi excessus fuerit difficilis & enormis.

Idem *magistro & fratribus hospitalis Hierosolymitani.*

CAnonica *a* constitutione cavetur, quòd monachi & canonici regulares, quocunque modo se percusserint, non sunt ad Apostolic. sedem mittendi, sed secundùm discretionem & providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: quòd si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficiat, providentia est diœce. Episcopi adhibenda: nisi excessus difficilis fuerit & enormis, propter quem meritò ad eccle. Rom. sit recursus habendus. Nos ergo ad vos statutum hujusmodi duximus extendendum: auctoritate præstatuentes, ut in tali casu (nisi majoris sit providentia requirenda) per Priorem vestrum, qui (sicut audivimus) Presbyter esse debet, fratribus vestris absolutionis beneficium impendatur.

CAP. LI.

Excommunicatus vel suspensus absolvi non debet, nisi prius juramento præstito: si tamen sine scandalo juramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manualem promissionem.

Idem *titulo sanctæ Praxedis Presbytero Cardi. Apost. sed. leg.*

SVper eo quòd *b* monachi Græci & eremitæ propter inobedientiam sententia suspensionis & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum ecclesiæ nisi per manualem promissionem redire. Hoc tibi duximus respondendum, quòd si nullatenus possunt induci ad præstandum juxta formam ecclesiæ juramentum, ipsos hac vice cum promissione poteris recipere manuali: cùm interdum (consideratis locorum & temporum qualitatibus) severitati sit aliquid detrahendum.

CAP. LII.

Cùm de viribus sententiæ dubitatur, potest quis absolvi ad cautelam juramento præstito.

Idem *Bituricen. & Carnoten. Decan. & Subdiac. Aurelianen.* c

VEnerabili fratri nostro Cenomanen. Episcopo, & procuratori Turonen. Archiepiscopi, in nostra præsentia constitutis, pro quadam suspensionis sententia in præfatum Episcopum ab eodem Archiepiscopo promulgata: nos sententiam ipsam relaxavimus ad cautelam, ipso Episcopo in præsentia dicti procuratoris præstante corporaliter juramentum, quòd parebit mandatis, quæ idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si constiterit ipsum in eo, pro quo fuit lata prædicta sententia, culpabilem extitisse.

CAP. LIII.

Excommunicantur officiales locorum, in quibus sunt statuta contra ecclesiasticam libertatem, nisi ea statim tollant: & statutarii feudis ecclesiæ sunt privati.

Idem *Episcopo Senen.*

GRavem venerabilis f.n. *a* Pisani Archiepiscopus primus quæstionem, quòd quidam cives Pisani, deputati à potestate ac populo ad statuta civitatis ejusdem derogationem Apostolicæ sedis, & subversionem ecclesiasticæ libertatis edere præsumpserint, quòd quilibet clericus vel laicus contra quemcunque laicum Pisanum actus, ad judicem ecclesiasticum literas Apostolicas impetraverit, in mille solidis (nisi renuntiaverit) condemnetur: ne reditus possessionum suarum retineatur eidem, vel agri excolantur illius, sed haberi possint subjaceant *b* potestatis: [1 & 3.] Statuentes ut interea, ut clerici suis sumptibus castrum Kupe facere faciant custodiri: quòd si renuerint, contra eos quilibet procedere teneantur: [2 & 3.] Ideoque fraternitati mandamus, quatenus in consiliarios & officiales ejusdem civitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitularibus suis deleverint, & idonee sicut exigit res caveri, quo latius de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures. Cæterùm cùm in statutarii multa de bonis ecclesiasticis inter decimas in feudum, ipsos fore nihilominus privilegio hujusmodi nunciare procures.

[1 *Qui nullum ad regimen civitatis fuisse, vel hoc juraverit servaturum: & hoc etiam qualibet alia potestate, quo tempore fuerint, successores suos jurare faciant supradicta.*]

[2. *Juxta quod dictavit consilium civitatis, qua omnes status qua nunc præest civitati pro monasterio se semper juraturos firmavit. Cum autem tota civitas Pisana, qui alios diversorum tamdiu abjecit, qua infecta jam error, vel infectum penitus præsumatur, & tam statutarios quam potestatem eadem in dubium propter hoc excommunicationis sententiam prius non infamia incurrisse.*]

CAP. LIV.

Alloquens excommunicatum in tenebris ad idem casum, etiam si alia verba interponat, excommunicatus erit.

Gregorius IX.

CVm voluntate *d* ac proposito malefici alloquitur, excommunicationis sententiam non incurrit qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, aliàs ad salutem animæ pertinent, in locutione aliqua pat, licet etiam alia verba incidenter (ut apud me magis proficiat) interponat.

Prædicatores præsertim, qui alios sustinent non posse, excommunicatu & detentoribus bona aliena restituere nequeunt possunt.h.d.

Prædicatores quoque qui penes excommunicatos alios alienarum rerum detentores, in predicationibus & confessionibus, quasi gerunt causam [vel] pœnas eorum, ad quos res ipsæ spectare noscuntur, eisdem nas licitè possunt ab illis recipere, præsertim si alii valeant in illo loco sustentationem habere.

Tenit quosdam casus, in quibus percutiens clericum excommunicatus non est.

Si qui verò ratione officii quod in ecclesia obtinent, aut etiam alii clerici seniores zelo devotionis procurant vel adolescentes in minoribus ordinibus constituti, turbantes divinum officium, & hi qui clericis prælationis vel magisterii subditos & scholares correctionis causa leviter fortè percusserint, excommunicationis

a *Vide Henric. Bocch. in ca. à nobis, 21. & in c. eum illorum. sup. eod. tit.* b *Vide Panno. in c. cùm desideres. suprà eod. tit. & ibi Henric. Boich. dist. 3.* c *Aurelian.*

a *Prater doctores hic & in c. cavent. sup. eod. tit. vide Gloss. in Constit. Cassa. C. de sacr. eccles.* b *Subjecti.* c *Vide à nobis sup. de excep.* d *Vide B. Thom. in quæst. additu ad 3. p. q. 21. art. 2. & ibi Barb. Caterum cùm iidem statutarii & populus multa.* e *Has duo verba, vel circum, habet à nobis sup. de excep.* f *In antiq. codic. & in Vaticanis.*

sententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut cohibeantur à suis insolentiis, & sententia bonisque moribus informentur, duxerint coercendos.

CAP. LV.

Excommunicati excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *Asterico Episcopo.*

CConcubinæ a publicæ clericorum ecclesiasticæ censuræ districtione notentur, eosdem concubinarios non est dubium sententia majoris excommunicationis involvi, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.

CAP. LVI.

Excommunicatus minoris potest ab excommunicatione aliquem absolvere.

Idem.

Diebus b collata potestas, ut à minori excommunicatione, si in ipsam inciderint, invicem se absolvant, quoque ligato vinculo excommunicationis hujusmodi, non expirat.

CAP. LVII.

Permittitur ministris ecclesiarum, semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

Idem.

PEtitionibus c ecclesiarum ministris, semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, missarum solennia celebrare, causa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

CAP. LVIII.

Insufficiens clerus, quem verberavit, non potest propter hoc ab Episcopo absolvi, nisi in certis casibus hic expressis.

Idem.

QUamvis incidens in canonem latæ sententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis satisfaciat, quibus injuriasi irrogavit, non tamen aliter, quàm per sedem Apostolicam vel ejus legatum absolutionis potest beneficium obtinere. Nisi immineante mortis articulo, infirmitate, inimicitia aut inopia, puerili vel senili ætate, fragilitate sexus, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahitur, quo minus Romanum Pontificem possit adire: vel ejusdem beneficio à labore hujusmodi excusetur. Cæterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub debito juramenti (quod secundum ecclesiæ formam præstare teneatur) consuevit injungi, ut impedimento cessante, ad Apostolicam sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

CAP. LIX.

Excommunicatio simpliciter lata, intelligitur de majori. b. d. Et est ratione notabilis, & quotidie allegatur.

Idem.

Si quem sub hac forma verborum: Illum excommunico, vel simili, à judice suo d excommunicari cõtingat, firmandum est eum non tantùm minori, quæ à perceptione sacramentorum, sed etiam majori excommunicatione (quæ à communione fidelium separat) esse ligatum.

CAP. LX.

Beneficium indultum ratione minoris ætatis, postquam cœpit habere locum, non extinguitur, licet minor pervenerit ad majorem ætatem.

Idem.

PVeris, qui in canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, sive ante, sive post pubertatem postulent se absolvi, potest diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri: Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, tigor sit mansuetudine temperandus.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE
TITULUS XL.

CAP. I.

Novale, est terra novaliter ad culturam redacta.

Hieronymus *super Osee.* a

INnovate novale. Novale b est ager nunc primum præcisus.

CAP. II.

Appellatione patris veniunt in lata significatione omnes ascendentes.

Idem *super Danielem.* c

NAm & Rex Nabuchodonosor pater tuus, id est, proavus, more scripturæ, quæ avos & deinceps patres appellat.

CAP. III.

Non dicitur natus, qui statim decessit.

Idem *in Parabolis.* d

NAm & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum se nominat, quem fratrem uterinum præcessisse scriptura testatur? nisi quia ille mox natus sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit.

CAP. IV.

Dictis antequam, non semper implicat.

Idem *super Matthæum.* e

QUod dicitur, antequam convenirent: non sequitur ut postea convenirent: sed scriptura quod factum non sit, ostendit.

CAP. V.

Primogenitus dicitur, qui primo nascitur, etiamsi nullus sequatur eum.

Hieronymus *super Matthæum.*

IOseph non cognovit Mariam, donec f peperit filium suum primogenitum. Ex hoc loco quidam perversissimè suspicantur, & alios filios Mariam habuisse: cùm mos divinarum scripturarum sit, ut primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primò natus fuit.

CAP. VI.

Verba sunt intelligenda, non secundùm quod sonant, sed secundùm mentem proferentis.

Hilarius. g

INtelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi; quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.

CAP. VII.

Non vitiatur factum vario modo narratum, ubi idem in substantia concluditur.

Augustinus *super Matthæum.* h

NIhil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur, maximè cùm quisque Evangelistarum eo ordine credat se dicere, quo Deus voluit.

CAP. VIII.

Sensum, non verba considerare debemus.

Gregorius. i

PRopterea, si prolixam epistolam meam ad interpretãdum accipere te fortasse contigerit, rogo non verbum

1 *Vide conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 14. vide Covarr. in c. alma mater de sent. excom. l. 6. p. 1. §. 3.* b *Vide Henric. Boich. in c. si vere, §. in Dist. nil.* c *Vide Bonif. 8. in c. ult. de sent. excom. l. 6. §. adjicimus. §. fin.* d *Dicto suo, deest in plerisq; recentioribus: ea ex mss. Lat. & Vatic. est restituta: quam etiam cognovit gl. hic, & ibi passim.*

a *Osee 10. sunt verba glossæ interlinearis.* b *Quæ per novalem. ff. eo & l. fistula. §. novale.* c *Dan. 5. & c. 1. eo. tit. in 1. compil.* d *Prov. 4. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *Matt. 1. c. 3. eod. tit. in 1. comp.* f *Ibid. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* g *Lib. 4. de trinit. Refertur c. 5. eod. tit. in 1. comp.* h *Forte hæc dicit Aug. in l. de consensu Evang. vide ibi l. 2. c. 12. 21. & 28.* i *Lib. 1. epi. 28. Regist. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.*

ex verbo, sed sensum ex sensu transferri : quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

CAP. IX.

Dicat, quis propriè sit præpositus.

Isidorus. a

QUamvis omnes, qui præsunt, propositi ritè vocentur, usus tamen obtinuit eos vocari præpositos, qui quandam prioratus curam super alios gerunt.

CAP. X.

Non recipit cingnam sacramentorum.

Idem *in libro Etymologiarum.* b

FOrus est exercendarum litium locus, à fando dictus, sive Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem forus causa, lege, & judicio. Causa à casu quo venit, dicitur : est enim materia & origo negotii, nedum discussionis examine patefacta : quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, judicium : dum finitur, justitia. Vocatur autem judicium, quasi jurisdictio, & justitia, quasi juris status. Iudicium autem prius inquisitio vocabatur: unde & auctores judiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores vocamus. Negotium multa significat: modò actum alicujus rei, cujus contrarium est otium: modo actionem causæ, quod est jurgium litis c, & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Iurgium dicitur quasi juris garrium: eo quòd hi, qui causam dicunt, jure disceptant. Lis autem à contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius d, *Limes erat positus, litem ut discerneret agris.* Causa, aut argumento, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem: unde dictum est argumentum, arguèndo inventum. Probatio autem testibus, & fide tabularum constat. In omni quoque negotio hæ personæ quæruntur: Iudex, accusator, reus, & tres testes. Iudex dictus quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet. Iure autem disceptare, est justè judicare. Non est ergo judex, si non est in eo justitia. Accusator vocatus est quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. Reus à re, quæ petitur, nuncupatur : quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quòd super causæ statu proferebātur : nunc parte ablata nominis, testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, natura & vita. Conditione, si liber, non servus: nam sæpè servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non fœmina : nam varium & mutabile e testimonium semper fœmina producit. Vita, si innocens & integer actu : nam si vita bona defuerit, fide carebit: non enim potest justitia cum scelerato homine habere commercium.

CAP. XI.

Dicit quid sit pactum, & unde dicatur.

Idem.

PActum dicitur inter partes, ex pace conveniens scriptura, legibus ac moribus comprobata : dictum pactum, quasi ex pace factum.

CAP. XII.

Hic Isidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.

Idem *in eodem.*

a *Lib. 10. Etymo. & c. 8. eod. tit. in 1. comp.* b *Lab. 18. Etymol. c. 15. & c. 19. eod. tit. in 1. comp.* c *Vide l. cum clericis. C. de Epis. & cleric.* d *Virg. in 12.* e *Dictio, testimonium, in omnibus Vaticanis deest.*

IUs dictum est à jure possidendo: hoc enim jure utitur, quod juste : hoc juste, quod bene : quod autem male possidetur, alienum est: male autem possidet, qui vel suis male utitur, vel aliena præsumit.

CAP. XIII.

Quidquid fidelis offert ecclesiæ, oblatum remitere ultra non debet : quod sæcularibus possideri non debet.

Paschalis *commentis sanctis Martyr.*

CAusa a Carpensis plebis : & infrà. Centesimitiæ, decimæ, & oblationes, in solis ecclesiasticis bonis præcipuè numerantur. Oblationes verò dicuntur quæcunque de propriis & licitis rebus ecclesiasticis offeruntur. Quicunque igitur eas per potestatem sæcularem obtinet, proculdubio contra Deum, & sanctorum patrum nititur sanctiones: quinimò & qui eas tradit, qui tradit, raptor & sacrilegus judicatur.

CAP. XIV.

Solus sacerdos potest sacramentum extremæ unctionis ministrare, & ad eum pertinet hoc conferre. b. d.

Alexander III.

QUæsivit frat. t. b & infrà Non dicimus tibi : dicimus respondendum, quòd sacerdos non matrimonio rico, & etiam solus potest infirmum ungere.

In anno bissextili servari debet hoc consuetudo, ubi licet S. Matthiæ festandum, dum tamen vigilia eiusdem festi ieiunetur, dicat.

Festum verò beati Matthiæ juxta constitutionem ecclesiasticam, vigilia eatenus præcedat, ut nec vigilia xto, nec pro quolibet alio modo inter se & festum aliam diem admittat: in qua utique vigilia (nisi quæ in dominica) jejunium celebretur: ipsum autem festum sive fiat in præcedenti die, sive in sequenti, (qui duo tanquam pro uno reputantur) nullus error, sed contractus ecclesiæ teneatur.

CAP. XV.

Per verbum, statuo & præcipio, definitio semper fieri potest.

Celestinus tertius.

IN his c, quæ ambiguitatem continent: [1 & 2.] Innotuit apostolatui nostro, quòd cum inter magistrum M. & conversos hospitalis sancti Simpliciani superioris hospitali in præsentia Mediolanen. Archiepiscopi controverteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit usus, Ego parteim condemno, vel talem absolvo : sed pronunciavit, statuo & præcipio: [3 & 4.] Attendentes igitur quid hoc verbum, statuo, rem perfectam significet, & quem effectu, non verbotenus accipiunt. Item quia dictum Gregorium, quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri : & aliquando si non fiat, pœnam habet. Considerantes nihilominus, quòd non est cuilibet liquis considerare verba, sed voluntatem, animum intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire: interpretamur procuratoribus utriusque partis præsentibus, & definimus, quòd præfati Archiepiscopi verba sic lata ma prolata, perpetuò valituræ sententiæ obtinere firmitatem.

[1 *Ad fid. Apost. meritò recurrit debet hinc, ut quæ revera, tanquam matrem omnium ecclesiarum, mora & difficiores quæstiones, ut ab antiquis patribus definitas, & tritas utentium recte approbatur, conferri debent.*]

[2 *Ne de cetero, & cætera, quæ infrà expressè commutat registro : quoniam igitur scias ex relatione dil. F. & G. Ut. Lucretii in Lucana, S. Ioannis, S. Petri & Paul. per terram Cardinalium hic cumus, quòd ad hoc consentiunt auditores, sicut hic scripta ne sententiæ dubitatum.*]

a *C. 17. eod. tit. in 1. comp.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp.*
c *C. un. eod. tit. in 2. comp.*

CAP.

CAP. XVI.

Beneficium Principis latissimè interpretari debet.

Innocentius III. *Patriarchæ Grandensi.*

OLim a tibi scripsisse recolimus, ut si canonici Paduani, magistro G. canonico Paduano, præbendam, quæ tantùm residentibus de communi confertur, sicut ut[ique] aliis de communibus proventibus & manualia beneficia non conferrent, tu eos ad id Apost. cens. compellere procurares. Quia verò quidam mandatum nostrum interpretari aliter, quàm deceat moliuntur, (cùm benefici Principum sint interpretanda largissimè) nostrum super eodem duximus intellectum, videlicet, quòd præbendam, quæ tantùm residentibus in victu & vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plenè sicut uni ex aliis residentibus injunximus conferendam.

CAP. XVII.

Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in provinciam, sed in villam vel castrum.

Idem *Colubrien.* b *& aliis Episcopis in regno Portugallia constitutis.*

CVm in partibus c vestris, sæpè contingat, diversa loca interdicto supponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari: cùm illi, qui ab ecclesia Romana decorati privilegio meruerunt, videlicet, ut cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis & interdictis, suppressa voce divina officia celebrare: interdicto particulari se asserant non arctari, dicentes interdictum generale, duntaxat cùm regnum vel saltem provincia tota subjicitur interdicto: [1 *& infrà.*] Cùm [autem] in privilegiis de regno vel provincia nil exprimitur dicatur, nomine terræ non solùm regnum vel provinciam intelligi volumus, verùm etiam villam & castrum, ut & in his locum habeat, quod de generali dictum interdicto.

[1 *Propter quod & justitia sæpius deperit, & prælatorum sententia contemnuntur, cùm in aliis interdictis ipsi promptius divina celebrent, & suspensis organis aliarum, ipsi pulsatu campanis & aperto ostio quilibet passim recipiant ad divina. Ne autem dictorum interpretatio discordiæ causam inter vos ulteriùs, & odii fomitem valeat ministrare, vel quod interdictum diu duci debeat generale amplius in dubium revocetur, significatione vobis præsentium duximus quòd.*]

CAP. XVIII.

Privilegium contra consuetudinem juri communi adversantem large est interpretandum, h.d. secundùm intellectum Abbatis antiqui. Erit casus not. secundùm hunc intellectum.

Idem *Astristadren. Episcopo.*

CVm tibi d de benignitate sed. Apost. sit indultum, quòd ordinatio rerum clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: nos consulere volentes, an appellatio vocabuli clericorum, tam ad canonicos, quàm ad non canonicos extendatur: [2 *& infr.*] Consult. t. r. quòd appellatio clericorum non solùm illos, sed etiam canonicos comprehendit.

[2 *Secundò, an illi qui in dispensatione & voluntate alterius sunt committunt ultimam voluntatem, nil per se penitus ordinantes, nec determinantes cui loco vel personæ conferri debeat, dicantur decedere intestati. Prime igitur.*]

CAP. XIX.

Omnes obedire prælato & ecclesiæ, non clero diœcesano, sed capitulo ecclesiæ cathedralis obedire tenetur.

Idem *Præposito, & capitulo Placentino.*

CVm clerici e Placentini juramentum præstant sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ ecclesiæ, & Domino meo Episcopo Placentino: nos consulere voluistis, utrùm intelligi debeat f clerus totius diœcesis, an capitulum tantùm ecclesiæ cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quòd per ecclesiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præscripti non debeat intelligi totius diœcesis clerus: & si capitulum intelligatur ecclesiæ cathedralis, is tamen, qui præstat hujusmodi juramentum Episcopo, tanquam capiti principaliter obligatur.

CAP. XX.

Appellatione ecclesiastica censura comprehenditur excommunicatio, suspensio & interdictum.

Idem *Priori S. Fridiani Lucan.*

QVærenti quid e per censuram eccl. debeat intelligi, cùm hujusmodi clausulam in nostris literis apponimus: respon. quòd per eam non solùm interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valeat intelligi, nisi judex discretus (rerum & personarum circumstantiis indagatis) ferat, quam magis viderit expedire.

CAP. XXI.

In privilegiis, de decimis novalium non solvendis, illud appellatur novale, de cujus cultura non est memoria, & quod prius modicum vel nullum fructum afferebat.

Idem *Cesaraug. Episcopo.*

QVid per g novale vocabulum intelligi debeat, t. f. requisivit. Licet autem quidam dixerint, quòd novale sit terra præcisa, quæ anno cessat, aliis asserentibus, quòd ex sylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur: quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur e inquisit. t. r. quòd eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cùm piis locis indulgentiam de novalibus concesserunt, ut novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali novali credimus eis indulgentiam fore concessam, nisi de illo duntaxat, cujus decimam religiosus potest conventus absq; gravi detrimento parœcialis ecclesiæ detinere, cùm talis sit sæpè locus incultus, de quo parœcialis ecclesia magnos percipit decimarum ratione proventus.

CAP. XXII.

Si ecclesia subjecta Episcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur salvo jure matricis ecclesiæ, per matricem ecclesiam intelligitur cathedralis, & non Romana.

Idem *Abbati F. & P. Monachis Alcobacie.*

VEnerabili f. n. Colubrien. f Episcopo didicimus conquerente, quòd cùm fratres sanctæ Crucis monasterium de g Argariis, sub protectione sua nuper receperint, quòd suis prædecessoribus Episcopalia jura consueverat ab antiquis temporib. exhibere, nunc quodam de canonicis suis sine suo consensu ibi facto priore, occasione cujusdam privilegii à C. Papa veritate tacita impetrati, eidem Episcopo obedientiam denegat exhibere: inde sumpta occasione, quòd per matricem ecclesiam non cathedralem intelligit, sed Romanam: [1 *& infrà.*] Ideoq; mandamus, quatenus si aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus prior non debeat diœcesi Episcopo respondere: vos eum ad eam præstandam eidem, sicut prædecessores sui prædecessoribus Episcopi consueverunt vel præstiterunt, per censuram ecclesiasticam compellatis, non obstante privilegio in præjudicium Colubrien. ecclesiæ surreptionem obtento:

a *Cap. 6. eod. tit. de rescri. in 1. compil.* b *Vid. Ioan. Vasæum in Annal. Hispan. c. 20.* c *Cap. 1. eod tit. in 3. compil.* d *Ca. 2. eod. tit. in 3. compil.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *debet.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.* e *In aliis plerisq; : Nos tamen inquisitioni, &c. al. Nos autem, &c.* f *C. 6. eod. tit. in 3. comp.* g *Argavil.*

nos enim per matricem ecclesiam cathedralem intelligi volumus, non Romanam.

[1 *Quia verò non est nostræ intentionis, ut jura fratrum nostrorum temporibus nostris minuantur, causam ipsam vobis duximus committendam.*]

CAP. XXIII.

Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel offensa dubia, absolvatur cautione præstita de stando juri. Si verò fuit excommunicatus vel interdictus pro manifesta offensa, tunc prius debet satisfacere antequam absolvatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel res evidentiam. h. d. cum cap. sequent.

Idem *Abbati sanctæ Genovefæ, Decano & cancellario Parisien.*

EX parte in Christo *a* dilectæ filiæ comitissæ Blesen. [1 *& infrà.*] Proposuerunt nuncii comitissæ, quòd cùm ipsius præpositus quendam latronem ceperit, & justitia fuerit inde facta, latro fuit per capitulum Carnoten. post factam justitiam requisitus, quia eum in terra sua captum fuisse dicebant: [2 *& infrà.*] Verùm quum super hoc de parendo juri comitissa cautionem offerret, canonici Carnoten. nihilominus terram ejus fecerunt interdicto supponi: quod relaxare noluerunt, nisi priùs solveretur emenda: dicebant enim in Carnoten. ecclesiæ privilegiis *b* contineri, quòd nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: [3 *& infrà.*] Ad intelligendam autem clausulam privilegii memorati, credimus distinguendum, utrùm in aliquem interdicti vel excommunicationis sententia sit prolata pro contumacia tantùm, quia scilicet citatus stare noluit juri: vel etiam pro offensa, quia videlicet jussus noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congruè satisfieri, ut sententia relaxetur, si priùs sufficiens standi juri cautio tribuatur: in secundo verò si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congruè, ut relaxetur sententia, nisi priùs sufficiens præstetur emenda. Si verò dubia est offensa, sufficere credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato ecclesiæ *c* competens satisfactio præbeatur.

[1 *Nuncii ad nostram præsentiam destinati sibi postularunt audientiam exhiberi, ut audremus injurias, quas ei & suis infert ecclesia Carnoten. quibus & dil. fil. B. Beto canonico Carnoten. qui pro ipsa stabant ecclesia, dil. fil. R. tit. S. Anastasis Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cujus præsentia.*]

[2 *Asserentibus Baillivis contrà ipsum fuisse captum in terra, in qua jus capiendi latrones & alios malefactores habet eadem comitissa: quoniam vir ejusdem antequam signaculum crucis assumeret, erat in possessione juris illius, ut in loco illo, in quo captus ab ipsis capitulo dicebatur, hujusmodi jurisdictionem haberet: quod erant probare parati.*]

[3 *Videntes autem nuncii comitissæ, quòd data cautione absolvi non poterant, ut deberent, tam super hoc quàm aliis causis, inter comitissam & capitulum agitatis, Metropolitanam audientiam appellaverunt: tam ipsam comitissam quam terram & balivos ipsius sub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cum partes essent in die præfixa præsentes, privilegio inspecto, testibus hinc inde receptis, quibus ab officiali Metropolitani examinatis, in die partibus iterum assignato procurator comitissæ cum instantia postulabat publicari attestationes receptas, ex abundanti de jure parendo sufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator capituli econtrario allegabat, quòd jam dicti privilegii ratione, ab ipsa sententia non poterat nec debebat absolvi, nisi prius capitulo satisfactum fuisset emenda, interpretando verbum illud quod in privilegio continetur, videlicet satisfactione congrua, pro emenda. Litigato igitur diutius super hujusmodi clausula, interrogatus ab hospitalario tanus jam dictus, se velle hujusmodi expositionem Apostolicam reservare, & super hoc diem partibus assignavit.*]

a *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* b *fortè privilegio.* c *Dicitur ecclesiæ, deest in vetustiorib. cod. & in omnib. Vat.*

CAP. XXIV.

Summatum est supr. cap. proxim. vel dic: Manifesta dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei constat.

Idem *Comitissæ Blesen.*

CVm olim *a* pro canonicis Carnoten. quidam capitulum contra te fuit allegatum, quòd cùm in ecclesiæ suæ privilegiis contineri: ut videlicet ni liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: *& infrà.* Quapropter hoc, quòd eisdem canonicis (velut alteri, prudentibus, illam offensam esse manifestum, non quia dici, nec quæ alii, sed quæ sibi tantummodo manifesta videtur: offensam illam nos rescribimus intelligi, manifestam, quæ vel per confessionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut evidentia rei, quæ nulla patet tergiversatione celari.

CAP. XXV.

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid operentur, & remaneat ambiguitas: & ideo verba standum & posita causas ve, non conditionaliter. h. d. Panorm.

Idem *Episcopo & cantori Attrebaten.*

ABbati S. *b* Silvani Alciaten. vitam ultimo finis ingresso, cùm ejusdem loci Monachi electionem quendam de ipsius ecclesiæ gremio in Abbatem, & confirmationem electionis à Morinensi Episcopo petissent aliquatenus obtinere, eam à sede Apostolica petierunt. Cæterùm procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex adverso, quòd cùm secundum approbatam consuetudinem & privilegia Romani Pontificis Alciaten. debeant de monasterio sancti Bertini assumi: hujusmodi electio erat non immeritò reprobanda, utpote contra consuetudinem dictorum, & contra privilegium sed. Apostol. attentata, & Alciaten. Monachi *c* debeant de jure compelli, ut de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem *& infrà.* Nos igitur depositionibus testium diligenter inspectis, invenimus esse probatum, quòd à tribus annis & infrà, Monachi Alciaten. Abbatem sibi de monasterio sancti Bertini monasterio elegerunt: *& infrà.* Et cùm quidam de Guarinum Alciaten. Monachum elegissent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monasterium sancti Bertini professione facta, post aliquantum *d* temporis, quando scilicet ejusdem loci Abbati, & conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem absumpta. Et privilegiis quoq; Rom. Pontif. arguitur potentat Alciaten. Abbatem fore de sancti Bertini collegio eligendum: nam privilegio Paschalis Papæ hujusmodi capitulum apparet insertum: subrogationem Abbatis penes monasterium sancti Silvani apud Alciaten. Monachos, tum pro tunc temporis motem, in vestra semper concessum dignitate persistere. In privilegio etiam Calixti hujusmodi capitulum invenitur. Porro juxta Paschalis hujus decretum, Abbatis subrogationem penes Alciaten. non aliunde, quàm de vestro monasterio fieri Apostol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adversa inducit, quòd si etiam probaretur, quòd infra præscriptum

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Hujus Decr. confirmatio ponitur in superiori.* b *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* c *de diocesi vel compelli.* d *aliquantulum.*

pœna

poris spacium de monasterio sancti Bertini semper fuerit Abbas Alciaten. assumptus: ex hoc dici non poterat, quòd consuetudo aliqua, quasi contradicto a judicio fuerit introducta, cùm in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra judicium processum taliter dignoscatur: *& infrà.* Præterea cùm Paschalis Papa subrogationem Abbatis sancti Silvani monasterio sancti Bertini extra morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec b more præteriti temporis fiat fides, per ejus privilegium & similia, nullum super hoc Alciaten. monasterio poterat præjudicium generari. Contra quod fuit exhibito responsum, quòd hæc determinatio, secundum præteriti temporis morem, & causalis, & conditionalis posset intelligi, & tam ad personale, quàm ad impersonale verbum referri. Si enim impersonale verbum determinet c, conditionalis intelligitur, & est sensus, Concedimus subrogationem Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. monasterium in vestra semper dispositione consistere, secundùm præteriti temporis morem: id est, si mos præteriti temporis talis fuerit d. Si verò verbum determinet personale, causaliter debet intelligi ut sit sensus, Concedimus secundùm præteriti temporis morem: id est, quia mos præteriti temporis sic obtinuit subrogationem, &c. Hic autem sensus rectior esse videtur, quia cùm privilegium sit lex privata, & lex e non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa & manifesta: nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret: profectò sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius quàm perire: maximè cùm supradictus C. Papa, qui eidem Paschali è vicino successit, verbis ejusdem usus, determinationem illum prorsus amoverit, ut ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in concessione Paschalis, ut videlicet subrogatio Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. in dispositione Abbatis, & fratrum sancti Bertini semper existeret, immutaverit, decernens subrogationem ipsius Abbatis non aliunde, quàm de monasterio sancti Bertini faciendam. His igitur diligenter auditis, monasterio sancti Bertini adjudicavimus hujusmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten. monasterio Abbatis electio imminet facienda, Alciaten. Monachi de cœnobio S. Bertini personam idoneam sibi eligant in Abbatem: ita videlicet, ut eandem monasterium ipsum hac honoris debeat prærogativa gaudere, donec ibidem viguerit observantia regularis, utidoneæ personæ inveniantur in illo, qui f possit in Abbatem assumi.

CAP. XXVI.

Illi qui dicuntur hæretici manifesti. Secundò quæ sint pedagia, guidagia, & salinaria interdicta. Tertiò dicitur quomodo intelligenda sit prohibitio saltum laico, quòd de se conquerentibus in ecclesiastico foro respondeat. h. d.

Idem *Comiti Tolosan.*

SVper quibusdam mandatorum articulis: [1 & *infra.*] Tua devotio postulavit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut docentur, seu defendunt eorum errorem, vel qui coram pluribus suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi juxta sanctiones legitimas puniuntur. Præterea cùm pedagia, guidagia, salinaria tibi legatus interdixerit memoratus auctoritate Apostolica, duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. a concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore, cujus non extat memoria introducta: *& infra.* Cum autem à legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, secundùm suum, vel alterius legati vel judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, justitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum esse censemus, ut in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerum, quæ ad ecclesiasticum forum pertinent, ac super universis capitulis, quæ pro pace servanda sunt per dictum legatum statuta, vel auctoritate Apostolica statuenda, item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus teneatis in judicio ecclesiastico respondere.

[1 *Tibi à bon. me. Milone notario nostro tunc temporis Apostol. sed. leg. fasterium apud quosdam dubitationis fuborta.*]

CAP. XXVII.

Clericus traditur curiæ seculari, quæ degradatur, seculari potestate præsente, cui denunciatur, ut in suum forum illum recipiat. h. d. usq; ad §. pro illo.

Idem *Episcopo Parisien.*

NOvimus expedire b, ut verbum illud quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet ut clericus per ecclesiasticum judicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus, apertius exponamus.

Cùm enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint, & quorundam sit opinio à pluribus approbata, ut clericus qui propter hoc vel aliud flagitium grave, non solùm damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cùm ab ecclesiastico foro fuerit projectus, ejus est degradatio celebranda seculari potestate præsente, ac pronunciandum eidem cùm fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

Iste §. non facit ad titulum, sed ponit gratiam secundùm quosdam.

Proillo verò falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustiæ sustentandum, ut commissa defleat, & flenda ulterius non committat.

CAP. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter absentiam actoris possessionem recuperare non potest, quòd ei lapsus annus non noceat, intelligitur hæc indulgentia secundùm jus commune.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.*

DIlecto filio Iacobo (Barba: [1 *& infrà.*] Quia) te pro causa necessaria tunc absente, possessio tibi tradita causa custodiæ, restitui parti adversæ non potuit: eidem indulsimus, ut tibi lapsus temporis non obsisteret, quò minùs possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam verò tantum temporis ante concessionem ipsius indulgentiæ dicitur effluxisse, quòd tibi sufficere posset ad veræ professionis effectum, secundùm statuta c concilii generalis: *& infrà.* Auctor. præs. declaramus, quòd nostræ intentionis non fuit per ipsam indulgentiam jus perimere, quod tibi competit d ex possessione præterita, vel post reditum tuum competierit ex futura: sibi enim imputare poterit pars adversa si negligens fuerint in sua justitia prosequenda, cùm (absentiæ

a *Al. contradictorio judicio.* b *al. nec de more, vel consuetudine.* c *conditionaliter.* d *fuit.* e *Bart. in L. si finita. 4. eo hoc titulo. ff. de dam. infecto.* f *al. quæ possint, & cætera.* g *Ca. 10. ex tit. in 4. comp. vide Albertinum tract. de agnos. assert. Cathol. & hæret. q. 29.*

a *Lateranen. Concil. sub Alex. III. ca. 22.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Degradatio qualiter sit facienda, vide Concil. Trident. Sess. 13. de reform. matr. cap. 4.* c *Sub Innocent. III. cap. 40.* d *Competebat.*

tuæ impedimento cessante) conveniendi te habuit facultatem.

[1 *Procuratore ecclesiæ S. M. de Venetiis, olim nobis humiliter supplicante, ut cum paratus esset tibi justitia plenitudinem exhibere super ecclesia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter te & Venetos, ac vicarium Venetorum quæstio mota fuit, possessionem ipsius ecclesiæ, atq; rerum quæ per se. me. I. Pp. p. n. tibi fuit causa custodiæ assignata sibi restitui faceremus: cum g.*]

CAP. XXIX.

Oblationis nomine intelligitur quicquid offertur ecclesiæ, quocunq; modo in missa vel extra, & in ecclesia vel extra.

Idem *Priori & clericis sanctorum Ioannis & Pauli Tudertin.*

CVm inter vos dudum ex parte una, & Abbatem sancti P. de monte Spolet. dicec. ex altera, super tertia parte oblationum capellæ sancti Hilarii, quæstio veteretur, & à vobis probatum fuerit per xl. annos, & amplius tertiam partem oblationum ejusdem capellæ vestram ecclesiam recepisse, à clericis institutis, per Abbatem de Monte, tuisque fili Prior eandem tertiam te commisisse aliquando colligendam: bonæ memoriæ I. Papa, præd. noſt. ipsam tertiam ecclesiæ vestræ adjudicans statuit, ut tibi Prior liceret per eosdem clericos (sicut fuerat consuetum) partem colligere memoratam. Verùm quia postmodum sacerdos prædictæ capellæ asserens oblationum nomine minimè contineri ea, quæ ipsi capellæ in festivitate omnium sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, seu ad domum sacerdotis ejusdem intuitu defunctorum: necnon, quæ in criminali ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per ecclesiam deportari, & quæ ante crucem, & in missa Trinitatis, & ea quæ pro desponsatis dantur a, & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis persolvendis pro rata vestram ecclesiam contingentis retinere nitebatur ad expensas capellæ ipsius necessarias faciendas: dictus prædecessor de omnibus suprædictis absque subtractione aliqua integrè persolvi voluit & mandavit tertiam portionem. At b capellani prædictæ capellæ dicentes primitias & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro missis mortuorum sacerdotibus, & quæ pro septimis, & tricesimis, & anniversariis, panes c, & alia, quæ intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia, oblationum nomine minimè contineri: de his omnibus tertiam partem solvere vobis nolunt: [1 & 7.] Volumus [igitur] & mandamus, ut per vestrum clericum à vobis in eadem ecclesia institutum, de omnibus suprædictis & aliis oblationibus quocunq; titulo ad ecclesiam pervenerint, sine diminutione aliqua, integrè tertia vobis portio persolvatur.

[1 *Ut igitur hujusmodi scandalorum materia radicitus pullulantium evellatur.*]

CAP. XXX.

Lis dicitur mota, cum fuerit contestata.

Idem *Episcopo F. P. Bertrandi* d.

EX parte vestra fuit propositum, quòd præpositus & canonici Aretinen. sententiam, quam I. Papa præd. noſt. super Molendino de Calianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidivæ quæstionis scrupulum reducere molientes, afferunt capitulum illud ejusdem sententiæ, quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quò minùs monasterium vestrum Molendinum præfatum de Calianen. reædificare valeat in eum statum, in quo fuisse dignoscitur tempore motæ litis, esse referendum. Cùm igitur ipsi quo lapillus in denunciatione novi operis allatus fuit vobis econtrario adserentibus, illud esse constitutum de tempore, quo lis super hoc inter vos & ipsum canonicam extitit contestata. Nos igitur constitutionem eandem sententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo litis contestatio facta fuit.

a *Canitur, pro dantur habetur in antiquis. Cod. & ea missa quæ pro desponsatu canitur.* b *al. ac.* c *Panni.* d *al. ita; Idem Episcopo F. P. P.*

CAP. XXXI.

Constitutio legati de solvenda tertia mortuarium Papæ intelligi debet de his mortuariis, quibus de jure communi debet.

Idem *Prælatis universitatis Strangiensis Constantz.*

EX parte vestra fuit propositum, quòd Patriarcha Constantinen. a Episcopus tunc legatus in partibus Romaniæ per legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tunc subdiaconus Xedis Presbyter Car. dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibusdam, quæ vobis & ecclesiis vestris legantur à decedentibus, tertiam i vobis exigi portionem. Cùm igitur ipsi (sicut ex eorum assertione accepimus) non intellexerint, quòd de his, quæ in ornamentis ecclesiasticis, vel ad fabricam ecclesiæ reparationem indigentis, aut ecclesiæ luminaria, seu non ita his, quæ pro anniversario, septimo, tricesimo aut trigesimo faciendis, vel de his, quæ personis specialiter, ad finem ut fiat ecclesiæ ratione, à quacunq; legantur, aliquid debeat solvi portio ecclesiæ cathedralis. Nos inter eorum eorum ratam habentes, secundum ipsam ordinationem præfatam præcipimus observari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium cathedralis ecclesiæ procuretur.

CAP. XXXII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, quibus impositorum etiam major a beneficia comprehendi, quamquam ei sit concessum Episcop. pro honestis & sufficientibus causis cum suppletione Parmorum.

Idem *Episcopo Tolosan.* b

TVa nobis fraternitas c intimavit, quòd cùm tibi relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quæ intestin in civitate tua vacare contigerit, tibi licitat biennio retinendi quidam Apostolicæ gratiæ privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserunt prædictum de majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [1 & 7.] Nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quòd in hoc casu prædicta & alia similia generali beneficiorum nomine continentur.

[1 *Super qua interpretatorum Apostolicam pulsuli.*]

CAP. XXXIII.

Verbum moderationis, deminutionem continet, non augmentum.

Gregorius IX. *Decano & sanctæ Engo* d.

TRansmissæ e nobis literæ continebant, quòd significantibus Episcopo & capitulo Xanten. quòd quadragenarius canonicorum numerus infirmis in eorum ecclesia, non poterat observari, pro eo, quòd non sufficiebant ecclesiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut canonicorum & præbendarum numerum juxta facultates ecclesiæ moderantes, statuere studeretis firmiter observari. Vos verò in eisdem præbendis ecclesiæ facultates, à tempore statuti numeri adeò diminutas esse, quòd absque mutilatione præbendarum plures haberi posset numerus in eadem: quare cognitis in moderationis verbum literis nostris apposuistis similiter

a *Albin.* b *Tullen. al. Tollenen. al. Tolosan.* c *Vid. Archidiac. in cap. frater noster. 16. qu. 1.* d *Epsh. al. Engelbertus.* e *Vid. gl. & D. in cap. cupientes. de elect. in 6. & Clementi. II. de magistris.*

numerum augmentare & minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus si veteres non sunt minutæ præbendæ, cùm moderatio locum non habeat, ipsarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur extitisse, in utilitatem ejusdem ecclesiæ convertentes augmentum suorum reditum, donec aliter disponendum.

DE REGVLIS IVRIS.

TITVLVS XLI.

CAP. I.

Reputatio brevius summari.

Ioannes Chrysostomus.

OMnis res, per quascunque causas nascitur, per eadem dissolvitur.

CAP. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda *in Homiliis.* a

TSote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo *b*, nisi ut ea facta, quæ dubium est, qui animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est, Ex fructibus eorum cognoscetis eos: de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, ut furtum, blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia: de quibus nobis permittitur judicare.

CAP. III.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda.

Idem.

QUi scandalizaverit, &c. Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.

CAP. IV.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.

Idem *super Marc.*

QVod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custodiri præceptum est: Macchabæi tamen sine culpa sua in Sabbatho pugnabant. sic & hodie, si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

CAP. V.

Muti factum, obligationem non inducit.

Gregorius VII.

QVod litenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

1. *In Lucam lib. 2. ca. 24. vide B. Thom. 22. quæst. 60. artic. 4. lib. 2. Sent.*

CAP. VI.

Tormenta indictis non præcedentibus inferenda non sunt.

Idem *Varsav. Episcopo.*

CVm in contemplatione: &c infra. In ipso causæ initio non est à quæstionibus inchoandum.

CAP. VII.

Sacrilegus est, offendens in vel personam ecclesiasticam.

Stephanus Papa. a

QVæ multoties: [1 & 3.] Quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injustè agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & à quoquam violari non debent.

[1 *Usurpantur, necesse est ut multoties prohibeantur. Nam.*]

CAP. VIII.

Qui facit aliter quàm debet, facere non decitur.

Augustinus.

QVi ex timore 6 facit præceptum, aliter quàm debeat facit, & ideò jam non facit.

CAP. IX.

Committens unum peccatum, reus est omnium, quoad vitam æternam.

Idem *in libro de Sapientia.*

DEsteat peccator, quia offendens in uno, factus est omnium reus.

CAP. X.

Ignorantia non excusat prælatum in peccatis subditorum, h. d. quoad mysticum & moralem intellectum.

Gregorius *in registro.*

QVamvis causæ: [1 & 3.] Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.

[1 *Quid esse deterius potest, quàm ut agantur talia contra servos Dei, ut ipse nesciat qui præest?*]

CAP. XI.

Pro spiritualibus homagium non præstatur.

Lucius III. c

INdignum est, & à Romanæ ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

a *Stephanus Papa Lepist. 2. cujus inutium: Plurimum extas gaudere, extat in 1. tom. conc.* b *C. 10. eod. tit. in 1. comp. vide B. Thom. 2. 2. quæst. 19.* c *Ca. 13. eod. tit. in 1. compil. vide ca. 2. de excess. pral. in 2. compil. ubi extat integra clausula.*

FINIS.